

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

జూలై 1958

సంపుటము ౩౮ :

: సంచిక 7

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

జూలై 1958

నీపాంగన	శ్రీ దాశరథి	...	1
హరివిలాసము : కుమారిగిరి	శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి	...	4
నివురుగప్పిన నిష్ప	“కావ్యశ్రీ”	...	11
పొలుగులో నానుళ్లు -			
పొలుకుబల్లు	శ్రీ పిల్లలమఱ్ఱి వేంకటహనుమంతరావు	...	18
కరుణామారి	శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావు	...	23
రఘునాథరాయ			
వార్మికచరిత్ర	శ్రీ బి. యస్. రాఘవ	...	26
పంపకవి	శ్రీ కె. సుబ్బరామస్వ	...	33
పరీక్ష	శ్రీ ఆర్. యం. చిదంబరం	...	38
మన స్వీయచరిత్రలు	శ్రీ డి. రామలింగం	...	47
చతుర్ముఖులు	శ్రీ అంగర నారాయణరావు	...	51
జాతక శాస్త్రప్రయోజనము	శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు...		67
ఉహాకలాపం	శ్రీ యస్వీ జోగారావు	...	76
చిన్న సంసారం	శ్రీ పంతుల కృష్ణారావు	...	79
నక్షత్రాలు : గ్రహాలు	శ్రీ కాళ్ల మణిభూషణరావు	...	90
కలగూరగంప		...	93
గ్రంథ విమర్శనము		...	98

దీపాంగన

శ్రీ దాశరథి

దీపశిఖ నిల్చినది పురంధ్రీ లలాట
పట్టి దీర్చిన కుంకుమ బొట్టు వోలె;
దీప శిఖ పిల్చినది, చనుదెంచినాను
తనువు తనువెల్ల ఆజ్యపాత్రమ్మువోలె

ఎరకలు వచ్చె నా యెడద కిప్పుడు, దీపకుమారికా భుజాం
బరమున తేలియాడెదను పాడెద; మంచులు పేరినట్టి ఈ
ధరణి జడత్వమూడ్చుటకు తాపము పెంచెద, వేడిలేని ఈ
పరిసరముల్ కవోష్ణరసవారిధిలో నెసలాడజేసెదఁ

నాకుఁ దీపశిఖాకుమారికకు ఈ నాడా : శతాబ్దాల ముం
దే కానుండెను పెండ్లి; కాని పవనద్వేషమ్ము దీపానకుఁ
నాకుఁ మధ్య నఖాతముల్ నిలిపె; నైనన్ దాని చేలాంచలం
బాకంపించె మదీయ శీర్షమున ప్రేమామోద సంవాహమై

శలభమ నైన నన్ శరభ సామజ సింహ బలంబులిచ్చి ది
వ్వెల దొరసాని పెంచినది, ప్రేముడితో ముడివేసి-వాన గా
డ్చుల తొలిదాడినాడు నను బ్రోచిన, దెంతటి రాగబంధమో
చలి యన లేదు దీపక భుజా భుజగీ పరిరంభణమ్మునన్

బందీయయ్యె జగమ్ము దీపకశికా ప్రత్యగ్ర బాహో యుగం
బందుఁ నా యెదవోలె; అంధ తమన వ్యాధూత కోకారి వ
న్నిందా బంధుర లోకమున్ విడచి మద్దీపాంగనా లింగ నా
నంద స్యందన మెక్కి రిప్పుమని పోనా స్వర్గమార్గమ్ములన్;

ప్రతి యింట నొక చిన్ని ప్రమిద వెల్గించిన
 అవిరళస్నేహ రాజ్యాధిరాజ్ఞి,
 ప్రతిగుండె నొక ప్రభాప్రతిమ నిర్మించిన
 కల్పనా నల్ప శృంగార ధాత్రి
 ప్రతి తోటలో నవప్రసవమై విచ్చిన
 కాంతార కాంత వానంత లక్ష్మి.
 ప్రతి మానవీ ముఖాంబరమందు ప్రాకిన
 గోరోచనా చంద్ర చారు మూర్తి.

దీపభామిని, ఆశాదిదీప్త కీర్తి,
 మంచు కరగించి, వేడికల్పించి, వాగ్వి
 పంచి నవరించి వాయించి ప్రకృతి నెల్ల
 మూర్చ తేరిచి చేతనాంబుధిని దేల్చె!

కాలిన రెక్కలఁ పులుగుకై వడి నీవద కంజ సన్నిధిఁ
 వ్రాలితి, నిన్ను మ్రింగుటకు వచ్చిన గాడుపు దుండగీనితో
 ఆలమునేసి గెల్పుగొనునప్పుడు రెక్కలు కారిపోయె నీ
 జ్వాలలు సోకి; నీకొరకు ప్రాణములైన పణమువెట్టెదఁ

నీలోతేజము తగ్గిపోవునెడ నందింతున్ కవోష్ఠాస్రమున్
 తైలంజట్టుల—అశ్రుధారలను సంతప్తాజ్యధారం బరెన్;
 జ్వాలా చేల విలోల తావక వపుర్వల్లి విలాసంబుతో
 భూలోకంబును సొంత మొక్కత్రుటి సమ్మోహింపగా జేతువే!

నన్ను స్నేహము చేసికొన్నావు నీవు
 వెల్గుచున్నావు నామనః పీఠి వైన
 ప్రతి రుధిర బిందువును సమర్పణ మొనర్చి
 నిన్ను వెల్గించుటకు మరణింతు నేను

దీ పా ం గ న

నీ కీలా పరిచుంబితంబయిన నా స్నిగ్ధా ధరోష్ఠమ్ముపై
ప్రాకృత కమ్మదనాలు ద్రాక్షరసమై, ప్రత్యగ్ర మాధ్వీకమై;
లోకాతీత సుఖమ్ము కూర్చినవి నీ రోచిష్ఠ బాహాయుగ
ప్రాకారాంతర జృంభమాణ లికుచాభస్వర్ణ వక్షోజముల్

వెలుతురు మొగ్గవై బ్రతుకు వీధుల నూత్న పరీమళమ్ములన్
జిలికిన నీకుగాను విరచించితి గుండియ కొండమీద ది
వ్వెల రతనాలమేడ; పదవే అటనుందువుగాని; కోటి గుం
డెల వెలిగింప గల్గు రమణిన్ నిను గాడుపు పాలొనర్తునే

నీ నృతి జూచి లోకము ఖణిల్లను గజ్జెలతో నటంపగా
బూనెను; జారిపోయినది పో భవదంసగతాంబరాంచల
శ్రేణి; కటికపటాబు శిధిలీ కృతమయ్యె, వివత్తవైతివే
రాణి! రవీంద్రకల్పిత విలాసిని ఊర్వశివోలె. దీపికా!

నిను కౌగింటను గొన్న నా తనువు పోనేపోవుగానీ భవత్
తను తేజః పరిణాహ పింజరితమీ ధాత్రీతలంబెల్ల ఆ
త్మనుగా జేసి వసింతు సప్తజగతీ మధ్యమ్మునన్ దీప భా
మిని బ్రేమించిన దీప్తిమంతుడనుగా మిన్నెక్కి క్రీడించుచున్

హరవిలాసము: కుమారగిరి

శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి

శ్రీనాథుడు తన కృతులలో నేదియో యొక రీతిని బ్రసక్తిని గల్పించుకొని రెడ్డిరాజుల ప్రాభవము నభివర్ణించుచు వచ్చినాడు. ఏ ప్రబంధమునందే విషయమును వర్ణించినను నది చారిత్రిక ప్రమాణములచే బలపడునదియే యగును. సమకాలిక కవిరచనములు వాని కుపోద్బలకములై వెలయుచుండును. హరవిలాస కృతి భర్త కాంచీపుర వాసియైన యవచితిప్పయనెట్టి. ఆతడు శ్రీనాథునకు బాల్యసఖుఁడు. కొండపిటిరెడ్డి రాజులతో వాణిజ్య సంబంధ మేర్పఱచుకొని, చైభవ ప్రాభవముల నాస్వాదించి వన్నె కెక్కినవాఁడు. కావున నే కొండపిటిలో పెదకొమటి వేముని సామాజ్య మంతరించిన తరువాత, శ్రీనాథునకుఁ గృతిభర్తగా, శివ భక్తుఁడు, కుమారగిరి ధీశలబ్ధ రాజలాంఛనుడు, మహా విభవ సంపన్నుడు నగు అవచి తిప్పయ్యునెట్టి గాన వచ్చినాడు. ఈవిషయమును శ్రీనాథుడు హరవిలాసము కృత్యాదియందెట్లు తెలిపియున్నాఁడు.

వ. "త్రిపురాంతక జీవ దివ్యక్రిపాద పద్మారాధకుండును, ...వశీకృత నిఖిల భూభుజుండును, సతత త్యాగ భ్యజుండును, వినిర్మల కులశీలుండును, గవి జనస్తోత్రపాత్రుండు...ననంబరగి, జంబూ ద్వీప భూభవనమండలీ మకుట మండవాయ మానంబగు కొండ పిడుపురంబు రాజధానిగాఁ గీర్త లతాధిష్ఠితా స్థావర ద్వీపాంత రాశుండగు కొమఱగిరి వసంత నృపాలువలన నాందోళికా ఛత్ర చామర తురంగ భద్రపీఠాది రాజ్య చిహ్నములు వడసి, యన్యుహారాజులకుఁ బ్రతివత్సరంబును వసంతోత్సవంబులకుం దగిన కస్తూరీ కుంకుమ ఘన సార సంకుమద హిమాంబు కౌలాగురు గంధపార ప్రధానంబులగు సుగంధ ద్రవ్యంబు లొడఁగూర్చియు, జీని సింహళ తవాలు హరుమండ జోగంగి ప్రభృతి నానా ద్వీప నగరా కరంబులగు ధనకనక వస్తువాహన మాణిక్య గాణిక్యంబులు తెప్పించియు, గవి గమకీ వాది వాంశిక వృత్తాభి కొదులగు నర్థజనంబులకు నర్థంబులు గుప్పించియు,

క్షిగంధన నువాగంధన గంధీగంధన సదాచాగంధన భువన విఖ్యాతి నైకొను నవచితిప్ప ప్రభుండు"

ఈ వర్ణనమున మనకెన్నియో విషయములు విదితములగుచున్నవి. అవచి తిప్ప యుఖంప శివభక్తుఁడు. ఉదాహరణ. కవిజన కల్పకము ననునది మొదటి విషయము. ఆ వెనుక కొండపిటి పాలకుఁడైన వసంతిరాజు బిరుదాంకతుండగు కుమారగిరివలన రాజకీయాములు బడసిన మేటి కిరాటుఁడని తెలియవచ్చుచున్నది. కుమారగిరి ప్రతివత్సరము వసంతోత్సవములను నెఱపుచుండెడి వాఁడనియు, ఆ యుత్సవములకు వలయు కస్తూరీ కర్పూర గంధపారాది సుగంధ ద్రవ్యములను ద్వీపాంతరములనుండి రావించి, యొప్పఁ గూర్చుచుండెడి వాఁడనియు, తన్ములకముగ కుమారగిరితో నవచి తిప్పయ్యకు వ్యాపారిక సంబంధము ఘనమయ్యెననియు, ఆ వాఁటి యాంగ్రుల నాకా వ్యాపారము చీలి సింహళాది ద్వీపాంతరములతోఁ గొనసాగు చుండెననియు విదితముగుచున్నది. అవచి తిప్పయ కళాప్రియుఁడనియు వర్ణనల కర్పములు గుప్పించు వాఁడనియుఁ తెలియచున్నది.

అవచితిప్పయనెట్టి కుమారగిరి నెఱపు ప్రతి సంవత్సర వసంతోత్సవముల కే యే ద్వీపములనుండి యే యే సుగంధ ద్రవ్యములను గొలిచుచుండెడి వాఁడో, ఆ వాఁడేయే యొప్పఁ నాకా వ్యాపారమునందుపయోగపడుచుండెడివాని నీ కృత్యాదియందఁ క్రినాథుఁడు తెలిపియున్నాఁడు.

సీ. పంజారఁ గర్పూర పాదపంబులఁ దెచ్చె
జలనోంగి బంగారు మొలకఁ దెచ్చె
సింహళంబున గంధసింధురంబులఁ దెచ్చె
హరుమండ బలులేటి నాగలుదెచ్చె
గోవ సంపద్ధి సంకు మద ద్రవము దెచ్చె
యాంపఁ గట్టాణి ముత్యాలు దెచ్చె
బోటఁ గన్నురికొ పుట జోళిములు దెచ్చె
జీనిఁ జీవాంబర శ్రేణిఁ దెచ్చె

హరవిలాసము : కుమారగిరి

జగద గోపాల రాయ వేశ్యా భుజంగ
పల్లవాదిత్య భూదాన పరశురామ
కొమరగిరి రాజదేవేంద్రు కూర్మిహితుడు
జాణ జెగజెట్టి దేవయ చామిసెట్టి.

హర. 1-26.

మ. తరుణా చీనితవాయి గోవ రమణా

స్థానంబులం జంపనా
గగు కర్పూర హిమాంబు కుంకుమ రజః

శస్త్రాదికా ద్రవ్యముల్
తరధిం గప్పలి జోరె వల్లవలికా

సమాన్త దెప్పించు నే
ర్పరి యై వైశ్య కులౌ స్తిమం డవచి తి

ప్పం పెల్పుండె యిమృహిన్.

హర. 1-28

దీనిఁజెట్టి అవచి తిప్పయసెట్టి తన సోదరుల
తోద్వాటుతో ద్వీపాంతరముల నుండి బహు మూల్య
వస్తువులను దెప్పించి, వానిని గొండువిట నిలువఁజేసి,
కుమరగిరిర్యధిశ్వరులకుఁ గూర్మిహితుఁడై వన్నెకెక్కి
యుండెనని తెలియుచున్నది. అవచి తిప్పయ వంశము
వారికి వ్యాపారిక సంబంధ మీ కొమరగిరి నాఁడేగాక
తత్పూర్వమునందు అవచిసెట్టికి, కుమరగిరి రెడ్డి తాత
యగు బ్రోలయ వేముని నాఁడుకూడఁ గలదని యాకింది
పద్యము తెలుపుచున్నది.

క. శ్రీ పర్యత సోపాన

స్థాపకుండగు రెడ్డివేమ జగతిపతికిన్

బ్రాహ్మణ యవచి ధీమణి

యాపావానికి జనిం చె నిభ్యుదయముతోన్.

హర. 1-18.

బ్రోలయ వేముని ప్రళినికి నిదానము శ్రీశైలమునుండి
కృష్ణానదికి సోపానములు గట్టించుట. రెడ్డిరాజులు
నెలకొల్పిన కాసనములలో బ్రోలయ వేముని పాతాళి
గంగకు సోపానములు నిర్మింపఁజేయుట ప్రధానముగ
విరూపింపఁబడినది. తన్నిదర్శకమైన యీ క్రింది
శ్లోకము పెక్కుకాసనములలోఁ గానవచ్చుచున్నది.

శ్లో. సోపానాని కృతాని యేవ కృతినా

పాతాళి గంగాతటే

శ్రీశైలస్య మహేశమాలినుజినా

తాన్వేన చిత్రంపునః

సోపానాని భవన్తి

మేరుశిఖరాలోహాయ వాకాపగా

గాహాయ త్రిదశాంగనా జన

మహా సాధాధిలోహాయచ.1

శ్రీశైలవాసి మల్లికార్జునదేవుని సాన్నిధ్యమునఁ
బ్రవహించు కృష్ణానదికి పాతాళిగంగ యని పేరు.
శ్రీశైలమునుండి పాతాళిగంగా ప్రవాహమువలన
బ్రోలయ వేముడు సోపానములు నిర్మింపఁజేయుఁగా,
తన్వారమునఁ బాతాళిగంగలో స్నానముచెయువారికి
నా సోపానములే స్వర్గాలోహమునకు సోపానము
లగుచున్నవని యీ శ్లోక భావము. ఈ వేముని
ప్రధానాపదానమును శ్రీనాథుఁడెట్లు మగడించినాఁడు.
మఱియు నీపద్యమునందే యవచిసెట్టి బ్రోలయ వేమునికి
బ్రాహ్మణ నుండినని తెలియవచ్చుచున్నది. అవచి
తిప్పయ వంశమువాగు సముద్ర నౌకావ్యాపారమున
ప్రఖ్యాతివడసి, విశేష ధన మాన్తించినవారు. ఆనాఁడు
ఆంధ్రదేశమునందలి యోడలరేవులలో ముకుళపురము
(మోటుపల్లి - గుంటూరుజిల్లా బాపట్లకు సమీపమున
నున్నది.) ప్రసిద్ధిమైనది. దానిమీఁద నధికారము
సన్నిహితులైన రెడ్డిరాజుల కేర్పడియుండినది.
బ్రోలయ వేముడు తన తమ్ముఁడైన మల్లారెడ్డిచే
ముకుళపురమును వశముచేసికొనెననియు, తన్మూలమున
గొంత యాదాయము లభించుచుండెడిదనియు హరి
వంశములోని యీ క్రిందిపద్యము తార్కాణించు
చున్నది.

కా. బాహోదర్శమునం బ్రతీప ధరణీ

పాలావలింద్రోలి యు

త్సాహో దగ్రుండు మోటుపల్లిగోని స

ప్రదీప్త సదృశు సం

దోహంబుం దనకిచ్చు నెచ్చెలి సము

ద్రుం బ్రతుం గావించుచుకా

మాహాత్మ్యంబు వహించె మల్లరధి నీ

నాథుండు గాఢోద్ధతికా.

—హరి. కీర్తి.

దీనినిబట్టి బ్రోలయ వేమునినాఁడు మోటుపల్లి
నుండి ద్వీపాంతర వ్యాపారము పాగుచుండెననియు,
తదధికారము అద్దంకి ప్రభువుల వశమందుండెననియు,
దెలియవచ్చుచు నేయున్నది. బ్రోలయ వేముని తిరువాత

1. మా. రెడ్డిసంచి - అనుపఱతి కాసనము.

నా రాజ్యము నేలిన అనంతరేంద్రుడీ మోటుపల్లెకపు నుండి ద్వీపాంతర వ్యాపారము సుకరముగ సాగించుటకు ద్వీపాంతరములనుండి వచ్చెడి బహుమూల్యవస్తువులపై సుంకములు తగ్గించియు, నాకావ్యాపారిలకు వసతులు గల్పించియు, వ్యాపారానుకూల్యమును గల్గించు శిలాశాసన స్తంభమొకటి నెలకొల్పించియున్నాడు. 2 ఏతస్మాల్లకముగ వనపోతుని తగువారి కొంపపట్టి గాజ్య పాలకుడైన కుమారగిరితోడను నాకా వ్యాపారియగు అవచి తిప్పయ్యకు ఘనీష సంబంధ మేర్పడి తద్వహు మాన పాత్రుడై కిరాటలలో మేటియయ్యెనని మన మూహింపవచ్చును. తిప్పయ్య కొంపపట్ట సుగంధ భౌండాగారాగృహుండై, రాజనైభవ సముపేతుండై యుండెననియు, అట్టి వైభవము కమరగిరి కుమార నే లభించెననియు, శ్రీ నాథుని యాక్రింది హరివిలా సోదాహరణములు తార్కాణించుచున్నవి.

క. కొమరగిరి వసంతా

గమకేళీ గంధసార కస్తూరీ కుం

కుమ కర్పూర హిమాభ

స్సముదించిత బహు సుగంధి కాలాగృహా.

—హర. 1-80

చ. కొమరగిరి త్రిమారమణ

కుంజర చాగు వసంతి వైభవ

క్రమ సముపాత్తతాభి నవ

గంధ హిమాంబు కురంగవాభి కుం

కుమ ఘనసారసంకుమర

కుంభ మనోహర గంధకాలికా

సముదయ సార్యశౌమ కవి

సంఘ మనోంధ కల్పకద్రుమా !

—హర. 4-103

క. శ్రీ మత్కుమార చైల,

స్వామిశృంగారబలనిత్య కాశ్యతి విభవా !

—హర. 5-1

కా. ...వీరకుమారగిర్యధప లక్ష్మీభోగ భాగోచితా !

—హర. 5-59.

ఈ యుదాహృతులనుబట్టి కొంపపట్ట గొంగుగిరి నృపాలుని పాలన సమయమున వసంతోత్సవములు బహు వైభవముతో జరుగుచుండెడి వనియు, వానికి వలయు కర్పూర కస్తూరీ హిమాంబు సంకుమర ఘన సార కుంకుమాది బహుమూల్య సుగంధ ద్రవ్యములు

సుగంధకాలలో నిల్వ యుండెననియు, తిక్కగంధ భౌండాగారాగృహిత కావశ్యోప్య నా శస్త్రోపాధి వనియు, తిక్కగంధ వసంతోత్సవములను భవంతి మండపమున జరిగించు నట్లును, ద్వీపాంతరగామీయుల గ జనోగ నొక్కవైన రత్న వికసములును వాతర విభిన్న గాజయ్యల కిచ్చి మంజులీ యుండియునుండెడివారని మన విశ్రాంతి పచ్చమును జట్టి యూహింపవచ్చును.

గీ. పండునా ధిల్లి రాధాదీ పట్టణముల

యభవతులు మాతర వాల్మీకి రత్నంకురంబు

లవచి త్రిపురాంత కావీతయానపాత్ర

సింహశిశిప్వ మండల ప్రేతజములు.

—హర. 1-29.

అవచి తిప్పయ తోడ్పాటున నావారకు కుమార గిరి నెఱపు వసంతోత్సవములు గాంచి మృదులు నానంతులు మిక్కిలిగ మెచ్చుకొనుచుండెడివారంట.

చ. హరిహర రామశ్శోభన

హా సురధాని గజాదిన శిఖరా

వగులు నిజప్రభవ మః

వర్ణన సేతుల కుమార గిర్యధి

శ్వేతుని వసంతి వైభవము

పర్వము నొక్కిపెట్టె హిమందు నూ

తిగునులవాళ నెలకొని

కృష్ణభక్తికి నెర్పడదీరవన.

—హర. 1-24.

ఈ తీరుగ శ్రీ నాథుడు హరివిలాసమున వచి తిప్పయ వ్యాపారి ప్రధానములను, తిక్కగంధులను గుమరగిరి వసంతి నృపాలుని విధివము పట్టివర్ణింప సమకాలి పునఃనేవ రత్న యువరి గూండ్లల ద్వీపాంతర నాకా వ్యాపారియవలె నొక్క స్వగత శిశిముచేసయున్నాడు. శ్రీ నాథుడే యువమును వివరింప జేరినట్లను లల్పముగ వ్యూహమును జిత్రించుటయే గూతరీణి బ్రహ్మణి గావన, అనాటి తెలుగు వ్యాపారుల మాదిరియే ద్వీపములనుండి యే యే వస్తువులకొక నెచ్చునుండెడివో, వారి వినియోగ మెట్లు జరుగుచుండెడివో వృద్ధులగు దిలిపినారగు, ప్రబంధముఖమున చాత్రికకంఠమును

2. చా. అనంత రత్న మోటుపల్లె శాసనము. S. I. I. X Vol. X.

హరవిలాసము : కుమారగిరి

సుప్తవృత్తము చేయుటలో శ్రీ నాథున కొక ప్రత్యేకత యున్నది. అది యీ హరవిలాస కృత్యాదిలో సహస్రముఖముల భాసిల్లివది.

కుమారగిరి తండ్రియగు ఆనపోతారెడ్డి మహా వీరుడు. పరమ శివభక్తుడు. ఆశ్రయదారుడునని యాతని కాసవములవలనఁ జెలియచున్నది. ఆతని నాడు ఇగుగు పొగుగులనున్న విజయనగరము, రాచకొండ, జీవరకొండ రాజధానులుగాఁగల వెలుగురాజుల తోడను మహమ్మదీయుల తోడను యుద్ధములు నెఱపుచు విజయములు సాధించుటతోడనే కాలము గడచి పోయినది. ఆతని తిగువారి నాతని తమ్ముడగు ఆనవేనారెడ్డి మహావీరుడై విజయములు సాధించుచు, పరమధార్మికుడై యుగవారము లొసఁగుచుఁ గొంపవీటి రాజ్యమును గొంతకాలము పాలించెను. ఆ వెనుక కుమారగిరి రాజ్యపాలకుఁ డయ్యెను. ఈతఁడు తండ్రి మహావీరుడై విజయములు సాధించిన తార్కాణము లేమియుఁ గానరావు. విద్యా లవనోదయై కళా ప్రియుఁడై ధార్మికుడై గ్రంథ రచనయందును తసంతోత్సవ నవాభీషయ దర్శనములందును సుస్సృతి గలవాడై నిగతింకనుగఁ గాలము గడుపుచుండెడిట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. శతమున యుద్ధా దశ్యప్రవచములు లేనపుడే పశువు లుత్సవ ద్వినోత్సవములు కళా వినోగులు కాగలఁడు. కుమారగిరికి శిశుు బ్రవృత్తిసవ విధి లేకయే యుండెను. ఆ నని కుంతయు నాతని సోదరి భర్తి స్నేహపాత్రుఁడు మహావీరుడు నగు కాలయ వేముఁడు నిర్మహించు చుండెడివాఁడు. అంగువలన రాజ్యభారముంతయుఁ గాలయ వేమునిపైఁ జెట్టి కుమారగిరి మనోహర తసంతోగ్నిరసులతోడను. అభి నవాభిషయ ప్రదర్శనములతోడను. సంతానాభ్యుదయముతోడను గాలము నానందియతోఁ గడుపుచుండెడి వాఁడు ఈ విషయమును కాలయ వేముఁడు మాళివికొగ్గిమిఠి వ్యాఖ్యా వారంభమునందట్లు వాకోనియున్నాఁడు.

శ్లో. భాగ్యం నామ సమగ్ర మీదృశింశి
స్నేహైకపాత్రంయతో
వీరం కాలయ వేమ మృత రిభుఃసే
నియుభ్య స్వయమ్
నిర్మలం నంద్ర సర్వై రభిషజైః కాంతై
ర్యసంతోత్సవైః

సంతానాభ్యుదయైః కుమారగిరి

భూపాలో నృపాలో త్రిమః.

యుద్ధములం దుద్దతులైన శత్రువీరులను భ్యంసము చేయుపనికి, స్నేహపాత్రుఁడు వీరుఁడునగు కాలయ వేముని నియోగించి, తాను నిత్యము నవాభిషయముల తోడను తసంతోత్సవ దర్శనములతోడను, సంతా భ్యుదయముతోడను నానందించు భాగ్యము కుమార గిరికి సమగ్రముగఁ గలిగినని యా శ్లోక భాషము. కుమారగిరి తసంతోత్సవము లెంతటివిభవముతో జరిగెడినో యావిషయమును శ్రీ నాథుఁడు హరవిలాస మునఁ జెలిపియే యున్నాఁడు. అభిషయ ప్రదర్శన ములతోఁ గాలముగడుపు తీరటిదో దానిని కాలయ వేముఁడు తాను రచించిన అభిజ్ఞాన కామంతల వ్యాఖ్యానమున కుమారగిరి రాజీయ ప్రారంభమునం దట్లు వివరించినాఁడు.

శ్లో. జయతి మహిమా లోకాతీతః కుమారగిరి ప్రభోః
సదసి లకుమాదేయస్య శ్రీమా సదృశీప్రియా,
నవమభిషయం నాట్యార్థానాం తనోతి సహస్రభా
వితరతి బహూ సర్వాన్ ప్రజాయసహశ్రేణిః.
—అభి. కుమా. గి శ్లో.

కుమారగిరి ప్రభువు సభిలో లక్ష్మీ సమానుకాల్గు ప్రీతిపాత్రురాలునగు లకుమాదేయను లాస్యకన్యై, నాట్యార్థములకు వేలకొలఁదిగ నాత్మకీన కమలము ప్రస్తరించి ప్రదర్శించుచుండును. లక్ష్మీ సదృశిగా నవ యాచకులకు వేలకొలఁదిగ భవములిచ్చుచుండును. ఆమె యాసాన లాసిక గా నుండుటచేఁ గొమరగిరి నృపా లుని మహిమ లోకాతీతమై విరాజిల్లుచుండెనని భావము. కుమారగిరి తసంతోరాజ విగుణాంకితుడై తసంతోరాజీయమును నాట్యకాస్త్ర గ్రంథమును రచిం చెను. దానిలో భింతగుల గ్రంథములకిం బై విలక్షణ ముగఁ గొన్ని విషయములు జరిగూర్చుబడినవి. అట్టి విషయములకు నూత్న భిషయములు ప్రదర్శించుటకే లకుమాదేయి యుపయోగపడుచుండెడిదిగాఁ జెలియ వచ్చుచున్నది. కుమారగిరి నసంతోరాజీయమును నాట్య కాస్త్ర గ్రంథమును రచించివట్లు న బయ వేముని నోట నే మవకుఁ జెలియవచ్చుచున్నది.

శ్లో. మనీనాం భిరతాదీనాం భోజాదీనాం
భూ భూజా

కాస్త్రాణి సమ్యగాలోచ్య వాట్యవేదార్థ వేదికామ్
ప్రాక్తం వసంతరాశేన కుమారగిరి భూ భూజా
వామ్న వసంతరాశేయం వాట్యకాస్త్రం

యగుత్తనమ్

తత్తోక్తే నైవ మాల్లేణ దర్శితాశేష లక్షణమ్
కవినా మాత్రయో మంత్రీ కాటభూప తనూభవః
పాయం వేమవిభుః కుమారగిరిజారాజ్ఞాని

యక్షః కృతీ

వాట్యవాం త్రితయం కృతం కృతధియా

క్రితాధివాసేనయత్,

తస్మాద్దీర్ఘరసార్థవస్య రసికః కాకుంఠలాదే

స్వప్నయమ్

వ్యాఖ్యానం కురుతే కుమారగిరి రాజేయాఖ్య

మన్యైహితమ్.

అభి. కుమా. పీఠిక. శ్లో—16, 17, 18, 19.

కుమారగిరి భూపాలుఁడు భరతభోజాదుల
వాట్యకాస్త్ర గ్రంథములను బాగుగ పఠింపించి,
'వసంతరాశేయము' అనుపేరఁ బ్రశస్తమైన వాట్య
కాస్త్ర గ్రంథమును రచించెను. వసంతరాశీ యోక్త
పద్ధతిని వాట్యలక్షణ సమన్వయము సేయుచు
కుమారగిరి మంత్రులైన కాటకు వేముఁడు కాళిదాసు
రచించిన కాకుంఠలాది వాటకత్రయములకు, ఆతని
నియోగమును బాటించి, కుమారగిరికిఁ బ్రీతిగ 'కుమార
గిరి రాజేయ'మనుపేర వ్యాఖ్యాన త్రయమును రచిం
చెను. కుమారగిరి వాట్యకాస్త్ర రచయిత యగుటచే,
ముందుఁగఁ దస్మింధంధన విషయములను కాటకు వేమని
వ్యాఖ్యానములందు వినియోగింపఁ జేసెను. కాటకు
వేముఁడును కాసు రచించిన కాళవాసీయ విరచిత
రూపకత్రయ వ్యాఖ్యానములలో, భరతాదుల లక్షణ
ములకు మీఠిన విషయము లేవేనియుండిన వానిని
సమన్వయించునపుడు వసంతి రాజేయోదా హృతులను
గ్రహింపెను. తన్ములముగ వసంత రాజేయ విషయమీ
వ్యాఖ్యానములందుఁ గొలఁది తావులంగుమాత్రమే
గావనగును. అన్నచోట మాత్రము లక్షణము పటి
ష్ఠమై సంకేత విచ్ఛేదికామవ్వది. ఆ విషయమును చుట్టి
యొకప్పుడు వాఁపించును. వాట్యకాస్త్రము ప్రధాన
ముగ వభి నేత విషయమును దెలుపును. చతుర్విధాభి
నయ మూలమునఁ ద్రిత్విదర్శనముఁ గాంచినపుడుగాని
అందలి బాగోగులు దెలియ వేరవు. తన్విదర్శనమునకు

లకుమాదేవి వాట్యార్థములకు వనాభివయములు ప్రద
ర్శించు వాసాన గానికే యైనది. కుమారగిరి వ్యక్తుముగ
వాట్యకాస్త్ర గ్రంథకర్తయగుటచే నభివదన ప్రద
ర్శనములతో నానందించుటగా వాక్యగ్రమేమి
యున్నది.

రాజు శ్రోత్రగా రాజ్యపాలనమునకు వచ్చిన
వాఁడు గావింపవలసినది శ్రీగుప్తిగ్రహము. ఆపని
వారవికముందు రాజ్యపాలకుఁడైన యావ కేనానానియే
కావించియున్నాఁడు. కొంతనీయున్న పరికేగలుయ
వేమని నియోగించినవాఁడు కుమారగిరి. కావున నీపనికి
శౌర్యము చిగుదావగులలోనేగాని సమగ్రంగమునఁ
గావరావయ్యెను. కావునఁ కుమారగిరి మహాదాతయ్యుం
గలప్రియఁడు అగ్నిరవివోద్దిగ్మో గూపిండుయ్యోఁ
గలము గడుపుచుండెడి వాడను విషయము కుమారగిరి
చేరితో దానము చేయించిన అనుపజ్జతి దానకావనమున
ప్రవృత్తముగఁ దెలియచున్నది.

శ్లో. తనవ్వనోః క్షీరి పాంయగా
కుమార గిరాఖ్య వ్యాపాలకంధ్రః,
అఖంప విభ్రాజిత మండల క్షీ
శ్రీ గూప మం ప్రాచుర భూర్ని
వసంతి జేనా హ దికా వధూవాం
కన్యూఖంధ్రః కృతీ మండల క్షీ
కుమార గిరాఖ్య వసంతి గా
కర్త ప్రతాపాధిపాధిపాధి

అయ్యన్ననోరి భూపాలుఁడెను వినియోగమునకు
కుమారగిరివ్యాపాలుఁడెను మంగ్రము, అఖంప మండల
విభవములవాడె. కళాకంఠుఁడై లక్ష్మీపతిగఁడై
యావిర్యవించెను. దీనిని బట్టి కుమారగిరి అఖంప
భూమండలుఁడు కళావంశుఁడు, భాగ్యవంశముఁడు
నై యుండెనని తెలియుచున్నది. వసంతి గాను చిగు
దాంకితుఁడైన కుమారగిరి వసంతి జేలో కన్యూఖంధ్ర
ములచే దికాను వధూ ముఖముల వలంకించుచుండెడి
వాడనుటచే, నీతని వాఁడు వశంశ్ శృంగములు ముగంధ
వస్తు వినియోగముతో మహావిభవమునూరుచుండెడివని
తెలియుచున్నది ఈతనికిఁగిరి ప్రతాపములు ఆధికగ
ములనుటచేఁ బ్రతాప మలంకార మాత్రమే యనుట
విదితము. ఆవిషయమునకే గ్రంథి శ్లోకములు ప్రాద్దుల
కములు.

శ్లో. పుత్రః ప్రాగురఘా త్రివ్య కుమారగిరి భూపతేః
అన్నవోత ఇతి ఖ్యాతః స్వపితృమహానికమః॥
తంబాల మంక మారోప్య కుమారగిరి భూపతిః
దాక్షా రామే తులాదాన మకాంక్షదతికాతుకాత్ ॥
అథ త స్మై కుమారాయ యావరాజ్య విభాసి నే
దేశం దిగ్విజయాకాంతం దాతుకామ
స్వభూపతిః॥

చతుర్విధోపాయ న మ ప్రవీణం

సామ్రాజ్య నిర్వాహ మహా ప్రభావం

స్వసుః పతింకౌటయ వేమ భూపం

రాగా దవాది దతికాతుకేన.

ఉదీచ్యా దాక్షిణాత్యాశ్చ పతీన్యాశ్చ మహీశ్వరాః
ఆచరంతి సదామైత్రీ మస్మాభిరతి కాతుకాత్ ॥

తస్మాత్సింహాద్రి పర్యంత ప్రాచ్యనివమహీశ్వరాః
జేత. వ్యాస్త నృహిపాలా నధునా జయ లీలయా॥

ఆ కుమారగిరి భూపాలునకు అన్నవోతుండైన
కుమారుడు దువయించెను. ఆ కుమారుడు తాతయగు
అన్నవోతునితో సమానమగు పరాక్రమము గలవాడై
యుండెను. ఆ బాలు నొడిలో గూర్చుండ బెట్టి కొని
కుమారగిరి దక్షిణామమునం దతి కాతుకమునో తులా
పుగుమదానము గావించెను. పిమ్మట నాకుమారునకు
యావరాజ్యమున పట్టాభిషేకముచేసి, దిగ్విజయముచే
వాక్రమించిన క్రొత్తదేశము నీయఁ దలపెట్టి, సామదా
నాది నీత్యపాయ నిపుణుఁడు, సామ్రాజ్య నిర్వహణ
దక్షుఁడు, తిలపాదరీ భర్తయునగు కౌటయ వేమని గౌర
వించి ప్రేమ పూర్వకముగ నిట్లనెను. “ఉత్తర దక్షిణ
పశ్చిమ దిక్కులంగున్న భూవాంతులు మనతో నెల్ల
పుడు మైత్రీ నాచరించుచున్నారు. సింహచల పరి
సరములందున్న తూర్పునాటి భూపాలులకి మనకు
జయింపవలినవాడు గా నున్నాఁడు. కావున వారినిపుడు
‘హేలగా జయింపుము’ ఈ ప్రసంగముచే నీతి చతు
గుఁడు సామ్రాజ్యనిర్వహణ దక్షుఁడు విజయసాధకుఁడు
కౌటయ వేమఁడే మనయు కుమారగిరిపరమధార్మికుఁడై
కీర్తిప్రతాపాధిరణుఁడు మాత్రమే యనియు తెలియు
చున్నది.

శ్లో. తత శ్చైవ పురాత్రివ్య కుమారగిరి భూపతేః

రమ్యం రాజమహేంద్రాఖ్య నగరిం ప్రత్యి పద్యతి॥

తన్నగర్యాంగిరి యస్యాం ప్రాకారంతర భూమణం

అస్తి శ్రీ గోపికా ధీశ శుక్రబ్రహ్మ ప్రతిష్ఠితః॥

ఇతిం ప్రభావోదయ భాసమానం

తం గోపికావాళ మశేష సేవ్యం

మహామతిః కౌటయ వేమ కౌరి

ర్షియ ప్రసిద్ధ్య మనసాప్రణమ్య॥

అస్మిన్దిగ్విజయే తుభ్యం గ్రామ మత్కూర్చితం విభో

దాన్యామితి ప్రతిశుక్య సత్యశాసన వైభవః॥

.....ప్రాతిపత్యప్రాజ్ఞు పతీ నిజేశేతుం॥

తతో వింధ్యాద్రి సింహాద్రి మధ్యత ర్మహీశ్వరాన్

జిత్యా తిడత దుర్లభ నియుజ్య స్వాధికారిణః॥

అటుపిమ్మటఁ గౌటయ వేమఁడు కొండపిటి
నుండి కుమారగిరి యధికారమునంగున్న రాజమహేంద్ర
నగరమునకుఁ దరలివచ్చెను. ఆ పురమున ప్రాకారాంతరా
లంకారభూతుండై మక్రబ్రహ్మ ప్రతిష్ఠితుండైన గోపాల
దేవుని దర్శించి విజయము లభించుటకై నమస్కరించి,
“ఈ తూర్పునాటి విజయము లభించిన నీకు మహా
విభవ సంపన్నమైన గ్రామము దర్శింతునని మొక్కు
కొని, శుభలగ్నమున ప్రమాణభేరి మోగించుచు తూర్పు
నాఁడు జయించుటకు బయలుదేరెను. ఆ జైత్ర
యాత్రలో సింహాద్రికి వింధ్యాద్రికి మధ్య నుండు
మహీపాలకులను జయించి, జయించిన గుర్రములందుఁ
దనచారి నధికారులు గా నియోగించి మరలివచ్చెను.

శ్లో. తతోనిజ భుజా లబ్ధ మహా విజయ హేతవే

హిమాదల సమస్తాంగ పతిశతవే॥

రాజద్రాజ మహేంద్రాఖ్య పురీనిత్య నివాసి నే

శ్రీమద్గోపాలదేవాయ శాశ్వతైశ్వర్యదాయినే॥

కుమారిగిరి భూభగ్న స్సుతేన రవి తేజనా

అన్నవోత కుమారేణ సామ్రాజ్యగుచిర శ్రీమా॥

తుల్యభావి నదీతీర గ్రామ ముద్రామ వైభవం

సోమంకౌటయ వేమాంకః ప్రాదాపయదుదారధీః॥

శాకాత్యే నేత్రచంద్రజ్యవన శశిమితే మాసివ శాఖసంజ్ఞే

సప్తమ్యాం చక్రపతే కొమరగిరి విభోన్యాను రింద

ప్రతాపః

గ్రామం శ్రీ యన్నవోత ప్రభు రను పఱతి ప్రాథ

నామాభిరామం

ప్రాదా దా చంద్రతారం నిజ విజయ కృతే గోపికా

ధీశ్వరాయః

తరువాతి కౌటయ వేమఁడు తన భుజబల లబ్ధ విజ

యమునకుఁ గారణభూతుండై రాజమహేంద్రవాసియైన

గోపాలదేవునకు, కుమారగిరి కుమారుడైన కుమారాన్న

వోతునిచే తుల్య భాగానదీతీరమున మహావిభవ సంపన్న

మైన గ్రామమును దానము చేయించెను. శి॥సం॥౧౩౧౨

క్రి. శ. 1890 ప్రాఖ్య భుద సప్తమినాఁడు అన్నవోత

ప్రభువు గోపాలదేవునకు తనకు విజయమునకుగూర్చిన

దానికి అనుపలనీ యను పేరుగల గ్రామమును కానముగా నిచ్చెను. 'అనపాతపుగము' అనప రియైన దేమా? కుల్యభాగా నడితీయనం దీ తీరమునందీ గ్రామము మహానార సంపన్నమైనది. ఈ కానము తుదిని 'కొమరగిరి నాలు' అని కలగు. ఈ కానపదానమునకు సంబంధించినవారు ముగగు. నాదటి వాడు గ్రామ మిచ్చెదనని మొక్క తొలిన కొలుకు వేముడు. రెండవవాడు దాముచేసిన కుమారాన్ని కోగుడు. మూడవవాడు అనుచుతించిన కుమరగిరి. కాని యీ కానము కుమరగిరినిరూర్చిన సత్యవతి (తాంకిముల నెన్నిటిలో వ్యక్తముచేసినది.

చారిత్రకాంశము లీ తీరుగ కుమరగిరి చారిత్రమును వివరించుచుండ కొండలు విరుచ్చులు "కుమరగిరి విలాసియై లకుమా సంపదమున రాజకీయముల మజ్జగించి, నాట్య ప్రదర్శనముల తోడును వసంతోత్సవములతోడును గాలము గడుపుచుండెడి వాడనియు, తిన్నాటముగ రాజునుహేంద్రవర రాజ్యము కొలుకు వేముడు దిక్కి పోయో"నని యూహించి యున్నాడు దాని కుపోద్బలముగా "జనుతి మహిమా గాకా తీతః..." ఇత్యాది శ్లోకమున "ప్రియా సద్వశీప్రియా" అను పాఠము సంగీకరించియున్నాడు. వసంతోత్సవము లతి విభవముతో నెఱుపుట గూతని విలాసి జీవితమునకు పద్ధంభక మనినాడు. కాని యిట్లూహించుట సరిగాదు. కుమరగిరి ప్రభువు నాథానిలో లకును యను లాస్యకతై యుండెనని తెలిపినవాడు ముకుళుద్వైద్యుడయిన కొలకు వేముడు. ఆతనినోట వేపాలును వ్రాచి కము అల్లెలము నగు చూట దొరలపల్లె గానగాను లక్ష్మీ శిల్ప తిష్ఠవను 'లకును' యను శిబము. ఆమె 'ప్రియా సద్వశీ' యైనప్పుడే, అశిల్ప మామె చేకవకు సరిపడును. మఱియు నామె లక్ష్మీసదానాథా లయినపుడే యాచక బృందమునకు వేలకొలదిగ ధనము నిదురు పోసెను. ఆమె యాస్థాన లాసిక యైనవాడే వాల్మీకిములకు నవాళినయనును బ్రదర్శింపఁజాలను. ఆమె భోగినియే యైనచో కుమారాన్న పోతుని స్వపితా మహాస్వస్య విక్రమునిగా మొగమాటము తగుండఁ దెలిపిన కొలుకు వేముడే విషయము నెఱిగింపక మానడు.

కొలుకు వేముని వచనములను బట్టియేగదా మనము కుమరగిరి చారిత్రమును నిర్ణయింప వలసినది. కుమరగిరి నాట్యకాస్త్ర వేత్తి కళాప్రియుఁడు మహాదాతయనియే కొలకు వేమునినోట మనకువివరమృచున్నది. కొలుకు వేముని వచనములనుబట్టి, కుమరగిరి యే తావునను విలాసినిప్రియుఁడు గాఁ గానరాఁడు. ఇత వసంతోత్సవములను మహావిభవముతో నెఱుపుట కుమరగిరి వాటకనే గాక, యాతనికిఁ బూర్వము కొండపటిని చాలించిన పరమధార్మికుడని ప్రసిద్ధపడిన యని వేముని వాట

కూడఁ గలవని గూతని వాటి కానప వచనములు తార్కాణించుచున్నవి

శ్లో॥ సో గుం వలంతి రాగాంః

కన్నగీ గంగ ప్ర చందనైః
న కేవలం భువంచాన్యం స షిషాం
గంః వత్తేం వ. వాత్
కుద్వసంతోత్సవ తీ స భాగ కర్మకర్తృణాం
యశేనా కేం న గిష్టాన్త కర్తం
జగతేం తిరుమ. 3.

అన్ని వేమునకును వసంతిగాను కీర్తనముగ గు. కనుకరి మాయజ కర్మకర్తాని సూంఁద్రవ్యములను వసంతోత్సవములలో నుపయోగించుట గూతని వాటను గలగు. ఆదియునుగాక వసంతోత్సవములు వేసంతసమారాధన నూపములు. పుణ్యాగ్రులైన భూపాలుగు వానిని మహావిభవముతో నాగింతురు. ఇత విశేష మేమన కీ ర్తనయుండైన కుమరగిరి యా వసంతోత్సవములను ఆరచితియై నెట్టి స్వపాంశరముల నుండి తెప్పించిన సంగ్రహవ్యములను ఒకాళియుగ నుపయోగించి విగ్రహము నానంతులు నకు స్వగ్రహము మెచ్చుకొనవల్లు కీర్తన నీయును. తాను కళాప్రియుడై వాల్మీకికాస్త్రమును కనియింప గుండుటచే లకునానకుచే వర్ణనమునాచేయుచి వాల్మీకిముల వాల్మీకించి నోడిగదామోడును వి విజీరియునకు నిదాన మొనరు? గానని పిండవారి రాజ్యము కొలుకు వేముడు కుమరగిరి, కర్మముల వర్ణించి వచనము కాని గూతని సంకీర్తించి కవిని, యీ (కండి కానపల్లెకము తెలుపుచున్నది.

శ్లో. కుమరగిరి భూవాలో శుక్లైర్విక్రమ తోషిగి
(వాచాత్మ్య)వీం భువం గాజను హేంద్ర వగరి
మఖామ్. 4

కుమరగిరి కొలుకువేముని పరాక్రమమునకు సంకీర్తించి, గాజనుహేంద్రవర మాదిగ మోక్షుధామినిచ్చిచే చెవి దీని భావము.

ఈతీరుగ కుమరగిరి విద్యాకావిధక సంపన్నుడు, పురుషధార్మికుడు, భావవృత్తుకుగాఁ బరిగ జేంపఁదగినవాడే గాని విలాసిగాఁ దముల మున్నవము. అల్లు కాని వాడు పురుషార్థవర్ధైవ కొలుకు వేముడు కుమరగిరియొడఁ గృతిజ్ఞు వహించువాఁడు గానోడు శ్రీనాథుని వచనకు తార్కాణముగాఁడు.

3. See. Epi. Ind. Vol III page 286-291. Nadupuru grant of Annavema Saka 1296.

4. See. Epi. Ind: Vol IV p. p 318-327. Tottaramudi grant of Kataya Veema.

నివురుగప్పి ననిప్పు

“కావ్యశ్రీ”

శేషగిరి సినిమా చూస్తూన్నానన్న మాటేగాని అతని మనసు మనసులో లేదు. చూడగా, చూడగా తన జీవిత గాథ తెరకెక్కిందా అన్న ఆశుమానం మరి బలపడ సాగటంతో శేషగిరి పూర్తిగా మెదురనిపోయి గడిచిపోయిన కమ్మని జీవిత ఘట్టాల మధుర స్మృతులను నెనుగు వేసుకొంటూ సినిమా ఆయిపోయిన సంగతి గమనించలేక చుట్టూ లేచిన జనాన్ని చూచి ఉలుక్కి పడి లేచిలిలుచున్నాడు! గనుక కూడా లేచాడు. ఇద్దరూ బయటకు వచ్చి రమణ ఇంటివైపు నడవటం మొదలుపెట్టాడు. శేషగిరి నుకొం దూరంగా రైలు పట్టాల ఆవతిల ఉండటంతో ఎప్పుడు సినిమాకు వెళ్లినా రమణ ఇంటి దగ్గర పడుకోవటం మామూలైపోయింది. వారిలో నీలిరంగు వేసిన కర్ర స్తంభాల డాబా దగ్గరకు వచ్చాక రమణ వెనక్కి వెనక్కి తగ్గి ఆడాబా గుమ్మంలోనికి చూడటం యెందుకో శేషగిరికి అర్థం కాలేదు. ముందుకు వెళ్లిన శేషగిరి ఒక అడుగు వెనక్కి వేసి తానూ చూడబోయాడు, ఆడాబా పీఠ గుమ్మంలోనుంచి లోపలకు! ఇంతలో గెండ్లవ ఆటకు కంఠారుగా నెళుకూ— గాలికెగిరి తన ముఖం మీది ముసుగుపడ వాయిల చీర పైట తీసుకొంటూ తనవంక వయ్యారంగా చూచి చిరునవ్వు నవ్వి చుల్లెలాల ఘుమ ఘుమలు పెనజల్లి వెళ్లిపోయిన ఓ మితూరి పొంకొన్ని లింకొన్ని చూచి నీలిరంగు వేసిన కర్ర స్తంభాల డాబా సంగతి మరిచిపోయాడు శేషగిరి. రమణ వచ్చే శాడు. ఇద్దరూ కలసి రమణ ఇంటికి వచ్చి ఎప్పటిలాగే చానికీలో పడుకొన్నారు.

రమణ గుక్కుపెట్టి నిద్రపోతున్నాడు శేషగిరి బాగ్రావస్తో స్వప్నావస్తో తెలియని ఆయోమయ సీతగా సినిమా రేపన తీయని గాయాల తలుచుకొంటూ కళ్లుమూసుకొని పడుకొన్నాడు. మధుమాసపు తొలి గోజుల మందపవనాలు మందయానల కేళిబంధాల్లోని కుందపరీమగాలు తెచ్చి డెందానికి మరింత ఆనందం కూరుస్తుంటే శేషగిరి హృదయాంతర శంఖాని జ్ఞాప

కాలు అగాధాలులో పడి నుడిచిందాలు తిరుగు తున్నాయి. “పాలిపోయిన బుగ్గలుమీద కన్నీళ్లు బారలు కట్టి ప్రవహిస్తుంటే ముడివిడిన జుట్టు మాపు మీద చిందరవందరిగా పడివుండగా, కొడి తగించిన లైటుపట్టుకొని వచ్చి తన దగ్గర నిలుచుని నీళ్లునిండిన కళ్లతో తనవంక చూస్తున్న లక్ష్మీ” కనుపించగానే త్రుళ్లిపడి లేచాడు శేషగిరి. అతనలా లేస్తుండగానే లైటు ఆర్పివట్టగా గదిలోవున్న కాంతి మాయమై చీకటి మయమయింది. లోపల ఎవరో గది తలుపులు గడియ వైచినట్లు చప్పుడయింది. తాను చూచింది కలలో నిజమో తేల్పుకో లెకబాయాడు శేషగిరి. ఇన్నాళ్ళకు లక్ష్మీ కలలోనైనా కనుపించినందుకు సంతోషింప బోయాడు శేషగిరి. కానీ మరుక్షణంలోనే లక్ష్మీ కన్నీళ్లు గురుకు వచ్చి పడుకొన్న మందంలోనే కృంగి పోయాడు.

శేషగిరి బడలీతయి ఆ వూరు వచ్చినప్పటినుంచి రమణ, గిరి స్నేహంగావుంటున్నాడు. ఆ వేళ ఆదివారం కావటంతో పికాగుకు బయలుదేరిన మిత్రులు గోదా వరి వడ్డున దూరంగా, వేసవి యెండలకు నీరెండి బయలు పడ్డ యిసుక తిన్నెమీద కూర్చున్నారు. శుక్లపక్షపు పంచమ గుండ్రుని లేత వెన్నెలలో నదిమతల్లి జలతాగు చీర కట్టినట్లుగా మెరుస్తూఉంది.

“ఎర శేషగిరి! ఇక బ్రతుకంతా బ్రహ్మచారి గానే గడపవలచావా?”

“నువ్వెన్నిసార్లడిగినా సమాధానం మారకు రమణా! చెప్పానుగా అవునని”

కాస్తేపు నిశ్శబ్దంగా శేషగిరి వంకచూచి సిగ రెట్టు అగి పోతే తీశాడు రమణ.

“బానీ నువ్వు చెపుతానన్న కథ యివాళయినా చెపుతావా?”

“ఎకథ?”

“అదే! నువ్వీలా బ్రహ్మచారిగా వుండటానికి కొరణమైన కథ!” అంటూ సిగ రెట్టు వెలిగించటానికి

అగ్నిపుల్లగీశాడు రమణ! ఆ నెలుమకులో రమణ యోగమ
చేతి మణిక్కులు క్రిందవున్న కాలిప మచ్చమంచి
మచ్చ మాయదనే సత్యాన్ని తెలియజేసి నిష్కార్యి అడి
గాడు శేషగిరి!

“నీ యెడనుచేతి మణికట్టుక్రింద ఆ మచ్చెరుపు రమణా!”

“నిన్ను పూజు తెలియక నిన్ను తీసుకొందా
మని వంపల్లో చేయి పెడితే కాలింబులు ! అవసరిం !
నే కథ పారంభించు”

శేషగిరి బయటగా నట్టూర్చి కథ చెప్పిం
(పారంభించాడు.

“మా స్వగ్రామం చల్లపల్లి, మన పల్లెటూరు. చదువుకోసమని మా పినతల్లి గారితోటి పంపించారు నన్ను. అక్కడ రీ వ ఫారము చదువుచుండగా నా జీవిత కకటం తొలిసారిగా స్టూలు తెప్పింది. మా చిన్నాన్ని పైనుక్కలు టిచరు కావలంవల్ల, మాయింట్లోనే అద్దెకు వచ్చిన డిప్లొమాటే తా న్నివ్వగలిగి అమ్మయి అమీరున్న సా కూడా నాతోబాటు మా చిన్నాన్ని దగ్గరే చదువు ప్రారంభించింది. అప్పటికి నాకు పంహే నేళ్ళుంటాయి. ఆమీర్ నాకున్న పెద్దదో చిన్నదో తెలియదుగాని కారీకంగా పెద్ద వాళ్ళలోనే జమకొస్తుంది. అర్థసంవత్సరపు పరీక్షలయి పోయాయి. సంకాంతి సంఘం సెలవులు. ఒక నాటి సాయంకాలం మరీ చలిచలిగా వుంది. నేను మా రీషింగు రూములో ఒంటరిగా కూర్చుని జాషువా గారి స్మృతన వాటిక చదువుకొంటున్నాను అమీరున్న సా వచ్చింది. ఆనాడు ఆమె పెదవులమీద చిగినవ్వు ముఖంలోని నూతన వికాసం ప్రతిక్షణం చూస్తూనే వాళ్ళ ప్రోత్సాహం తోచింది. తెలియనివాళ్ళవరూ ఆమెను మహమ్మదీయ కన్య అనకొరు. అన్నంగా హిందూ బాలికలాగే వుంటుంది బ్బా! మనహాయిస్తే! వస్తూనే నా యెగురుగా నిలచుని గిరీ ప్రేమంటే యేమిటంది? “నాకు తెలియదు” అన్నాను. “నేను చెప్పనా” అంది. చెప్పమన్నాను. వంటనే వారెండు చెతులు వుచ్చుకొని తన మెడకు చుట్టబెట్టుకొని నన్ను తన నుండెల కడ్డుకొని బలంగా కాగిలించి ముద్దుపెట్టుకుని “ఇదే ప్రేమంటే!” అంది. అప్పటికి ఎండు మించుగా నేను మూర్ఖబోయిన స్థితిలో వున్నాను. వశ్చింతా గగుర్పాటుతో వేడెక్కిపోయింది. రకవు

పోతుతో మెదడునూరించి పాటలు ప్రవృత్తికై మేమో
 అనుకోవచ్చును. కలివ్యసం వచ్చినవాడే నజాబాదీ
 పోతూను. “అమిత గీతీ ఆలం అయినా గావే?”
 అంది వా గడ్డం పట్టకొని. ఆపస్తే బాగా గీతీ
 వోచ్చింది. మారు పెట్టకొన్న బుగ్గ కుదుముకొంటూ
 “ధీ ధీ” అన్నాను. అమీను చివ్వుబుచ్చుకొని పల్లి
 పోయింది ఆ గ్రామి భోజనము, పానం సహాగా
 అయింపనిరించి పెంపరిజే ప్రక్కనేగాను. ఎంత
 ప్రయత్నించీ వా నిద్దడ గానేను. ఆపస్తే కల గూలు
 నిర్తించుకొంటున్న ఆమె కడోజనంవచ్చును వానంబు
 కింకా గీతీ లెంటిలు పెకలూ నేనెన్నాను. ఆ సంత
 తలకేకొంటి వాలో మూకొంటిలు బాళింపవాగాయి.
 ఆ పరిష్కార గానుభవంతో పాల్గొని ఉప్పొంగునంత
 ప్రవహించింది. గణకాల్గొను ఆ ఆమెగూరి మరొక
 మరల పొందాలికోరిక ప్రకటనంగా బలితుం
 కాజొచ్చింది. వా గూతడ యావన ప్రకటన కేకలతో
 బాటు తూగ్గునకూడా అలాదాగూడ లేఖలు ప్రవృ
 తించాయి. తెడవాడ ఉన్న పాములం మోసము
 యెలాగా అని వాలో నే నీ గీతీలెంతోపొగున్నాను.
 ఆమెమీద యంతనీయం వచ్చును. ఆ సంత ఆధికార
 మమకారం — మమకారమునంబుగా “మనో” మనో, నీరు
 నొంతెలు మందునొంతెలు ప్రవృత్తిగాయి.
 నేనంత బాగుపరచుకొంటి. అంతో నేనుకొంటిలు
 కానందా నీ అమీనున్నా అప్పొంగు తీగూర్చి
 వచ్చి చిగుచ్చుతో “ఏం గీతీ! కల్గొనానెన్నాను
 గ్రామి నిద్దరింపొందా” అని కేకలతో వచ్చింది ఆమె
 కేకలతో నిద్దరించి అప్పుడూతూ తలదంచుకొని
 వచ్చిపోయాను.

ఆవాటినుంచీ అయిదుంటి కిగలం యోగ్యమే
వస్తుందా అని యోనుగమాల్గునీ పేల్చున్నామ. అప్పుడో
నా కా చిడుగున్న ప్రస్తావించి ద్రోహము లేక
పోయింది. కోరికలం ది నిలిపించి జేయవలసింది.
ఆమే నాచున్నీ బావుండుచిమకో నీవాడివి. వాకివ్వుం
లేదుకొంనోయేమో నా బాగు లేలికాను. గా పూగు
కొంది. ఆ నిలిపివంతో నే మానకమావాయి మహా
బాగుగా మనసు మనసులో నీకుండా నిలిపంగా గడి
పాను. పెద్ద పరిశీలైపోగాయి. అదికొనకుండా
నికుగుపడింది. ఆ మందుజేవిలో అమారు లంబ్ర
డిల్లాటి తాకిల్లాగుగాగు ప్యతుంగా నికుపుకున్న
చేతుకోడు(పక్క చెల్లుకు ధగ్గిని చాపిల్లుల్లా చేంక

ని వు రు గ ప్పి న ని వ్వు

ముందే మరణించాడు. అమీగకు తల్లి లేదు. అలా జరిగిన మరునాడే అమీగని వాళ్ళ తమ్ముణ్ణి తీసుకొని వాళ్ళిద్దరూ తన యింటికి కాకినాడ వెళ్ళిపోయింది.

నాలో కుపాను చెలరేగింది. మరుగునపడివున్న మమతలు బయటపడసాగాయి. అమీగన్నీ సా శ్చి పోవడంతో నా హృదయంలోని ముగ్ధవాంఛా పారి జాత పరీమళమంతా దుఃఖతమస్సుగా మారిపోయింది. ప్రపంచమంతా చీకటిగా తోచింది. పాతకమంది పిల్లా పెదలతో కిలకిలలాడే మా చిన్నాన్న గారింట్లో నేను భరింపరాని ఒంటరితనంతో బాధ పడేవాడిని! నా హృదయంలో వాంఛాగుఃఖాలు రెండూ ఒకేసారి గంగాయమునల్లాగ కలసి పెనవేసుకొని మధింప జొచ్చాయి." అని నిట్టూర్చి ఆపుచేశాడు శేషగిరి.

"ఇంతకూ నువ్వు కథ చెపుతున్నావా కవిత్వం చెపుతున్నావా?"

"ఆనాటి నా హృదయంలోని బాధ అర్థమయ్యేటట్లు వర్ణించాలంటే భాష దొరకటంతో రమణా. నేను నాడిన పదాలు నా భావము ముందు చాలా పేలవాలి "

"సరే తిగ్భాత కథ కానీయ్" అన్న రమణ మాటలతో తిరిగి చెప్పసాగాడు శేషగిరి.

"ఆ జ్ఞాపకాలతోనే తిగ్భాత సంవత్సరం కూడా గడిపాను. ఆ సంవత్సరంలో ఒక్కసారియినా అమీగును చూడలేకపోయాను. కనీసం ఆమె దగ్గరనుంచి ఉత్తరమైనా రాలేదు. నేనూ వ్రాయలేదు స్కూలు ఫైనలు పరీక్షలు బాగానే వ్రాశాను పెరువులలో కూడా స్వగ్రామం వెళ్ళకుండా అక్కడే వుండి హిందీ చదువుచున్నాను. నా హృదయానికి నిజమైన వసంత ఋతులక్షణాలన్నీ పూడిచూపాయి. మా యింటి యెగురుగావున్న వారన్నాయి పెళ్ళికి వాళ్ళయిట్టా లొచ్చారు. మా వాళ్ళిందరిలో బాటు నేనూ వెళ్ళాను పెళ్ళికి. పెళ్ళి కొడుకు తాళికట్టే ఆ సుముహూర్తిములో అప్రమత్తుముగా పేరంటాళ్ళలో నిలుచున్న ఓ అమ్మాయివంక చూశాను. అప్పటికే ఆ అమ్మాయి నావంక చూస్తూవుంది. "ఆగండ్రియ్ ధజం(రీలు)" అని పురోహితుడు అరిచేవరకూ మేమలా ఒకరినొకరు చూచుకొంటూనే వున్నాం. పెళ్ళయిపోయిన పది రోజులవరకూ ఆ అమ్మాయి అక్కడే వుంది. ఆ పది రోజులలో మాపరిచయం రహస్య సమావేశాలవరకు

వచ్చింది. ఒకనాటి సంధ్యాసమయంలో లక్ష్మీతో నేను "పెళ్ళంటూ చేసుకొంటే నిన్నుతప్ప మరెవ్వరిని చేసికొను" అని ప్రమాణం చేశాను. ఆమె చటుక్కున వంగి నాపాదాలకు నమస్కరించింది.

"ఆ అమ్మాయి పేరు లక్ష్మ్యా?"

"అవును. అసలు పేరు చాల పెద్దదట. అందు కందరూ చివరనున్న లక్ష్మీ ఆనే పిలిచేవారు. నేనూ అంతే"

"ఊ తర్వాత"

"నాలో పరవళ్ళితోక్కే ప్రేమప్రవాహ మంతా ఆమె పాదాలదగ్గరకు ప్రవహించింది. మా రహస్యసమావేశాలు ఎలాగో బయటకు పోక్కాయి. పెద్దలవగ కూడా ప్రాకాయ. మా చిన్నాన్న నన్ను సన్న సన్నగా మందలించాడు. ఆరాతి వాళ్ళ తమ్ముడు కృష్ణారావుచేత చీట్ల పంపించింది లక్ష్మీ ఒక్కసారి మాట్లాడుమని, అమరునాడే తను యింటికి వెళ్ళిపోతూ వుండటం అనుకోనిస్థితిగా నే ను పెరటిలో పసుపుకాల అవతల గడ్డిమేటి ప్రక్కనుకూర్చుని లక్ష్మీ రాకకోసం యెగురుచూస్తున్నాను. "పాలిపోయిన బుగ్గలమీద కన్నీళ్ళు చారలుకట్టి ప్రవహిస్తుంటే, ముడిబడిన జుట్టు చూపుమీద చిందరవందరగా పడివుండగా కొడి తగించిన లైటు పట్టుకొనివచ్చి, నీళ్ళు నిండిన కళ్ళతో నావంక చూస్తూ చటుక్కున నా కాళ్ళకు నమస్కరించింది. ఆమె నోదార్పుటం యెలానో నాకు తెలియ లేదు. సంగతులన్నీ చెప్పింది. మా ప్రణయగాథ బయట పడినందువల్ల నే తనను బలవంతంగా పంపించేస్తున్నారట! మేమలా మాట్లాడుతూవుండగా నే ఎవరో ముసలమ్మవచ్చి లక్ష్మీని రెక్కపట్టకొని లాక్కు పోయింది. అప్పటినుంచి యిప్పటివరకూ లక్ష్మీ నాకు కనుపించ నేలేదు.

"లక్ష్మీని పెళ్ళాడటానికి మీవాళ్ళు అంగీకరించ లేదా?"

"లేదు"

"ఎందుకనీ?"

"వాళ్ళనాన్న చాడగాడట! వ్యభిచారం! ఆసంబంధం మాకు సరికాదట."

"లక్ష్మీకి పెళ్ళయిందా"

"అయిందట"

“ఏ వూరు?”

“నామర్లకోట”

రమణ యెందుకో గతుక్కుమన్నట్లయ్యాడు.
అనుమానిస్తూ అడిగాడు.

“ఓక్కో పుట్టిల్లు ఏవూరు?”

“రాజవరం”

“రాజవరం” యీసారి నిజంగా కంగారు
పడ్డాడు రమణ!

“ఏం అలా అడుగుతున్నావు?”

“ఏంలేదు. మా అత్తివాగుకూడా రాజవరమేగా!
మీ లక్ష్మిని నే నెరుగుదునేమీ అని”

“అవును మీ అత్తివారుకూడా ఆ వూరే కాబట్టి
నీకు తెలియక పోయినా మా చెల్లాయికి తెలిసి
వుంటుంది! ఇంటికివెళ్ళొక కనుక్కో. ఓక్కో యెలా
వుందో”

“అలాగే! లక్ష్మి మొగుడిపేరు తెలుసా?”

“తెలియదు”

“తిండిపేరు”

“వెంకన్న”

రమణముఖంలో రంగులు మారుతున్నాయి.
ఉన్నట్టుండి ఒక్కసారిగా నవ్వి అన్నాడు.

“ఒరి! చంపావుపో! వాళ్ళియిల్లు మా అత్తివారి
యింటిపక్కనే! నీ లక్ష్మి మా అవిడ ప్రాణస్నేహి
తులు కూడాను. ఇద్దరూ ఒకటే అన్నట్లుంటారు.
అయితే ఘనవారేదు నీ లక్ష్మి సుఖంగా నే వుంది”

“అదే వాడు కావలసింది. ఆమె పరిత్రకే
ఆమెను కాపాడుతుంది. అన్నీసార్లు రహస్యంగా
కలుసుకోన్నా ఒక్కసారికూడా ఆమెను నేను
స్పృశించలేదు. నిష్పలావుండేది మనిషి” రమణ
యీ మాటలువింటూ ముఖం తిప్పుకోన్నాడు.
కాస్తేసేపు నిశ్శబ్దం తాండవించింది. చివరకు రమణ
రావే అడిగాడు,

“మరి అమీరన్నీ సా యేమయింది?”

“చెబుతున్నాగా కంగారుపడకు” అని తిరిగి
ప్రారంభించాడు శేషగిరి.

“నూలువైసలు ప్యాసయ్యాను. మా మేనమామ
కూతురునిచ్చి పెళ్ళిచెయాలని పెద్దలలో ఉద్దేశాలు
బయలుపడాయి. చదువు పూర్తయేవరకూ పెళ్ళిమాట
తలపెట్టనదని చెప్పి అంతలో కారేజీలు తెరవటంవల్ల

కాకినాడవల్లి కారేజీలో చేరాను. నా జీవితాని కిక
వెలుగులేదని దృఢనిశ్చయంతో బలవంతంగా యిక
చేసేదిలేక ఇంటారు చదవటా మొదలుపెట్టాను. మొదటి
సంవత్సరం అయిపోయింది. వేసవి సెలవులో
స్వగ్రామం వెళ్ళిటాని కిష్టంలేక మా పిన్నిగారి యింటికి
వెళ్ళాను. ఒకనాడు సాయంకాలం అలా బయటకు
వెళ్ళి తిరిగి వచ్చేటప్పటికి నా పాత రీశంకురూములో
నేను పడుకో నే మంచం మీద కూర్చుని మా పిన్నితో
మాటలాడుతున్న ఒక క్రొత్తవ్యక్తిని చూచి నేను
గుమ్మంలో నే నిలబడిపోయాను. సంపంగి గుత్తిలా
కుందినపు బొమ్మలా, పచ్చగా బొద్దుగా మిలమిలలాడు
తున్న యెప్పడో చూచిన ముఖాన్ని పోల్చుకొంటూ
నిలచున్న నన్నుచూచి ఆమె నవ్వుతూ అంది “ఏం
గిరి! మరిచిపోయా నేమిటి”

“మన అమరన్నీ సాం” అంది మా పిన్ని!
పరిగా అప్పటికే నేనూ పోల్చుకోన్నాను. ముగ్గురం
కూర్చుని కబుర్లు మొదలుపెట్టాం. అమీరు మామ్యగు
గ్రేడు బ్రయిలింగు చదివినదట. నెలపు లాభావ
పంతులమ్మగా పనిలో ప్రవేశించినదట.

ఆ రాత్రి మరల నాలో వ్యగ్ర ప్రారంభ
మయ్యింది. అమీరును చూచింపుటమంచి ఆ నాటి
యేడుపుముఖంతో ఓక్కో నాకళ్ళలో మెలటం
ప్రారంభించింది. ఓక్కోకి అప్పటికే పెళ్ళిఅయిపోయిం
దని విన్నాను. ఎంత మానదామన్నా ఆమె తలపులు
నన్ను పంటాడుతూ నే వున్నాయి ఆ ఆలోచనల
తోనే తెల్లవారూర్జుముం సన్నగా మసక కునుకు
పట్టింది. దెయ్యంపట్టేట్లుగా ఉక్కిరిబిక్కిరై కల్లి
తెరిచెటప్పటికి అమీరు నీసానా బుగ్గమీద ముద్దు పెట్టు
కొంటూవుంది. ఆ వేసం అణచుకోలేక మారు మాట
లాడలేక పోయాను. నేనుచేసింది తప్పే! అయినా
నిజం చెబుతున్నాను అప్పట్లో ఆమె కొలినుండి
తప్పించుకోవటం నా చేతి కాలేదు. అసలు తిప్పించు
కోవాలని దృష్టి రా నేలేదు నాకు—...మరునాడు
ప్రొద్దుట ఎండెక్కి మెఃకురవచ్చి తలగడమీద నడిగి
పడేవున్న హల్లెలూలచెండును గుండెమీద చెమట
కంటికోనిఉన్న తెగబారెడు నిద్రపు సోగవంకరక
కంగారుగా తీసి బయటకు పారెస్తుంటే మా పిన్ని
వచ్చి “అమీరువెళ్ళి పోయిందిరా! నీతో చెప్పింది.”
అంది. అమీరు విచిత్ర మనస్తత్వం అంతంగాక తెల
పోయాను. ఇలా జరిగి ఆరేళ్ళయింది. అప్పటినుంచీ

ని వు ర గ ప్పి న ని ప్పు

యిప్పటివరకూ అమీగు కనుపించలేదు. కానీ ఒక రంగును వ్యాపారితో లేచిపోయిందని, మరలవచ్చి ఒక కారు డ్రైవరుతో వుంటుందని కబుర్లు విన్నాను. ఇప్పుడెక్కడుందో తెలియదు. లక్ష్మీసంగతి అసలు తెలియనే తెలియదు. ఈ ఆరు సంవత్సరాల నుంచి వెళ్ళిచేసుకోమని మా వాళ్లు పోరాడుతూనేవున్నారు. నేనిలానేవున్నాను. ఇది నా కథ!" అని ముగించాడు శేషగిరి. ఇద్దరూ యిళ్లకు వెళ్ళిపోయారు.

శేషగిరి పనిచేస్తున్న ఆఫీసులోవున్న టైప్రిస్టు కృపాబాయికి శేషగిరి అంటే అటువంటి భావం యెందుకు కలిగిందో ఆమెకు కూడా తెలియదు. ఎప్పుడూ యెగు పెక్కి వుండే కళ్ళతో యేక్షణం చూచినా కోపంగా కనుపించే అతని ముఖమంటే తన కెందుకింత యిద్దంకలిగిందా అని కృపాబాయి చాలా సార్లు ఆలోచించింది కాని సమాధానం దొరకలేదు. ఆ వేళే మధ్యాహ్నం లండ్ టైములో పూనువచ్చి రమణను శేషగిరిని కృపాబాయి పిలుస్తున్నారని చెప్పి వెళ్ళిపోయాడు! మిత్రుల చిగునవులు లెక్క చేయకుండా యిద్దగు టైపింగు రూములోకి వెళ్ళాడు. అప్పటికే టిఫిన్లు పెట్టి ప్లేట్లు, కాఫీ వీరి కోసం యెదురు చూస్తున్నాయి ఉభయకుశలలోపరి ప్లేట్లు కప్పులు కాళీలయ్యాయి ఇంతలో ద్వారకా లండ్ హాంసుంచి యెవరో ఫోనులో రమణను పిలుస్తున్నారని పూను కబురు లెచ్చాడు. రమణ మేనేజరు దగ్గర వెలపు తీసికొని ఇంటికి వెళ్ళిపోయాడు.

"ఇవాళ మనం సినిమాకు వెళ్ళాలి" గోముగా అడిగింది కృపాబాయి.

"దానికేం? అలాగే" అన్నాడు శుద్ధపర్వ పదార్థం లాగ.

"అయితే ముంగు మా యింటికి రండి! అక్కడ నుంచి యిద్దరం కలసి వెళదాం"

"సరే" అని శేషగిరి అక్కడనుంచి వెళ్ళిపోతూ వుండగా అతనితో పనిచేస్తున్న మరొక గుమాస్తా ఇబ్రహీం అలా వెళుతూ రుసరుస చూశాడు. కృపాబాయి సన్నని మృదువైన చేతి (వేళ్ళు విజయ గర్వంతో టైపుమెషను కి బోర్డు మీద ఉత్సాహంగా నాట్యమాడాయి.

అయిదు కాగానే ఆఫీసునుంచి బయటకువచ్చి ఇండియన్ కాఫీ చూసులో కాఫీ త్రాగి తిన్నగా

కృపాబాయి యింటికి వెళ్ళాడు శేషగిరి. అప్పటికి సినిమాకు వెళ్ళటానికి సిద్ధంగా లేదానిడ! పదినిముసాలు కూర్చోనుంచి వీర సింగారించుకొని 8 గంటలకు వచ్చింది. ఇక తొలి ఆట లాభం లేదు కాబట్టి రెండవ ఆటకు వెళదామంది. సరే అన్నాడు! మరొక ఆరగంటలో అయిదాడు రకాల స్వీట్లు— పళ్లు—పాలు పట్టుకొచ్చి తినమనికూర్చుంది. తద్దంతే పనేమిరా తిని తీరాలంది. చేతులు పట్టుకొంది. గడ్డం పట్టుకొని బ్రతిమాలింది. అవన్నీ చేయాలని చేస్తున్నట్లుగా స్వప్నంగా తెలుస్తూనే వున్నాయి. ఆ బాస తప్పించుకోవాలని యిద్దం లేకపోయినా ఆమె చెప్పినట్లు చేయక తప్పింది కాదు శేషగిరికి అప్పటికి తొమ్మిదయింది. ఇద్దరూ సినిమాకు బయలు దేరాడు. హోటల్ దగ్గరకు వెళ్ళేటప్పటికే ఆట ప్రారంభమయ్యింది. ఇద్దరూ లోపలకు వెళ్ళి కూర్చుంటూ వుండగా వెనక సీటులో గాజులు గలగలలాడాయి. శేషగిరి వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. ఆ వెనక సీట్లో ఆవిడ ముఖం ప్రక్కకు తిప్పకొని పైట చెంగు ఓరగా ముసుగుపెట్టుకొంది. అంతవరకూ ఆవిడ ప్రక్కను కూర్చున్న తను చటుక్కున లేచి వెళ్ళిపోయాడు. ఆటజరిగిపోతూవుంది. ఇంబర్ వల్ లో లెట్టు వెలగానే వెనక్కి తిరిగి చూశాడు గిరి. ఆ వెనక సీట్లో ఆవిడ లేదు. ఆమె ప్రక్కతను తిరిగి రానేలేదు. సినిమా అయిపోయింది. శేషగిరి లేచి చూశాడు. ఆ వెనక సీట్లో ఆవిడ లేదు. అతను కృపాబాయిని రిక్షా ఎక్కించి వంటరిగా రమణ యింటికి నడక ప్రారంభించాడు. కొంతదూరం వచ్చేటప్పటికే తన వెనకాల యెవరో వస్తున్నట్లుగావుందని అగి చూశాడు! పరిచితు లెవరూలేరు. ఎవరో ఆడవాళ్లు—అన్నట్లు ఆ వెనక సీట్లో ఆవిడ ఇంకా ముఖానికి ముసుగుతోనే వస్తుంది. ఈమె యిట్లుకూడా యితే కాబోలు ననుకున్నాడు. ఇంతలో నీలిరంగు వేసిన కర్ర స్తంభాల డాబాదగ్గరకు వచ్చాడు! అలవాటయినట్లుగా అటు చూశాడు. తలుపులు వేసివున్నాయి. ముందుకు నడిచాడు. "శేషగిరి" అన్న ఆహ్వానంకు పిలుపుని అదరిపడి అగి వెనక్కి చూశాడు. ఎవరూలేరు. ఆ నీలిరంగు వేసిన కర్ర స్తంభాల డాబా తలుపు లెవరోతీస్తున్నారు! చూస్తున్నాడు! మరలా వినిపించింది అదేపిలుపు "గిరి". ఆశ్చర్యం! ఆవిడే! తన వెనక సీట్లో ముసుగు వేసుకుని కూర్చున్న ఆవిడే ఆ నీలిరంగు వేసిన కర్ర స్తంభాల

నివురుగప్పి ననిప్పు

రమణకు మెలకువ వచ్చింది. నెమ్మదిగా కాంతితాము పడుకొన్న చావిడిలోకి వస్తున్నట్లయి, కన్నులు మూసుకొని దొంగనిద్ర నభిసయించాడు రమణ. ఒక అమృతం పాలిపోయిన బుగ్గలుమీద కన్నీళ్ళుచారలు కట్టి ప్రవహిస్తూవుంటే ముడిపడిన జుట్టు మూపుమీద చిందరవందరగా పడివుండగా కొడి తగ్గించిన లైటు పట్టాకొనివచ్చి శేషగిరి పాదాలదగ్గర నిలుచుని నిలుచుని నీళ్ళునిండిన కళ్ళతో గిరివంక చూచింది. ఇంతలో లోపల యేదో చప్పుడు కావడంతో చుటుక్కున లైటార్చి తన గదిలోకి వెళ్ళి వెంటనే గడియ పెట్టికొంది. ఈ దృశ్యమంతా నిద్ర పోయినట్లుగా నటిస్తూ చూచిన రమణకు ఇక నిద్ర పట్టలేదు. ఆగోచిస్తూ ఆ రాత్రింతా జాగరం చేశాడు.

ఆ మర్నాడు రమణ కాజుయిల్లో లీవు ఎంగుకు పెట్టాడో అర్థం కాలేదు శేషగిరికి. అఫీసు ట్రేము కాగానే ఇండియన్ కాఫీ వకాసులో కాఫీ తాగి రమణ యింటికి బయలుదేరిన శేషగిరి సాయంకాలం సినిమా గోడూకు పిక్కాయకు వచ్చి పలకరించే మిత్రుల సందర్శన సరకొని తీరా రమణ యింటికి వెళ్ళేటప్పు టికి ఏడున్నర అయింది. రమణ మాయాలుగా వుండే చోట వీధి చావడిలో లేడు. కాస్తేపు అలాగే నిలబడి "రమణా" అని గట్టిగా పిలిచాడు. శేషగిరిని చూచి చూడగానే రమణతల్లి బావురుసుంది. శేషగిరి అర్థంగా కొయ్యబారిపోయాడు. రమణతల్లి యేడు ప్లీజ్ జూనియర్ కథను టూకీగా తేల్చేసింది. "రమణ తన భార్యను ప్రాదుటనుంచీ నానా హింసలు పెట్టి కొట్టి చీవరికి సాయంకాల ఆగంటలబండికి పుట్టిం టికి వంటరిగా బలవంతంగా పంపించేశాడు."

"కారణమేమిటి?"

"ఏమీ యెరకనట్లు యిలా అడుగుతా వేం? లక్ష్యిని నవ్వెగురుకువటగా! పెళ్ళి కాకముందు మీర్చిగు ప్రేమించుకొన్నారట. ఎంతసేపి చేశావు నాయనా! స్నేహంగా వుండివుండి మా యింటికి నిష్కపెట్టావు!" అని గట్టిగా యేడవటం ప్రారంభించింది దావిడ. శేష గిరి కన్నులు చీకట్లు క్రమాయి. భూకంపం వచ్చినట్లుగా భూమి జలదరించి పోయింది. నిలబడలేక చుటుక్కున భూమిమీద చతికిలబడ్డాడు. ఇంతలో ఆ ముసలావిడ యేడుపుతో కర్తవ్యం గుర్తుకుచ్చి "లక్ష్యీ" అని పెద్దగా కేక పెట్టి స్వేదనుకి పరుగెత్తాడు. అక్కడకు వెళ్ళాక తెలిసింది. బండి రెండు సివిహలు క్రితమే రిగంటలకు వెళ్ళిపోయింది. చాతాబుడ అక్కడే కూలబడ్డాడు. "ఏం చెయ్యగలకు? ఏం చేయాలిప్పుడు." ఆ ప్రశ్నలే ప్రత్యక్షమోషలా మారు మోగుతున్నాయి అతని హృదయంలో. ఎంత వెదికినా జవాబు దొరకటంలేదు. మనసంతా వికలమైపోయింది. కేవలం జడపదార్థంలాగ - రాతి

బొమ్మలా కూర్చుండిపోయాడు గాలిమాత్రం పీలుస్తూ. అలా యెంతసేపున్నాడో తెలియదు. "తన లక్ష్యీరమణ భార్య?" ఏమిటి విచిత్ర సంఘటన? ఏమిటి దీని పర్యవసానం? ఇంతలో మొదటి ఆట సినిమా ఆయి పోయింది. గోడూమీదపోయే ఆడవాళ్ళి గొంతులో - ప్రతి గొంతులోను రమణ తల్లి నిమగ్న కఠినస్వర మే విన బడుతూవుంది. ఏదో జ్ఞాపకం వచ్చినట్లుగా ఉవ్వెత్తుగా లేచాడు. "ఎలాగయినా సరే రమణకు నచ్చ చెప్పాలి! లక్ష్యీని తీసుకురావాలి! వాళ్ళి కాపురం చక్క చేయాలి" ఉన్నాదంతో తూలాడు. సరాసరి రమణ యింటికి పగులెత్తాడు. రమణ యింటివగిరలేకు! ఏ మయ్యాడో తెలియదు. సినిమాగోడూన వెదికాడు. లేడు రమణ! సరిచోటా టిక్కెట్టుకొని ప్రతి సినిమా హాలులోను వెదికాడు! కనుపించలేదు రమణ! అప్ప టికి పన్నెండు దాటింది. అసలే భోజనం చేసుకుండా వున్న శేషగిరి ఆలీ నీరసంతో ఆయాసంతో ఆవేశంతో తూలిపోతున్నాడు. ఎంత వెదికినా రమణ కను పించలేదు. ఈ పాటికి యింటికివచ్చి వుంటాడేమో అన్న ఆలోచనరాగానే పెద్ద పెద్ద అంగలు వేసు కొంటూ రమణ యింటినేపు బయలుదేరాడు. దారిలో నీలిరంగు పేసిన కర్ర స్తంభాల దాదా కనుపించగానే ఒక విచిత్రమైన ఆలోచన తట్టింది. "అమీగన్నీ సా-కాను. తాయగు దగ్గరన్న డబ్బుతెచ్చి రమణచ్చి లక్ష్యీని రోషి, కాపురం చేసికోమని బ్రతివాలిలే రమణ ఒప్పుకోవచ్చు." గబగబా మెట్లెక్కాడు! తలుపులు దిగించివున్నాయి. లోపలనుంచి సన్నగా మాటలువిన రావటంతో కిటికీలోనుంచి తొంగిచూశాడు. అటు తిరిగి సోఫాలో కూర్చున్న పురుషహస్తం రెండు పది రూపాయనోట్లు ఎదురుగా నిల్చున్న తాయగు కందిస్తావుంది. శేషగిరి గుండెలు అగ్ని పర్యంతలాగ బ్రహ్మలయ్యాయి నోట్లు అందిస్తున్న ఆ "యెడలచెలి మణికట్టి క్రింద చిన్నప్పుడు కాలించుచ్చ" స్పష్టంగానే కనుపించింది. ఇక చూడలేకపోయాడు శేషగిరి. వ్యామోహంలో వున్న పురుషుడు భార్య సాకి ల్యాన్సి, అనుమానించినమీద, ఇక గుర్తించలేడు. దారంతెగిన గాలిపటలా దిక్కులు తెలియకుండా బయలుదేరాడు శేషగిరి. గడియార స్తంభం, హాస్పిటలు, కాలేజీవాటి యింకా నడిచాడు. కృపాబాయి యింటి ముందుగా వెళుతూ-అప్పుడే లోపలనుంచివచ్చి కైకి లెక్కి వెళ్ళిపోతున్న ఇబ్రహీంను సాగనంపి తలుపు వేసుకొంటున్న కృపాబాయి మనకగా కనుపించగానే సన్నగా నవ్వుకొన్నాడు. ఇంకా నడిచి రైలుపట్టాలు దాటుతున్నాడు. కాలికేవోతిగిలింది. చూచాడు. తెగ పడిన స్త్రీతల. పట్టాల కవతలమొండెం. ఆ పాలి పోయిన లక్ష్యీముఖం చూచి పట్టణమంతా ప్రతిస్పందించే లాగ గట్టిగా నవ్వాలుమోస్తాడు. కనీసపురా లేడు.

తెలుగులో నానుళ్లు - పలుకుబళ్లు

శ్రీ పిల్లలమఱ్ఱి వేంకటహనుమంతరావు

ఏ భాషాసౌందర్యమైనా ఆ భాషలో కనిపించే సహజమైన నానుళ్లు-పలుకుబళ్లుచైన ముఖ్యంగా ఆధారపడి ఉంటుంది. వీనినే జాతీయాలనికూడా అంటారు. భాషను సజీవస్వంతిలా ప్రవహింప చేసేవి భాషలో అందచందాలను అందించేవి అందులో గొప్పతమైన వానళ్లు—పలుకుబళ్లే! ఈ జాతీయాలను పదిలపరచ గల్గిన వాళ్లు ఆయా భాషలు మాతృభాషలుగా కలిగిన వాళ్లే. అన్యభాషీయులు నూతనంగా మరియొక భాష వ్యాకరణరీత్యా, నిఘంటువులద్వారా అభ్యసించవచ్చునుగాని సహజసిద్ధమైన భాషాసౌందర్యాన్ని, ఆ భాషలోని నానుళ్లలోను పలుకుబళ్లలోను ఉన్న జీవాన్ని, వంటపట్టించుకోలేరు. అలాంటి 'రమ్యానుభవం' ఆ భాషాప్రాంతాల్లో పుట్టి పెరిగి ఆ భాషను జీర్ణించుకొన్న వాళ్లుతప్ప యితరులు పొందలేరు. అసలు వాని సౌందర్యాన్నీ, అలాంటివాని ప్రయోగాల్నీ గమనించకపోతే, భాషా కన్య ఒయ్యారాలనూ, ఒడుగులనూ, ఎడుగుపాడుగులనూ, తీరుతీయాలనూ తెలిసికోకపోతే—భాషాభ్యాసంచేసేవా వ్యర్థుడే అవుతాడు. కాబట్టి ఇలాంటి నానుళ్లు పలుకుబళ్లు, సామెతలు—జాతీయాలు—విభాషకాభాషకు అమరి ఉండి ఆ యా భాషలకు విశిష్టంగా ప్రత్యేకించి భద్రపరుస్తూ ఉంటాయి!

సహజసౌందర్యవిలసితాలు, స్వయంప్రకాశాలు అయిన నానుళ్లు—పలుకుబళ్లు ఆ భాషను మాతృభాషగా కలిగినవాళ్లే భాషా వ్యవహారములో లభించడం మాట అటుంచి, ముఖ్యంగా యివి పట్టణ వాసుల వ్యవహారములోకన్నా గ్రామీణుల వ్యవహారంలో హెచ్చుగా ఇవిడి ఉంటాయనడం తథ్యం. అన్యభాషాసంపర్కం, విజాతీయ వాగవికలా ప్రభావాలు విభాషచైననైనా విభాషీయులచైననైనా కొంతవరకుపడి, వారి భాషావ్యవహారంలో మార్పులు తీసుకొచ్చి తీరుతాయి. కృత్రిమత్వం కల్పించితీరుతాయి. ద్విభాషాప్రాంతాలలో, బహు

భాషా వ్యవహారాలుండే పెద్ద పెద్దనగరాలలో ఇలాంటి భాషాసౌందర్యము గోచరించితీరుతుంది. వాక్య నిర్మాణపద్ధతిలో పద్దప్రయోగక్రమంలో అన్యభాషా భోగణులు ప్రభావాన్ని నెరపడం—కొన్నియెడల కవలానువాదాలే దొర్లడం—మనం కనిపెట్టవచ్చు. అన్ని భారతీయభాషలలోను, ఇటీవల కొన్ని కిత బ్రాల తరబడి ప్రభుత్వభాషగా విలీకవహించిన ఇంగ్లీషు భాషాప్రభావం హెచ్చుగాకన్నట్లు తెలిసికోగలం. అలాగే తత్పూర్వం ముస్లింల పరిపాలనాప్రభావం కిత భాషలపైన లేకపోలేదు. వ్యాయస్థానాలలో విపణి వీధులలో నలుగుడుపడుతూ ఉన్న భాషనుచూస్తే, ఇంగ్లీషు, ఉర్దూపదాల బాహుళ్యం స్పష్టంగా ఆవగతి మాతుంది. అలాగే ద్విభాషాప్రాంతాలలో కన్నడపద సాహచర్యం, తమిళపద సంస్కం, ఒరియాపద ప్రభావం, ఉగదూభాషాప్రాచ్యుత్యం, ఆయా భాషల ఉచ్చారణలూ తెలుగుభాషకు సంక్రమించడం మనము కనిపెట్టతూ పొందుతున్న అనుభవమేకదా!

ఇలాంటి అన్యభాషా వాగవికలా సంపరంలేని గ్రామీణుల వ్యవహారంలో, ఆప్రభావానికీదూరంగా ఉన్నట్టివారి వ్యవహారంలో పలుకుబళ్లు నానుళ్లు పదిలపడి ఉండడం—గ్రామాలన్నీ పట్టణాలుగా క్రమంగా మారిపోతూఉన్న యీ దినాలలో కష్టమే అయినా-భాషకు నిజంగా జీవాన్నిపోసే యీ జాతీయాలు ఇంకా నశించకుండా ఉండడం మన అదృష్టమే. కవులు రచయితలు తమ తమ రచనలలో ఆ యా ప్రాంతాల భాషాజీవిత సర్వస్వమైన జాతీయాలనే పెన్నిధిని చాలవరకు భద్రపరుస్తూనే వచ్చారు. అయితే గ్రాంథికభాషలో రచనసాగిన కౌవ్యాలలో, శ్లోకాలలో ఈలాంటి నానుళ్లు పలుకుబళ్లు బహుధా చొప్పించడానికి ఎక్కువ అవకాశాలు లేకపోయినమాట వాస్తవం. కొన్ని వ్యావహారిక భాషావ్యూహాన్ని నడిపిన కీ. శే. గిడుగు వెంకట రామయ్య పంతులుగారి ధర్మనూ అని యీ యిరవయ్యోకత

తెలుగులో నానుళ్లు - పలుకుబళ్లు

బిల్లో వ్యావహారిక భాషలో తెలుగు ప్రతీకలు, గ్రంథాలు, కౌవ్యాలు, ఉపన్యాసాలు, అసంఖ్యాకంగా వెలువడం మూలాన మనకు కొంతమంది కొంతైనా మననానుకు — పలుకుబళ్లు మాండలికాలు — సామెతలు నేటి మనవాఙ్మయంలో భద్రపడి ఉన్నాయి. తెలుగులో వ్యావహారిక భాష గ్రాంథిక భాష అయిన యీ సమయాన, ప్రామాణికత్వం అంటూ వ్యావహారిక భాష కేర్పడవలసి యీ తరుణంలో మన నానుళ్లు పలుకుబళ్లు, సామెతలు, మాండలికాలు శ్రోదీకరించి నిఘంటువులుగా రూపొందించడానికి ప్రయత్నాలు ఒక దెస జరుగుతూ ఉండడం మనము హర్షింపదగిన విశేషం. ఈ నావాసం అలాంటి ప్రయత్నానికి వికలదిగానో దోహదం కాగలదనే విశ్వాసం!

ఏ భాషలో ఉన్న నానుళ్లు — పలుకు బళ్లు ఆ భాష మాట్లాడేవాళ్ళి కీలాన్ని, ఆచార వ్యవహారాలను జీవితాన్ని ప్రతిబింబించి కలిగినవి అవుతాయి అనడం సత్యం. అలంకారాలపై ప్రీతి, ముక్కుమీద కొమ్మూ, పగులను పరిహసించే స్వభావం, అల్ప సంతోషస్వాంతతా, వ్యావసాయిక జీవిత సౌభాగ్యమూ, ప్రకృతిసౌందర్యపరవశత్వమూ, పైకి పాపానందపరిత్యక్తత్వకౌంస్యమూ, హృదయంలో అర్థతా పూర్వమైన ప్రేమ, పాపభీతి, దైవభక్తి ఉద్దేశమూ జాత్యభిమానము, కళాప్రియత్వమూ మున్నగువి తెలుగువారి గుణకీలా లన్నట్లు తెలియజెప్పేవి యీ మన నానుళ్లు — పలుకుబళ్లును.

ఇంక మన నానుళ్లును — పలుకు బళ్లును కొన్నింటిని వివిధ కీర్తికలక్రింద విభజించి యీదిగున నుదాహరిస్తున్నాను.

జంట పదాలు :

ఇవి నామవాచకాలకు చెందినవి. వీటిల్లో ప్రాసలూ, అద్యంతక్షరనియమాలూ, సాదృశ్యమూ ఎంత చక్కగా అమరిపుంటాయో గుర్తించండి. ఈ జంట పదాలలో కొన్ని పదాలకు అర్థం విచారించవలసి ఉంటున్నది. ఎక్కడో కొన్ని ఒక అర్థాన్ని తెలిపే పదాలై రెండూ ఉంటున్నవి; యతిప్రాసల అందమే అందం!

పెళ్ళి పేరంటమూ
ఊరూ పేరూ

నౌకర్లు చాకర్లు
కొంపా గోడూ

డాబులు డబ్బీలు
చెట్టూ పుట్టూ
పిల్లా పీమా
పగువూ సతిష్టా
మన్నూ గుమ్మా
చెట్టూ చేమా
నీతీ బాతీ
సందూ గొందూ
కుడూ జోడూ
కొయ్యూ గొలిమూ
అకూ అలమూ
అలనా పాలనా
గాలీ ధూలీ
అతీ గతీ
వానో! వంగుడో!
కుద్దం బద్దం
పూలూ పుక్కాయి
కలో గంజో
కొలం కర్కం
వావీ వరుసా
సయాన భయాన
బండీ బడద్దమూ
అగుపూ ఆజ్ఞా
గుడ్డా పాతా
అగం అల్లరి
దుమ్ము గుమరం
దగ్గం? దాపా?
చీకూ చింతా
నుయ్యో గొయ్యో
జీతం నాతం
డబ్బూ దస్కమూ
అభిము సుభిము
మంచీ చెడ్డా
మూటా ముల్లే
పాడీ పంటా
తలా లోకా
బీదా బిక్కి
ఇరుగూ పొరుగూ
బూడిదా బుగ్గీ
కులీ నాలీ

ఎదుగూ బొదుగూ
ముసలీ ముతకా
నగలూ వాణ్యలూ
ముద్దూ మురిపెమూ
మడీ మైలా
తీర్థం నాథ్రిం
మందూ నూకూ
వీలూ చాలూ
తేల్లూ టెంకర్లు
విధి విరామమూ
అంతూ పొంతూ
నదిరూ చెదిరూ
పొలమూ బుటూ
రూచీ పచీ
భాగ్యమో! బంగారమో
సిగూ ఎగూ
చదువూ సంధ్యా
దిక్కు దివాణం
దారీ జొంకా
అమీ తుమీ
మాటా మర్యాదా
భయమూ భక్తి
కూడూ గుడ్డా
తిండి తిప్పలు
చెత్తా చెదారం
అంటూ సొంటూ
మడీ మావ్యం
చాటూ మాటూ
తెక్కా జొక్కా
గొడ్డూ గోదా
అన్నెము పున్నెము
బాగూ ఓగూ
పిల్లా జెల్లా
ఇల్లా వాకిలి
రేపా మాపా
పుగ్గయూ పుగుసార్దమూ
సొమ్ము సంబంధమూ
చీరెలూ సారెలూ
గట్టూ గనుమూ
మాటా మంతి

భూ ర తి

తాదూ బొంగరమా చిన్నదా? చిరుకదా?
 కూరా నారా నీళ్లూ నిప్పులూ
 గడ్డి గాడం పోరూ పోక్కు
 చెటూ పోటూ చాటూ మాటూ
 వంట వార్షా దిక్కు మొక్కు
 నాయిల బాయిల పురుగు పుటా
 ఆలూ చూలూ హారూ నాదూ
 మన్నూ మకాసం ఆస్తీ పాస్తీ
 అగీ బుగీ మడి దడి
 గుట్టూ మట్టూ చెటూ పుట్టూ
 దెవుడూ దయ్యమూ కరువో కాలమో
 చేరం నారం తీరూ తీయమూ
 వన్నే చిన్నే పందూ ఫలమూ
 కథా కమామిష — మొదలైనవి.

వ్యస్త, సమస్త పదాలు :

వ్యస్తంగాకొన్ని, సమస్తంగా కొన్ని పదాలు విశేషణాలతో అలంకారాలతో కూడినవి కన్పిస్తున్నాయి. కేవలం నూటిగా ఒక అర్థం చెప్పేవికాక విటిలో కొన్ని భావాన్నీ, శీలాన్నీ, తెలియచెప్పేవిగాను ఉంటున్నాయి. వ్యస్తంగాను సమస్తంగాను వాని సౌగంధలను విశిష్టాల్లను పరకించవలసిఉంది : కొన్ని అన్యయాలనుకూడా చూడవచ్చు :

ఆకతాయి	తిప్పకాయ
తింగురంగా అని	నాసామిరంగా అని
సనేమిరా	తెగుడునమ్మా అని
కబుల్గురాయడు	ఉట్టుడిమంగా
ఆకసబోకసగా	మూగిముకాసమ్మ
కానరాని చీలి	పరాచికం
ఉత్త అగ్గకుడు	వెర్రెవంగళ్ళప్ప
చెకిలి వేమాల	ఇచ్చకాలు
శవభీషలు	మనసులోమాట
కలికానికై నా	ఉప్పతో తొమ్మిది
దూరాభారం	తామరతంపర
తనవ నేమో, తా నేమో	పోచాయంపులు
చూచాయగా	బట్టబయలు
బ్రతుకుజీవుడా అని	రావంధారి
ఉత్తిపుణ్యానికి	ఉక్కిరిబిక్కిరి
బులిబుచ్చికాలు	మిడిమేలం

బుక్క ఫకీయ	కల్లబొల్లికబుర్లు
ఆపసోపాలు	బొడ్డుపనివాడు
తాయిలం	నంగనాచి
ఆగించా	గోనీపాతెరాయకు
ఒళ్లుబగువు	ఉన్నపశంగా
కట్టకట్ట కొని	లానాదేవీలు
కాలికి బలపంకట్ట కొని	తెలువరపనకాయ
విచ్చలవిడిగా	అడెపనిగా
వినమెత్తు	గడుగ్గాయి
గుండెమీద చెయి వేసికొని	పొట్టవాయకట్టకుని
చెవులు దొర పెట్టుకొని	చీమ చిటుక్కుమంగటె
ఆనసురచిని	ఒళ్లు తెలియక
చెప్పలలో కాళ్లు పెట్టుకొని	వేలంపెర్ర
పోచికోలుకబుర్లు	వాతకోతలు
తిండోపతిండాలు	అంతరపాంతరవాళ్లు
బ్రతుకు బండారం	కన్నులపండువు
వన్నెల విననకర్ర	పాపాయి పగులదాయి
చైలా సచ్చీప.	

అలంకారిక పదాలు :

ఉపమ, రూపకాద్యలంకారాలను ప్రోదిగొన్న పదాలు కొన్ని ముచ్చట గొల్పుతూ అనుపిస్తున్నాయి :
 కుక్క గొడుగులులాగా తలకొట్టి వేసివెళ్లు
 కొంగుబంగారం అరవచాకిరి
 గాడిదబగువు కోతియాకలాగ
 కాకిగోల నక్కవినయాలు
 ఆవగింజంతే కీతకన్ను
 వినుకుపాడి మాసివాయనం ముత్తైగులాగా
 కుళ్లు కమ్మడికాయ గుడ్డెద్దు చేలో బడినెల్లు
 ఎంగిలిమంగలం కాలుకాలిన పిల్లిలాగా
 ఆరటిపండొలిచి చేతిలో పెట్టినెల్లు కత్తెవిరిచినెల్లు
 అట్టుడికినెల్లు పొట్టచేక్కుయ్యెట్టెల్లు
 కుంపపగలకొట్టినెల్లు చెప్పుకింద తేలులాగా
 కుక్కిన పేనులాగా పూలలో దారములాగా
 మొహంవాచేట్టెల్లు చివాళ్లు పొట్టిబుడంకాయ
 విడ్చి మొత్తుకున్నట్లు పిండి ఆరబోసినెల్లు
 మిన్ను విరిగి మీదపడ్డెల్లు చెంపకు చేరతేసి కళ్లు
 కాటుకకళ్లు బెల్లంకొట్టిన రాయిలాగా
 సానక్రింద వెన్నెలలాగా — మొదలైనవి.

తెలుగులో నానుళ్లు - పలుకుబళ్లు

ధ్వన్యనుకరణాలు :

అంగికవస్తు విశేష సూచకాలు

వస్తువిశేషాలను, అంగవికారాలను సూచించే బహుశబ్దాలుగాని, ధ్వనిని అనుకరించే సమయావగాని ప్రత్యేకంగా అపదాలనే మనం వాడవలసి ఉంది. వేరే పదాలను వాడితే సుడికారము తెలియనివార్ల మే అవుతాము: ఆయా క్రియాపదాలను ప్రయోగాలను చూడండి:

గజగజవణకడం	రెసరెసలాడడం
(గుండె) ఝల్లుమనడం	(ప్రాణాలు) నకనకలాడడం
(ఆకులు) విలవిలకాలడం	(చెతులుకాళ్లు) విల
	విల కొట్టకొడం
తెంకుతెంకున ఎగరడం	సులసుల మాడడం
కలకల నవ్వడం	గబగబ నడవడం
(గుండె) దడదడ లాడడం (గుం) ఖంకునుని మోగడం	కుతకుత ఉడకడం
గిలగిల తిన్నుకొనడం	కణకణలాడే నిప్పులు
ఘుల్లు ఘుల్లున గజ్జలు	హోరుమని గాలి
భోరున వ్పం	ముసిముసి నవ్వులు
రణగోణ ధ్వని	చదాచదా తిట్టడం
చిగ్రుబుర్రు మనడం	భోరుమని ఏడ్వడం
చివాలన లేవడం	నిలారుగా నిల్వడం
బావుగుమని ఏడ్వడం	(గుండె) గుభేలుమనడం
దిభేలునవడడం	చకచక నడవడం
గుజగుజలుపోవడం	కళకళా వేయించడం
తళతళ మోవడం	వలవల ఏడ్వడం
చరిచర పాగిపోవడం	(చర్మం) విరవిరలాడిపోవడం
విరవిర నడవడం	వలిగొనిపోవడం
(చేళ్లు) కొంకర్లు పోవడం	మొదలైనవి.

క్రియాపదాలు :

ప్రత్యేకంగా పరిశీలించదగినది క్రియాపదాల ప్రయోగంలో ఉన్న వైచిత్ర్యం! ఇవి వక్తభావోన్మేషాన్ని, భావనైశిత్యాన్ని అందలి తరతమభేదాల్ని తెలిపేవిగా ఉండి భావాలు కేంద్రాలుగా పెట్టుకొని సంచారం సర్వేవిగా ఉన్నాయి. కొన్ని కొన్ని నామనాచకాలతో క్రియాపదాలుచేరి విశిష్టమయిన అర్థాలను ఇచ్చేవి అవుతున్నాయి. ఈ పలుకుబళ్ళను తిలకించండి :

చెవికోసుకోవడం	కంకణం కట్టుకోవడం
మాట ఇవ్వడం	పట్టి పట్టార్పడం
తెక్క కట్టడం	మెతుకు గతకడం
వేషాలు వేయడం	పంచెంకొనడం
పాకిళ్ళు పోవడం	పద్యముల్లడం
కవిత్యం చెప్పడం	పూలు ముడవడం
పుట్టి మునగడం	దీపం కొండెక్కడం
నల్ల పూసలు పెరగడం	చెవులో గీపెట్టడం
పాల్కొలడం	నిభాయించడం
మనసులో పాలుత్రాగడం	కళ్ళప్పుగించడం
నడుము బిగించడం	గుట్కలు మింగడం
గీళ్ళు నమలడం	చప్పరించడం
పాగు పెట్టి ఏడ్వడం	చిన్నబుచ్చుకోవడం
నోరు తెరచుకొని చినడం	పగలబడి నవ్వడం
చంకలు ఎగర వేయడం	లాటలు వేయడం
పళ్ళికీలించడం	చెరిన పడడం
ఇల్లు చక్క బెచ్చుకోవడం	కళ్ళబడడం
చెవులప్పుగించడం	తలపట్టిపోవడం
చితుకగొట్టడం	ఒళ్లు దాచుకోవడం
మరగడం	కాళ్ళు గడ్డాలు పట్టుకోవడం
కాళ్ళావేళ్ళా పడడం	వల్లెంతా కళ్ళుచూడకోవడం
మసిలిపోవడం	కళ్ళల్లో నిప్పులుపోసుకోవడం
కాలుమీద కాలు వేసికొని కూచోడం	
తెంపటలు పెట్టడం	
చాపచంకన పెట్టుకోవడం	
తందనాలు త్రొక్కడం	
కళ్ళలో వొత్తులు వేసుకోవడం	
నోరుపారేసుకోవడం	
కాళ్ళప్పుకు నడవడం	
తిలదాచుకొనడం	
నూరిపోయడం—మొదలైనవి.	

చీవాట్లు : ఆధిక్షేపణలు :

తెలుగువారికి ముక్కుమీదకోప మెక్కుక అన్నాను. కాకపోతే “సోదాబుడి”కొట్టితే వచ్చే పొంగులాగా అప్పటికప్పుడే చల్లారిపోతుంది అనుకోండి. ఏమైనా వారి కోపాన్ని నిరూపించే వీ క్రింది తిట్లు—ఆధిక్షేపణలు, చూడండి:

కళ్ళు కన్పించడంలా? ఏముఖం పెట్టుకువచ్చావు తీవరమా?

భారతి

తేరగావచ్చిందే? ఎక్కడ దాపురించాడు.
 నీ మొహం తుమ్మలలో పొద్దుకుంకి నట్టుంది.
 కొనులు కొరుతూ మొహం చెవులలో స్పృ మొలచాయా?
 తెలివి చట్టబండలైనట్లు చలిమిడి మొహం
 పీడావదిలింది జీత మొహం
 తెలివి తెల్లవారివట్టుంది పిల్లికి బిచ్చం పెట్టడు
 ఇంత విరగబాట ఏం పామ్యే కాలం
 మరీ సోద్రేంగా ఉన్నదీ (చోద్యం)
 పనీపాట లేకపోతే సీ ఆఘోరించావులే
 పొట్టకోస్తే అక్షిరంముక్క లేదు నానామాటలు
 నీకేం మరిపోయిందా డొక్క చీల్చిడోలుకట్టడం—

మొదలైనవి సగ్వసామావ్యంగా విప్పించేవే—
 మానవుల అంతిస్తులనుబట్టి వారివారి సంస్కారాలను
 ఇవి చెప్పతూ ఉంటాయి. శిష్టజన వ్యవహారమే
 ప్రమాణంగా వీనినికూడా ఎంచుకోవలసివచ్చింది.

పరిశిష్టము

తెలుగుజాతిలో మగిన సామెతలు కొన్ని
 సుప్రసిద్ధంగా వ్యవహారముగా ఉన్నవి ఉల్లేఖించు
 కుంటేగాని ఈ వ్యాసం కోభాయమానంగా ఉండవని
 కొన్ని మాత్రం ఇస్తున్నాను ఇందులో నానళ్లు
 పలుకుబళ్ళి శ్రేణిలో వచ్చేవి కొన్ని తొంగిచూస్తూం
 టాయి :

పుట్టుకతో పుట్టింది పుడకలతోగాని పోరు
 చెవులలో ఇల్లుకట్టకొని పొరడం. ఏటికి ఎదురీతగా

పిండికొద్దీ రొట్టె తలమునిగి తాటి ప్రమాణం
 చెంపకు చేరజేసి కళ్లు మూవ్నా శి పట్టపగలు
 అయినవాళ్ళకు ఆకులో కొనివాళ్ళకు కంచాలలో
 ముందువాళ్ళకు మూకిళ్లు—చెనకవాళ్ళకు వాకిళ్లు
 రమ్మన్నాగు తిమ్మన్నబంతికి
 ఆడిందిఆల పాడిందిపాట
 గుర్రం గాడిన సమానం నోట్లోనుప్పుగింజ నానదు
 చేతిగాని చెన్నయ్య కుడుం పెడితే పండగ
 చూగుపట్టుకు వేలాడడం
 కాలికివేస్తే పేలికి పేలికివేస్తే కాలికి
 కడుపులో చల్ల కదిలకుండా. దేవుడు చాలమేలుచేస్తే
 మూడుమూలాలగుకొమూలు. చేతిలో చిల్లికన్నవాలేదు
 కన్నమ్మకే వాసి—తిన్నిమ్మకే వాసి
 కొనబోతే కొరివి—అమ్మబోతే అడివి.
 జన్మకు శివంత్రా!

పైన ఉదహరించిన నానుళ్ళలో పలుకుబళ్ళలో
 ఉన్న అందచందాలను, భాషగాని ఒంపులనూ
 ఒయ్యారాలనూ, ప్రత్యేకంగా వివరించడానికి అర్థ
 వివేచనకూ పూనుకోలేదు. ఇందుకు గంభ విస్తర
 భీతియే కారణం. భాషవేర్తలు, విజ్ఞులు, ఇందిలి
 అందిచందాలను అభిమానంతో ఆనుకీలించుకు గాత!
 మన తెలుగువెలుగుతోపాటు భాషగాని నాదసాంద
 ర్యాన్నీ, జాతీయాలను భద్రపరచుకోవలసిన కర్తవ్యం
 ఆంగ్లంందరిపయినా ఉన్నదని విజ్ఞప్తి.

క రు ణా ల హ రి

శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావు

దేవ! విషాదభూమి బహుశ్రీవ విషానల మూలమూర నా
నా విషయ వ్యభోగ తిమి సక్ర ఝషాకుల మీ భవాభిలో
నావ యొకండు గన్పడ కనారతముం బడి కొట్టుకొందు దుః
ఖావధి గాన నీ కిదె మదాత్మ సమర్పణ మందుకోగదే.

భవభయదాగ్ని కీలలకుఁ బ్రాణము తావులుదప్పె, భీతిచే
భవ దరుణాంఘ్రి పంకజమ పాయక దిక్కని పట్టుకొంటి నే
సవిరతమున్, దయారస సుధాభివి గావున పథ్యమేది యే
దవునను కొందువో యది దయక ఘటించింపవె నాకు శ్రీ పతి!

అరయన నేక దేహముల నల్లికవెట్టి మరీచి కావళిక
దొరయు మహా మరున్థలిగఁ దోచు ప్రపంచ మెరింగి వీడి యో
మురహర! నీ దయామృత సముద్రములోఁ బడి యోలలాడగా
దొరకొని నామనో మృగము దూకుచు నూరక చెంగలించెడిన్.

నీ పదపుల్లపంకజ వినిర్మల దివ్యమరంద పాన లీ
లా పరతంత్రతన్ బరమలంఘ్యమైన మనోమిళింద మో
శ్రీ పరమేశ! చాపల మశేషమునున్ విడనాడి, నికవినా
యే పరదైవమేని నిరసించి దృఢంబని యెంచుఁగాంచితే.

ఏనరు లీ జగత్త్రియము నెల్లవిధమ్ముల నేలఁ గంకణ
మూనిన నిన్ను, నీచరణ యుగ్మముఁ గాదని త్రోసివైచి, యే
కోసనో వేరుదిక్కు గనుగో వెదుకం జనువారో, వార లీ
శాన! కృతాంత దుర్దమ నిశాంత కవాటము తట్టరే హరీ!

లలిత రమా ముఖాంబుజ విలాస వికాసన పూర్ణ దక్షతన్
బాలించి జగత్త్రియా జన విబోధ విధాన నిదాన దీక్షమై
నలమి త్వదీయ దివ్యనయనారుణరేఖలు జాలువారి తా
మెలమి హరించు ఔన్నఁదో కదే మదబోధ విభావరిన్ హరీ!

నిరతి సురాసుర ప్రకర నిస్తుల చిత్త చకోర చుంబిత
మృరయ సమస్తసాధు జనతాఖిల తాపచయాప నోద నా
దరమగు నీ ముఖముచు సుధానిధిఁ జాల్మొను పండువెన్నెలతో
విరిసి మదీయ మానవ మలీమన దుర్నిశిఁ దోచు తెన్నఁడో.

నిండగు యశావసమ్మున వినిర్మల పాండుర గండమండలిక్
మండిత చండ దీధితి కనన్మోశి కుండల తాండవమ్ములక్
బండువు నేయు నీ వదన పంకజ మచ్యుత! ముద్దుగుల్కి మా
దండను దోచి కందొవకుఁ దానొక విందగు తెన్నఁడో ప్రభూ!

గంగా తుంగ తరంగ భంగిమను జక్కఁ గూరి జేవాసురా
భంగ శ్రీక లలాట లాలితమునై త్వత్పాద పంకేరుహఁ
సంగమ్మైన పరాగపుంజమది యీశా! యుత్తమాంగాననే
సింగారించు టదెప్పుడో కద దయాసింధూ! జగద్బాంధవా.

దేవ! మదింద్రియాశ్చములు ద్రెంచుకొనెన్ మదమేచి, త్రెంచి పా
శావళి నా వివేకమను సట్టి దయో! యురికెక్ జవమ్మునన్;
దావక పాద మందురనుఁ దారిచి త్వద్గుణబంధనమ్ము సం
దీప విగింపు తండ్రీ! వహియించు నొకించుక సాధుభావమున్.

పతియై సర్వపురాణ వాగ్వితతికిం బట్టంగ రాసట్టి స
ద్గతి యా శ్రీ పురుషోత్తమున్ విడిచి నిక్ గల్యాణమూర్తిక్ మహాః
సతియా నామది సిగ్గువీడి పరమేశా! యింక నెవ్వారి సం
గతి నాసించును దెల్పవే పరమ మాంగళ్యాకృతీ! శ్రీఃతీ!

నీదు కృపాలవం బదియ నేను వరించితి, సంత మీఁద నిం
కేదియు స్యన్న జాగృతుల నెన్నఁడు గోరసలేదు నిక్క; మీ
నాదు నివేదన మొగి మనమ్మునఁ దా త్త్వికమంచుఁ దట్టెనా
వేద విధేయ! కాదనక వేగమ నన్ను బరిగ్రహింపుచూ!

అనదను నన్నయో! విడిచి రందరు చూచితె యిప్పుడో దయా
వనధి! యొకింత నాదు దురవస్థ గనుంగొనరాదె, యింక నై
నను నను జెట్టవట్టి యొకనాడయినన్ మఱివేగ లేవ? వే
డివ. విఫరాదు, రా కటికి డెండము వూడ విత్తతి వేలరా?

అతి భరమైన యీ జగము నంతయుఁ బూనెదు, జీవకోటి బల్
ధృతి భరియింతు, నీకు బరు వింతకు తోచనలేద, జీవ సం
తతిఁ బరమాణువైన నను దండ్రీ! భరింపగ భారమానె? నా
గతి యెవరింక నాప్త జన కల్పక! నీవ యుపేక్ష నేసినన్.

పరిపూర్ణమృగు భక్తియుక్ విసయముక్ బాలించి ప్రశ్నించెదన్,
సరిగా నారసి యుత్తర మ్మృసఁగుమా, సత్య మ్మదెట్లున్నదో,
త్వరగా నన్ను సముద్ధరించుటకు నాశంకమ్ము లేమున్న? వా
కరి కన్నన్ గిరికన్న నేను బరువై కాన్పింతునే, మాధవా!

ధనములు వేడ, రాజ్యచుఖ దర్శము లక్కర లేదు విద్య లి
మ్మనను గృహతరంగిత నిరర్గళ మంగళ భావభంగిమ
మ్మవితర వస్తు సుందర మపాంగరుచిం గనుగొన్నఁ జాలు నీ
వసయము నాదువంకఁ; గమలాక్ష! యిదొక్కట నిన్ను వేడెదన్!

వీడతి నీచుడుక్ ఖిలుఁ డపేతగుణుం డధమాధముండె, నా
వాడని యాదరింపఁ దగువాఁడు దయానిధివైన నీకుఁ, దా
నేడ విషమ్ము గ్రక్కు ఫణులేడ యటైనను జందనమ్ము గా
పాడుట లేదె నీడయయి వాని నమంద ముదమ్మునందగన్.

అకలి ధాక కోర్కక మహా ర్థిని సిగ్గునుమాట మాటకుక్
లేకయ బాటలందుఁ గణలేశము లచ్చినచోట మెక్కుచున్
దేకువ దప్పితిక్; హరి! త్వదీయుఁడు కింకరుఁ డన్యుఁజేరి యా
వాకిటఁ గుక్కయాట చుది వాసియె నీ కకలంక! చెప్పుమా!

నరకమునందుఁ గూలుదునో నాకటఁబోయెడిదేమి? సిగ్గులే
కరరె చరించు నిన్నరుని కా తలవంపు లనాథ నాథ! యో
నరహరి నీకొ చూచుకొను, నావయి నీదు కటాక్ష ముంపవా
కరమున నెత్తి చూపెదరు గాదె నినుక్ జనమాడి పోయుచుక్.

నరకమునందు బాధల ననారత మేను భరింతు నెట్టులో
మురహర! నా స్వకర్మగతి మూలమటం చెటా యోక్తివట్టి; యీ
సరణి నిదొక్కటే హృదయశల్యము నన్గని యెల్లవారు వీఁ
డ రరె! యనాథుఁడం చనెదరయ్య ప్రభూ! పలుగాకి లోకముల్.

స శే ప ం.

రఘునాథరాయల వాల్మీకి చరిత్ర

శ్రీ వి. యస్. రాఘవ

“పంపా వికూపాక్ష బహు జటా జూటికా
రగ్వధ ప్రసభ సౌరభ్యములకు
తుంగభద్రా సముత్తుంగ వీచి ఘటా
గంభీర ఘును ఘుమారంభములకు
.....
నిర్మిబంధ నిబంధమై నెగడు కవిత.”
మన తెనుగు కవిత.

బహుశాంశోక్తియు ప్రపంచమును పెంపొందించిన కీర్తి, కవిశాకన్యకకు పెట్టిపందిగులు పేయించిన ఘనత కవిరాజ శిఖామణి నన్నిటోడునికి, సాహితీ సమగాంగా సార్యభౌమ కృష్ణరాయ నృపతికి, సంగీతవిద్యా రసజ్ఞుడు రఘునాథ భూపతికి దక్కినది.

ఉ॥ “తారస పుష్టిమై బ్రతిపదంబున జాతియు
వార్తయున్ జమ
త్కారము నగ్గౌరవము గల్గు ననేక కృతుల్
ప్రసన్న గం
భీరగతీన్ రచించి మహిమించిన చో నికశక్తు లేవర
యా! రఘునాథ భూప రసికాగణికిన్ జెవి
సోక జెప్పగక్క.”
(విజయవిలాసము)

అని విజయవిలాసకర్త చెమకూరి వేంకటకవిచే నుతింపబడిన రఘునాథ భూప రసికాగణి విరచిత “వాల్మీకి చరిత్ర” కవితా సుమసౌరభమును రసహృదయు లాఘూణింతురు గాక!

తారతమ్య పరిశీలన

“మూరు రాయరగండు” బిగుదాంకితుడైన కృష్ణరాయ నృపతి అనంతరము తింజావూరు సామ్రాజ్య లక్ష్మీకే కాక, సాహిత్య రాజ్యలక్ష్మికిని శ్రీనాథుడై విలసిల్లిన నాయక వంశిజుడు రఘునాథ భూపాలుడు.

“శరణాగత రక్షామణి విరుదాంక! భామినీ నవీన మృగాంక!” అని ప్రశంసలందుకున్న ఈ విద్యనృణి రఘునాథ రామాయణము, నలదర్శితము (ద్వీపద్) శృంగార సావిత్రి, పారిజాతాపహరణము, వాల్మీకి చరిత్రము అదిగా గల ఆంధ్ర కావ్యములకే కాక, రామాయణ సంగ్రహము, సంగీతసుధ వంటి సంస్కృత

కావ్యములకును కృతికర్తయై భాసిల్లెను. చెమకూర వేంకటకవి విజయవిలాసము, కృష్ణాగ్వరీ నైషధ పారి జాతములకును కృతిభర్త యైతిడే.

భువనవిజయము కృష్ణరాయల సభా భవనమే! రఘునాథ రాయల సభా భవనమే విజయవిలాసము! కృష్ణరాయ, రఘునాథరాయ తిరువురును సుకవులే! కృష్ణరాయలు సంగీతానురక్తుడు. రఘునాథభూపాలుడు “రఘునాథ మేళ” రాగకల్పవ మొనర్చిన వాగ్గేయ కారుడు. కృష్ణరాయల సచివాగ్రణి తిమ్మగును. రఘునాథరాయలకు గోవింద దీక్షితుడు. ఇగువూరుకు “వెట్టి వైష్ణవంబు ముదిరె!” రఘునాథరాయ లభేనవ కృష్ణరాయలని పేర్కొనవచ్చును. కవిసరింగమునను, కవితారంగమునను ఏ శేష ప్రజ్ఞాపాటకుమును కనుపరిచిని ప్రతిభావంతులు!

వాల్మీకి చరిత్రము: మూలము.

కవితావతార ప్రథమత్పిష్ఠమై. పరమపవిత్రుడు రఘునాథుని చరిత్రమును జగదాదిమ కావ్యముగ సంతరించి, శుశ్శిల్పిగడైన వాల్మీకి చరిత్రమును రఘునాథ రాయలు సహజసాండితీ గరిమతో దివ్యప్రబంధముగ ప్రపంచిత మొనర్చి కణకాసింధుడైన ఆ శ్రీరామచంద్రునికి అంకిత మొనర్చినాడు.

ధర్మఖండము, నాశిష్య రామానుజము, భక్తిక విజయకావ్యములలోని గాథల వాధారముగా గొనివచ్చు తన ఉపజ్ఞచేత దానికి మెఱుగులుదిద్ది, సుందర కళాఖండముగా తీర్చిదిద్దినశిల్పి ఈతడు. క్రూరకర్మల పాల్పడిన కిరాతునికి, రామమంత్రోపదేశ భాగ్యమును కల్పించి, మోక్షమార్గమునకు సోపానమును నిర్మించి వాల్మీకిగా నొనరించినాడీతడు. నాశిష్య రామాయణము, భక్తవిజయములలోని వాల్మీకి ఉ తిమ ద్విజ కుటుంబిగడైనటును, బాల్యమున కిరాతవనితాలోలుడై, సత్సంగ్య ఫలితమున పులుకిడిగిన ముత్యంబై పరివర్తననందిన గాథలవంక తిలమనస్సును బొరనీయక, ధర్మఖండమునందలి కిరాతి జన్మవాధారముగా గొని, మాడాశ్వాసముల మహాప్రబంధ రచనగా కొనపాగించినాడు.

కథాసంగ్రహము.

గంగాతీరంబున నరవారాయణాశ్రమంచై,ముక్తి
సుందరీపావనమునబడు బదిరికావనమున శౌవకాది
మహర్షులు హరినామస్మరణ చిహ్నులైయుండు ఘట్ట
ముతో ఈ గాథ ఆరంభమగుచున్నది. కలహభోజను
డైన నారదుని ఆ గమనము, నాగేంద్రశియాన పుణ్య
క్షేత్రం శ్రవణోత్సృకతి, పగవతికుని వైకుంఠుని లీలా
నామస్మరణల వివరణలు వెన్వెంటల సాగిన సంఘటనలు.

క్షీరసాగరశిలునుడైన శేషశాయిని దర్శించి,
సప్తర్షులు సప్రదీప్త, సప్రకల పర్యతిమునుదాటి,
తామ్రపర్జివర్ణుల గజతీర్థ స్నాతులై, ధనుష్కోటి
రామలింగేశుని దర్శించిరి; మధురయందలి సోమసుంద
రుని సేవించిరి; శ్రీ రంగనాథునికి కైంకర్య మొనర్చిరి.
తంజావూరు, కుంభకోణము, శ్రీ ముష్ణము, చిదం
బగము ఆదిగాగల త్రైతములను గాంచిరి; తిగుపతి
యందలి శ్రీ వేంకట గిరివల్లభుని భక్తి ప్రపత్తులతో
నుతించిరి! సత్య గుణాన్వితుడైన మల్లికార్జునుని
భజించి, సాక్షాత్కారము బడసి, అభీష్టముల నెరవేర్చు
కొనిరి! వింధ్యాచలముదాటి, గ్రీష్మా గమన వేళకు
వారణాశి జొచ్చిరి; గ్రీష్మర్తు తాపావతిపుత్రై తమసా
వదియంగు గ్రంథలికు తగుగమున భీకరుడై, అంబు
పాదని ధరించి, నిస్సృకలుగ్రక్కు మేఘపు పిల్ల
యైన భిల్ల డడ్రుపడి వారిని హింసించెను. వానికి
జ్ఞానోదయము గలిగించి, రామచంద్ర మహిమ నెఱిం
గించిరి ఆ సప్తర్షులు. కశోరతపో దిక్షాంగుడైన ఆకిరా
తుని తపోభంగమునకై ఇంగునిచే పంపసడిన గంభో
ర్యులు తమ ఆట, పాటలు చెబితిమందట జాటించు
శింకవల్లు చందముకొగా, విఘ్న మనోరధులై వినువిధి
వేగిరి. తపోనివృత్తు మెచ్చి, సప్తర్షులు, శ్రీ రామచం
ద్రుడు సాక్షాత్కరింపగా వల్మీకము చించుకొని
వాల్మీకియై, రామ చరితమును భగవదాజ్ఞ గా దివ్య
ప్రబంధముగా కై సేసి వాల్మీకి శుశిశ్మరీరు డయ్యెను.
అని కథాకర్త నాతివేదవారులెనటి దివ్య మహర్షులకు
ఆ లీలామానుష విగ్రహాని దివ్య ప్రబంధములను విని
పించెను నారదునిచే నియుక్తుడైన ఆ పర్యతికుడు.

కథాగమన వివరణ

రామనామ సంకీర్తన శ్రవణము కలుగు ప్రదేశ
మున నూరుతాత్మజుడు ప్రత్యక్షమగును అను విష
యము జగద్విదితి మేకదా! రామభక్తులగుటలన
రఘునాథ భూపాలుడు తన కావ్యములలో దశరి
థాత్మజులకు చక్కనిరూపు శిఖలను కల్పించినాడు.
ఆ పుంసాం మోహనరూపుని రూపభేదంబు, విశ్వ
మోహన కళా విశేషము ఈ రీతిని సంభావించెను.

“మ. కగుణాసింధుడు, సత్యసంధుడు, జగ
త్కళ్యాణ బంధుడు, బం
ధుర సౌ జయ్యడు, లోకమాన్యుడు, గుణ
స్తోమైక ధన్యుడు, నా
గర గంభీరుడు, మేగధీరుడు, శుభా
కారుండు, సంగ్రామ గు
ర్ధరదోర్ధాముడు, వైగిభిముడు, నవన్
రాముండు మించున్ మహిన్.

ఈ గ్రంథావతారికయందు పవనముతుని ప్రస్తా
వన :

ఉ. “ఎక్కడరామ సంకీర్తన
మొకించుకయే చిననైనవేడ్క దా
నక్కడ వచ్చి రంజలి కృ
తాంజలియై ప్రమదాశ్రమ పూరముల్
ఓక్కటిలంగ మెబులక
బృందము జాడుకొనంగ బాడుమన్
జొక్కుచు నాడునయ్యనిల
నూను ప్రభావిత భానుగొల్పెనన్.”
దినికి మాతృక గా గణింపబడే శ్లోకం ఇది :
“యత్ర యత్ర రఘునాథ కీర్తనం,
తత్ర తత్ర కృతమస్త కాంజలిం,
భాష్పవారి పరిపూర్ణ లోచనం
మాగుతిం నమతరాక్షి సాంతకం
మనోజవం, మాగతి తుల్యవేగం
జితేంద్రియం, బుద్ధి మత ఆరిధ్యం
వాతాత్మజం, వానరయూగా ముఖ్యం
శ్రీరామదూతం శిరసానమామి.”

బదిరికవనమును ప్రవేశించిన నారదుని శౌవకాది
మహర్షులు విష్ణుకథాసారముల నెఱింగింప వేసగా,
నారదునిచేత నియుక్తుడైన పర్యతికుడు కథా కథన
మునకు కడంగెను.

“క్షీరసాగర శిలునుడైన శేషశాయి మానుల
హృదయాంతరాళిములే తన నివాసగృహమని నుడు
వగా, సప్తర్షులు పుణ్యక్షేత్ర సందర్శనలు సాగించు
కొనుచు, శ్రీ గిరి మల్లికార్జునుని చేరుకొనిరి. హరి
హరారులపట్ల గౌరవభావములకు రూపకల్పన రఘు
నాథ భూపాలుని శ్రీ గిరివరస. భారతీయ
సంస్కృతిలో శివకేశవు లిగువునకాగు! “విక మేవా
ద్వితీయం,” అను భవముతో అదృష్టిమును ప్రతి
పాదించి హరిహరుల కభేదమును బాటింపజూచినా
డీతడు.

“శ్రీశైలశిఖరం దృష్ట్వా పుష్కలం నవిద్యతే”
అను లోకోక్తి వర్ణనంత మొనరించి, మల్లికార్జునుని
మహిమలకు ముగ్ధ మనోహరతను చేకూర్చి, రఘు
నాథుని పరమత సహిష్ణుతను వెల్లార్చినదాతని శ్రీ
గిరివర్ణన.

సీ॥ చుక్కల దొరయొకించుక నిక్కశిరసున
బదినూటు చుంపులపాగ జాట్టి
తెలుచు వెన్నెలనీను తళుకు నెమ్మొముపే
దొలువల్కు లీనెను తోడవుపెట్టి
ముద్దులజింక ముమ్మొనబొటు ముట్టాను
ఓరవితో రెండు హస్తయలబట్టి
పెళ్ళి పెళ్ళిచును చెఱుంపుల రంపుల డరెడు
మాడు వన్నెలపట్టు మొలనుగట్టి

గీ॥ క్షేపణులుకు ముత్తయపు జాయగిబ్బ నెక్కి
చారు తిర హరి శృంగార హరి యగుచు
ధారుణీధర రాజనందనయదాను
నమ్మునెంగుల మోల ప్రత్యక్షమయ్యె.”
గీష్ట గమన వేళకు సపద్మలు వారణాశిని చెగుకొనిరి.
ఆ ఘట్టమున పద్యమిది:

క॥ ఆకాశశ్యుతార్త
యైః విల్వచనమునందు నెసగడు నెగలే
పెళ్ళానియె ననగ లోకం
బాకుల బడవోచె గ్రీష్మమతి భీష్మంబై.

పాలాక్షుని నేత్రమునుండి నెసగెడు నెగలే గ్రీష్మర్త
రూపమును దార్చినజ్ఞాయేమి? అనునట్లున్నదిట ఆ
నుండుటెండ.

ఆలంకారికుల అభిమతము ప్రకారము ప్రబంధ
మహాదళి వర్ణన సంహితమైన రచన. ఋతు వర్ణన
అందగ్ర గామి. రఘునాథునును తన కౌవ్యమున ఋతు
వర్ణనల కవకాశమును కల్పించకపోలేదు.

సాహితీ సమరాంగణ సార్వభౌముడయిన కృష్ణ
రామ వృషతి తన “ఆముక్తమాల్యద”లో గ్రీష్మర్త వర్ణన
యందు నిరూపమానమైన కవితా శిల్పమును ప్రదర్శించె
నని విజ్ఞుల అభిప్రాయము. కుంపట్లయందు తామరలను
మొలిపించి, నీరింకిన నదుల చెవులలో దిగంబరుని
(శివుని) చేత గుడ్డలుదికించి, పాతాళాన్నింటుకున్న
నూతి నీటి కెర పెట్టి తెప్పించి సాహితీ లోకమునకు
గ్రీష్మర్త వర్ణన పేరుతో చలిచేంద్రము నాతిడు
నిర్మించెనని విమర్శకుల భావము.

నీరింకిన చెవులలోనిగుడ్డపంక్తి, మినములను
చంచుపుటాలలో చీల్చి చెందాడే ఒక సమూహము,

కవితా ప్రావీణ్యఫణిమడైన రాయల కొంతి దర్శిత్యా
నిక, స్వభావోక్తిచే భూషితమైన పద్యచిత్రమై
గ్రీష్మర్త వర్ణనకు మకుటాయమానమైనది.
ఇక రఘునాథరామని గ్రీష్మర్తవర్ణనలు:

ఫణేంద్రుల అనుతాపము.

చ. ఘనతర కీచకొత్తర ముఖంబుల నదత భోగి
పూర్వపుతుల్
చినరగనూది యోషధి కదంబక మార్గము
కొండలం
గనకము నేనె దత్తమును కైత వ సిద్ధుడనంగ
నెల్లెడం
గనగన మించె నెంతయు నఖండ దవాగ్ని
శిలాప్రఖండముల్.

గ్రీష్మకాలి చండమార్తండ్ కిరణంబుకాటిమీటె
నట.

గీ. ఊష్మలతెమించ నెంతయు గ్రీష్మసాలి
చండమార్తండ్ కిరణంబు కాటిమీటె
నెండనువులు గదలెనుద్దండ గతుల
మృగకులంబులు గని తిప్పుచదలకొనగ.

రమణీరమణుల అనుతాప, ఉపశమనము లిటు
వర్ణితములైనవి.

సీ. కమ్మపిడెంపు లే గారంబుగల మోవి
కండచక్కెర పానకంబులిచ్చి

చలువ తావులులల్కు కలిక లేటల్కున
ప్రెంపు బల్కులను గర ముజోనిసి
జీనిపన్నగునించిన యట్టిపదకుంభ
యంగళంబు నక్కున నొ తియ్యెత్తి
పొలల సుమ సౌంధింబులు వెంజల్లు

సోగసు బయ్యెద కొంపు సూరటి విసరి

గీ. రమణులెంతయు దమతెను రమణులకును
తాపములుబాపి రోక కొంత తపనుపపుడు
తనదు పండ్లెండు మా గుల నెనసిన్లు
కొండలవియమంగ గంఠంపు టెండగానె.

వేపవి యెల్లెడల జొలజొల నివృత్తులు గ్రక్కు
చో నక్కాకీపుట భేదనంబు వెలువడి యతేంద్రుల
భూగహవిభానట్లం జెనెతమసా వడతీరం చేరుకుట
టారు. భిల్లిమతిలల నాగరికత, ప్రకృతి రామణీయ
కలిను తిలకిస్తారో మునిచంద్రులు.

మ. తమ సా నిమ్మగదాటి తిజ్జల సముద్యద్వాల
శైవాల జా
తమ సారదుర్మతి తీర భూగహవిభానట్లంబుతో
గూడి సంత

రఘునాథరాయల - వాల్మీకి చరిత్ర

తమసా నీకముబోలె నలైసలు నిండం జూచి
యోహో! మహా
తమ సా నీకము నిండె జెల్లదని చింతం జాల
బల్కింపుచున్.
[సగ్గ. కనిరామానీంద్ర చంగ్రుల్ ఘనరసవద
స్మృత్పరణామంచు పంచా
న న కోపాటోప చంచన్న ఖరకులికి భిన్నతులు
తుక్కుంభిరట్టుం
భనివేళోన్మృక్తముక్తా ఫల సరవిసరోద్భాసి
భిల్లీ మతల్లీ
ధనురాస్ఫల స్ఫురన్ని గ్వరి జనితమృగీ
ధావనంబున్ వనంబున్.

ఇచ్చట అంత్యాన ప్రాసశ్లేఖలంకార సంఘటిత
కవన పరిశీలంపదగినది.

నాటి భిల్లకాంతలు సహితము పట్టపీఠాంబు
ములు ధరించు భాగ్యవతుడే; రక్తచందనము, గుగిలంపు
బొగలు.తెలుపుమగు, తని విలీరవారసు భవించుచుండిరి.
పుట్టలేని కు, పెరలేనె, పుట్టజున్న తొట్ట లేనియల,
వెదురుబ్రాలు ఆనాటిభిల్లలకు కోకొల్లలు! ఫలధాన్య
ములు వారి కున్నంతె మరి యెవ్వరికిని లేవు.

నానాతీర్తి సందర్శన మొనర్చిన మునులు మార్గము
కానక “విహిన భూమిపాపట” వలెనున్న తిప్పుత్రోవ
వెంట వెడలు సమయమున నానీకకు దురింధము, పోకి,
ప్రేవులు గుండెలు నిలువక వాంతులు ప్రారంభమైనవి.
వారు ప్రవేశించినది బోయపల్లె.

మహాకవికి నిర్దీప్తిమైన గుణ విశేషములలో
యధా వ్యక్తు ల్గన లోపగ్రస్తుల, బావనామాలక
వర్ణనలు కూర్పుట ప్రధానాంశములు. బోయ
పల్లెయందలి పులుగులు, భౌ భౌరవంబు లోపగ్ర
జాగిలములు, పగువులిడు మారబందులు, మురికి గవులు
భిచారాత్పరిమైనవి ముక్తిలన గోరు ఆ వేల తాపసు
లను!

భీకగుడె మేఘపు పిల్లలుంబు కిరాతికుడు శిర
పంక్తులు ప్రయోగించి, “నిలు నిలుపుడు మీ చేతంకల
సొమ్ములనిచ్చి కదలుడు. నాతో జలపట్టిన మిము
సందరనుతికి పారన్ వెతున్” అని బెదరించినాడు. శిర
సంధానము నిష్కర్మయోజనము కాగా, ఋషి
పుంగవులు “రాతచేసిరేకిరాతా” అని సంబోధించినయ
బోధకుమార్గం కల్పించారు. హృదయ పరివర్తనకు
అంకురమై బుద్ధుడై ప్రాయమైన జీవితమునకు విశిష్ట
వ్యాఖ్యానమైనది సంఘటన.

క|| ప్రాయము జలకల్లోల
ప్రాణము కొయంబునస్థిరం బిందులకై
రోయక దురితమె తలమని
పాయక చేసెదవు నింద పరగ బులించా!”

అని హెచ్చరించిరి ఆ ఋషిపుంగవులు.
ఆకాలపు వారెంత కాములో అంతమోక్ష
కాములు; వారు నేదచేదాంత వికాస భాసుర విచిత్ర
చరిత్రలు, రాగరహితులు, శమదమాది సంపత్తిమే
తులు అను అంశము ఆనాటి గ్రంథము లన్నిటను
వోటు చెసుకొన్నది.

ఆలు వివలకై తానీ పాపకార్యమునకు ఋషు
కొంటివని ఆ బులించుని సందేహము. మును లా పాప
కార్యమునందు సతిసుతులు భాగస్వాములేమో కను
గొని రమ్మనగా మారమధ్యమున నెఱవరములను గను
నింపక చింతాభితియై గృహంగణము నెగుకుంటా చా
బోయ!

క. విలనమ్ములు నటువైచుచు
నలసత నొక జింకతోలునందు చూర్పుం
డిల వాయుచు దనపాపము
దలపోయుచు నెమ్మనమున దల్లడపడుచున్.

ఆ వేదవా భిరితహృదయుడై జింకతోలుపె నుపనిష్ఠు
డాయెను. భవిష్యతున ముని కోకిలగా పరివర్తతుడు
కాబోవు ఆ కిరాతుడు.

“ఓ? పడతి! నే నొర్చిన పాపంబుల దలపగ
నీకు బరిగలదో!” అను గద్దెపునకు “నాయక! నీదుగు
పాపంబునకు బనిలేదు. నీప్రాప్తన నెంతయు గుడిచి
కట్టి పాపగులు కన్నన్” అని ప్రత్యుత్తర మొసగిన
దాతని అర్థాంగి. కొని తెచ్చినను, దోపిడీ యొనర్చి
తెచ్చినను, జూదమాడి తెచ్చినను. పాపపుణ్య వివక్షితి
లేక సమర్థ లోపగ్రులయే తన విద్యక్తధర్మమని కను
విప్పు కలిగించిందాకలికి. అరటియాకుమీది ములువలె
నున్న ఆతిని మనస్సుకు ముక్తిమార్గమే శిరస్యమైనది.
“మరా. మరా” అను తిరు మంత్రాభ్యాస మొనర్చి
శిరోర తపాదీక్షి కుప్రకమించా చా బోయ

సర్వసంగపరిత్యాగియై సంసారమురోసి, బంధు
వుల తగులెల్ల మొదలంబుతెగోసి, సకల వ్యాసంగములు
మాని మానివర్తనకుకాగా, వానికలవారెల్ల చెల్లు
పుట్టలను వెదకి, నట్టడినిలో చెల్లుంబలెన్నవని కను
గొని, బాపనదయ్యము బట్టెనో బాపురేయని మంద
లించి ఆవ్యాసులెల్ల మహావ్యాధులబోలె బాధింప ఆ
శిబానాధుడు “కనుడెంచి నర్సి”

క. “...యేమియు
బరిలేదని ముందు మీరు పలికితిరిపుడే
పనికిటు వచ్చితిరిందలు
జనుడెటుగుదు మీదుమాయ జరుగు నె? యింకన్.”

అని మందలించి, తన జనకుడు దశరథసుకుడు,
తల్లి జనకజ, బంధువులు రామభక్తులని తాను పరిశోధిం
చిన విషయమును వెల్లడించెనాభిలుడు! మాయా
మోహిత జగమున మానవకల్పిత బంధుమిత్ర శత్రు

బాంధవ్యములను మాయపారను తొలగించి సత్యార్థ పరిశీలనాకౌముకులకండవి హెచ్చరించడా మహా వ్యాధులను.

క. "సతులెవ్వగు? సుతులెవ్వగు?

హితులెవ్వరట కణద వెండేనోకయో

జతిగూడిన కౌవంబుల

గతి నించుక కూడినిల్చి దలుగు రవలన్."

కళోర తపాదిహ్నా తంతుడైవ ఆతిని తస్మాన్ని చతురశ్చతుష్టముల వ్యాపింపగా, ఇంద్రదాది దిక్పాలుగు తిల్లడిల్లినాక ఘామిలో నాడు పాపమును సంభార్యకి సంవాదమునకు స్వస్తిపలికించి. తమసాతీరమున కిరాతు డొనగ్గు తపాభంగమున కాయ తిప్పరచివారా రంభోర్వకులను.

ఆ పాపలగంధులు అనురాగపూరిత నృత్యకళాభి నయములను ప్రదర్శించి, విఫలమునోరంధులైరి. రఘు నాథుడు స్వభావసద్ధియుగా సంగీతానుభవము, వాగ్గేయ కారుడు! అంగవలననే స్వకపోలకల్పిత రఘునాథ మేళ రాగప్రస్తారమును తన గ్రంథమున పొందు పరిచివాడు.

పీ. అదితాశము దిల్లీయ క మంతరక్రీడ
జయమంగళంబును జంపెలీల
చాచపుటంబు చంచుత్పంబును పష్టి
తాపురికంబు విద్యాధరంబు
రతిహంసలీల శ్రీరంగంబు రంగంబు
కంకళిషంపె కా కౌగములను
కోకిల ప్రేమమువిల్లాకి తుంబుమాడుక్క
డెంకి తిథింగి మట్టిశిరజము

గీ. నంది నందిన జయసంహనందనములు
మొదలుగాగల తాళములు మొనసియున్న
గూడికల్ చలముగ గొనియాడిలేని
బిరుదులివి యెత్తు నేను నే బిరుదటంచు.

సప్త సందర్శన భాగ్యమబ్బిన ఆ బోయవల్మీ కమునుండి బయల్పడిన రీతిని గమనింపుడు.

"ఆ వల్మీకము జంచుకొంచు
నుదయాహార్యంతి రాశింబునం
దావిరాష్ట్రమునొందు భాస్కరుని
చాయన్ శోణశోణ ప్రభా
వ్యావల త్కిరంగంబులలోయన జటా
ప్రాంతంబు శోభిల్లగా
నేవేగం జనుదెంచి యమ్మునుల
నేనించె బ్రయం బెచ్చున్"

అంజలి ఘటించిన ఆ వాల్మీకికి ఆ రక్షణబాంధ వుడు. ఆశిరిషక్షిపాతి అయిన శ్రీరాముడు తనపాపన చరిత్రను గ్రంథస్థ మొనరింప ఆతివ్యగా, రామాయణ కల్పద్రుమం నిర్మించి కవితావతార ప్రథమతీర్థం

బయ్యెవాముని కోకిల. "వాక్పక్షిః కుగుశే కావ్యం" అను నానుడికిని నొరవిడి దిద్దింది మహావియే.

తమసా తిరంగిణీ తీర్థమున గృతస్నా నుపసరకు వెడలిన వాల్మీకి సహాయుని పది తీగ వ పుష్పిం గంచుపుటాలవాడించుకుంటూ, గుండెల నొలకబోసు కుంటున్న కొంచమిగునంపు గనను కనుగొంటాడు. మగుక్షణమే కిరాతుని శర ఘాత మశనివ తమె తిగిలి కలవిల నెలర్పింపింది కొంచం. కొంచి అగుపుకు ఆయన వృద్ధుడుం బ్రవించింది. ఆపేదనా భరిత మృదయపు ఆవేశమే రవాత్మిక శ్లోకరూపమున నామోత్కృించింది.

"వానిపాద ప్రతిపాం శ్విరగనః కాశ్యేతీసహః
యత్క్రొంద మిధునాడకమభ్యః కామ
మోహితమ్"

ద్రవయ్యైన వాల్మీకి వాక్కులలో ఛాదస్సు మందహాస మొనరించింది. ఆశుభాశువు శోక మే శ్లోక మైనదట!

క. "శోకమున బలుకు పలుకే
శోకంబై నిలిచె నిలు లోకో తరమై
శ్రీకరమై మృగు పదశో
భాకరమై చూడమిట్టి యగృతమెంగునన్."
(రఘునాథ రామాయణము)

ఆ రవాత్మిక శ్లోకము, రామాయణకల్పద్రుమ మైనది. దాని ఛాయలలో నే పలువురు సాహిత్య పిపా సువులు చరపందిగులు నిర్మించుకున్నారు.

ప్రకృతి వర్ణనచాతురి

మహావిక్రగల మహిమాన్విత గుణములలో ఋష త్వము ప్రధానము. శ్రీనాథుని "భీనుఖంపము"లో ఆవిరాధివమైన ప్రకృతి వర్ణనా రామణీయకతి, కృష్ణ రాయ, రఘునాథరాయల కాలములందు మెగుళులుదిద్ద కొని మణికంఠ హారతిరశ్మిన్నార్చి విహించించెను.

భీ కి భావమునందును, పుణ్యక్షేత్ర సందర్శనా భిలాషయందును రఘునాథరాయలు కృష్ణశివరాయ లకు పరితూగగలడు. శ్రీకృష్ణశివరాయలు శ్రీవిల్లి పుత్తూరునకు కావ్యగౌరవము కలిగింపగా, రఘునాథ రాయలు అహోబిలము, మదుర, శ్రీరంగములను గ్రంథ స్థము మొనరించినాడు.

రఘునాథునికి గల ద్రావిడీ పరినితి, పుణ్య క్షేత్ర సందర్శనాభాగ్యము గణ్యములై ముగ్ధునోహర రూపమున భావుకుల నానందికిందితి మృదయావరిం దుల నొనర్చును.

భోగిభోగ శివనీయకాయి శ్రీరంగకాయని ఈ భక్తాంఘ్రి రణువు నిజంచిన రీతి:

రఘునాథరాయల వాల్మీకి చరిత్ర

సీ. పంకజ బిందు బింబస్థాయి తెల్లలోక్య
మంగళదాయి శ్రీ రంగళాయి
పకల జనానంద సంధాయి గరుడ తు
రంగమళాయి శ్రీ రంగళాయి
సహ్య కవ్యాతటాంసల కులాయి ప్రపంచ
రత్నబోపాయి శ్రీ రంగళాయి
అఖిల దైవత సంసరితాయి అగణిత
బ్రహ్మాండకాయి శ్రీ రంగళాయి

గీ. నిఖిల జగదీంద్రజాలంబు నెఱపుచు
అమృతకు మొదల నచ్చెన నాయి
కొలుచు వారలపాలిటి తిలపుగా
రావణానుజదాయి శ్రీ రంగళాయి.

అనుప్రాస ఘటితమైన ఈ సీసము సంకుపాల
వృనించా కవి కవికర్త రసాయనమునందలి శ్రీ రంగ
నాథ స్తవమును స్మృతి పథమునకు గొని తెచ్చును:

సీ. అపవర కాంక్షచేనాకొన్న వారికి
దం గేటిజున్న శ్రీ రంగళాయి
నిర్వాణ దారిద్ర్య నిర్విభ్రాడనవాని
ముంగిటి సేవని రంగళాయి
సంసారమల విమోచనము నాకాంక్షించు
పంకువు పెంగు రంగళాయి
పరమార్థ లాభి తిత్పరుడైన వానికి
ముంగొంతు నసిడి శ్రీ రంగళాయి

గీ. బెదర కాకటి యమృతంబు బిడికొనక
శృంగములు లేని మొదవు శ్రీ రంగళాయి
కోగువాగల కోగ్గులీ గోరిరచ్చు
జంగమా మర తిరువు శ్రీ రంగళాయి.

శృంగారము:

ప్రబంధములకు ప్రణయమే పెన్నిధి; ఈ ప్రబం
ధము కిగతికుల జీవితాంశములకు ఆటపటు కనుక
బోయెమిటారిక త్రియల శృంగారము కావ్యపు టడుగడు
గునా గొచరించును. మగువలు తమ మగలకై పరిత
పించిన పట్టులు కెబరులు వాల్మీకికి ప్రబోధించిన భాగ
మునందు ద్యోతికమైనవి.

ఉ. బోయెమిటారి కత్తియలు పున్నచు వెన్నెల కైట
నీపయిం
బాయనిబాళి కిన్నెరలు మాటికి మీటుచు నీ
ప్రతాపమున్
చోయని చొక్కిపాడ వివవా? కనవా? మనవారి
రాసిని
పియెడ నొంటినుండడక వే? తగ వే? చను
ముట్ట బిటికె.

రసీక ప్రవృత్తి:

“పమకౌలిక జనుల త్రికరణ ప్రవృత్తులు శ్రతి
గ్రంథమునంగును ప్రతిబింబించి యుండుట యెగ్గ
వచ్చును” అను శ్రీ రాశిసలివారి పలుకులు మన మహా
కవుల రచనల కన్వయించుకొన్నవాటి వారి ప్రవృత్తి,
వివృత్తులు, సుఖ, సౌభాగ్యములు, అనురాగా వేదనలు,
భోజన కియాస సంప్రదాయములు వారి కావ్యముల
యంగు జీర్ణించుకొనిపోయి, సుఖ స్వప్నమువంటి
రసీకజాతి జీవితమునకు దర్పణములై బాసిల్లుట
మనము గుర్తింపవచ్చును. తెలిసులి వెచ్చయోగి
రములతో తృప్తిపడిన విష్ణుచిత్తుడు, గుప్తుల
బడనేసి నుప్యగండలనేసి చవులు మరిచి చప్పరించు
కిరాతకనితెలు మనకు కావ్యరంగమునంగు ప్రత్యక్ష
మగు పాత్రలు. తీక్షణగుంధములను ఓగ్గుకొను శక్తి
నశించిన మన రసీక ప్రవృత్తికి, అస్పరాంగవల కుచ
ద్యమముల నలంకరింప కన్నారీకా దానమును ఆశించిన
శ్రీ నాథాగుల జీవితములకు, పచ్చికస్తురిమేనలంగు
కొను కిరాతకనితెలి విన్యాసములకు నమముగల అగాధ
మొంత గొప్పదో?

నిర్భాగ్య దామోదరులుగా భావింపబడు కిరాత
కనితెలి జీవన విధానములోని సంప్రదాయజ్ఞత ఇటు
కట్టమైనది.

“నారచీరలుగట్టి - యన్నంబుదట్టి
గాలి మెసవును - నాతిపై బాళిలేక
జపము ప్రేమల నెన్నుచు జాతివిడిచి
బాపలను గూడియుండుట బ్రాతీయగునె?”

ఈ రాజకవి కవిత్వము మధురపద ఘటితమై,
ధారాశుద్ధి కలిగి ప్రసన్న గంభీరతని ఆలరాజుచున్నది.
శబ్దాలంకార రచనయం దాతడు కాకలుతీరింబంటు.

ఆంత్యానుప్రాసయందలి అభిలాషకు మున్నుడ
హరించిన “బోయెమిటారి కత్తియలు” అను పద్య భాగ
మునందలి వివవే? కనవే? దగవే? తగవే? అను పద
ప్రయోగములు ప్రమాణములు.

భావాను గూపు చందస్సును వడిపించుటయందలి
అతని చతురతకు సిగరులకు కాపురమైన కాళికాపుర
విధులలోని ధ్వని విశేషములను క్యక్తపరచు పద్య
భాగము ప్రబల నిదర్శనము.

సీ. ప్రతివిధి సంచర త్పూర్వతీ చరణాంబు
జాతి నూపురయులం యులరవంబు
విశ్వనాథ విహార వృషభరాజాకుంత
కంఠ ఘంటాఘటం ఘటానిపదము

పంపకవి

శ్రీ కె. సుబ్బరామప్ప

తెలుగు కన్నడ సాహిత్యముల బాంధవ్యమును గూర్చి మేనెల భారతిలో ప్రకటింపబడెను. 16 వ శతాబ్దమువఱకు తెలుగు కన్నడ సాహిత్యముల పరస్పర సంబంధము నందులో వివరించితిని. ఈ వ్యాసమున కన్నడిగుల అధికవిద్యైత పంపకవినిగూర్చి తెలుగువారికి పరిచయము గావించ దలచితిని.

కన్నడ సాహిత్యమున మేటికవులు పంప, రన్న, పాన్న అనువారు. వీరిని రత్నత్రయ మందురు. తెనుగు సాహిత్యమున కవిత్రయమువంటివారు వీరు. కన్నడ సాహిత్యమున 9 వ శతాబ్దమున నృపతుంగుడు “కవి రాజ మార్గ”మును గ్రంథమును వ్రాసినను, అది లక్షణ గ్రంథముగలచే 10 వ శతాబ్దమున కావ్యమును వ్రాసిన పంపకవియే కన్నడిగుల అధికవియని ప్రసిద్ధికి వచ్చెను.

పంపకవి ఆంధ్రదేశముతో సంబంధము కలవాడు. ఆంధ్రభాషతోను సంప్రదాయములతోను నీతనికి పోషణయు గలదు. శ్రీ నిడదవోలు వేంకటరావుగారు తమ సాహిత్యచరిత్రలో పంపకవి తెనుగునకూడ కవిత్వము వ్రాసినట్లు కొన్ని పద్యముల నుదాహరించి యున్నారు. తెలుగువారికి నన్నయ భట్టారకు డెటు లనో కన్నడిగులకు పంపకవియు నట్టివాడు.

అనాడు మతము నాశ్రయించుకొని సాహిత్య మభివృద్ధి జెందినది. కన్నడ సాహిత్యము జైనయుగ, వీరచైవయుగ, బ్రాహ్మణయుగ అని విభజించి చెప్ప బడినది. అనగా సాహిత్యముపై మతములకెట్టి ప్రభావము గలదో వ్యక్తమగును. పంపకవి సదాచారి సంపన్నులైన బ్రాహ్మణ వైదిక ఖటుంబమునకు జెందిన వాడు. జైన మతావలంబి యయ్యెను. ఆంధ్ర దేశమున నాడు విజృంభించుచున్న వైదికమతము గట్టిక కన్నడ నాడునకు విచ్చేసి యుండవలెను. అటులనే వైదిక కన్నడిగుడైన నారాయణభట్టు కన్నడ దేశమున 10, 11 శతాబ్దాలలో విజృంభించుచున్న జైనమతము సరిపడక కాబోలు ఆంధ్రదేశమునకు వచ్చి రాజరాజ వరేంద్రుని ఆస్థానమును జేరి నన్నయ్యకు భారత రచ

నలో సహాయపడెను. పంపకవి ముతాత తండ్రియైన మాధవ సోమయాజి మంత్రసిద్ధినిపొంది యజ్ఞ యాగాది కముల నాచరించి ప్రసిద్ధి కెక్కినవాడు. ఈతనిమహిమ చేత నేపంపనికి గౌరవము. కాని ఆతని యాగధూమము నుండిజైనమతావలంబియైన తన కిరికి నైల్యము గల్గెనని బహుశః పంపడు వ్యసనపడియుండును. ఈ మాధవ సోమయాజి సంతతిలోని అభిరామదేవుడే పంపని తండ్రి. పంపకవికి అనూచానముగ వచ్చిన బ్రాహ్మణ సాంప్రదాయముతో కొత్తగ గైకొన్న జైనసర్వము గూడ కలిసికొని రెండును పాలును నీరువలె కలిసి పోయినవే గాని ఒకదానితో నొకటి ఘర్షించలేదు. మతాంతరుడైనను నీతనియందు మతాంత్ర మూడలేదు. పంపనియందు రెండు సంస్కృతుల సారమును జేరి కొని పుష్టినొందెను. ఉదారమయ్యెను. దీని ఫలితము ఆతని కవిత్వమున కానవచ్చును.

పంపని వంశీయులు వేంగిమండలములోని వేంగి పట్టు అను ఆగ్రహారమున నుండినవారు. వేగినాడు కృష్ణాగోదావరీనదుల మధ్యగల ప్రాంతము. ఇది ఆంధ్ర దేశమైనను అక్కడ గూడ కొందగు కన్నడిగులు నివసించుచుండిరని గోచరమగుచున్నది. నృపతుంగుడు తన “కవిరాజ మార్గమున” (9 వ, శతాబ్దము) కన్నడ దేశ విస్తారమును వివరించుచు “కావేరి ఇంద గోదావరి వరిం” (కావేరినుండి గోదావరి వఱకు అని) చెప్పి కొన్నాడు. పంపకవి పెద్దవాడై గొప్పకవి అగు సమయమునకు వేంగిమండలమునకు పశ్చిమమున నుండు కన్నడ నాడునకు సమీపమున గల వేములవాడ యందు రాజ్యము నేయుచున్న ఆరికేసరి ఆస్థానమును జేరెను. ఈ ప్రభువుయొక్క ఆశ్రయమున కావ్య రచనగావించి పూజాపురస్కార లాభములను పొందెను (“పూజనైగల్ల లాభగళు”) పిమ్మట నీతడు కన్నడదేశమున మలెనాడు ప్రాంతమున సంచరించి అందలి ప్రకృతి రామణీయకమునకు తచ్చేరు వంది తన కావ్యమునందు దానిని సాగశుగ వర్ణించెను.

వానిలో బహుశా యొకటి. దీని నితడు కడు హృదయంగమముగ చిత్రించెను.

అరికేసరి రాజు పంపని తన ఆస్థానకవిగా జేసికొని ఆతనిచే “విక్రమాద్వైప విజయము” మను మహాభారతమును వ్రాయించెను. ఒక శతాబ్దము గడిచినవెనుక తేనుగుదేశమున వేంగీమండలము నేలిన రాజరాజునరేంద్రుడు నన్నాపాగ్యునిచే మహాభారతమునే తేనుగున వ్రాయించెను. పంపకవి తొలుత “ఆదిపురాణము” మను జైనతీర్థంకరుని చరిత్రను వ్రాసెను. పిమ్మట మహాభారతమును రచియించెను. తనకు ఆశ్రయదాతయైన అరికేసరిని అరునునిగోపాల్ని తనిచిదిర ఆతని ధైర్యసాహస పరాక్రమములను వర్ణించియున్నాడు. అందులకే దీనికి మహాభారతమును పేరడక “సాహస విక్రమాద్వైప విజయము”ని వాసుకరణ మొనరించెను. ఈ అనుకరణమును మన నన్నయభిల్లకూడ జేసి పర్వ రాజును వర్ణించుట రాజరాజునరేంద్రుని పొగడియున్నాడు. “రాజవర్ణిక భూషణుడు” అను మొదలయిన నన్నయ పద్యములను చదివినప్పుడు రాజరాజును ధర్మరాజునకు పోల్చిన చాయ కనుపించును. గ్రంథమును అంతము చేయుపద్ధతిగూడ పంపని సాంప్రదాయమును నన్నయగూడ అనుకరించెనని చెప్పవచ్చును. పంపకవి గ్రంథాదిలో చాళుక్య వంశమును బ్రహ్మాండముగ వర్ణించియున్నాడు. చాళుక్య నరేంద్రుడై రాజరాజునకును అప్పటికే ప్రసిద్ధికి వచ్చిన పంపని భారతముపై అభిమానము గల్గియుండును. తన యాస్థానమున నాతని భారతమును వారాయగభిల్ల చే చదివించియుండును. అదినన్నయ్యను భారతమును తేనుగున వ్రాయుచుని కోరునంతవఱకు ఆతనిని ప్రోత్సహించినది. అందులకే వారాయగభిల్లు సహాయమును ఆపేక్షించి నన్నయ్య భారత రచనకు పూనుకొన్నాడు వారాయభిల్లు పంప భారతమును మన నన్నయ్యకు బాగు చదివి వివరించివాడు. లేదేని “భారత భూరి రణంబునంగు వారాయణునల్లు తన కిప్పుడును సహాధ్యాయుడును నైవవాడు అభిమతి బుగ తోడై” ఇంతింటే నేమి సహాయమును చేసియుండ నోవును? అందులకే కొంతవఱకు నన్నయభిల్లు, పంపని అనుసరించినాడు ఈ అనుకరణలను వేరుగ నివేదించును.

పంపడు కవిచాత్రిమేకాగు. యోధుడు. వీరుడు. భారతకథతో అరికేసరి కథను జోడించి తన బాషన

కీరిని చిరస్థాయిగా నిల్వెను. రాజువెంట రణంగము లకుకూడా పోయి కౌరవముతో పోరాడినాగు దీని నుండి ప్రభువునకును ఆశ్రతునకును కాపాసినంత ప్రయోజన మయె ను. రణంగములను, అందలి వివిధ విన్యాసములను సైనికుల దినచర్యలను, వారి లోప దోషములను, దైర్య సాహసములను అతి నైజముగ భారతమున వర్ణించియున్నాడు.

పంపకవి రచియించిన “ఆదిపురాణము” “విక్రమాద్వైప విజయము”లనుగూర్చి పరిచయము జేసికొందము.

“ఆదిపురాణము” (కీ. శ. 941)

ఆదిపురాణము ఆదిజైనతీర్థంకరుడైన వృషభ నాథుని చరిత్రను వర్ణించును. దీనిని వ్రాయునప్పుడు జైనమత భిక్షునము ఈ కవియంగు మెండుగా కొనుపించును. ఈ గ్రంథ రచన మూలమున రెండు ధర్మములను సాధింపనెంచెను. “సోఁఁ-ఆదిపురాణవో-ఆఱువుడు కౌవ్యధర్మముం, ధర్మమును” అని గ్రంథాదిని చెప్పకొన్నాడు. ఈ రెంటి ఘర్షణలో (కౌవ్య ధర్మము-మతిధర్మము) కౌవ్యధర్మాత్పదనకు మత ధర్మము అడ్డువచ్చినదని చెప్పవచ్చును. దీనికి ముఖ్యమైన కారణము జైనపురాణస్వరూపమునందే గలగు. అంగులో లోకదేశాది విభాగములు, తపోమహిమ, జన్మాంతర కథలు, తీర్థంకరునికి ఆఖరు జన్మమున జగుగు ‘పంచమహాకల్యాణములు’ అతడు గావించిన ధర్మోపదేశములు—మొదలైనవి జైనసాంప్రదాయానుసారముగ వర్ణించియే తీరవలెను. కవికల్పవాళి కి కచట తావులేదు. ఈ కారణములచే పంపకవికి ఆదిపురాణ రచనయంగు చేతులు బిగపట్టినట్లయినది. ఈ పురాణ కథనమంగు కొన్ని నీరసములైన ఘటములను తొలగించిన యెడల నిదియొక ఉత్తమ కౌవ్యమగును. దీనియంగు జైనధర్మసారమును రమ్యముగ చిత్రించియున్నాడు.

మానవుని సహజప్రవృత్తి భోగములకడకేవావును. ఇట్లు, విషయ సుఖములంగు వ్యామోహపడి వానిని పొందగోరి సంసారమున తగుల్కొని పోతనెంచును. 2 కవైపు కీర్తిప్రసాద్యుకై మోజుపడి వానిని సాధించుటకై ప్రాకులాడును ఇన్నియు లభించినప్పటికిని కడకు మిగులునది—అత్యప్తి. దొరకిన భోగము లేనైనను కాశ్యోతిముగ నిల్చునా? మాచుమండగ నేకంటి యెను

ఓ నే మాయ మెవోవును. భోగాంత్యమున త్యాగముని వైభవాంత్యమున వైరాగ్యముని తెలిసికొనుటకు జీవునికి ముక్తిలేదు. ఈ తత్త్వము భారతిజెమున నెడిక — అనెడిక దర్శనముల కన్నింటికీని సమానమే యెనను తీవ్రమైన తపశ్శ్రమము బోధించునట్టి జైనదర్శనమున మాత్రము దీని కెక్కువ ప్రాశస్త్యముగలదు. ప్రతి జైసీర్థంకరుని గిరిత్రమును, సంపారమందలి నిస్సారతను, సన్యాస మందలి మహా త్వమును బోధించును. ఈ తత్త్వము ఆదిపురాణముంగు పంపకవి సొగసుగా కావ్యమునుగా రూపొందించి యున్నాడు.

ఆదినాథుడు తపస్సునుండి ధర్మామృతమును సాధించి లోకమున వ్యాపింపజేసిన వైరాగ్యమూర్తి. ఈ పరిపాకమును పొందుటకు ఆతని జీవమెన్నియో జన్మల నె తివలసివచ్చెను. నాటకమందలి దృశ్యముల వలె యీ జన్మములన్నియు నొకటి వెంటడి నొకటి వచ్చుచుండెను. రాజపుత్రుడుగా పుట్టినప్పటియీతని భోగానక్తి జన్మ జన్మకును నేరీతిగా వెన్నుంటి వచ్చినదియు, ధర్మ శ్రద్ధ యెల్లు పుట్టినదియు విషయానికి యెల్లు సహించియు నె రాగ్యమెల్లు హతుకొనినదియు మిక్కిలి రసవంతముగ యీ పురాణకథనమున పంపకవి వర్ణించియున్నాడు. పంపని తొలికావ్యముగ నిది వెలసింది.

విక్రమార్జున విజయము

లేక భారతము

వ్యాసభారతమును విక్రమార్జున విజయమును పేరిట పంపకవి వ్రాసెనని యిదివరకే తెల్పితిని ఈ కావ్యము భారతి కథ తోపాటు తపశ్శ్రమ రైయెన అరికేసరి చరిత్రయు నేగ్గుతో చేర్చియున్నాడు. అరికేసరియొక్క బిగుగులను అర్జునుకిని అర్జుని సాహసమును అరికేసరికిని పోల్చుచు ఒకరి ప్రశంస వచ్చినప్పుడంతయు పేర్కొని చరిత్ర నూచితమగునట్లు చిత్రణము గావించియున్నాడు. ఈతని భారతమున అర్జునుడే నాడుకుడు. (దౌపది పంచధర్మ)కి కాదు. అర్జునుని భార్యమాత్రమే యగును. ఈ సంగతి జైనభారతమున స్పష్టముగ పేర్కొనబడినది. సుభద్రార్జునుల వివాహమును కవి లోకాంబికా అగ్నికేసరుల వివాహముతో నేగ్గున జోడించి వర్ణించియున్నాడు. సుభద్రార్జునుల ప్రణయకథకు పంపకవి యెక్కువ ప్రాశ

స్త్యము విచ్చియున్నాడు. బహుశః తన ప్రభువున్న, ప్రభుపత్నిని మెప్పించుటకై యట్లొసరించియుండు నేమా! కారవ వధాసంతరము రాజ్య పట్టాభిషేకము జరిగినది ధర్మరాజునకుకాదు; అర్జునునకే. ధర్మరాజు గూడ దీనికి సమ్మతిని గూచించును వయోవృద్ధిత్వమే ప్రతిబంధకముని ధర్మరాజే చెప్పి అర్జునునకు పట్టాభిషేక మొనర్చును. పంపకవి వ్యాసభారత కథాంశములను అనేక చోట్లు మార్పు చేసెయున్నాడు. చెడిన చోట్లు లలో మెరుగు పెట్టినట్లున్నది. కాని లోటుకనబడదు. కాని కృష్ణవతారమునకు తగిన ప్రాశస్త్యమునీరు లేదు. మహాభారత ప్రధానవాయకుల గుణగణములను పేర్కొను సందర్భమునగూడ కృష్ణుని చేర్చలేదు.

అర్జునున కింతటి ప్రాధాన్యమిచ్చిన పంపకవి కర్ణునిగూడ ప్రశంసించక పోలేదు. గుప్తచక్రవర్తమును కర్ణునిచేర్చినను అదిక్షణిక మెన ఆపాదనయే. కర్ణునికగ్గిన దురదృష్టపరిస్థితులను జాలిగొని వర్ణించియున్నాడు.

“కర్ణుని తల భారతం” అను నానుడిని పంపకవియు సమర్థించినాడు. (“కర్ణం గొడ్డితులార భారతం”) ఈ మాటను కృష్ణునితో చెప్పించును. అది చాలక అర్జునునితోకూడ చెప్పించి సమర్థించెను. కర్ణుని త్యాగము, స్నేహము, గర్వము, పాగుచమును గూర్చి వనోశ్చ పొగడినాడు, స్వామిధర్మకై పరాయణునిగ చిత్రించెను. కర్ణునిగూర్చి వర్ణించిన పట్టలలో మచ్చుంకు!

“న నే నుదిగర్ణ భారతిదోశ్—

ఇన్ వెలగారామన్ ; ఒండెని ద్రిదిం

నెనెవోడె కర్ణం నెనెను ; కర్ణినోశ్—

ఆరీ దోర ! కర్ణ నేలు ; క

ర్ణన పడెమాతినోశ్ పుది గు

కర్ణరసానుని మ లె భారతం.”

ఆతని రెండు కృతులలోను పంపకవికి జేరినై ప్రీతి మెండుగనుండెనో తెప్పలుచ్చును. ప్రభుని మెప్పించుటకై భారతమును, తన ఆత్మ సంతోషమునకై ఆది పురాణమును వ్రాసినాడు జినేంద్రుని చరిత్రను కావ్యముగ వ్రాసి పునీతుడు కావలెను కోరికయే యీతనిని ఆది పురాణమును వ్రాయుంబు జేసెను. ఆది పురాణమును రచించిన పంపకవి “పురాణకవి”యని పేరువడసెను. రన్నయను కవి (రత్నత్రయములోని రెండవవాడు) యీ కావ్య

మును “ఉపమాతీతమని” పొగడెను. ఈతని కృతులు కన్నడ సాహిత్యమున నొక క్రొత్తయుగమునే సృష్టించెను. జైనయుగమునుటకు మారుగ పంపయుగమయ్యెను. చంపూరచనలో వ్రాసినవారందఱికిని, వారు జైనులు కానీ, కాకపోనీ, కీ. శ. 1200 వరకు పంపకవి కావ్యములే ఆదర్శములైనవి. ఆదిపురాణమున గద్య పద్యములలో దీర్ఘములైన సంస్కృత సమాసములు మెండు. కొన్ని పద్యములలో పాదాంత్యములందలి కన్నడ ప్రత్యయములను తొలగించిన యవి కేవల సంస్కృత రచనలేనా యనిపించును. ఈతని రచన “లలితపద” భూయిష్ఠమై “ప్రసన్న కవితాగుణము” లతో నొప్పినది. “అక్షర రమ్యత”గలదు. పంపని రచనలోని యీగుణములనే మన నన్నయ్య అనుకరించెను.

భారతము రచించువేళకు ఈతనిలో సంస్కృతముపై కొంత మోజుతగ్గినది. అచ్చకన్నడ నుడులను అనేకచోట్ల వాడుచువచ్చెను. లోకానుభవము కూడ అప్పటికి అతిశయించినది. వర్తనాపై శిష్యము కవి నూత్నదృష్టిని తెలియజేయును. యుద్ధనర్తనలలో నీతనికీయానుకూల్య ముండెను. అతడు స్వయముగ పీరుడు. రణరంగమున జొరబడి అక్కడి సన్నివేశములను, విన్యాసములను కన్నార గాంచినాడు. అందువల్లనే యీతని యుద్ధవృత్తలన్నియు స్వభావోక్తులు. ఇతడు “ప్రసన్నకథా” కథనమందు దక్షుడు. శింతను—సత్యవతి సందర్శనము, కర్ణజననము, కుంతీ కర్ణ సంభాషణము, శితిశృంగ పర్వతమున పాండు రాజు కథ మొదలైనవి ఇందుల కుదాహరణములు.

నవీన కల్పన, రసానుగుణమైన కథాశరీర రచన, వస్త్రవరూప రసనిర్మాణము, రసమునకు తగినట్లు ఛందస్సును వాడుట, కావ్యసౌందర్యమును చెడనీయక అంగోపాంగములను వర్ణించుట, పంపని రచనంగు కానవచ్చును. అతడు పాత్రలకు జీవమిచ్చి యెదులు నిల్పి మాట్లాడునట్లు చేయును. సహజముగ వర్ణించును, సన్నివేశమునకు తగినట్లు మితిమీరక కథను నడిపించును. బహువిధప్రయోగ దక్షతను చూపును. సముచ్చయములను విరివిగా వాడుట ఇతనికి ఇష్టము. “హితమిత మృదువచన,” “ప్రసన్న గంభీర రచన చతుర,” “కోమలం...నూత్తిగర్భం, మృదుసందర్భం, విచారక్షమం, ఉచితపదం, శ్రవ్యం” అని తన

కావ్యగుణములను గూర్చి నిరూపించుకొన్నాడు. “లలిత పదం” “ప్రసన్న కవితాగుణం,” “అక్షర రమ్యత”—వీనినిగూర్చి చూడ చెప్పికొన్నాడు.

పంపకవి మహాభారతమునది యొక ఆశ్వాసమైన భీమునిశ్లోకముల గదాయుద్ధ కథనే రన్నకవి “గదాయుద్ధ” అను గొప్ప కావ్యముగా వ్రాసినాడు. పంపని శైలిని మెచ్చికొని యీతని కొన్ని వాక్యములను చిరునాళ్ళుచే తన గ్రంథమున చేర్చికొన్నాడు. ఈతని కల్పనా చాతుర్యమున కొక యుదాహరణము.

“ఇదశో శేవ్యతాత పత్ర స్థితి దశేదితా

మండలం, రాజవక్రం,

పుదిడత్తా డిత్తడంగిత్త డటొళ

కుగురాజాన్వయం, మత్ప్రతాప

క్కి దటిందం నోడగుగ్గు ద్విగుదిగువె

మహాభారత క్కాదియా

బ్బ దళాక్షి జేట సామాన్యమె బగయె

భవత్కేశ పాళి ప్రపంచం”

ద్రౌపదీ కేశపాళిమే ఒక ప్రపంచమైనది. దాని యందు అనేక రాజాధిరాజులు అడగిపోయిరి. కారవ వంశమే దానియందు అంత్యమయ్యెను. మహాభారత సంగ్రామమునకు అది నాంది అయ్యెను. కారపుల నుండి ద్రౌపదికి గల్గిన అవమానమే మూలకారణము కదా! ఇది పై పద్యము యొక్క భావము.

నన్నయ అనుకరణ

పంపకవిని నన్నయభట్టు కొన్ని సందర్భములలో అనుకరించి యున్నాడు. తనకు సహాధ్యాయుడును, ఇష్టుడునునైన నారాయణభట్టుచే పంపని రచనా రీతులను, వర్తనా కాళిల్యమును, ‘ప్రసన్న కవితార్థ యుక్తిని’, ‘అక్షర రమ్యతను’ తెలిసికొన్నాడు. అనుకరించదగిన వానిని అందుకొన్నాడు. చాళుక్యులు కన్నడము తెలియనివారు కాదు. చాళుక్యులు కన్నడిగులు సంబంధకులు (మా. డా. నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారి “వేములవాడ చాళుక్యులు” “భారతి” డిశంబరు 1948) ఒక శతబ్దమునకు ముందే రచించబడినట్టి పంపభారతము సంగతి రాజరాజనరేంద్రుని ఆస్థానమున ప్రసిద్ధికి వచ్చియే యుండును. కన్నడ కవి నారాయణభట్టుయొక్క సహాయమునుగూర్చి నన్నయ గ్రంథాదిని గొప్ప ఉపమానము

లతో ప్రశంసించుటనుబట్టి పరికించినచో పంప భారతమును నన్నయకు అతడు బాగుగ పరిచయము చేసినాడని తెల్లమగును.

నన్నయ అనుకరించిన పట్టులు కొన్ని మాత్రము నూచించును.

నన్నయ గ్రంథాదిని వ్రాసిన “సారమతిన” అను పద్యముతో దీక్షనది పంప భారతమున “అలితపదం ప్రసన్న కవితాగుః” ఇత్యాదితో ప్రారంభమగును. అంకితపద్యతి, గ్రంథాదిని దేవతాస్తవము పంపని అనుకరణయే. ఆదిపర్వమున శకుంతలలోపాఖ్యానమున కణ్వాశ్రమమును దువ్యంతుడు దర్శించినప్పుడు, ఆశ్రమప్రాంతమున వైరి వర్గమును విడి జంతుజాలము అన్యోన్యముగ నుండుటయు, శుకములు వేదపఠనమును చేయుచున్నదియు పంపకవి భారతములోనిది. పంప భారతమున పాండురాజు శతశృంగ పర్వమునకు బోయినప్పుడు అందలి మున్యాశ్రమము లిట్లుండెనని పంపకవి వర్ణించియున్నాడు.

“మునికుమారకు ఓదువ వేదవేదాంగగళం తప్ప విడుగు జడిదు బగ్గిసువ పదుమరాగన బణ్ణదర గిణి గళు మం, సురభిగళ తోరెద మొలెగళ నుణ్ణగువ మరి గళం పూగనూంకి కూంకి మొలెగళ నుణ్ణ కిశోర కేసరి గళుమం, తమ్మెనె నెల దాడువ కిశోం కేసరి గళం పిడుదు తెగం కరికలభంగళుమం; ఆ గళాగిందె పాయ్య పులిగళ మరిగళోళ్ పరిదాడువ తరుణ హరిణం గళుమం... చోద్యం పట్టు.”

నన్నయ :

“శ్రవణసుఖంబు గా సానుగానంబులు
చదివెడిశుకముల చగువుదగిలి
కదలకవినుమండు కరులునుకరికర

శీతలచ్ఛాయ తచ్చీకరాంబు...
.....చోద్యమంది”

కృతిపతి వర్ణన

పంప : “శ్రీ పతిగె యుద్ధముల్ల మహీపతిగె నెగల్గిపుట్టి” మొదలైన పద్యాలు

నన్నయ : “రాజకులైన భూషణుడు” “విమలాదిత్యతనూజుడు” మొదలైన పద్యములతో ఇంచుమించు పోలికలు గలవి.

ఛందోనుకరణములు, పద్యముల ఎత్తుగడలు, విభక్తి పల్లటములు, వర్ణనారీతులు కొన్ని పల్లటలలో పంపని అనుకరించినాడు నన్నయ.

పంపకవి “కవితా గుణార్థవ” “సుకవిజన మనోమానసోత్తంహంస,” “సంసార సారోదయ” మొదలైన చిరుదావళిని సంపాదించి కొన్నాడు. లేదని ఆ పురాణమును కూడు నెలలోను, విక్రమార్ద్రున విజయమును (భారతమును) ఆరు నెలలోను ముగించునా? మహాకవి యనిపించుకొనుట పూర్వజన్మ సుకృతము. ప్రతిభాశాలియగుటకు పుణ్యముచేసి యుండవలెను. అటువంటి కవిని బడయుటకు జనులుకూడ నోచి యుండవలెను. ఇటువంటి కవిని బడసిన కన్నడిగులు ధన్యులు.

ఆధార గ్రంథములు

1. “పంప” శ్రీ. తీ. నం. శ్రీ కంఠయ్య ఎం.ఎ., (మైసూరు విశ్వవిద్యాలయ ప్రకటన)
2. “కన్నడ సాహిత్య” శ్రీ కె. వెంకటరామప్ప ఎం. ఎ., (మైసూరు విశ్వవిద్యాలయ ప్రకటన)
3. “నాడోజ పంప” శ్రీ ముళియ తిమ్మప్పయ్య (మంగళూరు)
4. కన్నడ సాహిత్యచరిత్ర” శ్రీ.రం. శ్రీ.ముగలి.

ప రీ క్ష

శ్రీ ఆర్. యం. చిదంబరం

గంటలు గణగణమని ఒక్కసారి మోగాయి. దీపాలవెలుగుతో ఆ దివ్యయంత్రాకౌగుడు వెలసి పోతున్నాడు. రకరకాల శుభ్రుల సువాసన వుక్కిరి బిక్కిరి చేసింది. మనసులో ఆకాశపు బంచుల్ని అధిగమించి పైకి లేచిపోతున్న భావాలూ, మానవాతీతమైన ఆ శక్తి వైశిష్ట్యం కింకించేందుకు ఆస్కారంలేని వాతావరణం. రెండు నిమిషాలవరకూ వంచిన తల వైకత్తి లేదు. మూసికట్ట తెరవలేదు. ఏదో పూహాతితమైన జ్యోతి వెలిగింది.

నీటి చుక్కలతో కళ్ళు విగుచుకన్నట్లున్న ఆ రెండు శుభ్రుల్ని కళ్ళకద్దుకుని ఆవరణదాటి బయట పోయాను. సుందరి కంఠాగుగా నడిచిపోతోంది ఆమె నడకనుబట్టి గురుపట్టాను. ఎగుగుగా వస్తన్న మనిషిని ఢిక్కోబోయింది కూడా—ఒకటి రెండుసార్లు చీరకాళ్ళ కడ్డంవచ్చి ఆమెను బోల్కొట్టించబోయింది. గడియారం వంక చూస్తే ఆరుగంటలైంది. అయిదున్నరకే రవణ వచ్చివుండాలి. చప్పులు ధరిచి పిలవగానే సుందరి అగి వెనక్కి తిరిగిచూసి ఏదో తిప్పించేసింది దానికిమల్లే నాలిక కొగుక్కుంది. ఒక వేళ ఆమెకుళ్ళోనే నన్ను చూసివుండి కూడా పలకరించలేదేమో!

‘సుందరి! ఏమిటిది? ఎన్నడూ లేనిది ఇవాళిలా కచ్చాపు? రవణ ఇంకా రా లేదా?’ అనడిగాను.

‘ఇంకాగాలేదు...మీరింటికివస్తున్నారకదా! అక్కడంతా చెప్తాను.’ ఆమె కంఠం భయాన్నివలల లేక బాధపడుతుంది. రెండవసారి తొందరగా ముందుకువెసి ఛటుక్కున అగిపోయింది.

‘చూడండి!...మీరు నాతో సాయం చెయ్యాలి. నేనీలా కళ్ళోకివచ్చినట్లు ఆయనోమాత్రం చెప్పకండి. అసలా ప్రస్తావనే ఎత్తవద్దు...ప్రళయం లేస్తుంది!

మలుపు తిరిగేవరకూ ఆమె ఎంత వేగంతో పోతున్నదీ నేను గమనించగలిగాను. సుందరి రవణను చూసి ఎంగుకు జడుసుకోంటోందో నాకు తెలుసు. ఆకారణం తెలుసుకంటే ఆపుకోలేని నవ్వుకచ్చింది.

రవణ ఇల్లు చేరుకునే సరికి మరో పది నిమిషాలు పట్టింది.

‘ఎవరది?’ అంటూ రావయ్యగాను కళ్ళునింప ఆరచేయి వుంచుకుని నేనెవరో కనుక్కుందికి ప్రయత్నించారు.

‘నేనండీ!...సాంబమా’ని అని వాక్యం పూర్తి చేయటం, సుందరి వెండ్లెగ్గానునిండా పోగలు కుక్కుతున్న కాఫీని నాముందర వుంచటం ఒక్కసారే జరిగాయి. నేననుకున్నది సరైనదే—రవణ ఇంకా ఇంటికి రాలేదు.

‘అవున్నానునా!...నువ్వొంతవరకా వున్నా కనపడటం లేదు. మనిషి ఏలవయ్యవం లేకపోయినా ఎలాగోలాగ బతుకు యీశ్వరుబాగులడు కాని, చుట్టూ వులు లేకపోతే జీవించలేడు. అని లేనంతకాలం వెలుగు—చీకటి—అని విభేదం వుండను’ ఆమాటలు శిథిలమయిన కబ్బడలలోంచి వచ్చివచ్చి వచ్చాయి. ఏదో లోతే ఆవేదన—తుఫానుకు చెట్టు భయంతో వూగిసలాడేట్టు.

‘అలా ఎంగుకనుకుంటాగా? ఎలాగూ కేపుజగుగు తుందిగా! నెలరోజుల్లో మీకళ్ళకు యావనంవస్తుంది’ అంటూ నవ్వటానికి ప్రయత్నించాను. ప్రతి చిన్న విషయానికీ బాధపడుతూ, అనుమానపడుతూ వుండే వ్యక్తులు నూగుడు తూర్పున వుదయిస్తానన్న సత్యాన్నికూడా నమ్మలేదు. రావయ్యగారిది నిమిషం బద్దమైన సవాలనజీవితం.

‘బాబు ఏదీ!...కనపటంలేను!’ అనడిగాను. సుందరి ముఖంలో విచార రేఖలు విస్తరించాయి.

“ఏం చెప్పనండి?... ఆ చేతలనుండి ఒక తేజస్వరం మధ్యమధ్య తిగుతుంది. మల్లూ వస్తుంది. అప్పుడప్పుడు వాంసులు—వీవో పలకగింతలు—జగుసుకున్నాడని చెబితే ఆయన వినిపించుకోడు, ఏం చేయను? ఖర్చు అంటూ నె తిలగానుంది.

‘అసలు సంగతిదికొడు నాయనా! బాబుకు రెండేళ్లున్నప్పుడు పెద్దగా జబ్బుచేసింది. జ్ఞాపకం వుందా? బతుకుతాడని ఎవరూ అనుకోలేదు. అప్పుడు మనవణ్ణి దక్కించమని తిగుపతి నేవుడికి మొక్కుకున్నాను. అప్పుయ్యించి వీడిదగ్గర బుర్ర బద్దలకొట్టుకుంటున్నాను. అతను వినిపించుకోడు. తనకలాంటి నమ్మకాలు లేవంటాడు. వెంకటేశ్వరస్వామికి కోపం రాకుండా వుంటుందా? అని వ్యాఖ్యానించింది రవణత్రి. ‘ఇలాంటి నాస్తికులమధ్య బతికేం నాయనా!... మా తమ్ముకు నిన్న నే వుత్తిరంగారాడు. కల్లుబాగుపడ్డాక తన దగరకువచ్చి వుండయినీ—’ అని విసుక్కున్నాడు రామయ్యగారు.

మానవ జీవితాలకు పునాది రుజువులేని నమ్మిక లేమోననిపిస్తుంది. ఒక అబద్ధాన్ని పది పదే చెప్పటం వలన అది నిజంగా మారుతుందని, దాన్ని ప్రజలు విశ్వసిస్తారని మేకేసియర్ ప్రతిపాదించాడు. దాని నిజా నిజాలు ఎలావున్నా కొన్ని మాత్రాలు మాత్రం విమర్శకొస్కారం యివ్వకుండా మనలో పాతుకుపోయాయి. వాటిని ఖండించటం అంత సులభంకాదు. విజ్ఞానాస్త్రం సరైన గుజువులేని దీన్ని ఆమోదించు. కాని వేనాంతం ఎలాంటి ఉపపత్తి ఇవ్వకుండా తాపిస్తుంది. పాపంచే నే యుల్లో కానికి బాతానంటుంది. తనకు దాస్యంచే నే తలకుమించిన కోరికలుకోగా నెరవేగుస్తానంటుంది... జగత్వలసినదంతా ముంకే నిశ్చితమైనప్పుడు విజయంకోసం కనపడని నేవుణ్ణిరించి ఆలోచించటం వృధాగా కాలాన్ని పాడుచేయటం కాదా? అని రవణలాంటి వారు ప్రశ్నిస్తే వాళ్ళకు సరైన సమాధానం లేనిచదు సరికదా, ఎదురుగాలులు దావాగ్నిలా మట్టి వేయాయి. కన్న తిలిదండ్రులు కూడా అతిన్ని ఆవిష్కారమకోటాని కిదే మూలకారణం.

పక్కాదిలో బాబు నిద్రపోతున్నాడు. మనటి మీద చెయ్యించి చూచాడు. జ్వరంలేదు. మల్లీ చాల్లోకి వెదదామని వెంకటేశ్వరగారి వరకూ అతినిమెడలో

వున్న పసుపుచుటితాడు చూడలేదు. నా కళ్ళల్లో వున్న ప్రశ్న అర్థంచేసుకున్న సుందరి చెప్పింది.

‘అయ్యో! చెప్పాను కనక - తలతీసేపారు... ఈవీధిచివర వున్న ఆచారిగాగు మంత్రించి ఇచ్చాను. శేపు ఉదయనికల్లా బాబు కిలకిలమని నవ్వుతూ లేచి తిగుతాడన్నాను వింటేయను మరి? ఈసాయంత్రం గుళ్ళోకివెళ్ళి మొక్కుబడి చెల్లించివచ్చాను. ఆయన వచ్చేస్తారేమోనని కంగారుపడ్డాను—ఇంకావయం!.. నేవుడిదయ!’

ఒక వ్యక్తి తనకున్న ఆభిప్రాయాన్ని మరొకరి నెత్తిమీద గుద్దటం అన్యాయమనిపించింది రవణత్రి పరిచయం కలిగిన ఈ నాలుగేళ్ళలో అతినిలో చాలా విచిత్రాలు చూశాను. సుందరిని ఏ ప్రతిమూ—పూజా—చేసకోనివ్వకు. అంటే ఆమెమీద చెయి చేసుకోలంగాని, నదమాయించటం కాని జగదు. మనసును చీల్చి వేసేట్టు తనామాగా కబురు చెప్పివాడించే సామర్థ్యం అతినికి వుంది. అనాటి దృశ్యం ఇంకా వాకు గురుంది.

‘ఇవేళ మరొకథాకాలక్షేపం వుంది. అత్తయ్యా, నేనూ వెళుతున్నా.’ అంది సుందరి.

‘కథఏమిటి?... నేనూ వస్తాను.’ అన్నాడతను సీరియస్ గా. సుందరి తెల్ల ముహం వేసింది.

‘రామాయణంలో యుద్ధకాండ.’ అంది. అసలు రామాయణం పేరు తన భర్త ఎప్పుడైనా విన్నాడా? అని ఆమె అనుమానపడినా నెను ఆశ్చర్యపడను.

కూర్చున్నవాడల్లా రవణకుర్చీలోంచి అనంతం లేచి చిన్న పిల్లాడి లాగంతులేనూ ‘అప్పుడు శిరాముడే మన్నాడంటే...’ అంటూ మొదలెట్టి ‘అది కానా నేనే చెప్తాను. అలాకూర్చొండి.’ అన్నాడు. సుందరికి కోపం, ఏడుపూ కలిసివచ్చాయి. తరతిరాలుగా ఆమెలో పాతుకుపోయిన ఆస్తిక భావాల్ని వశ్యతతో సహా పెళ్ళిగించి గిరనాలు పెట్టానికి ప్రయత్నించటం వృథా. ఇదంతా చూసన్న వాకు ఎవరిపక్షం వహించాలో తెలిసింది కాదు. సుందరి మనసు సున్నతిమెంది ఎన్ని మేకలు తిప్పిడొంక తిగుకుడుగా చెప్పివా దాంట్లో వున్న ‘కొరం’ ఆమె రక్తంలో కలిసిపోతుంది మన వాడు ముగ్గురం ఓ మిత్రుడి పెళ్ళికి బయలుదేరాం. నే నే

మందుగా ఆ అనుమానాన్ని లేవదీశాను. 'మగ్గురం కలిసి వెడిలే ఆ పని ముక్కలవుతుంది.' అని. రవణ నాకేసి వింతగాచూసి 'మీరు కొన్ని శతాబ్దాలకు పూర్వం జన్మించి వుండవలసింది. అదే నిజమయితే దాన్ని పరీక్షించటానికి ఇదే అనువైన సమయం' అంటూ బయలుదేరాడు. అతని మాట కెదురు చెప్ప లేకపోయాం. ఇంతలో పుండుమీద కారంజల్లిపట్టు వెనకనుంచి ఎవరో తుమ్ముడం—ఒంటి బ్రాహ్మణు ఎదురుగా రావటం జరిగింది. రవణకు అనుకోకుండా నిధిదోకినంత సంతోషం కలిగింది. నా గుండెలు మాత్రం అతివేగంతో కొట్టుకున్నాయి. అనాది నుంచి ఎముకల్ని అంటిపెట్టుకుని వున్న నమ్మకాల్ని ఎలా విడదీయగలం?

పెళ్ళి సవ్యంగా జరిగి పోయింది. రవణ మమ్మల్ని వెక్కిరించాడు. సాయంత్రం మేడమెట్లు దిగుతూ కాలజారిపడ్డాడు. ఎముకలు విరిగవలసిందే కొనిఅద్భుతవశాత్తూ అంతిమ జరగలేదు. ఈ సంఘటనను ఆధారంగా తీసుకుని అతనిలో పరివర్తన తీసుకు రావడానికి యత్నించాను. పరాకుగా వుండబంతులన అలా జరిగిందేకాని, శివునాలకూ, దీనికి ముడిపెట్టటం తెలియకున్నాను. 'ఇదంతా ఆవేళ జరుగుతున్న దానిఫలితం!' అంటూ సుందరి ఆలోచనా ప్రవాహానికి అడ్డం తిరిగింది...అవునవును...ఆ సంఘటన ఎలా మరచాలను?...నాలుగెగు రోజులక్రితం ఆదివారం నాడు...తధాగతుడు చిరునవ్వు నవ్వాడు.

అస్పష్టంగా కనిపిస్తున్న వదనంలోంచి బయలు దేరుతూన్న విజానకాంతుల్లో నేను మునిగిపోయాను. నాలో నేనే ఏదో గొణుక్కున్నాను. గుహ ప్రతి స్పందించింది. తొమ్మిదడుగుల ఎత్తున్న బుద్ధుడు మళ్ళీ చిరునవ్వులు విసిరాడు.

ఏదో మెత్తిగా కాళ్ళకు చుట్టుకున్న అనుభూతి. ఊహ ప్రపంచంలో కొన్ని సంవత్సరాలక్రితం వున్న వైభవంలో దైవత్వాన్ని మిగిలించేసుకుని విహరిస్తున్న మనసు ఒక్కసారిగా ఈ లోకంలోకి పరుగులుతీస్తూ వచ్చింది.

అసలే కొంత ప్రశ్నకే—ఏ కొంత చిలవో— పామా కాలికి చుట్టుకునివుంటే?...భయంతో తల దించి చూసి ఆశ్చర్యపోయాను.

'మావయ్య!...మావయ్య!' అంటూ గంతు లేస్తూ నవ్వాడుబాబు. అతని బుగ్గలు గుంటపడి అమా యకత్వంతో నిండిపోయాయి. నెత్తికి చుట్టెన్న ఎర్రగుమలు అటూ యటూ, గాలికి రెపరెపలాడింది.

బాబూ!... ఇలా ఇక్కడికివచ్చావు?... ఎవరు తీసుకొచ్చారు? అంటూ గభీరంన ఎత్తు కున్నాను.

నావెనకాల కంఠాదుగా రవణ-సుందరి పరు గెత్తుకురావటం చూశాక అంతా అర్థమైంది.

'హాపిడుగా!... మమ్మల్ని వెళ్ళి వెంగళా యుల్ని చేసి బాగా అడిస్తున్నావుగా!... మీరువచ్చి నట్టు నాకు తెలియదు. సుందరి చేతిపుంగం ఎక్కడో పడిపోయింది. అది వదులుగావుంటే పెట్టకో వద్దన్నాను. వినలేదు. ఆమెకు ఏ దూర్వాసుడూ శాపంయివ్వలేదు కనుక ఇప్పుడవచ్చిన ప్రమాదమేవీ లేదు... ఆ రాతిమీద బాబును కూర్చోబెట్టి వదుకు దామని వెళ్ళాం. ఈలోగా వాడు పరిశోధకుడిలా బయలుదేరాడు.' అన్నాడు రవణ. నవ్వకపోతే కొండాదెబ్బలు తిగులుతాయన్నట్టు సుందరి నవ్వింది. రవణముఖంలో నిరాశాశ్రులు కడిలాయి

'కానరీస్ గుహలంటే ఏమిటో అనుకున్నాను- ఇందుకేనా బొంబాయినుండి ఇరవైమైళ్ళు ప్రయాణం చేసివచ్చాను?అంతా నెత్తిలోకాయలాంటిది. మాక్స్ లే అన్నట్టు మనం చూడని ప్రదేశంలో ఏదో వింత వుందని అనుకోబడేకాని, అది సత్యదూరమన్నమాట నిజం.'

మేం నడుస్తూ కొండసగం యెక్కాం.

'అయితే రవణా! ఈ గుహలు నీలో ఆధ్యా త్మిక చింతల్ని లేవదీయటం లేదా?... పోనీ నీవు దానిమీద నమ్మకంలేదు కనుక వదిలేద్దాం. చరిత్రా త్మకంగా - కళారూపంలో నీకేలాంటి ఉత్సృకత కలగటంలేదా? సుమారు వెయ్యి సంవత్సరాలక్రితం ఈ గుహల్లో నివసించిన జాద్ర భిక్షువుల జీవితక్రమం, ఆచార వ్యవహారాలు, వీటిని గురించి ఆలోచించాలని పించటం లేదా?'

'లేకే?...తెలుస్తూనే వుంది. కాయకష్టం లేకుండా; బుద్ధుడు పేరు చెప్పుకుని హాయిగా, గౌర

వంకా బలికారు - ఇందులో మెచ్చుకో తగ్గదేమీ లేదు. '

అతనితోవాదించి లాభంలేదని ముందేచెప్పాను.

రేండు ఎత్తైన కొండల మధ్య పెద్దలోయ - వానాకాలంలో ఆలోయ నీటితో నిండి వుంటుందని వినికిడి. అవతల కొండలూద కొన్నిగుహలు కనిపించాయి కాని అక్కడను నెళ్ళేయ్యడం సూత్రం కనపడలేదు. రవణ ఆ దృశ్యం ఘోటో తీయటానికి కామెరా సరిచేస్తున్నాడు. సుందరి లోయకని తనకే దీక్షగా చూస్తోంది. నేను త్రొక్కిపోయిడే సరిచేస్తున్నాను.

సుందరి ఒక్కసారిగా కెవ్రుతుంది.

బాబు కనపడలేదు. ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని చూస్తూ ముమ్మత్తి మేం మర్చిపోయి అతన్ని గురించి ఆలోచించ నేలేదు. అసలే అల్లరిపెడుగు. అందులోనూ కొత్తిచోటు. రవణ కంగారుగా నాలుగు వైపులా చూశాడు 'అమ్మాయ్' అని అగస్తా బాబు గుహలోంచి పరుగెత్తుకొచ్చాడు.

ఆ గుహలోపల ఎడంపక్కనే చిన్న గదిలా వుంది. అక్కడంతా చీకటితో నిండివుంది. ఒంటరిగా వస్తే ఎంతటి గుండెనిబ్బరం వున్న వాళ్ళైనా జడుసుకుంటారు. అయినా అతనా చీకట్లోకి ఎదురుదని వెళ్ళాడు? కళ్ళు బెరుగుతున్నాయి. ముఖంనిండా చెయలు బొట్టు. మళ్ళీ గట్టిగా అరిచాడు.

'ఏంట్రా?...ఏవయింది? అసలక్కడి కెందు కెళ్ళావు?' అని గదనాయించాడు రవణ. బాబు సమాధానం చెప్పక వెళ్ళిగా చూశాడు.

'జడుసుకున్నట్లున్నాడు. రాక్షసుడికి మల్లే మీరు అరవండి. ఇంక దిగి పోదాం—పదండి—చాలు' అని సుందరి సమాధానంకోసం ఎదురుచూడకుండా గబగబా దిగిపోయింది. చేనేదిలేక మేం కూడా వెంటడించాం... ..అది!.....అప్పుడు జడుసుకున్నాడు—అందుకే యీ జ్వరం.

నా ఆలోచనలు ఒకచోటికి వెళ్ళి ఆగిపోవటం రవణ నన్ను నవ్వుతూ పలకరించటం ఒక్కసారే జరిగాయి. చాతాత్తుగా ఆఫీసులో ఇన్స్ పెక్షన్ వచ్చి పడిందని, భోంచేసి మళ్ళీ వెళ్ళవలసి వుంటుందని చెప్పాడు. ఆఫీసుదుర్దులనా విప్పకుండా తిన్నగా

బాబుపరున్న మంచందగ్గరకు వచ్చాడు. అమాయకంగా నవ్వుతూ నిద్రపోవటం అతని కౌశల్యాన్ని కలిగించింది. మెడవరకూ దుప్పటి కప్పి వుండటంవలన మెడలోని తాడు అతనికి కనిపించే అవకాశంలేదు. సుందరి తెలివైంది కనక ముందుజాగ్రత్తి పడింది. వ్యక్తిగతాభిప్రాయం ఎలావున్నా ఈ ప్రత్యక్ష నిద్రగాన్ని ఖండించలేకపోయాను. రవణ బాబు నుదుటిమీద చెయ్యివుంచి చూశాడు.

'అరే!...జ్వరం నార్మలుకు వచ్చినట్టుండే! చిత్తం!...డాక్టరు మూడుగోజులవరకూ పెంపరేచర్ వాచ్ చేయమన్నాడే!...సుందరీ! వొడ్డించు! ఇదుగో వస్తున్నా' అంటూ కదిలిపోయాడు.

సుందరివిడిచిన దీర్ఘమైన నిట్టూర్పులోవుండే అర్థం నా ఒక్కడికే తెలుసు. పెంపుల మధ్యనుంచి నీటిబుడగలా పేలటానికి సిద్ధంగావున్న నవ్వును బలవంతంగా ఆణచుకుని వంటింటోకి వెళ్ళింది.

నాలుకరంగంమీద ఓపాత్ర ఎడంపక్కనుంచి వెళ్ళిగానే కుడిపక్కనుంచి మరోపాత్ర ప్రవేశించినట్టు రవణచేతిలో ధర్మామిటగుతో ప్రత్యక్షమయ్యాడు. ఇంకో నిమిషంలో బాబు పేలుతుండుకున్నాను. పెంపరేచర్ చూసే ప్రయత్నింలో ఆ 'మంత్ర రజ్జువు'ను కనుక్కున్నాడు.

'సుందరీ!' అని పిలిచాడు.

పాత్రలన్నీ మళ్ళీ రంగంమీదికి చేరుకున్నాయి.

'చూడండి!...మీకు కొటి నమస్కారాలు. నన్ను మీరేమన్నా చేసినా, ఫరవాలేదు. కాని బాబునుమాత్రం దక్కనీయండి. మీకుతోచదు. ఒకరు చెబితే అర్థంకాదు. చిన్నపిల్లలు జడుసుకోటం సహజం—అందుకు ఏ డాక్టరా ఇంతవరకూ మందు కనిపెట్టలేదు. వైద్యం చేయలేదు.'

సుందరి దివంగా చెప్పకుపోయింది.

రవణ ఘక్కున నవ్వేసి ఆ తాడు కాస్తా పుటుక్కున లెంపేశాడు.

'వట్టివెరిపిల్ల చూసుందరి' అంటూ రాగయుక్తంగా పలికాడు. ఈ సందడిలో బాబు పేల్కొని గట్టిగా విడవటం మొదలుపెట్టాడు. అతని దృష్టిలో ఇలాంటి నమ్మకాలకు ప్రాధాన్యంలేదు.

‘ఇది బొత్తిగా అవగరికత—దేన్నైనా పరీక్షించకుండా నిశ్చయించటం బుద్ధిమంతుడి లక్షణం కాదు.’ అన్నాను.

‘అంతే నవ్వోండి! భూమి గుండ్రంగా వుండి కనక అవగరికతగావుంటే, వాగ్వికలతో బాకి తొగి అక్కడికే చెగుకుంటాం... అది సరేకాని రేపు రెండు గంటలకు ఆపరేషన్ ముంగుగా నే వచ్చేనుండి.’ అంటూ టెంపరేచర్ చూసి వంటింట్లోకి వెళ్ళాడు.

రామయ్యగారికి అగ్గైయేళ్ళు చాలాయి. కంటి పాపలో మగ్గవున్న చుక్క కమంగా తెలబడి అక్కడే శూన్యం ఏర్పడుతుంది. అప్పుడు కళ్ళు కనిపించటం మానేస్తాయి. దీన్ని “క్లౌడ్స్” అంటారు. దీనికి ఆధునిక విజ్ఞానంలో చికిత్సవుంది. ఆపరేషన్ ద్వారా దృష్టిని తిరిగి రిప్పించవచ్చు. రామయ్యగారు ఆపరేషన్ కు ముందు ఓచిన్న సంతోషం జరిపించాలని, సహస్రనామార్చనలు జరిపించాలని కోరుకున్నాడు. కాని రవణ వినిపించుకోక ఆశ్చర్య చెబాడు. అందుచేత ఆయన కేసులోకి కొంతలేడు.

మర్నాడు అంతా సవ్యంగానే జరిగింది. సరన్ నా మిత్రుడు. అతన్ని పిలిచి అడిగాను. అతను పెద్దది విరుపులో ఆశాశక్తిల్ని మేళింపజేస్తూ, యాభై వంతులు విజయం—సయా తెటస్ పేషంట్ నిషయంలో ఎలాంటి ఫలితమూ చెప్పలేం—అది వారి వారి అదృష్టం మీద ఆధారపడి వుంటుంది, అన్నాడు. నవనాడులు కృంగిపోయాయి. అంటే కానాకూస్తా సాయపడిన కళ్ళు అంధకారంలో యిరుక్కు పోతాయన్నమాట! ఈ విషయం తెలిస్తే రామయ్యగారు ఇదింతా దైవకృప మని కోరుకును దుమ్మెత్తి పోనారు. సముద్రంలో చాతాతుగా తుపాను జనించినట్లు ఈ సంఘటనలో ఆ కుటుంబంలో కలహాలు జనిస్తాయి. హాల్ హాం లోంచి అమృతం లభ్యమైనట్టు దీనివలన రవణ మారితే బాగానే వుండును. ఈ విషయం ఆ సాయంత్రం రవణతో ప్రసాదించాను.

‘అంటే వాళ్ళు ఘోర టెన్షన్ పరీక్షగా చేయలేదన్న మాట. అలా ఆనామనంగావుంటే బాధపడేవరకూ యింజక్షన్లు ఇవ్వవలసింది. ఇదేకనక ఫేల్చూర్ అయితే జావావేసి స్టన్ అంతు కనుక్కుంటాను’ అంటూ పళ్ళు పటపట కొరికాడు పోని శివుడికి కొంత లంచం పారేస్తే ఏంపోయింది?

రవణ ఆ రాత్రి పన్నెండుదాకా ఇంట్లో రాడన్న సంగతి చెప్పటానికి బెళ్ళాను. సుందరి భూగా రావ్వుంతా మోస్తన్నటు కనిపించింది.

‘మాడంపన్నయ్యగారూ!... బాబుకు మళ్ళీ జ్వరం వచ్చింది. నిద్రలో పిచ్చిగా పలవరించింది. ఎవరో పి: నొక్కేస్తున్నారట! కళ్ళు తెరిచిస్తే పల్లా గుడ్లు మిటకరించి నాలుగువైపులా చూసున్నాడు. ఇప్పుటికి వారంగోజులుగా అతని పరిస్థితి అయ్యిందట. కాకుండావుంది ఆయన కంతా వేళాకోళంగావుంది. ఏం చేసుకుంటారు చెప్పండి?’

‘అయితే సుందరి!... ఆ తాడుకట్టించవలసినదేనా ఫలితం కనిపించిందా?’

‘అయ్యో! ఆ తాడుకట్టి అయిదుగంటలకల్లా జ్వరం తిగుకుముఖం పట్టింది. ముఖంగా నవ్వువచ్చింది’

‘అయితే మరో తాడు మంత్రించి తీసువకుస్తే పరిపోతుంది.’

‘ఎలా? ఆయన తెంపిన రేస్తాగుకదా?’

‘రవణ వున్నప్పుడు తీసిదాచేయ్—దానికిదే విరుగుడు!’

‘అలా పనికిరాదు. కనీసం మూడుగోజులైనా మెడలో వుండాలని ఆచారంగాన్నాడు. ఇవంతన్ని నలు తీస్తే దాంట్లో మనకు విశ్వాసంలేదని గుజువు చేసుకున్నమాట. డాక్టరు వచ్చి చూశాడు. ఉదయం ఇంజక్షన్ ఇచ్చాడు. మూడేళ్ళ కుర్రాడి కిరీంలూ నూది గుచ్చుకుంటే చూసూ నిలబడారీయన—నిజం చెబుతాను. ఇలా అడుగుడుక్కి ఈ యనలో జగడం పెట్టుకుని కాపరం చెయటమేలా?’

సుందరి కళ్ళు నీటితో నిండిపోయాయి. ఆమె కెలాంటి సలహా యివ్వలేక పోయాను.

భార్యాభర్తల మగ్గ తెగతెంపులు కొనబానికే పెద్ద పెద్ద కారణాలు ఆవుసరంలేదు. మనస్తత్వశాస్త్ర దృష్ట్యా దీని పరిమాణమూ నిర్ణయించలేం—నాకు తెలిసిన ఓ మిత్రుడు వున్నట్టుండి కర్ణాలక సంగీతం వేర్పు కోటం మొదలుపెట్టాడు. ఇంటిదగ్గర ఒక్క గంట మాత్రమే సానకం చేసేవాడు. వినయ విధేయతలలో మెలిగిన సతీమణి ఓపికతో వుండలేక అతన్ని విడదీసివేసింది. అలాగే వీళ్ళిద్దరి మధ్యా ఏదైనా అవాంఛితం వుద్భవించిందేమో నని భయపడ్డాను. కాని రవణ

సుందరిని ప్రాణంకంటే ఎక్కువగా ప్రేమిస్తున్నాడని నాకు తెలుసు. ఆమెకోసం అతను చేయవలసిన త్యాగం అంటూ ఏదైనా వుంటే అది వ్రాహ్మకందనిదై ఉంటుంది.

ఏవేనా చుట్టూ కారుచుట్టులు కమ్మ కుంటున్నాయి.

తిరువతి వారంగోజులు సందిగావ్లో జరిగి పోయాయి. డాక్టరు మొదట్లో 'స్వయమోనియా' అన్నాడు. తరువాత టైఫాయిడ్ అన్నాడు కోర్టుకు పోయే దోషలో వుంది కనక హాస్పిటల్ కు వెళ్ళి రామయ్యగారిని చూసి వస్తున్నాను. తిరువతి రెండు గోజులకు రామయ్యగారిని డిశ్చార్జ్ చేశాడు. కాని కంటికున్న కలు మరో వారం గోజులవరకూ విప్ప కూడవచ్చును. రవణ తల్లి వెంకటేశ్వరస్వామి ముందు చేసిన తప్పుకు చెంపలు వాయించుకుని బాబును దక్కించుకోమని కొడుకుతో పోగుపెట్టేసి. ఆమెకు రెండు చూడుసార్లు దేవుడు కలలో కలపించి, మాట నిలుపుకోకపోతే పగతీగ్గుకుంటానన్నారట!

ఆ వేళ ఓ పెద్ద కేసులో వాదించి ఓడి పోయాను కొండంత నిరాశతో ఇంటికి తిరిగి వచ్చి ఆకేసు తాలూకు వివరాలన్నీ సెమరు వేస్తూ నా వాదనలో బలహీనత ఎక్కడ వుందని ఆలోచిస్తుంటే రవణ ఫోన్ లో పిలిచాడు.

'తాటిపండు తిలిచెట్టె గో సంబంధం వుంటుందో టూనికి సిద్ధంగావుంటే కాకి వాలిందిట—ఆ నిండ కాస్తా పాపం, ఆ నోగులేని దానిమీద వెళాడు. అలాగే నాకూ జరిగింది. కాని నేను జనుసుకోటానికి పిరికిపండుకాను. ఇదో సవాలైతే దాన్ని ఒప్పు కుంటున్నాను.'

ఈ వుపోద్ఘాతం భయూన్ని కలిగించింది

'బాబు మర్యాదాం పన్నెండు గంటలకు మమ్మల్ని వదిలి వెళ్లిపోయాడు. వెంటనే రావాలి.'

అరగంటలో ముదలు కక్కుకుంటూ ఇంట్లో వాలాను.

ఎవరో కిలకిల నవ్వుతూ 'మావయ్య!... మావయ్య!' అంటున్న ట్లనిపించింది. దయామయుడైన బుద్ధుడు ప్రసాదించే వరాలు ఇలాంటివేనా?... కళ్ళు చెమర్తగిలాయి.

దీపం ఆరిపోగా మిగిలిన శిరీం అక్కడ వుంది.

సుందరి నన్ను చూడగానే ఇంకా గట్టిగా గుండెలు బాదుకుని ఏడవసాగింది.

'మా బాబును చేతులారా చంపారు...నా మాట విన్నారాకారు'

అంతకంటే ఎక్కువగా తిరుగుబాటు చేసేశక్తి ఆమెకులేదు.

'మనప్రాప్తం అంతే—ఏం చేస్తాం? రాసి వున్నది జరక్క మనుతుందా?' అంటూ ఓదార్పు టూనికి యిత్నించాను. రామయ్యగారు కదిలికలేని శిలలా కూర్చుని వున్నాడు. ఆయన ముఖంలో ప్రతి ముడలిలోనూ కోన్ని లక్షల బాగాలు మలుకుల్లాగుచ్చు కుంటూ పాములా మెలితిరిగి పోతున్నాయి. చెప్పి చూశాడు. శాయశక్తులా ప్రయత్నించాడు. ఫలితం లేక పోయింది. కన్నులేని బాప ఒక వంక—ఇది రెండో వంక.

రవణమాత్రం గంభీరంగా వున్నాడు.

'డాక్టర్ లాడ్ ని పిలవ వలసింది. పారపాటైంది. అతను సరిగా డియగ్నోస్ చేసివుండే వాడు.'

ఆ గుఱుం సుందరిలో ఉపశమించను.

రెండుగోజులు గడిచాక నన్ను కోర్టులో కలుసు కున్నాడు.

'సుందరి ఏమీ సుఖంపొందినది లేదు. వుండు మీద కొరం జల్లినట్లుగా బాబును చంపింది నేనేనని సాధిస్తోంది చూయ్యి అభిప్రాయాల మధ్య ఎంత మాత్రం సామరస్యం కాని, పోలిక కాని లేదు లేవు పుట్టింటికి వెళ్ళటానికి అన్ని ఏర్పాట్లూ చేసుకుంది. ఆమెను నాగించటానికి నేను ప్రయత్నించలేదు. శిశువులు ఎంతకాలం చెలిమిగా ఉన్నట్లు నటించాలరు?

పచ్చటి సంసారాన్ని స్వస్థం చేసుకోటం సులువుగానే జరుగుతుంది.

రవణకున్న నా సైక భావాన్ని తొలగించాలన్నది నా అభిప్రాయం కాదు. సిరిమయిన అభిప్రాయాన్ని మార్చటమంటే కొండలను చిటికెన పేల్లేమీద ఆడించడము లాంటిది. రవణ దేవుణ్ణి నమ్మనందుకు నా కొలాంటి బాధా లేదు. ఎండుచేతి నంటే నేనూ దేవుణ్ణి చూడలేను. కా నతినిమూలంగా ఇతిరు లందరికీ ఎన్నో రకాల బాగాలు కలుగు

తున్నాయి. ఇతరులకు హాని కలగనప్పుడు వారిని సంతోష పెట్టటానికి మన కిష్టంలేకపోయినా ఓ సిద్ధాంతాన్ని ఆచరిస్తున్నట్లు నటించటంలో తప్పులేదు. శూన్యాన్ని చూపినా అక్కడేదో విచిత్రమైన వస్తువుందని ఎవరైనా వాదస్తే ఆ వాదాన్ని ధిక్కరించి, విమర్శించి నోరెండించుకోటం అనవసరం.

పది రోజులు గడిచాయి.

ఆరోగ్యం సరిగ్గా వుండకపోవటంవలన రవణ ఇంటికి వెళ్ళటం వీలపడలేదు. అందుచేత అక్కడి వాతావరణం వివిధంగా తయారైంది నాకు తెలియదు. ఓ నాడు నాయంత్రం కిటికీ దగ్గరగా పడకుర్చీలో పడుకుని విధికేసి చూస్తున్నాను. పసుపుచ్చి టాప్సి రోడ్డువారగా ఆగింది. చెయ్యిపట్టుకుని రామయ్య గారిని రవణ నడిపించి తీసుకు వస్తున్నాడు. నాకేం అర్థంకాలేదు. రామయ్యగారిని మంచంమీద కూర్చో బెట్టాం. 'నేనేమీ అడక్కుండానే రవణ మొదలు పెట్టాడు.'

'నాన్నగారు నా దగర వుండటాని కిష్టపడటం లేదు. చిన్నాన్నగారి పూరణుతున్నాడు. మిమ్మల్ని చూడాలంటే తీసుకువచ్చాను.'

'చూడు నాయనా! ... చిన్నప్పట్నుంచీ కట్టు దిటంతో, దైవభక్తిలో పెరిగాను. ఈ ముసిలితనంలో నా సికులమధ్య ఎలా వుండగలను? ఆపరేషన్ చేశాక వున్న కన్నుకూడా పోయింది.'

'మూర్తగారూ! నేనిదివకే చెప్పాను. తప్పంతా ఆ సర్జన్ చే - దానా వేయటానికి ఏదైనా ఆస్కారం వుండేమో చూడండి- నేను సిద్ధంగావున్నాను.'

'నువ్వు వృథాగా శ్రమపడకు... నేనుచేసుకున్న పుణ్యం అంతే-దేవుడికి నామీద దయతప్పింది.'

'అలాగనకండి!...కాలం ఒకేరీతిగావుండదు- ఈ పరిస్థితులో నీరుకున్న కొడుకుకి దూరంగా వెళ్ళి పోవటం మంచిదికాదు.'

రామయ్యగారు నవ్వాడు.

'నేను ముందే చెప్పాను. ఇది రెండురకాల సిద్ధాంతాల మధ్యవున్న పోరాటం. నా కిది కుదురుదు. వేరుగా వుండటం మంచిది.'

రవణంటే నాక్కూడా అసహ్యంవేసింది. కట్టుకున్న పెళ్ళాన్ని పంపేశాడు, తండ్రిని తరిమే

శాడు. అతను సాధించిన జేమిటి? తన గాత్ర సంభాషణ ఎంతో నేపు సాగలేదు—ఇష్టయా తిరిగి వెళ్ళి పోయాడు.

నేటి విజ్ఞానం దైవాన్ని గురించి ప్రస్తావించదు. సిద్ధాంతాలను అలుకుంటూపోయి చివరకు అనంతంలో అస్తమిస్తుంది. నిష్పలేనిదే పొగకనిపించనన్నట్లు. దేవుడేవాడే లేకపోతే ఈచరిత్ర ఎలా వుట్టింది? కారణ హితంగా ఏదీ జరిగిందదు. తరతరాలుగా వస్తున్న నమ్మకాల్ని కాలదన్ని, మనకున్న స్వేచ్ఛారీతిక జ్ఞానంతో అనంతమైన వెలుగులో ఓ కిరణం తాలూకు అణువునుమాత్రం చూడకలిగి నేను సర్వస్వం తెలుసుకున్నానని గుండెమీద చెయివేసుకుని చెప్పటం సులభం కావచ్చు. కాని అందుమూలంగా ఏర్పడే చిక్కులు అనంతం. అవన్నీ నిస్సహాయతతో వున్న మృగాన్ని కొండచిలువలా చుట్టేసి హరిమరుస్తాయి.

* * *

నాలుగుమాసాలు గడిచాక ఓనాడు రవణఇంటికి వెళ్ళాను. బాబుపోయాక, అప్పుడప్పుడు కలుసుకుని యోగక్షేమాలు విచారించటమే కాని, ఇంటికి వెళ్ళటం ఇదే మొదటిసారి. హాల్లో ఎవరో అమ్మాయిగో సకపక నవ్వుతూ 'బురుజెబుతున్నవాడల్లా నన్ను చూసి కొంచెం కంగారుపడాడు. ఆ అమ్మాయికూడా వినయంగా లేచి నిలబడింది. నాకిదేం అర్థంకాలేదు. కట్టుకున్న పెళ్ళాన్ని వస్తూపొమ్మని ఏమిటి పగటి వేవాలనిపించింది. ఆయినా, నిజానిజాలు తెలుసుకోకుండా తొందరపడకుండాని నిర్ణయించుకున్నాను. కుర్చీలో కూర్చోబెట్టాడు. 'నామీద కీత కన్ను వేశారు. నేను మీకు చేసిన ద్రోహమేమిటి?' అనడిగాడు.

'అబ్బే! అలాంటి దేవీలేదు. తీరుబడిలేక...' అని నేనింకా వాక్యం పూర్తి చేసుకుండానే 'అవునవును...తలకుమించిన పనులు...సరేకానీయండి ఇంక పరినియాలు చేస్తాను. ఈ లున నా ద్వితీయ కళిత్రం. పేరు సుజాతి. వివాహం గవ్ చిప్ గా జరిగినందుకు తుమించండి. ఈయన ఆ సిక సామ్రాట్ సాంబమూర్తిగారు—ఫేమిల్ ఫ్రెండ్' అనగానే ఆ అమ్మాయి నమస్కరించింది. కరీంతో ప్రతిరక్తపుచుక్కకోపంతో పొంగిపోయింది. ఆ అమ్మాయి వయ్యారంగా లోపలకు నడిచివెళ్ళి

పల్లెలో మైనూరు పాకాలు, గ్లాసు నిండా పాలూ తీసుకొచ్చి నా ముందర వుంచింది.

‘భీ?...నిన్ను మనిషికింద జమకట్టటం నా పొరపాటు. నిష్కారణంగా సుందరి జీవితం నాశనం చేసిందనుకు బాధలేదు. సిగ్గులేదు. మరో అమ్మాయిని పెళ్ళిచేసుకున్నాడట, ఎవరెప్పుడు శిఖరం ఎక్కినట్టు గొప్పగా చెబుతున్నాడు...ఇదుగో రవణా! ఈనాటి సుండి నీకూ, నాకూ సంబంధం నాస్తి’ అంటూ అరిచాను.

‘ఎవరూ?...అన్నయ్యగారా? గది కప్పుకొస్తూ పైకగిరి పోగలను. వివిటంత గట్టిగా అరుస్తున్నారా? అంటూ సుందరి ప్రత్యక్షమైంది.

‘నాకళ్ళు నమ్మమంటారా? వద్దా?’ అనడిగాను.

‘తప్పదయ్యా! ఎదురుగా కనిపిస్తుంటే ఎలా కాదనగలం?...చూడు మరి. ఇప్పుడే స్నానం చేసి వచ్చినట్టుంది. జుట్టు తడిగావుంది.’ అన్నాయి.

‘ఏమిటిదంతా?’ అనడిగాను.

‘మీకోపాగ్నిని రగిల్చినందుకు తుమింనండి... సుజాతిసుందరికి స్వయానా చెల్లెలు. సుందరికన్నీ రెండురోజులైంది మిమ్మల్ని రమ్మన్నది ఇందుకే...’

‘ఆలమగల కయ్యలు అద్దంమీది ఆవగింజ’ లన్నపాతి సామెతను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకున్నాను.

తగవారే రవణజరిగిన దంతా వివరంగా చెప్పుకు పోయాడు. నేను ముందేచెప్పాను. అతను సుందరిని విడిచి బతకలేదని. మామగారింటికి వెళ్లి సుందరిని వచ్చే యనుని సామదానభేద దండోపాయాలు ప్రయోగించి బతిమాలి విజయం సంపాదించాడట.

‘రేపే అమ్మా, నాన్నా వస్తున్నారు. వారం రోజుల క్రితం చిన్నాన్నగారి పూగు వెళ్ళాను. ఇదర్నీ వొప్పించేసరికి తలప్రాణం తొకకువచ్చింది. నేను నాస్తికుడనయితే నేవుకు నన్ను దండిస్తాడుకాని అమాయకులైన వారై...’కు దండిస్తాడని నచ్చ జెప్పాను. మరో సరైన చెత ఆ రెండో కంటికి ఆప రేపను చేయించాలి.’

మనుష్యుల మనస్తత్వాలు ఎంత స్వల్పకాలంలో మారిపోయాయి!...

నాలుగేడు నెలలు గడిచాక ఓనాడు నేను వెళ్ళే సరికి రవణ ఆఫీసుకు వెళ్ళిపోయాడు. ఇల్లంతా బిక్కు బిక్కుమంటావుంది, బాబు అటాయంటూ న వున్నా

గంతుతుంటే చీకటి కోణంలో మెరపు మెరసినట్లుం డేది. సుందరి కుచిగా పూజచేస్తోంది.

‘ఏమిటిది?’ అనడిగాను ఆశ్చర్యపోతూ.

రవణులి చెప్పుకుపోయింది.

‘ఏమిందినాయనా! ఆదేవుడి కింకా మామీద దము కలగలేదు. పుట్టిన ఒక్కనలుమూ అలాపోయిందా మరి—ఇంకదానికి సంతానప్రాప్తి లేదని మొన్న ఎవరో జోష్యం చెప్పాను. అప్పుట్నుంచి అది బెంగ పెట్టుకుంది. నాడితో చెబితే జోష్యమంతా వట్టి బూటకమన్నాడు. చివరకు బతిమాలి దాన్ని సత్య నారాయణ వ్రతం చేసుకొనీయమన్నాను. మొగుడూ, వెళ్ళాం కలిసి ఏఅన్నవరమో వెళ్లి వ్రతం కాస్తా చేస్తే పిల్లలు వెంటనే పుడతారు? కాని మావాడు దైవ నామస్మరణకూడా చేసాడూ? అందుకని ప్రతిపక్ష వారం అదొక్కలే ఇలా చేసుకుంటోంది. దేవుడికి కనికరం కలక్కుండావుంటుందా?’

‘ఆతి నెలా వప్పుకున్నాడు?... ఆశ్చర్యంగా వుండే?’

‘పాపాయి కావాలని ఆతనికివ్రతం వుండదా యేమిటి? అదలావుంచి ఇది దేవుడి కింకా పరీక్ష—గీటు రాయి...చూద్దాం—అన్నాడు ఒకవేళ పాపాయి పుటినా అది దైవప్రసాదమని నమ్మడమో.’ సుందరి ఈ మాటలన్నీ వింటూ సిగ్గుతో తల వంచేసుకుంది. ఆమె బుగ్గలు ఎర్రగా కందిపోయాయి.

ఆ వ్రత ఫలితం ఏమిటో తెలుసుకోవటానికి కొంతకాలం పట్టింది.

ఓనాడు రవణ నన్ను ‘ఇరానీ రెస్టారెంట్’లో పట్టుకున్నాడు.

‘చిన్న పాపింతు వుందండి. మీరు కూడా రండి’ అంటూ తీసికెళ్ళి రకరకాల బొమ్మలు, చీరలు, పువ్వులు కొన్నాడు. నన్ను కూడా ఇంటికి రమ్మ న్నాడు.

‘ఈ బొమ్మలెవరికి?’ అనడిగాను.

‘మా చిన్నాన్న కుటుంబం నిన్ను నే దిగింది చిన్నాన్న కొడుక్కి.’ అన్నాడు. అయిన్ని నేనింత వరకూ చూడలేదుకనక పరిచయం చేసుకుందామనుకుని అతన్ని వెంటబడించాను. తీరాజేసి ఇలుచెరుకున్నాక అక్కడ కొత్తి మొహాలేవీ కనపడలేదు.

‘మీ చిన్నాన్న పాపాయి ఏడీ?’ అనడిగాను.

‘ఆ పాపాయి మా కంఠంకోడీ? మా యింట్లోనే పాపాయి రావోతుంటే?...మరీ బొమ్మలన్నీ ఎంకు కనుకున్నాను?’ అని చుచుత్తరించాడు. ఆశ్చర్యంగా సుందరివైపు చూశాను.

సిగ్గుతో తలవంచుకుని అక్కణ్ణుంచి కదలిపోయింది.

‘కంగ్రాచ్యులేషన్స్ - స్యావారాయణమూర్తి దయ’ అన్నాను.

‘అంతా హంబక్’ అన్నాడు.

ప్రస్తుతానికి రవణ కుటుంబంలో అందరూ నవ్వుతూ కనిపించినా అతని విపరీత సిద్ధాంతాలు ఏదో వోకనాడు తుఘానును లేవదీస్తాయని నాకు తెలుసు. అందుకని అతనిలో శాశ్వతమైన మార్పు తీసుకురావటమేలాగని ఆలోచించి ఆలోచించి ఏ నిర్ణయానికి రాలేకపోయాను. రవణ వ్యక్తులతో పోరాటం నాగించటం మానేసి గడిపేడేగా వున్న నమ్మకాలతో ఎలాగో గెలుపొందితే బాగుండేది. రాత్రి పదికొండు గంటలవుతుంది.

మామూలుగా తొమ్మిదింటికే వళ్ళు తెలియని నిద్ర పడేసుంది. ఆ నాడు ఎంత ప్రయత్నించినా కళ్ళు మూతపడలేదు అంటే, దానికోదో కారణం వుందని తృప్తిపడాను. దీపం ఆర్పేకుటానికి మంచం మీదనుంచి లేవటం, ఎవరో తలుపుతటటం ఒకేసారి జరిగాయి. తలపు క్లిగమంటూ తెరచుంది. రవణ లోపల కొచ్చాడు. పున్నమినాడు దివ్యంగా వెలుగుతున్న చంద్రుడు ఒక్కసారి కాంతి షహీనంగా తియారవునే ఎలా వుంటుంది? రవణ ముఖం కూడా అలాగేవుంది. చొక్కా చెమటతో తడిసిపోయింది. పెదవులు వణకుతున్నాయి.

‘మూరిగారూ! తక్షణం రావారి—సుందరికి నెప్పలు ప్రారంభమే అయిగుంటల పైచిలుకవుతుంది. డాక్టర్ లాడే ప్రసవం సులభంగా జరగదని, ఆపరేషన్ చేయాలని అంటున్నాడు. అదికూడా ప్రమాదంతో కూడిందంటున్నాడు. ఏంచేయను?... చేప్పండి—’ అంతి ముగిసి నిలుపువాకింపిస్తున్నాడు.

‘రవణా! ఇంకాలో నేనుమాత్రం చేయగలిగిందేముంది? డాక్టర్ ని ఒత్తివలుకోటం మెరుగు—’

‘అబ్బే!... అదంతా పూరయింది. ఇంక తన వలన అయ్యే దేమీ లేదని, అంతా జేవుడి చేతిలోనే వుందని అన్నాడు—’

‘అవును... అతనన్నది సగంజే—దేవాన్ని నవ్వు ఢిక్కరించలేవు. నీ యిహ నిష్ఠలతో అతనికి సంబంధంలేదు. నన్నుడిలే సుందరిని దక్కించగలిగింది ఒక్క భగవంతుడే!’

రవణ అయిగు నిమిషావగకూ మాటాడలేదు. ఒక్కసారిగా ఆవేశం వచ్చివవాడిలా గోడమీదున్న శిశువుకి పటానికి వనుస్కరించి, కంఠలు నాయించుకుని, ‘కృష్ణ!... నన్ను గీమించు, నా అభిప్రాయాలు వువాడ లేనివి... నా సుందరిని దక్కించు...’ అన్నాడు.

నా కక్కరిగిన ఆనందంలో పూపి నిలిచిపోతుందనుకున్నాను.

ఇద్దరిం టాక్సీలో హాస్పిటల్ కు వచ్చాం.

డాక్టర్ లాడే చిగునవ్వుతో బయటివచ్చాడు.

‘కంగ్రాచ్యులేషన్స్ మిస్టర్ రవణా!... మొగపిల్లాడు.

భయపడవలసిన అవసరంలేదు...మూరిగారూ!

‘మీతో కొంచెం మాటాడాలి ఇళారండి...’ అంటూ నన్ను తన గదిలోకి తీసుకపోయాడు.

‘చివరకు జేవుడికి దండం పెట్టాడా లేదా?’

‘అ...అంతా అనుకున్నట్టే జరిగింది.’

డాక్టర్ లాడే కన్నుగీర పెచ్చిగా నవ్వాడు

గదిలోంచి బయటకొచ్చాను. రవణ ముఖం ప్రకాంతంగా వుంది.

‘నవణా! నవ్వు ఏ ను ను కున్నా సగే! ఈ లోకంలో సుఖంగా బతికాలనివుంటే వెలుగునూ అవుననేదాన్ని కొనవకుండా, ఖండించకుండా వుండాలి. దాన్ని మనం నమ్మినా, నమ్మకపోయినా, నమ్మినట్లు నటించటంలో తప్పులేదు. ఈ వెలువలన ఇతిగులకు బాధలేదు. వారి మూలాన మనకూ బాధలేదు. సత్య స్వేచ్ఛకు బతులుగిరిగే మంచిలో మానవుడిగా బతికలేం. ఏ వాల్మీకిగానో—హాస్తికానో—శరీరియోగానో—బాధర్ గానో బతికవలసి వుంటుంది. మనం బతికేది స్వల్పకాలం. ఈ మాత్రం దానికి కోరికొరీతో నెత్తిగొక్కున్నట్టు కష్టాలను తెచ్చుకోవడమెందుకు?...’

రవణ అంగీకార మానకంగా తల వ్రాగించాడు. చివరకు వాణి సందేహం కలిగింది—ఇంకాలో శరీరించెదరు? ఓడిపోయిందెదరు? ఏమో!...జయాపజయాల దైవాధివాలు—

పరైన సమాధానంమాత్రం రాలేదు.

రాదు కూడా—

మన స్వీయ చరిత్రలు

శ్రీ డి. రామలింగం

నేటి గద్య రచనాశీలలో స్వీయ చరిత్ర ఒకటి.

పూర్వం మన సాహిత్యంలో స్వీయ చరిత్రలంటూ లేవు. అటు చరిత్ర రచన విషయంలోనే మన జీవిత యుగము మొదటినుంచీ అంత శ్రద్ధవహించినట్లు కన్పించదు. మన పూర్వీకులు ఎంతోకూ పారమార్థిక విషయాలకే ప్రాధాన్యమిచ్చారు గాని లౌకికవిషయాలపై వారికి అంతగా ఆసక్తిలేదు. అందుచేతనే కాళిదాసు ఏకాంశ నాటి వాడు? రామాయణం వ్రాసిన మొల కుమ్మరి వారి ఆహుతులూ, కమ్మరివారి ఆహుతులూ? అనే ప్రశ్నలు ఉదయించినప్పుడు సందిగ్ధంగానే సమాధానం చెప్పకోవలసి వస్తున్నది. మన ప్రాచీన కవులు తమ కావ్యాల అవతారికలలో తమ పుట్టు పూర్వోత్తరాలను, తమ కృతినీ అంకితం పొందేవారి వంశ చరిత్రను కొంత వ్రాసుకున్నాడుగాని వాటివల్ల ఆకృతికరం, కృతి పథుల జీవిత విశేషాలు అంతగా తెలియవు. అలాంటి విశేషాలను తెలిపే గ్రంథాలను వారు ప్రత్యేకంగా వ్రాయలేదు. అది మన సంప్రదాయంకాదనే కారణం చేతకూడా సంకోచించి వదిలి పెట్టారు అయితే ఆధునిక కాలంలో వచన రచన బాగా వ్యాపిలోకి వచ్చిన తరువాత అనేక సాహితీరూపాలలోపాటు స్వీయ చరిత్ర అనే కొత్తరీతికూడా ఆవిర్భవించింది. అప్పటి నుంచీ తెలుగు సాహిత్యంలో కొన్ని స్వీయచరిత్రలూ, ఆత్మకథలూ వెలువడ్డవి.

స్వీయ చరిత్ర అనగా తననుగూర్చి తాను వ్రాసుకోవడం. అలా వ్రాసుకోవడంలో కొన్ని చిక్కులున్నవి. ఇతరులనుగూర్చి వ్రాయడం సులభంకాని తననుగూర్చి తాను వ్రాసుకోవడమంటే అనేక చిక్కులతో కూడుకొన్న పని. ఆత్మ చరిత్ర వ్రాసుకోవడానికి వ్యక్తిగతంగా కొంత ప్రతిపత్తి వుండాలి. అంటే ఇతరులకు చెప్పదగిన వృత్తాంతమంటూ ఒకటి వుండాలి. పారకమైన జీవితం గడిపి, తమకూ కొంత చరిత్ర వున్నదన్న విశ్వాసం కలిగిలేకే ఆత్మ కథలు వ్రాయడం పడుతుంది అటు

వంటి చరిత్ర ఏదీ లేవప్పుడు అది ఆత్మకథ గాక ఎవరో అన్నట్లు ఆత్మకథ అవుతుంది అయితే చెప్పకోవడం చరిత్ర వున్నప్పటికీ ఏదో చెతనైవంత వరకు సేవసేకానేగాని నమ్మగూర్చి నేను చెప్పకోవడం మేమిటి? అనే భావంతో ఆ పనికి పూనుకోవడానికి కొందరు వెనకొడుతారు. ఒకవేళ వ్రాయాలనే అభిలాష వున్నా ఆత్మకథ, పరనింద అవుతుందేమోనని జంకుతారు. సేగా స్వీయ చరిత్ర యావత్తూ వ్రాయాలంటే మొదటినుంచీ ఎప్పుటి విశేషాలను అప్పుడు డైరీలో వ్రాసి, ఆ డైరీలను పదిలపరచుకొని వుండాలి. అలా దిన చర్యలు వ్రాసే అలవాటు మన వారిలో చాలామందికి లేదు. మరి పాశ్చాత్యులు అలాంటి దినచర్యలను ఆధారంగా పెటుకొనే పెద్ద పెద్ద గ్రంథాలు బాగా రచించుకోగలిగారు. అటు వంటి డైరీలు లేవప్పుడు కేవలం జ్ఞాపకశక్తిమీదనే ఆధారపడివలసి వస్తుంది అలాంటి సందర్భాలలో కొన్ని తప్పులు దొర్లిడం సహజం.

ఇన్ని చిక్కులున్నప్పటికీ కూడా తెలుగులో స్వీయ చరిత్రలు వెలువడ్డవి. కొందరు పెద్దలు మిత్రుల ప్రోద్బలంచే వ్రాసే, మరికొందరు వారికే బుద్ధివుటి వ్రాశారు. మానవుడు సంఘజీవి. తన కష్టసుఖాలను తోటివారికి చెప్పకోవాలనే కోర్కె ప్రతివారికీ వుంటుంది. ఆ కోర్కెననుసరించే తాము చేసిన పనులను, పడ్డ కష్టాలను, తమకు కలిగిన అనుభవాలను ఇతరులకు చెప్పాలన్న అభిలాషతో స్వీయచరిత్రలు వ్రాశారు. ముందు చనిపోయినవారెలా జీవించారో వెనుక వచ్చినవారు తెలుసుకోవే అవకాశం లేకపోలే అనుభవం అనే మాటకు ప్రయోజనం వుండదు. కనుక తమ చరిత్రలను చూచి తమ సంతివారు, బంధువులు, కుటుంబ గౌరవాన్ని నిలబెట్టుకొని, స్వకీర్తిమీద ఆధారపడి ఉత్కృష్టమార్గాలతో జీవినారన్న ఆశయంతో కొందరు వ్రాశారు. మరి కొందరు తమ చరిత్రలను తమ ఆనందంకోరకే వ్రాసుకున్నాడు ఇంకా కొందరు కాలం గడిచినమీదట తమవలె

కష్టాలు పడువారు తమ చరిత్ర చూచి, పూర్వం తమ వంటి వ్యక్తి ఒకరు వుండేవారని తెలుసుకొని ఊరట పడతారన్న ఆశతో వ్రాశారు. ఏ ఆశయంలో, ఏ ప్రాధ్యులవల వారు వ్రాస్తే నేమి వాటివల్ల మన సాహిత్యంలో స్వీయచరిత్రలు లేని కొరత తీరడమే గాక, ఆ పెద్దల జీవితచరిత్రల మూలకంగా దేశచరిత్ర కూడా తెలుసుకొనే అవకాశం కలుగుతున్నది.

ఆంధ్ర సాహిత్య లక్ష్య కేవల రచన, ఉపన్యాసాలు, నాటకాలు, ప్రహసనాలు, జీవితచరిత్రలు, ప్రకృతి కావ్యాలు, నవలలు మొదలైన అనేక నూతనాలంకారాలను చేకూర్చి, ఆధునిక వాఙ్మయ రూపాలకు బాటలు వేసి, ఆంధ్రదేశ చరిత్రలో యుగ కర్త అని పేరు పొందిన మహనీయుడు కంగుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి తెలుగు సాహిత్యంలో స్వీయచరిత్రలేని కొరతను తీర్చాడు. మన మొట్టమొదటి స్వీయచరిత్రవారికే. వారు తమ చరిత్రను వ్రాస్తూ "తెలుగు భాషలో స్వీయచరిత్రమును వ్రాయబూనుట కిదియే ప్రథమ ప్రయత్నము. తన్ను గూర్చి తాను వ్రాసుకొనునప్పుడు ఈశ్వర మఖమును చూచి సత్యమునే చెప్ప బూనినను సమకాలపు వారది ఆత్మస్తుతిగానో పరనిందిగానో భావించి అన్యధా తలచవచ్చును. ఒకానొకప్పుడు పరులనుగూర్చి అపీతు ములగు సత్యములను బయలుపరుపవలసివచ్చినప్పుడు వారికిని, వారి మిత్రులకును, బంధువులకును మన ప్రాపము కలుగవచ్చును. అయినను సాగ్యమైవంతివరికు అన్యుల మనస్సులకు నొప్పి కలిగించెడు విషయములను అనావశ్యకముగా ఇందు జొప్పించుననిన" అని చెబుతూ ఇటువంటి గుమ్మరమైన కార్యానికి తాను పూనుకొన్నందుకుగాను దానిని సమంజసంగా నిర్వహించేందుకు శక్తిని ప్రసాదించవలసిందిగా ఈశ్వర ప్రార్థనకూడా చేశారు. వీరేశలింగంగారి స్వీయచరిత్ర ఒక విధంగా ఆంధ్రదేశ సాంఘిక చరిత్ర. అంగులో ఆ మహానుభావుని జీవిత విశేషాలేగాక అప్పటి దేశ స్థితి, విద్యావిధానం, సంఘంలో అమలులోవున్న దురాచారాలు, మూఢవిశ్వాసాలు మొదలగువాటి వన్నిటినీ బహిరంతం చేశారు. అట్టి సాంఘిక స్థితిని సంస్కరించవలెనన్న లక్ష్యంతో వారు ఎట్టి ప్రయత్నాలు చేశారు? ఏయే ఇబ్బందులెదుర్కొన్నారు? ఎటువంటి అభియోగాలు వారిపై మోపబడ్డవి? వాటి వన్నిటినీ తట్టుకొని ఎలా నిలువగలిగారు? అనాటి

తెలుగు సాహిత్యం ఏ పరిస్థితిలోవుండి? ఆంధ్రజాతి అభ్యున్నతికి ఆయన చేసిన సేవ ఏమిటి? మొదలైన అనేక విషయాలు ఈ స్వీయచరిత్రలో విశేషంగా వ్రాయబడ్డవి. వీరేశలింగంపంతులుగారికి, వారి సత్య ధులకూ జరిగిన వ్యాయుచిమముక వ్యవహారాలు, నోటి సులు, మిత్రులతో వారు జరిపిన ఉచితప్రశస్తి తరాలు, వారి ఉపన్యాసాలు, వ్రాసిన పుస్తకాలు, ఆకాలంవాటి సంఘటనలపై ప్రతికాభిప్రాయాలు, చాలావరకు యథాతథంగా ఉదహరించడం చేత అప్పటి ఆంధ్రదేశ విశేషాలు ఏతరంవారైనా తెలుసుకొనే పీలు కలుగుతున్నది సామాన్య కుటుంబంలో జన్మించి, పెద్ద పనిలో లేకపోయినా, సంకల్ప బలంతో ఆంధ్రజాతికే చరిత్రను కల్పించిన మహాపురుషుడు వీరేశలింగంపంతులుగారు. సంఘ సంస్కర్త, వచన రచనా పితామహుడు, బహుళ గ్రంథకర్త, దాత, మహానుభావుడూ అయిన ఆయన స్వీయచరిత్ర ఏ తరంవారికైనా ఉత్తేజకరమైన గ్రంథం.

తరువాత రాంబొల్ల జగన్నాథశాస్త్రిగారు తమ స్వీయచరిత్ర వ్రాసుకున్నారు. ఈయన విశాలపట్నం జిల్లావాసి. రెండు గవంచాలు చేతిబట్టకొని ఇల్లు వెడలి, జీవయాత్రకు గడిగిన సాగున్యూడీయం. అయినా చివరకు సిరి ఈయన పంచేరక తప్పిందికాదు. ప్లీజరీ వృత్తిలో ఆయన వ్యాకుమూరులకూ, ఇంకా వ్యాయ వాదులకూ గౌరవభాజనుడై ఘనతిగాంచిన వ్యక్తి. ఈయన స్వీయ చరిత్రను వెలలేదు. బంధుమిత్రుల కోసమే ప్రచురింపబడింది.

కృష్ణజిల్లా దివి తాలూకా వక్కలగడ్డ గ్రామ వాసి, బలభద్ర కోటయ్య తమ ఆత్మకథ వ్రాసి ప్రకటించారు. వీరు విశ్వబ్రాహ్మణులు, బ్రాహ్మచర ప్రభావంతో స్వీయ సంఘోద్ధరకై పాటుపడ్డ వ్యక్తి.

రాయసం వెంకట శివుడుగారు తమ స్వీయ చరిత్ర వ్రాసి ప్రకటించారు. ఈయన వీరేశలింగం పంతులుగారికి శిష్యుడూ, సహచరుడూ. బాల్యంనుంచి సత్ప్రవర్తన కలిగి ఉన్నత విద్యాభ్యాసంచేసి, ఉపాధ్యాయ పదవిలోవుండి, కలకత్తాపల నెల్లూరులోని వెంకటగిరి మహారాజా వారి కళాశాలకు ప్రధానాచార్యులై 'సత్యసంహృది', 'జనానా' మొదలగు పత్రికలను నడిపి, స్త్రీ జనాభ్యుదయానికి కృషిచేసి, గుంటూరులో కొన్ని వేల రూపాయలు ఖర్చుపెట్టి ఒక

మన స్వీయచరిత్రలు

మందిరమును నిర్మించి ప్రజల కప్పగించిన ఉదార పురుషుడీయన: వీరి ఆత్మ చరిత్రకు దేశోద్ధారక కాశీ నాథుని నాశక్తిరరావు పంతులుగారు పీఠిక వ్రాస్తూ 'ఇది వెంకట శివుడిగారి సొంత కథ కాదు. ఆంధ్ర దేశంలోను, హిందూదేశంలోను, ప్రపంచమందును కలిగిన భావపరివర్తన కూడా ఇందున్నది' అన్నాడు.

'నూర్యనారాయణీయము' మరొక స్వీయ చరిత్ర. ఇది 'సామాన్య సంసారి జీవిత కథ' అని రచయిత వల్లూరి నూర్యనారాయణరావుగారు చెప్పుకున్నాడు. బందరులో వకీలుగా, సంఘ సంస్కర్తగా, రాజకీయ వాదిగా వేరుపడ్డవారీయన. అన్ని విషయాలలోను స్వతంత్రులైన గల వ్యక్తి. పరోపకారం ఆదర్శంగా పెట్టుకున్నవారు. తాము స్వాతంత్ర్యం సంపాదించిన డెబ్బదివేల రూపాయల ఆస్తిని విద్యా సంస్థ కిచ్చివేసిన వదాన్యులు. మానవులు స్వతంత్రమీదనే ఆధారపడి జీవించడం గౌరవమనీ, కర్మమూలుగా వుండి ప్రజాసేవ చేయవలెననీ, ఈయన తమ స్వీయచరిత్రద్వారా ప్రబోధించారు.

'కళాప్రపూర్ణ' చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారి స్వీయచరిత్ర కొక ప్రత్యేకత వున్నది. ఈయన పుట్టంధుడు కాదు గాని తరువాత ద్విషిని కొల్పోయారు. పుట్టింది బహు సామాన్యకుటుంబం. కాని వ్యక్తిత్వం గొప్పది. చిలకమర్తివారు పీఠికలింగంగారి అడుగుజాడల్లో సంఘ సంస్కరణోద్యమానికి, సాహిత్యానికి, తెలుగు నాటక రంగానికి ఆపారమైన సేవచేశారు. మొదటినుంచీ వీరికి ప్రజాహితజీవనం గడపవలెనన్న వాంఛ వుండేది. స్వయంగా ఎక్కడికీ పోలేకపోయినా, ఎవరినో ఒకరిని వెంటపెట్టికొని ప్రతిపది ప్రతిమహాసభకూ హాజరై వక్తల ఉపన్యాసాలను శ్రద్ధగా విని, నిస్సంకోచంగా తమ ఆభిప్రాయాలను వ్యక్తీకరించి, ప్రజాహిత జీవనంలో ఉద్వేగం కలిగించిన ప్రతిభాశాలి. ఈయన హాజరైన మహాసభలు, ఇచ్చిన ఉపన్యాసాలు అనేకం. ఆంధ్రదేశంలో విద్యావ్యాప్తికి, సంఘ సంస్కరణకు, మతోద్ధరణకు, నిమ్మజాతుల సంక్షేమానికి, మహిళాభ్యుదయానికి రాజకీయ సంస్కరణలకు, లలితకళల ఆభివృద్ధికి ఎంతో పాటుపడ్డ మేగాక అనేక గ్రంథాలు రచించి ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంవారి 'కళాప్రపూర్ణ' విరుదుపొంది, తెలుగు సాహిత్యంలో చిరస్థాయిగా వుండే స్థానం సంపాదించుకొన్న ప్రజాపంతులు. మన

స్వీయ చరిత్రలలో చిలకమర్తి వారి స్వీయచరిత్ర పాఠకునికి అత్యంతాసక్తిని కలుగజేసుంది. కారణం వారి వచన రచనాశైలి, విషయ పూర్వకము, నిగ్రహ యుతము అయిన వారి చెప్పే విధానమూను.

ఆంధ్రోద్యమంలో, భారతదేశ రాజకీయ రంగంలో, విప్లవోద్యమంలో పనిచేసిన ముగ్గురు ప్రముఖుల స్వీయచరిత్రలు తెలుగు సాహిత్యానికి అలంకార ప్రాయమైనవి. ఒకరు దేశభక్త కొండా వెంకటప్పయ్య పంతులుగారు; కాసనసభ్యుడుగా, ఆంధ్ర మహాసభాధ్యక్షుడుగా, కాంగ్రెసువాదిగా గాంధీమహాత్ముని గౌరవాదరాలకు పాత్రుడైన మహావ్యక్తి ఈయన. భారత ప్రథమ స్వాతంత్ర్య సమరం గడిచిన కొన్నేండ్లకే దేశభక్తుడు పుట్టాడు. ఆయన స్వీయచరిత్ర డెబ్బయి ఏండ్ల ఆంధ్రదేశ చరిత్ర. భారతదేశ చరిత్రకూడా అందులో వున్నది. సత్య తత్వరత, ఆస్తిక్యము, విషయం, నిరంతర సేవాసక్తి, ఆత్మనితరణం—ఇవి దేశభక్తుని ఉత్తమ గుణాలు. "జీవితములో ముఖ్యములు లనునవి గ్యక్తి మాత్రమే సంబంధించినవి. పరులకుపకరించునది సార్థక జీవనముని యెంతను. అయితే ఈ నిర్ణయము లోకులు చేయవలసినదే. సాధారణముగ ఎవ్వరి జీవితమందైనను ముఖ్యములు రెండును అనుభూతిములగుచుండును. దినదినమును నూతనానుభవములు కలుగుచుండుటచే, జీవితము నూతన కళలతో నొప్పొగునొక నాటకరంగమువలె నుండును. నిర్మల వర్తనము కలిగి, సత్యనిష్ఠతో ప్రవర్తించువారికి మనః క్షేమమునకు కారణములుండవు." అని కొండా వెంకటప్పయ్య పంతులుగారు తమ జీవితానుభవమునుకూర్చి చెప్పుకొన్నారు.

రెండవది టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులుగారి 'నా జీవితయాత్ర' అనే ఆత్మకథ. ఆంధ్రప్రజానాయకులుగా ప్రకాశంగారు అనితరమైన స్థానం పొందారు. లక్షలు సంపాదించి, లక్షలు ఖర్చుపెట్టినత్యాగి. గుండె నిబ్బరానికి, ధైర్య సాహసాలకు, త్యాగాలకు ప్రకాశం పంతులుగారిని చెప్పుకొని మరొకరిని చెప్పాలి. ఆంధ్రుల గుణగణాలకు ఆయన ప్రతినిధి. కాంగ్రెసువాదిగా, పత్రికా సంపాదకుడుగా, మంత్రిగా అవిభక్త మద్రాసుకు, ఆంధ్ర రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిగా ఆయన చేసిన సేవ అనుపమమైనది. ఆసలు దక్షిణ భారతంలో జాతీయోద్యమానికి గుండెనిచ్చిన ధీరోదాతుడు ఆయనే. ప్రకాశం పంతులుగారి స్వీయ

చరిత్ర యువజనానికి ఆదర్శప్రాయమైన వీరగాథ. వైగా ఇది సాహితీమాల్యం కూడా ఎంతరించు కొన్నది.

మాడవది 'నేను-నా దేశం' అనుపేరుతో గదర్ వీరుడు దర్శి చెంచయ్యగారు వ్రాసుకున్న స్వీయ చరిత్ర. 'పోయిన అర్ధశతాబ్దిలో మనదేశంలో ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయ, సాంస్కృతిక రంగాలలో వచ్చిన ప్రతి మహోద్యమం దర్శి చెంచయ్య గారి జీవిత దర్పణం మిగిల్చింది' అని పీఠికా కర్తలన్న మాట అక్షరాలా నిజం. అటు వాయవ్యదూ కాక ఇటు అనుచున్నదూ కాక, ముక్కుకు నూటిగా వాయి తనకు తోచిన ఉద్యమంలో పాల్గొన్న చెంచయ్యగారి ఆత్మకథ ఉద్బోధకరమైంది. తమ స్వీయచరిత్రకు ప్రసావన వ్రాస్తూ "మనదేశ మహోద్యమానికి మకుట ప్రాయమయిన గాంధీ మహాత్ముని జీవితచరిత్ర తలపుకు వచ్చి హడలిపోయాను. అంతిగొప్ప ఆత్మకథ తరువాత నేను వ్రాయడమేమిటని నాలో నేను నవ్వుకున్నాను. కాని ఆ మహోద్యమంలో మహాత్ముని జీవితమొక అగ్నిగుండమైతే నా సమీపకూ అంగులో తావు లేక పోలేను అన్న భావం మాత్రమే నన్ను ఈ రచనకు ప్రేరేపించింది" అని చెంచయ్యగారు చెప్పుకున్నారు. భారతదేశం పరాధీన స్థితినుంచి బయటపడవలె నన్ను వాంఛ వాటి దేశభక్తులలో ఎంత బలీయంగా వుండి ఇలాంటి విప్లవ వీరుల జీవిత చరిత్రలవల్ల తెలుస్తుంది.

డాక్టర్ కె. యన్. కేశరిగారు 'నా చిన్ననాటి ముచ్చట్లు' అంటూ తమసమీప గృహలక్ష్మీలోనూ, ఇతిరత్రా కొన్ని వ్యాపాలు వ్రాశారు. అవే పుస్తక రూపంలో వెలువడ్డవి. డాక్టర్ కేశరిగారు రాజకీయ నాయకులు కాదు. వైద్యులు. పత్రికా సంపాదకులు. సేవా పరాయణులు, వితిరణ కీలుగు. వైద్యరూపంగా, పత్రికా ముఖంగా, విద్యుషీమణులకు స్వర్ణ కంకణ బహూకరణ రూపముగా ఆయన స్త్రీలకు చేసిన సేవ సంస్మరణీయ మయినది. మద్రాసులో మెలా పూగులోని కేశరిదర్శిలయం, త్యాగరాయనగర్లోని కేశరి ప్రాథమిక పాఠశాల ఆయన దాతృత్వానికి నిద నాలు. దాదాపు రెండులక్షల రూపాయలు ప్రభావ

హితైక కార్యాలకు దానంచేసిన వదాన్యదాయన. అంతేకాదు. పండితులను గాయకులను సత్కరించిన కళాపాపకుకూడా. ప్రాచీనకళా సంస్కృతుల పట్ల ఆదరాభిమానాలు గల వ్యక్తి డాక్టర్ కేశరిగారు.

పండితులూ, పరిశోధకులూ, యోగనిష్ఠాపకులూ ఆయన వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 'ప్రజా ప్రభాకరం' అను పేరుతో ఆత్మకథ వ్రాసుకున్నారు. మరి కొందరు పద్యరూపంలో తమ స్వీయచరిత్రలనూ స్వీయానుభవాలనూ వ్రాసుకున్నారు. తిగుపతి వేంకట కవులలో ఒకరైన శ్రీ చెళ్ళపిల్లి వేంకటశాస్త్రిగారు 'జాతక చర్య' ఈ సందర్భంలో సంస్మరించదగింది.

సాధారణ జీవిత చరిత్రకూ, స్వీయ చరిత్రలకూ ఒక భేదం వుంది. ఒకరు మరొకరి జీవిత చరిత్ర వ్రాసి నప్పుడు అన్ని విషయాలు సమగ్రంగా లభించక పోవచ్చు. కాని ఎవరీ చరిత్రను వారే వ్రాసుకొన్న పక్షంలో సంకతులన్నీ సంపూర్ణంగా ఉడచారించ దానికి వీలుపడుతుంది. ఆయితే స్వీయచరిత్రలో కూడా ఉత్తిమగుణాలనే వ్రాసుకొని గుర్తుతాలను, లోపాలను వెలడించడం జరుగక పోవచ్చు. ఆయితే మన స్వీయచరిత్ర కారులు వారిలోపాలను చాలవంతు విస్మరించేవారిగా వెలడించారు. మహానుభావులైన వారి చరిత్రలు అవశ్యం పవనీయమైనవి. అవి మనకు గతాన్ని తెల్పి, భవిష్యతును ప్రబోధించి, వెలుగు నీడ లతోకూడిన ఈ జీవ మాత్రలో మార్గ సూచికలుగా ఉపకరిస్తాయి.

మన గద్యరచనలో స్వీయచరిత్ర విభాగం ఇంకా విస్తృతంకావడం అవసరం. ఇంకా ఎందరో పెద్దల స్వీయచరిత్రలు వెలువడాలి. ముఖ్యంగా పద్య భూషణ మాడపాటి హనుమంతరావు పంతులుగారు, గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారు, తల్లావఝుల శివశంకరస్వామిగారు, విశ్వవాధ సత్యవారాయణగారి వంటి అనుభవజ్ఞులు సాహితీపరులు తమ స్వీయ చరిత్రలను వ్రాసి ప్రకటించాలి. ఆ స్వీయచరిత్రలు వెలువడడానికి వారి మిత్రులుప్రొద్బలంచేసి, తద్వారా స్వీయచరిత్ర విభాగాన్ని మరింత సంపదం చేయాలి.

చతుర్ముఖులు

శ్రీ అంగర సూర్యరావు

పాత్రలు :

గోపాలరావు రామచంద్రకవి
కీర్తిశ్రీ కమలాకరం
విశ్వనాథం గణపతి
వెంకటసుబ్బయ్య పాపారాయుడు
రంగమణి.

స్థలం : కళామండపం

నమయం : రాత్రి 7 గంటలు.

హాలుమధ్య ఒక ద్వారం కనిపిస్తోంది. తలుపులు మూసివున్నాయి. లోపలి నుంచి నృత్యంచేస్తున్నట్లు మువ్వల ధ్వని, పాట - తక్కువ స్థాయిలో వినిపిస్తున్నాయి. హాలులో - సింహాసనం ఆకారంలోవున్న ఒక కుర్చీ, దాని ముందు అందంగా అలంకరించబడిన ఒక టేబులు వున్నాయి. టేబులుకు కుడి వైపున మూడు కుర్చీలు వున్నాయి. కుడి వైపు నుంచి కీర్తిశ్రీ వస్తాడు. వయస్సు కిరీ సంవత్సరాలు. ఖద్దరు లాల్చీ, పంచె, భుజ.మీద ఖద్దరు శాలువా-చూడగానే 'కవి' అని తెలుస్తుంది. కీర్తిశ్రీ హాలు ఖాళీగా వుండడం చూసి నిరుత్సాహపడతాడు. ఒకక్షణం ఆలోచించి హాలుమధ్య వున్న ద్వారం దగ్గరకు వెళతాడు. చెయ్యి పెయ్యి

గానే ఒక్కసారిగా తలుపులు తెరుచుకుంటాయి. ఉద్యోగము మువ్వలధ్వని, తేలయ్య పదంలోని చివరి చరణం వినిపిస్తాయి.

“...దేవరే వరుడు కావలెనని భావించి పూజ లొనరించిన ఆ వనిత పేరేమి సెల వీరా, సిగ్గెల లేరా!”

లోపలినుంచి గణపతి వస్తాడు. వయస్సు 18 సంవత్సరాలు. లాల్చీ, పరాయి వేసుకున్నాడు. కాళ్ళకు మువ్వలు వున్నాయి.)

గణపతి : (కీర్తిశ్రీని పోకిలగా చూస్తూ) ఎవరుమీరు? కీర్తిశ్రీ : నేను కీర్తిశ్రీని—విశ్వనాథం గారు వున్నారా? గణ : మీ పేరు ఎక్కడో విన్నట్టుండే! (ఆలోచిస్తాడు.)

కీర్తి : (లేలిగా) ఆహా! దానికేముంది! విసేపుంటావు. గణ : (విదోజ్ఞ పికి వచ్చినట్లు) మీరు ప్రతికలలో యేమైనా రానూవుంటారా?

కీర్తి : వెవక రానేవాడే. గణ : అద్దీ! అలా చెప్పండి. మిమ్మల్ని చూడగానే అహంతింగా కవిగారని తెలిసిపోయింది. లోపలికి దయచేయండి.

కీర్తి : తీరిక లేదు. యిప్పుడు నేను రాచకొర్యంమీద తిగుతున్నాను.

గణ : కవులకు రాచకొర్యంలేమిటి చెప్పా!

కీర్తి : అబ్బాయీ! నువ్వు చిన్నవాడవు. నీకు యీ పెద్ద విషయాలు తెలియవు. ఇటీవల సాహిత్య

రంగాన్ని మేం రాజకీయరంగానికి దగ్గరగా తీసుకువెళ్ళాం.

విశ్వనాథం : (లోపలినుంచి) గణపతీ ! గణపతీ !

గణ : (ద్వారం దగ్గరకు వెళ్ళి) యిక్కడే వున్నానండి. మీకోసం యెవరో వచ్చారు.

విశ్వ : (లోపలినుంచి) యిప్పుడెవరురా దిగబడ్డారు ?

గణ : (పేరు మర్చిపోయి) కీర్తి...కీర్తి...

(విశ్వనాథం లోపలినుంచి వస్తాడు. తెల్లగా, లావుగావున్నాడు. గుండెని ముఖం, గిరజాలు, గానోగ్గ లాల్చీ, పంచె—నాట్యచాగ్గడికి కొవలీసిన లక్షణాలన్నీ వున్నాయి. వయస్సు 30 సంవత్సరాలు.)

విశ్వ : (కీర్తిగిరిని గుర్తించి చిరునవ్వుతో) ఓహో ! మీరా కీర్తిగిరిగారూ ! ఎవరో అనుకున్నాను.

కీర్తి : రామచంద్రకవిగారు రాలేదా ?

విశ్వ : లేదండీ. నేనూ వారికోసమే చూస్తున్నాను.

కీర్తి : (రిస్సువాచీ చూసి) ఎంతో టైంలేదు. ఏర్పాట్లు యింకా పూర్తికాలేదు. నేను వెళ్ళి రామచంద్రకవిగార్ని తీసుకువస్తాను. (కుడివైపు వెళుతూవుంటాడు.)

విశ్వ : కీర్తిగిరిగారూ ! చిన్నమాట ! (కీర్తిగిరి సమీపించి) గోపాలరావుగారివంటి సుప్రసిద్ధ నాయకుడు మీ రచయితల సమావేశానికి వస్తున్నందుకు నాకు చాలా సంతోషంగావుంది.

కీర్తి : ((ప్రసన్నుడై) మీవంటి సమృద్ధులకు సంతోషంగా నెవుంటుంది. (కోపంతో) కాని..... వుంటారు చూడండి కొందరు.....

విశ్వ : పోవద్దురా ! నాళ్ళ మాటలను పట్టించుకుంటే మనం తులంసేపు మర్యాదగా బ్రతిక లేం.

కీర్తి : మీరేగో చెప్పబోయి మానేశారు.

విశ్వ : అహ ! మరేంలేదు. యీ సమయంలోనే గోపాలరావుగారికి నాపేరు కొంచెం సిఫారసు చేయించాలి.

కీర్తి : తప్పకుండా చేయిద్దాం. మన రామచంద్రకవిగారు యెంత చెబితే అంత. దానికి తిరుగులేదు.

విశ్వ : మీరు నలుగురూ కలిసి నాటక సంఘంలో నాపేరు పడేలా చూడాలి.

కీర్తి : తప్పకుండా చూద్దాం. యిప్పుడే వస్తాను. (కుడివైపు వెళ్ళిపోతాడు.)

విశ్వ : (ఆలోచిస్తూ) యిది మంచి సమయం.

గణ : దేనికండి ?

విశ్వ : గోపాలరావుగారిని మంచిచేసుకునేందుకు.

గణ : ఆయన్ని మంచిచేసుకోవడం యెందుకు ?

విశ్వ : ఈనాడు కళారంగం అంతా ఆయన చేతుల్లో వుంది. ఆయన తలచుకుంటే యేమైనా చెయ్యగలరు.

గణ : ఆయితే మన నర్తకాలకు ఆహ్వానించండి. నేను నాలుగు జానలీలను అభినయించి చూపిస్తాను.

విశ్వ : నువ్వు అభినయిస్తే లాభంలేదు. — సర్వాంగ కోభితియైన, సేంహమధ్యమ అయిన లలనామణి కావాలి.

గణ : అటువంటి నర్తకి యిప్పుడు యెక్కడ దొరుకుందండి ?

విశ్వ : అదే ఆలోచిస్తున్నాను. మంచి చిక్కువచ్చి పడింది. గోపాలరావుగారిని ఆహ్వానిస్తాం. బాగానే వుంది. కనీసం ఒక శిష్యురాలిద్వారా ఆయనకు పూలమాల సమర్పించాలి.

గణ : (గుండెలమీద చెయ్యి వేసుకొని) నేను స్వయంగా సమర్పిస్తానండి.

విశ్వ : (కోపంతో) పూజకోవోయ్. అందుకు నువ్వు పనికిరావు.

గణ : (నిరుత్సాహపడి) ఆజీమిటండీ ? నాకేంలాట ?

విశ్వ : (విసుగ్గా) నీకేం లోటులేదురా నాయనా!—కానీ అడవాళ్ళద్వారా సమర్పింప చెయ్యడం ఒక ఫాషన్.

గణ : యింత ఆకస్మికంగా శిష్యురాలు యెలా దొరుకుతుందండి ?

విశ్వ : యిదివరకు కోమల, కల్పవల్లి వుండేవారు. వాళ్ళు వుండే రోజుల్లో...

గణ : (చుట్టూ అందుకొని) వాళ్ళు యిప్పుడు గోపాలయ్యగారిదగ్గర నేర్చుకుంటున్నారండి.

విశ్వ : ఆ గోపాలయ్య మన ప్రాణానికి యముడులా తయారయ్యాడు.

గణ : ఆయనదగ్గర చాలామంది నేర్చుకుంటున్నారండి.

విశ్వ : యీ రోజుల్లో డాబూ, దర్బంకావాలి. విద్య మానే వాళ్ళులేదు. అందుకే గోపాలయ్యలాంటి వాళ్ళు చాలామంది అవుతున్నారు. గోపాలయ్యని మించిపోవాలంటే నాకు ఒకటే ఉపాయం తోస్తోంది.

గణ : యేమిటండీ ఆది?

విశ్వ : నాఒక సంఘంలో స్థానం సంపాదించడం.

గణ : దానివల్ల లాభం యేమిటండీ?

విశ్వ : అంతా లాభమే. ఎక్కడకు వెళ్ళినా రాజ తీవిలో వెళ్ళొచ్చు. మనమీద “సుప్రసిద్ధ నాట్యాచార్యుడు” అనే ముద్ర అమాంతంగా పడిపోతుంది. యీ రోజుల్లో మనకు వచ్చిన విద్యకంటే ముద్రపడడం అత్యంతముఖ్యం. అర్థ మయ్యిందికదా? ఒకేఒక్కసారి ముద్ర పడిందనుకో—యిహ దానికి ఛస్తే తిరుగుండదు.

(చివరేమాట అనే సమయంలో కుడివైపునుంచి వెంకటసుబ్బయ్య వస్తాడు. సిల్కువొక్కా, గ్లాస్కో పంచె, వేళ్ళకు ఉంగరాలు—ధనవంతుడని తెలుస్తుంది. చేతిలో జిప్ బాగ్ వుంది.)

వెంకటసుబ్బయ్య : (వస్తూనే) యేమిటండోయ్ విశ్వ శాధం గారూ తిరుగులేదంటున్నారు?

విశ్వ : ఓహో! వెంకటసుబ్బయ్యగారా! యేమిటి—యెప్పుడూ లేనిది యిలా దయచేశారు?

వెంక : యిక్కడ రచయితల సమావేశం వుందటకదా! కాస్తేపు కూర్చోనిపోదామనివచ్చాను. యింకా యెవరూ రాలేదా?

గణ : (అశ్చర్యంగా చూస్తూ) మీరు సిల్కుస్తోర్సు ప్రాప్రయిటర్ గారు కదండీ?

వెంక : (గణపతి కేసిమాసి) అవును. (విశ్వశాధంతో) యీ కుర్రా డెవరండీ?

విశ్వ : పేరు నా శిష్యుడు గణపతి. యీ వూళ్ళోయే నాట్యాచార్యుడైనాసరే నా శిష్యుడితో సమాన స్థాయిలో నాట్యం చెయ్యమనండి చూద్దాం.

వెంక : నుంచి శిష్యుడే సంపాదించారు.

విశ్వ : సంపాదించడం కాదండీ—తయారుచేశాను.

గణ : (అశ్చర్యంతో) సిల్కుస్తోర్సు ప్రాప్రయిటర్

గారికి రచయితల సమావేశానికి సంబంధం యేమిటా అని నా సంశయం!

విశ్వ : (గణపతి కేసి కోపంగా చూస్తూ) ఉష్! వూరుకో! (వెంకటసుబ్బయ్యతో) చూడండి వెంకటసుబ్బయ్యగారూ! మీ వంటి కులే, పుత్రుల సహకారంలేనిదే యే సంస్థా బ్రతక లేదు.

వెంక : అవి వెనకటి రోజులు. యిప్పుడు మమ్మల్ని కత్తిరిలోపెట్టి నొక్కికారుకదండీ. కూర్చుంటే పన్ను! నుంచుంటే పన్ను! సినిమామాస్తే పన్ను! కార్కెక్కితే పన్ను! చివరకు కాలం చేసినా పన్ను వేసున్నారు. దానధర్మాలమీద కూడా పన్నేసేకారుకదా!

విశ్వ : మీరు చెప్పింది నిజమే అనుకోండి. మీలాంటి వారు మమ్మల్ని కొంచెం ఆదుకోవాలి.

వెంక : అయిదు రూపాయలు దాటి చందా యిస్తే మా ఆడాళ్ళు ఒప్పుకోరు. ఆ అయిదురూపాయల కైనా వచ్చిచెడి ఒప్పించాను.

విశ్వ : మీ దయ!

వెంక : మీ శిష్యుణ్ణి—ఓ రెండు నిమిషాలు—విడిచి పెట్టగలరా?

విశ్వ : ఆలాగే తీసుకు వెళ్ళండి. నాకూ తొందరపనులు వున్నాయి. నా సభ్యత్వం సంగతి నిర్ణయించ వలసిన రోజు యిది. (మధ్యద్వారంలోనుంచి వెళ్ళిపోతాడు.)

వెంక : (గణపతిని ఒక ప్రక్కకు తీసుకువెళ్ళి) అబ్బాయ్ నీకు హేండ్ కమెరాతో ఫోటోలు తియ్యడం వచ్చునా?

గణ : (సంతోషంతో) ఓ! అద్భుతంగా తీస్తాను. నేను క్లాప్ మెట్సు తియ్యడంలో ఎక్స్ పర్టును.

వెంక : యిదివరకు యెప్పుడైనా తీశానా?

గణ : లక్షసార్లు తీశాను—ఒకసారి నుందర వేణి గార్డెన్ ప్రక్కనుంచి వస్తోంది. అప్పుడు నేను బ్రీన్స్ పాల్ గారి రూం దగ్గర వున్నాను. చూశాను. వెంటనే ప్రంభం వెక్కివెళ్ళాను. కేబుల్ లాంచి తేబీ కమెరా తీసి ఒకేఒక క్లాప్ మెట్...

వెంక : (వచ్చుతూ) యిహానే? నీకు బాగా తెలుసు.

గణ : (తన ప్రసంగాన్ని కొనసాగిస్తూ) కమెరా క్లిక్ మంది. వెంటనే చెవిచురుగుంది. చెక్కిరిగి చూశాను. మా ప్రెస్స్ పాల్ గారు రుద్రావతారంలో కనిపించారు. కమెరా జప్తు చేసే కొడు.

వెంక : అరే! దొరికి పోయావటయ్యా!

గణ : నేను మాడు రోజులు ఆహారాత్రలా విచారించాను.

వెంక : కమెరా పోయినందుకా?

గణ : కాదు, సుందర వేణి ఫోటో పోయినందుకు.

వెంక : సరే! అదంతా యిప్పుడెందుకు? నాకు నీతో చిన్న పనివుంది.

గణ : నన్ను పూర్తిగా చెప్పేయ్యనివ్వండి. ఆ తరువాతి నేను కళాకాల వదిలిపెట్టి వర్తనలలో అడుగుపెట్టాను. యిప్పటికీ నా కమెరా కాలేజీ మ్యూజియంలో వుంది. మీరు యెప్పుడైనా మా కాలేజీకి వెళ్లి నవ్వుకు చూడొచ్చు.

వెంక : నువ్వు—అవసరానికి తగిన మనిషిని దొరికినందుకు నేను చాలా సంతోషపడుతున్నాను.

గణ : యిప్పుడు చెప్పండి నన్నేం చెయ్యమంటారో?

వెంక : (సంచలించి కమెరా బయటకు తీసి) యీ కమెరా జాగ్రత్తగా పట్టుకో. మనవాయకుడు గోపాలరావుగార్ని ఎదురుచూచా?

గణ : తెలియదండీ.

వెంక : (ఆశ్చర్యంతో) అరే! గోపాలరావుగారి నే ఎరగవా?

గణ : పేరు విన్నానండీ. మంచి పోజులో యిద్దరు సేనియా తారలమధ్య కూర్చుని తీయించుకున్న ఫోటోలో చూశానండీ. మనిషిని మాత్రం చూశేను.

వెంక : యిప్పుడు వసాన మాడ్చాగాని. నువ్వేం చెయ్యాలి తెలిసిందా?

గణ : అదే తెలియడంలేదు.

వెంక : గోపాలరావుగారు రాగానే అందరితో కలిసి ఒక ఫోటో తీయ్యి. ఆ తరువాత నేను యేదో సేపంమీద ఆయన పక్కకు వెళితాను. వెంటనే మేం యిద్దరం కలిసివున్నట్లు—అతి జాగ్రత్తగా ఫోటో తీయాలి. అదే ముఖ్యం.

గణ : (లేర్లీగా) ఓ! అదంతపని!

వెంక : మేం యిద్దరం కలిసి మాట్లాడడం తటస్థించి నవ్వుకు ఒక ఫోటో తీయ్యి. యిద్దరం నవ్వుతూ వుంటే మరో ఫోటో తీయ్యి. నవ్వుతీసిన ఫోటో లన్నిటిలో మేం యిద్దరం తప్పకుండా వుండి తీరాలి.

గణ : అదంతా వాకు విడిచిపెట్టండి. యే పాక్ లో యే రకంగా, యే యాంగిల్ లోంచి తీయ్యాలి అదంతా నేను చూసుకుంటాను. అలా చూస్తూ వుంటే ఫోటోల వర్షం కురిపించేస్తాను.

వెంక : యేనుమోయ్! ఫిల్మంతా తగలేకావుగనక! మాట్లాడరు ఫోటోలకంటే యెక్కువ తీయ్యకు.

గణ : అదికూడా నాకు విడిచిపెట్టండి. కమెరా నా చేతిలో పడితే యికివీర వివరంచేరానంటే నమ్మండి (ఒక్కసారి భయంతో) ఫోటోలు తీసే యెవరూ యేనువకు కదా?

వెంక : యెవ్వరూ యే మనకు. వైగా సంతోషిస్తారు. (కమెరా గణపతికి యిస్తూ) యిదిగో! తీసుకో!

గణ : (కమెరా భుజానికి తగలించుకొని) మీకు కాంపిల్ గా ఒక ఫోటో తీసి చూడమంటారా?

వెంక : (వారినూ) వద్దొద్దు. వృధాగా ఫిల్మ్ పాడు చేయకు—కమెరా జాగ్రత్తగా వాడాలి. మంచి కొడు. యెరువుతెచ్చాను తెలిసిందా?

గణ : యెరువు ఎరుకును నే నెప్పుడూ సాంతి వసువు లాగే జూసుకుంటాను. మీకాభయం అక్కరెదు.

వెంక : మరేం చేస్తావో నీసభారం. నీకు కస్టోమర్ రేటుకు సిల్క్ కోట్ యిస్తానే!

(వెంక సుబ్బయ్య ఎడమచే వున్న పోతాడు, గొపతి కమెరాను పరీక్ష చేసి చూస్తూవుంటాడు. కుడిచే వుంచుచి పాపారాయణుడు వసాడు, లావుగా. పోనవుగా వున్నాడు, సిల్క్ పంచె, కోటు, జరీకండువా, బొద్దుమీసం—తయస్సు 50 సంవత్సరాలు.)

పాపారాయణుడు : (గణపతిని సమీపించి) యిలాగ యెవరో యి నా వచ్చారా అబ్బాయీ?

గణ : ఓ! బోలుమంది వచ్చాడు.

చ తు ర్మ ఖు లు

పాపా : రామశెండ్రి కవిగారున్నారా?

గణ : (పాపారాయణ్ణి ఆపాదము సకం చూసి) మీరు కూడా రచయితల సమావేశానికి వచ్చారా?

పాపా : ఆ! అందుకే వచ్చాను.

గణ : మీ పేరు?

పాపా : పాపారాయణుగారు.

గణ : మీరు పత్రికలలో ఏమైనా రాస్తావుంటారా?

పాపా : పత్రికల్లో రాయడంలేదు — పాడూలేదు. (చిసుగ్గా) పాతిమార్క్కిటులో మా హోల్ సేల్ బియ్యంపావు లేడటయ్యా?

గణ : మీరు బియ్యం వర్తకులన్నమాట! ఆలాచెప్పండి.

విశ్వ : (లోపలనుంచి) గణపతీ! గణపతీ!

గణ : (బిగ్గరగా) పాపారాయణుగారితో మాట్లాడుతున్నానండి.

విశ్వ : (ప్రవేశించి) ఓహో! పాపారాయణుగారా! రండి. రండి. ఇదే మానర్తనశాల!

పాపా : దాని మాటకేం గాని యివ్వవాసంగానూ! మీ పాతిబకాయి అలాగే వుండిపోయింది. ఈ నెల్లొ యేమైనా జమకడతారా?

విశ్వ : తప్పుకుండా కడతాను. రండి. ఒకసారి లోపలికి దిగుచేయండి.

పాపా : యెల్లి పోయిబప్పుడు వస్తానండి. (ఎడమ వైపు వెళ్ళుతూవుంటాడు.)

గణ : పాపారాయణుగారూ! మా సంగీతవృత్తి పాతకాలకు మీరు చందా యిచ్చారా?

పాపా : (కోపంతో) యేమి సందా అయ్యి! మీ సందాలుకొవుకొని నూతాడు తెంపేస్తున్నారు. (ఎడమవైపు వెళ్లిపోతాడు)

గణ : రచయితల సమావేశానికి వర్తకులూ, డాక్టర్లూ, ప్రింట్లూ, అధికారులూ—అందరూ వస్తున్నారు కాని రచయితలు కనిపించలేదుండీ?

విశ్వ : నిజం చెప్పాలంటే రచయితలమీద గౌరవం యెవరికీలేదు. కానీ వున్నట్లు వటిస్తాను. అదో ఫాషన్. అది కొకపోయినా కేవలం రచయితలే సమావేశంలో పాల్గొంటే—ఆ సమావేశానికి ఛాన్సే కళరాదు. గొప్ప గొప్ప ఉద్యోగస్తులూ, పెద్ద పెద్ద వర్తకులూ హాజరై మొదటి వరసలో

మాన్యుంటే చాలు. ఆ సమావేశం కలకలలాడుతుంది.

గణ : (చింతగా) అలాగంటే!—అయితే ఇవేళ్ళ నా కమేరాను అన్ని కోణాలలోకీ సదుగుతె తినాను.

విశ్వ : (కమేరాకేసి చూస్తూ) యిది ఎక్కడి నుంచి తెచ్చావ్?

గణ : నువదికొడు లెండి. వెంకటసుబ్బయ్యగారిది.

రంగమ్మ : (వేపస్థంలోంచి) యికవనాసంగా రున్నారా?

విశ్వ : (కుడివైపుమాసి ఉలికిపడి) చచ్చాంగా భగవంతుడా! యీ ఆహవాళ్యం యే సమయానికి రాకూడదో సరిగా ఆసమయానికి వస్తాను—ఒరేయ్ గణపతీ నేను లేచి చెప్పి—వస్తున్నానునీని వెంటనే పంపించేయ్యి.

(తొందరగా లోనికి వెళ్లి పోతాడు. కుడివైపు నుంచి రంగమ్మ వస్తుంది. జుతు చిందరవందగా ముఖంమీద పడుతోంది. ఎగుపు జాకెటు, ముత్యచీర కట్టుకొంది. ముక్కుకు కమ్మివుంది. ఆమెలోని సహజ సౌందర్యాన్ని ఆమె వేషం మరుగుపరుస్తోంది. చూడగానే సంస్కారంలేచి మనిషిని తెలుస్తుంది. వయస్సు 20-25 సంవత్సరాల మధ్య యెంతైనా వుండవచ్చు.)

రంగ : (గనూనే బిగ్గరగా) యేదీ? యికవనాసంగా రిదీ?

గణ : ఎందుకు?

రంగ : అదంతా నీకెందుకంట

గణ : నువ్వు—కొంపతీసి—రచయితల సమావేశానికి రాలేదుకదా?

రంగ : (కోపంతో) సాలించగయ్యో, సాలించు; యీయొక పక్కలు, యేదొకొలాలు వాదగిరి పంజెయ్యవ్—యి కే వ నా దం గారెక్కడున్నారో చెప్పు.

గణ : అదేమో నాకేం తెలుసు?

రంగ : యిక్కణ్లేరా?

గణ : లేదు.

రంగ : యెందుకు లేనో నేను చూస్తాను (గుడ్డరిమి చూసి) యీగదిలోపల యెవరున్నాడు?

గణ : అదంతా నీ కవనసతం.

రంగ : (పేకీ కిందికి చూసి) అబ్బో కుర్రోడు కబురాడ తన్నాడు, కబుర్లు—తప్పుకో నేను గదిలోకెళ్ళి నూసాస్తాను. (చిరచరా గదిదగ్గరకు వెళుతుంది)

గణ : (అమాంతంగా గదివ్యారానికి అడ్డువచ్చి) లోపలికి వెళ్ళేదానికి వీలేదు.

రంగ : యెందుకు యీలేదో నేను చూస్తాను. (పైట చెంకు మొలమట్టూ తిప్పి మొలలో దోపుతుంది.)

గణ : (కెమెరాచేత్తో పట్టకొని) ఆ పోజ్ లో ఒక పోజ్ తీసాను. కదిలకుండా నిలబడు.

రంగ : ఓహో! కుర్రోడో!—పోజ్ తీస్తాడంట! పోజ్ తీసే, నెవ్వు మెలెయ్యగల్గు (గణపతిని రెక్క పట్టకొని పక్కకు లాగేసి తొందరగా గదిలోకి వెళ్ళి పోతుంది)

గణ : (బిగ్గరగా) గురువుగారూ! వ్యవహారం నా చెయ్యిదాటి పోయింది.

(వెంటనే రంగమట్టి విశ్వనాథాన్ని చెయ్యి పట్టుకొని గదిలోంచి లాక్కువస్తుంది.)

రంగ : (గణపతికేసిచూస్తూ) ఏం కుర్రోడా? నాకళ్లు మూర్ఛామసుకున్నావా? వుప్పుడునెప్పు యిశద నాదంగా రెక్కడున్నారో?

గణ : నువ్వు మా గురువుగార్ని విడిచిపెడతావా లేదా?

రంగ : (బిగ్గరగా) యిడిసి పి:సుగాక యిడిసిపెట్టను. రెక్క పట్టుకుని యాడుసు కెళ్తాను. మద్దినీ నువ్వెవరవ్రా అంట!

గణ : (కోపంతో) యీడ్చుకు వెళ్ళడానికి నువ్వెవరవ్రా అని నేనంటాను!

రంగ : ఈయనకీ నీకు సంబంధం యేంటో నెప్పు?

గణ : ముందు నువ్వు చెప్పు.

రంగ : నాతో యెందు కబద్దమాడేవో ముందు నాకు జవాబు నెప్పుకో!

విశ్వ : (యేంతో చక యిద్దరికీసీ చూస్తూ వుంటాడు. మగ్గలో అందుకొని) యేమిటి శ్రీరంగం.....

గణ : (కోపంతో) మా గురువుగార్ని నిలదీయడానికి నీకు గల హక్కుమిటో ముందు చెప్పు!

రంగ : మా యిద్దరిమద్దీకీ రాదానికి నువ్వెవరవ్రా?

గణ : యీ కళామండపంలోకి రావడానికి నీకు వున్న హక్కుమిటి?

విశ్వ : (గణపతిని బ్రతిమాలుతూ) వూరుకోరాబాబూ!

రంగ : (విశ్వనాథాన్ని చూపిస్తూ) యీయన్ని దాసి పెట్టడానికి నీ అక్కంటి?

విశ్వ : శ్రీరంగం! నా మాట విను. గోలచెయ్యకు. యిక్కడికి పెద్ద మనుషులు వస్తారు.

రంగ : (కోపంతో) రానియ్యే. ఆ పెద్ద మనుషులు ముందే పెడతాను. — నన్నిలా అన్నాయం నెయ్యడానికి నేన్నీ కేంసేశాను?

విశ్వ : నే నేం అన్నాయం చెబాను?

రంగ : ఆ నేన్నయంకామా! (యేమిస్తూ) ఊ! ఊ! నన్నిలా ఉసుగుపెడితే నీకేమిస్తాది... నేను సిన్నప్పట్టుంచీ...

విశ్వ : (మగ్గలో అందుకొని) ఉమ్! వూరుకో శ్రీరంగం! అదంతా యిప్పు డెందు?

గణ : (సంతోషంతో) గురువుగారూ! ఈవిడ ఎవరండీ?

విశ్వ : (చిరాగ్గా) నా శిష్యురాలులేవోయ్! వూరుకో!

గణ : (మరింత ఆశ్చర్యంతో) మరి ఆపస్వరాలు పలుకు తోందేం?

విశ్వ : (చినుగ్గా) అబ్బో! అంతలోతులకు పోకురా!

రంగ : రెండు రోజుల్నించి యెందుక్కనబడ్డంలేదు? నిన్నే దేవుళ్ళా నమ్మకున్నావా?

విశ్వ : (బ్రతిమాలుతూ) శ్రీరంగం! నామాటవిని ఇప్పటికి వెళ్ళిపో. నేను ఒక గంటలో వస్తాను.

రంగ : నేన్నచ్చినా ఒప్పుకోను.

గణ : చచ్చిపోయిన తిరనాతె యిటువంటినాళ్ళే కామినీ భూతలౌతారట!

రంగ : (అమాంతంగా గణపతి చొక్కాపట్టుకుని) యేంటి కుర్రోడా అంటున్నావ్?

గణ : (ముందుకుచూస్తూ) హా! హతోస్మి! (కుడివైపు చూపిస్తూ) రామచంద్రకవిగారూ యింకా చాలామంది వస్తున్నారు.

విశ్వ : (తొందరగా) రంగమ్మా! నువు గదిలోకి వెళ్ళిపో. మేం పిలిచేవరకూ యివరిలకు రాకు మనీ!

రంగ : నేనెందుకెళ్ళాలి?

గణ : అబ్బబ్బ! నీతో ఆర్గ్యూ చెయ్యడానికి టైం లేదమ్మామహాత్మి! లాపలికి వెళ్ళిపో!

చ తు ర్మ ఖ య

విశ్వ : నడు! నడు! ఆలస్యం చేస్తే కొంపములుగుతుంది.

(విశ్వనాథం గణపతి కలిసి ఆమెను లోనికిపంపి తలుపులు దగ్గరకు వేస్తారు. యిద్దరూ ఒకరికేసి ఒకరు విషాదగా చూసుకొని—యేమీ యెరుగ నట్లు కుడివైపు చూస్తూవుంటారు. రామచంద్ర కవి, కీర్తిశ్రీ, కమలాకరం మాట్లాడుకుంటూ కుడి వైపునుంచి వస్తారు. రామచంద్రకవి సిల్క లాల్సీ, గ్లాస్కోపం చె కట్టుకున్నాడు. భుజం మీద కొత్తగజులు వా వుంది. ముఖం ప్రకాం తింగావుంది. చిరునవ్వు నవ్వుతూ మాట్లాడటం ఆలవాటు. వయస్సు 60 సంవత్సరాలు— కమలాకరం సన్నంగా, పొడవుగా వున్నాడు. కళ్ళు లోతుకుపోయి వున్నాయి. నలిగిపోయిన పురాయి, పొట్టిచేతుల చొక్కా—జుత్తు చిందరవంసరగా వుంది. వయస్సు 80 సంవత్సరాలు.)

రామచంద్రకవి : (కమలాకరంతో) మీరు చెప్పింది నిజమే! అతడు పండితుడే కావచ్చు. —ఎవరు యే మంచిపని చేసినా విమర్శించే స్వభావం ఆతనిది.

కమలాకరం : వారిని ఆహ్వానించినంతమాత్రాన నష్టమేముందండి?

కీర్తిశ్రీ : అంతా నష్టమే! అడుగుడుగుకు అడ్డుతలులు తూవుంటే మీరేం చెయ్యగలరు?

రామ : కమలాకరంగారూ! వారిసంగతిమాకు పూర్తిగా తెలుసు. వారితో కలిసి యిరవై సంవత్సరాలు పనిచేశాం.

కీర్తి : ఆయన కొందరు ఆనామధేయుల్ని చేరదీసి ఒక ముతా కడుతూవుంటాడు.

కమ : వారిలో చాలా మంది రచయితలు వున్నారన్న విషయం మనం ఒప్పుకోవాలి.

కీర్తి : అవును. ఉన్నమాట వాస్తవమే. కాని వారి నందరినీ యిప్పుడు ఆహ్వానిస్తే యీ సమావేశం రసాభాసమవుతుంది,

కమ : (ఆశ్చర్యంతో) రచయితల నందరినీ విడిచిపెట్టి యీ సమావేశానికి యెవరిని ఆహ్వానించినట్టి?

కీర్తి : కమలాకరంగారూ! ఆ విషయాలన్నీ మన కెందుకు? పెద్దవారు—రామచంద్రకవిగారి నిర్ణయానికి విడిచి పెట్టడం శ్రేయస్కరం.

రామ : అటువంటి గొప్పవాళ్ళను, నాయకులను ఆహ్వానించినప్పుడు సభ ప్రకాంతంగా వుండాలి. గందరగోళం జరగకూడదు.

కమ : రామచంద్ర కవిగారూ! మీరు అన్యధా భావించకపోతే నా అభిప్రాయం చెబుతాను.

రామ : చెప్పండి.

కీర్తి : దానికేం చెప్పండి. మనలో మనం అన్ని విషయాలూ కూలంకషంగా చర్చించుకోవడం మంచిది.

కమ : సాహిత్య సభలకు రాజకీయనాయకులను ఆహ్వానించడం మంచిది కాదని నా నమ్మకం.

కీర్తి : మీ ఉద్దేశం?

కమ : సాహిత్య రంగాలో ప్రవేశించేది వారు యేం మాట్లాడతారు? వారి స్వీయాభిప్రాయాలు వినడానికి చాలా సహనం ఓర్పుకావాలి.

రామ : గోపాలరావుగారు అందరు నాయకులవంటి వారు కారు. ఆయన కొన్ని పుస్తకాలు రాశారు. సంగీతం, వృత్తం చెబుతైన కళలతో కూడా ఆయనకు అపారమైన పరిచయం వుంది.

కమ : అయితే సాహిత్యాన్ని రాజకీయ ప్రయోజనాల కోసం వుపయోగించుకోరంటారా?

రామ : మేం అందరం వుండగా అటువంటిది జరగ నివ్వం.

విశ్వ : (రామచంద్ర కవిని సమీపించి) నమస్కారం.

రామ : (నమస్కారం అందుకొని) ఏమిటి విశ్వనాథం గారూ మనవాళ్ళు యెవరైనా వచ్చారా?

గణ : (కలగ జేసుకొని) చాలా మంది వచ్చారండి. పెద్దపెద్ద వర్తకులు, అధికారులూ, చాలామంది గొప్ప వాళ్ళంతా (ఎడమవైపు చూపిస్తూ) ఆ వరస కుర్చీలలో కూర్చున్నారు. వాళ్ల వెనుక నిలబడిన వాళ్లంతా డివాలీ బంబ్రోతులూ, కారు డ్రైవర్లూను.

రామ : (కీర్తిశ్రీతో) టీ ఎక్కడ యేర్పాటు చేద్దాం.

కీర్తి : (ఎడమవైపు చూపిస్తూ) ఆహ్లాదాగారేవుంది.

రామ : (విశ్వనాథంతో) మీ వర్తకాలలో యేర్పాటు చేస్తే?

విశ్వ : (యేం చెప్పాలో తోచక) యిక్కడ అంత...

గణ : (వెంటనే అందుకొని) అంత బాగా వుండదండీ.

రామ: ఒకసారి లోనికి వెళ్ళి చూద్దాం. (గదికేసి వెళ్ళి బోతాడు)

విశ్వ: (భయంతో) వద్దండి. వద్దండి.

కీర్తి: (అనుమానంతో) యేం?

గణ: (ముందుకు వచ్చి) అన్ని సామాను చిందర కందరగా అడ్డుగా వున్నాయండి. ఇంకా యేమీ సర్దులేదు.

కీర్తి: అటువైపు హాలు బాగానే వుంది. అక్కడ పార్టీ యేర్పాటుచేద్దాం. తరవాత సమావేశం యిక్కడ జరుపుకోవచ్చు.

(కీర్తి ముందు—వెనుక రామచంద్రకవి, కమలాకరం ఎడమవైపు వెళ్ళుతూ వుంటారు)

విశ్వ: రామచంద్రకవిగారూ!

(రామచంద్రకవి ఆగి వెళ్ళి తిరిగి చూస్తాడు.

కీర్తి, కమలాకరం నివ్వు)మిస్తారు)

రామ: ఏమిటో త్వరగా చెప్పండి.

విశ్వ: నా మాట మరిచిపోయారా?

రామ: దేన్ని గురించి?

విశ్వ: నాటకసంఘంలో నా సభ్యత్వం గురించి.

రామ: అలా! ఆవిషయం నేను మరిచిపోలేదు. జాబితా తయారుచేసేటప్పుడు నేను దగ్గరే వుంటాను.

విశ్వ: మీ మేలు మరిచిపోను. నాటకసంఘంలో నేను మీ సిద్ధాంతాలకు అనుకూలంగా నడుచుకుంటాను.

రామ: తరవాత స్థిమితంగా మాట్లాడదాం. (వెళ్ళి బోతూ వుంటాడు)

విశ్వ: మరో చిన్న మసలి.

రామ: నాకు టైం లేదు. త్వరగా చెప్పండి.

(రంగమ్మ ఆకస్మికంగా తలుపులు తెరిచి ద్వారం దగ్గర నిలబడుతుంది)

రంగ: (చిరాగ్గా) అబ్బబ్బా! యేంటి సాద...

(ఆమెను చూడగానే విశ్వనాథం, గణపతి కంగారుపడతారు. గణపతి ఆమెను లోపలకు వెళ్ళి తలుపు దగ్గరకు వేస్తాడు)

రామ: ఆవిడ యెవరు?

గణ: ఆవిడ మా గురువుగారి...

విశ్వ: (అమాంతంగా మగ్గలో అంగుళాని) కిష్టం రాలు లెండి.

రామ: అలా వుంటే?

గణ: జానపద నృత్యంకోసం వేవం వేయించామండి. (గణపతి తలుపు గట్టిగా పట్టికొని నిలబడతాడు)

విశ్వ: రామచంద్రకవిగారూ! మీరు నాకు మరో చిన్న సహాయం చెయ్యాలి.

రామ: చెప్పండి.

విశ్వ: గోపాలరావుగారు మీ మాటకు ఎదురు చెప్పారు.

రామ: అతనికి నామీద గౌరవభావం వుంది సాధారణంగా నేను చెప్పింది కొదవదు.

విశ్వ: మరేమీ లేదు. మీరచయితల సమావేశం ముగిసిన గానే వారు నా వస్త్రవళాకు వచ్చి యేర్పాటు చెయ్యాలి.

రామ: చెబుతాను.

విశ్వ: చెప్పడం కాదు. తమకు తప్పకుండా ఏర్పాటు చెయ్యాలి!

రామ: మా సమావేశానికి మీరు కూడా వస్తారు కదూ ఆప్పుడు మాట్లాడదాం (ఎడమవైపు నివ్వు) మిస్తాడు.)

గణ: ఈతలుపు పట్టికోలేక నా ప్రాణం పోతోంది. లోపల్నించి ఆమె ఉడుం పట్టు పట్టి లాగుతోంది.

విశ్వ: యిదక్కడి ఖర్మ వచ్చి పడిందిరా!— యీమెను వెంటనే యిక్కడినుంచి పంపించక పోలే మన మర్యాద దక్కదు.

గణ: ఆమె మర్యాదగా వెళ్ళిపోతుందన్న ఆశ నాకు యేకోశానా లేదు.

విశ్వ: యిప్పుడీ అపాయం నుంచి తప్పకోవడం యెలాగో నాయనా?

గణ: (ఆకస్మికంగా) నాకో అద్భుతమైన ఉపాయం తోచిందండి.

విశ్వ: యేమిటో వేగం చెప్పితగలడు! గోపాలరావు గారు వచ్చే సమయానికి యీమెను వైకి పంపించాలి.

గణ: ఎక్కడికీ పంపవక్కలేదు.

విశ్వ: ఎక్కడైనా దాచేద్దామంటావా?

గణ : దాచవక్కలేదు. దర్జాగా కుర్చీమీద కూర్చో
పెడదాం.

విశ్వ : నువ్వు చెప్పేదేమిటా బాబూ!—నీ గుళవు
గారు యిలా మర్యాదగా బతకడం నీకు ఇష్టం
లేదా?

గణ : నేనెప్పుడీ పూర్తిగావినండి. యిప్పుడు
రంగమ్మగారిని బయటకు పంపడం మంతరం
కాదు.

విశ్వ : అలాగే కనబడుతోంది.

గణ : మనం వెంటనే ఆమెను చక్కగా అలంకరించి
న రీతిగా మార్చేద్దాం.

విశ్వ : యీ వుపాయం వెనుక ఆపాయం వుంది సుమీ!

గణ : మనం రంగమ్మగారిని బాగ్త్రగా కొడుకో
వాలి. ఆమెను నోరు విప్పకుండా చెయ్యాలి.
కారుమబ్బులో మెరుపుతీగలా దూరాన్నుంచి
తళుక్కున మెరిస్తేచాలు. గోపాలరావుగారి...

విశ్వ : (చువ్వలో అందుకొని) నీ కవిత్యం కట్టిపెట్టు!
అసలు విషయం చెప్పు.

గణ : (లేటిగా) అబ్బే! యేం లేదండి గోపాలరావు
గారు రాగానే మన రంగమ్మగారు యెదురు
వెళ్ళాలి. పూలమాల ఆయన మెడలో వెయ్యాలి
తిరవాత ఎనిమిదడుగుల దూరంలో—చక్కని
భంగిమలో—శిల్ప సుందరిలా కదలకుండా
కూర్చోవాలి.

విశ్వ : (భయంతో) యేమీ ప్రమాదం లేదంటావా?

గణ : యిక టైంలేదండి. వెంటనే మనం పని ప్రారంభం
చాలి. (తలుపు విడిచిపెడతాడు. రంగమ్మ
కోపంతో ధూకుడుగా ప్రవేశిస్తుంది.)

రంగ : ఎన్ను—బోనులోయెలకలాగ—లోపలపెట్టేసి
జారిపోదా మనుకుంటున్నారా? నీ నిక్క
బుంచి కదిల్చు.

గణ : నువ్వు కదలకుండా కూర్చోరడమే మాకు కావాలి
సేంది (ఒకకర్చి ప్రక్కకులాగి) కూర్చో!

విశ్వ : చూడు క్రింగం! నువ్వు మాకు ఒక సహాయం
చెయ్యాలి.

గణ : నీ మేలు ఛ నే మరిచిపో.

విశ్వ : యిక్కడకు పెద్దపెద్దవాళ్ళు వస్తారు.

రంగ : ఐ నే రానియ్. నాకేం?—యీ పెద్దోళ్ళ
బండారం ఎవళ్ళకి తెలియదంట?

గణ : నీతో మంకెతంటా వచ్చి పడిందంట!

రంగ : (కోపంతో గణపతి కేసిమాసి) యేం? యెలా
గుంజింటి?

విశ్వ : రంగమ్మా! నామర్యాద నీ చేతుల్లోవుంది.
నేను చెప్పినట్లుచిని నా పగువు నిలబెట్టు.

రంగ : నువ్వుసెప్పిన మాటకల్లా గంగిగద్దులాగ తలూపు
తున్నాను. అందుకే నా బతు కిలా గొచ్చింది.

గణ : (బిగరగా) ఉప్! యీ ఒక్కసారికై నా మా
మాట వినవమ్మా మహాతల్లీ!

విశ్వ : యిక టైంలేదు రంగమ్మా! నువ్వు ఒప్పుకోక
పోతే లాభంలేదు.

రంగ : (కోంచెం మెత్తిబడి) ఏం సెయ్యాలేను?

గణ : యేమీ చెయ్యొద్దు. కూర్చోవమే!

రంగ : (నవ్వుతూ) ఓన్! యింతేవా! అలాగే
కూచుంటాను.

విశ్వ : ఆయిదు నిమిషాలపాటు మేం ఏం చెప్పినా
నువ్వు వివారి. నీ వేదం మార్చేస్తాం.

గణ : నిన్ను నాట్యకతెలా తియ్యగచేస్తాం. అంటే
సినిమాలలో నాట్యం చేస్తారు చూశావ్!
వాళ్ళలా చేస్తాం.

విశ్వ : ఒక గొప్పవాయకు డొకాయన వస్తున్నాడు.
ఆయన రాగానే నువ్వు సిగ్గు అభినయించి...

గణ : (చువ్వలో అందుకొని) ఆ అభినయం నేను
నేర్చుతానే!

విశ్వ : పూలదండ ఆయనమెళ్ళో వెయ్యాలి.

రంగ : (బిగరగా) అమ్మ బాబోయ్! ఆ పనినూతం
నేను సచ్చివా సెయ్యను. (విశ్వవాసం మీదికి
వెళ్లి కోపంతో) యెంతిదియినా నీకు నీతిలేక
పోతే నాకు లేదనుకున్నావా?

గణ : హా! చచ్చితిమి! అడుగడుగునా హంసపాడే!

విశ్వ : అందులో తప్పేంలేదు క్రిరంగం.

రంగ : మీ పెద్దోళ్ళేంకేసివా తప్పుండను. మొన్న
సిన్నమ్మకూతురు రాజిని చెరువు గట్టుమీద
(గణపతిని చూపిస్తూ) యిలాంటి కుర్రోడోడు
సెంగట్టుకు లాగేడంట!

గణ : (బిగరగా) హా చచ్చితిమి! నేను కాదు.

రంగ : అప్పుడే మయ్యిందో యెగుగుదువా? కులమో
శ్లీందరూ వొచ్చి వొంద రూపాయలు
తప్పేనేరారు.

విశ్వ : ఆదంతా యిప్పుడెందుకులే రంగమ్మా! పోనీ
దండ చేతికిచ్చేయ్యి చాలు.

రంగ : అలాగంటే ఒప్పుకుంటాను.

విశ్వ : నువ్వసలు నోరు తెరిచి మాట్లాడకూడదు.

గణ : యెవరేం ప్రశ్న వేసినా (అభినయించి
చూపిస్తూ) యిలా ఓరమాపుమాసి, చిరునవ్వు
విసిరి పూరుకోవాలి.

విశ్వ : దూరంగా కూర్చుని చూస్తూవుంటే చాలు.

గణ : నోరు తెరిచావో మేం ఆఖరమకో.

రంగ : (విశ్వనాథంతో) యిదంతా అయిపోయినాక
యింటికొస్తావా మరి?

విశ్వ : ఓ! తప్పకుండా!

గణ : (కళ్లు పెద్దవిచేసి) మరొకానినడకను కాదు—
కాదులోనే యింటికి వెళ్లడం.

విశ్వ : సంచి పట్టుకురా గణపతి!

(గణపతి ఒక్కదూకు దూకి గదిలోకి వెళ్తాడు.)

రంగ : యిదంతా యేంటి?

విశ్వ : తిరవాత చెప్తానుగా!

(గణపతి సంచి తీసుకువచ్చి దానిలోని పాదరు
డబ్బాలు, రంగులు వగైరా తేబిలుమీద పెడ
తాడు.)

విశ్వ : (రంగమ్మతో) కూర్చో.

(రంగమ్మ కూర్చోలో కూర్చుంటుంది. గణపతి
ఒక నల్లగుడ్డ తీసుకువచ్చి—జాత్తు ముఖంమీద
పడకుండా తలకు కడతాడు. విశ్వనాథం ఆమె
ముక్కుకు వున్న కమ్మి తీసేస్తాడు. ముఖానికి
పాదరు అద్దుతాడు. గణపతి “ఐపో పెన్సిల్”
తో కనుబొమలు దిద్దుతూ వుంటాడు. ఎడమ
వైపునుంచి వెంకటసుబ్బయ్య, పాపారాయుడు
మాట్లాడుకుంటూ వస్తారు.)

పాపా : (వనూనే) నే నూరుకోలేదులే! ఘట్టిగా
అడిగేశాను. “పాతబియ్యం కావాలన్నవాట
తమరు పెప్పనేలేదు. నా దగ్గ రున్నయ్య
మూడేరకాలు, వెంకటస్నానం, కిష్టకొటుకులు.

అక్కళ్లు—యేం బియ్యం కావాలో తమరు
సెలవియ్యండి.” అన్నాన్నేను.

వెంక : వర్తకులమీద మునుపు ఎంత గౌరవం వుండేది!
(ముందుకుమాసి సంతోషంతో) ఏమండోయ్!
విశ్వనాథం గారూ! ఇవేళ నాట్యం కట్టిస్తన్నా
లేమిటి?

విశ్వ : (తోందర పడుతూ) అబెబ్బే...యేం లేదండీ.

పాపా : (రంగమ్మను పైకి కిందకి చూసి) ఓహోహో!
ఏదం యెంతో సక్కుగావుంది! ఎంకటసుబ్బయ్య
గారూ! మీరు సెల్లే సమ్మెరుగాని—యెనక
ట్రోజాలు యేం రోజులండీ!

వెంక : (రంగమ్మకేసి చూస్తూ వెకిలిగా నవ్వి) అమామా!
ఆ రోజులే అంత!

పాపా : యేటేటా భాగోతం కట్టేవోరు. సీర సింగ
రించుకోని తెరలోంచి భామ వచ్చేసరికి తెల్లరి
పోయాది.

గణ : (తల పైకెత్తి) అయితే పాపారాయుడు గారూ!
మరి భాగోతం యెప్పుడయ్యేది?

పాపా : భాగోతం నూడ్డాని కెవడెల్లి సచ్చాదయ్య!
నీలాంటి కుర్రగుంటలంతా భామ వేదం వచ్చే
దాకా వూసరికి బిగబట్టుకున్ననీయ రమకో!
యీలోపుని వంత పాటగాడు సెప్పు కోసిన
మేకలాగ కుయ్యోమని ఒకటే అరుపు.

గణ : (విశ్వనాథంతో) కురుపు గారూ! ఇక్కడ వుంటే
మన పని అవదు.

విశ్వ : సరే! లోపలికి వెళ్లిపోదాం. వెంకట సుబ్బయ్య
గారూ! మరి మీ చందామాట మర్చిపోతు
న్నారు.

వెంక : (రంగమ్మకేసి చూస్తూ) అలాగే ఇస్తానండీ.

గణ : (జేబులోంచి వెంటనే రసీదుల పుస్తకం తీసి)
ఒక యాభై రూపాయలు రాయమని సెలవా?

వెంక : (తోందరపడుతూ) వద్దొద్దు. ఇప్పుడు నాదగ్గర
పది రూపాయలకంటే యెక్కువ లేవు. (జేబు
లోంచి పర్సనీటీ పదిరూపాయల నోటు గణపతి
కిస్తాడు. గణపతి వెంకటసుబ్బయ్యకు రసీదు
ఇస్తాడు.)

గణ : పాపారాయుడు గారూ! మీకుకూడా ఒక పది
రూపాయలు రాస్తానూ?

పాపా : (ఖం గా గు పడుతూ) వీనుమోయ్! ఆ పని మాత్రం నెయ్యకు. పదికి మనకి పడదు. యెన కటి భాగోతం రోజుల్నిగ్గుంచీ ఇప్పుడుదాకా మందొకటే రేటు! మూడూముచ్చెవక రాసుకో. అంతకంటే దమ్మిడీ యెక్కువివ్వను.

గణ : ముచ్చెవక అంటే యేమిటి?

వెంక : ఆ మాత్రం తెలియ దటయ్యా! ముచ్చెవక అంటే మూడు పావలాలు.

విశ్వ : (గణపతితో) తొందరగా కానియ్. మనకి టైం లేదు.

(గణపతి రసీనురసి పాపారాయుడికియిస్తాడు. పాపారాయుడు రసీను జాగ్రత్తగా పరిశీలించి చూసి—జేబులోంచి చిన్న సంచితీసి—సంచి చుట్టూ కట్టివున్న తాడు జాగ్రత్తగా విప్పి మూడు రూపాయల ముప్పావలా లెక్క పెట్టి యిస్తాడు.)

గణ : (డబ్బు తీసుకొని విశ్వనాథంతో) గురువుగారూ మీ రిద్దరూ లోపటికి వెళ్ళిపోండి. నేను అన్నీ సర్దుకొని తుణుంటో వస్తాను.

వెంక : (రంగమ్మను పరిశీలనగా చూస్తూ) యీవిటి యిదివర కెప్పుడూ చూసినట్లు లేదే, కొత్తగా చేరిందా?

గణ : అచ్చే! లేదండి. పాతావిడే! యింతవరకూ రంగం మీదికి తీసుకు రాలేదు.

వెంక : పేరేమిటి?

గణ : పేరా? అటువంటి యిటువంటి పేరు కాదు. (విశ్వనాథం భయంతో గణపతి కేసి చూస్తాడు. గణపతి తన ధోరణిలో) అసలు మేం పేరుకే ప్రాముఖ్యం యిస్తాం. మనిషితోపాటు పేరు కూడా నాట్యరంగానికి అనుగుణంగా వుండాలి. (కళ్ళి పెద్దవిచేసి) యీమే పేరు రంగముణి!

(విశ్వనాథం రంగమ్మ లోపటికి వెళ్ళిపోతారు.)

పాపా : (బిగ్గరగా నవ్వుతూ) పేరు మాత్రం మహా ముద్దుగా వుంది.

(గణపతి రంగు డబ్బాలు వగైరా తేబిలు మీది నుంచి తీసి సంచిలో సర్దుకొని లోనికి వెళ్ళి పోతూ వుంటాడు.)

వెంక : ఆబ్బాయ్! మాట! (గణపతి ఆగి వెనక్కి తిరిగి చూస్తాడు.) ఫోటోలు మాట మర్చిపోయేవు సుమీ!

గణ : యెంత మాట! మరిచి పోవడమే! ఫోటో తియ్యవలసిన సమయంలో నాకు కొంచెం సౌంజ్ చేయ్యండి. చాలు! మిగిలిన వ్యవహారం నేను చూసుకుంటాను.

(గణపతి లోనికి వెళ్ళిపోతాడు.)

పాపా : (వెంకటసుబ్బయ్యతో) ఫోటో లేంటంకి?

వెంక : (తేలిగా) ఆ! యేం లేదు. అలాంటి పెద్ద వాళ్ళతో ఫోటో తీయించుకుంటే సరదాగా వుంటుంది చూడండి.

పాపా : బాబ్బాయి! గోపాలరావు గారితో కలిపి నాక్కూడా ఒక ఫోటో తీయించుకురూ! అలాంటి ఫోటో ఒకటి మా కొట్లో వుండాలి. నీటికి మాటికి నీన్నా పెద్దా మా కొట్లమీద కెగబడుతుంటారు.

వెంక : అలాగే చద్దారెండి.

(బయట కాదు ఆగిన స్వని వినిపిస్తుంది. ఎవరు వైపునుంచి తొందరగా రానుచంద్రకవి, కీర్తికీ వస్తారు. వారి వెనుక కమలాకరం వస్తాడు. గది లోనుంచి విశ్వనాథం వస్తాడు. అందరూ యెదురువెళ్ళి కుడివైపునుంచి గోపాలరావును తీసుకువస్తారు. గోపాలరావు తెల్లగా, పొడవుగా వున్నాడు. నల్లటి లాంగుకోటు, పంచె కట్టు, కళ్ళిజోడు—ముఖంలో—రాక్షసి వుట్టి పడుతూవుంటుంది. వయస్సు 40 సంవత్సరాలు.)

రామచంద్రకవి } : యిలా దయచేయండి. యిలా. కీర్తికీ }

గోపాల : (అంతా కలయజూసి) సాహితీవేత్తల గొప్పిలో పాల్గొనడం నాకు చాలా సంతోషం.

కీర్తికీ : అసలు తమ వంశమే అటువంటిది.

రామ : (ఒకొక్కరినీ పరిచయం చెస్తూవుంటాడు.) వీరిపేరు కీర్తికీ.

గోపా : (కీర్తికీ సమస్కారాన్ని అందుకొని) వ్యాక హారిక భాషకు వ్యాకరణం రాస్తున్నది వీర కదూ?

రామ : అవునండి. వీర!

కీర్తి : పూర్తిచేసేశానండి. ముద్రణ సౌభాగ్యమే
యింకా నోచుకోలేదు.

రామ : మీరు వెంకటసుబ్బయ్యగారు. ప్రఖ్యాత వర్త
కులు. సాహిత్య బోధకులు. (వెంకటసుబ్బయ్య
నమస్కరిస్తాడు.) మీరు పాపారాయణుగారు,
వీరుకూడా ప్రముఖ వర్తకులు. సారస్వతాభి
మానులు. (పాపారాయణు నమస్కరిస్తాడు.)
మీరు విశ్వనాథంగారు (ప్రసిద్ధ నాట్యాచార్యులు.

గోపా : (నవస్కారం అందుకొని విశ్వనాథంతో)
మీరు కార్మిక నాయకుడు అవతారంగారికి
యేదో ఆవుతారుకదా?

విశ్వ : ఆ నవ నాకు స్వయంగా మేనమామేనండి.

గోపా : మీకు సంఘంలో సభ్యత్వం యిప్పించమని
ఆయన నాకు చెప్పారు.

విశ్వ : తమరు యీ సమావేశం ముగిసిన తరువాత నా
సర్వకాలకు దయచేయాలి.

గోపా : చూస్తాను. ఆలోచిస్తాను.

రామ : విశ్వనాథంగారి వర్తనకాల (ద్వారంకేసి
చూపిస్తూ) యిగిసింది.

గోపా : చూద్దాం, తైంపుంటే తప్పకుండా వస్తాను

రామ : మీరేమీ కమలాకరంగారు, ప్రస్తుతం ప్రతి
కలలో యెక్కువగా రాస్తున్న వారిలో వీరొ
కరు.

(కమలాకరం దూరాన్నుంచి నమస్కరిస్తాడు.)

గోపా : (కమలాకరంకేసి నిరక్షులంగా చూసి) ప్రతి
కలు నేను చదివను. నేటి ప్రతికా రచయితల
చేర్లు నాకు తెలియవు.

రామ : యిలా దయచేయండి.

(ముంగు రామచంద్ర కవి, వెనుక గోపాలరావు
ఆ యిద్దరి వెనుకా మిగిలివారు ఎడమవైపు
నిష్క్రమిస్తారు. — ఇది తిరుపు అనంతంగా
తెరుచుకొని ఒక్కదాకు దూకి గణపతి ప్రవేశి
స్తాడు. అతని భుజానికి కేమేరావుంది.)

రంగ : (దార్వాదగ్గర కనిపించి) లోపలికొచ్చేసంటే
నెవ్వరి మెలేస్తాను నేను పిలిసేదాకా రాకు.
(తిరుపులు దగ్గరకు వెళ్ళేస్తుంది)

గణ : ఏ పని చేయకుండా కూర్చోవడమంటే మనకు

చచ్చినంతపని (తిరుపుదగ్గరకు వెళ్ళి) రంగమా!
రంగమా!

రంగ : (నే పగ్గం లోం ? కోపంతో) మాటా
డొడ్డంటే మణిసివి కాదా?

గణ : బానీ ఆ నాడైల ఆయినా యిలా పారెయ్య
వయ్య తల్లీ, కొంచెం ప్రాక్టీసు చేసుకుంటాను.

రంగ : నువ్వు గింజకు సచ్చివా తిలుపు తియ్యను.

గణ : (ఔరగా) నన్నెం చెయ్యమంటావిక్కడ?

రంగ : (కోపంతో) ఎందుకలా సిండుల్లాక్కుతావ్?

గణ : (సంతోషంతో) భలే! బాగా జ్ఞాపకం
చేశావ్. చిందులు! (తేలిలమీద దగు వేస్తూ
పాటపాడతాడు.)

రామ తెచ్చిన మల్లీ మొగిలు
ముడువనంటుంది — చిలుకా
పలుకనంటుంది!

పాపా : (ఎడమవైపునుంచి వచ్చి) సిన్నోదా! మా
బాగా పాడతన్నావే!

గణ : పాటపాడడం గొప్పతనం కాదండీ పాపా
రాయుడుగారూ! పాటకు తగ్గరింకా అడుగు
వేసి అభినయించాలి

పాపా : శ్రీ రాజితం కూతుర్నిమీద పిచ్చి పిచ్చాల్లే
నీ తియిపోయానోరు పాటపాడి ఆడుగేసుంటే
నెయ్యా, తిలా, కన్ను అన్నీ ఒకటే
తిండి!!

(వెంకటసుబ్బయ్య, కీర్తిశ్రీ మాట్లాడుకుంటూ
ఎడమవైపునుంచి వస్తారు)

వెంక : (ప్రవేశిస్తూ) రంగమాత్రం పక్కారంగు.
రంగు గ్యారంటీ యివ్వగలను కొని గుడ్డ
గ్యారంటీ యివ్వలేను.

కీర్తి : అది విడిచిపెట్టి మరోరకం యివ్వండి ఖరీదు
స్వల్పంగా వుండాలి. ఒక ఆరతాను ప్రస్తుతానికి
చాలా.

(వెంకటసుబ్బయ్య, కీర్తిశ్రీ మాట్లాడుతూ
కుడి చివరకు వెళితాడు. ఎడమవైపునుంచి
కీ.గా గోపాలరావు వస్తాడు. అతని వెనుక
రామచంద్ర కవి వస్తాడు.)

రామ : (గోపాలరావుతో నెమ్మదిగా) మా అబ్బాయి
విషయం కొంచెం...

గోపా : (మధ్యలో అందుకొని) ఆవును, జ్ఞాపకంవుంది అనే చూస్తున్నాను.

రామ : ఏదో ఒక కాఖలో...

గోపా : ఆలోచిస్తాను.

రామ : (మధ్యను వున్న పెద్దకుర్చీ చూపిస్తూ) దయ చేయండి. (గోపాలరావు కాయమీద కాయవేసి, మెడ ఒకరగా పెట్టి కూర్చుంటాడు. ఎడమవైపు నుంచి విశ్వవాధం పూలదండ తీసుకొనివస్తాడు)

రామ : కీర్తి (శ్రీగారు!

(కీర్తి (శ్రీ విశ్వవాధం చేతిలో వున్న పూలదండ తీసుకొని గోపాలరావు మెడలో వేస్తాడు. అందరూ చప్పట్లు కొడతారు.)

వెంక : (గణపతితో రహస్యంగా మాట్లాడి గోపాల రావును సమీపించి) అయ్యో! తమరు మా వర్తకుల సంఘానికి ఒకసారి దయచేయాలి.

గోపా : యిప్పుడు తీరిక లేదు. నెలరోజులలో (గణపతి ముందుకు వచ్చి ఫోటోతీస్తాడు.) తిరిగి వస్తాను. అప్పుడు మీ సంఘానికి రావడానికి ప్రయత్నిస్తాను.

వెంక : మళ్ళీ సారి వచ్చినప్పుడు తమరు తప్పకుండా దయచేయాలి.

(రామచంద్రుని, కీర్తి(శ్రీ, విశ్వవాధం ఒకవరుసలోను, వెంకటసుబ్బయ్య, కమలాకరం మరో వరసలోను కూర్చుంటారు. గణపతి అందరకూ వెనుక ద్వారపాలకుడిలా తలుపుదగ్గర నిలబడతాడు.

రామ : (లేచి నిలబడి) యిది శుభదినం. గోపాలరావు గారిని నేను మీకు వేరే పరిచయం చెయ్యవక్కలేదు. సారస్వతరంగంలో వారు చేసిన కృషి అపారమైనది. కేవలం సాహిత్యంలోనే గాక యితర లలితకళాలో కూడా వారికి పరిచయం వుంది. పత్రికలు భావను పాడుచేస్తున్న వన్న విషయాన్ని మొదట వెల్లడించినది వీరే! నేటి రచయిలు వట్టి చెత్త రాస్తున్నారు. వాటిని పత్రికలు ప్రకటిస్తున్నవి.

కమ : (మధ్యలో అందుకొని) మీరు పత్రికలు చదువుతున్నారా?

రామ : పత్రికలు చదవడం నేను యేనాడో మానేశాను.

కమ : చదవకుండా 'చెత్త' అని మీరెలా చెప్పాలను?

కీర్తి : కూర్చోండి కమలాకరంగారు! రామచంద్రుని గారికి అంతా తెలుసు.

కమ : పోనీ మేం చెత్త రాసున్న స్వతు మీగు ఉరిమ రచనలను అందించి మాకు దారి చూపించవచ్చు కదండీ?

రామ : కూర్చోండి. ఆ విషయంకూడా చెబుతాను.

(కమలాకరం కూర్చుంటాడు.) రవీంద్రుడంతటి వాణ్ణే ప్రజలు మరిచిపోతున్నారు. అంతా చూశావుంటే విరక్తికలుగుతోంది. కొత్తగా కావ్యాలు రాసేకంటే భావవిషయంలో శైద్ధ తీసుకోవడం మంచిదని నాకుతోచింది. నేటి రచయితలు భావమ (పాదావ్యత యివ్వడం లేదు. భావమ పుష్టిచేకూర్చేందుకు మేంకృషి చెయ్యవలసివుంది. సాహితీరంగంలోవున్న అవ్యవస్థను తొలగించాలి. భావగురించి కీర్తి(శ్రీగారు విపులంగా చర్చిస్తారు. (కూర్చుంటాడు.)

కీర్తి : (లేచి) వ్యాకరణిక భావమ వ్యాకరణం వుండి తీరాలి. యీ విషయం నేను...

కమ : (మధ్యలో అందుకొని) అప్పుడు వ్యాకరణిక భావ తిరిగి గ్రాంథిక భావ అవదా?

వెంక : నువ్వులుకోవయ్యా! ఆయన్ని చూడనియ్.

కీర్తి : కొన్ని నియమాలు అవసరం, ప్రస్తుతంవున్న తీరు తెన్నులు చూస్తే వ్యాకరణం చాలా అవసరమని తోచింది. వెంటనే నేను కృషి ప్రారంభించాను.

కమ : మీ వ్యాకరణం కేవలం నూతనగావుంటే మేం ఒప్పుకుంటాం. యిలావుండితీరాలని కాసించడానికి వీలేదు.

పాపా : కూర్చోకయ్యాఅబ్బాయ్! ఆర్నీ చూడజ్జియ్.

గోపా : (మధ్యలో కలచేసుకొని లేచి) నాకు ట్రైంకొవస్తున్నది అన్ని విషయాలూ యిక్కడ చర్చించడానికి వ్యవధిచాలను. మీరు ఒక విశేషిక లేయాలుచేసి నాకుయివ్వండి. నేను తరవాత పరిశీలిస్తాను. — యీనాడు రచయితల మీద యెన్నో బాధ్యతలువున్నాయ్. పీదు కార్మికులు జీతించాలడం లేదంటున్నారు. సమైచేస్తామంటున్నారు. వివిధ కార్యకారాలలో

పనిచేసే కార్మికులు చీటికి చూటికి సమ్మెనోటి నులు యిస్తున్నారు. యీ పరిస్థితిని ప్రతిపక్షాల వాళ్లు చక్కగా వినియోగించుకుంటున్నారు. వాడుకూడా కొంతమంది రచయితలను చేర దీశారు. ఆకలి, సమ్మె, చావు, ఏడుపు— యెప్పుడూ యివేసమస్యలు.—యీ సమస్యల తోనే వేలకొద్దీ పుస్తకాలు తయారుచేస్తున్నారు. ప్రజలను దారితప్పిస్తున్నారు. యీ పరిస్థితులలో మన రచయితల చైతన్య బాధ్యతలు అపారమైనవి. లౌకిక సమస్యలనుంచి ప్రజల దృష్టిని మళ్లించాలి. మన భూరీక్షకులందరూ శృంగారాన్ని మాత్రమే కవితావస్తువుగా స్వీకరించారు. యిది గమనించవలసిన విషయం. (కమలాకరంతిప్ప అందరూ హస్తధ్వనాలుచేసారు.) రాజకీయవేత్తల జీవితం పూల పాన్సుకంటి దనుకంటారు. ఎంతమాత్రం కాదు. అన్నీ సమస్యలే యెదురు వస్తూ వుంటాయి ఒక నైపునంచి ప్రతిపక్షాన్ని కొడుకోవాలి. ప్రతిపక్షంవాళ్ళు యెప్పుడూ ముందు నుంచే పొడుస్తారు గనక వాళ్ళను కొడుకోవడం లేలిక, యిక మన పక్షంవాళ్ళు వున్నారే— వాళ్ళను కొడుకోవడం మనతరంకాదు. మన పక్షం వా డెప్పుడూ మనతోనే వుంటా— వున్నట్లు నటిస్తూ—వెనకనుంచి ఒక్క పొటు పొడుస్తాడు.

కీర్తి : (చప్పట్లుకొట్టి) చక్కగా సెలవిచ్చారు.

గోపా : (ఉపన్యాసాన్ని కొనసాగిస్తూ) యిలాంటి కుట్రలను సి. వి. డీలు కూడా పసిగట్టలేదు.

కమ : (మధ్యలో అందుకొని) యీసుధ్య రచయితల సమావేశాలకు కూడా సి. వి. డీలు వస్తున్నారు.

గోపా : సి. వి. డీల పోస్టులు అవనవరం అని నా వ్యక్తిగతభిప్రాయం. ఎందుకంటారా? సి. వి. డీలు చేసే పనులన్నీ యీనాడు ప్రతికలవాల్లే చేస్తున్నారు. కనక సి. వి. డీల పోస్టులు 'నూపర్ ఫ్లోయిన్' (అందరూ బిగ్గరగా మార్చధ్వనాలు చేస్తారు.) పరిశీలించి చూస్తే మన ప్రాచీన సాహిత్యంలో అనేక లోపాలు కనిపిస్తాయి. రామాయణాన్ని పోతన రాసివుంటే ఎన్నో రెట్లు బాగుండేది. అదేవిధంగా తిక్కన భాగవతాన్ని,

ఎఱ్ఱన మనుచరిత్రను రాసివుండవలసింది. (రామ చంద్రకవి, కీర్తిశ్రీ ఒకగిముఖం ఒకగు చూసుకుంటాడు.) అసలు కవిత్వం అంటే దారుణ భావనల చిత్రణం. ప్రతికా రచయితలుగా బృహత్పల్లవలైనవారికి మేం కొన్ని కార్యాలు అప్పగించాం. త్వరలో సాహిత్యాన్ని మేం క్రింది మెట్టునుంచి పైకి తీసుకువెళ్ళి స్వర్గ సింహాసనం అధిష్టించ చేస్తాం. (అందరూ మార్చధ్వనాలు చేస్తారు.) యిటీవల మా సమాచరకు ఒకరు రామాయణ భారతాలను పాఠ్యగ్రంథాలుగా వుపయోగించ కూడదన్నారు. యీ విషయాన్ని చాలామంది అపార్థం చేసుకున్నట్లు కనిపిస్తోంది. ఉదాహరణకు రామాయణంలోని వానరనైవ్యంలో డిసిస్సెన్ లేదు. అటువంటి విషయాలు చిన్న పిల్లల మనస్సులమీద చురుగా పని చేస్తాయి. అటువంటి విషయాలను రచయితలు జాగ్రత్తగా పరిశీలించాలి. రచయితలు తమ బాధ్యతలను గుర్తించాలి. యువ రచయితలు ఉద్యోగంలో దారితప్పే అవకాశం వుంది. అందువల్ల ఆరవై సంవత్సరాలు దాటిన రచయితలు మాత్రమే అగ్ర శ్రేణిలో వుండాలని నా ఆభిప్రాయం. మిమ్మల్నిందరినీ కలుసుకోగలిగినందుకు చాలా సంతోషిస్తున్నాను. (గోపాలరావు మార్చధ్వనాల మధ్య కూక్కుంటాడు. గణపతి ముందుకువచ్చి ఫాటో తీసాడు.)

రామ : మన సమావేశానికి హాజరైతమ అమూల్యాభిప్రాయాలను తెలియజేసిన గోపాలరావు గారికి ధన్యవాదాలర్పిస్తున్నాను. (అందరూ మార్చధ్వనాలు చేస్తారు.)

కీర్తి : (రామచంద్ర కవితో) మన నివేదికమాట సెలవిచ్చారు కాదు.

రామ : (గోపాలరావును సమీపించి) మేం రెండు నిమిషాలలో నివేదిక తయారుచేసుకు వస్తాం.

విశ్వ : యీలోగా తమరు నా వర్తనకాలను దర్శింశగోర్రాను.

గోపా : సరే కానివ్వండి.

రామ : కమలాకరం గారూ రండి.

కమ : నాకు వేరే పని వుండండి. సెలవ్. (కుడిచైత్రు వెళ్ళిపోతాడు.)

కీర్తి : (కోపంతో) తేపటియించి యితనిని కూడా మనం దూరంగా ఉంచాలి.

(రామచంద్ర కవి, కీర్తి, వెంకటసుబ్బయ్య, పాపారాయుడు ఎడమనైపు వెళ్ళిపోతారు. విశ్వనాథం గణపతికి నైగ చేస్తాడు. గణపతి గది లోకి వెళ్ళిపోతాడు.)

విశ్వ : యిదే నా స రసశాల! తమరు...

(గోపాలరావు లేస్తాడు. వెంటనే గది తలుపులు తెరుచుకుంటాయి. చక్కగా అంకరించుకొని, బెగురుచూపుతో—రెండు చేతులతో పూల మాల పలుకొని రంగమృ ప్రవేశిస్తుంది. ఆమె రూపంలో గుర్తించలేనంత మార్పు వచ్చింది. ఆమెను ఒక క్షణమయినా విడిచిపెట్టకుండా—అంగ రక్షకుడిలా—గణపతి ఆమె వెనుక నే తిరుగుతూ వుంటాడు. ఆమె యెటు అడుగువేస్తే తనుకూడా అడుగువేస్తూ వుంటాడు. గోపాలరావు యెటుసకిస్తే విశ్వనాథం కూడా అతే సడుస్తూ ఉంటాడు.)

గోపా : (సంతోషంతో) అన్ని కళలకంటే భరత నాట్యంమీద నాకు అభిమానం యెక్కువ. (రంగమృతు సమీపిస్తాడు.) భీత హరిశ్చంద్రుణ అన్న వర్ణన కవి యీమెనుమానే చేసివుండాలి.

గణ : అద్భుతంగా నెలవిచ్చారు.

(రంగమృ గోపాలరావుకు దండ ఇవ్వబోతుంది. అతను దండ తీసుకోకుండా ఆమె ముఖంలోకి చూస్తూంటాడు. రంగమృ వెనక్కి అడుగు వెయ్యబోతుంది. వెంటనే గణపతి ఆమె చేతి లోని పూలమాల తీసుకొని తనే వేస్తేస్తాడు.)

గోపా : విశ్వనాథం గారూ! మీ శిష్యురాలికి భయం ఎక్కువ వనుకుంటాను.

విశ్వ : చిత్రిం! తమనంటి పెద్దలదగ్గర మలాంటి ఆరి తేరినవాళ్ళకే భయంగా వుంటుంది.

గణ : అందులోను యీ భయం వుంది చూశారూ! యిది సిగ్గుకు సంబంధించినది.

గోపా : స్త్రీలకు సిగ్గు సహజమైన ఆభరణంవంటిది.

విశ్వ : చిత్రిం.

గోపా : (రంగమృతో) యీలా రా అమ్మాయ్, నీ పేరేమిటి?

గణ : (వెంటనే అందుకొని) 'రంగమణి' అండి.

గోపా : రూపానికి, విద్యకు తగిన పేరు. పేరు చక్కగా వుంది. ఈమెకు 'హంసగమన' అని బిరుదు యిస్తున్నాను.

గణ : (ప్రశంసిస్తూ) ఒహహాహో! యేం చక్కని బిరుదు!

విశ్వ : తమది కళాహృదయం!!!

గోపా : (జేబులోంచి నెంటుబాటిల్ తీసి) రంగమణి! యిదిగో! నీకు యీ నెంటుబాటిల్ బహూకరిస్తున్నాను. (రంగమృ చేతికి యివ్వబోతాడు. రంగమృ తీసుకోకుండా వెనుకకు అడుగు వేస్తుంది. ఆమె వెనుకనుంచి చెయ్యిచాచి గణపతి నెంటుబాటిల్ తీసేసుకుంటాడు.)

విశ్వ : (ప్రశంసిస్తూ) యెవరికి—యే సమయంలో—యెటువంటి బహూమతి యివ్వాలి—తమకు అంతా తెలుసు!

గోపా : (రంగమృకు దగ్గరగా వెళ్ళి) వీరీ! ఒక పాట పాడి వినిపించు.

విశ్వ : (వెంటనే అందుకొని) ఆర్కెస్ట్రా లేనిదే పాట పాడలేదండి.

గణ : తమకు యే పాట కావాలి నెలవివ్వండి సార్! నేను పాడి వినిపిస్తాను.

గోపా : (కోపంతో) యితడెవరు?

విశ్వ : నా శిష్యుడేనండి. యీ పూర్వోకాలికి గజ్జెలు కట్టగలిగిన వాళ్ళంతా యెప్పుడో ఒహప్పుడు నా దగర నాట్యం నేర్చుకున్న వాళ్ళేనండి.

గోపా : ఆర్కెస్ట్రా లేకుండా సహజమైన కంఠ స్వరంతో మీ శిష్యురాలితో ఒక పాట పాడించండి. (కుర్రీ రంగమృవైపు తిప్పి తీసిగా కూర్చుంటాడు.)

గణ : (ముందుకువచ్చి కెమేరా పైకెత్తి) తమరు అలాగే కూర్చోండి. రంగమణిగారూ! మీరు కూడా యిటు.....

(రంగమృ గణపతి కేసి ఉగిరిమూస్తుంది.)

విశ్వ : (రంగమృకు నోరు తెరవవద్దని నైగ చేస్తాడు. గోపాలరావుతో) తమరు యీసారి వచ్చే టప్పుడు ముందుగా నాకు తెలియజేస్తే.....

గణ : (ముగ్గునీ ఫాటో తీసి వెంటనే అందుకొని)
బ్రహ్మాండమైన నాట్యప్రదర్శనలు యేర్పాటు
చేస్తానుండి.

విశ్వ : యిరవై మంది శిష్యులొందతో ఒకేసారి
అడుగు, తాళం తప్పిపోకుండా నృత్యం
చేయిస్తానుండి.

గణ : అది సర్వ సకలం అందంగా వుంటుందండి.

గోపా : ఆ విషయం తరవాత ఆలోచిద్దాం. (రంగ
మణితో) సిగ్గు సర్వత్రా రాజించును. ప్రత్యే
కించి సర్వకీమణులకు, నటీమణులకు సిగ్గు అప
కాంచేస్తుంది — ఏదీ! ఒక్క చిన్న పాట
పాడి వినిపించు.

నేపథ్యంలో : సార్ ! తెలిగం!!

గణ : (వెంటనే కుడివైపు వెళ్ళి, చిన్న కవరు తీసు
కొని వస్తాడు. చిరునామా చూసి) తమకే
సార్ !

(గోపాలరావు కవరు చింపి చూస్తాడు.
కోపంతో అతినిముఖం యెర్రబడుతుంది. గణ
పతి, విశ్వవాధం అతినికి చెరోవైపు నిలబడి
ఆశ్రుతతో చూస్తావుంటారు.)

గోపా : (లేచి) నేను అనుమానించినంతా జరిగింది.
(కోపంతో) అవిశ్వాసం! — అవిశ్వాసం!!

(గోపాలరావు తొందరగా కుడివైపు వెళుతూ
వుంటాడు. రామచంద్రకవి, కీర్తిశ్రీ యెదురు
వైపునుంచి వస్తారు)

రామ : (గోపాలరావు వెళ్ళిపోతూవుండడం చూసి
తొందరగా) వెళ్ళిపోతున్నారా? మా నివేదిక....

గోపా : (ముగ్గులో అందుకొని) యిప్పుడు తీరిక లేదు.
పోస్టులో పంపండి. చూసావా.

(గోపాలరావు దిరుదిరా కుడివైపు వెళ్ళిపోతాడు.
అతని వెనుక రామచంద్రకవి, కీర్తిశ్రీ నిష్క్రమిస్తారు.)

రంగ : (చేతులకువున్న ఆభరణాలు వగైరా తీసిపారేస్తూ
కోపంతో) సిగ్గు యెగ్గు లేకుండా నన్ను
వలుగుర్లోనూ నిలబెడతారా? మీపని పడతా
నుండండి. (అలంకార లన్నీ తీసేస్తావుంటుంది)

గణ : రంగమ్మా! కదలకుండా చూ గుగువు గారి
ప్రక్కను నిలబడు. మీ యిద్దరినీ ఒక పాట
తీసేస్తాను.

రంగ : (కోపంతో) యేం? యెలాగుండంటి?

(గణపతిమీదికి రాబోతూ వుంటుంది. విశ్వ
నాగం ఆమెను పట్టిబోతూ వుంటాడు.
ఆ సమయంలో గణపతి వెనుకకు అడుగు వేసి
యిద్దరినీ ఫాటో తీసేస్తాడు. పరిగ్గా ఫాటో
తీస్తున్న సమయంలో ఎడమవైపునుంచి వెంకట
సుబ్బయ్య, పాపారాయుడు వస్తారు.)

వెంక : (అచాంతంగా గణపతి చెటిలోని కమేరా
లాక్కుని) ఫిలుముంతా దండుకు చేసేశావు.

పాపా : గోపాలరావు గారే?

విశ్వ : ఏదో అర్థం అవు పనిమీద వెళ్ళిపోయారు. ఆశం
రాజకీయమో!

వెంక : అరచి! అప్పుడే వెళ్ళిపోయారా?

పాపా : పదండి! బంగారా కల్లాం.

(వెంకటసుబ్బయ్య, పాపారాయుడు తొందరగా
కుడివైపు వెళ్ళిపోతారు.)

గణ : యిది మన సర్వనశాల చరిత్రలో సువర్ణాక్ష
రాలతో లిఖించవలసిన శోజు!

రంగ : (కోపంతో) వుండుండు! నీపనయిపోలేదులే!
(రంగమ్మ గణపతిమీదికి వస్తావుంటుంది. గణపతి
ఒక్క చూకునూకి యెడమవైపు నిష్క్రమిస్తాడు.
రంగమ్మ ధూకుడుగా యెడమవైపు
వెళుతూవుంటుంది. విశ్వవాధం అలిసిపోయిన
వాడిలా కుర్చీలో కూలబడతాడు.

[తెర]

జాతక శాస్త్రప్రయోజనము

శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

రూరమి ఇగువది బడేండుకు పూర్వము ఒకప్పుడు ఏదో కార్యార్థమై బెంగుళూగునగరమునకు పోయి అచట నా మిత్రుని యింట విడిసియుంటిని. ఉత్తర దేశమునుండి ఒక గొప్ప జ్యోతిష్కుడు తీర్థయాత్రలు సలుపుచు వచ్చి వారము దినములుగ ఆ నగరములో ఒక సంపన్నగృహస్థుని యింట విడిసియున్నాడని ప్రస్తావనమున నా మిత్రుడు నాకు తెలిపెను ద్రవ్యా ర్థమునకే దేశసంచారము చేయు జ్యోతిష్కుల వంటి వాడు కాడనియు, అడిగినవారికి ఉచితముగ, జాతక ఫలమో, సులభ చికిత్సలతో అతడు నూచించుననియు, వినుటచే అతనిని చూడవలయునని సంకల్పించితిని. జాతకశాస్త్రమును గురించి అతని అనుభవశేషము తెట్టివో, విపద్ధకు లతడు అవలంబించుచుండెకో, దైవ పురుషకారముల పరస్పరసంబంధమునుగూర్చి అతని ఊహలు, అనుభవము తెట్టివో, నూతన గ్రహదుల ఫలములపై అతని విశ్వాసమేపాటిదో, మున్నగు సమస్యలనుగూర్చి అతనితో చర్చించుట లాభికారి యనుకొంటిని. జ్యోతిషమే జీవనోపాయముగా ఏర్పరుచుకొన్నవాగు ఇట్టి చర్చలతో కాలయాపనము చేయుటకు పూనుకొనరని పాఠక మహాశయులు సులభముగా గ్రహించగలరు.

అమరువాటి ఉదయమున ఎనిమిది గంటలకు నేనును, నామిత్రుడును, ఆ త్రైకుడున్న గృహస్థుని ఇల్లు చేరితిమి ఆ ఇంటి వసారాలోని చిన్న గదిలో నే ఆతెర్చుకుని బస. ఆగదిలో అర్థభాగమునకు ఒక చిన్న తెర ప్రేలగట్టి, లోపల అతడేమో పనిలో నుండెను గదివాకిట మేము నిలుచుకొన్న పాతక నిమిషమునకు అతడు కొంచెముగా తెరవారచెసి, చూసి గదిలోపలికి వచ్చి కూర్చుండుడని చెప్పెగతో పిలిచెను. లోపలికిగి అందున్న చితచాపపై మేము కూర్చుంటిమి. “గొట్టై నిప్పులపై వేసివాను. త్వరిత వత్తును” అని చెప్పి తన పని ముగించి, నిమిషకాల

ములో వచ్చి మామందు కృష్ణాజనముపై కూర్చుండి, వచ్చిన పని విమల ప్రశ్నించెను. మా సంభాషణ మంతయు అంగభాషలో నే జరిగినది.

వంగపంతుకన్నెగల దేహచ్ఛాయ, బ్రహ్మ కేశస్సు తొణుగుచుండు ముఖవర్చస్సు, విభూతితో సిద్ధమైన మూగు తియ్యకే పుండ్రములతో నిగనిగలాడు వికాలఫలము, సౌజన్యమును నూచించు గొప్ప నేత్రములు, వికాల భుజాంతరమున ప్రేలుచున్న తెల్లని ఉపవీతిము, మోకాలి బంటిగా కట్టిన ధౌతవస్త్రము, కలిగి పద్మాసనమున ఆసీనుడైయున్న ఆ మహనీయుని చూచినవారికి, అతడొక ఉత్తమవంశసంజాతుడనియు, గొప్ప సంస్కృతిగల పండితుడనియు, తిపస్సంపన్నుడగు యోగి యనియు తోచకమానదు.

“తాము గొప్ప జ్యోతిష్కాస్త్రజ్ఞులైతిమి, విని దర్శనమునకై వచ్చితిని” అంటిని.

“జాతకము తెచ్చివారా?” అతని ప్రశ్న.

“నేను విద్యార్థిని, సందేహములను కొన్నింటిని మనవిచేయుదలచితిని.”

“సంతోషము. కొంత విరామముగా కూర్చుంటి రేని, తెలిసినది చెప్పుగలను.”

అతని సౌజన్యమునకు సంతోషించితిని. ఒక్కొక్కటిగా నా సంహములను చెప్పి, అతని ప్రతుత్తిరములను బడయుగలిగితిని. ముఖ్యముగా, పరాశర వరాహమిహిర, శ్రీపతి ప్రముఖుల సంప్రదాయమునే అతిథవలంబించుచుండుట, వశిషాది ప్రాచీన మహర్షులకు అభిమతిమైన నాయన పద్ధతితో నే ఫలములను గమనించుట ఉపయక్తిమార్గమని సోపపత్తియుగా అతడు వివరించెను. నూతనముగా ఖగోళశాస్త్రజ్ఞులచే కనుగొనబడిన ఇంద్రగణులకు సయితము ఫలప్రదత్వము కలదని అనుభవము తెలుపుచుండుటచేత, జాతక మహారాధులలో నానిని

నిరాదరించుట శాస్త్రమునకు నష్టమనియు, పాశ్చాత్య పథక గ్రంథములనుండి సాయము గ్రహించుటయు సాయము లగ్నముది భావములయొక్కయు, స్థితిని గుర్తించుట సులభమగుననియు, ఏకమూలీకాప్రయోగముగా సర్వజాతికములకును, వింశోత్తరీ దశనుకట్టి ఫలములు చెప్పట శాస్త్రసమ్మతియు కొదవనియు, యవనులనుండి నేర్చుకొని, మన ప్రాచీన పండితులు ఆభివృద్ధిపరచియున్న తాజిక సంప్రదాయముందలి దృష్టియోగములు, వర్ణజాతికాదులు ఉపయోగించుట ఎంతో ప్రయోజనకారి యనియు, విపులముగా ఆత డుపన్యసించినాడు.

“దైవపురుష కారముల పరస్పరసంబంధ మెట్టిది? దైవము అనగా గ్రహగతి, దుష్టమైనపుడు, పురుషకారమేమి చేయగలడు” అని అడిగితిని.

“ఇది చాల చిక్కుసమస్య. స్థూలముగా నిట్లు నిర్వచించవచ్చును. మంచివైనా, చెడ్డవైనా దశలను రమ్మనుటకుగాని, రావలదనుటకుగాని, మన కధికారము లేదు. వ్యక్తుల పురాకృత కర్మ ఫలమునకే దైవశక్తి అనిపేరు. అది ఈ జన్మమున ఏ కాలములో, ఏ స్వభావముతో, పక్షాతికు రాగలదో, జాతికశాస్త్రము దశాదులద్వారా, మనకు నూచించగలదు. ఈ దైవశక్తి ప్రసారమును నిషేధించుటకు కాని, నిగోధించుటకు కాని, పురుషకారమునకు సాధ్యము కాదు. అయినా, ఆ శక్తికి విదోవిధముగా పురుషకారము తోడుపడినదే, ఫలములేదనుట ముఖ్యమగుతము. తన స్వభావముతో సరిపడు భావములు మనలో ఆశక్తి రగులుకొలిపి ఉద్రేకింపజేయును. సాధారణముగా, ఆ భావములు మన హృదయములను ఏ వైపునకు లాగునో, ఆ మార్గమునందే, తెలిసియో, తెలిసియో, మనము పురుషకారమును చేయుచుండుము. అట్లని, ఆ భావములకు దానులుగా ప్రవర్తించి తీరవలెనని నియమము లేదు. తగిన సంస్కారమువలన, విచేకమువలన ఇంద్రియముల నిగ్రహించి స్వాధీనములో నుంచుకొని, ఆ దైవశక్తి ప్రసారమునకు మారాంతరమును కల్పించవచ్చును. పురుషకారమున కనుగుణముగా, దైవశక్తి ఫలము యొక్క స్వభావము భిన్న స్వరూపములతో గోచరించగలదు. అనగా, దైవశక్తి యొక్క స్వభావమును మార్చలేదు కాని, దాని స్వరూపమును పురుష

కారము మార్చగలడుట. దైవపరిపాక ఫలము అనుభవించక తీరదు. తెగిసరితి ప్రవర్తించి దాని స్వరూపమును మార్చవచ్చును.

అవశ్య మనుభోక్తవ్యం,
కృతిం కర్మమభి యుజం”

అను సిద్ధాంతమునకు, ఈ ఉపసంహితే ఏమియు బాధలేదు. శంకర భగవత్పాదాచార్యుడు సన్యసించి మొసలిపట్నానుండి విముక్తినొందుట, కృష్ణదేవరాయుడు రాజ్యత్యాగము చేసి ప్రబల కుమారయోగవృద్ధులమును తప్పించుకొనుట, మున్నగునవి ఈ సందర్భమున వెలలేని వృష్టాంతములు.

“సామాన్యజీవితము నుండి యొక చిన్న ఉదాహరణము చూచుడు. మండు వేసవిలో, వాయు సంచారములేని దినములలో, గుర్బురమును తాపములో కంటికి నిద్ర అంటక బాధవడునుముకదా? ఈ అననుకూల పరిస్థితి తగ్గించుకొనుటకై విద్యుచ్ఛక్తితో తిరుగు వీచననొకదానిని రెండో మూడోవందల రూప్యములకు కొనితెచ్చి ఉపయోగించుకొంటిమేని, ఆ బాధకొంత తగ్గించుకొనగలము. ఈ ఉదాహరణములో మనము చేసిన కార్యమునకు అర్థమేమి? ఒకరకపు బాధ తగ్గించుకొనుటకై, మరొకరకపు బాధను ఓర్చుకొన్నామనుట! ఆ రెండు మూడువందలు సంపాదించుటకొరకు అనుభవించినవలసిని కొన్నిక మానసిక పరిశ్రమవలని శ్రేణిమును అంగీకరించి వేసవి బాధను తగ్గించుకొనుటే కదా ఇది? వినుర్పించి చూచితిమేని, దుష్టదిశాకాలపు ఫలమును తగ్గించుకొనుటకై శాస్త్రము విధించిన జపతపములు, దానధర్మములు పూజాప్రయోగములు, మున్నగునవి, అన్నియు, ఇట్టి తత్త్వికమైన ఆధారపడినవే. ఇటే యుక్తితో, సందర్భానుసారముగా, దైవఫలస్వరూపమును గూర్చి కొంతలో కొంత హితకముగా అనుభవించుటకు వీలున్నది. కాని, దీనికి గొప్ప సంకల్పశక్తి, మహత్తరసంస్కారము, కావలసియున్నది.”

అని ఉపన్యసించి ఆతడు త్తణమాగెను. అతని సమన్వయశక్తి చాలా రమ్యముగా నుండినది. సంతోషించితిమి.

“ఈ విషయమున తమ అనుభవము లున్నచో, వినుటకు కుతూహలము కలదు” అంటిని.

జాతక శాస్త్రప్రయోజనము

“అవశ్యకముగా మనవిచేతును. మునుముందు రానున్న దశాస్వభావమును గమనించి, దానికి ఏ స్వరూపమున్నచో హితమో, ఊహించి, తగినరీతి పురుషకారము జగవుటే వాతభ్యాసము. చలికాలము రానున్నదవగా, ఉన్నిగుస్తులు నిద్రము చేసుకొనుము కదా? దైవము నెనుక్కొనుటకై పురుషకారము చేయు సన్నాహము ఇదికాక మరిమి? జాతక శాస్త్రమువలన మనకు కలుగు ప్రయోజన మింతే భవిష్యత్తులో ఎప్పుడేమి జరుగవచ్చునో, ముందుగా తెలుసుకొని, దానిని అనుభవించుటకు కన్నులుమూసుకొని కాచుకొని యుండువలెనని కాదు. నా ఇప్పటి జీవితము సహా దీనికొక గొప్ప ఉదాహరణము. నీవును లేనిచో, వినవచ్చును.”

“అంతకంటే భాగ్యమా?” అని నా ఆత్రత వెల్లడించితిని. ఆ మహనీయుడు తెలివిన ఆత్మకథ సావధానముగా విని సంతోషించితిని. సంగ్రహముగా అందలి ముఖ్యాంశము లివి.

అయోధ్యానగరప్రాంతమందలి ఆభిజాత్య కుటుంబమున జనించిన శ్రోత్రియబ్రాహ్మణుడతడు చిన్నవాడే తిండియొద్ద సంస్కృతకావ్యాలను పఠించి, జ్యోతిశాస్త్రములో ప్రవేశము నార్పించి, తరువాత ఆంగ్లభాష నభ్యసించి పట్టభిగ్గుడై, దొరతనమువారి కార్యస్థానములో చిన్న ఉద్యోగిగాచేరి, అతడు జీవితమును కడపుచు వచ్చినాడు. అయిదు సంవత్సరములు క్రిందటి వంద రూప్యములు వేతనముతో తాలూకా కార్యాలయములో గణకాగ్రహణకుగా అతడు పనిచేయుచుండెను. అప్పటి కతని వయస్సు ఏబది ప్రాతికాలపు తెల్లదొరలకు వంగి సలాములు కొట్టి పూల మాలలు వేయుటకు, వారి దొరసానుల దాసి జనమునకు ఉపాయనము లర్పించి ఆశ్రయించుటకు, తగినచున స్త్రీయు లేమిందేసియు, కొంతమట్టుకు స్వతంత్రాభిప్రాయములు కల ఖండితివాది యగుటం జేసియు, సర్వసాధారణముగా రావలసినట్టి ఉద్యోగాభివృద్ధి అతిపకి రాలేదు. ఉన్నంతలో లృప్తిపడు స్వభావముతో, ఆవిషయమున అతడు ప్రయత్నించినవాడు కాదు. చిన్న వయస్సులో అతనికి ఇరువురు కుమారులు, ఒక కూతురును కలిగిరి. తరువాత అనుకూల పరియగు అతని కులకొంత ఆనారోగ్యముతో కొంత

కాలము బాధపడినది. ఆమె జాతకమున పంచమభావమునకు ప్రబల శనివేగ సిద్ధమగుచుండుట గమనించి, మరల గర్భధారణ సందర్భము వచ్చే నేని, ప్రమాదకారి కావచ్చునని నిర్ధరించి, బ్రహ్మచర్యమును సాధించుటకే కృతనిశ్చయమై, ఇంద్రియవిగ్రహమునకు అనుకూలించు ఆహార విహార నియములను అనుష్ఠించుచు, మంత్ర జపాదులను అతడు సాధించుచు రాసాగెను. తరుణియగు అతని భార్యకు ఈ దీక్ష ప్రారంభములో కొంత కష్టముగా చూపట్టినది. కాని, తగిన ఉపదేశమువలన భర్తృప్రదృష్టాంతమువలన ఆమె సహా క్రమముగా ఆ దీక్షను అలవరచుకొగల్గినది. శనివేగకు మార్గాంతరముచాపుటకే యీ యుక్తి. భార్యకు ఆరోగ్యము చక్కబడినది. ఆధ్యాత్మికజ్ఞానము విస్తరించినది. పకాలములో కూతురునకు, కుమారులకు సహా వివాహములు జరిపినా రా దంపతులు. తగినవిద్యవార్జించి కుమారులు వృత్తిలో ప్రవేశించి తమ కుటుంబములలో హాయిగా నున్నారట అలుగు యోగ్యతకల న్యాయవాది అగుటచే, కూతురు జీవితము రమ్యముగా సాగుచున్నది. సత్సంతానసౌభాగ్యము వారందరకును కలదు. అగుటచే, యీ దంపతులకు సాంపారికముగా తొందరలు లేవు. ఉన్నంతలో తృప్తులై సుఖముగా కాలము గడుపుచుండిరి.

ఇట్లుండగా 51 వ సంవత్సరపు వయస్సునుండి మూడేండ్లు రవి శని వేగ, తగవంత రెండుసంవత్సరములు రవి వరుణవేగ, క్రమముగా తన జాతకమునకు రాగలదనియు, ఆకాలముండే భార్య జాతకమున లగ్నమునకు వరుణ సరుపప్రకవేగ, రవికి ఆవమాధిపత్యముండి శేంద్రవేగ, సిద్ధమగుననియు, ఆశాస్త్రజ్ఞుడు మునుముండే గమనించినాడు. అప్పుడే తన సంతానమునకు సహా కూరదశలు చూపెట్టినవి. తన లగ్నమునకు మాత్రము చక్కని గురువృద్ధి యుండుటచే, తన ఆయుర్దాయము నకు భంగము లేదనియు, కుటుంబవియోగము తప్పదనియు, అతడు నిర్ధరించుకొన్నాడు. ఆలోచించి, ఆలోచించి ఈ దుష్టదైవఫలమునకు స్వరూపాంతరమును కల్పించ సంకల్పించినాడతడు. ఏబదియొకటవ యేట తిటాను ఉద్యోగమును చాలించుకొని, ఉపకార వేతనము సంపాదించుకొని, కూతురింట కొన్నాళ్లు, కుమారుల ఇండ్లలో వరుసగా కొన్నాళ్లు, విక్రాంతిగా భార్యతో కాలము కడపిసాడు. ఎవరికి కాని, విమాత్రమైనా సందేహము కలగకుండు

సటుగా జాగ్రూకతతో ప్రవర్తించుచు, తగిన దిన మొటి మాచుకొనియుండి, చెర్చి పెట్టకొని యుండిన రెండువేల రూప్యములను భద్రపరిచి తీసికొని, ఇతిగులకు తెలియకండ ఆనాటి అర్థగాత్రమున కటుగుడలతో ఇలు వెడలి, రైలులో హుటాహుటి ప్రయాణముచేసి నేగుగా హరి ద్వారము సరిదు చేసుకొన్నాడు సాధువులగుంపులో చేరుటకు వలసిని వేషగులను సంతరించుకొనుచు, వారముదినము లచట నిలిచియుండుకొలములో, వారాపత్రికలలో అతిని ఆకస్మికాంతర్ధాన కథ ఛాయాచిత్రముతోకూడ ప్రకటించబడినది. తన్ను గూర్చిన సమాచారమును తెలిసినవారికి అయిదువందల రూప్యముల బహుమతి ఇతునిని తన భార్యపుత్రులు చేసిన ప్రకటనమును, ఏ అపరాధముండినా త్తమించి ఇంటికి తిరిగి రావలయునని అత్యంత విధేయతతో వారు తనకు వ్రాసిన విన్నపమును, వారాపత్రికలలో చూచిన అతనికి గొప్ప పరితాపము కలిగినది. కాని, వియోగబాధ ఉభయములను అనుభవించుట వారి శ్రేయస్సు కొరకే అని నెమ్మదిపడినా డాధుడు. తగిన వేషమును సంతరించుకొని బెరాగులలో చేరి కొన్నాళ్ళలో బయలుదేరి, బవరికొశ్రమము చేసుకొని. కొంతకాల ముందుండి అతడు బ్రహ్మకపాలము, కేదారక్షేత్రము, గంగోత్రి, మానసరస్సు కైలాసము, మొదలగు దివ్యక్షేత్రముల వెంట తిరుగుచు మాడుసంవత్సరములు (శనివేదాకాలము) హిమాలయములో కడసినాడు. తరువాత హిమాచలము వదిలి భారతదేశమందలి నానా పుణ్యక్షేత్రములను సందర్శించుచుండగానే నాలవయేడు కడచినది. ఐదవ సంవత్సరమిది. గడువు సమీపించుచున్నది. కనుక ఆరు నెలలలో దక్షిణయాత్ర ముగించుకొని, తిరుపతి, కంచి, చిదంబరము, శ్రీరంగము, మధుర, రామేశ్వరము, ధనుష్కోటి, క్షేత్రములు సేవించి, కన్యాకుమారిని పూజించి, దశాకాలము (నలుగువేళ్ళ) ముగియగ నే, నేరుగా రైల్వేకి ఆకస్మికముగా తనవారిని చేరుకోవలెనని అతని సంకల్పము. గుప్తదశాకాలమును ఈ రూపముగా మార్చుటవలన, తనవారికి ఇతిరవిషముగా క్లేశమురాకుండనుండవలెనని అతని ఆశ. కొంతకాలము వియోగకేళి మనుభవించినా, తుదకు మోదాంతముగా పరిణమించునని అచంచలవిశ్వాస ముతనిది. ఏకాకిగా

తిరుగుడు, స్వజనవియోగము, ద్రవ్యాభావము, ప్రయాణ క్లేశము. మొదలుగా అతడు సయితము కపము లభ్యమించినా డనుట కాస్తవే. కాని యీ యాత్రలో అనేకములగు యోగులను ఆశ్రయించుటవలన. చిత్తి శాంతి లభించుటే కాక, సులభాధిక్తియు, యోగాసంప్రక్తియు, జనోపయోగములగు అనేక మంత్రరహస్యములు. మొదలగు విద్యలు కొన్ని సులభంగా అతనికి లభించినవి. ఆశాస్యము, జేవాదార్ధ్యము, చక్కగా నున్నవి. ఆయా నగరిములలో విగృహసని ఇంటనో విడిచి, వైద్యమువలన కాని. జ్యోతిషమువలన కాని, అడిగినవారికి ఉచితముగా ఉపకరించుచు, నగరాంతరము చేగుటకు వలసినంత ద్రవ్యమును ఏ దాత నుండియో స్వీకరించి ముందు ప్రయాణము సాగించుట అతని కార్యక్రమము. ఎల్లండి తిగవతికి వెళ్లగలడు!

అత్యశ్వశృంగరమున ఆ మహనీయుని ఆత్మకథ విని ఆనందమర్చులపైతిమి అతని సంస్కృతి, శాస్త్రజ్ఞానము, తపశ్శక్తి, ధనోదార్ధ్యము, నిరుపమానములు. కృత్రిజ్జరితో వందనము లర్పించి 11 గంటలకు ఇల్లు చేరుకొంటిమి.

ఇట్టి దృష్టితో ఉపయోగించినపుడే జాతికము మానవులకు ప్రయోజనకారి యనుభావము అప్పటి నుండి వాకు బలపడినది. ఓసికొలది, నిదర్శనములు కొన్ని సంపాదించితిని. వానిలో, ఒకటి రెండు మాత్రము పాఠకమహాశయులకు నివేదించును.

1943 వ సంవత్సరములో ఒకనాడు ఉత్తిమ కత్తికకు చెందిన గొప్ప రాజకీయోద్యోగి యొకడు వా ఎరిగినవారితో పరిచయపత్రము నొకటి సంపాదించుకొని నాకడకు వచ్చెను. యోగ్యతానుసారముగా, అతనిని గౌరవించి, అతిథి సత్కారము జరిపి, అతి డొక్కింత విశ్రాంతినందినతిరువాతి, అతని కార్యభారమేమో, ఏరీతిగా అతనికి నేనుపకరించగలనో, తెలియగౌర ప్రశ్నించితిని

“నేను గొప్ప కష్టములో నున్నానండీ! నా జాతీయమాచితిగిన నిలచి ఇతురను ఆశ్రయించితిని.”

అని చెప్పి, తన జాతీయకుండలి నిచ్చివాసతక దానికి నేను సిద్ధపరచిన సాయనచక్ర మిది:

జాతక శాస్త్రప్రయోజనము

బు 12-20 గు 7-19	ర 1 17 గాజ్య 2-20 కే 16-51 I 22-4 శు 28-18	మే 19-5 య 17-48	
పుణ్య 13-48 కే 6-42	(సాయనము)		ఇ 0.50 వివాహ 18-40
చ 23-0 X 16 58 భార్య 18-40	జాతక చక్రము		
వ 25-36		కు 9-47(ర) రా 16-51	

నూచన : —

విద్యార్థులకు వలసిన పానుగ్రీ అంతయు ఈ చక్రమునందు కలగు. కనుక, జన్మదిశ, జన్మకాల, జన్మస్థానాదులను ప్రత్యేకముగా ఇవల పేర్కొనలేదు. చదువరులు తీరికగా చూడవలెను.

లగ్నములో భవాధిపతి శుక్రకు, దశమ కేంద్రములో చతుర్థాధిపతి చంద్రుడు, పుణ్యసహాయములో చేరి స్వక్షేత్రముకు లాభస్థానములో దశమాధిపతి శని, కల ఈ జాతకుడు గొప్ప అదృష్టశాలియై, అభివృద్ధి కరమును ఉన్నత ద్యోగములలో నుండిగలుగు విశేషముకొడు. దశమాధిపతితో మిత్రదృష్టికలిగి, మేధురని సంయోగమునందున్న రాజ్యసహాయము నైతియు ప్రైయ్యమును బలపరచుచున్నది. ప్రకాంతకోమల హృదయము, దయాదాక్షిణ్యశీలత, లలితకళారసిత, ధారాశస్త్రభావము, సౌజన్యవృష్టి, జాతికునికి కలవని ప్రైయ్యములు నూచించగలవు వివేచనాపరత, నిష్కల్మషహృదయము, త్యాగశీలత, అనునవి బుధ గురు కేంద్రయోగమువలన ఫలము. శుక్ర కేతువుల సహాయమున లగ్నమునకు చంద్రవృష్టి యుండుట ఆకారసౌష్ఠ్యము సామాన్యమగుటకు కారణము కాబోలు? నిరంతరహాస స్మృతి, సౌజన్యము లోలుకొడు వికాలనేత్రములు, మృదుమధురస్వరస్థిరధోరణి, అతని ముఖమునకు సహజమైన ఆలంకారము

అది యట్లుండె. దేహమానదశలో అప్పటికి చలిత దశమ కేంద్రము వరుణుని మిత్రదృష్టిలోనుండి

వెలువడి శుక్రకుని స్నేహదృష్టిని అంగుకొనుచున్నది. దశమాధిపతి శనిచలించి లగ్నాధిపతియగు కుజునితో పరిపూర్ణ త్రికోణ శుభదృష్టిలో నుండెను. అగుటచే, ఉద్యోగగౌరములందేమి, ఆర్థికసౌభాగ్యమునందేమి, శుభదిశలు జగుగుచుండుటచే, ఆ విషయములలో అతని కిప్పుడు అలజడి కలుగుట అసంభవము. చలితలగ్నమునకుకొని, దశమమునకు, కాని ఏ వేధయు చూపట్టదు.

మరి ఇతని క్షేత్రమునకు కారణమేమి?

జాతకములో గొప్ప లోపమనదగిన యోగ మొక్కటియున్నది. కర్కాటకములో తృతీయభావ ముండున్న ఇంద్రునినుండి వ్యయభావములో నున్న మేషగవికి నిండు కేంద్రవేధ కలదు. ఈ గ్రహములు రెండును ఆపొక్లి మస్థానములలో నుండుటచే ఈయోగముయొక్క దుష్ఫలము వ్యక్తిగుణముల నంటక పరిస్థితులవలన కలుగు అవ్యవస్థ, ఆందోళనము తెలుప గలదు. సోదరులనుండియో బంధువులనుండియో లేక ఇతరుల పొరుగు వారినుండియో, ఇబ్బందులు కలుగవచ్చును. అనవసరముగా ఆపనిందలు రావచ్చును. జాతకుని దయాశుక్తియును, దాక్షిణ్య స్వభావమును ఇతరులు దుర్వినియోగపరచుట అసంభవముకొడు. క్షేత్రము ఫలమగును.

చతుర్థ (గృహ) భవాధిపతి యగు చంద్రునికి గురువునుండి అర్ధ కేంద్రవేధ వ్యయభావమునుండి వచ్చుచున్నది. ఇట్టిపరిస్థితులు అధికవ్యయమునకు కారణము కావచ్చును.

కొని, ఈ యోగము లీతనికి జన్మసిద్ధములు. ఇప్పుడే వీనికి వచ్చిన ప్రత్యేకత ఏమియుచూపట్టదు.

చలితచంద్రు డిప్పుడు వాల్మీక భావములో సంచరించుచుండుట, జన్మ చంద్ర శుక్రకుల వేధను కడచి ఈ చంద్రుడు శనివేధకు పావుచున్నాడు. క్షేత్రమేదయినా, అది ఇంటి పరిస్థితులకు సంబంధించి యుండగలదు వేరేమీ చూపట్టదు.

“ఉద్యోగాదులలో దోషము కొనరాదు. మీకు మనఃక్షేత్రము కలిగించు పరిస్థితులున్నచో, ఆ విగృహకృత్యములకు సంబంధించియుండునని తోచుచున్నది” అంటిని.

“భగవంతుని దయతో ఉద్యోగాదులలో నాకు ఏమీ అతృప్తికొని, ఇబ్బందులుకొని, ఇప్పటివరకు

లేవు. నా ఇల్లే నాకు ప్రత్యక్షవరకము. దాచుట ఎందుకు? నా భార్య గయ్యాలిగంప! ఆమె పొరు పడ లేక జీరితిము దుష్టరమయినది. ఇదే నాగోడు." దీనముగా అతిడు ప్రతి ఇచ్చెను

"కళ్ళత్రస్తానములో రాహుకజులున్నారు. మీ భార్య ఆభిమానకాలిని, సమర్థురాలు, కోపకల, కావచ్చును."

అని, తుణమగి, మరల, "లగ్నాధిపతి సప్తమ భావములో నున్నాడు.

"స ప మే లగ్న పే భార్య
దేశకారీ పతి ర్భవేత్."

అను న్యాయము ననుసరించి, ఆమె ఇష్టానుసారము మీరు వర్తించవలసియుండును." జార పరికిరిసి.

"ఆమె ఏమి కోరినా, ఎంత సప్తమైనా, చేయుటకు సర్వదా సిద్ధమేనండీ! కంకిం అనిక చేయగలను. కాని, చేసినా తిప్పు, చేయకపోయినా తిప్పు. మాటలాడితే తిప్పు, ఊరకుంటే తిప్పు. ఇంటిలో ఉంటే తిప్పు, బైట పోతే తిప్పు! భరించ లేకున్నాను.

"సంతానము?" అంటిని.

"అరుగున్నారు. పెద్దకూతురు పెండ్లికి సిద్ధముగ నున్నది. కుమారులు చిన్నవారు. వారినిచూచి ఇంత కాల మార్చినాను. కానిచో స్త్రీ హత్యాపరాధమునకై ఎస్సడో ఉరికంబము నెక్కియుండు నేమా?

ఆ పెద్దమనుష్యుని మాటకు చకితుడనైతిని. పరిస్థితి ఎంతో ఘోరముగా, ప్రమాదకరముగా, ఉన్నదని స్పష్టమైనది. కాని, అతని దశలలో ప్రూంమైనది ఏమీ చూపట్టవు. భార్య జాతకములో ప్రబలమగు దుశ్దశలు ఏర్పడి, ఆమె గ్రహములలో ఇతని గ్రహములకు కూర్చవేగ ఇపుడు వచ్చి యుండనిచో, ఇట్టి స్థితి వచ్చుటకు అవకాశము లేదు.

"మీ భార్యగారి జాతక మున్నదా?" అని అడిగితిని.

"ఉన్నది. ఇరువదియొక్క గుణములున్నవని, దోషసామ్యమున్నదని, మహాయోగజాతకమని, ఏమేమో చెప్పి నా కొంప కూల్చినారు."

అని జాతక చక్రమొకటి ఇచ్చెను. దానికి పాయన చక్రమిది :—

1 28-51 రా 25-24	చ 19-44 వివాహ 29-42		కు 15-7 శ 16-44
వ 4-40(వ)	(సాయనము) — భార్య జాతకము. —		య 0-47 కు 17-35 ఇ 26-56 బు 9-46 ౨ 27-55
చ 8-19 (వ)			
X 29-8	పుణ్య 20-40 భక్త 23-30		శ 25-24

లగ్నదశమధిపతి కుగుపు దశమ కేంద్రములో, పుణ్యసహము భర్తృసహముతో చేరి భాగ్యభాగములో, పంచమాధిపతి చంగుడు సవస్తానములో, కల జాతకురాలు గొప్ప అద్భుతకాలిని అని చెప్పటలో ఆశ్చర్యమేమి?

ఈమెను వివాహమైన అనంతరమే భర్తకు యోగము పట్టి యుండరాదా? అతని దశమ కేంద్రములో ఈమె బృహస్పతి, అతని లగ్నగతిసమ్రుధికి ఈమె సింహ రవియండి పూర్వ త్రికోణ దృష్టి, అతని దశమ చంగునితో ఈమె భర్తృసహమునునకు నికరమగు అర్ధకోణ స్నేహదృష్టి! ఈ యోగములు వ్యర్థములు కావరవు.

కాని, అతనికి క్షేత్రము కలిగించు కౌరగములను మన మిపుడు గమనించవలసియున్నది. ఈమె జాతకములోనున్న ప్రబల దోషములు రెండు నాల్గింట కుజశనిసంయోగ మొక్కటి! చలవల క్రాగుచున్న నూనెలో చిన్నీరు పోయుట వంటి యోగ మిది. అందులో అది యుండుట చతుర్థ కేంద్రములో (గృహము, మనస్సు), తుణములో మంటలుమింటి కెగయగలవు. జాతకురాలి మనోధర్మము నకు ఈ స్వభావమున్నది. కోపము చెలరేగినపుడు, తిత్ఫలముగా రినకైనా, ఇతరులకైనా, కాయకష్టమో ద్రవ్యనష్టమో, కలుగవచ్చునను విషయము ఆమె బుద్ధికి స్ఫురించదు. ఇక, బుధ వరుణుల సమసప్తకదేశ

రెండవది. శక్తిగోష్ఠిది. కాని, అది సద్వినియోగము చేసుకొను శాత్రులము శక్తివిహీనప్రాయము. బుద్ధికి 'మూరారీచూర్ణము'. ఇతరుల బుద్ధినో, ఉపదేశమునో, అంగీకరించు సహనము, మృగ్యము. తలకుమించిన స్వాతంత్ర్యప్రీతి, శాత్రుము, మొరకుపట్టు, ఇది సామాన్య ఫలములు. విశేషమేమనగా, జాతకములో చతుర్థ, సప్తమభావముల కధికారి బుధుడు. గృహ కృత్వి విషయములలో, భర్త విషయములలో, ఈ బుధుడు నైషమ్యము ఫలించవలయుననుట! కొరవితో తలగుండున్నట్లుండును ఈ మెతోడి వ్యవహారము. ఇట్టి స్వభావముతో ఈ మే భర్తను క్షేపింపటేల వింతి?

కాని, ఇన్నియు జన్మకాలికయోగములు. ఈ స్వభావము ఆమెను అజన్మసిద్ధమైనది పదువారు సంవత్సరములకు వైగా భర్తతో సంసారము చేసినది యీ కుటుంబిని. సత్సంతాన సౌభాగ్యమున్నది. ఇంతకాలము ఈ మే స్వభావమును సహించి నెమ్మదిగా కడిపిన భర్తకు ఇప్పుడే అసహన మేల?

భార్యభర్తల జాతకములను కొంత పోల్చి చూడుడు. అన్యోన్యముగా వీరి రవి చంద్రులకు స్నేహ దృష్టిలేదు. కనుక, ఈ దాంపత్యబంధములో భక్తికి ప్రాధాన్యములేదు. కాని పరస్పరముగా ప్రబలాకర్షణమును వీరికి సంతరించుటకు కొన్నియోగము లేర్పడినవి.

(I) భర్త శుక్రనిపైన భార్య వివాహసహము;

(II) భర్త రవినుండి, భార్య వరుణునినుండి, వైశుక్రనికిని, వివాహసహమునుసహసహా అనుకూల త్రికోణ దృష్టి;

(III) భార్య పంచమాధిపతి చంద్రుడు భర్త లగ్నమునకు వచ్చుట;

(IV) భర్త చతుర్థభావ విందువుపై ఆమె శుక్రము;

(V) భార్య పంచమభావమందలి శుక్రనితో భర్త ప్రేమసహమునుసకు శుభదృష్టి;

ఈ యోగముల ప్రాబల్యమున, భార్య స్వభావములో కౌర్మక్యముండినా, కోమల స్వభావుడగు భర్త సహించుకొని, ఆమె ఇష్టానుసారముగ ప్రవర్తించుచు వచ్చినాడు. అథవా, అమరరాగమధ్వర సానుభవకాల

ములో అందండు చూపట్టిన ఆమె పిచ్చిచేష్టలు, శ్రీనాథ కవిసార్వభౌముడు నెలవిచ్చినట్లు,

"ఇత్తురసంపు పానకములో,
మిరియపుకారంబుబోలె"

రుచికరముగా గానవచ్చి యుండును.

కాని, దేవమానదిలో అప్పటి వయస్సునకు భార్య జాతక గ్రహములనుండి ప్రబల దుషదృష్టియొగములు భర్త జాతక గ్రహముల కేర్పడినవి. అగుటచే, ఆ సాధుశిలుడు భరింపలేనంత గయ్యాభిలేనము, శాత్రుము, భార్య స్వభావములో ఇప్పుడు కానవచ్చినవి. అణగని అణిముత్యమైనది భార్య. భర్త క్షేపణక విమిచేయగలడు.

"మాడు సంవత్సరములనాడు మీకు పరస్పరముగా ప్రబల దుషదశే లారంభమైనవి. ఇంకా కొంత కాలము మీరు ఓర్పుకోవలసియుండు నేమో?" అంటిని.

"నేను సహించినంత, ఓర్పుకోన్నంత, ఏ యుగములో, ఏ మాంపుడైనా, సహించి, ఓర్చియుండడు. నాకవములు విన్నవో, మీ రిట్లు చెప్పియుండరు. వినండి."

అతడు తన పురాణము చెప్పుచుండగా, ఆశ్చర్యముతో వింటిని. దాని సంగ్రహ నిది.

అతినికి తమ్ములు కలరు. ఏక కుటుంబము. తోడి కోడండ్రుడైన అనుక్షణము స్వారిచేయుట ఇతని భార్యకు బాగా అలవాటైనది. స్వతంత్ర జీవనమునకు చాలినంత సంపాదనము తమ భర్తలకు లేకపోవుటం జేసియు, వయస్సులో చిన్నవారగుటంబట్టియు, అవతేక, అనుభవించలేక, వారు పడుచున్న బాధలు చూచి, చూచి, సహించక దయాకారియగు జాతకుడు రెండు మాడెండ్లకు పూర్వము తన భార్యతో వేరు కాపురముపెట్టి, సోదరులకు నెలనెలకు ద్రవ్యసాహాయ్యము చేయుచువచ్చినాడు. అతని భార్య ఈ దయాకారిత్వమును సహించ లేకపోయి భర్తను తీవ్ర విమర్శనకు గురిచేసినది. ఏమైనా, సోదరులను నిరాదరించలే దతడు. భార్యకు అత్యుచితమైనది. ఏకకుటుంబములో పనులన్నియు తోడికోడండ్రు నిర్వహించుకొని పావుచుండగా, వారి నెత్తిపాడుచుటకుమాత్రముల వాటుపడినభార్యకు స్వంతకాపురము నిర్వహించుట కష్టమై, వేరుకాపురము పెట్టినందుకు భర్తను తూల

జాడుచు వచ్చెను. వంటవార్లులకు, వైపనులకు, పనివారి వేర్వేరుచినా, క్షణము తప్పలేదు. ఆమెగోల భరింపలేక, వంటవాడు మూడుదినములకు, పనికిలే వారమునకు కొలువు చాలించుకొని, కూలి సయితము తీసుకొనక పలాయనమైరి. క్రొత్తవారిని వెదకి తెచ్చినా, వారు సయిత ముంటే, తగినపనివారిని సంపాదించు యోగ్యత లేదని ఎత్తిపొడుపు. పనివారిని సంపాదించుట అసాధ్యముకాగా, హోటలునుండి భోజనము తెప్పించుకొను ఏర్పాటుచేసినాడు భర్త. కాని, తిండి బాగుగాలేదని మూడు మూడుదినముల కొక హోటలు మార్చునలసి వచ్చినది. కోపమా, చెప్ప నలవి కాదు. ఆక్రోశము వర్జనాత్మితము. మంచి మాటలు చెప్పినచో, మంటలో నేయిపోసినట్లే! దండించినా వ్యవహారము బజారున కెక్కగఁదు. కోపము వచ్చినపుడు, (అది రహస్యమునో రాగలగు) ఏపదార్థము చేతికి దొరికినా, సర్వనాశనమే. సమీపమున పసిపిల్లలున్నచో నేలపైపడి విలవిల తిన్నుకొనురీతిగా వానిని బాదుచుండగా చూచి సహించుట అసాధ్యము ఇగుగు పొరుగువారు సమాధానము చెప్పవచ్చినచో, వారికి ఆయువు మూడినట్లే. బంధువులు వెరచి ఇంటికి రాదు. స్నేహితులు దూరమైనారు. ఇగుగు పొరుగులవారితో రామరావణయుద్ధము. సంఘములో తలఎత్తి తిగుగుట అవమానమైనది. పుట్టినంటికి వెళ్ళుచుంటే వెళ్ళును. పిలుచుకొనిపోయి విడిచివచ్చినా మరుదినమే తిరిగి వచ్చును. జీవితము దుర్భరమైనది. వారముదినములు వెనుక నొకనాడు అనవసరముగా కుమారుని వారెలు పడునట్లు కర్రతో బాదుచుండగా చూచి ఓర్వలేక రివాల్యూరు తెచ్చి కొల్లుటకు సిద్ధమై, కాదుబోదు నునుపసికందులను చూచి మానుకొన్నాడట! ముందేమా!

చలితదశలో భార్య రవి భర్త కుజునిమీదికివచ్చినాడు. ఆమె బుధునికి భర్త చలితశని సమసంపకము; చలిత చతుర్థము ఇంద్రుని సంయోగములో నున్నది. ఆమె చలితలగ్నము వరుణుని కేంద్రవేగకు పోయినది. భార్య చలితశని భర్త చలిత శుక్రునితో సంయోగము. భర్త చలిత పుణ్యసహాయము భార్య జన్మయమునికి కేంద్రము. భార్య చలిత వరుణునితో భర్త చలిత శుక్రుడు సార్థకేంద్రము. భర్త చలితకుజుడు భార్య చలిత వరుణునితో సార్థకేంద్రము!

ఏమి యుద్ధమిది? ఇంకను కొన్నికలవు. కాని,

జరుగుచున్న కథకు ఈ దశలే చాలు. వాస్తవముగా అతని అవస్థ దయనీయమైనది. పాపము!

“ఇంకా అధముపక్షము తొమ్మిదిమాసములు దుష్ట దశ లుండగలవు. ఈ కాలములో మీరు ఒకరికొకరు దూరముండుట మంచిది. లేనిచో, దశావసాన కాలము పన్నిహితమగుకొలది, ఎవరికైనా అత్యాగ్రహము కలుగవచ్చును. ఏనుష్యురిజానుమయినా సాధ్యమే.”

“అది నా పరిస్థితులలో సాధ్యముకా లేదు కదండీ?”

“ఒక యుక్తిచేయండి. హిమాలయ ప్రాంతము నకు మీ ఉద్యోగమును మాగ్గు చేయించుకొండి. స్త్రీలు పిల్లలు నివసించుటకు వీలుకొదను సెషమున కుటుంబమును వదిలి వెళ్లివచ్చును. దుష్టకాలము తీరని తగువారితో మరలిరావచ్చును.” అంటిని.

“సరే! ప్రయత్నించవచ్చును. కాని నేను లేని కాలములో బిడ్డలకు ఏమి నో అని భయము.”

“అభయము అవసరములేదు. సంతానమునకు చెరువు కలుగ దశలు లేవు. నిర్భయముగా వెళ్లి వచ్చును.”

“అప్పుడు ఈ దశల ఫల మేమగును?” అతని సంశయ మిది.

“మీరు లేక అని, ఆమె వ్యవసాయము, మీపెన కోపముతో పండ్లు కొరకుట, చిరంజీవులను తలచుకొని మీరు భేదపకుట, ఇంతటితో ఫలము చెల్లిపోగలదు.”

అతనికి నచ్చచెప్పితిని. ఆ పెద్దమనుష్యుడు కొంత తృప్తిపడి స్వస్థానమునకు వెళ్ళినాడు. తరువాత రెండు నెలలలో ఏదో ప్రయానపడి మార్పు సంపాదించుకొని వెళ్ళుచు మార్గమగ్గమున నా ఇంట ఒక పూట విడిసి పోయినట్లుననిచెప్పి ప్రయాణము సాగించెను. ఆరేడు మాసములు దాటినతరువాత మరల స్వస్థానమునకు ఉద్యోగమును మార్పించుకొనివచ్చి అతడు తన కుటుంబమును చెరుకొగలిగెను. దుష్టదశలు కడచినవి. భార్యలో అప్పటి ఉద్రిక్తస్థితి తగిసి, స్వభావము మారలేదు కాని, సహాయముగా తరువాతి కథ నడచుచువచ్చినది. అతడును తృప్తితో కాలమును వెళ్ళుచువున్నాడు. అట్టి తొందర లెపు డతనికి శత్రు.

ఒకప్పుడు ఒకానొక వటుంబినికి గొప్పకేశము వచ్చినది. భర్త జాతకముందలి పాపగ్రహములతో ఆమె జాతకముందలి క్రూరగ్రహములకు దేవమానదళలో పరస్పరవేగ వచ్చియుండినకొల మది. భర్త స్వభావములోనున్న అఖండకల్యాణగుణములు కొన్ని మితిమీరిపోవుచుండు కతమున ఆ గృహిణి సహించుట అతికష్టముగలచే ఆ విషయమున భర్తను మందలించుచు, తిత్ఫలముగా వీరావేశమువచ్చిన భర్తనుండి ఆమె వావాప్రకారముగా కారీరక మానసిక బాధలనుభవించుట దినదర్యగా నుంపినది. ఆ సీమంతిని ప్రార్థనచే వారి జాతకములను చూడవలసి వచ్చినది. అప్పటికి పండ్లెండు నెలలకుకొని, ఆ దశలు తీరిపోవనియు, గడ్డుకాలము రానున్నదనియు, గమనించితిని. ఈ దశకాలమును భర్తకు దూరముగా పోయి వియోగముతో కడపఁగలెననియు, చేతిబిడ్డను తప్ప ఇతరుల రక్షణభారవంతయు భర్తపైనే వేవదలి వెళ్లుటే కాక, భర్తలేఖలకు ప్రతిసహా నాయకూడదనియు చెప్పితిని శాస్త్రనిశ్వాసము కలదగుట, వాగముదినములలో ఆమె నెడలిపోయి దూరప్రాంతములందలి బంధువుల ఇండ్లలో సంవత్సరము కడపినది. దశకాలముముగిలుగ వే, అంతేదనుక బిర్రబిగిసియుండిన భర్త మెత్తబడి ఆమెయున్న స్థలమునకేపోయి పాదేనుపడి, తనమార్గములు కొన్ని ఆమెకు హితకరముగా నుండునట్లు చూపుకొందునని ప్రమాణములు పలికి, సమాధానపరచి ఆమెనింటికి పిల్చుకొనిపోయినాడు. అతని స్వభావములో గొప్పచూపువచ్చినది—అనగా, భాగ్యకు సహ్యముగా నుండునంత మార్చునుట. వారి వటుంబములో ఇప్పుడు కాంతి, తృప్తి నెఱకొని యున్నది.

భార్యాభర్తల విషయములో ఇట్లు వియోగమును ఉపశమించుట భావ్యమా! అని ఆక్షేపించువారుందురు కాబోలు! ఆవియోగము ననుభవించిన భార్యాభర్తలే ఈ ప్రశ్నకు సదుత్తరము చెప్పగలవారు. ఒక్కమనవి సాన్నిధ్యము విషయమైనపుడు, వియోగము తగినవండు

వీలకారాదు? వ్యాధిస్వభావము ననుసరించి కొన్ని సందర్భములలో విషము సయితము జైషధరూపమున అమృతమగుననుట పాఠకమహాశయు తెరుంగని విషయముకాదు.

వియోగము వాస్తవముగా క్షేత్రపదమే. గుచ్ఛకాలములో ఆక్షేత్రమును కొంత సహించినచో, జీవితము బాగుపడుసందర్భములలో, దానిని దోషమననేల?

“నస్యల్పస్యకృతే భూరి,
నాశయే స్మృతిమాన్ నరః,
ఏ తజ్జీవహి పాండిత్యం,
యతే స్ఫుల్పాద్భూరి రక్షణం.”

అని కదా పెద్దలు చెప్పిరి?

వేటూరి—

సుందరశాస్త్రిగారి

సుందర రసము

సర్వమేహములకు సంజీవి.

గుణము ప్రత్యేకము

అనుభవసిద్ధము. ఇండ్లెక్ష్వులు అవసరం లేదు. ఎటువంటి నవామేహాలనైనా కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

ఆర్షరసాయనశాల, వుక్త్యాల.

ఊహ కలాపం

శ్రీ యస్వీ జోగరావు

అదియొక సుఖస్వప్న సుముహూర్తము !
ముహుగ్మహు రీహదోహల
మధురోహ మహావర్తము !
అదివివిక్త మహారాత్ర మిహజీవిత
మహా యాత్ర కవిముక్తము !

* * *

అదిఅపూర్వశరత్పూర్ణిమా శరవరీ పర్వ
సౌందర్య సర్వస్వధూర్వహసర్వంసహ!
అదివిశ్రాంత తమిస విధూ దయ మృదూన
వికస్వరవలాహకశకలైక ప్రకాశమాకాశము!
అదిఆకాశ విపులా తలాంచల విశాల
వివిధాశావకాశ పేశల
రాకాసుధాకరాలోకవ్యాకుల
సలితాఘ దీర్ఘ సమానము సముద్రము !
ఆ సముద్ర తీరమున
అదిగో యొక శివాలయము
అతి శిథిలము ! శివాలయము !
శిథిలాలయ సవిధమున
చిత్తభవుని చితి రగిలిన
స్థానాశ్రమ స్మశానము
నా నదిగో యొక సమాధి !

* * *

ఆ చోట నావేళ అంభోధి అలలపై
గయ్యాళిగాలి వాహ్యాళికేళి-

ఆచోట నావేళ ఆకాశ వీధిలో
జాబిల్లి మొగిలు దోబూచులాట

* * *

ఆ సమాధి వేదికపై
ఆసీనుండై కవి యొక
డున్నా డున్నట్టుని వలె
మిన్నవంక కన్నిగిడ్చి-
కలనైనా కనిపించని
తన ప్రేయసి సాకీ ఆ
కాశం బన్నట్లు కటా
డన్నా డున్నట్టుని వలె
మిన్నవంక కన్నిగిడ్చి-
వెన్నెల కను నన్నలలో
వెలిమబ్బుల వెనుక నొదిగి
ఊహల కందీ యందని
మోహనాంగి హూయలు దలచి
కావ్యాలాప కలాపము
కడుకొని చేయుచు పాపము
ఉన్నా డున్నట్టుని వలె
మిన్నవంక కన్నిగిడ్చి!
అపు డాకస్మికముగ నల
చంద్రకిరణ మొకటి జారి
సంద్రములో పడి యక్కడ
నొక యల చెలరేగి విగు
ర్వించి వినరె నొక గాడుపు !

అశ్వర్యము !

కడలి బయల్వెడలినదో

చదలనుండి జారినదో

కాని యొకానొక లతాంగి

మేనంతా మేలిముసుగు

మేఘములో చంద్రరేఖ !

అదిగో తన కభిముఖముగ-

అడుగులు తడబడ

వడివడిగానవ్వడి లేకుండగ

నడచుచున్న దొంటరిగా !

ఆలో నొక ఆభీలాకారు

డతిక్రూరుడు

ముష్కర తన్మరు డతిదుష్కర

కార్యచికిత్సా ధుర్యుడు

కాంతడాసి కత్తిదూసి

నగలక్కడ పెట్టి మరీ

కదలు మనుచు బెదరించెను.

ఆ ధృష్టాధరోష్ఠ

చటుల స్ఫోట నోద్యుతోద్ధర

వాతవిధూతమై

మే బాసెను మేలిముసుగు!

అహో నహజ మహారాశి !

లోకోత్తర రూపోజ్జ్వల !

తన ఊహ దాత్యూహ

వ్యూహములో

విరిసిన విద్యుల్లత !

తన ఆశాకాశములో

వికసించిన రాకాశశి !

అచ్చముగా తన ప్రేయసి !

గతచంద్రగహణవేళ-

అతికామార్థాతురులై

అభిసారము, కాదుకాదు

వ్యభిచారము లాభ మనెడు

బంధుజనుల బాధరోసి

సంద్రములో సాగోరిన

చంద్రవదన ! జలదవేణి !

* * *

ఆ క్షణమున అంగ మెల్లను

అక్షులుగ వీక్షించి యామెను

సొమ్ములుంకిన చొప్పు లేదని

తట్టలేదో తట్టినా యొక

అశ యెట్లును నాశమైనది

పొరుగు నేలను పొందరా దని

ఆనవడుచున్నాడు చోరుడు.

‘అన్న కన్నగ ! ఆభరణములు

నున్న నీవిక తప్పకొమ్మని

ఆమె యన్నది.

‘ఏమి వదుసిది ! యేమి మన్నన !

ఏకతమ ఎలనాగ లెవ్వరు

నడికిరేయి పరాయి పురుషుని

పలుకరించెడి పాడిగా’ దనె

వాడు గండర గండమిండడు !

‘బావ పోనీ బాకుగా కీ

రొండిలోపల రొక్కమున్నద?’

అన్నదామె మహాద్భుతముగ

అపు డాకస్మికముగ నల

చంద్రకిరణ మొకటి జారి

సంద్రములో పడి యక్కడ

నొక యల చెలరేగి విగు

ర్వించి వినరై నొక గాడుపు !

శిథిలాలయ గర్భములో
శివు డొసర్చె సత్కారము !
సమాధిచాటున కలకల
నవ్విన దొక నృకపాలము !
కలవరపడి కల మెలకువ
నవధరించె కవీశ్వరుడు.
ఏరీ యా నిశాచరులు
వామకర్మ వశంవదులు ?
అడుగో చోర విషాణము,
సమాధి స విధమ్మున నొక
పటుకర్మశ పాపాణము !

అదిగో మరి అభిసారిక,
శిథిలాలయ శిల్పములో
శివుని వెనుక చిత్త మనెను
చిత్తభవుని పరిచారిక !
అవేమిటా ఊళలు ?
కడతేరిన కవిస్వామి
కడతేరిని ముడి యూహలు.
అదేమిటా సమాధిపై
చిత్రముగ శిలాక్షరములు ?
“భావకవి కట్టిన ఊహాకలాపములో
భామవేష మెప్పటికీ తెర వెల్లదు”

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడు ఏ ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ క్షణం ఎలా ఉండేదీ తెలియని ఈ దినాలలో

* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం * నౌక
* ఫయిడిలిటీ గ్యారంటీ మొదలైన భీమాలకు
మా తో సంప్రతించండి.

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్ జనరల్
ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ,

“బాంబే లైఫ్ బిల్డింగ్స్”

9, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. 1.

Telephone: 4241, Telegrams: “UNIGEN”

ప్రాంతాలు :

విజయవాడ - బెంగళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - న్యూఢిల్లీ - పాట్నా
కొలంబో - సింగపూరు - కోయంబత్తూరు - జాకార్తా.

చిన్న సంసారం

శ్రీ పంతుల కృష్ణారావు

సామంత్రం సత్యవారాయనాథీశ్వరుని వచ్చేసరికి ఇంట్లో ఆతని తమ్ముడి భార్య శిశుంతః కన్పించింది. ఆమెను చూడగానే సత్యవారాయణకి చాల వరకు ఆందోళన తగిలింది. మూడుగోజునుంచి ఆతను ఆమెవిషయమే భార్య నకుసతున్నాడు. వారం గోజులై శిశుంతల రావడంలేదు. ఆమె రాకపోతే తమ్ముడూ భార్య ఇంట్లో యేం ఇబ్బందులు పడుతున్నానో అన్న భయమే మొదట ఆవరిస్తోంది సత్యవారాయణని.

సత్యవారాయణ తమ్ముడు ఆడోళ్ళోనే ఒక కర్రల డిబ్బలో గునుసాగా పనిచేస్తూ నెలకి నలభై రూపాయలు తెచ్చుకుంటున్నాడు. అక్కడే ఎనిమిది రూపాయల అద్దకి వేరే ఒక యిల్లుతీసుకొని భార్యతో ఆయింట్లోవుంటున్నాడు. అతనికి ఆ నలభైరూపాయలే ఆధారం. మరెవ్వి ప్రైరాబడీకూడాలేదు. వచ్చేతీతంలో ఇంటద్దెహాగా మిగిలి: దానితో ఆభార్య. భారా నెలల్లా గడపాలి! — ముప్పయ్య రెండురూపాయలతో ఇద్దరు మనుషులు నెలగోజులు గడపడం కష్టమే! — ఇంకొక సత్యవారాయణ తమ్ముడి సంసారాన్ని చూసి చాలా విచారిస్తావుంటాడు.

అయితే తమ్ముణ్ణిగూించి అంత విచారించి, జాలి పడి సత్యవారాయణ అతనిబాబ్బి ఏమేనా నివారించ గలుగుతున్నాడా అంటే లేదనే చెప్పాలి! ఆసలు తమ్ముడి సంసారకష్టాన్ని రూపుమాపే శక్తి సత్యవారాయణకీలేదు. సత్యవారాయణకూడా గునుసాయే! అయితే తీతంత్రం నెలకి నూరురూపాయలు. కాని పదిహేనురూపాయలు ఇంటద్దె చెల్లించగా మిగిలిన పదిభైదురూపాయలతో తనూ భార్య యేం ఇబ్బందులు పడకుండా నెలగోజులు కాలక్షేపంచెయ్యడం అతనికి బ్రహ్మాండంగానే వుంది. అప్పటికీ సత్యవారాయణ తమ్ముడికి చేయగలిగిన సహాయంతో శిశువంచన లేకుండా చేస్తూనేవున్నాడు. శేషగిరికి అందిన నలభై రూపాయలు ఆ భార్యభర్తలు పదిహేనుగోజులు

కాలక్షేపంచెయ్యడానికి సోపాతాయి. మిగిలినపదిహేను గోజులు ఏగోజుకాగోజు వెతుక్కు వడమేఅవుతోంది. అటువంటప్పుడు సత్యవారాయణ ప్రతి నెలా తమ్ముడికి ఆయిదూ పది సర్దుబాటుచేసి, ఆతని ఇంట్లో లేని సామానులు, తన ఇంటిలోనుంచియిచ్చి సహాయపడుతూనే వున్నాడు. అయినా ఒక్కొక్కగోజున ఇంట్లో భోజనాలు లేకుండావున్నటు వింటున్నాడు. అవును మరి! వందరూపాయలు సంపాదిస్తన్న తనకి ఆజీతంతో సంసారం నిర్వహించడం అంత సుభం కావప్పుడు నలభైరూపాయలతో సంసారం చెయ్యడం తపశ్శతమ్ముడి కెంతకష్టం? తనెంత సహాయంచేస్తే అతనికి ఈ బాగాలు తప్పతాయి?

సత్యవారాయణ లోనికి వెళ్లాడు. ఆ యింటికి రెండే గదులు, ఒకదాని ప్రక్క ఒకటి ఉన్నాయి. అందులో ఒకటి వంటకి భోజనానికి; రెండవది పడక గది. రెండుగదులద్వారాన్ని కలుపుతూ చిన్నవరండా, వరండా దాటితే చిన్న గచ్చువాకలి, ఆవాళి దాటితే విభిద్వారం!

సత్యవారాయణ వెళ్ళేసరికి ఆతని భార్య, తమ్ముడిభార్య, పడకగది ద్వారందగ్గర వరండాలో కూర్చొని మాట్లాడుకుంటున్నారు. సత్యవారాయణ రావడం చూచి తమ్ముడి భార్యలేచి నిల్చొని, “వెళ్ళతా నక్కయ్యా!” అంది. “అప్పుడే వెళ్ళతాంటావే మమ్మా!—ఒచ్చి ఎంతసేపయింది కనుక?—ఓ ఘడియ కూర్చో వెలిపోగువుగాని!” అంది సత్యవారాయణ భార్య. “లేదక్కయ్యా!—ఇంకా వంటచేయాలి! చాలా పనులున్నాయి. మళ్ళీ వస్తాను!” అంది శిశుంతల. “ఏదీ? అవడమేకాని కన్పించడమేలేదు! ఒస్తూ వుండమ్మా!—నువ్వురాకపోతే మీ సంగతులేమీ తెలియక మాకాందోళనగా వుంటుంది!” అంది సత్యవారాయణభార్య ఆమెను సాగనంపుతూ. “అలాగే ఆక్కయ్యా!” అంది శిశుంతల.

ఇంట్లోకి వెళ్లి సత్యనారాయణ గది ద్వారం దగ్గరనుంచి ఇద్దరు అడవాళ్ళూ అడంలేచిపోగానే తిన్నగా గదిలోకిపోయి ఆలోచిస్తూ కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. అతని కళ్ళముందు శిశుంతల ఆకారమే మెదులుతోంది. ఆమెను తలుచుకున్నప్పుడల్లా సత్యనారాయణకి ఆమెమీద అమితమైన జాలీ వేస్తావుంటుంది. క్రిందటిసారి వచ్చినప్పుటికి ఇప్పుటికి చాలా నీరసించినట్లు కనిపిస్తోంది. శిశుంతల వారం రోజులక్రిందట వచ్చినప్పుడు ముఖం యింత వాడిపోయి లేదు. ఈసారి మరి కొంత హీనంగా వుంది ముఖం. పాపం!—తన తమ్ముడితో ఎన్ని బాధలు పడుతోందో యేమిటో!—కట్టకున్న చీరా, తోడుకు కున్న జాకెట్టు చాలా మాసిపోయి వున్నాయి. బట్టలు కూడా లేనట్టన్నాయి తమ్ముడిని పెళ్లాడినది మొదలు ఆపిల్లకి అన్నీ కష్టమేలేకాని ముఖం అన్నది లేకుండావుంది. కాని తన తమ్ముడు మాత్రం యేం చేయగలడు?—భార్యకి చీరలు కొనలేదు, ఇంట్లోకి నెలకి నీరపడ్డ సామాను తేలేగు అంటే నలభైరూపాయల జీతం తెచ్చుకుంటూ వాడేం లేగలడు?—ఇంకా ఈ మాత్రం ఉద్యోగం దొరకబట్టి ఈపాటేనా నిలవ గలుగుతున్నాడు. లేకపోతే ఆ చదివిన సెకండు ఫారం చదువుకి ఈమాత్రం ఆధారమేనా దొరుకుతుందనుకున్నాడా తను?—అయితే అందుకని వాడి కర్మ వాడను భవిస్తాడంటూ తను ఊహకోగలడా అంటే ఊహకోలేదు. చిన్నప్పుడు చదువుకోసండుకు తనిప్పుడు కేవలగిరిని చూచి విసుక్కుడు. వైగా ఆతినిలాగ తయారయ్యాడని ఎవరేనా అతనిని అన్నా తను సహించడు.

సత్యనారాయణ అలాగే ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు. భార్య కప్పతో కాఫీతెచ్చి పేబిల్మీద వుంచింది. కాని సత్యనారాయణ అది గమనించడమే లేదు.

“కాఫీ చల్లారిపోతోందండీ!” అని హెచ్చరించింది భార్య. సత్యనారాయణ భార్యవంక చూడగా, ఆమె తెలుపు ఆకుపచ్చండులు గల కనకాంబరం రంగుచీర, తెల్లనివాయిల్ జాకెట్టుగరించింది. మెల్లోపునైతాడుకాక చూడుపేటల బంగారపు గోడను, చెవులకు రాళ్ళ తయ్యట్లు, చెతులకు ఒక్కొక్క బంగారపుగాజు వున్నాయి. ముఖం సబ్బుతో

కడుగుకొని పల్కుగా పోవకు రాసుకొని వుంది. శళ్ళకి కొడుకవుంది తలలో మల్లెపూవులు పరిమళాన్ని వెనజల్లుతున్నాయి. సత్యనారాయణ భార్యవంక చూస్తూ ఆమె అనుభవేస్తూన్న జీవితానికి, తన తమ్ముడి భార్య అనుభవేస్తూన్న జీవితానికి గల వ్యత్యాసాన్ని గురించి ఆలోచించసాగాడు. తన భార్యచూస్తే ఇంతనీటుగా ముస్తాబై మనసు లో ఏ చీకాచింత లేకుండావుంది. అటు తన తమ్ముడి భార్య మెల్లోపు నల్లపూనలచెరు తిప్పించి మరో ఆభరణం లేక, కట్టకుంగును మంచినీటియినా లేక ఒక్కొక్క రోజున తిండానికి తిండికూడా లేక నానాబాధలూ పడుతోంది. విశ్వరూపం అనుభవించలేకపోయినా దేనికి ఇబ్బంది పడకుండా ఉన్నదానితో ముఖంగా నే సాగిపోతోంది తన సంసారం. అటు తన తమ్ముడి సంసారం చూస్తే ఇంట్లో ఏకస్త్రపూలేక ప్రతిదానికి ఇబ్బంది పడుతూ ఏరోజుకొరోజు ఎలా పాగుతుందా అన్నట్టుగావుంది. ఊరినిండా అప్పుడేపోయి త్తీరక నానాబాధలు పడుతున్నాడతను.

సత్యనారాయణ ఇంకా అలాగే కూర్చుండి చూచి, “కాఫీ చల్లారిపోతోందండీ!” అని మరొకసారి జ్ఞాపకం చేసింది భార్య.

సత్యనారాయణ కాఫీత్రాగేసి ఖాళీకప్పు పేబిల్మీద వుంచాడు.

ఇంటికొచ్చినప్పుడొచ్చింది భర్త తనతో నూలాపకుండా ఆలోచిస్తూ కూర్చుండినానీ, “ఏమిటండీ ఇంటికొచ్చిన దగ్గించి అంతితీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నావు?” అని అడిగింది భార్య. సత్యనారాయణ కనురుగావున్న కుర్చీలో కూర్చుంటూ.

“ఉహూ!—ఏమీలేదు!” అన్నాడు సత్యనారాయణ.

“ఏమీలేకపోలే ఆఫీసునుంచి వచ్చినది మొదలు మాటాడకుండా ఎందుకీలా కూర్చున్నావు?” అని ప్రశ్నించింది భార్య.

“మరేంలేదు. మా తమ్ముడి సంసారం గురించే!—ఇవాళ శిశుంతలొచ్చింది కదా, ఇంట్లో ఎలా కాలక్షేపం చేస్తున్నారో ఎలావుంటున్నారో తెలిసేందేమానని!”

“తెలియకపోవడానికి ఏమంత రహస్యం కనకమా?—ఎలాగ కాలక్షేపం ఆవుతోందో అది అదిగి

చిన్న సంసారం

తెలుసుక ? ఇంతకాలం ఎలావుంటున్నావో ఇప్పుడూ అలానేవుంటున్నావ్. కానీ అంతకంటే మరేమీ సుఖ పడిపోలేదు... ఇలాగొచ్చి మళ్ళీ ఇంట్లో ఏ వస్తువూ లేదంటే రెండుసేల్ల బియ్యం పావుసేరు కందిపప్పు, పావుసేరుకానె ఇచ్చాను!” అంది భార్య.

సత్యనారాయణ భారంగా ఒకనిట్టాద్దు విడిచాడు.

“అయినా ఇంత అధ్వాన్నం యేమిటండీ?— అంతకూస్తావా?—ఈ నెలలో ఇప్పటికీ అప్పజే రెండేసిసేల్ల బియ్యం చూడుస్తాచ్చాను. పంచదార నాలుగుస్తాచ్చాను. నూనె చూడుమాయలాచ్చి పలుకెళ్ళింది. పప్పులూ, ఉప్పులూ లెట్టేలేదు!” అంది భార్య.

భార్య ఇలాగ అంటూంటే సత్యనారాయణ కళ్ళలో దైన్యమయమైన శికుంతల స్వరూపం మెదిలి మనస్సు చివుక్కుచుంది.

“పాపం!—ఆపిల్ల యేంచేస్తుంది రాజ్యం?— మనంకాకపోతే వాళ్ళకి ఈస్టిటిలో మరెవ్వరూనానం చేసా?—మనతో కాకపోతే ఆ అమ్మాయి ఇంకెవ్వరితో చెప్పుకుంటుంది?—నాజీతం మనిషికి చాలాడమే బ్రహ్మాండంగా వుందని కానీ లేకపోతే వాళ్ళూ మనంకలిసి ఒక్క కుటుంబంగా వుండవలసిన మాట!—వాళ్ళని చూసి మనమే ఇలా చినుక్కుంటే తక్కిన వాళ్ళంతా ఎంత హీనంగామాస్తారు?” అని అన్నాడు.

తనకు చాలానల్ల భర్త బాధపడినట్లు గ్రహించి మళ్ళీ అంది రాజ్యం, “ఛా!—నేనా అమ్మాయి నేమీ అనిపించేసిందీ!—పాపం, ఆపిల్లేంచేస్తుంది?—అందుక్కాదు!—యీ తమ్ముడిమాట చెబుతున్నాను!—ఇంట్లోకి కేవలపిద వస్తువులు లేకపోతే అడవి ఎలాగ సంసారం చేస్తుందిండీ?—ఏమీ తెమ్మన్నా “నాదిగర్ల డబ్బులేదు. ఏన్నేంచేసుకున్నావో?” అంటాడట!—అలాగని ఊగకోవడా వేళకి భోజనం అమర్చకపోతే నావాతిట్టూ తిడతాడట!—ఈ సంగతే చెప్పకొని ‘నేనీ సంసారం ఎలాగ చేసేదక్కా!’ అంటూ యేడ్చింది పాపం శికుంతల.”

“అవునురాజ్యం. నాడినంటే వాడుమాత్రం ఏంచేయగలడు?”

“మగవాడు చేయలేకపోతే ఇంట్లోవున్న అడవి చేస్తుందిటండీ!—ఏ నానూనూ లేకపోతే తోజూ ఎన్నిశీకని అప్పులకి తిరుగుతుంది పాపం ఆపిల్ల?”

“నజమే!—అయితే నలభై రూపాయల రాబడితో ఎవడుమాత్రం ఇంతకంటే చేయగలడో చెప్పు!”

సత్యనారాయణ ఈ మాటనడంతో. “ఇప్పుడు తనూ భార్య వున్నప్పుడే ఇలాగ సంసారం చేస్తున్న మనిషి రేపాద్దున్న పిల్లా పాపా వుడితే ఇంకేం చేస్తాడండీ?” అని అడిగింది రాజ్యం.

తన తమ్ముడి పరిస్థితుల నర్తంచేసుకోవడా భార్య ఇలాగ లేలేక గామటాడవం సత్యనారాయణకి కొంచెం కష్టాన్ని కలిగించింది. శేషగిరి ఇప్పుడీ పరిస్థితుల కల్యాణవచ్చాడో సత్యనారాయణకి తెలుసు. అందుచేతనే శేషగిరి ఇప్పుడు సంసారం చేయలేక పోతున్నాడంటే అతనిని సత్యనారాయణ కోపించుకోడు. హీనంగా చూడడు. పైగా అతని నెవ్వరేమన్నా తను బాధపడతాడు. భార్య అన్నమాటలకి కొంచెం కోపంతో అన్నాడు సత్యనారాయణ:

“నువ్వన్నవన్నీ నిజమే రాజ్యం!—అయితే వాడుమాత్రం యేంచేయగలడంటాను. దొంకినంతకాలం ఊరినిండా అప్పులుమాడా చేసేసి రవ్వంతలాంటు రానీయకుండా చేశాడు. ఇప్పుడెవ్వడూ అప్పివ్వడంలేదు; ఏ దుకాణం వాడూ అరుచివ్వడంలేనా. ఇంక ఎలాచేస్తాడు?”

భర్త ఇలాగ అనడంతో రాజ్యం ఏమీ అనలేక ఊరుకుంది. రెండునిముషాలు ఊరుకున్నాక మళ్ళీ అంది:

“పాపరా, శికుంతలని చూస్తే ఎంతో వానికేస్తోందండీ!—ఆ కట్టుకున్న బట్టలూ ఆ మనిషీ ఎలాగుందో చూశారా?—రెండేరెండు చీరలున్నాయిట. అందులో ఒకటి రెండు చూడుచోట్ల చిరిగిపోయిందీట కూడాను!”

“ఆపిల్ల అనడంకూడా చూస్తున్నాను రాజ్యం!” భారంగా నిట్టూరుస్తూ అన్నాడు సత్యనారాయణ.

“మొన్న పండగనాడు చీరకోసుకోమట్టుని ఎనిమిదిరూపాయి లిచ్చావా?—ఆ డబ్బు ఇంటికొండే ఖర్చయిపోయిందట!” అంది రాజ్యం.

“మనం పొరపాటుచేశాం. డబ్బివ్వకుండా చీరే కొనిచ్చేయ్యి వలసింది!”

“అది!— అయినా రానురాను మరీ దిగవారు పొతున్నారండీ!— ఎవ్వరికీ డబ్బిడీయేనా బాకీ తీర్చడంలేదట. వాళ్లంతా రోజూవచ్చి దీరిని అనరానిమాటలు అడంబ!”

“.....”

“పోనీ దీనిపైన మరో పదా పదిహేనో దొరికితే మరొక చిన్నపని ఎక్కిజేవా చూసినా బాగుణ్ణు!”

“ఘోర!— సెకెండుఫారం చదివినవాడికి పనెడదస్తాడు రాజ్యం?— ఇదేనా ఆ మువ్వకాయ తెలిసినవాడు కొబ్బరి వీడినందుకున్నాడు.”

“అయినా ఇప్పుడు చదువుకోక పోవడమేమండీ? స్కూలుపైసలేనా అయితే మీలాగ నూగురు పాయిల ఉద్యోగమేనా దొగునా?”

“చదువుకోకపోవడమేమండీ అంటే నేనొకటి చెప్పాను విను!— ఏమీ చదువుకోకుండా తిరిగిపది జ్ఞానంలేని వయస్సులో. దాని ఫలితం న్ననుభవించునది ఇప్పుడు. ఇప్పుడు తే నిన్ను బాగులు పడవలసి వుంటుందిన్న జ్ఞానమేవుంటే అప్పుడలాగ తిరిగేవాడేకాదు. ఏమనిషీకోరి. తిలంతులతను బాధల్ని తెచ్చుకొని అనుభవించడు.”

సత్యనారాయణ. ఈమాటకానే రాజ్యం అంది: “మీరిన్ని ఇలాగే చెప్పారండీ!— చిన్నప్పుడు చదువుకోకుండా తిరిగడం అతినితస్వికారు; పెద్దయ్యాక ఇప్పుడు పెళ్లొచ్చి కొల్లుగొనినవయ్యా అతిని తప్పుకాదు!— మీ తమ్ముడుకదా?— అంతేత ఆతను చేసినవాటిని సమస్తా వుండండి!”

భార్య అన్నమాటకీ నిమగ్నమేవు ఊరుకొని, కుర్చీలో సరిగా స్వర్ణకు కూర్చొని గంభీరంగా అన్నాడు. సత్యనారాయణ:

“రాజ్యం, ముప్పలాగంటున్నావు. చిన్నప్పుడు చదువుకోలేదని, పెద్దవాడయ్యాక భార్యని ముఖపెట్టలేదని నువ్వు మా తమ్ముడిని ఇన్నిమాటలుంటున్నావు కాని వాడెటువంటి పరిస్థితులవల్ల ఎటువంటి పరిసర ప్రభావంవల్ల ఈవిధంగా తయారయ్యాడో ఆలోచించడంలేదు. చెబుతున్నాను విను!—మా తమ్ముడు

ఇప్పుడీస్థితికి వచ్చాడంటే అందులో వాడి నేరం మీరిలేను!”

రాజ్యం భర్తనుఖంవంక నూస్తూ మాట్లాడక కూర్చుంది. సత్యనారాయణ చెప్పినాగడు.

“శేషగిరి తెలివితక్కువవాడు కాదు. వాడికి నాకంటే మంచి తెలివితేటలున్నాయి. మంచి జ్ఞానక శక్తి గ్రహింపుకొక వున్నాయి. అయితే ఎన్నంటే ఏం లాభం?— అవన్నీ ఎంగుకూ పనికి రాకుండా పోయాయి అన్నీకన్నా చదువంటే యేమీ శ్రద్ధవుండేదికదా మా తమ్ముడికి. అప్పుడు చిన్నతనం. ఎంతసేపూ బడి మానేసి చెట్లూ చేపలూ ఎక్కి ఆడుకుందాం అన్న ఆలోచనకొని, దానివల్ల ఎటువంటి నష్టాలు వస్తాయో తెలియని వయస్సు. దానికీతేడు చదువుకోవద్దని, బడికి వెళ్లమని ఎవరూ నిర్బంధం వారు కారు. మా అమ్మ నాన్నా ఉన్నారంటే వాళ్లదొక రకం. మా అమ్మకి నేనన్నా, మా తమ్ముడన్నా ఊరింత మధు. మా అమ్మకి ఎనమండుగురి వుట్టేం. అందులో ఆరుగురు చనిపోగా మేమిద్దరం మిగిలెం. నేను వాలుగో వాడిని, వాడు అఖగవాడు. అందుచేత బడికి వెళ్ళి పోయినా, ఎంత అల్లరిచేసినా, ఎలాగ తిరిగినా ఏమీ ఆ నెడకాదు. ఇంక మా నాన్నగారు ఉన్నారంటే ఆయనకిఇంటి విషయాలేమీ అవసరం వుండేవి కావు. తన కవసరంలేని ఇతరుల పనులన్నీటినీ నేనైతే చేసుకొని తనం ఇంటిదగ్గర ఉండకుండా తిరిగేవారు కాని తనయింట్లో ఏం జరుగుతున్నా, ఎవరలా వున్నా పట్టించుకోనేవారు కాదు. అసలు మాకు మొదట్లో వున్న పాతిక వేల రూపాయల ఆస్తి ఆయన ఇటువంటి వాటికి వినియోగించడంచేతనే ఎర్రనియేగాని అయినా మిగలకుండా పోయింది. ఊరినిండా అప్పులైపోయి ఆస్తి అంతా నేను ఏడేళ్లవాడినై ఉన్నప్పుడే వేలం చేయబడింది. మళ్ళీ ఆయనవల్ల మహాపకారంపొందిన వాళ్లే మా ఆస్తి వేలం చేయించారు. కాని మాటంటే ఆయన ఒప్పేవారు కాదు. విష భుజంగాల్ని, నరరూప రాక్షసుల్ని చేరదీయడంచేతనే ఆయనా స్థితికి వచ్చారంటే చాలా కోపగించుకొనేవారు. ఆస్తి పోయాక మానాన్న చాలా చిక్కుల్లో పడ్డారు. బడిపంతులు పని వల్ల వచ్చే వలకై రూపాయలతోను సంసారం వెళ్లడం

చిన్న సంతారం

చాలా కష్టమైపోతుండేది. వచ్చిన జీతం చాలక ఇలాగే ఊరినిండా అప్పులు చేయవలసి వచ్చేది. వాడుకల వాళ్ళకి బాకీలు తీర్చక అవి నెల నెలకి పెరిగిపోతూ వుండేవి. వాళ్ళంతా ఇంటిమీద పడి నానామాలూ అంటుండేవారు. అయితే అటువంటి పరిస్థితులలో కూడా మా నాన్నకి ఇంటి విషయాలలో శ్రద్ధవుండేది కాదు. ఆస్తి పోయి అన్ని వస్తువుల పనుతూన్నప్పటికీ ఆయన తల మీద బాధ్యతలు వేసేవాళ్ళు మాత్రం వదలలేదు. ఆయన కంటి అవకారం చేసేవాళ్ళే మళ్ళీ ఏదో పని ఆయన ద్వారా జరిపించుకోవడానికి వస్తూవుండేవారు. ఇలాగ ఆయన కెప్పుడూ ఇతరుల విషయాలలో నే కాని, ఇంటి విషయాలలో ఏమీ శ్రద్ధవుండేది కాదు. ఇలాగ మా తమ్ముడి చదువు విషయంలో మా అమ్మ నాన్నా కూడా శ్రద్ధ తీసుకోలేదు. అది వాడిని ఇప్పుడీ స్థితికి తెచ్చి పెట్టింది. వాడెప్పుడూ చెట్టెక్కి ఆడవం, చెగు పులో దిగి ఈరంపంలో మాపే శ్రద్ధ చదువులో మాపే వాడు కాదు. పుస్తకం పట్టుకోవడం, బడికి వెళ్ళడమంటే గంపంలాగ వుండేవి వాడికి. మూడొంతుల కాలం ఏదో మిమ్మలో బడి మా సేసేవాడు. అయితే మూడొంతుల కాలం బడికి వెళ్ళకపోయినా, ఏవానా పుస్తకం పట్టుకు చదవకపోయినా ఆ వెళ్ళే నప్పుడు బడిలో చెప్పగా విన్నదే జ్ఞాపకం వుంచుకొని, పరీక్షలలో వ్రాయగా పదిహేను, ఇరవై, పాతిక మార్కులు వస్తూండేవి. కాని ఆ మార్కులతో ఎలా పాసవుతాడు? అందుచేత మధ్యమధ్య ఒక్కొక్క కౌసు రెండేసి సంవత్సరాలు చదివవలసి వచ్చేది. అప్పుడేనా మా అమ్మ, నాన్నా వాడిని మందలించి శ్రద్ధగా చదువుకోమని, బడికి వెళ్ళమని చెప్పేవారు కాదు. వాడిని విప్పలవిడిగా వదిలేశారు. కొంచెం శ్రద్ధవహించి చెప్పకపోతే ఆ వయస్సులో వాడికిమిటి తెలుస్తుంది? అమ్మ నాన్నా ఉన్నాడుకదా వాకం లోటు? అని అనుకుంటాడేగాని వారెల్ల కాలం వుండరినీ, ఉన్నా తనని పోషించలేరని, పెద్దయ్యాక తన స్వశక్తిమీదే తను బ్రతికవలసి వుంటుందని, ఇన్ని బాధలుంటాయని వాడికప్పుడే తెలుసు? అలాగ తెలుసుకొని వుంటే ఇప్పుడీ స్థితికే రాకపోను!"

సత్యవారాయణ కొంచెం ఆగాడు. ఖర్చిలో బద్ధకంగా చెరిబడ్డాడు.

"సరే, ఎలాగైతే నేం మధ్యమధ్య ఒక్కొక్క కౌసు రెండేసిళ్ళు చదువుతూ పద్నాలుగేళ్ళకు సెకండు ఫారంలోకి వచ్చాడు. సెకండు ఫారంలోకి

వచ్చాక మా తమ్ముడికింక చదవడం అంటే పూర్తిగా బద్ధకం ఏర్పడింది. స్కూలుకి వెళ్ళడం అంటే ఇష్టం లేకపోయింది. ఒకరోజున మా అమ్మతో తనకింక చదవాలని లేదని, స్కూలు మా నేస్తానని అన్నాడు మా తమ్ముడు. ఈ సంగతి మా అమ్మ మా నాన్నగారితో చెప్పింది. మా నాన్నగారు మా తమ్ముడిని పిలిచి, "చదువు మానేసి ఏమిటి చేస్తావురా?" అని అడిగారు. "ఏదేనా ఉద్యోగం చేసాను నాన్నా!" అన్నాడు మా తమ్ముడు. "నీకే ఉద్యోగం దొరుకుతుంది?" అన్నాడు మా నాన్న. "ఏది దొరుకులే అదే చేస్తాను. నేను ఇంక చదవలేను!" అన్నాడు మా తమ్ముడు. అంతే!—అలాంటప్పుడు మా నాన్నగట్టిగా చెప్పాలా? అదేమీ లేకుండా ఆయన ఊగుకున్నారు. దానితో వాడు చదువుకి స్వస్తి చెప్పేశాడు. చదువు మానేశాక ఇంక ఉద్యోగం చేస్తానని బతులేరాడు మా తమ్ముడు కాని రెండవ ఫారం చదివిన వాడికి ఎక్కడో ఉద్యోగం దొరుకుతుంది? — గోల్లగోల్ల నగలమేల్ల ఏజంటుగా కొంతకాలం, ఏదో మంగులమ్మతూ కొంత కాలం తిరిగాడు కాని వాటివల్ల పాతిక ముప్పయ్యే రూపాయలకంటే ఎక్కువ వచ్చేదికాదు. అప్పటికి నువ్వు వచ్చావు వాడి సంపాదన అనే నువ్వు మానే వుంటావు అసలంతా వాడికి పెళ్ళి ఒకటి తలపెట్టారు. ఎవడికో ఒకడికి చెల్లెల్నిచ్చి మూడు ముళ్ళూ వేయించి తన బాధ్యత ఒగుల్చుకుంటామని మానున్న ఈ క్షణం తల అన్నగారు అప్పుడు తన చెల్లెల్ని మా తమ్ముడికిస్తానంటూ మా నాన్నతో చెప్పాచ్చాడు. ఆయనతో మాట్లాడాడు. మా నాన్నగారు కూడా రెండవ మాట అనకుండా ఒప్పేసుకున్నాడు. దాని ఫలితంగా వీళ్ళిద్దరికీ పెళ్ళి జరిగిపోయింది. వాడి పెళ్ళియిన తర్వాత ఏడాదిలోనే మా అమ్మ నాన్న మూడు మాసాల వ్యత్యాసంలో చనిపోయారు. ఆ తర్వాత ఈ కథలు ఎక్కువై వసువుల ధరలన్నీ పెరిగిపోవడంచేత వాడప్పుడు సంపాదిస్తూండే ముప్పయ్యే రూపాయలతోను, నెను తెచ్చేజీతంతోను ఇరవై రూపాయల ఇంటద్దె చెల్లిస్తూ నలుగురు మనుషులం జీవించడానికి సరిపోక పోవడంచేత వాళ్ళూ మనం వేరయిపోవడం జరిగింది. అప్పటినుంచి వాళ్ళ సంతారం ఇలాగే వుంది. ఆ మంగులమేల్ల పనికింటే ఈ డిపో గుమస్తా ఉద్యోగం అయితే మరొక పది రూపాయలు ఎక్కువ దొరుకుతాయని, స్థిరంగా ఈ ఊళ్ళో వుండవచ్చునని నాకు

తెలిసిన మువ్వకాడతో చెప్పి ఈ పని యిప్పించాను. అయినా వాడిస్థితి అలాగే వుండి ఊళ్ళో చూస్తే విపరీతంగా అస్సలు పెరిగిపోయి వున్నాయి. ఇంట్లో చూస్తూంటే అన్నిటికీ ఇబ్బందిపడుతున్నారు. పరిగ్గా తినిడానికి తిండి, కట్టకోడానికి బట్టకూడా లేక వాడు ఆ పిల్లా పడరాని అవస్థలన్నీ పడుతున్నారు. ఇంత చిన్న వయస్సులోనే వాళ్ళిద్దరి జీవితాలకి సుఖం లేకుండా పోతోంది.”

సత్యనారాయణ తను చెప్పేసంతా అయిపోయిందన్నట్టగా భారంగా ఊపిరి పదిలి కుర్చీలో చేర్చబడ్డాడు. రాజ్యం ఒక అయిదు నిమిషాలు విడో ఆలోచిస్తూ అలాగే కదిలకుండా కూర్చుండి. ఆ తర్వాత ఇలాగ అంది:

“అయితే ఇంతకీ మీరు ఆ సేదమిట్టి ఆంటే మీ తమ్ముడికి చిన్నతనంలో ఎవ్వరూ చెప్పకుండా ఒదిలేయడం చేతి నే ఆత నివ్వడీ స్థితికి వచ్చాడంటారు. అయినా ఆతనికా వివేకం వుండాలికాని ఒకరు చెబితే తెలుస్తుందిటండీ!—చెప్పినా వింటాడా?”

సత్యనారాయణ అన్నాడు:

“రాజ్యం, సుర్విలాసంలావని నాకు తెలుసు. అయితే నేను చెప్పవలసినది ఇంకా పూర్తికాలేదు. చెప్పేసంతా పూర్తిగా విని తిర్వాతి సంజోలు తీర్చుకో!—ఎవరి వివేకం వారికుండాలి కాని ఒకరు చెప్పేసందుకల్ల తెలుస్తుందా? వింటారా? అన్నావు. చిన్నతనంలో పద్నాలుగు పదిహేనేళ్లవాడికి, మొదట్నుంచి ఏ కష్టాలూ ఎదురకుండా తల్లిదండ్రులచాటున గారబంతో పెరిగినవాడికి తను చదువుకోవాలనీ, చదువుకోకపోతే తను పెద్దవాడయ్యాక ఉద్యోగం దొరికదనీ, ఉద్యోగం లేకపోతే పెళ్లొన్ని పిల్లల్ని పోషించడం కష్టమని ఇవన్నీ ఏం తెలుస్తాయి?—ఇంక వివేకం మాటా?—మొదటో ఏ పిల్లలకేనా చదువు, బడి అంటే భయంగానే వుంటుంది. అయిష్టంగానే వుంటుంది. అలాగని చెప్పి ఊయకుంటే వాళ్ళెందుకు పనికొస్తా?—చిన్నతనం చేతి వాళ్ళకి తెలియక బడికి వెళ్ళు చదువుకోను అన్నప్పటికీ పెద్దవాళ్ళన్నవాళ్ళు వాళ్ళకి బోధపరచాలి. వాళ్ళు వినకపోతే కాస్త కఠినంగా నేనా ప్రవర్తించాలి. మొదట్లో కొద్దికాలం అడివాళ్ళకి బాగా అనుపించినా తిర్వాతి తిర్వాతి వాళ్ళింతట వాళ్ళే తెలుసుకొని దారిలో పడతారు. చెప్పక

పోతే అనుభవించేవరకు ఇటుకంటి! మరూలు తెలియవు... ఇంతెందుకు తలవెండుకనాసిలో తప్పిపోయింది కాని లేకపోతే నేనీనాడు ఈ మామ్రాం ఉద్యోగం అయి ఈ మోస్తరుగా నేనా ఉండగలిగేవాడినా?—నువ్వు ఈపాటి మంచిబట్టలు కట్టకొని ఇంత నీటుగా ముస్తాబై ఇంత సర్వీసరంగా ఉండగలిగేదానివా?—మన సంసారం కూడా మా తమ్ముడి సంసారంలాగే వుండును!”

రాజ్యం ఊపిరి బిగబట్టకొని విడిచి గింది. సత్యనారాయణ చెప్పాడు.

“పన్నెండేళ్ళవరకు నేను కూడా వాడిలాగే చదువు సంస్కారాలు లేకుండా తొలబాటుల్ని, దొడ్లమృత తిరిగినవాణే!—అప్పుడు చిన్ననాం!—ఇప్పుడున్నంత జ్ఞానం అప్పుడెక్కడ?—ఎంతసేపూ ఏ తొలబాటా చెల్లెట్లకీ అడుదామా, ఏ చెగువుల దిగి యీగుదామా అనే కాని చదువుకుందాం బడికి వళేదాం అన్న ఆలోచన ఉండేదికాదు. దిసికితే దు ఎన్నిరో జులు ఒడికి వెళ్ళిపోయినా మా అమ్మ ముద్దుచేతి, మా నాన్నగారు స్వంతకష్టమగలాల్లో ఆయనకన్న ఉపేక్షాభావంచేతి వెళ్ళిమని చెప్పేవారు కాదు. నేను మూడువంతుల కాలం బడికి వెళ్ళేవాడిని కాదు. ఇంటి దగ్గరేనా చదువుకో నేవాడిని కాదు ఎప్పుడూ ఇంటి దగ్గర మృతం ఉండేకండా తిగుకుతూ వుండేవాడిని తొలబంటా, చెగువుంటా.”

“ఇలాగ వుండగా మా అమ్మ అన్నగారు ఒకసారి మాయంటికి వచ్చాడు. ఆయన కలెక్టరు కోర్టులో హెడ్ గుమాస్తాగా పనిచేస్తూ వుండేవాడు. ఆయన సంతానం అయిదుగురు కొడుకులు. ముగ్గురు కూతుళ్లు. వారంతా ఇప్పుడూ ఉన్నారు. పెద్ద కొడుకు డాక్టరు, రెండవ కొడుకు నకిలీ; అప్పటికి మూడోవాడు ఇంజనీరింగు, నాలుగవవాడు ఎం. ఎస్ సీ, అయిదవ కొడుకు బి. కాం చదువుతూవుండేవాడు. కూతుళ్ళుగూ ఇద్దరు కొడుకుల తిర్వాతి పుట్టిన పెద్ద కూతురు అయిదో ఫారం రెండు చదివినా నేనీ పెళ్ళయి కాపురం చేస్తూవుండేది. ఆ మొదటి తాతానీలూరుగా వుండేవాడు. తిర్వాతి ఇద్దరు కూతుళ్ళూ మగపిల్లలందరి తిర్వాతి పుట్టినవాళ్ళు. రెండవ కూతురు అయిదవ ఫారం, మూడవ కూతురు మూడవ ఫారం చదువుతూ వుండేవారు.—ఆయన మాయంటికి వచ్చాడు. పరిస్థితి

తులన్నీ చూశాడు. ఇంటిమీదపడి అప్పులవాళ్ళు అసరాని మాట లంటున్నా, ఇంట్లో వస్తువులు లేవని మాఅమ్మ చెబుతున్నా, నేను చదువు సంస్థలులేక పాడైపోయి తిరుగుతున్నా, తన కేమీ సంబంధం లేదన్నట్టుగా వున్న మా నాన్నగారి భోంజిని చూసే చాలా ఆశ్చర్యపడ్డాడు. కోపంకూడా వచ్చింది. మా నాన్నకి శ్రద్ధలేకపోయినా తన నేనా అతినికి గట్టిగా చెప్పడంమీద మా అమ్మని మందలించాడు. నేనింక మరి అక్కడుంటే దమ్మిడికికూడా పనికి రాకుండా పాడవుతానని, తన వద్దకు పంపించేస్తే మంచి క్రమ శిక్షణలోవుంచి రస్తాలోకి తీసుకొస్తానని చెప్పి నన్ను వాళ్ళ యింటికి తీసుకొనిపోయాడు."

"మా మామయ్య చాలా ఖచ్చితమైన మనిషి. పద్దతైనవాడు. అతను ఏర్పరచిన పద్ధతుల ప్రకారం అందరూ నడుచుకుంటూ వుండాలి!—పిల్లలందరికీ ఆయనంటే మాడలే! అంతపెద్ద డాక్టరు ఉద్యోగం చెస్తూండే పెద్దవాడికి, వకీలుగా ప్రాక్టీసు పెట్టుకొని అంతపెరూ, రాబడీవున్న రెండవవాడికికూడా పెళ్ళిళ్ళయి పిల్లల తండ్రులైనప్పటికీ తండ్రి అంటే గౌరవం, భయం రెండూ వుండేవి. ఆయన అన్న మాటకు వారుకూడా ఎదురుచెప్పే వారుకారు. ఆయన పిల్లలికి కొన్ని పద్ధతులేర్పరిచాడు. ఆరుగంటల యేసరికి నిద్రలేవాలి! ఇలాటివాటిలో మామూలుగానే వుండే వాడు. కొంతమంది పెద్దలు కాఫీ పిల్లలికి అలవాటు చేస్తే పాడైపోతారని దగ్గర పిల్లలున్నా వారికివ్వకుండా తాము మాత్రం తాగేస్తారు. కాని మా మామయ్య రూల్స్ లో కాఫీ నిషేధంకాదు. ఉదయం ఏడు గంటలకి కాఫీ, నాయంకాలం నాలుగు గంటలకి కాఫీ, ఏడో ఘంటసం రోజూ వుండేవి. ఉదయం కాఫీ అయ్యాక పదిగంటలవరకు ఎవరి పనులలో వారుండేవారు. పది గంటలకి భోజనంచేసి, కాలేజీలికి కొందరు, హైస్కూళ్ళకి కొందరు వెళ్లిపోయేవారు. మామయ్య రెండో కొడుకు కొద్దుకు వెళ్లిపోయేవాడు. పెద్దవాడికి ఆస్పత్రి ఉదయం ఏడున్నరనుంచి పదిగంటలవరకు, మధ్యాహ్నం మూడున్నరనుంచి అయిదున్నరవరకు ఉండేది. మిగతా వేళల్లో ఆయన ఇంటివిగ్గరి వుండేవాడు. నేను అక్కడ అప్పటికింకా ఏ స్కూల్లోను చేరలేదు. ఇంటిదగర నాకు బాగా ట్యూషన్ చెప్పి ఆ మీదటికి హైస్కూల్లో మొదటి ఫారంలో చేర్పించాలని

మామయ్య ఉద్దేశం. నా కప్పుటికి ఇంగ్లీషు అక్షరాలు మాత్రం వచ్చాయి. మానాలు, ఎక్కులకూడా బాగా వచ్చేవికావు.

"నాయంకాలం కాలేజీలనుంచీ, హైస్కూళ్ళ నుంచీ వచ్చాక కాఫీ టిఫిను అయ్యాక మగ పిల్లలంతా అలాగే షికార్లకని విధిలోకి వెళ్ళేవారు. ఏడున్నర వరకు తిరిగి ఏడున్నర అయేసరికి భోజనాలకివచ్చేవారు. భోజనాలయ్యాక ఎవరి గదులలోవారు కూర్చొని పదిగంటలవరకు చదువుకొనేవారు. పది గంటలకి అంతమంది నిద్రపోయేవారు. ఇదే వాళ్ళింట్లో పిల్లల కేర్పరచిన పద్ధతి. అంతమంది ఈ పద్ధతి ప్రకారమే నడిచేవారు. అయితే ఇంత పద్ధతిగావున్నా ఆయన పిల్లల కంటేవరకు స్వేచ్ఛ అవసరమే అంతేవరకు ఇచ్చేవాడు. వాళ్ళ సరిదాలన్నీ తీర్చేవాడు. చూడవలసివినీమాకాని, నాటకంకాని, స్కెసుకాని వచ్చిందంటే ఆ బాంగోపాలాన్ని తొడుకొని వెళ్ళేవాడు. ఇంట్లో ఎవ్వరికీ రవ్వంతలోటు రానిచ్చేవాడుకాదు. కాని ఎవ్వరికి మంచి మార్కులు రాకపోయినా, చదువులో అశ్రద్ధ వహించినా అగ్గిరుగ్రుడైపోయేవాడు. "సెనా! ఇప్పుడు చదువుకోకపోతే ఆ తిర్యాక ముషెతుకోడానికే కాని మరెండుకూ పనికిరావురా!" అంటూ తిట్టేవాడు. నాకు మొదట్లో ఆ పద్ధతులన్నీ చాలా బాధగా వుండేవి. వెళ్ళిన మర్నాటి నుంచీ ఆయన నన్ను చాలా కట్టిదిట్టంలో వుంచాడు. నన్నెక్కడికీ కదలనిచ్చేవాడుకాదు. చదువులేకాని ఒప్పేవాడుకాదు. మా డొగో ఉన్నప్పుడు చెగవులంట, తోటలంట, ఇష్టం వచ్చినట్టు తిరిగే నాకు మా మామయ్య చేసిన కట్టుబాట్లు చాలా కష్టంగా వుండేవి. నాకొయిల్లు అప్పట్లో ఖైదులాగే అనుపించేది. ఆయన ఒక్కొక్క రోజున చదువుకోకపోతే గట్టిగా కసిలేవాడు. నా కప్పుడు లోలోపల ఎంతేవాడుకలం వచ్చేది. కాని ఇప్పుడు ఆలోచిస్తుంటే ఆ పద్ధతులెంత మంచివో తెలుస్తోంది. నాకు ఆ యేదాదంతా బాగా ట్యూషన్ చెప్పి హైస్కూల్లో మొదటి ఫారంలో చేరేలాగచేసే బాధ్యత తన పిల్లలందరిమీద వేశాడు మా మామయ్య. నాకు కొద్దిగోజుల్లోనే మానాలు, ఎక్కులు పూర్తిగా వచ్చేయి. అప్పటినుంచి నాకు ఆ ఇంటందరూ ట్యూషను చెప్పడం ఆరంభించారు. ఎవరికి తీరిక వున్నప్పుడు వారు నాకు లెక్కల్లోను, తెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ, జాగ్రఫీ, సైన్సు మొదలగు

పాటన్నిటిలోను పాఠాలు చెప్పేవారు. ముఖ్యంగా నాలుగవవాడు, అయిదవవాడు నాకు చెబుతూ వుండేవారు. ఒక్కొక్కప్పుడు మా మామయ్య కూతుళ్ళుకూడా చెప్పేవారు. మా మామయ్య రెండవకూతుగు నాకంటే ఎక్కువ పెద్ద. మూడవ పిల్ల ఆగుమాసాయి చిన్న. ఆ ఆమ్మయిల్ని చూస్తుంటే నాకంతో సగ్గవేసేది. నాకప్పుడప్పుడే జ్ఞానోనియం అవుతోంది. ఆ ఆడపిల్లలు నాకంటే పెద్దక్లౌసులు చదివడం, నాకు ట్యూషన్ చెప్పడం చిన్నతరంగా అనుపించసాగింది నాళ్ళంతా అలాగ పెద్ద పెద్ద క్లౌసులు చదువుతూంటే నేనింకా మొదట్లోనే వుండడం చాలా తలనంపు అనిపించేది. గోజులు గడుస్తూ కొద్దీ నాళ్ళందరినీ చూస్తున్నకొద్దీ నాకుకూడా చదువంటే శ్రద్ధ యేర్పడడం ప్రారంభించింది. మామయ్య పెద్ద కొడుకు రెండవ కొడుకు కూడా కటుంబాలలో ఆ యింట్లోనే వుండే వారు. నాళ్ళ కటుంబాల్ని చూస్తుంటే నాకు ఎంతో ముచ్చటవేసేది. ఇంట్లో అంతా చాలా నీటుగా వుండేవారు. మామయ్య మనహాకి కూడా మామయ్యంటే భయమే. ఇంట్లో ఏమీ అల్లరి చేయకుండా అతిబుద్ధిగా వుండేవారు. అదంతా మా మామయ్య నేర్పించి క్రమశిక్షణ ఆపిల్లలు కూడా అక్షరాలు. గుణితాలు చదువుతూ వుండేవారు. మామయ్యగారింట్లో ఆ క్రమశిక్షణ, చదువులో శల శ్రద్ధ నాకెంతైనా వచ్చేది. ఇంట్లో అంతమంది ఎప్పుడూ కులాసాగా, సరదాగా కన్పించేవారు. ఇంట్లో అంతా పదిహేనుమంది వుండేవారు. అంతమంది వున్నా ఇంట్లో దేనికీ ఇబ్బంది వుండేది కాదు. ఎవోకేది కొవాలన్నా వెంటనే వచ్చేసేది. అవును మరి! పెదవాడు, రెండవవాడు అమితంగా అర్జునున్నారాయ్!—గోటు యెంగుకుంటుంది?— అయితే ఆ సంపాదనశక్తి వారి కెలాగ వచ్చింది?— మామయ్య ఏర్పాచిన కట్టుబాట్లలో పెరిగి బుద్ధిగా చదువుకోవడంచేత, నాళ్ళని మా మామయ్య అంత పెద్ద చదువులు చదివించడంచేత.”

రాజ్యం కదలకుండా కుర్రీలో కూర్చుని,
రెప్పువల్లకుండా చూస్తూ ఏదో ఆలోచిస్తాంది తనని
తాను మరచి. అతివారాయణ చెప్పకుంటున్నాడు.

“నాకు క్రమంగా చదువులో ఉత్సాహం వీక్ష
జనించసాగాయి. వాళ్ళింపరిలాగా చదువుకోవాలన్న

పట్టదల ఏర్పడింది. దానితో రాత్రింబగళ్ళు చదివడం ప్రారంభించాను. నా అంతట నేనే తెలియనివాడిని అడిగి తెలుసుకోడం ప్రారంభించాను. పుస్తకాలు పట్టకొని వెళ్ళి ఎవరు తీగబాలుకు వుంటే వాళ్ళ ముందు కూర్చొని ట్యూషన్ చెప్పమనే వాడిని. ఎవరికి పనిలేదప్పుడు వారు వాకు చెప్పే వారు. మా మామయ్య నాలుగో కొడుకు రోజూ ఉదయం గంట, సాయంకాలం గంట వాకు ట్యూషన్ చెప్పేవాడు. చాలా బాగా చెప్పేవాడు. ఏ రోజు కాగోజు అప్పు చెప్పకొనేవాడు. మామయ్య కూడ పదిగోజుల కొకసారి అన్నిటిలోను పరీక్ష చేసి నా చదువెలా వుందో చూస్తుండేవాడు. ఇంటంట్ నుండి నా చదువు విషయంలో చాలా పట్టదలగా వుండేవారు. ఇలాగ మామయ్య దిగ్గరి భయంచేత నైతే నేం, వాళ్ళింపటిలాగా చదువుకోవాలన్న పట్టదలవల్ల నైతే నేం, వాళ్ళిందరూ నా యందు చూపిన శ్రద్ధల నైతే నేం బాగా చదివడం ప్రారంభించి, ఇంగ్లీషు అక్షరాలలో వున్నవాడిని, మావారు, ఏక్కొలుగనివాడిని ఒక్కయేడాది హైస్కూల్లో మొదట ఫోన్లో ప్రవేశించడానికి విలుగా తయారయ్యాను. ఆయేడే ఎన్ను హైస్కూల్లో జేర్పారు. వాకు ప్రవేశపరీక్షలో నుంచి మార్కు లాచ్చాయి.... హైస్కూల్లో ప్రవేశించాక వాకు మరెవ్వరూ చెప్పే అవసరం లేకుపోయింది. రోజూ క్లాసులో చెప్పేదన్నీ జాగ్రత్తిగా పని ఇంటికి తర్వాత చదువునంటూండేవాడిని వాకు అన్నీ ఫస్టు మాగ్యులొచ్చేది ”

“ఇలాగ ఆగు సంవత్సరాలు దీక్షగా చదివి
పందొమ్మిదేళ్లు వచ్చేసరికి స్కూల్ ప్రైవేట్ పాసయ్యాను.
అన్నిటిలోను ఘట్టగా మార్కులు వచ్చాయి వాకు.
నేను స్కూల్ ప్రైవేట్ పాసవగా నే నన్ను కాలేజీలో
చేర్చించమని మా మామయ్య మా వాన్నగారికి
ఉత్తరం వ్రాశాడు. కాని మా వాన్నగారు
అంగీకరించలేదు. అక్కడ పరీక్షలు ఏమీ బాప
లేవనీ, నేనింక ఉద్యోగంగా చేరకపోతే జరిగడం
కష్టం అనీ, ఇంకా చదువుతూ కూర్చుంటే అవతల
ఉద్యోగానికి ఈడు మించిపోతుందనీ, అంచేత
నన్ను వెంటనే పంపించేయమనీ వుత్తరం వ్రాశాడు.
వాకు కాలేజీలో చేరి పెద్ద చదువు చదువుకోవాలని

చిన్న సంసారం

కోరికగా వుండేది. మా నాన్నగారు వ్రాసిన ఉత్తరం చూచాక ఆ కోరికలన్నీ అదగారి పోయాయి. నేను కాలేజీలో చదివే ఆశను వదులు కొని ఇంటికి పయనమయ్యాను. ఇంటికి వెళ్ళిన మర్నాటినుంచి ఉద్యోగప్రశ్నలన్నీ లారంభించాను. కనబడిన ఖాళీ ఉద్యోగాలన్నీ టెక్నికల్ ప్లాన్లు, ఆఫీసులన్నీ తిరిగాను. అందరినీ ప్రార్థించాను. కాని ఫలితం లేకపోయింది. నాలుగేళ్లు ఉద్యోగం లేకుండా వున్నాను. చివరికి అనుకోకుండా ఈ ఉద్యోగం అయింది."

సత్యవారాయణ చెప్పడం ముగించాడు. రాజ్యం అచెలసంగా అలాగే ఏదో ఆలోచిస్తూ కొంతసేపు వుండిపోయింది. చివరకు అంది:

"పోనీ లెండి!—మీ మామయ్యపేరు చెప్పకొని ఈ నాకు ఈవిధంగానేనా బ్రతుకుతున్నాం. లేకపోతే మీరన్నీ మన సంసారంకూడా మీ తమ్ముడి సంసారంలాగే తయారయేజేమో!"

"నిస్సందేహంగా!—మీ మామయ్య వన్ను ప్పడుకొని అక్కడికి తీసుకుపోయి అంతపనుబట్టి చెప్పింకపోతే నాకు యేనాటికీ చదువుమీద శ్రద్ధ యేర్పడేదికాదు."

"పాపం, మీ తమ్ముడికే ఎవరు చెప్పారు కారు!"

"నాడినికూడా తీసుకొచ్చేస్తా ఎంటూ వుండే వాడు. నా చదువై పోయాక మా తమ్ముడిని తీసుకు వద్దా మనుకుంటూ వుండగానే మా మామయ్య చాతా త్రుగా గుండెరిగి చనిపోవడం జరిగింది. దానితో ఆ విషయంలో శ్రద్ధతీసుకున్నవాళ్లెవరూ లేకపోయారు."

"పోనీ, యింట్లో మీగుండేవారు కదా?—మీరేనా అతనికి చెప్పవలసింది!"

"నే నెంతో చెప్పేవాడిని కాని నాకు వినే వాడుకాదు; అసలువాళ్లు ఊరుకుంటున్నప్పుడు నేను చెబితే వాడికేం లక్ష్యం వుంటుంది?—నేను వాడిని గోజూ కోపంపడేవాడిని. వాడు నా కడుగుతిరిగే వాడు. వాడి నలగ విచ్చలవిడిగా ఒదిలేస్తే ఎందుకూ కొరగాకుండాపోతాడని, కొంచెం ఆడుపులో వుంచడం మానాన్నతోను అమ్మతోను కలిపారే వాడిని. మా నాన్నగారు స్వంతవిషయాలలో ఆయ

వకుల అశ్రద్ధచేత, మా అమ్మ వాడిమీదగల ముద్దుచేత యేమీ అనేవాడుకాదు. నేను ఒక్కొక్కప్పుడు వాడిని దండించడానికి పూనుకుంటే "అంతమందీ పోనెపోయారు. వీడినేనా బ్రతకనివ్వవుట్రా?" అంటూ నాతో చెబులాడేది మా అమ్మ. వాడు చదువు మానేస్తావన్నప్పుడు నేను చాలా తీవ్రంగా పోట్లాడేను. కాని లాభం లేకపోయింది. మానాన్న మాట్లాడలేదు. మా అమ్మ 'వాడిబాధయేదో వాడుపడతాడు. నువ్వేమీ పోషించట్టలేదు. వాడి నేమీ అవకు!' అంది."

"హు!—ఆవిడన్నట్టుగా ఇప్పుడు బాధే పడు తున్నాడతను!"

"అంతే!—చిన్నప్పుడు పిల్లల్ని ఆడుపులో వుంచి, వాళ్లవిషయంలో శ్రద్ధవహించకపోతే ఆఫీసులు పెద్దవారయ్యాక ఈస్థితికే వస్తారు. మీ మామయ్య పిల్లల్ని చూడు!—ఇప్పుడొదిదూ పెద్దపెద ఉద్యోగా లలో వున్నారు. వందలకే వందలు ఆర్జిస్తున్నాడు. ఎందువల్ల?—మీ మామయ్య వాళ్లని చిన్నప్పటినుంచి మంచి శిక్షణలోవుంచి పెద్ద చదువులు చెప్పించడం చేత. మరీ ఆయన ఆస్తి మా ఆస్తిలో నాలుగో వంతునా ఉండేదికాదు. ఉద్యోగంలో రాబడికూడా చెప్పకో తగ్గంతలేదు. అయినా ఆయన అందులోనే జాగ్రత్తిగా చేసుకొని పిల్లల్ని ప్రయోజనాన్ని చేశాడు. మా నాన్నగారు ఆ జాగ్రత్తలేక హద్దుమీరిన మర్యాదలకి పోయి, అనవసరమైనవాటిని నెత్తిన నేసుకొని, గోముఖవ్యాఘ్రాలకుంటివారిని నమ్మి ఆస్తిసంతతిని అప్పలవాళ్లకి అర్పించి కన్న సంతానాన్ని ఈస్థితికి తెచ్చాడు."

"పాపం, శిశువంతల ఇంకా చెప్పడానికి సిగ్గుపడి దాస్తోందికాని ఇంట్లో ఒక్కొక్కరోజున ఉప వాసాలుకూడా వుంటున్నాడుబండీ!"

"అవునట రాజ్యం!—నాకుకూడా ఈవార్త లాస్తున్నాయి!" విచారంగా అన్నాడు సత్యవారాయణ.

"మనం ఇంకేం చేయగలం చెప్పండి!—నెలకైన దానిలో మూడొంతుల సామాన్లు ఎప్పుడంటే అప్పు డిస్తూనే వున్నాను. ఇదికాక మీరు అయిదు పది ఎక్కడోఅక్కడ తెచ్చి ప్రతి నెలా ఆయనకి సదు తూనేవున్నారు. బట్టలు లేక బాధపడుతోందని అప్పు

ఉప్పుడు చీర కొనుక్కొనుచు ఇస్తున్నాను. ఇంతకంటే నాయపడదానికి మన ఆదాయం మాత్రం యెంత చెప్పండి!" అంది రాజ్యం భర్త ముగంబాకి చూస్తూ.

"నిజమే రాజ్యం!" అన్నాడు సత్యవారాయణ ఏదో ఆలోచిస్తూ. కొంతసేపు ఊరుకొని మళ్ళీ అన్నాడు.

"అపిల్ల ఇక్కడుండేకంటే వాళ్ళన్నగారింటికి వెళిపోయి కొంతకాలం అక్కడుంటే మంచిదిని పిస్తున్నది!

అక్కడికి వెళితేమాత్రం యేం సుఖపడిపోవాలి ఆ ఒడినగారు నానా కౌల్పులు కాల్చి వేధిస్తుంది!"

"అప్పులవాళ్ళు ఇంటి నోదలకుండా తిరుగుతున్నారట. వాళ్ళందరిని తప్పించుకుంటూ మీకు కనబడకుండా తిరుగుతున్నాడట. వాళ్ళంతా ఏదెక్కడ కనబడనా తంతాం అంటున్నారట."

"అయ్యయో! వాళ్ళతో మీరేనా చెప్పాను కారండీ?" అని అడిగింది రాజ్యం.

"చెబితే మాత్రం ఎంతకాలం ఊరుకుంటారు రాజ్యం. మాసాలు, సంవత్సరం అయినా దమ్మిడి కూడా తీర్చకుండా వుంటే?" అన్నాడు సత్యవారాయణ.

"వెళ్ళవలె అన్నంత పని చేస్తారేమిటో?" అంది రాజ్యం భయంగా.

"అయినా మనం ఏం చేయగలం రాజ్యం?— అప్పటికీ నేను చెబుతూనే వున్నాను వాళ్ళతో!" అన్నాడు సత్యవారాయణ విచారంగా.

"వ్వు" అంది రాజ్యం భారంగా.

వారంరోజులు గడిచాయి. శికుంతల ఈవారం రోజులనుంచీ రాలేదు.

ఆవేళ నాయత్రం ఆఫీసునుంచి ఇంటికి వస్తూనే, "శికుంతలాచ్చిందా?" అని అడిగాడు సత్యవారాయణ భార్యని.

"ఆవేళనుంచి మరి రాలేదండీ!" అన్నది రాజ్యం.

"రాకపోలే నువ్వేనా వెళ్ళి కనుక్కోవద్దులే ఏమిబుందులు పడుతున్నారో యేమిటోను?" అన్నాడు సత్యవారాయణ.

"నాలుగురోజుల క్రిందట వెళ్ళాను కనుటండీ?" అంది రాజ్యం.

"అప్పుడు వెళితే సరా?—వాళ్ళ పరిస్థితులు బాగులేనప్పుడు ఎలా వుంటున్నాగో కనుక్కంటూ వుండొద్దూ మనంవుండీ?" అన్నాడు సత్యవారాయణ.

"ఇంకా మరెలాగ కనుక్కోడమండీ?" అన్నది రాజ్యం.

"అదికాదు రాజ్యం, వాళ్ళ పరిస్థితి మరి ప్రమాద కరంగా వుంది. ఇవాళ పొద్దున్న ఎవడో అప్పుల వాడు ఇంట్లో కూడా చొంబడి మతిమ్యుడిని తిన్న పోతే శికుంతల గోలపెట్టగా ఇరుగుపొరుగులవాళ్ళొచ్చి దెబ్బలాడి బయటికి పంపించేశారట వాడిని.

"ఇది మీకెవరు చెప్పేరు?"

"మా ఆఫీసులో పనిచేస్తున్న కుమస్తా ఒకడు ఆపిధిలోనే వుంటున్నాడు. వాడు చెప్పాడు. నేను వెళ్ళి కనుక్కందామంటే ఈ ఆఫీసుపనివల్ల ఆవకాశం లేకుండా వుంది. అది కాకుండా అపిల్లకి నాదగర ఊరంత మొహమాటం!"

"బాగుంది!" అన్నది రాజ్యం.

"ఒకసారివెళ్ళి కనుక్కొని వచ్చేదాం రాకుడమా?" అని అడిగాడు సత్యవారాయణ.

"ఇప్పుడా?" అంది రాజ్యం బద్దకంగా.

"ఏం?—రిక్వాలెవ్వి మళ్ళీ ఆరగంటూ వచ్చేదాం!" అన్నాడు సత్యవారాయణ. రాజ్యం నిమగ్నం ఆలోచించి, "అయితే ఆలాగే!" అంది.

"ఉండు. నేను రెండు నిమిషాల్లో మొహర కడుక్కొనొచ్చేస్తాను!" అంటూ సత్యవారాయణ ప్రస్తు విప్పి బంగీకట్టుకొని తువ్వలు, సబ్బుపెట్టె పట్టుకొని బాత్ రూంలోకి వెళ్ళాడు.

ఇంతలో వీధి తలుపు దళిమని తోసుకొని ఒక పదిపావేళ్ళ కుర్రవాడు గాభరాపడుతూ లోపలి కొచ్చి, "ఏమండీ, శికుంతల ఒంటిమీద కిరసవాయిక పోసుకొని నిప్పంటించుకుంది. చాలా ప్రమాదంగా వుంది. మిమ్మల్ని వేగంగా రమ్మంటున్నారండీ!" అని చెప్పాడు. ఈ మాట వినిగానే రాజ్యం! అంటూ ఆలాగే చూస్తూ నిల్చుండిపోయింది. ప్రక్కనున్న బాత్ రూంలోవున్న సత్యవారాయణ ఈ మాట వినిగానే సగం సగం మొహం కడుక్కుంటున్నాడు.

చిన్న సంసారం

వాడూ గభీరుని బయటకువచ్చి “ఏమిటి?” అని అడిగాడు.

“శకుంతల ఒంటికి నిప్పంటించుకుందటండీ!” అంది రాజ్యం.

“అవునండీ, ఇప్పుడే అరగంట క్రిందట, మంటలార్చి పడుక్కో బెట్టారు. చాల ప్రమాదంగా వుంది. మా వాన్నాడు ఇంజన్ నులిస్తున్నారు.” అన్నాడు వచ్చిన కుర్రాడు.

“మీ వాన్నాగారెవరు?”

“డాక్టరు కామేశ్వరరావుగారండీ!”

వెంటనే సత్యనారాయణ లాల్చీ వేసుకొని పిధిలో పోతున్న రిక్టాని పిలిచాడు. అతను, భార్య వెంటనే రిక్టాలో బయల్దేరారు.

అయినా నిమిషాలలో రిక్టావెల్లి ఆ యింటి ముందు ఆగింది. సత్యనారాయణ, రాజ్యం రిక్టా దిగి లోనికి వెళ్లారు. కాని అప్పటికే శకుంతలచనిపోయింది. ఆమె మృతదేహం మంచంమీద పడివుంది. వారిద్దరు వెళ్ళేసరికి ఇంట్లో ఇంజనీ వేస్తే రాలనంతమంది జనం చుట్టి వేసివున్నారు. శకుంతల దేహాన్ని చూసి సత్యనారాయణ దుఃఖంతో అలాగే చూస్తుండిపోయాడు. ఆమె దేహం చాలావోట్ల కాలిపోయి ఎర్రగా కనిపిస్తున్న మాంసంతో భయంకరంగా వుంది. ముఖం పూర్తిగా కాలిపోయి వికృతంగా వుంది. రాజ్యం చూడగానే కెవుసుని అరచి భయంతో కళ్ళుమూసుకుంది.

శకుంతల మృతదేహంవున్న మంచం ప్రక్కనే చిన్న ఆలైర్తరావుంది. ఆ ఆలైర్తరాలో చిన్నచారికన్ లాంతరు వుంది. ఆ లాంతరులోని కిరణనాయిలే ఒంటి మీద ఒంపుకుంది శకుంతల. ఆ లాంతరు క్రింద ఒక ఉత్తరం కనిపించింది సత్యనారాయణకి. అతనా ఉత్తరం తీసి చూశాడు. అది తన తమ్ముడు భార్యకి వ్రాసిన ఉత్తరం. అందులో ఇలాగ వ్రాసి వుంది.

శకుంతలా!

నువ్వు ఉత్తరం చూసేసరికి నేనిట్లు వదిలి చాలా దూరం పోయివుంటాను. నేనిలాగ నిన్ను విడిచిపెట్టి

వెళ్ళిబోతున్నందుకు నామీద నీకు చాలాకోపం రావచ్చు. అసలు నాకుమాడా నిన్నొదిలి వెళ్ళడం ఇష్టంలేదు. కాని ఏంచేసేది? పరిస్థితులలాగ వచ్చాయి. నాకోచ్చిన జీతం మనిద్దరికి పదిహేను రోజులకి మాత్రమే సరిపోతోంది. తక్కిన పదిహేనురోజులు నువ్వు ఎవ్వరింటేనా అడిగితెచ్చిన నాడు తినడం లేని నాడు ఉపవాసాలుండడం జరుగుతోంది. ఊళ్లో ఎవ్వరూ అప్పుకొని, అరుపుకొని ఇవ్వకుండా వున్నారు నాకు. ఈ పరిస్థితులలో మనం ఎంతకాలం సంసారం సాగించగలం?—ఏమిటో శకుంతలా!—రానురాను బ్రతుకంటేనే రోత పుడుతోంది. మా అన్నయ్యలాగ చిన్నప్పుడు చదువుకొనివుంటే ఇప్పుడిన్ని బాధలు లేకపోయేవేమా!—కాని అప్పుడేమిటో చిన్నతనంవల్ల ఇవన్నీ తెలియక చదువుకోకుండా తిరిగాను. మాఅమ్మా నాన్నా అయినా అప్పుకు శ్రద్ధ వహించి గట్టిగా చెప్పారు కారు. కాని ఇప్పుడవన్నీ తెల్సుకొని విచారితే యేం లాభం? అయితే ఇప్పుడు తెండు సమస్యలు వన్ను బాధిస్తున్నాయ్. మొదటిది సంసారం ఇంక ఎలాగ వెళుతుందా అన్నది, రెండవది అప్పులవార్ల బాధ. ఇప్పుడు మొదటిబాధకంటే రెండవ బాధే అధికంగావుంది. ఎక్కడికి వెళ్ళినా ఈ అప్పుల వార్లు నాప్రాణాలు పీకేస్తున్నారు చివరికి ఇంట్లో కూడా చొరబడి చేయిచెసుకోడానికి తయారవుతున్నారు. ఇందువల్ల కొంతకాలం ఎటేనా తిరిగితే ఈ బాధలు తప్పుతాయన్న ఉద్దేశంతోను, ఇంతకంటే మంచి ఉద్యోగం దొరుకుతుండేమా అన్న ఆశతోను ఇల్లువిడిచి పోతున్నాను. ఎటు పోతున్నానో మాత్రం ఇప్పుడు చెప్పలేను. అసలు ఎటుపోవడమో నాకే తెలియడంలేదు. నాగురించి నువ్వు మరెమీ విచారించకు. నేనుండిమాత్రం నిన్నేం గుఖపెట్టేను?—ఇలాగ వలచై రూపాయిల జీతం తెచ్చుకుంటూ ఇక మీదట. మాత్రం యేం. గుఖపెట్టగలను?—అంచేత నువ్వు మరి విచారించకుండా మీ అన్నయ్య తల్లికు వెళ్ళిపో!—మనరోజులు బాగుండే ఏనాటికేనా ఈ దారిద్ర్యం వదిలితే తిరిగి కలుసుకుందాం!—

శేషగిరి.

నక్షత్రాలు: గ్రహాలు

శ్రీ కాళ్ళ మణిభూషణరావు

అనాది యుగములనుండి అసంతృప్త సీలాకాశ మన ఆసంఖ్యాకమై మినుకు మినుకు మెరయు నక్షత్రముండలములను చూచుటవలన నీటియందు ప్రాణి జీవించుటకు ఎవ్వరైనా ఆధారములు గలవా? లేవా? యను సమస్య వచ్చి అనిర్దితమైయుండెను. ఈ విశాలదృష్టిలో ఇట్టి ఆసంఖ్యాకమైన నక్షత్రములు దేనినుండి ఉద్భవించినవా యను తెలంపు రాక మానదు.

యుగయుగములనుండి ఈ సమస్య అపరిష్కృతమైయుండెను. నేటి భగోళశాస్త్రము అత్యున్నత స్థితికి వచ్చిన తరువాత అనేక శాస్త్రజ్ఞులు ఈ విషయమై పలువిధముల చర్చలు జరిపిరి. మహాశాస్త్రవేత్త, మేధావి, యగు సర్ హెరార్డ్ స్పెన్సర్ జోన్సు తన అరువది నాల్గవయేట ఈ విషయముగూర్చి కొన్ని ముఖ్యోద్దేశములను తెల్పుచు అనేక గ్రంథములను రచించెను. తన ముఖ్య పరిశీలనలుబట్టి ఎల్లప్పుడు ఒక పరిమాణము గొప్పతేజస్సు, భయంకరమైన అగ్ని, వాయువులు మొదలగు వానిలో నిండిన ఈ నూర్యమండలము చుట్టూ పడి దీక్షగా తిరుగుచున్న నవ గ్రహములలో భూమియు నొక గ్రహమై యున్నదని తెలిపెను.

భూమిపై నివసించెడి ప్రాణికోటివలె ఇతర గ్రహములందుగూడ ప్రాణులందుటకు కొన్ని అవకాశములు గలవని చెప్పుచున్నాడు. నూర్యమునకు మిక్కిలి దగ్గరగను దూరముగను సంచారముచేయు గ్రహములందు ప్రాణులు జీవించుటకు ఆధారములు లేవు. కొన్నిజీవులు మాత్రము హెచ్చు ఉష్ణమునందు అనగా మరుగుచున్న నీటియావిరియందును, మంచు కన్న -10°C ఉష్ణము కద్దను జీవింపగలవు. ఆయా ప్రదేశములందుండెడి వాతావరణమునందు ప్రాణి జీవించుటకు అనుకూలమగు వాయువులు అనగా ప్రాణ వాయువు నత్రజని నీటియావిరి మున్నగునవి ఉండిన అచ్చటకూడా ప్రాణులు జీవింపగలవు.

నూర్యుని చుట్టూ తిరుగుచున్న నవగ్రహములలో బుధుడు మిగిలిన గ్రహములకన్న దగ్గరగా నున్నాడు. బుధుని ననుసరించియే శుక్రుడు అను గ్రహము తిరుగుచున్నది. భూమి తరువాత వైగ్రహములవలె ప్రత్యేక వృతములలో అంగారకుడు బృహస్పతి, శని వరుణుడు, ఇంద్రుడు, యముడు అను గ్రహములు వరుసగా నూర్యుని చుట్టూ తిరుగుచున్నవి.

గ్రహములు నక్షత్రములు గావు. వీరికి నక్షత్రములకు వలె ప్రత్యేకమగు తేజస్సును లేదు. గాని నూర్యుని కిరణములచే తేజోవంతముగా మన దృష్టికి గొచరించును. నక్షత్రములకు, నూర్యునకు మధ్యనుండెడి దూరముతో ఈ నవగ్రహముల దూరము సరిపోల్చిన ఈ గ్రహములు నూర్యునకు చాలా సమానముననున్నవని చెప్పబడినది. సందేహము లేదు. ఈ గ్రహములలో మిక్కిలి దగ్గరగానున్న బుధుడు నూర్యునకు మూడు కోట్ల అరువది లక్షల మైళ్ళ దూరములో గలడు. నవగ్రహములలో చివరనుండెడి గ్రహములు ఇంద్రుడు, యముడు, నూర్యునకు సుమారు 400 కోట్ల మైళ్ళ దూరములో గలవని చెప్పుదురు. నవగ్రహము లన్నింటి పరిమాణము, నూర్యుని పరిమాణముతో సరిపోల్చిన నూర్యునిలో 1/170 వ వంతు గూడ లేవు. నవగ్రహములలో నూర్యమండలమునకు దగ్గరగా నున్న గ్రహములు అనగా బుధుడు, శుక్రుడు, భూమి, అంగారకుడు అను వాటికి ఇహలోకపు గ్రహము లందురు.

బుధుడు నూర్యునిచుట్టు నొకసారి తిరుగుటకు సుమారు 88 దినములు పట్టును. అందువలన అచ్చట సంవత్సరమునకు 88 దినములని చెప్పవచ్చును. బుధుడు భూమికన్న అనేక రెట్లు నూర్యునకుదగ్గరగా నుండుటచే నూర్యునకు భూమ్యాకర్షణక్రికకన్న బుధుని కుండెడి ఆకర్షణక్రిక ఎక్కువ. ఈ గ్రహము తలలో తాను తిరుగుచు నూర్యునిచుట్టూ భూమివలె ఒకేసారి

నక్షత్రాలు: గ్రహాలు

మతో తిగుచున్నది. ఇచ్చటి వాయుమండలము భయంకరమగు విషవాయువులతో (Poisonous gass) నిండియున్నదని చెప్పవచ్చును. అచ్చటి ఉష్ణమాపకము 850°C పైగా నుండుటచే ఎవ్వరినైనా ప్రాణులను జీవించుటకు అవకాశములు లేవు.

నూర్యమండలమునకు దగ్గరగానున్న రెండవ గ్రహము శుక్రడు. ఈ గ్రహముయొక్క వ్యాసము సుమారు 8,008 మైళ్లు గలదు. శుక్రగ్రహము, భూమి కన్న నూర్యమండలము సుమారు రెండుకోట్ల యాభై లక్షల మైళ్ల తక్కువ దూరములో తిరుగుచున్నది. శుక్రడు నూర్యనిచుట నొకసారి తిరుగుటకు 225 దినములు పట్టును. శాస్త్రజ్ఞులు, పరిశోధకులు, ఈ గ్రహము గూర్చి పరిశీలించగా ఇచ్చటనుండు మేఘములు దట్టమైన నీటి యావిరితో నిండి ఎవ్వరినైనా విషవాయువులందుటకు అవకాశములు లేవని ఊహింపసాగిరి. బొగ్గుపులుసువాయువు అధికముగా నుండుటచే అచ్చటి ఉష్ణము మరిగి నీటికన్న హెచ్చు. అదిగా సుమారు 120°C ఉండునని ఊహించిరి. అచ్చటి వాతావరణముయొక్క చలనముగూడ అధికముగా నుండుటచే అచ్చట తుపానులు వర్షములు భూమిపైనుండెడివాటికన్న అధికముగా నుండును. ఈ గ్రహమందు ప్రాణి జీవించుటకు అనుకూలమైన వాయువు రెవ్వయు లేనందున ఇచ్చట జీవరాసుల ఉనికికి ఆస్కారం కనుపించదు.

భూమి, నూర్యనినుండి 9 కోట్ల 80 లక్షలమైళ్ల దూరములో గలదు. నూర్యని కాంతి భూమిని చేరు కొనుటకు సుమారు 8 నిమిషములు పట్టుచున్నది. ఈ భూమండలము తనలో తాను తిరుగుచు, 365 $\frac{1}{4}$ దినములలో నూర్యనిచుట్టు ప్రత్యేక వ్యాసములో తిరుగుటకు 880,000,000, మైళ్లు ప్రయాణము చేయుచున్నది. తనలోతాను తిరుగుటకు 24 గంటలు లేక ఒకదినము పట్టుచున్నది. తనలో తాను తిరుగుచు నూర్యనిచుట్టు తిరుగుటవలన రాత్రింబవళ్ళు, ఋతువులు గల్గుచున్నవి. భూమండలముయొక్క వ్యాసము సుమారు 8,000 మైళ్ళు గలదు. భూమి నూర్యనిచుట్టు అండాకారముగా (Elliptical way) తిరుగుటచే ఉత్తర దక్షిణ భ్రమములకు 175 నుండి 180 దినములు వరుసగా పాలును రాత్రియు గలుచుండును. భూమిపై ఉష్ణమాపకము 32°F నుండి 125°F వరకుండును. ఇదిగాక ఇచ్చటి వాయుమండలము ప్రాణులజీవించుటకు అనుకూలమైన వాయువులు, ప్రాణవాయువు, పరిజని, నీటి-యావిరి, మున్నగు

వాటితో నిండియున్నది. భూమండలము చుట్టు దండ్రుడు తిరుగుచున్నాడు.

ఆంగారకగ్రహమునందు ప్రాణి జీవించుటకు కొన్ని అవకాశములు గలవు. ఈ గ్రహము భూమికన్న నూర్యమండలము ఒకటిన్నర రెట్లు దూరములోనున్నది. అచ్చట దినమునకు 24 గంటల 37.5 నిమిషములుండును. ఆంగారకగ్రహము భూమికన్న పదిరెట్లు తక్కువ బరువుకలిగి సుమారు, 4,280 మైళ్ల వ్యాసము కలియున్నది. భూమ్యాకర్షణ శక్తికన్న ఇచ్చటనుండెడి ఆకర్షణశక్తి చాలాతక్కువని చెప్పవచ్చును. ఈ గ్రహము చుట్టు ఉరజని, హీలియం (Helium) మున్నగు వాయువులు ఆవరించుకొనియున్నవని తేల్చుచున్నాడు. ప్రాణి జీవించుటకు ముఖ్యధారము ఉష్ణము. అచ్చటి శీతోష్ణస్థితి హిమాలయ పర్వతములపైనుండెడి శీతోష్ణస్థితికన్న చల్లగనుండును. దూరదర్శినియంత్రము (Telescope)ల సహాయమున తీసిన కొన్ని ఛాయాచిత్రములనుండి కొన్ని కాలముండు ఆంగారక గ్రహమందు కొన్ని ప్రదేశములు ఆకుపచ్చగ నుండి, గోధుమ వరముగా మారినట్లుగ పడుటచే అచ్చట సహజభివృద్ధి (Vegetation) ఉన్నదని తెలియుచున్నది. ఈ గ్రహమందు అదిమమైన వృక్షజాతిగూడకలదని నేటి శాస్త్రజ్ఞులు విశ్వసించుచున్నాడు. ఈ విషయము మొట్టమొదట నేషనల్ జిగ్రాఫిక్ లోలోర్ ఆబ్జర్వేటరీ పరిశోధకదళ వాయుకుడు ఇ. సి. సిఫర్ కనిపెట్టిరి. ఈ పరిశోధకదళము దక్షిణాఫ్రికానుండి అనేక పరిశోధనలు గావించుచున్నది.

బృహస్పతి అను గ్రహము భూమికన్న 1,200 హెచ్చు వైశాల్యము గల్గియున్నది. ఈ గ్రహము చుట్టును ఆకు ఉపగ్రహములు (Satellites) గలవు. వీటిలో 8 ఉపగ్రహములు ఈ గ్రహముయొక్క చుట్టమునకు వ్యతిరేకముగా తిరుగుచున్నవి. ఇచ్చట మంచు కన్న అనేక రెట్లు చల్లగా నుండును.

నూర్యనినుండి ఆరవ గ్రహము శని (Saturn). ఈ గ్రహము చుట్టు మూడు వృత్తిములు (Rings of Saturn) గలవు. ఇవియు చిన్న చిన్న తునకలుగా విడిపోవు ఉపగ్రహములని చెప్పవచ్చును. ఇవియుగాక ఈ గ్రహమునకు 9 ఉపగ్రహములు గలవు. ఈ గ్రహమందు ఉష్ణము మంచుకన్న -150°C తక్కువగా నుండును. ఈ గ్రహము చుట్టు దట్టమైన మంచు అమోనియా (Ammonia) వాయువులతో ఆవరించుకొనియుండుటచే ఇచ్చట ఎవ్వరినైనా ప్రాణులు జీవి

ఈ మాస్త్రుగానే యీసాంక్షేతలు పాగిపోతూ వుంటాయి. ఈ గ్రంథమందలి ముఖపత్రంలోని అంకాలు చాలావరకు — కవి, దేశ, కాలానుల నిరూపణకు ఉపకరిస్తున్నవి. ఈ క్రిందిని ముఖపత్రం లాంటివి:—

శ్రీ

—కృష్ణరాజ మహారాజకంఠీరవ వరేణ—త్రిభువన భీమణ శుంభనిశుంభ కుంభినీర దంభ సంబోధ దంభోభి నిభ దోర్బండ్ మండిత చాముండికా చరణ పుండరీక నేనానాదిత భంజనోద్భత ప్రపంచ రిపు పండ్ ఖంజనోద్బండ్ మంజులగ భూనుండలాఖండలత్వి మర్త్యాండసుత పాండిత్య పండితరణ శౌండ్ ప్రాజ్యో దార్య ప్రాబంధిక వసుధా సుధాంధోగణ గణానీయ మందార మంజరీ మకరంద మాధురీసురీగా వాన్వైఖరీ నిధాన ప్రచురణప్రబంధ నిబంధన నైపుణ్య భారతీయ చిత్రతర చరిత్ర పరిక్రీడాత్మీయసగోత్ర చామరాజ ధగ కౌంతి న్యాయత క్షముచ చంద్రబింబనుహియ సాంబ ప్రతిబింబ మహీనూరపురవగ ధీశేన—విరచిత తదాజ్ఞయా తిత్కులమంత్రిప్రవర శ్రీకైలార్య దాహిత్రేణ

శ్రీ తిరుమలాచార్యనామ్నా ప్రకటిత

—సంఖ్యా సద్విత్తుకోశికా—

(తిత్తువ వర్ణానుక్రమణికా)

చిన్నపుగ్యం వర్తమానతరంగిణీ ముద్రాక్షర

కాలాయాం

—ద్వితీయవారం ప్రముదిత—

శకాబ్దాః ౧౭౭౮.

దీని ఆంధ్రానువాదంకూడా గమనించతగినదే:—
వై ముఖపత్రానికి ప్రక్కపారటలా ఇది ప్రచురింపబడ్డది:—అది యాక్రీడది:—

కృష్ణరాజ మహారాజ కంఠీరవ

వరులచే

శ్రీమత్సను స్రభూమండల మండవానుమాన నిఖిల దేశావతీం కర్ణాటజనపద సంపదశిష్టావధూత, శ్రీమన్మహీశూర మహాసంస్థానవగ్య దేదిప్యమానావికలకలానిధి కల క్రమాగత రాజ శ్రీతిపాల ప్రముఖ నిఖిల నిజ రాజాధిరాజ మహారాజ చక్రవర్తి మంజులనుభూత, దివ్యగ్ని సింహాసనాధి, శ్రీమద్రాజాధిరాజ రాజ పరమేశ్వర, ప్రాథమతాపా ప్రతిమవీర, నరపతి బిరుదు గలవారల గండలోకైకవీర, యదుకుల పయూషారావార కళానిధి, శింఖచక్రకౌంకళి కుశార

మకర మత్స్య శిరభి సాశ్వ గండభేగండ భరణివరాహ, హనుమ ద్దగ్ధ కంఠీరవాద్య నేక బిగుదాకంతి శ్రీచామరాజ మహీపాల గర్భసత్వీ కంపనంజనాంబా గర్భ సుధాంబుని రాకౌసుధాకరాయనాణ—శ్రీ చాముండికాంబా తరప్రసాదోద్భవులకు వారిచే—

విరచితంబులై

తదాజ్ఞానుసారేణ

తత్కులమంత్రిప్రవర శ్రీకైలార్యదాహిత్రేణ

—శ్రీ తిరుమలాచార్యచే—

అచరుముచేయబడిన

సంఖ్యా సద్విత్తుకోశంబు

చాతురంగిః చమత్కృతి చక్రము

చతురంగ పారసరస్వంబును గ్రంథంబునందు

అభిపాదితంబులగు

౧౪౪ యిండ్ల చతురంగచక్రములగా

౬౪ యిండ్ల చతురంగచక్రములగా

౩ నేక ప్రకారములుగా వశ్యగతి

నడుపంబడియుండు నానియం

ద్యాగ్యకరంబులైన కొన్నిచక్రంబులు

చెన్నపట్టణపు వర్తమానతరంగిణీ

ముద్రాక్షరాలయంబు

రెంప ఆశ్రమ

ముద్రింపబడియె.

శకాబ్దాః ౧౭౭౮.

ఈ కృతికర్తలయిన శ్రీ కృష్ణరాజ మహారాజ కంఠీరవులు — వందయేండ్ల నాటివాడని గ్రంథస్థాధార రీత్యా తెలుస్తున్నది. ఇప్పటి మైసూరురాజ్యానికి గవర్నరుగావుండే శ్రీ జయచామరాజేంద్ర ఒడయగు, ఇతనికి పూర్వం ప్రభుత్వంచేసిన శ్రీ కృష్ణరాజేంద్ర ఒడయగు ఈ కృతి రచయిత, —తాత తిరంవాడని ఊహించుకొవచ్చును. — ఒక్కతరం ప్రభువుకు, మరొక్కతరం రాజుకు ౩౫ సంవత్సరాల అంతరం ప్రకారం చూచినట్లయితే ఈ కావ్యకర్త కుండయేండ్ల (పుస్తకమునైనా కాలము శాకాబ్దాలు ౧౭౭౮) క్రిందనేవాడని దిద్దితావుగా నిర్ణయించుకొనవలసివచ్చును. మైసూరుపాలకులు యాదవకులవారు. చాముండికొదేవి వారి కులదైవం. సాధారణంగా వారిపేర్లు చామరాజ్ — కృష్ణరాజ్ అయి వుంటుంది. ఇట్టి ఆనచాయితీ తిక్కిన రాజకులాగ్నే

మృగ్యం. పైన చూపిన గవ్యభాగాల్లో వీరికున్న బిరుదాలన్నీ గోచరిస్తాయి.

కృత్తిక అయిన శ్రీ కృష్ణరాజు తండ్రి శ్రీ చామరాజు మహిపాలుడు; తల్లి శ్రీ కంపనంబ మాంబ. ఇతడు సంస్కృతంలోనే కాకుండా, తెలుగులోను మంచిపండితుడు, చతురంగాది శ్రీదాసులలో విశారదుడు. ఇతడు ఈ చదిరంగాల్లోని కీటుకులన్నీ త్విష్టంగా ఎరిగినవాడు. కనుక అప్పటికే అనగా నూరేండ్ల క్రితమే కర్ణాటకశంఖం లోలుగు సాహిత్యం నిరాఘాటంగా ప్రచారంచేస్తూవున్నట్లు భోధపడుతూవున్నది. పైగా, ఆంధ్రపండితకవులైన ఆదిపంపకవి మొదలయినవారే ఆ కర్ణాటక భాషలో కూడా వ్రాసినట్లు చరిత్రలు చెబుతున్నవి. వీరకైవ మత గ్రంథాలు దాదాపు తెలుగులో వ్రాయబడ్డవి, తప్పతిస్థాపకుడియిన బసవేశ్వరుని కాలానికి విశేష ప్రచారానికి వచ్చినట్లు కన్నడములోనివి రాలేదు. అసలు బసవేశ్వరుడూ కన్నడజాతి.

కావ్యయుగంలో, జాతిచే కర్ణాటకులయిన వారు—తమ మాతృభాషను—వ్యవహారాల్లో ఉపయోగిస్తూ వచ్చినా గ్రంథరచన ప్రస్తావనలు వచ్చేటప్పుడు కేలెగురు మకే ప్రాధాన్యమిచ్చినారు. శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలు పుష్పకతో కర్ణాటకున అయినా తెలుగుకే ఎంతోని పామకత్వం ఇచ్చి ఆదరించాడు. ఆవిధంగానే ఈ కృష్ణరాజు మహారాజు కంఠీరవుడు ఆంధ్రాన్నే ఎక్కడాగా అభిమానించినట్లు కనబడుతున్నది. ఇంతే గురికే బిడారం కృష్ణపు రాచప్పలు కన్నుడులే. అయినా వాళ్ళు తెలుగుకీర్తిపల, ఆ వళ్ళు పాడే గొప్పసంగీతి విద్వాంసులుగా మైసూరు మహారాజాస్థానంలో చేలామణి అయినారు. ఆ యీ సంస్కారాలను పురస్కరించుకొని మా— కన్నడానికి ఆంధ్రులే తొలినుండి ప్రాణంపోసి, లిపికోసమే, తక్కిన హంసులన్నీ (తమ తెలుగుభాషకువలె) కుడిర్పి పెట్టారు ఇది విషయంతెరిం.

గ్రంథాంతంలో ఈ క్రింది వాక్యాలు కనబడుతున్నవి:—

“శ్రీమత్సమస్త ధరణీమండల పుండరీక కర్ణికాయమాన కర్ణాటకజనపద మగ్య విద్యోతిమాన విస్సమాన వైభవ భవనాయమాన శ్రీ మన్మహిశూర పురవరాధీశ రాజాధిరాజ చామరాజ ధర్యపత్ని

రత్న కంప సంజాంబికా గర్భ సుధాంబుధి సుధాకరాయమాన శ్రీ కృష్ణరాజ మహారాజ కంఠీరవ వగులచే శాలివాహన శక వత్సరంబులు ౧౭౬౮ కి సరియైన పరాభవనాను సంవత్సరపు కార్తీకశుద్ధ ౧౦ గుగువారంబున లోకోపకారార్థంబుగా విరచితంబయినది.

చెన్నపట్టణములో చేరిన తిరువట్టిశ్వరుని పేటలో కుళిలకలారత్న గర్భమునే శిల్పభావ ముద్రాక్షరశాలకు అధిపతియైన కం. కృష్ణరాజుచాత అచ్చు వేసి రంగులు తీర్చినమైనది.

ఈ మాటలనుబట్టి—ఇది వర్తమాన తరంగిణి ముద్రాక్షరశాలలో కా. శ. ౧౭౭౮ లో ముద్రణం అయినా శ్రీ కృష్ణరాజుమహారాజ కంఠీరవునిచే ౧౭౬౮ లోనే విరచితమయిందని తెలుస్తున్నది. అనగా, రచనానికి. ముద్రణానికి 10 యేండ్ల అవకాశం ఉండిందని దృఢమవుతున్నది. పైగా, విషయాన్ని వర్తమానతరంగిణిలో ముద్రితమయితే వర్తమిత శిల్పాలుమాత్రం కళి-కలారత్న గర్భ శిల్పభావ

జీవాబ్రదేమిటామాట!

సంతానం కుల్లి కృషిస్తూ ఉంటే

తల్లికి క్షోభకాదూ?

భారతీ. భారతాంబ బొల్లి,
సమస్త చర్మవ్యాధులచేపీడియ
బడుచున్న తన సంతానం
కోసం ఎంత విచారిస్తూఉందో?

(స్థాపితము 1920 సం॥రం)

ఇదుగో మా చిరకాల అనుభవంకో

ఇమా ఉన్న అభయం.

మాకు నడె వ్రాయండి

రెడ్డి ఆండ్రి కో.,

గోపాలపురం (మ.గ.జ)

ముద్రాక్షరకాలలో దిద్ది తీర్చబడినవి విశదమవుతున్నది. ప్రతివతురంగ చక్రంలోను ఆశ్వశక్తి క్రమాన్ని నూచిస్తూ రంగులతో వేయబడినట్లు— ఆ క్రీడలోని ఆశ్వశక్తులను విస్తృతంగా తెలిసికోవడానికి ఎక్కువగా తోడ్పడుతున్నవి. పరదేశీయ గృహం తర్వినోద క్రీడలకు (Indoor Games) పనుపడిన మనవాళ్ళు, చిరకాలంనుండి మిక్కిలి ఉత్సాహం కలిగించే దేశీయక్రీడలను బాత్రిగా మఱచినారు. ఆన్యదేశీయమకరణంవల్ల ఆర్థికంగాను, సాంఘికంగాను, జాతీయంగాను మనవాళ్ళ వ్యాయామరంగం కేవలం పెద్దమ్మ తాండవించే పదనంగా తయారు కావడం శోచ్యం. అన్ని కళలతోబాటు ఈ క్రీడా కళనుగూడా పునరుద్ధరించడం మన కనీసధర్మం.

కాన—ఈ సంఖ్యారత్నకోశ చిత్తరంగ సార సర్వస్వాలను—ఎవరయినా వెలుగులోకి తేవడానికి పూనుకొంటే—ఆంధ్రంలోని సుప్రసిద్ధ వినోదక్రీడా సమితిలో మకుటాయమామనిన్నీ విరామసమయాల్లో మహారాజుల మొదలు సేవకుల వరకు—ఎల్లరికీ ఆనందసంభావకమనిన్నీ—బుద్ధివికసనానికి మిక్కిలి సహకారి అనన్నీ, ప్రఖ్యాతిపొందిన యీ చతురంగపు టాట ఇంపీడినయిన ఊపిరిపోసికొని జీవించడానికి అవకాశం కలగడమేకాకుండా, సంఖ్యారత్నకోశం గూడా మనసారస్వంలోని ఒక ఆగమ్యతలంకారంగా ప్రకాశింపగలదని నా ఆశయం.

కృష్ణాతీర శిలాలయములు విష్ణుకుండినులవే

శ్రీ మాజేటి ప్రసాదరావు

ఉండవల్లి, మొగల్రాజపురం, భైరవకొండ మొదలైన శిలాలయాలన్నీ కృష్ణాతీరమందున్నవి. మొదటిది కుంటూరుజిల్లాలోను చివరిరెండు కృష్ణాజిల్లాలోను యున్నవి.

(క్రీ. శ. మూడవ శతాబ్దము ప్రారంభమునకునికి డక్షిణ హిందూదేశమందు శాతవాహన రాజవంశీయుల పరిపాలన మంతరించినది. వారి తరువాత ఆంధ్రదేశమును మాటులు, అభీరులు, ఇక్ష్వాకులు, పల్లవులు మొదలగువారు ఛిన్నాభిన్నముచేసి పృథక్రీతపరిపాలన

సాగించియున్నారు. వీరి తరువాత ఆంధ్రదేశమును పరిపాలించినవారు సాలంకాయనులు. వీరి తరువాత విష్ణుకుండినులు. వీరి పరిపాలన దాదాపు క్రీ. శ. 4 వ శతాబ్దము ప్రారంభమునుండి క్రీ. శ. 6 వ శతాబ్దము వరకు సాగియున్నది.

క్రీ. దూబ్రియేల్ (Dubriel) మహాశయుడుగూడ వీరు పైకొలమందే యాంధ్రదేశమును పరిపాలించినారనియు, వీరు లలితకళలను ఎక్కువగా పోషించినారనియు, నైడక మతాన్ని కూడా ఆదరించారనియు తెలియుచున్నదనియు వ్రాసియున్నారు.

ఉండవల్లి, భైరవకొండ, మొగల్రాజపురం మొదలగు శిలాలయాల నిర్మాణం, ఆలంకరణ మొదలగు వానిని బహిష్కరించినయెడల యీ క్రింది లక్షణము లగు పించును.

1. ఈ దేవాలయములన్నియు పర్వతములు తొలిచి చెక్కబడినవే.
2. ఈ దేవాలయములలో ముందు మంటపములు (Halls) చతురస్రాకారపు స్తంభాలపై ఆధారపడి యుండును.
3. మందిరద్వారము లన్నిటి కిగునైపులా ద్వారపాలకుల విగ్రహములు గూళ్ళలో చెక్కబడి యుండును.
4. ఈ ద్వారపాలకుల బొమ్మలు జుట్టుముడి తోను, తలమీద రెండు కొమ్ములతోను, విచిత్రతలంకరణలతో ఉంటాయి.
5. స్తంభములు చెక్కబడినతీరు, వానిమీద చెక్కబడిన లలిత, పద్మములు.

అన్నిటికన్న ఎక్కువగా ఈ దేవాలయములందు కొనవచ్చు ముఖ్యలక్షణములు రెండు గలవు. 1. ఈ దేవాలయాలన్నిటియందు చెక్కబడియున్న పూలకుండీ బొమ్మలు. స్తంభాలయొక్క అడుగుభాగమందు ఒక పూలకుండీబొమ్మ, దానినుండి పువ్వుములు బయటకు వచ్చుచున్నట్లు చెక్కబడియున్నవి (Flowers in the vase). 2. దేవాలయ మంటపము అడుగుభాగమున గొడలమీద పంజా పైకిఎత్తి, తోకలు పైకిలేపియున్న సింహపు బొమ్మలు.

ముఖ్యముగా పైరెండు విషయములు పరిశీలించి యెక్కడ ఈ శిలాలయములు విష్ణుకుండిన నిర్మితములే అట్లు

టలో సందేహ ముండజాలదు. కారణమేమన విష్ణు కుండినుల దానశాసనములందు మనము 'శేసరి' ముద్రను గాంచగలము. ఈ విష్ణుకుండినుల పరిపాలించిన ప్రాంతమందు దొరికిన నాణెములమీద కూడా ఒక వైపు పూలకుండీ బొమ్మ, రెండవవైపున పంజా పైకి ఎత్తి తొక్కలు ఉన్నట్లుగా పైకి లేపియున్న సింహపు బొమ్మ కాంచగలము ఈ నాణెములు బంగారు, వెండి లోహమునో చేయబడియున్నవి. ఈ నాణెములను ఎక్కువగా ఉత్తర సర్క్యూజిల్లాలలో కనిపించునగా పనిచేసిన సర్ వాల్టర్ ఇలియట్ (Sir Walter Elliot) సంపాదించెను.

సర్ వాల్టర్ ఇలియట్, ప్రొఫెసర్ రాప్పన్ మొదలగువారు ఆ నాణెములు పల్లవరాజులకు చెందినవని తిప్పడుగా సిద్ధాంతీకరించి యున్నారు. వీరి సిద్ధాంతములు తప్పుగా పేర్కొనడానికి తగినంత ఆధారము కలదు. 1. ఈ నాణెములమీద నున్న సింహము పూలకుండీ, సోమ మొదలగు ముద్రలన్నియు ఈ శిలాలయములకు సంబంధించినవై యున్నవి. 2. విష్ణుకుండిన రాజుల దానశాసనములమీద శివముద్రలు ఉన్నవి. 3. వీరు ఈ సిద్ధాంతము చేసియున్న కాలము నకు విష్ణుకుండినులను రాజవంశము ఆంధ్రదేశమును పరిపాలించిన దను విషయము చరిత్రకారులకు తెలిసి యుండలేదు. 4. ఈ నాణెములు ఎక్కువగా విష్ణుకుండినులు పరిపాలించిన ఉత్తరసర్క్యూజిల్లాలయందే లభించినవి.

పై సుదహరించిన కారణములయందు ముఖ్యముగా గమనింపదగినవిషయము వారు ఈ నిర్ణయము చేసిన కాలమునాటికి ఆంధ్రదేశమును పాలించిన రాజుల వంశక్రమము నిర్ణయింపబడి యుండలేదు. మరి యొక కారణ మేమనగా వీరికి లభించిన నాణెములయందు ఒక నాణెముమీద పూలకుండీ, సింహము ముద్రలేకొక, 'శ్రీపర్వత' యను సత్తురములుకూడ నున్నవి. విష్ణుకుండినరాజులు "శ్రీపర్వతస్వామి"ని ఆరాధించియున్నారని తెలియుచున్నది.

ఉండవల్లి గుహలయందు ఒక గోడమీద రెండు మాటలలో 7 అక్షరముల పేరు ఒకటి చెక్కబడి

యున్నది ఆ అక్షరములు "శ్రీ ఉత్పత్తి పిడుగు" ఈ పేరు ముందరి హాలులో కానవచ్చుచున్నది. ఇంకొక విచిత్ర మేమనగా ఈ పేర విజయవాడ ఇంద్రవేల్పాద్రి స్వస్థమునైనను "అక్కన్న—మాదన్న" గుహలయ ద్వితీయ శ్రేణియందున్న స్తంభములపైన (Supporting walls) మీదకూడనున్నది. ఈ విషయము ఆర్కియాలజిస్ట్రామెంటు (Archaeological Department.) వారు కూడా చూచిఉన్నట్లు కనబడుటలేదు.*

పై సుదహరించిన వాస్తవములను పరికించిన యెడల ఈ శిలాలయములు లలితకళల నెక్కువగా ఆదరించిన విష్ణుకుండిన రాజవంశీయులే నిర్మింపదు. యుండురనియునుటలో సందేహ మిసుమంతయునులేజేసి

* ఈ పేరు ఈ గుహలు నిర్మించిన, నిర్మింపజేసినవారిలో ఎవరిదో తెలియదు.

~~~~~

భారతి సచిత్ర మాసపత్రిక

ప్రకటన రేట్లు

కవరు పేజీలు

4 వ కవరు పేజీ	కాజురల్	కంట్రిబ్యూటర్
2 లేక 3 రంపులు రు. 125/-	రు. 100/-	
2 లేక 3 వ కవరు పేజీ		
ఒకే (నలుపు) రంపు	90/-	75/-

లోపలి పేజీలు

పూరి పేజీ	70/-	60/-
అర్ధ పేజీ	35/-	30/-
పావు పేజీ	20/-	15/-

ప్రత్యేక స్థానములకు 25% అదనం.

సం||నకు వరుసగా 12 ప్రకటనలు చేయువారికి కంట్రిబ్యూటర్ లేదు వర్తింతును.

* కవులు, కళాకారులు, రచయితలు మొదలైన వారి ప్రకటనలు ఒక కాలం ఇంచికి లేవకు రు. 2/- చొప్పున ప్రకటింపబడును.

మేనేజరు, భారతి,

మద్రాసు-1.

~~~~~

గ్రంథ విమర్శనము

శ్రీ శాంతి సామ్రాట్టు అశోక చరిత్రము

శ్రీ కల్లూరి వేంకటనారాయణరావు: ప్రతులకు శ్రీ కె. ఆర్. కృష్ణశర్మ నైత్య ప్రేమన్ దగ్గర. అవంతిపురం. వెల: 5 రూపాయలు.

శ్రీ కల్లూరి వేంకటనారాయణరావు గారు ఆంధ్రవాఙ్మయ సంగ్రహ చరిత్ర రచించిన 'కవిత్వ వేది' గా ఆంధ్ర పాఠక లోకానికి చిరపరిచితులు. వీరి ప్రగుత పద్యకావం 'బోధార్థ' ఆనే కేభినీ నామధేయంతో రచించారు.

ఇది సుమారు 14 వందల పద్యాలతో సప్తకాండాత్మకంగా రచించిన ఉద్దీర్ఘం. కథాగమనానికి అనుకూలంగా రచయిత కాండలన్నీ తిగి చిన్న చిన్న 'ధార'లుగా విభజించుకొన్నారు.

అశోక చక్రవర్తి కగజాపూర్ణ శాంతి సందేహిమే ఈ కావ్యం పరమలక్ష్యం. అయితే 'శాంతి సామ్రాట్టు అశోక చరిత్రము' అని ఈ కావ్యానికి పేరు పెట్టడంవల్ల దీనిలో అశోక చరిత్ర, ఆ చక్రవర్తి బాల్యంవంటి వర్ణించడం కొంతవరకు సమంజసం కావచ్చును.

కథా గమనం యావత్తు ఆ చక్రవర్తి బాధాధర్మాకలంబనాశీ, బాధా సర్వవ్యాప్తికీ ఉపాంగంగా వర్ణించినప్పుడే ఈ కథా వర్ణనకు సార్థిక్యం ఏర్పడగలను. నిజానికి అశోక చక్రవర్తి బాల్యకథలకు, వివాహాది కథలకు ఈ కావ్యలక్ష్యంతో అంతగా సమన్వయంగాని, అంగంగీ భావంగాని లేదు.

వైగా ఈ కావ్యం అశోక చక్రవర్తి చరిత్రతో కాక, అతని జనకుడు బిందుసారుని చరిత్రతోను, దానికి పూర్వం మూర్యచక్రవర్తుల సంగ్రహచరిత్రతోను ప్రారంభం అవుతుంది. ఇంకా దీనికి పూర్వం ఈ కావ్యావతరణకు వాందిగా, కవి ఈ అశోక చరిత్ర అంతా వేదావంగుడవే గురువుచేతి నుహారావృణాయకుడు బాలాజీకి వినిపింపజేస్తాడు. కవి తమ కావ్యం అంతా బాలాజీ శ్రీతిగా రచించారు.

ఈ కావ్యంలో తృతీయ కాండలో గాని అశోకుడు జన్మించాడు. కళింగయుద్ధము, అశోకుని వైరాగ్యము, మొదలైనవన్నీ పంచమ కాండలో వస్తాయి.

కావ్య లక్ష్యదృష్ట్యా, కథా కథనదృష్ట్యా పరిశీలిస్తే కళింగ యుద్ధానికి పూర్వం జరిగిన అశోక చరిత్ర గాథలన్నీ ఈ కావ్యానికి సన్నిహితంగా సమన్వయించవు. కేవలం అశోక చరిత్ర వర్ణనమే ఈ కావ్యానికి పరమలక్ష్యమని అనకొన్నా, మొదటి మూడుకాండలగాథ ఈ కావ్యానికి కేవలం భౌతికంగానే కనిపిస్తున్నది.

కళింగ యుద్ధానికి పూర్వరంగంతో ఈ కావ్యం ప్రారంభించిఉంటే దీని కథారచనలో చక్కని సంక్లిష్టత, అంగంగీ భావము అమరిఉండేవి.

ఈ కావ్యరచన అంతా సుసంస్కృతమయిన సాంప్రదాయక శైలిలో చక్కని ధారాబుద్ధితో శ్రావ్యం గా సాగిపోయింది.

ఈక్రింది పద్యాలనుబట్టి వీరి రచనా శక్తి, కవితా పటిమ గురించవచ్చును. ఇవి ద్వితీయ కాండలో బిందుసారుని సుభద్రాంగీ ప్రథమ సమావేశ భుట్టంలోని పద్యాలు:

'అపిటినీ సమీపమున
నదృగ్ధి విక్రమచారు యాపసం
పత్నీతోడ నిందుముఖి
మానిని నొక్క తెజాపహస్తసు
ద్యుత్తినీయ పుంఖశర
ధాంణ తత్పర, సప్రయోగ దృ
గ్గతి మనస్కజాచి, యధికంబుగ
వచ్చెరువంది రెల్లరన్.'

'పరిచర కలకలముల్ పెవి
జోట భూజాని మాచె సుందరమణిన్
వర వర్ణ లీడ పడొ
త్తిర, శింసంధాన కొర్య తన్నులు తగుణిన్.'
'పీపున నొక దెసకరమున్
దూపుల గన్గొనె ను దీర దోర్బలము, జదుల్
దాపిన గండము, జొక్కవు
మూపును నా తిపముంటు ముంగురులపసల్.'

'కామ్రే'

సూక్తి నిధి

శ్రీ మిన్నికంటి గురునాన్న శిర్య. వెల 1-8-0.
ప్రతులకు రచయిత, బాడీపేట, రి వ లైను
గుంటూరు 2.

‘నీతిలీల’ భావలీల’ అని ఈ పద్యకావ్యం
రెండు భాగాలు మళ్ళీ నీతిలీలలో రెండవ భాగం
భావలీలలో రెండవ భాగం అన్నాయి.

నీతిలీలలో ప్రథమాశ్వాసంలోని పద్యాలన్నీ
ప్రాచీన సంస్కృతి నూత్న శ్లోకాలకు అనువాదాలు.
రెండవ భాగంలోని పద్యాలన్నీ కవిస్వకపాల
కల్పితాలు.

ఇక భావలీలలో మొదటి ఆశ్వాసం సంస్కృత
కవి నాగరాజు రచనకు ఆంధ్రానువాదము. ఈ నాగ
రాజు భాగనాగరాధీశ్వరుడు. ఇతడు టాకం
ద్యపుడు. ఇతని మూలశ్లోక రచన గూఢార్థమయంగా
ఉంటుంది. అయితే కొంత ఆలూచిస్తే ఆ భావం
సుభంగానే గోచరిస్తుంది. నిజానికి ఈ శ్లోకాలను
ప్రహేళికలన్నా అనవచ్చును. ఈ క్రింది అనువాదాన్ని
బట్టి విజ్ఞప్తమవు గ్రహించవచ్చును.

“అలగుల విల్లుజేయుల పువు
టమ్ములకున్ దివి వీలి తొమ్ములిం
దలచుచు బాంధుడొక్కడు ని
దాపు మున న్నిడిమింట నూగ్యుడు
జ్వలు డెయ్యియండ, దప్పిగొని
పరిడి కూయ్యనొక వంబుచు
ల్యలకులు సూచియంబువులు
పానము నేయక మోనమందెకిన్.”

ఇక్కడ మదపాతిగుడియన పాంధుడు మధ్యాహ్న
వేళ దప్పిగొని నీళ్ళేని లేచి ఒక పనోవరం
సమీపించాడు. నీళ్ళేమీ తాగక పోయినా
అతి దానందంగానే ఉన్నాడు. మొట్టమొదట
ఇది చదవగానే నీళ్ళేమీ లేచిపోయి దప్పి గొని
అచ్చటికి వచ్చిన వ్యక్తి పంతం పంకా ఉండ
డానికి కారణమేమని మనకు సందేహం కలుగుతుంది
కాని అతడు మదపాతిగుడు. తామరలు మత్తగ
బాణాలు. ఆ చెరువుగా అవి కలసిపోయేసరికి మంచి
నీళ్ళు త్రాగకపోయినా అతిని కంతో పంతం పంకరి
గింది. ఇది దీనిరూపార్థం!

నాగరాజుకవి శ్లోకాల భోగి అంతా ఈ
విధంగా సాగిపోతుంది. అనువాదములు తమ మనోజ్ఞ
మైన శైలిలో అక్కడక్కడ మూల రచనకుకూడా
మెరుగులు పెట్టగా. ఈ కృతి అనుకరినూ ఈ కవి
స్వకపాలకల్పితంగా వ్రాసిన రచనకూడా పూర్వంగా
పోలింది :

“అటు నిటు జూచి గబగబ నరిగి గదికి
నప్పబాణ పగుండెను నలగు పాన్పు
నందు మెయివాల్చి పగుల నిల్వడమందు
దన్న రసకొనిలేచి యుద్ధవిడిబరచె”

ప్రాచీన నీతిసూక్తులకు ఈ కవి చేసిన అను
వాదంకూడా పరిశీలించదగినదే :

“తిలిక్షు దండములు కాం
తిలు, తీర్గులు, చందనము తాంబూలము భూ
ములు దధి బంగారము మి
గుల మర్దనమున వహించు గుణవర్ధకమున్”

స్వకపాల కల్పితంగా ఈ కవి రచించిన నీతిలీల
ప్రాచీన శ్లోకాలు నీతిలీలలో మలతూతమన్నది :

“నీనవాడురాతిమీద నాడు బయలు
నిగుణబోవు గంటి నిండరేయి
మేడలోన బాన్పుమీద బంగండిన
చనికెనుకురాద! తన్నుకొన్న!”
శ్రీ మిన్నికంటి గురునాన్న శిర్యగారి ‘సూక్తినిధి’
కవితాభిరూపలంఘన పరిశీలించదగినది. ‘శాస్త్రో’

విజ్ఞాన యాత్ర
కుటీర పరిశ్రమలు

శ్రీ కె. వి. ఎ. సత్యనారాయణ వర్మ. ప్రతు
లకు : పేరూరి సత్యవీర వెంకటేశ్వరరావు. పంకలు
నారాయణ వీధి. గాంధీనగరం. కాకినాడ. వెల : ఒక
రూపాయి.

ఆంధ్రదేశంలో కుటీర పరిశ్రమలను గురించి
విజ్ఞాన యాత్ర భోరణిలో వ్రాసిన చిన్నగ్రంథం
ఇది. కవికనే గ్రంథకర్త దీనికి ‘విజ్ఞానయాత్ర : కుటీర
పరిశ్రమలు’ అని పేరు పెట్టాడు. దీనికి 1957 సంవత్సరం

ప్రముఖపత్రికలూ, ప్రఖ్యాతసాహితీపథులూ ప్రకంపించిన

ఉత్తమ గ్రంథాలు

1. సంజప్రణయం : పదికథలూ, గర్వికలు.
రచన: పూబా: వెం 0-50 ప. వై.
 2. పారిజాతం : నేటి ప్రఖ్యాత కథకుల పదకొండు
కథలు. వెం దు 1-25 ప. వై.
 3. తెరమెరుగులు: (పదు ఉత్తమ నాటికలు) కుక్కపిల్లి
దారికింది (రావికొండలరావు); దొంగ (బొతుకూచి పాండు
శివరావు); తెల్లవారింది (హితశ్రీ); తెరమెరుగు పీఠలు
(కొండముది శ్రీరామచంద్రమూర్తి); ప్రీతి ప్రత్యేకం
(అంగర సూర్యారావు). వెం దు 1-50 ప. వై.
- శోభా ప్రచురణలు, విజయనగరం సీటీ.

జనరంజక సాహిత్య గ్రంథాః
ప్రభుత్వం బహుమతి లభించింది.

దీనిలో గ్రంథకర్త పా...
ప్రాంతాలలో అభివృద్ధి చెందిన, విలువైన రత్న
కలంకారీ అంశాలు మొదలైన ఆంధ్రదేశంలోని ప్రసిద్ధ
మయిన కొన్ని కుటీర పరిశ్రమలను గురించి సంగ్ర
హంగా వివరించాడు. ఆయా కుటీరపరిశ్రమల వివ
రణలో వీరచ్చిన ఛాయాచిత్రాలు ఆయా పరిశ్రమల
స్వరూప స్వభావాలు అవగాహన చేసుకోవడానికి
బాగా సహకరిస్తున్నాయి.

శ్రీ సత్యవారాయణగారి గ్రంథంలో వివేకాల
లోను, ఇతర రాష్ట్రాలలోను ప్రసిద్ధి కెక్కిన
మన ఆంధ్రదేశపు కుటీర పరిశ్రమలను
గురించి మాత్రమే సంగ్రహంగా వివరించాడు.

వీరి గ్రంథం ముగించగానే అంతగా ప్రసిద్ధి
పొందిన కుటీరపరిశ్రమలైన మన గామసేను
లో భిల్లవసలో ఉన్నాయని స్ఫురిస్తుంది. కొబ్బరి
పీచు మొదలైనవి వేని తల్లి తియ్యబడుచున్నవని
ఈ జాతి పరిశ్రమలకిందికే వస్తుంది. ఇలాగే ఆయా గ్రామా
లలో కంచుపాత్రలు పోతపానేవాడు, ఇత్తిడిపామా
నులు తియ్యబడుచే కుటీరపరిశ్రమలు, ఇంకా
ఇతర కుటీర పరిశ్రమలు ఎందరెందరో ఉన్నారు.

ఈ పరిశ్రమల ఆర్థికమయిన స్థితిగతులు.
వారికి కౌలసి ముడివస్తువుల సరఫరా, రవాణా సౌక
ర్యాల ఏర్పాటు మొదలైనవి బాగో తగిన ఏర్పాటు
కాకుండా అనవసరం చాలా ఉన్నది. ఇటువంటి
కుటీర పరిశ్రమలందరినీ కొద్దో గొప్పో ప్రతిపత్తి
లోను కనిపిస్తున్నాయి. ఆయా పరిశ్రమలలో వీరికి
ప్రత్యేకంగా పెట్టే ప్రసిద్ధిచ్చి ఉండకపోవచ్చును.
ప్రసిద్ధిపొందిన కుటీర పరిశ్రమల సంఖ్యకన్న వీరి
సంఖ్య పెద్దది. ప్రసిద్ధిపొందినవారి పరిస్థితులే అంతం
తగా ఉన్నప్పుడేక వీరిమూల వేరకెప్పుడే అక్కరలేదు.

సరిక్రొత్త ఉపయోగకరమైన

పుస్తకాలు

అధునిక సాంకేతిక విషయములపై పలు
రకములైన పుస్తకములుగలవు. పట్టి ఉచితము.
ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి. N. K. Paul &
Sons. Post, 12202 Calcutta-5.

ఈ గ్రంథంలో సమగ్రంగా ఆర్థికాది సమస్త
దృక్పథాలతో ను ఆంధ్రదేశపు కుటీరపరిశ్రమలను
గురించి చర్చించి ఉంటే ఈ పుస్తకం మరింత ఉప
యుక్తంగా ఉండేది. విశేషతా మన దేశంలో బాగా
ప్రచురితమైన కుటీరపరిశ్రమలను గుర్తి సంగ్రహంగా
పరిచయం సంపాదించుకోవడానికి మాత్రమే ఈ చిన్న
గ్రంథం ఉపయోగించవలను. 'భారతి'

ప్రణుతి

శ్రీ కవిరాజమూర్తి. ప్రభులకు: ప్రజాసాహిత్య
పరిషత్తు, భువ్వం మెట్ల. వల: ఒక రూపాయి.

ఇది పరమేశ్వరుని గుర్తి స్వేచ్ఛా పద్య
భండములో రచించిన కావ్యం. విస్తృతమైన భావా
లతో సరళంగా సాగిన రచన ఈ కావ్యంలో
అంతటా ప్రతిస్పందిస్తుంది!

"అమావాస్య విశిలో
అమృత నిద్రాశయే
భయకంపిత హృదయంలో
మోగే దహనవల
మృత్యువు ఆ గమనంలో
బెడతె కాయంవలె
నాలోనే ఇమిడిఉన్న
ఎరమాప పు దానవుండు
నీ ఉనికిని మాన నీకు
నీ మరణం వెనుకనీడు"

శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు

శ్రీ సి. రామకృష్ణారావు. టి.ఎ.ఆర్., యెమ్మిండ్
నెంకంపేరి స్కూల్, మచిలీపట్నం. వల: రూపాయి.

ప్రాచీన సంప్రదాయ భాంజిలో గద్య పద్యా
త్యంకం రచించిన రూపకం. అక్కడక్కడ రచయిత
ఈ రూపకంలో పాటలకూడా చెప్పాడు.

వీరాంబ

శ్రీ ఆర్. వెంకటేశ్వర్లు, పెదకల్లెపల్లి. వల:
అర్ధరూపాయి.

ఉధూయగలో గ్రామదేవత వీరమృత్యు గురించి
ప్రజలలో అనుభవతంగా వివరిస్తున్న గాథతో రచిం
చిన గద్యరచన. రచయిత ఈ చరిత్ర అంతా ఒక
కథగా సులభశైలిలో రచించాడు.

అమృతాంజనము

ఎంత భయంకరమైన
కాలి నొప్పి నైనా క్షణంలో ఉపశమింప
జేస్తుంది

రికలాది ప్రజలు 1893 నుంచి
దేశమంతటా. అమృతాంజనాన్ని వాడు
తున్నారు. అమృతాంజనము బెణుకులు,
వాపులు, తలనొప్పి, పళ్లపోటు, జలుబులు,
దగ్గులు మొదలైన వాటిని ఉపశమింపజేస్తుంది.
అమృతాంజనము
ఆన్ని నొప్పులకు
దివ్యామృతము.

అమృతాంజన్
లిమిటెడ్.
మద్రాసు-4,

దొంజాయి.1, కంకరా7. రి

AL-99-9

భారత

960

సాహిత్య మాసపత్రిక

ఆగస్టు 1958

వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

ఆగస్టు 1958

కరుణాలహరి	శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావు	...	1
హరవిలాసము: దేవదారు			
వనవిహారము	శ్రీ చిలుకలూరి పాఠ్యశాస్త్రి	...	4
అంతర్వాహిని	'హితశ్రీ'	...	12
ఆంగ్లభాషలో భారతీయ			
పదజాలం	శ్రీ కొండముది శ్రీరామచంద్రమూర్తి		29
పిట్టపోరు	శ్రీ గన్పి శెట్టి వెంకటేశ్వరరావు	...	37
ఉపగూహనము	శ్రీ శివశంకర శాస్త్రి	...	50
తేలుకుట్టిన పాము	'కొలకలూరి'	...	60
సుప్తదీర్ఘిక	శ్రీ మల్లంపల్లి శరభయ్య	...	72
కారల్ మార్క్స్-ని ఆర్థిక			
సిద్ధాంతాలు	శ్రీ బులుసు వెంకటసుబ్బారావు	...	73
మొక్కుబడి	'మంజీర'	...	78
కుండలినీశక్తి: కొన్ని			
అనుభూతులు	శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి	...	85
జీవిత మాధుర్యం	శ్రీ మల్లాది నత్యనారాయణ	...	91
కలగూరగంప		...	97
గ్రంథ విమర్శనము		...	99

క రు ణా ల హ రి

శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణావు

* గ త స ం చి క త ర వా యి *

మృగము నాగము నావలెన్ భవమునం దెంతేనియు జిక్కితా
మగచాట్లం బడ, నన్నమాని మఱి యా యన్నింటి విప్పించి నా
వు గదా ! నన్నిడిపింప కుండుటది బాబూ ! నీదు డెందముఁ బి
ట్టగలింపం జనదే ? యదేమి కత మప్పా ! పక్షపాతానకుఁ ?

ఏగతిలేని యార్తులకు నీవ శరణ్యము పాపహారి ! యం
చాగమ తత్త్వముల్ దెలుప, నట్టిఁడ వీవని నిశ్చయించి నే
నేగి నమస్త పుణ్యముల హేళనముం బొనరించినాఁడ; నీ
లాగున నంబుజేక్షణ ! తలంప వొకింత యదేల చెప్పమా !

పతితులఁ బ్రోవగాఁగలుగు పాపనమూర్తివి నీవయంచు నే
సతతము వేదశాస్త్రములు నలెడుఘోషను బాగవింట, దు
ష్కృతములచే యుపాసనము నేసితి నోవరదా ! యశేష దు
ర్గతులకు నీవనద్గతివిగా మదిఁ గట్టిగ నమ్మి శ్రీపతి !

మునుసుకృంతంబులక నుటచిహ్నియు నేయనలేద యెన్నఁడున్;
విను మఖిలమ్ము దుష్కృతమ వేమరునేసితి, నీదు ముందటక
గొన కిపు డేమి పల్కవలె కొంకును జంకును వీడి ? సిగ్గు యె
గ్గనునది లేదుగాని యొక యంతయు గర్వములేదు శ్రీహరి !

మదమును గామమోహములు మత్సరముక బలమెల్లయెత్తి నీ
యెదుటన శత్రువుల్ గదిసి యింతగ నన్నిట లేడిపింపగా
నదిర ! గదారి నందకము లాపయి శార్దూలచేతఁబట్టియున్
గదలవు సిగ్గు సెందవు కనన్ నను గాదని యుందువేలరా ?

గోతనుబడ్డబిడ్డఁగని కొండొక దారిని బోవువాఁడునుక
బ్రీతిని జాగుసేయకయ పేరిమితోడుత నుద్ధరించెడిక;
త్రాతవు నీవు నోజనక ! దారి భవాంబుధి దూకుచున్న యీ
లేత వయస్సువాని గని లీలగఁ జూచుచు నూరకుండుదే.

* జనస్నాథ పండితరాయల కృతికి అనుకృతి.

వరపుణ్యప్రియ ! పుణ్యవంతులకు సర్వశ్రేయముల్ గూర్తువన్
 బిరుదల్లుండగనిమ్ము; పాపినగు నన్ వేఁ బ్రోవరాచేని యీ
 ధర విశ్వంభరుడన్న పేర్నిలువ దంతన్ గాచి కొమ్మిపు; ఎ
 వ్వరు గాదన్నను నీవు గాదనక నన్ బాలింపు లక్ష్మీప్రియా !

పరుషము లెన్నియో యకట ! పల్కుచునుంటి సటంను రోసమున్
 విరసముఁ బూనకయ్య; యొక వేళ రుషాత్ముడవైనచోసనున్
 మురహర ! కోటికల్మష విమోహితునిక మఱి వావదూకు ని
 ర్భర కరుణాబ్ధిలో విసరివైపు; జగద్భరమింక తప్పెడిన్.

కృతము గణించి నాకవల నెల్లసుఖమ్ము లనుగ్రహింతో యీ
 శ్రీతుండను నేగ్రహింసనవి చిన్నము పున్నము నేసియుండమిన్;
 పతితుల నుద్ధరించుట స్వభావము నాకని యేలుచేని శ్రీ
 పతి ! తలఁదాల్తు నీదయ యవశ్యముఁ దుష్టియుఁ బుష్టి సెందెదన్.

పతితుడవైన దుఃఖముల పాలగువాడునునైన నెంతో దు
 ర్మతియుఁ గృతఘ్నుఁడే యయిన మంచితనమ్మనుమాట లేకయే
 బ్రతికిననైన సిగ్గువడి ప్రాంజలియై భవదీయుడన్న న
 ప్రతిహత మీశ ! నీదయకుఁ బ్రాతుడగుక గద యీ యప్రాతుఁడున్ !

చతురతఁ బుణ్యమే నలుపు సాధులపైఁ గృపఁ గ్రుమ్మరింతు వా
 ప్రతిఘామేమి నీకటఁ గృపానిధి ! యీ ననుబోటివానిపై
 సతత కృపాకటాక్షముల బాల్కొనఁజేసిన నాడు నీదు కీ
 రతి యది యేమి వేసము ధరించునో నీవ గ్రహింపు మాధవా !

మును పాకనాడు లాలనము పొందిన బిడ్డఁడు తండ్రీచేత నీ
 డున, మఱి బుద్ధి నేర్వగ గడుంగడుఁ దాడితుండౌటయు క; మా
 లనయును బాలనన్ దెలియ లాలన నీయెడ నే నెఱుంగ, ప్రా
 క్తన నిజ పాపకర్మమునఁ దన్నులు తింట యొకండు దక్కరా !

“భగవన్ !” నే బహు దోషదూషితుడనై పాపాఘముల్ ముంంగా,
 వగలన్ ముగ్గుచు నేమి తోచక వృథావాగ్ధోరణికి దిట్టితిక
 జగతిక బంధుఁడు ప్రేయసీ విరహజ బ్యాలాగ్ని సంతప్తుడై
 వగతో నయ్యమృతాంశుఁదిట్టనుగదా ! భద్రదాను సంధాయకా !

క రు ణా ల హ రి

ఓ కరుణానిధీ ! మిగుల నుద్ధతిమై దహియించె దుర్దశా
వ్యాకులుఁ బాప పంజరుని బట్టుక పీలిచి విప్పినెసెన
స్వా ! కను మేదిమో జ్వర మపారకృపామృతసాగరా ! ననున్
జేకొని వీడకున్నది యిశీ ! క్షణమేని యిఁకేమి నేయునున్.

అల్పుఁడనై కటూక్ష్మ నిరంతర జన్మనముం బొనర్చ సం
కల్పితమానె నాదుపయి కారుణికోత్తమ ! నీకుఁగ్రోధ మ
త్యోమయో ! గణింఁతె కుపితాతుర బాలక భషిముమ్మం
దెల్పు ! మహానుభావులు సుధీ నిధు, లాశ్రిత లోకపాలకా !

ఉరగారాతి సుకేశనా ! కనుమయో ! యుత్తంభితాశాసము
త్య-ర ఘోరాహుఁ జుట్టికొంటి, జటిలో దగ్గజ్వరోన్మత్తకుం
జరవ్రజాంకుశ, నన్ మహాజ్వరశిఖజ్వాలావళీధున్ నిరా
దరతన్ వీడకు మ్రొక్కుకొందును మహాధన్వంతరీ ! శ్రీహరీ !

ఏనన దుష్కృతమ్ము లవి యెన్నఁడు నేయన లేదటంచు, నో
దానవ వైరి ! యెక్కడ యథామతి నొక్క నిజ, మృదేమనన్
మానసమందు భీతి ననుమానముఁ బాపె ఖగేంద్రమాన ! నీ
యాన, సుధానిధాన, యతితాపనతాపక నామగానమున్.

శర్య పితామహాదులును సర్వ సుఃఖ్యనిశాచరావళుల్
నిర్వచనమ్మునేగకయు నిన్ బుర్రపోత్తముఁడంచుఁ గొల్వ నిన్
గర్వ మఖర్వ మూని యిటు గంటె యుపాలభమానవాక్కులన్
జెర్వెడు వీడినీ ! ఖలుఁడు ఛీ ! కను ఛీ ! యిదె పాడు బుద్ధియున్.

సకలమ్మున్ విడనాడినాఁడ, మఱి నా సర్వస్వమున్ నీవని
న్నిక నే కోరికయేనికోర నిదిగో యీ కొంచె మర్థింతు, నీ
యకలం కాద్భుత మెల్లయందముల కాహా యందిమే మూర్తి మా
మక హృస్మందిర గోచరమ్మగుత, శ్రీమందార మాలాధరా !

స శే షం

హరవిలాసము: దేవదారు వనవిహారము

శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి

శ్రీ నాథుడు బ్రాహ్మదత్త వరప్రసాదుడు, తత్ప్రసాదంబ వాణి ప్రసారమున బరమేశ్వరు నారాధించువాడు. సంస్కృత కవులలోఁ గనితా దూషాపహరముల బార్వతీ పరమేశ్వరుల నారాధించినవాడు కాళిదాసు. ఆతని యాడున జాడలలో నెఱచినవాడు శ్రీనాథుడు. వివిధ రచనావస్తువుల బరమేశ్వరాలంబనముగఁ జీరించుటలోఁ బెక్కు విషయములం దిగువురకును సామ్యము గానవచ్చును. శ్రీనాథుడు తాను సంతరించిన హరవిలాసములోఁ ద్విత్వము దత్తుర్భాషాసములందు కుమార సంభవ కౌవ్యము సరణము గావించుట యిందులకొక నిదర్శనము. కుమార సంభవ కౌవ్యమునం దప్రథమ స్థలోఁ బార్వతీ పరమేశ్వరాలంబన శృంగార రస భావములు పరాకాష్ఠవందింపఁబడినవి. హరవిలాసమున పార్వతీ పరమేశ్వర వివాహము నటకు కుమారసంభవమునఁగలి కథావస్తువు నాదరించి, పిమ్మట శృంగార రస సమగ్రత నాపాదించుటకై శివ పురాణమునందలి దేవదారు వనవిహార కథావస్తువునై కొనినాడు శ్రీనాథుడు.

శ్రేణ కవులు శివుని విలాసములలో దేవదారు వనవిహారమును బ్రథముముగ గణించి, తదాశ్రయమున శృంగార రసభావములను బరమేశ్వరాలంబనముగ నతిమాత్రము చీతించుట యొక పరిపాటి. ఆ ప్రక్రమమునఁ బరమ శివభిక్షుడైన శ్రీనాథుడు దేవదారు వనవిహార కథావస్తువును దన హరవిలాస కావ్యోపస్కారకముగఁ గైకొనియు శృంగార రసభావముల నతిమాత్రముగఁ జీరింపఁదలఁచియు నాచిత్యమునకు రసపోషణమునకు సారస్యమునకు భిక్షి భావావివృత్తికి లోప మేపాటియుసోఁకకుండనిర్వహించియున్నాడు. ఈ దేవదారు వనవిహారము సంస్కృతమున ఉత్పేక్షావల్లభుఁడగు కవిరచించిన భిక్షులన కౌవ్యమునందును, తదితర శైవకవుల కృతులందును గాననగును. కాని యీ రచనలన్నియు శృంగారరస నిర్వహణమున నుచ్ఛృంఖలములై నడచినవియే. శ్రీనాథునకు నమకాళికుఁడగు నిశ్శింక కొమ్మనామాత్యుడు, ఈతని

కాశీఖండ కృతి భిక్షునకు పిఠభద్రదాతృత్వి సోదరుఁడు గొఢారెఁజేరి గృతిగా నొసఁగిన శివవిలా విలాసము నంగును శివదాగు వన విహారమును జీరింఁగియే యున్నాఁడు. అదియు శృంగార రస భావావివృత్తిరగమున నుచ్ఛృంఖలమై కొనసాగినది.

శ్రీనాథుఁ డీయితివృత్తియుఁ జేఁబట్టి వస్త్రైక్యమును సంతరించుకొనుచు రస నిర్వహణమునఁ బ్రణీధానము సంయమము నలవరించుకొని, శృంగార రసమును భిక్షిలో మేళింపించి చరమసీమనఁ గొనిపోయినాడు. ఆ విషయము నిట నా యూహా కొలఁది విశరీంతును. పరమేశ్వరుఁడు పార్వతిని బెండ్లియాడి, మన్మథుని పునఃజన్మవిధునిజేసి, పారిషదగణము తన్ను భజించుచుండ తీరి నగమున నన్య కుటుంబభార సమన్వితుడై సంపారసుఖ మనుభవించుచుండెను పార్వతి మీఁది వలపుచేఁ ద్రిలో కాఢ్యశృంగడిపుకు హిమవంతునింబ నిల్లడముండెను. ఏనాఁడైన నత్తివారియింట నిల్లటముండిన యల్లునిపి నత్తివారి కనాదర భావ మేర్పడకమానదు. ఈశ్వరునకు నైత మట్టిది తటస్థించెనని తెలుపుచు—

“ఆర్యవైఁ గూర్మియెట్టినా? యిదియింట నిల్లడంబుండెఁ దిభువనా ఢ్యశృంగండు.”

అనినాడు. త్రిలో కాఢ్యతీక్రమము భార్యమీఁది వలపుచే నత్తివారింబ నిల్లటముండుట యనివార్యమని యింగు ధ్వనితిము.

ఇప్పటి యీశ్వర వేషము శ్వశుర గృహనివాస యోగ్య ముత్సలంకార పరిశోభితము. ఇంతికుముందు నాగయజ్ఞోపవీతిధారి యిపుడు బంగారు జన్మిదములు సవరించుచున్నాడు. దుగ్గుండపుడు గజాసురచర్యము వీడి ప్రియపద్మములు దాల్చుచున్నాడు. భిష్యాంగ రాగము నుజ్జగించి కనురీతి మేదించిన శ్రీ గంధమలఁగుచున్నాడు. ఎముకల పేరులు వదలి ముత్యాల హారములు ధరించుచున్నాడు. జడలపైఁ బాగడ చొక్కెము ధరించి బాలదండగు నవతంసముగఁ గూర్చుచున్నాడు. ఇట్లు చంద్రశేఖరుఁడు పెండ్లికొడుకున

హరవిలాసము : దేవదారు వనవిహారము

కుచితమైన వేషము దాల్చి హిమవంతునింట మనువు
గుడుచుచుండెనట. శివుని జెండ్లికొడుకుగఁ జిత్రిం
చుట శివాభువ కౌక విసోదము.

హరుఁ డీవిసముగ దివ్యవేషధూషితుఁడై తన
వాహనమున వృషభమును వాహ్యశికి వదలివపుడు అశ్వ
ముల నధిగోహించి, ప్రథమ గణములు వెంటరాఁగ
నోషధి ప్రస్థపురవీధులలో నడఁగూడఁ దొడఁగెను. తమ
ప్రభు వీతీరుగ మహావిభవాభిశోభితుఁడై, యోషధిప్రస్థ
మున విహరించుచుండ, నాతని యనుచరులు పీట నెవ్వ
రెగురులేక యవకతవక చేష్టలు సేయఁగడఁగిరి. వెళివాట
మున స్వేచ్ఛాచారమునఁ జరింపఁదొడఁగి, విద్యాగర
గంధర్వాప్సగోగరుడ భామినీ విటాలను బహుభంగుల
బాధింపఁదొడఁగిరి.

సీ. పులి శిశాసములఁ గప్పగురు బాఱఁగఁబాఱ
విద్యాధిరాంగనా విటగణంబు
గంధర్వ కామినీ కాముక వ్రాతంబు
లాతాఁగ గొనిమోది లజ్జగొండు
కకపాల వెలిబూఁదిఁ గన్నులలోఁ బ్రామి
బాధింతు రప్పరః పల్లవులను
గరుడ భామా భుజంగప్రతాపముఁబట్టి
బాధింతు రుగయోగ పట్టకముల
నాగడీలు మహాధూర్తు లగడుఁ గాకు
లద్దతులు గొంట్లు పలుగాకు లుడుగు మిడుకు
లాకతాయలు శికులు గయ్యాభు లగుచు
నోషధిప్రస్థ మిల్లిల్లు నుడుకుచుండ.

—హర. 5-10.

తన యల్లుని పరివార మోషధిప్రస్థ పురంబున
క్షుద్రోపద్రవంబులు సేయచుండ హిమవంతుఁ డిది
యంతయు నెఱింగి, మేనాదెవియు దానును మంత్రినం
బుండి, యీశ్వరునితో డి పొత్తింఱియ చాలునని, తన
కూతు రావించి, “ప్రమథ గణములు భూతములు పితా
చములు మున్నగు ధూర్తగణములను నీ మగఁ దాదరిం
చును. నీ భర్త యగు గంధకంతుఁడు వారి ధూర్తచేష్టిత
ములు మాన్పవలదా? అనుంగళాకౌతుఁడై బ్రహ్మకపా
లము చేతఁబట్టి వాడవాడల భిక్షమెత్తిన కూడు గాక
యిట్టి దివ్యాన్నము లాతినికి గుచ్చించువా?” యని హిమ
వంతుఁ డా యాదిభిక్షుని స్వరూపమును వికృతిముగా
నిరూపించెనట.

సీ. తలమీఁది చదలేటి దరిమీల్గఁ దినజేరు
కొంగలుచెలఁగి కొంగొంఱు రనఁగ
మెడఁదన్ను పుసుకల నికు పేగు లొండొంటిఁ
బోరిఁ బోరిఁ దాకి బొబ్బొణుగు రనఁగఁ
గట్టిన పులిశ్లోలు కడకొంఱు సోకి గూఁ
బోతు తత్తడి చిట్టుబుట్టు మనఁగఁ
గడి కుంపుఁ బాములు కకపాలలో నున్న
భూతిమెఁ జలికిన బుస్సు రనఁగ
తమ్మిపూజూలి పుసుక కంచమ్మ సాచి
దిట్టతనమున విచ్చము నేహి యనుచు
వాడవాడల భిక్షించు కూడు గాని
యిట్టి దివ్యాన్నములు మెచ్చు నే శివుండు?

—హర 5-16.

ఈ పద్యమున నీశ్వరుని భిక్షులన స్వరూప మభి
వ్యక్తితమైనది. దారుకావన విహారమున కీ భిక్షుక రూప
మును భీజభూతముగను, ప్రధాన రస నిర్వహణసాధనము
గను జిత్రించియున్నాఁడు. హిమవంతు డిట్టి యీశ్వరి
రూపమునమృంగళాకౌరముగా నిరూపించి, యాతని
నవమానింపఁ గడఁకుటయే పరమేశ్వరుని దేవదారువన
ప్రయాణమునకు నిదానమై జంగమభిక్షుక వేషధారణ
మునకుఁ గారణమైనది. మరల నా జంగమభిక్షుక
వేషధారణము మునిపత్ని సమ్మోహక మె శింకరుని
యాది భిక్షుక స్వరూపా విష్కృతికి మూలమైనది.
ఇట్టి యితివృత్తిమున శ్రీనాథుఁడు వెలార్చిన
త్రివిభిక్షుక స్వరూపములకుఁ గార్యకారణభావము
సమన్వితమైనది. హిమవంతుఁడు తనకూతుతో నిల్ల
నుట, పార్వతికి భిక్షానముగలిగి, యామె తంభర్తను
బ్రమథగణ దుష్ప్రవృత్తి నివృత్తికిఁ గడఁచువానిగఁ
జేయుకే హిమవంతుఁడీ పలుకులు తన పుత్రితోఁ
బలుకు నవసరముననే యభిలలోకేశ్వరుఁడగు నీశ్వ
రుఁడు మాను మనస్సుగోని విసుగును, జారగణములకుఁ
గలుగు వేసలును, ప్రమథగణములుసేయు ధూర్తకృత్రి
ములను నెఱింగి వెంటనే దేవదారువనమునకుఁదోదెఁ
చెను తిలఁచిన వెంటనే పరమేశ్వరుఁడు నందివాహనా
రూఢుఁడు కతిపయ ప్రమథగణ పరివార పరికృతుఁ
డై నామకఱింగింపక గౌరవోజ్జ్వల దేవదారువన
మునఁ బ్రవేశించెను.

శివలీలా విలాసమునందలి దేవదారువనవిహార
వృత్తిము శివభక్తి తాత్పర్య సముద్బోధకము. ఈశ్వర

భక్తివిముఖులై కర్మములైన జేవదాడు వనవాసి మునులకు
శివభక్తి తత్పరత నొదవించుటకై హరిహరలు మాయా
విటివిట రూపములుదాల్చి తమ చిలాస విచేష్టితములచే
దిదాశ్రమ వాసులైన మునుందరినుండి గామవికార
ములు గలిగించి, భూరవిశేష్టితములచే మునిపత్నుల
పాతివత్యమునకు భంగమాపాదించి, తన్మూలకముగ
నచటి మునుల కీశ్వరభక్తి యేర్పడునట్లు చెయుదును.
హరిచిలాసమున నీశ్వరుడు గావించిన జేవదాగు
వనవిహారము మహాలింగారాధనమునకు నిదానము.
శివపురాణాంతర్గత కథావస్తువు దీనికి మూలము. కాళి
దాస విరచిత కుమారసంభవ కౌవలమువే తత్త్వ
బంధాంతరిత పసునిర్మితి కొదర్పము. కావున గావ్య
పామగ్రీ సమశ్లేషమునకు వలయు వస్తుసమున్మీలన
మిగు గావింపవలయును. అందులకై జేవదాగువన
సౌందర్యమును జీతంప దొరకొనినాడు. ఆ వనమును
దహాధనులకు జేవతావిధులములకును విహారయోగ్యము
గావించినాడు.

జేవదాగువనము హిమవత్పర్వత దక్షిణసీమలూ
గారీ తపోవనోపాంత జేతసంస్థితములచే మునిజన
సంసేవ్యమై యెవలారినది. ఆ పర్వతంబెట్టిదనిన—

సీ. శృద్ధి కచ్చుపరాజువి పంఘపీఠంబు
సుగ తరంగిణి వెల్లసిరిసుపాగ
మహిమండలమునకు మానదండము మేను
లూం వృషగ బులు పొగుకుటెండ్లు
కాత్యాయనీదేవి కన్యకాత్మజు
దేసిన్నులవేల్పు పెండ్లకొడుకు
పాలనీయ మశేషతైల సామాజ్యంబు
యాగ హవిర్భాగ మోగిరంబు
మూలక శ్మేగు కైలాస మలయసహ్య
గంధమానస మందర క్రాంత వింధ్య
భూగంబులు చుట్టల పొగడెందరమె
సకలగుణధాముఁబర్వత సార్వభౌము?

—హర. 5-20.

హిమవత్పర్వత స్వాభాముని మహిమము సకల
సర్వము విభవ భిక్షోభితియు, వర్షనాతీతియు. ఆతినికి జత
గూడిన విభవ మన్యతైల చిలక్షణము. మహర్షిజన
తపశ్చిరాయోగ్యము దెవబృందపరిభోగ యోగ్యమును.

క. అంగు విహగించుఁ గాంచన
శందగమందరములంగఁ గాతుక మొప్పన్
బృందాగక మిధునంబును
కందర్పచిహ్నములఁ బల్లెనులేలున్.

ఈ పర్వతము శేవలము మానితపశ్చిగ్గా
యోగ్యమేగాక రసికజన విహారయోగ్యముకూడ పని
తెలుపు. కీ కష్టమును ఆ రసికజనము బృందారక మిధు
నములనుట జేవాధిదేవుని విహారయోగ్యమని నిరూ
పించుటకు. ఇటు లాహిమవత్పర్వతము నుభయధ
సామగ్రీ సమన్వితము గావించి, ప్రశస్తియు, జేవ
దాగువనమునకీ విభుమును సమన్వితము చేసియున్నాడు.
సీ. కర్ణికా మాణిక్య కనక పద్మసంతోఁ

గల్పవల్లిగుళుం గములతోడ
విమల చింతారత్న నేరికా స్థలతో
విద్ధరసాపగా శ్రేణితోడ
దివ్య లోకాస్పరః స్త్రీకదంబములతోఁ
గామ భుగ్దేవు సంఘములతోడ
దివ్యోపధీలతా దీపమాళలతో
పాలగు సన్నివేశంబుతోడ
కుదవనైరికి గాగపు మామయైన
మంచులబ్బుల తేలి సీ మాంచలమున
దేవతాముని సేవ్యమై నేజగిల్లు
ధర్మసంజీవనము జేవదాగు వనము.

ఈ సద్యమునంద విభవత్వమైన విమమును కాళి
దాస విగచితాభిజాన కాకుంఠిలమునందలి కశ్యపాశ్రమ
వర్ణనమును నిలపింపఁ జేయుచున్నది.

శ్లో. ప్రాణానామనిలేన కృత్రిగచిత సత్కల్ప
కృతేవనే

త యేకాంచన పద్మరేఖః పితే
ధర్మాభిషేక్రియా
ధ్యానం రత్నశిలా తిలేషు చిబుఁ
స్త్రీసన్నిహృ సంయమః
యత్కంక్షన్తి తపోభి రన్యమునము
స్త్రీం ప్రపస్యన్త్యగి.
అభి. కాకుం. సప్తమాంకము.

ప్రాణాయామయోగ యోగ్యములగు కల్పకృత్
ములు, కాంచన పద్మపగ గ కవిశమై యభిషేక
యోగ్యమును గోయము, ధ్యానయోగ్యమైన రత్నశిలా

హరవిలాసము : దేవదారు వనవిహారము

స్తలములు, నలయును సైర్యమునకు విలువ స్త్రీ సాన్ని
ధ్యమునను నివిగలచోటు తపశ్చక్ర్యచేగారి లభ్యము
గాదనివాడు కాళిదాసు. ఆ సామగ్రిసంశయము
నీ దేవదారు వనమునను సమకూర్చుము శ్రీవాధుఁ
డంతటితోఁ దనినిపవక కామగుగ్ధేను సంఘమును
దివ్యోవధీలతో దీపమాళికలను సకలగు సన్ని వేశమును
జలఁగూర్చి. దేవదారు వనమును దేవతాముని సేర్య
మును సర్వసంజేవనమును గారిం నియున్నాఁడు.

ఇత వనట వసియించు సంయమి సంవోహ
మును పంచబాణ పద్మశిమును, వారి బింబాఃరలను
సౌందర్య కళానిష్ఠి బృందాగక సమగ్ధును గా
జ్జిఁతించియున్నాఁడు. పరమేశ్వరుఁడు జంగమ వేద
ధారియై తన్మృనిపగ్గుల పాతివత్యము భంగింపజేయునై
యుండెను; కావున దిద్విసితమణుల కంతటి
సౌందర్యమును సమకూర్చి పెట్టి నాఁడు. మఱియు
ఋరమేశ్వరి భోగయోగ త వారియం దాపాదించుటకై
తిద్వసమున వారు నెఱపెడి విహారములలోఁ గొన్ని
విలాసములు గాన్పింపఁజేసి నాఁడు.

కా. ఆయా వేశల మానిభార్యలు గృహ
వ్యాపార లీలాభవ
తక్రయ క్లేశము లజ్జగింతుగు లవ
త్కర్పూరంభాఫల
చ్చాయా శీతల నంద్రకొంతమణి పా
మాణ ప్రదేశింబులన్
వాయుప్రేరణ, బన్దుకప్పురముపై
వర్షంప నక్కొనలాన్.

—హ. 5-35.

మాని భార్య లాయా వేశల గృహవ్యాపారము
లందు శ్రమగొనినపుడు కన్నురపునఁటి చెట్ల
నీడులోఁ జంద్రకొంత శీలాతల వేదికలపైఁ
గుడ్డుండి వాయుప్రసారమునఁ బచ్చిక ప్పురము
మీఁద రాలుచుండి నాయాసము నుజ్జగింతురంట.
మఱియు మధ్యాహ్నకాలమున గృహవ్యాపారము
లందలి మలసటచే మేనులఁ జెనుటలు పాదమిసపుడు
సెలయేల్లిలోఁ జల్లులు చిలుకులు నాడుగురంట. ఇట్లా
తికావన పరిసర ప్రదేశమంతయు మానిజన వనితా
విహారయోగ్య సామగ్రి సముపేతిమై విరాజిల్లుచుండె
నని చిత్రించుటకీ యుత్తరము.

ఇత వాతపోవన ప్రకృతి తపశ్చక్ర్య నిర్విద
మనస్కులైన మగనాగి కనుకూలమైన సామగ్రితో
నొప్పొగియుండింబు చిత్రించినాడు. ఆచటి మనులు
జ్యోతిషమాది యా గ ము ల నానొంచుచుండ,
శతాన్ని సముద్యాతమై పుణ్యధామ శ్రావ్యతైన
పరిమళము పాతిక సంఘము నఁగఁగిన్నచును. ఆచటి
గంగుతోయిలు సానుము లేడింటిని పఠించును.
తుమ్మెదలు ప్రణవాక్షరము లాపించును. శుకవారిక
లాగను సివాంశమును బ్రసాదించును. నెఱుగు
శాస్త్రము లావించును. ఈ తీగుగ నెఱి ప్రకృతి
యంతయు సద్భావ సమవృత్తికమై నెలయుచుండె
ననినాఁడు. ఈ వృత్త పరిపాటి భారతమునందలి
శకుంతలాపాఖ్యానముగాని కజ్జాశివు వర్తనరీతిని
దలఁపింపఁ జేయుచున్నది. మహాగర్భ యాశివు
వరనముపట్ల కాళిదాసువలె శ్రీవాధుఁడును గొంత
ప్రణిధానము వహించును.

ఇక వనటి నీవార ముష్టింపదునైన మనులు
మన్మథు నేపాటియు లెక్కింపక కామకోధాది వికా
రములు దరిజేసేనుక పగలోక సాధన పరాణులై
ప్రకాంతమితులై యాశ్రమోపాంతముల నియమనంతులై
చరింతురట. తత్ప్రకాంత తపోవనమున మునికన్యకా
కదంబము పసిఁడిమండలతో సెలయేటిసీటిని గొని తెచ్చి,
కన్నెలతలకు నీగుబోయుటను మనోహర దృశ్యముగఁ
జ్జిఁతించియున్నాఁడు.

సీ. జిలుంగైన కనకంపుర జీవాంబుము కొంఁప

పాలిండ్ల బింకంబు బయలుపలుప

భ్రమరకంబులఁ జూటు ప్రస్నేదకణములు

నొసలి కన్నురిబొంబు నూలుకొలుప

దరవిశ్లేఢంబైన ధమ్మిల్ల భారంబు

చిమ్మచీకటులకుఁ జిటమిడువఁ

దరిశోటకరత్న తొలంకదీపులు

చెక్కుటద్దుములపై జీరువాఱఁ

బసిఁడిమండల నిర్విరాంభిస్తు దెచ్చి

పోయుఁ గంకణ నిక్వోణములు సెలంగఁ

గన్నెలతలకు మునికన్యకాకదంబ

మభిమతింబైన యప్పారవాశ్రమమున.

ఈ సీసములోఁ గ్రమముగ కన్నె బొట్టు జూట్టు
అను నీ మూఁడును బొంకముగఁ జిత్రింపబడినవి. ముని
కన్యలు కన్నెలతలకు గుండలతో నీరుబోయుట వారి

ఈడునకు సరిపడిన తపశ్శ్రయ. హిమవత్పర్వతమును
సకల వర్షాకరముగఁ జిత్రించుటను గాబోలు ముని
కన్యకా జనమునకుఁ జీనాంబరములు తాటంగములు
కంఠ నిర్వృణములు సమకూర్చి పసిడికుండలతోఁ
గ నైలతలకు నీగుబోయించినాఁడు శ్రీనాథుడు. ఇటు
లనే తిద్దాశిమ గోకుల గొప్పదేశములందు లేఁగదూడలు
గంతులువేయుట నెంతయు స్వాభావికముగను లలిత
సుకుమరముగను జిత్రించియున్నాఁడు.

కా. ఆనందంబునఁ గ్రుణ్ణింబుచ్చములు మె

ల్లార్చుచున్ లేఁగల

క్కనన్ గోకుల గొప్పదేశమున

జంఘాలాఘవంబొప్ప హో

మ నుసాన విధిప్రకార పరతిం

త్రాత్మప్రసూకౌమ ధు

గ్దేనూశస్య సుధాప్రవాహ లహరీ

తృప్తాంతరంగంబులై.

—5-34.

దేవదారు వనమునందలి గొప్పప్రదేశములందు
లేఁగదూడలు హోమానుస్థానయోగ్యపయస్సంపాదనము
ముగిసిన నెనుక తమ చుతిలకు కౌమధేనువుల పయస్సుధా
లహరీలఁగోలి యానందంబునఁ దోఁకలు కద
లించుచు గంతులువేయుట చూడ ముచ్చట గొల్పును.
అట్టి ధేనువులు కౌమధేనువు లగుటచేఁ దదూశస్య
మమృతప్రవాహమె యానందము నొదవించి జంఘా
లాఘవము నొడఁగూర్చివది. లేఁగదూడలు పాలుత్రాగి
గంతులువేయు తీరు సహజ సుధారమైన యొక ప్రేక్ష
ణీయము.

ఈ తీరుగనే పర్వతాలంతరముల మునికన్యలు
చెంచు చిగురాకుఁ బోలుల వేడబములు దాల్చి వారి
చెన్నల నభినయించుటయుఁ గడుమనోహరముగ జిత్రింప
బడినది.

సీ. నెలయేటి తెలివీటఁ జిటుబంతి పసు పొడి

సేస క్రొమ్మల్లి బిచ్చియులు తుఱిమి

గురువింద పేరులు గుబ్బదమ్ములఁ దాల్చి

నెమిలి పించంబు బుట్టములుగట్టి

పయ్యెదమాటుగాఁ బొలుటాకు లమర్చి

చాఁచునఁ దిలకంబు సంతరించి

కంకేలి చిగురాకుఁ గర్ణపూరముఁజేసి

కుసుమ పూవులధూళి గురులఁ జల్లి

చెంచు చిగురాకు పోలులచేతలెల్ల
నభినయించుగు పర్వతాలంతరములఁ
దండ్రులెందేనిఁ జనువల్లు తిల్లులెగుర
గారవమ్మున మునికన్యకా జనమ్ము.

—5-38.

ఆరణ్యక ప్రకృతిలో నాగరకుల కభి నేయవిషయ
ములు ముగిలైన చెంచు చిగురాకుబోండ్ల చేతలగుటకుఁ
దత్స్వరూపము సంతకుమందే పాంకముగఁ జిత్రించి
నాఁడు.

కా. ఆమోదంబున వేటలాడుదురు నీ

హోరద్రి కౌంతార శే

ఖా మన్యంబునఁ జాపలంకృతులతో

గంకద్విష శ్రేణులన్

మౌమ మౌమ మనోజ్ఞ మన్య లురుగుం

జా భూషణాలంకృతిలో

వ్యామ్ర గామ్యాపయోగరల్ శబర నే

నానాథ సీమంతిసుల్.

—5-24.

ఈవిధముగ సహజ సౌందర్యముతోఁ గూడిన
దేవదారు వనోపాంతమంతయుఁ దపశ్శాలుర తపోఽను
స్థానమునకు సరిపడిన సామగ్రితోఁ గూడియుండినది.
ఆముష్యానుబులైన యట్టి మునులు కౌమము పొడ
నూపకుండు నెంతటి నియమములు పాటించుకో వారికి
గామోద్వోగము నేయుటకు, వారల వ్రతముల
భంగింపఁజేయుటకు పదునాల్గుజాతుల యప్పగోఽంగ
శలు జాతి కొక్కొక్కవాడ యేర్పఁప స్థిరావాసము
లేర్పఱచుకొని తమ తమ భవనములందు ఆత్మోత్పత్తి
స్థానలాంఛితములైన పతాకముల నెగుగవైచుకొనుచు
మునులకు మదనవికార మొదవంపఁజేయుటకై ప్రతి
భవన భిత్తిభాగమునందును జిత్తరువులు సంతరించుకొని
యుండిరట. ఆ చిత్తరువులను, తిత్తద్భుతన వాసిను
లైన యచ్చర పూవుబోండ్లను శ్రీనాథుఁ డీతీరుగ
జిత్రించియున్నాఁడు.

“కోరకితశేత్ర త్రిభాసుండై కుసుమ కంక
పత్రింబుల వంకలాత్తుచు రతీదేవి వృత్తి న్ననంబుల
మీఁద నత్తమిల్లియున్న చిత్తభివు విక్రమసంపత్తి
ప్రకారంబును, వత్సేటం బట్టపగలు యోజనగంధియను
గంకగజగమన వట్టువచనుంగవ చూచి తొట్టువకు

హరవిలాసము : దేవదారు వనవిహారము

వసిష్ఠపాత్రుని దృష్టిప్రియత్వంబును, నాచాగ్య భార్యయును తారాదేవివీరచంద్ర దారకరాజు వలపు చీటంబు వాటంబునేయు లలిత కటాక్షివీక్షావిక్షేపము లును, స్పృతిమాలి మాలినీనదీ సైకతంబున నేకశంబుం బలె బోదలు కురువించ పాదలలో వేలుపులంజికు కెంజిగురు బెదవి చవిమాలి చొక్కిన కుశిక నందను రాగా వేణంబును, కుసుమ కోదండుని విజయ డిండిమం బగు చిభాండకసుతుని వనితామండలానక్తియు, బృందా వనంబునంగు ముకుంగుం డొనరించిన సంద్రవజ వధూ విహారాడంబరంబును నంబురుహ నూతి స్పృతి చెడియుడు పట్టింబ్బు కోనిన దోషంబు పట్టినం బు హూతుండు గౌతము కళితంబు మీఁదం గల్పించిన చీకటితప్తయం జూడజూపఱుం జిత్తంబుర్వికృతునలు.”

ఏతచ్చిత్రోన్మీలిత వస్తువర్ణనము ముచ్చట వికా శోద్భావకము. ఇవియన్నియుం బురాణప్రసీదములైనవి కితరాగనికృతి సంపాదకరూపములు. ఇట్టివిత్తవాశ్రమ వాని తిహానిష్ఠుల నిష్టాభంగమునకై చిత్రంపఁ బడించి, ఇట్లులే తదావాసంబుల నివసించు నప్పగోంగనలను ద్రిభువన వశీకరణయోగ్య విభ్రమ వ్యాపారాలాపాది భూషితలంకార జిత్రించివాడు.

ఇట్లు వసించియుండు నచ్చేడియలలో “విబుధ మత్తి కాశినీ జనోత్తిమయును తిహాత్రినుయు, వశీకృతి కుసుమ వారాచయగు ప్రహ్లాదయు, నలకూబర నఖ రేఖాంకితి ప్రసకుంభయును రంభయు, కణపేశియును సుకేశియుం, గలమంజుభూషయును మంజుభూషయు, శృంగార వారాశియును నూర్వశియు, యాపానురూప స్థానకయును మేఘికయు, సవ్యరాశోహలు అచవోక కలికిమాపుల, హేలాసందిర్భితి మేఖలా కలాపంబులగు విభ్రమ వ్యాపారంబుల, హేలకతులాకోటి యుశేయుశ త్కారమంబరంబులగు మంజుమనంబుల,నికస్వరకపాల ఫలకంబులగు మొలకనవ్వుల, సమృతరసకూపంబులగు నాలాపంబుల, ద్రిభువనంబులు వశీకరింతు”రలు. విబుధమత్తి కాశినీజనోత్తంసంబుల సౌందర్యంబు ససూ కర్షకమగుటయే గాక, వారలచూపులు మందగమనములు మందహాసములు మధురాలాపములు త్రిభువనమోహన సాధనములని చిత్రించియున్నాడు. ఇంతటి సంతోహన సామగ్రి యుండినను వికృతినందని వచటి ఏత రాగుల చిత్రవృత్తులనియు, అట్టి దేవదారు వనమున నుదన వికారము నావిరభింపఁజేయఁబూనుకొనిన పర

మేశ్వర సౌందర్య మాహా తీతమని నిరూపింపఁజలఁచి త్రిభువన మోహన స్వరూపవతులయిన యప్పగోంగనల త్రెంబు శివునిచే భిక్షాటన ప్రవృత్తి కుపక్రమింపఁ జేసివాడు.

అట్టి దేవదారువనమునం దీశ్వరుండు తన పరివారమునంతయు నిటనటనంపెనియుమించి
జే. పసిండి క మైరలాంతాపుఁ బద్మకోల
జోగ పట్టియు కకపాల జోలెఁపించి
కలికి కాటుక గీర్తోట్టు పలఁగుచేరు
జాతి గార దాల్చి నెఱుమింప జంగమగుదు.

—5-41.

ఈ జంగమ రూపచిత్రణములో శ్రీనాథుని నాటి జంగమ భిక్షుకస్వరూపము ప్రతిఫలించుచున్నది. ఇట్టి జంగమరూపమదాల్చి ప్రాతేమాదల కన్యకాధిపతి దేవదారు వనమున భిక్షాటనమునకై బయలుదేరి, తొలుత నప్పగో వేణవాటమున జరింప మొదలిడివాడు. అచటి యచ్చరలందఱు వింతయొద్దగ్రామములు మొలకేరి నా జంగమ భిక్షువునకు భిక్షాన్నిములిప దొరికిరి. ప్రహ్లాద మోహాఫల నూలాపూష ఘృతాన్ని తింటయిన భిక్షుమును, నఖాంకురద్వ్యుత్పత్తితో మాణిక్యమ్రదాలంకార మయ్యాఖ కాంతులు గీలుకొను కెంగేలితో బెట్టి నది. రంభ, రంభామ్రఫలసమగ్రమయిన భిక్షుమును గామారికి, నలకూబరుండు దనరావుఁజన్నుల కెఱనబట్టి యెత్తిన నఖక్షుతిరేఖ బయల్పడునట్లు పెట్టివది. మంజు భూష, కలభూష భితికంకణ నూపురా ద్వలంకార భూషితయై యెగురుగా నల్లనేలెంచి, హేమపాత్ర సమృత దివ్యాన్న పాయ నాహారభిక్షి నొసఁగను హరికి దాక్షాయణీధర్తకుఁ జక్షూరాగ మెలర్చగా మాధుకర భిక్షాన్నిము వడ్డించెను. ఉర్వశియు నల్లనఁ జేవచ్చి శ్రీవల్లభుకూర్మి నెచ్చెలికి వారణవైరికి మంచుగొంప రాజల్లునికి సవభాన్నము భిక్షుముగాఁ బెట్టెను. తిలో త్రిమాప్పరస పులకంపెమతోడను ఘృతంబుగోడను గూడిన భిక్షుమును పసిండిసిబ్బెములుగల పయ్యెదన కొంగిం మకజాటి చన్కట్టుఫాలలోచమని మూడు కన్నులకు ముచ్చటగల్గునట్లులు పెట్టెను. సహజ సౌజన్యము సహజస్య, దోర్మూల కూలంకషంబులైన వీరగుఁబాలిండ్లు పైఁటచెఱుగు వీడుకొలుప కంకరునకుం బుణ్ణభిక్ష పొసఁగ వడ్డించెను. చిత్రరేఖ కనకనూపుర మేఖలా కలకలము రత్న కంఠణరవముతో రాయిడింప

సభివున కమృతాన్న భిక్ష మొసంగెను. తక్కులేఖాంగన లును బుజంగభూషణులకు నపాంగ రంగస్థల లాస్య లంఘంబు గు కటాక్ష వీక్షణంబు తో చూడ భిక్షున్నం బులు సమర్పించిరి.

శతదాగున వేళెనాటమున నుదనమై రి భిక్షులను నేయునపుడు అస్పృశ విలాసవతుల విలాసము లేవియు నేపాటియు నాతని మనము నపహాంస లేదు. ఆ క్రమ ముననే వారలిచ్చు చందనగుళులు ధూపదీపాదుల స చారంబులు గైకొనుచు, సంతటితోఁ దనివిసనక కనక గర్భక పాలపాత్రంబఁ పూర్ణంబై కరపల్లవంబున నుల్ల సెల, నల్లనల్లన యోగపాగు కాయుగళంబు గల్లుగల్లున మొయ ముని జనాశ్రయంబులఁ బ్రవేశించినాడు శివుఁడు. మునివాలమున భిక్షులవృత్తికై గారణము వేళె వాటమునఁ దన భిక్షపాత్ర మర్థపూర్ణ మగుటచే దానిఁ బూరింపఁజేయుటకని కడు మన్నితముగఁ దెలిపి యున్నాఁడు. అటుండి మునిపత్ని మనోహరణ దక్షుడు సౌందర్యమును, తత్త్వముచిత విభ్రమభంగిని శంకరుడనెడ గాన్పింపఁజేసినాడు.

హుండ మునిమందిరంబుల మోసలనిలిచి, భవతి భిక్షుండేహియని వారి వాహ గర్హగంధీర స్వరంబునఁ బలుకుచు, గులాంగనాజనంబు నపాంగ దృక్రంగం బునఁ జీటునగవులిసిఱింశిలువాఱఁ గనుంగొనుచు, సంయమివధూపాత్రివత్సభంగంబు దనకుఁ బరమ ప్రయోజనంబుగా నర్చుగర్భిక్తి సందర్శంబులు నిజా భిలాషంబు జేటపఱుచుచు బ్రవృత్తింపం దొడంగిన—

హుండ మునిమందిరంబుల మోసలనిలిచి, భవతి భిక్షుండేహియని వారి వాహ గర్హగంధీర స్వరంబునఁ బలుకుచు, గులాంగనాజనంబు నపాంగ దృక్రంగం బునఁ జీటునగవులిసిఱింశిలువాఱఁ గనుంగొనుచు, సంయమివధూపాత్రివత్సభంగంబు దనకుఁ బరమ ప్రయోజనంబుగా నర్చుగర్భిక్తి సందర్శంబులు నిజా భిలాషంబు జేటపఱుచుచు బ్రవృత్తింపం దొడంగిన—

ద్రావిభ్రమ ప్రాధిమన్
బరిహాసోపల భావగర్భరస సం
పల్లంపటా లోకన
స్ఫురణాభింగుల మానికొంతల మనం
బుల్బురలాడె నృహే
శ్వురుఁడు ద్దామ విలాసదాగువనికా
వాట ప్రదేశంబున.

—హర 5—5

నీ సులభమార్గంజేయ కునక మాంజాయన...

కుక పైల సంప్రసూతులిండ్లఁ

బుణ్యగృహిణులఁ బరిభక్తి పూర్ణమతుల

భాగ్యసంపన్నులను బుత్రిపాత్రవతుల

సతులముత్తైగువులను నిశ్చలకవృత్తి

రజనీరఖంజమాళి విరాళిగొలిపె. ౧౬-౩-౧౬

ఉద్దామ విలాసియును మహేశ్వరుఁడు వాగుకా వనవాట ప్రదేశంబుల మునికొంతల మనములను మంద హాసములతోడను భూభంగవిభ్రమ ప్రాధిమ్యంతోడను, నర్మభాషితములతోడను, భావగర్భితలోకనముల లోడను జూటలాడెనట. ఇటు శ్రీనాథుఁడు శృంగార రసభావావిష్కరణవిషయమునఁ బాటించిన సంయమ మహాతీతము. ఇట్టి పట్టలంబు రసావిష్కరణ తత్త్వము నెఱిగిన కాళిదాసాది మహావ్రులకుఁ గొందఱకే గాక సంయమము పాటించుట యందఱకు నలవిగాదు. ఇట్టి పట్టలంబు శృంగార భావములను, తగుదూతచేష్టాదికము నెంత విరివిగ నైనఁ బ్రపంచింపవచ్చును. ఈ తగుణముంబు సైతముభావము నతి నిదివము నేయుచు, నాచిత్తిభంగము గావించక, జుగుప్సానహాభావము సోకకుండ హుని విలాసాదికము నే శ్రీనాథుఁడు వ్యక్తీకరింపఁ గలిగె ననుటలో నాతనికిఁ బరమేశ్వరుడెడఁగల భక్తి భావమే కారణము. పరమేశ్వరుఁ డిట్టి విలాసముల చేతనే తన ప్రయోజనమును సాధించెనుటకు పతిభక్తి పూర్ణమతులను, పుణ్యగృహిణులను, పుత్రిపాత్రభాగ్య సంపన్నులను, సతులను, ముత్తైగువలను సైతము విరాళి గొలిపెనని వివరించినాఁడు. మఱియు మునిపత్ని పాత్రివత్సభంబు భంగింపఁజేసిన నిపును నతిగంధీయు గను భావగర్భితముగను సమచిత్తముగ సాగించినాఁడు.

వ ఇట్లు ప్రతి గృహంబున భిక్షులనంబు నేయుచు మహాక్ష లాంఛనంబు వాంఛను హులప్రకారంబున జోంసురత వ్యాపారపరాయణుండై ముగళకన్ను మొఱింగి, సంధ్యాసమయంబుల ననుష్ఠా నార్థంబుఁ బురషులు సమిత్తుకై ఘోషారణార్థం బెంచెనిఁ జనిన యెడకు వేచి, శివభాగ్యవ్యవస్థంబును నిగుడ్చివాస్తవోచ్చాస్యసంబును నివారిత సల్లాపంబును నిమేషమాత్ర సాన్ధ్యంబును నిబిరీస భయకంపంబునెన సంభోగంబు లభిలషించు నారంభోదవుల మదనశిఖా కథాసంసేక వాగ్యంబులను, సంకేతస్థాన కంకళిమంజుల విమంజనకోడ సంవేశ క్షిప్ర, నుపాంత్య దూతీ పరామర్శంబులను, భూలతాదేశంబులను, నపాంగ రంగస్థల లాస్యలంపట కటాక్షవీక్షా విక్షేపంబులను మందహాస కందళిత పరిచ్ఛందంబులను గందర్ప బ్రహ్మచందం బనుభవింపఁజేసి మిసిమింతుఁడును గాక

హరవిలాసము: దేవదారు వనవిహారము

దేవదారు కాంతారమధ్యంబున ఖట్వాంగ పాణి భిక్షు వృత్తి జరించుచుండెనట.

నెఱుంగింప జంగము కేడుముదాల్చి తనహావభావ విలాసాగులచే హృదయముజూఱఁగొనిన పరమేశ్వరుని గవయఁగోరు రంభోగపుల ను వాగ్విలాసాది విభ్రమ ప్రదగ్ధున మాత్రమున నే హుండు కందర్ప పగ్రహృదంద మనభవింపఁ జేసెనని చిత్రించుటలో శృంగారరసము వ్యంగ్య మహితమై పరాకాష్ఠ నందినది. ఈ వృత్తివస్తునఁ గలికిఁగల భావసంఘము మతివేలమై చూపఁజేసెడి ఈ ఘట్టము నందే నిశ్చింత కొమ్మనామాత్మ్యండు తనరదచలలో సంయమము నే పాటియుఁ బాటింపక మునిపత్నులతోడి పరమేశ్వర విహారవర్ణనమునకు బంధాదికమును గూఁడఁ జేరించి వదిలివఁడు. దాగుకొవనము పరమసంఘము తపశ్శిశ్నా నిలఁగును. ఋషిపత్నులు పాతివత్య నిష్ఠాగరిష్ఠులు. తత్పత్నివత్యభింగ ప్రవృత్తుండైన శింక రుండు యోగీశ్వరేశ్వరుండు. తదాలంబనముగ నిర్వహింపవలసిన శృంగారమున సంయమమును పాటింప కున్నది రసజ్ఞ హృదయములకు వైరస్యమును గలిగింపకమానకు కావున నే శ్రీనాథుఁ డిష్టానఁ బరమ సంయమియైనాఁడు.

ఇంతకొకటకు మునిపత్నుల పాతివత్య భంగమును నిగూఢముగ నెఱుపఁగఁజేయుండు. తత్ప్రివృత్తి ప్రత్యక్షమై మహర్షులందఱ కంటఁబడెనఁగాని హాబంధన ప్రయత్నము జగఁగ నేరగు. తత్ప్రియత్నమునఁగాని మహాలింగానిగ్భావము జగఁగ నేరగు. తిదుప్రేమము నరైయాదిభిక్షునితైత్తుక స్వరూపమును మఱింతి మనోహరముగఁ జేరించినాఁడు.

సీ. మువ్వన్నె పులేతోలు మొలదిండు గాఁటి కగ్గోలు కాహి పాగా ధరించి

చిలువ పొసలను వేల్పువుఁ గీసచేఁ వలరాచ నీటుమై గలను నఁడె

చిన్నారి పొన్నారి శిశిగంతుఁ దలఁదాల్చి కొనగోటి జతిలేటి కొదయఁ బూని

పచ్చియేనికితోలు పచ్చింబు వరించి గిలుకు మువ్వలకొలఁగేలఁజేటి

పసిఁగి జలపోసనముతోడ నెసక మెసఁగ బిసగాహసను పుటేను పెప్పెర ధరించి పెప్పె నడివిధి నిలుచుండి భిక్షుయడుగు నాశ్రయింబుయంగు ఖట్వాంగపాణి.

—హరి R-FB.

ఇప్పుడు పరమేశ్వరుండు నిజరూపమున ఘట్టాపభ్రమంబున గీలిచి బుష్పాశ్రయముల భిక్షు నడుగఁ

దొడఁగెను. ఇంతకొకటకు మిండుజంగము హావముననుండి పరమేశ్వరుని నిజస్వరూప మిప్పుడు ప్రత్యక్షమైనది. ఈ ప్రత్యక్షభావమే తిద్భంగప్రయత్నమేతు నైనది.

“ఇచ్చింబున మనమధ్యమంగుడు మనోన్యాసంబునఁ గన్నుగానక మునిశీత్రంబుల పాతివత్యంబు పాలిపుచ్చుచు నిచ్చువిశిఁ జింపబూనిన గీలింపమాని వ్రాతంబు వారికి వారికి నెఱింగి సజగుజవోవుచు వదనింబు ప్రకాశింపంజాలక బోలొన యడందుకొని యుండుచుండ నప్పాటం బ్రతిభవనంబునఁ బాటిల్లు చీకటితప్పు కప్పిపుచ్చు నెరవుపడుకుండునట గాఁ బ్రకౌశించిన గట్టయితలంబై గుండలు నా జగజ్జ్యోతిల్లు తేరిం బట్టికొనునానై చుట్టుముట్టి.”

పరమేశ్వర కర్తృకమై యింటింటఁ గప్పిపుచ్చుటకు వలనుపడెరి యీ చీకటితప్పు బహుఁడఁబడెనపుడు మహర్షులందఱు నేకమై, జగదేశవిరుండైన యీశ్వరుని శస్త్రసామర్థ్యములు దామెఱిగియుఁ బట్టికొని బంధింపఁ జూచుముట్టిరి తత్ప్రియత్న హయమాచి పరమేశ్వరుండు మందిహాసమునాయుచుఁ దవలింగమునులింగి దాఁడఁ జెరిగించి, తత్పరసంబున నామమూసన్నాహము నఁగించి వైచి, సోమార్కను మహాసోపానంబుల డిగివచ్చు వినుదండ్రాపవాహంబున నభిషేకం బాపాదించి, తల్లింగోజ్జ్వలంబున బ్రహ్మాండోపార్వరం బప్పశింపఁ జేసెనాడు. బ్రహ్మాలోకవ్యాప్తమైన యీ పరమేశ్వర లింగమునకు బ్రహ్మ తప కర కమంకులతీర్థంబున నభిషేకం బాపాదించి, గంధభద్రాగ్రాసచారములతో నుపాసించి బ్రహ్మాండోపార్వప్రసంబైన యీ లింగంబు నుపసంహరింపును. సుతీర్థార్చనఁబూని బ్రాహ్మించెను. పరమేశ్వర ప్రార్థన నంగీకరించి పరమేశ్వరుండు ‘లింగా ర్చనాపగులకు మత్స్యంగత్యులు కృపసేసెన’ నని తెలిసి నిజమహాలింగమును ప్రసంభంపఁజేసెను. దేవదారు వదివ్యాశ్రయస్థులకు గృహస్థులు పరమేశ్వరు మహత్ప్రయగాంతి, తమ మనంబుల నాతనియెడ నీర్వాహనము లుజగించి. యీ శేషాహిధూమణుని బహువిధ భక్తినిశేషముల భజియించిరట.

ఈవిధముగ శింగార రస, రాకౌఠ నాపాదిగమటకై యాచిగ్భాసిమైన యీ దేవదారు వన విహారము పరమేశ్వరుని క్రిభావమునఁ బ్రత్యక్షమైనది. శ్రీనాథుండే రసమును నిర్వహింప నయిట్టింను దానిని పరమేశ్వర లంబనముగ నే శీత్రంబు గానఁ దిత్తి ద్రసోన్మీలక భవములయు నైహిక నిష్కాములతో నానబములయును నాధ్యాత్మిక భావప్రకాశము లగుచుండును. అతినాదమోదనివోక గానకవిహించి ధూర్జితక్షేతియునకుం గడగిన శి.కగఁడు స్వాలోక సముపాస్థలింగస్వరూపుండై యవతరించినాఁడు!

అంతర్వాహిని

‘హిత శ్రీ’

రివ్వరివ్వన పీచే గాల్గ్లో జనతా ఎక్స్ప్రెస్
ముందుకి దూసుకుపోతూ పట్టాలు మాగుతోంది.
తనకి చేరవగా ఉన్న కిటికీ అద్దంపైకిలాగి విశ్వం
తూర్పు దెసగా చూశాడు.

వయ్యారాలు వోలకబోస్తూ దవ్వదవ్వలకి జరిగి
పోయే చీకటి చీర చెగు దొంగపుచ్చుకుని వెలుగు
సరాగా లాడుతుంటే ఆకాశం ముసిముసిగా
వచ్చుతోంది!

చైత్ర శుద్ధ పాడ్యమి.

తెలతెలచారుతోంది.

కొత్తగాలులు రివ్వన పీచు విశ్వాన్ని పరా
మర్శించాయి. ఆ శుభోదయ సుందర దృశ్యాన్ని వేడు
కగా చూస్తూ పులకితుడయ్యాడు విశ్వం. వెనకనంచి
ప్రసరించే అరుగుకొంతికి కొండల అంచులు గీతలు గీసి
నట్లు స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. ఆకాశమారాస
పక్షులు స్వేచ్ఛగా కలకల గానంచేస్తూ బాగులు బాగు
లుగా సాగిపోతున్నాయి. దూరంలో పసుగజాలు తీరి
కగా పచ్చిక మేసున్నాయి. ఆ పరిసరాలు చూడ
గానే విశ్వానికి ప్రాణం లేచివచ్చినట్లయింది. ఆ
ప్రాంతాలో తనెప్పుడూ సంచరించలేదు, నిజమే.
కాని ఆ చిరపరిచిత దృశ్యాలన్నీ ఏదో ఆత్మీయతని
జ్ఞాపకం చేస్తూంటాయి ఎప్పుడూ. ఆక్కడ రైలు దిగి
ఆ ప్రదేశమంతా కాలినడకన తిరగాలని తన కెన్నో
సార్లు అనిపించింది. కాని ఇప్పటివరకూ అది కోరిక
గానే నిలిచిపోయింది. మనుషుల కోరికలు కొన్ని
ఎంత చిన్నవైనా ఎప్పుడూ కోరికలుగానే నిలిచి
పోతూంటాయి. సముద్రాన్ని సంచరించే తనకి
ఎన్నో సార్లు అనిపించింది. వాల్తేరులో మూడు సంవత్స
రాలు గడిపినా, చివరికి ఆ కోరిక తీర్చుకోకుండానే
ఆ ఊరు విడిచి వచ్చేస్తున్నాడు.

రంయమని పీచిన గాలికి ఇంజన్లోనుంచినచ్చిన
స్వరవ్య విశ్వం కంట్లో పడ్డది. తటాలన తెల

వెనక్కిలాక్కుని జేబు గుమలుతో ఎలాగో అవస్థపడి
దానిని తీసివేశాడు, కాని కన్ను ఎర్రబడ్డది. అప్రయ
త్నంగా ఎదుగుగాఉన్న నీలువైపు చూశాడు విశ్వం.
ఆ అమ్మాయి ఇంకా అలాగే కూర్చుని నిశ్చలంగా
కిటికీలోంచి బయటికి చూస్తూనే ఉంది. తన అవస్థ
ఆమె చూసేవుంటుంది. అయినా తెల లోపలికి తీసు
కొడేం? తన ఉనికి గుర్తించటం ఆమె కేమాత్రం
ఇష్టం ఉన్నట్టు లేదు. ఇంతికి. స్వావధివమైతేగాని
ఏ విషయమూ మనుషులు గుర్తించరు. అందుకు కొరణం
ఒకప్పుడు నిర్లక్ష్యమూ, ఇంకోసారి ఆహంకారమూ.
పాపం, ఆమెకంటే రవ్వపడితే అవస్థపడుతుంది
కాబోలు. ఆపవాళ్లు ఎంతసేపటికీ నైకి డాబు సరేగాని
ఎంత చిన్న ఉపద్రవం జరిగినా ఇట్టే బయటపడి
పోతారు. అయినా, ఈ అమ్మాయికి కొంచెం బెబ్బ
ఎక్కువలా ఉంది. రాజమండ్రినించీ చూస్తున్నాడు.
ఒంటరిగా అర్ధరాత్రి రాజమండ్రిలో ఈవిడ
రైల్వేస్టేషన్ ఆశ్చర్యంగానే ఉంది. ఎవరో స్నేహితు
రాండు మొదలైనవాళ్లు స్టేషన్ కివచ్చి సాగనంపి
వెళ్లారు. అప్పటినించీ ఆమె ముఖావంగా అలాగే
కూర్చుని ఉంది. ఉత్తర హిందూస్తానీ యువతిలా
తెలపాద ఆ మనుగెందుకూ? తన అందిం కళ్ళతో
తాగెయ్యటానికి ఇక్కడెవరో సిద్ధంగా వున్నట్టు!

ఈ అమ్మాయి ఎవరోగాని వేషభాషల్లో నాగరి
కత ఉట్టిపడతూనేవున్నా కాస్త పూర్వాచారాల
చాదస్తం వున్నట్టుంది. గోదావరినదిలో డబ్బులువేసి
డబ్బు పెట్టింది. తనకి నవ్వొచ్చింది. తను చూస్తున్నా
డనే సంకోచమైనా ఆమెకి కలగలేదు. ఆ అభిప్రాయం
వుంటే ఓ చిన్న దొంగచూపుచూసివుండేదే! అన్నట్టు
ఆమె రెండుమూడుసార్లు తనవైపు చూసినట్టు అనుమా
నంగా ఉంది. తన తోలుసంచీ వైపుమాత్రం తప్ప
కుండా చూసింది. బహుశా దానినిదా తన అడ్డను
వుండే వుంటుందనుకుండేమో! అంత తెలుసుకోవాలని

వుంటే తనవి అడగకూడదా? పలకరిస్తే నోటిముత్యాలు రానిపోతాయికాబోలు. ఎక్కడికి వెళుతుండో ఈమె! ఒక వేళ విజయవాడలో దిగిపోతుండేమో!

ఈ ఆలోచనరాగానే మళ్ళీకిటికిలోంచి బయటికి చూశాడు విశ్వం. జనతా ఎక్స్ప్రెస్ విజయవాడ సమీపిస్తోంది. కేసడా ఇంజన్ గావుకేక పెట్టింది. తను గుంటూరువెళ్ళే బండిలోకి మారాలి. చేతిడియారం చూసుకని, లేచినుంచుని సామాన్లు సర్దుకోసాగాడు విశ్వం. తోలుసంచీ తియ్యబోయి అప్రమత్తంగా ఆమెనైపు చూశాడు అతను. ఆమె యథాలాపంగా తన సామాన్లనైపు చూసింది. ఒక్క తుంగం విశ్వంలో ఏదో బలహీనత ఆవరించి తన ఆడ్రెస్ ఆమెకి కనిపించేలా ఆ సంచీ తిప్పాలని అనుకున్నాడు కాని వెంటనే ఆ ఊహకి నిగ్గుపడ్డాడు. తనెంగురు ఆమెని గురించి అంతసేపు ఆలోచించాడు? తనెవరు, ఆమె ఎవరో ఆమెని మళ్ళీ తనజీవితంలో ఎప్పుడూ చూడటం తలసించకపోవచ్చు. మైగా ఆమె తనకి స్నేహితురా లేమీ కాదు. ఆమెతో ఒక్కచూట కూడా మాట్లాడలేదు. రజమండినించి కలిసి ప్రయాణం చేశాడు, నిజమే అయినా ఆమెని గురించి ఏ విషయమూ తనకి తెలియదు. తనని గురించి ఆమెకి తెలియదు. ఆమె తనని గురించి ఏమైనా అనుకుందో, లేదో! అనుకునే ఉంటుంది. తను ఏవేదో అనుకున్నాడు. ఆమె మాత్రం ఎందుకనుకోకూడదు! చిత్రం, ఇంతసేపు ప్రయాణంచేసే మనసులో అనుకోబారతోనే విడిపోతున్నాడు తనూ, ఆమె. తోటి ప్రయాణీకులతో మాట్లాడకుండా దూర ప్రయాణాలు చేసిన రోజులున్నాయి—భాష తెలియనందువల్ల ఆ వ్యక్తి తెలుగువాడై, మగవాడైతే తను మాట్లాడకుండా వుండడు. కాని 'ఆమె' బహుశా ఆ వ్యక్తి!

ఎక్స్ప్రెస్ స్టాట్ ఫారం సమీపిస్తోంది. ఆమె ఏమిటో సర్దుకుంటున్నట్టంది. సామాన్లు ఏమీలేవే. ఒక చిన్న చేతిసంచి మాత్రం ఉంది. వెనక్కి తిరిగి చూడాలనిపించింది విశ్వానికి. కాని సాహసం చాలలేదు. ఒక వేళ అదే సమయంలో ఆమెకూడా తన నైపు చూస్తే!

“టిక్కెట్టు పోయిందండీ.”

ఆందోళన వ్యక్తమయ్యే సన్నని స్వరం వినిపించింది. విశ్వం గుండె కొట్టుకోవటం స్పష్టంగా

విన్నాడు. వెనక్కి తిరిగాడు. కాని ఆమెనైపు చూడటానికి విడియ పడ్డాడు.

“ఎలాగండీ?”

ఏం చెప్పాలో విశ్వానికి తెలియలేదు.

“ఎలాపోయింది!” ప్రయత్నించి అడిగాడు.

“ఏమో. చెతి గుమలలో పెట్టుకున్నాను. కిందపడి పోయిందేమో!”

విశ్వం నువ్వు పక్కల చూశాడు. ఏమీ కనిపించలేదు. ఆమె గాఢంగా పగుతోంది. అతనికి కొంచెం చిరాకు వేసింది. అడవాల్ని బాగైతే మనుషులని తను ఇప్పటివాకా అనుకున్నాడు.

“బతుకుపకేపోయి ఉంటుంది. ఎలాగండీ?” అందామె.

“టి. సి. రోడ్ చెప్పండి” అందామెనుకున్నాడు. కాని బాలివేసింది. ఇదికాక తనమీ చెయ్యలేవా? తేవోగి అప్రమోదకు డుకుంటుండేమో. ముక్కుమొగం ఎరగని మనిషే అయినా ఆమె చనినగరించి ఆలా అనుకోటం తనకీర్తనంలేదు.

“వాస్తేండి, పోయినా ఫరవాలేదు ఇంకో టిక్కెట్టు తెచ్చివేస్తాను. ఎక్కడివాకా వెళ్ళా?” అడిగాడు ధైర్యం చెబుతున్నట్లు.

“విజయవాడలో దిగిపోతానండీ.” ఆలోచించాడు విశ్వం. సేషరో ఎక్స్ప్రెస్ ఆగింది.

“టికెట్ నెంబరు తెలుసా?”

‘ఉహూం’

ఇంత అజాగ్రత్త మరిషికి పరాకెము? తనెప్పుడూ టికెట్ కాదుగదా, ఇంకేదీకూడా పోలేనుకోలేదు. అయినా, టికెట్ కొనగానే నెంబరుమాన గుర్తు పెట్టుకోటం తనకి అలవాటు.

“ఇప్పుడే వసానుండండి? ఆ నేనీ, రైలుదిగి నడవసాగాడు విశ్వం. గార్లు కనిపించాడు. అతినితో చెబుదామనుకున్నాడు విశ్వం. కాని ఏం లాభం? ఎక్స్ప్రెస్ కట్టుకోవాలిసిందే నంటాడు. ఆమె దగ్గిరే డబ్బుందో, లేదో. అబ్బ. సమస్యలు తెచ్చిపెట్టటం ఈ ఆడవాళ్ళి నైజం. విసుగ్గా స్టాట్ ఫారం చివరివాకా ఓ చూపు విసిరాడు విశ్వం. చప్పున ఆతినిలో ఊహ తట్టింది. గబగబ బుకింగ్ ఆఫీసు దగ్గరికి వెళ్ళి ఓ స్టాట్ ఫారం టికెట్ తీసుకని వెనక్కు వచ్చాడు. టికెట్

లోంచి ఆమె చూస్తోంది. ఆ లేత ఆకుపచ్చ మేలి ముసురు తనకి గుర్తే.

“ఇదిగోనండి ప్లాట్ ఫారం టికెట్. స్టేషన్ వాళ్లు ఎవరైనా అడిగితే రైల్వో ప్రయాణం చెయ్యలేనని చెప్పండి.” టికెట్ ఇస్తూ అన్నాడు విశ్వం.

“అబద్ధమా?” అందామె ఇవ్వంలేనట్టు. ఆ అవటం కూడా తను ఉన్న అబద్ధాలకొకటి అనే నిర్లక్ష్య భావం నూచినూ అన్నటు వినిపించింది ఆతనికి అందులో ఏదో అసహ్యం కూడా ఉన్నించింది. విశ్వానికి ఒళ్ళు మండింది.

“నిజం చెప్పేవా ఫర్వాలేదు, దగ్గర నున్నావే” అనేసి ప్లాట్ నెలించి నామాన్లుపట్టించుకుని గుంటూరు బండికేసి నడవనాగాడు విశ్వం. అతని మనసు పరిపరి విధాల ఆలోచిస్తోంది. అలా కర్కశంగా అనకుండా వుంటే బావుండే దనిపించింది అతనికి. పాపం, చిన్న బుద్ధుకుండేమో. అయినా ఆమె అలా ఎందుకనాలి? ఒక్కొక్కసారి నిజానికి విలువ శూన్యమనే విషయం తెలియనంత అమాయకురాలా ఆమె! అర్థరాత్రి ఒంటరిగా ప్రయాణంచేసే మనిషికి అమాయకత్వమేమిటి? కాని ఆమె తాను మానే పాతకాపు వాసనలు పోయినట్లు లేవు. సొంత డబ్బు పెట్టుకుని టికెట్ కొనిస్తే కనీసం ‘థాంక్స్’ అని కూడా అనలేదు. ఏం మర్యాద! మర్చిపోయిందేమో! ముఖంలో కృతజ్ఞత తాండవించే ఉంటుంది. ఇంతికి తను ఆ సమయంలో కూడా ఆమె కళ్ళలోకి చూడలేకపోయాడు. ఆమె వదనంకూడా సరిగ్గా చూడలేదు. విశ్వానికి కొంచెం ఆశ్చర్యం వేసింది. మాట్లాడేటప్పుడు ఎదటి వ్యక్తి కళ్ళలోకి చూసి తను మాట్లాడలేడు. కాణం ఏమిటో? ఈ విషయం తను చాలాసార్లు గమనించాడు.

ఆలోచిస్తూ విశ్వం గుంటూరు వెళ్లే రైలులో కూర్చున్నాడు. సెకండ్ క్లాస్ కంపార్ట్ మెంటు వెతుక్కోటం, పోర్టర్ కి డబ్బు లిచ్చి పంపివేయటం యంత్రులకం గా జరిగిపోయాయి. రైలు కదిలటానికి ఇంకా చాలా వ్యవధి ఉంది ఆలోచనలన్నీ కట్టివేసి ఆకాశంలోకి చూశాడు విశ్వం. ప్రభుత్వకాంతులు నాలుగు దిక్కులకీ వ్యాపిస్తాయి. రాతంతా నిద్రిలేదు. పడకొటానికి ఖాళీఉన్నా రాతంతా ఏమేమిటో ఆలోచిస్తూ అలా కూర్చునే ఉన్నాడు ప్రతికల పెట్టు తిప్పుతుంటే అనేకానేకమైన ఆలో

చనలు మనసులో మెదిలాయి. ఈ మాజేశ్శనించి ఇంతటికి గా గడిసినసమయం తనకి ఈరాత్రే. ఆర్థ పరీక్ష తృప్తికరంగానే రాశాడు. బహుశా గెండ్లో తరగతిలో ఉత్తీర్ణుడు కావచ్చు. అంతకంటే తన ఎక్కువ ఆశలకి ఎప్పుడూ పోలేను, తన సరిహద్దులు తనకి తెలుసు. తన జీవితంలో ఒక దశ గడిచిపోయింది. ఇక గెండ్లో దశ ప్రారంభం కావాలి జీవితరంగంలో పోటీలు, కుస్తీపట్టు మొదలైనవాటికి నాందీ ప్రస్తావన జగుగుతుంది కాబోలు. పోటీలు పడటం మానవునికి ఉగుపాలతో పెట్టిన విద్య. రానురాను అది మరీ అని వార్యమాలే ంది. ఎటుకంటి ధక్కాముక్కిలకైనా తను సిద్ధపడాలి. మొనరించి ప్రకాశిత అంటే తనకి ఇవ్వం కాని ప్రపంచం తనని హాయిగా ఓమూల ఉండ నివ్వదు. కష్టమిస్తుంది; రెచ్చగొడుతుంది; జోబొడు తుంది. జనంలో తనూ ఒకడు. ఆ వ్యక్తిత్వానికి ఎన్నో సవాళ్లు. అన్యాయాలూ, అక్రమాలూ. ఆవేశాలూ, ఆభిమానాలూ, ఆకర్షణలూ పగ్గాల్లా తననీ రంగంలోకి ఈడుస్తాయి. రకరకాల అద్దాల్లో రకరకాలుగా తన ప్రతిబింబం ప్రతిఫలిస్తుంది. కాని ఈ అన్ని ప్రతి బింబాల్లో విశ్వం అనే వ్యక్తి - ఒక ముగ్ధ-తనని తను గుర్తించుకోగలడా? కనీసం ఇలా ఒకసారి తను ఆలోచించాడనే విషయమైనా గురుకి రాగలదా? బహుశా తన భవిష్యతు ఈ ప్రశ్నపై వచ్చే సమాధానమిదే ఆధారపడి ఉంటుంది. బుద్ధబలమిద విశ్వాసం ఉన్నన్నాళ్ళూ తెర్రిక శక్తి వెలుగు చూపిస్తూనే ఉంటుంది. కాని నమ్మినవాటిని ఆచరణలో పెట్టటానికి ధైర్యం ఉండాలి. తనకాధైర్యం ఒక్కటే ఉంటే చాలునని ఆక్షణంలో విశ్వం చాలా సాధారణమైన కోరిక కోరుకున్నాడు. అస్పష్టమైన ఆలోచనలన్నీ అలా ఒక దారికివచ్చి తృప్తికరమైన ముగింపుకి ఆస్కార మివ్వటంవల్ల అతని మనస్సు లేలకొద్దని.

“వడపూడి వారింజండీ, వడ్లపూడి వారింజ కాన అజా, కొయ్యమంటారా బాబు?” తిప్ప కుండా కొంటాడనే ఆశతో ఆ సశిమ్ముకు నే ఆసామి విశ్వంనంక చూశాడు అతను పరిధ్యాంకంగా వొడ్ల న్నట్టిగా తిలకిస్తాడు. ఇంట్లో చిలుకైన విశ్వం మనసులో ఏదో జ్ఞాపకం మెలింది కోనపల్లిలో నూమయ్యకి వారింజతోట ఉంది. తను స్కూల్ ఫ్రెండ్

అంతర్వాహిని

చదువుతున్నప్పుడు — అంటే అయినేళ్ళకిందటిమాట — మామయ్య గాంటికి వెళ్ళాడు. అప్పటినించీ ఆ నారింజ తోట అప్పుడప్పుడు జ్ఞాపకం వస్తూనే ఉంటుంది తనకి. పాపం, ఈ నారింజ తోట తనని వచ్చి గెండు గోజులుండిపోయింది ఉత్తరం రాకాడు మామయ్య. ఏమిటో ఆ ఎల్లెటూగు వెళ్లిపోయింది. తన కంటే ఇవం లేదు. వైగా అదో యాతన ప్రకాశం బెజనాడవించి బస్సులో రాదవరంవెళ్లి అక్కడినించి దొంగదారిని ఏమైలున్నగో గెండు మేల్గో నడవాలి. ఈ మధ్య మటిగోడు పడ్డది మామయ్య గాకాడు. అయినా బస్ కిస్తూనే ఉన్నాడు ఇప్పుటివరకూ, వైగా నాన్నకి కూడా అంత ఇవంలేదు. “ఆ, ఏమందిలెదూ అక్కడ?” అంటాడు. అమ్మే అప్పుడప్పుడు ఓసారి వెళ్లిరమ్మని అంటూ ఉంటుంది. కిందటి మాఘ మాసంలో పద్మి వెళ్లికి మామయ్య వచ్చినప్పుడు నిర్భాగం వేసిపోయాడు — ఆనర్స్ చదువుతో తనకి భూమ్యాకాశాలు అందటంలేదుట! ఓ నారింజ తోట రావాని అనుకున్నాడు విశ్వం. అలా అనుకో గానే “ఎప్పుడు?” అనే ప్రశ్న ఉదయించింది. ఎలాకూ విజయవాడ రానే వచ్చాడు. ఇప్పుడే ఆ మొక్కలో నీర్చుకుంటే బావుండుననిపించింది అతనికి. ఏదైనా అనుకుంటే అది నావేర్చే దాకా తోచుకునివచ్చానికి. వెంటనే హార్ని పిల్చి సామాను పట్టించుకుని స్టేషన్ బయటికివచ్చి జట్కా చెసుకుని ఆంధ్రవిలాస్ — బోర్డింగ్ అండ్ లాజ్డింగ్ హౌస్ — కి వెళ్లి ఓగది అద్దెకి తీసుకుని సామాను అక్కడ పడేసి బస్ స్టాండ్ కి వెళ్ళాడు. రానవరం వెళ్లే బస్సులు అప్పటికే గెండు నెల్లిపోయాయి అని తెలుసుకుని ఓసిగ్గా బస్సుకోసం కాచుకుని కూర్చున్నాడు. అసలే బస్సు ప్రయాణాలు అతనికి తొనొప్పి. వైగా అను వెళ్లిబోయే కంకరగొడ్డు అంతంత మౌనమైనదే. ఈ మధ్యనే సంపాదననకు లేఖల పరిక్షణగా విజయవాడ, ఆక్షేపణలూ రావరం గోడ్డుని ప్రజా సేకం దృష్టికి తెచ్చాయి. ఎలాగైతే నేనం, బస్సుంట బడ్డది. విశ్వంలాగే మరికొంతమంది పడిగావులు పడి వున్న జనం బస్సుకోసం ఎగబడ్డారు. చేతిలో ఓచిన్ని సంచినాత్రమే ఉండటంవల్ల విశ్వం జనాన్ని తోసుకుని ఫ్రంట్ సీట్ లో స్థలం సంపాదించు కున్నాడు, కొంచెం తేలిగ్గానే కుదురుగా కూర్చున్న విశ్వానికి

ఆక్షేపణలో ఆశావాదంమీద కొంచెం నమ్మకం కలిగింది. జీవితంలో ఎన్నిటికోసమో ఆగాలి. చివరి దాకా ఆగే ఓరికొన్న నాడికే ఫలితం దిక్కుతుంది. మొదటిపాతం నేర్చుకున్న విద్యార్థిలా విశ్వం మోసే కళ్ళితో జంపిస్తే చూశాడు. అయితే అతని సంతోషం ఎంతోనేపు ఉండలేదు. బస్సు కడలబోయే సమయానికి హార్ని ఇన్ స్పెక్టరుగాను అల్లంత దూరంలో కనిపించాడు. పక్కన ఉన్న కాన్ స్టేబుల్ బస్సు కంపెక్టర్ కి దూరంవించే సంజ్ఞ చేశాడు. బస్సు ప్రయాణీకులు కొందరు విశ్వంవైపు చాలిగాచూశారు. కంపెక్టరు విశ్వం దిగిరికొచ్చి బతిమాలుతున్నట్లుగా అన్నాడు.

“సార్, ఈసీర్ ఇన్ స్పెక్టర్ గారికి రిజర్వ్ చేశాం. దయచేసి ఇలా కూర్చుంటారా?” అని వెనక వైపున ఓచిన్న ఖాళీ చూపించాడు విశ్వానికి ఒళ్ళు మండింది.

“రిజర్వ్ చేస్తే ముందు చెప్పక పోయారా? అన్నాడు.

కంపెక్టర్ అతినిమాట వినిపించుకోలేదు. దిగి తప్పుదన్నట్లుగా వెళ్లిపోయాడు.

“సార్” అని కొంచెం చాలిగా అన్నాడు డ్రైవర్. ఇన్ స్పెక్టర్ బస్సుకి కొంచెం దూరం నీల బడ్డాడు. విశ్వానికి ఏం చేయటానికి తోచలేదు. ఇన్ స్పెక్టర్ వస్తాడని బస్సునాళ్ళకి ముందు తెలిదన్నమాట స్పష్టం. రిజర్వ్ చేసినమాట శుద్ధ అబద్ధం. అదే నిజమైతే మొదటనే తనని ఆస్థలంలోకి రానిచ్చేవాళ్ళు కాదు. కాని ఇప్పుడేం చెయ్యటం? ఈ గొడవలు తనకి తెలిసినవే. సిరీబస్ సర్వీసు ప్రయాణాల్లో అనుభవించిన పాటే. వేచి వెయి కోటంవల్ల లాభంలేదు. చిరాగ్గా లేచి బస్సు వెనక సీటులో కూర్చున్నాడు తాత్కాలికాల్లో తాత్కాలికం బస్సులో ఫ్రంట్ సీట్. ఏక్షణాన అయినా ఖాళీ చెయ్యమని నోటిను రవోచ్చు. అధికారాన్ని అసహ్యించుకునే విశ్వం ఆక్షేపణ అధికారం చూస్త గతం చెసుకుని విజయంతో గర్వించాలని జీవితంలో మొదలమొదటిసారిగా అనుకున్నాడు అయితే అలా అనుకున్నందుకు అతను వెంటనే వినారించక పోలేదు. ఇంత చిన్న చిన్న పరీక్షలకే తను తట్టుకోలేక లొంగి

పోలే తన వ్యక్తిత్వం సంకేతి? "అబ్బ, మనసు వాటి చెడ్డది" అని స్వగతంలో అన్నాడు విశ్వం.

ఇన్ స్పెక్టర్ గారు కూర్చోగానే బస్సుకదిలి సాగి పోతోంది. గతుక్కునించి పోతున్నప్పుడల్లా ఆ కుమారుని తూలిపడుతున్నారు జనం. ప్రయాణీకుల్లో చాలామంది చదువుసంస్థలు లేని పల్లెటూరిజనం. మోటుతనం వేషంలోనే కాక మాట్లాడేకూడా ప్రస్థుట మాతోంది. ఎవరో లంకపాగాకు చుట్ట వెలిగించాడు. ఆ పాగ మాటిగా కేశ్యంమీదికి వోదిలాడు. తరవాత బస్సు కటకట్లాల్లోంచి తువుక్కున ఉమ్మి వేశాడు. గాలికి ఆ తుప్పులు విశ్వం మోచేతికి తగిలాయి. అగ్నిహోత్రుడయ్యాడతను.

"పారెయ్యవయ్య ఆచుట్ట."

"ఏంటి?"

"ఆ చుట్ట పారెయ్య మంటున్నాను."

"సిగరెట్లయితే పనికొచ్చుద్దా?" అన్నాడు ఆ ఆసామీ కోపంగా. అంత కోపంలోకూడా విశ్వానికి ఎవ్వోచ్చింది. తను అన్నదేమిటి, అతను అర్థం చేసుకున్నదేమిటి? ఇహ నీను ఏమిఅంటే ఏం ప్రయోజనం! మనుషులు ఈ కాలంలోకూడా ఇంత అభావనంగా ఉంటారని తను అనుకోలేదు. విశ్వం ఏమీ మాట్లాడకపోయితో పక్కనఉన్న ఇద్దరు ముగ్గురు కలగచేసుకుని చుట్ట పారెయ్యనుని ఆ ఆసామీకిసలహా ఇచ్చాడు. అతను ఏమనుకున్నాడోగాని చుట్ట అగ్ని తలపాగాలో పెట్టుకున్నాడు.

రాచవరం వచ్చిందని కంపక్కున కేకేశాడు. బస్సు బాధనుండి విముక్తి పొందాలనే తొందరలో విశ్వం బస్సు దిగబోతూ పొరపాటున గేటుపక్కన కూర్చున్న ఓ సడివయసుస్త్రి కాలు కొంచెం తొక్కుడు. వెంటనే "మాడలేదండీ, పొరపాటు" అంటూనే ఉన్నాడు. ఆవిడ తారా మండలానికి లేచింది. పక్కవాళ్లకూడా ఆవిడనే వెనుకేసు కొచ్చాడు.

"ఆడకూతురు కనపట్టం లేదంటయ్యా?" అన్నాడు ఒకాయన.

"ఓయబ్బో, కుర్రకారు కుర్రకారా ఈ రోజుల్లో?" అని రిమార్కు చేశాడింకో పెద్దమనిషి.

"కలికాలం, బ్రహ్మంగారు ఏనాడో చెప్పాడు" అని విచారించాడింకో ఆసామీ.

ఆవిడ సడివయసు స్త్రీ కనుక సరిపోయింది కాని లేకపోలే తనకి ఆ రోజునోనే ధూమ్మాద నూకలు తీరిపోయే కనిపించింది విశ్వానికి. గొరంతలు కొండంతలుగా చేసే స్వభావం మనుషులు మాడ్చుకోలేకేమిటని ఆశ్చర్యం వేసింది అతనికి. ఎలాగో ఆ గొడవనించి తప్పించుకుని రోడ్డుమీద చేతిసంచీతో నిబద్ధాడు విశ్వం. ఔరిగిపోయిన చిన్నబోగ్గు కోసపల్లికి దోసా మాపిస్తోంది. అక్కడక్కడ చెడుగుగా పొలాల్లో మనుషులు కనిపిస్తున్నారు. దూరదూరాన రెండేడ బండ్లు పొలానికి అడంగ పోతూ ఉన్నాయి బహుశా నుట్టిబండ్లు అయిఉంటాయి. కంకరకోడ్డు వాటి మట్టి గోడ్డుమీది కొచ్చాడు విశ్వం. దారి వికాలంగానే ఉంది. బండెవకాల ఇనస పట్ల చారలు రద్దీల రస్తాయేనని చాటుతున్నాయి దారికి రెండుపక్కలా బాగా పెగిన వృక్షాలు తీర్చిదిద్దినట్టున్నాయి వాసంత సమీరం పోయిగా కనిస్తోంది. మధుమానోభ వెల్లివిరుస్తోంది. అంటూమిడిచెట్ల పువ్వులతో, చిన్ని చిన్ని పిండెలతో కన్నుల పండువగా కనిపిస్తున్నాయి. అక్కడక్కడ వేపచెట్లు విరబూచి కొమ్మలతో వింజా మరలు పీచున్నాయి. దూరదూరాన వృక్షాల రాలి పోయిన ఆకులతో మోడులుగా కనిపిస్తున్నాయి దగ్గరగా ఉన్న చెట్లు ఎరటి కొత్తి చిరుశ్మితో వసంతో దిగున్నీ చాటుతున్నాయి. ఆ ప్రకృతి సౌందర్య సంపదల మధ్యన సడకూర్చున్న విశ్వం ఎదో అతిభోక సౌఖ్యం అనుభవిస్తూ తన్నుతాను మర్చిపోయి కొత్తి కొత్తి అందాలు అన్వేషిస్తున్నాడు. బారెడు పొద్దెక్కినా దట్టంగా వ్యాపించిన చెట్లకొమ్మలు, ఆకులు ఎంత సోకనివ్వటంలేదు. ఆకుల సంగుల్లోంచి కూర్మ కిరణాలు వెలుగుల రవ్వలుగా జారిపడుతున్నాయి. బాటకి ఒకటి రెండు ఫర్లంగుల దూరంలో కాలవ ప్రవహిస్తోందని ఆ ప్రాంతాల్లో నెమ్మది నెమ్మదిగా బారులుగా ఎగిరే తెల్లటి కొంగలూ, నీటి కాకులూ చెప్పకనే చెబుతున్నాయి. కనుమాపు మేర దూరంలో తెరిచాప కనిపించి ఆ దృశ్యాన్ని మరింత రమణీయంగా దెద్దతోంది. కోసెడు దూరంలో ఏరు ప్రవహిస్తోంది విశ్వం చూడయంలో రస వాహిని పొంగి పొర్లు సాగింది. ఎంత కాలం నింతో తను బస్తీ దృశ్యాలకి అలవాటు పడ్డాడు. మోటారుకార్లు, బస్సులూ, ప్రైవేటు

దుకాణాలూ, సినిమా థియేటర్లూ, కృత్రిమ హాడ
భావాలూ, పాక్కులూ క్రమపద్ధతిన పెంచబడిన
చెట్లూ, శిడియో సంగీతం, ఈగలమోతా సినిమా స్టేజ్స్
లాగా అతని మనోవీధిలో అవతరించి అంతరించాయి.
ఎన్నార్లకి తను ప్రకృతి మన్యవ ఒంటరిగాతన్న
యత్నంతో నిలబడగలిగాడు! ప్రకృతిసౌందర్యం చర్చిం
చుకోవడే హృదయ సౌందర్యం పెంపొందుతుంది.
మానవుడి నిస్సగుణ ప్రేమ. ఆ సహజగుణ సహజ
ప్రకృతిలో భాసిస్తుంది. కృత్రిమ నాతావరణంలో
నివురుగప్పిన నిస్సలా అంతర్గతంగా వెలుగుతూ
ఉంటుంది. విశ్వం గట్టిగా ఊపిరి పీల్చి వోదిలాడు.
ఏదో బరువు తన మీది నించి తొలగినట్లుగా ఉంది.
తనలో సత్యం కనుక్కున్నాడు. ఏదో చీకటి తెర
తొలగిపోయి నట్టయింది. వసంతుడు మంచు తెరలు
తొలగించి నట్టే తన మనసుని ఆవరించిన నీలి తెరలు
తను ఒక్కొక్కటే తొలగించుకుంటున్నాడు.
ఇప్పటివరకూ తను మానవుణ్ణి నేర్పిస్తున్నాడు.
విషాద భూయిష్టమైన అతని చర్యలు నిరపిస్తున్నాడు.
అసహ్యించుకోటం అందరూ చెయ్యగలిగినపనే.
కార్యకారణాలు అర్థం చేసుకోటంలోనే విజ్ఞత
ఉంది.

ఆలోచిస్తూ నడుస్తున్న విశ్వం మనసులో
ఓ సంజేహం కలిగింది. వసంత శోభకి హృదయం
ప్రభుత్వమై ఉదాత్తమౌతుంది. నిజం. కాని
హేమంతంలో.....

విశ్వం భావవీధిలో మెరుపు మెరిసింది. ప్రకృతి
సౌందర్యమయమనే విషయం తను విస్మరిస్తున్నాడు.
ఎంపూవుల్లో, తొలగిరిముత్యాల్లో, తేలిమియ్యల్లో,
మంచుతెరలో అంకాలు తొలకిసలాడవా? సౌందర్యం
ప్రకృతికి సహజం. ప్రేమ మానవుడికి సహజం. ఇవి
రెండూ మరుగునపడితే ఇతరతరశక్తులు విజృంభించ
వచ్చు. తను ప్రకృతికి, మనిషికి అవినాభావ
సంబంధం కల్పిస్తున్నాడు. తనకు తెలిసిన ఆ నేక
విషయాల్లో ఇది సమర్థనీయమే. ఇది కొత్త సంగతేమీ
కాదు. కాని తను ఈ రోజున అనుభవ పూర్వకంగా
తెలుసుకుంటున్నాడు. భావనే బతుకుగా చెసుకున్న
కళారాధకులు ఈ సత్యాన్ని అనుభూతి పొంది
ఉంటారు. తను కళారాధకుడు కావచ్చు. కాని
కళాజీవి కాగలడా? సర్వత్రా సౌందర్యాన్ని దర్శించ
గలడా?

తను అనుకోకుండా పెద్ద ప్రశ్నే చేసు
కున్నాడు. సర్వత్రా సౌందర్య వర్షనం! అన్ని
చోట్లా, అన్నిటిలో సౌందర్యం చూడగలవాడు
భన్యడే. అది ఆదర్శం. రససిద్ధుల కది సాగ్యమేమో.
తెనలాటి సామాన్యమానవుడి సంగతేమిటి? వస్తుతః
ఆప్టి హృదయాలైతే అప్రయత్నంగానే రసాను
భవం పొంది జీవితంలో పూలబాటలు పగుచుకుని సాద
రంగా ఇతరులకి ఆతిథ్యమిచ్చి జీవితసౌఖ్యం పంచు
కుంటారు. కాని ఈరోజుల్లో అంతటివ శుభ ఎంత
మంది!

ఏ మామిడికొమ్మమీదినించో కోయిల కుహూ
మంది.

ఆ మధుర సంగీతం విశ్వం ఆలోచనల్ని పారజూ
లింది. ఆ సంగీతం వినిపించినవైపు తలెత్తి చూశా
డతను.

మళ్ళీ కొమ్మమీది కోయిల కుహూమంది. పరక
నించాడు విశ్వం. ఆ సంతోషంలో కొంచెంగా తను
కూడా 'కో' యన్నాడు.

ఎవరో రైతు కాబోలు విశ్వం పక్కనుంచివెళుతూ
"మందేక్కో?" అన్నాడు.

అందులో ఏదో ఎగతాళి గోచరించింది విశ్వా
నికి. "ఈ ఊరే" అన్నాడు వెక్కిరించినట్టు. ఆ
రైతు కొంచెం వింతగా చూసి ఏదో అరజోయాడు.
విశ్వం పరుకుచెయ్యకుండా ముందుకి వెళ్ళాడు. మడు
క్షణంలోనే తను ఆలా అన్నందుకు ఆతను విచారిం
చాడు. ఆలా అడగటం పల్లెలో రీవాజే. తను అవకస
రంగా తొందరపడి అపారం చేసుకుని అగౌరవంగా
సమాధానం చెప్పాడు. తనుచు మనుషుల లోపాలే
వాళ్ళ అపార్థాలకి కారణాలు. ఇతర్ల పెత్తిమీద తను
లోపాల ఫలితాలు దుద్దిటం ఘోరం. విశ్వం తన
ప్రవర్తనకి సిగ్గుపడ్డాడు.

రోడ్డుమలుపు తిరిగేసరికి బాటమీద కొంచెం
దూరంలో ఏదో పనిలో నిమగ్నులైన జనం కనిపిం
చారు. మరి కొంచెం దగ్గరికి వచ్చేసరికి వాళ్ళంతా
రోడ్డుమీద కంకర వేసే పనిలో ఉన్నారని గ్రహిం
చాడు విశ్వం. అతనికి కొంచెం ఆశ్చర్యంవేసింది.
వాళ్ళెవరూ పాటకజనంలా లేరు. అందరూ యువ
కులు. విద్యార్థుల్లా కనిపిస్తున్నారు. పూర్తిగా దగ్గరి

కొచ్చేసరికి విశ్వానికి అసలు సంగతి తెలిసింది. వాళ్ళిం దరూ కాలేజీ విద్యార్థులు. కాలేజీ వాంఛిక సేవా సమితి వేసని శిబిరం ఈనాటి ఈ ఊళ్ళో పేర్కొన్న చూట. విశ్వం చిశోదంగా రోడ్డు విగ్లాహ కార్యక్రమం చూస్తూ నిలబడ్డాడు. ఇంతలో ఆ శిబిరం నివ్వహించే కాలేజీ అధ్యాపకుడు ఆ వైపుకి వచ్చాడు. విశ్వం ఆయనకి పాత విద్యార్థి. 'నమస్కారం మాస్తారూ?' అన్నాడు విశ్వం.

"ఏమాయ్, ఇలా వచ్చావు, ఏంచేస్తున్నా విప్సకు?" అడిగాడాయన.

"ఎకసమిక్స్ ఆసర్స్ పరిక్షకి వెళ్ళానండి."

"అలాగా బాగా రాశావా?"

"బాగానే రాశానండి."

"సంతోషం. ఇలా వొస్తున్నా వేమిటి కథ?"

తన మేనమామ ఊరు అనెననీ, చుట్టపు చూపుగా చూసిపోటానికి వచ్చాడనీ చెప్పాడు విశ్వం. ఆ అధ్యాపకుడు కొంచెం చదువుతీసుకొని అన్నాడు.

"అయితే నువ్వు ఒకవిధంగా ఈ ఊరువాడివే మరి మీ ఊరిపనిలో నువ్వులేకుండా ఎలా? శ్రమదానం చేసితిరాల్సిందే!" అన్నాడు.

విశ్వం చిరునవ్వు నవ్వాడు. తను ఆ కాలేజీలో చదివినప్పుడు ఇటువంటి కార్యక్రమంలో కొన్నిసార్లు పాల్గొన్నాడు. మాస్టరుగారు తనని ప్రత్యేకించి ఆ జ్ఞాపకంతో నే బలవంతం పెట్టున్నారని తనకి తెలుసు.

"ఏమిటోయ్ తలపటాయిసావు. అదిగో, ఆ పార్శుచ్చుకో పద. నేనూ వొస్తున్నాను" అని హుమరీచ్చాడు అధ్యాపకుడు. ఆయనమీద గౌరవంవల్ల నైతే నేం, ఆ సమయంలో తనకి ఉత్సాహం కలగటం వల్లనైతే నేం విశ్వం రంగంలోకి దూకాడు.

ఉదయం సుమారు తొమ్మిదిన్నరగంటలు కౌవస్తోంది. అలిసిపోయాడు విశ్వం. పార్శు పక్కన పడేసి తన వేదం చూసుకుని అదిరిపోయాడు. తెల్లటివర్షా, బ్రౌజరూ ఎర్రగా విపోయాయి. నలిగిపోయాయి. ఈ అవతారంతో మామయ్యగారింటికి వెళ్ళటం ఎలా? తనకి ముందుచూపు బొత్తిగా తక్కువ. తనని చూడగానే మామయ్య "ఎవరోయ్, గ్యాంగ్ కూలివా?" అనడుగదా! ఏంచేయటం? ఆస్థలంలోగానీ, ఇంక

క్కడగానీ ఇంటికి వెళ్ళేలోపున బట్టలు మార్చుకోటం అసంభవం.

"ఏమాయ్, వెడతా వేమిటి?" అన్నాడు అగ్యాపకుడు.

"అవునండి"

"అలిసిపోయావు. వెళ్లు. మళ్ళీ కనిపిస్తావుకదూ. విష్వయూసుడ్ లక్" అన్నాడాయన.

విశ్వం సోపుతీసుకుని కాలేజీవైపుకుంటూ తల వొంచుకుని ఇల్లు చేరుకున్నాడు. మామయ్య ఇల్లు తనకి బాగా గుర్తే. పెద్ద మర్రిచెట్టు దాటగానే చెరువు, చెరువు పక్కనే ఉన్న పెద్ద మండువాడెల్లు. అదే ఆయన నివాసం.

సంకోచిస్తూ ఓరగా వేసి వున్న తలుపు నెట్టి లోపలికి ప్రవేశించాడు విశ్వం. పెద్ద ఆవరణా, బాదం చెట్టూ, పూలమొక్కలూ, ఓమూల గొడ్డపాకా అతన్నీ తనకి బాగానే జ్ఞాపకం ఉన్నాయి.

గొడ్డపగిర మేత పరిశేస్తూ బట్టలకంటిన గడ్డి పరకలు దులుపుకుంటున్న వెంకట్రామయ్యగారు తొలుపు చప్పుడు విని తలెత్తిచూసి కేకేశారు.

"ఎవరోయ్ అది?"

గోడకి పిడకలు కొడుతూ ఆ కేక విని నీతిమ్మగారు వెనక్కి తిరిగి విశ్వంవైపు ప్రశ్నార్థకంగా చూసింది.

పడమరదిక్కున ఒకమూల బావిచిహ్నా మీద బట్టలు జాడించుకుంటున్న అమ్మాయి, బావికి, ముంగరులు వెనక్కి తోసుకుంటూ, నేడ్వబిందువులు తుడుచుకుంటూ పక్కకి తిరిగిచూసింది.

పలుకు నేలమీద మోపుకుంటూ, ఎగజిట్టి పంచెతో విధిలోంచి అప్పుడే వొస్తున్న సూరి విశ్వం వైపు పరకాయించి చూశాడు.

వీళ్ళిందరీ చూసి విశ్వం చిరునవ్వు తెచ్చుకుని పెదిమలు కదిలించబోయే లోపుగా వెంకట్రామయ్యగారే కేకేశారు.

"ఓరి నువ్వుట్రా" మన విశ్వమేనర్రా, అలా చూస్తారేం?"

"అంతా బావున్నారా నాయనా?" అంది నీతిమ్మ.

అంతర్వాహిని

“అ. బాగానే వున్నారతయ్యా.” అన్నాడు విశ్వం. వెంకట్రామయ్యగారు పకపక నవ్వుతూ, “ఇదేం వేషంరా?” అన్నాడు.

“ఎక్కడ పడ్డావయ్యా. బావా?” అన్నాడు నూరి.

“కాళ్ళు కడుక్కోటానికి బావాకి నీళ్ళివ్వవే బావాకి, అలా పిచ్చి మొద్దల్లే చూస్తావేం?” అంది సీతమ్మగారు.

విశ్వం ఉక్కిరిక్కిరి అయ్యాడు.

బావాకి చెంబుతో నీళ్ళుతెచ్చి దగ్గర పెట్టింది. ఆమెవైపు ఆసక్తిగా చూశాడు విశ్వం. తలంటి పోసుకున్నట్టింది. జుట్టు చుట్టచుట్టుకుని వగులుగా ముడివేసుకుంది. చెంపలమీద ముంచుగులు బారీపకు తున్నాయి. శరీరం తీగలా వంగి స్ప్రింగ్ లా చివాలున మళ్ళి చెంక్కి వెళ్ళింది.

“ఈ అమ్మాయి మన బావాకేనా?” అన్నాడు విశ్వం. ఆ మాటలు అతని నోటినించి ఎలా జారాయో అతనికి తెలియదు.

“నుంచున్న పశం గా పెళ్ళి చేసెయ్యగల లేవయ్యా, అలా భయపడతావేం, ముందు కాళ్ళు కడుక్కో” అంది సీతమ్మగారు ముసిముసి నవ్వులతో.

విశ్వం సిగ్గుపడ్డాడు. చెంబెడు నీళ్ళూ కాశిమీద దొర్లించుకుని అక్కడికి చేరువలోనే వాల్చీవున్న మంచంమీద కూలబడ్డాడు. బావాకి ఎంతలో ఎంత మారి పోయింది! పన్నెండు పెళ్ళికి వీళ్ళందరినీ చూశాడు గాని బావాకిని చూడలేదు. ఏదో కారణంవల్ల రావటానికి విలుపడలేదన్నార. ఇంతలోనే గుర్తుపట్టటానికి వీలే కుండా మారిపోయింది. ఎంత ఆశ్చర్యం!

“ఈ వేషమంత ఏమిటో చెప్పనేలేదే!” అన్నాడు నూరి. విశ్వం ఆలోచనలోంచి లేరుకుని జరిగిన విషయం చెప్పి అన్నాడు.

“ఛ. ఛ. వేషంవి, ఇక నాజన్మలో నయ్యను. డోల్ఫోకి రావటానికే సిగ్గుపడి చచ్చాను అనుకో.”

నూరి బిగ్గరగా నవ్వాడు.

“మా సొంతి పనులకోసం ఒళ్ళు విగుచుకుంటూ అదే ఎంతో గొప్ప అని మేమూ, అందరూకూడా అను

కుంటాంలే నువ్వు ఇతర్లకోసం శ్రమపడితూడా సిగ్గు పడతావేమిటోయో బావా?”

ఆ మాటల్లో ఏదో అరం మొగువులా మెరిసి వెలుగు కనిపించింది విశ్వానికి. తనుపారబడ్డాడు. తను ఎంతసేపటికీ తనకుగురించి ఇతర్ల దృష్టినీ ఆధారంగా ఆలోచించటం ఎందుకో తనకి అర్థం కాలేదు. తననిగురించి తన అభిప్రాయంకంటే ఇతర్ల అభిప్రాయాలకి చిలవ ఇస్తున్నాడు. అంటే తననిగురించి ఇంతవరకూ ఒక నిర్దిష్ట మైన అభిప్రాయం తనకి లేదన్నమాట. విషయం తప్పిస్తూ వెంకట్రామయ్యగారు అడిగారు.

“ఎక్కడినుంచి రావటం?”

“వాల్తేగు నించి.”

“ఏం, అంత బుద్ధి వుడిరింది? ముందురా నే బండి పంపేవాణ్ణిగా.”

“ముందు అనుకోలేను.”

“అంటే ఎగ్గోట్టాలనే అనుకున్నా వన్నమాట. సరేలే, ముందు స్నానం చెయ్యి. తరవాత తీరిగా మాట్లాడుకుందాం. పండగపూట వచ్చావు, అడేచాలు”

నూరి స్నానాలాడికి దారితీశాడు. విశ్వం అనుసరించాడు.

స్నానంచేసి బట్టలు వేసుకుని హాల్లోకి రాగానే బల్లమీద అడ్డం, గువ్వెవా పెట్టి వెళ్ళింది బావాకి. మళ్ళీ వెంటనే వచ్చి హేరాయిత సీసా బల్లమీద పెట్టి వెళ్ళిపోయింది.

“ఇవన్నీ నాదగ్గర ఉన్నాయి.”

“ఇక్కడా ఉన్నాయిగా.”

విశ్వం ఇంకేమీ అనలేను. బావాకి కూడా అక్కడ లేను. ఏదో మాట్లాడాలనిపించింది విశ్వానికి. కాని ఏదో అడ్డుపెనుతోంది. ఈ బావాకితో నేనా మెన్న మొన్నటిరాకా తను అంత స్వేచ్ఛగా మాట్లాడింది వసులులో మార్పు ఎన్నిచివరకులో మార్పు తెస్తోంది!

వందలాలోకి వచ్చాడు విశ్వం. అప్పటికే పెపగుచచ్చిపోయింది. వెంకట్రామయ్యగారు పడక కుర్చీలో జోబడి చగువుతున్నాడు. పలుకు తలకింగులుగా పాతి కొబ్బరికాయ పీచు తీస్తున్నాడు పాలేరు వెంకన్న. నూరి సహాయం చేస్తున్నాడు.

“ఏమిటి మామయ్య విశేషాలు?”

వెంకట్రామయ్యగారు తలెత్తిచూసి
“హోహోరా” అన్నాడు.

ఇంతలో సీతమ్మగారు వచ్చి బాదంకకు ఒకటి
అందిస్తూ, “ఇది కొంచెం నోట్లో వేసుకో నాయనా”
అంది.

“ఏమిట త్రేమయ్య ఇది?”

“ఉగాది పచ్చడి.”

విశ్వం మారుమట్లాడకుండా గుచ్చిచూశాడు.

“కొత్తసంవత్సరం నీకు బాగా యోగిస్తుంది
లేవోయ్.” అన్నాడు వెంకట్రామయ్యగారు.

“మీ అందరికీ కూడా” అన్నాడు విశ్వం.

అప్పుడేవొస్తున్న నూరి అందుకున్నాడు. “నూ
రేమిటిలే. నీకు మంచి గిరాకీ తగుల్తుంది. సంవత్సరం
పొడుగునా సాంఘిక సేవ చేస్తూనే ఉంటావులే.”

నవ్వాడు విశ్వం.

ఏడాదికి తొలిరోజున తొలిఘడియలు సంతృప్తి
కరంగానే గడిచాయి తనకి. ఈ కొత్తసంవత్సరం
పాతబడేసరికి తన జీవితంలో ఏ యే మార్పులు జరుగు
తాయో! తీసి, చేదు, వగరు, పులుపుల మిశ్రమమే
జీవితం అని ఉగాది పచ్చడి హెచ్చరిక చేసింది.
అందులో వేసిన ఆ యేటి కొత్త ఫలపుష్పాలు జీవితపు
కొత్త అనుభవాల సంపుటికి ప్రారంభోత్సవం చేశాయి.

2

భోజనానంతరం కాసేపు పిచ్చాపాటీ మాట్లాడు
కుని మంచంమీద వెన్ను వాల్చుగానే తనకు తెలియ
కుండానే కుసుకు పట్టింది విశ్వానికి. లేచి చూస్తే
నూర్యుడు పడమటికి తిరిగి ఉన్నాడు. రిస్ట్ వాచి చూసు
కున్నాడతను. అప్పుడే నాలుగు దాటింది. అంతా
పనులమీద ఉన్నట్టున్నారు. దగ్గర ఎవరూ లేరు.
కొంచెం దూరంలో పాలేరు వెంకన్నమాత్రం కొబ్బరి
కాయల పీచు తీసే పనిలో నిమగ్నుడై వున్నాడు.
అతనిని చూడగానే విశ్వానికి జాలేసింది. పండగలూట
కూడా అతనికి పని తప్పదల్లే ఉంది.

విశ్వం నిద్ర లేవబం వెంకన్న చూశాడు.

“ఏం బాబూ లేచారా?” పలకరించాడు.

“ఉః” అన్నాడు విశ్వం.

వెంకన్న ఓ కొబ్బరి బొందం బరువు చూసి
చెక్కిరంధ్రం చేసి విశ్వాని కిస్తూ అన్నాడు.

“వాహం పుచ్చుకోండి, బాబూ. మా నెత్త
ఎండగా ఉంది.”

విశ్వం అన్ను చెప్పలేదు.

“మన తోటలో కొయ్యేనండి. ఇయ్యంలే
ఊళ్లోవాళ్లు ఎగబడతారనుకోండి.”

మన తోట...!

ఇద్దరి కలిపి మాట్లాడుతున్నాడు వెంకన్న.
నిజానికా తోట ఇద్దరిలో ఎవరిది కాదు. వాపం,
శ్రమ చేసేది తనే కనుక అదొరకమైన తృప్తి పొందు
తున్నాడు కాబోలు. ఈ దేశంలో శ్రమకి ఫలితం
దక్కటం అంత సులభంగా జరిగేదికాదు. సానుభూతి
చూపిస్తూ అన్నాడు.

“పండగనాడుకూడా పనేమిటోయ్, హాయిగా
విశ్రాంతి తీసుకోక?”

“పంపగై నే పని చేయకూడదా బాబూ? పని
చెయ్యకపోతే వాకు వొళ్లు ఇరగొట్టిపట్టంటది.”

“అంత చెయ్యాలని ఉంటే సాంతి పనేదైవా
చేసుకోకూడదూ?”

“ఇది సాంతి పని కాదంటుండీ?”

అయ్యకుడల్లే ఉన్నాడు. ఆంధ్రదేశం రాజ
కీయంగా ఎంతో ముందున్నదని తను అనుకుంటు
న్నాడు. చెతనైవంతమైన ప్రజ అని గర్వపడేవాడు.
పీడక శక్తుల్ని గురించి ఏమీ తెలియనట్లు మాట్లాడ
తాడేం ఇతను!

“నువ్వు వట్టి అయ్యకుడివోయ్.”

వెంకన్న చిరునవ్వు నవ్వాడు.

“అయితే ఆ తప్పు అసామీ గారిదేనండి. అరి
తోనే చెప్పండి ఆమాట”

విస్తుపోయాడు విశ్వం. ఆతనో సర్మగర్భి
తంగా మాట్లాడుతున్నాడు అతనలా అంటాడని తన
ఏమాత్రం ఊహించలేదు.

“అంటే?” అన్నాడు అర్థం కానట్లు తెలియ
చేస్తూ.

అప్పుడే ఆటవైపు వస్తున్న నూరివైపు చూపిస్తూ
అన్నాడు వెంకన్న.

అంతర్వాహిని

“అడుగో చిన్నాయన వస్తున్నాడు. ఆయన్నే అడవండి, పించిన్నయ్యా, నన్ను క్రితానులోణ్ణి చేసింది ఎవుగు, నువ్వు చెప్పు”

విశ్వం అప్రతిభుడయ్యాడు. మరుషులు పైకి కనబడేటంత తెలివితక్కువ వాళ్లు కాదు! నూరి నవ్వుతూ అడిగాడు.

“ఏమిటి బావా నీ సందేహం?”

“ఏం లేదులే.”

చెంకన్నవైపు తిరిగి నూరి అన్నాడు.

“చెంకన్నా, కనవతో నీకు పెట్టు. బావ ముఖం కడుక్కంటాడు.”

విశ్వం లేచాడు. చెంకన్న నీళ్లుతోడి ఇచ్చాడు. ఆ చల్లటి ఉడకం తలగానే నిద్రబరువు పూర్తిగా తొలగిపోయి తేలికగానే కొత్తకత్తి వచ్చింది విశ్వానికి.

జానకి కాఫీ కప్పుతో వరండాలో నిలబడి తలుపు తూచుచుంటూ చూశాడు విశ్వం. దగ్గరికి వచ్చాడు. ఆమె కాఫీ కప్పు బల్లమీద పెట్టి వెళ్లిపోయింది. ఈ కొత్త దనం ఏమిటో అసహజంగా కనిపించింది విశ్వానికి.

కాఫీ త్రాగాడు.

“ఊరిమీద తిరగబాకి సిద్ధమేనా?” అన్నాడు నూరి.

“మావయ్య ఎడీ?”

“వీదో పనిమీద బయటికి వెళ్లారు! అలా తిరిగిద్దాం పద, ఓపిక ఉంటే.”

ఇద్దరూ బయల్దేరారు. ఎగురైనవాళ్లు విశ్వం వైపు పరకొయించి చూస్తున్నారు. నడుస్తూ ఊడల మురి సమీపించారు. బోదెదుట్టూ ఆరుగు కట్టారు. దగ్గరలోనే కిల్లి దుక్కాణం లాంటి కొట్టు ఒకటుంది. దానికెరుగుగా ఉన్న ఓ చిన్న పెంకుటెంటుమందు ‘యువజన గ్రంథాలయం’ అనే బోర్డు ఉంది. ముగ్గిచెట్టు ఆకుల్లోంచి దూసుకొచ్చిన కర్రలకి ఏవో రాజకీయ పార్టీలు జండాలు కట్టబడి కొంచెం ఎబ్బెట్టుగా కనిపిస్తున్నాయి. దూరంలో గుడి గోపురం, ధ్వజస్తంభం కనిపిస్తున్నాయి. గుడికి పక్కగా ఉన్న ఖాళీస్థలంలో కొంత మంది గుమికూడి వీవో ఆటలు ఆడుకుంటున్నారు. ఈ దృశ్యాలన్నీ విశ్వం పరిశీలగా చూస్తూ

న్నాడుకాని, నూరి కళ్లు ఎదురుగా రచ్చబండమీద ఉన్న యువకులమీదే ఉన్నాయి. వాళ్ళని సమీపించగానే విశ్వానికి అందర్నీ పంచుంచేశాడు. వాళ్ళెవరికీ ఏవేవో కొత్త సంతోషాలు చెప్పి వాళ్ళలో ఉత్సుకత కలగచేయాలని మొదట విశ్వం అనుకున్నాడు. కాని కొద్ది నిమిషాల సంభాషణ తరువాత వాళ్ళెవరూ తను మాట్లాడేది సరిగా వివటమేలేదని విశ్వం గ్రహించి ఆ ప్రయత్నం విరమించుకున్నాడు. మరికొంతసేపటికి తను ఆసే ఓ కొత్తవస్త్రీ ఆగ్నేశ ఉన్నాడనే విషయమే వాడు పట్టించుకున్నట్టులేదు. తనకి తెలవాల్సివున్న పురుషోంది. లేకపోతే, స్కూలు కమిటీ మెంబర్ల గొడవలూ, ఇడి ముగ్గుర్లు వమనాళ్ళ క్రంకరాలూ, బంజరు తగదాలూ మొదలైనవన్నీ తన కెందుకు?

విశ్వం వినుగుడల కనిపెట్టి నూరి లేచి నుంచున్నాడు.

“ఊళ్ళో గుడిమిగిరి పోటీలుపడి చెడుగుడు ఆడుతున్నారీ, చూద్దాం పదండి.” అని హెచ్చరించాడతను మిత్రుల్ని. కొంతమంది నిశ్చలమైపోయారు. చివరికి ఎక్కువమంది కిదలదానికే నిశ్చయించుకుని చెడుగుడుపందెం జరుగుతున్న చోటికి వెళ్లారు.

ఆట మంచి జోరుగా ఉంది. సమ ఉడ్డేలు. అటూ ఇటూ వైజనం హుమరిస్తున్నారు. ఉక్రో మాలా, ఆవేశాలూ పెరుగుతున్నాయి. ఆటగల్గు రాను రాను వెల దగ్గరే కొడుకుంటున్నారు. కూతకి వెల్లివవాడు పాయింటు ఇవ్వటమో, లేవటమో జరుగుతోందిగాని ఊరికి రావటంలేదు.

ఉన్నట్టుండి పెద్ద సందలనం చేసింది. “ఏమిటేమిటి?” అంటున్నారు కొంతమంది. “ఘోరం, అన్యాయం” అని ఖండిస్తున్నారు మరి కొంతమంది.

“ఏంజరిగిందిరా నూరీ?” అనురాగా అడిగాడు విశ్వం.

“తలకాయ పగిలింది” అన్నాడు నూరి తాపీగా, అదేం పెద్దవిషయం కానట్టా.

జనం మూగుతున్నారు.

“ఎవరిది?”

“ఎవరిదోలే. చెబితేమాత్రం నీకేం తెలసరండి.”

“అంత దుడుగుగా ఆడకపోతే యేం?”

“నీ కీ విషయాలు తెలియవులే. అంతా ప్లాను ప్రకారమే జరిగింది.”

“అంటే, ఇలా జరుగుతుందని నీకు ముందే తెలుసా?”

“ఉహించాను. ఒకమాట చెబుతాను విను. ఇక్కడ ఆకస్మాత్తుగా ఎవరికీ ఏమీ తెలియకుండా జరిగే విషయాలు బహు తక్కువ.”

“అసలేం జరిగింది?”

“చెప్పాను కదూ! వెలతాకినా తొక్కటం చేసికి మనిషిని? అందరూ మీదపడితే ఏమవుతాడు, పాపం! ఓడించి గేలిచెయ్యాలని ఆట ఏర్పాటు చేశాను, ఓడినాయారు అది సంగతి”

“ఏమిటా ఈ తగాదాలు చిన్న పిల్లలాగా?”

నూరి నవ్వాడు పొడిగా.

“పార్టీలు బావా పార్టీలు.”

“ఏం పార్టీలు?”

“ఏ గాయెలే ఏం తల పగలకొట్టుకోవాలికి? ఏవో పార్టీలు పట్టికుని, ప్రయివేటువీ”

సంచలనం పెద్దదైంది. మాటలు రెండువైపులా తూలుతున్నాను. సర్దిబానికి మనస్ఫూరిగా ఎవరూ ప్రయత్నిస్తున్నట్లు లేదు. వ్యవహారం చేతులు కలిసే రాకా వచ్చేట్లాంది.

“సర్దుబాటు చెయ్యడానికి ప్రయత్నిద్దాం పం” అన్నాడు విశ్వం.

“ఇక్కడ నీ మాట ఎవరూ వివరు.”

“చూద్దాం.”

“లాభంలేదు. ఇంకో రహస్యం చెప్పమన్నావా? ఇక్కడ సర్దుబాటు చేసేట్టు కనిపించేవాళ్ళకి వ్యవహారం అంతి త్వరగా సరుబాలు కొవడం ఇవం వుండదు. దమ్మి జరిగి కాస్త తిమిమి మాస్తే గాని వాళ్ళకి తృప్తివుండదు. పన్ను లేకుండా వినోదం చూడొచ్చు కదూ మరి.” వ్యంగ్యంగా నవ్వాడు నూరి.

“ఇలా ఉరికేవుంటే మనం ఆ తరగతిలో పే చేరుతాము” అన్నాడు విశ్వం.

“నామాట విని నువ్వు కాసేపు ఆ గుళ్ళోకూచో నేనిప్పుడే వస్తా.” అనేసి విశ్వం సమాధానం కోసం ఎదురు చూడకుండానే గుంపులో కలసి ఓసారివెనక్కి

తిరిగి విశ్వాన్ని వెళ్ళున్నట్టుగా చెయ్యి ఊపాడు. ఈ ఉపద్రవానికి విశ్వం మనసు కొంచెం చెబ్బింది. అతను చిహ్నదగ్గర వదనంతో కుడివైపుకి అడుగులు వేయసాగాడు. జనం వాదించుకుంటూనే ఊరినైపు పొగుతున్నారు.

కొంపదాకొవచ్చి ఆగాడు విశ్వం. శ్రావ్యమైన కంఠం వినిపిస్తోంది. పురాణకాలక్షేపం జరుగుతోంది...

అభిలరూపముల్ దనరూపమైనవాడు
ఆదిమగ్ధ్యంతములు లేక యడగువాడు
భక్తజనముల దీనులపాలినాడు
వివడే చూడడే తలపడేవేరాడే

గజేంద్రమోక్షం. అలాగే చింటూ నిలబడ్డాడు విశ్వం. చిన్నప్పుడు తను కంఠోపాతం చేసిన పద్యం. అప్పుడు తనకి అది తెలియదు. ప్రాంస పద్యమని తెలుసు. గుర్తుకి తెచ్చుకున్నాడు మొదటిపాదం...

కలుగడే వాసాలికలిమి సందేహింపం

గలిమిలేములు లేక కలుగువాడు...

తనకి చాలా ప్రీతిపాతమైన పద్యం. ఏవో హాయిగా ఉండేది చగువుకుంటే. అప్పుడు తనకు భక్తిఅంటే ఏమిటో తెలియదు. కనుక అది ఉండాలనుకునేవాడు. కాని ఇప్పుడు తను పూర్వపు విశ్వంకాదు. యుక్త యుక్తాలు తెలిసినవాడు. పూర్వాపరాలు విచారించ గలవాడు ఇప్పుడా పద్యం చింటూంటే తనకి పూర్వపు అనుభూతికలగటం లేదు.

పురాణ కాలక్షేపం జరుగుతూనే ఉంది.

“లా వొక్కింతియులేగు ధైర్యము విలోలం బయ్యె...” వివ్రముడై గజేంద్రుడు వేడుకుంటున్నాడు. అలా వేడుకోటం విశ్వానికి ఇష్టంలేదు.

ఆలోచనా నిలబడ్డాడు విశ్వం. కొంచెం సేపట్లో పురాణం వివోయింది. గుడిగంటలు వినిపిస్తున్నాయి. ఒక్కొక్కరే బయటికి వెళుతున్నారు. గుడిలోపలికి వెడితే మండపంమీద హాయిగా కాసేపు కూర్చున్నవనిపించింది విశ్వానికి. నెమ్మదిగా అడుగులు వేసుకుంటూ చేరుకోవాలాడు. అలా వెళుతూ యధాలాపంగా తలెత్తిచూసి, మళ్ళీ ఆలాగే అటువైపు చూసి నిలబడిపోయా డతను. జానికి! పట్టుచీర కట్టకుని అంచెతిలో పట్లెం బుజా

అంతర్వాహిని

నికి సమీపంగా పట్టుకుని ఎడం చేతిలో పూలసజ్జతో భాగన తొరి జిలా కనిపిస్తోంది. నాలు జడలూ పచ్చగన్నేగులూ తుగుముకుంది. ఈ వేదం చూసి ఆశ్చర్యపోయాడు విశ్వం. అతనిని అసాధ్యంగా చూసి జానకి కొంచెం చికితురాలై ఆగింది.

“నూరేడి?”

ఒక్కొక్కసారి నూరిని అన్నయ్యలనీ, ఇంకొక సారి నూరి అని పిలుస్తుంది జానకి.

“ఎక్కడికో వెళ్లాడు.”

“నేవుణ్ణి చూస్తావా?”

“ఉండు.”

“ఏం?” కొంచెం ఆశ్చర్యపడి అడిగింది జానకి.

“నాకు కనపడకు కనుక.”

జానకికి అర్థమైంది.

“ప్రాజురి ఉన్నాడు” అంది కొంచెంకొంటేగా.

“ఆ కాలింగ్ బెల్ కొట్టటానికి నాకు ఓపిక లేదు.”

“మూలలు నేర్చుకున్నావే!”

“నువ్వు భక్తుగాలివి కాబోలు.”

“నీకు భక్తి లేదా?”

“చెప్పలమిద ఉంది.”

జానకి ముఖం చిట్టించుకుంది.

“సరిగ్గా మాట్లాడరాదా?”

ఇంటిదగ్గర బీడీలుపడి ఇక్కడ ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు ఇంతి స్వేచ్ఛగా ఆమె మాట్లాడటం విశ్వానికి ఆశ్చర్యంగా ఉంది. కావాలని తెచ్చి పెట్టుకునే లక్ష్యం కాకపోతే అసలు సిగేమిటి!

“నాకు సమ్మతంలేదు ఇటువంటి వాటిమీద.” అన్నాడు విశ్వం.

“అలా చెప్పు.”

“నేను రారవాడి వర కాలనుభవిస్తానని నువ్వు భయపడుతున్నట్టున్నావు.”

“ఉండు.”

“ఏం? మరి నాకు భక్తి లేదుగా?”

“మంచివాళ్ళకి భక్తి ఉన్నా లేకపోయినా పరవా లేదులే.”

“నేను మంచి వాడినా?”

“కాదా?”

“కాదేమో! నీ కేం తెలుసు?”

“మంచి వాడిని కాకపోతే టికెట్ పారెసు కున్న వాళ్ళకి సొంత డబ్బుతో విసుక్కుకుండా టికెట్ కొనిస్తావా?”

అప్రతిభు డయ్యాను విశ్వం.

“అలా కొయ్యబారి పోతావేం?” అంది జానకి వప్పుతూ.

“ఈవిషయం నీకేలా తెలుసు?”

“ఇటువంటివి తెలియకుండా ఉంటాయా?”

“నే నెవరికీ చెప్పలేదే! కొంపతీసి ఆ అమ్మాయికి కూడా ఈ ఊరే నేమిటి?”

“ఊ!”

“నీకు తెలుసన్నమాట ఆమె ఎవరో.”

“ఊ!”

“ఎవరు?”

“ఎవరైతే ఏం?”

“ఊరికే తెలుసుకుందామని, ఆ అమ్మాయి ఎవరైతే ఏం గాని ఉట్టిమర్గాదామట్టా లేని మనిషి, జానకి”

జానకి కొంచెం ఆశ్చర్యంగా అంది.

“కాదే!”

“కాకపోవటం మేమిటి? అంత సహాయంచేస్తే కనీసం కృతజ్ఞతయినా చెప్పలేను.”

“ఓహో; అయితే నువ్వు పెద్దసహాయమే చేశావన్నమాట.”

విశ్వం కొంచెం సిద్ధపడ్డాడు. తనేవో మహా త్యాగం చేసినట్లు మాట్లాడ్తాడు. తన ఉద్దేశం అదికాక పోయినా.

“చేశానని కాదు, పంగతి చెబుతున్నాను. వైగా నేనేవో అబద్ధం చెప్పకున్నానని ఆవిడ గుని సింది. నాకోసమైనట్టు. ఆమె అబద్ధాలాడదు కాబోలు, పాపం.”

“అడదు” అంది జానకి.

“అయితే మాత్రం!” అన్నాడు విశ్వం కొంచెం ఉక్రోషంగా. “ఇంతకీ ఆ అమ్మాయి ఎవరో చెప్పావు కాదే!”

“ఏం? కృతజ్ఞత తేలికు చెయ్యమని ఉత్తరం రాస్తావా? ఆ అమ్మాయి పేగు జానకి.”

రైల్వో బోయాడు విశ్వం. అతని కళ్ళలో అపనమ్మకం గోచరించింది.

“జానకా?”

“అవును. జానకే, అంటే నేనే.”

నవ్వింది జానకి, కొద్దిక్షణాలు ఏమీ మాట్లాడలేక పొయ్యాడు విశ్వం.

“నిజమా? నేను చురుపట్టలేకపోయాను.”

“అంగుళే నువ్వు మంచివాడివి.”

“నువ్వు రాజమండ్రి ఎంగుళు వెళ్లావు?”

“ఐనక మా ఇంటి పక్కన ఒక డెప్యూటీ” పంచాయతీ ఆఫీసర్ గారయితే వారు. ఆయన మా రై నాను ముఖ్యస్నేహితురాలు. ఆ అమ్మాయి పెళ్ళికి నన్ను తప్పక రమ్మనమని బలవంతం చేస్తే వెళ్ళాను. వాళ్లు ఈ మధ్యనే రాజమండ్రి బదిలీమీద వెళ్ళారు.”

“అలాగా ఒంటరి ప్రయాణమంటే నీకు భయం లేదన్నమాట”

“భయమెంగుళా? బెబ్బలి ఎత్తుకుపోతుందా? పాలానికి ఎన్ని పాల్లు ఒంటరిగా వెళ్ళి రావటం లేదు!”

“టికెట్ పోతే మరి అంత గాభరా పడ్డావేం?”

జానకి సమాధానం ఇవ్వలేదు. చిరునవ్వు వేసింది.

“రైల్వో నన్ను గుర్తుపట్టావా?” అనుమానంగా అడిగాడు విశ్వం.

“అనుమానించాను.”

“నేను చాలా మారానని అందరూ అంటారే!”

“బోలికలు ఎక్కడికిపోతాయి?”

కొంచెం చిలిపిగా విశ్వం ముక్కువైపు చూసిం దామె.

“నాది గగుర్తొంతుడి ముక్కుకదూ?” నవ్వుతూ అన్నాడు విశ్వం. జానకి చిన్నప్పడు తనని అలాగే వేరాక్షాళం చేసింది.

“అని నేనవలేదే!” ముసిముసిగా నవ్వింది జానకి.

“నేను మాత్రం నిన్ను గుర్తుపట్టలేకపోయాను.”

“మగవాళ్ళకి మరు పెక్కువ.”

“అనుమానం చినదానివి పలకరిస్తే తేలిపోయే దిగా.”

“ఒక వేళ నువ్వు కాకపోలే?”

“ఏం కాకపోలే, ఇంతలోకే కొంపలంటు కుంటాయా?”

సమాధానం అనవసరం అన్నట్లుగా జానకి ఊరుకుంది.

“సమయానికి నేనున్నానుకనుక పరిపోయింది గాని లేకపోలే అవస్థపడేదానివే”

“అప్పుడు టికెట్ పొయ్యేదికాదులే.”

“అన్నీ మన వీలు ప్రకారం జరుగుతాయా?”

“నువ్వున్నావుకనుకే టికెట్ పోయిందేమో.”

“అడేమిటి?”

“లేకపోనే నువ్వు మేగడైన్ మీద రాసుకున్న నీ పేరూ, లెవర్ బ్యాగ్ మీద రాసుకున్న ఆడడు చూడటానికి వీలు అయ్యేదికాదుగా.”

వింతగా చూశాడు విశ్వం. అనుమానిస్తూ అన్నాడు. “అయితే అంతా వొట్టిదేవా?” విస్మయం అతని ముఖంలో తాండవించింది. జానకి చిరునవ్వు నవ్వింది. దాంతో అతని అనుమానం రూఢి అయింది.

“నువ్వు అబద్ధాలు చెప్పవుగా” అన్నాడు విశ్వం కొంచెం కోపంగా.

“ఏం, గుంజీలు తియ్యాలా!”

ఆ మాటల్లో ఏదో వ్యంగ్యం ఉంది. తటస్థుడైన విశ్వం స్వల్ప సభంగా ఒకదృశ్యం. మెదిలింది. పూర్వం ఒక సందర్భంలో జానకి అబద్ధం చెప్పిందని “అబద్ధమాడరాదు” అనిపిస్తూ ఆ పిల్లచేత వరసగా కాళ్ళు నెప్పి పుట్టేట్టు గుంజీలు తీయించాడు.

“అబద్ధమా?” అని రైల్వో జానకి అన్నమాటలో అదే చిలిపితనంతో కూడిన ఎత్తిపాడుపు. విస్తుబోయా డతను. చాదస్తూరాలు, అనుమాకురాలు అనుకోన్న జానకిలో ఇంత గడుసుతనం ఉందనుకోలేదు.

“ఏమిటి బావా! ఆలోచిస్తున్నావు?” అంది జానకి.

“ఏంలేదులే.” అన్నాడు.

“నిజంగా గుళ్ళోకి వెళ్లవా?”

“ఉంహం.”

అం త ర్వా హి ని

“అయితే యిక్కడి కందుకువచ్చావు. మరి?”

“నూరి ఇక్కడ ఉండనున్నాడు. ఇప్పుడే వస్తానన్నాడు. ఇంకారాలేదీ, పోదామా?”

“పద.”

దారితీసింది జానకి. తనని శుభ్రోకి వెళ్ళమని బలవంతం చేస్తుందనుకున్నాడు విశ్వం. కాని ఆమె అలా ప్రవర్తించకపోవటం అతనికి కొంచెం ఆశ్చర్యంగానే ఉంది. దేవుణ్ణి సరించి జానకితో వాదన వేసుకోవాలనిపించింది దితనికి. కాని ఆమె అందుకు ఆస్కారమేం ఇవ్వటంలేదు. ఇద్దరూ నడుస్తున్నారు. దారిలో నూరి కలిగారు.

“పరిస్థితి అదుపులోకి వచ్చినట్లేదా?” అనోదినగా అడిగాడు విశ్వం.

“కొంచెం ఉద్రిక్తంగానే ఉంది వాతావరణం. కాని సర్దుచుడిగిందనుకోవచ్చులే. లోలోపల రాజు కూడా సే ఉంటుందనుకో.”

“దెబ్బతిగిలిన వాడెలా ఉన్నాడు?”

“ఆస్పత్రిలో చేర్పించి వచ్చాం. అంత ప్రమాదమేంలేదు.”

“ఈ ఊళ్ళో ఆస్పత్రి ఉందా?”

“ఉందిలే లోకల్ ఫండ్ డిస్పెన్సరీ.”

“డాక్టరున్నాడు?”

“ప్రాణభయం ఏమీ లేదన్నాడు కాంపాండ్.”

“డాక్టర్!”

“డాక్టర్ ఈ ఊరినించి బదిలీఅయి మూడు నెలలయిందిలే. ఇంకా కొత్తడాక్టరు రాలేదు.”

“నిజం? విధూరంగా ఉండే!”

నూరిపొడిగా నవ్వాడు.

“అదంతేలే. డాక్టర్లు కొరతగా ఉన్నారర్హ్.”

కొంచెంసేపు మానంగా నడిచారు వాళ్ళు. ముఖపు తిరగగానే కొంతమంది పిల్లలు ఏకొత్తి కొమ్మంచో అడుగుంటూ కనిపించారు. వాళ్ళని దగ్గరికి పిలిచి జానకి కొబ్బరి చిప్పలు ఇచ్చింది.

“చెయ్యి నొప్పివుడుతోంది కాబోలు. పాపం” అన్నాడు విశ్వం.

“ప్రసాదం” అంది జానకి.

“సర్కానికి మాడుపేరా?” అన్నాడు. “ఏవోలే, వాళ్ళకీ వాస తృప్తి” అందామె.

ఇంచుమించు అదే సమయంలో ఓ కుంటివాడు ఎదురై “సర్కంబాబూ” అన్నాడు. విశ్వం ముఖం చిట్టించుకుని కసురుకున్నాడు. అడుక్కు సే వాళ్ళని చూస్తే అతని కదోవిసమైన ఆనవ్యాం. బాలిలేదని కాదు. కాని అవతలి మనిషిని ఆ సీతిలో చూస్తే అతనికి ఈనడింపు అప్రమత్తంగా రుచుతుంది. వంటివాడు నూరివైపు చూసి చెయ్యి జాపాడు.

“వెనప్పేదం!” అన్నాడు విశ్వం.

పక్కంలోంచి చిల్లరపబ్బలు తీసి జానకి వాడి చేతిలో వేసింది. అతడు ఏదో దీవన గొణిగి వెళ్ళిపోయాడు.

“అలవాటు చేస్తేనే వాళ్ళు ఈ విధంగా తయారయ్యేది.”

“పోనీలే, పాపం” అంది జానకి.

విశ్వం ఊరుకోకుండా ముష్టివాళ్ళని సరించి ఓ లెక్కగు దించేవాడు. జేకెం ఇలాంటి సోమరిపోతుల్ని భరించలేదన్నాడు. సంఘానికి ఇవో చీడవుగులూ తయారైందనీ, ముష్టి చెయ్యటం వాళ్ళని మరంత నిక్కష్ట జీవితానికి అంకితం చెయ్యటమేననీ ఏమేమిటో మాట్లాడాడు.

జానకి, నూరి ఏమీ మాట్లాడలేదు. విశ్వానికి కొంచెం అనుమానం వేసింది. వాళ్ళు తనమాటలు వింటున్నట్టులేదు. అం లే తనది వెర్రి వెంగళప్పు ధోంజీ అని కాబోలువాళ్ళి అభిప్రాయం! అభిమానం మంచు కొచ్చి ఉపవ్యాసం ముగించెస్తా అన్నాడు.

“మీకు తెలియదు పట్టణాల్లో బిచ్చగాళ్ళది ఎంత పెద్ద సమస్య!”

“పోనిదూ” అన్నాడు నూరి. కాని జానకి మాత్రం నోరు మెదల్పలేదు. అలా ఊరుకోటం విశ్వానికి నచ్చలేదు. తనది తప్పొరైటో తెల్పాలనికాదు. తను అంత సేపు హేళుపూర్వకంగా మాట్లాడినా ఆమె అలా నిర్లప్తంగా వుండటం తనకి కష్టంగా వుంది. చిన్నతనం కూడా వేసింది. చూస్తే జానకిది కొంచెం పిర్లత్త్య స్వభావంలా వుంది.

ఇంటికి చేరేసరికి అసుర సంజ వేళయింది. ఏధి వారి ఓరగా వుంది. లోపలికి వెళ్లేసరికి ఆరుబయట

వేము పడకకుర్చీలో కూర్చుని పాలేరు వెంకన్నతో ముచ్చటసున్న వెంకట్రామయ్యగారు కనిపించారు. వాళ్ళ ముగ్గుర్ని చూడగానే అడిగారు ఆయన.

“రాములగారి గుడికి వెళ్ళొచ్చారా?”

“ఊ,” అన్నాడు నూరి.

“ఏమిటా నూరి, మన వెంకన్న ఏదోగలాటా జరిగిందింటున్నాడు?”

నూరి జరిగింది పూసగుచ్చినట్లు చెప్పసాగాడు. మళ్ళీ ఆ గొడవంతా ఏకగ్రావు పెట్టటం విశ్వానికి విసుగు పుట్టినాంది. లేచి లోపలికి వెళ్ళాడు. అక్కడ జానకి కొబ్బరి ముక్కలు చాకుతో తగురుతోంది. విశ్వాన్ని చూడగానే పల్లెం ఆతనిముంగుకు తోసి “ఇదుగో బావా, దేవుడి ప్రసాదం—వొద్దనకూడదు” అంది. ఆ ముంగుజాక్షత్రికి ఆతనువచ్చి కొబ్బరిముక్కలు నోట్లో వేసుకున్నాడు.

“అరిటిపండు మాత్రం ఇవ్వకు జానకీ, నాకు చక్కెరకేళి తప్ప సాదావి ఇష్టంలేదు” అన్నాడు.

రాత్రి భోజనాలయాయి. దొడ్లో అందరికీ పక్కలు వేశారు. పందిరిమల్లె పకాలున నవ్వివట్టుగా పూలతో నిండి సువాసనలు వెదజల్లుతోంది దొడ్డి గుమ్మం ఎక్కడగానే గ్రామచావకి ఉంది. అక్కడ సందడి ఎక్కువగా వుంది. మారికథా కాలక్షేపం దొడ్డి తలుపులు తెరుచుకుని చాప వేసుకుని సీతమ్మ గారూ, జానకీ కూర్చున్నారు. వెంకట్రామయ్యగారు చుట్టపొగ నువ్వునవ్వునూ, బయట అటూ ఇటూ పచార్లుచేస్తూ కథాశ్రవణం చేస్తున్నారు. నూరి, విశ్వం మంచాలమీద పడుకుని వీలైనప్పుడు మారికథ వింటూ, కబుర్లు చెప్పుకుంటూ కులాసాగా కాలక్షేపం చేస్తున్నారు. విశ్వానికి కొద్దిసేపట్లో మాగన్ను పట్టింది.

“ఘనూడా భూసురు డేగనో

నదుమ మర్గశాంతుడై చిక్కనో...”

ఆ పైన విశ్వం వినలేదు. అతనికి ఊళ్ళీ మెలకువ వచ్చేసరికి రుక్మిణీ కల్యాణం విపోయింది. హాదాను ఉత్సాహంగా “జై శ్రీమద్రమరమణ గోవిందో హరి” అంటున్నాడు.

3

కోవపల్లి గ్రామంలో వెంకట్రామయ్యగారు ఒకప్పుడు చిన్న నైరుమాత్రమే. ఉడుకురక్తం పొంగే

వయసులో స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో పాల్గొని దేశానికి అంత ఇంత నిస్వార్థమైన సేవచేశాడు తరవాత తరవాత కుటుంబభారం పెట్టినపటి సంసార సాగరంలో మునిగి గ్రామంగానే స్థిరపడిపోయి రజకీయ జీవితానికి ఉద్వాసన చెప్పాడు. పాలాలో స్వయంగా కష్టించి పనిచేసి క్రమేణా పసుపు, పుగాకు పంటల వల్ల వచ్చే ఆదాయంతో మోశిబరి ఆనామీ అమాడు. ఆయనకి నూరి, జానకి ఇద్దరే సంతానం. కిందటి సంవత్సరమే నూరి బి. ఏ. పూర్తచేశాడు. పెచదువులకి పావాలని ఎంతో ఉబలాటపడాడు. కాని వెంకట్రామయ్యగారికి అది ఇష్టంలేకపోయింది. పెద్ద చదువు చదివితే నూరి పల్లెలో పొలం వ్యవహారాలు చూసుకుంటూ కాలం గడపటానికి ఇష్టపడడని ఆయన భయం. చూసే దిక్కు లేకపోతే సుత్తేత్రిమైన చూగాణి బంజరుభూమి పోతుంది. తనకేమో ఓరిక సన్నగిల్లుతోంది. అంగువల నూరి చదువుకి స్వస్తి చెప్పి ఇంటోనే ఉండటం తన అభిరుచిని ఘంటాపథంగా చెప్పాడు. అయినా కూడా పైచదువులకి వెళ్ళాని పట్టుదల ఉంటే వెళ్ళమన్నాడు. కాని ఆలా ఇరుకున పెట్టటం నూరికి సరిపడలేదు. తను చదవనే చదవను పొమ్మన్నాడు. కొత్తిలో కోపంగో పొలంపని చూడటం కూడా చూసేశాడు. కాని ఎల్లకాలం ఒకేరీతిగా ఎవరూ ఉండరు. రాను రాను పోస్టికుల్నీ సరిపెట్టుకుని పోయిన ఉత్సాహాన్ని కొద్ది కొద్దిగా కూడదీసుకుని తండ్రికి అన్నింటిలో చేదోడు వాదోడుగా ఉండసాగాడు. చదువు వచ్చినవాడు కావటంవల్ల గ్రామంలో అందరిలో పరపతికూడా ఉంది. పల్లెటూరి రాజకీయాల్లో అతను కలగ చేసుకోడు. పల్లెజనం సాంస్కృతికంగా అభివృద్ధిపొందే కార్యక్రమాల్లో మాత్రం విధిగా పాల్గొంటాడు. ఈ స్థితిలో విశ్వం వచ్చి చదువు కొనసాగించమని పురికొల్పాడు. అతనిలో అణగిఉన్న కోరిక మళ్ళీ పైకు బికింది. మామయ్యతో ఈ విషయం ప్రస్తావించానని విశ్వం మాట ఇచ్చాడు.

పండగవెళ్ళిన రెండోరోజున విశ్వం ప్రయాణం కట్టాడు. ఎంత బలవంతమీద అందర్నీ ఒప్పించాడు.

జానకి కాఫీతెచ్చి ఇచ్చింది. ఈ రెండురోజుల్లో పునరుద్ధరించబడిన చదువుతో “థాంక్స్” అన్నాడు.

“వొద్దులే.”

“ఏం?”

“ప్రతి చిన్న విషయానికీ ఇక్కడ కృతజ్ఞత స్వీకరించే అలవాటు లేదు గా.”

“ఓహో! సరే అయితే, ఉపసంహరించుకున్నాను. మరి నేను వెళుతున్నాను.”

“మళ్ళా ఎప్పుడు రావటం?”

విశ్వం రెండు చేతులూ ఎత్తి నమస్కరించాడు “బాబోయ్, మళ్ళీనా?”

జానకి నవ్వాపుకొని అడేమిటి, అలా అంటావు? అంది.

“నాకు ఒంటరితనం ఇష్టం. బస్తీలో రెండో కంటివాడికి తెలియకుండా మన బతుకు మనం బతకొచ్చు. ఇక్కడ ప్రతివాడికీ మన గొడవే కానాలి. పైగా ఈ పోట్లాటలూ, కొట్లాటలూ నేను చూస్తూ కూర్చోలేను. ఆబ్బబ్బ! ఎంత అజ్ఞానం. ఏదైనా నేర్పుకుందామని ఒక్కడికీ లేదుగదా. పైగా ఈర్ష్య ప్రతిదానికీ”

“అది అందరికీ సహజమే గా.”

“ఇక్కడివాళ్ళ సంగతి వేరులే.”

“స్థలాన్ని బట్టి స్వభావాలు మారతాయా మనుషులకి?”

“పరిస్థితుల్ని బట్టి ప్రవర్తన మారొచ్చని నా నమ్మకం. మీ ఉరినిగురించి మంచిమాటలు చెప్పటం లేదని నీకు కష్టంగా ఉన్నట్లంది. పోనీ, ఓ మీటింగు ఏర్పాటుచేయి నీ కాసేపు పొగిడి వెళతాను.”

“నువ్వు మీటింగు పెడితే వాళ్ళు వస్తారా?”

“రారు. అదే నేను అనబోయేది. వాళ్ళకి తెలియదు. చెబితే విసుగు.”

“మాటలు ఇబ్బితే ఎవరైనా బాగుపడతారా?”

“ఒకరు చెప్పేదేమిటి? మనిషికి కాస్త ఆలోచన కావాలి. అంగుళాసం ఎకాంతం కావాలి. వెధవ కబుర్లు కొట్టిపోస్తూ, చీల్చాడుతూ, కాలం గడపకపోతే, ఏటవకునో మన చోటో కూర్చొని ప్రకృతిలో లీనమై మంచి చెడూ ఆలోచించుకుంటూ జీవితంలో చీకాచింతా లేకుండా కలిసి కట్టుగా బతకటం సగ్గుకో కూడదా?”

జానకి చిరునవ్వు నవ్వింది. ఆమె ఏమీ అనక పోవటంతో తను బాగా మాట్లాడాడని విశ్వం సంతోష పడ్డాడు.

బాగా తెల్లవారింది. వెంకన్నబండి కట్టుకొచ్చాడు. బస్సుదోదాకా విడిచిపెట్టి రావటానికీ వెంకట్రామయ్యగారూ, సూరి సిద్ధపడ్డారు.

“వెళుతున్నా జానకి?”

“మంచిది. అందర్నీ అడిగానని చెప్ప బావా?” అంది జానకి.

విశ్వం నవ్వుకున్నాడు. ఈ లాంఛనాలన్నీ అర్థం చేసుకుని అమల్లో పెట్టేటంత వయస్సాచిందా జానకి! తనస్వయే పెద్దవాళ్ళలో చేరిపోయినట్టుగా ప్రవర్తిస్తోంది ప్రతి విషయంలో.

రెండేళ్లబండీ జోరుగా పోతోంది. ఇంకా బాగా ఎండెక్కినంగువల్ల హాయిగా చల్లగా గాలి వేస్తోంది. ఎద్దుల మువ్వలస్వరాలు నాద్యసంగీతంలా లయబద్ధంగా వినిపిస్తున్నాయి. కొంచెందూరంలో ఎదురుగా ఓబండి వస్తోంది.

“ఎవరిదిరా ఆబండి? వెంకట్రామయ్యగారు అడిగారు.

“మునసబుగారి దండి” అన్నాడు వెంకన్న ఎద్దుల్ని అడిలిస్తూ.

“సూరి చదువు సంగతేమిటి మావయ్యా” విశ్వం కదలేకాడు విషయాన్ని.

“గ్రాడ్యుయేటయ్యాడు గా.”

“సే చదువు సంగతి”

“ఎంగుకురా బోలెడంత డబ్బు పోసి చదువు చదువులా?”

“అయితే నాది చదువుననువేంటావు”

వెంకట్రామయ్యగారు నాలిక కొరుక్కున్నాడు.

“అది కొదురా. నాడు తప్ప నాకు ఆసరా ఎవరున్నారు చెప్ప. నాడు చదువుకిని వెళ్ళిపోతే, వ్యవహారాలన్నీ విరయ్యే?”

“అంగుకుని వాడి భవిష్యత్తు పాడుచేస్తామా ఏమిటి?”

“వాడి భవిష్యత్తుకేం. సంపాదించి ఎవకీ ఎత్తి పొయ్యిక్కెల్లెగు గా.”

“సంపాదన కొసమేనా చదువులు?”

“ఈ రోజుల్లో అంతే.”

“ఎవరో అనాలిసేమాటలు నువ్వంటావేం మావయ్యా?”

“నీకు తెలుసు లేరా విశ్వం, నువ్వుకో.”

“పొలాలు కొలు కిచ్చేసి అందరూ ఒక చోటే ఉండొచ్చు. నిశ్శబ్దంగా రెండేళ్లు తాగానే ఎం. ఏ. ప్యానెవస్తాడు.”

“అక్కడితో అయినట్లేమిటి? మరొకటి చదవాలనిపించవచ్చు. చదువుకి అంతేమిటి? మన పరిస్థితులు చూసుకోవాలి గానీ.”

“నీక్కోపం వస్తే రావొచ్చుగాని ఈ విషయంలో నువ్వు నీ స్వార్థమే చూసుకుంటున్నావు చూవయ్యా”

వెంకట్రామయ్యగారు పొడిగా నవ్వాడు.

“పోనీ అలానే అనుకోండి. వాడికి అంతేపట్టుదలగా ఉంటే చదవొద్దని నేనేం అనలేదే.”

“అదా రాజకీయపు టైతు, నువ్వు మనస్ఫూర్తిగా నర్శిమనక పోలే వాడు వెళ్ళుడు.”

“నేను వాడి బాగుకోలే వాడినికాదా?”

విగ్నానికి విసుగుపట్టింది. ఊరుకోమన్నట్టు సంజ్ఞ చేశాడు నూరి.

“నీ ఇష్టం.” అన్నాడు విశ్వం.

కొంచెం నేపు ఎవరూ మాట్లాడలేదు. మనసబు గారి బండి వేగంగా వస్తోంది. ఇద్దరు పాలేళ్ళకి కొంచెం పోటీ పడ్డది. ఎవరి ఎద్దులూ తీసిపోయినవి కావని రుజువు కావాలి. గంటల మోతలు ఎక్కువయ్యాయి. ఎదురెదురుగావెళ్ళే బల్లి మధ్యరూం తక్కువవుతున్న కొద్దీ జోరు ఎక్కువ కాసాగింది.

బండిని బండి దాటుకోండి. ఇరుసూ ఇరుసూ ఒరుసుకుని దక్రం చక్రం ఢిక్కొన్నాయి. ఆగి పోయాయి బల్లి రెండూ, ఇరుసూలు తప్పించాలి. వెంకన్న దిగబోయి మళ్ళీ ఎందుకో మనసు మార్చుకుని కూర్చున్నాడు. అవతల వ్యక్తి అలాగే చేశాడు. వాళ్ళిద్దరూ మాటామాటా అనుకున్నారు. నీది తిప్పంటే నీది తిప్పన్నారు. ఎవరిది తప్పులేదేను. ఇంటువంటివి లేలేవి కూడా కాదు మనసబు గారు కదలేదు. తీరిగా కూర్చున్నారు. వెంకట్రామయ్యగారు అంతే.

“ఏమిటా ఈ గొడవ?” అన్నాడు విశ్వం.

నూరి పొడిగా నవ్వాడు “ముం దెవరు దిగితే వాళ్ళి అంతేస్తు తక్కువ, చిక్క!” అన్నాడు.

పాలేళ్ళూ మాటలు మీరుతున్నాడు.

“ఇద్దరూ పొలాల్లో పనిచేసుకునే వాళ్ళే. ఇద్దరూ క్రమశీలులే పాదున లేస్తే మొహా మొహాలు చూసుకునేవాళ్ళే. ఈ కీచులాట ఎందుకు?”

“అదే తమాషా వాళ్ళికోసంకాదు వాళ్ళే కచ్చి, వాళ్ళే యజమానులకోసం, యజమానుల ఘనతబట్టి తమ ఘనత కొల్చుకోటం ఇంకా పోలేదులే.” చిన్నగా చెప్పాడు నూరి.

వెంకట్రామయ్యగారు కొంచెం ముంగికి వెళ్ళాడు.

మునసబు గారుకూడా జరిగారు. పాలేళ్ళే మాట్లాడే యజమానులమాటలు కలిశాయి. పోరు ఘోరమయ్యే సూచన కనిపించింది.

బండిలోంచి గభాలున ఉరికొడు నూరి. వెనక నే విశ్వంకూడా చూశాడు.

అవతల బండిలోంచి అదే సమయంలో ఒక యువకుడు కిందికి దూకాడు. ఇందుమించుగా ఒకే సమయంలో అందిరూ ఇరుసులమీద చెయ్యేకారు. బల్లి విడిపడ్డాయి. ఎవరూ ఏమీ మాట్లాడుకోలేదు. మళ్ళీ బల్లిలో ఎక్కోగ. క్రమ క్రమంగా బల్లి మధ్య దూరం ఎక్కువ కాసాగింది.

వెంకట్రామయ్యగారు ఓ సారి ఆకాశంలోకి చూస్తూ కొంచెం అర్ధ స్వగతిగా అన్నాడు.

“నా చిన్నతినపు రోజుల్లో ఇలాగే జరిగివుంటే తలకాయలు ఎగిరేవి.”

అలాచనలో నిమగ్న డైవున్న విశ్వం ఆ మాటలు విని నూరివైపు కొంచెం ప్రశంసా పాత్రంగా చూశాడు. అతను నిర్లప్తంగా శూన్యంలోకి చూడసాగాడు.

“ఆ అబ్బాయి ఎవరు?”

“మునసబు గారబ్బాయి, పట్నంలో చదువుకుంటున్నాడు.” క్లుప్తంగా చెప్పాడు నూరి.

ఆ తరవాత చాలా నేపటిదాకా ఎవరూ ఏమీ మాట్లాడలేదు. చిరుగంటల గణగణ వింటూ కూర్చుండి పోయారు.

[సకేపం]

ఆంగ్లభాషలో భారతీయ పదజాలం

శ్రీ కొండముది శ్రీరామచంద్రమూర్తి

భారత స్వాతంత్ర్య దినం వాడు ఢిల్లీలో లాన్సు మాంట బాటన్ మాట్లాడుతూ “భారతీయులు, ఆంగ్లేయులు కలిసేమెలిసి సంచరించిన గత కొద్ది కాలాల్లోనూ ఆంగ్లేయ జీవవిధానము, ఆచారవ్యవహారాలు, భాష, ఇక్కడి భారతీయుల సాంగత్యవలన ఎంతగానో మారిపోయినవి—కానీ దానిని సర్దిచెప్పే మాత్రం ఇంకా జరుగలేదు.” అని అన్నాడు. ఇది అక్షరాలా యధార్థం. నాలుగువందల సంవత్సరాల క్రిందట, ఏనాడు ఆంగ్లేయులు వ్యాపారమున్న కారణంతో మన గడ్డమీద అడుగుపెట్టారో, ఆ నాటినుండే సుదీర్ఘమైన, సుశృంఘమైన సంబంధ బాంధవాలు మనకూ వారికీ ప్రారంభమయ్యాయి. సాంఘిక, రాజకీయ రంగాల్లోనే కాకుండా, భాషలో కూడా ఇరుతెగలా ఎంతో మార్పు జరిగింది.

పండిట్ నెహ్రూగారో సందర్భంలో మాట్లాడుతూ “నేనొకసారి ఆంగ్లభాషలో హిందూస్థానీ పదాలు ఎన్ని వున్నాయోనన్న కుతూహలంతో కొద్ది పరిశ్రమ చేశాను. కానీ ఆ మహాకార్యాన్ని చివర వరకూ కొనసాగించడం మాత్రం జరిగింది కాదు. అయినా చేసిన ఆ కొంచెం కృషిలోనే, లెక్కకు మిక్కిలిగా హిందూస్థానీ పదాలు, ఆంగ్లభాషలో కన్పించడం నాకు చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది.” అన్నాడు. హిందూస్థానీపదాలు మాత్రమే కాదు, ఏ మాత్రం కొద్ది పరిశ్రమ చేసినవారికైనా, భారతీయ భాషలన్నీకూడా, కొద్దో గొప్పో, తమతమ పదభరణాలతో ఆంగ్లభాష ఎలంబించడం విస్తృతం కల్పించక మానదు.

ఆంగ్లరచయితలకూడా ఈ పరిస్థితిని గుర్తించారు. కానీ కొద్దిమంది మాత్రమే గణనీయమైన కృషి చేశారు. మరికొంతమంది తగినకృషి చేయకుండానే, సర్వమూ తెలుసుకున్నట్లుగా ప్రవర్తించారు. కొన్ని నిర్ణయాలుకూడా చేసివేశారు 1 డాక్టర్ మేరీ యన్. సర్ జీన్ స్టన్, ఆంగ్లంలో భారతీయపదాలు మొత్తం

188 (అక్షరాలా నూటఎనిమిది) ఉన్నాయని లెక్క తేల్చారు. ఇదేగతుక నిజమైతే ప్రాథేర్ పిక్స్ చేసిన పరిశోధన అంతా గాలిలో దిసమన్న నూట చివరకు ఆమె 2000 ఇచ్చిన మాటలనైనా లెక్కలోకి తీసుకోలేదు. ఆ విధంగా “బ్రాహ్మన్, మొగల్” మొదలైన మాటలు ఆమె లిస్టులోనుంచి జారిపోయాయి.

ఈ విధంగా భారతీయ భాషాప్రభావం విగత తగిన ప్రేరేపకండానే దాన్ని గురించి ఒక నిర్ణయం నిశ్చయించారని వదిలివేసి 3000 ని మనం ప్రమాదంగా తీసుకున్నట్లయితే, మనకు రమారమి ఆంగ్లంలో భారతీయ పదాలు 900 వరకూ కన్పిస్తాయి. ఇవా ఈ పదాలకు కూర్పులూ, చేర్పులూ, మిగిలినవిపులూ మరెన్నో!

అయితే మన భాషలమీద ఇంగ్లీషు ప్రభావాన్ని గనక లెక్కలోకి తీసుకున్నట్లయితే, ఆంగ్లభాషపై భారతీయ భాషాప్రభావం చాలా తక్కువే. ఒక్క తెలుగులోనే మనం అనునిత్యం మాట్లాడుననే నూటల్లోనే దాదాపు 2000 పదాలంతగా, భారతీయ భాషల పదాలన్నీంటిని కలుపుకున్నా, ఆంగ్లంలో, వైన యిచ్చిన సంఖ్యకు సగానికన్నా మించలేదు.

ఈ విధంగా, ఆంగ్ల పదాలు మన భాషలో విరివిగాకన్పించటానికి, భారతీయ పదాలు ఇంగ్లీషులో తగినంత ప్రాతినిధ్యం పొందేకే పోవడానికి ఎన్నో కారణాలున్నాయి. ఆంగ్లేయులు ఎన్నడూ కూడా ఈ ఉద్దేశాన్ని తమ జన్మస్థలంగా భావించ లేదు. వైగా ఇక్కడి ఆచార వ్యవహారాలు వారికి అస్థింత వ్యతిరేకం. స్వకౌఠ్యం నిమిత్తం ఈ దేశానికవచ్చిన వారైనా తిరిగి తమ తమ జన్మస్థలాలకు వెళుతూ వెళుతూ ఏవో నాలుగు మాటలు ముక్కున గతమగు ని

1. History of Foreign words in English అన్న గ్రంథములో
2. Concise Oxford Dictionary
3. Oxford English Dictionary

పోయేవాడుతప్ప శ్రద్ధతో, భక్తితో—ఏ కొద్దియందినో వివహాయస్తే—ఇక్కడి భాషా సౌభాన్ని ఆఘ్రాణించిన పాపాన బోలేదు.

ఇక, ఈ 900 పదాలైనా, ఆంగ్లం లోకి బలవంత ప్రవేశించడానికి కారణాలనేకమున్నాయి. వారి చేష్టలు, వారి భావాలు విశేషించగలట్టివి భారతీయ పదాలు తప్ప మరెవరి వారి భాషలో లేక పోలేనే, ఆంగ్లేయులు, ఒక తెలుగు మాటనో, ఒక బెంగాలీ పదానో, అది ఇది కాకపోనే వో సంస్కృతం మాటనో స్వీకరించేవారు. అందుకేనే “క్యాలికో, బస్సూర్, బనియన్, పైజమా, బండకూట్, ముంగీస్, జాక్, మ్యాంగో” లాంటివి వారికి అవసరములయినాయి.

ఇక్కడే రెండు పదాలను గురించి వివరించ వలసి అవసరం వుంది. “రైతు, రైత్యూరీ పదాలు దక్షిణ భారతంలోవున్న లాండ్ రెవిన్యూ పద్ధతి నూచించినంత వివరంగా, సమగ్రంగా, పెజంట్, కల్టివేటర్, ఎగ్రిల్చురిస్ట్ అన్న పదాలు నూచించలేవు. అందుకేనే రైత్ రైత్యూరీ పదాలు రెండు చక్కగా ఆంగ్లంలోకి కలిసిపోయాయి.” అని హెచ్. హెచ్. విల్సన్ చెప్పాడు. ఆ విధంగానే తెలుగులో “మిద్ద” అన్న పదం కూడా!

ఇంతకన్నా విక్రమ సంఖ్యలోనే భారతీయ పదాలు ఆంగ్లంలో చేరివుండేవి. కానీ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీ ఓ ఫర్మానా జారీ చేసింది, ఎవరు కూడా అవసరంగా భారతీయ పదాలు ఉపయోగించ వద్దు అని. అయినప్పటికీ యధేచ్ఛగా 1624 నుండి 18 వ శతాబ్దం చివరి దాకా అటూ యిటూ పదాలు మరుమన వచ్చాయి. “ఫర్మానా, అవాదీ, ఫర్వానా, చాకీదార్, రహదార్, చాప్, గోడౌన్, దిస్ట్రీఖానా” మొదలైనవన్నీ.

అదీకాక, ఇంకో కారణం కూడా ఆంగ్లంలోకి భారతీయ పదప్రవాహాన్ని నిరోధించింది. పదునేడవ శతాబ్దానికిల్లా, ఆంగ్లేయులు ‘తమ భాష, తమ దేశం’ అన్న స్థితిలోకి వచ్చేవారు. లాటిన్, ఫ్రెంచి భాషల తగ్గతి, మేక్ స్పియర్ వల్లనే ఇంగ్లీషు తీర్చిదిద్దబడింది. ఎప్పుడయితే, తమ భాషకు యావసం వచ్చిందో, అప్పటినుంచి పరభాషా పదజాలంతో తమ భాష నంకరించడం మనీవేశారు ఆంగ్లేయులు.

2

ఒక భాషలో దిగుమతి అయిన పదాలయొక్క స్వభావాన్ని గూర్చి పరిశీలన చేసే ముందు రెండు విషయాలను గురించి ఆలోచించాలి. 1. ఆ పదాలు ఎలా జాతీయం చేయ్యబడాయి? 2. ఆ పదాలకు శాశ్వతత్వం వున్నదా?

జాతీయం చేయబడిన పదాలు కూడా మళ్ళీ రెండు రకాలు. “ఈ చిన్నేటి పదం. తిప్ప మాట తప్ప ఇంకొకటి ఉపయోగించడానికి వీలేను” అన్నటు వంటివి కొన్ని. ఉదా: “బక్సీష్. సిపాయ్” మొదలైనవి రెండవ రకానికి చెందినవి వీవో కొన్ని కొన్ని ప్రత్యేక సంస్థల్లో తగినంత అవసరంవుండి ఉపయోగింపబడేవి. ఇటువంటి జాతీయం చేయ్యబడ మాటలే ఆంగ్లంగా చాలా వున్నాయి. “ఉదా: మాయ, మొఖజీత్, మొగల్. లూట్, పగోడా, జాక్, జంగిల్” ఇత్యాది.

పై పదాలను గురించి oed ముచ్చటించి వున్నా, బాగా వాడుకుంటువున్న రెండు మాటలను అది వదిలివేసింది. 1 అనకొండా (తమిళం). 2. పాండా (నేపాల్).

‘అనకొండా’ అంటే తన కందిన ఆహారాన్ని తుణుంలో జీర్ణం చేసుకునే ఒక పెద్దపాము. ‘పాండా’ అనేది హిమాలయాలలోవుండే ఒక మృగం. ఈ రెండు మాటలూ, ఇప్పుడు ఆంగ్లంలో బహుళ ప్రచారంలో వున్నాయి ఇటువంటిదే తెలుగుమాట “లంక” అనే టటవంటిది. శ్రీ జి సుబ్బా వుగారు చెప్పినట్లుగా ఈ రకమైన మాటలన్నీ కూడా ఆంగ్ల భాషకు ఆభరణాలు ముత్రమే. భోజనంలో కూర, చాటు వున్నట్లుగానే, ఇవికూడా భాషకు ఉపద్రవణాలుగా వుంటాయి అవ సరమైతే వుంచుకోనూవచ్చు. వెగటువేసిన నాడూ విస్తించుకోనూ వచ్చు అంతే!

అయితే, దిగుమతి అయిన మాటల కన్నీంటికీ గూడా శాశ్వతత్వం ఉన్నదా అన్న విషయం, వాటి అవసరం మీదనే ఆధారపడివుంది. అదీకాక ఏ మాట అయినా పదికొలాలపాటు వుండాలి అంటే, అది జన సామాన్యంలో బాగా ప్రచారం సంపాదించు కోవాలి. ఇందుకు రచయితలు తోడ్పడాలి. ఈ వ్యాసం ఉత్తిరాధంలో ఆంగ్ల రచయితలు భారతీయ

పరిజ్ఞానాన్ని ఏలా ఉపయోగించాలో తెలుసుకుందాం.

3

మాటలచేత మహిమతుల మన్నన లండన్ వచ్చి అన్నది ఆనాట సంకతి అయితే, మాటల స్వభావం చేతి, మాటలలోని మాన్యువలన, చరిత్రకందిన కొందరిని గురించి తెలుసుకోవచ్చునన్నది ఈనాటి విశేషం 'మాటలే' ఆర్థిక విప్లవాన్ని విశేషిస్తాయి. 'మాటలే' సాంఘిక స్థితిగతులను బోధిస్తున్నాయి. ఆ 'మాటలే' చివరకు సంస్కృతిని, సాగరికతనూ తెలియ జేయతాయి.

1600 నుండి 1700 వరకు

ఆంగ్లంలోకి ప్రవేశించిన భారతీయ పదాలను శతాబ్దాల వారీగా పరిశీలిస్తే ఇదే సంకతి తేటతెల్లమౌతుంది. మొదటగా పనునేడవ శతాబ్దాన్ని పరిశీలిద్దాం.

ఈ శతాబ్దంలో తీసుకున్న మాటలు పూర్తిగా వ్యాపారానికి సంబంధించినట్టివి. దాదాపు అన్నీ వస్తువుల పేర్లే. ఉదా: క్యాలికో, ముద్దార్, బున్నార్, బంగార్ (ఇదివరలో వస్తువుల ముక్కలను బంగార్ అని పిలిచేవాళ్ళు); దుంగార్ (చాలా తక్కువ రకానికి చెందిన గుడ్డను 'దుంగార్' అని పిలిచేవాళ్ళు. ఈ గుడ్డతో బ్రౌజర్లు కుట్టించుకొన్నారు. ఇటువంటివే ఇంకా చాలా మాటలు వున్నాయి. అయితే ఈ మాటలన్నీ కూడా వాడుకలో రేకుండాపోయి, కాలగర్భంలో కలిసిపోయాయి. చనిపోకుండా బ్రతికి వున్న మాటల్లో 'క్యాలికో' అన్న దానికి చక్కటి చరిత్ర వుంది.

క్యాలి కో

16 వ శతాబ్దంలో ఇది "కల్లికోట్, కలికో" అని పిలువబడేది ఆతిర్వాత పొన్నుగోసు. (ఫ్రెంచి భాషల ప్రభావానికి లోనయింది. అసలు ఆకాలంలో గోవా తిర్వాత చాలా పెద్ద ఓడరేవు అయిన క్యాలికోట్ నుంచి వచ్చే తెల్లని వస్త్రానికి, దీనికి కొంత సామ్యం వుంది. ఇటువంటి, శౌగాళిక మైన మాటలను వస్తువులకు వాడుకునే సౌలభ్యాన్ని భారతదేశం ఇంగ్లాండుకు ఆశేషంగా కల్పించింది. ఉదా: "దుంగార్,

మూరత్, జెంగాల్, ముదాన్, ముబార్, జోన్ ఫూర్, 'బాకో నెట్' " 'క్యాలికో' అన్న మాట ఎంత వాడుకలోకి వచ్చింది అంటే, మూగ్గునుంచి దిగుమతి చేసుకున్న ప్రతి నూలుగుడ్డను ఇదే పేరుజెట్టి పిలిచేవారాకాలంలో పాచ్చామ్యూ. తర్వాత, తర్వాత ఇది "చాలా పల్లని, పరిరాని గుడ్డ" అని పేరు సంపాదించుకొంది. పాచ్చామ్యూ నాట్య విశేషాల్లో ఒక నాట్యవిశేషానికి "క్యాలికో బాల్" అని పేరు. ఆక్కడ అప్పుడు నాట్యంచేసే వాండ్లూ కూడా నూలుగుడ్డలు మాత్రమే కట్టుకు వచ్చేవారట! అమెరికాలో "ముద్రింపబడిన నూలుగుడ్డ"కు క్యాలికో అని పేరు. అమెరికన్ విద్యార్థి దృష్టిలో "A choice bit of Calico" అంటే అమ్మాయ్ అని అర్థం. ఆంగ్లంగానే మూరత్ అంటే 'చాలా తక్కువ రకానికి చెందిన గుడ్డ' అన్న భావ మేర్పడింది.

ఈ శతాబ్దానికి చెందిన వ్యాపార వస్తువుల పేర్లలో "కోప్రా, కాయీర్, తుతునాగ్ (తెలుగు తుత్తునాగం), పెప్పర్, సుగర్" అన్నవి కొన్ని. పెప్పర్, సుగర్ అన్న మాటలు ఇంతకు చాలాకాలం క్రితమే, గ్రీకు, లాటిన్ ద్వారా, ఆంగ్లంలోనికి వెళ్ళిపోయిఉంటివి.

ఇటువంటివే మరికొన్ని మాటలు: "గుభాషీ, కూలీ; బజాగ్; నూపి; డైనా; మెహర్, పగోడా (గోల్కొండలో అప్పుడో వా కళావున్న ఒక నాణెం), దీనార్; ఘమ్; గుజ్; మాండే; వీస్; సేర్; తుల."

ఈ శతాబ్దంలోనే మరొక్క విశేషం, 1690-95 నాటికల్లా పొన్నుగోసు పశ్చిమకొస్తా అంటిటా స్థావరా లేర్పడుకుని బాగా స్థిరపడ్డాయి. అదిగాక, భారత-పొన్నుగోస్, దేశీయల సాహచర్యం వల్ల "ఇండో-పొన్నుగోస్" మాటలు కొన్ని ఉద్భవిస్తాయి. ఆ తిర్వాత వచ్చిన ఆంగ్లేయులకు కూడా పొన్నుగోసు వారవలంబించినవద్దలే తమూ అవలంబించకతిప్పలేదు.

డాక్టర్ డొలాడ్ అభిప్రాయం ప్రకారం ఈ సమయంలోనే 300 ముఖ్యులీ పదాలు పొన్నుగోసు ద్వారా ఇంగ్లీషులోకి ప్రవేశించినవి. అయితే అందులో చాలా పదాలను ఇప్పుడు కాలమునే మహా పర్వం మింగివేసిందనుకొంటే, అల్లా మింగివేయబడ

కుండా కొనవూపిరితో బ్రతికివున్న పదాలలో 'తొహఫీ' అన్నదొకటి. దీని అర్థం దైనికుడు గావచ్చు లేక ఓడలో పనిచేసే పాక్షవాదు కవచ్చు. లేక భారతజేతంలో పొగ్గుగీసువారి సంత సంకావచ్చు. ఏమైనా మన హిందూ "గుబాషీ" పదానికి, దీనికి కొంత సాదాభ్యంతరం వుంది. ఇంకో - పొగ్గుగీసువాడు మొదట్లో ఈ గుబాషీలు (Translators) గా పనిచేసేవారని దీన్ని బట్టి తెలుస్తోంది.

సంప్రాప్తమైన చరిత్రకల మరొకమాట "ఫెరింగీ". భారతీయులు మొదట్లో పొగ్గుగీసువారిని ఫెరింగీలని పిలిచేవారు. తర్వాత తర్వాత పాశ్చాత్యుల కందరికి ఈ పదమే వచ్చింది. కానీ ఈ పదం అసలు ఏలా వుట్టిందో చూత్రం వూహా కందకుండా వుంది. బహుశా 'ఫ్రాంక్' అన్న పదం 'వికృతిచెంది ఫిరంగీ అయిందేమో!' యూరోపు జేతీయుల సంపదనూ కూడా భారతీయులు మొదట్లో 'ఫ్రాంక్స్' అని పిలిచేవారు. ఎందుకంటే ఫ్రెంచివారు చేసిన యుద్ధాలే భారతీయుల సృష్టిసంఘంలో నిర్విఘాతం ఐరోపానులు అంటే ఫ్రెంచివారు అనే దృష్టి ఏర్పడిపోయింది. ఆ ఫ్రెంచివారే ఫ్రాంకులయి, ఆ ఫ్రాంకులే ఫిరంగీలయినారు. ఆ పదవ పొగ్గుగీసువారు తమ మతవిస్తరణకై చేసిన దుస్తంత్రాలు, దుర్మయాల మూలంగా, వారు క్రిష్టియనులు కావడంచేత, ఫిరంగీ అంటే హేళనగా క్రిష్టియన్ అనే అర్థం వచ్చింది. ద్రావిడ వాఙ్మయంలో 'ఫిరంగీ' అంటే "యుద్ధాల్లో తుపాకి మందు పెట్టి కార్మే ఒక మరణసాధనం" అనే అర్థం కూడా వుంది. "బీల్, ఆరెకా, కాయర్, కోప్రా" మొదలైన వన్నీ ఇటువంటి మళయాళీ మాటలే. మాటల చేత చరిత్రను తెలుసుకోవచ్చు నన్న నిర్ణయానికి సహాయకారులు "మొగల్, ముస్లి, గుమాస్తా, దుబాషీ" మొదలైన పదాలు.

17 వ శతాబ్దంలో మొగలు రాజకీరీటం ఘర్షణగా మునుపంగా వెలుగుతున్నది. ఆ పాగుమలు, ఆ దర్బారులు, వారి వైభవం, చూడవచ్చిన పాశ్చాత్యుల కళ్ళకు మిరుమిట్లు గొల్పేవి. 1866 లో ఆక్స్ ఫర్డు చక్రవర్తి ఆస్థానానికి ఎలిజబెత్ రాణి. జాకన్యూ బెరీని తన ప్రతినిధిగా పంపింది. అప్పుడే "మొగల్" అన్న పదం "గణనీయవ్యక్తి, స్వేచ్ఛార్థుడైన చక్రవర్తి" అన్న అర్థాన్ని సంపాదించుకుంది. "ఫర్మానా" కూడా

అటువంటిదే. మొగలు సామ్రాజ్యముల ఆస్థానానికి తెల్లవారి రాకపోకలు అభ్యంతరహితంగా యథేచ్ఛగా సాగిపోతుండేవి. నూరత్లో మొట్టమొదటిసారిగా ఆంగ్లేయులు తమ ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీని స్థాపించుకొనటానికి, బువత్తీదులు తమ ప్రాభవాన్ని పెంపొందించుకొనటానికి, ఉదారవృద్ధియులైన ఆ దిల్లీనవాబులు "ఫర్మానా"లు జారీ చేస్తుండేవారు.

మొదటే మనచింతాను. ఆంగ్లేయుల జీవనవిధానానికి, మన జీవనవిధానానికి వారి సంస్కృతికి మన సంస్కృతికి చాసిమకతాంతర భేదమున్నది. ఈ భేదాన్ని అంచెలంచెలుగా అధిగమించటానికి "గుబాషీలు, ముస్తీలు, గుమాస్తాలు" అవసరమైనారు ఆంగ్లేయులకు. ఇటువంటిదే తెలుగువాట "బోయ్" (Boy) కూడా. పల్లకీలు మోసేవారిని తెలుగువారు 'బోయా' అని పిలుస్తుంటారు. ఆ బోయా, చివరకు బోయ్ అయింది. అర్థం మారింది. "పకీర్, డోగీ, రాజా, మహల్, హాలక్విస్, ధోనీ, మ్యాంగో, బస్యన్, టేక్, సంబూర్, నవాబ్" ఇవన్నీ అప్పట్లో ఆంగ్లేయులకు క్రొత్తగా పరిచయమైన పదాలు.

ఈ పదునేడవ శతాబ్దంలో ఆంగ్లేయులు భారతీయులకు సమానప్రతిపత్తినిచ్చి గౌరవంతో, ఆదరంతో సంసరించారు. భారతీయ జీవనవిధానాన్ని తెలుసుకొనడానికి ఎంతో ఆసక్తి చూపించారు. హిందూమతాన్ని, హిందువుల దైవభక్తిని ఖండించలేదు. హిందూ ముస్లిముల సంకలనము— "హాళీ, దినాళీ, మొహరిం, రామదాస్"—లను తమూ తమ భాషలోకి చేర్చుకున్నారు. భోజనంలో వస్త్రధారణలో భారతీయుల ననుకరించారు. "బస్యన్ చర్మస్, లాంగ్ డ్రామర్స్, కాంగీక్యాప్స్, బస్యన్ కోట్స్, మూర్ పెన్స్ బ్రౌజర్స్" వుండేవి ఆ రోజుల్లో.

1700 నుండి 1800 వరకు

పదునెనిమిదవ శతాబ్దంలో ఆంగ్లంలోకి ఎరుమతి చేసిన మాటలు క్రిందటి శతాబ్దంలో వాటికన్నా చాలా తక్కువ. అదీకా తీసుకున్న మాటలకీ కూర్పులూ, చేర్పులూ, మింగోయింపులూ చేసి అనేక క్రొత్త మాటలు సృష్టించారు. ఆ తిరుపరి ఈ శతాబ్దంలో, పూర్వార్థంలో 20 మాటలు మాత్రమే ఇంగ్లీషులోకి ప్రవేశించగలిగితే అదే శతాబ్దం ఉత్తరార్థభాగంలో 140 దాకా ప్రవేశార్హతను సంపాదించగలిగాయి.

ఆంగ్లభాషలో భారతీయ పదజాలం

1750 ప్రాంతాలవరకూ గూడా ఆంగ్లేయులు మునుపటికి ఏమీ బాగా దృష్టి వుంచారు. యుద్ధాల కోరిక బాగా పోలేదు. అందుచేత వ్యాపారానికి కొవలసిన మాటలను ఇదివరకే తీసుకుని వుండడంచేత వారికి కొత్త మాటలు నేర్చుకోవలసిన అవసరం లేక పోయింది. ఏవో కొద్ది మాటలు “జుబ్, బంబస్టా, కెర్నియర్, దస్తక్” లాంటివి మాత్రమే తీసుకోబడ్డాయి.

అయితే తీసుకోబడ్డ మాటలు విశేషార్థాలతోనూ చెప్పటానికూ వుపయోగంనూ, కొన్ని కొన్ని సమయాల వివరణయంపులకోసూ విశేషంగా వినియోగింపబడ్డాయి. ఉదా : “బెంగాల్ సిల్క్, మ్యుంగోబర్, పాగోడ్ గాడ్, ఇండియా పెప్పర్, సబాబ్ మేకర్, మహరాటాడో, సిపాయ్, ఫిఫ్, ఇండియా సైక్, సబాబిజమ్, సబాబ్ పిప్.”

కానీ, వ్యాపార పదాలు ఈ శతాబ్దంలో ఎంత తక్కువగా వున్నాయో, రాజకీయ సైనిక పదాలు అంత ఎక్కువయ్యాయి. “సిపాయ్, సిబ్బంది, టెలింగా, రివాల్వావ్, లూటీవాలా, డివాన్.” వంటివి ఈ రకానికి చెందితవి. ఈ విధంగా సైనిక పదాలు వృద్ధి కొవటం, ఆంగ్లేయులు భారతీయుల మధ్య సంబంధాలు ఏ స్థితికి వస్తున్నాయో విశదీకరిస్తుంది. మొట్టొకటి ఆంగ్లేయులకు ఆంగ్ల సిపాయీలే ఎక్కువగా వుండేవారు. కానీ వీరవరకు ఈ ఆంగ్ల సిపాయీలే చిన్నరంగం రాజకుమారులగా సంపదించడంతో సుబేదార్లతో, హవల్దార్లతో, జమీందార్లతో, నాయక్లతో భారతీయ దళాలు ఏర్పడ్డాయి. ఈ శతాబ్దంలోనే విచిత్రమైన కొత్త పదాలు రెండు జన్మించాయి. 1. బ్లాక్ హోల్, 2 నావ్. బ్లాక్ హోల్ ఆఫ్ కలకటా శుద్ధ ఆబద్ధమైనా ఆ పదం ఎంత సంచలనాన్ని, దుమారాన్ని కల్గించడమెనో అంతటిని కల్గించింది. జనానాలో ఘోషాస్త్రీల ఆనందం నిమిత్తమై “నావ్” ప్రవేశ పెట్టబడింది. ఇటువంటి జాతికి చెందిన పదాలే “చిలం, ముక్నా, ఫేదా”లు.

1800 నుండి 1900 వరకు

ఈ శతాబ్దంలో పదాల ఎరుమతి దిగుమతుల వ్యాపారం బాగా ఎక్కువైంది. క్రిందటి శతాబ్దం కన్నా, తమర తండ్రిగా మాటలకు మాటలు పుట్టి

కొకుండా సరాసరి స-స్కృతంనుంచే అని వృద్ధి అయినాయి. ఈ శతాబ్దంలోనే మొట్టమొదటి సారిగా “ఇంగ్లీష్-యూరోపియన్” అన్న శబ్దం వినబడింది. ఈ శతాబ్దంలో మరొక్క విశేషం ఏమిటంటే, గతంలోలాగా కాకుండా, సరాసరి సంస్కృతంనుంచే ఆ నేకపదాలు ప్రసించబడాయి. “ఉదా : సంభి, గుణ, స్వరభక్తి, చరనాగరి.” ఇత్యాది. ఇంత వరకూ భౌతిక విజ్ఞానానికి చెందిన పదాలమే విశేషంగా ఆంగ్లంలోకి తీసుకోబడింది. కానీ ఈ శతాబ్దంలో భారతీయ వేదాంతశాస్త్రం మంచి ప్రాముఖ్యాన్ని సంపాదించుకొంది. భారతీయసంస్కృతి, నాడ్యయం, హిందూమతం తమ తమ పరిభాషాన్ని ఆంగ్లానికి దత్తం చేసినవి “బ్రాహ్మణ” అన్న శబ్దానికి కుచ్చేల సంతతి కలిగింది. “ఉదా : బ్రాహ్మణిక్ ఫిలాసఫీ, బ్రాహ్మణిల్, బ్రాహ్మణి-ఫిక్-ప్రె.”

18 వ శతాబ్దం చివరి భాగంలో “జేవ, రిక్వెస్ట్, అవతార్, సుర, లెంటి,” లాంటి పదాలు, 19 వ శతాబ్దంలో “యూ, అమృత, భక్తి, సరూప్, బుద్ధిజం, ధర్మ, జేవ, మహాత్మ్య, మేరొ, లూజా, సంకాత, సంస్కారి, ఉపనిషత్, విమాన్” లాంటి పదాలు ఆంగ్లానికి బలాన్ని చేకూర్చాయి. ఇట్లా చేరి, తమ భాషకు ప్రస్థి కల్పించడాన్ని ఓకెన్ బార్ ఫీల్డ్ మున్నుల వారెందరో సమర్థించారు. అయినా “సర్మ, కర్మ, మాయ” ఇత్యాదికి ఆంగ్లంలో సరియైన అర్థాన్నిచ్చే మరో పదాలేవీ వారు సమర్థించడం మొక వింతకాదు.

ఇంక నేపాలయద్ధం, ఆఫ్ఘన్యద్ధం సిపాయీ తిరుగుబాట్లు మరికొన్ని పదాలను చేర్చినవి ఇంగ్లీషు లోకి. ఉదా : “కుక్రి, జెజైల్, పాండి, చుపట్, లోలా, ఫంసీగార్” వంటివి. అదీగాక వైతరగతకి చెందిన పదాలు—బంగీ, పచిసి, తిమాహ, బంగారుమ్, హూలూక్, తూన్—ఆ నేకం.

ఇ ర వ యో శ తా బ్దం

ఈ శతాబ్దంలో, ముఖ్యంగా భారతీయసంస్కృతి సమరం, ఇంగ్లీషులో మన పదాలు చేరడానికి చాలా వరకు దోహదం చేసింది. ప్రథమ ద్వితీయ ప్రపంచ సంగ్రామాలు “ఆర్మీస్టాంగ్” ఏర్పడడానికి కారణములయ్యాయి. “బాబాచీ, చర్, చెల్, ఆఫ్సుంగ్,

డెకో, గన్ వాలా" కొత్తిగా పుట్టిప పదాలలో కొన్ని మాత్రమే. ఇహ మహాత్ముని ఉద్యమం "అహింస"కు ప్రచారాన్నిచ్చింది.

ఆ తర్వాత హిందూ మహమ్మదీయమత కలహాలు, పాకిస్తాన్ అవతరిం. "పాకిస్తాన్ పాకిస్తాన్ నైజేవన్, గూండా, గూండాయిజమ్" మొదలయిన మాటలను అందరికీ తెలియజేబుతాయి.

ఏమైనా భారతదేశం రిపబ్లిక్ గా అవతరించడంతో, ఎటువంటి మాన్యులు భారతాంగ భాషల మధ్య కలుగుతాయో చెప్పడం కష్టం. కానీ, ఇప్పుడు ఈ రెండుదేశాలమధ్య పున్నటువంటి సహృదౌభావమే గనక కలకాలం నిలిచివున్నట్లుంటే, భారత భాషలు ఆంగ్ల భాష సంపర్కంతో అభివృద్ధి చెందగలవనీ, భారత భాషల సంపర్కంతో ఆంగ్ల భాష కూడా మూడు పూవులూ ఆరుకాయలూ కాయగలవనీ మాత్రం మనం నిస్సంశయంగా ఆశించవచ్చు.

4

ఇంతవరకూ ఆంగ్ల, తమిళ, మళయాళీ, గుజరాతీ, నేపాలీ, హిందుస్తానీ పదాలు ఏ కారణాలచేత, ఎన్నిరకాలుగా ఆంగ్లంలోకి తీసుకోబడ్డాయో అన్న విషయాన్ని గూర్చి తెలుసుకున్నాం. ఈ వ్యాస భాగంలో తీసుకోబడిన పదాలు ఎట్టిమాన్యులకు గురి అయిందీ, ఈ మాన్యులు చెయ్యడంలో ఏదైనా పద్ధతి అవలంబింపబడిందా, లేదా అన్న విషయాలను గురించి తెలుసుకుందాం.

విలియం హాకిన్స్: Pattans-Psthans. Ras-bootes-Rajputs అనీ, సర్ థామస్ రో: Cytore-Chittore Umbras-Omrahs అనీ, జాన్ ఫయర్: Medapollon - Madhavapalem. Shawjhan. Shahjehan. అనీ ఈవిధంగా వివిధరచయితలు వాడిన పదాలలో 'స్పెల్లింగులో' భేద ముండడానికి కారణం వారికి భారతీయభాషలనుగురించి సమగ్రమైన జ్ఞానం లేకపోవడమే. ఆయా వివిధరచయితలు భారతదేశాన్ని గూర్చి పరాయివారల ముఖ్య విషయమేకానీ, ప్రత్యక్షంగా ఈ దేశాన్నిచూచి, ఇక్కడి పరిస్థితులను గమనించినవారు కాదు. అయితే పర్షియన్, హిందూ స్థాన భాషలను తుట్టంగా నేర్చుకున్న థామస్ రో

యూట్, జాన్ మిల్టన్ హాల్ వంటివారు లేకపోలేదు. కానీ వారు చాలా తక్కువ.

కానీ 19 వ శతాబ్దంవచ్చేసరికి పరిస్థితులు కొంచెం బాగుపడ్డాయి. భారతదేశం ఇంగ్లండు ఆధిపత్యం క్రిందకు రావడంతో ఒహలీ సంఖ్యలో ఆంగ్లేయు లీదేశానికి రావడమూ, ఇక్కడ భారతప్రజలనూ, వారిభాషలనుగూర్చి సమగ్రపరిశీలనచేయడమూ జరిగింది. ఇంతవరకు ఉచ్చారణ (Pronunciation) క్షేత్రాముఖ్యం యిచ్చినవారల్లా ఇప్పుడు 'స్పెల్లింగు' కు కూడా ప్రాముఖ్యం యివ్వడం ప్రారంభించారు. సర్ విలియం జోన్సన్ వంటి పెద్దలు ఈ మార్పుకోసం బాగా కృషి చేశారు. అయితే అక్కడక్కడా కొందరు తెలివి తక్కువవారు లేకపోలేదు. "భుద్ధి అనేవారు బుద్ధ అనడానికి; బాబర్ అనడానికి భాబర్."

అయితే ఇరవయ్యో శతాబ్దం వచ్చేసరికి The Society for pure English వారు, దీనిని మతీసుకన్న మాటలకు పరియైన ప్రతిపత్తి నిచ్చి, రూపకల్పన చేయడంలో మంచి కృషి చేశారు. వైగా భారతీయపదాలు కూడా పెద్ద మార్పుమీ లేకుండానే, ఆంగ్ల వ్యాకరణ చట్టంలోకి ఇమిడిపోయాయి. కానీ ఆయాపదాకు "ఫలనా నామవాచకం, ఫలనిధి క్రియ" అని చెప్పడంలోనే కొంచెం కష్టమైంది.

సాధారణంగా ఏ భాషలోనైనా నామవాచకాలే ఎక్కువగా వుంటాయి. ముఖ్యంగా, హిందీ, ఉర్దూవంటి భాషల్లో నామవాచకాలు వుంటాయిగానో, స్త్రీలింగాలుగానో వుంటాయి. ఆ విధంగానే "రోటి" స్త్రీలింగమయితే, "చా" పుంలింగం— "తమాషా" పుంలింగమయితే "చిట్టి" స్త్రీలింగం. కానీ ఆంగ్లంలో, పదాలకు వాటివాటి అర్థాన్నిబట్టి మాత్రమే, లింగనిర్ణయం చేసేవారు.

ఆంగ్లంలోకి విశేషణాలు గూడా బాగానే తీసుకోబడ్డాయి. ఉదా: బెంగలీ మాటలు, కచ్చా, పక్కా.

కానీ క్రియాపదాలను గ్రహించడం మాత్రం అంత సులభంగా జరిగింది కాదు. కొన్ని కొన్ని నామవాచకాలకు "—Age; - dom; -ism" చిహ్నం చేర్చారు. ఉదా: డకాయిటేజ్; బాబూడమ్; బ్రాహ్మనిజమ్; ఇత్యాది.

ఆంగ్లభాషలో భారతీయ పదజాలం

క్రియాపదాలకు చివరన ing చేర్చుట; ఉదా: లూటింగ్, సూమింగ్.

కొన్నిచోట్ల క్రియలనే నామవాచకాలుగా ఉపయోగించారు. ఉదా: మంపూ డెకో. మరి కొన్నిచోట్ల నామవాచకాలనే క్రియలుగా ఉపయోగించారు. ఉదా: నాచ్, పంకా, బామ్ బామ్

మరికొన్ని, విప్రుతమైన అరగాంభీగాన్ని పొందగలిగినాయి. ఉదాహరణకు 'అనకొండ' అన్న పదాన్నే తీసుకోవచ్చు. మొదట్లో సింహళంలో ఒకానొక పామును "అనకొండ" అనేవారు. కానీ రాను రాను ఏపామెనా సగ, తన కందిన ఆహారాన్ని వదిలి పెట్టకుండా చూస్తూ చూస్తూ చెనుకోగలది వున్నట్లయితే, దాన్ని 'అనకొండ' అని పిలవడం ప్రారంభించారు. ఇంకా విస్తృతపర్యవజీవ ఆర్థాలతో "బండి కూట్" (తెలుగు: పండి కోక్కు), బంగాళా, ఫీడ్, కోహినూర్, ఫర్మాన్ మొదలైన పదాలు వాడబడుతున్నాయి.

మరికొన్నిచోట్ల, పదాలయొక్క అర్థం సంక్షిప్తం చేయబడింది. "సబాబ్, బాబూ, క్యాతీకో" మొదలైన పదాల అర్థం ఇలా సంక్షిప్తీకరణానికి లోనయింది.

మరికొన్ని సందర్భాల్లో కొన్ని కొన్ని పదాలు తమ పూర్వపు అర్థాన్నే కోల్పోవలసి వచ్చినవి. "ఉదా: బీబల్ సబ్, కూలీ, గాడీ, జంగిల్, లూట్, మ్యాంగ్" మొదలైనవి.

ఏమైనా ఇటువంటి పరిణామాలన్ని కూడా సజీవమైన భాషలో జరుగుతూనే వుంటాయి ఇంగ్లీషు నుండి తెలుగులోకి దిగుతుంటే చెబుకోబడే పదాలకు కూడా ఇదే గతి సంభవించింది. అది సహజంకూడా!

5

ఈ వ్యాసం మొదట్లో నుడివినట్లుగా, కొన్ని క్రొత్త పదాలు ఒక భాషలో చేరినప్పుడు, ఆ పదాలు బాగా వ్యాప్తిలోకి రావాలి అంటే, ఏతిద్దామలోని రచయితలే ప్రముఖపాత్ర వహించాలి. ఆ పదాలకు బాగా ఆదరణ వ్యాప్తి లేవాడే, క్రమేణా నీళ్ళు లేని చెట్లలాగా అవేశించిపోతాయి.

అయితే ఆంగ్ల రచయితలు మాత్రం స్వపరిభేదాన్ని పెట్టుకోకుండా, అవసరమైనప్పుడలా విశేషాలు వాడేవారు. వాడుతున్నాడు. ప్రతిపదానికి ఒక క్రొత్త చైతన్యాన్ని ఒక క్రొత్తపుష్పిని ఇచ్చాడు. ఆంగ్లవాణ్ణి యంలో దిగ్గంతులైనవారిచేత ఈ పదాలు వాడబడడం

చేత, అది ఆ కవిత్వంపులు పదికొలలపాటు నిలిచి పోయే తమతమ గ్రంథాల్లో ఈ పదాలను ఉపయోగించడంచేత, ఆంగ్లభాష సవంతిలోకి ప్రవహించిన భారతీయ పదజాలం చెక్కుచెదక నిలిచివుండగలదని మనం ధైర్యంగా చెప్పవచ్చు.

ఈ వైశిష్ట్యము కంపెనీ భారతజానికి రాక పూర్వమే, భారతీయపదాలు కొన్ని, ఆంగ్లపులచేత స్వీకరింపబడాయి. ఉదా:—అల్లం. బెరీల్, జింజర్, రెస్, సుగర్, పాంథర్—ఈ మాటలన్నీ కూడా గ్రీకు ల్యాటిన్ శైలిభాషలవద్దా రా ఆంగ్లంలోకి ప్రవేశించాయి. ఆంగ్లకవుల రచనలనుంచి ఒక్కటొక్కటిగా ఉదాహరించాను.

ఛాసర్ : The Hous of Fame. 1:1288: 'Walles of berile'.

మార్కో: 'సుగర్' -న్న పదాన్ని ఉపయోగించాడు. డిటో; II. 1. 600. 'రెస్' అన్న పదాన్ని కూడా ఇతనే మొట్టమొదట ఉపయోగించాడు rice porridge; The Jew of Malta. III. IV. 1363.

షేక్ స్పియర్ : 'పెప్పర్' అన్న మాట నుపయోగించాడు 'pepper-ginger-bread' Henry IV. III. 1:260; 'pepper-Corn' Henry IV. III. III 9 1 క్రిముగా కూడా అతి నిమిష నుపయోగించాడు.

ఇన్ని పదాలను గురించి మనం ముచ్చటించుకొంటున్నాంగాని, హిందూదేశానికి 'ఇండియా' అన్న పేర్కల్పవచ్చిందో మనం చర్చించలేదు. పాకిస్తాన్ లాగా, హిందూస్తాన్ అని మనం ఇప్పుడిప్పుడంటున్న పాశ్చాత్యులందరూ కూడా 'ఇండియా' అనే భారతదేశాన్ని పిలుస్తున్నారు ఇండియా అన్న పదం సంస్కృత 'సేంధు' పదంగా వచ్చింది. సంస్కృతం నుండి పరియక్, అటుపై గ్రీక్, అక్కడనుండి ల్యాటిన్, అక్కడనుండి ఆంగ్లంలోకి ప్రవేశించింది. ఓల్డ్ ఇంగ్లీషులో "ఇండియా, ఇండియాన్, ఇండిస్" అన్న మాటలు కన్పిస్తున్నాయి. కానీ 1200-1600 కాలంలో ఇండియా అన్న మాటలలో "ఇండే, ఇండే, ఇండే" అన్న మాటలు వ్యాప్తినిపించాయి. ఛాసర్ 'ఇండే' అన్న పదాన్ని ఉపయోగించాడు. స్పెన్సరు కూడా ఆ పదాన్ని స్వీకరించాడు అయితే ఒక్కసారి మాత్రం 2 "ఇండియా" అన్న మాట నెల్సన్ గో ఆతనిపయోగించడం జరిగింది. ఆతరువాత తూర్పు సమృద్ధి ఇండియా దిపు:మూలంగా ఈ మాట మిగిలి వ్యాప్తిలోకి వచ్చింది. మిలన్ మహావికాటన్ వద్ద సందర్భంలో మొగల్ ప్రస్తావన తీసుకువస్తాడు 3

1. "I am pepper'd, I warrant, for this world". Romeo & Juliet. III. 1.104.
2. The Faerie Queene. II. 72,5.
3. Paaradise Lost. II 1-4.

“బెంగాల, డక్కన్, మలబార్, ఆగ్రా, లాహోర్, శంజెన్, ఇండిస్, హైదరాబాద్ (శిలం పది)” మొదలైన స్థల సుపయోగించాడు.

ఇంక ‘ఇండియన్’ అన్న పదాన్ని మొట్టమొదట సారిగా ఉపయోగించే గౌరవం డ్రైడన్ కు దక్కింది 1 ఆదిగాక అతను క్షౌరంగజీవుతో వ్రాసిన వాటక మొకటి వుండనే వుంది.

18 వ శతాబ్దంలో, తరువాతాల్లో వుట్టి, తనయావన ప్రథమార్థంలో ఇక్కడ ఉద్యోగించేసిన రాబర్ట్ ఆర్థర్. ఎడ్మండ్ బర్క్ లిద్దరూ ఎంతగానో భారతీయ పదిజాలా న్నాదరించారు. ఒకరు ఈ దేశ వాసులతో కలిసి మెలిసి ఇక్కడ భాషా సౌరభా న్నాఘాజిస్తే, మరొకరు అదేమీ లేకుండానే, విదేశంలో వుండినా చక్కటి విమర్శనా జ్ఞానంతో, లెప్పలకును వేయకుండా భారతీయ పదాలమీద స్వారిచేశాడు.

డేనియల్ డీఫో షాప్, నాల్ఫోల్డ్, స్మార్లెట్ మొదలయిన వారంతా ఎక్కడో ఆక్కడో ఏదో వొక సంవత్సరంలో భారతీయ పదాన్ని వాడేవున్నారు.

పరుసెనిమిదవ శతాబ్దం చివరి భాగానికిల్లా మహాపండితులైన “సర్ ఛార్లెస్ విల్కిన్సన్, సెథా నియల్ హాల్ హెడ్, ఆలెగ్జాండర్ డో, సర్ విలియం జోన్స్, ఆలెగ్జాండర్ హామిల్టన్” ప్రభుత్వ లంతా ఇండియన్ వర్ణనారాలమీద మక్కువ జూపి, భారతీయ భాషల నాదరించి, అంకిత పదాలతో తామూ సాన్నిహిత్యాన్ని కల్పించుకొన్నారు. ఏ తిల్పాల లేకుండా వాడారు.

ఇహ పందొమ్మిదవ శతాబ్దంలో నవలారచయి తలూ, విమర్శకులూ, కవులూ, చరిత్రకారులూ, యావన్మంది భారతీయ భాషల సౌష్ఠవాన్ని గుర్తించి, ఆయా పదాలను వాడుకొన్నారు.

స్కాట్, సఫే, బైరన్, మెకాలే, థాకరే, క్లిఫ్ డి, సర్ ఎడ్విన్ ఆర్నాల్డ్, సర్ జి. ఓ. ట్రెవల్యన్, జేన్ ఆస్టిన్, టి. యస్. ఇలియట్ ఇలా ఎంతమందినైనా చెప్పవచ్చు. వారు వాడిన పదాల జాబితాలనుండి “బనియన్ డే, అమృత, పిలా, హిందూసానిష్, ధగ్, పకీర్, పంకా, ఫకీర్” లాంటి వాటి నెన్నెన్నా చూపించవచ్చు.

2 సర్ వాల్టర్ స్కాట్ భారతదేశాన్ని గూర్చిన మొట్టమొదటి నవల వ్రాశాడు. సఫే హిందూ స్వర్గాలనూ, దేవతలనూ తనపద్యాల్లో చిత్రించాడు. 3

కానీ క్లిఫ్ డి లాంటివారు హిందూదేశంమీద అభిమానంతో తమ తమ గ్రంథాల్లో వాడిన మాటలన్ని కూడా సర్వజనులకూ ఆమోదయోగ్యం కాలేదు. చాలా మాటలు “నాలఖా, ఖైది, సాహిబా, జల్దీ, బాదూ” వంటివి చచ్చిపోయాయి.

అయితే ఇరవయ్యో శతాబ్దంలో ఒక విచిత్ర మైన పరిస్థితి వచ్చిపడింది. ఆంగ్లేయులు మనదేశాన్ని గూర్చి, మన జీవనాన్ని గూర్చి కథావస్తువులు తీసుకుని ఆంగ్లంలో రచనలు చేయడానికి బగులు, భారతీయులే రచయితలు చూపిన బాటలో, భారతీయ చైతన్యాన్ని యధాతథంగా చిత్రిస్తూ రచనలు సాగిస్తున్నారు.

ప్రముఖ నవలారచయితలైన శ్రీ కె. ఎ. ఆబ్బాస్, డా. ముల్క్ రాజ్ ఆనంద్, శ్రీ ఆర్. కె. నారాయణ్ లాంటివారు చేస్తున్న కృషివలన ఆంగ్లానికి ఒక క్రొత్త జీవం వస్తున్నది. అంతేగాక ఈ ప్రతి కల యుగంలో ప్రతికౌరవయితలు వసీస్తున్న ప్రాత మరీ ముఖ్యమైంది కావడంతో, ప్రముఖ ప్రతికౌరవ యితలయిన శ్రీ కుందూరి ఈశ్వరదత్తు మొదలయినవారి ఉద్యమాలతో భారతదేశం ఆంగ్ల భాష అనే అద్దంలో తనను తాను సగర్వంగా చూచుకొంటున్నది.

ఇదే పదికొలాలవాటు నర్సిల్లా రిజకియంగా దేశపరిస్థితి ఎల్లాన్నా భాషల సంపర్కంలోనే. ఒక క్రొత్త చైతన్యం హంగులు వాడుతుంది. అప్పుడే ఆటు ఆంగ్లమూ, ఇటు భారతదేశ భాషలూ వల్లడి! తథాస్తు.*

1. Marriage ala Mode IV 304.
2. The Surgeon's Daughter
3. The Curse of Kehama

* ఈ నా వ్యాసరచనలో శ్రీ జి. సుబ్బా రావుగారి Indian Word in English అన్న గ్రంథమే చాలావరకూ తోడ్పడింది. ఇందుకు వారికి నా కృతజ్ఞతలు. ఇంకా తోడ్పడిన గ్రంథాలు ఇవి :

1. A Dictionary of American English on Historical principles.
2. Daniel Jones': An English pronouncing Dictionary.
3. H. H. Wilson: A glossary of judicial and revenue terms and of useful words occurring in official documents relating to the administration of the Govt. of British India.

పిట్ట పోరు

శ్రీ గన్పినెట్టి వెంకటేశ్వరరావు

పాత్రలు :

రామానుజయ్య ఒక భూస్వామి వయస్సు 50
నారాయణయ్య - అతని బావమరిది,, 40
నాందారమ్మ - అతని చెల్లెలు ,, 35
ఏడుకొండలు - అతని నౌకరు ,, 35
పేరయ్య - పెళ్లిళ్ళ పేరయ్య,, 40

కాలం: వర్తమానం. స్థలం రామానుజయ్య ఇల్లు. తెరవెత్తేనరికి రామానుజయ్య షడక కుర్చీలో పండుకొని పేపరు చూస్తుంటాడు. నీర్కావి ధోవతి, బనీను, బొద్దు మీసం, హుందా అయిన విగ్రహం.

కొంచె మూగి, ఏడుకొండలు బయట నుండి వచ్చి లోనికి వెళుతుంటాడు.

రామా : ఒరేయ్ ఏడుకొండలూ! (బిగ్గరగా పిలుస్తాడు)

ఏడు : (ఆగి) నేనిక్కడే వుండానండీ!

రామా : ఇక్కడే చచ్చావా?

ఏడు : అయ్యో! ఏంది బాబూ?

రామా : లోనికెళ్ళి కొంచెం పొగాకుపాయ పట్టా.

ఏడు : (నెళ్ళి పుగాకు తెచ్చిస్తున్నాడు).

రామా : (చుట్ట చుట్టుకొంటూ) ఏడుకొండలూ!

ఏడు : బాబూ!

రామా : కేలెండ రందుకో—ఇవ్వాలి తారీ కంతో?

ఏడు : ఇయ్యాల పడేను బాబూ.

రామా : (ఉలికిపడి) ఆ! ఎంతిన్నావో?

ఏడు : (బిత్తిరబోయి) పడేను బాబూ! ఏంది బాబూ?

రామా : వాకొ సంగతే సుత్తలేను సుమా! (బిగ్గరగా) ఒరేయ్ ఏడుకొండలూ!

ఏడు : నేనిక్కడే వుండాను బాబూ!

రామా : ఆ ఆచ్చిని పిలిచి ఇట్లా, దొడ్డి అంతా సుగ్గించేయించు.

ఏడు : సిద్ధిం. (కొంచె మూగి) సంగతేంటి బాబూ!

రామా : ఇవ్వాలి తెనాలినుండి మాధవయ్యగారొస్తున్నారా!

ఏడు : మాధవయ్యగారో! ఆయనోరు బాబూ?

రామా : ఎవరేమిటా నీబొంబ! ఏడు తాలూకాలో యెదురులేని మోతుబరిరా! మాధవయ్య వాయడంలే మజాకొ అనుకొన్నావా?

ఏడు : అనుకొలేను బాబూ! కాని ఎందుకొస్తున్నారా అని.....

రామా : నీ బుర్రలో సరుకు చాలా తక్కువరా!

ఏడు : సిద్ధిం.

రామా : కాకపోతే ఎమిటా! మనింట్లో పెళ్ళికు కొచ్చిన వుర్రాడున్నాడా?

ఏడు : సివబాబుగా గున్నారు గండండీ!

రామా : ప్రస్తుతం వాడి పెళ్ళివిషయంలో బేరాలు జరుగుతున్నాయా ఈ మర్కెట్లో?

ఏడు : సిద్ధిం. జరక్కపోవటం వేంటి బాబూ! వోకటా! రొండా! వందలకొంపల సమం చాలు వరసాగ్గా వస్తుంటే!

రామా : (చిరువత్సవ్) అవునా? మరి ఈ పరిస్థితులో యాభైపైళ్ళి దూరమ్మండి, వక మోతుబరి ఆసామీ మనఇంటికి వస్తున్నాడంటే, ఎందుకొస్తున్నాడో...

ఏను : (నవ్వుతూ) తెలిసిందిలేగండి. ఆయన గోరి దగ్గరకూడా పెళ్ళికుకొచ్చిన బుల్లెమ్మ గానుండా రన్నుమాల!

రామా : ఒక శ్లేషం ఖర్చు! ఇచ్చుకున్నాను యిద్దరు!

ఏను : ఆ! నువకుండా దొక్కబ్యాబ్బయేగా బాబూ?

రామా : ఏడావులై వెళ్ళి తెలివి.

ఏను : సీతం. (కొంచెమగి) మీ పద్ధతి నా కేం నచ్చలేదు బాబూ!

రామా : ఏం?

ఏను : లేకపోతే ఏదండీ...అమ్మగోగు బతుకు సాలించి ఏడా పెల్లిపోయింది. ఇల్లు నూత్తింటే బోసుగు మంటుందా? తొందరగా సిబబ్బలు పెల్లివేసి, కొడలపన్ను తీసుకొత్తే యిలు కల కల లాడుద్దాకొంటే, మీ రెండో వచ్చిన సమయమల్లా ఏదో వంక పెట్టి తిరగొడతంటే, ఎట్లాగండి?

రామా : తొందరపడితే యెలారా? నిదానించిన కొలది కలు పెగుతుంటే.

ఏను : మొన్నొచ్చినోగు యెంతిల్లో మన్నారబాబూ?

రామా : (చెల్ల ముట్టించి) ఆళ్ళే ఎంతో ఎక్కడిదిరా! వాళ్ళు పాతికలోపుగానే పలుకు తున్నారు.

ఏను : పాతికంటే, పాతికొందలా బాబూ?

రామా : ఛ! వందలేమిటా వందలు! వేలరా వేలు!

ఏను : (గుండెలు కొట్టుకొంటూ) పాతికేలే! మరింకేం బాబూ—తొందరగా ముడతెచ్చుండి.

రామా : ఒకేయి ఏనుకొండలూ!

ఏను : అయ్యో!

రామా : (మీసం దువ్వుతూ) రామానుజయ్య నాయుడి కొడుకంటేనే చాలు; వా డొత్తి పనికిరాని దద్దిమ్మయినారే, పాతిక వేలకు చిలిగవ్వ తిగ్గరురా! ఆందులో మనవాడు క్లిషరు కాబోతుంటే.....

ఏను : (అదొలా మొహంపెట్టి) సీతం. (బయటనుండి "ఏయ్ బండబ్బి! ఆవు నాయనా ఆవు." అన్నమాట—జట్కా ఆగిన చప్పుడు వినిపిస్తాయి.)

రామా : (కంగారుగా) మనవాళ్ళో వే బండి ఆగిందను కొంటా మాటా.

ఏను : (నాకిలి దగ్గరకెళ్ళి) సీతం. మన నాంచామ్మ గాగు దిగినారండీ.

రామా : (చిసుగా) చావక పోయింది! ఇవ్వాలే దిగ బడింజే!

ఏను : (బరటకు మాస్తా) రాండమ్మగోరూ! పాల బండి కొచ్చినారా?

నాం : అవున్నాయనా! పాడుబండి గంట రేటు, కూర్చునీ కూర్చునీ దుంప తెగిపోయింది. (లోనికొస్తుంది. సామాన్యమైన వేషం. చేతిలో టంకుంటుంది.)

రామా : ఏం చెల్లెమ్మా అంతా కులాసా?

నాం : (పెట్టె కిందిపెట్టి) ఆ, ఏదో ఇలా వున్నాం. నీ వంట్లో ఉసులుగా వుంటుందా అన్నయ్యా? (బెంచీమీద కూర్చుంటుంది. ఏనుకొండల టంకు తీసుకొని లోనికెళ్ళతాడు)

రామా : ఛగ్వలేదు. ఉత్తరమయినా రాయకుండా మలాత్తుగా వచ్చేవేమి ఉమ్మయ్యే?

నాం : ఏదీ! వారంలోజలనుంచీ ఇవ్వాలా రేపా అనుకుంటుంటే, ఇప్పటికీ పడింది ప్రయాణం. నిజంగా, చస్తున్నానా అన్నయ్యా చాకిరీతో.

రామా : అవును పాపం. మీమామగా రేమంటున్నాడు?

నాం : ఏనుంటాడు, నన్ను కొల్చుకు తింటున్నాడు! చచ్చినవాడుగాడు; బ్రతికినవాడుగాడు మంచాన పడి నా దుంప తెగేస్తున్నాడు—సరేగాని సత్తి గాడు పట్నంలోనే చదువుతున్నాడా?

రామా : ఆ.

నాం : ఉత్తరాలన్నా రాస్తుంటాడా?

రామా : ఎంగుకు రానుడు?

నాం : మరీ సంవత్సరమన్నా పెళ్ళిగొడ వుందా, లేకురా అన్నయ్యా?

రామా : వాడి చదువు పూర్తిగావారిగా! ఇప్పుడు పెళ్ళికం తొందర?

నాం : నీకేం నీ కలాగే వుంటుంది. ఎదిగినప్పిల్ల నింట్లో పెట్టుకొని ఎన్నాళ్ళాగుతం చెప్ప?

రామా : నిజమే మరి.

పిట్ట పోరు

నాం : అందులో మీ బావ సంగతి తెలియం దేముం దన్నయ్యో?

రామా : అవును తెలియం దేముంది! వత్తి కయ్యాళి మనిషి.

నాం : ఈ సంవత్సరం పిల్ల పెళ్ళిచెయ్యాలని గట్టి పట్టు దలమీగున్నాను. నువ్వు మెదలకుండా వుంటే, బయట సంబంధా లెక్కక మాస్తారోని భయం గా వుంది.

రామా : చూడరియ్. చూసేవాడు నీవాపి తేమాత్రం ఆగుతాడా?

నాం : అదేమిటా అన్నయా! నువ్వు అలాగే అంటావ్? (గుఃఖస్వరంతో) అసలు నీ వాలకం చూస్తే నాకు పుట్టింటి ఆళి లేకుండా చేసే బట్లున్నావే!

రామా : (చిరాగ్గా) ఇదగో వాంచారమ్మా, వచ్చివ ఎడంలేదు; అప్పుడే ఏమిటి గొడవ?

నాం : చూడన్నయ్యా! నువ్వు నా పిల్లని సత్తిగాడికి చేసుకోక పాశ్చాత్యంలే, నేను నుయ్యో గొయ్యో చూచుకొని తీరితాను. (చీకెస్తుంది.)

రామా : సరేలే తిర్వాత మాట్లాడదాం నిదానంగా. ముందు నువ్వు లోనికెళ్ళి కాళ్ళు మొహం కడుక్కో.

నాం : మాట్లాడే దేముంది; ఏమయినాసకే నీవో ఆవునిపించుకోవాలి; ఈ ఇంట్లో నేను గంగ మట్టాలి. అంతే ముసుగులో గుడ్డలా పెందుకు నాకేమాటా తేల్చిచెప్పు.

రామా : చెబుతాననే లోనికెళ్ళు.

నాం : వెడతాననే నేవచ్చిం దంగుకే తెలిసిందా? ఒరేయ్ ఏడుకొండలూ! (అగుచుకొంటూ లోని కెళుతుంది.)

రామా : (అటూయిటూ తిరుగుతూ) పాడుపీడ ఇవ్వాళే దిగిందే! ఆవతల మావయ్యగా రొస్తుంటే... (వారాయణయ్య వస్తాడు. ఖడ్గగులార్చీ, ధోవతి సన్నగా బాగుగా వుంటాడు. చెతిలో బేగ్ వుంటుంది.)

వారా : (వస్తూనే సకిలించి) ఏంబావా? తీరుబడిగా వున్నట్లున్నావే?

రామా : (అతణ్ణి చూడగానే ఉలికిపడతాడు.) ఇదేమిటోయ్! మాతాత్తుగా వెలిశావు? తొలకరి మెగుపులాగా!

వారా : (నవ్వుతూ) నీకళ్ళేం జిగేల్ మనలేదుదా!

రామా : అంటేమాత్రం తప్పుకుందట్లే! కూళ్ళో అంతా కులాసేనా?

వారా : ఏదో నీదయవల్ల యిలా వున్నాం. నీవంట్లో కులాసాగా వుంటోందా? (మంచంవచ్చుకొని కూర్చుంటాడు.)

రామా : ఆహా! ఒరేయ్ ఏడుకొండలూ! (కుర్చీమీద కూర్చుంటాడు.)

ఏడు : (లోపలనుండి) అయ్యా! (వచ్చి) ఏంటి బాబూ? ఓ నారాయణయ్యగా రొచ్చినారే! అంతా బాగుండారాబాబూ?

వారా : ఆ. నువ్వు బాగున్నావా ఏడుకొండలూ?

ఏడు : నాబాక్కం లెగండి. (సంచితీసుకొని బానికె వెళతాడు.)

వారా : ఏంబావా! కబుర్లం చెప్పకుండా దిగులుగా కూర్చున్నావు? కొంపతీసి నేనొచ్చానని కాదు గదా!

రామా : ఇక్కడేముంటాయి బాబూ కబుర్లు? బస్తీ సుంపొచ్చావు; నువ్వే చెప్పాలిగాని.

వారా : ఆఁ, మనసత్వం చదువు ఈ సంవత్సరంతో ఆఖరేగా?

రామా : ఊఁ.

వారా : అసలు మీ అమ్మాయి కూడా రావాలను కొంది. “అన్నయ్యను చూచి చాలాగోజు లయ్యింది; ఇద్దరం వెడదామండీ!” అని గోల చెసింది. ఇద్దరం బయలుదేరితే ఇంటిద్వర్గా రెలా గని నేనే తప్పిన్నాను.

రామా : అవునే పాపం! చాచ్చిలు కూడా ఎక్కువవు తాయిగా!

వారా : (నవ్వుతూ) నేనెంత పొదుపుగా కూడ బెట్టివా, నీకొడుక్కి, కొడలికేగా! నీకట్టుకు పొయ్యే దేమయినావుంది గనుకవా!

రామా : అయితే బాగా కూడబెట్టు. (ఇద్దరూ నవ్వు కొంటారు.)

నారా: (జేబులోనుండి సిగరెట్ తీసి ముట్టించి) చూడు బావా! ఆసలు నేవచ్చిన పనేమిటంటే...

రామా: తరివాతి తీరుబడిగా మాట్లాడుకొందాం గాని, లోనికెళ్ళి స్నానం వాయిరాలు ముగించుకో. ఒరేయ్ ఏడుకొండటా!

ఏను: (లోపలనుండి) వత్తున్నావయ్యా.

నారా: ఆఁ ధర్మాలేదులే. టీసెన్ దండిగా నే పడింది. (కొంచెమిగి) మా ఆమ్మ బొత్తిగా మంచాన పడిపోయింది బావా! ఏవేళకలా వుంటుందో! అందుకని ఆమె కళ్ళిముందరే ఆకాస్త ముచ్చటా జరగాలని గొలచేస్తాంది.

ఏను: (వచ్చి) వోరుబాబూ?

నారా: మా ఆమ్మగారా. ఏమై పాసరే, ఈమాఘం లో సత్యానికే శారదీకూ పెళ్ళిచెయ్యక తప్పదు బావా!

ఏను: కానియ్యండి బాబూ! మా స్కూని తోడో! సిలకా గోరంకల్లాగుంటారు.

నారా: (ముసిముసిగా నవ్వుతూ) ఏం బావా? ఏమంటావ్?

రామా: నాడేముంది బాబూ! అల్లుడూ మామా యివ్వు పడితే, నా అభ్యంతర మేముంటుంది?

నారా: వాడిమొఖం వాడిదేముంది! మన మేంచేస్తే వాడు కొదంటాడ గనా? ఆయినా శారదీ వాడికేంపరాయిది గాదుగా! చిన్నప్పట్నుంచీ...

రామా: అలాగనోయ్ నారాయణయ్య! కొలం మారి పోయింది. ఈమధ్య నాకూ అడే అనిపించింది. "అడవిక్కులేని ఇల్లు అడవితో సమానమంటారు" పిల్లవాడికి త్వరగా పెళ్ళిచేసి కొడల్ని ఇంటికి తెచ్చుకుందామని.

నారా: (నిచారంగా) అవునుబావా! మాచెల్లెలుండగా ఇల్లంత కలకలలాడుతుండేది! అందుకేనే...

రామా: మరి చెప్పేది సాంతం విను. అమాతే వాడితో అంటే "చదువు పూర్తియ్యవలెనూ, అలాంటి పిచ్చి ఆలోచనలేవి చెయ్యవద్ద"ని తెగసి ప్పాడు.

నారా: చదువు ఈ ఏటితో ఆఖరంగా? చూడుబావా! నువ్వు నీకొడుక్కేల్లినిగా వచ్చిజెప్పకుంటావో

నాకేందుగాని, ఈ సంవత్సరం ఆకాస్త శుభం జరిపించక తప్పను!

రామా: నేనూ అదే ఆలోచిస్తున్నాను. ఆ తర్వాత మాట్లాడుకుందాం. నాక్కొంచెం పనుంది, నేవలా వెళ్ళొస్తాగాని, నువ్వీలోగా స్నాన పోనాదులు ముగించుకో. (బిగ్గరగా) ఒరేయ్ ఏడుకొండటా!

ఏను: నేనిక్కడే వుండాను బాబూ! (నారాయణయ్యతో) నీల్లు తోడగుంటారా బాబూ?

నారా: ఊహ.

(ఏడుకొండలు లోనికెళ్ళతాడు. రామానజయ్య ఉత్తరీయం భుజానవేసుకొని, చుట్టముట్టించి చెప్పలు తోడుక్కుని బయటకెళ్ళిపోతాడు.)

నాంచా: (వచ్చి) ఎప్పుడొచ్చావు నారాయణయ్య బావా?

నారా: (చిరునవ్వుతో) ఓ సువా! శాంచారమ్మ దినా! ఎప్పుడు రాక?

నాంచా: నీకంటే రెండడుగులు ముందుగా వచ్చాను. అంత బాగున్నారా?

నారా: ఆహా! పొలంపయలయ్యాయా శాంచారమ్మ దినా?

నాంచా: జనుము యింకా కొయ్యలేకు బావా! మీ అన్నయ్యకు నిమువం తీరటంలేదంటే నమ్మ!

నారా: మరి పని రోజుల్లో వచ్చావు విశేషమేమిటి?

నాంచా: విశేషమేమంటాయి! మాఅన్నయ్యను వక సారి చూచిపోదామనివచ్చాను. ఏం రోగూడదా?

నారా: ఆఁ ఆఁ ఎంతమాట! అన్నా, చెల్లెలు రాకుండా ఎలా? సరేగాని పిల్ల పెళ్ళిచుకొచ్చిందిగా! ఈ సంవత్సరమన్నా శుభన్నా అన్నయ్యా?

నాంచా: భగవంతుడు చల్లగామాస్తే చేదామనే అనుకొంటున్నాము. మరి మీ శారదపెళ్ళి ఈ సంవత్సరం చెయ్యవు నారాయణబావా?

నారా: మనచేతుల్లో ఏముంది? ఆరోజు రావద్దా?

నాంచా: నీకేంటే ఉన్నయిపోరాజువి! ఎలాగైనా చెయ్యొచ్చు.

నారా: మీరేనా లేనివాళ్ళు?

పిట్ట పోరు

ఏడు: (ఁచ్చి) మీకు నీల్లుతోడాను బాబుగారూ!

నాంచా: లేబావా స్నానం చెయ్యి. (ప్రాదేశ్కింది.
(నారాయణయ్య లోనికెగుతూంటాడు, నాంచా
రమ్మ అతనివంక చూచి మూతి తిప్పుతుంది.)

నాంచా: (నెమ్మదిగా) ఒరేయ్ ఏడుకొండలూ.

ఏడు: అమ్మా!

నాంచా: నేను అన్నయ్యతో పెళ్లివిషయం మాట్లాడ
డానికొచ్చినట్లు ఈయనకు తెలియనియ్యకు.

ఏడు: అందుకే నేం టప్పుగోరూ మీరొచ్చింది?

నాంచా: ఉష్! నిమ్మళంగా మాట్లాడు వింటాడు,
అందుకేలేరా!

ఏడు: సరేలేండమ్మా.

నాంచా: వత్తి తంపులమారి మనిషి! మా అన్నయ్య
మనసిరచేస్తాడునుమా!

ఏడు: సీతైం.

నాంచా: ఎలాగయినా తనకూతుర్ని మా సత్తిగాడి
మెడకు తగిలించాలని చూస్తున్నాడు.

ఏడు: అవునండీ! వచ్చీరాంగానే అయ్యగారితో ఆ
రాసకారితే మాటాడారు.

నాంచా: (ఆదుర్దాగా) మాట్లాడాడూ? అన్నయ్య
మన్నాడు?

ఏడు: నాను సరిగా ఇనలేదుగానండీ; మొత్తానికయ్య
గారు సరిగా సమాధానం చెప్పినట్లు లేరండీ.

నాంచా: హమ్మయ్య! ఒరేయ్ ఏడుకొండలూ!

ఏడు: అమ్మా!

నాంచా: ఎవరెంత తన్నుకుచస్తేహుత్రం, నా అన్న
నన్ను కాదంటాడటా?

ఏడు: ఎట్లాగంటారండీ!

నాంచా: ఆయనెంత బావమరిదయిలే మాత్రం...
ఆయినా ఇంకేం బావమరిదిలే! మా వదినతో నే
పోయింది వాళ్ళకూ మాకూ చుట్టరికం! ఏమం
టావు?

ఏడు: (అయివ్వతగా) సీతైం.

నాంచా: సరేగాని, బయటసంబంధాలేమయినా వస్తు
న్నాయా?

ఏడు: అయ్యో! రాకపోటం వేంటండీ? వకటారొండా!
వొందలు! వొచ్చేపొయ్యేవోల్లకి తెంపులేదంటే
నమ్మండి!

నాంచా: మరి మా అన్నయ్యేమంటున్నాడు?

ఏడు: ఉలక్కండా పలక్కండా అట్లానేవుండాను.

నాంచా: చూడు ఏడుకొండలూ! ఉబ్బొస్తుందంటే
ఎవరికయినా ఆశ కలగొచ్చు. అందుకేనే, ఏ
నిమిషా నెలావుంటుందో, ఆ కాస్తమాట అని
పించుకో నే వెడదామని వచ్చాను. ఏమంటావ్?

ఏడు: సీతైం. మా సెడ్డ మంచాలో సెనండీ.

నాంచా: మనమ్మాయిని చూచావుగా నువ్వు? ఎలా
వుంటుందంటావు.

ఏడు: యిల్లమ్మగోరి కేంవండీ? చినిమాటారలాగుం
టారు!

నాంచా: మా సత్తిగాడికి తగించేసంటావా?

ఏడు: ఎంతమాట! నూడముచ్చటెయ్యరుండీ జంట!

నాంచా: ఒరేయ్ ఏడుకొండలూ! నువ్వుకూడా మా
అన్నయ్యకు నచ్చజెప్పాలినుమా!

ఏడు: అంతకంటేనా అప్పుగోరూ!

నాంచా: మా చెట్టునకొసిన బాంపళ్లు తెచ్చాను. నాలు
క్కాయ లిస్తాగాని తీసుకెళ్ళి పిల్లలకు పెట్టుకో.

ఏడు: సీతైం.

నాంచా: సరే, లోపలకడదాం నకువ్. నారాయ
ణయ్యకు నైవేద్యం పెట్టాలిగా మరి!

ఏడు: సీతైం. తప్పేదేంవుండుండీ.

(ఇద్దరూ లోనికెగుతూంటారు. రామానుజయ్య
చూచావుడిగా బయటనుండి వస్తాడు.)

రామా: (బిగ్గరగా) ఒరేయ్ ఏడుకొండలూ!

ఏడు: నే నిక్కడే వుండాను బాబూ!

రామా: బండొచ్చేటయమయ్యింది. వాళ్ళొస్తారా!

ఏడు: ఓరు బాబూ?

రామా: రెడ్డొచ్చి మొదలాడన్నట్లుంది! (ప్రాద్దు
ట్నుండీ చెప్పిందెమిటా?)

ఏడు: గపితిలేదు బాబూ!

రామా: ఎందుకుంటుంది; వళ్లు క్రొవ్విలేసరి! మాధ
య్యగారొస్తారని చెప్పలేదటా?

ఏడు సిల్లెం. మరిసిపోయానండి.

రామా: ఏడవలేకపోయావు.

నాంచా: మాధవయ్యగారెవరన్నయ్యా?

రామా: (తడబడుతూ) ఆయన... ఆయన... ఆయనాకన్నే హితుడులే (ఏను కొండలుతో) ఒరేయ్! ఆ మంచమదీ లోపపెట్టి, రెండు కుర్చీలు అవీ తెచ్చివెయ్యి. ఆఁ, చూడు నాంచారమ్మా! కాస్త ఇల్లు వాకిలీ శుభంగా తుడిపించువ్వు. నేను నీ పనుల గ ర కెను తున్నాను. (అదుర్దాగా వెల్లిపోతాడు.)

నాంచా: (అర్థంగాని మొహంపెట్టి అలాగే నిలబడి వుంటుంది.

ఏడు: (కుర్చీలు తెచ్చి సజ్జతాంటాడు.)

నాంచా: ఒరేయ్ ఏడుకొండలూ! ఈ మాధవయ్య చేము డెవర?

ఏడు: మీకు తెలవజేంటప్పమ్మగోరూ? మాధవయ్య గోరంటే మానెడ్ల మోతుబరిలే! ఏడు తాలా కాల కెనురులేదు. నచ్చలకి నచ్చలు మూలుగు తున్నాయంట.

(మాడావుడిగా అంతా సజ్జతాంటాడు.)

నాంచా: (అనుమానంగా) అయితే ఇంతకీ ఆయనెందు కొస్తున్నాడు?

ఏడు: మీకు తెలవజేంటండీ! ఆయనండి పిల్లలతండ్రి గారుండీ!

నాంచా: (ఏనుగా) సరీగా చెప్పి చావరా?

ఏడు: ఇంకా నెప్పేదేముందప్పమ్మగోరూ! సమందం కాయం చేసుకోటాని కొత్తందారు.

నాంచా: ఆఁ!

ఏడు: అవునుండీ. మన సత్తెం బాబుగోరి కాయన కూతుర్ని తొరంట.

నాంచా: నిజంగానేనా ఏడుకొండలూ (అదుర్దాగా).

ఏడు: ఒట్టు! మీతోడు అప్పమ్మగోరూ!

నారా: (లోపలనుండి వస్తూ) ఏమిటా ఏడుకొండలూ మాడావుడి?

ఏడు: ఇయ్యాలో కొత్తన్నాడుబాబూ!

నారా: ఇయ్యాలవారెవరు?

ఏడు: మనసత్తెమయ్యగోరికి కాబోయ్యే మామగోరుండీ. మాడవయ్యగోరని, మానెడ్ల మోతు బరిలే! ఆఁ.

నారా: ఆఁ! ఏమిటా నువ్వు చెప్పేది నిజమేనా?

ఏడు: అవునుబాబో. ఇప్పుడేవత్తారు నూదురుగా.

నాంచా: (దుఃఖస్వరంతో) చూశావా నారాయణయ్య బావా? మా అన్నయ్య నా కెంత ద్రోహం చేస్తున్నాడో!

నారా: నేనెవరికి చెప్పకోను నాంచార మొద్దినా? (కుర్చీలో కూలబడతాడు.)

ఏడు: (సవ్వతూ) కకల్లకొకల్ల చెప్పకోండి.

నారా: ఛ! నోర్చుయ్ వెధవగాడివా! కొంపలు మునిగి మేమేడుస్తుంటే నీకు సవ్వలాటగావుండే!

ఏడు: సిల్లెం. (లోనికెడతాడు)

నాంచా: చూడు నారాయణయ్య బావా,

నారా: ఏమిటి నాంచార మొద్దినా?

నాంచా: సత్తిగాడు నాకా స్వయాన అన్న కొడుకు,

నారా: నాకు స్వయాన చెల్లెలి కొడుకు.

నాంచా: అవునా? మరివాడు నాకయినా అల్లుడు కావాలి; లేదా...

నారా: నాకయినా అల్లుడు కావాలి!

నాంచా: అంతేగాని పరాయికి పోవటం బాగుంటుందంటావా?

నారా: ఏ గాడిదంటాడు? అన్నవాణ్ణి చెప్ప తీసుకొట్టాలి.

నాంచా: మరి మా అన్నయ్య ధోరణిమాస్తే యిలా వుంది.

నారా: ధోరణిముందిలే! వేలకు వేలు కట్టా లొస్తుంటే...

నాంచా: అందుకని ఆయనవాళ్ళని వగులుకొంటాడా?

నారా: ఆ మాట మీ అన్నయ్య నే అడుగు!

నాంచా: అడ్డక్క నాకేం భయమా? నిలేసి యీ అడుగుతను.

నారా: అలాగన్నావ్ బాగుంది. కావాలంటే నేను కూడా నీకు తోడు నిలబడతాను.

నాంచా: నీకు చెప్పొచ్చేది. అదే.

నారా: ఏదీ?

పిట్ట పోరు

- నాచా : ఇప్పుడు మన మిద్దరం ఒక్క మాట మీద నిలబడి, ఆపచ్చే మాధవయ్యగారితో అన్నయ్య వియ్య మందకుండా చూడాలి.
- నారా : ఓ! తప్పకుండా. గట్టిగా నిలబడి ఆడుకుదాం. ఆడుకుదా మేమిటి, పోట్లాడుదాం.
- నాచా : అలా జేస్తే తగ్గవుత మన విషయం...
- నారా : ఆఁ, దానికే మొచ్చేలే! నీ పిల్లయితే వకటి నా పిల్లయితే వకటినా నాంచారమ్మొదివా?
- నాచా : నీ కడుపు చల్లగా నూరెళ్ళు (బతుకు నారాయణయ్య బావా!
- నారా : సరేగాని, నాంచారమ్మొదివా! నాకడుపులో దేముడు గోలపెడుతున్నాడు. అన్నతెప్రాణిని మరి!
- నాచా : ఆయ్యో! నా మతిమండిపోను. వెళ్ళవ పోదీలోపడి ఆమాటే మరిచిపోయాను. పదపద. (ఇద్దరూ లోనికి వెడతారు. కొంచెమాగి బయట నుండి రామానుజయ్య ఆయన వెనుక నే పేరయ్య వస్తాడు. పేరయ్య వేషం చెప్పట, చంకలో చింకి గొడుగు, చేతిలో సంచీ, చింకి కోటు, కొద్దిగా మాసినగడ్డం.)
- రామా : రాండి. రాండి. ఇలా కూర్చోండి.
- పేర : (కర్చి మీద కూర్చుంటాడు. ఏడు కొంపలు లోపలనుండి వస్తాడు.)
- రామా : (బిగ్గరగా) ఒరేయ్ ఏడుకొంపలూ!
- ఏడు : నేనిక్కడే వుండనుబాబూ!
- రామా : ఆ సంచీ ఆదీ లోపల పెట్టు.
- ఏడు : సి త్తం. (పేరయ్యవంక చూచి) దండాలు మాధ వయ్య గారూ!
- పేర : (వెకిలిగా నవ్వుతూ) నేను మాధవయ్యగారికి స్వయాన బావమరిది. నా పేరు పేరయ్యం బాగు.
- ఏడు : అట్లాగా? చమించండి బాబూ! మా ఆయ్యగారు మాధవయ్యగా రొత్తారంటేను...
- పేర : అవును. వారు రాత్రిబండిలో తప్పక రాగలరు
- ఏడు : సి త్తం.
- రామా : నువ్వెళ్ళి పేరయ్యగారికి వేడినీళ్ళు తోడరా ఏడుకొంపలూ! (లోనికి వెళుతాడు)
- ఏడు : సి త్తం (వెళ్ళి బోతుంటాడు)
- పేర : ఇనుగో కొంపలూ! (నెమ్మదిగా పిలుస్తాడు.)
- ఏడు : నా పేరు ఏడుకొంపలండీ!
- పేర : ఆఁ అజే అదే. నాకు సరిగా శుభులేగులే, యేమీ అనుకోకు.
- ఏడు : పరవాలేను లెకండి.
- పేర : ఇనుగో ఆబ్బాయ్! మాట. (ఒళ్ళు గొక్కుంటూ ఉంటాడు)
- ఏడు : అయ్యా.
- పేర : ఇలా దగ్గరగా రా.
- ఏడు : (నగ్గరగా వెళతాడు)
- పేర : నీళ్ళు కొంచెం వేడి జాస్తేగా వుండాలి నుమా! (నెమ్మదిగా చెబుతాడు)
- ఏడు : హీ హీ తావరగా నుంచేంటి పేరయ్యగారూ!
- పేర : హువ్! బిగ్గరగా అనకోయి బాబూ! నువ్వేవో మంచివాడివని చెప్పకొంటే...
- ఏడు : పరవాలేదు లెకండీ. (సంచీ తీసుకొని వెళు తాడు)
- రామా : (లోపలనుండి పొగాకుతో వస్తాడు.) చుట్ట కాలుస్తారా?
- పేర : వకప్పుడు కాలేవార్యుగో వాడినేలెండి (జేటు లోనుండి పొగుం పెట్టి తీసి) (ప్రస్తుతం ఈ సంగ థంలో సభ్యుడినయ్యను. (పట్టు పీలుస్తాడు)
- రామా : మాధవయ్య బావగారుకూడా ఈ బండిలో నే వసారనుకొన్నాను. (చుట్ట ముట్టిస్తాడు)
- పేర : తప్పక వచ్చివుండే వారేండి. అనుకోకుండా రాత్రి మంత్రులుగాను దయచేశాగు ఎలక్షన్ సీజన్ గదండీ! వారిని పొగడంపే వరకూ వుండాలిగా మరి?
- రామా : ఆయ్యోకొదు మరి! పెద్దవారితో పనయ్యే. రాత్రికయినా తప్పక వస్తారంటారా?
- పేర : మా మాధవయ్య బావ మాట తప్పటం, అటు చూడ్యు డీబాడిస్తేనే!
- రామా : చి త్తం చూడండి పేరయ్యగారూ!
- పేర : అయ్యా!

రామా : నూ అబ్బాయినిగురించి నే చెప్పకోవటం అంతగా బాగుండదనుకోండి—

పేర : ధర్వాతేదు; సెలవివ్వండి.

రామా : నిజంగా మావాడు బుద్ధికి బృహస్పతి అంటే నమ్మండి.

పేర : చిత్తం ఊరు గొప్ప గోడలే చెబుతాయిగదా!

రామా : ఇక అందం విషయంలో.....ఆ విషయం నేను చెప్పనలవలేదు. రండి కావాలంటే అబ్బాయిపోతో ఇక్కడేవుండి.

పేర : అబ్బరేదు కూడా. మిమ్మల్ని చూస్తే అబ్బాయి రూపం నాకల్లిల్లో మెదులుతోంది సుమండి! ఆ బంగారు ఛాయ, ఆ విశాలమయిన నదురు, చెంపకు చారుజేసి కళ్ళు ఆ ఒడ్డు పొడుగు బహో!

రామా : (పోలిపోయి) చూచినట్లుగానే వర్ణించారు.

పేర : మరేమిటనుకొన్నార మన బుర్రంటే! కర్మ గాలి ఈరోజు నీ స్థితి కొచ్చానుగాని. చిన్నప్పుడు మా తాతగారంటుండే వాడు— “ఒరే పేరినీడూ! నీ తెలివి తేటలముందురాజాజీ కూడా పనికిరాడురా! నీరాతబాగుంటే, స్వతంత్ర మొచ్చిన తర్వాత నువ్వ తప్పక మంత్రి వయితీరతావురా” అని.

రామా : అవును. అంతటి అర్జును గాకపోలేదు.

పేర : అదృష్టశ్రేణి మనచేతిలోనుండి తొలగిపోయి యిలా విడుస్తున్నాను.

రామా : ఇప్పుడు మాత్రం తమ కొచ్చిన లోజేమిటి తెండి.

పేర : సరే, అవన్నీ తరువాత ముచ్చటించుకోదాం. (పొడుం పట్టుపీల్చి) ఇక ఆసలు విషయానికి వద్దాం. రామానుజయ్యగారూ! మన స్థిర చరాస్తుల భోగట్టా కొంచెం యిస్తారా?

రామా : తప్పకుండా. నవరత్నములను సుక్షేత్రం వకనలభై ఎకరా లుండండి.

పేర : అయ్యా!

రామా : పోతే రెండేకరాలుమామిడితోట, ఈ ఇల్లు.

పేర : ఊర సెలవివ్వండి (బుర్రాడిస్తాడు.)

రామా : ఏదో తమ దయవల్ల కొద్దో గొప్పో నిలక లోనే వున్నామనుకోండి.

పేర : సంతోషం.

రామా : క్రిందటి సంవత్సరం సరీగ్గా ఈరోజుల్లానే మా ఇంటావిడి దేహం చాలించింది.

పేర : విచార కరమయిన విషయం.

రామా : అందుచేత వాడినొక ఇంటివాడిని చేస్తే భారం తీరిపోతుంది. ఆ తర్వాత రామాకృష్ణ అనుకొంటూ హాయిగా.....

పేర : కాదుమరీ!

రామా : చూడండి పేరయ్యగారూ!

పేర : చిన్నవాణ్ణి. తమ్ముడూ అని పిలిచినా యిబ్బందిలేదు.

రామా : ఏదో లోకాచారా న్ననుసరించే గాని, కట్నాలు కానుకలు విషయంలో నా కంటేగా పట్టింపులేదు సుమండీ.

పేర : చిత్తం.

రామా : డబ్బు శాశ్వతమా చెప్పండి? గుణగణాలు, సాంప్రదాయాలు ముఖ్యం గాని.

పేర : ఎలాగయినా తెలిసినవారు.

రామా : ఈమధ్య మరీ వచ్చేపొయ్యే సంబంధాలకు తెంపులేకుండా వుంది సుమండీ! నలభై వేలిస్తామని, యాభై వేలిస్తామని డబ్బొస్తోంది గదా అని అడ్డమయినవాళ్ళతో చేయి కలుపుతామా!

పేర : ఛాఛా! అందులోనూ తమరా?

రామా : మాభవయ్యగారి మంచి చెడ్డలు విన్న తర్వాత నాకు, ఆసలు వేరే సంబంధం వేవుకు మనసు పోవటంలేదు.

పేర : చిత్తం.

రామా : చూడండి తమ్ముడుగారూ! మనలోమాట...

పేర : నిరభ్యంతరంగా సెలవివ్వండి.

రామా : ఇలా అడుగుతున్నందుకు మరొకవిధంగా ఆసుకోకు—

పేర : వ్యవహారం నిర్మోహమాటంగా వుండాలనే వాళ్ళ జాబితాలో నేను ప్రథముణ్ణి.

పిట్ట పోరు

రామా: ఆఁ, మనబావగారు...ఎంతవరకూ తూగగల రంటారు?

శేర : మీ అంక చెప్పండి?

రామా: వారి ఉద్దేశ్యం తెలియాలిగా?

శేర : చూడండి అన్నయ్యగారూ! ఇదింతా మోజును బట్టి వుంటుందిగాని ఈ పెళ్లికి మార్కెట్టులో ధరలకు పరిమిలేమిటి?

రామా: బాగా అన్నాడు.

శేర : మీ హోదా ననుషరించి, మీకు చిన్నతపం లేకుండా, మీరు తృప్తిపడేలా మా బావతో పలికించేవాణ్ణి నేనున్నానుగా! నన్ను కాస్త కనిపెట్టి వుండాలిగాని...

రామా: అలాగన్నారు బాగుంది. ఇక నే నేం చూట్లాడను.

శేర : ఇప్పుడు చెప్పండి మీ ఉద్దేశ్యం?

రామా: ఏమయినా ఒక ముప్పుయివరకూ...

శేర : ఖాయం.

రామా: ఏమిటి? (పొంగిపోతాడు.)

శేర : ముప్పుయికి చిల్లిగవ్వ తక్కువగాకుండా పలికించటం ఖాయం! మరి నామాట...(ననుకు తాడు.)

రామా: (సంతోషంగా) ఫర్వాలేదు. అదగండి.

శేర : పెద్దలు! తమకే సెలవివ్వటం బాగుంటుంది.

రామా: (చిరునవ్వుతో) ఒకటి! సరా?

శేర : పిల్లలు గలవాణ్ణి.

రామా: నేనయినా చిన్న చూపు చూడలేదుగా?

శేర : అబ్బే ఎంతమాట! కాని.....ఇంకొక అరకొరదామనుకొన్నాను.

రామా: సరే. అలాగే.

శేర : (సంతోషంగా పొడుంపీల్చి) ఇంకెందుకు లగ్నం నిశ్చయించుకోవటమే తరవాయి..... హాచ్చి (తుమ్ముతాడు.) కాని ఒక్కమాట.

రామా: చెప్పండి.

శేర : వ్యవహార మంతా సవ్యంగా నేను నిడుతు కొస్తాను. మీరుమాత్రం తొందరపడకండి.

రామా: (నవ్వుతూ) తొందరా? అది మన ఇంట్లో వున్న ఏడుకొండలకూడా లేదే!

శేర : చిత్రం.

రామా: నాకు జపంచేసుకొనే అలవాటొకటుంది. మీరు కొంచెం విశ్రాంతి తీసుకోండి: ఒకేయ్ ఏడుకొండలూ! (అరుచుకొంటూ లోనికెళతాడు).

నారా: (నెమ్మదిగావచ్చి) నమస్కారమండీ

శేర : నమస్తే. తమరు.....

నారా: రామానుజయ్య నాయుడిగారికి స్వగృహం బావమరిదినిలెండి...మాచెల్లెలనే వారికిచ్చాం.

శేర : సంతోషం.

నారా: చూడండి. మీ పేరమీటో నాకు తెలియనుగాని-

శేర : వాడేమి పేరయ్యంటాడు.

నారా: ఇనుగో పేరయ్యగారూ! మీకు తెవాటికి బండెన్నింటికి?

శేర : నాలుగింటి కనుకొంటాను. ఏం? మీరా బండికి నెడతారా?

నారా: నాకొ గ్రహచారం పట్టలేనుగాని, మీరు వెంటనే భోంచేసి బయలుదేరితే బండ్లను తుంది.

శేర : (తెల్లబోయి) అంటే.....

నారా: మీరిక్కడినుంచి వెంటనే వెళ్ళిపోవాలి.

శేర : హి హి! సరసమాడుతున్నారా? (నెకిలిగా నవ్వుతాడు.)

నారా: (తీవ్రంగా) నిజంగానే అంటున్నాను.

శేర : అవునండి. మనీషిరం వగనకు బావమరదుల మవుతాం. అనండి అనండి ఫర్వాలేదు.

(నవ్వుతాడు.)

నారా: (స్థాయిపెంచి) పేరయ్యగారూ! పరిహాసం గాదు.

శేర : (తగ్గి) చిత్రం. నాకేం అర్థంగావటం లేదు.

నారా: లేకపోతే, పిల్లడికి మేనరికముండగా, తరుదు నంటూ పిల్లనివ్వటానికొచ్చారా?

శేర : (అర్థంగానట్లు చూస్తుంటాడు.)

నారా : ఏం అర్థంగాలూ? విపులంగా చెబుతా వినండి నేను పిల్లవాడికి మేనమామని. నాదగ్గర పెళ్ళికు కొచ్చిన పిల్లవుంది. మా అమ్మాయి వుట్టిందగ్గర్నుండీ, మా సత్యానికనే పేరుపెట్టాం.

ఇప్పుడు మా బావ డబ్బుకోసం గడ్డితిని, మీమీ సంబంధాలు చూసున్నాడు దీనికి పిల్లవాడి ఆమోదముంది ఏమాత్రంలేదు. వాడెప్పుడూ వా అలుడే! కాన నవోశయా, మీరు వచ్చిన దారి నే దయచేయ్యించి చెబుతున్నాను.

పేర : మరి..... (ఏదో చెప్పబోతాడు)

నారా : (సీయస్ గా) మరి లేదు గిరి లేదు. వచ్చినందుకు సుష్టుగా భోంచేసి బండెక్కండి. లేదా... (పట్టు బిగించి పిడికిలి చూపుతాడు.)

పేర : (నలుకుతూ) ఆలా గేసండి.

నారా : లోనికి రెండడుగులు వేసి, వెనక్కు తిరిగి పేరయ్యగారూ!

పేర : అయ్యో!

నారా : మీరు భోంచేసేసరికి జబ్బా వచ్చి వాక్కిల్లో వుంటుంది. మీరు మా బావతో ఈ గొడవేమో చెప్పకుండా..... ఏం తెలిసిందా? (గద్దిస్తాడు)

పేర : చిత్తిం. విపులంగానే చెబుతున్నారుగా! తప్పకుండా ఎక్కుతాను.

నారా : (దగ్గరగావచ్చి) మా బావతో ఈ విషయం చెప్పాకో... మీకు మరి తెనాలిజేరే ఆశ వుండదు.

పేర : (భయపడుతూ) చి. చిత్తిం. అంతవరకూ అఖ్లరేగులెండి. (లోపలనుండి నాంచారమ్మ కంఠం వినిపిస్తుంది.)

నాంచా : అదీ చూస్తా. నా కంఠంలో ఊపిరుండగా ఆ ఇచ్చేవాడెలా యిస్తాడో; చేసుకొనేవాడెలా చెసుకొంటాడో.

రామా : (లోపలనుండి) ఇదుగో నాంచారమ్మతల్లీ! నీకు పుణ్యముంటుందిగాని, పరాయి పెద్దమనిషి ముందు నా పరువు తీయబోకు.

నాంచా : (దగ్గరగా) ఎవగుంటే నాకేం భయమా? ఆ పెద్దమనిషి నే అడుగుతాను; ఇది న్యాయమే నేమో?

పేర : (నారాయణయ్య వంకచూచి, ఆ గొడవేమిట న్నట్లు సైగజేస్తాడు.

నారా : పిల్లవాడి మేనత్త. ముందు నిన్ను పాగనంపితే తర్వాత ఆ విషయం చూచుకొంటాను. మీరు

మాత్రం ప్రయోజనస్వాహం లో వుండండి. (బయటకు వెళ్ళిపోతాడు.)

పేర : హమ్మయ్య! (కుర్చీలో చితికిలబడతాడు)

నాంచా : (మెగుపులావచ్చి) ఇదుగో ఏమయ్య పెద్దమనిషీ! నువ్వేం ఆపిల్లల్ని కనుక్కోలా? నీ పిల్లలాంటిదిగాదూ నా పిల్లమాత్రం? నీ కేమయినా జ్ఞానముంటే, మేనరికముండగా పిలనిస్తానని వనావా?

పేర : (ఇంతసేపూ మాటలిపోతుంటాడు. కొంచెం లేరుకొని) ఇదుగో తల్లీ! భవానీదేవి!

నాంచా : నా పేరు నాంచారమ్మ.

పేర : ఏ అనాచారమ్మవయితే నాకేంగాని, మీ గొప్పతనమీ నాకు తెలియవు. నాబుద్ధి గడ్డితిని ఇక్కడకు వచ్చాను. వచ్చినందుకు బాగా కాస్త జరిగింది. దయచేసి ఎన్నేమీ అనకండి తల్లీ! నే నిప్పుడే వెళ్ళిపోతున్నాను.

నాంచా : వుంటానంటేమాత్రం వుండనిచ్చేదెవరే! (లోపలకు చూస్తూ) ఒరేయ్ ఏకుకొండెలా!

ఏకు : (లోపలనుండి) ఓయ్ వత్తున్నా. (వచ్చి) ఏం బప్పుచ్చుగారూ?

నాంచా : లోపల పేరయ్యగారి సంచీ వుందిగాచాలు. తెచ్చి వారికివ్వ.

ఏకు : దిరీసు మాగుసుకుంటార బాబూ?

నాంచా : ఏదోవంటితగలడతల్లీ, నీకెందుకు; తెచ్చివ్వ

ఏకు : (పేరయ్యతో) ముందు తానం నెయ్యిండీ.

పేర : (ఏదో చెప్పబోతాడు. కాని, నాంచారమ్మ వంకచూచి ఆగిపోతాడు.)

నాంచా : తెచ్చిక్వరాఅంటుంటే... (గదమయిస్తుంది)

ఏకు : సిత్తిం. (అనుమానంగా లోనికెడతాడు.)

పేర : (గొంతు సవరించుకొని) ఇదుగో కనకదుర్గమ్మగారూ!

నాంచా : నా పేరు నాంచారమ్మయ్య బాబూ!

పేర : ఏదయితేంలెండి. కాని ఒక్కమాట.

నాంచా : ఏమిటది?

పేర : నేను వెళ్ళిపోవటం ఎలాగూ భయపడుకొండి. కాని...

నాంచా : కాని?

పిట్ట పోరు

పేర : పన్నెండు చాటుతోంది-ఇది మాస్తే పల్లెటూరు
భోజన హోటళ్ళేమీ యిక్కడ వున్నట్లు లేదు-
అందుచేత...

నాంచా : (తీవ్రంగా) అందుచేత?

పేర : అహ ఏం లేదు...

నాంచా : ఇరుగో పేరయ్యగారూ! ఈ తంతులన్నీ
నాకు తెలుసుగాని, ఇలా దారిద్ర్య బాధ్యు
దానయ్యలందరినీ మేపిలే, రేపు నా కూతురు
బాచ్చెప్పట్టుకు తిరగాల్సిందే! ఆపస్వలేం ఉడ
కవుగాని దయ చెయ్యండి.

పేర : చిత్తం. భోజనాని కిబ్బందని...

నాంచా : మరేం ఫర్వాలేదు. ఒక్క పూటకేం పుట్టి
మునగదులే. (ఏడుకొండలు సంచితో వస్తాడు.)

నాంచా : (పేరయ్యతో) తీసుకోండి.

పేర : (తీసుకొని లోనికి చూస్తూంటాడు.)

నాంచా : 20డికి బయలువుతోంటే, ఇంకా అటు
జూస్తా వేముక్త్యు?

ఏడు : ఏంటి పేరయ్యగారూ ఎల్లిపోతారా?

నాంచా : నువ్వు నోరు మూసుకొని లోపలి కళ్ళారా
ఏడుకొండలూ.

ఏడు : నిత్రం. (లోనికికళతాడు.)

నాంచా : ఇక కదలవయ్య దేముడా.

పేర : అహ. ఎంతేను. నాయుడుగారితో చెప్పి
పోదామని.

నాంచా : విముక్తుర్రా. నే చెబుతాననే వెళ్ళు. ఆయన
జపంమీగున్నాడు.

పేర : అలాగే (నెమ్మదిగా వెళుతుంటాడు)
(లోపలనుండి రామానుజయ్యగారు అదుర్తగా
వస్తాడు. ఆయన వెనుక నే ఏడుకొండలు
వస్తాడు.)

రామా : ఆర ఆర! అదేమిటండీ పేరయ్యగారూ!
ఎక్కడికి?

పేర : (ఆగ) ఎక్కడికో వెళ్ళే గ్రహచారం నాకేం
బటింది? నా ఇంటికే వెళుతున్నాను. (వెళ్ళి
పోతాడు.)

రామా : (దగ్గరగా వెళ్ళి బ్రతిమాలుతూ) మా అపరాధ
మేమయినా వుంటే మన్నించండి.

పేర : మీ తప్పేమింది బాబూ! ఈ ఇంటికే రావటం
నాదే తప్ప. సెలవు. (వెళ్ళిపోతుంటాడు.)

రామా : (చెయ్యి పట్టుకొని) ఆగ్రహించకండి. విషయ
మేమిటో చెప్పండి. (నాంచారయ్యతో) ఏమి
టమ్మాయ ఇవంతా? నువ్వేమైనా అన్నావా?

నాంచా : ఏమన్నా అనటమేం? వెళ్ళిపోమ్మన్నాను.
రామా : ఆర!

నాంచా : ఏం ఎందుకనను? నా కూతురు నుఖం చె
గొట్టటానికి తయారవలా ఈ పెద్దమనిషి?

రామా : (పట్టలేని కోపంతో) ఛా! నోయ్యయ్. నా
ఇంటి కొచ్చిన పెద్దమనిషి నవమానిస్తావా?
(పేరయ్యతో) పేరయ్యగారూ! మీకు
కొవలిసింది నేను. వ్యవహారమంతా నాది. ఎవరే
మంటే మీ కెందుకు? మీరు వెళ్ళకండి.

పేర : ఇంత అవమానం జరిగిం తర్వాత.....

రామా : అందుకు నన్ను తీమించండి. (చెతులు పట్టు
కొని) ఇని చెతులుగావు.

పేర : ఆర ఆర! అంత మాటనకండి. పెద్దలు! ఆయినా
కుర్రవాడికి మేనరికముంపగా.....

రామా : అవన్నీ మీ కెందుకు? నా ఇష్టమయి నేను
పిలిచానుగా!

పేర : చిత్తం.

నాంచా : అయితే నువ్వు సత్రిగాడికి నా పిల్లను చేసుకో
వటా అన్నయ్యా? నన్నింత మోసం కేస్తావా?
(ఏడుస్తుంది.)

రామా : ఏమిటి మోసం? నీ పిల్లని చేసుకొంటానని
ఎప్పుడయినా హామీ యిచ్చావా? పేరయ్య
గారూ! మీరు లోనికల్లి స్నానం చెయ్యండి.
తీసుకళ్ళారా ఏడుకొండలూ!

ఏడు : రాండిబాబూ! (పేరయ్య, ఏడుకొండలూ లోని
కడతారు.)

నాంచా : అయితే నువ్వు సత్రిగాడికి నాపిల్లని చేసు
కోవటే గదురా అన్నయ్యా?

రామా : నీ కలాతోస్తే అలా గనుకో.

నాంచా : (గుఃఖస్వరంలో) అయితే ఈ నిముషనే,
నీ వాక్కుతోనే, ఈ కొస్త ప్రాణం తీసేసు
కొంటా. ఇంకా బ్రతుకెందుకు?

నారా : (బయటనుండి వచ్చి) ఆఁ ఆఁ! అడమిటి నాంచారమొదినా; అలా దిగజారిపోతావేం చచ్చేం సాధిసావ్ ?

నాంచా : ఇంకా నే బ్రతికేందుకు నారాయణయ్య బావా ? నా అన్నకే నేను విషమయిపోయావు ను ! (చీడేస్తుంది.)

నారా : ఏమిటి విశేషం బావా ?

రామా : (మాట్లాడడు, కుర్చీలో కూర్చుని చుట్ట ముట్టిస్తాడు).

నారా : ఏం బావా మాట్లాడవు ?

రామా : ఏం మాట్లాడాలి ?

నారా : మీ చెల్లెలు గొడవేమిటా అని ?

రామా : గొడవేమింది ? నువ్వే చెప్పవోయ్ పెద్దమనిషిని. నా ఇంటికొచ్చిన పెద్దమనిషి నవమానించటం సబబేనా ?

నారా : ఎవరిని ?

రామా : ఆ పేరయ్యగారు, నాతో సంబంధం స్థిర పర్చుకొంటాని కొచ్చారని, ఆయన్ని నానా మాటలు అని, ఇంటినుండి వెళ్ళిపోమ్మంటుందా? ఇదేమయినా సబబేనా !

నారా అడమిటి నాంచారమొదినా ! అంతతొందర పడితే యెలా ?

నాంచా : నువ్వు ఆలాగే అంటావేం నారాయణయ్య బావా ? మనిద్దరం అనుకొన్నదేగా ?

రామా : ఏమిటి ? ఇందులో నీ ప్రాతికూడా వుందా నారాయణ మూర్తి ! సరే! చూస్తాను, మీ రంతా తన్నుకచచ్చినా సరే; నా కొడుక్కి మాధవయ్యగారి సంబంధ మే ఖాయం.

నారా : కాస్త ఆలోచించి మాట్లాడుబావా ? అంతా నీ ఇష్టమే నేమిటి.

రామా : కాక ? మీ ఇష్టమా ? నా కొడుకు పెళ్ళికి...

నారా : అడే నీ కొడుకు వప్పుకోవద్దా అని,

రామా : నా కొడుకు నా మాట కాదంటాడా ?

నారా : సరే. అదీ చూస్తాను, పద నాంచారమొదినా.

నాంచా : ఎక్కడికి ?

నారా : ఈయనతో మనకేమిటి ? ఆసలువాడు వాడినే అడుగుదాం. సత్తిగాడిదగ్గరకే వెళదాం పద.

రామా : వెళ్లిండి. ఎక్కడికయినా వెళ్లిండి. ఎవరలా చచ్చినా సరే! నా కొడుక్కి మాధవయ్యగారి సంబంధమే ఖాయం.

నారా : సరే నేనూ చూస్తాను. నువ్వెలా ఈ పెళ్ళి జేస్తావో ? (లోని కెళతాడు పేరయ్య. ఏడు (కొండలు లోపలనుండి వస్తాడు.)

రామా : ఇదుగో పేరయ్యగారూ !

పేర : బాబూ !

రామా : రాత్రి బండికి మాధవయ్య బావగా రాస్తే సరే ! లేకపోతే రేపుదయమే మనం తెనాలి వెడదాం.

పేర : చిత్తం

రామా : ఆక్కడే వ్యవహారం ప్రైసలు జేసుకొని, ముహూర్తం పెట్టిద్దాం. ఈ నెలలో పెళ్ళి జరిగి తీరాలి.

పేర : ఆలాగే !

రామా : రామానుజయ్యనాయుడంటే అల్లాటప్ప అనుకొంటున్నాడు! నా కొడుకు పెళ్ళికి కూడా నా ఇష్టం కావటం! ఒరేయ్ ఏడుకొండలూ!

ఏడు : నా నిక్కజే వుందాను బాబూ!

రామా : పోస్తాఫీసుకెళ్ళి, ఒక కవరుతీసుకరా. వెంటనే రమ్మని అబ్బాయికి వుత్తరం రాయాలి. ఇంక, (చిల్లరతీసి యిస్తాడు) (ఏడుకొండలు వెళ్ళబోతుంటాడు)

ఒరేయ్ ఏడుకొండలూ!

ఏడు : అయ్యా!

రామా : వద్దులే రా, కవరయితే లేటవుతుంది, ఏకంగా వైరిద్దాం.

ఏడు : సిద్ధం.

నారా : (లోపలనుండి సంవీతో వచ్చి) నేవెడుతున్నా నాంచారమొదినా.

నాంచా : నేను మాత్రమిక్కడెందుకు? నేనూవస్తాను, వుండు కలిసే వెళదాం. (లోనికెళ్ళుకుంది)

రామా : వెళ్ళండి. నిశ్చేపంగా వెళ్ళండి. నన్నే బెదిరిస్తారా?

ఏడు : అడేందిబాబూ! పెల్లమ్మగోరు.....

రామా : ఏడుకొండలూ!

పిట్ట పోరు

ఏడు : ఆయ్యో!

రామా : నువ్వు నోరు మూసుకో కాస్తేవు.

ఏడు : సిద్ధం.

పేర : కాని చూశారు అన్నయ్యగారూ!

రామా : ఏమిటది?

పేర : తొందరపడి అయిన వాళ్ళను.....

రామా : మీకు తెలియదురాకోండి పేరయ్యగారూ!

పేర : చిత్తం.

(నాంచారమ్మ టంకుతో తిరిగి వస్తుంది.)

నాంచా : పద నారాయణయ్య బావా. తోడబుట్టిన దాన్ని ఉనుగునుపించి ఏం బావుకుంటాడో చూస్తాను.

ఏడు : భోజనం నెయ్యిండి అప్పమ్మగారూ!

నాంచా : ఇంకా ఈ కొంపలో గంగ ముడతానట్రా!

రామా : మంచిది. (నారాయణయ్య, నాంచారమ్మ విశ్లేషణకుంటారు. బయటనుంచి పోస్టుమేన్ కేక వినిపిస్తుంది.) నారాయణయ్య, నాంచారమ్మను ఆగమని నైక జేస్తాడు.

రామా : వుత్తర మేనో వచ్చింది లాగుంది చూడరా.

ఏడు : (బయటకెళ్ళి కవరుతో తిరిగిస్తాడు) ఇదుగోండి.

రామా : (అందుకొని, పరిశీలించి) అబ్బాయ్ రాకాడు!

ఏడు : ఏం రాకారు బాబూ?

రామా : ఉండరా చదవండి!

(చింపి చూస్తాడు. ఒక ఉత్తరం, ఫోటో వుంటయ్. అదుర్దాగా ఉత్తరం చదివి) కొంప మునిగిందివా ఏడు కొండలూ!

(బిగ్గరగా అరచి కూలబడతాడు.)

ఏడు : ఏంది బాబూ!

నాంచా : ఏమిటా అన్నయ్య?

నారా : ఏం జరిగింది బావా?

పేర : ఏమిటండి విశేషం? (అంతా అదుర్దాగా బిగ్గర కొస్తారు)

రామా : ఏం చెప్పను నారాయణయ్య! నీ అల్లుడు నాకొంప నిలుపునా ముంచాడు.

నారా : ఏం జరిగింది బావా?

రామా : ఏం జరగకూడదో, అదే జరిగింది. యిటు చూడు. (తెలురందిస్తాడు.)

నారా : (అందుకొని లోలోపలే గబగబా చదివి) ఆరి

పిడుగా! ఎంతపని జేశావురా!

నాంచా : ఏమిటి నారాయణయ్య బావా?

ఏడు : నైకి సదవండి బాబూ.

నారా : ఇంకా చదివే జేయండిరా ఏడుకొండలూ! మీ సత్తెంబాబు ఒక కాలేజీ పిల్లని (కేమించి పెళ్ళి చేసుకొన్నాడట! ముంగుగా ఇంకే వాళ్ళ నాన్న వత్సకోడని పెళ్ళియింతర్వాత వుత్తరం రాకాడు.

ఏడు : ఆ!

నాంచా : నిజంగానా నారాయణయ్య బావా?

నారా : నీమీద ఒట్టు. నాంచారమ్మగివా ఇదుగో ఫోటో కూడా పంపాడు.

నాంచా : కొంప ముంచావు కవరా సత్తిగా! (ఫోటో మంటుంది.)

పేర : కాలమే చూరిందిలండి, ఈకాలంలో ఇలాంటివి సహజంగా జరిగిపోతూ నే వున్నాయి.

ఏడు : మొత్తానికి పిట్టపోరా పిట్టపోరా పిల్ల తిరిగింది లండి బాబూ! [తెర]

ఆర్థర సాయన శాల ముక్త్యాల, (కృష్ణా)

(స్థాపితము 1925.)

ప్రశస్తాయుర్వేదోపదముల
నిలయము. ఏ మందు కావలసి
నను మాకు వ్రాయుడు. నవ్వుక
మైనవి లభింపగలవు.

ఆయుర్వేదభూషణ

వేటూరి శంకరశాస్త్రి,

ఎ. ఎం. వ. సి.,

Consulting Physician

ఉ ప గూ హ న ము

శ్రీ శివశంకరశాస్త్రి

పూర్వార్థము

౧

ఎవరో యొక చోటుకాదు

ఇటీవలను జెప్పినట్టి
గాథ ననుసరించి యల్లు
కథన కావ్య మీ రచనము.

నత్యమైన, కాకున్నను
సంఘటనలు విన్నవారి
పెదవులపై దరహాసం
బుదయించుటయే తథ్యము.

సంఘటనం బాదియందు
సరసముగా సాగె, కాని
మధ్యమార్గమందు మిగుల
మందముగా నడచుచుండె.

వివిధగతుల రాగగాథ
విచిత్రముగ నొక్కనాడు
పరిణయోత్సవములోన
పరిసమాప్తి నొందెనంట!

౨

మందెవ్రాగహారమందు
మహీసురుల వంశమందు
పుట్టినాడు యోగ్యుడైన
పురుషోత్తమశర్మార్ముడు.

ఆంగ్లవిద్యతోపాటుగ
అధ్యయనము చేసినాడు
తండ్రికడన కొంత కొంత
తైత్తిరీయసంహితలో.

వేదములో వర్ణితమా
వివిధ దేవతాకృతులను
చిన్ననాటనుండి యతడు
చేయుచుండు మృత్తుతోడ.

పాఠశాలలోని విద్య
పరిసమాప్తి నొంది సంత
అవల నేమి చేయవలయు
నన్న చర్చ సాగజొచ్చె.

అంతలోన తండ్రి పోయె
అమ్మ చిన్ననాడే చనియె.
మిగిలె బంధువర్గమందు
మేనమామ యొక డతనికి.

మంథనలో పెంకుటిల్లు
మంచి పంటభూమియు గల
వతనికి, లేదేమాత్ర
మార్గికముగా లోపము.

అగ్రహారమందు కలరు
అయిదునూర్ల పట్టభద్రు
లందుచేత మేనమామ
ఆ చదువే చదువు మనియె.

అతడు పట్టభద్రుడైన
ఆత్మజాత నిచ్చి పెండ్లి
వైభవముతోడ జేయ
వచ్చు ననుచు మామకోర్కి.

3

మేనమామ కూతురైన
మీనాక్షి దేవి మీద

శ్మశాన కేదలోన చెప్ప
శక్యముకానట్టి ప్రీతి.

అనుదినమ్ము వీక్షించెడి
యభ్యాసమువలన ప్రీతి
కలిసిపోయె మానసములు
క్రమముగా నుభయులకును.

చనవువలన నడుమనడుమ
చమత్కారవాక్కు లాడి
గూఢముగా ముద్దులాడు
కుమారి చెక్కిళ్ళ నతడు.

ఎదుగుగా నరుగుచెంచు
నేని మేనమామకూతు
రుల్లాసముతో నలతిగ
నుపగూహన మాచరించు.

పిన్నవారి రాగనరణి
పెద్దల కభిమతమె కాన
ఘరిణయమ్ము నిశ్చయ మని
భావించిరి బంధుజనులు.

ఆమె జనని వాంఛితంబు
ఆయేడే పెండ్లిచేయ
మేనల్లుని చదువు ముగియు
మీద చేయ తండ్రి తలపు.

౪

పంపినాడు మేనమామ
భాగ్యనగర కలాశాల
లోన జేరి చదువు మనుచు
మేనల్లుని మంచినాడు.

అచటి కలాశాలలందు
అలభ్యమైపోయె తావు
చిత్రకళాశాలలోన
చేరినాడు తుదకు శర్మ.

శక్తికొంత, ప్రీతికొంత
స్వతస్సిద్ధముగ నె యుండు
కారణమున శిశుకళను
కడువడిగా నేర్పు కలిగె.

అచటి యొజ్జలెల్ల సిద్ధ
హస్త్యులైనవార లగుటజేసి
సహాధ్యాయులైనవారు
శ్రద్ధధాను లగుటవలన—

చిత్రకళాశాలలోని
జీవిత మాతనికి మిగుల
ఉద్యోగక ముత్తేజక
ముల్లాన ప్రదము నయ్యె.

చలికాలపు సెలవులలో
స్వగ్రామము చేరువరకు
ఈ విద్యాభ్యాసచరిత
మెవ్వరికిని తెలుప డతడు.

నిజము తెలిసి మేనమామ
నివ్వెరవా అంది యపుడు
కొంతవడికి తేప్పరిల్లి
కోపముతో ననియె నట్లు:

“కులీచోర్వి నురుడ వీవు
కులాలుండ వయినావా!
భావికామందు రాతి
ఘనివాడవు కానుంటివ!

ఉన్న యెడల నీ తండ్రియె
బహునొకో దీనికి? ని
విద్యావిషయములో నిక
విడిచినాను నా బాధ్యత!”

విరసవాక్యములకు శర్మ
విమనస్కుం డగుచు పోయి

గోదావరితీరంబున
కొంతతడవు విశ్రమించె—
కాంచి శిథిల విగ్రహములు
గౌతమేశ్వరాలయమున
స్వామి దర్శనమ్ము చేసి
నదనమునకు జేరినాడు.

“ఇంత ప్రాద్దుపోవు వరకు
ఎచట తిరిగినావు బావ?
అటులున్నా వెందుల?” కని
అదరముగ నడిగె కన్నె.

“మీ నాయన యే మనెనో
మీనా, విన్నావు కదా
చెప్పము నీవైన నిజము,
శిల్పవిద్య దూష్యంబా?”—

అ మాటల కఠోక్తి నె
అనునయనుస్వరముతోడ
“తనకు నచ్చు కార్యమునే
తత్పరతం జేయదగును.

“నాన్నమాట కేమి కాని
నా ప్రతిమను చేయుదువా?
మిగుల ప్రీతి శిల్ప” మనుచు
మీనాక్షి దేవి పలికె.

బాలపలుకు నమాయికపు
భాషణముల తెప్పరిల్లి
చిరునగవున శర్మ యామె
చెక్కిళ్లను ముద్దాడెను.

౨౫

మేనమామ, మేనత్తయు
మీనాక్షి దేవి కూడ
వారించుచు నున్న వినక
న్యగ్రామము విడిచె నతడు.

నిజకళ పురుషోత్తముండు
నిష్ఠతోడ నభ్యాసము
చేయుచు సక్రమముగానె
సిద్ధహస్తు డగుచుండెను.

భారతీయ శిల్ప చరిత
పౌరాణికగాథావళి
పాశ్చాత్యకలాచరిత్ర
పఠించుచునుండె నతడు.

చేతనిండ ధన ముండుట
చేత ప్రసిద్ధాలయములు
కళాక్షేత్ర దర్శనమ్ము
కావించును సెలవులలో

చిత్రలోకవిహారణంబు
చేయు నతని కప్పడపుడు
మీనాక్షి దేవి రూపు
మెలగుచుండు స్మృతిపథమున.

౨౬

అచట మంధేనాగహార
మందు తల్లి తమ తనూజ
పరిణయోత్సవమ్ముగూర్చి
భర్తను త్వరపెట్టుచుండె.

“అ న్వేషణ చేయుచున్న
ననుగుబిడ్డ వెండ్లికొరకు
యోగ్యుడైన వరుం డిచట
ఒకడు కూడ కానరాడు.”

“మేనల్లుడు చెంతనుండ
మీనాక్షికి వేరే వరు
డెందులకో? మీ వాక్కులు
ఎప్పుడు చిత్రముగ నుండు!”

అనెడి భార్యభాషణముల
కడ్డు వచ్చి భర్త యనియె :

“బొమ్మలు చేసెడివానికి
పుత్రిక నెట్లీయగలను!”

“ఇదియూ మీ సందేహం,
బింకేమో యనుకొంటిని.
పురుషోత్తమశర్మ కేమి
భూలోపమ, ధనలోపమ?

చేయవచ్చు సంపాదన
శిల్పకలామూలమున
మంచిపేరు వచ్చు ననుచు
మన మీనాక్షమ్మ మతము.”

ఇట్లు భార్య ప్రతివచనం
మ్మిచ్చినంత, యజమానుడు
ఏమి యనక శిరసు మాత్ర
మిట్టటు కదలించినాడు.

౭

పెట్టెలతో బుట్టలతో
పెద్దపెద్ద యట్టలతో
స్వగ్రామమునందు దిగుచు
స్వగృహము చేరె శర్మ.

పరిసమాప్తి చేసి విద్య
భాగ్యనగర కలాశాల
విడిచి వచ్చి మంధెనలో
విశ్రమింప దలచినాడు.

ఎనిమిదేండ్ల నారాయణ
ఎగురుచు నుల్లాసమునను
అమ్మ, బావ వచ్చినాడె
అనుచు తల్లితోడ జెప్పె.

“నాకు చేయితీరలేదు—
నారాయణ, మీనాక్షీ,
బావను పిలుచుకు రండని
పంపె జనని ప్రీతితోడ.

తెచ్చుకొన్న వస్తుచయము
తీర్చిదిద్ది, వారి వెంట
ప్రక్క వీధిలోని మామ
భవంతికిం జేరె శర్మ.

మేనత్తకు పట్టుచీర
మీనాక్షీకి నారాయణ
కెన్నెన్నో వస్తువులను
ఏర్పరించి యిచ్చినాడు.

కుశలాదిక మడుగు వెనుక,
గోదావరి కేగి వత్తు
అట్టె ప్రొద్దుపోవకుండ
నని పురుషోత్తము డరిగెను.

భోజనార్థ మతని బిలువ
బోయినపుడు రాత్రి కన్య,
“ఉండుండుము మీనాక్షీ,
ఒక్క-దాని మరిచినాను”—

అని యతండు పేటి తెరచి
అందలి ముత్తెముల దండ
దీసి యామె కంఠంబున
వేసి యప్రయత్నముగా—

వెనుకకు రెండడుగు లేసి
వీక్షించుచు నామె మోము
చిరునగవున ముందు కరిగి
చెక్కిలి ముద్దాడినాడు.

“పెద్దదాన నయినా” నని
పిల్ల పలుక లజ్జతోడ,
ఉల్లాసముతో నతండు
ఉపగూహన మొనరించెను.

౮

అత్త భాగ్యనగరవార్త
లడిగి, పెరుగు వేయువేళ

ప్రస్తావన చేసి నతని
పరిణయప్రవృత్తిగూర్చి.

కొంచె మవల గదిలోఁగల
గూగుచున్న మీనాక్షీ
దేవి యాక్షణమ్ము నందు
తేరె చూచుచుండె నతని.

“ఇంక నేను స్వతంత్రముగ
నెఱుటవైన నుండవచ్చు.
కాని మహానగరమందె
కాపురంబు లాభకరము.

“ఇంతవరకు లేదు కాని
యిపు డిపుడే మనసు పెండ్లి
మీది కొరగుచున్న దనుచు
మీనాక్షీని జూచినాడు.

తృప్తితోడ లజ్జతోడ
దీపించెను కన్నెమోము.
జననియు గ్రహించి వారి
నరఁకి మురిసిపోయె లోన.

౯

కరింసగరు కరిగి మరల
గ్రామమునకు వచ్చినట్టి
భర్తతోడ బిడ్డపెండ్లి
ప్రస్తావన చేసి భార్య.

“పట్టణాన రకరకాల
పడతుల నీక్షించునట్టి
అందగాడు పురుషోత్తము
డమ్మాయిని పెండ్లాడునా?”

“మీ రెరుగరు కాని స్వామి,
మీనాక్షీ పురుషోత్తము
లన్యోన్యము ప్రీతిమగు
లయినారని నాకు దెలియు.”

“పెండ్లి కింత త్వరయేటికి?
బిడ్డకు—ని కెరుక లేద?
వడసారము పదునాలుగు
వత్సరాలు నిండలేదు.”

శర్మవిషయ మన్నమున్న
చాల బిగిసియున్న భర్త
మెత్తబడుట చూచి భార్య
మిక్కిలి సంతోషపడియె.

భారతీయచిత్రకలా
ప్రదర్శనము జరుగగలదు
నాల్గునెలల గడువులోన
నాగపురిని అనుచు దెలిసె.

పత్రికలో ప్రకటనమ్ము
ప్రమోదమ్ము గూర్చి, శర్మ
సంప నెంచె శ్యామూర్తి
ప్రదర్శనకు అవధిలోన.

వివరించుచు శిల్పకళను
విగ్రహంపు లక్ష్యముగా
మీనను కూర్చుండబెట్ట
మేనత్త ననుజ్ఞ వేడె.

కొంత బెరుకుతోడ మీన
కూరుచుండె గాని, తొలుత
సిగ్గు వీడుకొలది నతడు
చెప్ప భంగి వహించెను.

“నీ ముఖమ్ము మీనాక్షీ,
నిండుదైన, ఇంచుకంత
దగ్గరదై కన్నుదోయి
తగ్గించెను సౌష్ఠవమ్ము”

అని కొలతలు తీసికొనుచు
ఆన్యమండలమున కతడు

ప్రారంభము చేసె నామె
ప్రతిరూపము మృత్తికతో.

నిర్మాణము ముగిసినంత
నీ భంగికి మెచ్చితిని
అతడు మీన చెక్కిళ్ళను
అలతిగ ముద్దాడినాడు.

మీన బాహులతిక లతని
మెడకును పెన వేసి కనులు
మూసి యతని పెదవులపై
ముద్దుగొనియె దీర్ఘముగా.

ఎటనుండియొ వచ్చినట్టి
యెనిమిదేండ్ల నారాయణ
సంభ్రమమున గాంచి, పోయి
జననితోడ జెప్పినాడు.

“అక్కకు బావకును పెండ్లి
అగును రెండు నెలలలోనె,
భార్యాభర్తలు వారలు :
జనివాడవు నీ కేటికి?”—

అనుచు తల్లి మందలించి,
ఆవల నేకాంతమందు
పుత్రికతో, నిన్ను తాక
బోవనీకు బావ ననియె.

అన్యదృష్టి లేక శర్మ
అధికనిష్ఠతోన శిన్స
నిర్మాణమునందు భూరి
నియుక్తాంతరంగు డయ్యె.

స్వచ్ఛంద కాంతశిలా
శకల మతని టంక హతికి
అనుదినమ్ము రమ్యదేవ
తాకారము దాల్చినాగె.

శిల్పమూర్తి పరిసమాప్తి
చెందినపుడు మీనాక్షీ
దేవి అక్కజంబుతోడ
దీని నామ మే మనియెను.

నీ పేరే యనుచు నామె
నిర్దపు చెక్కిళ్ళమీద
ఒలికించుచు ముద్దు, లామె
నుపగూహన చేసినాడు.

భద్రము కావించి మూర్తి,
“ప్రదర్శనమునందు నాకు
బహుమానము వచ్చువేని
ప్రణయినికే అర్పణంబు”—

అనుచు సరససూక్తు లాడి
ఆవల తద్విగ్రహమును
వ్యవధిలోనె నాగపురికి
స్వయముగ గొనిపోయినాడు.

అవల ‘ఉషోదేవత కే’
అఖిలభారతీయ కళా
ప్రదర్శనమునందు ప్రథమ
బహుమానం బిచ్చినారు.

స్వర్ణపతక మొకటి, రెండు
సహస్ర రూప్యముల ధనము
పురుషోత్తముడను శిల్పికి
పురస్కార మని తెలిసెను.

విశాలాంధ దేశమందు
విశుత గోదావరితట
నికట మంధెన్నాగహార
నివాసి యీ శిల్పి యనిరి.

ప్రతికలం దీ వార్తలు
పరియించుచు మేనమామ

హర్ష మొందె ప్రసిద్ధాంధ్రు
డల్లుడు కానున్నాడని.

“మేలమాడినాడ నాడు
మీనా, నీ తోడ ప్రతిమ
కుషోదేవతాభిధాన
ముంచితి : వైదికుడ కదా!”

“నీకు పెండ్లి యెప్పుడు బావ!”
“నెలలలోనె యనుచు నతడు
ఉత్సుకత్వ మొంది యామె
నుషగాహన చేసినాడు.

“నీకు రొమ్ముబిగుతు లేదు,
నేత్రమ్ముల సందులేదు,
ఉండునేని నీవు మీన,
ఉషోదేవతాకృతివే!”

అనెడి శిల్పి వాక్కులలో
ననురాగము గ్రహియింపక
అవ్యక్తంబైన భీతి
నా ముద్దయ యులికిపడియె.

వివాహమ్ము చేయ మామ
వేగిరిపడుచున్న, శర్మ
“త్వర యేటికి మామయ్యా,
తాళు డించుకంత” యనును.

ఎందులకో మీన యతని
యెదుట బడుటయైన గాని
మాటలాడుటైనగాని
మానుకొనియె నాటనుండి.

శర్మకు నన్నాననభలు
జలసాలును మొం డాయెను.
నడచుచుండ నిండుహర్ష
కల్లోలములో దినములు.

హాటకపతకమ్ము ద్రవ్య
మతనిచేతి కందినపుడు
మేనమామ యింటి కరిగి
మీనాక్షి దేవి కతడు—

వెద్దవారు చూచుచుండ
ప్రీతితోడ సమర్పింప
యత్నింపగ పురుషోత్తము,
డామె నతని వారింఁచెను.

తప్ప తప్ప స్వీకరించు
తల్లియని తల్లి పలుక
అలుక కన్య నివారింప
నప్రతిభుం డయ్యె శర్మ.

ఇది యంతయు గమనించుచు
ఎనిమిదేండ్ల నారాయణ
ఒక్కసారి పెద్దలగని
బిక్క మొగము వేసినాడు.

ఉత్తరాద్ధము

౧.

ఆవల నొక వారమునకు
హనుమకొండనుండి వారి
చుట్టాలు వివాహోత్సవ
శుభ లేఖను బంపినారు.

సంబరపడి మేనమామ
నకుటుంబముగా నచటికి
జనుకోరికతోడ చాల
సన్నాహము చేసినాడు.

అచట పెండ్లియైన పిదప
ఇచటను మన యింటిలోన
పెండ్లికి ఆ బంధుజనుల
పిలుతమనియె యజమానుడు.

మీనాక్షీ దేవి ముఖము
మిక్కిలి లిప్పారె, కాని
శర్మవదనబింబ మందు
సంతోషపు చిన్నె లేదు.

హనుమకొండ కతని గూడ
నాహ్వనము చేసినారు
పెద్దవారు, కాని యతడు
భీష్మించిన యట్లుండెను.

ఎనిమిదేండ్ల నారాయణ
యీవల కాతనిని బిలిచి
అక్క నిన్ను పిలువ మన్న
దొక్కసారి యని చెప్పెను.

దరహాసముతోడ మీన
“తప్పక రావలెను బావ!
హనుమ కొండలోని పెండ్లి”
కని యాతని దేరిచూచె.

శర్మ క్రింది చూడ్కితోడ
సరే యనుచు శిరము ద్రిప్పి
పెండిలిపయనము కోసము
పెట్టెలు నవరించినాడు.

బావకూడ హనుమకొండ
బయలుదేరు చున్నాడని
నారాయణ చేసినాడు
నాట్యము సంతోషముతో.

వేడుకలను సంబరముల
విందులలో పాటలలో
గడిచిపోయె అయిదునాళ్ళు
క్షణపాయ దీర్ఘంబై.

మీరందడు రావలయును
మీనాక్షీ వివాహమునకు

మా యింటికి త్వరలోనే
మంధే న్నాగహారమునకు.
అనుచు మేనమామవారి
నాహ్వనము చేసి, అవల
శర్మముఖము విలోకించి
సంతృప్తి జెందిరాడు.

బంధు జనములో నొక్కరు
పాలంపేట శివాలయ
మచ్చటి రామప్ప చెరువు
నవశ్యముగ చూత మనిరి.

శిల్పసార భూతమైన
శివాలయము, సరోవరము
నిష్ఫలములు చూడనట్టి
నేత్రము లన్నాడు శర్మ.

అవకాశము లభియింపక
అతడు పోయిచూడలేదు.
వివిధ శిల్ప చిత్రములు
వీక్షించెను ప్రితికలో.

సమ్మతించి తెల్లవారు
జామున నే కొందరందు
బయలుదేరినారు పెద్ద
బస్సున పాలంపేటకు.

ఒక్కొంచుక ములుగులోన
ఉపాహార పానీయము
లారగించి, అశ్రమముగ
చేరినారు పాలంపేట.

పాకకృత్యమునకు నచటి
బంగళాయందు కొంద
రాగినారు, ఘనపురమున
కరిగినారు శర్మాదులు.

గణపవరము వికృతమగుచు
ఘనపురముగ మారిపోయె.

అచట శిథిల మగుచునున్న
అలయములు చూచినారు.

మెట్లు దిగెడివేళ నొకట
మీనాక్షి పాదరక్ష

జారిపోవ, పడకుండగ
శర్మ నామె నాదుకొనియె.

తొమ్మిది దేవాలయాలు
నెమ్మదిగా వీక్షించుచు
మరలి వచ్చినారు వారు
మధ్యాహ్నము బంగళాకు.

భోజనములు చేసి పిదప
పురుషోత్తమ శర్మాదులు
ఆదిలోన తటాకమ్ము
నవలోకింపగ నేగిరి.

జలాశయము విశాలమ్ము
సహజముగా నేర్పడినది
రాతితోడ కట్టకొంత
రామోజీ కట్టించెను.

ఒక్క ప్రక్క చిన్న లంక
యున్నది యా నరసులోన.
పాదపములు గోపజనము
పశుగణంబు కానవచ్చె.

అదిగదిగో మొనలి యనుచు
అరచినాడు నారాయణ.
పులులిచ్చట దిగు ననుచును
పురుషోత్తమశర్మ పలికె

తటము మీది యాలయములు
తటము క్రింద పచ్చచేలు
పరిశీలన చేసి కొండ
ప్రక్కగ దిగ సాగినారు.

2

సవిధమునం బారుకాల్య
జలములోన కాళ్లు కడిగి
శివాలయ ప్రాంగణమ్ము
చేరినారు శర్మాదులు.

ఆర్షశాఖివారు చుట్టు
నడివిని కొట్టించివేసి
మందిర సంరక్షణకై
మరమ్మతులు చేసినారు

అప్పటికిని మిగిలియున్న
వాలయమ్ములోని ప్రతిమలు
నియమిత దేశమ్ములందు
నిబద్ధములు కాక కొన్ని.

ప్రదక్షిణము చేసి శర్మ
ప్రథమమందు దేవళమున,
కాసల సవిమర్శముగా
నవలోకింపంగ సాగె.

3

పెట్టియున్న దొక్కమూల
చెట్టు ప్రక్క గుట్ట వెనుక
కళలూరెడి చామర

గ్రాహిణీ విగ్రహమ్ము.
మెరుగు లీను నల్లరాయి
మిగుల పేర్పుతోడ నెవరొ
శిల్పి మలచి రమ్యముగా
చేసినాడు విగ్రహంబు.

మణిమేఖల సగ్నమూర్తి
మధ్యదేశమందు వెలయ,
సన్నని మంజీరమ్ములు
చరణంయుగళియందు పోలుచు.

ఉరోజములు పీనమ్ములు
నుత్తుంగమ్ములు, హారము

లిరుకు సందునుండి కొంచె
మీవలకును ప్రేలుచుండు
హస్తములను కంకణమ్ము
లంగడములు బాహువులను
తాటంకమ్ములు కర్ణ
ద్యయమున నొప్పారు చుండె.

కేశకీ సుమ నివహమ్ము
కేశబంధమందు, దనర
అంగుళీయ భూషితమా
హస్తమందు చామరమ్ము.

త్రిభంగిలో మలచి యున్న
స్త్రీ మూర్తిని చూచిచూచి
ప్రతిరూపము కాగి తమ్ము
పైనాతడు విఖయుంచెను.

ధనుర్లస్తకంబుబోలు
తచ్చిల్లా విగ్రహమ్ము
పెదవులపై నలతి ముద్దు
పెట్టుకొన్నవాడు శిల్పి

సుందర విగ్రహము నతడు
చూచి చూచి తనివితీర
ఉత్సుకుడై యొక్కిసారి
ఉపగూహన మాచరించె.

ఏ మూలనొ యొదిగియున్న
యెనిమిదేండ్ల నారాయణ
చూచినాడు శిల్పి చేయు
చుంబనోపగూహనముల.

నవ్వడి లేకుండ వచ్చి
శర్మ భుజము నట్టినాడు

చిరునగవున “అక్కతోడ
చెప్పెద”నని బెదరించెను.

ఉలికిపాటుతోడ శర్మ
ఉవ్వెత్తుగ లేచి, రెండు
చేతులు పట్టుకొని వాని
సిగ్గుతోడ బతిమాలెను.

నారాయణ చిరునగవున
“నన్ను కాదు మా అక్కను
బతిమాలెను పక్షములో
బయటపెట్ట రహస్యమును.

“ఆలస్యము కాకుండగ
అక్కను పెండ్లాడ వలెను.
పద, పోవుద” మనుచు వెంట
బావను గొని పోయినాడు.

ఏదో విగ్రహము వంక
నీక్షించెడి మీనతోడ
“అక్కా, నిను పెండ్లియాడ
అరుదెంచెను బావ” యనియె.

చీ పో యని యా కన్నియ
చిన్నవాని మందలించె:
ఎనిమిదేండ్ల నారాయణ
ఎగిరి గంతువేసి చనియె.

ఇటునటు వీక్షించి శర్మ
ఎవ్వ రచట కానరామి
ఉల్లాసముతోడ కన్య
నుపగూహన మొనరించెను!

తేలు కుట్టిన పాము

‘కా ల క లా రి’

సూర్యుడు పడమట వారిపోయాడు. చీకటి మెల్లగా చేతుల్ని భూమిమీద కప్పింది. చీకటి పరిపాలన ప్రారంభం.

లోతైనలోయ. లోయకు రెండు ప్రక్కలా ఉన్నతమైన నల్లరాతి పర్వతాలు, ఆ పర్వతాలను కలుపుతూ రైలు బ్రిడ్జి, క్రింద భయంకరమైన లోయ.

చాలా దూరంలో కూలేసిన రైలు ముందులైటు బ్రిడ్జిమీదపడిన మరుక్షణంలోనే రైలు బ్రిడ్జిమీదకు వచ్చింది.

బ్రిడ్జిచుట్టు చీకటి దట్టంగా క్రమిస్తుంది. ఇంజన్ ముందుభాగంలో లైటు వెలుగుతోంది. వెలుగు చీకటిని తరిమివేసింది. వెంటాడింది. దాటిపోయింది. మరుక్షణంలో లోయపైన దట్టమైన చీకటి.

రైలు బ్రిడ్జిదాటి, కొండ శిఖరం విడిచిపెట్టి, ప్రక్కనున్న లోయలోనికి కొండను చుట్టుకొని మెలికలు తిరుగుతూ దిగుతోంది. లోయచుట్టూ చెల్లు పెరిగాయి. పుట్టమీదనించి ప్రక్కనున్న పచ్చి తవ్వకుంటూ దిగిపోయే పాములాగా రైలు దిగి పోయింది.

రైలు బోగీలు అన్నీ చీకటిగా వున్నాయి. దాదాపు అన్నిపెటెలు నిశ్శబ్దంగా వున్నాయి. ఒక్కచోట మాత్రం సన్నగావెలుగు. ఇంజను తిరవాత చూడవ బోగీలో, చూడవ కంపార్టుమెంటులో లైటు.

అది మొదటిక్లాసు కంపార్టుమెంటు. తలుపుల్లో ఒకటి లాక చేసివుంది. మరొకటి బోల్డుచేయబడింది.

కంపార్టుమెంటులో రెండు లైట్లు వెలుగు తున్నాయి. చూడు ఫానులు తిరుగుతున్నాయి. ఉన్నది మొత్తం ఆగు బెర్లులు. పైనచూడు. క్రింద చూడు. పైన ఏదో సామానుంది. క్రింద ఎదురుగా రెండు బెర్లులు. ప్రక్కగా ఒక బెర్లు, మరొక ప్రక్క రెండు తలుపులకు త్రోవలు. ప్రక్క బెర్లుమీద లెదర్ బేగ్,

మరేవో వున్నాయి. ఎదురు బెర్లులో ఒకదానిమీద పుస్తకాలు, మరొకదానిమీద పడక.

పుస్తకాల బెర్లు దాదాపు కాళీగావుంది. ఉన్న చిన్న చిన్న పుస్తకాలు పత్రికలు ఫాను విసురికి మెల్ల మెల్లగా డ్యాన్స్ చేస్తున్నాయి. పడకమీద ఒక వ్యక్తి పడుకొనివున్నాడు. ఆరోగ్యమైనశరీరం. వ్యాయామం చేసిన జేహం.

కంపార్టుమెంటు ఒక ప్రక్కగా బట్టలున్నాయి. అవి కాకి బట్టలు. వాటిక్రింద పెద్దనైజా బూటలున్నాయి.

లెదర్ బేగ్ పైన ఒక బెల్లువుంది. అలాంటి బెల్లు సాధారణంగా అందరూ చూడలేరు. అక్కడే మరొక్క హేట్ వుంది. చాలా ఖరీదైంది. అంత కంటే విలువైంది. హేట్ ముందు నొసటిపైనవుండే భాగంలో ఏదో ప్రభుత్వం గురువంటి ముద్రవుంది. దానికి రెండువైపుల ఏదో ఆలంకరణవుంది.

వేలాడుతున్న వస్తుకముందు భాగంలో ఏనా మెడలున్న వున్నాయి. వాటిపైన ఏవో రంగు రంగు రీబ్బన్లున్నాయి. రంగు దారాల కలయికతో ఏనా తాడు వస్తుకి ఘడిచేతి భుజందగ్గర చుట్టివుంది. ఏనా ఆకురాలు కూడా భుజంపైన కుట్టబడి వున్నాయి.

ఆ వ్యక్తి నిద్రపోతున్నాడు. పైన లైట్లు వెలుగు తున్నాయి. ప్రక్కనే ఫానులు తిరుగుతున్నాయి.

ఎదురుగావున్న బెర్లుమీద ఏవో పుస్తకాల చెల్లాచెదురుగా పడివున్నాయి. గాలికి వృత్తు నేర్చుకుంటున్నాయి.

లైట్లు వెలుగు తున్నాయి. వెలుతురు ప్రసరిస్తూ వున్నాయి.

ఫానులు తిరుగుతున్నాయి. గాలి వంతున్నాయి.

ఎదురు బెర్లుమీద పుస్తకాలు ఎగిరి పడు తున్నాయి. ఏదో పత్రిక అట్టమీది బొమ్మ స్పష్టంగా కనబడుతోంది.

తేలుకుట్టిన పాము

ఒక స్త్రీ!

పన్ను నిబట్ట తడిసి కరీరానికి అతుక్కుపోయింది. వెంట్రుకలు పిరుగులు దాటివున్నాయి. కరీరమంతా తడిసివుంది. చంకలో నీరు వారికిపోయే బిందె

వెనుక గారెండుకొండలు. కొండలుచుట్టగా నెల యేగు. నెలయేగు ప్రవహించిన ప్రదేశంలో పచ్చనిగరిక, పచ్చగ్గకమీద ఒక కాలు. నెలయేటిలోమరొక్క కాలు. చూపులు ఏదో పడుతున్నాయి.

కిటికీ ఒకటి తీసివుంది. బతుటనించి గాలి బలంగా వీచింది. దానికితోడు ఘానులు తిరుగుతున్నాయి. గాలిముమ్మరంగా వస్తూవుంది. పత్రిక పడిపోయింది.

మరొక్కపత్రిక మరొక్కబొమ్మ.

లైట్లు వెలుగుతున్నాయి.

ఘానులు తిరుగుతున్నాయి.

కిటికీలోంచి గాలి వస్తూనేవుంది.

ఒక యువతి. మరొక్క యువకుడు. యువకుడు పట్టలేని తమకంతో యువతిని పట్టుకొని ముద్దుపెట్టుకుంటున్నాడు. ఆమె అతన్ని గుండెలవైపు ఒత్తుకొంటోంది.

యువతి నడుం వంగిపోయింది. యువకుడు ముందుకు తూగిపోయాడు.

యువకుని చేతులు యువతి తల సరిపేస్తున్నాయి. యువతి చేతులు యువకుని వీపు పింజేస్తున్నాయి.

బుస్సున కిటుకీలోంచి గాలి కంపార్టుమెంటు లోకి వచ్చింది. టప్పున పత్రిక లేచి క్రిందపడింది.

బెర్లుక్రింద పడిపోయిన పత్రిక ఒక బాండు పుస్తకం అట్ట తొలగించి మరీ పడిపోయింది.

లైట్లు వెలుగుతూనే వున్నాయి.

కిటికీలోంచి గాలి రావటంలేదు.

ఘానుగాలికి బాండు పుస్తకం పేజీలు ఫెటఫెటా కొట్టుకుంటున్నాయి.

ఏ పేజీకూడా పూర్తిగా కనిపించటంలేదు. కాగితాలు లేస్తూపడుతూవున్నాయి ఒక పేజీలో ఒక బొమ్మవుంది. బొమ్మక్రింద ఏదో నాలుగుమాటలు వ్రాసి వున్నాయి. బహుశా అది వివరణ కావచ్చు. ఆ భాష ఏదో తెలియలేదు.

ఒకబొమ్మ కనిపించింది. స్పష్టంగా కనబడక ముందే ఫాన్ గాలికి కాగితం తిరిగిపోయింది. లీలగా ఆ బొమ్మగురుంది. ఏదో ప్రత్యేకత ఆ బొమ్మకుంది. ఏదో ప్రపంచ జన్మానికి సంబంధించిన బొమ్మ. అదే కావచ్చు! చెడ్డబొమ్మ. వరుసులో వున్న స్త్రీ పురుషుల బొమ్మ. ఒకభంగిమ.

కిటికీలోంచి పెదపెట్టున గాలితోలింది. బాండు పుస్తకం అట్ట టవ్ న లేచిపడింది. ఫాన్ గాలికి మళ్ళీ అట్టలేవలేదు.

పడకమీద వ్యక్తి రాత్రి వస్తానో వున్నాడు. కొంచెం కదిలాడు. చేతులుచాచి కొళ్ళివగ్గర దుప్పటి ముఖం వరకు లాక్కున్నాడు.

బైటి గాలి కిటికీలోంచి పన్నుగా వస్తుంది.

ఘానులు చూమూలుగా తిరుగుతున్నాయి.

లైట్లు నిద్రనుగతగా వెలుగుతోంది.

అతను నిద్రలోంచి లేచాడు.

కళ్ళు తెరిచాడు. మరుక్షణంలో మూసుకున్నాడు. ప్రక్కకు తిరిగాడు. చెయి ముఖం దగ్గరకు తెచ్చుకున్నాడు. కళ్ళు తెరిచాడు. చేతిగడియారం చూచుకున్నాడు. కిటికీవైపు చూశాడు. తీసివుంది. లేచాడు. కిటికీ మూశాడు. తలుపుదగ్గరకు పోయాడు. లాగి చూశాడు. వేసివుంది. గదంతా కలచుజూశాడు. బాత్ రూంలోకి పోయాడు. లైట్లు వేసి వచ్చాడు. బెర్లుమీద చూశాడు. పడకమీద పిస్టలుంది. పైకితీసి చూశాడు. తాళం వేసివుంది. తలగడక్రింద పెట్టుకున్నాడు. పడుకున్నాడు. దుప్పటి కప్పుకున్నాడు.

కొద్ది సెకండ్లకాలం గడిచిపోయింది.

దుప్పటి తొలగించి వేశాడు. కిటికీవైపు చూశాడు. తలుపువైపు చూశాడు. పిస్టలువైపు చూశాడు. దుప్పటి కప్పుకున్నాడు.

కొంచెంసేపు గడిచిపోయింది.

పడకమీద అటూ ఇటూ దొర్లాడు. నిద్ర పట్టలేదు. దుప్పటి తొలగించి పడుకున్నాడు. నిద్ర పట్టలేదు. మువగర దీనుకొని హెక్కాల్లో తల తేర్చి పడుకున్నాడు. నిద్ర పట్టలేదు. ప్రక్కకు తిరిగి పడుకున్నాడు. బొర్ల పడుకున్నాడు. వెల్లకిలగా పడుకున్నాడు, నిద్ర పట్టలేదు. లైటార్పాడు. ముఖానికి ముసుగు పెట్టుకున్నాడు, నిద్రపట్టలేదు.

దుప్పటి దూకంగా పోతాడు. లెటువేళాడు. లేచి కూర్చున్నాడు.

మళ్ళీ ప్రయత్నించాడు. పడుకున్నాడు. మరొక్క ప్రక్కకు తిరిగాడు. ఇంకొక్క ప్రక్కకు తిరిగాడు. వేరొక ప్రక్కకు తిరిగాడు. నిద్రపట్టలేదు. లేచాడు.

ఎదురు బెరుమిద కూర్చున్నాడు. అక్కడేనో పత్రికలూ—పుస్తకాలూ చూశాడు. తీసుకున్నాడు. విశచిపెట్టాడు. మూలకు తిలజ్జీ కళ్లు మూసుకున్నాడు. నిద్రపట్టలేదు.

నిద్రపట్టలేదు. తృప్తికలలేదు. బాధ అతని ముఖంలో లేదు. విసుగుపలలేదు. నిజానికి ఎంతో చీకాకు పడవలసిందివ్వడే. కాని అదేమి లేదు. ఏదో మధురమైన అనుభూతి కలిగినట్లు, ఏదో విచిత్రమైన విధి విధానం జరుగుతున్నట్లు, ఏదో బలవత్తిరమైన ఆనందంయొక్క అగ్రస్థాయి అనుభవం ముఖంలో కనిపిస్తోంది.

ఎదురు బెరుమిద కొన్ని, క్రింద కొన్ని పుస్తకాలూ, పత్రికలూ వున్నాయి. ఏదో పత్రికలు చూశాడు. ఏదో పుస్తకాలు చూశాడు. ఏదో పత్రిక తీసుకొని చూచి అక్కడే పడేశాడు.

మరొక పత్రిక పుచ్చుకున్నాడు. ఏదో సినిమా పత్రిక. అన్నీ ఆపబోయ్యే.

తీసి చూస్తున్నాడు.

ఒకతార, నిక్కరువేసుకొని బీచ్ లో కూర్చుంది.

మరొక తార, కుక్కను ముద్దు పెట్టుకొంటోంది.

పేజీలు తిప్పుతున్నాడు.

ఒక తార జీవితచరిత్ర సచిత్రంగా ఆ పత్రికలో వుంది. ఆ పేజీలోనే అతే నొకమాట ఎప్పుడో వ్రాశాడు. ఆమె అతని ఆభిమానతార. కొన్ని బొమ్మలున్నాయి. భర్తతో బజాగుకు పోతోంది పిల్లలకు ఆన్నం పెడుతోంది. పార్కులో కూచుంది. పడుకుని పుస్తకం చదువుతోంది. తల దువ్వకుంటోంది. అందంగా ఆలంకరించుకొంది. బట్టలు మార్చుకొంటోంది. కుర్రంమీద కూర్చుంది. పాట పాడుతోంది. సృష్టించేస్తోంది.

అతను చాలాసేపు చూశాడు.

పేజీలు తిప్పుతున్నాడు.

సినిమాతార, కత్తి పట్టుకొని కదలకుండా గుర్రం మీద ఎదనరింగానికి వెళుతోంది.

ఏదో సినిమాలో ప్రేయసీ ప్రియునుటలు. ప్రథమ సమాగమం.

రాబోయే సినిమాలో క్రొత్తితార.

వందవాయిక పాత్రలు నిర్వహించిన ప్రసిద్ధ తార.

పత్రిక మూసి బెరుమిద పడేశాడు

మరొక్క పత్రిక పుచ్చుకొని, పడకమీదకు పోయి, పడుకుని, గుప్పటి కప్పుకొని చదవటం మొదలు పెట్టాడు. పదినిమిషాలు చదివిన తరువాత ప్రక్కన పడేసి, దుప్పటితలదగ్గరకు లాక్కొని నిద్రపోబోయాడు.

అప్పటివాకొ తలదగ్గర అంచుని ఆసుకొనివున్న పుస్తకం జారి క్రిందపడింది.

పుస్తకం నైజులో చిన్నది. పేజీల విషయంలో పెద్దది.

అతను దుప్పటి తొలగించిచూశాడు. పుస్తకం కైకితీశాడు. అది చిన్ని నోట్ బుక్. మగ్గ గా పెన్నిలంది.

అట్టమీద పేగువుంది. అది అతని పేరుకొవచ్చు. పేరు అర్థంకావటంలేదు. విభాష తెలియదు.

పుస్తకం తెరిచాడు. అది డైరీ.

డైరీ ఒక్కసారిగా తెరిచాడు. పెన్నిల్ వున్న చోటు తెరుచుకుంది. పెన్నిలు కుడివైపు ఏమీ వ్రాసులేదు. ఎడంవైపు ఏదో వుంది. అది ప్రపంచ భాషలో వుంది. తెలుస్తోంది.

అది అతని ప్రయాణం విషయం. హెడ్ క్వార్టర్స్ రుసుమంచి స్వగృహానికి బయలుదేరాడు. ప్రయాణం మూడురోజులవాడు మొదలు. మూడురోజులవరకు వుంటుంది.

డైరీ కుడివైపుకు తిప్పాడు. తెల్లకాగితాలు ఎడంవైపుకు తిప్పుతున్నాడు. ఒక్కొక్కచోట చాలా చాలాసేపు చూడటం, మరికొన్నిచోట్ల వెంటనే తిప్పటం చేస్తున్నాడు.

ఎడంవైపు డైరీపుటలు రెండో మాడో తిప్పాడు.

తేలుకుట్టిన పాము

అది హెడ్ క్వార్టర్స్ గుండుంచి వ్రాసింది. తనకు మూడు నెలలు నెలవు దొరికింది. స్వస్థలానికి బయలు దేరుతాడు.

మళ్ళీ నాలుగుపుటలు తిప్పాడు.

ఆ పుటలో విషయం కొంచెం మాత్రమే కనబడింది. పూర్తిగా కనబడకముందే తిప్పివేశాడు. అందులో విషయం.

ఏదో నిర్ణయం. హెడ్ క్వార్టర్స్ కి పోవాలి నెలవు తీసుకోవాలి. ఇంటికి వెళ్ళాలి. పెళ్ళి చెసుకోవాలి.

మరికొన్ని డైరీపుటలు తిప్పాడు.

అక్కడ తారీఖుమట్టూ ఎర్రసున్నలు మూడు క్రమంగా పెద్దవి వున్నాయి.

పడకమీద పడుకున్న ఆతనిముఖంలో కొంచెం మాడ్చువచ్చింది. వివృత్యం కలిగింది.

అది తన చేసిన ఒక తేరం. ఆ విషయం అధికారకు తెలిసింది. కాని అధికారయంతంగా తెలియలేదు. చివాట్లు వచ్చాయి. రావలసినవిధానంలో రాలేదు అది తన ఒక్కొక్క వెంటపడటం. అది నిరాకరించటం.

మరికొన్ని డైరీపుటల్ని తిప్పివేశాడు.

ఒకచోట పచ్చగీతలు డైరీపుటలో హెడ్డింగు క్రింద మూడు, వరుసలుగా అంబర్ లైన్స్ చేయబడ్డాయి.

ఆతని ముఖంలో తృప్తి నృత్యం చేసింది. దాన్ని ఆతను చాలాసేపు చూచుకున్నాడు.

అది తన హృదయం కోరికచేసిన పని. దానిని అందరూ ఘనకార్యమన్నాడు. అఫీసరు రెంట్ ఇచ్చి సత్కరించాననుకున్నాడు. ప్రభుత్వం, డబ్బు పెంచి గౌరవించాననుకుంది. ఆతను తన కర్తవ్యమేమిటో నిర్వహించానని వ్రాసుకున్నాడు.

మరి రెండుపుటలు తిప్పివేశాడు.

అక్కడొకపుటలో నిండుగా, చక్కగావున్న చేతి వ్రాతతో కొంత విషయంవుంది.

‘ఈ నాడు నా జీవితం ధన్యం. మానవుడి నైరంధుకు మాతృభూమికి చెయ్యగలిగింది చేశానని హృదయం ఆనందంతో పరవళ్ళు తొక్కుతోంది. వైరుల వునికి తెలుసుకున్నాను. స్థావరాలు కనిపెట్టాను!’

మరి నాలుగుపుటలు తిప్పాడు.

అది వైరులు యుద్ధం చేస్తున్న విషయం వెనక, వైరులు అనుకోని సమయాల్లో ఎక్కడినుంచో వచ్చి ఆకస్మాత్తుగా దోచేస్తున్నాయో నైనికులు చాలామంది

చనిపోతున్నారు. తన నైరంధంలో వాళ్ళుకూడా చనిపోయారు.

మరికొన్ని పుటలు తిప్పాడు.

తన నైరంధంతో వైరులు కొల్లగొడుకున్న స్థలానికి పంపబడ్డాడు.

మరికొన్ని పుటలు తిరగవేశాడు.

‘నన్ను ఆ ప్రాంతానికి పంపితే బాగుండును. ప్రభుత్వం పంపుతుందో లేదో. పంపితే నా కిక్కిరిసామర్థ్యాలమీద మరొక్కసారి విశ్వాసం కలగవచ్చు.’

డైరీ పుటలు తిరుగుతున్నాయి. మరికొన్ని తిరిగి పోయాయి. కొన్ని చోట్ల ఎర్రగీతలు, కొన్ని చోట్ల పచ్చగీతలు చాలా వున్నాయి. డైరీలో చాలా గీతలు వున్నాయి. ఎర్రగీతలకంటే డైరీలో పచ్చగీతలు ఎక్కువ.

మరికొన్ని పుటలు తిప్పబడ్డాయి.

ఒక పుటలో పుటకు పరిమిత పచ్చగీతలూ, ఎర్రగీతలూ వున్నాయి. ఒక ఇంటూ మాక్కు వుంది. దానికి నాలుగు మూలల్లో నాలుగు ప్లస్ మాక్కులు వున్నాయి. ఆ మాక్కులన్నిటినీ చుట్టుతూ ఆ పైన ఒక పెన్ సున్న వుంది.

ఇంటూ మాక్కు పచ్చగీతలు. ప్లస్ మాక్కు ఎర్రగీతలు సున్నకు పచ్చగీతతో ఒక చుట్టు. ఎర్రగీతతో ఒక చుట్టు వున్నాయి. సున్న ఎర్ర, పచ్చగీతల కలయిక.

దానిక్రింద ఒకే ఒక్క లైన్ లో ఏదో కవరం వుంది. ఆ వాక్యంలోని మొదటమాట ఏ భాషలోనిదో తెలియదు. తర్వాత ఈజ్ ఈక్వల్ టూ వుంది. ఆ వైన మెనస్ వుంది. దాని ప్రక్కనే దేవుడు ఆ సేమాట ఇంగ్లీషులో వ్రాయబడివుంది. ఈ వివరణ అంతా మామూలు సిరాతోనే.

మరికొన్ని పుటలు తిరిగిపోయాయి. మొట్టమొదట పేజీలో ఏదో చాలా వ్రాయబడి వుంది. అక్షరాలు చాలా చిన్నవిగా వున్నాయి.

డైరీ మొదటి పేజీలో మొట్టమొదటనే ఏదో వ్రాసుకున్నాడు.

అది ఆతనికి డైరీ విషయంలోవున్న అలవాటు. డైరీ కొలిది. మొదలు పెట్టబోయేముందు, మొదటినించి తన జీవిత చరిత్ర వ్రాసుకుంటాడు.

ఆ వాక్యం తరవాత చాలా వుంది. అది ఆతని సంగ్రహ జీవిత చరిత్ర.

తను పుట్టి పెరిగిన పూరు పల్లెటూరు. తల్లిదండ్రులు అనామకులు. చదువు సంస్కృత లేనివారు. తను చీరకుటుంబంలో పుట్టాడు. చదువు హాస్కూలు గోడలు రాటలేదు. తింటానికి తింకిలేదు. వంటానికి యిలు లేదు. బట్టకొడానికి బట్టలేదు. దుర్బలమైన పరిస్థితి. తల్లిదండ్రుల్ని విడిచిపెట్టాడు. వైద్యంలో చేరాడు. ఇంటికి డబ్బు పంపుతూనే వున్నాడు. నానాగోలు తిరిగాడు. లోకజ్ఞానం చాలా వుంది. లోకంతో అనుభవం బాగా పొందాడు. తనకు ఆలవడిన ఒక మంచి నడవడిక పరిస్థితులకు అనుగుణంగా ప్రవర్తించటం. తను వైద్యంలో చేరి పన్నెండు సంవత్సరాలు. చేసిన మొదట్లో పానాస్య సైరికుతులను క్రమంగా వృద్ధిపొందాడు. ఇప్పుడు పెద్ద ఆఫీసరు. ముందు ముందు హోదా పెరగవచ్చు. వైద్య పాలసంలా తనకు మంచి స్థానం వుంది. చాలా తిక్కుతగా వున్నాడు. అంతికాలంలో ఇంత పెద్ద హోదా. చాలా గొప్ప విషయం. తను పొందిన అధికారం తనకున్న యోగ్యతలతో మరెవ్వరూ పొందలేదు. అది తన అదృష్టం. కాకపోతే వ్యక్తిత్వంలోని మహా తీర పురుషత్వం. దేశానికి సేవచేస్తున్నానని అతని విశ్వాసం. తనలో ఆ మధ్య ఒకరకమైన వింతభావం కలిగింది. కొన్నాళ్లవరకు తనలో వచ్చిన సరిజామం అర్థం కాలేదు. ఆ తర్వాత తెలిసింది. శరీరస్వంశ అని. శరీరం ఏమిటో కొగతొంది. అస్వచ్ఛతను తెలుసుకున్నాడు. తను పెండ్లి చేసుకోవాలిసిన అవసరం కలిగిందని. ఇంటికి పోయి పెండి చేసుకుంటానని ప్రభుత్వాన్ని కోరాడు. పోవటానికి ఒప్పుకోలేదు. పైగా కోరింది, ఒక్క అరునెలు అగవసించని. తను సరే నన్నాడు. అగిపోతున్నాడు.

చదువుకున్న డైరీయాసి తలగడగింద పెట్టుకున్నాడు. మెల్లగా కన్నుమూశాడు. మాగిన్న నిద్ర పట్టటానికి.

ఘనలు వేగంగా తిరుగుతున్నాయి. లైటు విద్రపోతూ వెలుగుతున్నాయి. కౌగితాలూ పుస్తకాలూ కదలాడుతున్నాయి.

ఏదో హిల్-స్టేషన్లో రైలుఆగింది. వెంటనే బయలుదేరింది. అతను ప్రక్కకుబడి త్రిగిరి పడుకున్నాడు. రైలు పోగిపోతోంది.

ఉన్నట్టుండి విచిత్రంగా ఒకశబ్దం వివవచ్చింది. అది ఆవృత్తిగానూ మధురంగావుంది, కొంపరాళ్ళు దొర్లుతుంటే వచ్చే సెలయేటి శబ్దంలాగావుంది. కాకుండా పాడుకుంటే వివవచ్చే కొకిలవీడ్పులాగావుంది. గొంతు పిడుగుతుంటే వివవచ్చే యువతి పిలుపులాగా వుంది.

అతను మరొక ప్రక్కకు తిరిగి పడుకున్నాడు.

మళ్ళీ అదేశబ్దం వివవచ్చింది. వెంటవెంటనే మూడుసార్లు వివవచ్చింది.

అతను బిక్కున లేచి కూర్చున్నాడు.

అశబ్దం మళ్ళీ వినిపించింది.

పడుకున్న కొంచెంసేపట్లో మునుపటిశబ్దం మళ్ళీ వివవచ్చింది.

సగ్గున పైకిలేచాడు. పిస్తలుపైకెత్తాడు. తాళం వేసివుంది. తాళంతీశాడు. కిటికీలపైపు తలుపువైపు వరుసగాచూచాడు. చేతిలో పిస్తలుచూచుకున్నాడు.

శబ్దం మళ్ళీ వివవచ్చింది.

పిస్తలు తాళం వేయకుండా ఒకచోటపెట్టాడు. పడకమీద కూర్చున్నాడు. పడుకోబోయాడు.

ఏదో సుర్రుకొచ్చింది. పడుకోబోయే వాడు తలగడ వెతికాడు. బైటికితీశాడు. పుటలు వేగంగా తిప్పాడు. దేనికోసమో గాలించాడు. చివరకు దొరికింది. ముఖం వికసించింది.

టస్కున పిస్తలుపుచ్చుకున్నాడు.

డైరీనింకోకమాకు చూశాడు. పిస్తలు నొక్కచూరు వత్తిపట్టి పుచ్చుకున్నాడు.

లేచాడు. లైటచూశాడు. ఏమీకనిపించలేదు. మెడలకుండా తిరిగిచ్చి బెర్తమీదకూచున్నాడు.

మరేదో సుర్రుకొచ్చింది. సగ్గునలేచి మరొక మూలమీద కూర్చుని టైంచూసుకున్నాడు.

మరుక్షణంలో రైల్వేగేడ్ బైటికితీశాడు. 'లైటున్' నెంబరుచూశాడు. టైంచూశాడు. టైమా, నెంబరు తీసి తిన్నగా స్టేషనుపేరు చూశాడు. మరి కొన్ని ప్రక్క స్టేషనులు చూశాడు.

వెంటనే పైకిలేచి లెవర్ వేగలోంచి మేవ్తీసి దాన్నివిప్పుతూ పడక బెర్తదగర కొచ్చాడు.

కూర్చున్నాడు. మేవ్లో ఒకచోట వేలు పెట్టాడు. అది ఒక పూరుపేరు. దానిమీద అతనివేలు.

రైల్వే గేడ్లో మునుపు స్టేషనుపేరు మళ్ళీ చూచి, ఎదురుగా పైగావున్న నెంబరు టైమా చూశాడు. తన చెతిగడియారం చూచుకున్నాడు.

మేవ్లో ఆపూగమీద పెన్సిలుతో గుండంగా సున్నుచుట్టాడు. మరుక్షణంలో డైరీవిప్పి, ఆపూరుపేరు చుట్టు ఒకసున్న చుట్టివేశాడు.

అతనిముఖం వికసించింది. వెలుగురేఖలు కనిపించాయి.

తేలుకుట్టిన పాము

పిస్తలు పట్ట కూర్చున్నాడు. చుట్టూ చూశాడు. కిటికీలు వేసివున్నాయి. తలుపు వేసివుంది. బాత్ రూం తలుపు తీసివుంది. లోపల లైటు వెలుగుతోంది. కంప్యూటరు మెంటులో లైటు వెలుగుతున్నాయి. ఫాస్ట్ తిరుగుతున్నాయి.

మునుపటి కబం మళ్ళీ వివరణింది. మొదటిసారి కంటే కొంచెం పెద్దది.

ట్రెగ్గర్ నొక్కబోయాడు. ఎందువల్ల ఆగిపోయాడో తెలియదు గాని ట్రెగ్గర్ నొక్కలేదు.

కబం మళ్ళీ వివరణింది. మునుపటికంటే బాగా పెద్దగా వివరణింది. కొంచెం స్పష్టంగా వుంది. ఎవరో పిలుస్తున్నట్లుంది.

ఈసారి ట్రెగ్గర్ నొక్కటానికి ప్రయత్నం చేయలేదు.

మళ్ళీ అదే కబం. ఆ గొంతుక ఆడ గొంతుకలా వుంది.

పిస్తలు దూరంగా పెట్టాడు. తలుపు తీయబోయాడు. వెనుదిరిగి వచ్చాడు. పిస్తలు పుచ్చుకున్నాడు. తలుపు దగ్గరకు పోయాడు.

తలుపు తీయబోయాడు. పిస్తలు చేతిలో చూచుకున్నాడు. తలుపు తీశాడు. దూరంగా నిలబడ్డాడు.

ఒక ఆరుపు వినిపించింది. సామ్యంగా మృగువుగా, చూయిగా వుంది.

ముందడుగు వేయబోయాడు. వెంటనే వెనక్కు తిరిగిపోయాడు. రెండుగురు వెనక్కు వేసి నిలబడ్డాడు.

అదే ఆరుపు మెత్తిగా, జాలిగా వినిపించింది.

అతను ఆక్కడే నిలబడ్డాడు.

ఒక ఆడది లోపలికి వచ్చింది. వరుసు ఇరవై తరకు వుండవచ్చు. చంకలో ఒకపిల్ల వుంది. ఆ పిల్లను ఆమె శరీరాన్ని కలుపుతూ ఒకగుడ్డ వుంది. ఆమె చేతులలో ఆ పిల్లను పట్టుకోవాల్సిన అవసరం లేదు.

కళ్ళిలో ఏదో నిషావుంది. ఆ నిషావెనుక విషాదముంది. ముఖం సామాన్యంగా వున్నా చూస్తే జాలి కలుగుతుంది. ఏదో కవళికలు బిడ్డని, చౌదయాన్ని కలవర పెడతాయి. కళ్ళవళ్ళి పడతాయి.

బట్టలు ఖరీదు తిక్కువ. కట్టు వదిలిపెట్టింది. అవయవాలు కట్టులో వొడిగి పోయి అందముగా వున్నాయి. ముఖం గుండ్రంగా ముద్దుగావుంది.

నొసట బొటాలు లేకు. మెల్లో తాళలేదు. చేతులకు గాజులేవు. ఆమెది స్వతహాగా సన్నని కేరీరం. కానీ కొంచెం లావుగావుంది. తగినలావు. చక్కని

రూపం. భయంకరమైన వీడతనం. బట్టలు చిరిగి వున్నాయి. జుట్టుకు నూనెలేదు. కానీ దువ్వకొంది. మనిషిలో ఏదో విరక్తి, నిస్పృహ చెందినట్లు ముఖం వ్యక్తమౌతుంది.

లోపలికి వచ్చిన వెంటనే కాళ్ళ మీద పడింది. గట్టిగా పట్టుకుంది. వదులేదు.

క్షణంలో వదిలించుకొని దూరంగా జరిగి పిస్తలు నైపు, ఆమెనైపు చూస్తున్నాడు.

ఆమె అతనినైపు భావంగా చూచింది. పిల్లనైపు, తన దొక్కనైపు చూపింది. ముఖంలో? చూస్తోంది.

అతనేదో అడిగాడు. ఆమెకది ఆర్థం కాలేదు. అందుకనే జవాబు చెప్పలేదు. ఏదో కాగితం తీసి ఇచ్చింది.

తీసుకున్నాడు.

ఆ కాగితంలో ఏదో పింట్లుచేసిన విషయం వుంది. రెండురకాల పింట్లు కనిపిస్తోంది. రెండు భావలు. ఒకటి ప్రపంచభావ. మరొకటి ప్రాంతం భావ. ఆ ప్రాంతం భావ అతనికి తెలియదు. ప్రపంచం భావలోని విషయం చూస్తున్నాడు.

ఈ కాగితం తెచ్చిన మనిషి మూగది.

ఆమెనైపు చూశాడు. ఆమె నాలుక చూపింది. నాలుక మూలుకంటే చాలా లావుగా వుంది. చెబిటిది.

ఆమెని చూశాడు. ఆమె అతన్ని చూచింది. ఆమె చెవుల్లో చేతి వేళ్ళు పెట్టికొని త్రిప్పి, చేతివేళ్ళు బైటికితీసి అటూ ఇటూ తిప్పింది.

గౌరవమైన కుటుంబంలో పుట్టి పెరిగింది.

ఆమెనైపు చూశాడు. ఆమెలో ఆభిజాత్యం యిప్పుడు లేదు. కానీ అంతకంటే అత్యున్నతమైన ఏదో అజ్ఞాతశక్తి ఆముఖంమీద చూచుకుంటూ కనబడే తెరలవెనుక అత్యక్తంగా కదలాడుతోంది.

భర్త యుద్ధంలో చనిపోయాడు.

అతని కళ్ళిలో ఏదో విచిత్రమైన భావ పంచలనం కలిగింది. కొంచెంసేపటివరకు చేతిలో కాగితం చూడలేక పోయాడు.

యుద్ధం చెబుతో ఆమె శాశ్వతమైంది. ఆ నైపు రేమిలేవు.

ఆమెకళ్ళు చూశాడు. ఆ నయనాలు సజలాలు. ఇద్దరు పిల్లల్ని పోషించాలి. దిక్కులేని వాళ్ళు. పిల్లలైపు రేపరచూశాడు. పిల్ల విడవటం లేదు.

ఆమె పిల్లను తీసి చూపింది. ఆకిల్ల నిద్ర పోతోంది.

ఈ కాగితం చూచినవాళ్ళు తమకు తోచినంత ధర్మం చేయండి.

కాగితం మడిచి ఆమె కిచ్చాడు. అతనిచ్చిన కాగితం పుచ్చుకుంది.

అతను జేబులో చేయి పెట్టుకున్నాడు. ఆమె అళిగా జేబునంకా చేయివంకా చూస్తోంది.

అతనితో నాణెం యిచ్చాడు. పుచ్చుకుంది. తృప్తిగా కళ్ళుమూసుకుంది.

అతను లేచాడు.

ఆమె లెప్పుకుంది.

రైలు పోతోంది. బైటికి చూశాడు. అతనివీపు చూచిందామె. రైలు ఆగేందుకు దగ్గర్లో ఏమీ స్వేదనులేదని నిర్ణయించుకున్న తరువాత తలుపు వేసివచ్చి కూర్చున్నాడు. ఆమె తృప్తిగా గాలి పీల్చుకొంది.

తిరిగి పడక బెర్తు దగ్గరకు వచ్చాడు.

ఆమె కిదలకుండా ఫాన్ వైపు చూస్తూ నిలబడింది.

ఆమెకు కనుకు వచ్చేట్టుంది. పసిపిల్ల నిద్ర పోతోంది.

అతను టవల్ తో పడకనులిపి, పడుకొని గుప్పటి ముసుగుతెచ్చి పడుకున్నాడు. ఆమె వైపు తిరిగి చూస్తున్నాడు.

ఆమె పసిపిల్లను క్రింద పడుకోబెటి పుస్తకాలూ, పత్రికలూవున్న బెర్తు, కానుకొని కూర్చుని, పిల్లని చిచ్చుకోడుతూ కనుకుతోంది.

ఆమె పిల్లని చిచ్చుకోడుతూనే ఆపింది. ఆమె చేయి పిల్లమీదే వుంది. మెల్లగా కళ్ళుమూసుకుంది. బెర్తు కానుకుంది.

ఆమె కనుకుతూ కనుకుతూ కనుకులో కళ్ళు తెరిచింది. అతని వైపు నెమ్మదిగా శబ్దంకొకుండా తలెత్తి చూచింది. అతను చూస్తూ వున్నాడు. ఆమె నెమ్మదిగా చూపు మరల్చుకొంది.

ఆమె నిద్రపోతటానికి ప్రయత్నం చేస్తూవుంది.

అతనికి నిద్రపట్టే మాచన కలుగుతోంది.

ఆమె నిద్రపోయిందనుకున్నాడు. మెల్లగా దుప్పటి కప్పుకొని కళ్ళు మూసుకున్నాడు.

ఆమె నెమ్మదిగా కళ్ళుతెరిచి, అతన్ని చూచి, పిల్లమీద చేయివేసి వేసి కళ్ళుమూసుకొని నిద్రపోయింది.

ఆమె చూచిందని అతనికి తెలియదు

(ప్రక్కకు తిరిగి పడుకున్నాడు).

కొంచెం సేపటి తరువాత ఏదో స్వేదన్తో రైలు గింది అతనికి నిద్రపటలేదు. ఆమె నిద్రపోతోంది. లేచి తలుపుదగ్గరకు పోయాడు. బైటికి చూశాడు. బండి బయలుదేరింది. స్వేదనుగాటింది. సాగిపోతూనే వుంది. అతను ఆగ్గడే నిలబడివున్నాడు. ఆమెవైపు చూశాడు బైటికి చూశాడు. అటూఇటూ చూశాడు. ఆమెదగ్గరకు పోయాడు. చల్లగా ఆమెమీద చేయి వేశాడు.

సరాలు బుస్సున పొంగాయి. కండరాలు మత్తుగా మూలిగాయి. బుద్ధి చమక్ చమక్ మంది. వళ్ళు సుగుక్ సుగుక్ మంది, గుండె గుబుక్కు గుబుక్కున కొట్టుకుంది.

ఆమె లేవలేదు.

మళ్ళీ చేతితో తట్టాడు.

శరీరమంతా దిమ్మెత్తి పోయింది. మెడకు కరెంటుపాక్ తిన్నట్టుంది. మనస్సు పని చేయటం చూసుకుంటోంది. వళ్ళు జలదరించింది. స్వాధీనం తప్పిపోతోంది.

ఆమె లేవలేదు.

తట్టటానికి మళ్ళీ ప్రయత్నం చేశాడు.

తటి లేపదల్చుకుని చేయిమీద వేశాడు. అంతే చేయివైకితీయలేదు. తీయలేక పోయాడు. శరీరాన్ని అంటుకుపోయింది. వైకిరాలేదు.

వీపుమీద చేయి వీపుమీదే ఎంతోకాలం నిలవలేదు.

రైలు ఏదో స్వేదన్తో ఆగింది.

అతను తత్తరపోయాడు. చేయి వీపునుంచి తీసి వేశాడు. దూరంగాజరిగి నిలబడ్డాడు.

ఆమె నిద్రానంగా కళ్ళు తెరిచింది.

అతను చేతులు నలుపుకొంటూ దూరంగా, మానంగా, నిర్లిపంగా నిలబడ్డాడు.

ఆవిడకళ్ళు ఏమిటి అన్నట్లు ప్రశ్నిస్తూ అతని వైపు చూశాయి.

అతని చేతులు ఏమిందీ ఏమిలేదు అన్నట్లు చిత్రమైన భంగిమల్లో జవాబు చెప్పటానికి ప్రయత్నం చేశాయి.

ఆమె ముఖంలోకి చూడలేకపోయాడు. ప్రక్కకు తిప్పుకున్నాడు. బైటికి చూశాడు.

తేలుకుట్టిన పాము

ఆమె కూడ జైటికి చూచింది. రైలు ఆగివుంది. ప్లాటు ఫారం కనబడుతోంది:

ఆతను చేతులు తిప్పుతూ ఏమో చెప్పాడు. చెప్పించేమిటో తెలియకుండా చేతులు తిప్పినందునల్ల తెలిసింది. దిగిపోమన్నటం.

ముఖంలోకి చూచింది. అతని ముఖం కనిపించటంలేదు. అతని చేతులు నిర్విరామంగా పనిచేస్తున్నాయి.

చేతులవైపు ప్లాటుఫారంవైపు చూచింది. విషయం అర్థం చేసుకుంది. పిల్లవైపు చూచింది. పిల్ల గాఢమైన నిద్రలో వుంది.

ముఖంలోకి చూసింది ముఖం కనిపించింది. నల్లగావుంది. ఆమె నమస్కారం చేసింది. పిల్లను చూసింది. ప్లాటుఫారం చూసింది. తల వ్రాపుతూ తనక్కడ దిగ లేనట్లు గోణిగింది. మొర పెట్టుకుంది. బతికూలుకుంది. చేయి ముందుకు చూపింది. మరొక స్టేషన్లో దిగుతానని తెలుపుకుంది.

అతని వ్యక్తిత్వంలోని ఒక సుగుణం ఇక్కడ పనిచేసింది. కానీ యివ్వడది దురుణం. అది అతని పట్టదల. దిగిపోమన్న బలవంతం చేశాడు.

ఆమె ఏమైనా సిద్ధమయింది. కాళ్ళు పట్టుకుంది బతికూలుకొంది. కంటనీరు పెట్టుకొని వేసుకుంది. నానావిధాల ప్రయత్నించింది.

అతనికి దయ కలిగినట్లుంది. మరి బలవంతం చేయ లేకపోయాడు. మెదలకుండాపోయి బెర్తుమీద కూర్చున్నాడు.

రైలు బైలుదేరింది.

పిల్ల దగ్గరకుజరిగి కూర్చుంది. పైటకొంగుతో కంటినీరు తుడుచుకొంది. అతనివైపు చూచింది. మెల్లగా కళ్ళు మూసుకునేందుకు ప్రయత్నించేస్తోంది.

ఎదురు బెర్తుమీద ఆమె ప్రక్క పత్రికలు చూస్తున్నాడు.

స్త్రీ!

చంకలో బిందె

బిందెనిండుగా నీరు.

నీరు వొలికిపోతోంది.

పల్చని చీర.

చీర తడిసిపోయింది.

ప్రక్క రెండు కొండలు. కొండలమధ్య సెలయేరు. ఒడ్డును వొరుచుకుంటూపోయే ప్రవాహం.

స్త్రీ—నీరు వొలికిపోయే బిందె—తడిసిపోయిన పల్చని చీర—కొండలమధ్య సెలయేటి ప్రవాహం.

అతను లేచాడు. ఆమె పిల్లమీద చేయిపెట్టి కనుకుత్తిస్తోంది. ఆమెవైపు చూశాడు. రెండునిమిషాలు నిర్లిపంగా నిలబడ్డాడు. తిరిగిపోయి పడుకున్నాడు. దుప్పటి ముసుగు వన్నాడు.

ఆమె తల కొంచెం ఎక్కింది అతన్ని చూచింది, తృప్తిగా కళ్ళు మూసుకుంది.

అతనికి నిద్రపట్టటంలేదు. లేచాడు.

ఆమె నిద్ర పోతోంది. కబం చేశాడు. మరీ పెరిగా చేశాడు. లేచింది. పత్రిక చూపాడు. ఇవ్వమని అడిగాడు.

పత్రిక చూచింది. అడ్డమీద బొమ్మ చూచింది.

తనలో తాను నవ్వుకుంది.

అతను తనవైపు చూసున్నా డనుకున్నప్పుడు. నవ్వు మాపి, పత్రిక అతనికిచ్చింది.

అతను పుస్తకం చూసున్నాడు.

పుస్తకం చూడటంలో నిమగ్నమైపోయా డనుకుంది.

ఆమె మెల్లగా నవ్వుకుంది.

నవ్వుతోందని అతను తేలిగ్గా తెలుసుకున్నాడు.

పుస్తకం పుటల్లో యిరుక్కూచాడాడు.

ఆమె నిద్రాదేని ఒడిలో ముడుచుకు పడుకొంది. రైలు సాగిపోతోంది.

అతను పుస్తకం చూడటం పూర్తయింది.

ఆమెకు నిద్రపట్టటం జరిగిపోయింది.

అతనికి నిద్ర పట్టటంలేదు. చదవటానికి బుద్ధి పుట్టటంలేదు. లేచాడు. తలుపుదాకా పోయాడు. వెనుదిరిగి వచ్చాడు. శబ్దం చేసుకుండా కూర్చున్నాడు. అరక్షణంలో లేచాడు. తలుపుదగ్గరకు పోయాడు. వెనువెంటనే తిరిగివచ్చి బెర్తుమీద కూర్చుంటూపోయాడు. కూర్చుంటూ లేచాడు. కిటికీదగ్గరకు పోయాడు. తీశాడు. మరొక్కణంలో వేశాడు. బెర్తుదగ్గరకు వచ్చాడు. కూర్చున్నాడు.

ఆమె కూర్చుని నిద్రపోతోంది.

దగ్గరకు పోయాడు. ప్రక్కన పిల్ల నిద్రలో వుంది. పిల్ల వయస్సు చాలా తక్కువ. పిల్లవైపు వెళ్లిగా చూశాడు చూడటమేగాని ఆలోచనకు ఆకళ్ళరేఖల్లో తావులేదు ఏదో విసుగుదల ముఖంలో చూపిస్తూ పిల్లవైపు చూచేమాపుగా కోపం మిలితం చేస్తూ లేచి బెర్తుమీద కూర్చున్నాడు.

విదో ఉల్లేఖంతో మళ్ళీ లేచాడు. ఆమె దగ్గరగా పోయాడు. వెనక్కి నిలబడ్డాడు. తక్షణాంతో ఆమెముఖంలోకి చూశాడు. వళ్ళు చురునుంది వెంట్రుకలు నీక్కబోడుమకున్నాయి.

శరీరంలోని అన్ని అవయవాలను పరీక్షగా చూశాడు. తన్మయుడైపోయాడు.

ఆమెదగ్గరగా వీపుప్రక్కగా, మునిగాల్గిమీద మెల్లగా కూర్చున్నాడు.

ఆమె కదలకుండా నిద్రపోతోంది.

ఆమె రెండు భుజాలమీద చేతులు వేళాడు మెల్లగా పట్టుకున్నాడు, గట్టిగా నొక్కాడు.

ఆమె లేవలేదు. గాఢంగా నిద్రపోతోంది. బ్రహ్మాండమైన నిద్రాదేవి పరివ్యంగం.

ఆతను క్రిందు మీదొడుగున్నాడు. వళ్ళు తెలుసుకుంటే, మునిగాల్గిమీద నిలబడలేక పోయాడు. తూలాడు. ముందుకు పడిపోయాడు.

ఆమె లేచింది.

ఆతను తత్తరపోయి లేచాడు. దూరంగా నిలబడ్డాడు.

ఆతని కాళ్ళు పట్టుకుంది, బ్రతిమాలుకుంది. బలవంతం చేయవద్దంది. మరొక్క స్తేషనులో దిగుతానంది.

విదో స్టేషన్లో రైలు ఆగింది.

లేచిపోయి బెర్తుమీద కూర్చున్నాడు. నిద్ర పట్టటం లేదు.

చెక్కిలి కింద చేయిపెట్టుకొని కదలకుండా కూర్చుంది. బైటికి చూస్తోంది. నిద్రపట్టటం మాగి పోయింది.

ఆమె వైపు చూశాడు. తలవంచుకుంది.

ఆతని వైపు చూచింది. కిటికీలోంచి చూస్తున్నాడు.

ఆతనామె వైపు చూశాడు. ఆమె ఆతని వైపు చూచింది. ఆతనేదో మాట్లాడబోయాడు. ఆమె విదో చెప్పబోయింది. పుస్తకం చూపాడు. ఇర్వమని అడిగాడు.

పుస్తకం అట్టమీద హీరో హీరోయిన్ ని ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. వళ్ళు తెలియని తమకం. పుస్తకం తెచ్చియిచ్చింది. పుచ్చుకున్నాడు.

అట్టమీద బొమ్మ చూస్తున్నాడు

అట మీద బొమ్మవైపు, ఆతని ముఖం వైపు ఆమె సమీక్ష చేస్తోంది.

తనముఖం చూసున్నానని తెలుసుకున్న ఆమె కూర్చునేందుకు పోబోయింది.

పైకి లేచాడు.

నిటారుగా నిలబడి వుంది.

కొంచెం కొంచెం కదిలాడు.

కదలకుండా వుంది.

దగ్గరగా పోయాడు.

దూరంగా పోలేదు,

చేతులు మీద వేళాడు,

కొడన లేదు.

చిగువుగా పట్టుకున్నాడు.

వీలైనట్లు పట్టుకో నిచ్చింది.

నిదురుగా తిప్పుకున్నాడు.

సునాయాసం గా తిరిగింది

భుజాలు గట్టిగా నొక్కాడు.

పట్టుగా వ్రాపాడు.

మెల్లగా మీదకు వ్రాలింది.

నెమ్మదిగా ముఖంలోకి చూశాడు,

ముఖం గులాబి పువ్వులాగా విచ్చుకుంది.

పట్టరాని తమకంతో ఆమెను పట్టుకొని పెదవుల దగ్గరకు మృదువుగా లాక్కున్నాడు.

అలవిగాని ఉత్సాహంతో, ముప్పిరిగో నే ఆనందంతో, పెదాలు అందించింది.

ఆతని వీపు ఆమె చేతి వత్తిడికి నలిగిపోయింది.

ఆమె పెదము గంటలు పడింది.

ఆతను విడిచిపెట్టాడు.

ఆమె పట్టు తప్పుకుంది.

బెర్తుమీద కూర్చున్నాడు.

పాపదగ్గర కూర్చుంది.

విదో స్టేషనులో రైలు ఆగింది. రైలు ఆగినప్పుడు ఆతనేమీ చేయలేదు. ఆమె మరొక్క స్టేషనులో దిగుతానని బ్రతిమాలులేదు. రైలు సాగిపోతోంది.

ప్రక్క బెర్తుపై పుస్తకాలలో జాండుపుస్తకం పైకితీసింది. ఒక్కొక్క బొమ్మ రెండు యాడు నిమిషాలసేపు చూచింది ప్రతిబొమ్మకూ ఆమెలోంచి ఉత్సాహమా, ఉద్వేగమూ పరవళ్ళుతోకుతోంది.

ఆమె జాండు పుస్తకం బొమ్మలు చూడటం ఆతను చూశాడు. సంతోషంతో ముఖం వికసింపజేసు

తేలుకుట్టిన పాము

కోవటం కనిపెట్టాడు. పట్టలేని ఆఁనాన్నీ, అలవిగాని అనుభూతిని పొందటం అర్థం చేసుకున్నాడు.

ఆమె దాన్ని చూడటం పూర్తయింది. పుస్తకం పూర్తిగా చూచేవరకు ఆమె తల యెత్తలేదు. ఆమె పుస్తకం పూర్తిగా చూచేదాకా అతను తలెత్తలేదు. ఆమె ముఖం చూస్తూనే వున్నాడు.

ఆమె తలెత్తిన మరుక్షణంలో అతను తలదించుకున్నాడు.

ఆమె మళ్ళీ పుస్తకాన్ని చూడవంలో పూర్తిగా నిమగ్నురాలయింది.

ఆమె ముఖాన్నీ, మాధుల్నీ నిరంతరం పరీక్షిస్తున్నాడు.

ఆమె తలెత్తింది.

మాపులు మరల్చుకొన్నాడు.

పుస్తకం పుచ్చుకొని లేచింది.

ఆమెనైపు చూశాడు.

దగ్గరగా వచ్చింది.

లేచి నిలబడాడు.

పుస్తకం చేతిలో పెట్టింది.

ఇచ్చేపుస్తకం పుచ్చుకున్నాడు.

ఒక బొమ్మను చూపింది.

చూపేబొమ్మ చూశాడు.

ఆ బొమ్మ...ఒక యువతి...ఒక యువకుడు... ఒక చిత్రభంగిను.

ఆమె మనుషటి స్థలంలో పిల్ల ప్రక్కగా కూర్చుంది. పుస్తకం చూశాడు. ఆమెను చూశాడు. బొమ్మ చూశాడు. లేచాడు. కూర్చునేవుంది.

దగ్గరకు పోయాడు. రెండో బెత్తుమీద కూర్చోబెట్టాడు. లైటు ఆరిపోయాయి.

మరో నిమిషంలో వచ్చాడు.

బెత్తుమీద పుస్తకాల నరిగిపోయాయి. తీసిక్రింద పడేశాడు.

ఆమె ఏదో చెప్పబోయింది.

అతను వినుపించుకోలేదు.

ఆమె ఏదో చెబుతోంది. చేతులతో నైగ చేస్తోంది లైట్లనైపు చూపింది.

అతను ఆమె చేతులనైపు లైట్లనైపు చూశాడు. అతనికేమీ అర్థంకాలేదు.

మళ్ళీ ప్రయత్నించింది.

అతను అర్థం చేసుకొనడానికి ప్రయత్నించేయబందెను.

లైట్లనైపు స్విచ్ లనైపు చేతులు చూపింది.

అతను ఆ నైపు చూశాడు.

ఆమె అవున్నట్లు తల వూపింది.

మెల్లగా లైటు పట్టుకున్నాడు.

తల నిరసంగా ఆడించింది.

వచ్చి, చేతులు పట్టుకున్నాడు.

కొదన్నట్లు నెట్టింది.

పోయి, స్విచ్ తాళాడు.

ఉత్సాహంగా తల వూపింది.

వెయ్యి విసుగులబలంతో ఉత్సాహంతో లైటు స్విచ్ ఆఫ్ చేశాడు. వెంటనే వేళాడు. ఆమె ముఖం నైపు చూశాడు. ముఖంలో యిద్దం లేకపోవటం స్పష్టం. లైటు తగ్గించాడు.

బెత్తుదగ్గరకు వచ్చాడు.

ఆమె లేదు!!!

చేతులతో తడిచాడు. పూర్తిగా వెదికాడు. ఆమె కనిపించలేదు.

లైటు వేళాడు.

చూడో బెత్తుమీద పడుకొనివుంది. ఆటు చూశాడు. సన్నగా నవ్వుతోంది.

మళ్ళీ లైటు తగ్గించాడు. బెత్తుదగ్గరకు పోయాడు. కూర్చున్నాడు. పట్టుకున్నాడు. చేతిలో ఏముంది?

ఆమె లేదు!!

బెత్తు గాలించాడు. చేతులకు తగల్లేదు...

లైటు వేళాడు.

తన పడకమీద పడుకొని నవ్వుతోంది సన్న సన్నగా, మెల్ల మెల్లగా, కొల్ల కొల్లగా.

లైటు తగ్గించివేశాడు.

బెత్తుమీద చేయివేళాడు. సిస్టలు దొరికింది. దూరంగా జాగ్రత్తగా పెట్టాడు. ఆమెకోసం చేతులు చాపాడు.

ఆమె లేదు!

లైటు వేళాడు.

లేచి నిలబడివుంది చూడు బెత్తులమగ్గు.

ఆమెనైపు చూశాడు. అతనినైపు చూచింది. కూర్చోనున్నట్లు ప్రకరించాడు. తన బెత్తుమీద కూర్చుంది.

నవ్యాడు. మృగువుగా మోచుగించాడు. ఇక తప్పించుకోదనుకున్నాడు.

లైలు తగ్గించాడు.

బెర్తమిడికి పోయాడు.

ఆమె లేదు!!!

చేతులతో వెతికాడు. చీకటిని చీల్చి చూశాడు. ఆమె లేదు.

లైలు వేశాడు.

మాడు బెర్తలమధ్య నిలబడివుంది.

పట్టకున్నాడు. లైలు తగ్గించాడు. తన పడక బెర్తమిడికి తీసుకొచ్చాడు.

లైలు సాగిపోతోంది.

కొంచెం నేవున్న తరవాత.....లైలు ఆగింది.

నిస్సత్తువుగా లేచాడు. మెల్లగా తూలుతూ పోయి లైలు వేశాడు. తిరిగివచ్చి బెర్తమిడ కూర్చున్నాడు.

పడకమీద ఆమె పడుకొనివుంది. లేపాడు. లేచింది. పడుకున్నాడు. ఎదురుబెర్త చూపించాడు.

పిల్ల క్రింద పడుకునేవుంది. పిల్ల ప్రక్కగా పిస్టల్ వుంది.

లేచిపోయి పిష్టలు పుచ్చుకొని తిరిగివచ్చి పడక మీద మేను వాల్చాడు.

ఆమె పిల్లతో ఎదురు బెర్తమిడ పడుకుంది.

నిద్రపోతూ ఆమెనైపు చూశాడు. ఆమె నిద్ర పోయింది దనుకున్నాడు. నిద్రపోబోయాడు. ఆమె కూర్చుంది. అతను లేచాడు, కూర్చున్నాడు. అతని నైపు చూచింది. అతను పరుగుతీసి, ఏదో నోటు ఆమె చెతిలో పెట్టాడు, తీసుకుంది. దాచుకుంది. ఆమె ముఖంలో సంతోషం చూశాడు.

ప్రక్కనే కూర్చున్నాడు. చేతులతో నెట్టింది. కాళ్ళతో నెట్టింది. గొణిగింది. ఏడ్చింది. ఇవ్వలేదు. ఎందుకో తెలియదు. కోపంతో లేచిపోయి పడుకున్నాడు.

మెల్లగా కుసుకలో పడ్డాడు.

ఏదో నేపనులో లైలు ఆగింది.

వీపు చరిచినట్లు విచిత్రంగా మెలకువ వచ్చింది. లేచాడు. ఎదురు బెర్తమిడ చూశాడు.

ఆమె లేదు!!!

వాకిట్లోకి పోయాడు. చూశాడు. ప్లాట్ ఫారం మీదలేదు. నేపనులో లేదు.

ఆమె దూరంగావున్న ఓవర్ బ్రిడ్జికి కొంచెం దూరంగా కంకరరాళ్ళ ప్రక్కగా బొగ్గు గుట్టల చేరు

వలో చూడలేను చీలేచోట, ఎటు వాగెను వెళుతుందో తెలియనిచోట, ఎదురుగా వచ్చే గూళ్ళుపెట్టే పహారా పోలీసుని తప్పుకొని, చంకలోవున్న పిల్లతో ముగుసుకొలువ చాటుతోంది. వాగెను చాటింది. పెట్టా చాటింది. ఫెన్సింగులోంచి దూరింది. తారు రోడ్డెక్కింది.

ఎప్పుట్నుంచి అక్కడ ఆ ఆశమనిషి నిలబడి వుందోకాని ఈమె రోడ్డెక్కిపరికి ఆమె ఎదురుగా వచ్చింది.

ఈమె రెండు నిమిషాలనేపు ఏమేమో చూట్టాడింది. ప్రక్క నేనెలుగుతున్న మునిసిపాలిటీలైలునీసలో ఆమె చూట్టాడుతున్నట్లు అతను స్పష్టంగా గమనించాడు.

ఆమె ఏమిటో అడిగింది. ఈమె నవ్వుతూ ఏమిటో చెప్పింది. నవ్వుదొంతరలు వాళ్ల మధ్య చాలా ఎత్తుగా నిలచాయి.

అతని కళ్ళు మెరిశాయి, విచిత్రంగా కదిలాయి. మెల్లగా నవ్వు పెదాలమీద కదిలింది. ఈమె!!! అనుమానంలేదు.

ఆమె ఎందుకో చేతులు చాపింది.

ఈమె పిల్లని ఆందించింది!!

ఆ పిల్ల కంపారుమెంటులో ఏడ్వలేదు. ఎంగు కేవలలేదా? ఎందు కేకుస్తుంది? ఏడవదు.

ఆమె ఎందుకో చేయి చాపింది.

ఈమె తను యిచ్చిన నోటు ఆమె కిచ్చింది!!

గారు విజిల్ వూది జెండా వూపాడు.

ఆమె పిల్లను తీసుకొని నోటు దాచుకొని వెళ్ళిపోయింది.

ఈమె వెనుదిరిగి తను దిగివచ్చిన మునుపటి కంపార్టుమెంటు వైపు చూచింది.

ఆమె చూచింది.

అతను చూశాడు.

ఆమె రోడ్డుమీదికి పోయింది.

లైలు కూ లేసింది.

ఏదో టాక్సీవచ్చింది. ఆమె రోడ్డుమధ్యకు పోయి ఆపింది.

టాక్సీ ఆగిపోయింది. ఏమో చూట్టాడింది. ఎక్కి కూర్చుంది.

రైలు బైలుదేరింది.

టాక్సీ సాగిపోతోంది.

రైలులోంచి చూశాడు.

టాక్సీలోంచి చూచింది.

రెండూ రెండు ద్రువాలకు ప్రయాణమై వెళ్ళిపోయాయి.

తేలుకుట్టినపాము

తలుపువేసి లోపలికి వచ్చాడు. పిష్టలు భద్రం చేశాడు. పడకమీద కూర్చున్నాడు.

హోల్లాల్లులో చేయిపెట్టి వెతికాడు,
పన్నునకువేలేను! పరుగు పొయింది!! ఆమె తీసుకుపోయింది!!!!

ఎగున పైకిలేచి రెడర్ బేక్ యాతీసి చూశాడు. అందులో డబ్బు మాత్రం వుంది!

తిరిగివచ్చి పడకమీద కూర్చున్నాడు.
మగుడుగంలో లేచి బయటికి చూశాడు. ఏమీ కనిపించలేదు.

తైం చూచుకున్నాడు.
రైల్వేగేడు తీసి, ట్రైయా, నెంబయా, చూచి నేరను పేగుచూశాడు!!

మరొకసారి ఆ నేరను పేగుచూశాడు. పేవ్ తెచ్చాడు. పేవ్మీద ఆ పేరున్నచోట పెన్సిల్ తో సున్న చూశాడు!!

డైరీ వెటికి తీశాడు.
పెన్సిల్ తో ఏదో వ్రాశాడు. నోసలుముడిచి

నోసటిమీద ఆరచేత్తో రాసుకుంటూ కళ్లు కుంచించు కొని కొంచెంసేపు ఆలోచించాడు. మళ్ళీ కొంచెంసేపు ఏమో వ్రాశాడు.

హోల్లాల్లులోంచి పెన్నుతీసి దానికింద రెండుగీతలు గీశాడు. అవి ఎర్రగీతలు!!

పెన్సిల్ తో ఏమో వ్రాశాడు. ముఖం రింగించింది. మీసంమీద చేయిపేసుకొని కీమాగా సవరించు కొన్నాడు.

హోల్లాల్లులోంచి పెన్నుతీసి దానికింద మూడుగీతలు గీశాడు. అవి పచ్చగీతలు!!

డైరీ ఒకపుట రివ్వగా తగువాత కాగితంమీద పుటకు సరిపడే పన్నుమాడ్కు పచ్చి యింకుతో వేశాడు. పన్నుమాడ్కు వాలుగుమాలల్లో వాలుగు ఇంటు మాడ్కులు వేశాడు. ఆ మొత్తానికి రెండు సున్నలు చుట్టాడు. ఒకటి పచ్చనిది. మరొకటి ఎర్రనిది దానికింద పెన్సిల్ తో ఒక పాక్ష్యం వివరించి వ్రాశాడు. మొదటిపుట తెలియదు. ప్రక్కనే ఈ ప్రక్కల్లోటూ వుంది. ఆ తగువాత పన్ను యింటూ పన్ను అని వ్రాసి డైరీ చూశాడు.

జెటకు చూశాడు. రైలు లోయలోంచి కొంచెం ఎక్కువోంది. ఎదురుగా మరొక కొంచెలో రైలు పోయేందుకు సారంగం వుంది.

తిరిగివచ్చి కూర్చున్నాడు. బయటకు చూస్తూ వున్నాడు.

రైలు సారంగంలోంచి వెళుతోంది!

చీకటి పడుతుంటు పారిపోయింది. తూర్పున రైల్వే రేఖలు ఉదయించాయి. చీకట్లు తెలవారాయి. తూర్పున ఉదయించాడు సూర్యుడు.

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడు ఏ ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ క్షణం ఎలా ఉండేదీ తెలియని ఈ దినాలలో

* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం * నౌక

* ఫయడిలిటీ గ్యారంటీ మొదలైన భీమాలకు

మాతో సంప్రతించండి.

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్ జనరల్

ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ,

“బాంబే లైఫ్ బిల్డింగ్స్”

9, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. 1.

Telephone: 4241, Telegrams: "UNIGEN"

బ్రాంచీలు:

విజయవాడ - బెంగళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - న్యూఢిల్లీ - పాట్నా

కొలంబో - సిరిగపూరు - కోయంబత్తూరు - జాకార్తా.

సుప్రదీర్ఘిక

శ్రీ మల్లంపల్లి శరభయ్య

కొల నిమ్మెయి; కరణములను
నలుగుల తెరు వడచి యే ననాదిమ నిద్రా
జలముల నంచులు మోవఁగ
నిలువు నిలువు దాక లోన నింపితి దీనిన్.

వివృత కరణ సరణి శివః జగత్ప్రత్యయ
మలినవారి నిగిడి కలఁగు నేమొ
కొలను, విమల కమల కుముద కందప్రతా
నాభిరామ జతర మని తలంచి;

చిరతమో జలౌఘ శిశిర తమ స్పర్శ
ముణిఁగి యణఁగె కరణములు తమంత
ఈఁద తాఁకి గూటియెద పులుంగుల వోలె
నెగయరాక తెలివియెల్లలందు.

అలవియగునె: నాకు నస్వప్నమౌ నిద్ర
విరియు నొక్కొ కమలవీధి యిందు :
లయ విధాయి రయ చలత్ జలభ్రములందు
వివృతవక్త్ర) నక్ర విహృతులందు.

అరిగి యరిగి లోని కజ్జనాశాంతర
విమల గర్భశయ్య విశ్రమింతు
అలమి యచట నన్ను నస్వప్నమౌ నిద్ర
విరియుగాక కమల విపిన మిందు.

కారల్ మార్క్స్ ఆర్థిక సిద్ధాంతాలు

శ్రీ యుజను వెంకటసుబ్బారావు

నైన సామ్యవాదసిద్ధాంతానికి మూలపునాదుడు కారల్ మార్క్స్ ఆ సేవను నిర్వివాదపరిచి. ఈనాడు 'మేము సామ్యవాదులం, భౌతికదేశంలో సామ్యవాదం విప్లవంబరిహారం చేసినవాడే సర్వతో ముఖాభివృద్ధి లభ్యం' కౌగలను అని చెప్పగా ఉపన్యసింపచేసా గెండుగో మార్క్స్ ఆర్థికసిద్ధాంతాలను అసలు అనగామాన చెసుకునేందుకే ప్రయత్నించరు. 'కారల్ మార్క్స్ సిద్ధాంతాలనుకారం రష్యా అభివృద్ధి చెందింది అలాగే మనదేశంకూడా పొందుతుంది. కాబట్టి మీరీటు మాకే ఆవి' గట్టిగా కేకు పెట్టడం తప్పిలేదురేమీ తెలియనివాడు నేకు ఆంగ్లేదేశంలో చాలామంది ఉన్నారు. మనం సామ్యవాదాన్ని బహిరంగమునకొని, లేక తొలవాదేమునకొని మామార్క్స్ సిద్ధాంతాలను అనమం విహంగమదృష్టితో నైనా పరిశీలించడం అత్యవసరం.

మార్క్స్ ఒహుముఖప్రభాధురీణుడు. ఆయన ఒక గొప్ప తత్వవేత్త. చరిత్రకారుడు. సంఘసేవకుడు. ఆర్థికశాస్త్రజ్ఞుడు, రాజనీతిజ్ఞుడు, అభివృద్ధిమైన తత్వప్రతిభ కలవాడు. తనను ముందు కల పెట్టబడిదాకీ, సామ్యవాదాల, అడ్డవిజ్ఞాన సంప్రదాయం అంతా పరిశీలించి, తన భావములతో సమ్మతించేవి ఒక ఆలోచనామయ నూతనతత్వత్వం ఆయన సృష్టించగలిగాడు. ఈ తత్వం మహాత్మ్యమైనదని కాని దోచరహితమైనదనికొని ఎవరూ అనరు. కాని అది ప్రదర్శించిన ప్రభావం అసల్యమైనది. సాంఘిక పునోద్ధవ్యధికి ఆయన ఒక నూతన పథకాన్ని తెయారు చేసి తిదాచరణకు ఎన్నో సలహాలు పెట్టించాడు. ఆ పథకమే కమ్యూనిజం, సోషలిజం రూపాలను తాల్చిన సామ్యవాద స్వరూపం. అతినికాలము, కఠినము, అయిన ఆయనసిద్ధాంతం ఆయన ఆనుచరులచేత విమర్శకులచేతకూడా కొంతవరకు అపార్థం చేసికొనబడింది. ఈ ప్రజాశక్తి అంతా ఏదో పచ్చిజోహ అని కొందరు విమర్శకుల అభిప్రాయం. ఆయన శిష్యులు మార్క్స్ సిద్ధాంతాలు ఆ సేకవిధాలుగా అర్థంచేసికొని ఆ సేక తెలుగుగా విడిపోయారు.

మార్క్స్ తత్వత్వన్ని పరిశీలించేముందు ఆయన జీవితచర్యలను ఒకసారి పరిశీలించి చూద్దాం. జర్మన్ జాతీయ చారిత్రక పుస్తకాలకు మార్క్స్ జనించాడు.

ఈయన తనరంగములు అతివారి క్రైస్తవ సాతాత లంబకులయ్యాడు. ఇద్దరు పెళ్ళినికా, లెవగాలో ఉంది ఈయన ప్రఖ్యాతి జర్మన్ తత్వవేత్తలయిన హేగెల్ సిద్ధాంతాలు జీర్ణముకొని తత్వశాస్త్రంగా దాకిన పని సంపాదించాడు. తననంత కొన్నాటియన పత్రికాసంపాదకుడుగా పనిచేశాడు. ఈయన పుస్తకాత్మికమైన రచనలనందల పుస్తకా నాటి ప్రచురణ నియంత్రించే ఆంగ్లే ప్రొక్లబ్బంకి. అతనివాత తను ప్రేమించిన రెన్నీ వాన్ స్ట్రెస్మన్ ఆ సే జమీందారీ వంశానికి చెందిన యువతరి వివాహమాడే మార్క్స్ పాఠనకు పయనమయ్యాడు.

పారిసునగరంలో ప్రాన్స్ మున్నగు విప్లవాత్మక సామ్యవాద రచయితల సాంగత్యం ఈయనకు లభించింది. వారితో ఎన్నో విషయాలు చర్చించి వారి వాదాలు ఖండించా డీయన. వారి సిద్ధాంతాలు, విధానాలకూడ లోప భూయిష్టంగా కనిపించాయి మార్క్స్ కు.

ఆ సమయంలోనే మార్క్స్ కు జీవితాంతము అత్యంత ప్రభుగా తోడుపడిగా మెలిగిన ఫ్రెంచికి వీన్ జర్నల్లో పరిచయం కలిగింది. మాన్ థ్యూనర్ బట్టలవిల్లుల కథికారి, కొంతకొద్దిగా ఆయన ఒక ఆసామికి పుత్రుడు వీన్ జర్నల్ విమర్శకు, పత్రికలగా విపర్యాసితమైన వ్యాసాలు చూసే ప్రహ్వప్రభుత్వ నిరంకుశ దిష్టిహస్తం మార్క్స్ కు అణచివేయ యత్నించింది. మార్క్స్ ప్రభావకులలి జర్మియంలో స్థిరపడ్డాడు.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దంలో నాలుగవ దశాబ్దం చాలా విప్లవాన్వితమైనది. 1848 లో ఫ్రాన్సులో చాలా అలకల్లాలాలు జరిగాయి. లూయి ఫిలిప్ చక్రవర్తి పదవిమృతకు సామ్యుడు. విప్లవాల్లలు జర్మనీకంటితా ఆలముకున్నాయి. దానికి తోడు నిరుద్యోగంతోను, వేతనాల తగ్గింపులతోను బాధ పడుతున్న కార్మికులు తిగుబాటుకు సిద్ధమయ్యారు. అన్ని వర్గాలలోను ప్రభుత్వంమీద అవిశ్వాసం, అసంతృప్తి, ప్రబలాలు. "స్వామ్యసంఘము" అనే రహస్యమైన ఆంతర్జాతీయసంస్థ కార్మికులను కూడ గట్టకొని విప్లవానికి నాయకత్వం వహించడానికి పూనుకొన్నది. తమ ఆశయాలు, విప్లవసిద్ధాంతాలు,

గ్రంథం చేయవలసిందిగా మార్కుస్ను, ఏంజల్స్ను ఆ సంఘం కొరింది. దానిఫలితమే విశ్వప్రఖ్యాతి పైన “కమ్యూనిస్టు మేనిఫెస్టో”.

కార్మికులకు, పెట్టుబడిదారులకు నడుచునున్న కలహాన్ని విశదీకరించి, ఈ సమరంలో అంతిమ విజయం కార్మికులదనికేనని, ఈ విజయనిధిగా, ఉత్పత్తి సాధనాలన్నీ కార్మికులకు లభించి స్వేచ్ఛా స్వాంత్ర్యాల నెలకొల్పబడతాయనీ ఈ గ్రంథం వ్యక్తంచేసింది. విశ్వశ్రామికులంతా ఏకమై పెట్టుబడిదారీ విధానాన్ని నాశనం చేసి పురోభివృద్ధి సాధించ వలసిందిగా కొరింది.

కాని అన్నింటికన్నా ఆశ్చర్యకరమైన విషయ మేమంటే, ఈ సాంసాధ్యమే విపరీతమైన ఏ లాభాలు వస్తాయని మార్కుస్ కార్మికులకు ఆశ పెట్టాడో అవన్నీ ఏ కష్టనం లేకుండానే పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ లభించించిన దేశాలు సాధింపగలిగాయి అమెరికా లోని కార్మికుడు కమ్యూనిస్టు చైనాలోని కార్మికుని కన్న సౌఖ్యంగా ఉన్నాడనడం అతిశయోక్తి కాదు. అయితే అట్టి సౌకర్యాలు పెట్టుబడిదారీ దేశాలలో ఎన్నటికీ కలగజూవని మార్కుస్ సంపూర్ణంగా విశ్వసించాడు అయితే ఆ నాటి దేశకాల పరిస్థితులు ఆయన సిద్ధాంతాన్ని బలపరిచాయి.

అటుపిమ్మట త్వలోనే ఐరోపాలో విప్లవాలు మాటు మణిపోయాయి. రాజరిక వాదులు తిరిగి అధికారంలోనికి వచ్చారు. అంగువలన మార్కుస్ వెలియం విడిచిపెట్టి లండను ప్రయాణమయ్యాడు. ఆయన శ్రేష్టజీవితమంతా లండను మహానగరంలోనే గడిచింది. “కమ్యూనిస్టు మేనిఫెస్టో”లోని సిద్ధాంతాలు, బలపరచునూ, తిరస్కారంగా నూతన సిద్ధాంతాలు ప్రతిపాదిస్తూ ఆయన ఇక శ్రేష్టజీవనం అంతా అక్కడ గడిపాడు. ఆ కాలంలోనే ఆయన “పెట్టుబడి” (Das Kapital) అనే ఉద్గ్రంథం వ్రాసాడు. ఈయన సమర్పించిన తర్వాతి ఏంజల్స్ ఈ గ్రంథం మూడుభాగాలు, 1895 నాటికి ముద్రించాడు. మార్కుస్ మూలసిద్ధాంతాలన్నీ మొదటిభాగంలో సంగ్రహీకరింపబడినాయి.

ఇక మార్కుస్ ప్రతిపాదించిన ఆర్థిక సిద్ధాంతాలు పరిశీలిద్దాం.

మార్కుస్ అంతటి విపరీత రచయితకూడా కొంతవరకు సాంప్రదాయకులయిన ఆర్థిక శాస్త్రజ్ఞుల అడుగుజాడల్లోనే నడవడం గమనార్హం. ఈ విషయాన్ని “కేపిటల్” సువిధితం చేస్తుంది. సాంప్రదాయక శాస్త్రజ్ఞులవలెనే మార్కుస్ కూడా కొన్ని ప్రాథమిక విషయాల పరిశోధనలనూ, ఆలోచనాశక్తివలన నూతనాంశాలను గ్రహించే తార్కిక విధానాన్ని అవ

లంబించాడు. అంగువలన మనం మార్కుస్ సిద్ధాంతాలను విమర్శించామంటే తదాధామర భూతలైన సాంప్రదాయక విజ్ఞానాన్ని విమర్శిస్తున్నామన్నమాట. మార్కుస్ సిద్ధాంతాలు దోషభూయిష్టములైతే సాంప్రదాయక సిద్ధాంతాలు కూడా కొంతవరకు దోషభూయిష్టములే. ఆయన ఉపయోగించిన తార్కిక విధానం అసంబద్ధ విషయాలకు దారితీస్తే, సాంప్రదాయక విధానంకూడా కొంతవరకు అట్టిదే అయితే రాలి. అన్నివిధాలా మార్కుస్ సాంప్రదాయక ఆర్థిక శాస్త్రంపైలే. కాని ఈయనకు వారికి కంటే ఒకటైంది. తమ విజ్ఞానాన్ని, తార్కిక ప్రతిభను వారు పెట్టుబడిదారీ విధానాన్ని బలపరచేందుకు ఉపయోగిస్తే, మార్కుస్ ఆ వ్యవస్థ నాశనం చేయడానికి ఉపయోగించాడు!

తన పూర్వలవలెనే మార్కుస్, వస్తువుల విలువలు వానిని తయారుచేయడంలోని శ్రమపై ఆధారపడి వుంటాయని విశ్వసించాడు. దీనినే శ్రమసిద్ధాంతం (Labour Theory) అంటారు. రికార్డ్ మున్నగు ప్రఖ్యాతి ఆర్థిక తత్వజ్ఞులవేత్తలు ఈ సిద్ధాంతాన్నే బలపరిచారు. రికార్డ్ శ్రమసిద్ధాంతానికి ప్రాతిగా చేర్చి అంశం ఒకటైంది. అదేమంటే ఈ శ్రమ సాంఘికోపయోగకరంగా ఉండాలని. మారకపు విలువను, గిరాకీ ఎక్కువైన కొలది డబ్బుగూపకంగా మార్చాలి. ఈ ద్రవ్య వ్యవహారంలో చాలా చిక్కులు ఉన్నాయి. మార్కుస్ మారకపు విలువల సిద్ధాంతం ప్రకారం ఒకడు కొంతవరకెట్టి ఒక వస్తువు కొన్నట్లైతే, ఆ వస్తువునందు నిశ్చితమైన సాంఘికోపయోగ కరమైన శ్రమపరిమాణాన్ని కొన్నాడన్నమాట!

కాని పెట్టుబడిదారుని (Capitalist) పట్ల ఈ సిద్ధాంతం వర్తింపదు. వస్తువులను అతడు తన స్వంత ఉపయోగానికి అంటే వాడుకొనడానికి కొనడు. అధిక మయిన ధరకు విక్రయించడానికి కొంటాడు. ఉదాహరణకు, ఒక మిల్లుయజమాని, మిల్లు, యంత్ర పరికరాలు, పారిశ్రామికుల “శ్రమ” కొనడానికి వెచ్చించిన మొత్తం ధర, ఆయా పరికరాలలో నిశ్చితమైన శ్రమ పరిమాణం, పారిశ్రామికుల శ్రమ పరిమాణం కలిపితే వచ్చే మొత్తానికి సమానమౌతుంది. అతడు తయారుచేసే ఉత్పత్తిని ఈ మొత్తం వ్యయాన్ని ఎక్కువ ధరకు అమ్ముతాడు. తాను ఖర్చుచేసిన దానికంటే అధికభాగాన్ని అతడు విక్రయం ద్వారా పొందుతాడు. ఈ అధికభాగమే అతని లాభ భాగము. ఈ మిగులునే మార్కుస్ “సర్ప్లస్ వేల్త్” అని వ్యవహరించాడు.

కారల్ మార్క్స్ ఆర్థిక సిద్ధాంతాలు

ఇక మార్క్స్ చేతన సిద్ధాంతం (Theory of wages) కూడా సాంప్రదాయిక పంథాలోనే సాగి వోయింది. కార్మికుడు సరిగ్గా బ్రతికడానికి అంటే చనిపోకుండా ఉండేందుకు తన మాత్రం వేతనాన్నే పెట్టబడేదాడనివలన పొందుతాడు. అంటే కాని తాను ఉత్పత్తిచేసిన దానికి పూర్తి విలువను పొందిజాలడు. అతని శ్రమవలన వచ్చినలాభభాగము పెట్టబడి దాడుడు తీసుకుపోతాడు. ఈ విధంగా శ్రామికుని అన్యాయంచేసి అతనికి చెందగలసిన విలువలతోనే తీసుకుంటాడు పెట్టబడేదాడు. మార్క్స్ దృష్టిలో ఇది ఒకవిధమైన సాంఘిక దౌర్జన్యము. క్రింది ఉదాహరణము మార్క్స్ భావాన్ని వెల్లడిస్తుంది. కార్మికుని క్రికనీసపు వేతనము విలువ శ్రమదృష్ట్యామాస్తే ఒక అంగుళా శ్రమ పరిమాణానికి సమమునుకుందాం అంటే పెట్టబడేదాడు ఒక ఆర్డరును పరిమాణముగల శ్రమ కనీసపు వేతనమాత్రం శ్రామికునికి స్తూప్రతిఫలంగా ఒక పూర్తిరోజు శ్రమ ఫలితమైన వస్తువు పొందుతాడు. శ్రామికుని ప్రయాసతో ముందుకు వెళ్తున్న రైతులకు ఉత్పత్తి పెరిగేవిధంగా నూనెను యాంతిక సాధనలను పెట్టబడేదాడు ప్రవేశ పెట్టడముకుందాం దీనివలన ఉత్పత్తి రేటింపైనా, ఆరితు వేతనాలను మాత్రం విధింపగాను పెంచడు. లాభ భాగాన్ని తనవలె తనకే అట్టేపెట్టి కొంటాడు. తిగి ఈ లాభాన్నింతా ప్రాచుర్యముగా పెట్టబడినంగా తియ్యారుచెనాడు. కార్మికులను విధింపగా అన్యాయంచేసి లాభాలను ఆరెందక పోయినట్లైతే పెట్టబడినాన్ని కూర్చుండ విలువపడు. ఇలాగని మార్క్స్ పెట్టబడిన, యాంతిక పరికరాలు, శ్రామికులను నిరసిస్తున్నా వేనెలలదాడు. కాని ఈ ఉత్పత్తి సాగనాను పెట్టబడేదాడుని వ్యతిరేక ఆస్తిక పరిగణింపరాదని ఆయన వాదం. ఈవిధంగా సాంప్రదాయిక మార్కెట్టు విలువల సిద్ధాంతాన్ని, వేతన సిద్ధాంతాన్ని తన భావాలలో సమన్వయపరచి పెట్టబడి దారీ వ్యవస్థపై ఆయుధంగా ఉపయోగించాడు మార్క్స్.

ఇటువంటి ప్రయత్నాన్నే మార్క్స్ ముందు చేసి కొంత విజయం సాధించినవాడు జోహాన్ కార్ల్ డేవిడ్ రిబ్ బిన్ (1805-1855) అనే జర్మన్ ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త. అయితే మార్క్స్ ని స్పష్టంగాను, విస్తృతంగాను తార్కికంగాను ఈయన సిద్ధాంత కరింపలేక పోయాడు.

చారిత్రక పరిణామాన్ని గురించి మార్క్స్ వెలువరించిన భావాలు అతిథు హెగెల్ తత్త్వప్రభావానికి ఎంతగా లోనయ్యాడో లదితం చెప్తాయి. హెగెల్ తత్త్వ ప్రకారం మానవసంఘ పరిణతి ద్వంద్వ విషయ పరస్పర సంఘటన పూర్వకమైనది.

మూలంగా ఈ తత్త్వాన్నే తీసుకొని చారిత్రక పరిణామానికి ప్రయోగించాడు మార్క్స్. దీనికి ద్వంద్వ సంఘర్షణాత్మక ధాతిక వాదము (Dialectical-materialism) అనిపేరు ప్రథమంగా ఒక సంఘము క్రింద విచ్ఛిన్నమైన వస్తువులు పరస్పర సహకారంతో మెలగేవారు. స్వేచ్ఛా సహకారాలు ఆ ఆదిమ సంఘంలో నెలకొని ఉండేవి కాని కాలక్రమేణా ననం, అధికారం మాన్వతం చెసుకునే శక్తితో తగాదాలు, కొట్లాటలు, పరస్పర వైషమ్యాలు ఏర్పడినాయి. ఆ సంఘం అనేక తేలుగా విడిపోయింది. ఈ తేలు ఒకదానితో ఒకటి పోగాలం సరిపె కల్ల గొట్టేవి. కాంతి సహకారాలు వాడెనువ్యయి. యుద్ధ పరికరాలు, యంత్రాలు కనుగొనబడ్డాయి. పూర్వపు శాంతి కొముకతి, సర్వాధరణ సహకారాన్నిం అడుగంటాయి. తదనుగుణమైన సాంఘిక పరిస్థితులు దానితో ప్రబలము కావచ్చాయి.

ఈ విధమైన కల్లోలాన్ని, దౌర్జన్యాన్ని పోగొట్టడానికి నూతన సంసలు, నూతన భావాలు అవసరం. దౌర్జన్యంకూడ, కల్లోలంవలన లాభపడేవారు ఏ మాన్వలను అంగీకరింపక ప్రాతి విధావాన్నే బలపరుస్తాడు కాని వారి దౌర్జన్యాలకు, అన్యాయాలకు బాధపడే కార్మికులు ఎంతో కాలం సహనం గా ఉండలేరు. పరస్పర విరోధులయిన ఈ రెండు తేలలకు కలహం సంభవిస్తుంది. ఈ పరిస్థితి క్రమంగా తీవ్ర సంఘటనకు దారితీసి అంతిం ఒక నూతన సాంఘిక వ్యవస్థలను జనింపజేస్తుంది. తిరితరాలుగా తియను పిచ్చి పిచ్చి చేస్తూన్న పెట్టబడేదాగుల నింకుతత్వంనుండి విడిపడే శ్రామికులు తియకు సౌఖ్యంరమైన నూతన జాగ్రంగాన్ని. నూతన సాంఘిక నియమావళిని తియారు చెసుకుంటారు.

ఇంతలా చాల శాస్త్రీయమైన భావముని మార్క్స్ విశ్వసించాడు, దార్వన్ పరిణామ సిద్ధాంతం వలెనే ఇది అతితార్కికము, అతిసహజము అయిన సిద్ధాంతముని ఆయన అభిప్రాయం సాంఘిక పరిణామము ఏదో ఒక్కోజాలో జరిగిపోయేది కాదనీ, అది చరిత్రకమనం వలన సిద్ధించేదీ మార్క్స్ విశ్వసించాడు. ఈవిధమైన శాస్త్రీయ తిర్క్క విధానమే తన సామ్యవాది సిద్ధాంతానికి ఒక ప్రత్యేకత కలిగించి అంతకుముందున్న భావాలను మించింది మార్క్స్ పేర్కొన్నాడు.

ఈవిధమైన చారిత్రక పరిణామాన్ని విస్మరించి ఏదో బ్రహ్మాండమైన విషయాన్ని గురించి కలలుకనే తత్త్విజ్ఞును మార్క్స్ తీవ్రంగా నిరసించాడు చారిత్రకంగా పరిస్థితులు పరిపక్వస్థితిలోనికి రానిదే ఏదో విషయాన్ని లేవతీసి ప్రభుత్వాన్ని కూల

దోయమని మార్కునైన తన జీవితంలో ఎన్నడు ఉప
దేశించినట్లేను. ఐతే ఆ పరిస్థితిని వచ్చిందేనాటి
అహింసాయంతంగా పెట్టుబడిదారీ విధానాన్ని తొల
గివేయమనే సాగ్రమయే విషయం కాదని ఆయన ఉద్దేశం.
ఆ పరిస్థితులలో తరతరాలుగా దురుశ్చరణను కార్మిక
వరుమంతా తిరుగుబాటుచేసి విప్లవంలో విజయాన్ని
సాధిస్తుంది. పెట్టుబడిదారీ విధానానికి ప్రారంభంలోనే
పతనం ఎన్నటికీ సంభవింపదు. దాని ఉచ్ఛస్థితి వచ్చిన
తిరుగుబాటు దానివలన అన్నీ కడనపడలేకానీ ఏమీ ఉప
కారంలేదని ప్రజలు తెలిసికొన్నతరువాతనే దానికి
పతనం సంభవిస్తుంది. ఈవిధంగా పెట్టుబడిదారీ విధా
నపు పతనము, కార్మిక రాజ్యాంగవ్యవస్థ నిర్మాణము
చాలసహజంగా, పరిణామాత్మకంగా జరుగుతాయి.

ఈ పరిస్థితులలో సామ్యవాద నాయకుల కర్త
వ్యం ఏమిటోకూడా మార్కునైన ఉపదేశించాడు. పీఠితి
కార్మికవర్గం నిజ వారిబాధలకు హేతువేదో తెలిసి. వారి
తిరుగుబాటుకు సర్వవిధాల చేయూతనొసగి వారికి తమ
సలహాలనివ్వడమే నాయకుల కర్తవ్యం.

తన సిద్ధాంతాల శాస్త్రీయతను నిరూపించుకొన
దానికి ఆవి ఆచరింపబడితే ఏమిజరుగుతుందో ముందు
గానే నూచించాడు కార్ల్ మార్కునైన. కార్మికులసంఖ్య
క్రమముగా పెరిగిపోవడం, పెట్టుబడిగ్రామం తొందరు
వ్యక్తులహస్తాలలో కేంద్రీకృతం కావడం ప్రథమంగా
జరుగుతుంది. కార్మిక వర్గానికి ("Proletariat")
పెట్టుబడిదారులకు నడుమ సంఘర్షణవృద్ధి అవుతుంది.
ఈ సంఘర్షణలో కార్మిక వర్గం రెండువిధాలుగా విజ
యాన్ని సాధింపవచ్చును. ఒకటి ప్రజాస్వామ్య వ్యవ
స్థాపన ద్వారా అన్నికలలో గెలిచి అధికారాన్ని హస్త
గతం చేసికొనడం, రెండవది విప్లవాన్నితంగా పెట్టుబడి
దారులను సంహరించడం. ప్రథమశాంతి మార్గం ద్వారా
విజయం ప్రజాస్వామ్య దేశాలలో జరగడానికి కొద్దిగా
అవకాశం ఉందని మార్కునైన నూచించినప్పటికీ,
ఆ విధానంపైన ఆయనకు సమ్యకం లేదు.

పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ పరిపక్వమునందైనకొద్ది
కార్మికవర్గమునకు కష్టనష్టాలు ఎక్కువౌతాయని
మార్కునైన తెలియజేశాడు. క్రమంగా పెట్టుబడిదారులు
అధికలాభాలనాశించి క్రామికుల వేతనాలను తగ్గించి,
వారు చేయవలసిన పనిని కష్టతరం చేస్తారు. రానురాను
ఉత్పత్తి పెరిగిపోవడం, గిరాకీ తగ్గిపోవడం సంభ
విస్తుంది. తమవద్ద పెరిగిపోతూన్న పెట్టుబడిగ్రామంతో
లాభాలకోసం తహతహలాడే గిరికులు ఏమిచేయాలో
తోచక ఈ విధానాన్ని అన్నిరంగాలకు వ్యాపింప
చేస్తారు. వ్యవసాయంలోకూడా ఈవిధానం ప్రబల
మౌతుంది. ధూమిఅంతా కొంతమంది పెట్టుబడిదారుల

వశమై తదితరులంతా కేవలం కార్మికరాతారు. ఈ
రంగంలోకూడా పెట్టుబడి హస్తాన కొలది
లాభాలు తగ్గిపోతాయి. ఈవిధంగా ఒకవంక
నిర్వీరామంగా ప్రాచుర్యమును పెట్టు
బడి గ్రామం, తీవ్రంగా పడిపోతూన్న గిరాకీ,
—పెరిగిపోతున్న ఆరికరంగంలో తీవ్రపంచలనం కలి
గించే పాటుపోటు ఎక్కువై కష్టపరిస్థితులకి దారి
తీస్తాయి. కార్మికవర్గం సహనం పూర్తిగా కోల్పోయి
అఖండవిప్లవానికి ముందంజవేస్తుంది. ఆ సహనవిపక
సంక్రామరంగంలో పెట్టుబడిదారుడు సంపూర్ణంగా
నాశనం చేయబడతాడు. అధికారం, గ్రామం, అన్నీ
కార్మికుని వశమౌతాయి. ఈ విధంగా, తనలో అంత
రంగికమైన తీవ్రమైన దోషాలములంగానే పెట్టుబడి
దారీ వ్యవస్థ దారుణపతనం పొందుతుంది. అంతా
సహజ చారిత్రక పరిణామం. దీనినెవరూ ఆపలేదు. ఇదే
భవిష్యత్తును గూర్చి మార్కునైన ఉహించితిం.

పెట్టుబడిదారీ విధాన వినాశనం, కార్మికపక్ష
విజయం సిద్ధించినతరువాత విశ్వశాంతి, మహాసౌఖ్యం-
ఇంకా ఏవేవో వాటంతటవే కలుగుతాయి అని అన
డమేకాని తత్సంగనకు ఏ నిర్దితప్రణాళికను మార్కునైన
నూచింపలేదు. ఆ స్థితిలో రాజ్యాంగాన్ని గూర్చి,
ప్రభుత్వాన్ని గూర్చి, ఆయన కొంతమంది పెర్కా
న్నాడు. అప్పుడు కార్మికపక్ష కార్యనిర్వాహకమే
ప్రభుత్వంగా వ్యవహరింపకలదట. విరోధపక్షం సర్వ
నాశనమవడంవలన దీనికి సర్వనియంతృత్వాధికారాలు
వస్తాయి. దీనినే మార్కునైన కార్మికపక్ష నియం
తృత్వము ("Dictatorship of the proletariat")
అని వ్యవహరించాడు. కాని ఈ నియంతృత్వముకూడా
అత్యేకాలం ఉండదు. సంపూర్ణమైన సామ్యవాద స్థితి
రాగానే ఈ రాజ్యాంగమంతా దానంతటదే సహ
జంగా అదృశ్యమౌతుంది. తిరిగి ప్రజలలో స్వేచ్ఛా
సమానత్వాలు, పరస్పర సహకారం తిలలెత్తుతాయి.
వర్గవిభేదాలు, పరస్పర కలహాలులేని ఆ కార్మిక మహా
వ్యవస్థలో మానవుడు సర్వగుణాలనుభవిస్తాడు. ఈ
విగమైన ఉహించితిమే కాని ఒక విగమైన నిర్దిత
ప్రణాళికల మార్కునైన నూచింపలేదు. సామ్యవాద
వ్యవస్థలో ధరల నిర్ణయం ఏ విధంగా జరుగుతుంది?
పెట్టుబడి ఏ రంగాలలో ఏ పదార్థాలలో ఉపయోగింప
బడుతుంది? ద్రవ్యోబ్బణాది దుష్టశక్తులు ఏ విధంగా
అదుపులో పెట్టబడతాయి? ద్రవ్యము, లాభములు
ఏ పరిమాణాలలో పంపకం చేయబడతాయి? అనే
ప్రశ్నలకు మార్కునైన సమాధానాలు నూచింపనైనా లేదు.
అయితే ఈయన సిద్ధాంతాలవలన కార్మిక పక్షానికి
ఒక గొప్ప ఆధారం లభించింది. ఏ విధంగా వ్యవ
సాయ దారులకు ప్రాధాన్యతను సీనియోక్రాట్ ఆర్థిక విజ్ఞా

కార్లమార్క్స్ ఆర్థిక సిద్ధాంతాలు

సులక్ష్మి, చేయూత సొసైటీ, ఏ విధంగా పెట్టుబడి దారులను సాంప్రదాయక ఆర్థిక శాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతాలు ప్రోత్సహిస్తోన్న కలుగజేయాలి, అట్టి విధంగానే కార్మిక పక్షానికి మార్క్స్ రచనలు ఆర్థిక బలాన్ని చేకూర్చాయి.

ఈ విధంగా మార్క్స్ ఆర్థిక శాస్త్ర సిద్ధాంతాలను నింహావలోకనం చేసుకొన్న పిదప తత్ప్రతినిధి కత్తాన్ని పరిశీలిద్దాం.

ఏ ఆర్థిక సిద్ధాంతాలను అంధగా తేసికొని మార్క్స్ కిష్యులు సామ్యవాద తత్త్వాన్ని విప్లవాత్మకంగా ప్రపంచ విస్తృతం చేయాలని నకును కలుగున్నారో, ఆ తత్వంలోనే ఆతి ప్రాముఖ్యమైన దోషాలుండడం గమనార్హం.

మార్క్స్ సగర్వంగా విశదీకరించి ఆతి శాస్త్రీయమని చాటివచ్చిన పరిణామ వాదము ఆసత్యమైంది. ఆయన ఊహించినట్లు, పెట్టుబడిదారీ విధానం ఎంతో పరిపక్వస్థితినిందిన ఆ మెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములనంటే దేశాలలో సహితం వ్యవసాయం ప్రాచీనమైనది చెబుబడి, కొద్దిమంది పెట్టుబడి దారుల హస్తాలలో భూమింతా కేంద్రీకరింపబడలేదు. పైగా, ఆయా దేశాలలో ప్రభుత్వాలు చేసిన భూసంస్కరణములవలన వ్యవసాయరంగంలో ఆనేక మార్పులు వచ్చాయి. భూమి కొలదిమంది పెట్టుబడి దారుల చేతులలో కేంద్రీకరింపబడటానికి మార్గంగా కాసనములవలన ఎంతగానో వికేంద్రీకరింపబడి చిన్న చిన్న రైతులకు ఆర్థికపటుత్వం కలిగించింది. ఈవిధంగా జరగగలదని మార్క్స్ మేధాశక్తికి ఊహితమైంది.

పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ పురోగమించినకొలది, కార్మికుల సంఖ్య ఆర్థికతాధికమై అన్ని వర్గాలను ఆధిగమిస్తుందని మార్క్స్ ఊహించాడు. కాని చరిత్ర గమనం దీనినికూడ అసత్యమనే నిరూపించింది. కాలక్రమాన వృత్తి విద్యుల మూలంగాను, చిన్న చిన్న వర్తకములమూలంగాను, ఇతరమైన ఉపాధులమూలంగాను జీవనాన్ని సాగించేవారి సంఖ్య పెగుగుతోండే కాని కేవలమంతా కార్మికులలో నిండిపోవడం లేదు.

కార్లమార్క్స్ ఊహాచిత్రణంలో అన్నిటికన్నా ముఖ్యమైన దోషము పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ వృద్ధి చెందినకొద్దీ కార్మికుల కడుగండ్లు ఆధికమాత్రాయని. మార్క్స్ చేసిన వర్తనమంతా ఆతిశయోక్తి అని కొన్ని ఆధునిక పెట్టుబడిదారీదేశాలు నిరూపించాయి. బాగా వృద్ధిచెందిన పెట్టుబడిదారీ దేశాల్లో మార్క్స్

ఊహనట్లు వేతనాలు రెగిపోయి, కార్మికులంతా కడగండ్లపాలు కొలేరు. వారి జీవనస్థూతాను గోజుగోజుకీ పెగుగుతున్నాయి. ఆమెరికావంటి పరిపక్వ స్థితి నందిన పెట్టుబడిదారీ విధానము గల దేశాలలో స్వంతకాస్టలో సుఖంగా తిరిగే కార్మికులను మానే మార్క్స్ ఊహాచిత్రం ఎంత వాస్తవకతా రహితమైందో తేలుతుంది.

ఇక మార్క్స్ పరిణామ సిద్ధాంతంలో మరొక భూరమైన అసత్యంకొం ఒకటి ఉన్నది—కార్మిక విప్లవం, బాగా పరిపక్వత నందిన పెట్టుబడిదారీ దేశములందే సంభవిస్తుందని ఆయన ఊహ. ఇదికూడా సత్యమైనది చరిత్ర నిరూపించింది. పంకొమ్మడి వందల పదిహేడవ సంవత్సరం వాటికి రష్యన్ దేశంలో పెట్టుబడిదారీ విధానం అసలు ప్రారంభమైందో నమునా ఉందా అన్న విషయం సంశయస్థం అట్లాగే విప్లవం వాటికి చైనాలో చరిత్రామిశ్రాఫ్తకర్త ఏ మాత్రం లేదు. ఈ దేశాలలో విప్లవాలను రజకీయ విప్లవాలంటే కొంత సజయగా ఉంటుంది! ఇంక ఆయనక బాగా పరిపక్వ స్థితిలోనికి వచ్చిన పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థలలో—ఉదాహరణకు ఆమెరికాలో అసలు సామ్యవాద మహావిప్లవ ప్రసక్తే లేదు!

ఈ దోషాల నటుంచి ఆర్థికశాస్త్ర విజ్ఞానిగా కార్లమార్క్స్ స్థానం పరిశీలిద్దాం. కార్మికులకష్టనలను గూర్చి ఆత్యుద్యుతంగా వ్రాసిన ఈయన విప్లవాత్మకమైన వ్యాసాలు, గంభాలు, పటుతర రాజకీయ మహాప్రధింజానాలను పురిగొల్పాయి. ఆయన సిద్ధాంతాల నాదారంగా తేసికొని ఆనేక నూతన రాజకీయ పక్షాలు పైకివచ్చి చాలా అలజడి కలిగించాయి. అయితే ఈ విప్లవాలు ఆర్థికశాస్త్ర రంగంలో ఏమాత్రం నూతన వికాసాన్ని కలిగించ లేపోయాయని తేలుపవచ్చును. సాంఘిక పరిమాణ విజ్ఞానానికి మార్క్స్ సిద్ధాంతం ఒక అమూల్యమైన చెరువు. అయినప్పటికీ కేవలం ఆర్థికశాస్త్ర దృష్ట్యా దానికి అంత గొప్ప విలువలేదు. మార్క్స్ ప్రతివాదించిన మరకపు విలువల సిద్ధాంతం, వేతన సిద్ధాంతం—అన్నీ కూడా ప్రాచీన శాస్త్రజ్ఞులు చాలావరకు ములంకపంగా చర్చించినవే కాని శ్రాద్ధి వేమికాదు.

ఈ విధంగా నిష్పక్షిక మయిన ఆర్థికశాస్త్ర దృష్టితో మానే కార్లమార్క్స్—కీస్సు, రికార్, మూల్ మొదలైన ఆర్థిక శాస్త్ర పేర్లల తరహాకు చెందినఆర్థిక శాస్త్ర పేర్ల కొదవి చెప్పవచ్చును.

మొక్కుబడి

‘మంజీర’

వనపతి నాయకుగారిని గురించి, అందరు అనేక విధాల చెప్పుకుంటారు. ఈ పెన్షనుగి గురించి చెప్పేటప్పుడు, నా పాతన్నే హితుడొకడు తన మొఖం చాటంతిచెసుకొని, ఆయన చాలా మంచివాడనిన్నీ, ఆయనకు ఆయనే సాటి అనిన్నీ అలాంటి ఘనుణ్ణి మరోణ్ణి తన జీవితంలో చూడలేదనీ, చూడబోననీ, కొంచి వడబోసినట్లు చెప్పాడు. ఇంత పాత స్నేహితుడు అంత గొప్పగా చెప్పతూంటే కాబోసు ఆయనకున్నాను. కొదనడానికి దమ్ములేవు సరి: దా. వాడు నా చెవి నులిమిపుచ్చుకుని ఔననిపించగల అర్హతగల స్నేహితుడు చూయాలిగా బీదవాళ్ళు చెప్పడంమానే “ఇంత దుర్మార్గుడా!” అనిపించింది. మొత్తంమీద ఆయన మంచివాడు, మంచివాడని, పెద్దమనుష్యులు చెప్పినా, ఆయన్నే మరొకరికి ఎన్నెన్నో ఎంతో చెడవాడంటూ వాపోవడం వింటూంటే యీ మంచి చెడ్డల కేమయినా అర్థమందా అనిపించేది. ఈ పైవిషయం నన్నే ప్రాతిపదికగా తీసుకుని యోచిస్తే, ఒక నిర్ణీత మయిన పరిస్థితులలో ఉన్న ఒక కన్యకీ దృష్టిలో ఏదయితే మంచిదో, అదే మరొక పరిస్థితులలో ఉన్న ఇంకొక దృష్టిలో చెడ్డగా కనిపిస్తుంది. నామనకు నేను యీ వస్తువు చెడ్డది, యీపని మంచిది అని నింపించలేను. అందుచేతనే కాబోయి నాయకుగారిని గూర్చి నేను ఏ అభిప్రాయానికి రాలేకపోయాను. ఆయన మంచిచెడ్డలు గ్రహించాలంటే, ఆయన సంగతి సందర్భాలు గ్రహించాలి.

వెంట్రుక లన్నీ తెలగా నెఱిసిపోయి, కళ్ళకు సులూచనా లలంకరించినా, మనిషి పిడుగులాగుంటాడనడానికి సందేహంలేదు. మాటలాడుతూంటే పిట్టలు నీళ్ళు త్రాగవు! చాలాకాలంగా గుమాస్తాపని చేస్తున్నాడు. ఎప్పుడూ ఒకటే వేషం. ఆ జారిపోయ్యే పంచకలు, చొక్కాకన్నా చిన్నకోటూ ఆయనా, నడుస్తూంటే జాలెస్తుంది. ఆయన ఎన్నాళ్ళ బట్టి గుమాస్తాపని జేస్తున్నాడో ఆయనకే తెలివేమోనాడో నిజానికి!

మొన్న ఈమధ్య ఒకాయన వచ్చాడు. ఆ మహానుభావుడు నైకిలమీద హిందూదేశం అంతా తిరిగేస్తాడు! ఆలా మన హిందూదేశాన్ని ఉద్ధరించే

శాక, ప్రపంచమంతా చుట్టేసి చక్కా వస్తాడుట! సోమకాసుగుడిలాగ! రోజూ సరాసరి 15 మైళ్ళు నైకిలు ప్రోక్కుతాడట! అది ఆయన ఘనత! ఆ మహనీయ వ్యక్తిని ఆ రోజున సందర్శించడానికి వచ్చినంతిజనం ఆ వూళ్ళో చేరుడి పెళ్ళిన్నారాగు. రోజుకు 15 మైళ్ళు నైకిలు ప్రోక్కుడమనేదేదో మానవాతిథి కార్యంలాగమించేసి ఆ నైకిలుగాడికి హాహాకారాలతో స్వాగతగీశులు పాడి రెండుపూటలా మేసి, కొంత దక్షిణ కూడా ఇచ్చి పంపారు, ఊరిపెదలు. ఆ లెక్కనిచూస్తే నాయకు గారు రోజుకు చులాగా 15 మైళ్ళుమారం నడుస్తాడు. అంటే తిన్నగా రోడ్డుమీదిగాకపోయినా ఇంతమండి ఆఫీసుకు, ఆఫీసులో అధికారివదికు అరవైనవాటూ, ఆ పైన ఇంటి వ్యవహారాలు కొకొల్లు! ఈ తిరగన దూరం తక్కువ ఉంటుందా ఏమిటి? ఎవడూ లెక్కని చూచుకోకుండాని ఇంత తిగుగుడు తిగుగుతూ, ఆఫీసులో తిలబుద్ధలయ్యేలాగే చాకిరిచేస్తూ ఇప్పటికీ పాతక సంగత్యిరాలు గడిపాడే! ఈయన పోతూంటే, హాహాకారాలు లేవు సరికదా, ప్రక్కన తిట్టకుండాను, వెక్కిరించకుండాను ఉంటే అంతేచాల! అదేలేను. ప్రపంచ భారణి ఇంతే నేమా! ఇన్నేళ్ళనుండి పని జేస్తున్నా ఆయన ఉద్యోగంలో యేమీ యేగుకూ బోదుకూలేను. కానీ ఆయన సంసారంమాత్రం అపారంగా వెరిగిపోతూంది. ఏడాదికో నోరు అన్నం కోసం తెగుచుకుంటూంది. నాయకుగారి ఉద్యోగం మాయాలే. అపెట్లలు యెదిగి పెప్పెవళ్ళయ్యాయగు; ఆ పైన తొడివాళ్ళంతా ఏదో తమాషగా విసుగు తున్నార. కటువుమాటలు. ఆ వివరలంతో ఉన్న అందం ఏమిటంటే, సరిగా నాయకుగారి చెవిలోనే దూరు తున్నాయవి! నాయకుగారు ప్రపంచంతో చేయూ చేయూ కలిసిపోయే మనిషి. ప్రపంచానికి అడ్డుతిరగడు. ఎవడయినా అడ్డొస్తే సహించలేడు. అందరూ అంతే ఎవరో కొందరు తిప్పు. ఇక ఊరుకుంటే తనకున్న పరువు ప్రతిష్ఠ కానా కొలుకుపోతాయేమో అనిందా ప్రవాహంలో నని ఆయన భయం. నెతికి నెతికి చాలా తెలివైనవాళ్ళు, గొప్పవాళ్ళు, తన పిల్లలకు తగినవాళ్ళూ, అక్కోను అనుకున్న యువ చక్రవర్తులను ఎంచించి, తన కున్న స్థిరచరాస్తుల తెగనమ్మగా వచ్చిన భావంతో కొని పారేశాడు! ఆయనకు రత్నాలకూడా తమకు తగిన విలవ దొరికిందిగదా అన్న ఆశతో ఉబ్బితిబ్బిత్తు ఆ

మొక్కు బడి

లవామణులను చేపట్టారు. ఆ డెబ్బలో నాయకుగా రింట్లో నీర్, సంపదకూడా ఖాళీ అయినాయి. అయినా నాయకుగారి అనందానికి మేరలేదు. తను ప్రపంచాన్ని సంస్కృతీకరించాడు ఇంట్లో దమ్మిడి సేను. కరువు గోజుగోజుకూ పెరుగుతోంది. ఆమెకి కావల్సే రంలాగ. సరలు పదిరెండు అయ్యాయి. కాని నాయకు గారి జీవితం మామూలే. కష్టం మామూలే. ఆ అని అడగడానికి బిల్లే దెవడికి కాని తనకల్పముండు, ఉద్యోగంలో చేరినవాళ్ళు. తనకు పని నేర్చుకున్న వాళ్ళు పెప్పి పెప్పి ఉద్యోగస్థులయి పోతున్నారు. వాళ్ళలో ఉన్న విశేషం, తనలో లేని శక్తి విమటి చెప్పా అనుకున్నాడు నాయకుగారు.

ఈ విషయం గురించి పరిశోధనలు చేయటం మొదలు పెట్టారు. దాని అంతా కనిపెట్టారు. అన్ని టిక్కి మూలం విమటూ గ్రహించాడు. తన ఈ ఆఖరి దశలోనయినా నాలుగురళ్ళు సంపాదించడం వాళ్ళే తన పిల్లలకతియేం కాను! తన వృద్ధాప్యంలో, యింత గింజుకు నే లోకం, ఒక కాని యిస్తుందా తను చేతులు జోడించి దీపంగా ప్రార్థిస్తూంటే? అయినా ప్రపంచానికి అనుగుణంగానే నడుచుకోవాలి మరి. ఈ విషయమైన ఆలోచనలు ఆయన పెంతెలలో ప్రవేశించి వృద్ధిపొందిన కొద్దీ, ఇంట్లో ఆర్థిక ప్రతిష్టంభవ రెట్టింపయింది. జీవితం సుఖంగా, సాఫీగా, సాగాలంటే ఎలాగో అలాగ డెబ్బు గణించి తీగలి అనే ఉద్దేశ్యంతోకి వచ్చేకాదు నాయకుగారు అనే మానవ ప్రవృత్తిలోని వినిశ్రిం. ఒకసారి తనకు కావలసిన విషయం మనస్సులో స్థిరపడిందా, దాన్నే లాగో ఒకలాగ, హిమాలయ ప్రమామయిన అలంకార లోనైనా సాధిస్తుంది. ఆ సునిరమనఃప్రవృత్తే కావాలి! కావాలి! దాన్నే నాయకుగారు సాధించగల్గారు. అలా ఊరికే అనుకున్నంత మాత్రంలోనే ఆ ఆచలత్వం రాదు. చుట్టూ ఆనందించిన పరిస్థితులు గూడా సమకూరాలి.

మగపిల్లల దగువు, యింట్లో తిండి, యింటదే, అందరికీ బట్టలు, మనస్సుకు విశ్రాంతి, ప్రకాంత వాతావరణం అన్నీలోలే ఈ జీవితంలో! అన్నీ చిక్కులే?

నాయకుగారి జీవితం యీ చిక్కులమయం అయింది. ఆయన సంసారంలో ఉన్న వ్యక్తుల జీవితాలన్నీ మెలిపేరుకుపోయి, చిక్కపడే దారపుండలా తయారయాయి. ఒక్క ముడిలోయిమిడించుకొంతా. అదే డెబ్బు! అది సంపాదించి తీసుకొననుకున్నాడు, తనలో తను. ఇదివరలోనే యీ అభిప్రాయాన్ని తనకు కలగజేయడంకు ఆ భగవంతుణ్ణి పూర్తిగా చివాట్లు పెట్టారు. భగవంతుడి కాతెలివి కలగక పోయినా, తీరింతట తనకు కలిగినందుకు, లోలోప

తన్నుతన ఆధీనంబించుకొని, అప్పుడప్పుడు యెగురు తిరిగే తన లోలోపలి అంతరాత్మ గొంతులయి చెప్పి పాడేశాడు నాయకుగారు!

డెబ్బు రాబట్టడం ఆరంభించాడు. డెబ్బుకూడా అలాగే గావడం మొదలెట్టెంది. డెబ్బు రచ్చిపోతే నాయకుగారికి ధవత్సవ ఆధిగమించింది. ఏ సమయనా ప్రతిఫలం ముట్టకుండా ఏ దుగు చేగాల్సి అనే ఉన్న శింలాకి వచ్చేకాదు. పెరియనా, చిన్నయినా, ఎవరయినా. ఏ సమయనా, తన విషయనా, ఏ సమయనా సరే, డెబ్బులేం చే నాయకుగారి వద్ద పనిచేయడం కల్గి అనే ఖ్యాతి గడించాడు నుండవారు!

కష్టజీవుడికి కష్టంగా ఉన్నా, వాంక వ్యాపారులు. వాడికి వస్త్రులు, మొదలైన పాత్రలు జీవితలక్ష్యమైతే కన్నతండ్రిలా కనుపించే వాడు! నాయకుగారికి కొవలసింది అది. అని నిర్దిష్టమంగా పాగిపోతూంది. నాయకుగారికి ఎక్కడ జూచినా తనలాంటివాళ్ళ సంఖ్య హెచ్చుగా కనిపించేది. ఈ డెబ్బున్న ఘరానా మనుష్యుల జీవితాలు తరచుగానే, తనతోనే విమీకాదు అని సమ్మంచుకునేవాడాయన!

అదంతా యెగుక్కొని, తనలాంటి విషయాలు బతుకు పెట్టకూడదు. ఆ చేత ఆనల బజారు కోమటిని గురించి, తనయజమాని. తననేలే. అంతపని చేయించాడు గదా. తన కక్కర్తిపడితే తప్పెందుకో తెలిలేదు. తన యిన్నాళ్ళుకాని ప్రయత్నంకూడా పని జేసే సానుభూతి జూపి అసామీ ఎవడూలేదు. ఈ గోజున నాలుగురళ్ళు సంపాదించి, పురానాగా తిరిగితే అంతా గౌరవమే!

ఎవరయినా నాయకుగారిదిగర నీతి నిజాయితీల గురించి ఇప్పుడు ముట్టడిలే పెదవులు విరిచి చిల్లగా పమాధానం చెప్పితే ఒప్పుకుని తీరవలసిందే “మాడండీ, నీతి, నియమం ఉండడం మంచికే. మనజీవితంలో అటువంటి పవిత్ర సర్కారులీగి ఉండవలసిన ఆవశ్యకత ఎంతయినా ఉంది. ఎలాంటి నిమనాలకయినా ఎల్లలుండడం అవసరం. మన ప్రపంచమంతా పుచ్చి పోయింది. పాడయిపోయింది. నీతి నియమాలు పాటించేవాళ్ళు చాలా అరుదయిపోయారు. అలాంటి సమయంలో ఒకడూ, యిద్దరూ మడిగట్టుకున్నాను, నీతి నియమాలన్నీ, ఉద్ధరిస్తామంటే లాభంలేదు. సరిగదా ఆనాయలోపడే మునిగి చక్కపోతారు. అందరి బుద్ధిమంతుడయిన వాడెప్పుడూ, ఒక చేత్తో ఆ మామను అసరాగా తీసుకుని, రెండోచేత్తో దాన్ని చెండాడాలి. అంటే గాని మామమాయ అని అఘోరి స్త్రీలాభం విమటి?” అంటాడు ధీమాగా.

ఏది ఎలాగున్నా యిప్పుడుమాత్రం నాయకు గారికి కొంచెం గౌరవం మర్యాద కలిగాయి. ప్రాణోపైవెలా, మోక్షబగలా, సమస్కారాలు జేస్తున్నాడు. నాయకుగాను చాలా సంతోషంగా, ఆనందిం గా కాలం గడుపుతున్నాడు. దానికర్మాలు చేస్తున్నాడు. పెద్దవాళ్లు చిన్నవాళ్లు ఇప్పుడు దాన కర్ముడు అన్నంతవరకు కూడా పోగిజేస్తున్నాడు నాయకుగారిని.

2

సరిగా యీ గోజులోనే నేను నాయకు గారి దాత్సత్వం, కీర్తిని, ప్రకటనన్నాయితీ వరకు కనిపెట్టలేక పోయినందుకు విచారించాను. నా కష్టసుఖాలు, బాధలు, ఆయనకు బాగా తెలుసు. ఆయన ఆఫీసులో ఏదో గుమాస్తాపని భాగీ గా ఉందని తెలిసి వేయించుకుని అడిగితే—పొరుగువాణ్ణి నేనా చూడకుండా నిక్కచ్చిగా అడిగాడే లంచం! ఆఖరికి ఆఫీసుని బ్రతిమిలాడినా లాభించేదనీ, ఈయనవల్ల నే అవుతుందనీ బంట్రోతు గూడా స్పష్టంగా చెప్పే శాదు పావులా పుచ్చుకున్న తరువాత ఆయన కార్లా వేళ్లపడి బ్రతిమిలాడి వెలసేలా పదిహేంపున యిచ్చు కుంటానని ఆ నాఖరిలో చేరాను.

ఆయనమాత్రం వాదగర్భి డబ్బుపుచ్చుకోవం చేతో, మరెండుచేతో గాని. నాయం దమితవాత్సల్యం ప్రకటించేవాడు. తీరిక సమయాల్లో గుమాస్తాయొక్క గురుతిర బాధ్యతలు, కష్టసుఖాలు, ఆర్థిక సమస్యల గూర్చి సమగ్రంగా ఉపన్యాసాలు వంచేసేవాడు.

ఇంకా సంతోషంగా ఉన్నప్పుడు “మాదా అబ్బాయి! నీదగ్గరేదో పదిహేంపులు పుచ్చు కుంటున్నానని బాధపడకు. అది కుమస్తా ఉద్యోగ ధర్మం. వైచెచ్చు మననియమం. అసలీ కుమస్తాగాడి కింతిత్కున శతమియ్యడం ఎంచెతో తెలుసా. అంచెతే, అంజే, అలా ఉండకపోతే యీ కుమస్తా గిరివడిలేసి, సంసారం సాగరంలో తోసేసి సన్యాసం పుచ్చుకోవం మేలు. తెలిసిందా. ఈ కిలుకు అన్నీ జేలుసుకుని నీ ఉద్యోగం స్క్రమంగా నిర్వర్తించావా అందరికీ మంచివాడివే. నీ ఆఫీసుగూడా ఆనం దిస్తాడు. లేకపోతే చాలావిచారించకలసివ పరిస్థితుల్లో పడి చక్కా బాతావు. అవగాహనజేసుకో నాయవా!” అంటాడు.

అన్నిటికీ నేను చెతులు జోడించి తాళం వేస్తూండేమో మొదలుపెట్టాను. అందుకే గాబోలు నాయకుగాను నేనంటే పడిచచ్చిపోయాడు. నేనంటే ఆయనకు ఎక్కడలేని తెలివితేటలా ఉండి పడేవి. మన బ్రహ్మాండ నాయకులకు సయితంలేని

వ కృత్యపటిను చక్కావచ్చేది. ఆయన యెప్పు డయినా అహోహం గా ఉన్నప్పుడు నే కనపడితే చాలు. కూర్చోమని కప్పు కాఫీయిచ్చి మొదలెడతాడు.

“ఇలా చూడగా అబ్బాయి (నేనాన్నా నే ఉంటాను లెండి) బ్రటిషువాళ్ళు మనదేశం దోషకుం గుకవచ్చాడు. వాళ్ళకు బలంఉంది. దేశం దేశాన్నీ దోచేసుకు నేవారు మన నోళ్ళు నొక్కి. అదే న్యాయం అయింది. వాళ్ళని తరిమేశాం ఏదో బ్రహ్మాండమయిన ఉద్యమం లు ఎడిసి. ఆ ఉద్యమంలో చచ్చిపోవాళ్ళూ, త్యాగించినవాళ్ళూ యెవరు? నువ్వు నేనే. అయినా యిప్పుడు నీకూ నాకూ ఏముంద? యిదవరకే ముందో అదే నీకూ నాకూ. ఓకానీ ఎక్కవివాదంపై యొక్కడలేని ఆర్థిక సమస్యలు, విదేశాంగ వ్యవహారాలు అడవస్తాయి. కానీ యీ పరిశ్రమాధికారులు, భూస్వాములు, గుప్తవర్తకులు పెట్ట బడివారులా ఎలా డబ్బు చేసేసుకుంటున్నారో! ఇళ్ళిమీదయిళ్ళు, కార మీదకారు, నూటమీద నూట్లు విలాసాలు, సరిదాలు, పెళ్ళిలు, బిడ్డలు అన్నీని. ఇవన్నీ చట్ట సమ్మతంవే? న్యాయమైనవే? ధర్మసంబంధాలే? నువ్వు నేనూ అనడానికి వల్లేదు. నువ్వు “ఆ” అన్నా వంటే చట్టవిరుద్ధం. నువ్వు, నీ ఉద్యోగం, నీ బ్రతు కూలిపోతాయి. నాడిమిసి అవుతాయి. అంచెతే నీచాతనియినంతవరకు నువ్వు దోచుకుంటాంకు. ఇది పరమరహస్యం సుమా! మనయిద్దరి మధ్య అంతరంగిక సంభాషణమాత్రమే. ఎటొచ్చి వాళ్ళకు నీకూ తేడా ఏమిటంటే చట్టం వాళ్లని రక్షిస్తోంది నన్ను ధిక్షి స్తోంది అంతే.”

“ఈపరిస్థితు లున్నంతవరకూ నువ్వు నేనూ మడిగట్టకు కూర్చుంటే సరించిపోతాము. అయినాగాని మనము చేసేది ఒకేకాకా వైవాటితో పోలిస్తే. ఈ సాంతివ్యాపారాలు, పరిశ్రమలు, డబ్బుచేసుకోవడాలు, ఉన్నంతవరకు, నన్ను నువ్వు, నిన్ను మరోడూ, మనంఁర్నీ యింకోడూ గొల్లగొట్టుకోవడం ఎలా పోతుంది. ఏరూపంలోనైనా బండ్లిమిగోడు పీడించుకు తినడాన్ని ఈ సంఘం సమర్థిస్తూ, చట్టాలు రక్షిస్తూ ఉంటే యీ దగాలుపోవు. మడిగట్టకు మూర్ఖులా నువ్వు నేనూ కూర్చోవం చట్టవిరుద్ధం అది నేరమే!” అని ముగించేవాడు ఉపన్యాసం.

ఆయన చిరునవ్వు అప్పటి ప్రవర్తనా మానే తన్ను తాను మెచ్చుకుంటూ ఉంటాడని తేలి కగా అర్థమవుతుంది. నాకు మాత్రం అది వింటూ న్నప్పుడు అంతా సమంజసంగా నే కన్పించేది.

న్యాయాలోసం ఒకడిని మరోడు దోపిడిచేసు కోడాన్ని అంతాచేసి, కష్టపడేవాళ్ల శ్రమకు తగిన

ప్రతిభలం, విశ్రాంతి, వాస్తవికతలు అవకాశాలు, సాంకేతికతలు అంతాన్నీ యింకేం కావాలి మరి.

నాయకుగారి ఉద్దేశ్యం నా మేధావులలో పూర్తిగా స్పష్టమైంది. నా ఆశక్తిగతి నన్ను పూర్తిగా కుంగదీసింది. నాయకుగారి విశ్వాసం లో నేనూ సరేయం ప్రారంభించాను. ఆయనో ఆ దినం నాకు సాక్ష్యమయింది.

ఆ నాయకుగారికి కుతూహలం ముఖ్యం! కేవలం చెప్పి చెప్పి సంపాదించినది, ఏమైనా యిచ్చినా, సమతుల్యతను మోసం సామ్యం ఏమైనా యిచ్చినా, సమాన జోదార్యంతో ప్రయత్నం చేయాలి. ఉన్న పనుల అయినా పూర్తిగా చిక్కింది.

ఈమంచి సకలం అలభించే వెలుగు నాయకుగారి కున్నది. అందుకే నాయకుగారి కున్నది. ఇప్పుడు నాయకుగారి కున్నది. అందుకే నాయకుగారి కున్నది.

అయినా చిట్ట వికటంగా ఎంతకాలం మన గలం. నాయకుగారి లెదం ప్రయత్నం అందంగా నే రక్షించి పంపించాను. పట్టుకున్నాను. "అక్క" అన్నాం. "ఇంత సకలం యిచ్చినా గతేమిటి పాపం!" అన్నాను. "మంచి పనులయినా" చివ్వి సుఖం.

నేను మాత్రం నా జగత్తు నేను సద్దానం. అందుకే అలాగే ఉంటున్నాను? నాది నేను నామాలగా నే నిర్వహిస్తాను. కాస్త మెలకువతో ఉంటున్నాను. నాయకుగారికి కచ్చితంగా తాత్కాలికంగా ఉంటుంది. చాలా ముందు వాడినయినా, నాన్న పాతకు పోయిన పాతకులు నా నాయకుగారి ఖాళీలో నన్నే పడేశారు.

గురుపదం చాలా బాగా పనిచేసింది మరి!

అధికారులు నన్నే ఎందుకు పెట్టారు? నాకు ఆ అధికారులకు తప్పిస్తే.

ఇరుగుపొరుగు వారంతా నా పూర్వజన్మ సుకృతం అన్నాను. నేను మాత్రం కొదవలెమొనకు? అధికారుల వాళ్ళంతా నా అవ్వడమన్నాను. అది కొదవ లేక పోయినది. అధికారుల అతి ముగ్ధత వాడన్నాను. 'మహాప్రభా!' 'మహాప్రసాదం' అన్నాను నేను.

ఈ సుభాషిత లతోపాటు నాయకుగారి అవ్వడం తొలివిత్తులవ్వడం కూడా నేను నోళ్ళ ప్రవచించారు. అంతా చాలా సానుభూతి వల్లనే చేశారు. ఆయన చేసినంతా న్యాయమేనట!

కర్మకాండం కృతంగా తోగిందట. కర్మ కర్మని నిర్వహించాను అవ్వడం బాగుంటుంది! అందుకే చాలాలో ఉన్న మోసానికి మోసం తాను బానిసం అయిపోయింది. విమర్శ చేయించాడు. నాయకుగారి మాత్రం ఆ తర్వాత నాకు కలిసిపోయింది.

నేను లావాకేటం, పాతీలు చేశాను, స్వేచ్ఛా పోకేటం వ్యవహారం అయిన ముగిసిపోయింది.

ఆయన యిచ్చినా చెప్పి చెప్పిన పాతీ నేను నిమగ్నం అయ్యాను. అందుకే ఇంకొకరు ఆయన సందేహాలకు తోక కలిపించినా. ఆయన గాని ఆయన్ని కలిపిన వాళ్ళు మాత్రం ప్రకృతి లంగా వచ్చున్నాయి. నాకు తోక! సంపాదించినది కాస్తా కన్నులున్నాను!

ఎంత దాడుల కోపంనూ యా ప్రజల "పాపం" అనే వాదనతో మంచి పనులకు పట్టించిస్తానో! నాళ్ళ అంతా తొలి కోతు కనబోయింది చూడకపోయే.

"నాకు కళ్ళివ్వండి. కానీ ఎప్పుడూ నాకు సమానం!" అని తెలుసుకున్నాను. ఇంతో ఎంతో పట్టం లేకపోతే ఇది చింతించిందో ప్రజల నాలుకపై నిలుస్తుంది!

మిటిమొదట మనకు చేసిన మహాప్రకారాల్లో కట్ట ఉత్పత్తికర్మ యా న్యాయం నాల ఏర్పాటు! అటువంటి మేలు మన తెలుగువాళ్ళు కలకాశంతో పోల్చారు. అందుకే తెలుగువాళ్ళు చాలా రోజులకి గాని ఆంధ్రా ప్రదేశం యివ్వలేదు!

ఆయన 'ఉన్నాంటే ఉంటున్నాను!' యిచ్చి తెలుగువాళ్ళే ఇలా నిక్కచ్చిగా నాట్లాడ గలిగిన జాతిగతే అందుకే కంటకుమయింది. 'నిజమా' దిలే నిజమో? అందుకే కష్టమవుతోంది.

ఏమయితే నేం తెలుగువాళ్ళ మాట మట్టికి, నాయకుగారిని కాటికెక్కించింది.

నేనున్న ప్రకృతి పరిస్థితుల ప్రభావంవల్ల కావాలి, నాయకుగారి తిరిగి రావడా ఉంటే చాలా సమస్య వచ్చింది. ఆయన నిజంగా కాటికెక్కినా సంతోషించేవాడినే నేను. నేనుకీ వేలకేటం ననుష్కారం పెట్టాను. "ఆయన్ని జైలులోకి పంపునాయనా. అంతే ఆయన యందు నీవు చేసా, దియా, పట్టుకొస్తే నీ స్వంతలో కూర్చోకొనుకుని సర్వసఖాలూ అనుభవించుకుంటుంది. అంతే గాని నామీదకు దండెత్తికుండా చూడు." అని.

నివారం నాడు ఉపనాసాలగూడా మొదలు పెట్టాను. అన్ని మెళుకువలతో కూడా ముగిసిన ప్రమాణం చేసుకున్నాను. మహా తింతే

మనస్సొకటై ఫలహారం మాత్రమే. మధ్య
మధ్య ఏకాదశి ఉపవాసాలు, పూజలు యింటిదగ్గర
సక్తులందరినీ పొగుడేసి భజనలు గూడా చేయించడం
మొదలు పెట్టాను. కనిపించిన దేవుడి గుడికలా
నమస్కారం పెట్టాను. కనిపించని దేవుణ్ణి భక్తితో
కొల్పడం ఆరంభించాను. ఆఖరికి ఆశీసుల నాయకు
గారికి జీవితాంతం ఖైదు చేయించేందుకుగాను
ఆ భగవంతుడికి నా తలమీద వెంట్రుకలు, గడ్డము
మీదుగట్టి మెక్కుకున్నాను.

నాయకుగారి కేసునుగురించి చాలా ఆశ్చర్యంతో
తేలుకుంటున్నాను. ఈ మధ్య ఆయన కేసు
గురించి వింటూంటే నాకు చాలా విచారం, కోపం,
పొడుచుకువచ్చాయి. “ఇంత భక్తితో కొలుస్తున్నా,
భగవంతుడికి దయలేదా!” అనుకున్నాను. దేవుడు
నమ్మిన వాళ్ళను మోసం చెయ్యకుట. ఏదో వేదం
వేసుక నయినా సరే వచ్చి భక్తులని రక్షించి తీరతాడని
ప్రతిస్పృతులు ఘోషిస్తున్నాయి. అయినా నేడో
రేపో తేలుతుంది దేవుడి సంగతి!” అనుకునే వాడిని.

ఒక్కొక్కసారి నాయకుగారి స్టిడరుగారి
సంగతి వింటూంటే, ఆసలు దేవుడే నేనాడు ఉన్నాడా
అనే సంశేహానికి గూడా తావొచ్చింది. నాయకు
గారి స్టిడరు ఆఖండ ప్రతిభావంతుడట! చాలా
గట్టివాడట. ఎదుట వారిని తినేస్తున్నాడుంటే!
అతడు అడ్డు ప్రశ్నలో అఖండుడట. ప్రతికక్షులు
ఆయన యక్ష ప్రశ్నలకి జవాబు లీయలేక పరుగు
లంకించుకున్నారట! యివే వార్తలు!

దేవుడి మీద కోపం మంచుకు వచ్చింది.
“అయినా నేడోరేపో తేలుతుంది దేవుడి సంగతి
అప్పుడు చెప్తాను. ప్రపంచం అంతా చాటేస్తాను.
తర్వాత చూసుకుంటా” ననుకునేవాడిని నేను. అలాగే
తేలింది. దేవుడున్నాడా లేడా? అనే ప్రశ్నకు
నిలుపు జవాబు.

నాయకుగారికి ఆరు నెలల కఠిన కారాగార
వాసం విధించారు.

“రక్షించావు నేవుడా!” అని వేయినమస్కారాలు
చేశాను. చేసిన పూజలు పెట్టిన నమస్కారాలు ఊరికే
పోతాయా!

ఇంక దేవుడి మొక్కు మంచిది చూసేరీర్యాలి.
వెంటనే బయలుదేరి వెడదామనుకున్నా. కాని
చాలా రాత్రి కొవడంవల్ల నూనేశాను. మరునా
డుదగ్గూళ్ళే బయలుదేరి పుగోహితుడి యింటికి
వెళ్ళాను. చెందుర్ని అడవిలాంటి నా గడ్డాన్ని
వదలిపెట్టడానికి తయారవడం కష్టంగానే ఉంది.

అయినా యిది భగవంతుడితో వ్యవహారం. ఆయన
ముందా మనదాటులు. విచారంతో గడ్డాన్ని,
ప్రేమతో హిమచాలాంటి నాబుర్రతకుమునున్నాను.
ఆ విచారంలో నా కళ్ళలోనుండి ఒకటి రెండు ఆశు
కణాలు దొరాయేమో నాకు తెలీకుండా. ఇలానాలో
నేను బాధపడుతూంటే, శాస్త్రుల్లుగాను తను
బాతాఖానీ మొదలు పెట్టాడు.

“మాశారా” అన్నాడాయన నన్ను
చూడగానే.

“అ! ఏమిటి” అంటూ ఉలిక్కి పడి ముంగు
వెనకా చూశాను.

“ఏమీ లేకులండి” అన్నాడు తాపీగా. ఆసమా
ధానం చూచేసరికి నావల్లు మండింది.

“ఏమీ లేకపోతే ఏం చూడమన్నావయ్య!”
అన్నా విసుగ్గా.

“అబ్బే! ఏమీలేదు. ఆ ముసలిముండా నాడు
చాలా మంచివాడు.”

“ఆ ముండావాడెవరో కాస్త నెలవిద్దురూ
బాబూ.”

“ఆనాయకుగారండీ! చాలా సన్మాన్లుగడు.
తమకు యీ ఉద్యోగం ఆయన వేయించారుటగా!
ధర్మాత్ముడు.”

“అదే తమబోటి పెద్దలు చెప్పుకుంటున్నారీ
ఊరిలో” అన్నా కోపం పలుకేక.

“మంచివాడికే కష్టాలన్నీ ను” అని పెదవి విరిచి,
బల్లి ఆరిచినా చప్పుడుచేసి గోఇంకేమిటిలండి లాభం!
ఉద్యోగమూ పోతుంది. శిక్షను అనుభవించాలి”
అన్నాడు తన సానుభూతి యుగత్తూ మాటలద్వారా నే
గాకుండా ముఖంద్వారా గూడా ప్రకటిస్తూ.

“అవునంటే మరి!”

“అయినా పెద్ది కోర్టు కడుతాడుటలండి.”

“అయితే యింకా నాశనమవుతాడట!” అన్నా
నా అనూయ కప్పిపుచ్చడానికి ప్రయత్నం చేస్తూనే.

“ఏమో మరి”

“పెద్దకోర్టు కళ్ళడం అనవసరం. ఏదో ఓచిల్లి
గవ్వ యింట మిగిలితే అది ఖచ్చుచేసుకోవడంఒక్కటే
జాగుతుంది”

“నేనూ అది చెప్పానండి. నాదగరకు నిన్ను
వస్తే.”

“చాలానేపయింది వెళ్ళిరస్తూ” నంటూ ఓ సమ
స్కారం ఆయన మొహాన్ని కొట్టేసి బయలుదేరు
యింటివైపు.

పాపం నేనెందుకు వచ్చాకో ఎంతెంత వెళ్ళి పోతున్నానో అర్థం ఆవక గాబోలు కాస్తుంటారు అలాగే నిలబడిపోయారు నిశ్చేష్టంగా. “ఇదే శేపుడి పరీక్ష” అనుకుంటూ యిల్లు చేరాను, మిగిలిన ఆఫీసు పని ముగించడానికి.

3

వాయుడుగా? సంగలేమీ తెలీనంతేగు ఆఖరుకు ఆయన కుటుంబం గూడా మావూగు వదిలి ఆయన భావమరిది గారింటికి పోయిందిట. ఆయనను గూర్చి నేను చాలా వాకబు చేశాను. కనిపించిన ప్రతివ్యక్తిని ప్రశ్నించాను. ఒక్క సెలవుతీసుకుని స్వయంగా వెళ్ళడం తప్పించి మిగతాపని అంతా చేశాను. తెలిసి యేడిస్తేగా. విసుగెత్తి పోలేపోనీ అని ఊగుకున్నాను. ఆఖరుకి పోష్టు కాఖవారికిగూడా ఆయన చిరునామా తెలీనుట! జైలుకుపోయి ఉంటాడనుకున్నాను.

ఈ మధ్య నాకు యీ ఉద్యోగం ఖాళీయం చేసి నట్లు అర్థమయ్యేదా ఇచ్చేశారు. నా అదృష్టానికి ఎంతో సంతోషించాను. ఆఖరుకి సన్యసారాయణ వ్రతం కూడా చేయించాను. ఇక కాస్త మంచి ముహూర్తం చూసి యీ జుత్తు మొక్కబడిగూడా తీర్చిస్తే బాగుండుననుకున్నా. మనం అనుకున్నంతా జరిగింది.

ఆ నాయకు పత్తాలేదు. పాపం జైలుకుపోయి ఉంటాడు!

కాస్త వేగంగా యీ వైభవంగూడా తీర్చిస్తే యిక ముప్పుండదని, ఆ కాస్తులగారిచే తిరస్కరితా మొక్కబడి తీర్పుకోడానికి ముహూర్తం ఏర్పాటు చేయించాను. ఏదో వేగంగా అవుతుందని నేను ఆలోచిస్తూంటే వాడి సొమ్ముపోయినట్లా కాస్త్రీ నాలుగు గోజు లాలస్యంగా యెంచాడా మంచికోజు. కొందరు చుటాలనీ, పక్కాలనీ పిల్చేశాను సంతోషంకోడ్డి. పోనీ దేవుణ్ణిమాని పోతానని!

మా బావగారినిమాచి చాలాకాలం అయింది. వెనక ఉద్యోగాలు! ఎంతెంతదూరాలు పోతున్నాగు ప్రజలు. అంతదూరం అయినా ఆయన యోగయినా కపటదేవచ్చి నా మొక్కబడి మహాత్మ్యం చూసి పోతానని ఉత్తముక్త రాశాడు. ఆయన్ని చూసి కూడా చాలాకాలం అయింది. ఆయన రూపురేఖలే మరచిపోయాను పూర్తిగా.

ఈ కుభివార్త చెప్పడానికి నా భాగ్యని పిలిచాను. ఆవిడ హంసయానంతో వచ్చిరాడంతోటే యీ వార్త చెప్పాను. ఎంతో ఆప్యాయంగా “మీ అన్ని ను చాలాచాలా చూడాలనిఉంది.” అన్నాను.

“బాగా నేఉంది మీరు చూడలేదాయేమిటి నా పిల్లకి” అంది. కాస్త సిగ్గు అభినయిస్తూ.

“ఎంతకాలయిందో ఆయన్నుమాచి? పని తొందరల్లో వస్తాడో రాడో!”

“మొన్న మా పుట్టింటికి వెళ్ళినప్పుడు మాకాను నేను. వాడూ మీలాగే ఏదో మొక్కుకుని గడం పెంచి ఆనవాలు పట్టడానికికూడా వీలేవుండా మారి పోయాడు. ఎంతెంత తొందరలోఉన్నా వన్నయినా చూడడానికి రాకపోతాడా?”

“అయితే ఆయనకుగూడా ఏదో మొక్కుబడి ఉన్నదన్నమాట మనలాగే! ఎందుకో ఆమొక్కుబడికి?”

“ఏమో ఎవడికి తెలుసు మీ మొక్కుబడులు మీ రూను!”

“వెళ్ళు నీపని నువ్వు జూసుకో” అన్నాను ఆమె విసిరిన మాటలకు కాస్త కోపం తెచ్చుకుని. ఆమె విసుగుగా లోపలకు వెళ్ళిపోయింది.

మరునాడువయంముహూర్తం దగరకొస్తున్నా మా బావగారుగావడం కనపడలేదు. నాకాయన మొక్కుబడి ఎందుకో తెలుసుకోవాలని తహతహ! ఆ గడం కోసం నాగడం ఇంతగా ఓపికపడడం నాకే ఆశ్చర్యం చేసింది. గడ్డానికి గడ్డానికిమధ్య ఎంత సామరస్యం వుంది! కోడ్డు వైపుకున్న మాయకుండా చూస్తున్నాను. ఆగడంకోసం చాలా మరంపెడుతోంది మనస్సు. ముహూర్తం ఘడియలు సమీపిస్తున్నాయి. అయినా జాడలేదు. “ఇంక లేవండిబాబూ!” అంటూ ఆరిచాడు పురోహితుడు ఏదో ముగిసిపోయినట్లు. గడం కోసం ఎదురుచూస్తున్నా ఘటం లేవక తప్పిందికాదు.

ఇలా లేచానోలేదో, దూరంలో గుఱంబండి చప్పుడయింది. తొంగిచూచుకున్నా బండిలోంచి గూడా ఓగడం నావైపే తొంగిచూస్తోంది. సరిగా గుమ్మంముందు ఆగింది. నాగడం ఆనందంతో ఊగి పోయింది, ఆయన బండి దిగిడగడంతోనే “వచ్చారా” అంటూ ఆనందాతిరేకంతో ఆలింగనం చేసుకున్నాను.

ఆప్యాయంగా గడాలగూడా కలిసిమెలిసి కొంచెం చిక్కుపడి చాపలా అల్లుకున్నాయి ఒక దానితోఒకటి!

మావాళ్ళంతా ఆశ్చర్యంతో చూస్తున్నాగు.

మా ఆవిడ కూడా గబగబావచ్చి ప్రక్కన నిలబడింది.

మళ్ళీ “క్షేమంగా వచ్చారా!” అన్నా మర్న పులితగాత్రుడనై.

“అవచ్చానండీ” అన్నాడాయన వస్తంచితకినట్లు.

“అయితే బావగారూ!” అన్నాను. ఆయన మొక్కుబడిసంగతి అగుచుదామరి.

“ఇంకొకన్ను సురుపుటలేడటండీ” అని ఆయన—

“ఆయన మీ బావగారు కాదండీ” అని నా చెవిలో మాచిడ, అసహించే నారిగా జరిగాయి.

అశ్చర్యంతో పరిశీలించిచూస్తున్నాను. యింకెవరు? మాగురువుగారు! నాయకుగారే!

“మీరూ!” అన్నాను దిగ్భ్రమచెంది.

“నేనేనోయి. కేసు నెల్లూను చచ్చిచెడి” అన్నాడాయన అసంభవాపాలు రాలుస్తూ.

నా ప్రాణం మాత్రం అలా మీదించే యెగిరి పోయింది!

“నా పోషింగు ద్వికూడా ఇచ్చేశాడు!” అన్నాడాయన సంతోషంగా.

నా పరిస్థితి జ్ఞాపకం వచ్చి ఆయన్ని పిక పిసికే ద్రామా అన్నంత కొపము, అనూయ పుట్టుకొచ్చాయి అత్రేక్షేంలా యేమీ మాటాడలేక పోయాను.

“ఇంత క్రొత్తవాడవుగదా! నీ కెలా యిచ్చా రోయి నా భారీ ఉద్యోగం?”

“తమ చలనల సే. నేను మీ అడుగుజాడల్లో నడిచాను. అంతే!”

ఆయన కూడా లేత నవ్వులు పెడవల్లించి వదలుతూ ఓ కాయితం ఇచ్చాడు, నన్ను చూడ మంటూ. ఆయనకు అధికారపచ్చి యిచ్చాడు. నన్ను మాత్రం ఆ పెద్దరమస్తా పదవిలోంచి తీసెయ్యలేదు. అదే పదివేలనుకున్నాడు.

“ఈ గడ్డం, యిదంతా యేమిటి” అన్నాడాయన.

“తిమ్మి యీ చిక్కునుండి తప్పించెందుకు గాను కేవుకిక్కి మొక్కుబడి” అన్నాను.

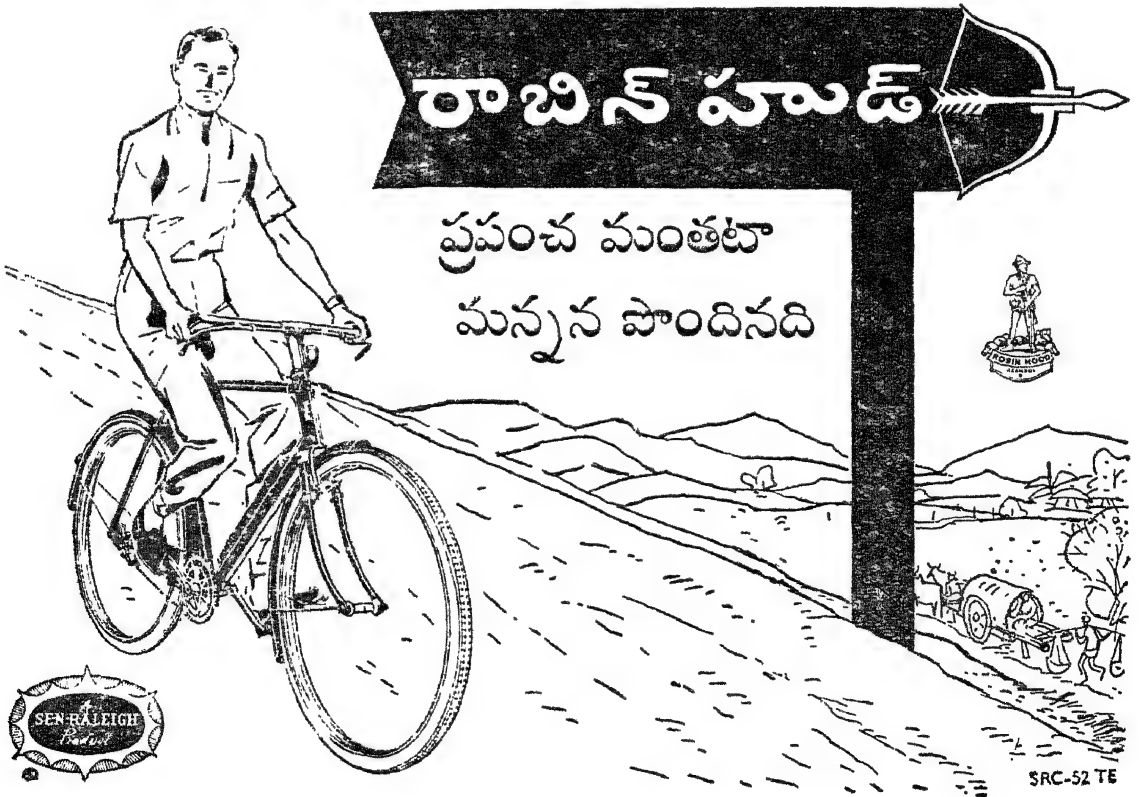
“సెబాష్ ఇదంతా నేవుడివయే సంకేతా మేమిటి? నేనూ యీ కేసునుండి బయటపడెయ్యమని ఆకేవుకిక్కి మొక్కుకున్నాను.”

“అయితే యీ చుభముఖారాన్నే మనం యిద్దరం యీ మొక్కుబడులు తీర్చుకుందాం రండి” అన్నాను నవ్వుతూ.

“అలాగే పదివోయి” అన్నాడాయన.

“అయితే గురువుగారూ! కొంపగోసి మిమ్మల్ని మరోకొద్దుకు లాక్కెల్లి మళ్ళీ మరోలా తిప్పు చెప్తారేమో!” అన్నాను సంకేతంతో.

“అదంతా ప్రిన్సిపాల్ కి తెలుసుకోయ్. మన తీర్పుకిక తగుచులేదు తెలుసునా! యిదే దినికి ఉన్నత న్యాయస్థానం!” అన్నాడాయన ధీమాగా.

రాబిన్ హుడ్

ప్రపంచ మంతటా మన్నన పొందినది

SRC-52 TE

కుండలినీశక్తి: కొన్ని అనుభూతులు

శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి

వృక్షములు వెనుకపట్టి, శిరద్భ్రతువు ప్రవేశించింది. ప్రాగు కూకింది. శరణియారలు చెప్పిన పూర్తియింది మామూలు ప్రకారము రామాలయంలో ధ్యానం చేసుకుంటున్నాను. అంతా నిశ్శబ్దంగా ఉన్నది. హఠాత్తుగా, ఆకాశం వైపున కెళ్ళిన మేరి సింది! పెద్దగా ఉగిరి, పిడుగు పడబోతున్నట్లు మేఘములూ మెరిసిపోతూ తీగమెరపుమెరిసింది! అది కళ్ళిందాడలేనంత తీవ్రంగావుంది! మెరుపు వెంట పిడుగుపడుతుందని భయంకలిగి, ఆ అపాయనంండి పారిపోదామని లేచి నిలుచున్నాను. నిలుచోవంతోనే స్వప్నా వచ్చింది. నేను ఉన్నది దేవాలయంలో. పైన కప్పు ఉన్నది, అక్కడ ఆకాశమూ లేదు మేఘములూ లేవు మెఱచటానికి. బైటకూడా ఆకాశం నిర్మలంగా ఉన్నది. నాకు కనుపించింది, ఆచ్ఛంగా మేఘములలో మెరియు మెరుకే. ఇట్టేమీ అని చచ్చించుకున్నాను. దీనిని గురించి పెద్దలను అడిగి తెలుసుకున్నాను. అనుభవజ్ఞులు వాసిగ్రంథములను పరిశోధించారు. ఇందువల్ల కొన్ని అనుభూతులు కలిగినా, కొన్ని శాస్త్ర సత్యములు సేకరించకలిగారు. జస్టిస్ ఫుడ్ రాఫ్ కుండలినీయోగము, ఉపనిషత్తులు, తంత్రశాస్త్రములు. పురాణములు, శాస్త్రీయదృష్టితో పరిశీలించి గ్రంథములు వ్రాశారు. జ్ఞానదీవులు, రామకృష్ణపరమహంస, వివేకానందస్వామి, లెడ్ బీటరు, అనిబిసెంటు, అరవిందులు కుండలినీ శక్తిని స్వయంగా దర్శించి, వారి అనుభవాలు ప్రవచించారు. ఇంకా అనేక భారతీయులు, పాశ్చాత్యులు కూడా ఇట్టి దర్శనములను పొంది, వాటిని ప్రపంచమునకు చెప్పారు. ఇవి నేటి సత్యాన్వేషకులైన శాస్త్రజ్ఞులకు సాధకులకు ఉపయోగపడుననే ఉద్దేశ్యంతో క్లుప్తంగా మనవి చేస్తాను.

వెన్నెముకను, యోగశాస్త్రంలో బ్రహ్మదండమని, మెరుదండమని, విశాదండమని పిలుస్తారు. వెన్నెముకలో, తామరకాడలో ఉన్నది కాలవగా ఉన్నట్లు, వెంట్రుకవాని ఉన్నది కాలవ ఉన్నది. ఫుడ్ రాఫ్ అది సాలీకుదారంతలే ఉన్నదని వ్రాశారు. దీనిని సుఖాన్నానాడి అని అంటారు. వెన్నెముకను ఆధారం చేసుకుని కొన్ని చక్రములున్నవి. ఎల్క్టినిటీ

తీగయందు, దీపపు బల్బులున్నట్లు కొమ్మయందు పుష్పము లున్నట్లు ఉన్నవి. ఈ చక్రములను పద్మములని కూడా పిలుస్తారు. నాడులు, చక్రములు చాలానూత్నములైనవి మాతృకములనుండి, శక్తులనుగడించి, ఇనికేంద్రమునకు అంపచేయుచుండును. ప్రతిచక్రమునకు కొన్ని రేకులు, వృక్షములు, విభాతీరములు శక్తులు, దేవతలు అక్షరములు, వాహనములు, ఆకారములు, తత్త్వములు వేరువేరుగా ఉన్నవి. వెన్నెముక మూలములో, ముఖాత్ర స్థానములనుగ్రహ మూలాధారమనే చక్రమున్నది. ఇది 4 రేకులు, పృథ్వి తత్త్వము, గణేశదేవత, లాంబీజము. ధాన్యశక్తి, పసుపువర్ణము కలిగి ఉన్నది.

జననేంద్రియంనంద స్వాధిష్ఠానమనే చక్రం ఉన్నది. ఇది 6 దళములు, బలతత్త్వం, బ్రహ్మదేవత, వంబీజం, కాకినీశక్తి, తెలుపువర్ణము కలిగి ఉన్నది.

నాభీనంద మణిపురమనే చక్రమున్నది. ఇది 10 రేకులు, అగ్నితత్త్వం, రంబీజం, లాకినీశక్తి, విష్ణుదేవత, నిస్కరంపు కలిగివున్నది. హృదయంనంద అనాహత చక్రం ఉన్నది ఇది 12 దళములు, వాయుతత్త్వం, ధూమకర్ణం, శంబీజం, కాకినీశక్తి, శివుడు దేవతగా కలిగిఉన్నది.

కంఠంనంద విశుదచక్రం ఉన్నది. ఇది 16 రేకులు, ఆకాశతత్త్వం, తెల్లనివర్ణం, హంబీజం, కాకినీశక్తి, గుర్గాదేవత కలిగి ఉన్నది.

ఘ్రూమగ్రహ ఆజ్ఞాచక్ర మున్నది. ఇది 2 దళములు, మనోతత్త్వం, ఓంబీజం, హాకినీశక్తి, ఆత్మదేవత కలిగి ఉన్నది. శిరస్సనంద, శిఖ (నడి నెత్తిన జుగుముడి) క్రింద సహస్రార పద్మం ఉన్నది. ఇది వెయ్యి దళములు, ఆత్మతత్త్వము అవ్యక్త ప్రణవబీజం, కామేశ్వరీ కామనాథులు దేవతలుగా కలిగి ఉన్నది.

చక్రములలో దళములు మొదలైన వాటిలో కొన్ని అభిప్రాయభేదము లున్నవి. యోగకుండలినీ ఉపనిషత్తులో అనాహత చక్రమునకు 16 దళములని. ధ్యానబిందూపనిషత్తు శాండిలాగ్ పనిషత్తులలో మణిపుర చక్రమునకు 12 రేకులున్నవని వ్రాశారు. స్వాధిష్ఠానచక్రము, నాభీశక్తిప్రకృతగా, సహంపద్మము

దని లెడదీయకు (వాళాదు. 1696 లో జర్మన్ క్రెస్టియన్ గీమ్ చేర్త అను యోగసాధకుడుగా ఉన్నావాళాదు. 7 గ్రహములను, 7 చక్రములకిచ్చాడు. చక్రములు వెన్నెముకకు, బొంగుకుండుపులుస్తూన్నవనిచక్రములు సుషుమ్నానాడిలోపల ఉన్నవని కొందరు వాళారని జన్మిన ఉడిగి ఫ్ వాళాగు.

మూలాధారచక్రంలో, త్రికోణ ఆకారం ఉన్నది. దీనిలో సయంభువునే లింగం ఉన్నది సయంభూలింగంచుటూ రిక్తి చుట్టూ చుట్టుకుని, తల సుషుమ్నానాడిలోవుంచి ఒక గహాశక్తి కనిపిస్తున్నది. ఈ మేయే మన కుండలినీ మహాశక్తి. సృష్టి, స్థితి లనుములకు ఆధారభూతిమైన మహాశక్తి ఈ మేయే భిక్తులు ఉపాసకులు ఈ మేను నేవి అని సోత్రంచేసి. వారి వారి అనుభూతుల ప్రకారం ఆ నేక పేర్లతో పిలిచారు. కాళి, దుర్గ, ఆదిశక్తి, రాజేశ్వరి, త్రిపురసుందరి, మహాక్షి, మహాసరస్వతి, మహాశక్తి అన్నాగు ఈ మహాశక్తిని. ఇది ఆమె సార్థక నామములు. ఈ శక్తి ఆకార గమనాలను పట్టి కటిలాంగి, భుజంగిని, శక్తి, ఈశ్వరి, కుండలి, అగస్త్యి అన్నాగు. చుట్టలు చుట్టుకుని ఉన్నందువల్ల కుండలినీ అనీ, ఇదా పింగాళ నాడులు ఈ మేకు కుండలమునలె ఉన్నందున కుండలినీ అనీ వంకర నడకవల్ల కటిలాంగి అనీ అన్నాగు. పామును తలమీదికొట్టగా బున్నుమనే శబ్దంచేస్తూ లేచును. ఇట్లే కుండలినీ వత్తిడిచేయగా లేచి, ఆశబ్దం చేయును కనుక భుజంగినీ అన్నాగు. దివ్యజ్ఞాన సమాజాధ్యక్షులు శ్రీ ఆరంజేలు, కుండే ఆనగా అగ్ని అనీ, అగ్ని స్వయానికి కనుక కుండలినీ అనీ అన్నాగు. శబ్దమునను ఆధార భూతురాలు కనుక, శబ్దబ్రహ్మ అనీ, మహాసరస్వతి అనీ అన్నాగు. వాక్కు మూలచక్రం నుండే పుట్టుతున్నదని కొఱులంటారు. కాని శిరస్సులో సంకల్పం కలిగి, మూలాధారంలో వాయురూపం దాల్చి వాక్కుగా వచ్చునని సమయులంటారు. కుండలినీ మంత్ర మయి, జ్యోతిర్మయి. మంత్రములు స్థూలరూపాలు, తేజస్సునూత్మరూపం. జీవుల ఉచ్చాస్వసనిశ్వాసములు కుండలినీవల్లనే జగదుచున్నవి. అందువల్ల ఈ మే సమస్త ప్రపంచమునకు జనని. అక్షరమలన్నియు ఈ మే యందే ఉన్నవి. మంత్రములన్నియు ఈ మే యందున్నవి. మంత్రములనగా పాశ్చాత్యులకు యధార్థమైన భావం తెలియదని జన్మిన ఫుడ్ రాఫ్ వాళాదు. పాశ్చాత్యులు మంత్రములనగా ప్రార్థనలని అనుకుంటారు. ఇది పూర్వతత్వం. ప్రార్థన వేరు, మంత్రంవేరు, మంత్ర మనగా శిబ్దశక్తి. మంత్రం చైతన్యవంతమూ శక్తివంతమైనది. మంత్రముచేతి ఒక మనిషిని చంపవచ్చు, ప్రతికించవచ్చుని జన్మిన ఫుడ్ రాఫ్

రాఫ్ వాళాదు. తేలు పాము కొట్టులను మంత్రంచేత చికిత్స చేయటం అందరూ ఎరిగినదే మంత్రోచ్ఛ్వాస వల్ల చేతనగ్నం, శక్తి లిగి నేవత ఉన్నవిస్తుంది. రెండు పెదములు శివశక్తులు. రెండు పెదముల కలయికవల్ల, శివశక్తు సంయోగంవల్ల జనించినదీ నేవత, కుండలినీ అష్టప్రకృతి రూపిణి. పృథివి, జలం, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశం, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము ఎనిమిది ఈ మే రూపములే. కొఱులు ఈ మేను అంతరంగిక స్త్రీ అంటారు. నిస్త్రీ వుండగా నా మా స్త్రీ అనవసరం అంటారు వీరసాధకులు కుండలినీ మేల్కొన్నప్పుడు కుమారి అనీ, అనాహుం చేరినప్పుడు యామిత్ అనీ, సహసారం చేరినప్పుడు పతివత అనీ అంటారు. మూలాధారంవది ఈ మేను కామేశ్వరి అంటారు. కొలులు కుండలినీని మేల్కొల్పకుండానే, మూలాధారంవద్దనే పూజచేస్తారు. భౌతిక సుఖముల కోసం, సమయులకూడా ఇక్కడే ఈ మే పూజ చేస్తారు. కామములను ప్రసాదించునుకనుక కామేశ్వరి అన్నారు. విశ్వకంఠలినీ మూర్త్యభగవానుడు. గాయత్రీ మంత్ర మీకుండలినీధ్యానమే. voice of silence అనే గ్రంథంలో కుండలినీని ఆగ్నేయశక్తి అని పిలిచారు. యధార్థంగా, ఇది ద్రవంవంటిది నిష్కలత ఉండి. మేల్కొని వైకి నడచునప్పుడు సుడివలె చుట్టి, చుట్టి నెకిపోతుందని వాళాదు. భిక్షువు కుండలినీ భౌతిక మైనదని వాళాదు.

శంకరాచార్యులవారు కుండలినీని, బ్రహ్మశక్తియని అనవలవారిలో సోత్రం చేశాడు. వీరూ, వీరి గురువు గౌడపాదులు కుండలినీ దిగ్భవంపొంది, ఆమెను సోత్రం చేశాడు. గౌడపాదులు సుధగినియములోను శంకరాచార్యులు అనందలవారిలోను వారు పొందిన అనుభూతులనుగురించి వాళారని వలభాచార్యుల వారి పుత్రుడు కృష్ణచార్యులు వివరించారు.

నాడు లనగా నరములుకొవు. ఇది ప్రాణశక్తి ప్రవహించేనూత్మమైన గొట్టాలు. నడ అనే ధాతువు నుండి నాడీశబం వచ్చింది. నడ అనగా నడచుట. నాడు లన్నిటిలో ముఖ్యనాడి సుషుమ్న. ఇది వెన్నెముక మధ్యలో, మూలాధారంనుండి సహసార చక్రంవరకు కొలువగా ఉన్నది. భూతపద్ధి తంత్రములో సుషుమ్ననాడిలో రికోశములుగా, రి నాడులున్నవని వాళారు. సుషుమ్ననాడి, తిమోగుణం, అగ్నితత్వం కలిగి ఎర్రగా ఉన్నది. సుషుమ్ననాడిలో రజోగుణం కలిగి, తేజోవంతమైన వజ్రజిణి అనే నాడి ఉన్నది. వజ్రజిణి నాడిలో సత్త్వగుణం కలిగి, పారి పోయిన రంగు కలిగిన చిలిణి అనే నాడి ఉన్నది. చిలిణి నాడిలో, త్రిగుణాతీతమైన బ్రహ్మనాడి ఉన్నది. యోగశిఖోపనిషత్తులో, ప్రపంచమంతా

కుండలినీ శక్తి: కొన్ని అనుభూతులు

ఈ సుషుమ్నానాడిలో అంతరత్తమై ఉన్నదని వ్రాశారు. సుషుమ్నానాడి సర్వతోముఖమైన దివుటచే. సర్వం అని అన్నారు సుషుమ్నానాడి ఊర్ధ్వమూలం కలిగి, అగ్రాశ్శాలు కలిగిఉన్నది దీనియండి దెబ్బదిరెండువేల నాడులు శరీరమంతటా వ్యాపించి ఉన్నవి. భగవద్గీతలో ఆశ్చర్యవృత్తమున కిచ్చిన వర్ణన, ఈ సుషుమ్నానాడి కిచ్చినట్లున్నది. ఆశ్చర్యవృత్తమునగా సుషుమ్నానాడియే నని నా అభిప్రాయం. భగవద్గీతలో, ఆదిలో వ్రాయబడే కొన్ని విషయాలు తీసివేయబడి, ఆదిలో లేని కొన్ని నూతన విషయాలు చేర్చారంటారు. ఇందులో ఊర్ధ్వమూలం, అగ్రాశ్శాలం అని సుషుమ్న వర్ణనఉన్నది. కాని కుండలినీ అనే శబంలేదు. జానేశ్వరుడు భగవద్గీత 6 వ అధ్యాయంలో కుండలినీ గురించి చెప్పాడు. ఒక్కొక్కరు, వారివారి అనుభవముల ప్రకారం అనేక పేర్లతో పిలిచారు సుషుమ్నానాడిని. ఈనాడినే శూన్యపవన, బ్రహ్మారంధ్రము, మహాపథము, శ్మశానము, శాంభవి, మన్యూమారము, సరస్వతి అని పిలిచారు. ఇది శబస్వరూపిణి. మంజ్రీస్వరూపిణి, ప్రాణస్వరూపిణి, జ్యోతిస్వరూపిణి. ఇది కదలగానే జ్యోతిర్ధర్మములు కలుగును.

డాక్టరు రేల్ సుషుమ్నానాడి వెన్ సర మన్నారు.

ఇడా పింగళా నాడులు

సుషుమ్నానాడి తిర్వాత ముఖ్యమైన నాడులు ఇడా పింగళానాడులు. ఇవి వెన్నెముకను ఆశ్రయించి వున్నవి. వెన్నెముకకు కుడినైపున పింగళానాడి, ఎడమనైపున ఇడానాడి ఉన్నది. పిడిముక్కున నడచునది పింగళానాడి. ఎడమ ముక్కుననడచునది ఇడానాడి. పింగళానాడియందు చూగబడున్నాడు. ఈనాడి ఆకువర్షకు వేడిచేయును. ఇడానాడి యందు చంద్రుడున్నాడు. ఈనాడి నడచునప్పుడు చలదనం చేయును ఈ రెండు నాడులు కాలమును తెలియచేయును. సుషుమ్నానాడి కాలమును మించును. యోగసాధన సుషుమ్నానాడి నడచునప్పుడు చేసిన మాదాసిద్ధి త్వరగా లభించును. సమాధిలోనివారికి కాలం తెలియను. నాడులను స్వాధీనం చేసికొన్న వారు, తమ కర్మ ఫలితములను తమ ఇష్టం వచ్చినట్లు తిప్పగలుగు. యమసర్వరాజును ధిక్కరించిన సిద్ధులున్నారు ఈనాడు కూడా. కుండలినీ సహస్రారం చేరుటకు త్రిగంధులను చేదించగలసి వున్నది. మూలాధారమువద్ద బ్రహ్మగంధి ఉన్నది. మణిపురము వద్ద విష్ణుగంధి ఉన్నది. విశుద్ధవద్ద యద్రగంధి వున్నది కూయాశక్తి ఈ త్రిగంధులవద్ద బలంగా వున్నది.

కొని మణిపురచక్రంవద్ద ఎక్కువ బలంగా ఉన్నది. ఈ గ్రంధులను చేదించునప్పుడు భరించరాని బాస కలుగును భక్తిక్రొత్త ప్రాణాయామంవల్ల గ్రంధిత్రయమును చేదించవచ్చును.

సుషుమ్నానాడి ఊర్ధ్వమూలం కలది. అదిగా దీనికి మూలం సహస్రారచక్రంలోవున్నది. సహస్రార చక్రమునుగురించి తెలిసికొనుట చాలా ముఖ్యం.

సుధాసింధువు

సహస్రారచక్రము ఆధోముఖమైవున్నా, దాని కర్మిక ఊర్ధ్వముఖంగా ఉన్నది. ఇక్కడ శ్రీచక్రమున్నది. ఇదే ప్రకృతి స్వరూపిణి. మహాలక్ష్మి. ఇక్కడ చంద్రమండలమున్నది. దీనిలో గుగళితమున్నది. ఈ గుగళితమును, హంసపీతమని, మణిపీతమని అంటారు. గుగళు, హంస ఇంగులోనే వున్నాడు. సిదులుధ్యానం చేసుకునింది ఈ గుగళునే. ఇది మణివలె జేడిప్లంగా మెరుసూ వుంటుంది. ఈ పీతమందు గుగళు ఆసీనుడై, ముక్తినిస్తుంటాడు. గుగళు ఆక్షలు ఆజ్ఞాచక్రంవద్ద విసపకుతూంటుంది. కనుక దానిని ఆజ్ఞాచక్రమన్నారు. సహస్రారంలో ఉన్న చంద్రమండలమును బింగుసాన మంటారు. ఇదే సుధాసింధువు. ఇక్కడనుండే అమృతము వర్షించుచుండును. కుండలినీ మేల్కొని సహస్రారం చేరి, అందులోని చంద్రుని కాటువేయును. అప్పుడు చంద్రునినుండి అమృతం క్రిందికి ప్రవహించును. ఆజ్ఞాచక్రం వద్ద ఇంకొక చంద్రుడున్నాడు. పై అమృతం ఈ చంద్రుని తడుపును. ఇక్కడినుండి అమృతముశరీరమునంతటిని తడుపును సహస్రారంలోని చంద్రునికి 16 కలలున్నవి. కలఅనగా పరమాణువు. ఈ 16 కలలలో, 15 కలలు కాలమును తెలుపు నిత్యతీర్థులు. మిగిలిన 16 వ కల, వృద్ధి క్షయంలేనిది విభాగము లేనిది. దీనిని ధ్రువశీ అంటారు. ఇదే ఆత్మకల, చిత్కల, త్రిపురసుందరి ఇదే చైంద్రానము. పార్వతీ పరమేశ్వరులు ఐక్యమగు చోటు ఇది. ఇదే విశ్వాత్మతో జీవాత్మ కలియుచోటు, సచ్చిదానందము కలుగుచోటు. సిదులుకోరే ముక్తి కాంతను పొందుచోటిది. సహస్రారం దగ్గర బ్రహ్మరంధ్రం వున్నది. దీనిని దశమద్వార మంటారు. శరీరంలో బ్రహ్మ ప్రవేశించుచోటిది. ముక్తులు, శరీరం నుండి వెడలు చోటూ ఇదే. ఇక్కడ శూన్యసితి వున్నది. నిర్విరామ సమాధి కలుగుచోటు ఇదే. శ్రీ అరవిందులు ఊర్ధ్వమనస్సు Over mind సహస్రార చక్రంలోను, అంతమనస్సు Inner mind ఆజ్ఞాచక్రంలోను ఉన్నదని వ్రాశారు. సహస్రార చక్రం Pineal gland దగ్గర, ఆజ్ఞాచక్రము Pitutary gland దగ్గర

ఉన్నవి పీటివల్ల మానవునికి ఆరోగ్యబలములు కలుగుచున్నవని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుతున్నారు. కామేశ్వరీ కామనాథుల సంయోగానందము నిర్వృణ్ణి కనుక, అన్ని యోగములలోను కుండలీనీ యోగం చక్రవర్తి వంటిది.

కుండలీ సాధన

కుండలీనిని మేల్కొల్పుటకు ఆనేక సాధనలున్నవి. ఇది నాగుపామును, లేవకొట్టటవంటిది తెలిసినవారు లేనిచుట పామువల్ల యంత అపాయమో అట్లే ఇది. గురువుకు దయకలిగినప్పుడు, వారి దృష్టి వల్లగాని, స్వర్ణవల్లగాని సిద్ధి కలుగును. ఇట్టి సిద్ధినిచ్చు వారు ఇప్పటికే ఉన్నారు.

శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస వివేకానందుని కిట్లే సిద్ధి ప్రసాదించాడు.

కుండలీనిని చైతన్యవంతం చేయుటకు ముఖ్యంగా నైతికబలం వుండాలి. యమ నియమాలు ముందు ఆచరించాలి. నైతికశక్తికే, కుండలీని చైతన్యవంతం చేసెప్పుడు, అది ఆ కృత్రిమి భ్రష్టుజ్జీచేయును. ఆ వ్యక్తి కామకోపముల పాలవును. కుండలీని సాధనకు శరీర, ప్రాణ, నాడీ, మనో, బుద్ధులు కావాలి. శరీరపక్షకి అసనములు కొన్ని సాధించాలి. ప్రాణ, నాడీ పద్ధతుల ప్రాణాయామం చేయాలి మనస్సుకు త్రాటకం వక్రైలా చేయాలి. అసనముల విషయంలో పతంజలికి, హతయోగమునకు అభిప్రాయభేదములున్నవి. సుఖంగా కూర్చొనుటకే అసనమని పతంజలి అభిప్రాయం. కుండలీనిని మేల్కొల్పుటకే అసనమని హతయోగము చెప్పుతున్నది. అసనములలో సిద్ధాసనము శ్రేష్ఠమైనదని అందరి తలంపు. కుండలీనిని మేల్కొల్పుటకు ముఖ్యము, మూలస్థానముపైకి కుంచించుట—సిద్ధాసనంలో ఒక మడిమతో ఈ మూలస్థానమును ఒత్తిపెట్టి రెండోమడిమతో నాభి, ౭వ శేంఢిముల మధ్యస్థానములను ఒకటవలెను. ఈ పద్ధతాసనమును కందస్థాన మంటారు. నాడులకూడలి ఇది. సిద్ధాసనంలో నాభిని లోనికి లాగిపట్టి, మెడ హృదయం పైకి వంచి, లోనిగాలిని బైటికి పొకుండా బీజపట వలెను. లోపల ప్రాణా అపాననాయువుల కలియక వల్ల అన్ని ఉట్టి కుండలీని మేల్కొల్పచును. సిద్ధినిచ్చు అసనం కనుక సిద్ధాసన మన్నారు. దీనినే ముక్తి నిచ్చు వది కనుక ముక్తాసనమని, రహస్యంగా వుంచవలసింది కనుక గుప్తాసనమని అన్నాడు జ్ఞానదేవు ఈ అసనమునకు గొప్ప ప్రాముఖ్యమిచ్చి దీనినే వజ్రాసనమని అన్నాడు.

కుండలీనిని మేల్కొల్పుటకు ముఖ్యాయము నాయువు, కొందరు అగ్ని, వాయువు, మంత్రము

టాగు. నా పుష్టేశ్వరి, గాలిలోని ప్రాణనాయువు అగ్నియే. దాన్నివలనే అగ్ని పుట్టును. బిబ్బముకు, మంత్రమునకు కూడా వాయువుకూలము.

ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసలను ప్రేరేపించునది కుండలీని. ఈఉచ్ఛ్వాస, నిశ్వాసలతోనే కుండలీని మేల్కొల్పుటవచ్చును. హంసయంత్రంలోని, హంసబంతో గాలిని లోనికి పీల్చి, కుండలీనిని గట్టిగా తాకుతున్నట్లు శబంతో గాలిని బైటికి వదులుతూ ఆధోముఖమైన మూలాధారచక్రం ఛోర్చి ముఖమాటున్నట్లు భావించాలి. లోపలకు పీల్చినవాయువు కుంభించి, బాంధవ బంధంతో గాలిని బైటికి పొకుండునట్లు బంధించాలి. అప్పుడు అది ఎటూ దారిలేక, సుషుమ్నా నాడిలో దారిచేసుకొని ప్రవేశించును. ఇట్లు ప్రవేశించిన నాయువు, మానస్సు సుషుమ్నా నాడిలోలయచును. ఇదే సుఖప్రదమైన మనోస్థితి. ఈస్థితిగా కుండలీనిని వత్తిడితో మేల్కొల్పినతర్వాత కుండలీనిని పైకి తీసుకపోవుటకు ధన్వితా ప్రాణాయామం చేయవలెను.

దీనికి ఇంకా అనేక మైన సాధనలున్నవి మహా వేద, మహా ముద్ర, శక్తిచాలనము, వజ్రోలి, కేరళ కుంభకము, ఛేదన, త్రాటకం, నేతి, నాలి, కపాల పాత, భిక్షు బ్యాంధవ, ఉద్యాన మూలబంధములు మొదలయినవికూడ ఎన్నో ఉపయోగించును.

మంత్రశక్తి

మంత్రమువల్లకూడా కుండలీనిని లేపవచ్చును. మణిపురచక్రము అగ్నితత్వం కలది. వణివంటి తేజసు కలది కనుక నే ఈ చక్రమును మణిపుర మన్నాను. ఈ చక్రం అగ్ని స్వరూపి కనుక, కొందరు ఇక్కడ కుండలీని వున్నదంటారు. అగ్ని స్వరూపియైన ఈ చక్రంలోని బీజాక్షరము రం. రంకన్నా బీజము, రం కన్నా బీజముగా ప్రపంచంలోని అనేక జీవాలలో, అనేక కాలములలో భావించారు. ఈజిప్టు పూర్వీకుల మంత్రము ర-మక్-హైవ్ అనీ ఇందులో, ర అక్షరము, సూర్యస్వభావం కలదని, హల్ బ్రంటన్ వ్రాశాడు. టెబెటువారు, కొండెమీద కట్టిచలిలో, రంబీజాక్షరమును జపిస్తూ అగ్ని పుట్టించి, దిగుబరులుగా ఉండలిగాగు. ఇట్టి రం బీజమంత్ర ఉచ్చారణతో అగ్నిని పుట్టించి, కుండలీనిని లేవకొట్టవచ్చు.

ఇచ్చుకలకూడా కుండలీనిని లేపి పైకి తీసుకుని పోవచ్చని తిట్టెటలుగు వ్రాశారు.

కుండలీనిని లేవగొట్టటం శేలికగాని, దానిని పో తీసుకునిపోయి, సహనారంలోవుంచుట శేలికకాదు

కుండలినీ శక్తి: కొన్ని అనుభూతులు

అది మణిపురంవరకువచ్చి తిరిగి క్రిందికి పోవచ్చును. మణిపురమునకు కుండలినీ చేరినప్పుడు సాధవకునకు కొన్ని గుర్తులు కనుపించును. నక్షత్రములు, మినుగురు పుగురులవంటి జ్యోతులు కనుపించును.

కుండలినీ మేల్కొని మూలాధారచక్రమును విడిచి పైకిపోవునని కొందరు అంటారు. కొందరు అసలు కుండలినీ మూలాధారంలోనే ఉంటుందనీ దాని జ్యోతియే పైకి వెళ్ళుననీ అంటారు. కుండలినీ ఒక్కొక్కచక్రమును విడిచి పైకిపోవునప్పుడు, ఆయా చక్రములలోని తత్త్వములను, వేడినీ గ్రహించి పైకిపోవును. ఈ విధంగా క్రింది 5 చక్రములలోని ఎంబేధాతములను, అజ్ఞలోని మనస్సును, తనలో లయింపచేసికొని ఇది సహస్రారంచేగును. ఇటు లయింపచేసికొనుటకే లయకర్మ అనీ, లయ యోగమనీ అంటారు. ఆధోముఖములైఉన్న చక్రములన్నీ, తిరుగుడు పువ్వు గూర్చుకు ఎటుంటె అటు తిరిగినట్లు, పైన పున్న కుండలినీ నైపుకు తిరుగును.

అనుభూతులు

కుండలినీ మేల్కొన్నట్లు సాధకునికి కొన్ని గుర్తులు కనుపించును. ఆనందము, కంపం, ఉత్తాసం, ప్రకోపం, నిద్రలు కనుపించును.

పైకివెళ్లిన కుండలినీ క్రిందికి దిగివచ్చునప్పుడు, చక్రములలో తాను గ్రహించిన వాటి నన్నిటిని తిరిగి ఇచ్చివేస్తూ మూలాధారమునకు చేరును. దానితో శరీరము ఉద్బహింపమై, కత్తెవలె ఉండును. కుండలినీ క్రిందికిరాగానే ఉద్బయ కలుగును. దీనిని పృష్టికర్మ అంటారు. కుండలినీ సహస్రారం చేరినప్పుడు, అనేక మందికి, అనేక అనుభూతులు కలిగినవి. ఇందులో జ్ఞానేశ్వరుడు పొందినది ముఖ్యం. ముందు వీరి అనుభూతులను మనవిచేస్తాను.

జ్ఞానదేవుని అనుభూతి

సిద్ధాసనపీఠనవల్ల కుండలినీమహాశక్తి మేల్కొని, మణిపురచక్రము చేరును. ఇక్కడ గొప్ప అలజడి చేయును. ఇందుకు భయపడకూడదు. అక్కడఉన్న మేదోహంసరక్తములను ఇది హరించును. దీనివల్ల జబ్బుచేయును. ఈ జబ్బు కుండలినీయే వయం చేయును. ఉద్యాబంధంనల్ల, కుండలినీ మణిపుర చక్రంవద్ద బిగించబడి ఉండును. మణిపురచక్రంలోనికి చేరిన కుండలినీ, విద్యుత్కణంవలె, అగ్నిజ్వాలలు గల గొలుసులవలె, మెగురుపెట్టిన సువర్ణపాచికవలె ప్రకాశిస్తూండును. ఇక్కడనుండి, వర్షపు విరుచు కున్నట్లులేచి, హృదయంలో నాంసూ కొద్దిగాను, శరీరములోని నాంసము మరికొంచెము తిని, దిప్పిక కలిగి ఉండును. ఇందుచేత రక్తం మొదలైన సప్తధాతువులు ఒక్కొక్కచో గ్రాగివేయును. అప్పుడు శరీరం

శుష్కించును. ముక్కువెంట విడుచు 12 అంశుల వాయువు కూడా నశించును. మధ్యచక్రం మిగులును. అప్పుడు కుండలినీ విషం కమ్మును. ఈ విషం ప్రాణ వాయువును అమృతప్రాయంగా వుండును ఇందు చేత ప్రాణం నిలిచివుండును. అంతకుపూర్వము, గ్రీష్మంలో వున్నట్లున్న శరీరము చల్లబడును. కుండలినీ తాను భక్షించిన స్నానములకు తిరిగి శక్తినిచ్చును. ఇదాపింశలు ఏకమాను. త్రిగంధులు చేదించబడును. చల్పచక్రములమీది ఆవరణ తొలగును. బుది చాందల్యంపోవును. చంద్రుని అమృతవర్షం కుండలినీ నుండు పడి, అవయవములకు వ్యాపించును. శరీరమునకు బంగారు కౌంతవచ్చును. ఆనందసుఖములు కలుగును. యౌవనవంతుడగును నూతనంగా గోళ్లు వెంట్రుకలువచ్చును. తర్వాతకుండలినీ అనాహత చక్రంలో ప్రవేశించును. అప్పుడు అనాహతశబ్దములు వినిపించును. తర్వాత మిగిలిన ప్రాణవాయువును వ్రుంపును. ఇప్పుడు నాదం వినిపించును. తేజస్సు కనుపించును. సంకల్ప వికల్పాలులేవు. అతని ఎగుట అణిమాదిసిద్ధులు నిలుచును. పృథివీ జలాన్నులు నశించగా వాయువు వుండును. శరీరము వాయుప్రారిమాను. అప్పుడు సాధకుడు ఆకాశమనం చేయును. కుండలినీ పేరు పోయి మరుతం అనే పేరవచ్చును. తర్వాత జాలం ధరబంధం విడువగా, కుండలినీ బ్రహ్మస్థానమైన సహస్రారచక్రం చేరును. సోహంభావంతో బ్రహ్మ భావం కలుగును.

జ్ఞానదేవు కుండలినీ సహస్రారం చేరుట, పాము కాటువలె వరించాడు. భగవద్గీతలో ఆరవ అధ్యాయ భగవానునితో 'విశ్వరూపము నే సర్వం కౌటండినందున శరీరము నిరీవంకౌపండా విషవేగం తగిందులకు కౌవలసివశక్తి నీయందున్నదని అన్నాడు. ఇంతకూ ముఖ్యం భగవానుని కరుణ ఇది లేనప్పుడు ఎంతటి సాధన నిర్దివంకలె ఉండును.

శ్రీ రామకృష్ణుని అనుభూతి

శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస తనకుండలినీ సిద్ధి అనుభవాలను ఈ విధంగా చెప్పాడు. కుండలినీ కడలగానే, ముందు పానములలో ఏదో ఝలునపోతున్నట్లుండును. ముందు అది చీమలబాగువలె నడచును మెల్లగా. తర్వాత కప్పగంతులు వేసివట్లువేస్తూ నడచును. తర్వాత పాముమెలికలు తిరిగి నడచునట్లు నడచును. పక్షివలెమాకును. కోతివలె కొమ్మమీద నుండి ఇంకొక కొమ్మమీదకు దూకినట్లు దూకును. కుండలినీ అనాహతచక్రం చేరుకు వెంకట మూర్తాడ పిలుచుడును. తర్వాత మాట కట్టుపడుతుంది. అనాహత చక్రం చేరినప్పుడు దివ్యజ్యోతులు కనుపించును. వాటినియాచి ఆనందాశ్చర్యములు పొందును. అజ్ఞాచక్రం చేరినతర్వాత భయము నేదివుండదు. అజ్ఞాచక్రం

సహస్రార చక్రం మధ్య సన్ననిపొరవుండును. సహస్రారం చేరిత తర్వాత స్పృహవుండును. వారికి పక్షి భావం తెలియును. సేవతాదర్శనములు లభించును. బాలస్వభావం కలుగును శరీరం సువర్ణచ్ఛాయ పొందును. కుండలీని సహస్రారం చేరినప్పుడు, యోగగ్రంథములలో చెప్పబడవన్ని వీరు దర్శించారు ప్రపంచమంతా జ్యోతిర్మయమైనట్లు ఒక్కొక్కసారి ప్రపంచమంతా పాదరస సముద్రంవలె వున్నట్లు. ఇంకొకసారి ప్రపంచమంతా తెల్లటివెండివంటిజలంలో వున్నట్లు, ఇంకొకసారి ప్రపంచమంతా దీపములతో వెలుగుతున్నట్లు కనుపించేది. ఒక్కో అనుభూతి పూర్తికావలంతోనే, ఇంకొకటి వచ్చేది. ఇదంతా యంత్రం తిప్పుతున్నట్లుండేది. ఆ కాలములలో తనకొరకు భోజనం చేయలేదు. కుండలీనినేవిడిచి వేద్యం పెట్టేవారు. ఇట్టి సమాధిగల్గి మనస్సు శరీరములు కొన్ని రోజులవరకూ, తునాతున వున్నట్లుండేవని చెప్పారు.

20 వ శతాబ్దములో కొందరు పాశ్చాత్యులకు ఇట్టి అనుభూతులు కలిగిన నిదర్శనము లున్నవి.

డాక్టరు రిచార్డు మారీస్ బక్కు ఇట్టి దర్శనము లను పొందిన వానిగురించి ఒక గ్రంథం వ్రాశారు. ఒక సాంత అనుభవ మిట్లన్నదని వ్రాశారు. ఒక ప్రళయాగ్ని, తానున్న పట్టణమును తగుల పెట్టతూ వున్నట్లు కనుపించింది. తీరానిదానించు చూచువరకు ఆ అగ్నిజ్వాలలు తనలానే వున్నట్లు కనుపించింది.

థియోడార్డ్ స్టూ వార్డు అను ఆమె తనను కళ్ళు జిగల్ మనిపించుమంటలు చుట్టి ముట్టినట్లు ఒక ఆధ్యాత్మిక కెక్కి తనను చైకి లేపుతున్నట్లు తన శరీర జ్ఞానావరణ దాటినట్లు అనుభూతి పొందింది. బెన్ సన్ తన కళ్ళు మిగుమిట్లు గొలిపే మంటలు తన శరీరాన్ని చంపినట్లు తనకు అన్యకౌంసందిం కలిగినట్లు చెప్పాడు.

వివేకానందుడు తన తల వెనుక హఠాత్తుగా గొప్ప కాంతి కనుపించగా, తనను తాను మరిచి నిర్విల్పసమాధి పొందినట్లు చెప్పాడు.

మా పూర్వులు వాసిరెడివారు శివపూజా దురంగులనీ సిద్ధపురుషులనీ పేరు పడవారు. మా వాయవ్యు గారు తరిగొండ వెంకటాంబగారి శిష్యురాలు. వాయవ్యుగారి శిష్యులు వా తిండి గారు వీరిద్దరూ నిర్వికల్ప సమాధిసిద్ధులు. వాసిరెడి వారి వంశచరిత్రలో వాగ్దేవవంతు గ్రంథంలో యోగమునుగురించి గద్యపద్యములతో వ్రాశారు వా తిండిగారు.

1980 సంవత్సరములో నేను రాయవేలూరు జైలులో వుండగా ఆసన ప్రాణాయామాలు అభ్యసించాను. వీటివల్ల నాకు ఉపయోగం కలిగింది. యోగగ్రంథములను, ముఖ్యంగా విశ్వదాత కాశీ వాధుని వాగ్వీరరావు పంతులుగారి వద్ద

జనీస్ వుడ్ రావ్ వ్రాసిన కుండలీనీ అనే గ్రంథ రాజమును చదివాను. జైలునుండి విడుదలైన తర్వాత సాధన తీవ్రంచేసి భిక్షుక, ఉద్యానములను అభ్యసించాను. ఇవి బాగా లాభించినవి. గెండ్లవ ప్రపంచయుద్ధం రాబోవు నాటికి, ప్రకోపం కలిగింది. ధ్యానంలో కూర్చున్నప్పుడు నాడి ప్రకోపం కలిగి, అమాంతం, ముందుకు పడవేసేది. ఒకరాత్రి వేడమీద మంచంలో పండుకుని నీద బొతున్నాను బంతి లేచినట్లుగా, నా శరీరం చైకిలేచి, మంచం క్రింద పడేది. భూకంపం వచ్చి నన్ను క్రిందికి నెట్టిందని భ్రమపడెను. భూకంపంవల్ల మేడ కూలి చనిపోతా నేమో నని భయం కలిగింది. దగ్గరేవున్న కిటికీగుండా క్రిందకు దూకుదామని లేచాను. అప్పటికి స్పృహ బాగా వచ్చి, అది భూకంపం కాదు, నాడి కంపం అని తెలిసింది. ఆగస్టు నెలలో జులై జ్వరం తీవ్రమైనది. 1951 లో కళు తెరిచివుండగా నే విజుగురు పురుగులవలె నక్షత్రాలు కనుపించినవి. శివా నందస్వామి కళ్ళు మూసుకున్నప్పుడు ఇటా కనుపిస్త వని వ్రాశాడు. రామాలయంలో ఆ తిరవాత మరికొన్ని అనుభూతులు కలిగాయి.

ఈ వ్యాసం ఆరంభంలో అవి వ్రాశాను.

కుండలీనీ మేల్కొన్న తర్వాత 40 రోజులు సాగకుని నిస్సతునిగా చేయునని పెద్దలు చెప్పారు. ఇట్టి ప్రకాశం మానవుని ఊపి రోగినిచేయును. అని చిసెంటు ఇట్టి ప్రకాశమును భరించుటకు, సాగకుని మొంటనే బలపర్చి ఉంచవలెనన్నారు. లెడ్ బీటరు ఈ ప్రకాశము, మాత్స్యశరీరమును భంగపరిచి, సాగకుని పిచ్చివానినిగా చేయునని వ్రాశాడు.

చక్రములు కూడా తేజోవంతంగా వుండునని లెడ్ బీటరు వ్రాశాడు. చక్రములను ఏమాత్రం దివ్యదృష్టి వున్నా చూడవచ్చును. మామూలు మనిషి చక్రములు తేజోహీనంగా, 2 అంగుళాల కలయంలో కనుపించును. సిదునిలోని చక్రములు వీటికి రెట్టింపుగా చిన్న మాధ్యునికలె. మంటలు మండుతూ సుళ్లు తిగుతున్నట్లు కనుపించును. చక్రములలోని దిశలు, సుళ్లుతిగే అగ్ని చలనములు. కుండలీనిని స్వాభావి కంగా మేల్కొల్పుట శ్రేయస్కరం. హఠంచేత మెలుకొలపడం అపాయము. ఇందుకు క్రియా యోగములోని తపస్సు, స్వాధ్యాయము, ఈశ్వర ప్రణీధానములు చక్కటి మార్గములని లెడ్ బీటరు వ్రాశాడు. పుటమువల్ల బంగారము మేలిమైనట్లు, తపస్సువల్ల మానవుడు మలినరహితుడౌను. వేదా ధ్యాయంవల్ల మానవుడు ద్విజత్వం పొందునని వివేకా నందస్వామి అన్నాడు. ఇట్లే అగ్నిధ్యాయమువల్ల మాన వుడు దివ్యత్వం పొందును. ఇట్లే హృదయకనాటము తెరిచినవారు దివ్యత్వం పొందుతారు.

జీవితమార్గం

శ్రీ మల్లాది సత్యనారాయణ

జీవితంలో ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ప్రతి మానవునకు మంచిగోజులు వస్తాయని అప్పుడే బాగ్మికగా ఆ మంచిగోజుల్ని సద్వినియోగం చేసుకున్నవాడే శేర్మరి అనీ అయితే ఆ మంచిగోజులకోసం నిరీక్షణ ఓర్పు చాలా అవసరం అనీ గోపాలానికి తెలియకపోలేదు. అయితే కాలగర్భంలో కొన్ని సంవత్సరాలు కలిసి పోయి యెప్పుడు చూచినా గొత్తేమీ బెత్తెమీతోక అన్నట్లు యెగురూ బొగురూ లేని తన జీవితాన్ని తలచుకుంటూంటే మంచిగోజులు వస్తాయన్న నమ్మకం కాస్తా నశించింది గోపాలానికి. నశించిపోవడమే కాకుండా ఆ మంచిగోజులు అన్నపదం ఎవరినోటి వెంటేనా వినపడవ్వడం యెవరికి మంచిగోజులు అనే ప్రశ్న వెనువెంటనే వెలువడేది. కాని ఆ ప్రశ్నకు సమాధానం తనలోపలే అణగిపోయేది.

సంవత్సరం పొడుగునా వాన అనక వరద అనక, ఎండనక కొండనక, పురుగునక పుట్టు అనక, రెక్కలు ముక్కలు చేసుకుని పొలం పండించిన వానికి యెంత నిరీక్షించినా మంచిగోజులు రావు. భూమిగల ఖామంగున యెప్పుడూ మంచిగోజులే వస్తూంటాయి. పగలు పన్నెండుగంటలూ రకం ధారవోసే మిల్లులో పనిచేసే కార్మికుడు ఎంత నిరీక్షించినా యెంత ఓర్పు వహించినా మంచిగోజులు రావు. మిల్లుకుజనానికి మూడువందల అరవై నాలుగుగోజులూ మంచిగోజులే.

కష్టపడే దొకడు అనుభవించేది యింకొకడు అనే నిర్దాంతం వేళ్ళుపాతుకు పోయిన మనదేశంలో అందరికీ మంచిగోజులు యెప్పుడూరావు. కొందరికీ వస్తూంటాయి. అందుచే గోపాలానికి ఆ మంచిగోజులు అన్నింటా చింటే పోలేనగా ఉంటుంది.

షాహుకారు వెంకటసుబ్బయ్య యిచ్చిన ఆర్డరు ప్రకారం సగాకు కొనడానికి తెల్లవాడగర్భాముబండకే బయలుదేరే నిమిత్తం షాహుకారిచ్చిన యెనిమిదివందల రూపాయలు బాగ్మికగా జాలెం సంచిలో భద్రపరచి నడుం చుట్టూ కట్టికొని బయలుదేరి యింటికి వస్తున్న గోపాలానికి ప్రార్థుటినుంచి తిండిలేంనున కిల్లతిగురు తున్నాయి తన తిండిమాట దేవుడేగురు. చంటిపిల్లకి ప్రార్థుటినుంచి పాలులేవు పాలడబ్బా నిన్ను నే అయి పోయింది. ఈ సాయంత్రం పాలడబ్బా కొనుక్కు

వెళ్ళకపోతే యీ రాత్రి పిలని పట్టుకోగలగా? పాల డబ్బామాట తలపునకు వచ్చేసరికి గుండె గుభేలుమంది. ఏం పెట్టికొంటాడు పాలడబ్బా. నెలఖరు అయి ఒక టవ తేదీ వస్తేనే కాని షాహుకారు వెంకటసుబ్బయ్య జీతం యిచ్చడు. ఇప్పుడు అంటే షాహుకారు షేమీ తప్పలేదు. ఎంగుచేతనంటే గోపాలం షాహుకారు చుట్టూ పని యిచ్చించమని తిగివచ్చడే షాహుకారు వెంకటసుబ్బయ్య కొన్ని మరతులు బాగ్మికగా విగించి గోపాలం చేతి సంతకం చేయించుకున్నాడు. అప్పటికి ఆమోదించి ప్రవేశించాడు గోపాలం.

నెలలో మళ్ళీ యెప్పుడూ జీతం తాలూకు డబ్బులో కొంతకూడా అడగడానికి వీలులేదు. నెలఖాస్తా అయ్యాక ఒకటవ తేదీని ఖాస్తాగా జీతం యిచ్చే మరతు మొడిటిది.

ఇక రెండవది గుమాస్తా సంఘాలలో చేరడం గాని సమ్మెలలో పాల్గొనడం గాని యెంతమాత్రం కూడదు.

మూడవది. ఇవం లేకపోతే ఫనియనివేయడం తప్ప జీతం పెంచమని యెప్పుడూ అడగకూడదు.

నాల్గవది. లేబరర్స్ రూల్స్ అంటూ ఆదినా రాలు పనిమానడానికి వీలులేదు. ఎంత ఆత్మీయసరమైన పని అయినా షాహుకారు పర్యవసాన తీసికొననిదే మానడానికి వీలులేదు.

అయిదవది. పని యేమాత్రం తృప్తికరంగా లేక పోయినా గోపాలాన్ని పనిలోనుంచి తప్పించెయ్యడానికి నోటీసులతో నిమిత్తంలేకుండా ఖాస్తామాక్కులు షాహుకారుకున్నాయి.

ఆరవది. నెలజీతం అరవై రూపాయలు అయినప్పటికీ షాహుకారు అంకెలు యెంత యెక్కువగా వేసి సంతకం పెట్టుకున్నా గోపాలం సంతకం పెట్టి తీరాలి.

ఇన్ని మరతుల కంగీకరించి ఉద్యోగంలో ప్రవేశించిన గోపాలం యీ రోజు యింట్లో బియ్యంలేక పప్పుపడుకోవసిన వచ్చినా, చంటిపిల్లకు పాలడబ్బా లేకపోయినా షాహుకారుని యేమని అడుగుతాడు? కనీసం చెప్పడంకూడా తన అసమర్థతను నూచిస్తుంది చెప్పలేదు.

ఎన్ని వరతులు బిగించినా ఆ నాటి ఆదురా కొద్దీ గుమాస్తాపనికి ప్రవేశించాక యీ నాడు ముఖాదు దయతలచలేదని అభూరించి వాళ్ళిద్దరూ వాళ్ళిద్దరూ మహుకారు యిట్లా చేస్తున్నాడని చెప్పకోవడం కూడా పొరబాటేనని గ్రహించిన గోపాలం యెవ్వరితోనూ యేమీ చెప్పకూడదనుకున్నాడు.

ఈ రోజు యెనిమిదివందల రూపాయలు మొలలో ఉన్నాయి. ఒక రూపాయి పెట్టి పాలడబ్బా కొని నాలుగురూపాయల బియ్యంకొని యింటికి వచ్చి కువిడిలే... ఈ అయిదురూపాయలకి యేం జమా ఖర్చు చేప్పాలి. ఒకటవలేదీ యింకా పదిరోజులకి గాని రాదాయెను. వెళ్ళవ ఒకటవలేదీ ముప్పయి రోజులు గడిస్తేనే గాని రాదుగదా. ఈ ముప్పయి రోజులయినా బురదపాము చందంగా నడుస్తాయి. కనిపెట్టుకుకూర్చున్న ఆ ఒకటవలేదీ వసుందన్న మాటేగాని త్రాచుపాములా జగ్రున జారిపోయి ఊరుకుంటుంది. పదిహేను రోజులకోసారి ఒకటవ లేదీ వస్తూంటే బాగుండు వనిపించింది గోపాలానికి. విమయినాసరే బియ్యం పాలడబ్బా కొనుక్కు వెళ్ళడానికి నిశ్చయించుకున్నాడు. లేకపోతే యెట్లా? తనెదో ఉద్ధరిస్తాడని జీవితాంతం పోషిస్తాడని నమ్మి మెడలో పుర్రెకట్టించుకున్న భార్యకు బియ్యం లేలేక పోయానని ఏ ముఖం పెట్టుకు చెబుతాడు.

ఇంతకీ పెద్దవాళ్ళకి బుద్ధిలేదు. చిన్నతనంలోనే గుదిబండని మెడగట్టేసి వాళ్ళబాధ్యత వాళ్ళు తీర్చుకుంటే సరేననుకున్నారని తరువాతి వచ్చే గోపాలం బాధలు కొంచెమేనా గమనించగలరా? అయితే ఒకటి. కాలమానపరిస్థితినిబట్టి ఇప్పుడెంతతెచ్చినా చాలడం లేదుగాని గోపాలం చిన్నతనంలో వాళ్ళినాన్న యెలిమెంటరీ స్కూలు మాస్టరీ చేసేటప్పుడు నెలకు పదుహేడున్నర జీతం యిచ్చేవాడు. ఆ డబ్బుతో నలుగురు పిల్లలతో సంసారాన్ని యీదుతూ అప్పుడప్పుడు ఒక్కొక్క కాసు బంగారం (అప్పుడు కాసెంత? పదమాడున్నరేగా) కొని గోపాలం తిరికి చెల్లెళ్ళకి ముగుగులనీ మెళ్ళో యేవో ఆంజనేయ బిళ్ళోనీ చెయిస్తూఉండేవాడు. ఇప్పుడు గోపాలానికి సాహుకారు నెలకు ఆరవైరూపాయలు యిస్తాడు. తను భార్య యిద్దరు పిల్లలు బ్రతికడం కష్టం అయిపో తోంది. ఇరవయ్యో తొలిఖరతుకు వచ్చి చెడి యీడ్చు కొస్తున్నాడు. అక్కడినుంచి నెలాఖరు వరకు రోజూ యేకాదసులు, శనివారాలు, కార్తీక పౌర్ణమిలు. ఎవరినీ చెయిచాచి అడగలేడు. గోపాలం చిన్నతనంలో “ఈ రోజుల్లో పెళ్ళాన్ని పోషించుకోలేనివా డెవడు?”

అనేవాడు. అప్పుడు జీవితం అంత తేలికగా ఉండేది. ఇప్పుడెంత బగుస్తేందో గోపాలం లాంటివాళ్ళకే తెలుస్తోందిగాని తక్కినవాళ్ళ కేం తెలుస్తుంది.

తనూ తన భార్య ఏ పనులు పడుకునో జీవితాన్ని గడిపేదామనుకుంటే బిలులేకుండా ఇంకపిల్లలు కూడాను. గోపాలం దర్జిదానికి సాయం భార్య కాపరానికి వచ్చి యిరవైయేళ్ళయితే యిప్పుడు పుట్టకొనున్నాను పిల్లలు, ఏది తక్కువయినా పిల్లలు పేచీ పెట్టేస్తారు కదా. వాళ్ళి కేం కావాలి సంసారంలోని బాధలు. పెదపిల్ల బృంద చూచినదలా కావాలి యేసునుంది. ఇంక చంటిపిల్ల కనీసీ తెలియవు. పాలు లేకపోతే యేసునుంది. పన్ను పడుకునే తిలదగ్గర పాలెలా ఉంటాయి?...

పిల్లల భవిష్యత్తుకొసం బల్లలుగుద్ది ఉపన్యాసాలిచ్చే ఆగ్రవాసుకులు చేసినదేమిటి? గట్టిగా అడిగితే తిండి పెటలేనప్పుడు యెందుకు కనాలి? సంతాన నిరోధానికి ఆనేక సాధనాలున్నాయిగా? ఆచరణలో పెట్టకూడదా అంటారే గాని జీవన పరిమాణం హెచ్చినందువల్ల తిండి పెటలేకపోతున్నాడనే ఆలోచనే రాదుగా. జీవన పరిమాణం హెచ్చడానికి కారణం ఏమిటి అంటే స్వతంత్రం వచ్చింది గనుక దేశంలో అన్ని విషయాలు సక్రమపద్ధతిలో సర్దుకునే సరికి కొంతకాలం పడుతుంది. ‘మేమూ మాతామృతంలా తంటాలు పడుతున్నాము. పంచవన్న ప్రణాళికలు అమలుపరుస్తున్నాం. ఒక్కొక్క రాష్ట్రానికి రెండు, మూడు విశ్వవిద్యాలయాలు స్థాపించి విద్యార్థి వృద్ధి చేస్తున్నాం’ అంటారేగాని దిగమింగుడు దేవతలు అంగుళ్ళులేకుండా యెంత మింగేస్తున్నారో, ఎందఱు పానకాలరాయుళ్ళు పానకంలాగ తాగేస్తున్నారో, ఎంత దుబారా ఖర్చులక్రింద కళ్ళివిలాసాలక్రింద ఖర్చవుతోందో, ఎన్ని ఆవనశరయింట్లోయ్యే బిల్లులు ప్యాసవుతున్నాయో? తెలియదు గనుకనా? అందరికీ తెలుసు? అయితే...? క్వశ్చిక్ మార్క్. అది సాల్వుకొని సమస్య. వైకి చెప్పకోడానికి బిలులేని సమాస వృప్రణాళిక. తెలిసికూడా తెలియనట్లు నటించవలసిన రాజకీయ రహస్యం. బయటపెడితే మొదటికే మోసం వచ్చే చిదంబర రహస్యం... మనకెందుకు పొనివ్వండి.

ఆనేక ఆలోచనలు బుర్రలో పరుగెడుతున్నాయి గోపాలానికి. పాప బోసినోటితో నాన్న పాలడబ్బా తెస్తాడని ఎదుగుమాస్తా ఉంటుంది. వట్టిచేతుల్లో తను వెడిలే పాలడబ్బా కూడా కొనలేనివాడవు నన్నెందుకు కనాలి? నందినోద్యానవనం కొవలసిన నా జీవితాన్ని మొలకెత్తేసరికే తుంపెయ్యదలుచుకున్నావా?

జీ వి త మా ధు ర్యం

నాకు జన్మాన్నిచ్చిందెందుకు? నాకా జన్మనిమ్మని నీ స్నేహం బలిపాలలేక? అని అడుగుతుండేమా?

ఉదయం బయలుదేరి యింట్లోంచి వచ్చేటప్పుడు పెద్ద పిల్ల బృందం “నాన్న గారూ! వాళ్ళ పాప ఎక్కి కూడుంటే ... ఊ... ఊరతోందీ... అలాంటి ఊరే సుల్లాన్ని నాకు సత్తును లాలూ” అంది కాళ్ళ కడంపడి, గోపాలం అల్లాగే లేమూ అన్నాడు అదంత పని అప్పట్లు. ఆ సుల్లాన్ని కొనడం గోపాలానికి సాగ్యమా? అప్పుడే కొనవని చెబితే తీరేవాడుగా. ఆశి పెట్టుకు యెదురు చూడడుగా పిల్ల. పిల్లని ఊరుకో బెట్టడానికి అల్లాగే అనడం తరువాత పిల్లని నిరాశిలో ముంచెత్తి నీరసంపెచ్చుడం ఇదీ మనబాలల భవిష్యత్తు.

ఎందుకింత నైరాశ్యం. మొలలో యెనిమిది వందలున్నాయి. ఏమైనా సరే ఖర్చు పెట్టి కొనలసినవన్నీ కొనుక్కు పెడతానని గబగబ వస్తున్నాడు.

“ఇతరుల సామ్య ఖర్చు పెటడానికి నువ్వెవర వోయి. నిన్ను నమ్మి వ్యాపారం చేసుకు రమ్మని పాహుకారు నీచేతికి డబ్బు యిస్తే ఖర్చు పెడతావా? ఇదేనా న్యాయం? ఒకటవ తేదీ వచ్చేవరికి అరవై రూపాయలు చెతిలో పోస్తున్నాడే. అలాంటి పాహుకారుని అన్యాయం చేస్తావా?” అని అంతరాత్మ ఘోషించింది. ఆ సంచితాంచి ఒక్కరూపాయ కూడా తీసు కూడదనుకున్నాడు.

అల్లాగే నీరసంగా కాళ్ళిడ్డుకొంటూ వస్తున్నాడు. ఎదురుగా ఫుట్ పాత్ మీద ఒక పంజరంలో చిలుకను పెట్టుకొని ఏవో కొన్ని మడతలతో ఉన్న కాగితాలు ఎదర బెట్టుకొని ఒక ఆసామీ” పక్షిపలుకుతుంది నీభవిష్యత్తు రా తమ్ముడూ” అంటున్నాడు.

గోపాలం యేవీ తోచక ఆపక్షి యెంచెబుతుందో పని యాంత్రికంగా నడిచి అక్కడికి వెళ్ళాడు ఆ ఆసామీ అజా యిమ్మన్నాడు. జేబులో యెప్పటి నుంచో ఒక చిల్లి కాని ఒక నయా వైస స్నేహం చేస్తున్నాయి. పాత కొత్తల కలయికలో దాస్య స్వతంత్రతల కలయిక కాలం అన్నటున్న ఆ చిల్లి కాని ఆ నయా వైసల స్నేహాన్ని అహంతంగా విడదీసి చిల్లి కాని యిస్తానన్నాడు. పాపం యెందరి భవిష్యత్తేనా చెబుతాడు గాని తన భవిష్యత్తు తనకే తెలియని ఆ ఆసామీ ఆ చిల్లి కానికే కమ్మార్పిడి తీసికొని చిలకని పంజరంలోంచి బయటికి తీశాడు.

“అమ్మయ్య! నా చిల్లి కాని ధర్మమా అంటూ ఈ రెండు నిమిషాలేనా స్వతంత్రం యిచ్చాడు పాపం

ఆ చిలకకి అని సంఘోషించాడు గోపాలం. కాని ఆ వెను వెంటనే ఎగరడానికి వీలులేకుండా చాటుగా రెక్కలు కలిపించి బహిరంగంగా స్వతంత్రం యిచ్చాడు పని చూపించే ఆ ఆసామీ మోసం చూస్తే పాపం గోపాలానికి యేవేనో జ్ఞాపకం వచ్చాయి. ఆ జ్ఞాపకం వచ్చినవన్నీ కైకి చూపించడానికి వీలులేనీ ఆణి ముత్యాలు. చూపిస్తే యేదో వంక బెట్టి యేదూచలు రెక్క బెట్టించే పరమసత్యాలు.

ఆ చిలక కాగితాల మడతలలోని ఒక మడతను ముక్కుతోలాగింది. ఆ ఆసామీ మడతనిప్పి చదవడం మొదలుపెట్టాడు.

“నీకు యిప్పుడు చాలా మంచిరోజులు. నీ ఆలోచనలు న్యాయంవైపునకే మొగుమాపుతాయి. నీ పవిత్రతే నిన్ను కాపాడుతుంది. కంగారుపడి బురసలో అడుగుచెయ్యకు. వేళావా జీవితాంతం వదలకు” అని చదివాడు.

ఎక్కడలేని కోపంవచ్చింది గోపాలానికి. ఏమాటంటే కడుపు రగిలిపోతుందో అదే యిక్కడ కూడా ప్రత్యక్షమైంది. ఇప్పుడు చాలా మంచిరోజులట ఆంగుకే కొంపలో బియ్యంలేవు ఆప్పిచ్చే చాతాలేడు. అరుచిచ్చి పాహుకారులేడు. ఎవరికి మంచిరోజులు ... నాకుకాదు. మంచిరోజులు మా పాహుకారుకు వచ్చాయి. ముందన్నో గాబోతున్నాయి. నెలరోజులకితం రెక్కలుమాచుకోగా వ్యాపారంలో పన్నెండు పేలులాభంవస్తే యాపాలురు రూపాయలు పెట్టి చొక్కాకుట్టించుకోమని యిక్కలేక పోయాడు. ఇక నాకు మంచిరోజులేటిటి...

వెనకరాతలు వీధును. ప్రతీ కాగితం మడతలోను యిల్లాగే రాసిఉంటుంది. బహుశః వీడివిగ్గరికి వచ్చినవాడికల్లా మంచిరోజులు వస్తూనే ఉంటాయి. కాని వీడికిమాత్రం మంచిరోజులు రావుకాబోలు. వస్తే వీడికి ఫుట్ పాత్ మీద నివసించే ఖర్చుయేటిటి? మంచిరోజులమాట యెట్లాఉన్నా పిల్లయేడిస్తే కనీసం కానన్నీ బటానీలేనా కొనిపెట్టకుండా చిల్లి కానికే మాత్రం ఖరాబుపట్టింది. బురగోకుంటూ రెండు కాళ్ళకి బుద్ధిచెప్పి గోపాలం ఘటాన్ని యింటికి నడిపిస్తున్నాడు.

అదే ఫుట్ పాత్ మీద పెట్టెయ్యి బొమ్మఉన్న అట్టబకటి పెట్టుకుని ఏవో పెద్ద పెద్ద గ్రంథాలు దగ్గర పెట్టుకుని కూర్చోన్నాడో పెద్దమనిషి. పెద్దతలపాగ, కోటు, ఆ కోటుకి నాలుగు మెడల్లు. (బంగారానివో గిట్టువో చెప్పవేం అనుకోండి) వేదంమాత్రం హంగు

గానే ఉంది. ఆగడవస్తుల సువాసనలు ఆఘాతానినూ హస్తసాముద్రకాస్త్రంలో ఆరితేరిన మొనగాడిలా ఎఱుఱికుంకం బొట్టుతో ఆకర్షిస్తున్నాడు గోపాలం లాంటి అసహాయుల్ని.

పక్షిపలికే భవిష్యత్తుకోసం ఆశించిన గోపాలాన్ని చూశాడు. పడింది తనవలలో పిట్ట. పట్టింది వాడి డబ్బులకు ఖగాబు అనుకున్నాడు ఒక చెత్తో కోరిమీసాన్ని గుప్తుతూ హస్తసాముద్రకం చెబుతాం సార్ అన్నాడు గోపాలాన్ని చూచి.

చిగగు వచ్చింది గోపాలానికి "వీడూ మంచి రోజులనే చెబుతాడు. చెప్తారోజులని చెబితే రాగి పైసా యివ్వడు యెవ్వడూను. ఇదొకరకం బ్రతుకు తెగువు" అనుకుని సమాధానం చెప్పకుండా తేవం చుకు తొందరగా నడుస్తున్నాడు.

తనలో తనకే నవ్వువచ్చింది. "మంచి రోజు లట మంచి రోజులు" అనుకున్నాడు మగోసారి. అంత లోనే ఎవరో పిల్లమీద చరిచి వీడో చెబుతున్నట్ట యింది.

"ఆవును. నీకు మంచి రోజులు గనుక నే నీ మాపు కాగుకు పన్నెండుపేలు లాభం వచ్చింది నీ మాపుకా

గుకు లాభంరాక నవంవచ్చి ఉంటే వ్యాపారమేమని వేసిఉండును. అప్పుడు నీతి యేమవుతుంది. గురుస్తా పనికోసం ఎక్కే గుమ్మం దిగేగుమ్మం జ్ఞాపక ముందా? ఆ ఆవస్థనుండి తప్పించాడు నీ మామకాగు. లాభం వచ్చింది గనుక నే మళ్ళీ వ్యాపారం సాగించాడు. కనుక నే నీ నెల అన్నై ఆనె, ఎగగొట్టకుండా యిస్తున్నాడు. పన్నెండుపేలు లాభంవస్తే చొక్కా గుడ్డ కట్టించలేదని బాసపడుతున్నావా? అలా ఎగుకు ఆశించాలి? అరవైరూపాయల జీతానికి చాకిరీచేస్తావని కుదిగావు. నీ మామకాగుకు నష్టం వచ్చిఉంటే నీ జీతంగా ఒక్కరూపాయి తగించుకుందుకు నువ్వు వచ్చుకుంటావా? నీ యజమాని బాలండాని కోగుకో. పొగుకు పిండి పాలుతాగడానికి ప్రయత్నించు. పొగుకుకోసి పాలు తాగడానికి ప్రయత్నించుకు. నీతోటి గురుస్తా నీ మామకాగుకు యెగురు తిరిగి యేం చెయ్యాలిగుతున్నాడు. కోర్టులచుట్టు తిగురు తున్నాడు. లేదరాక్కు యేదో ఉద్ధరిస్తుందని. బ్రతుకు తెగువుకు కావలసింది సామరస్యంగాని యావ్వులు, కోర్టులగావు. మళ్ళీ ఎవడైనా గురుస్తాగా పెట్టు కున్నాడా? ఎగుకు పెట్టుకుంటాడు? వెర్రివాడా! వ్యాయంగా నీకు రావలసివదానికి ప్రయత్నించు. అవ్యాయంగా ఒక్క కాని కూడ ఆరిందడానికి ప్రయత్నించుకు. కష్టాలు వస్తాయి. నిగ్రహించుకోవాలి. అప్పుడే ఓగ్గు చూపించాలి కష్టాలకూడా ఉన్నప్పుడే సుఖాలయొక్క విలువ తెలుస్తుంది. అప్పుడే నిజమైన జీవితమధుర్యాన్ని అనుభవించగలుగుతాడు మావపుకు."

వెనక్కు తిరిగి చూచాడు గోపాలం. ఎవ్వరూ లేరు. అలా చించాడు. తనవృద్ధయమే తనకు చెప్పిందినుకున్నాడు. తనకు వినిపించిన మాటలన్నీ యదార్థమే ననుకున్నాడు. పొగుకుపిండి పాలుతాగలిగాని కోసుకుతాగడం పొరబాటే ననుకున్నాడు. కష్టాలున్నప్పుడే సుఖాలయొక్క విలువ తెలుస్తుందనుకున్నాడు. ఈ రెండు విషయాలు కిలాక్షరాలా వృద్ధయంలో నాటుకుపోయాయి గోపాలానికి. మనవం చేసుకుంటూ కాళ్ళిడ్చుకుంటూ ఘటాన్ని యింటికి జేరేశాడు.

తండ్రి రాకకోసం ఎగుకుమాస్తూ వీధిగుమ్మాన్ని పటుకు నిలుచున్న బృంద తండ్రిగాగానే కాళ్ళిడ్చు చుట్టొక "నాన్నగాలా! నాకు గుల్లం పత్తుకు వచ్చాలా?" అంది. ఏం చెప్పాలో తెలియలేదు గోపాలానికి. కళ్ళె నీళ్ళు తిరిగాయి. కనిపెట్టింది భార్య సుగుణ. బృందని చంక నెత్తుకుంది.

జీవాటదేమిటామాట!

సంతానం కుళ్ళి కృషిస్తూ ఉంటే
తల్లికి క్రోభకాదూ?

భారతీ. భారతాంబ బొల్లి,
సమస్తచర్మవ్యాధులచేపీడింప
బడుచున్న తన సంతానం
కోసం ఎంతవిచారిస్తూఉందో?

(స్థాపితము 1920 సం॥రం)
ఇదుగో మా చిరకాం ఆనుభవంతో
ఇనూ ఉన్న అరియం.

మాకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో.,

గోపాలపురం. (మగజ)

జీ వి త మా ధు ర్భ యం

“ఛీ! అలాంటి గుర్రం యేంబాగుంటుంది. దాని మీదనుంచి పడిపోతే చెబ్బ తగులుతుందమ్మా” అంది.

“ఎందుకు తగులుతుంది.”

“ఆ గుర్రం పడగొట్టేస్తుంది.”

“ఎందుకు పడగొట్టుతుంది? మరి వాళ్ళపాపని పలగొత్తిజేం?”

“దానికి కోపం వచ్చివున్నాడు పడగొడుతుంది.”

“ఎప్పుడు లాగుతుంది కోపం?”

“ఎప్పుడో వచ్చేస్తుంది. ఇంకా కావాలిస్తే నాన్న గారని అడుగు.” అంది భర్తని బాధాసముద్రంలోంచి కాస్త మేల్కొల్పాలని.

“ఏవండీ నాన్న గారూ! గుర్రానికి కోపం వచ్చి పడగొడుతుందా?” అంది బృంద, కూర్చున్న తండ్రి ఒళ్లోకిక్కి చూక్కా సుండీలు పడ్డతూ.

“అవునుచూ” అన్నాడు గోపాలం. సుగుణ మాదిరిగా సర్ది చెప్పేవిధానం తమకు తోచలేదనుకున్నాడు.

“అయితే నాన్న గారూ! చెదవనల్లం మనకొద్దు” అంది బృంద బుంగముఖం పెట్టి తండ్రితో.

బాలేవేసింది గోపాలానికి. సిగ్గు వచ్చింది తన అసమర్థతకు.

బిడ్డల కోర్కెలు తీర్చలేనివాళ్లు ఎందుకు కనాలి. కని వాళ్ళ ఆశల్ని సమూలంగా నాశనంచేసి వారి పురోభివృద్ధి నెలా ఆరికడుతున్నారో యానాడు అర్థమైంది గోపాలానికి. తనకీ పాతం నేర్చిన బృందను ఒక్క ముద్దు పెట్టుకున్నాడు.

మరి యాముద్లో అని రెండోబుగ్గ చూపించింది బృంద. బాగాంతా మటుమాయమయి రెండో ముద్దు కూడా పెట్టుకున్నాడు.

తనకొలం జరిగిపోయింది.

“సుగుణా! కాసిన్ని మంచిసీళ్ళు ఆంగు కంటావా?”

“కొం చెం మజ్జిగ దాహం తాగతామా ఉప్పు వేసి యిస్తాను.”

“మరి మవ్వుకూడా తాగవు? ఇవ్వాలేటికి ఇదరం చెకోకాస్త ఆ మజ్జిగ తాగి పడుకోవలసిందే. క్రిందిటి జన్మలో ఎవరినోటిముందు అన్నమో లాగేశాం. ఈజన్మలో తిండికి మొఖంవాచాము” అన్నాడు కన్నీళ్ళతో గోపాలం.

“అదేమిటండీ ఇంతమాత్రానికే...మీరే కంట తడిపెడితే నేనేమిపోవాలి చెప్పండి...మనమాటకేం పాపం పాపకి బ్రాద్దుటినుంచీ పాలులేవు”

“అవును కనడంమాత్రం కన్నాము. గుక్కడు పాలు పోయ్యలేకపోతున్నాం. మనలాంటి గర్భ దరి గ్రుల కడుపున యెందుకుపుట్టాలి మరి బృంద నేలా ఊరుకోబావా.”

“నిన్నవంశగా గిడ్డగువిజ్ఞులం మిగిలాయి అని వండి దానిమట్టుకు పెట్టాను.”

“మంచిపని చేశావు పాపకి పాలులేవు.”

“పాపం ఆ యెదరింటినా? లక్ష్మీ తనంతోతం వచ్చింది. వివోమాటల సందర్భంలో పాలవబ్బా అయి పోయింది. లేవాలి అనిచెబితే పాపం వాళ్ళ పాల వబ్బాలో పాలుకలిపి పట్టకువచ్చి యిచ్చింది. యిప్పుడే”

“మరి పట్టించావా”

“ఏదీ? ఆవిడా వెళ్లింది. మీరూవచ్చాగు. మీకు మజ్జిగయిచ్చి పాపకి పాలు పట్టిస్తాను. అని తొందరగా నే వంటయింట్లోకి వెళ్లి బోయింది.

“సుగుణా! అన్నాడు కన్నీళ్ళతో గోపాలం.

“ఏవండీ! అని దగ్గరకు వచ్చింది. చూచింది. “ఏమిటండీ ఆది చిన్నపిల్లాడిలా” అని కళ్ళనీళ్లు తుడుచుకుంది.

“ఇంత అసమర్థుడైన భర్తను కట్టుకుని యేం సుఖ పడుతున్నావు సుగుణా”

“అబ్బ!.....ఏంమాటలండీ అని.

“కూటికికూడా గతిలేని కాపరం ఎందుకొచ్చిన కాపరంరా అనుకుంటోందికడు నీ మనస్సు సుగుణా.”

ఆ మాట బాణంలా గ్రుచ్చుకుంది సుగుణ హృదయానికి, తీక్షణంగా చూచింది భర్తవంక “నేను బ్రతికుండేసెం మీ కిష్టంలేదా!” అంది బాధగా.

“లేదులే సుగుణా. వెళ్లి మజ్జిగ పట్టుకురా. చెకో గుక్కడు తాగుదాం.”

“ఇంకెప్పుడు అలాంటి మాటలవనని ప్రమాణం చెయ్యండి.”

“లేదులే సుగుణా. వెళ్లి మజ్జిగ తీసుకురా.”

కన్నీళ్ళతోనే వంటయింటి శుష్కంలోనికి వెళ్ళింది. పిల్లి మూతి నాకుకుంటూ యే ను రు గా వచ్చింది. సుగుణ చూచింది గుండె గుబేలుమంది. చూత పడగోట్టి మజిగ కాస్తా పిల్లి తాగేసింది. కళ్ళ నీళ్లు గిగ్గున తిరిగాయి. అక్కడే కూలబడింది. ప్రాద్దుటినుంచీ యిద్దరికీ తిండిలేదు. భర్త యింటికి వచ్చాక ఒకవేళ బియ్యం దొరక్కపోలే యిద్దరూ చెరో గుక్కెడు ఆ మజిగ త్రాగి యీ గోజు గడప వచ్చుననుకుని, మధ్యలో ఆకలిబాధ అణచుకోలేక పోయినా, మజిగ త్రాగకుండా అలాగే అట్టే పెట్టింది. భర్తకు పట్టుకు వస్తానని చెప్పి లోపలికి వచ్చింది. ఏ ముఖం పెలుకు భర్త దగ్గరకు వెళుతుంది? ఏమని చెబుతుంది?

పాప పాలులేక తొట్టెలో ఏడుస్తోంది. ఎంత నేపటికి మజిగ తీసుకు రాకపోవడంచేత గోపాలం 'సుగుణా!' అన్నాడు. జవాబు రాలేదు. ఉదయం నుంచీ భోజనం లేకపోవడంచేత కళ్లు తిరిగి పడిపోయి ఉంటుండేమోనని కంగారుపడి వంటయింట్లోకి వచ్చాడు. సుగుణ ముఖం రెండుచేతులతో మూసుకుని ఏడుస్తోంది.

“ఏమిట సుగుణా! అన్నాడు భయంగా.

‘పిల్లి మజిగ కాస్తా తాగేసింది’ అంది యేడుస్తూ సుగుణ.

ఇంతమాత్రానికి యేడుస్తారా? పోనీలే పాప యేడుస్తోంది ఆ పాలు కాసిన్నీ పాపయ్యారాదూ?” అన్నాడు.

లేచింది సుగుణ. పాలగ్లాసు తీసుకుంది. పట్టుకు వచ్చింది. పాపరి లేవదీసీ పాలుపాపయ్యడం కొసం కాళ్ళమీద పడుకోబెట్టుకుంటోంది. పాప చేతులు కాళ్లు కొట్టకుని యేడవడంలో చెయ్యితగిలి ఆ పాల గ్లాసు పడిపోయింది.

అయ్యోఅని అరిచింది సుగుణ. తల గొడకేసి కొట్టకు యేడుస్తోంది పిల్లికి ఆ పాలుకూడా పట్టలేక పోయా వేళిని.

గోపాలానికి నవ్వు ఏడుపు రెండూ కలిసీ వచ్చాయి. కళ్ళవెంట కన్నీరు కారుస్తూనవ్వుతున్నాడు.

ఏడుస్తూనే యేడుకు నవ్వుతున్నారంది సుగుణ.

“ఎందుకా? జీవిత మాధుర్యం అంటే మేవిటో యీనాడు తెలుసుకున్నాను నాకు జీవితపు లోతుల్లో ఉండే అందం కనిపిస్తోంది సుగుణా! ఎంత విచిత్రమైన సంఘటన. మనజీవితాంతంవరకు మరచిపోగలమా? కమలున్నప్పుడే సుఖాలయొక్క నిజమైన విలువ తెలుస్తుంది సుగుణా. జీవితపు లోతుల్ని తరచి చూచిన వాడే నిజమైన జీవిత మాధుర్యాన్ని పొందగలుగు తాడు. సుగుణా! నిజమైన జీవిత మాధుర్యం ఆ సే పదానికి సరియైన అర్థం ఈ మన విచిత్రసంఘటనే సుగుణా!” అన్నాడు.

సుగుణను యేం అనాలో తెలియక గ్రుడ్లు వప్పగించి చూస్తోంది గోపాలంవంక.

కాళ్ళమీదఉన్న బోసిసోటి పాప చైతన్య రహితయైఉన్న సుగుణ కాళ్ళమీదనుంచి దొడ్ల పోయి ఒత్తికి పాలల్లోపడి రెండుచేతులతో తపతప కొడు తోంది. అవ్యక్తమైన ఆనందంలో బోసిసోటితో కలకల నవ్వుతూ తల్లివంక చూస్తోంది.

ఆ మాపులతో తేరుకున్న సుగుణ ఒక్కసారి పాపను తీసేకొని గుండెలకు హత్తుకుని చిగనవ్వు నవ్వింది.

ప్రముఖప్రతికూలా, ప్రఖ్యాతసాహితీపదులూ ప్రకంసించిన

ఉత్తమ గ్రంథాలు

1. సంజప్రణయం : పదికథలు, గల్పికలు.
రచన: పూభా; వెల 0-50 న. పై.
2. పారిజాతం : నేటి ప్రఖ్యాత కథకుల పదకొండు కథలు.
వెల రు 1-25 న. పై.
3. తెరమెరుగులు: (ఐదు ఉత్తమ నాటికలు) కుక్కపిల్ల దొరికింది (రావికొండలరావు); దొంగ (పోతుకూచి పాంఠ శివరావు); తెల్లవారింది (హితశ్రీ); తెరమరుగు వీడలు (కొండముది శ్రీరామచంద్రమూర్తి); ప్రీతి ప్రత్యేకం (అంగర సూర్యారావు).
వెల రు 1-50 న. పై.

కోభా ప్రచురణలు, విజయనగరం సీటీ.

సరిక్రొత్త ఉపయోగమైన పుస్తకములు

వ్యవసాయము - ఇంజనీరింగు, నౌద్యము, యింకా అనేక విషయములపై మా వద్ద గలవు కేటలాగు ఉచితము. ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N. K Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5.

కలగూరగంప

ఆచార్య శిశిరకుమార్ మిత్ర శ్రీ ఆర్. ఎల్. ఎన్. శాస్త్రి

యితని బ్రిటిష్ రాజులో సాసెటివారు యిద్దరు ప్రముఖ భారతీయ శాస్త్రకాస్త్రవేత్తలను సభ్యులుగా నెన్నుకొనిరి. వీరిలో ఒకరు ఆచార్య ఎన్. ఎన్. బోస్. వీరు చాలకాలము కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయము ఆచార్యులుగానుండి, ప్రస్తుతము విశ్వభారతీ కాంతరికేతనమునకు ఉపాధ్యక్షులుగానున్నారు. రెండవవారు ఆచార్య శిశిర కుమార్ మిత్ర.

శ్రీ శిశిర కుమార్ మిత్ర కలకత్తాలో 1890 లో జన్మించిరి. భిల్పూర్ కళాశాలయందును, కలకత్తా ప్రెసిడెన్సీ కళాశాలలోను విద్య నభ్యసించిరి. 1919 లో కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమునాడు వీరికి D.Sc. పట్టము నొసరిరి. ఆ సంవత్సరములోనే వీరు పారిస్ విశ్వవిద్యాలయమునకేతించి 1928 లో స్వదేశమునకు తిరిగివచ్చిరి. వెంటనే కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయములో శాస్త్రకా

ఖలో ఫెయిరా ప్రొఫెసర్ గా నియమింపబడిరి. నిఘంటిప్రసారము (వైక్లెస్ క మ్యూనికేషన్స్) కళములో ముంగు ముంగు వేగముగ అభివృద్ధి పొందగలవని ఆచార్య మిత్ర ఆ రోజులలోనే గ్రహించి, వైర్ లెస్ కాస్త్రమును పెద్ద తరగతులలో బోధించుట మొదలిడిరి. అంతేకాక వాగు ఆ కాస్త్రములో పరిశోధనలు కూడ మొదలిడిరి. 1935 లో వారు సర్ రామ్ జెహరిఘాట్ ప్రొఫెసర్ గా నియమింపబడి, నవంబరు 1935 లో రిటైర్ అవువరకు ఆ పదవి యుండి యుండిరి.

భారత ప్రభుత్వమునకు చెందిన కాన్సిల్ ఆఫ్ సైంటిఫిక్ ఆండ్ యింజనీయర్ రిసర్చ్ వారిచే రేడియో పరిశోధన సంఘమును స్థాపించజేయుటకు ఆచార్య మిత్ర కారకులు. ఈ సంఘటనమునకు ప్రప్రథమ అధ్యక్షులుగా వీరు 1943-48లో పనిచేసిరి. వీరి నాయకత్వమున కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయములో 1949 లో రేడియో ఫీజిక్స్ ఆండ్ ఎలక్ట్రానిక్స్ కాఖ సెలెక్టుబడెను.

ఆచార్య మిత్ర మనదేశములో రేడియోకు సంబంధించిన పరిశోధనలలో అగ్రగణ్యులు. వారు యువకులకు, తమ శిష్యులకు ప్రోత్సహము నిచ్చి పహాయము చేయుటలో ఉదారబుద్ధులు కలవారు.

వీరు Upper Atmosphere అను గ్రంథమును రచించిరి. ఈ విషయమును గురించిన గ్రంథము యిది యొక్క రే యుటయేగాక ఆ నేక అంశములలో యిది స్వతంత్ర రచనగా ప్రపంచ ఖ్యాతినొందినది. యితని వల దీనిని రష్యన్ ఆకాడమీ ఆఫ్ సైన్సెస్ వారు రష్యన్ భాషలోకి తర్జుమాచేయించి ప్రచురించిరి.

ఆచార్య మిత్ర 1955 లో భారత విజ్ఞాన పరిషత్తు (Indian Science congress) నకు అధ్యక్షుర్య వహించిరి. భారత విజ్ఞాన వార్తాసంఘమునకు కూడా అధ్యక్షులు. ఈ సంఘమువారు "విజ్ఞానము-సంస్కృతి" (Science and Culture) అను యింగ్లీషు మాసపత్రికను ప్రచురించుచున్నారు. అంతిర్రాష్ట్రీయ జియోఫీజికల్ ఇయర్ తాలూకు భారత జాతీయసంఘమునకు ఆచార్య మిత్ర సభ్యులు. అనేక భారతీయ, విదేశీయ వైజ్ఞానిక పత్రికాసంపాదక వర్గములో సభ్యులు. మన దేశములో యిటువంటి ప్రఖ్యాతిగాంచిన కాస్త్రజ్ఞులుండుట మనందరికిగర్వకారణము.

గీర్వాణ కవయిత్రి విజ్ఞక 'మధురవాణి'

సంస్కృత కవయిత్రులలో విజ్ఞకకు తారాపథమున ప్రభువునకునలె, నొక విశిష్టస్థానమున్నది. 'నేడు మనకు సువ్యాప్తములైన యాకవయిత్రి కావ్యకుసుమములే యిట్టి కళావిశేషములను వెలువరించుచున్నవి. తన సౌందర్యము, మేఘమాలికలతో పంథమాడుచుండెనని, సహృదయువిజ్ఞక ప్రవచనము. ఇట్టి విశేషము విజ్ఞకా విరచితముగు నీక్రింది శ్లోకముచే సువ్యక్తమగుచున్నది.

నీలాత్మల ఘనశ్యామామ్,
విజ్ఞకా మా మజానతా
వృధైవ దండినా ప్రోక్తమ్
'సర్వ శుక్లో సరస్వతీ'

'నేను నీలాత్మమువలె, మేఘమువలె నల్లనయినదానను. నన్నెగుగక దండికివి సరస్వతీనేవి తెల్లనిదని వర్ణించెను.' ఇందుమూలమున మనకు రెండువిషయములు సువ్యక్తములగుచున్నవి. ఒకటి, శ్యామవర్ణయ్యై, ఆమె తన సౌందర్య ప్రతిభారసికతలపై నభిమానియైయుండెను. తాను సరస్వతీయేనని నొక్కివక్కాణించుట రెండవది. ఆట్టి యామె మనోహరవర్ణము కించినాత్మముగా తలకొందుదము.

కమలినీ మలినీ దయితంబినా
న సహతే సహతేన చ నేవిభుమ్ !
తి మధునా మధునా నిహితం హృది
స్మరతి సారసపారి మహర్షిశమ్

కుముదిని (కమలములుగల సరస్సు), తనప్రియుడగు మాధుడు కనబడనందున, వెలవెల బోవుచున్నది. వసంతమువలన, తన హృదయ నిహితసారమును స్మృతికి దెచ్చుకొని, వికల మనస్కుడైనది.

సుందరీయగు నొక వనితాముఖ సౌందర్యము చూడుడు, యెంత విచిత్రముగ చిత్రింపబడినదా!

కోపః స్ఫీతతిరః స్థితాని పరితః
ప్రతాణి దుర్గం జలమ్
మైత్రం మండల ముజ్వలం చిరమశో

నీతాశ్చతాః కణ్ఠకాః
ఇత్యాకృష్ట శిలీముఖేన రచనాం
కృత్వా తదప్యగృహితం
యత్యద్యేన జగీషుణాంపిజితం
ముగ్ధే! త్వదీయం ముఖమ్ !

ముగా! కమలము పెద అట్టహాసముతో నీ విజయము కొఱకు సమరయాత్ర సలిపినది. కాని, దాని ప్రయత్నములన్నియు నిష్ఫలములే నవి. శౌర్యము, విజయనాధన సామగ్రికూడ అత్యగృహితము. విచ్చుకొన్న దాని కోశము దానిఖజానా. నలుదిక్కుల వ్యాపించిన దాని దిశములు వాహనములు, జలము దాని గుర్తుమైన దుర్గము, ఉజ్వల సూర్యమండలము, దాని ప్రియమిత్రము. కంటకమునుకూడ క్రిందొనగ్గినది. ఇంతే కాక శిలీముఖము (బాణము, భీమరము)ను నైతిములాగి నేసినది. కాని యింతటి సాధన సామగ్రి యున్నను, కమలముచే నేపనియు గాకపోవుట విచార్యము అగునది మాత్ర మేమున్నదిగనుక! విజయయాత్రకు బయలు వెడలిన యీ ముఖము నెవరును గలుచుకొనలేక పోయిరి!

విజ్ఞక, అనుపమాన కావ్యశక్తి విశిష్టత, కీచిత్రణయొక నిగ్గుప్టమైన తార్కాణము.
వర్ణకాలమున నారీ విరహిణి, మార్మిక చిత్రాన్ని, భావుకీ గగు విజ్ఞక, తన కవితాగుండెతో నద్ది దిద్దినది. అట్టిది, యీ క్రింది పంక్తులలో గాననగును—

మేఘైవోర్మి నవాంబుభి ర్వసునుతీ విన్దులతాభి
ధారాభి ర్గగనం వనానికుటజైః పూరై గ్యుతా నిమ్నగాః !
ఏకాం ధారయతుం వియోగవిధురాం దినాం
వరాకీం స్త్రీభుం ప్రావృట్ కాల! హతాశ! మంప్రతికృతం మిధ్యా కి మాడమ్మరమ్ ?

విరహిణి వర్షర్షువుగో యిలా అన్నది. 'విరహ వేదనచే తపనజెందు నాకొఱకు, నీ వెంగుల కింత యాహంబరము చేసితివి? ఆకాశమున నీలమేఘము లలముకొనినవి. భూమి జలముచే పరివార్ణమై పోవుచున్నది. దెసలా మేరపులతో మెరసిపోవుచున్నవి. అంతరిక్షమును, జలధారలచే నిండిపోవుచున్నది. వనముల, కామోద్దీపకములగు కుటజ పుష్పముల సౌరభము వ్యాపించినది. నదులు వేగవతులై మహాప్రవాహములలో ముంఠినములాడుచున్నవి. ఇట్టిపరిస్థితిలో నేను విరహతాపముచే దగ్ధనైపోవుచుండ ఏని యాకశ్యకత యేమున్నది?' విజ్ఞక కవిత సహృదయ శోధార్యము.

గ్రంథ విమర్శనము

దే వీ గా న సు థ

[ద్వితీయ సంపుటి]

శ్రీ ఓగిరాల వీరరాఘవశర్మ గోష్ఠదీక్షేత్రం. కొవ్వూరు. ఉల్లిమి గోదావరిజిల్లా వెల : మూడు రూపాయలు.

ఓగిరాల వీరరాఘవశర్మగారు 1947 లో దేవీగానసుధ ప్రథమభాగం ప్రకటించారు. దానికి కృతి రెండవ భాగం. దీనిలో ఉన్నవి మొత్తం తిరి కృతులు. వీరిలో కొన్ని సంస్కృతంలో రచించిన కృతులు. కృతులన్నిటిలోను చరమలక్ష్యమైన పరిమరాస్య దేవత గాయత్రీదేవి.

శేవలం గేయకవులుగాని, శేవలం సంగీత వేత్తలు గాని కృతులు రచించి ప్రాకృత్య లిపించుకొలేరు. ఈ విధమయిన రచనకు, అటు సంగీతంలోను, ఇటు సాహిత్యంలోను సముచితమయిన శక్తిసామర్థ్య లవసరం.

కనుకనే నేడాంధ్ర దేశంలో స్వయంగా కృతులు రచించగలిగిన వాగ్గేయకారుల సంఖ్యచాలా తక్కువ. సంగీత విద్వాంసులలో చాలా మంది త్యాగరాజాదుల కృతులకు గానకల్పనలోనే తమ కళాసామర్థ్యం వ్యక్తీకరిస్తూ అంతటితోనే సంతృప్తి పొందుతున్నారు.

ఈ రచయిత స్వయంగా కూడా వాగ్గేయ రచన ముప్రకమించారు. శ్రీ వీరరాఘవ శర్మగారి కృతులలో సహజము, కుచితయిన భక్తిభావం బాలువారుతున్నది. ఈ కృతులు క్రమక్రమంగా ప్రబాదరణ, విద్వాంసుల ఆదరణ పొందిడానికి కృతు లలో బాలువారే గానమధుర్యమేగాక, భక్తి భావం కూడా కొంతవరకు కారణమే.

ఈ గ్రంథంలో రచయిత శేవలం కృతులే గాక, ప్రతికృతికీ, స్వరవివరణతోబాటు ఆయారాగం

లక్షణాదులు కూడా, సంగ్రహంగా పొందుపరిచారు. ఇవి సంగీత విద్వారులకే గాక, విద్వాంసులకు కూడా ఉపకరిస్తాయి. అదితాళంలో సారంగ రాగంలో రచించిన ఈ క్రింది కృతినిబట్టి వీరరసనా ఫణితి గుర్తించవచ్చును. “నన్నుబ్రోవ నీ కన్న వేగవ్వ రున్నాగు అపన్నరక్షణ ఇలలో! కన్నతల్లి! అదిలక్ష్మి! కామేశ్వరి! తిన్నగా భావాబ్జివాటించి రయితో! గుట్టవిడిచి సాటివరుల చెంతేరే పట్టకూటికై బొంకు లాడగలనా! దిట్టరివని సమృద్ధి రాఘవుని రట్టదీపు దీపరక్షణిని గానా”

శ్రీ శర్మగారు అత్యల్ప సంఖ్యాకులయిన వేటి ఆంధ్ర వాగ్గేయకారులలో పరిగణింపదగినవారు.

అన్ని విధాలా సాంప్రదాయకమయిన త్యాగరాజాదుల అమరు బాడల్లో వడిచిపోతూ వీరు ఆంధ్రగాన సరస్వతికి కొన్ని నూతలాలంకృతు లర్పించారు.

‘కాస్త్రీ’.

భారత యువజనులారా!

ఆనువాదకులు : కీ. శే. తిత్తెవందస్వామి. ప్రతులకు : శ్రీ రామకృష్ణమఠము మైలాపూరు మద్రాసు-4. వెల : రెండురూపాయలు.

శ్రీ వివేకానందస్వామి భారతదేశం నాలుగు యెడలా పర్యటిస్తూ చేసిన ఆధ్యాత్మిక ప్రబోధ ప్రసంగాలు ఆ వాటికి నిర్దేశమయిఉన్న భారతజాతికిక వినుత్తు చైతన్యం కలిగించాయి. భారతజాతి స్వాతంత్ర్యాకాంక్షకు, వనజాగృతికి శ్రీ వివేకానందుని ప్రసంగాలు మేల్కొల్పులులై లయినాయని అన్నా అది అతిశయోక్తికాబలను.

కీ. శే. తిత్తెవందస్వామి ఆ ప్రసంగాలలోని 9 ప్రసంగాలు ‘భారత యువజనులారా!’ అన్నగ్రంథ వాసుధేయంతో ఆంధ్రజాతికి అనువదించారు.

‘హిందవ జీవితము వేదాంతము’ ‘హిందూ మతమునందలి సామాన్య నూత్రములు’ మొదలైన ఈ తొమ్మిది క్షిప్రకల్పము వివేకానంద సంకలన చాలా వరకు సంగ్రహంగా గంభీరంగా ప్రతిఫలిస్తున్నది.

ఆనువాదకులు చేసిన ఆంధ్రానువాదం శుచి అయిన గ్రాంథికశైలిలో సాగిపోతూ ఒక్కొక్క చోట అన్వయమున వివేకానంద వాగ్దర్శి స్ఫురింప జేస్తున్నది.

హిందవ సంస్కృతి అంతరార్థం ఆవగాహన చేసుకోవాంజే వివేకానందుని రచనలు పరిశీలించడం ఆవశ్యకం. అందులోను ఈ గ్రంథం వివేకానంద సందేశానికి సారభూతమయినది. ‘శాస్త్రీ’

శివతాండవము

అనువాదము : బులుసు సూర్యప్రకాశశాస్త్రీ. సా;న గ్రంథమండలి, తెనాలి. వెల: ఒక రూపాయి.

శివతాండవాన్ని గురించి, కావ్యాలు, శిల్పాలు, చిత్రకవులు అనేకంగా బహులుడేరయి. బహులుడేరు ఈవ్నయి ప్రాచీనకాలంలో కూడా శివతాండవం వర్ణించే కొన్ని శిల్ప లావిర్భవించాయి.

శివతాండవానికి, ఆర్థోత్సవానికి సంబంధించిన ఇతిహాసాలు, సంప్రదాయాలు చాలావరకు, శివపురాణంలో విశ్వేశ్వర సంహితలోను, స్కాంధపురాణంలో మూలసంహితలో ముఖ్యంశంలోను ఉన్నాయి.

శ్రీ సూర్యప్రకాశ శాస్త్రీగారు ఈ గెండు పురాణాలలోను శివతాండవానికి ఆర్థోత్సవానికి సంబంధించిన మూల సంస్కృత భాగాలలో బాటు నేలుతెనుగు వివరణలు కూడా చేసి ఈ గ్రంథంలో చేర్చారు. శివతాండవ రహస్యము సంప్రదాయాలు తెలిసికోదలిచినవారి కీ చిన్నిగ్రంథం ఆవశ్యపఠనీయం.

‘శాస్త్రీ’

అంతర్దర్శనము

శ్రీ ఉప్పాడి రాజారావు. ప్రతులు: హను మంతు మోహనరావు. తిలగాము. వయా నాపడా. శ్రీకాకుళం జిల్లా. మూల్యము 2-50 నయా వైసలు.

‘అంతర్దర్శనము’ అనగానే ఇది ఏదైనా ఆగ్ర్య త్విక గ్రంథమనే ఊహ కలగవచ్చును. కాని ఇది అలాంటిదేమీ కాదు. ఇది ఖండకావ్యాల సంపుటి.

దీనిలో స్తుతి, క్షీనీడ, స్వర్ణ శృంఖలములు మొదలయిన 27 ఖండకృతులున్నాయి. గేయాలు మొదలయిన వేదీ లేవు. అన్నీ పద్యాలు. ఐతే ఈ ఖండకావ్య సంపుటి అంతా ఒక సరికొత్త సంతాలో నడిచిపోతుంది.

ఈ సంపుటిలో క్షీనీడ, ఆంధ్రలేజము మొదలైన గెండు యాగు ఖండకావ్యాలలో తిప్ప మి.లిన అన్నిటిలోను వీరవీరంగా మోహశృంగారాదుల వర్ణ ఒక్కటే పరమలక్ష్యంగా కనిపిస్తుంది.

‘అకాంక్ష’ అనే శీర్షికలో ఒక యువతి సంతా వార్ధం అనేకమైన పాల్కుబడి భూతవైగ్యులు మొదలయిన వారి గుచ్ఛిగ్యలకు లోనై తనశీలం కోలు పోతుంది.

ఇలాగే ‘అత్యుగ్రత’ అనే ఖండకృతిలో ఒక కవి కవయిత్రుని మోహ వ్యాపారానికి ప్రబోధిస్తాడు.

ఇలాగే ఈ కావ్యంలో చాలా ఖండ కావ్యాలలో మోహ శృంగార సన్నివేశాలు వర్ణించబడే కవి లక్ష్యంగా కనబడుతున్నది. కొన్ని కొన్ని చోట్ల ఆసభ్యవర్ణనలు కూడా ఆతివేలంగా వెల్లిపోయాయి. శేవలం ఇలాంటి అనుచిత సన్నివేశ వర్ణనమే ఈ కవి అసలు లక్ష్యమేమో!

అయితే ఈ కవి పర్యరచనలో శక్తిసంపన్నులు. తగినంత వ్యుత్పత్తి, సామర్థ్యము కలవాడు. పద్యాలు నిర్దిష్ట భారతో సాగిపోతాయి. ఖండకావ్య సంపుట మైనా ఈ గ్రంథం అంతా ఒక నవల చదివినట్లుగా చదువుకు పోవచ్చును.

చక్కని రచనాశక్తి కలిగిన ఈ కవిగా వస్తువర్ణనలోను, మొలిచింద కావ్యలక్ష్యం లోను ఔచిత్య దృష్టి లేకపోవడం శోచనీయం. అవతారిక లోని ఈ క్రిందిపద్యం వీరి రచనాశక్తికి కచ్చని తార్కాణం:

“సన్నత మూర్తికిన్ బరమ

శాంతునకున్ రసభావభావనా

భువ్వుత సత్కలానిధికి

బులుగైన కొంధ సుపర్యవహాణ భా

హన్నత వేదికిన్ గుణమహోద్ధికిన్

ఘన భోగ భాగ్య సం

పన్నునకున్ వదాన్యజు

మూలికి నాశిత పక్షపాతికిన్”

—శాస్త్రీ.

1893 నుంచి జలుబులకు అమృతాంజనము

ఇప్పటికి మూడు దశాబ్దములనుండి
అమృతాంజనం జలుబులనుండి
శీతలమునకు విముక్తికొనం
వాడబడుచున్నదని అంద
రికీ తెలిసిన విషయమే.

అమృతాంజన్ లి., పుద్రామ 4. మరియు బొంబాయి 1, కంకత్త 7.

AL.57.2 74.

ప్రతి ఆదివారం రాత్రి 6-80 గం|| లకు 41 మీటర్ల మీద శేషియో సిల్వర్ నోల్ దక్షిణ
లన్నింటిలో వెలువడే బౌత్సాహిక కళాకారుల ప్రాగమ్, అమృతాంజన్

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సెప్టెంబరు 1958

వెల ఒక రూపాయి

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

సెప్టెంబరు 1958

సంపుటము 35 :

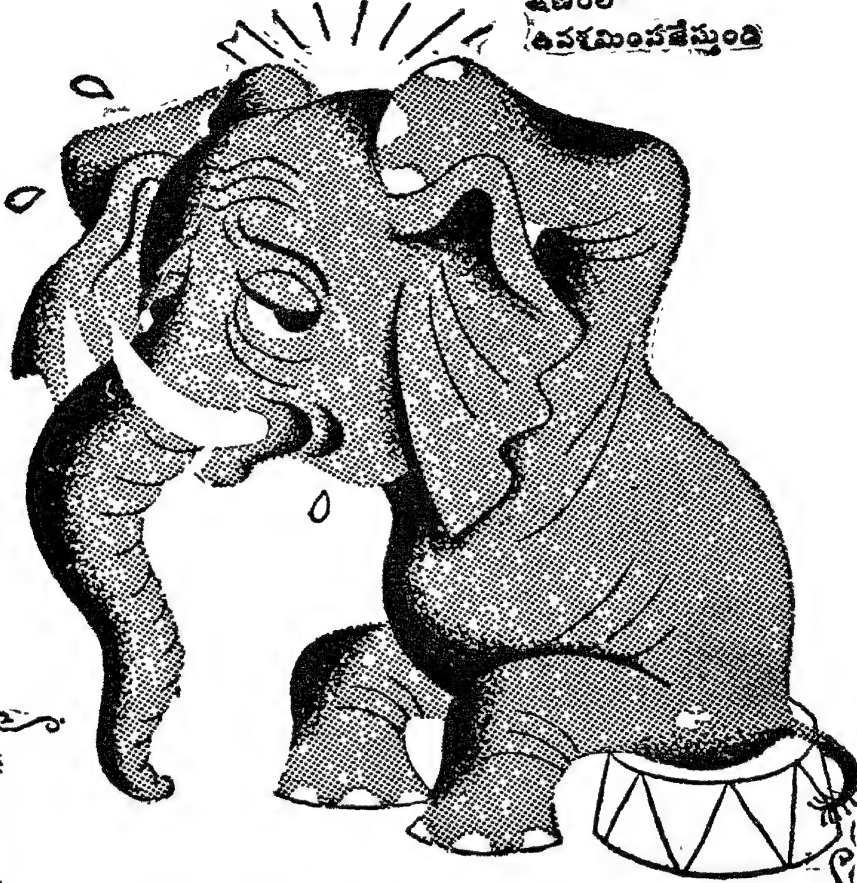
: సంచిక 9

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

అమృతాంజనము

అవమగు తలనొప్పులను కూడా

క్షణంలో
ఉపశమింపజేస్తుంది

లక్షలాది ప్రజలు 1893 నుంచి
దేశమంతటా అమృతాంజనాన్ని వాడు
తున్నారు. అమృతాంజనము బెయికులు,
వాపులు, తలనొప్పి, పక్కపోటు, జలుబులు,
దగ్గులు మొదలైన వాటిని ఉపశమింపజేస్తుంది.
అమృతాంజనము
అన్ని నొప్పులకు
దివ్యమృతము.

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్.
మద్రాసు-4.

దొంగాయ-1. కంకర-7.

పతి ఆదివారం రాత్రి 6-80 గం|| లకు 41 మీటర్ల మీద రేడియో సిల్వర్ లో దక్షిణ భారతభాష
లన్నింటిలో వెలువడే జ్యోత్సాహిక కళాకారుల ప్రాగ్రామ్, అమృతాంజలి విసంధి.

విషయానుక్రమణిక

సెప్టెంబరు 1958

కరుణాలహరి	శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావు	...	1
వసంతరాజీయము	శ్రీ పోణంగి శ్రీరామ అప్పారావు	...	4
అంతర్వాహిని	'హితశ్రీ'	...	16
నూతన గహముల			
ఫలప్రదత్వము	శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు...		31
వరద వెల్లువ	శ్రీ బలివాడ కాంతారావు	...	39
కొటిల్లుని అర్థశాస్త్రము	శ్రీ సి. వరహాలరావు	...	44
సింతసిపురు	'రమణశ్రీ'	...	58
భాగ్యనగర కోకిల	శ్రీ నాయని సుబ్బారావు	...	64
సరిహద్దులు	శ్రీ అంగర సూర్యారావు	...	66
స్వర్గీయ శ్రీ భమిడిపాటి			
కావేశ్వరరావు	శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి	...	80
బైదీ విపాదగాథ	శ్రీ జనస్వామి కోదండరామశాస్త్రి	...	85
కలగూరగంప		...	96
గ్రంథ విమర్శనము		...	100

క రుణా ల హ రి

శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావు

* గతవంచిక తరవాయి *

హరిశీలస్థగితావళితలమునం దందాలకందమునై

వరబృందావనవాటికన్ పరమశోభాపేటికన్ దృఙ్మనో

హరనానామణిమండపాగ్ర విబుధోద్యత్ త్మౌజమూలమునన్
బరమమ్మైన యొయారి మామక వచో మత్తేభ సంచారినిక.

శిరమం దూగెడు కేకిపించియముతోఁ జెల్వై కనదత్తసుం
దర కోటిర వికుంచి తాగ లలితోద్యత్కుంతలాకాంతమై
స్ఫురదానీల విలోలభేదలకస్ఫుర్జల్లలాటెందు సుం
దరమై, శ్రీ శరదందు బింబరుచి చందం బాప్స నెమ్మొమునన్.

దలదంభోజపలాశలోచనము నుద్యత్సక్య బింబాధరా
కలితస్మేర శుచిస్మితాకలిత తద్దంతావళికాంతి సం
కులితాశాంబర, మిందుపాండురలనద్గండస్థలీలకుం
డలమున్ మూక్తిక మంజరీ మధుర కర్ణ శ్రీక సుశ్లోకమున్.

ఉరవై గుండ్రతనమునున్ గలిగి యెతో యొవ్వు ముత్యాలహా
ర రుచిం గుల్కెడు కంఠ దేశ మటుపై రమ్యేంద్రసిలావనీ
ధరరోచిక్ జకితమ్ము నేయు పరిమోదార ప్రభాపూర మ
వ్వరలక్ష్మీ శుభమందిరాయిత మహావక్షఃస్థలాదీప్రమున్.

చరణాబ్జమ్ముల నానఖస్ఫురణ మ్రశాంతంబు జీరాడుచున్
వరభోగీంద్ర నమానదోర్యగమునన్ వాసించి వ్రేలాడుచున్
వరవర్షాభము దట్టమై మెఱపుదీవం దాల్చు చందంబు దో
ప,రహిక్ ఫుల్లవనామలనజము శోభల్ నించు సౌందర్యమున్.

మణిమత్కంకణ కాంతిమాంసలము, శుంభత్ఫుల్లపద్మరుణా
రుణ, మ్రశాంతసత్రాశితోద్ధరణమై రూపించుహ స్తద్యయిన్
గణుతిక్ రత్నమయాంగుళీయకవిభా కల్పాంగుళిక్ వేణు పూ
రణముం జేసి యశేష జీవుల మనోరాగశుతుల్ గాంచునున్.

ఉదలోద్యద్ద్యతినిమ్నగాలహరియై యొప్పారు నూగారు ను
 న్మదగోపీ నయనానుకర్షణ సునిమ్నంబైన యన్నాభి యొ
 ప్పిదమై బంగారు నీరునక దొలఁకు నాపీతాంబర శ్రీ ప్రభా
 మృదులమ్ముల్ మఱి యూరుపుల్ గులుకు నామేలైన సాభాగ్యమున్.

లలిత శ్రీమణినూపుర శ్రుతిజటాలంబైన జంఘాయుగ
 మ్మలఘుస్సర్ధి ముఖిన్ద్ర దంతివరరత్నార్థైక జంఘాలమం
 జూజంఘాయుగ దివ్యవైభవమునై శోభిల్లు చిద్బింబమున్
 కులిశమ్మంకుశమంబుజమ్ము పఱిశంకున్ జక్రమున్ గేతన
 మ్ములరేకల్ గులుకంగ కోమలములై ముద్దుల్ పిసాళించు మం
 జూముల్ పాదతలంబులుక జెలఁగు మేల్ సొంపుక నిగారింపునుక
 దొలుకక బ్రహ్మశివాది దేవమకుట స్తోమాగ్రత్నప్రభా
 కలిత శ్రీనఖ చంద్రికావిదళిత ఖోణీజనఖోభమై.

చెలువో పాదయుగమ్మునుం గల కృపాశృంగారమాకారముక
 కలలో నిద్దురలోన మేల్కొలుపులో గన్గొందుగా కింటిలో
 వెలి రాదారుల దారులం దదియ యోవిశ్వేశ ! నీమూర్తి క
 న్నులలోఁ గట్టిన యట్లు చిత్తమున నెంతో హత్తినట్లయ్యెడిక.

నవఘన నీలిమద్యుతి కన న్నమనీయ మశేషవేదవై
 భవకమనీయ మాసాబఁగు పాపగతిం బడిపోవు నన్ను సం
 భవ మిదియకాను గాదనక మక్కువ కన్నులనేని యబ్బి మా
 నవ పరమాణువున్ నను ననాథుని జేయునుగాక యిప్పుడే.

హరి ! నీకుక బ్రణమిల్లి కోరెదనురా హా ! అంజలింబట్టి నే
 వరమీ యొక్కటిగాగ నొక్కటి ప్రభూ ! వద్దెందునున్ జన్మ, మీ
 శ్వర ! పుట్టింతువో భూమి దున్నకొను నవ్వారింటఁ బుట్టింపు నుం
 దర గోవిందపదారవింద మధుమత్తంబైన చిత్తమ్ముతో

అమృతస్యంది వచోవిలాసమును నానందించినా వైన ! స్వ
 ప్నమునం దైనఁ దలంప నీకృప యహంభానాన సిగ్గింతలే,
 దమిత మ్మాయపరాధమున్ గనక నన్నాత్మీయుగా గొన్న నీ
 కు మరేదీ దయసాటి ? మత్తులను, నాకుక సాటి యేదీ ప్రభూ !

క రు ణా ల హ రి

పాతాళంబున కేగుమా సురపురిన్ బాలింపుమా మేరువున్
 వాతూలోద్గతి నెక్కుమా జలధులన్ బాహుద్వయిన్ దాటుమా
 చేతన్సక్తములైన యాశలవి నిశ్చేషమ్ముగా వీడవో
 భూతవ్యాధిజరాజ్వరాహత ! సుఖంబున్ గోరితేనిన్ మదిన్,
 బ్రీతిం గృష్ణరసాయనమ్ము గొనుమా ! వేరే శ్రమ మ్మేటికిన్
 పాశమహీధరమ్ములకు వ్రజము, జన్మ రుజాభిఘాత సం
 తాప సుసిద్ధభేషజము, 'దంభ' తమఃశటలార్క బింబమున్
 వ్యాప్యత దుఃఖిభూరుహ దవాగ్నికలాశము ! 'కృష్ణ' నామమీ
 శా ! షరనిర్వృత్తి ప్రకట సౌధకవాటము వొల్పు నున్నతిన్
 ఘనవిష కూటవీ శిఖి శిఖావితతిన్ వికలత్యమొంది నా
 మన మిటు మాధురీ పరమ మందిరమందు ముకుంద ముగ్ధ మో
 హనవదనేందుబింబమున నందిత చారు చకోరవృత్తి చే
 ననిమిషభావ మొంది యమృతాస్త్రుతమై విలసిల్లుఁ గావుతన్
 అమరతరంగిణీ పులినమందు సుఖాననముండి కన్నులం
 దమరిచి యోగముద్ర, విషయమ్ము లదల్చి, హరించిలోని సం
 తమనము నత్సుఖాత్మక సుధారస నిర్ఘ్నరి న న్నవాంబుదో
 త్తమరుచిఁ జిత్కళన్ మునిఁగి ధన్యుడ నౌటది యెన్నఁదోకదా !!

వసంతరాజీయుడు

శ్రీ పోణంగి శ్రీరామ అప్పారావు

‘వసంతరాజీయుడు’ రెడ్డిరాజు ‘కుమారగిరి’ చే (క్రీ. శ. 1386-1402) రచింపబడిన నాట్య కాస్త్రగ్రంథము. ఈ కుమారగిరిరెడ్డికి ‘వసంత రాయలు’, ‘కర్పూరవసంతరాయలు’ అను బిరుదులు కలవు. ఈ బిరుదులను బట్టియే ఆతని నాట్యకాస్త్రము ‘వసంతరాజీయ’ మనబడింది.

ఈ వసంతరాజీయుడు గ్రంథ మంతయును లభిం పకపోవుట ఆంగ్లం దురదృష్ట మని చెప్పక తప్పదు. ఈ గ్రంథమునుండి ఆయా వ్యాఖ్యాతలు తమ తమ వ్యాఖ్యానములందు ఉదాహరించిన లక్షణ శ్లోకము లను పట్టి దీని స్వరూపమును మాత్రము కొంత ఊహిం చుటకు వీలగుచున్నది.

‘వసంతరాజీయ’ మనుపేర శ్రీ నిడుదనోలు వేంకటరావుగారు ‘పాతక’ స్మారక సంచికలో ఒక ఆంగ్లవ్యాసమును ప్రకటించినారు. ఆ వ్యాసమునందు రెడ్డిరాజుల చరిత్ర వివరింపబడినది; ఆతమున మాత్రము వసంతరాజీయమందలి తొమ్మిది శ్లోకములు ఉదాహరింపబడినవి. శ్రీమాన్ కృష్ణమచార్యులుగారు కూడ తమ ‘సంస్కృతవాఙ్మయ చరిత్ర’లో ఈ శ్లోక ములనే ఉదాహరించినారు.

ఇప్పుడు నే నింకను చాల శ్లోకములను సేకరించి నాను. వానిని సహృదయుల పరిశీలనార్థము నివేదించుటకే ఈ నా ప్రయత్నము.

వసంతరాజీయ శ్లోకములను తమ తమ వ్యాఖ్యా నములందు రుద్రహరించిన వారిలో కాటయ వేముడు ముఖ్యుడు. కాటయ వేముడు కుమారగిరియొక్క బావ ముఱిది. ఇతడు కాలిదాస ప్రణీతము లగు మూడు నాట కములకును ‘కుమారగిరి రాజీయము’ అనుపేర వ్యాఖ్య లను రచించెను. వసంతరాజీయశ్లోకములను షేర్కొనిన రెండవ వ్యాఖ్యాత తమ్మరుసు పేనెల్లుడగు నాదెండ్ల గోపమంత్రి. ఇతడు కృష్ణమిత్రుని ప్రబోధ చంద్రోదయమునకు ‘చంద్రిక’ అను వ్యాఖ్యను రచిం చెను. వ్యాఖ్యాతృచక్రవర్తి యగు మల్లి నాధనూరి

శిశుపాలవనవ్యాఖ్యలోను, వాని కుమారుడగు కుమారస్వామి ప్రతాపపద్రీయ వ్యాఖ్యలోను వసంతరాజీయమునుండి చెరియొక శ్లోకమును షేర్కొనియున్నారు. నేను మాచివవి ఇవి మాత్రమే. ఇంకను ఎందఱు వ్యాఖ్యాతలు వసంతరాజీయ శ్లోక ములను షేర్కొనిరో తెలియదు. పరిశోధకు లింకను పరిశీలింపవలసియున్నది.

నేను పరిశీలించిన పై వ్యాఖ్య లన్నియును ముద్రితములే. వాని వివరముల నీ క్రింద నొసంగు చున్నాను.

1. కాటయ వేముని అభిజ్ఞాన శాకుంతల వ్యాఖ్య—దీనిని శ్రీ పి. శంకరరామకాస్త్రీగారు ప్రక టించినారు. (అభిజ్ఞాన శాకుంతలము—బాలమునో రమా ప్రెస్, మద్రాసు, 1947.)

2. కాటయ వేమునిమాలవికాగ్నిమిత్రవ్యాఖ్య— దీనిని శ్రీ ఎమ్. ఆర్. కాలేగారు ప్రకటించినారు. (మాలవికాగ్నిమిత్రము—గోపాల్ నారాయణ్ అండు శో, బొంబాయి, 1922.)

3. కాటయ వేముని విక్రమోదయవ్యాఖ్య— దీనిని శ్రీ చారుణ్దేవకాస్త్రీగారు ప్రకటించినారు. (లాహోరు, 1929.)

[పై వ్యాఖ్యలను మఱికొందఱుకూడ ప్రకటించి నారట. అవి నాకు లభ్యము కాలేదు.]

4. గోపమంత్రి ప్రబోధచంద్రోదయవ్యాఖ్య— దీనిని శ్రీ వాసుదేవశర్మగారు పరిష్కరించినారు. (ప్రబోధచంద్రోదయము—నిర్ణయసాగర ముద్రణాలయము, బొంబాయి, 1928.)

5. మల్లి నాధనూరి శిశుపాలవన వ్యాఖ్య— (శిశుపాలవనము — నిర్ణయసాగర ముద్రణాలయము, 1917.)

6. కుమారస్వామి ప్రతాపపద్రీయ వ్యాఖ్య— దీనిని శ్రీ కె. పి. త్రివేది ప్రకటించెను. (ప్రతాపపద్రీ యము—బొంబాయి, 1909.)

వ సంతరాజీయము

పై వ్యాఖ్యాతలు నలుగురును తెలుగువారే అగుట గమనార్హము.

కొటయ వేముని కాకుంజలవ్యాఖ్యయొక్క వ్రాతప్రతి యొకటి (సం. 1864) కాకినాడ ఆంగ్ల సాహిత్య పరిషత్తులో కలదు. నేను దానినికూడ పరిశీలించినాను. శ్రీ శంకరరామశాస్త్రిగారు కాకుంజల వ్యాఖ్యాన ప్రారంభముందలి 19 శ్లోకములను విలనో ప్రకటింపలేదు. శ్రీ చిటకూరి పాపయ్యశాస్త్రిగారు మాత్రము వీనిని 'రెడ్డి సంచిక'లో ప్రకటించి యున్నారు (పుటలు-354-356).

కుమరగిరిరెడ్డి విలాసపుగఘటనియు, ఆతని బావమఱియును, మంత్రియును అగు కొటయ వేముడే రాజ్యభారమును వహించి పరిపాలనమును కావించె ననియు చరిత్ర తెలుపుచున్నది కాకుంజల వ్యాఖ్యాన ప్రారంభశ్లోకములు ఈ అంశములనే విశదీకరించు చున్నవి.

కుమరగిరి రెడ్డియును, కొటయ వేముడును గొప్ప సంస్కృత పండితులు. కుమరగిరిరెడ్డి నాట్య శాస్త్రవేత్తయై నాట్యశాస్త్రమును రచింపగా, కొటయ వేముడా నాట్యశాస్త్రము నాభారముగా చేసికొని కాళిదాసు నాటకములు మూడింటికిని వ్యాఖ్యలు రచించియున్నాడు. ఈ వ్యాఖ్యలు మనోహరములు, ప్రమాణములు అని విమర్శకులచే పొగడ్త లందినవి. వసంతరాజీయము లభించియున్నచో అది కూడ ఇట్టి ఖ్యాతిని పొందియుండెడిది. ఇందు మించుగా సమకాలికములైన కొటయ వేముని వ్యాఖ్యలు లభించి, ఆ వ్యాఖ్యల కొధారమైన వసంత రాజీయము లభింపఁ పోవుట ఆశ్చర్యముగా నున్నది.

నేను చరిత్రజ్ఞులికి పోక, నా వ్యాసమును వ్యాఖ్యాతలుదాహరించిన శ్లోకములకే పరిమితమును చేసికొని, వసంతరాజీయ స్వరూపమును నూచించుటకు మాత్రమే ప్రయత్నింతును.

కుమరగిరిరెడ్డి వసంతోత్సవ వైభవమును ఆన వేముని 'ద్రుజ్జకరందానశాసనము' (శ్రీ. శ. 1871) ఈ క్రింది విధముగా వర్ణించుచున్నది (శ్రీ మల్లంపల్లివారి 'History of Reddi Kingdoms' చూడవలెను. పుట-472).

వసంతరాయ శ్చ వసంతకేతా
కన్తూరికొరణుచయాంబువాహః

క్షీప్రం హిమాంబు ఘనవర్షధారా
కర్పూర ఖండాః కరకా విక్షిప్తాః ||

—(పై శ్లోకమును 'రాయశ్చ' అనుచోట 'రాయస్య' అని ఉండుట సమంజసముగా నుండును) "వసంతరాసులయొక్క వసంతకేళి యుండు కన్యూకా రణు సమూహమే మేఘమును, హిమాంబువులే వర్ష భారము, కర్పూరఖండములే వనగండ్లును అగు చున్నవి."

పై శ్లోకమును శ్రీనాథు డనుసరించివల్లు శ్రీ మల్లంపల్లివారే రచించియున్నారు—

తే|| బహుళ కన్తూరికొ మేఘుంబలమునకు
శీకరానారమయ్యె గొడ్డెంగనీరు
వలచి వనగండ్లు నయ్యె నవ్వొ మునకుఁ
గామియలు చల్లు కర్పూరఖండా విరితి.

—(భీమఖండము-రీ వ ఆ, 124 ప.)

ఇట్లు వసంతోత్సవ ప్రేయుడైన కుమరగిరిరెడ్డి పర్యరాజ్యభారమును కొటయ వేమునిపై పెట్టి, తాను విలాసముగా కొలమును గడిపెడివాడట—

భాగ్యం నాను సమగ్ర విన్యాసముతోన్న హాక
పాత్రం యతో
వీరం కొటయ వేమ ముద్ధరిపున్వంసే నియుజ్య
స్వశుమ్
నిత్యం నందితి నర్తనై రభినవైః కాంతై ర్య
సంతోత్సవైః
సంతానాభ్యుదయైః కుమరగిరిధూపాలా
సృపాలోర్తియః

—(హులనికొగ్గి మిత్రవ్యాఖ్య ప్రారంభ శ్లోకము)

"కుమరగిరి ప్రభువు అద్భుతమే అద్భుతము; విలసన స్నేహపాత్రుడును, వీరుడును అగు కొటయ వేముని శ్రేణువాళెనమందు నియోగించి తాను నిత్యమును అభినవములగు నర్తనములతోను, మనోహరము లగు వసంతోత్సవములతోను, సంతానాభ్యుదయముల తోను సంతసించుచున్నాడు"

కుమరగిరిరెడ్డి ఆస్థానమందు 'లకుమాజేని' అనెడి నాట్యప్రవీణురా లుండెననియు, ఆమె కుమర గిరి ప్రభువు రచించిన నాట్యశాస్త్రముందలి రహస్యములను అభినయించి వన్నెకూర్చెడిదనియు కొటయ వేముడు పేర్కొనెను—

జయతి మహిమా లోకాతీతిః కుమారగిరి ప్రభోః
సంసిలకుమా దేవి యస్య శ్రీయా సద్భక్తిః ప్రియా
నవ మభివక్షుం నాట్యార్థానాం తిలోతి సహ
(సహ

వితిరతి బహూ సర్వ సద్భక్తి వజాయ సహస్రశః

—(‘గడ్డి సంచిక’—పుట—354; శ్రీ వేటూరివారి
శృంగారక్రిస్నానము — పుట—57 కూడ చూడ
వలెను)

“ఏ కుమారగిరి ప్రభువుయొక్క సిరితో సద్భక్తు
రాలగు లగుమాదేవి సభలలో నాట్యకాస్త్రములకు
వేలకొలది నూతనాభినయములను చేకూర్చును అర్థి
బృందమునకు వేలకొలది ధనములను దానము చేయు
చున్నదో ఆకుమారగిరి ప్రభుని మహిమ లోకాతీతమై
వర్ణింపబడుచున్నది.”

ఈ కుమారగిరి ప్రభువు భరతాదుల నాట్యకాస్త్ర
ములను చక్కగా పఠింపించి వసంతరాజీయమును
వాసననియు, ఆ వసంతరాజీయము వసుసరించి తాను
కాలిదాస నాటకరత్నమునకు వ్యాఖ్యను రచించు
చున్నట్లును కాటయ వేముడు చెప్పకొనెను...

మనీవాం భరతాదీనాం భోజాదీనాం చ భూభుజామ్
కాస్త్రాణి సమ్యగాలోచ్య నాట్యవేదాద్ వేదినామ్
ప్రాక్తం వసంతరాజేన కుమారగిరిభూభుజా
నామ్నా వసంతరాజీయం నాట్యకాస్త్రం
యదుత్తిమమ్||

తిత్రోక్తేనైవగర్గణ దర్శితాశేష లక్షణమ్
కవినా మాత్రయో మంత్రీ కాటభూపతిభూభిః

సోఽయం వేమవిభుః కుమారగిరిణా రాజ్ఞా
నియుక్తఃకృతీ

నాట్యనాం త్రితయం కృతం కృతభియా
శ్రీ కాలిదాసేన యత్

తస్యోద్ధరసార్థవస్య రసికశాకుంతలాదేస్వయమ్
వ్యాఖ్యానం కురుతే కుమారగిరిరాజీయాఖ్య
మన్త్రేహితమ్

—(యా, ‘గడ్డి సంచిక’—పుట 355)

“నాట్య వేదాద్ విదులైన భరతాదిమునులయు,
భోజాది భూపతులయు కాస్త్రములను చక్కగా పఠిం
పించి ‘వసంతరాజు’ అనునదేడి కుమారగిరిభూపతి
‘వసంత రాజీయ’ మనెడి ఉత్తిమ నాట్యకాస్త్రమును

రచించెను. అందు చెప్పబడిన మార్గము ననుసరించియే
రాజాజ్ఞానుసారముగా, కాటయ వేముడు, (సజ్ఞా
శాలియైన కాలిదాసుచే రచింపబడిన రసనిధులగు
మూడునాటకములకును ‘కుమారగిరిరాజీయము’ అను
పేర వ్యాఖ్యానమును చేయుచున్నాడు”

కాటయ వేముడు మొట్టమొదట శాకుంతల
వ్యాఖ్యను రచించినట్లు కన్పట్టుచున్నది. అందలి
లక్ష్యము కల్ల లక్షణశ్లోకమును పేర్కొని
యుండెను. కాని మాళవికాగ్నిమిత్రునియందు
“నాంద్యాదిలక్షణంతు శాకుంతల వ్యాఖ్యాన
వివాధిహితం” (నాంద్యాదుల లక్షణములు
శాకుంతల వ్యాఖ్యానముందే చెప్పబడివి) అని
అనివేసినాడు. అందుచేత శాకుంతల వ్యాఖ్య మొదటి
దియును, మాలవికాగ్నిమిత్రవ్యాఖ్య రెండవదియును
అగుచున్నవి. దీని తరువాతి విక్రమార్పణీయ వ్యాఖ్యను
రచించియుండును.

కాటయ వేముని వ్యాఖ్యలందు నాట్యకాస్త్రము
నకు సంబంధించిన అనేక లక్షణ శ్లోకములు ఉదా
హృతిములైనవి. వానిలో కొన్ని శ్లోకములకు మాత్రమే
‘యథోక్తం వసంత రాజీయే’, ‘తథాచోక్తం వసంత
రాజీయే’, ‘తదుక్తం వసంతరాజీయే’, ‘తిలక్షణంతు
వసంతరాజీయే’ అని స్పష్టముగా నున్నది. కావున
ఇట్లు చెప్పబడిన శ్లోకములన్నియును వసంతరాజీయము
లోని వసుల నిర్ణయించును. ఇంక తక్కిన శ్లోకము లెచ్చ
టివో చెప్పబడలేదు; అశ్లోకములలో కొన్నింటికిముందు
‘తదుక్తం’, ‘యథోక్తం’, ‘తథాచోక్తం’, ‘తిథో
క్తం’ అనియు, కొన్నింటికి వెనుక ‘ఇత్యుక్తత్వాత్’,
‘ఇత్యుక్తే’, ‘ఇతి’ అనియు కలదు. ఆ శ్లోకములు
కూడ వసంత రాజీయములోనివే యని నేను సకారణ
ముగా ప్రతిపాదించుచున్నాను.

నాట్యకాస్త్రేతర విషయములకు లక్షణ శ్లోకము
లను ఉదాహరించు నప్పుడు కాటయ వేముడు అగ్రంథ
నామమును కాని, తద్వింశత్యంభానామమును కాని
తప్పక పేర్కొనినాడు. ఉదా. — యథాచోక్తం
‘తిపురాసుని సింధా’ “అరవింద మశోకంచ కిరీటం
చూతి ముత్పిలమ్ పంచైతాని ప్రకీర్తింలే పంచభా
గస్య పాయకాః” (శాకుంతల వ్యాఖ్య - పుట 144).
ఎచ్చటివో పేగు చెప్పకయే ఉదాహరించిన శ్లోకములు
వసంతరాజీయ ముందలివి కాక ఇతర గ్రంథములందలివి

అయినచో నై విధముగానే కాటయవేముడు మూలములను పేర్కొని యుండెడివాడు. అట్లు పేర్కొని యుండకపోవుటచేత ఆ శ్లోకములు ఇతర గ్రంథములలోనివి కావనియు, అవి యెల్ల వసంత రాజీయములోనివే అనియు భావించుచున్నాను. “తత్రోక్తే నైవమార్గైఃపరితా శేషలక్షణం. వ్యాఖ్యానంకురుతే” అని కాటయవేముడు స్పష్టముగా చెప్పకొని యుండుట నా ప్రతిపాదనమునకు బలమొసంగుచున్నది.

కావున కాటయవేమరి వ్యాఖ్యలందరి నాట్యశాస్త్ర సంబంధి శ్లోకము లన్నియును వసంతరాజీయములోని వనియే తలంచుట సమంజసము. తక్కిన రెండువ్యాఖ్యల విషయ మెట్లున్నను మొట్టమొదట వ్రాయబడిన కాకుంఠల వ్యాఖ్యయందలి లక్షణశ్లోకములైనను తప్పక వసంతరాజీయము నందలివే అని నేను విశ్వసించుచున్నాను. ఈ శ్లోకముల నన్నింటిని నాట్యశాస్త్రము, దశరూపకము, ప్రతాపరుద్రీయము, సాహిత్యదర్పణము, నాట్యదర్పణము, భావప్రకాశము మొదలగు నాట్యశాస్త్ర గ్రంథములందలి శ్లోకములతో చాలవఱకు సరియించినాను; ఇవి భిన్నములుగా నున్నవి. అందుచే ఇవి వసంతరాజీయములోనివే అని మఱింత విశ్వముగా చెప్పవలగు చున్నాను. కొన్ని శ్లోకార్థములు మాత్రము (ఉదా : బీజలక్షణము మొ) దశరూపక, ప్రతాపరుద్రీయాది శ్లోకములతో సంబంధించుచున్నవి; అనేక నాట్యశాస్త్రగ్రంథములను పరికిలించియున్న కుమారగిరి తనకు నచ్చిన లక్షణములను అచ్చటచ్చట అట్లే పొందుపఱచియుండును. అస లిట్టి పోలికలు ప్రతిగ్రంథమునందును కలవు. కావున పైశ్లోకములు వసంతరాజీయమందలివే అనుటకు ఇట్టిపోలికలు ప్రతిబంధకములు కావాలవు.

ఇప్పుడింక వసంతరాజీయ శ్లోకములను ఒక క్రమములో పేర్కొందును. వీనిని కొన్ని కీర్తికలక్రింద విభజించియున్నాను. అవి ఏ వ్యాఖ్యానమునందలివో కూడ పరికిలించియున్నాను. మొత్తము శ్లోకసంఖ్యను కూడ గణించినాను; కొన్నిశ్లోకములు, శ్లోకపాదములు ఒకవరుసలోనివి కాకపోయినను, సౌలభ్యార్థము మొత్తము, సంఖ్యను గణించియున్నాను. ‘వసంతరాజీయ మందలివి’ అని స్పష్టముగా చెప్పబడిన శ్లోకములకు శ్లోకపాదములకు గుర్తులు పెట్టివాను.

నాంది

- * ప్రథమః పూర్వరంగశ్చ తతః ప్రస్తావనేతి చ ।
ఆరంభే సర్వనాట్యావా మేత తాన్మనస్య మిద్యతే॥
- * యన్నాట్యవస్తువః పూర్వం రంగవిఘ్నోపశాంతయే ।
కుశీలవాః ప్రకున్వంతి పూర్వరంగః సకీర్తితః॥ 2
- * యద్యద్యంగాని భూయాంసి పూర్వరంగస్యనాటకే ।
తేషామవశ్యేక ర్తవ్యా నాందీ నందీశ్వరప్రియా॥ 3
- * ఆకిర్నమస్మిన్మానూపః శ్లోకః కావ్యముఖోదితః ।
నాందితి కన్యతే తస్మాం పవాది నియమాపిచ॥ 4
- * మాంగల్యారంభ చక్రకాబ్జ శోక కైరవశోఽపి ।
నాందీ పదై ర్వాదభిరస్తాభి ర్వాప్యలంకృతా॥ 5

—(కాకుంఠలవ్యాఖ్య పుట. 2)

కావ్యార్థ సూచనం కైర్నిష్ఠాన్ద్యామేన నిరూప్యతే

—(కా. వ్యాఖ్య-పుట. 2)

[నై అయిదు శ్లోకములకును ముందు ‘యథోక్తం వసంతరాజీయే’ అని కలను. కావున ఇవి అన్నియును వసంత రాజీయముగానివే అని స్పష్టపడుచున్నది. నై వానిలో “యన్నాట్య వస్తువః...సకీర్తితః” అను శ్లోకమును ‘యథావసంత రాజీయే’ అని చెప్పి మరి నాగ నూరి శిశుపాలవధ వ్యాఖ్యలో ఉదాహరించియున్నాడు (2వ. పర్వ, 8వ. శ్లోక వ్యాఖ్యలో) దీనిని శ్రీ వేంకటరావు గారు పేర్కొనియున్నారు. “యద్యద్యంగాని...నందీశ్వర ప్రియా” అను శ్లోకమును ‘అనేనైవాభిప్రాయే చోక్తం వసంతరాజీయే’ అని చెప్పి గోపమంత్రి ఉదాహరించియున్నాడు. (ప్రబోధ చంద్రోదయము - పుట 7) దీనికూడ శ్రీ వేంకటరావుగారు పేర్కొనిరి.

నేపథ్యము

కుశీలవ కుటుంబస్య స్థరీ నేపథ్య మిద్యతే॥ 6

—(కా. వ్యాఖ్య. పుట. 2)

ఆముఖము

మాత్రధారో నటోబ్రూతే మారదం వా నిరూపకమ్ ।
స్వకార్య ప్రసూతాక్షే నైర్విచిత్రై ర్వచనై స్తథా॥ 7

విగ్రహం గైరుచిత్రై ర్వాపి యత్తేదం ప్రాహురాముఖమ్ ।

—(కా. వ్యాఖ్య - పుట. 4.)

ప్ర రో చ న

నియోజనం ప్రయోజ్యస్య నిర్దోశో శోకాలయోః॥ 8
కావ్యార్థ సూదనకైః సూక్తైః సభాయాశ్చ త్తిరింజనమ్
కవికావ్య నటాదీనాం ప్రశంసా తు ప్రరోచనా॥ 9

—(శా. వ్యాఖ్య. పుట. 2)

ఉద్ధాత్యకము (వీర్యంగము)

* నూచినీ ప్రస్తుతాస్మిన్య యా ప్రశ్నోత్తర మలికా
ఉద్ధాత్యక మితి ప్రామా స్రవేత న్నాట్య వేదినః

[ఇది కాకినాడ సాహిత్య పరిషత్తులోని వ్రాత ప్రతిలో మాత్రమే ఉన్నది. ఈ శ్లోకమునకు ముందు 'తిథా వసంతరాజీయే' అని కూడ కలదు. ఈ మాట కాని, ఈ శ్లోకముకాని ముదిత వ్యాఖ్యలో లేనే లేవు ఇది సంపాదకుని పొరపాటో, లేదా వారికి దొరికిన వ్రాతప్రతిని వ్రాసిన లేఖకుని పొరపాటో తెలియదు. ముదిత వ్యాఖ్యలో "...ఉద్ధాత్యకం నామ వీర్యంగము క్తం భవతి" అని మాత్రమే కలదు.

(శా. వ్యా. పుట 5]

ప్ర యో గా తి శ య ము

ఏవోఽయ మి త్యుపక్షేపాత్ సూత్రధార

ప్రయోగతః

భవేత్ప్రాత్ర ప్రవేశో యః ప్రయోగాతిశ

యోహి సః 11

(శా. వ్యాఖ్య పుట 6)

భాషా విధానము

స్త్రీ విదూషక బాలానాం క్షూద్రాణాం

ప్రాకృతం వచః ।

(శా. వ్యాఖ్య పుట 8)

ప్రాయేణ ప్రాకృతస్థానే శౌంసేనీవిధీయతే॥12

(శా. వ్యాఖ్య. పుట 8)

మైచ్చాంత్యజ పితౄణాం పైశాచీ వాపి మాగధ

(శా. వ్యాఖ్య పుట 135)

సంబోధన విధానము

విప్రమాతృగ్రహ స్వార్యా నటిసూత్ర

కృతౌ మిః॥ 13

(శా. వ్యాఖ్య-పుట 2)

[ముదితమైన శాకుంతల వ్యాఖ్యలో ఈ శ్లోక పాదమునకు ముందు 'తిథో క్తం' అనిమాత్రమే కలదు. కాని కాకినాడ సాహిత్య పరిషత్తులోని వ్రాత ప్రతిలో 'తిథావో క్తం వసంతరాజీయే' అని యున్నది. కావున ఇది వసంతరాజీయములోనినే అనుట స్పష్టము.

స్వామీ ప్రవేతి సృపతి ర్భవత్యై ర్భవత్యై

చాపమైః ।

(శా. వ్యాఖ్య. పుట 44)

హూతా భద్రముఖే త్యేవం మలేరాజ్ఞ

సులేఽపనా॥ 14

అర్థోపక్షేపకములు

క్షృధా వస్తు విభాగః స్యాత్ప్రకాశః

నూచ్య ఇత్యపి ।

నిరస్తోఽయచితస్త్రత సూచ్యః స్యాద్ద్యస్తు

విస్తరః॥ 15

మారాధ్యానం వసం యద్రం రాజ్యశేఖరి

విప్లవాన్ ।

సంరోధం భోజనం స్నానం సురతం చాను

లేపనమ్॥ 16

అంబర గ్రహణాదీని ప్రత్యక్షాణి న నిర్విశేత్ ।

అర్థోపక్షేపకైః సూచ్యం పంచభిః

ప్రతిపాదయేత్ ॥ 17

అర్థోపక్షేపకాణిస్యః విష్కంభశ్చ ప్రవేశకః ।

చాలికాంకావ తారశ్చ తిథాక్రమికమిత్యపి॥ 18

(—శా. వ్యాఖ్య-పుటలు-383-384)

అంక శేష కథాంకానాం భూతానాం

భావినా మపి ।

సంక్షేపేణ సమస్తానాం విష్కంభః సూచనా

భవేత్ ॥ 19

శుద్ధోమిత్రేస్తు తశ్చేదౌ మధ్యపాత్ర ప్రయోజితః

శుద్ధోభవతి, మిత్రేస్తు నీచపాత్ర ప్రయోజితః॥ 20

ప్రధానాదపరం మధ్యం నాయకాజ్ఞే

రుదాత్రివాక్ ।

నీచం స్యాదిమదాత్మోక్తి నారీ పరిజనాదికమ్॥ 21

* అంక యోగ్యుత్తర రీచ మధ్యపాత్ర ప్రయోజితః ।

శుద్ధోభవతి మిత్రేస్తు నీచపాత్ర ప్రయోజితః

విష్కంభ ఏవ నాట్యజ్ఞైః ప్రవేశక ఇతిస్మృతః 22

—(శా. వ్యాఖ్య పుట. 38)

[కాకివాడ సాహిత్యపరిషత్తులోని వ్రాత ప్రతియందు ప్రవేశకలక్షణమునకును 'తల్లిక్షణంతు వసంతరాజీయే' అని ఉన్నది; కావున ఇది వసంత రాజీయములోనిది అనుటస్పష్టము. అవ్రాత ప్రతియందు ప్రవేశకలక్షణము "అంకయో ర్మగ్యతరై చ నీచపాత్ర ప్రయోజితః | విష్కంభ ఏవ నాట్యజైః ప్రవేశక ఇతి స్మృతః" అని ఉన్నట్లు గుర్తు. అట్లు అచ్చట లేక పోయినను ఈవిధముగా నుండుట సమంజసము]

సేవధ్యాంతః స్థితైఃపాత్రైః మాలికార్థస్యనూచనా |
విష్కం భాదిషు చాంతే వా ప్రయోగోఽస్యాః
(ప్రకీర్తిః || 23)

— (శా. వ్యాఖ్య. పుట 84; 77)

అంకాంతపాత్రేణాంకాస్య ముత్తిరాంకార్థ
నూచనా |

— (శా. వ్యాఖ్య. పుట 110)

[అర్థోపక్షేపకమునను వివరించెడి పై శ్లోకము లన్నియును ఇంచుమించుగా వరుస శ్లోకములు (contiguous verses) వాని మగ్యలో ప్రవేశకలక్షణము వసంత రాజీయము లోని దైనప్పుడు తక్కినవి కూడ వసంతరాజీయములోనివే అని తలంచుట అసమంజసము కాదు.]

ఆకాశభాషితము

అప్రవిష్టై ర్య ఆలాపః స వివాకాశభాషితమ్ || 24

ఏవ ప్రయోజ్య ఆకాశే లక్ష్యం బద్ధ్యే
త్యనంతమ్ |

ః మాతేతి యోఽనుద్య సకృత్కార్యం
తగుత్తిమ్ || 25

(శా. వ్యాఖ్య. పుట 61)

అంకము

అంకో బీజబిందు సమన్వితమ్..... |

(శా. వ్యాఖ్య. పుట 40; 59)

పంచాది దశ పర్యంతయంకాః కార్యానుధో
చితమ్ || 26

(శా. వ్యాఖ్య. పుట 3)

.....లేనా మంతే చ నిర్లమః (లేనామ=

అంకముల) |

(శా. వ్యాఖ్య. పుట. 36)

పతాకాస్థానకము

* పతాకాస్థానకం ప్రాహు ర్భావిసోఽర్థస్య
నూచనమ్ || 27

చతుర్భిః కారణైరేవ చతుర్భా పరికీ ర్తితమ్ |

* సహనైవార్థసంపత్త్యా విమర్శావసన్నియూత్ || 28
తులేయ సం విభాసేన తథాతుల్య విశేషణాత్ |

(శా. వ్యాఖ్య. పుట 9)

[ముద్రిత ప్రతియందును, వ్రాతప్రతియందును కూడ 'యథోక్తం వసంతరాజీయే' అని కలదు. ముద్రింపబడిన ప్రతిలో 104 వ. పుటలో ఈ శ్లోకములు మరల ఉదాహృతములైనవి. కాని అచ్చట 'తథోక్తం' అని మాత్రమే ఉన్నది; ఇది పారపాలు అయి యుండును. ఇవి రెండును వసంతరాజీయము లోనివే అనుట స్పష్టము.]

ఆత్మగతాదులు

అశ్రావ్యం నిమతశ్రావ్య మిదచ్ఛార్మ్య
మతిత్రిధా || 29

అశ్రావ్య మన్యైరజ్ఞాత మాత్మన్యేవ స్థితం విదుః |
తదాత్మగత మిత్యక్త్వా నాట్యవ్యం గ్య
నివేశయేత్ || 30

* అర్థస్త్యేకేన విజ్ఞేయో నియత శ్రావ్య ఇవ్యక్తే |
ద్వివిధః సపరిక్షేయో జనాంత శ్చాపవారితమ్ || 31

గు హ్యో గుహ్యతర శ్చేతి జనాంతో
ద్వివిధో మతః |
స్వాజ్ఞనాంతిక మిత్యక్త్వా వాచ్యః పూర్వ
ప్రధాపరః || 32

కర్త ఏవమిత్యక్త్వా జ్ఞాప్యః పశ్చాత్సంగతేః |
సర్వై రాకర్తనీయార్థః శ్రావ్య ఇత్యభిధీయతే || 33
ఏతంప్రకాశ మి త్యక్త్వా తయారంతేప్రయో
జయేత్ |

— (శా. వ్యాఖ్య. పుటలు-22-23.)

[“అర్థస్త్యేకేన ... జనాంతశ్చాపవారితః” అను శ్లోకమునకు ముందు మాలవికాగ్ని మిత్రవ్యాఖ్యలో 'యథోక్తం వసంతరాజీయే' అనియున్నది (పుట. 26) కావున ఇది వసంతరాజీయములోనిదనుట స్పష్టము. పై శ్లోకములు ఇంచుమించుగా వరుస శ్లోకములు.

అందుచే ఇవి యెల్లవంత రాజీయము లోనివే అని
తలంచుట అసమంజసముకొడు]

* పరైరలక్ష్యవ్యాపారే కథితోఽర్థోఽపవారితః || 34

ఉ క్త్వాపా గపవార్యేతి పశ్చాదేసంప్రయోజయేత్ |

—(మల. అగ్ని. వ్యాఖ్య. పుట-26)

[కాకుంతులవ్యాఖ్యయందు లేని అపవారితలక్ష
ణము మాలవికొగ్గిమిత్రవ్యాఖ్యయందు కదు.
“అర్థ స్వీకేన...” అను వసంతరాజీయ శ్లోకము నుదా
హరించి, ‘అత్ర’ అని చెప్పి పై శ్లోకమును కాటాయ
వేము దుదాహరించెను. కావున, సందర్భమునుపట్టి ఇవి
యను వసంతరాజీయములోనిదే అనుట నిర్వివాదము.]

అంగిరసము, అంగరసములు

* ఏకోరసో భవే దంగీ వీరశృంగారయోర్ధ్వయోః || 35

అంగస్య శృంగరసాః సర్వభవేన్నీర్వహణోఽగుభృతః |

—(విక్ర. ఉర్య. వ్యాఖ్య. పుట. 42)

[‘తథావోక్తం వసంతరాజీయే’ అని ఈ శ్లోక
మునకు ముందుకలదు. కావున ఇది వసంతరాజీయము
లోనిదే.]

సంచారి భావములు

* ఇష్టార్థవిరహ-వ్యాధి-నిందాప-దావమాననైః || 36

దారిద్ర్య-తాడ-నాక్షేప-పరవృద్ధ్యవలూః నైః |

* నిచ్చోత్సవతిర్నూణాం నిర్వదోజీవితాదిభిః || 37

అంతర్బాహ్యోన్మథ్యాన నిశ్వాససావకమాననైః |

* దైన్యగద్గదైవదైన్య రభి నేయోభవేదయం || 38

* హర్షోమనస్సముల్లాసో గురుదేవమహీభుజామ్ |

(ప్రసాదాత్ప్రియసం గాచ్చ భవే దిష్టార్థ
లాభతః || 39

* ముఖనేత్ర ప్రసన్నత్వ ప్రియోక్తి పులకోద్గమైః |

దానత్యాగ పరీరంభై రభినయోభవే యం || 40

* ఇష్టాలాభా దిష్టనాకా దనిష్టప్రేక్ష్య దైన్యతః |

చిత్త నైకాగ్రతాచింతా...

.....స్వరణం చానుపస్మృతిః || 41

* సంతాపాచ్ఛాస నిశ్వాసా మాంద్య మింద్రియ

కర్మణాం |

అథోముఖత్వ మిత్యాలైన్య రభి నేయో భ

వేదయం || 42

* ఆనేజస్త్యంతు మనసోదైన్య మిత్యభిధీయతే |

మనః సంతాపదారిద్ర్య చింతాత్మక్యాదిభి

ర్భవేత్ || 43

* అంగనా మపి తైధిల్యం దేహసంస్కార వర్జనం |

అంచితం చ శిరస్తస్మిన్ననుభావాః

(ప్రకీర్తితాః || 44

(మల. అగ్ని. వ్యాఖ్య. పుట-28.)

[‘లేహం లక్షణము క్తం వసంతరాజీయే’ అని
చెప్పబడిన తరువాత పై శ్లోకము లన్నియును ఉదా
హృతములైనవి. ఇవి అన్నియును వసంతరాజీయము
లోనివనుట స్పష్టము.]

శృంగారావస్థలు

అభిలాషః స్పృహోరమ్యేదృష్టే వాలంబ సేఘతే |

జౌత్సుక్యస్వేదకోమాంచ హర్ష విస్మయ

సావ్యనైః || 45

చాపల స్తంభలజ్ఞాదైర్విరళభావైః సబోగ్యతే |

(శా. వ్యాఖ్య. పుటలు-17; 22)

మనస్సంయోగోఽయరాగేణ సతతం తద్విచింత

నమ్ || 46

(శా. వ్యాఖ్య. పుటలు-35, 36)

మనోరగః స్యాత్ సంకల్ప స్తత్సమాగమగోచరః |

మనోరథాశ్వాసవశా దంతః సాక్షాత్ప్రసీ

యతే || 47

దృఙ్మనఃసంగసంకల్ప ఇతికైశ్చిదుదీరితః |

—(శా. వ్యాఖ్య. పుట-40)

భవేద్గుణమతి సస్య రూపాదిగుణీర్తనమ్ || 48

—(శా. వ్యాఖ్య. పుట-50)

క్రియాద్యేషా మతః సస్యత్ర విద్యేషాభోగ్య

వస్తువు

(శా. వ్యాఖ్య. పుట-62)

మానత్యాగ స్తాపహాని రాత్సుక్యాతిశయో భవేత్ || 49

—(శా. వ్యాఖ్య. పుట-74)

అభిసారిక

* మదేనముది నేనాపి ప్రేరితా శిథిలత్రహా |

యోత్సుకాభిసరేత్కంతం సాధవేదభిసారికా || 50

* కులహం గణికాం(పేష్యం యధావైర్యవచేష్టితైః|
రాగతిశయసంపన్నాం వర్ణయేదభిసారికాం || 51

—(విక్ర. ఉర్వ. వ్యాఖ్య-పుట. 60)

[ఈ శ్లోకములను ముందు 'అభిసారికా లక్షణముక్తం వసంతరాజీయే యథా' అని కలదు. కావున ఇది వసంతరాజీయముగాని వసులు స్పష్టము. మొదటి శ్లోకమును శ్రీ వేంకటరావుగారు పెర్కొనియున్నాడు.]

వేశ్యానాయిక

వేశ్యాచే న్నాయికారాజ్ఞః సాదివ్యా స్యాన్మ
మానుషీ |

—(విక్ర. వ్యాఖ్య-పుట-18.)

[ఈ శ్లోకపాదమునకు ముందు 'యథోక్తం వసంతరాజీయే' అని కలదు. కావున ఇది వసంతరాజీయముగాని దనుట స్పష్టము. ఈ శ్లోకార్థమును సమర్థించు 'తిథాద భాంతయే' అని చెప్పి భిక్షుని నాట్యకాస్త్రమందిలి శ్లోకములను కొన్నింటిని కాటయవేముడు ఉదాహరించియున్నాడు.]

కుపితనాయికల ననునయించు

ను పా య ము లు

* సాహ్ను దా నేన భేదేన నత్యుపేక్షార సాంతరైః || 52
మానాపయం త సామపాయైః చడ్ఢిరాచరేత్ |

—(విక్ర. ఉర్వ. వ్యాఖ్య పుట 49)

ఈ శ్లోకమునకు ముందు 'యథోక్తం వసంతరాజీయే' అని కలదు. కావున ఇది వసంతరాజీయముగాని దనుట స్పష్టము.]

నృత్తారంభోచితావస్థానము

* ఆంగస్య చతురస్త్విం సమపాదాలతాకరా || 53
ఆరంభే సర్వవృతానా మేత త్సహస్య మిష్యతే |

—(మాల. అగ్ని. వ్యాఖ్య—పుట. 26)

[ఈ శ్లోకమునకు ముందు 'తిథాచోక్తం వసంతరాజీయే' అని కలదు. కావున ఇది వసంతరాజీయమందలిదే అనుట స్పష్టము.]

కపోత హస్తము

* కపోతః ప్రాంతసంశ్లేషా దన్యోన్యం సర్ప
కీర్తయోః || 54

—(శా. వ్యాఖ్య. పుట 144)

నైపథ్య భేదములు

(చతుర్విధా హార్యాభినయములు) —

పుస్తం ప్రవర్తితం నాశ్చేయ విసూనాద్రి వనాదిః ||
కుండలాది విభూషాంగరచనా న్వినులేపనమ్ || 55
సంజీవః పసుపక్ష్యాది ప్రాణినాం రూపధారణమ్ |

—(శా. వ్యాఖ్య-పుట. 3)

విషవేగములు

* వైవర్త్యం వేపగురూహః ఘోషః స్కంధస్య
భంజనం || 56

దుఃఖం బాహ్యం మృతిశ్చేతి విషవేగాః స్యురపక్షాః |

—(మాల. అగ్ని. వ్యాఖ్య-పుట. 69)

[ఈ శ్లోకమునకు ముందు 'విషవేగాస్త వసంతరాజీయే' కథితాః అని కలదు. కావున ఇది వసంతరాజీయమందలిదే.]

అధర భేదములు

* వివర్తితో వికాసేన విస్ఫులక్ష్మ నిరూహితః || 57

ఆయతో గోచితోన్మృతః సంపప్తశ్చ సమున్మతః |

* కంపితశ్చేతి నాన్యజ్ఞై రపగో దశేధామతః || 58
తత -

* ప్రసారితో విస్ఫుష్టాభ్యోఽనాదకే దర్శితార్పణః |
(శా. వ్యాఖ్య పుట - 185)

[ఈ శ్లోకములకు ముందు 'యథోక్తం వసంతరాజీయే' అని కలదు. కావున ఇది వసంతరాజీయమందలిదే.]

ధ్రువా భేదములు

* నూచనే పాత్రభేదానాం తత్స్వభావార్థ నూచనీ ||
యాగీతిః సా ధ్రువా తుల్యసం విధాన విశేషణే |

* ప్రావేశిక్యాక్షేపికీ చ తథా ప్రాసాదీకీ చ || 60
నైష్కామిక్యాంతరీచేతి తానాం లక్షణమువ్యతే |

* ప్రవేశ నూచకాదౌ తు ధ్రువా ప్రావేశికీయతా || 61
ప్రసంగముభ్యేఽన్యార్థస్యక్షేపాదాక్షేపికీయతా |

* ప్రాసాదీకీయ పాత్రాణాం వ్యాకులానాం ప్రసా
దనాత్ || 62

నిష్కాగ్రము నూచికాయాంతే ధ్రువా నైష్కాగ్రమికీ
భవేత్ |

* విషాదే విస్మృతాక్రోధే ప్రమాదే సంధిమే మతః || 63

కోవప్రచ్ఛాననాదౌ చ గీయతే యాతు సాంతరీ

—(ప్రబోధ. చం. వ్యాఖ్య-పుట-101)

['తస్మాత్ కం వసంతరాజీయే' అని పేర్కొని పైశ్లోకములను గోపమంత్ర ఉదాహరించెను. కావున, ఇది వసంతరాజీయమందలివే అనుట స్పష్టము. కాకుంటల వ్యాఖ్యలో కూడ కాటయ వేము డీ శ్లోకముల నుదాహరించెను. (పుట-112) కాని, అచ్చట 'యస్మాత్ కం' అనిమాత్రమే కలదు. ఇది పొరపాటు. ఈ రెండింటికీ పాఠభేదములుకూడ నున్నవి. కాటయ వేముని పాఠమునే పరిత్యజించినిగా గ్రహించుట సమంజసమును. ఈ శ్లోకములను శ్రీ నిడువవోలు వేంకటరావు గారు పేర్కొనియున్నారు.]

కార్య వస్త్రాలు

ఆరంభమున్న ప్రాప్త్యాకాశాయతాస్త్రీ ఫలాగమాః॥ 64

ఔత్సుక్య మాత్ర మారంభః ఫలభాయ భూయసే।

—(కా. వ్యాఖ్య. పుట-17)

ప్రయత్నస్తు ఫలప్రాప్తౌ ప్రవర్తన ముపాయతః॥ 65

—(కా. వ్యాఖ్య. పుట. 48)

ఉపాయాపాయశంకాభ్యాం ప్రాప్త్యాకా కార్య సంభవః।

—(కా. వ్యాఖ్య. పుట. 82)

అర్హస్యాభావతః ప్రాప్తి ర్నియతాస్త్రీః సునిశ్చితా॥ 66

—(కా. వ్యాఖ్య. పుట. 158)

అర్థ ప్రకృతులు

స్తాశోద్దిప్తః కార్యహేతో ర్బీజం విస్తార్య నేకధా।

—(కా. వ్యాఖ్య. పుట. 15)

వస్తునః సతివిచ్ఛేదే బిందు రచ్ఛేద కారణమ్॥ 67

—(కా. వ్యాఖ్య. పుట-86; 79)

పతాకా సంభవే బీజం బిందువా విన్యసే త్సుధీః।

—(కా. వ్యాఖ్య. పుట-84)

ః థాంతర ప్రసంగేన ప్రకరీ స్యాత్ ప్రవేశభాక॥ 68

—(కా. వ్యాఖ్య. పుట-141)

కార్యం త్రివర్గ ప్రయృద్ధమేకా నేకానుబంధి చ।

—(కా. వ్యాఖ్య. పుట-198)

ముఖసంధ్యంగ లక్షణములు

[సంధి, సంధ్యంగ లక్షణముల నెల్ల కాకుంటల వ్యాఖ్యనుండియే గ్రహించితిని. లక్షణముల చివర

కుంఠితరణములందు పుటల సంఖ్యల నొసంగి యున్నాను.]

బీజన్యాస ముపక్షేపః (పుట 19), తద్బాహుల్యం పరిక్రియా (పుట 19)॥ 69

తస్యదాగ్ధ్యం పరిన్యాసః (పుట 25), గుణజ్ఞానా ద్విభా భావమ్ (పుట 25)।

యుక్తః సంకయితార్థస్య నిర్ణయః పరిక్షీర్తిః (పుట 28)॥ 70

ఆర్థానా మానుకూలేన సుఖాస్త్రీః ప్రాప్తి రిష్యతే (పుట 38)।

యద్బీజస్యానుసంధానం తత్సమాధాన విష్యతే పుట 35॥ 71

సుఖదుఃఖ విధానం య ద్విధానం పరిక్షీర్తితమ్ (పుట 27)।

పరిభావ ఇతి ప్రామా ర్థ్యతార్థస్య దర్శనమ్ (పుట 27)॥ 72

ఉద్బేదః సపరిష్లేయో యత్తు గూఢ్యా భేదనమ్ (పుట 28)।

కరణం ప్రకృతారంభః (పుట 30), భేదః ప్రాప్తా నానా భవేత్ (పుట 30)॥ 73

సంధ్యంగక్రమత్యాగము—

యథోచితం ప్రయోగః స్వాదంగానాం సక్రమా మతః (పుట 25)।

ప్రతిముఖ సంధిలక్షణము—

లక్ష్మ్యలక్ష్మ్యస్తనుద్భేదో యత్ర ప్రతిముఖంతు తత్ (పుట 48)॥ 74

ప్రతిముఖ సంధ్యంగములు-13

విలాసః-పరిసర్వశ్చ-విధూతం-శిమ-సర్వజీ।

సర్వద్యుతిః-ప్రగమనం-నిరోధః-పర్యుపాసనమ్॥ 75

వజ్రం-పుష్పం-పరిన్యాసో-వృషం-హర ఇతిభిషి (పుట 48)

ప్రతిముఖసంధ్యంగ లక్షణములు

ఇష్టార్థవిషయో మోహో విలాస ఇతిమన్యతే (పుట 50)॥ 76

పరిసర్వ ఇతి ప్రామా ర్థ్యస్త వస్త్రస్యసర్వణమ్ (పుట 62)

విధూతమా ర్తిః (పుట 62) తచ్ఛాంతిః శిమ ఇతిభిషి (పుట 67)॥ 77

పరిహాసవచో నర్మయవోచి ముదీరితిమ్ (పుట 51) |
దోషప్రచ్ఛాదనార్థంతు వచో నర్మగుణి ర్మతా

(పుట 51) 78

యథోత్తర కృతాంవాద మాహుః ప్రగమనం బుధాః
(పుట 78) |

నిరోధోహి నిరోధః స్యాత్ (పుట 76), సాంత్వ్యవం
పశ్యపాసనమ్ (పుట 72) || 79

వజ్రం ప్రత్యక్షనిష్కరం (పుట 62), పుష్పంబిశేష
వద్యాకృత్ (పుట 64) |

ఉపపత్తియుతంవాక్యముపన్యాసం ప్రదత్తు తే
(పుట 72) 80

బహుపాత్ర సమాహారో వర్త సంగ్రహః... (పుట 78) |

గర్భసంధి లక్షణము

సగోభ దృష్టనిష్టస్య యత్ర బిజస్య మార్గణమ్ |
(పుట. 88) 81

గర్భసంధ్యంగములు 12

అధూతావరణం, మార్గో-యా-పోదావరణ-క్రమాః
సంగ్రహ-శ్చానుమానంచ-తోట-కాధిబలే అపి || 12
ఉద్వేగ — సంధి — మాతృపా — ద్వాదశాంగాని
తస్యైవ (పుట 84) |

గర్భసంధ్యంగ లక్షణములు

అధూతావరణం ప్రాహుః కపటోపాయకల్పనమ్
(పుట. 90) || 83

తత్త్వైర్థికథనం మార్గః (పుట. 91), యాపం వితర్కక
ద్వాక్యం (పుట. 117) |

* ఉత్కర్షణేణాన్వితంవాక్య ముదావరణ మిష్యతే
(పుట. 120) || 84.

చింత్యమావార్థ సంప్రాప్తిః క్రమ ఇత్యభిధీయతే
(పుట. 95) |

సంగ్రహః సామదావాభ్యాం విశేకరణ ముచ్యతే
(పుట. 105) || 85

ఉహాశ్చ లింగతః సమ్యగనుమాన మితి స్మృతమ్
(పుట. 99) |

సంరంభవచనం యత్తు తత్తోటక ముదీరితిమ్ (పుట.
125) || 86

వచనాదిబలమ్ (పుట-128), కీర్తియన్యకారితే
పుట. 131) |

శింకాత్రాసా సంధిమా ద్వా (పుట. 124), అతే
పాబిజయోజనమ్ (పుట. 134) || 87

(ఉత్కర్షణేణాన్వితం వాక్యముదావరణ
విషయతే అనెడి పై ఉదాహరణ లక్షణమునకు ముంగు
'యథోక్తం వసంతిరాజీయే' అని కలగు. పై శ్లోకము
లన్నియును వరుసశ్లోకములు. వీనిలోని ఒకపాదము
వసంతిరాజీయములోని దై న పృథు తక్కినవి
కూడ వసంతిరాజీయములోనివే అని తలంచుట
అసమంజసము కావలగు. అన్ని చోట్లను ఇట్లు లేక
పొవుటకు కారణము లేఖకుల పారపాటు కావచ్చును;
లేదా మాటమాటికిని 'యథోక్తం వసంతిరాజీయే'
అనుచు వ్రాయుటకు విజముగా కౌటయుపేముడే
బద్ధికించి ఉండవచ్చును జ్ఞాపకార్థము. అచ్చటచ్చట
మాత్రము వసంతిరాజీయమును పేర్కొనెని, తలం
చుట సమంజస మగును ఇంతకును వసంతిరాజీయ
మార్గము ననుసరించు తాను వ్యాఖ్యానించుచుంటిని
మొదటనే చెప్పిపాడుగదా.

మాటమాటికిని 'వసంతిరాజీయమునుండి' అని
వ్రాయుటకు లేఖకులుకూడ బద్ధికించి యుండురనుటలో
సందేహము లేదు. వారు కొన్ని శ్లోకపాదములనే
వదిలివేయుట 'ఉద్ఘాత్యక్' విషయమున గుర్తించి
యున్నాము.

కావున సంధి. సంస్యంగ నిర్వచనము లన్ని
యును వసంతిరాజీయములోనివే అని తలంచు
చున్నాను.

విమర్శసంధి లక్షణము

యత్ర వమృశ్యతే మోహో ద్వ్యవసాద్వా
విలోభనాత్ |
గర్భ నిర్భిన్న బీజార్థః సోఽకమర్క ఇతి
స్మృతిః (పుట. 158) || 88

విమర్శ సంధ్యంగములు 13

అపవాదశ్చ-సంశేటో-విద్రవ-ద్రవ-శ్చ క్షయః |
ద్యుతిః-ప్రసంగ-శ్చలనం-వ్యవసాయో-
నిరోధనమ్ || 89
ప్రరోచనం-విదలనం-మాధానం చ త్రయోదశః
(పుట. 153) |

విమర్శ సంధ్యంగ లక్షణములు
అపవాదస్తు దోషాణా మద్భావన ముదీర్యతే
(పుట 152)|| 90
సంధ్యః సహ విజ్ఞేయో యద్దోషపరుషంపదః
(పుట 172)||
విదవః కథ్యతే బంధువశసంతాడనాదికః
(పుట 171)|| 91
ప్రపంచ ఇత్యుచ్యతే తత్ జైస్తిరస్కాకోమహాత్మనామ్
(పుట 172)||
విశేషశబ్దవాగ్భాషః (పుట 178) తత్త్వనోద్యజనే
ద్యుతిః (పుట 163)|| 92
గురుకీర్తనం ప్రపంచః (పుట 174) ధన్వం
స్వాద్యాద్యజ కల్పితమ్ (పుట 175)||
త్యగసాయః స్వకీర్తనః (పుట 178) సంరంభాద్యా
విరోధామ్ (పుట 171)|| 93
యథా ప్రదర్శనా ద్భావిదర్శనం పాప్రరోచనా
(పుట 169)||
వికత్తివాద్యచలనమ్ (పుట 172) ఆధానం కార్య
సంగ్రహః (పుట 174) || 94

నిర్వహణ సంధిలక్షణము

భీజంతో ముఖాద్యర్థః విప్రకీర్తా యథా యథా |
ఏకార్థ్య ముపసీయంతే యత్ర నిర్వహణం హితత్
(పుట 184) 95

నిర్వహణ సంధ్యంగములు—14

సంధి-ర్విరోధో-గ్రథనం-విద్వయః-పరిభాషణమ్ |
ప్రపా-దానంద-సమయా-కృతి-ర్పా-య్యస
గూహనే || 96
పూర్వభా-గోపసంహారే-ప్రశస్తిశ్చ చతుర్థశ్చ
(పుట. 184) |

నిర్వహణ సంధ్యంగ లక్షణములు

సంధిస్తు బీజోపగమనం (పుట. 184), కార్య
స్వేయో విరోధఃస్యాత్ (పుట. 188)|| 97
గ్రథనం సంనిబంధనం (పుట 189), అనుభూతార్థ
కథనం విద్వయః (పుట. 189) |
పరిభాషా విరోధబద్ధః (పుట 191), ప్రపాదః
పర్యవసానమ్ (పుట. 195)|| 98

ఇహార్థసిద్ధి రాసందః (పుట. 197), సమయో దుఃఖ
నిరమః (పుట. 195) |
స్థిరీకరణ మ్మస్య లబ్ధస్య కృతిరిద్యుతే
(పుట. 201)|| 99
బహుమానాది సంప్రాప్తి ర్భాషేతి పరికీర్తితా
(పుట. 202) |
అదృశ్యతార్థస్య సంప్రాప్తి రుపగూహన మ్యుతే
(పుట 190)|| 100
పూర్వభావః సవిజ్ఞేయో యత్తు కార్యోప్రదర్శనమ్
(పుట 192)||
విరాప్తే రుపసంహారః (పుట. 203), ప్రశస్తిః శుభ
శింసనమ్ (పుట. 204)|| 101

ఒంటిబ్రాహ్మణుని శకునము

* ధృతాతపత్రః శుభశుక్లవాసాః
పుష్పార్చిత శ్చిందిన చర్మితాంగః |
విషః కీభావాన్ కృత భోజనశ్చ
దదాతిచ్చిచ్ఛః పథిసర్వసిద్ధిమ్ || 102

—(కుమారస్వామి ప్ర. దు. వ్యాఖ్య పుట. 173)

[ఈ శ్లోకమునకు ముందు 'వసంతర జీయే 2
ప్ర్యక్తిమ్' అని కలదు. ఇదియును వసంతరాజీయ
సంబంధితే అనుట స్పష్టము. దీనిని శ్రీ వెంకటరావు
గారు పేర్కొనివారు.]

ఇంతవఱకును మొత్తం 102 శ్లోకములను, సరిగా
చెప్పవలెనన్నచో 204 శ్లోక పాదములను, ఉదాహ
రించియున్నాను. వీనిలో వసంతరాజీయమునందలివని
స్పష్టముగా చెప్పబడిన శ్లోకములు 82; శ్లోకపాద
ములు 6. (కాగా మొత్తము శ్లోకపాదములు 70.
ఈ శ్లోకములకు, శ్లోకపాదములకును 'క' ఇట్టి గుర్తును
పెట్టియున్నాను)

వైవ పేర్కొనిన కారణములను పటి వైశ్లోకము
లన్నియును వసంత రాజీయమునందలివే యని నిస్సం
శయముగా చెప్పవచ్చును. ఈ వా ప్రతిపాదనమునకు
సహృదయులే ప్రమాణము. మాలినికొన్ని మిత్రవ్యాఖ్య
యందును, విక్రమార్వకీయ వ్యాఖ్యయందును పేరు
చెప్పకయే పేర్కొనబడిన లక్షణ శ్లోకము
లింకను అనేకములు కలవు. వానిని ఇంకను పరిశీలించ
వలసి యున్నది.

వ స ం త రా జీ య ము

తెలుగుదేశపు నాలుగు మూలలను సరిగా గాలిం చినచో 'వసంత రాజీయము'యొక్క వాతప్రతులు తప్పక లభింపగలవని ఆశించుచున్నాను. అవకాశము లున్నవారికి ఆసక్తిలేదు, ఆసక్తి కలవారికి అవకాశ ములులేవు. ఇదీ శేటి పరిస్థితి. లభించని వసంత రాజీ- యము మాట ఎట్లున్నను, లభించిన కొటయవేయుని వ్యాఖ్యలనైనను నిర్దుష్టముగా పరిష్కరించి ప్రక టించుటకు తెలుగుదేశమున ప్రయత్నమే జరుగలేదు. ఇంక జాయపసేనాపతి 'స్మృతిరత్నాభి' ఇంతవఱకును అముద్రితముగానే ఉండుట ఆంధ్రుల కనమానము. సహృదయులు డా. వి. రాఘవన్ గారు దీని సంపాద

కత్వమును వహించి, జూలై, 1986 లో సుమారు 200 పేజీలను ముద్రించినాడు. కాని, ఇది శేటివఱకును ప్రకటితము కాలేదు; ఏమైనదో తెలియదు. తెలుగువారికి గర్వకారణములైన ఇట్టి అయూర్వేదగ్రంథములను వెలుగులోనికి తెచ్చుటకు పూనుకొనుట సహృదయులైన పెద్దల, ముఖ్యముగా సాహిత్య, సంగీతవాటక అకాడమీలలోని కవి, పండి తుల కనిసహాయము. ఈ వ్యాసమును చదివి సలహాల నొసంగిన శ్రీ మాన్ ఎన్. టి. రామానుజాచార్యుల గారికి కృతజ్ఞుడను.

అంతర్వాహిని

‘హిత శ్రీ’

* గత సంచిక తరవాయి *

4

వాకిటో జట్కా బండి ఆగిన చప్పుడు విని గోపీ పరుగునొచ్చి గేటుతలుపు తీసి సంతోషంగా కేక పెట్టాడు.

“అన్నయ్యోచ్చాపహ్లా.”

విశ్వం చిరునవ్వుతో వాడివైపు చూసి “ఏరా గోపీ, కులాసాగా ఉన్నావా?” అన్నాడు.

గోపీ తల ఆడించాడు. వసండాలోకి విశ్వం వచ్చేసరికి వరసగా అందరూ ఇంట్లోంచి బయటికి వచ్చి వచ్చారు.

“ఏరా విశ్వం, పరీక్ష లన్నీ బాగా రాకావా?” అన్నాడు రంగవఠంగారు.

“అ: సెకండ్ క్లాస్ తప్పక వస్తుంది.”

“అజమిటిరా, అలా సగమైపోయావు? పాడు పరీక్షలు.” అంది విశ్వం తల్లి.

“ఇంక పరీక్షల గొడవ లేదుగా.” అంది పద్మ.

“ఓహో! పరీక్షల తప్పుకారా? నీతో పోటీ పోటీ వైవా హిందీ పరీక్షలకి కూచోకుండా ఉంటావా?”

“హిందీ పరీక్షలకి లేకపోతే డ్రాయింగ్ పరీక్ష లకికూడా కూచో, వాడేం పోయింది మగ్గు?”

“థాంక్స్, పరీక్ష వన్ ఇచ్చావుగదా.”

చిరునవ్వుతో లోపలికి వచ్చాడు విశ్వం. హాల్లో క్రినివాసరావు రేడియో వింటూ కూర్చున్నాడు.

“ఓ. డాక్టరుగారా! నమస్తే.”

“కూర్చోవోయ్ విశ్వం.” వాల్యాం తగ్గిస్తూ అన్నాడు క్రినివాసరావు.

మా ఇంట్లో మాకు నవ్వు మర్యాద చెయ్యకక్క లేదులే.”

“ఎవరిల్లయితే ఏం, బంధువు బంధువే.”

“డాక్టర్ గారికి మందులసంగతికంటే మర్యాదల సంగతి బాగా తెలుసలే ఉంది.”

“మన తెలుగుదేశంలో కొత్తగా పెళ్ళయిన వాడికి ముందు ముఖ్యంగా తెలిసేది అదేగా!”

ఇద్దరూ నవ్వాడు.

“పండ్లకి రాకటానికి కిలుండేడేమో నని రాకావుటగా. ఎలా విలయింది?”

“పండ్లకి రాకపోతే చాలా నష్టపడాలి సాస్తుందిని చుట్టపక్కలు సలహా ఇచ్చాల్లే—అందువల్ల విలయింది.” అన్నాడు క్రినివాసరావు ఓరగా పద్మ వైపుచూసి. పద్మ ఇనేమో వినబట్టు దొంగ వేషం వేసి లోపలికి జారుకుంది.

“ఏమిటి గిరాకీ?” అన్నాడు విశ్వం నవ్వుతూ.

“గ్లాస్కోపం చెల్లూ మొదలైనవి పండ్ల తప్పించి మరీ వచ్చావు. ఏమిటో కాంగం?”

విశ్వం జరిగిన సంగతి చెప్పాడు. ఇంతలోకే గోపీ వచ్చి “అన్నయ్యా, స్నానంచేసి వస్తే ఆమ్మ కాఫీ ఇస్తుందట.” అన్నాడు. “రేడియో వింటున్నట్టున్నావు. నిన్ను ఇబ్బంది పెట్టనులే. కానేపాగి పునర్దర్శనం చేసుకుంటాను.” అని విశ్వం లేచివెళ్ళు న్నాడు. “నేనూ అలా కాఫీపు బయటికి వెళ్లిస్తాలే. మధ్యాహ్నం తీరిగ్గా ఒకళ్ళ నొకళ్ళిం విసిగించుకోవచ్చు” అని క్రినివాసరావు బయటికి నడిచాడు.

విశ్వం స్నానంచేసి, కాఫీ తాగి పేపర్ ముందే సుకుని వార్తల కీర్తకలు చూస్తున్నాడు. గోపీ అతనికి దగ్గిలోనే చాపవేసుకు కూర్చుని లెక్కలు చేసుకుంటున్నాడు.

“గోపీ, బావేరీ?”

పద్మ కంఠం విని విశ్వం తలెత్తాడు.

అంతర్వాహిని

“బయటికి వెళ్లాడు” చెప్పాడు గోపీ.

“ఎందుకూ?”

“ఏమో?”

“ఏమో” ఏమిటా? ఏమైనా కొవలేమో,
‘నేను తెచ్చిపెడతానులే బావా’ అనకూడదా? ధర్మ
భారం చదువుకున్నావు గాని.....”

“అయితే బావ అంత చదువుకున్నాడు కదా,
అడుక్కుండా తినే చెప్పకూడదా ఏమిటక్కయ్యా?”

గోపీ ఎదుగు ప్రశ్నకి విశ్వాసం కనపర్చింది.

“డాక్టర్ గారికి కోపం వచ్చింది” అన్నాడతను.

“కోపమా!” అంది పద్మ తెల్లబోయి.

“అవును అంటే ఆగ్రహం.”

“ఎందుకూ?” కొంచెం బెనగుగా అంది.

“కాఫీ ఇవ్వలేదని.”

“ఎందుకీవ్వలేదు, నెనేగా ఇచ్చిన దాన్ని.”

“అయితే ఏమీ లోచక ఇంకోసారి కాఫీ తాగి
రావటానికి బజారుకి వెళ్లిఉంటాడు.”

పద్మ గ్రహించింది.

“వేరొకరో మేనా. నిజమేమోనని చూపు
పోయాను.”

“ఎందుకంతభయం?”

“భయం నేనికీ?”

“మరి మాడిలిపోయానన్నా వేం?”

“మాటవరసకి అన్నాను.”

“దాస్తావేం? పద్మా, నిజం చెప్పాలంటే ఈ ఆడ
వాళ్ళకి బుద్ధిలేదు. మొదట మొదట నేర్పుతారు. తర
వాతి ఏమమేకై ఊరుకుంటుంది. ప్రతి చిన్నదానికి
భర్తగారికి కోపం వస్తుందేమోనని బెంగపడిపోతారు.
చివరికి అదే ఖానుమైపోతుంది. ముందు జాగ్రత్తకి
చెబుతున్నాను. పూర్వపుశోజాలు పోయాయి. ఈ
రోజుల్లో కావాలిసింది అన్నిరంగాల్లో అందరికీ సమాన
హక్కులు. సమతారాజ్యస్థాపన జరగాలంటే ఎవరి
హక్కులు వాళ్ళు తెలుసుకుని అవి సిద్ధించేవరకూ విశ్ర
మించకూడదు. ఈ చివరిమాటలు నాచికొవులే. ఇదిగో,
ఈ మూల మహిళా మహోదయసంఘ వార్షిక సభలో
ప్రసంగవిశేషాలు చూడు.”

గంభీరంగా ప్రారంభించి వ్యంగ్యోక్తితో
ముగించిన విశ్వంవైపు బిత్తరబోయి చూసింది పద్మ.

“ఏమిటన్నయ్యా నీ గోడవ, భలేవాడివిలే”
అనేసి ఆమె మేడ మీదికి వెళ్ళిపోయింది.

గోపీ ఈ గోడవ పట్టించుకున్నట్టులేదు. వాడు
పెదవులు పెరిగించి కలుగజేసి కొంచెం పెట్టుకుని దీర్ఘాల్లో
చనా తత్పరుడై ఉన్నాడు. ఆ భంగిమ చూసి విశ్వం
అడిగాడు.

“ఏమిటా గోపీ ఆ ఆలోచన?”

గోపీ ఆ ప్రశ్నకి ఆలోచన నించి తేగతుని విశ్వం
వైపు చూసి అన్నాడు.

“x విజవ తప్పిందన్నయ్యా.”

“ఏది ఇలా లే.”

గోపీ దగ్గరికొచ్చి లెక్కచేసిన పుస్తకం విశ్వాసం
కెచ్చాడు.

“గొటితో పోయేదానికి గొట్టలి జీనికీ? ఈ
లెక్క x పద్ధతిలో చెయ్యక్కర్లేదు. కొన్ని ఖరీదు
100 అనుకో చిటికెలమీద వచ్చేస్తుంది ఆన్సర్.”

గోపీ అనుమానంగా విశ్వంవైపు చూశాడు.

“మా మేష్టరుగారు x పద్ధతిలో చెయ్యమని
చెప్పారే!”

“అయినెవరో గాని ముక్కు చూపించడంలే
తలవెనకనించి చెయ్యి పోనిచ్చి చూపించేట్లు వ్నాడే.”

గోపీకి కొంచెం నవ్వుచ్చింది.

“రంగారావు మాష్టరుగారన్నయ్యా”

“ఏ రంగారావు?”

“నీ స్నేహితుడేటగా.”

విశ్వం కొంచెం ముఖం చిట్టించి “ఓహో,
వాడా!” అన్నాడు.

“రంగారావు మాష్టరుగారు నిన్ను చాలాపాల్లు
అడిగారు.”

“నా క్లాసుమేలేలే.”

“అయినకి లెక్కలు బాగా వోయ్య. బలేబాగా
చెప్తారుమాడా.”

“సరేలే. నేను చెప్పినట్లు ఈ లెక్క చెయ్యి.”
అయిదంగా పుస్తకంవైపు చూశాడు గోపీ.

“ఏమిటా నీ సందేహం? నేను మీ మాష్టరు
కంటే అయిదు క్లాసులు ఎక్కువ చదివాను, తెలుసా?”
అన్నాడు విశ్వం.

గోపీకి ఆశ్చర్యం వేసింది. అన్నయ్య అబద్ధం చెబుతున్నాడని అతనునుకోలేదుగాని ఆ విషయం అతనికి నమ్మకం కలిగిందిగా కనపించలేదు. ఆ పని మనసుకీ చదువులకీ తేడాలు తెలియవు మానగలుగు నునా యాసంగా బోధమీద లెక్కలు చేసిస్తుంటే అదో విధమైన అభిమాన పూర్వకమైన గొప్ప అభిప్రాయం అయినమీద గోపీకి ఏర్పడ్డది.

తను చెప్పిన పద్ధతిలో లెక్కలూ చేయాలూ వివరించి ఆ ప్రకారం చేసి చూస్తే గరికి చూపించమని చెప్పి పాఠమీదికి వెళ్లాడు విశ్వం.

వాకిలి తెరకి కాబోలు తెల్లటి ఉద్దమీద రంగు దారాల్లోకుడుతూ పండిరియించమీద కూర్చుండి పద్యం.

“ఏమిటి పద్యం ఆ డిజైన్?”

“పద్యం వెనక్కి తిగిచూసి, కేళాచిత్రాన్ని చూపిస్తూ ‘మామిడిచెట్టుమీద కోయిల’ అంది. ఆ బొమ్మ తీర్చుతూ చూసి అన్నాడు విశ్వం.

“కేళాచెట్టుమీది కాకకదూ?”

“కాదు. సరిగా చూడు” అంది పద్య అమాయకంగా.

“మరి ఆ మాటలు కింద రాయలేదే?”

“ఎందుకూ?”

“లేకపోతే ఎలా తెలుస్తుంది?”

విశ్వం కళ్ళలోకి చూసింది పద్యం. అతను నవ్వుపుకుంటున్నాడు. అప్పటికి తెలిసింది దామెకి అతని మాటల్లోని వ్యంగ్యం.

“పోదూ గోడల?” అంది విసుగ్గా.

“ఎవరిదీ మహాత్మిర శిల్పం?”

“నేనే వేకాలే.”

“నువ్వా?”

అటువంటి పొరపాటు పని పద్య ఎప్పుడూ చెయ్యదని అతనికి బాగా నమ్మకం ఉంది. డిజైన్లకి కార్పస్ కాపీలు తియ్యటానికి వైశ్ణవులు ఆమె ఊహకి అతీతం. ఆలోచించగా విశ్వానికి అకస్మాత్తుగా తట్టింది.

“ఓ, డాక్టరుగారి చిత్రకళానైపుణ్యం కాబోలు. అవునా?”

“కాదులే” అంది పద్యం.

“నాకు తెలుసులే.”

“తెలిస్తే సరే. పన్ను పనిచేసుకోసీ.”

దృఢపడిపోయింది అతని అనుమానం. చూస్తూ చూస్తూ పద్య శ్రమంతా బూడిదలో పోసిన పన్నీరు కానివ్వటం అతని కిష్టంలేదు.

“ఫస్టుక్లాసుయిన బొమ్మ చేసు వేసిపెడతాలే. పాపం డాక్టరుగార్ని ఎందుకు అవస్థ పెట్టావు?” అని పద్య సమాధానంకోసం కూడా ఎదురు చూడకుండా ఆమె చేతిలో క్రేంలాక్కుని, గుడ్ల సరిచేసి తనకీ చిరపంచితమైన కేళాచిత్రం ‘మామిడిచెట్టుమీద కోయిల’ త్వరత్వరగా గీశాడు.

“ఎలా ఉంది?”

“ఎన్ని సార్లు వేసినా అదేగా?”

తెల్లబోయాడు విశ్వం. “ఏలేమాత్రం?” అన్నాడు.

“సరేలే, ఇలా ఇప్పు” అంది పద్యం.

“సరైన రంగుదారాలతో కుడిలే ఫస్టుగా ఉంటుంది. డాక్టర్ మాడిలిపోవాలిసిందే” అని వెనక్కి తిరిగి వెళ్ళి బోటా గదిలోని నిలువుబద్దంలో చూసుకుని అదిరిపడి పద్య వైపుగిరిగి “ఇదేమిటి పద్మోయ్, ఈ పద్మోమిద్ కేతాబ్త అలంకారం?” అన్నాడు. అదేమిటోనని పద్యం వెనక్కి చూసింది. నిలువుబద్దం చూపించాడు విశ్వం. అది పూర్వం గోడకి జేరగిలవేసి ఉండేది. ఇప్పుడు గోడ నించి ముందుకు వంగి ఉండటంచూసి విశ్వం ఆశ్చర్యపోయాడు. వెంటనే దాన్ని మళ్ళీ వెనక్కి స్థితిలో ఉంచటానికి ప్రయత్నించసాగాడు.

“హెయిర్ కటింగ్ సెలూన్లోలాగా గోడకి జేరవెయ్యటం మేమిటి? అలా ముందుకి ఉంటేనే బాగుంటుంది.” అంది పద్యం విసుగ్గా.

అద్దం అలా వదిలేసి ఆశ్చర్యంగా విశ్వం పద్య ముఖంలోకి చూశాడు.

“హెయిర్ కటింగ్ సెలూన్? అక్కడ ఎలా ఉంటుందో నీకేం తెలుసు?”

పద్య మాట్లాడలేదు. వెంటనే విశ్వానికి అర్థమైంది. ఇది డాక్టర్ గారి అభిరుచికాబోలు. అభిప్రాయాలు ఆడవాళ్ళు ఎంత త్వరలో మార్చుకుంటారు.

మరేమీ మాట్లాడకుండా విశ్వం మేడదిగి హాల్లోకి వచ్చాడు. గోపీ అక్కడలేడు. పుస్తకాలు మాత్రం చాపమీదనే ఉన్నాయి. లెక్క ఎలా చేశాడో చూడాలని పుస్తకం తెరిచాడు విశ్వం. అతని ఆశ్చర్యానికి మేరలేదు. ఆ లెక్క x పద్ధతిలోనే మళ్ళీ చెయ్యబడి ఉంది. తను చేసి చూపించిన సమూహాకోసం పుస్తకంలో వెతికాడు విశ్వం. అదెక్కడా కనిపించలేదు. విశ్వం కిటికీలోంచి బయటికి చూశాడు. ఓమూల ఓ కాగితం ఉండకనిపించింది అది చూడగానే విశ్వానికి నవ్వుచ్చింది. “ఓరి వెళవా!” అనుకున్నాడు. ఈ విషయం పద్మకికూడా చెప్పి ఆమెని పొట్ట చక్కలయ్యే నవ్వించాలనుకున్నాడు. నిరాసరి మేడమీదికి వెళ్ళాడు.

పద్మ అల్లికపని చేస్తూనే ఉంది. విశ్వం తొంగి చూశాడు. అది తను వేసి ఇచ్చిన బొమ్మకాదు. పద్మ అంతికిపూర్వం కుట్టబానికి ప్రారంభించిన చిత్రం. విశ్వం బుర్ర గొక్కున్నాడు. ఏంమనుషులు పీల్చి దియ? విచక్షణాజ్ఞానం ఉపయోగించలేం? యుక్త మేమిటా తెలుసుకోవటం కూడా ఇష్టం ఉన్నట్టు లేదు. మాటిమాటికి ఆశ్చర్యభావం తనవంతపుతోంది. ఇంతకీ మనుషుల భావాలు చిత్రమైనవి.

విశ్వం పద్మతో మాట్లాడకుండానే వెనక్కి తిరిగి మేడదిగి మళ్ళీ హాల్లోకి వచ్చేశాడు. అక్కడ రంగనాథం గారు కూర్చుని వున్నారు. విశ్వాన్ని చూడగానే ఆయన అన్నాడు.

“ఒక విశ్వం, బావ రేపు వెడతానంటున్నాడు సాయంత్రం బజాగుకివెళ్లి ఖరీదైన మంచి నూటింగ్ క్లాత్ సెలెక్ట్ చేసి తీసుకువస్తావా? అతనికి మరీ మొహమాటం. పాపుకి వెళ్లినట్టింది చూడమంటే ఒప్పుకోడు. నువ్వే వెళ్లి ఆ పనేదో చూడు కాస్త.”

“అలాగే నాన్నా.” అన్నాడు విశ్వం.

5

“కాలం సాగిపోతోంది. పనులు జరిగిపోతున్నాయి. గుమాస్తాలు రాస్తున్నారు. రైతులు పొలం దున్నుతున్నారు. పంట పండిస్తున్నారు. శ్రామికులు శ్రమించి స్వేదజలం వర్షిస్తున్నారు. పెద్ద ఉద్యోగులు హుంకరిస్తున్నారు. ఫ్యాక్టరీల గొట్టాలు పొగ విడుస్తున్నాయి. మంత్రులు తిరుగుతున్నారు. నాయకులు అరుస్తున్నారు. విద్యార్థులు పుస్తకాలు తిరిగే

స్తున్నారు. పండిన ధాన్యం ఎక్కడో ఉడుకుతూనే ఉంది. ఇలా పనులు జరిగిపోతూనే ఉన్నాయి. కాలం గడుస్తూనే ఉంటుంది. కాలమునం చూడగలిగినవాళ్లు చూస్తూనే ఉంటున్నారు. లేనివాళ్లు నిర్లక్ష్యంగా కళ్ళు మూసుకుంటూనే ఉన్నారు. ప్రపంచంలో పుట్టి పెరిగిన ప్రతివాడూ ఏదో పనిచేస్తూనే ఉన్నాడు.

నవీ కశ్మీత్ ఊణ మసీదా తివృత్త్యకర్తృత్వత్

కార్యలే హ్యవళిః కర్మ సర్వః ప్రకృతిజైరుజైః

అన్నాడు గీతా కాగడు.

కాని ప్రతిపనీ మనిషి అభ్యున్నతికే జరగటం లేదు. మనిషి ఇంకా గొప్పగా బతికటానికి ఉపకరించే పనుల్ని కాలం చొంగిలిస్తోంది. నాటికి బగులు మనిషిని కిందికి లాగే పనుల్ని కాలం ఇప్పుడు మనకిస్తోంది.

కాలం వెనక్కి తిరగను. చేసిన పనుల్ని చెరపలేము. ఊణఊణమూ జీవితం ఖర్చయిపోతోంది. తక్షణము జరగాలనిన పని విమంలే, మానవజీవిత ప్రమాణాన్ని అన్నిరంగాలలో కొన్ని మెల్లు మైకిలాగే ప్రయత్నిం. నేడు ప్రపంచం మొత్తంమీద జరగాలనిన పని ఇది ఒక్కటే. ఇది ఎలా సాధ్యపడుతుందో చూద్దాం...”

మైదానంలో ఒక సాంఘిక సేవాపనుడు ఉపన్యసిస్తున్నాడు. ఉపన్యాసాన్ని మొదటినుంచీ శ్రద్ధగా వింటున్నాడు విశ్వం. అప్రయత్నంగా అతనిలోని చిలిపితిని తలెత్తింది. ఉపన్యాసకుడు ఉపన్యాసాన్ని వెంటనే కొనసాగించకుండా కొంతసేపు ఆగి నాలుగుదిక్కులా చూస్తున్నాడు.

“కాలం సాగిపోతోంది” అన్నాడు విశ్వం గట్టిగా విద్యార్థిదళంలోని కోణంగితనంతో.

“ఇప్పుడు కాలాన్ని గురించి మాట్లాడిన దెవరో నాకు చూడాలని వుంది” అన్నాడు ఉపన్యాసకుడు.

విశ్వం ధైర్యంగా లేచి నిలబడ్డాడు. అలా అన్నందుకు అతను కొంచెం విచారించక పోలేదు. కానీ ఒకపని చేసిన తిరువాతి దానిఫలితం అనుభవించడానికి అతను వెనుదిరుగుడు.

“దయచేసి మీరు ఒకసారిలా వస్తారా? మీతో రెండు విషయాలు మాట్లాడాలి.”

విశ్వం అతనికి దగ్గరగా వెళ్ళాడు.

“మీ పేరు?”

“విశ్వేశ్వరరావు.”

“కాలం సాగిపోతోంది అనే విషయం ఇంతకీ ముందు మీకప్పుడైనా స్ఫురించిందా?”

“స్ఫురించడండా ఉండటానికి అదేం కొత్త సంగతికాదు గదండీ!” కొంచెం నవ్వుతూ అన్నాడు విశ్వం.

“అప్పుడు మీ భావాలు ఎలా వుండేవో చెప్పగలరా?”

“నిన్ను, ఇవాళ, రేపు—ఇదే కదా కాలం అంటే, అనిపించేది నాకు. ఒక్కొక్కప్పుడు కాలం మీద ఏమైనా కవిత్వం రాద్దామని ఉండేది. కాని సరైన భావాలు రాకపోవటంతో రాయలేదు.”

“మీ వయస్సెంత?”

“ఇరవై రెండు”

“ఈ ఇరవై రెండేళ్ళ కాలంలో ఎన్నో పనులు చేసి ఉంటారు మీరు.”

“అవును, మరి.”

“ఇన్ని సంవత్సరాల్లో మీరు చేసిన అతి ముఖ్యమైన పని ఒకటి చెప్పగలరా?”

విశ్వం ఆలోచించాడు.

“ఏదైనా సరే, మీరు గుండెమీద చెయ్యి వేసుకుని భూవా ఘనకార్యం చేశానని చెప్పగల ఒక్క పని, కనీసం ఒక్కమంచి పని చెప్పండిచాలు.”

విశ్వం సుగుటిమీద స్వేదబిందువులు చేరాయి. ఒక్కమంచి పని...తను ఒక్కమంచి పని కూడా ఇంతవరకూ చెయ్యలేదా? గొప్ప పనికాక పోవోయ్య—కాని కనీసం ఒక్కమంచి పని...

విశ్వం తలవంచుకున్నాడు నిరుత్తరంగా

“పోనీ కనీసం అలాంటి పనిఏదైనా చెయ్యాలనుకున్నారా?”

“ఎందుకనుకోలేదు” అన్నాడు విశ్వం తెప్పరిల్లి

“ఏమిటాది?”

విశ్వానికి పచ్చిచెలక్కాయ నోట్లో పడ్డట్టయింది. ఎంత ఆలోచించినా ఏమీ తట్టటంలేదు.

“ఒక్క ప్రశ్న అడుగుతాను. తడుముకోకుండా సమాధానం చెబుతారా?”

“అడగండి.”

“మీ జీవిత లక్ష్యం ఏమిటి?”

ఏమిటి తన జీవిత లక్ష్యం? శూన్యంగా మాతాడు విశ్వం.

“మీకు ప్రత్యేకించి ఏమీ లక్ష్యం లేదన్నమాట?”

తను పూర్తిగా పరాధవం పొందాడు. కాని పరాధవం కంటే కూడా తన నిష్ప్రయోజకత్వం అతన్ని బాధపెట్టింది. ఇటువంటి ప్రశ్నలే తనలో ఎప్పుడూ ఉదయించలేను.

ఎంత భావదారిద్ర్యం!

ఉపన్యాసకుడు విశ్వం బుజం తట్టి అన్నాడు. “జరిగిన కాలంలో మీ కేమీ చెప్పలేని పని చేసిఉండక పోవోయ్య. పరవాలేదు. రాబోయే రోజుల్లో మీరు తొటివాళ్ళే నిర్విణ్ణులయే మహాకార్యాలు చెయ్యవచ్చు. కొవలసిందల్లా చెయ్యాలనే ఉత్సాహం, కోరిక ఉండటం. జీవితంలో ఒక లక్ష్యాన్ని ఏర్పరచుకోవటం. గమ్యం చేరుకోటానికి నిజాయితీతో ప్రయత్నించటం, అంతే.”

“కృతజ్ఞుడివి” అన్నాడు విశ్వం.

“మీకేమైనా మాట్లాడాలిసిన విషయాలుంటే తరవాత మిమ్మల్ని కలుసుకుంటాను. ఇదిగో నా అడ్రసు.” ఒక చిన్న కార్డు విశ్వానికిచ్చాడు ఉపన్యాసకుడు. విశ్వం అది స్వీకరించి నెలపు తీసుకుని బయటకు వచ్చాడు. అడుగు వేసుకుంటూ వైదానండాటి బజార్లో ప్రవేశించాడు. ఇప్పుడు తన మనసులో విచారం లేదు. తను త్వరలోనే మేల్కొన్నాడు. అసలు తన జీవితం ప్రారంభమయే తరుణంకూడా అదే. తన అస్తిత్వాన్ని తను స్వార్థకం చేసుకోగలడు.

బజార్లో నడుస్తున్నాడు విశ్వం. బజారంతా అతనికే కొత్తకొత్తగా కనిపించసాగింది ఆరోజున. ప్రతి వ్యక్తి శ్రమపడుతున్నాడు ధనసంపాదనకి. శ్రమకే తగిన ప్రతిఫలం మాత్రం అందరికీ ముట్టదు. చిన్న చిన్న దుకాణదారులు రోజంతా శ్రమపడి వస్తువుల అమ్మకంకోసం నానాబాగా పడుతూండటం తను చాలాసార్లు గమనించాడు. శక్తిలేని కొనేవాళ్ళు అతని కళ్ళలో ఎప్పుడూ మెదుల్తూనేఉంటారు. ఏమిటి దీనికి విరుగుడు? ఆలోచిస్తున్న కొద్దీ అతను నిరుత్సాహ

అంతర్వాహిని

పడ్డాడు. ప్రభుత్వం కోరిక ప్రకారం అది. సామాన్యుడు తన చెయ్యిలకు?

“పాల్వ వెయ్యమంటారా బాబూ బాబూ?” అనుకున్నాడు కుర్రాడు జాలిగా. తన కవచం లేదు. కాని వాడినుండి. జాలివేసి, వెయ్యమని రెండు జాలిచ్చాడు.

ఇలాగే ప్రతివాళ్ళు తనని ఏదో అభ్యర్థిస్తే తన ఎమిందాగా కాదు. దిగుకుండానే లోతు తెలిసే విషయం ఇది.

జాలైతే తనకి పుట్టెడు ఉంది. అమాటకొస్తే అందరికీ ఉంటుందేమో. కాని మాస్తాలు కూన్యం.

సంజచీట్లు అలముకుంటున్నాయి. తిరిగి తిరిగి విశ్వం తన ఎరిగిన బట్టలు దుకాణంలోకి వెళ్ళాడు.

“ఏం కావాలండీ?”

విశ్వం సమాధానం చెప్పేలోపుగా వెనక నించి బతిమాలుతున్న స్వరం వినిపించి వెనక్కి తిరిగి చూశాడు మాసిపోయిన గత్తెతో, చిరిగిపోయిన దుస్తులతో, రేగిపోయిన జుట్టుతో, గుంటులపడిన కళ్లతో ఒకవ్యక్తి కనిపించాడు. దీనాతిదినంగా అతను ప్రాణేయపడు తున్నాడు.

“మూడు రోజుల్నించీ తిండి లేవండి. దయ చేసి ఏమైనా ఇప్పించండి.”

అతను అడుక్కుంటున్నా అభిమానం అతని ముఖంలో ప్రకటనమౌతూనే ఉంది.

విశ్వం అతనివైపు పరకాయించి చూశాడు. ఆ వ్యక్తికి అంగలోప మేమీలేదు. బీదతరం మాత్రం మూర్తీభవించినట్లు ఉంది. ఎంతమంది లేరు అలాంటి వాళ్ళు? ఈవ్యక్తి ప్రత్యేక మేమిటి? విశ్వానికి జాలికలగ లేదు.

“వెళ్లు” అన్నాడు.

ఆవ్యక్తి వెళ్లేడు. మరింత ప్రాణేయపడ సాగాడు. అడుక్కోవటం! వైగా బతిమాలుకోవటం! విశ్వానికి వాళ్లు నుండింది.

“మనిషిని మనిషి అడుక్కోవట మేమిటయ్యా? అభిమానం లేదా? ఏదైనా పని చెసుకోవడా ఇలా ముష్టికోసం తిరక్కపోతే?” కర్కశంగా అన్నాడు విశ్వం.

“పని దొరక లేదంటే” హీనస్వరంతో అన్నాడు వ్యక్తి.

“దొరక్కపోతే దొరికేవోయికి వెళ్ళాలి.”

“దయచేసి తమరేదైనా ఇప్పించండి.”

తన ఇప్పించాలి. తనదగ్గర ఉన్నాగాలు కుప్పపోసి ఉన్నాయి!

“చాల్లేవెస్సె” కనుగున్నాడతను.

దుకాణదారు కూడా వెళ్లిగొట్టటానికి సిద్ధ మయ్యాడు. ఆ వ్యక్తి నిర్లక్ష్యంగా వాళ్ళవైపు మాసి వెళ్ళిపోవోతూ విషాదంగా అన్నాడు.

“మీరు పని మాపించలేని నాకు తెలుసు. అడుక్కుంటూ ప్రతిపూటా బతుకు వెతుక్కోక పోతే చావరాదా అని మీ అభిప్రాయం. అదే మంచిది అవును. కాని... కాని ఎవటివాడి ప్రాణం ఎంత చులకన! ఎంత చవక...”

దుకాణంలోని వాళ్లందరూ స్తబ్ధు లయ్యారు. ఇత నెరివో మామూలు బిచ్చగాడిలా లేడు. స్వచ్ఛం గాకూడా మాట్లాడుతున్నాడు.

విశ్వం హృదయం ఆర్ద్రమైంది. తన మాటలు జారాడు. విసుక్కున్నాడు. ఏమీ చెయ్యలేకపోతే ఊరుకోవచ్చు. కాని అతని హృదయం గాయపరి చాడు, కొంపతీసి అతను నూచించినట్లు ఏ అఘాయిత్యమో చెయ్యకుగద! లేనిపోనిది తన మెడకి చుట్టుకుంటుందా పాపం. కాని తన సహాయం చెయ్యగలడు. ఒక పూట తిండికి ధర్మం చెయ్యగలడు. తిరవాతి...

ఆ సమయంలోనే ఒక స్త్రీ దుకాణంలోకి వస్తోంది. ఆ అమ్మాయినికూడా అతను అడుగుతాడని చూశాడు విశ్వం. కాని తలెత్తికూడా చూడకుండా ఆవ్యక్తి వెళ్ళిపోతున్నాడు. ముచ్చెమటలు పోతాయి విశ్వానికి. అతనిశరీరం కంపించింది.

“ఇదిగో. ఏమయ్యాయ్.” అని కేక పెట్టాడు. ఆప్రయత్నంగా అతను వెనుదిరిగి చూశాడు. విశ్వం మళ్ళీ పిలిచాడు. అతను తిలపటాయిస్తున్నాడు.

ఆ స్త్రీ దుకాణంలోకి వచ్చింది. విశ్వం అది గమనించలేదు. అతని దృష్టిఅంతా ఆవ్యక్తిమీదేఉంది.

విశ్వం మనసులో ఏదో మెరుపులా మెరిసింది. ఒక్క మంచిపని...

తను ఇంతవరకు చెప్పదగిన మంచిపని ఒక్కటి కూడా చెయ్యలేదు.

ప్రాణం నిలపటం మంచిపనేకదూ!

విశ్వం ఇంకేమీ ఆలోచించలేదు. ఆ వ్యక్తిని మరోసారి పిలిచాడు. అతని నేనునుకొన్నాడో గాని ముంగుడినడిచి విశ్వం దగ్గర నిలబడ్డాడు. విశ్వం బ్రౌజర్ చేబుట్టించి వందరూపాయల నోటు తీసి అతని కందిస్తూ అన్నాడు.

“ఇదిగో, తీసుకో, పని చూపించలేను, నీజమే. కాని ఈ వంద రూపాయలతో ఏ కిళ్ళీ గుక్కొమ్మ తెరిచి ఏదోవిధంగా వాట్టాడువుతో వచ్చేమో. ఏమంటావు?... ”

ఆ వ్యక్తి తెల్లవోయాడు. దుకాణంలోనివాళ్ళందరూ ఆశ్చర్యంగా విశ్వంవైపు చూశారు. “వంద రూపాయలే!” అని గుసగుసలు విశ్వానికి వినిపించాయి. ఆ అమ్మాయి విశ్వంవైపు తిరిగి తిమాసి, మళ్ళీ ఇంకో సారిచూసి అర్థంకావట్లుగా ముఖం పెట్టింది.

విశ్వం గర్వంగా నుంచున్నాడు. అనుగాతరి శివరింగంలా తన పెరిగిపోతున్నట్లు వినిపించినతనకి. తన దగ్గరన్నవాళ్ళందరూ ముగుసుజుట్టా అవుతున్నాడు.

“తీసుకో వేం!” దర్పంగా అన్నాడు విశ్వం.

ఆ వ్యక్తి ఒక్కక్షణం విశ్వం కళ్ళింకాచూసి తర్వాత మట్టాచూసి “వొద్దులేండి” అనేసి గబగబ బయటికి నడిచిపోయాడు.

కొద్దితేజాలవరకూ ముంగుడి జూపిన చేతిగాని వందరూపాయల నోటు రెసగెపలు చూస్తూ అలాగే ఉండిపోయాడు విశ్వం. అది స్వీకరించబడలేదు.

“అదేమిటండీ అంత మొత్తమా?” అన్నాడు దుకాణదారు, విశ్వంవైపు వింతచూపులు చూస్తూ.

విశ్వం ప్రత్యుత్తరం ఇవ్వలేదు.

“ఏం చూపించమంటాడు?” వ్యాపారం విషయం లోకి దిగాడు దుకాణదారు.

“గాబర్నీన్ నూటింగ్ చూపించండి.”

విశ్వంవైపు ఆ అమ్మాయి మళ్ళీ చూసింది. యథాలాపంగా అటువైపు చూసిన విశ్వం ఆమె ఉనికిని అప్పటికి గుర్తించాడు. ఎక్కడో చూసిన రూపం అని అతనిమనసులో రీలగా అనిపించింది. ఆలో

చించగా జ్ఞప్తికివచ్చింది. తను ఇంటర్మీడియేటు చదువుతున్నప్పుడు కాలేజీకి వెళ్ళేసమయాల్లో స్కూల్కి వెళుతూ ఆ అమ్మాయి తనకి అప్పడప్పుడు ఎగురయేది! ఎవరో ఆమె! ఇప్పుడేం చేస్తాందో. పూర్వం తను చూసినప్పటికంటే ఇప్పుడు పాడుగడిగింది. కొంచెం బొద్దుగా కూడా ఉంది.

బిల్లుచెల్లించి విశ్వం ప్యాకెట్ తీసుకుని బయటికి వచ్చాడు. అతని మనసులో మళ్ళీ తను గర్వం చెయ్యబోయిన దృశ్యం మెదిలింది. అతని నెండుగురు తిరస్కరించాడు? భయపడిఉంటాడా? అంత మొత్తం అతని స్వయానా చూడలేదేమో? పోలీసులు లాక్కపోతారనుకున్నాడేమో? తను కొనాలని అందరిఎడటా ఇస్తున్నప్పుడు భయంలేదేమో? తను ఇవ్వాలనిపించినవిధంగా ఇవ్వలేదేమో ఒక వేళ? అంతకంటే తనేం చెయ్యగలడు. ఎవరూ చూడకుండా అతని చొక్కాజేబులో పెట్టాలా? బతిమాలి తీసుకోమని నచ్చచెప్పాలా? అవసరం ఉన్నవాడే బెంకిపోతే తనసంగజేబుకి? ఏమైతేవీ, ఇప్పుడతను ఒక వేళ ఏ అఘాయిత్యం చేసినా తనకాబ్యాతలేదు.

విశ్వానికి ఎంగుతో సంతృప్తిగాలేదు. తనకోసం పోపాటు చేశాడేమో! తనలో బహుశా ఏదోలోపం ఉండిఉంటుంది. అకస్మాత్తుగా అతనికి ఒక విషయం తట్టింది. ఆ వ్యక్తిని ఎలాగైనా ఆ దీనావస్థనించి తప్పించి సహాయం చెయ్యాలనే దృష్టి తనలోలేదు. ఒక మంచి పనికోసం-ఒక ఘనకార్యం తనూ చేశాడనే మానసిక తృప్తికోసం తను బోహటంగా అందరి ఎడటా తన బొదారాల్ని ప్రదర్శించాడు! సిగ్గుచేటు!

విశ్వం ముఖం మలినమైంది. ఆ వ్యక్తి తనని చెప్పతోకొట్టినా ఇంత బాధపడేవాడుకాదు తను.

మరో ఊహకూడా వెంటనే తట్టింది దతనికి. ఆ అమ్మాయి ఈ ఆర్థాటమంతా చూసి ఏమనుకుందో! తను బాగా డబ్బుగలవాడని అనుకుని ఉంటుంది. ఆ గాబర్నీన్ నూట్ తనకోసంకాదని ఆమెకి తెలియదు. పాపం. ఆమె తనవైపు చూడటం తను కనిపెట్టకపోలేదు. తను ఫలానా అని ఆమెకి తెలుసో, తెలియదో!

ఉన్నట్టుండి విశ్వానికి ఓ అనుమానం కలిగింది. తను ఈ వాడనినంతా ఆమె దృష్టిని ఆకర్షించటానికి చేశాడని దుకాణంలోని వాళ్ళు అనుకున్నారేమో! కొంపతీసి ఆ అమ్మాయికూడా అలా అనుకోలేదుగదా!

అంతర్వాహిని

విశ్వానికి ముచ్చెరుటలు పట్టాయి. తను పొర పాటు చేశాడు. ఒక వేళ ఆ వ్యక్తి ఆ వందరూపాయల నోటు తీసుకునిఉంటే ఉట్టిచేతుల్లో ఇంటికి వెళ్లివలసి వచ్చేది. ఇంట్లో అడిగితే ఏంసమాధానం చెప్పేవాడు? దానిమీద ఎంత గొడవ జరిగేది? తన పరిస్థితిమీటూ వాళ్ళకేం అర్థమవుతుంది? ఇంకా నయం! ఆ వ్యక్తి తనకి మేలేచేశాడు. వ్వు, తను వొట్టి తొందరమనిషి!

6

రంగనాథం గారు ఇరవై ఏళ్ళు అఖండంగా హెడ్మాస్టరు గిరి వెలిగించి రిటైరయ్యారు. ఆయనకి విశ్వం, పద్మ, గోపీ ముగ్గురు సంతానం. కిందటి మాఘ మాసంలో నే పద్మకి వివాహం జరిగింది. ఆమె భర్త శ్రీనివాసరావు ఎం. బి. బి. ఎస్ ప్యానెల మాన్ సర్టిఫికేట్ ఉండి ఆమెనూ నే హెడ్మాస్టర్ లో ప్రాక్టీసు పెట్టాడు. ఆనర్స్ చదువుతున్నప్పుడు విశ్వానికి అతని పరిచయం లభించింది. ఆ పరిచయమే తరువాతి బాంధవ్యంగా మారింది.

ఆరోజున శ్రీనివాసరావు ప్రయాణం నిర్దేశమైంది. అనుకోకుండా పద్మకూడా అతినినెంటు వెళుతోంది ఈసారి. పెళ్ళి అయిన తరువాతి అత్తివారింటికి వెళ్ళటం ఆమె కినే మొదటిసారి. ఎవరూ తోడు కూడా వెళ్ళటంలేదు. విశ్వాన్ని ఆహ్వానించాడు శ్రీనివాసరావు కాని “కాషరం పెట్టి తరువాతి మాడటానికి వస్తారే” అన్నాడు విశ్వం.

బండి ఎక్కబోయేముందు తలదండ్రులతో పాటు తనకి కూడా నమస్కారంచేసి పద్మ సెలవు తీసుకుంటూంటే విశ్వం హృదయం ద్రవిభూతిమైంది. పద్మ తనకెప్పుడూ నమస్కారం చెయ్యలేదు అదితరదాకా. పద్మని కవ్వించి, నవ్వించి అల్లరిచేయటం తనకి సరదాగా ఉండేది. అదికూడా ఉడుక్కొకుండా అంతకంటే ఎక్కువగా తనని కవ్వించేది. అకస్మాత్తుగా, తను ఇద్దరిమధ్యా ఇన్నేళ్ళనించీ అలాగి ఉన్న ప్రేమభావం వెల్లువీసింది. పద్మ ఈరోజున తనని గౌరవిస్తోంది. దాని జీవితంలో మరో అధ్యాయం ప్రారంభమైంది. కొన్ని క్షణాలు జీవితంమీద మహా ప్రభావం కలిగిఉంటాయి. ఈ దృశ్యం తన జీవితంలో ఎప్పుడూ మరచలేదు. నవ్వులాటకైనా పద్మని ఇక తను కవ్వించలేదు. వేళాకోళమైనా ఆమె చిన్న

బుచ్చుకుంటే తన హృదయంలో మానని గాయం తరులంది. కొన్ని ప్రశ్నలూరంలో, మరో వాతావరణంలో పద్మ పరిస్థితుల్ని సరిపెట్టుకుని జీవితం గడపాలి. తన అభిరుచుల్ని అవసరమైతే మార్చుకోటానికి సిద్ధపడాలి. ఆ క్షణంలో విశ్వం మనసులో వింతకోర్కీ కలిగింది. పద్మకి జీవితకాలంలో తనేదైనా ఒక్క సహాయమే నా చెయ్యాలిగితే తన హృదయంలోని అన్యక మైన ఏదో ఆరాటం. అప్పుడైనా బాధ తగ్గి తనకి ప్రకాంతత కలుగుతుంది.

ఈ ఆలోచనరాగానే విశ్వానికి వెంటనే నవ్వు కూడా వచ్చింది. ఆమెకి సహాయం చెయ్యాలనేకొరిక బాగానే ఉంది కాని ఆ అవసరం పద్మకి ఎందుకు కలగాలి!

దంపతుల్ని స్టేషన్ దాకా పాగనంపటానికి విశ్వం, గోపీ స్టేషన్ కి వెళ్లారు. శ్రీనివాసరావు ఏదో హుమారుగా మాట్లాడుతున్నాడు. కాని విశ్వం మనస్సు అంత బాగా లేదు.

గంట మోగింది. గార్లు ఈలచేశాడు. జండా ఊగుతోంది. ఇంజన్ కేక వేసింది. రైలు కదలబోతోంది.

పద్మ కేదైనా ఇవ్వాలనిపించింది విశ్వానికి. ప్రతికల కుర్రాడు ఇంతలో అటునైపు వచ్చాడు. ఏదో కొన్ని ప్రతికలు కొని పద్మకిచ్చాడు.

“ఎంకుకన్నయ్య ఇవన్నీ?”

“కాలక్షేపం బోతుందిలే, ఉండనీ.”

ఆ ఇవ్వటంవెనకాల హృదయం మూగభాష ఇద్దరికీ అర్థమౌతూనే ఉంది.

రైలు కదిలింది.

“వస్తాబాబూ, గోపీ,” అంది పద్మ గాల్గదికంగా.

వాడికి హృదయంలో కలికినట్లయింది. రెంగు మాపులు చూశాడు. తనేదైనా తెలియక తప్పుచేస్తే, అమాయకంగా ఏదైనా అడిగితే “వెనా, థర్డ్ ఫారం వెలిగిస్తున్నావు గాని...” అని చూపుగా మందలించేవాళ్లు అక్కయ్యతప్ప ఇంకెవ్వరూలేరని వాడికి తెలుసు. ఇంక అలా అనటానికి అక్కయ్యదగిర ఉండదు!

వాడి కళ్ళలో నీళ్లు తిరిగాయి.

శ్రీనివాసరావు చెయ్యి పోపాడు.

విశ్వం గుమలు పోపాడు.

క్రమంగా రైలు దూరమైంది.

గోపి చెయ్యిపట్టుకుని విశ్వం స్టేషన్ బయటికి వచ్చాడు. ఇలాంటి పిడ్డోళ్లు దృశ్యాలని తను పూర్వం “సెంటిమెంటల్ బ్రాష్” అని తానేనే వాడు. ఈ గోపి అతని నేత్రాలు చెప్పుగొల్పాయి. అతనేమీ అలోచించటంలేదు. హృదయం బరువుగా ఉంది.

మారినాగ్యంలో ఒక్కసారిమాత్రం విశ్వం, గోపి మాట్లాడుకున్నారు.

“అక్కయ్య మళ్ళీ ఎప్పుడు వస్తుందన్నయ్య?” అన్నాడు గోపి.

“తోంపరగానే వస్తుంది.” అన్నాడు విశ్వం. ఆ సమాధానం వాడికి తృప్తిగాలేదు. ఉండవని విశ్వానికి తెలుసు.

“ఈ జేకంలో మగవాడు తన ఆధిక్యత గజపు చేసుకోటానికి ప్రయత్నిస్తాడు. బహుశా ఎక్కడైనా అంతేనేమో. లేదా అనేది ఉంటే తొలెమాల్లోనే! కాని, శ్రీనివాసరావు మంచివాడే” అని సమాధాన పడ్డాడు విశ్వం.

ఇంటికివచ్చి భోజనవాడులు ముగించుకుని తీర్గిగా పడకకుర్చీలో పడుకుని చేపరుమాసి, చేనేపనిలేక నిద్రపోవాలని కళ్లు మూసుకున్నాడు విశ్వం. కాని నిద్రవచ్చే మాచని లేదు. సరదాగా మాట్లాడుతూ కాలక్షేపం చెయ్యటానికి ప్రయత్నించాడు. గోపి ఎప్పుడూ తోటిపిల్లలతో ఆడుకుంటూనో, చదువుకుంటూనో ఎక్కడో ఉంటాడు. ఇక తనకి కావలసినంత తీరిక, ఫలితాలు తెలిసి ఉద్యోగం ఏదైనా వచ్చేదాకా తోజంతా విశ్రాంతి. ఈ సమయం వృథా పోనీయకండా ఏదైనా చెయ్యాలని అనుకున్నాడతను. వెంటనే “జీవిత లక్ష్యం” సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చింది. తన జీవితలక్ష్యం ఏదైతే బావుంటుంది?

బొమ్మలు వెయ్యటంలో తనకి అభిలాష. కాస్తా కూస్తా ఉంది. స్కూల్ డ్రాయింగు పరీక్షల్లో తనకి మంచిమార్కులే వచ్చేవి. పక్షులూ, జంతువులూ తనకి కరతీలామలకం. మనుషుల బొమ్మలకూడా కొంచెం జాగ్రత్త తీసుకుంటే బాగానే వెయ్యగలడు. చిత్ర

లేఖనం కృషిచేస్తే తను అంగులో పేరు సంపాదించుకోగలడేమో! కాని దానికి ఎంతో శ్రమ, ఓపిక, కాలయా కావాలి. తన కెటువంటి ఉద్యోగం వస్తుందో! నేర్చుకుని కూడా బొమ్మలు వేసుకోటానికి తీరిక దొరకని ఉద్యోగమైతే ఆశాభంగం అవుతుంది. అయినా తను నిరుత్సాహపడకుండా సాధకం చెయ్యాలి. తను గొప్ప చిత్రకారుడు కావాలి.

ఈ ఊహ కలగగానే దానిని బయటలో పెట్టాలనే సంకల్పం దృఢమైందతనికి. తన అన్యస్తంభిత్తి ఆ ఊహోపే ప్రఖ్యాత చిత్రకారుడు ఒకాయన ఉన్నాడు.

విశ్వం ఆలస్యం చెయ్యకండా ఆ సాయం కాలమే ఆయన దగ్గరికి బయలుదేరి వెళ్ళాడు. ఆ చిత్రకారుడు అదృష్టవశాత్తూ తన స్టూడియోలోనే ఉన్నాడు ఆ సమయంలో. చిత్రలేఖనంలోని తన ఉబలాటమూ, కుతూహలమూ ఆయనకి తెలియచెప్పి సహాయం అభ్యర్థించాడు.

ఆ చిత్రకారుడు విశ్వాన్ని సరికీలకగా చూసి ఒక తెల్లకాగితం, పెన్సిలూ ఇచ్చి అన్నాడు.

“కోడేగుడ్డు బొమ్మ వెయ్యండి.”

విశ్వం క్షణంలో గీశాడు.

“సున్నా చుట్టండి.”

విశ్వం సున్నా అనబడేది మట్టాడు.

“ఈ రెంటికీ లేదా ఉన్నట్టులేదా!” అన్నాడు చిత్రకారుడు నవ్వు పెడవులొంచి చిందిస్తూ. విశ్వం చిన్నబుచ్చుకున్నాడు. అత నలా తనని పరీక్షిస్తాడని తను అనుకోలేదు.

“ప్రాక్టీసు చెయ్యలేదు గదండీ” అన్నాడు.

“నా సలహా విని మీ రీ ప్రయత్నం విరమించుకోండి.”

“ఎందుకండీ?”

“మీకు బొమ్మలు వెయ్యటం రాదు.”

అలా ఆయన కంఠ బద్దలు కొట్టినటు నిర్మోహ మాటంగా అంటే విశ్వానికి ఆశ్చర్యంతో బాటు ఆగ్రహంకూడా కలిగింది.

“నేనువేసే బొమ్మలు మా డ్రాయింగ్ మాస్టరు గారు మెచ్చుకున్నారుండీ.” అన్నాడు తమయించుకుని.

అంతర్వాహిని

“నేను డ్రాయింగ్ మాస్టర్ని కాదుగా.”

“ప్రాక్టీసు చేసినా రాదంటారా?”

“ఉహూఁ, మీకు ఫ్రీ హాండ్ లేను.”

విశ్వం ముఖంలో నిరాశ తాండవించింది. “ఇశా మిటిలా నిరుత్సాహపరుస్తాడేం ఈయన! అనుకున్నాడు.

“ఏదైనా బొమ్మ వేస్తాను, చూస్తారా?”

చిత్రకారుడు అయిష్టంగా ముఖం పెట్టాడు. అది అంగీకారమే ననుకుని విశ్వం కోయిలబొమ్మ గీశాడు.

“ఎలా ఉందండీ?” అని ఆశగా ఆయనవైపు చూశాడు, తప్పుక మెచ్చుకుంటాడని భావిస్తూ.

అతను చిన్నగా, పొడిగా నవ్వాడు.

“చిత్రలేఖనం బదులు మరేదైనా చేస్తే మీ కాలం వృధాకాదు.” అన్నాడు.

“అంతేనా?”

“మీమీద నాకేమీ ద్వేషంలేదు. ఫ్రీహాండ్ లేదని చెప్పాను, అంతే.”

“మనిషి పుట్టగానే అక్షరాలు రాయటం కాదు కదండీ.”

“ఆవును. ఇప్పుడా సంగతెందుకు?”

“నేర్చుకుంటే ఏదైనా వాస్తవం అని చెబుతున్నాను. కాపీలు రాసినవాడు సంద్రటి అక్షరాలు రాస్తున్నాడు. మీరైనా ఉన్నట్లుండి అమాంతంగా ఈ విద్య మీకు వచ్చని తెలుసుకున్నారనుకోను.”

“నన్ను మీ రపార్థం చేసుకుంటున్నారు.”

“అయితే తుమించండి, కానీ నా మాటలు నిజమని మీకు రుజువు చెయ్యగలను, సెలవు.”

ఆయన ప్రత్యుత్తిరానికి ఎదురు చూడకుండా విశ్వం చరచర వెళ్ళిపోయాడు. ఆ నాటినించీ అహో రాత్రులు శ్రమపడి, పుస్తకాలు చదివి తెలుసుకుని, అభ్యాసంచేసి రేఖాచిత్రాలు సునాయాసంగా గియ్యటం నేర్చుకున్నాడు. స్వశక్తిమీద అతనికి నమ్మకం ఏర్పడింది.

ఓ రోజు సాయంత్రం మళ్ళీ ఆ చిత్రకారుడి దగ్గరికి వెళ్ళాడు.

“మళ్ళీ వచ్చారా?” అన్నాడాయన విశ్వాన్ని సురుపటి.

“శిష్యరికంకోసం కాదులెండి; రుజువుకోసం.” అనేసి కాగితం ఆయనముందుపెట్టి ఓ సున్నాగీసే కాదు.

“ఇదిగో మీ సున్నా. ఇంకా కొన్ని కావాలా? ఒకటి, రెండు, మూడు—” చిన్నవీ, పెద్దవీ వరసగా కొన్ని సున్నాలు గీశాడు విశ్వం. ఆయన ఆశ్చర్యంగా నాటివైపు చూశాడు.

“అలా తెల్ల బోకండి మరి. నాకు ఫ్రీ హాండ్ లేదుగా.” వ్యంగ్యంగా అనేసి వెళ్ళిపోయాడు విశ్వం. తటాలున చిత్రకారుడు అతని బుజంమీద చెయ్యేసి ఆపాడు. చిరునవ్వు నవ్వాడు.

“థేవ్” అన్నాడు.

విశ్వంకోపం ఇంకా పోలేదు.

“సెలవిప్పించండి” అనేసి వెళ్ళిపోయాడు.

“నిన్ను ఆశీర్వదిస్తున్నాను.” అన్నాడాయన. విశ్వం వెళ్ళిపోయాడు. ఓబుమిని అంగీకరించి తనని ఆశీర్వదించిన అతని సహృదయత్వం విశ్వంకొళ్ళకి బందాలు వేసింది.

“తొందరపడి ఆవేశంగా మాట్లాడాను. తుమించండి.”

“ఫరవాలేదు. నా దగ్గర తెలుసుకోవాలిసింది ఏదైనా ఉంటే నీ ఇష్టం వచ్చినప్పుడు నింభ్యంతరంగా రావొచ్చు. చాలా సంతోషిస్తాను.” అన్నాడు చిత్రకారుడు. అతని హృదయ వైకార్యం విశ్వంలో భావోద్రేకం కలిగించింది.

“మహద్భాగ్యం.” అన్నాడు.

“వెళ్ళిరా ఇంక.” సెలవిచ్చాడు చిత్రకారుడు.

తేలికపడ్డహృదయంతో విశ్వం సెలవుతీసుకున్నాడు. కాశివ్యం వెనకాలనే ఎంత మృదుత్వం ఉంటుంది! అదే ఆ కళాకారుడి సందేశం అనిపించింది విశ్వానికి.

7

నవ్యనాటకసంఘం అనే సంస్థకి ఆ రోజున ప్రారంభోత్సవం జరుగుతోంది. దానికి కార్యదర్శి రంగా రావనే యువకుడు. స్కూల్ టీచర్. అతను

విశ్వంతో ఎస్.ఎస్.ఎల్.సి. చాకొ కలిసి చదివాడు. తరవాత విశ్వం కాలేజీ చదువుకి, రంగారావు సెకం డరీ ట్రయినింగ్ కి వెళ్ళాడు. అయినా ఇద్దరిది ఒకే ఊరు కావటంవల్ల తరుచు కలుసుకుంటూ తమ స్నేహాన్ని వర్ధిల్ల చేసుకుంటూ వచ్చాడు. రంగారావు బాగా పాడగలడు. అతనికి నాలుకొలంటే మొదటి నింపీ సరదా. తోటివాళ్ళని కొందర్ని కూడగట్టుకుని నాలుక సంఘం స్థాపించాడు. విశ్వానికి నాలుకొలలో అంత ఆభిరుచిలేదు. అయినా రంగారావు ప్రోద్బల ప్రోత్సహాలవల్ల సంఘంలో అతను కూడా సభ్యుడయ్యాడు. ప్రారంభోత్సవానికి వచ్చేవరకూ సంఘం లోని ఇతర సభ్యుల్ని గురించి విశ్వాని కేవలం తెలియదు. ముఖ్యసభ్యుల్ని రంగారావు అంతకి కొంచెం ముందే పరిచయం చేశాడు.

పెద్దల ఉపన్యాసాల తరవాత ముఖ్యసభ్యులు కొందరు ప్రసంగాలు చేశారు. కళామయ జీవితానికి ఆ రోజున తమని అంకితం చేసుకుంటున్నామనీ, కళని ఉద్ధరించటమే తమ జీవితాశయమనీ అందరూ ఉద్ఘాటించారు.

తరవాత వినోదవిజ్ఞానదాయకమైన కార్యక్రమం ప్రారంభమైంది. అందులో మొదటి అంశం రంగారావు గానం.

అతను శ్రావ్యంగా పద్యాలు పాడుతుంటే సభికులు తన్మయులై వింటున్నారు. తనకి పద్యం పాడటం రానందుకు విశ్వం ఆశ్రమంలో మిక్కిలి విచారించాడు. నాంచి పాట విన్నప్పుడు అనుకరించాలనే తన ఆభిలాష ఈ జీవితంలో తీరదు. తను ఆ విషయంలో చేసిన వివిధ ప్రయత్నాలు గుర్తుకొచ్చాయి విశ్వానికి. తన స్వరం తనకే అసహ్యంగా వినిపించేది. ఒకసారి బీచివొడ్డున ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు భావవేళంతో తను గొంతెత్తి ఏదో పద్యం రాగయుక్తంగా అనబోయినప్పుడు తన స్వరం సమద్రపు ఘోషతో, కనడా ఇంజను కేకతో తులనగా మట్టుపక్కలవాళ్ళకి భయకారణంకొటం తనెప్పుడూ మర్చిపోలేదు. రంగారావు ఒకసారి ఏ పాటనిన్నా తుచ తప్పకుండా అడే వరసన సాహిత్యంతో సహా మళ్ళీ అనగలకు. రంగారావుమీద తనకి కొంచెం అనూయ జనిస్తున్నట్లు పసికట్టి విశ్వం నవ్వుకున్నాడు. తను ఆసక్తి పరీక్ష బాగా రాకాడని విన్నప్పుడూ, తన

బొమ్మలు చూసినప్పుడూ రంగారావులో కలిగిన ఈ స్వల్ప భావం తన గ్రహించగలిగాడు. అయితే ఇలాంటి భావాలకి విలన ఇవ్వటం అనవసరం. ఈర్ష్య అనటం కంటే ఆసంతృప్తి అనటం సమంజసం. అవతిలివాడికి ఉందిని వీడవటం ఈర్ష్య. తనకి లేదని విచారించటం ఆసంతృప్తి. చాలా మంది మనుషులు బహుశా ఈ రెండో తరగతికే చెందుతారు. ఈ భేదం గమనిస్తే మనుషుల్ని ఇంకా బాగా అర్థం చేసుకోవాలికి వీలుంటుంది.

విశ్వం ఇలా ఆలోచిస్తుండగా రెండో అంశం ప్రారంభమైంది నటేశ్వరరావు అనే నటుడు నటనలోని వివిధ అంశాలను సోదాహరణంగా వివరించి చివరికి ఏకపాత్రాభినయం చేసి ప్రేక్షకుల మన్ననల్ని అందుకున్నాడు.

ఆ తరవాతదే విశ్వం ప్రోగ్రాం. “మానవత్వం” అనే పేరుతో అతను ఒక చిన్న గేయం గానం చేశాడు. రాగం జోలికి పోకుండా అవేశంగా నడుపుతూ తన్నుతానే మర్చిపోయి అక్కడక్కడ చిన్న చాళిఖానాలు కూడా చేశాడు. చివరికి—

అనిమిషత్వం నా ఆశి

మానవత్వం నా శ్వాస

అనే పంక్తులు ఉద్దేశకంగా మెచ్చుస్థాయిలో అని కూర్చున్నాడు. సభికులు చప్పలు కొట్టారు.

కార్యక్రమం అయిపోగానే చాలామంది విశ్వం గేయాన్ని ప్రత్యక్షంగా మెచ్చుకుని అతనిని అభినందించారు. విశ్వం వాళ్ళ మెచ్చుకోలాకి సంతోషాశ్చర్యాలు పొందాడు. తను అప్పుడప్పుడు గేయాలు రాసేవాడే. కాని ఇంతవరకు ఒక్క గేయం కూడా ప్రచురించలేదు. ఏవో రాయాలని అనిపించినప్పుడు కూర్చుని నాలుగు పంక్తులు రాసేవాడు. అవి ఇతర్లు మెచ్చుకుంటారో లేదో అనే ఊహ అతని కెప్పుడూ రాలేదు. ఒక్కసారిగా అందరూ తనని ప్రశంసించుటవల్ల తబ్బి బ్రుయిపోయాడు. కృతజ్ఞత చెప్పాలనే సంగతి కూడా అతనికి తట్టలేదు. రంగారావు తన గేయాలు కొన్ని వింటుం, ఏదో ఒకటి ప్రారంభోత్సవ సమయంలో చదువని బలవంతం చెయ్యటం అతను గుర్తుచేసుకొని రంగారావుకి కృతజ్ఞత చెప్పాడు.

ఆ సమయంలోనే ముఖ్యసభ్యులు కొందరు విశ్వం చుట్టూ చేరారు.

అం త ర్వా హి ని

“రంగారావు గారూ, విశ్వంగారిచేత మంచి నాటకం ఒకటి రాయించాలి మీరు” అన్నాడు ఒక సభ్యుడు.

“అందులో మంచి గేయాలు తప్పకుండా ఉండాలి.”

మరో సభ్యుడు తన అభిప్రాయం వెల్లడించాడు.

“థాంక్స్—కాని నాకు నాటకాలు రాయటం రావండీ” అన్నాడు విశ్వం.

“మేం నమ్మలేంజి.”

“సభ్యుడివి. నువ్వే తప్పించుకోవాలంటే ఎలా?” అన్నాడు రంగారావు.

“తాహతుకి దాటిన పనులు నెత్తినేసుకంటే ఏమవుతుందో తెలుసా?”

“అదంతా మాకు వాదించాలి.”

“నాటక సంఘం నాలుగు కాలాలపాటు వర్తించింది లేదా?”

“కుంటిసాకులు చెప్పకు. నువ్వు తలుచుకుంటే రాయగలవు. అంతే.” అన్నాడు రంగారావు. అందరూ ఆమోదం సమర్పించారు. విశ్వంకి మాత్రం గుండెల్లో గాయపడ్డది. తనెప్పుడూ నాటకం కాదు గదా కథ కూడా రాయలేదు. ఏదో చెత్తరాసి వాళ్ళే మీదా, ప్రజల మీదా రుద్దితే ఫలితాలు సంగతి అలా ఉంచి తనకే అపచారం చేసుకున్నవాడవుతాడు. ఏం చేయాలో అతనికి ఏం తోచలేదు. రంగారావుతో ఈ విషయం గురించి తరవాత రెండు మూడుసార్లు ముచ్చటించాడు. అతను ఉన్న సంగతి వికేదం చెబాడు.

“ఒకే విశ్వం, మనకి నాటకాలు సరైనవి ఎక్కువలేవు. ఉన్నవి కూడా పాతవి” ఉద్యోగ విజయాలు”లాంటివి మనం వెయ్యిబోవటం లేదు గదా! నాటక సంఘం శ్రేయస్సు కోరి నువ్వు నీచేతి నైనంతలో ఏదైనా రాసివ్వు, బాగుంటే వేద్దాం.”

ఇక విశ్వం ఏమీ అనలేకపోయాడు. ఆలోచించి సాంఘిక నాటక ఒకటి రాసిచ్చాడు. అందరూ ‘ఫస్టుగా ఉంది’న్నారు. రిహార్సల్స్ కి వచ్చినూదిన లిస్తూ ఉండమని విశ్వాన్ని అడిగాడు. విశ్వం అలాగే నన్నాడు కాని వెళ్లటానికి అతనికి మన సాఫ్ట్ వేర్ కాదు.

ఈ నాటకాల గొడవల్లో పడితే తన చిత్రకళోపాసన పూర్తిగా దెబ్బతంటుంది. చిత్రకళే తన లక్ష్యం.

ఒకరోజు రంగారావు మరీబలవంతం చెయ్యటం వల్ల ఆ సాయంత్రం రిహార్సలుకి వెళ్లాడు.

ట్రాన్స్ ఓ మూలగది ఆడైకి తీసుకుని ‘నాటక సంఘం’ అని బోర్డుకట్టాడు. ఆ గదిలోని వాతావరణం మానేసరికి విశ్వానికి చిగురుపెరిగింది. ఉన్న సామాను చిందర కందరగా వుంది. కొందరు బీడీలు, మరికొందరు సిగరెట్లు తాగుతూ గది పొగతోనింపి కాలి వేసిన పీకలు గదిలోనే పారేస్తున్నారు. సభ్యులలో కూడా ఒక క్రమశిక్షగా లేదు. ఎవడి ఇష్టం వచ్చినట్లు వాడు ప్రవర్తిస్తున్నాడు. తబాకీ ఒకపక్కన మోగుతూనే ఉంది సభ్యులు మాట్లాడుతూనే ఉన్నారు.

“హీరోయిన్ ఎవరు వేస్తున్నారు?” అన్నాడు విశ్వం.

“వసంత అనే అమ్మాయి. అందాల బరిగలే. చూస్తే గుమ్మయిపోతావు. ‘ఒక్క నవ్వే పలు నజ్రై నైదురాలై’ అన్న కవి ఈవిడని చూశే రాశాడా అనిపిస్తుంది. ఆ కళ్ళూ, ఉంగరాల జుట్టూ, నాలుకదా కపోలాలూ... ఓహో!”

అతని ధోరణి మధ్యగానే ఆపి, “నువ్వు కూడా కవివా ఏమిటోయ్?” అన్నాడు విశ్వం.

“ఆ పిల్లని ఒక్కసారి చూస్తే కవిత్వం నురుగులు కక్కుతూ పరుగులు తియ్యదూ?”

“అదేం అలంకారం, మహాశయో?” అన్నాడు ఒక నటుడు.

అందరూ గొల్లమన్నారు.

“నీకు పెళ్ళయింది కనురా?” అన్నాడు విశ్వం.

“అయితే ఏమండీ, రసపాయి మన రంగారావు.” అన్నాడు ఒక సభ్యుడు. అందరూ మళ్ళీ గొల్లమన్నారు.

“జాగ్రత్త రంగారావు. చెయ్యి పట్టుకునేవు. కత్తోరాణి వ్రాదాసి...”

“స్వానుభవమా స్వామి?” అన్నాడు రంగారావు.

విశ్వం ఈ సంభాషణకి విసుక్కున్నాడు. విషయం తప్పిస్తూ అన్నాడు.

“అమె బాగా నటించగలవా?”

“పిచ్చివాడా? నీకు బొత్తిగా లోకజ్ఞానం లేదు. అందమైన ఆడది నటించడమెందుకోయ్. స్త్రీజీవీద నిలబడితే చాలదా? నోళ్ళు తెరుచుకుని చూడరూ జనం?”

“జనం సంగతి కాదు, అమె నటన సంగతి అడుగుతున్నాను.”

“వాకు బాగానే ఉంటుంది అమె నటన.”

“ఏమండీ డైరెక్టర్ గారూ?”

“గొప్పగా నటిస్తుందండీ. మొదటి నాటకం లో పై అమె సినిఫీల్స్ లో చేరిపోతుంది లెండి. అలాంటి వాళ్ళు నాటకాల్లో ‘రాట్’ అవుతారా?”

విశ్వం కొంచెం ఆశ్చర్యంగా ఆతనిపై పు చూశాడు.

“నాటకాలు వెయ్యటం ‘రాట్’ కావటమనా మీ ఆభిప్రాయం? ప్రారంభోత్సవసమయంలో నాటక కళనిశ్చరించి గొప్పగా మాట్లాడారే!”

“నా ఆభిప్రాయంకాదు, అమె దృక్పథం అదే వి ఉంటుంది.”

“సినిమాల్లో చేరితే అంత నాజూకుగా ఉండదు లెండి.” అని విచారించాడు ఒక నటుడు.

“ఎందుకండీ?” అన్నాడు చిరునవ్వుతో మరొకడు.

“తెలిసియు తెలియని నరుడెల్ల బ్రహ్మదేవుని వశమే!”

“కవిచౌడప్ప శతకంలోని పద్యంకాదా?”

“చంద్రచేఖావిలాపంలోదైతే మరి రంజుగా ఉంటుంది.”

“ఒరు లేయవి యొనరించిన నరవర...” అని భావ గర్భితంగా తలూపాడు మరొకడు.

వాళ్ళవైపు జుగుప్సతో చూశాడు విశ్వం.

“అమె ఇవాళ రిహార్సల్ కి వస్తుందా?”

“ఎందుకురాదు? డబ్బిస్తున్నాంసార్.”

“ఎవరైనా త్వరగా రమ్మని మోచురించినస్తే బావుంటుందేమో. త్వరగా రిహార్సలు మొదలుపెడితే పెందరాళే వెళ్ళిపోవచ్చు.” అన్నాడు విశ్వం.

“అందుకే కదండీ సరేశ్వరావుగారు వెళ్ళారు. మరొకరు వెడితే ఆయన ఒప్పుకోరు.”

“ఏం?” అన్నాడు విశ్వం అర్థంకాక.

“అదంటే లెండి. ఏం రంగారావుగారూ?”

రంగారావు ‘హుం’ అని ముఖం చిట్టించు కున్నాడు.

“సరేశ్వరావుకి ఎన్నిసార్లో చెప్పాను — కొంచెం జాగ్రత్తగా ఉండమని, ఎప్పుడో గాజుల చెయ్యి చెంపకుపరంబుకొకతప్పుగులే.”

అందరూ నవ్వారు.

“అమె రేటెంత?” అన్నాడు విశ్వం.

అందరూ ఒక్కసారి ముఖముఖాలు చూసు కున్నారు. వాళ్ళ ముఖాల్లో ఆశ్చర్యం తాండవించింది. వాళ్ళలా ఎందుకు చూస్తున్నారో విశ్వానికి తెలియ లేదు.

“ఏమిటో అనుకున్నాను, నువ్వు రసికుడివే.” అని రంగారావు నవ్వాడు.

“ఏమిటి నువ్వేనేది?”

“ఓయి మహానుభావా, అమె రేటెంతో ఇంత వరకూ లేకనే చెప్తున్నాం. కొంచెం హెక్లాస్ లే ఉంది.”

“అసలామె అటువంటిదికాదేమోనండీ. చదువు కుంది కూడా.”

“అవన్నీ తీసి అవతలపెట్టండి. అది వంశ పారం పర్యం స్వామి.”

విశ్వానికి అర్థమైంది. ‘నీ’ అనుకున్నాడు. తన ప్రశ్న ఎంత తుచ్చంగా అర్థం చేసుకున్నారు. ఆ రెండో అర్థంలోనే వాళ్ళెందుకు తీసుకోవాలి. వాళ్ళ మనస్సు లన్నీ కల్మషపూరితాలు. ఇదా వీరి కళారాధన. నాటక సఃఘంబ! వెంటనే రాజీనామా పార య్యాలనిపించింది విశ్వానికి. కాని అంతమందిలో ఆ పనిచేసే గొడవపడదలచుకోలేదు. రంగారావులో కూడా ఇంత నీచత్వం ఉందనుకోలేదు. కళాకారుడే. ఏం లాభం? ఒక వ్యక్తిని పరోక్షంలో మలకన చెయ్యడం ఘనకార్యమా? ఇంతమంది నాటక కళా ధారకులు ఇక్కడ కూడి చేసే పని అదేనా?

అమె ఎటువంటిదైనా కావచ్చు. కాని ఆర్జిస్తు. ఆ గౌరవం ఇవ్వలేనివాడు ఆర్జిస్తు అనిపించు

కుంటాడా? అందరూ చదువుకున్నవారే, మాటల్లో మాత్రం సభ్యత ఎక్కడా కనిపించదు. విశ్వానికి అక్కడ ఉండా బుద్ధివుట్టలేదు.

“వెడతాను రంగారావు. తరవాత ఎప్పుడైతా వస్తాడో” అన్నాడు మర్యానికి.

అదే సమయంలో నాయకపాత్ర నిర్వహించే నటమణి లోపలికి అడుగుపెట్టింది. “ఆమె వచ్చిందోయ్. కాసేపు కూర్చునిపోదుగానిలే” అని, ఆమె వైపు తిరిగి ఆహ్వానించాడు రంగారావు “రండి. రండి.”

అందరూ ఆప్యాయంగా పలకరించారు.

“ఆలస్యమేం చేమండీ?”

“ఓంట్లో కులాసాగా ఉందా?”

“రారేమో అనుకున్నాం.”

కుశలప్రశ్నలు వెయ్యసాగాయి. ఆమె కొంచెం ముఖావంగా సమాధానాలు చెప్పింది. రంగారావు విశ్వాన్ని ఆమెకి పరిచయం చేశాడు.

“వీరే మన నాటిక రచించినవారు. విశ్వేశ్వరరావు. బి. వి. ఆర్.స్.”

“నమస్తే. ఇంకా ఆర్.స్ కాలేదులండి.”

అని చిరునవ్వుతో ఆమె ముఖంలోకి మాసి అదిరి పడ్డాడు విశ్వం.

వసంత అంటే ఆమెవా? ఆరోజున గుడ్డలకొట్టే తనకి కనిపించింది. అనేకసార్లు స్కూల్‌కి వెళుతూ తనకి ఎగురైంది.

“నమస్తే” అంటూ వసంత విశ్వం ముఖంలోకి మాసి ఏదో అనబోయి మళ్ళీ మాట్లాడకుండా ఊరు కుంది. ఆమె ముఖంలో కూడా ఆశ్చర్యం ప్రతిఫలించటం విశ్వం కనిపెట్టాడు.

రిహార్సల్స్ ప్రారంభమయ్యాయి. ఆమె చక్కగా పాడుతుందని మెచ్చుకున్నాడు విశ్వం. ఆమె నటననీ, పాటనీ పడేపడే మిగతావారల్నిందరూ పోటీలుపడి మెచ్చుకున్నారు. అయితే ఇదంతా రోజూ మామూలేగనుక వాళ్ల పొగడ్డలకి ఆమె ఏమీ ఉబ్బిపోలేదు. విశ్వం అతిగా మాట్లాడక “బాగా పాడారండీ” అనీ “బాగా నటించారండీ” అన్నప్పుడు ఆమె నిజంగా సంతోషించింది.

ఆరోజుకి రిహార్సల్స్ చాలించారు. బాగా చీకటి పడ్డది. నటేశ్వరరావు తోడువస్తా నన్నాడు.

“అక్కరేను లెండి. మీరు మళ్ళీ వెనక్కి ఇంత దూరం రావటం శ్రమ.” అంది వసంత.

“నాకేం శ్రమలేదు.”

“నేను బజారువైపు వెళుతున్నాను. రిక్తా పంపిస్తాలెండి, పోనీ” అన్నాడు విశ్వం.

“నేనూ బజారువైపే వెళ్ళాలి, దారిలో కనిపిస్తే రిక్తా చేసుకుంటాను. పదిండి, పోదాం” అంది వసంత.

నటేశ్వరరావు విశ్వంవైపు కొంచెం సగ్రుగా చూశాడు.

విశ్వం ముందు నడుచున్నాడు. వసంత కొంచెం వెనకగా, పక్కగా నడుస్తోంది. ఇద్దరియధ్యా నిశ్చబ్దం ఆవరించింది. ఏదో మాట్లాడాలనిపించింది విశ్వానికి. కాని అతనికేం మాట్లాడాలో తోచలేదు. ఆమె పలక రించింది.

“నాటిక రాసింది మీరేనంటే ఆశ్చర్యపడ్డా సండీ” అంది.

“ఏం నాముఖంలో ఆశ్చర్యం కనిపించటం లేదా?” అన్నాడు చిన్నగానవి.

“అబ్బే అదికొందండీ. మిమ్మల్ని ఎక్కడో ఇది వరకు చూశానండీ—ఈమధ్యనే”

“ఎక్కడ?”

“జ్ఞాపకం రావటంలేదు. అంతకిముందు కూడా చాలాసార్లు చూశాను. నేను స్కూల్‌కి వెళుతున్నప్పుడు మీరు...”

“కాలేజీకి వెళుతూ కనిపించేవాడిని కదూ?”

“అవును. మీరు కూడా నన్ను చూశారన్నమాట.”

“మాడకేం?”

“అయ్యో! ఇప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చిందండీ. మీరు...మీరు...” అమె ఆగింది.

“ఒక బట్టల దుకాణంలో కనిపించాను కదూ?”

“అవును. కాని అదేమిటండీ, ఎవరైతా అడుక్కు నేవాళ్లకి వందరూపాయలు ఇస్తారా? భలే వాళ్లేనే.”

“ఏం, ఇవ్వకూడదా?”

“మీకు బాగా డబ్బున్నట్టుంది.”

“లేకపోతే ఇవ్వకూడదా?”

“అని కాదు. ఎక్కడించి వస్తుంది?”

“నేను గొప్పవాడిని కాదు, నిజం చెప్పాలంటే.”

“అదే నేనూ అనుకున్నాను.”

“ఎలా అనుకున్నాడు?”

“సవంతులైతే కాయండదూ? దుకాణం బయట కాశ్చర్యం లేదుగా!”

“మీకు నుంచి పరీక్షనాళక్తి ఉందండీ.”

“ఈమాత్రం దానికే! పొగడవలచుకుని పొసుకు తున్నాను.”

“మిమ్మల్ని ఊరికే పోగిడితే నాకేం లాభం?”

“నేను బాగా నటించానని మీరు మనస్ఫూర్తిగా అనుకుంటున్నారా?”

“లేక పోతే అలా అనటానికి నాకేం అవసరం?”

“మీరు మెచ్చుకుంటే చాలా సంతోషం కలిగిందండీ. మీకు కోపంవస్తుండేమా గాని, మీన్నే మీ తులు ముఖస్తుతికోసం అలా అంటారని వాళ్ల మాటల్ని బట్టే తెలుస్తుందండీ.”

“వాళ్ళు నా స్నేహితులు కాదు.” అన్నాడు విశ్వం ముఖం చిటికించుకుని, హేయభావంతో. వసంత ఆశ్చర్యపోయింది.

“అలాగా? అయితే నేను పొరపడ్డాను, నువ్వండీ.”

“రింగరావు ఒక్కడే నాకు స్నేహితుడు. రేపు మొహం వాచేట్టు వాడిని చివాట్లు పెడతాను.” అన్నాడు విశ్వం కోపంగా.

“ఎందుకు?” అంది వసంత ఆశ్చర్యంగా.

విశ్వం తన పొరపాటు గుర్తించాడు. చివ్వువ అతనికి వసంత ఇంటికిముందు అన్న మాటలు గుర్తు కొచ్చాయి.

“ముఖస్తుతి చేస్తున్నందుకు.”

“ఓ అదా!” అంది వసంత.

“మరేమిట నువ్వన్నాను?”

“ఏంటేమిటండీ.”

కొంచెంసేపు మానంగా నడిచాడు ఇద్దరు. రిక్తా కనుమాపు మేరలో ఎక్కడా లేదు.

“ఈ నాటకంలో నేనున్నందుకు మీ రెంత తీసుకుంటున్నాను?”

“చెబ్బా!” అంది వసంత.

“క్షమా!”

వసంత కొంచెం ఆశ్చర్యపడి అంది.

“నేను నాటకసంఘంలో సభ్యురాలిని కదండీ”

“అలాగా! అయితే సరదాగా వేస్తున్నారన్న మాట.”

“అవును. అదీకాక ఇకనేను మొదటిసారి నటించబోవటం. నా శక్తి ఎంతవరకందో తెలుసుకోవాలని ఒప్పుకున్నాను.”

“మేరవస్తే ఏం చేస్తాను?”

“ఏమైతే నీనిమాలో చేరాలని ఉంది.” అంది.

విశ్వం ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఆ సమాధానం ఎందుకో అతనికి రుచించలేదు. వసంత మనసులో ఉన్నది మర్రుంలేకుండా చెప్పే అమానుషురాలని గ్రహించాడు. నాటకసంఘంలోని వాళ్లందరూ ఆ

క్షణంలో వోడేళ్ళులా అతని మనోషిలో కనిపించారు. అనినప్పుడతడు ఆరాటపడ్డది.

“నాటక సంఘంలో కొంచెం జాగ్రత్తగా ఉండండి”

“ఏం?” అంది వసంత ఆసక్తిగా అతనివైపు చూస్తూ.

“వాళ్ళలో కళారాధనకంటే పాశుభ్యుడే ఎక్కువ.” అన్నాడు విశ్వం. కాని వెనువెంటనే తొందరపడి అలా వాళ్ళమీద అభిప్రాయం వెలిబుచ్చి నంగుకు చింతించాడు. ఈ విషయంలో తనెందుకు అవసరంగా కల్పించుకోటం? రొంపిలోకి దిగనే కూడదు.

వసంత విమిటా ఆలోచిస్తూ నడుస్తోంది ఆమె తెలివిగక్కువ డేమీ కాదు. ప్రపంచం పోకడలు తెలియనిదికాదు. నాటకసంఘంవాళ్ళ బుద్ధులు పసిగట్టక పోలేకూడా. కాని ప్రత్యేకించి విశ్వం అలా ఎందుకు హెచ్చరించాడో ఆమెకి అర్థంకాలేదు. కవిగాను అంటే అంటనట్లుగా మాట్లాడుతున్నాను. నాటకసంఘంలో మిగతావాళ్ళకి మలేకాక కవిగానూమాట్లాడే మాటల్లో ఆమెకి హుందాతనం, ఆదరమూ కనిపించాయి. వందరూపాయలు ఊరికే వొరులుకోబోవటంలో నే తనకి ఆయనమనసు నుంచిదని తెలిసింది.

రిక్తావీధి ఎగురుకుండా వస్తోంది ఖాళీగా.

“ఇంక రిక్తా ఎక్కడి.”

“ఇంకెంతోదూరం లేదండీ మా ఇల్లు. ఇప్పుడు రిక్తా దినికి. నడిచేవసాను.” అంది వసంత. నటేశ్వరరావు తే తను రిక్తాలో వెడతానంటే “సరదాగా నడిచి వెడదామండీ.” అనేవాడు. ఆ నటేశ్వరరావుని చూస్తుంటే తనకి ఒక్కొక్కసారి అరికాలిమంట నెత్తికెక్కుతుంది. కొంచెం జాగ్రత్తగా మనులుకోమని చెప్పాలి.

“మీరు బి. ఏ. ఆనర్స్ ప్యాసయారా?” అందామె.

“ఇంకాలేదు. పరీక్షకి వెళ్లాను. ఫలితాలు రాలేదు.”

“ప్యాసయినరోజున మీకు నేను టిఫిన్ ఇస్తాను. ఏమంటారు?”

“థాంక్స్. రెడీ” అన్నాడు విశ్వం నవ్వుతూ. మాటలసందిడిలో ఎంతదూరం నడిచింది తెలియలేదు వాళ్లద్దరికీ. ఆకస్మాత్తుగా వసంత ఆగి అంది.

“ఇకనండీ మా ఇల్లు. ఇంక వెడతాను.”

“నుంచిది.” అనేసి విశ్వం ముందుకి సాగిపోయాడు. లోపలికి వెడుతూ వసంత నాలికొరుక్కుంది. తను ఇన్నిమాటలు మాట్లాడినా నాటికగురించి ఒక్కముక్కయినా అనలేదు. తను వొట్టి మతిపిప్పి. ఏమనుకున్నారో కవిగాడు!

(నకేవం.)

నూతనగ్రహముల ఫలప్రదత్వము

శ్రీ రాక్షపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

జాతక మహారాగులలో నూతన గ్రహములకు ఇంద్ర వరణ యములకు సహితము కొంత ఫల ప్రదత్వము కలదని సోదాహరణముగా చూపుటకు ప్రయత్నించుచున్న నా వ్యాసములు సనాతన సంప్రదాయ ధురంధరులకు హోరాశాస్త్రవేత్తలు కొందఱికి గుచించినవి కావు. మంచిచే. లోకము భిన్నగుచి. ఆగ్రహముల గొడవ లేకయే, ఏ సమస్యనైనా, నిర్వహించుట సాధ్యమని వారి విశ్వాసము. అట్లే వారు నిర్వహించి కార్యకారణ సమన్వయము చేయుచున్నాడు కూడా. సంతోషమే. వారిని అధిష్టించు శక్తి వాకులేదు. అట్టిపని అనవసరము సహా.

కాని, నూతనగ్రహములను జాతక చర్చలలో సుపయోగించుట పూజ్యులకు మన ప్రాచీన మహర్షుల పట్ల తుంతవ్యముకాని మహాపరాధ మగునని, ఆంగ్ల భాషలో విజ్ఞానశాస్త్రమున ఆచార్యపట్లము నాష్టించిన ఒకానొక జ్యోతిశ్శాస్త్రవేత్త ఇటీవల నా కొక లేఖ ననుగ్రహించివాడు. ఆ మహాపరాధమేమో బోధపడకపోవుటే నా బాధ.

మన దేశములో జ్యోతిశ్శాస్త్ర సూత్రములను నిబంధించినవారు వశిష్టాది మహర్షులు. వారు యోగ సిద్ధులు, త్రికాలవేత్తలు. వారు చెప్పబూనిన యే విషయమునుగాని అసమగ్రముగా చెప్పినవారుకాదు. ఈ నూతన గ్రహములను వారు నూచించియుండలేదు, వానికి ఫలప్రదత్వ మున్నదని వారు చెప్పనలేదు. అట్టచో, ఈ నూతనగ్రహములకు సయితము ఫల మున్నదని మన మంగీకరించి జాతక చక్రములలో వాని సుపయోగించితిమేని, ఆ మహర్షులకు వీని విషయము తెలిసియుండలేదని సిద్ధాంతీకరించినట్లగుటచే, ఆ మహానీయులకు అజ్ఞాతము ఆరోపించి వారిపట్ల గొప్ప అపరాధము చేసినట్లగుననుకదా? మన మహర్షుల మతిమును తిరస్కరించి భిన్న సంప్రదాయముల వలంబించుట ఘోరపాతకము కాదా?

ఆ పండితుని దృష్టి ఇది. అతని దృక్పథముతో చూచితిమేని, ఈ యభిప్రాయము సాధననియే చూపట్టు ననుటకు సందియములేదు. మహానీయులకు మన ప్రాచీన మహర్షుల యోగ తాత్ర ప్రసంగమున నిరసమానమయినది. వారి గౌరవమునకు, జ్ఞానమునకు, న్యాయత నాపాదించుట తుంతవ్యముకాని యపరాధమే యగును. అట్లే ఆకౌత్యమునకు ఎన్నడుగాని పూనుకొనను. కాని, యీ రకపు విమర్శకుల విద్వాంతులలో ఒక్క విశేషమున్నది. బుద్ధి పూర్వకముగనో, లేక అవిచారితముగనో, చెప్పులేము కాని, రెండు విషయములను వారు నిష్కంఠముగా విశ్వసించియున్నారని విర్వచుచున్నది. ఏమందురా? మొదటిది, మన మహర్షులు జ్యోతిశ్శాస్త్ర సందిగ్ధమున చెప్పిన సూత్రములన్నియు తిమ కిప్పుడు లభ్యమైయున్నవనుట. రెండవది, ఆ లభించిన సూత్రములన్నియు తిమకు అర్థమయినవనుట. ఏమో కాని, తమింపుడు, నా దృష్టిలో వై రెండునూ సందేహస్పదములే.

జ్యోతిశ్శాస్త్ర సూత్రములను నిబంధించిన మన ప్రాచీనులు పదునెనమండుగురు మహానీయులని మన గ్రంథములు చెప్పుచున్నవి.

“నూర్యః, పితృమహా, వ్యాసో,
వశిష్టో, బ్రహ్మ, పరాశరః,
కాశ్యపా, నారదో, గరో,
మరీచి, ర్మను, రంగిరాః,
లోమశః, పాలిశశ్రైవ,
చ్యవనో, యవనో, గుగః,
శాన్తకో, స్థాదికే హ్యేతే
జ్యోతిశ్శాస్త్ర ప్రవర్తికాః” అని.

వీరు ఏమేమి గ్రంథములు రచించితిరో, అని అన్నియు మన కిప్పుడు లభ్యమై యున్నవని చెప్పగలమా? వీరందఱు మహర్షులు. వీరిలో ఒకరు చెప్పిన అంశమునే పదములో, తలకట్టి, మార్చి ఇతర మహా

క్షులు చర్చితచర్చణముగా గోకటిపాటపాడినారని చెప్పట సాహసకార్యము. ఇతగుల మతమునకంటే భిన్నముగా తనమతమును నిరూపించుచో, అట్టిగ్రంథ కర్త ఋషియే కాడట.

“నానా వృషీ ర్యస్య మతం నిభిన్నమ్.”

అని మనపెద్దలే చెప్పిరి. ఈ పదునెనమండుగురు మహద్గులు ఏ ఏ భిన్నసంప్రదాయములను నిర్వచించిరో. ఏ ఏ ప్రత్యేక పద్ధతులను చూపిరో, మనకు తెలుసుకొను నుపాయము కానరాకున్నది. మహర్షి ప్రణీతము లనబడు సంహితలు ఏ చూడు నాల్గో చూడగలిగాము. మఱి, ఇతగుల గ్రంథము లెందున్నవి? రాజకీయ విప్లవాదికారణములచే నశించినవో, లేక రహస్యముగా దాగియున్నవో, తెలియదు. ఇక, తరువాతి కాలమున.

“భూయోభిః పటుబుద్ధిభిః పటుధీయాం
సహోరాఫలజ్ఞప్రయే,
శిబ్రన్యాయ సమన్వితేషు బహుశః
కాస్త్రీషు దృష్టేవ్యసి,
హోరాతింత్ర మహర్షవ ప్రతరణే
భిగ్నోద్యమానా ఏహమ్.
స్వల్పం వృత్తివిచిత్ర మ్మధుబహుళం
కాస్త్రప్రసవం ప్రారభే”

(బృహజ్ఞాతకము)

అని, తన కాలమునకు పూర్వకుండుండిన గ్రంథకర్తల నేకులు రచించిన ఉత్తము కాస్త్రగ్రంథములు పెక్కుండినట్లు ఆచార్య వరాహమిహిరుడు చెప్పియున్నాడు కదా? ఆ గ్రంథకాల మెందున్నది? ఆశ్లేషార్థములో దక్షిణాయనము, ధనిష్ఠాదిలో సుత్రరాయణము ప్రారంభ మగుచుండినట్లు పూర్వులు రచించిన గ్రంథములలో నున్నదిని తన బృహత్సంహితలో అతిడు వర్ణించి యున్నాడు. ఆ ప్రాచీన గ్రంథములన్నియు మన కిప్పుడు లభించియున్నవా? చూడవలసకు ఆలోచింపుడు. వానిలో నవగ్రహములు కాక మరి కొన్నింటిని ఎవరైన చెప్పియుండుకూడదా?

‘కాకా భుజంశునాడి’ అనబడు ద్రమిళ నాడీ గ్రంథములో ‘బ్రహ్మసూరి’ మొదలగు కొన్ని గ్రహములు పేర్కొనబడినవని విందుము. మన నవగ్రహములు కాక మరికొన్ని ఆనాడీ గ్రంథ

రచనాకాలములో ప్రచారములో ఉండి యుండెననుటకు సాక్ష్యముకాదా ఇది? ఇప్పుడు మనకా బ్రహ్మసూరి మున్నగువానినిఁగట్టించి యేమియూ తెలియదు. అసాధారణ పద్ధతిలో అత్యాశ్చర్యకరముగా ఫలాదేశము చేయుచున్న నాడీ గ్రంథము లనేకములు నానాభాషలలో చూపట్టుచున్నవి. మనకిప్పుడు తెలిసి వాడుకలోనున్న నూత్రముల ఆధారముతో అట్టి ఫలాదేశముచేయుట సాధ్యమని, ఎదపై చేయి వేసి, చెప్పగలిగిన సాహసనంతుడు చూపట్టడు. మరి, ఏ ఇతర నూత్రములు ఆనాడీ గ్రంథ ఫలముల నిర్వచనమునకు ఆధారమైనవో మనమెఱుఁము.

ఇట్టి పరిస్థితులలో, మన ప్రాచీన మహద్గులు చెప్పిన దంతయు మన కిప్పుడు లభించియున్న దనుట నగుబాల్గుచేటు.

పోలే, అందుబాటులోనున్న చూడు ముక్కలయినా సమగ్రముగ అర్థమైనదని చెప్పగల మహానుభావులు ఎందున్నారో, నామట్లుకు నాకు తెలియదు. బృహత్పిరాశరహోరాసారమందలి లగ్నశోధన పద్ధతిని కాని, లోకయాత్ర మున్నగు విషయమును కాని, ఎవరు సాధించగలిగినారో, ఎంత ప్రయత్నించినా తెలుసుకొన లేకున్నాము. జన్మకాల నిషేక కాలముల పరస్పరసంబంధమును గూర్చి పరాశరీయుడు, బాదరాయణుడు మున్నగు ప్రాచీనుల మతములు భిన్నములని, కల్యాణవర్మనూచించినాడు ఇదే విషయమున వరాహమిహిరారాధ్యుడు, సమరసింహుడు, వేరు వేరు సంప్రదాయముల నాశ్రయించిరి. వారు వ్రాసిన నూత్రముల ప్రయోగము మనవాడుకలోనికి రాలేదు. జైమినీ నూత్రముల అర్థమునుఁగరించి పండితులలో వికమత్యము కుదురలేదు. ఇట్లేన్నియో చెప్పవచ్చును.

సర్వసాధారణముగ, ఇప్పుడు వాడుకలో నున్నది పరాశర సంప్రదాయమని అందుముకదా? ఆ పరాశరీయుడు “తొల్లి చెప్పినను పెద్దలమాటయే కాని” తనకట్టి గ్రంథము లభించలేదని పదియవ శతాబ్దపు ప్రముఖ కాస్త్రవేత్త పరిశోధకుడు, బహుగ్రంథకర్త యగు భట్టోత్పలాచార్యుడు చెప్పినాడట, అప్పటికే ఆ గ్రంథమునశించియుండె కాబోలు? ప్రస్తుతము ప్రకటితమయి యున్న ‘బృహత్పిరాశరహోరాసారము’ అనుగ్రంథము ఒక పెద్ద కలగూరగంప. తెలికాని, సంప్రదాయముకాని, విషయ

నూతనగ్రహముల ఫలప్రదత్వము

విభాగముకాని, ఒక గ్రంథకర్త వాటములో తీర్పు బహిషదని తోచదు. కాక, అందరి భాగములు కొన్ని అర్థమున స్థితిలోనే లేవు. జన్మకాలము; ఆధాన కాలము, అనురంజింబికకాక, చిత్రవేళకాలమునకు సహజాతకము గుణించి సమన్వయము చేయుట సంప్రదాయమనియు, అది కష్టసాధ్యమనియు, ఒకానొక ప్రాచీనగ్రంథ వ్యాఖ్యాతల నూచించెను. ఇది ఏదో, వ్యాసఘట్టము!

ఇట్టి సందర్భములలో ప్రాచీన మహర్షులు చెప్పినదింతయు తమకు తెలిసియున్నదనుకొను సర్వజ్ఞులమనస్సులుండిరేని, ఎవరు వారికి సమాధానము చెప్పగలరు.

అది యట్లుండె.

అన్ని శాస్త్రములవలె యీ జ్యోతిశ్శాస్త్రము సహా పరిశోధకులగు శాస్త్రజ్ఞుల అనుభవ విశేషమువలన క్రమభివృద్ధికి రాతిగిరిజే యనుట యీ విమర్శకుల బుద్ధికి స్ఫురించదు. అపుడపుడు నూతనోపాయములతో సంస్కరించినపుడే శాస్త్రము వన్నెకెక్కునని చెప్పిన ధైర్యశాలి వరాహమిహిరుని ఆర్జున దృష్టిని, భావాదార్యమును స్ఫురించినచో, ఇట్టి విమర్శకుల సంకుచితదృష్టికి అది అంజనము కౌగలదు. మన ప్రాచీన సంప్రదాయములలో లేని అనేకాంశములను ఆ మహాశియుడు యవనమతమునుండి స్వీకరించి జంకులేక బాహులుముగా తన గ్రంథములో చెప్పినాడు. అతడు వర్ణించిన దైక్కొగ స్యూరూపములు యవనులు చెప్పినవే. కొన్ని రంజయోగాదులలో యవనుల మతమునెత్తి అతడు మూసించినాడు. అంత యేల? గ్రహముల అన్యోన్య మిత్రత్వ శత్రుత్వములను గూర్చి ప్రాచీనమతమును చెప్పటయే గాక, దానింటే చాల భిన్నమైన యవనమతమును సహితము తన బృహత్ జాతకములో అతడు నిరూపించినాడు. ఈ విషయములో యవన సంప్రదాయమే వరాహమిహిరునికి అభిమతమని పదునారవ శతాబ్దమువాడగు కేశివార్కుడను హోరా తంత్రవేత్త తన 'వివాహ బృంహదావన' గ్రంథములో—

“ఇద మదిర్య వరాహ విరోచనో
నిజమతేనతు దూషితవాన్ పునః;
స బహు వన్య తి వివ యథాతథం;
జయతి శాస్త్ర మిదం యవ నేష్యసి”

అని సయ్యక్తముగా సిద్ధాంతీకరించినాడు. కావుననే,

మేచ్ఛామి యవనా, నైపు
సమ్యక్ శాస్త్ర మిదం స్థితం;

ఋషి వ త్రేపి పూజ్యం తే.

కిం పునర్వేద విద్విజః?”

అని వరాహమిహిరాచార్యుడే యవనుల నెంతో గౌరవించినాడు. అతని యవంతరము సమరసింహానుజను ప్రాచీనులు సాధించిన తాజక సంప్రదాయము సాక్షాతుగ పారశక భాష నభ్యసించి అందరి వాజ్మయమునుండి సంపాదించినదేమని, మూడువందల సంవత్సరముల క్రిందనే, 'హయనరత్న'కర్త బలభద్రుడు చాటిచెప్పినాడు. వాడుకలోనుండిన దశాపద్యములు చిరకాల సాగ్యములై తృప్తికరముగు ఫలములను మాపని కారణమున, యవన శాస్త్రమునుండి వర్జితాతకపద్ధతి మున్నగు ప్రయోగములను సమరసింహాదులు గ్రహించి విపులీకరించినట్లు.

“ప్రాయో న జాతక ఫలే
చిరప్రయోజ్యే మతిశుభ్రురతి పుంసాం;
నేనాత్ర హాయన ఫలం
ప్రకాశ్యతే తాజక ప్రాక్రం”

అని సమరసింహుడే చెప్పినాడట.

లగ్నము, సప్తగ్రహములు అను ఎనిమిదింటికి గోచారమువలన, కలుగు శుభాశుభ ఫలములను నూచించు పద్ధతిని అద్వక వర్ణమందుముకదా? ఈ పద్ధతిలో రాహు కేతువులకు స్థానము లేదు. కాని వరాహమిహిరాదులు చెప్పకపోయినా, రాహు కేతువులకు భావఫలములను తరువాతి వాడు విపులముగ వ్రాసిరి. అట్టిచో వానిస్థానములకు సయితము గోచారఫలము, తేలయుండగదా? వానికి ఫలములను సాధించి 'దశవర్గ' మను పేరుతో సుమారు నూరు సంవత్సరముల వెనుకనుండి యొకానొక శాస్త్రజ్ఞుడు ప్రశ్నేకగ్రంథమును రచించెననియు అది అముద్రితముగా మూలపడియున్నదనియు, కొన్ని సంవత్సరముల క్రింద ఒకానొక ప్రాచీనజ్యోతిశ్శాస్త్ర పండితుడు నాతో చెప్పెను.

పరిశోధకుల అనుభవముల మూలముగ, క్రమముగా శాస్త్రసంప్రదాయములు అభివృద్ధి నొందుచున్నవనుటకు ఇంకెంతోయో కారణములు మాపవచ్చును. ఇట్లుండగా, తృప్తికరముగు నూతన సామగ్రి పరిశోధకుల పుణ్యమున మనకు లభించినపుడు దానిని నిరాకరించుట ఏమినివేకము?

హానిండు ప్రాచీన పద్ధతిలో ఏమాద్యులు జేసినా, మహర్షులపల్ల అపచారమో అపరాధమో, చెసినట్లు మన ప్రాచీన శాస్త్రజ్ఞులు భావించెడివారా? తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణకాలమున జ్యోతిశ్శాస్త్రమున ఇరువది ఎనిమిది నక్షత్రములు. తరువాతి ఎప్పుడో ఏమి కారణమో ఇరువదివిడు నక్షత్రముల పద్ధతి వచ్చినది.

“నక్షత్రైవాం తథాభిజత్” అని భగవత్స్వరూపముగా భగవద్గీతలో పొగడ్తచెందిన 'అభిజత్'.

వక్షత్రమున, శ్రుతిదోషితమైన దానిని నిరాదరించుట పాపముకాదా? యవనముత్యమును గౌరవించిన కరాహ మిహిగుడు, ఆయవనుల నుండి అనేకాంశములను స్వీకరించిన సమరసింహుడు సహా మనమహర్షులపట్ల మహా పరాధమునకు ఒడిగట్టినారని అనవచ్చును గ్రహముల దృష్టి విషయమున భిన్నమార్గము నవలంబించిన శైమిని పరాశరగునికి అపచారము చేసినారనక తీరదు. అనేక విధములగు దశాంశపథతులను విశేషింపించి. విషష్టి ఎట్టి జాతకముల కుపయోగించి వలయునగుటం గూర్చి పెక్కు నూత్రములు పరాశరగుడు చెప్పియున్నాడని ఎఱుగుదుము. ఆనూత్రములకు జలాంజలి మట్ల చెప్పి, ఏ జాతకమయినాసరే, — చానవులదయినా, పశువులదయినా, కడుకు సంస్థలదయినా — ఏకయా లికా ప్రయోగముగా వింశోత్తరీదశను కట్టుట అనేక స్థలములలో ఆచారముగనున్నది పరాశరనిపట్ల చూపు గౌరవమేమో?

“భాస్కర విభురేఖాయా
ఉదకస్థేచోత్తిరాయణం;
దక్షిణస్థే తతః సూర్యే
విద్యా త్రిదక్షిణాయనం.”

అని భరద్వాజ మహర్షి వాక్యము. భూమ్యు రేఖకు నూర్పుకు ఉత్తిరాయగున్నపుడు ఉత్తిరాయణము, దక్షిణాయనంనుచో దక్షిణాయనము, అనుట, మకరాదిగ ఉత్తిరాయణమని, కర్కటకాదిగా దక్షిణాయనమని, మన మిప్పుడు వాడుచుంటిమి. ఈ మాగ్న్య విలవచ్చెనో, దానికి ఉపపత్తి ఏమో తెలియ లేదని శ్రీ పత్యచార్యుడే సూచించియున్నాడు.

“దినప్రవృత్తిర్మగుతా మహదా,
తుల్యారాదోచ నిశాప్రవృత్తిః;
తే కల్పితే యై ర్మృగ కర్కటాదా
వత్సోప పత్తిం తు నతే బ్రువంతి.”

అని. ఈ యపచారము ఎవరు చేసిరో?

“చల సంస్కృతి తిగ్మాంశోః
సంక్రమాయ స్సుసంక్రమః;
అజాగళే స్తన ఇవ
రాశి సంక్రాంతి రుద్యతే”

అని నిరయన పద్ధతిని హేళనముచేసి, సాయన పద్ధతియే ఉత్తిమముని వశిష్టమహర్షి చెప్పినట్లు. నిరయన పద్ధతి నవలంబించువారందరు ఆ మహర్షి యభిప్రాయమును త్రోసి రాజు చేయుటచే అతిని అవమానించుచున్నట్లు భావించవలసి వచ్చునకదా?

పోనితిము. ఉదాహరణ మొక్కటి చూపుట ఇట్టి చర్చకంటె హేచ్చు ప్రయోజనకారి.

ఉన్నత విద్యను ఆర్జించి, అందచందములు కలిగి, ఆవివాహితగా నున్న ఒకనొక తగుణి నిరయన జాతక చక్రము, నవాంశ చక్రమునహా, ఈ క్రింది మున్నవి:—

		కు 5-89	ర 5-52 బు 14-21 శు 19-24 X 27-24
రా 28-18	(నిరయన) జాతక చక్రము.		గు 16-47
శ 10-49 చ 0-8			కే 28-18
			I 28-48

కు గు	శ		రా
కు బు	(నిరయన) నవాంశ.		
చ			
కే	ర		ల

జన్మకాల రవి మహాదశాశేషము. 4 సం. 4 నె. 17 ది.

రాహు మహాదశలో బృహస్పతి అంతరములో ఎవడో తగిన వరు దొకడు వచ్చి. చూచి సమ్యుతించి, వివాహము చేసికొందునని మాట ఇచ్చినాడు. ఈమె జాతకములో ఆధమ కుజదోషమున్నది. ఆ వరునికో నాలింట కుజదోషము. దోషసామ్యమున్నదని, వివాహము జరుగవచ్చునని, పెద్దలు నిర్దేశించినారు. తరువాత, ఇగుపక్షముల వారికిని, ముందు జరుగలేనికార్యక్రమమునుగుఱించి జాబు జబాబులు క్రమముగాజరుగ

నూతనగ్రహముల ఫలప్రదత్వము

సాగినవి. మహూర్తకాలనిర్ణయపు సందర్భమున ఆచూకాల్య ప్రాతికూల్యముల సంప్రతింపులు శ్రమలో నుండెను. నిర్ణయము జరిగి రమరమి ఆగమాసములు గడచినవి. కొన్నాళ్ళలోనే మాడుముళ్ళు పడి శుభకార్యము జరుగగలదని చూపటివది. కాని, అంతలో ఏ పిల్లతుమ్మెనో, తెలవని తెలంపుగా, తనకీ సంబంధము అక్కరలేదని అవగుడు జాబువాసిడ్కి మాటలో నాటకమునకు భరతవాక్యముపాడి యవనికదించినాడు. సంబంధము అక్కరలేనిచో చెప్పటగు కారణములు కలువా? “స్పృహతాడనాత్ దంతేభంగః” అనునట్టి కారణ మేదో గూచించి చేయి కడుగు కొన్నాడా వరుడు. ఆ తిగుణి మనసునకు ఇది గొప్ప చెబ్బు. ఇక, “పునఃకాచన పూచస” వరాస్వేషణ కార్యమునకు మల పూనుకొవలసినకే పాపము!

ఈ జాతకమునకు ఇట్టి ఫలము తాను చెప్పియుండునని మన విమర్శకు మహాశయము తెలిపిన కారణము లివి—(1)ఉద్ధాధిపత్యమువలన భర్తృస్థానాధిపతి గురువు, ఉచ్చుడైనా, లాభిస్తానములో నుండినా ‘పాపి’ అయినాడట. అతని దృష్టి సప్తమ భావమునకే చెగుపట!

ఉచ్చుగ్రహము కారణాంతరములచే మేలుచేయలేక పోవచ్చును కాని, చెటువుచేయడని వరాహమిహిరాదులు చెప్పిరి. అంగులో, లాభి భావములో నున్న శుభగ్రహమే అశుభఫలము నిచ్చినచో, ఇక శుభులేవరు? కేంద్రాధిపత్యమువలన గురువు పాపియగుపట, ధను, ర్మీన, కన్యా, మిథునములలో పుట్టినవారి కంఠికిని గురువు పాపికొవలసి వచ్చును. మారక విషయములో కేంద్రాధిపత్యము గురువునకు దోషముగా ఏర్పడవచ్చు సేమా కాని, ఇతిర సందర్భములలో అతడు ‘పాపి’ అయినాడనుట కేవలము శాస్త్రమునకే కలంకము.

“కేంద్రాధిపత్య దోషము
బఃవాన్ గురుశుక్రయోః”

అను ‘జాతక చంద్రికా’ వాక్యమునుబట్టి చేసిన విచిత్రసిద్ధాంత మిది. కేంద్రాధిపత్యము ‘దోష’మనుటే ఆగంధకర్త ఆశయముకాని, ఆ అధిపత్యముచే గురువు ‘పాపి’ అగునని కొడు. ఒక చిన్న ఉదాహరణను చూడుడు. ధర్మరాజు మహా ధర్మశూరుడు, సత్య సంధుడు. ఎప్పుడో వ్యాజముపెట్టి ఒక అసత్యమాడెను. అది అతనిపట దోషమే. కాని దానిచే అతనిని పాపి అనలేము. ఈ రెండిటికిని గొప్ప భేదము కలదని సహృదయులు గ్రహించకపోరు.

(ii) పై విషయగ పాపియైన గురువు సప్తమ భావమును నిండున్నపితో చూచుటచే ఆ భావము పాప పంకిలమైవది!

వా దృష్టిలో, ఇదియొక విచిత్ర సిద్ధాంతము. భావాధిపతి భావమును చూచినచో ఆ భావము చెడునని ఏ మహర్షి చెప్పినాడో తెలియదు.

“యో భావః స్వామి సాన్యాభ్యాం
యక్తో దృష్టోఽను మేననే.”

అను మొదలగు స్రమాగములచే అట్టిదృష్టి భావ పోషక మగుననుట శాస్త్ర సంప్రదాయము. వా మామిరారాచాగ్నిని ఉపలక్ష్యము నూత్రమిది.

“హోరా స్వామి గురుజ్ఞః శ్రీత యతా,
నా నైస్త్వ, విశ్వోక్త్యా.”

(iii) అంతే చక్రములో సప్తమభావము శని కుజుల వలన పాపకర్తరి పాలయివది! ఆ చక్రములో అప్తమాధిపతి కుజుని దృష్టి ల్పముపై నున్నదట! శుక్రుడు ఉచ్చాంశలో నుండినా, లగ్నాధిపతితో చేరినా, కశ్మిత్ర కారకుడై సప్తమములో నుండుటచే ‘కాంక్షా భావనాకాయ’ అను వాక్యమువలన భర్తృస్థానము పాడైవది!

ఏమి సామంజస్య సాసన వైదిగ్య మిది? దృష్టి, సంయోగము, పాపకర్తరి, మున్న సయోగములు నవాంశి చక్రమున కన్వయించు సంప్రదాయము ఏ మహర్షి ప్రోక్తమో తెలిపి యుండినచో, విద్యాగ్ధుల కంతో యుపకరించి యుండెడిది. దృష్టిని సాధించి దానికి విలువ నిర్ణయించు నూత్రములను విధించిన శ్రీపతి స్రమాఖుల గతి ఏమి? పొనిండు. సప్తమ శుక్రునికి ‘సారావళి’ సత్ఫలమే చెప్పినది కదా? శుక్రుడు కశ్మిత్ర కారకుడని, పాపము, కల్యాణవర్మకు తెలియదు కాబోలు.

(iv) నవాంశిలో సప్తమాధిపతి గురువు సప్తమములో స్వక్షేత్రబలము కలిగి యుండినా, శక్రువగు ఉచ్చు శుక్రునితో చేరుటచే అశుభుడయినాడట!

సత్యాచార్య మతిమన గురు శుక్రులు పరస్పరసములేకాని శక్రువులుకారు. మరి యవనాచార్య ముగి మందో, వాగు అన్యోన్య మిత్రులే. విమర్శకులు నూచించినది ఏ మహర్షి సిద్ధాంతమో? శుక్ర శ్మేతముగా గురువునకు, గురు శ్మేతములో శుక్రునికి, శాస్త్ర గంధములలో శుభ ఫలము చెప్పుబడినదికాని, అశుభ ఫలములేదు. వారొకరికొకరు శక్రువునచో, ఇట్టి ఫలము కలుగుననుట యుక్తి సహముకాదు. కావుననే,

“జ్యోతి శ్వాస్త్యేషు సర్వేషు
జ్ఞసి తర్ తే గురుః శుభః;
జీవన్య జ్ఞసితో శత్రూ
యది, తద్వ్యన్యతే కథం”

అని ‘జాతక తిలక’ గ్రంథ ర్త గురు శుక్రల శత్రు త్వపు సిద్ధాంతమును అధిక్షేపించినాడు.

(V) కుజుడు ఎనిమిదింట ఉండుటచే కుజ దోషమున్నది. ఇది వివాహ విషయమున మహాదోషము.

ఇచట వృషభములో నున్నాడు కుజుడు.

“సిత రాశి స్థితే భామే,
కుజదోషో నవిద్యతే”

అను అపవాద నూత్ర ముండుటచే, ఈ కుజ దోష మునకు గొప్ప విలువ లేదనివచ్చును. అది యట్లుండ, ఉడుకుపాలు త్రావకొరు కుజుడు అష్టమ మందు న్నచో, వివాహమై క్లేశము కలుగవచ్చునకొని, వివాహ భంగమగుటకు హేతువు చూపట్టదు.

పాతక మహాశయాలకు ఒక్క మనవి. కలిగిన ఫలమునకు పై కారణములు ఏ విధముగా తగిన వన వచ్చునో యోచింపుడు. ఇట్టి కార్య కారణము సమన్వయమునకు ఎంతి విలువ కట్టవచ్చునో, తద్ జ్ఞాతే ప్రమాణము.

ఈ క్రిందనున్న సాయన జాతక చక్రమును ఒక్కసారి కటాక్షింతురుగాక. నూతన గ్రహములు సయితము దానిలో చూపబడి యున్నవి.

రా 21-12 భర్త 12-55	వ 22-48	పుణ్య 15-57 కు 28-33	స 28-46-2
శ 3-48 (వ)	(సాయనము)		బు 7-15 కు 12-18 (వ) X 20-1 య 21-4
చ 28-6	శుద్ధ జాతక చక్రము.		దాంపత్య 0-56 గు 19-41
		I 21-37	ఇ 5-32 క 21-12

లగ్నము కోమలస్వభావముగల తుల. యమునితో ఛేరి లగ్నాధిపతి శుక్రుడు గగనమధ్యమున ప్రకాశించు చున్నాడు. భాగ్యములో రవి. రాజయోగకారకుడు. (చతుర్థ పంచమాధిపతి) శని ప్రబలుడై నాల్గింట నుండుట. లాభ సానములో తృతీయ (విద్యా) వస్తాధి పతి బృహస్పతికలడు. గొప్పవిద్య, యోగ్యముశక్తి, ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యము, వినయవిధేయతలు, నైతిక ప్రవర్తనము, సాధుశీలము తెలుపుజాతక మిది. తగిన వేతన ముల యోగ్యమైన యుద్యోగము కలదు.

ఇనట ముఖ్యసమస్య సప్తభావముకదా? సప్త మాధిపతి కుజుడు ఎనిమిదిభాగల దూరములో అష్టమ భావమండెయున్నాడు. అనారోగ్యము, అందోళనము సుఖాభావము దీనిఫలము కావచ్చును. భావమధ్యము నకు కుజుడు దూరమగుండుటచే, ఈ ఫలములో రమరమి నూటికి యేబదివంతులకంటె హెచ్చుగా రాదు. ఉండుగాక.

సప్తమభావ మధ్యబిందువునకు సార్వకేంద్ర ములో మహామాయావి ఇంద్రుడున్నాడుకదా? వివాహ విషయమున జాతకురాలు వాస్తవమును కనుగొనజాలక భ్రమపాలగుటో, ఇతరులచే వంచించబడుటో, జరుగ వచ్చును. ఇకపోతే, భర్తృభావమధ్యమండే నికరముగా వరుణుడు పీటపెట్టుకుని కూర్చుండియుండుట చగువ రులు గమనించగలరు. ఆకర్షణము, అపకర్షణము, అను ధర్మములతో పనిసాగించు నేర్పరి వరుణుడు. కనుక నే విప్రలభ శృంగార ప్రియుడని, విడాకుల గ్రహమని, ఇతిశకి ప్రతీతి. స్వాతంత్ర్య కాంక్ష మిక్కటయి పరిస్థితుల మార్పునకు తగిన రీతిగా అతుకుకొని, పొంది, పొసగి, మనుస్యభావము ఇతడు నేర్పనివిద్య. అగుటచే, అతి సులభముగా అతుకులు ఊడిపోగలవు. కావున నే, శాశ్వత బంధ ముగా కొనసాగ తగిన వివాహపు విషయమున సామాన్యముగా వరుణ వేదదోషముగా ఏర్పడుచుండుట, ఇట్టి వరుణునికి నాల్గింటి చంద్రునినుండియు, పదింటి యమునినుండియు నిండుకేంద్రవేస. పుట్టినింటి పరిస్థితులలో, వృత్తిపద్ధతిలో, కంకణ ప్రాప్తికైనా, లేక దాంపత్య జీవనమునకైనా, ప్రతిబంధక సామగ్రిగా ఏర్పడగలవని దీని నూచన. ఇట్టి వరుణుడు కుజక్షేత్ర ములో నిలిచి చండీకాసనుడై నూటికి నూరువంతులుఫల మును తెచ్చి పెట్టుటకు నడుముకలుకొని సప్తమ భావ మధ్యమండే యుండగా, అతనిని వదలిపెట్టి ఎడముగా, ఎనిమిదింట ఎక్కడనో, కూర్చుండియున్న కుజానిపట్టి రచ్చకులాగ నెలకొన్నములో కూర్చుండియున్నదొంగ కంటి దోషమువలన కానరాకపోగా, కంచె ప్రక్కన కడుపులు మేపుచుండిన కన్న మృకొడుకు తుంటరి

నూతనగ్రహముల ఫలప్రదత్వము

యని వారితన దొంగతనమును మోపిరను సామెత యగునుకదా?

ఏ యోగములయినా తగిన దశలలో కదా ఫలిం చగలవు? దేవమానదిశలో లాభాధిపతి యగు చలితరవి (కర్కటకము 22-48) జన్మవరుణుని కేంద్రవేగనం గుణోగా, వరుని ఆవాహనము జరిగెను అదేరవి చలితరవరుణునికి కేంద్రమునకు (కర్కటకము 28 19) వచ్చినపుడే విస్తరణము! వరుణ దోషముగల దశలో జరిగిన ప్రయత్నపు ఫలమిది. వివాహము జరిగి విదా కులవఱకు రానిది జాతకురాలి పుణ్యము. ఇంతనికర ముగా చలితరవే వరుణప్రభావమును ప్రేరేతో చూపి నట్లు తెల్పుచుండగా, అగ్రహవేగకు ఫలము లేదనుట కొస్త్రుమర్యాద అగునా?

దేవమానదిశ నట్లంటే, ఆ వయస్సునకు 'వర్ష జాతక' మెన్నెందునో చూతము గాక. అచట సయితము వరుణగ్రహప్రభావము మాపట్టవలయుకదా? ఇదే ఆమె వర్ష జాతకము.

చ 28-17	భ 24-14	శ 17-41	బు 18-12 ర 28-46-2
(సాయన) వర్ష జాతకము			కు 16-31 కు 29-19 వ 4-56 X 5-46 య 28-20
శ 9-40	I 7-12 రా 17-41	ఇ 29-59	గు 28-32

ఇచట లగ్నాధిపతి కుజుడు; సప్తమాధిపతి శుక్రుడు. ఈ ఇద్దఱు ఏకరాశిలోనుండినా, పదుమూడు భాగల అంతరములో ఉండుటచే, ఫలప్రదమగు సంయోగము వారికిలేదు. ఆ లగ్నాధిపతి కుజుడో, నీచపడి ఇంగుని కేంద్రవేగను, వరుణుని సంయోగమును, అభిలషించుచుండుట. వరుడు ఆమెను మోసగించి స్వస్తి చెప్పినాడు.

ఇచ్చట భర్తృసహాయము ఎందున్నదో చిత్రించి రేరి, చదువరులకు వరుణప్రభావము కరతలామలక

మగును. చలితరవరుణస్థానమునందే యీ వర్షారంభకాల మున భర్తృసహాయము నిలువవలయునా? జన్మకాలపు వాగానమును యీవిధు వరుణుడు నెరవేర్చినాడు. ఈ సాక్ష్యము మనము స్పష్టించినదికానుకదా?

ఈ వార్షిక కేంద్రములను దైనికపద్ధతితో అనుభవ విశేషములు కలిగిన దినములకు చలింపచేసి చూతము గాక.

1. నిశ్చయము జరిగిననాడు.

వర్షారంభమునాటి నాక్షత్రకాలభుక్తి = 8-34-25
వర్షారంభమునుండి డెబ్బది రెండు దినములకు

వార్షిక నాక్షత్రకాలవృద్ధి = 5-52-30
మొత్తము = 14-26-55

దీనికి చలితలగ్నము = 29½ మకరము

అలాగా ఆనాడు చలిత వార్షిక సప్తమము (భ 22) వర్ష జాతకమందలి లగ్నాధిపతి కుజునిపైననే నికరముగ నుండుననుట. భర్తృసంపాదన కార్యమునకు తృప్తికర ముగా ఆనాడు పునాది వేయబడినదికదా?

(ii) నిరాకరణ కారణము కలిగిననాడు.

వర్షారంభమునాటి నక్షత్రకాలభుక్తి = 8-34-25
వర్షారంభమునుండి 220 దినములకు

వార్షిక నక్షత్రకాలవృద్ధి = 17-57-5
మొత్తము = 2-31-30

దీనికి చలిత లగ్నము 9½ సింహము.

ఆనాడు వరుణమహాయుడు సింహరాశిలో 9-20 లో యుండెనని విన్నచో, పాతక మహాశయలు ముక్కుపై వేలిగుళిసలగు. చలితలగ్నము పోయి పోయి ఆనాడు వరుణునినే చెరుకోవలయునా? వరుణుడు పూనుకొన్న కార్యము నెరవేర్చుటకు ఇంత కంటే తగినదినము ఎందు లభించగను?

“సంపూర్ణ దృష్ట్యా తు దీనే ఫలం స్యాత్ ।

యోగ సైధే కొంత సమాగమోక్తిః ॥”

అను యాదిననూరి నూత్రమును ఎంత స్పష్టముగా అన్వయించు చున్నదో చదువరులు గమనించగలరు. ఇది కూటసాక్ష్య మనగలమా?

మరియొక్కమాట. ఉద్దేశభింగపు జాబు వచ్చిన దినమునకే దైనిక జాతకమును నాధించినచో, దైనిక

చతుర్థము (పరిణామము) జాతకురాలి జన్మకాలపు ఇంద్రప్రాసమండే (కన్యారాశిలో 6 వ భాగ) నీలిచి యుండగలదు. వరుడామెను మోసగించినాడు. ఇంద్ర మాయ ఇట్లు పరిణమించి మబ్బున లేలిపోయినది. బహుశః ఇతర వ్యామోహమునకు చిక్కి ఆతిడ్డొక వర్తించె నేమో?

ఇంద్రా వరుణ గ్రహములకు ఫలమున్నదో లేదో, మన విమర్శకుల కంటికి కౌసరాకపోయినా, పాతక మహాశయలే లేల్పగలరు.

ఇంత చాలును. ఇతరుల, ఆందులో పండితుల, అభిప్రాయములను విమర్శించుటకాని, వాద ప్రతి వాదములకు దిగుటగాని, నాకు రుచించదు. దానికి వలసిన యోగ్యత సహితము నాకు చాలదు కూడ. సామాన్య విద్యార్థులు గమనించి ఆలోచించదగిన సమస్యలు కొన్ని ఇంగున్న కౌర మున యీ విమర్శని

విషయము ఇదట ప్రస్తాపించవలసి వచ్చినది. చదు వరులు మన్నింతురుగాక.

ఒక్కమాట. గుప్తవరుణ దశాకాలమున జాతకు రాలు చేసిన పురుషకౌరము విషమఫలములో పర్యవ సాన మయినది. ఆ ప్రయత్నము వివాహ రూపమున ఫలించకపోవును జాతకురాలి పూర్వ సకృత ఫల మనుకొను సందేహములేదు. గొడ్డలికి ప్రసక్తిలేక, గొట్టితో నే తోలగిపోయినది పిడ. లగ్న సప్తమములపై శుభద్విష్టిగల గుగువు లాభినాన ముందున్నాడు. వివా హమే విడాకులు వెతకుకొను అవసరము లేకుండు ఆ మహానుభావుడు జాతకురాలిని కాపాడేనాడు. 1959 ఫిబ్రవరి మార్చి ప్రాంతములో కొన్ని శుభదశలు వచ్చును. ప్రయత్నముసారముగ అపుడు వివాహ మంగళము సుఖప్రదముగ నెరవేరగలదు. అట్లనుగ్ర హింపుమని భగవంతుని ప్రార్థింతముగాక!

“మమ యది వ సదుక్తం సజ్జనైః త్తమ్యతాంతితే.”

వ ర ద వె ల్లు వ

శ్రీ బలివాడ కాంతారావు

వోసలా కురిశాయి. నెలయేళ్లు సాగి, నదిలో కలిశాయి ఏగు ఒడ్డు కూల్చుతూ చెల్లు పెళిలించి, వందలో వందలాది ప్రాణులను కలుపుకొని వుప్పొంగి పోతూ హోరుమంటూ దిగువకు దిగజారిపోతూంది అది ఉవ్వెత్తుగా పొంగివ వరద వెల్లువ!

తెలతెల వారే సమయం! దిగువున ఒక గ్రామంలో తెప్పలతో యాది కర్రలు తీసేవాళ్ళలో ఒకడు కర్ర అనుకొని శివాన్ని ముట్టకున్నాడు. ఒళ్లు జలదరించింది! ఒడ్డుకు ఆయాసంతో చేరుకున్నాడు. ఆ శివం అలా కొట్టుకొని పోతూ పోతూ ఆ గ్రామానికి దక్షిణంగా రెండుమైళ్ళల్లో ఉన్న పరలో ఒక తుప్పకు చిక్కుకుంది. ఏటి సత్తువను మేటియైన జలధి లాగుకున్నది. సాయంత్రం అయ్యేసరికి వరద నీరు తగ్గ నారంభించింది. తెల్లవారేసరికి ఆ శివం ఆగినచోట లేదు. రాత్రంతా నక్కలే కాక, తెల్లారేసరికి రాబంగులుకూడా కొల్లలుగా చేరి ఫలహారం చేశాయి. ఏగిలింది అస్థిపంజరం. పరలో చేరి చెత్తను వూడ్చు కొనటానికి వెళ్ళింవాళ్ళలో సంచలనం బయలుదేరింది. గ్రామాధికారుల చెవులకు యీ వార్త చేరగానే పోలీసులు రావటం జరిగింది!

ఈ యెముకలకూ శివపరీక్షకు పట్నం పోయింది.

“అయ్యో! పాపం! ఎంత పెద్దంటి యిల్లాలో! కొలుజారి పడివుంటుంది. బలవంతం చావై తే నగ లన్నీ యెండుకు పెట్టుకుంటుంది...” ఇలా వూళ్లో తిలోలా అనుకున్నాడు. ఆ మెనుగురించి వారం కోజులవరకూ మనిషో వార్త తెచ్చేవారు. అన్నీ నమ్మవగట్టుగానే వుండేవి.

పోలీసు సేవనుకు మొగుడన్న మనిషి రాగానే అసలు సంగతి ఆయనవలన కాకండా వెంటవున్న వారి వలన తెలిసింది.

“ఓ మొగాడు...రామరామ. ఆ యేడుపు... చూడలేం! అంతటి వాడి పరువు పూర్తిగా తియ్యాలనే వగలతో యీపని చేసిందిగా!”

“అలాంటి వానికి యిలాంటి చావురాక మంచి చావొస్తుందా?”

ఇలా మనిషోలా అనుకున్నాడు. విన్నవార్చీ వుదంతాన్ని మరికొందరితో చెప్పకున్నారు. ఆకొందరు మరి కొందరితో చెప్పారు. ఇప్పుడికీ ఆ చుట్టుపట్ల యే అవది దిగజారివా యీమె కళ్ళే చెప్పకుంటారు!

ఆమెపేరు రాజమ్మ. మహారాజాకివుండే శివితో శరీరం పొందికతో వుండేది. ఆకళ్ళల్లో యేదో గంభీర మైనమెగుపు. ఆ శరీరచ్ఛాయలో పక్షపురంకులిసింది! పెద్దంటిపిల్. తండ్రికి నూ గెకరాల పాలం - ఒక్కచేతే కూతురు. ఆత్మివారికని రెటింపు. భర్త ఉదాగడు. చెయ్యి చాచకుండా యిచ్చినదాతి. ఏ సత్కార్యంలో నైనా తిశే! పొంగుబట్టిన నిలుచున్నాడంటే యెత్తజతలు కూడా నమ్రతితో వుత్సాహంతో పనిచేసేవి. ఆకాంత గంభీరస్వరం ఆలించి పాటించేవారే అందరూ! అలాంటి మకుటంలేని మహారాజా భార్యగా వచ్చింది. యిద్దరుబిడ్డల తల్లిఅయింది. అయినా ఆమె నిత్య యావని — లోలైచె చెరువువున్నలో పద్మంలా ఆమె యెనరికి అందలేదు — బహుశా ఏ రైతుకూడా శివమానని కొన్నాళ్ళకిగాని అతడు పొల్చుకోలేక పోయాడు.

పైకి పద్మంలా అగుపించినా లోప గట్టి కాడలా ఆమెలో యేదో కఠినత్వం, ఆ దిగువ బురదలా యేదో మలీపం...ఆమె మృదయంలో దాగుంది. పుగుఘల మీద ఒక నీరసభావం ఏర్పడింది. తనకు తెలియని గర్వం ఆమెకు వెగటుగా అంటుకుంది.

బ్రతుకు తెరువుకోసం చేపలుపట్టడానికి చెరువు మధ్యకుచేరి జాలరివానిలా సిమ్మన్న వీళ్ళి యింట్లో నాఖరుగా చేరాడు. ఇద్దరుపిల్లలతోపెళ్ళాం సన్నంగా నల్లగా పెద్దబుట్టలాంటిరెలతో అసహ్యంగా వుంటుంది. క్యవసాయపు కూలిపని చేసుకొని ఆమె, భర్త యీ పెద్దయింటిలో నాకరీచేసి, తెచ్చుకున్న ధాన్యంతో కొలంగడవాలి. సిమ్మన్నకు ప్రక్కవా

జేమనుకున్నది అక్కరలేదు. ఒకడి జోలికిపోడు— ఒకడిచేత ఒకమాట అనిపించుకోదు. మొగవాళ్లకుంజే పారుమాలలేవు, మోటుదనంలేదు. బహు సెమ్మదైన మనిషి. ఇంటియజమాని పిడి వినయాన్నీ మంచినీ గౌరవించాడు. ఎవరికీ యివ్వని స్వతంత్రం ఇచ్చాడు. ఇంటి యిల్లాలికి, సిమ్మన్నలో మిగతా మగవాళ్లలో లేని అందమేదో అగుపించింది. ఇన్నాళ్లూ తను కోరుకున్నదో దొరికినట్లు, ఎదురుచూస్తున్నమనిషి వచ్చినట్లు, స్త్రీయూరి ఆమె కంటికి సిమ్మన్నలో గోచరించింది—

పద్మం, కోరి జాలరివాని భుజానికి తాకింది. బ్రతికినబ్రతుకు తలచుకుని జాలరి అది తెప్పించుకొని చేపలు పట్టకోసాగాడు. బాగా విప్పారి భ్రమ పెట్టింది ఆ ముగ్ధు. ఆ అందాన్ని చూడగానే జాలరిలో దాగున్న, అచూడబున్న రసానుభూతి పొంగి పారింది. అప్పటికీ ప్రయత్నించాడు కానీ యెదురీద లేకపోయాడు. ఆప్యాయంగా ఆ పువ్వు తాకి చెతులతో చుట్టివేశాడు మృదయానికి హత్తుకున్నాడు. తుమ్మెద రుమ్యంబూ వచ్చి నెంట్ల తరిపింది. ఆలుబిడ్డలను, బ్రతుకు తెరువును మరచిపోయి భిన్న వదనంతో చెరువుగట్టుమీద సమయంకోసం వేచివున్నాడు. చీకటిపడింది. తుమ్మెద అప్పటికి గానీ పద్యాన్ని వదలేదు. మెల్లగా చెరువులో దిగి యీడుకుంటూ వెళ్ళాడు. నక్షత్రపు నెలుగులో అర్ధనిమిలత నేత్రయై యెగురుచూకున్న ప్రేమసి దగ్గరకు వెళ్ళాడు. ఆమె యేడ్చింది. ఆ యేడబాలు సహించరానిది. నెమ్మగా అన్నది. “మాడు యీ చెరువులో బుదదా, తుప్పలూ ఎండ్రలూ, కప్పలూ, జలగలూ తప్పించి యింకేమీ లేవు నీ వెంతకాలం యీలోత్రై నీటిలో యీజల చరాలమాధ్య యీడుకొనివుండగలవు? అందరికీ యీ నీరూ, యీగాలీ, యెంతో గొప్పలావున్నా నాకు మాత్రం అసహ్యం అయింది. పదపద యొక్కడికో పోదాం... స్వతంత్రంగా నీతో వుండగల చోటికి పోదాం!” అంది చీకటి భయం భయంగా వుంది. ఏ సమయంలో యే జంతువునా హాని చెయ్యవచ్చు. కోరివలచి వస్తోందీ సుందరి—ఎన్ని జన్మలెత్తరియిలు వంటి పుష్పాన్ని స్పృశించడానికి? పువ్వును కాడతో బుర్రధనుంచి చైకెత్తాడు. చుట్టూనీరు కల్యాణమైంది.

ప్రక్క నేవున్న రెండుమొగ్గలు కాపుమన్నాయి. పువ్వును పట్టకొని ఒక మారుమాలలో పున్న కుగ్రామానికి తీసుకపోయి ఒక గృహంలో దాచాడు. ఆ అందాన్ని అనుభవించాడు. రానురాను పువ్వు వాడిపోజొచ్చింది. ఆ కంటికి పసండుగా అగపడటం లేదు. జాలరికి పెళ్ళాం పిల్లలు జ్ఞాపకం వచ్చాడు. కొల్లలుగా చేపలయిచ్చి అభిమానం చూపించి ఆ చెరువు జ్ఞాపకం వచ్చింది. అయ్యో ఆచెరువుమధ్యలో అంత అందంగా పున్న పువ్వునా నేను పీకివేశానని మథన పడసాగాడు. తిరిగి ఆ పువ్వును ఆ చెరువులో వేసి తీమపణ వేడుకోవాలను కున్నాడు. తంపునికి త్రోవే పోయే ఒక మనిషికి తెలియజేశాడు.

ఒకవాడు తెల్ల తెలవారు సమయాన్ని యింటిముందు జోడెడ్లబండి ఆగింది. ఆమె అందులోనించి దిగిన భర్తను. పెద్దలను, తప బిడ్డలను చూచింది. సిమ్మన్న గజగజ నడకవారం భించాడు. ఆమెకుళ్ళు పగడాల్లా మెరుస్తున్నాయి. మనసును పాషాణంచేసుకుంది. అమ్మా అంటూ కాపు మని పిల్లలు దగ్గరకు పరుగెత్తుకొచ్చాడు. ఆ రాయికద లేదు. మెదలేదు. ఆ దృశ్యంచూసిన సిమ్మన్నకు కళ్ళల్లో నీళ్లు గిర్రుమని తిరిగిపోయాయి. ఆ పద్మం కాగితంతో చేసి యెవరో చెరువులో వేసి తనను మధ్య పరచినట్లనిపించింది, ఆమెభర పిల్లలను చేరదీసి “ఇంకా ఇంటికి రావా?” అన్నాడు ఆ గొంతులో మర్యాద వుట్టిపడుతోంది. ఊర్లో ప్రజయూగిపోయారు. “రాను” అంది రాజమృ కటువుగా. ‘భర్త కాస్త దగ్గరగా జరిగి “నన్ను గురించికాదు. ఆజ్ఞానుంచీ యీపిల్లల యేడుపు వినలేక పోతున్నాను. అన్నీ యివ్వలను గానీ..... తెల్లిప్రేమ యివ్వలనా... పిళ్ళెమీదైనా కనికరం చూపించి తిరిగి రావా రాజమ్మా?”

అతని మర్యాద, ఓరిమి, ఆమెకు కనిపించలేదు. వినిపించలేదు. “అన్ని వదులుకో నేవచ్చాను. నీ వెవ్వరో నే నెవరో...!” అంది.

“అంతేనా...” అన్నాడు.

అతని మాటలూ పాషాణాన్ని కరగించకపోగానే ఆగుంపులో ఒక వయసు మళ్ళిన వ్యక్తి ముందుకు వచ్చి “ఇల్లు వదిలిన యిల్లాలూ, షెట్టువదిలినకోతీ ఒక

టమ్మా! అన్నిటకీ నెమించిన ఆమరాజుకొ యెదు
రాడతావు...?"

ఆమె యెర్రగించి చూసింది. శరీరమంతా పారు
పంతో మండుకుపోతుంది. "నాకు పిళ్ళైవరూ తెలిను.
నాకు తెలిసినవాడు అగుగో...నా దొక్కజే...మీ
రంత పొండి...పోతారా లేదా?" ఆమె కసిరి వేసింది.
ఆమె నిప్పులు కక్కుతూంటే సిమ్మన్న కూడా శ్రుతి
పడి ధిమపడ్డాడు. ఆ మునుపటి గంభీర మైన గొంతుక
మల్లీ విడిపించింది. "ఓ ఆమ్మా! ఇప్పుడు ఒక్క
దింకంతో వున్నావు. నీ కేమీ తెలిసిరాదు. నేవుదూ
లేడు! నీతీ లేదంటావ్. కొస్తా వాడిపోగానే నీ దరికి
ఓదూ చేరడు. ఎక్కడో మాగుమూలల్లో గతిలేక
చచ్చి నక్కలచేతి, కుక్కలచేతి, రాబందులచేతి
పీకించుకుంటావ్?"

"నేను చచ్చాక నాకేమిలే నేం? నేను చూడొ
చ్చానా? నాకు సిమ్మన్నతోనే బ్రతుకూ చావునూ!
వాడి చేతులతో నన్ను పొడిచినా నేను సంతోషంగా
చచ్చిపోతాను. ఈ లోకంలో వాడొక్కడు తిప్పించి
నా కంకెవరూలేదు."

అంటూ ఆమె ఆక్కడనుంచి గబగబ కదిలి
పోయింది. చుట్టూ మూగినవాళ్లు 'ఫీ ఫీ' అన్నారు.
తుప్పుల వూకారు. "అదీ మనిషికాదు పశువు!"
అన్నారు. "దానికైనా కొంత నీతుంటాది. దీనికి
లే"దన్నారు. నానాదుర్భాషలూ ఆడారు. ఒక మూల
తలపట్టకొని కూర్చుండిపోయిన యజమానిని చూడ
గానే సిమ్మన్న దగ్గరి గాపోయి కాళ్లు పట్టుకొని వల
వలూ యేడ్చేశాడు.

"నా నోఖరుగా వుండొరు, నాతో సరిసమా
నంగా వుండు" అన్నాడు సిమ్మన్న గతుక్కునున్నాడు.
అతని పాదా లాత్రిడానికి పనికొస్తాడాతిను... యెన్ని
అంతస్తులు లేదా!

"నీకు కొంతపాలం యిస్తాను. దున్ను కొని
హాయిగా బ్రతికండి!"

ఈ మాటలు సంతోషంతో పాటు భయాన్ని
కూడా రేకెత్తించాయి. ఎందుకో గుండె దడపట్టుకుంది.
యీ భూమి యిచ్చి తన పిల్లాపాపతో బ్రతికమన లేదే!
ఈమెగోనా? ఈ రాయితోనా తనకాపరం? వద్దని
చెప్పబోయాడు. చెప్పలేకపోయాడు. అంతిమారంలో

నున్న ఆమెను చూడగానే తనకు భయం వేసింది.
పిరంగిని చూచినట్లయింది. మొగుడు నిల్చు
న్నాడు. "రండి! ఇదిగూ బండియొక్కండి"
అన్నాడు. ఆ గంభీర శాంత స్వరాన్ని పాటించే అల
వాటుకొద్దీ సిమ్మన్న బండివేపు నడవగానే ఆమె
ఆపడానికి పరుగెత్తుకు వచ్చింది. "వస్తు వస్తు...మల్లీ
ఆ నరకానికి వెళ్లొద్దు మనం...ఇక్కడే యిలాగ
వుండిపోదాం. ఒక్కసారే యిస్తారు ఇక్కడే చచ్చి
పోదాం!"

ఆమె ధాటికి సిమ్మన్న జంకిపోయాడు. కాళ్లు
కట్టకన్నట్లు నిల్చుండిపోయాడు. ఆమె భర్త ఒకసారి
ఆమె వేపు యెగాదిగా చూశాడు. ఆమె శరీరం జలవ
రిస్తోంది. కోపంలో కంపిస్తోంది మతిచెడిన మనిషిలా
కొద్దిగా పిచ్చిచేష్టలు అగపడ్డాయి. అంతమందిలో
సిమ్మన్న చెయిపట్టి లాగే ఆమె సాహసాన్ని చూసి
పొగుడుని ఆపుకోలేక పోయాడు. బిగరగా "వాణ్ణి
త్రాళ్లితో కాళ్లు చెడలూ కట్టి బండిలో వెయ్యిం"దని
హుళుం జారీ చేశాడు.

ఆ ఆజ్ఞ ఆరనిమిషంలో శరసావహించడం జరి
గింది. బండి కదిలిపోతోంది. ఆమె యెంత గుంజాటిన
పడినా లాభం లేకపోయింది. ఊల్లోవాళ్లు వున్న
సామానులు బయట పడవేసి "నీలాంటి నీచురాలు మా
వూల్లో వద్ద"ని కేకలు వేశారు. ఆమె కీ కేక లేవీ విని
పించలేదు. బండి వెనుక పరుగెత్తింది. కొంత దూరం
పోయాక భర్త బండి ఆపించి "మొడికే రా!" అన్నాడు.

"నేరాను...సిమ్మన్న కట్టు విప్పు...ఎక్కడికో
పోతాం!"

మల్లీ బండి తొలించాడు. ఎంత బ్రహ్మాండమైన
యెండ...పొలాల త్రోవలోనుంచి యెడ్లబండి పరుగు
లెడుతోంది. ఆమె కాళ్లు బొబ్బ లెక్కిపోయాయి.
న్నానం చేసినట్లు చెబుట కారుతోంది. దాహం
బ్రహ్మాండంగా వుంది. కాళ్లు పట్టుతిప్పి పీకకుతు
న్నాయ్. శరీరమంతా కందిపోయింది. విరబోసిన
జుత్తుతో వున్న కొద్ది శక్తితో బండివెనుక పరుగెక్కు
తోంది... అదిగో ఊరు! ఒళ్లు స్వాధీనంతప్పతోంది.
ఎదురుగా బండి రెండు బళ్లుగా అగపడి...మనగ
మసగ్గా...అగుపించి...ఒక్కసారి మాయమైపోయింది.
బండి ఆగింది. మొగుడు మూర్ఛ పోయిన రాజమ్మను
బండిమీద వేశాడు. నీరు చల్లాడు. ఆమెకు తెలివినచ్చే

సరికి చాల రాత్రయింది. మాట రాలేదు. తను ఎక్కడ వున్నది సరిగా నిర్ణయం రాలేదు. ఆలీ వేసున్నట్లు సైగ చేసింది. కడుపునిండాక సతువ వచ్చింది కానీ ఒళ్లంతా పట్టుదేరినట్లుంది. చుట్టూ మూగివున్న స్వజనంవైపు చూడకుండా బోంబడి పడుకుంది. తెలివి వున్నా నిద్రలో వున్నట్లే నటించింది. ఆ రాత్రంతా తన కళ్ళ వేపు యెవరో కుర్చీమీద కూర్చున్నాడు. అప్పుడప్పుడలా విసుగుతున్నాడు చిన్న పిల్లవాడు యేడుస్తంటే వెళి జోకొడుతున్నాడు. ఆమె వునియం లేచే సరికి కుర్చీమీద కూర్చోనే కునుకుతున్న భర్త ఆరుపించాడు.

‘మళ్ళీ యీ కైదులో యెందుకు వేశావ్ దేముడా!’ అనుకుంది. ఎవరోనూ మూడ లేదు. ఎవరు మాటలు కలపుతున్నా ముఖం తిప్పివేస్తోంది తనకు కావలసినవన్నీ అడక్కుండా దగ్గరకు వస్తున్నాయ్. ఎప్పటికీ చీకటి పడుతుందని యెగురుచూసింది. చీకటిపడింది. నడి రాత్రి...కదలడానికి ఏలులేకండా భర్త కాపలా కాస్తున్నాడు...ఒకటి రెండుసార్లు లేవటానికి ప్రయత్నిస్తే మొగుడు యేంకావాలన్నాడు. జవాబు చెప్పకుండా పడుకుంది. ఈలోగా వురుములు ప్రతిష్ఠినిస్తున్నాయి. లేచి భర్త వేపు చూసింది. అలా కుర్చీమీద కూర్చోనే చిన్న మాగమ్మ నిద్దరపోతున్నాడు. కదులుదామనేసరికి దిబ్బవ వర్షం మంచుకొచ్చింది. ఆ వానజల్లుకు లేచిపోయాడు. కూర్చున్న రాజమ్మను చూచి “నిద్దర రాలేదా” అన్నాడు.

జవాబులేదు కానీ అలా ఆమెవేపు దృష్టి సాగించి చూశాడు. అతనిలో యేం భావతత్వం పొంగిపూరింది. ఆమెపై సహజంగా తనకున్న అనురాగం పుట్టించింది. “నికరం వేసింది. అరచేతిని ముడిచి కుడి అరచేతితో ముడిచిన తన చేతిని లాలిస్తున్నట్లు నిమురుతూ...“యేవరోప్పు తెయ్యకపోతే నునిమెలా ఆవుతాడే...నీకు ఎందులోనో లోటు చేసివుంటాను...చందమామకి మచ్చవున్నా చూచేవాళ్ళకి ఒళ్ళు పులకరిస్తుందిగా...నిమంటావ్!”

ఆమెవికారంగా “గంగలో దూకుతానంటాను!” అంటూ మళ్ళీ జేరబడిపోయింది.

“నీవు మంచికానివే...నీనోటంట అలాంటి మాటలు పోస్టానికై నా రాకూడదు!”

“నీనే అంతానిజం...నాదే అంతా అబద్ధంలే...జోరుకో” అంది.

ఈవాగును పట్టి పాములపెట్టెలో పెట్టి నాయంకా మచ్చిక చేయలేక పోతున్నానని పాములవాడు చివుక్కుమన్నాడు.

ఆ ముగుచటిగోజు మధ్యాహ్నం ఆయేసరికి ఆ వూరికి ఆనుకునిఉత్తరగోళాలుగా పాలేయేరు మంచుక వచ్చింది ప్రవాహం రానురాను పెద్దదై చీకటిపడే సరికి యేగు రెండు ఒడ్డులకు అంటుకొని పొగుతోంది. హోయను నేకబం మెలుమూరం వినిపిస్తోంది. వానలవల్ల చెరువులు నిండాయ్, కప్పులు బెక బెక డప్పులు కొడుతున్నాయ్. కొలవలు నిండి పొలాల్లోపారి వుభాలు మొదలు పెట్టించాయ్. పనిపాట్లలో జోకొయి చెసుకోకండా భర్త యింట్లోనేవున్నాడు. ఆమె ఆ గోజున లేచి తల గువ్వుకుంది. చీర మార్చింది. ఒంటినిండా నగలూ ముఖానిండా బొట్టు పెట్టుకుని పేరంటాలలా పనుపు రాసుకొని తయారయ్యింది. ఆమెలో మాగ్గును చూచి భర్త సంతోషపడ్డాడు. ఆరాత్రి తనకు కంటి నింపుగా నిద్దరపట్టింది.

సిమ్మన్న ఒంటిగా తన యింటివాకిట మంచం వేసుకొని పడుకున్నాడు. కొంతవరకూ పిల్లలు తనమీద సవారీచేసి సంతోష పెట్టి యింట్లో నిద్దరపోయారు. తరవాత పెళ్ళాం మాట్లాడి చాలా రాత్రయిందని పోయి ఇంట్లో పడుకుంది. చీకటిగావుంది. ఆకాశాన్ని నక్షత్రాలు మెగుస్తున్నాయ్. దగ్గరగావున్న యేటి గంభీరమైన అగుపు వినిపిస్తోంది. సిమ్మన్నకు నిద్దర రావటం లేదు. తన యజమాని...రాజమ్మ...అంతా జ్ఞాపకం వస్తున్నాగా. యజమాని వుదారస్వభావం తలుచుకుంటుంటే ఒళ్ళు పులకరిస్తోంది. మనసులోనే దేవుడితో సమానమైన మారాజుని మొక్కుకుంటున్నాడు. రాజమ్మ సొందర్య మంతా కళ్ళకు కట్టింది—ఎక్కడికండ అక్కడ—ఎంతో పొందికైన ఒళ్ళు—మంచి సారా త్రాగినట్లుంది ఆమెతో సంసారం! ఆ తీరం లోనే తన పెళ్ళాం తలపుకొచ్చింది. ఇద్దర్నీ పోల్చుకోవటం జరిగింది. ఇదా వుత్తి యెర్రబాగుది—మెత్తనిముద్ద—అది తాగండా నా కెన్నిసార్లు గెంజి పోసింది. దీని ఒళ్ళు కోస్తే అంతా మంచే! అభిమానమే! కాకపోతే సవిత్రని పట్టుకొని వూరూరా తిరిగివెండుకు? యింటికి లేలేకపోయావా అని అడుగు

తాదా? "నీకోసం ఆంథ బ్రతుకూ కాలదన్నింది. నీతో నేను సుఖపడ్దాను. అది సుఖపడనీ—దాన్నో సెల్లెలాగ నూసుకుంటాను—దాని కింత సేస్తాను—" ఇలాగన్నాడే యిదెక్కడ? కన్నకడుపులో పుటిన పిల్లలు అమ్మా అని యేడిసి మీదికొస్తే కదలేదు. మెనల్లేదు అదెక్కడ? అది మనిషిప్రకృత పుట్టలేదు. దాన్ని కోస్తే ఆభిమానమేలేదు. అలాంటిది నాయంటి కోస్తే పులిలాగ నన్ను మింగేస్తాది—దాని కడుపులో ఒక పిల్ల పుట్టే నా పిల్ల పీకలు పిసికేస్తాది! దానికి వూగ్లోనే చోటు యివ్వకూడదు. మాకు ముల్లా కట్టానారండో మొండో భరించడానికి? దానికి వాకు సమ్యంధం యేం వున్నాదని యిలా ఆలోచించుకుంటూవుంటే యెవరో అతినిమిద చెయ్యి వేశారు. గతుక్కుమని తలెత్తేసరికి రాజయ్య సింగ రించుకొనివచ్చిన కామినీకీవతలావుంది. పదపద అన్నది తొందరగా. 'రాను'అని చెప్పటానికి నోరు కదలేదు. లేచాడు. ఆమె గబగబ నడుస్తోంది ముంగుకు. మెల్లగా అడుగులు వేస్తున్న సిమ్యున్నను చూచి ఆగి "దా" అని పిల్చింది. గబగబ తనకు తెలియకుండానే కాళ్ళు కదలిపోయాయి.

ఊరు దాటాడు. చుక్కల వెలుగులో యేటిపడ్డు వెంబడే త్రోవలో పోతూనే వెనుకవున్నవాడిని ముందు నడవమని ఆమె త్రోవ తిప్పుకుంది. ముందుకు నాలుగు అడుగులు వేసి ఆగి ద్రోయి చిక్కబట్టుకొని యొక్కడికి అన్నాడు ఆమె సహజగంభీరస్వరంతో "నీ వెంక నే వస్తాను...ముళ్ళత్రోవ కానీ...యిసక దిబ్బలు కానీ...గంగలోనికి గానీ...గగనానికి గానీ... నరకానికి నా....నీతో నే వస్తాను...తీసుకుపో..." అంది.

సిమ్యున్నకు కాళ్ళు సరిగా ముంగుకు పడటంలేదు. ఈమెయింక అసురాగంకంటే అతీతమైన బంగనం తనను వెనుకను లాగుతోంది. అడమనిషిలోవుండే నూనవత్వం తలుపువచ్చి యింటివేపు తిరిగి పరుగెత్తిమని ప్రోత్సహిస్తోంది. పిల్లలపై కన్న తండ్రీకి సహజంగా వుండే ముకుకారం మనసులో మళ్ళం చేస్తోంది. ఈ బెబ్బులని యెలా విడిపించుకొనబం—తన నిర్మలమైన బాటకు అడుగు కాసింది. దోచుకుంటూ కలుపుకుంటూ బొబ్బలు పెడుతూ కడులుతున్న యేగు ప్రక్కనే వుందని స్ఫురించింది. మనసు కఠినమైంది. కార్య నిమగ్నడై ఆగాడు.

ఆమె అతిని భుజంమీద చెయ్యి వేసి "చీకటని భయం గా వుందా?" అంది

"లేదులే..." అన్నాడు.

"పాము లుంటాయనా? అది నిన్ను కరిస్తే— నేనూ కరిపించుకుంటాను లే...పద...పద..." ఆమె కదలని ఆతినిని, తన అంపమైన బాహువులతో చుట్టి వేసింది. ముఖంలో ముఖం పెట్టింది. సిమ్యున్నలో సంచలనం కలిగింది. ఆ నిశిలో నిశాచగదయ్యాడు. పువ్వు పూర్తిగా నలిసివేసి ఉద్రేకంతో ఒక్కసారి గంగలోనికి త్రోసివేశాడు! తిరిగి యేని తెలియనట్లు యింటివేపు నిద్రపోడానికి పరుగెత్తాడు.

రాజయ్య చనిపోయి ఒక దశాబ్దం గడిచింది. ఆ గ్రామం వెళ్ళేవాళ్ళకి యేటిపడ్డున ఒక మనిషి కనిపిస్తాడు. యేటివేపు చూపిస్తా "నన్ను రమ్మని పిలుస్తున్నాది! మీకు వినపడలేదా రాజయ్య పిలుపు... అదిగో...అదిగో!" అంటాడు. ఆ చుట్టుపట్లవున్న వాళ్ళు "పిచ్చి సిమ్యుళ్ళ బాబూ, రేయీ పగలూ అది మాట...అక్కడే వుంటాడు!" అంటారు.

కాటిల్యుని అర్థశాస్త్రము

శ్రీ సి. వరహాలరావు

ప్రాచీన హైందవ రాజనీతి శాస్త్రచరిత్రలో కాటిల్యుని అర్థశాస్త్రం ఆత్యంత ప్రధాన స్థానాన్ని ఆక్రమిస్తుంది కాటిలీయం, మనరాజనీతి శాస్త్రంపాలిట మహోన్నత భాండాగారం. దీన్ని రచించినవాడు కాటిల్యుడు లేక చాణక్యుడు. ఇతడు తక్షశిలానగరంలో జన్మించాడని కొందరు, ద్రవిడ జేశుడుని మరికొందరు ఊహిస్తున్నారు. ఇతడు ఆంధ్రుడనే ప్రవాదంకూడా ఉంది. ఏది ఏమైనా, ఈయన జన్మస్థానం యిది అని చరిత్రపండితులు యిదిమిథ్యంగా తేల్చలేదు. ఈయన పేదవేలై యుగాక నాటికాలపు విద్యలన్నిటినీ, సమగ్రంగా అభ్యసించిన వాడు. తక్షశిలావిశ్వవిద్యాలయంలో విద్యార్థిగావున్న దినాల్లోనే కూటముద్రలు (దొంగ నాణెములు) తయారుచేసేవాడనీ, 'సుంటనక్క'వంటి తెలివి తేటలుగలవాడనీ ప్రతీతి. "ముద్రారాక్షస" నాటక రచయి విశాఖదత్తుడు "కాటిల్యుః కుటిలమతిః" అని ఒక పాత్రచే యీయన శిలాన్ని అభివర్ణింప జేశాడు.

కాటిల్యుడు "అర్థశాస్త్రాన్ని" (క్రీ. పూ. 300 ప్రాంతాల రచించి వుంటాడు. కొంతలోకి వచ్చిన నాటినుండి యీ మహాగ్రంథం కీర్తి చంద్రికలు, నూర్వీరకాలాగ దశదిశలకి ప్యాపించాయి. (క్రీ. శ. 8 వ శతాబ్దంలో జీవించిన కామండకుడు తన "నీతి సారం"లో కాటిలీయ ప్రాశస్త్యాన్ని పేర్కొని ప్రశంసించాడు. కాస్త్రాంబుధిలోనుండి కాటిలీయ మనే రాజనీతి శాస్త్రమును అదృష్టవంశం జేసిన మహోన్నత ప్రతిభాశాలిగా కాటిల్యుణ్ణి వర్ణించాడు. (క్రీ. శ. 8 వ శతాబ్దంలో జీవించిన భవభూతి తన 'మహావీరచరిత్ర'లోను, భవభూతికి 50 సంవత్సరాలకు పూర్వమున్న మహాకవి దండి తన 'దశకుమార చరిత్ర'లోను, (క్రీ. శ. 5 వ శతాబ్దంలో వ్రాయబడిన 'నారదస్మృతి'లోను, కాటిలీయార్థశాస్త్రం ప్రస్తావించబడినది గమనార్హం. న్యాయభాష్యము (క్రీ. శ. 850 లో వ్రాయబడిన 'యాజ్ఞవల్క్యునీతి'లోనుండి ధర్మశాస్త్రగ్రంథాలు, మేఘాధిపతి, మల్లినాథుడూ వంటి సుప్రసిద్ధి వ్యాఖ్యానకారులూ, కాటిలీయాన్ని పేర్కొన్నారు. ఇంతమంది మహామేధావుల, ఉద్బంధ

పండిత ప్రకాండుల దృష్టి ఆకర్షించిన యీ గ్రంథం కొంతకాలం అదృశ్యమైపోయింది.

మార్వచంద్రుని ఆస్థానంలోవున్న గ్రీకు రాయబారి మెగస్తనసు, తన 'ఇండికా' గ్రంథంలో చంద్రుని గూర్చి విశేషమును సమాచారాన్ని అందించి, మార్వసామ్రాజ్యాన్ని స్థాపించి, చంద్రుని ప్రధానానుభ్యుడుగావుండి, దైనిందిన రాజ్యకార్య నిర్వహణలో పాల్గొనిన కాటిల్యుని పేరును పేర్కొనకపోవటం నిజంగా ఆశ్చర్యకరమైన విషయమే! దీన్ని ఆధారంగా చేసికొని, కొందరు పాశ్చాత్యులు, భారతీయ పండితులు కాటిల్యుడు పుక్కిటి పురాణానికి చెందిన వ్యక్తి అనే నిర్ణయానికి వచ్చారు. ఐతే వారి సందేహాలు, నిర్ణయాలు, నిరాధారాలని చరిత్ర రుజువుచేసింది.

కొన్ని శతాబ్దాలాదిగా ప్రాచీన హైందవ రాజనీతి శాస్త్రం పాలిట కామధేనువులా ఉన్న 'అర్థశాస్త్రం' కొంతకాలం మరుగునపడిపోయి, 20 వ శతాబ్ది ప్రారంభంలో, 1900 ప్రాంతాన డాక్టరు శ్యామ శాస్త్రిచే కనుగొనబడింది. ఆయన యీ గ్రంథంలోని కొన్ని భాగాలు ఇంగ్లీషు భాషలోనికి అనువదించి ప్రచురించారు. దాంతో యూరపియన్ పండితులు, ప్రత్యేకంగా జర్మన్ సంస్కృత విద్వాంసులు, దీన్ని అధ్యయనం చేసి పరిశోధనలు ప్రారంభించారు. అంతిమాకా, ప్రాచీన హైందవులకు స్వతంత్ర అర్థశాస్త్ర మంటూ, ఒకటి లేనని ప్రచారం చేసిన యూరపియన్ పండితుల దృక్పథంలో కాటిలీయ పునర్వ్యవస్థాపన విప్లవాత్మకముగా మార్పును తీసుకువచ్చింది. అంతేగాదు; కాటిలీయానికి పూర్వము, తిరువంతిరము ఎన్నో రాజనీతిగ్రంథాలు వ్రాయబడ్డాయి. అవన్నీ కాటిలీయంలా, ఏదో ఒకనాడు వెలుగులోకి రాకుండా మానవని ఆశీర్వాదు.

కాటిల్యుడు 'అర్థశాస్త్రాన్ని' రచించేందుకు నూత్రశైలి ఉపయోగించాడు. అందుచేత, ఆయన అభిప్రాయాలు అతినిగూఢంగా కనిపిస్తాయి. గ్రంథంలో వుపయోగించిన పరిభాష, తక్కిన సంస్కృతగ్రంథాల్లోగానీ, నిఘంటువుల్లోగానీ కన్పించదు. కాటిల్యుని పినపవచ్చిన గ్రంథకర్తలు ఎవ్వరూ ఆయనలా రాజ్యపాలనకు సంబంధించిన విషయా

కొటిల్యని అర్థశాస్త్రము

లన్నిటిని విపులంగా వివరించలేదు. కొటిలీయంలో ఉన్న అగ్రహార ధర్మశాస్త్రము యోగవృత్తాని అధి కరణాలను గూర్చిన ప్రకరణాలవంటివి కొమందకుని "నీతిసారం"లోగానీ, మరక "నీతిసారం"లోగానీ లేవు. కాబట్టి రాజ్యాంగతంత్రం గూర్చి ప్రాచీన శాస్త్రవేత్తలు చేసిన సిద్ధాంతపతనానికి కొటిలీయమే ప్రధానమైన ఆధారం

కొటిలీయం అవతరణ కాలంనాటికి భారతదేశం లోని వివిధపరిస్థితులు అస్తవ్యస్తంగా తయారయ్యాయి. మౌర్యసిద్ధాంతియూ దేశస్థుడయిన అలెగ్జాండరు, ప్రపంచాన్ని జయించాలనే వాంఛతో శైత్రయాత్ర ప్రారంభించాడు. పారసీక సామ్రాజ్యాన్ని తన పాదాక్రాంతం చేసికొని, హిందూకుష్ పర్వతాలదాటి, క్రీ. పూ. 326 లో భారతదేశంపై దండెత్తాడు. ఆ నాటికి, ఉత్తర భారతదేశంలో చిన్న చిన్న రాజ్యాలు అసంఖ్యాకంగా వున్నాయి. అనానకురై, నిరంతరం కలహంతప్ప మరో వ్యాపకంతేని రాజులు, భౌగోళికాన్నిబట్టి, బతుకున్న గోజులవి. పంజాబ్ చిన్న చిన్న భాగాలకింద చీలిపోయింది. దేశం వికృతము, క్షేమము మరచి, విశేషశత్రువు దేశ స్వాతంత్ర్యాన్ని దొంగిలించి నిధిపట్టవ్వకుమాడా. నాటి తూర్పునైన రాజులు, (పురుషోత్తముకువంటి రాజులు తప్ప) పరస్పరం కుత్తుకలుత్తిరించుకొనే యత్నంలో ఉన్నారు. అలాంటి పరిస్థితులలో అలెగ్జాండరు దండెత్తాడు. అలెగ్జాండరు దండయాత్ర భారతదేశ రాజకీయాకాశాన్ని తాత్కాలికంగా ఆవరించిన కారు మేఘం. ఇది వెంటనే అదృశ్యమైంది.

గ్రీకుదండయాత్ర కొన్ని సత్ఫలితాలకుగోడు కొన్ని దుష్ఫలితాలకుమాడా కలుగజేసింది. గ్రీకు దండయాత్ర ఫలితాలు, హిందూసంఘం ఆచార వ్యవహారాలను కొంతవరకు కళంకితం చేశాయి. కొందరు రాజవంశస్థులు, గ్రీకునే నాధిపతులకు తమ కన్యలనిచ్చి విశ్వామొందారు. మూర్య చంద్రులకు, నెల్యూకస్ కుతురును వివాహమాడాడు. దీని ఫలితంగా హిందూ సంఘంలో వర్తనాంకర్యం ప్రారంభమైంది. వైదిక మతానికి దుర్జై ప్రాప్తించింది. నాటి కాలంలో, దేశంలో జైన జాద్వాలు ప్రజాభిమానాన్ని మారగొన్నాయి. కొటిల్యని కాలంనాటికి, మగధరాజ్యాన్ని నవనందులు పాలిస్తున్నారు. నందులలో చివరిరాజైన ధననందుడు ప్రజాద్రోహిగా తయారై, ప్రజల్ని హింసించడం జరిగింది. అలాంటి పరిస్థితులలో, ప్రజాకంఠకం గా తయారైన నందరాజులపాలన తుదమట్టింపజేసి, వైదికమతాన్ని పునరుద్ధరించేందుకు, కొటిల్యకు

కంకణం కట్టాడు. మహాకూడుడు చంద్రులకు, అనన్య సామాన్య ప్రతిభాశాలి, అఘటనఘటనా రాజనీతి శాస్త్రపారంగతుడైన కొటిల్యదూకలిసి, బ్రహ్మాండమైన జైన్వాన్ని సమకూర్చి, నందులను ఓడించారు. మగధరాజ్యాన్ని వశపరచుకొన్నారు. ప్రాచీన హైందవ రాజకీయాకాశంలో ఓలలకు మిణుకు మిణుకు మంటూ, అమృతపు దివ్యకాంతిలో ప్రకాశించి అదిమ గణ సంఘాలు కల్కలపాతా మూర్య సామ్రాజ్యంలో వైదిక శక్తి సహాయంతో కలగించివేయబడ్డాయి. ఈ విధంగా, భారతదేశ చరిత్రలో, మొట్టమొదటిసారిగా, సువిశాలమైన మూర్య సామ్రాజ్య అవతరణం జరిగింది.

కొటిల్యడు : వైదికధర్మపరత్వం

కొటిల్యకు వైదికమతంపై అధిక తిరుగుదల అభిమానం చూపాడు. తాతని వైదిక ధర్మ పరత్వానికి కొటిలీయార్థశాస్త్రంలోనే ఎక్కువ నిదర్శనాలున్నాయి. కొమందకుడు కొటిల్యని శాస్త్ర పాండిత్యాన్ని, వైదిక ధర్మపరత్వాన్ని, అసాధారణ ప్రతిభని యీ విధంగా ప్రశంసించాడు:

“వంశే విశాల వంశ్యానాం ఋషీణామివ భూమసాం అప్రతి గ్రాహకాణాం యో బభూవ భువి విక్రంతిః జాతివేదా ఇహ్నిష్టాన్ వేదాన్ వేదవిదాం వః యోఽగ్రతవాన్ సుచతురః చతురోఽగ్రేకే వేదంతో యస్యాభిచార వక్షేః ప్రజ జ్వలం లేజనః శపాతామూలః శ్రీమాన్ సుపర్యానందపర్యతః ఏకాకీ మంత్రశక్త్యాః శక్త్యా శక్తిగోపయః ఆజహంస్పృణం దామ చంద్రులప్తాయ మేదిన్వ నీతిశాస్త్రాన్యైతం ధీమాన్ అర్థశాస్త్రమహోదధేః సముద్ధర్తా నమ స నైవిష్టువప్తాయ వేదసే”

అప్రతి గ్రాహకమైన ఉత్తమ ఋషి వంశంలో వుద్భవించి, నేర్పుతో నాలు వేదాలనీ ఒకే వేదంలా అగ్రయనంచేసి, సర్వశాస్త్ర నిష్ణాతుడై, పరిత్ర జీవనమున యాగాగ్నిలా ప్రకాశించి, ఆర్య ధర్మ రక్షణకొరకు విదేశీ విజృంభణాన్ని అరికట్టి, అద్భుత మంత్ర సామర్థ్యంతో, నందపర్వతాన్ని, కేవల సేనానిలా ఒంటరియే స్వశక్తిచే నిర్మూలించి, మూర్య చంద్రులకు ఏకవర్తిత్వాన్ని సాధించి, అర్థశాస్త్రాంబుధిమండినీతి శాస్త్రామృతాన్ని వుద్భవంపజేసినమహోన్నత ప్రతిభాశాలిగా, కొటిల్యణ్ణి, కొమందకుడు ప్రశంసించాడు. వైదికధర్మగృహ, మూర్యసామ్రాజ్య స్థాపన తిర్పరిపాలం ఇవే కొటిల్యని ప్రధానాశయాలు. అందుకనే తాను రచించిన అర్థశాస్త్రంలో వేదాలకు, చాతుర్వర్త చతు

రాజమూలకు ఎక్కువ ప్రాముఖ్యత నిచ్చాడు. రాజ్యాన్ని పరిపాలించే రాజకూటులు, చిన్నవాటి నుండి వేదవిద్యలు, వర్ణాశ్రమ ధర్మసూత్రాలు, అగ్ర్య యనం చేయాలని, నిర్దేశించాడు. రాజకూటులకు ప్రాతఃకాలాన హస్తశిల్ప, రథ ప్రహరవిద్యలు అభ్యసిస్తూ మధ్యాహ్నం పూట మహాభారత రామాయణాది హాసాలని వింటూ శాస్త్రాలలో శిక్షణ పొందాలంటాడు. నాలుగు వర్గాల కలిగి, నాలుగు ఆశ్రమాలు కలసి లోకమని చెప్పాడు. ఇలాంటి లోకం రాజదండంచే పరిపాలించబడి 'స్వధర్మ కర్మాభిరతిమే తమ తమ మార్గాల్లో ప్రవర్తించుచున్న' దంటాడు. హిందూసంఘమందలి నాలుగు వర్గాలకు చెందిన ప్రజలు ఈ క్రింది వృత్తుల్ని స్వీకరించాలంటాడు. బ్రాహ్మణునికి అగ్ర్యయన ఆధ్యాపన యజన యజన ప్రతిగ్రహములు, తృతియునికి అగ్ర్యయన యజన యజన ప్రతిగ్రహములు, వైశ్యునికి అగ్ర్యయన యజన యజన దానకృషి పాపపల్య వాణిజ్యములు శూద్రునికి బ్రాహ్మణ తృతియ వర్ణాలకు శూద్రుడు, నార్తాకాను కుశీలవకర్మలు స్వధర్మాలు. 'స్వధర్మము ననుసరించుట స్వరమోక్షములకొరకే నని ఖండితంగా చెప్పాడు. స్వధర్మాన్ని అతిక్రమిస్తే వర్ణసాంకర్యంకల్ల లోకం నశిస్తుంది కాబట్టి ప్రభువు ప్రజల్ని స్వధర్మాన్నుండి దూరం కానివ్వరాదు. స్వధర్మ పరిపాలకుడు, ఆర్య మర్యాదా వ్యవహాపకుడు, వర్ణాశ్రమ ధర్మస్థితికర్త వివరాజు ఇహపర సుఖాలు పొందుతాడు. అప్పుడు లోకంక్రియ (యూడు వేదాలు) చేత రక్షించబడి వృద్ధిచెందగల"దని చెప్పాడు. 'లోకంలోని చాతుర్వర్ణ చతురాశ్రమాలను, నాశనమవడానికి సిద్ధమైన స్వధర్మాలను, రక్షించడంచేతనే రాజు ధర్మపాలకు డనుచున్నాడు' (ధర్మస్థేయం—అర్థశాస్త్రం) హిందూ సమాజమందలి ప్రజలలో ఐకమత్యభావాన్ని సెలకొల్పేందుకు, వ్యవ్యవస్థ ప్రవేశపెట్టాలని కొటిల్కుడు నిర్దేశించాడు. ఈ వ్యవస్థనన్ని కంటబడితే లోక జీవితం సుఖోభంబం పడిపోతుందని చెప్పాడు. ప్రజాజీవితం సంతుభితం గాకుండా వుండేందుకు, ప్రజలు ఐహికా ముష్టిక సుఖాలుపొందేందుకు రాజు వర్ణాశ్రమ ధర్మాన్ని రక్షించాలి. అలా కాపాడకుండా వర్త సాంకర్యాన్ని ప్రోత్సహించి, ధర్మ శాస్త్రాలని తిరస్కరించితే, రాజు పవిత్రభూమి చేసుబడతాడు.

కొటిల్కుడు : పూర్వశాస్త్రకారులు

'అర్థశాస్త్రం' అనే పేరుతో రాజధర్మాన్ని విపులంగా వివరించే గ్రంథరాజాన్ని వ్రాయడం.

శాస్త్ర సిద్ధాంతాల ననుసరించి. దిగంత విశ్రాంతమైన మౌగి సామ్రాజ్యాన్ని నిందించు ప్రతి సహాయంతో నాశించడం, యీ రెండు కారణాలవల్ల, కొటిల్కుడు ప్రాచీన హిందూవర్ణ శాస్త్ర చరిత్రలో అగ్రగణ్యుడైన శాస్త్రవేత్తగాను, భారతీయ చరిత్రలో ఒక మహా మహుడుగాను, పరిగణింపబడుతున్నాడు. శాస్త్ర సిద్ధాంతాలను ప్రతిపాదించడంలోనే గానూ, వాటి మంచిచెడ్డలు ఆచరణలో నిరారణ చేయడంలో కూడా, కొటిల్కుడు అనన్య సామాన్యమైన ప్రజలను ప్రవర్తించాడు. అతడు పూర్వ శాస్త్రవేత్తల సిద్ధాంతాలు, సూత్రాలు, కొంతవరకు అంగీకరించాడు. కొన్ని సందర్భాలలో, ఆ సిద్ధాంతాలకు కొన్ని తీవ్ర సంస్కరణలూ చేశాడు మరికొన్ని సందర్భాలలో మూలసిద్ధాంతాలను ఖండించి సంపూర్ణమైన స్వతంత్ర సిద్ధాంత ప్రతిపాదన కుద్యమించాడు.

కొటిల్కునికి పూర్వమున్న శాస్త్రవేత్తలు ప్రతిపాదించిన సూత్రాలు, ధర్మమునే ఉక్కుచటంగా బంధింపబడ్డాయి. పూర్వ శాస్త్రకారులు "అర్థం" కంటే ధర్మాన్నిగూర్చి అధికంగా చెప్పారు. ఆ ధర్మ శాస్త్ర నియమాలకు అర్థశాస్త్ర సూత్రాలు కట్టుబడి వుండాలని, నిర్దేశించారు. కాలచక్రం గ్రహవ తిరగింది. పరిస్థితులు మారిపోయాయి. పూర్వం చెప్పబడిన ధర్మ సూత్రాలు కొలానుసారంగా మారుతున్న పరిస్థితుల కనుకూలంగా మారక, యాంత్రికంగా తయారయ్యాయి. అలాంటి పరిస్థితుల్లో, మాగుతున్న కొలానికి అనుగుణంగా అర్థశాస్త్ర సూత్రాలను కొన్ని చోట్ల సంస్కరించాడు. కొన్ని విషయాలలో మూల సిద్ధాంతాలే మార్చాడు. ఉదాహరణకు—కొటిల్కునికి పూర్వమున్న ధర్మశాస్త్రకారులు వివాహ వివాహాలుగానీ, వివాహబంధ విమోచనాన్నిగానీ అంగీకరించలేదు. కాని కొటిల్కుడు కొలానుకూలంగా, వివాహ బంధ విమోచనం, ప్రాప్తి భర్తృకలకు, మృతి భర్తృకలకు ప్రసర్నివాహము, ఋతుమతికి స్వయంవరణము యిత్యాది తీవ్రసాంఘిక సంస్కరణలు హిందూ సంఘంలో అతి ధైర్యంగా ప్రవేశపెట్టాడు. దైనిందిన రాజ్యపాలనలో కొకలు తీరిన, రాజనీతిజ్ఞుడుగా వ్యవహరించాడు.

రాజ్య పాలనా రంగంలో కూడా అతడు మార్పులు ప్రవేశపెట్టాడు. రాజులు తమ రాజ్యాలలో గూఢచారి దళాలను విస్తరచాలసి, భేదోపాయాలచే శత్రువును మోసగించి తేగబార్చాలని, శత్రురాజులకు వ్యతిరేకంగా ఆ రాజ్య ప్రజల్లో ద్వేషం కలుగజేయాలని చెప్పాడు ఈ "కుటిల" మార్గాలు, పరంపరానుగతంగా వస్తున్న ధర్మసూత్రాలను నిలుపునా ఖానీ

కౌటిల్యుని అర్థశాస్త్రము

చేస్తాయని పూర్వ పండితులు తలచి, ఆయనపై కత్తులు నూగాగు. కౌటిల్యుడు రాజ్యపాలనా సౌష్ఠవాన్ని పటిష్ఠంచేసేందుకు ప్రవేశపెట్టిన సంస్కరణలు, నూచించిన నూత్నమార్గాలు ప్రాచీన ధర్మశాస్త్రవేత్తల యాంతిక సూత్రాలకు వ్యతిరేకంగా తియారయ్యాయి. కరువు కాలకాలు నివారించేందుకు, రాజ్యంలో విప్లవం, శత్రుదండయాత్ర, మొదలైన అత్యవసర పరిస్థితులు హఠాత్తుగా సంభవించినపుడు, ప్రభుత్వ కోశంలో ధనంలేకపోతే సంపన్నులనండి బలవంతంగా డబ్బు సంపాదం, సైన్యగుల పాలాలను బలప్రయోగంతో స్వాధీనం చేసుకోవడం, ప్రజల మూఢమత విశ్వాసాలను ఆసరాగా తీసుకొని అధర్మమార్గాల ద్వారా నైనా ధనం సంపాదించడం - యిది రాజ్యం యొక్క శాంతి భద్రతల దృష్ట్యా, సుస్థిరతదృష్ట్యా అత్యవసరమని కౌటిలీయంలో స్పష్టంగా ప్రతిపాదించాడు. కాని ధర్మశాస్త్ర కారులు యీ ప్రతిపాదనలపై విరుచుకుపడ్డారు.

ధర్మగ్లాని కలుగుతుందని, కారాలు మిరిగూలు నూరగ. బనా వారి విమర్శలకీ, ఆ వేళ కావేషీకీ యిసుమంతైనా లెక్కచేయకుండా నల్లగుచ్చె బండిని తోలినట్లు తన మార్గాన తాను ప్రయాణించాడు చాణక్యుడు!

వాస్తవిక రాజకీయరంగంలో అధికార దాహంలో వుండేవారు ఎలా వ్యవహరిస్తారో కూడా విశదీకరించాడు. ఈ ప్రవర్తన వ్యాయబద్ధమూ, ధర్మబద్ధమూ అనే మీమాంసకు అతిడెట్టి ప్రాధాన్యం యివ్వలేదు. శత్రువులను ఓడించడంలో మోసం, అసత్యప్రచారం, కుట్రలు. కుహకాలు, — యివన్నీ ఉపయోగింపదగిన సాధనాలనే కౌటిల్యుని ఆభిప్రాయం. ఈ సందర్భంలో ఆచార్య మమిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారి ఆభిప్రాయానుయోగి ఉల్లేఖనాను. “చాణక్యుని ప్రపంచము వాసరిక ప్రపంచముగాని, ఆదర్శ ప్రపంచముగాదు. రాజులు ఎట్టి మార్గముల ననుసరించు చుండెదో వివరించుటయే ఆతని ఉద్దేశ్యము. న్యాయ వ్యాయములు, ధర్మ ధర్మములు విధించుటకు ఆతడు ప్రయత్నించుటలేదు. ఆతని గ్రంథమును, అందులోని సూత్రమును విమర్శించు వారు ఈ విషయమును జ్ఞాపకమందుంచుకొనవలయును. శత్రువును మోసపుచ్చి ఓడించుట వ్యాయమా అన్న విషయమును ఆతడు వివరించుటలేదు. శత్రువును వంచించి వశపరచుకొనుట స్వసాధారణమని నిరూపించుటయే ఆతని ఉద్దేశ్యము.”

ఉత్తము లక్ష్మ్యమును పొంగుటకు కృతకమైన నైవా అనుసరించాలని ఆతని మతం. రాజ్యభద్రతకీ, సుస్థిరతకీ ఘోరవిపత్తు వాటిల్లినపుడు, శత్రువును ఎదుర్కొనుటకు డబ్బు అవసరమైతే, అధర్మము, వక్రమూ, దౌష్ట్యయుతమూ ఐన మారం ద్వారా సంపాదించినా పనినా లేదని ఆతడంటాడు. ద్వికోక ఉదాహరణ యిచ్చాడు. ఒక గోవును కనాయి వేటకాడోడు తగుముకొని వచ్చాడు. ఆ ఆవు పారిపోయినచ్చి ఒక పరును స్వీకృతుని ఆశ్రయంగా దాక్కిన్నది. వేటకాడు పరుగెత్తకొనివచ్చి “ఆవు యీ దారిని పోయినదా?” అని అడిగితే, సత్యాన్ని చెప్పి గోవును కనాయి కలికి ఒప్పగించాలా? లేక అసత్యం పలికి దాన్ని రక్షించాలా? ఆ సమయంలో ఎంతటి సత్యవ్రతుడైనా, అబద్ధమడైనా ఆవును రక్షించడం ధర్మం, వ్యాయం — అంటాడు కౌటిల్యుడు. 100 అబద్ధాలాడైనా ఒక పెళ్ళిచేయమనే సామె తన్నమాట! ఉత్తము సాధ్యాలను అయిక్ సాధనాల ద్వారానైనా సాధించవచ్చు. సాధించాలి అని అంటాడు. ఈ ప్రతిపాదన ఆచార్యలో నెసి చూపినాడు, 19 వ శతాబ్దంలో జరిచింది. జర్మన్ సామ్రాజ్య వాదానికి పునాదులు వేసిన ఆనన్య సామాన్య రాజనీతిజుడు బిస్మార్క్. అంతకుపూర్వం క్రీ. పూ. 4 వ శతాబ్దంలోనే, ముగ్ధులంటి ఆతి చిన్న రాజ్యాన్ని తన యొక్క చే, ప్రజల చే దిగంత విశ్రాంతి మైన మూర్ఖ సామ్రాజ్యంగా విస్తరింపజేసిన మహా స్మిత ప్రతిభాశాలి కౌటిల్యుడు.

మేక్ వెల్లి

సాధ్యాల సాధనాలను సమర్థిస్తాయి అనే సిద్ధాంతాలను ప్రతిపాదించిన మరో రాజకీయ తత్త్వ వేత్త — ఇటాలియన్ దేశీయుడైన నికోలో మేక్ వెల్లి. ఇతడు “ప్రిన్స్” (Prince) అనే ప్రపంచ ప్రఖ్యాతి గ్రంథం రచించాడు. రాజులు తమ గత్యాన్ని చేరుటకు, తాము వాంఛించిన లక్ష్యాన్ని సాధించేందుకు ఎలాంటి కుట్రలనైనా చేయవచ్చుననీ, మోసాలు, అసత్యాలు, దుర్మార్గాలనైనా చేపట్టవచ్చుననీ, అతి నష్టంగా ప్రతిపాదించాడు. ఈ మార్గాల ప్రత్యక్షంగానో, పరోక్షంగానో నాటి 15 వ శతాబ్దపు రాజులు, రాజకీయ వేత్తలు, మతగురువులు అనుసరిస్తున్నప్పటికీ, వారంతా మేక్ వెల్లి సిద్ధాంతాలను నోరారా తిటి కారాలు మిరియాల నూరారు. వీరు ఏ మార్గాలనైతే రహస్యంగాను, బహిరంగంగాను, ఆచరణలో పెట్టారో, వాటిని సిద్ధాంతరీత్యా సమర్థించి ప్రచారం చేయడమే మేక్ వెల్లి చేసిన ప్రయత్నం

డమన శేరం. అందుకని నాటి క్రిస్టియన్ నీతి శాస్త్రవేత్తలు, పితాధిపతులు, ఆయుషిమీద ఒక్క మృత్యుని విలువకుపడ్డారు. ఈ విషయాన్ని గూర్చి ఫ్రాన్సెస్ మాక్స్ యిలాగంటాడు—

"Niccolo Machiavelli is perhaps the most universally reprobated figure in the history of political philosophy; the man whose precepts are universally disavowed in principle, but regularly followed in practice. Yet Machiavelli was a moral man according to the conventions of his time and apparently also a man of considerable culture and charm."

కొటిల్యుని కాలంనాటికి భారతదేశంలో ప్రవాసంగా ఉత్తరభారతంలో చిన్న చిన్న రాజ్యాలు అసంఖ్యాకంగా వుండేవి. రాజకీయవికల్పం కరిమింగిం వెలగపండులా ఆదృశ్యమైపోయింది. నిరంతరం అంతఃకలహాలతో యీ రాజ్యాలు కుత్తకలదాకా కూకపోగాయి. రాజకీయమైన వికల్పం నశించి శాంతి భద్రతలు క్షీణించిన విషాదం పరిస్థితులలో కొటిల్యుడు ఉద్భవించాడు. అలాంటి పరిస్థితుల్లో భారత దేశాన్ని ఎంతటిని ఏకచ్ఛత్రాధి పత్వంక్రిందికు తీసుకు వచ్చి తద్వారా వికల్పభారత నిర్మాణమే కొటిల్యుని ఏకైకలక్ష్యం. ఈ మహత్తర లక్ష్యసిద్ధికే, ఆయన అర్థశాస్త్రరచన కుపక్రమించాడు.

ఇదే విగమన అగ్రైక్యం, అంతః కలహాలు, శాంతిభద్రతలరేమి మేకానల్ల జీవించిన ఇటలీలో వుండేవి. అలాంటి విచ్ఛిన్నకరి పరిస్థితులనుండి మాత్రు శాస్త్రాన్ని రక్షించి ఏకే ధీమాతిమయన ఇటలీ సంస్థాపన కోసం మేకనల్ల తన సుప్రసిద్ధిగ్రంథం రచన చేశాడు.

మానవస్వభావంలో అధికార దాహం అంతర్గతంగా వుండటాడు కొటిల్యుడు. ఆ అధికార దాహంలోని కొటిల్యాన్ని, వందలనీ ఆనూకునీ కుట్రని ఉన్నది వున్నట్లుగా అతిథు పరిశీలించి వివరించాడు. ఎదపని మేకే పరికూడా చేశాడు. కొటిల్యునికి పూర్వమున్న ధర్మశాస్త్రవేత్తల దృక్పథం ఇందుకు కిన్నమైంది. అది ఆదర్శాల ప్రభు; ఆచరణకి ఎంతో దూరం. ధర్మశాస్త్రవేత్త రాజ్యాదర్శాలను, నాటిని సాధించేందుకు వనియోగించగలసిన మార్గాలను వివరించాడు. కొటిల్యుడు దీనితో భేదించాడు. ఆదర్శప్రాయ మును రాజ్యాన్ని (Republic) "స్వర్గలోకంలో" సృష్టించిన స్లేటోతో ఆయన కిష్టుకు అరిస్టాటల్ ఎలా

అంగీకరించలేదో, అలాగే పూర్వ ధర్మశాస్త్రవేత్తల జడప్రాయమైన ఆదర్శయుతమైన, కేవల ధర్మబద్ధమైన నూతనానుండి కొటిల్యుడు భేదించి, ఆచరణ యోగ్యము మాగుతున్న సమాజ పరిస్థితుల కనుగుణము అయిన మార్గాన పయనించినాడు. అర్థశాస్త్రగమ్యాన్ని మరో మార్గం వేపు మల్లించి, ధర్మశాస్త్రానికి తిలవంచని స్వతంత్రశాస్త్రంగా నిర్మించాడు. ఇదే ఆయన శేము షికే ఎగుడులేని తార్కాణం. అంగువల నేకాటిల్యుడు ప్రాచీన హైందవ అర్థశాస్త్ర చరిత్రలో అజగముకు డయ్యుడు. నాటి పండితులలోకంలో అర్థశాస్త్రాగ్రయ నాన్ని పురికొల్పి మరణవశద్ధంగా వున్న శాస్త్రానికి తిరిగి జీవంబోశాడు. అందుకనే కామందకుడు తన "నీతిసారం"లో, కొటిల్యుణ్ణి ఆవతార పురుషుడుగా ప్రశంసించాడు.

కొటిలీయం - అర్థశాస్త్ర నిర్వచనం

కొటిల్యుడు అర్థశాస్త్రాన్ని యిలా నిర్వచించాడు: "అర్థం" అంటే ప్రజలతో కూడిన ఒక ప్రత్యేక ధూభాగం (జనపదం). ప్రజలతో కూడిన ఒక ప్రత్యేక ధూభాగాన్ని సంపాదించి, దాన్ని తామరతంపరలా ఆభివృద్ధిచెయుటకు అనువైన వివిధ మార్గాలను పరిశీలించు శాస్త్రమే—అర్థశాస్త్రం. (That Science which deals with the means of acquisition and growth of territory).

"మనుష్యానాం వృత్తిర్భిః
మనుష్యవతీ ధూమి రిత్తిర్భిః
తస్యా పృథివ్యా లభిషానోపాయః శాస్త్రం
అర్థశాస్త్రం ఇతి" (అర్థశాస్త్రం—శేజి 426)

మానవులకు బ్రతికేందుకు మూలాధారం అర్థం. అర్థం అంటే ప్రజలతో కూడిన ధూభాగం. కాబట్టి ఆధూభాగాన్ని ఎలా సంపాదించాలో, ఎలా భద్రపరచాలో, వివరించు శాస్త్రమే—అర్థ శాస్త్రం.

రాజదండాన్ని నిరంతరం సమృద్ధితో ఉపయోగించడమే "దండనీతి" అని నిర్వచించాడు కొటిల్యుడు. ఈ నీతిలో నాలుగు ప్రధాన విషయాలు గర్భిక్మతమై వున్నాయి.

1. ఏదైతే లభ్యంకాలేదో దాన్ని సంపాదించడం; (అల్ప లాభార్థం.)
2. ఏదైతే లబ్ధమైనదో దాన్ని భద్రపరచడం; (లబ్ధ పరిరక్షణం)
3. అలా భద్రపరచబడిన దానిని వృద్ధిచేయడం; (రక్షిత వివర్ధనం)

కొటిల్లుని అర్థశాస్త్రము

4 అలా వృద్ధిచేయబడిన దాన్ని తగివవారికి—
అర్జులను—పంచిపెట్టడం. (వృద్ధి స్వ తీర్థేషు ప్రతి పాదనం)

కొటిల్లుడే కొను యిలాంటి నిర్వచనంచేసింది; మనవుకూడా తన ధర్మశాస్త్రంలో పై విధంగా చెప్పాడు. భూభాగాన్ని (దండం) సైన్యం సహాయంలో సంపాదించాలని చెప్పాడు. భూభాగం (సంపాదన) తో సంబంధించిన దండనీతి లేక అర్థశాస్త్రం అని మనువు నిర్వచనం.

రాజ్య దృక్పథం : దాని లక్షణాలు

(పాచీన హైందవ అర్థశాస్త్రజ్ఞులు రాజ్యానికి ఏడు లక్షణాలు, లేక ప్రకృతులు వుంటాయని చెప్పారు. పాశ్చాత్య రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞులు, రాజ్యానికి నాలుగు లక్షణాలుంటాయని చెప్పారు—1. జనులు 2. భూభాగం 3. ప్రభుత్వం 4. సార్వభౌమాధికారం. ఈ నాలుగు లక్షణాన్ని బహిర్గత, అంతర్గత సార్వభౌమాధికారాలని రెండుగా విభజించారు.

మన శాస్త్రజ్ఞులు రాజ్యానికి ఏడు ప్రకృతులుంటాయని చెప్పారు. ప్రకృతులంటే రాజ్యంయొక్క సహజభాగాలనీ, సహజమైన అంగాలనీ అర్థంచేసుకోవాలి. రాజ్యం అంటే రాజుపాలించే ప్రత్యేక భూభాగాన్ని నూచించదు. రాజు పాలించే భూభాగమే “రాజ్యం” ఐతే, ఆ రాజ్యాన్ని (State) కన్న ఏడు ప్రకృతులలో “రాజు” ఒక లింగంగా ఎందుకు పరిగణింపబడాలి? రాజు పాలించే భూభాగమే రాజ్యం ఐతే, ఆ భూభాగానికి “జనపదము” అనే పేరుపెట్టి దానిని ఒక స్వతంత్ర ప్రకృతిగా ఎందుకు మన రాజనీతిశాస్త్రవేత్తలు పరిగణించారు? కాబట్టి రాజు పాలించు భూభాగం రాజ్యంకాదు. ఆ భూభాగానికి జనపదము అనే పేరు ప్రత్యేకంగావుంది. రాజ్యం అంటే ప్రభుత్వంకూడా కాదు. రాజ్యమునకు సంబంధించిన వివిధ కార్యకలాపాలను ఆచరణగా పెట్టు యంత్రము లేక కార్యనిర్వాహకవర్గమే ప్రభుత్వం. పోతే దుర్గం (Fort) కోశం (Treasury) యీ రెండుకూడా రాజ్యంయొక్క ప్రకృతులనియే మన వారి దృక్పథం. కాబట్టి ప్రభుత్వంగానీ, రాజు పాలించే ప్రత్యేక భూభాగంగానీ రాజ్యంకాదు. స్వామి, ఆమాత్యులు, జనపదం, దుర్గం, కోశం, దండం, మిత్రం—యీ యేడు అంగాలకలిస్తే రాజ్యం ఔతుందని మన శాస్త్రజ్ఞుల దృక్పథం.

కొటిల్లుడు తన “అర్థశాస్త్రం”లోనూ కొమందభుడు “నీతిసారం” లోనూ, యీ యేడు

ప్రకృతులనూ ఆరివివరంగా వివరించారు. ప్రస్తుతం పై ఏడు ప్రకృతులనుగూర్చి కొటిల్లుడు చెప్పినవి పరిశీలిద్దాం.

1. స్వామి: స్వామి (రాజు) రాజ్యంయొక్క అత్యంత ప్రధానమైన లక్షణం లేక భాగమని కొటిల్లుడుంటాడు. స్వామి అంటే రాజు లేక సార్వభౌమాధికారి. ఈ సార్వభౌమాధికారం ఒకనియందుగానీ లేక పెక్కుమందిలోగానీ వుండవచ్చును. ఈ స్వామికి ప్రధానంగా వుండవలసిన లక్షణాలు ఇవి:

(ప్రజల్ని ఆకర్షించి వాగు తన నాయకత్వాన్ని అనుసరించుటలు చేసుకోగలగలి. (ఆభిగామిక స్వభావం.)

1. ప్రజల్ని ఆర్థంచేసుకోగలగలి (ప్రజ్ఞా.)
 2. శిక్షింపుట వుండాలి (శత్రునా.)
 3. ఆత్మసంపద కలిగినవాడై వుండాలి (ఆత్మ సంపద)
 4. శత్రుసామంతుడై వుండాలి (తనమట్టువుండే వ్యక్తులను అదుపులో పెట్టగలిగినవాడై వుండాలి)
 5. తుద్రులుగాని మంత్రి మండలిని కలిగివుండాలి.
 6. యుద్ధంచేయడానికి సంధిచేసికొనడానికి తగిన సందర్భాన్ని గుర్తించగలిగిన చాకచక్యం వుండాలి.
- పైనచెప్పిన లక్షణాలను నిశితంగా పరిశీలిస్తే, స్వామి అంటే సామంతరాజుగావనీ, అంతర్గత బహిర్గత సార్వభౌమాధికారాల్ని చలాయించు ఏ విధకారాభ్యాధికారానికి లొంగని సార్వభౌమాధికారి అని బోధపడుతుంది.

2. ఆమాత్యులు:—సాధారణంగా ఆమాత్యుడంటే రాజమంత్రి అని అర్థం. కాని కొటిల్లుడులోని మొదటి అధ్యాయాలను జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తే, ఆమాత్య పదానికి అర్థం, రాజమంత్రికొదనీ, ఏవిధమైనరాజోన్నతాధికారి ఐనా కొవచ్చుననేది స్పష్టంగా బోధపడుతుంది. ఆమాత్యుడు జనపదానికి చెందినవాడై వుండాలనీ, రాజ్యంపై అధికతర భక్తిశ్రద్ధలను కలిగివుండాలనీ చెప్పాడు.

3. జనపదం:—ఈపదాన్ని జనం—పదముఅని రెండుభాగాలుగా విభజించాలి. దీనికి సామాన్యార్థం, పల్లెపట్టులేక గ్రామము. కాని అర్థశాస్త్ర పరిభాషలో దీనికోసం ప్రత్యేకమైన అర్థంవుంది. పాశ్చాత్యరాజనీతి శాస్త్రంలో జనులు, భూభాగంఅనేది స్టేట్ యొక్క

రెండులక్షణాలు. కాని మన అర్థశాస్త్రజ్ఞులు ఈ రెంటినీ ఒకపదంలో యిమిడ్చి జనపదం అనే పేరును వ్యాకృతికి తెచ్చారు జనపదాన్ని కొటియ్యడు అత్యంత ప్రతిభావంతంగా నిర్వచించాడు. మొదటి “జనము” అనే భాగాన్ని (భూభాగం) నిర్వచించి దానికి ఉండవలసిన ప్రధానలక్షణాలు వివరించాడు. పిదప “జన” అనుదాన్ని నిర్వచించి ఒక ప్రత్యేక భూభాగమందులి జనులకుండవలసిన లక్షణాలు వివరించాడు. భూభాగమున్నచోటనే జనులు నివసిస్తారు, జనులు భూభాగమునే నివసిస్తారు కనుక ఈ రెంటినీ (జన-ప్రభు) ఒకటిగానే పరిగణించి, ‘జనప్రభు’ అను పేరును వ్యాకృతికి తెచ్చారు. ప్రాచీన హైందవ రాజకీయ శాస్త్రవేత్తల ప్రతిభ కిది తార్కాణం. పాశ్చాత్యులదృష్టిలో భూభాగము జనులూ పేర్వేగు లక్షణాలతో ఉన్నాయి. ఇది యాంత్రిక దృక్పథం. కారణం? జనులు భూభాగమున్న చోటనే నివాస యోగ్యులుగు ప్రదేశాలు సృష్టించుకొనగలరు. రోడ్లు ప్రాంతాలు పర్వత ప్రదేశాలు, పెనుపులవంటి మృగాలండే భీకరరాజ్యాలు లేని ప్రదేశం ఉత్తమ జనప్రభువుని కొటియ్యడన్నాడు సస్యశాస్త్రములమై ఫలవంతమైన ఉత్తమక్షేత్రములూ, విరుగు శైవులవలతో నిండిన అరణ్యాలు జనప్రభుగా ఉండాలి. ఇదంతా భూభాగం లక్షణాలను గూర్చి చర్చ.

ఇక జనులను గూర్చి ఏం చెప్పాడో పరిశీలిద్దాం. జనులు శత్రు ద్వేషం కలవారై వుండాలని శిక్ష సామంతులై వుండాలని అంటాడు. అంతేగాదు, కర్మ శీలురైన కర్మకులతో నిండి వుండాలి. జనులు రాజు యెడల భక్తి ప్రపత్తులలో మెలగు తూతు చిగా వుండాలి. 1 శత్రుద్వేషం 2 శిక్ష సామంతత 3 కర్మ శీలకర్మ 4 భక్తి సుచిత్త్యం—యీ నాలుగు లక్షణాలిగిని వారై వుండాలి.

1 ప్రజలు శత్రువులను ద్వేషించువారై జిశోభక్తులై రాజ్య స్వాతంత్ర్యాన్ని పరిరక్షించ నిరంతర దీక్షా కంఠాలులై వుండాలి.

2 పరిసర రాజ్యాలను యుద్ధరంగమందు ఎదిర్చే శక్తిస్తామతులు గలవారై వుండాలి.

3 రాత్రింబవళ్ళు కష్టించి భూమినున్న దేశాన్ని భాగ్యవంతం చేయుగలిగిన కర్మ శీలతగలిగిన కర్మకులతో నిండి వుండాలి.

4 రాజ్యం (state) యెడల భక్తి ప్రకటిస్తూ శుచిగల హృదయాలు కలిగివుండాలి. (భక్తి శుచి మనుష్యాం.)

4 దుర్గం: రాజ్యమందులి నాలుగు దిక్కులలోను యుద్ధావసరాలకొరకు శత్రు విస్ఫంజకొరకు దుర్గాలు నిర్మించాలి. ఏ రాజు ప్రత్యేక సిద్ధమైన దుర్గాన్ని నిర్మిస్తాడో అతడు శత్రురాజులను సునామూసంగా నిర్మించగలడు. జలగురి గిరిగురి ఎడారి గురి అటవీగురి వంటి నాలుగురకాల దుర్గాలను నిర్మించాలని కొటియ్యడు చెప్పాడు.

5 కోశం: రాజ్యకోశం నెండి బంగారాలతో నిండి ఉండాలి. బంగారు నెండి నాణాలతోనూ, వజ్రవైడూర్య మరకతగోమేధిక పుష్పరాగాది ఆమూల్య రత్న సంచయంతోనూ కోశాగారం నిరంతరం ఘలు ఘలు మంటూవుండాలి. ఈవిధంగా వుండినపుడే విపరీత విపత్కర పరిస్థితులనుండి రాజ్యం రక్షింపబడుతుంది. ఈ ఆమూల్య సంపద నెంతటినీ రాజుగాని ఆతని తండ్రి తాతలుగానీ ధర్మ బద్ధమైన మరల ద్వారా సంపాదించాలంటాడు. రాజ్య సంరక్షణ, సామ్రాజ్య విస్తరణ, కలవుకౌటకాల నిర్మూలన, అంతః కలహపరిహరణ, వర్తక వాణిజ్యాలు ఆభివృద్ధి వంటి సర్వవ్యవహారాలు, రాజ్యకోశంమీదనే ప్రధానంగా ఆధారపడి వుంటాయంటాడు. కాబట్టి కోశాభివృద్ధికి రాజులు నిరంతర జాగ్రత్తలై వుండాలని చెప్పాడు. “ససమూల మిష్మ జగత్” అనే పరమ సత్యాన్ని గ్రహించాడు కొటియ్యడు. ప్రభుత్వ యజమాన్యాని పారిశ్రామిక శాఖలు (ప్రచార సమితి) నిడివినపుడు, సస్యసంపద సమృద్ధిగా వున్నపుడు, వర్తక వాణిజ్యాలు ఉచ్చునకెలో వున్నపుడు, రాజ్య కోశం సుకలక వస్తువాహనాలతో సమృద్ధిగా ఉండినపుడు మాత్రమే శత్రువులదాడిని రాజు ఎదుర్కొని జయింపగలడు. వర్తకాభివృద్ధి పై కోశం, కోశాభివృద్ధిపై రాజ్య సుస్థితిను కొపాడు నైస్యం, ఆధారపడి వుంటాయని చెప్పాడు.

బొక్కసం ఖాళీగావున్నపుడు శత్రుదండయాత్ర జరిగితే అధర్మమార్గలద్వారానైనా రాజు ప్రద్యాన్ని సేకరించాలి. విపత్కరసమయాల్లో ధర్మం కొర్యాచరణకు అడ్డురాగూడదంటాడు. అందుకేనే కొటియ్యడు ధర్మశాస్త్ర నిబంధనల సంకల్పమండి అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతాలను బైటికిలాగి, ఆ శాస్త్రాన్ని సర్వ సమగ్రముగు స్వతంత్ర శాస్త్రంగా సృష్టించగలిగాడు.

ఫలవంశాలైన భూములపై అధికంగా పన్ను విధించడం, సంపన్నులైన వణికో ప్రముఖులు అమ్మే సరుకులపై విపరీతంగా ప్రభుత్వ సుంకాన్ని వసూలు చేయడం, -రాజు చేరట ఋణాల వసూలుచేయడం, (Forced loans and Benevolences) ప్రజల మూఢవిశ్వాసాలను, మతసమ్మతాలను, ఆపరాగా తీసి

కౌటిల్యుని ఆర్థశాస్త్రము

కొని రాజ్యప్రయోజనాలకోసం డబ్బుదాగుణంగా సంజఘం, ద్రోహులు, నేరస్థులను కృత్రిమ భూములు దాక్షిణ్యహితంగా స్వాధీనపరచుకోవడంవంటి వివిధ మర్యాదాగా ప్రభుత్వకోశాన్ని ఆవసరమయ్యాల్సినవి పూరించాలని గట్టిగా చెప్పాడు. చాణక్యుడు సమకాలీన ధర్మశాస్త్రాల ఆవసరంకంటే, రాజ్యభద్రతయే ప్రధానతత్వమనీ, దానికోరకు ధర్మోల్లంఘనం జరిగినా జగవచ్చనీ, దైవం దీని పరిపాలన నిర్విఘ్నంగా జరిగి ఉంటే ఉల్లంఘనం అనివార్యమనీ అంటాడు.

6. మండలేక బలం (నైస్యం) - రాజు నైస్యం సహాయంతోనే శత్రువును ఎదురుదెబ్బతీయగలడు; రాజ్యమందు శాంతిభద్రతలు సంస్థాపించగలడు. కౌటిల్యుడు ఆరువిధాలైన నైస్యకులను, వర్ణించాడు.

1. మాల; (సాంప్రదాయసిద్ధమైన రాజ నైస్యం)
2. భృతక (కిరాయికివచ్చే నైస్యం.)
3. శ్రేణి (యుద్ధాలచేసే వర్గాల నైస్యం)
4. మిత్రమను రాజుకు చెందిన నైస్యం.
5. శత్రురాజుకు చెందిన నైస్యం.
6. అటవీబలం (చెంచుకోయలు, నిహనులు యుద్ధవిజయాలకు చెందిన నైస్యం.)

కౌటిల్యుని సుగవగ్యుడు మరో వరుసక్రమంలో నైస్యకులను భిన్నంగా చెప్పాడు. ఆ వరుసక్రమం యిది—1. బ్రాహ్మణ నైస్యకులు 2. క్షత్రియనైస్యకులు 3. వైశ్య నైస్యకులు 4. శూద్ర నైస్యకులు (బ్రాహ్మణ నైస్యకులు మిగతా నైస్యకులకంటే ఎందుకు అధికులంటే—వారియొక్క కాంతి (lustre) వల్లనని కౌటిల్యుని సుగవు చెప్పాడు. దీనితో కౌటిల్యుడు సుతిరాయా వొప్పుకొలేదు. తన అవంగీకారానికి ఈ క్రింది కారణాలు మూపించాడు. బ్రాహ్మణ నైస్యకునికి సాష్టాంగమండపకామం చేయుటద్వారా, శత్రు రాజు బ్రాహ్మణ నైస్యకుల్ని సునాయాసంగా లొంగ దీయవచ్చునని కౌటిల్యుడు చెప్పాడు. యిది కౌశలంకో నైపుణ్యాన్ని సంపాదించిన క్షత్రియవీరుడు, బ్రాహ్మణ నైస్యకులకంటే నిస్సంకోచకంగా అధికులని చెప్పాడు. ఆ విధంగానే వైశ్యశూద్ర నైస్యకులు గూడ బ్రాహ్మణ నైస్యకులకంటే అధికులంటాడు.

తండ్రి తాతల దగ్గరనుండే నైస్య కృత్రిమ జీవనాధారంగా స్వీకరించి ఎలాంటి విపత్కిర దీర్చిదండ యాత్రలనైనా, సహించి భరించి, కత్తిబట్టి కడవ

రంగంలో శత్రువును ముక్కముక్కలుగా చునుమాడగల క్షత్రియ నైస్యమే ఆదర్శప్రామాణమైన నైస్యమని కౌటిల్యుడు సిద్ధాంతీకరించాడు. పూర్వశాస్త్రవేదిలు నైస్యకులను గుర్తించిన క్రమంబల రాజ్యసుస్థితికు భంగం వాటిల్లుతుందని కౌటిల్యుడు అన్నాడు.

7. మిత్ర:—మిత్రులలో గొంతు రకాలు.—
1. సహజమిత్రుడు, 2. కృత్రిమమిత్రుడు. గొంతు వానికంటే మొదటివాడే సర్వవిధాలా శ్రేయస్సును కోరుతాడని చెప్పాడు.

సూక్ష్మంగా, సైన్య చెప్పిన విశుభాగాలు లేక ప్రకృతులు ప్రాచీన హైందవ రాజ్యాంగ మంత్రానికి సంబంధించిన విశు అంగాలని ప్రాచీనశాస్త్రవేత్తల దృక్పథం.

కౌటిలీయం—సామ్రాజ్యపరిపాలన

క్రీ. పూ. 322 లో మౌర్యసామ్రాజ్యం స్థాపితమైంది. మౌర్యసామ్రాజ్య స్థాపకుడు, కౌటిలీయార్థశాస్త్రం ఆవిర్భవానికి ఆరేనాభావసంబంధం వుంది. కౌటిలీయం సహాయంతోనే మౌర్య సామ్రాజ్యం పునాది లేని పేకమేడ మౌర్య సామ్రాజ్యము లేని కౌటిలీయం నిర్మితశాస్త్ర గ్రంథం. మౌర్యసామ్రాజ్యం బొంది, కౌటిలీయం ఊపిరి.

“సహాను సాగ్యమ్ రాజ్యమ్, చక్రమేకమ్ న వర్తతే”—రాజ్య పరిపాలన రథ చక్రాలవంటిది. ఒక చక్రంతో రథం యెప్పుడూ నడవదు. కౌటిలీయం సహాయ సాగ్యం. సామ్రాజ్యాన్ని పరిపాలించేటప్పుడు చక్రవర్తి ఒక్కడే సర్వకార్యాలనీ నిర్వహించలేడు. అందుకే రాజు అమాత్యుల సహాయంతో రాజ్యపాలన చేయాలి. కౌటిల్యుని నిర్వచనం ప్రకారం అమాత్యులకంటే రాజుమంత్రి కాదు. ప్రతిగాత్రో వ్యంగీ అమాత్యుడే (సిల్ రిస్పాంట్). ప్రతిభావంతుడూ, రాజకార్యచక్రుడూ, రాజభక్తియుతుడూ విషవాడే అమాత్యులనికీ అర్హుడు. అమాత్యులందరిలోను మంత్రులు ముఖ్యులు. రాజు నలుగురు మంత్రులతో కలిసి ఆలోచనచేసే వాలించాలి. మంత్రులే కాక ‘మంత్రి పరిషత్తు’ అనే మరో సంస్థ కూడా వుండాలి. కంటికి రెప్పలా రాజును యాచరించు కౌటిల్యుడు కోరాడు యుద్ధానికి సంబంధించిన కార్యాలను చక్క బెట్టడం, యుద్ధావసరాలకు కొవలసిన సగు పాయాలు కల్పించడం, మంత్రి పరిషత్తు ప్రధాన బాధ్యతలు. దీని సభ్యులు తరచు చేకూరిన చేస్తూ పరగ

కాల్లోని ప్రభుత్వోద్యోగులు తమతమ పనులు చక్కగా నిర్వహిస్తున్నారో లేదో పరీక్షించాలి. తాము తెలిసికొన్న విషయాలు రాజుకు విన్నవించడం వంటివి వీరి బాధ్యతలు. రాజు మంత్రి పరిషత్తును ఆత్యవసర సమయాలలోనే సమావేశపరిచి వారితో సంప్రదించాలి. వారిలో ఎక్కువమంది ఏదీ కార్యసిద్ధి దాయకమని నూచిసాగో దాన్నే రాజు ఆచరించాలి. మంత్రిులలో ముఖ్యుడు ప్రధానామాత్యుడు. ఇతడు రాజుకు కుడిభుజం. రాజ్యపాలనలో రాజు తీర్మాత రాజంతటివాడు. రాజ్యాన్ని ఆపహరించ గలంతటి అవకాశం అతనికుండేది ప్రాచీన హిందూ రాజ్యానికి యుద్ధయా, అంతర్గత విప్లవయా, మహా అపాయకరమైనవి. యుద్ధంపై రాజు వునికికే భంగం వాటిల్లుతుంది. అందుచేత, యుద్ధం, అంతర్గత విప్లవంలాంటి విపరీత విపత్కర పరిస్థితులలో రాజు తానుచేసిన దోషాలే వయినా వుంటే ఒప్పుకొని ప్రధానమంత్రిని శాంతింపజేయాలి. కాకపోతే పదవీమ్యుతి ఖాసుం. నాటి రాజరిక వ్యవస్థలో ప్రధానామాత్య పదవి ప్రాముఖ్యాన్ని శ్రీ మమిడి పూడి వెంకట రంగయ్యగారు యిలా వివరించారు— “అమాత్యపదవి యంతటి గౌరవముతో అధికారముతోను, కూడుకొనిన దగుటచేతనే, ప్రభువునుండి యితినిని పేరుపరచినయెడల తమకు తప్పక జముమ లభించునని శిశువులు నమ్ముచుండువారు. రాజ్యమందలి గూఢచారు లందరిపై అమాత్యునికి నిరంకుశాధికార ముండెడిది.” అందుకే కాటిల్లుడు పురోహితుడు, ప్రధానమంత్రి ఎంతటి మహాపరాధాన్ని చేసినా, వారికి మరణదండన విధించరాదని చెప్పాడు.

రాజకార్య నిర్వహణ

కాటిల్లుని కాలంలో రాజకార్య నిర్వాహకులు మూడుభాగాలుగా విభజింపబడ్డారు. రాజు సమక్షమందుండి రాజ్యమంతటిపై కార్య నిర్వహణాధికారం వహించే కేంద్ర కార్య నిర్వాహకోద్యోగులు కొందరు. వారి పేర్లు—1. మంత్రి, 2. పురోహితుడు, 3. సేనాపతి, 4. యువరాజు, 5. దాసారికుడు, 6. అంతర్వంశికుడు, 7. ప్రకాశి, 8. సమాహర్త, 9. సన్నిధాత, 10. ప్రదేష్ట, 11. వాయుకుడు, 12. పౌరవ్యావహారికుడు, 13. కార్యాలికుడు, 14. మంత్రి పరిషద్యక్షుడు, 15. దండపాలుడు, 16. దుర్గపాలుడు, 17. అంతిపాలుడు, 18. ఆటవికుడు. ఈ 18 మంది ఉద్యోగులకు 18 తీర్థాలనిపేరు. ప్రధానకార్యాన్ని దేన్నైనా ప్రారంభించాలంటే ధనం లేకపోతే అడుగు ముందుకునడవదు. అందుచేత ధన సేకరణతో, కూడుకొన్న సమాహర్త ఉద్యోగం

అధికతర బాధ్యతతో కూడుకొన్నది. రాజ్యానికి ఆదాయాన్నిచ్చే ప్రధాన అంగాలు—దుర్గ, రాష్ట్ర, ఖని, సేమ. వం, ప్రజ, వణిక్పదాలు. వీటిని మంత్రిసీతిలో ఉంచి బాగా వృద్ధిచేయాలి. విపత్తులేవైనా ముందుకొస్తే, వారించేందుకే కోశాన్ని పుష్కలంగా నింపుతూండడం సమాహర్త విధి. ఈ ఏడు రకాలైన ఆదాయాల్ని వసూలుచేయడానికి ఏడు లేక పది గ్రామాలపై గొవుని నియమించాలి. ఇతడు గ్రామంలోని సాగు భూముల్ని, బంజరు భూముల్ని, సర్వే చేయించి నాటికి సంబంధించిన దాని విక్రయాదుల్ని, రిజిస్టర్ చేయడం, నాలుగువర్షాలకు చెందిన ప్రజల జననమరణ లెక్కలను వ్రాయడం చేయాలి. గొవునిపై స్థానికుడనే మండలాధికారి, అతనిపై ప్రదేష్ట అనే రాష్ట్రాధికారి, నియమింపబడేవారు. వీరందరి సహాయంతో సమాహర్త ఆప్రమత్తుడై జనపదాన్ని పరీక్షిస్తూ విషయసేకరణకు గూఢచారులను, జనపదమంతా లిప్యతూ విషయాలను గ్రహించేవాడు. యుద్ధం, దుర్భిక్షం యిత్యాది ఉపద్రవాలవల్ల కోశం ఖాళీయితే, దేవుని వ్రతస్సవాలు, మతకార్యకలాపాల వంటి సత్కార్యాల కోసం ధనం కొవాలని మిషపెట్టి పోయి యాచించాలి. మొదట కొంతమంది ధనవంతుల్ని ప్రోత్సహించి అధిక మొత్తాన్ని రాబట్టాలి. ఈ మొత్తాలు చూచి, పౌరజానపదులు తమతమ ముడుపుల్ని ముట్టచెప్పిస్తు చేయాలి. యాచింపబడకుండా తమంతట తామే రాజుకు డబ్బు యిచ్చే వారికి, వారివారి మొత్తాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని స్థాన, ఛత్ర, వేష్టన, విభూషణవంటి బిరుదులు యివ్వాలి. కోశం ఖాళీగావుంటే దేవదవ్యాన్ని, ప్రేతదవ్యాన్ని కూడా సంగ్రహించవచ్చునని కాటిల్లుడు ఖండితంగా చెప్పాడు. సంకట సమయాల్లో మతవిశ్వాసాలు, మూఢాచారాలు, ప్రచారంచేసి మోసంచేసి వివా, బెదిరించినా, ప్రజలనుండి ధనాన్ని రాబట్టాలి, అని ఖండితంగా, నిర్భీతిగా చెప్పాడు. కాటిల్లుడు తన శాస్త్రంలో ప్రతిపాదించిన మూత్రాలకు, కేవల ధర్మ మూత్రాలకు సమన్వయం కుదరదని వేరే చెప్పనక్కర్లేదు. లక్ష్యం ఎంత పవిత్రమైనదో, దాన్ని సాధించేందుకు అవలంబించే మార్గాలు కూడా అంత పరిశుద్ధంగా వుండాలని—చాలా మంది చెప్పకమ్మ. ఐతే దుర్బుద్ధులకాత్రా కాటిలియంలో ధర్మ ధర్మానికి, మంచి చెడ్డలకి తావులేదు. అతడు నూచించిన కూటయుద్ధాలు, భేదోపాయాలు, హింసాకృత్యాలు, మోసం, కుట్రలత్వం, ధర్మశాస్త్ర వేత్తలకి, నీతిశాస్త్ర పారంగతులకి నచ్చకపోవచ్చు. ఆదర్శానికి ఆచరణకి ఎంతో దూరంవుందని గుర్తించిన కాటిల్లుడు సర్వకుటిల

కొటిల్లుని అర్థశాస్త్రము

తం తాను ఎత్తుగడలను దైనందిన రాజ్యవ్యవహారాలలో మొలబంటి లోతుదాకా మునిగిన పరిపాలకుడు తప్పక అనుసరించ వలసిందేనని చెప్పాడు. ఐతే ఈ దృక్పథం రామాయణ కాలనాటికి బీజప్రాయంలో వుంది. దానిని విపులంగా వివరించినవాడు కొటిల్లుడు. ఆదికవి వాల్మీకి రామాయణంలో ఈ విధంగా చెప్పాడు—

“నృశింస మనృశింసం వా ప్రజారక్షణ కారణాత్
రాజ్య భాం నియుక్తౌ నా మేష ధర్మస్సనాతనః

రాజ్యభారం వహించే వాళ్లకు ప్రజారక్షణమే ప్రధానం. కూరమైవా, కూరం గాకపోయినా, ప్రజారక్షణకొరకు రాజు చేసే ప్రతి పని, ధర్మ కార్యమే—అని ఆదికవి వాల్మీకి చెప్పాడు.

ఇంగ్లండును పాలించిన ట్యూడరు మంత్రిరాజు వీడవ హెన్రీ, తన మంత్రులైన ఎంప్సన్, డెడ్లీ, మోన్ల, సహాయంతో, ఆంగ్లప్రజలనుండి పైవిధంగానే డబ్బు సుంజాడు. ఒకవ్యక్తి నాగరికంగా జీవిస్తే, నీవు తప్పకుండా భాగ్యవంతుడవు ఐవుండాలి గాబట్టి డబ్బు యివ్వమని బలవంతం చేసేవాడు. ఎవరైనా బీదరికంగా జీవిస్తే ఎంతో ధనం నిలవజేసి వుండి వుండాలి గాబట్టి ఆతిడి వచ్చి, సుంజేవాడు.

మహాభారతంకూడా మోసపు టెతులద్వారా డబ్బు సుంజమని సలహా యిచ్చినా కొటిల్లునిసలె న్నంగా ప్రజలనుండి ధనాన్ని పిండమనిమాత్రం చెప్పలేదు.

నిద్రపోయే మనిషిని యెలుక పట్టుకొని నెత్తురు పీలిస్తే అబాధ, అతిడికి మర్నాడు మెలకువ వచ్చిన తిర్మాతగాని తెలియదు. రాజ్యాంగయంత్రంచేసే దొంగ దోపిడి ఆతిసున్నితం గా అంత తక్కువ భావకరంగా వుండాలని భారతం చెప్పింది. కొటిల్లుడు యిలాంటి చాటు మాటు దోపిడిగాక, బహిరంగంగానే దోపిడి చేయమన్నాడు కొటిల్లియంలో దేవద్రవ్యానికి రక్షణ లేకపోతే, మనుష్యులద్రవ్యాలకిక ఎక్కడరక్షణ?

రాజ్యంలో జనపదం, నగరం అనే రెండుభాగాలుండేవి. గ్రామాల సముదాయం జనపదం. పట్టణాలతో కూడింది నగరం. పరిపాలనా సౌకర్యంకోసం జనపదాన్ని నాలుగుభాగాలుగా విభజించాలి. కొన్ని గ్రామాలు పన్ను చెల్లించవసరంలేనివి; కొన్ని పన్నులకు బదులు ప్రభుత్వానికి కావలసిన కూలిపని చేసేవి కొన్ని గ్రామాలు ఆయుధములు. గ్రామ పాలనం గ్రామికుని లేక గ్రామస్వామి లేక గ్రామ వృద్ధుల అధీనంలోవుండాలి. గ్రామంలోని వివాదాలను

పరిష్కరించేందుకు గ్రామవృద్ధులతో గ్రామపంచు (పంచాయతీబోర్డు) ఏర్పడాలి పది గ్రామాలు మగ్గగా “సంగ్రహణాన్నీ”, రెండువందల గ్రామాలకి మగ్గగా “ద్రోణముఖాన్నీ”, ఎనిమిదివందల గ్రామాల నడుమ ‘స్థానీయాన్నీ’ (రాష్ట్ర)నగరం) నిర్మించాలి. ప్రతి గ్రామంలోను, ఋత్విక్కు, పురోహితుడు. శ్రోత్రియులు మొదలయినవారిలివుంటి. వారికి మడినాన్యాలు ఇవ్వాలి. అన్ని ఆపదలనుండీ రాజు జనపదాన్ని రక్షించాలి.

ఒక్కొక్కకాఖకు ఒక్కొక్క అగ్నేశ్వుడు నియమింపబడేవాడు. పశ్యాగ్నేశ్వుడు, కూపాగ్నేశ్వుడు, నూతాగ్నేశ్వుడు, గణికాగ్నేశ్వుడు, వాపాగ్నేశ్వుడు, అశ్వాగ్నేశ్వుడు, మాస్యగ్నేశ్వుడు, రథాగ్నేశ్వుడు, పత్త్రిగ్నేశ్వుడు, ముద్రాగ్నేశ్వుడు, వివితాగ్నేశ్వుడు, సూనాగ్నేశ్వుడు మొదలగు అగ్నేశ్వులు వివిధకాఖకు నియమింపబడి రాజ్యనిర్వహణలో పాల్గొనేవారు. ఈ విధంగా రాజధానినుండి గ్రామస్థాయిదాకా కొటి కొట్ల కాంతులతో చక్రవర్తి అధికారిం రాజ్యనుంధరి నలుదిక్కులకు దేదిప్రమానంగా ప్రసరించేది.

సామ్రాజ్య నిర్వహణలో పాల్గొనే రాజాద్యోగుల లంచగొండితనాన్ని గూర్చి కూడా కొటిల్లుడు వివరించాడు. రాజాద్యోగులు తమ ఆదాయాన్ని వృద్దిపరచు కొన్నాంటే వారు జనపదాలను విపరీతంగా తినివేళారనీ, అలా ఆపహరించినదాన్ని తిరిగి కక్కేట్లట్లుచేసి వారిని మరో పుణ్యంగంగాకి మార్చాలని కొటిల్లుడు చెప్పాడు. “నాలుకచివర నుండే విషాన్ని గానీ, లేనెను గానీ. ఆహ్వాదింపడండా, వీలుపడవట్లు, అర్హాధికారికి రాజద్రవ్యాన్ని కొంచె మైనా దొంగిలించకుండుట కద్దం. నీటిలోవుండే చెపలు ఎవరికీ తెలియకుండానే నిరుతాగుపట్లు కార్య విఘ్నలో నియమింపబడే పుణ్యగులు ఎవరికీ తెలియకుండానే డబ్బును దొంగిలిస్తారు.” అని అంటాడు. అకొశాన పయనించే పక్షులగమనాన్నే నా తెలుసుకోవచ్చునుగాని, ప్రచ్ఛన్న భావులై సంచరించు రాజాద్యోగుల ప్రవర్తన తెలిసికొనడం కదతరం. సహూర్త (Collector - general of Taxes) వంటి పుణ్యగాలు చేసేవారిని రాజు నిరంతర జాగ్రూకతతో పరికి లిస్తూ వుండాలని కొటిల్లుడు చెప్పాడు. ఉద్యోగులకు పెద్దపెద్ద జీతాలిస్తే లంచాలు పుచ్చుకోక, రాజకార్య నిర్వహణలో నిమగ్నతాతరని ఆయన అన్నాడు.

కొటిల్లుడు పండితుడు మాత్రమేకాదు. అసాధారణమైన లౌకిక వ్యవహారానుభవం కలవాడు. సువిశాలమైన మార్మ సామ్రాజ్యాన్ని పరిపాలించే

గుకు అనునైన మార్గాన్ని ప్రవేశపెట్టడానికి కొటిల్యడే నిస్సంకోచంగా బాధ్యుడు అంతేగాక స్వయంగా రాజనీతిని, రాజకార్య నిర్వహణను నిర్వహించాడు. కానుందుకు, తదితరులు పండితులు మాత్రమేగాని ఇలాంటి వ్యవహారానుభవం కలవారు కాదు.

దండప్రయోగంలో కొటిల్యడు మధ్యే మార్గాన్ని ఆనలించాడు. ఉద్వేజనీయమైన తీవ్ర దండంగానీ, పరిధివకారియైన మృదుదండంగానీ కూడ దనీ, యథార్థదండమే దండమనీ పాపాడు. దండం ప్రజలకు సర్వార్థకామును లిప్తుందని చెప్పాడు. ప్రభుత్వానికి దండమూ, దండనాధికారమూ ప్రధాన లక్షణమని చెప్పాడు. దండం లేకపోతే మాతస్య వ్యాసం ఉద్భవించి బలవంతుడు దుర్బులుణి నాశనం చేసాడు. దండధరునిచే (రాజుచే) రక్షింపబడి బహిష్కరణకు గురైన వాంతున్నాడు. చతుర్వర్ణ పరివర్తనలు గలిగిన లోకం రాజ దండంచే పరిపాలింపబడి స్వసర్వాన్ని ఆచరిస్తూ తమ తమ మార్గంలో ప్రవరిస్తూ ఉంటుంది.

కొటిల్యడు ప్రవేశపెట్టదలచిన రాచరిక వ్యవస్థ నిరంకుశమైనది నే విషయం సర్వలూ అంగీకరించినది. “కార్య నిర్వహణలో మాత్రము ఆ కాలపు రాజులు నిరంకుశులే యుండిరి. ఉద్యోగములు రాజాజ్ఞ బద్ధులు గాని ప్రజాభిప్రాయము ననుసరించినవారు కాదు. రాజకాసనములు శాస్త్ర విగుద్ధము లవునా కావాయని తీర్మానించు పండితులు రాజునని నోకరులేగాని, స్వతంత్రాధికారులు కాదు. కావున ప్రజలను పీడించి ఆక్రమముగా కార్యములొనగ్గుటకా కాలపు రాజులకు జాల యవకాశ ముండెను.” (ఆచార్య మామిడియాడి వేంకటరంగయ్య.)

ఇలాంటి నిరంకుశ రాచరికం ప్రతిపాదించినా, ఆరాచకత్వంనుండి, ఆవ్యవస్థనుండి, విశేష దండమాత్ర లనుండి ప్రజల్ని రక్షించి శాంతిభద్రతలు నెలకొనెం దుకు అవసరమైన కట్టడిల్లా లేనో కొటిల్యడు ప్రవేశ పెట్టాడు. ఆయన కాలంనాటి రాజకీయ సాంఘిక కౌశిక పరిస్థితుల స్వభావాన్ని మనం అర్థం చేసికొంటే నాటి పరిస్థితులలో ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థ అనేది ఉద్భవించరాని విషయమనీ, నిరంకుశవ్యవస్థ నాటి కాలపు సమస్యలకు పరిష్కారమార్గమేదీ సువిదితం. ఆ రీత్యా కొటిల్యడు ప్రశంసా పాత్రుడేగాని విమర్శింప తగినవాడు కాదు. ఎంతటి రాజకీయ నిరంకుశ వ్యవస్థ ప్రవేశపెట్టినా, ప్రజోపయోగకార్యాలు రాజు అతి శ్రద్ధతో చేయించవలెనని ఖండితంగా చెప్పాడు. మార్గం కాలంనాటి రాజ్యాంగ విధానాన్నీ, వివిధ రంగాలలో పనిచేసే అభ్యుత్థుల కార్యవిధులను మనం

పరిశీలించితే, కొటిల్యం ప్రజాక్షేమంకొరకు ఎలా విధి విధానాలను నిర్వచించిందో, వానకు సులభంగా గ్రహ్యమాతుంది. కొటిల్యం ఆర్థశాస్త్రంనుమాత్రమే కాదు. నాటి రాజకీయ వ్యవస్థలేగా, సాంఘిక కౌశిక ధార్మిక పరిస్థితులను సయితం చూపుతే నూత్నమైన వివరాలతో సహా భద్రపరచిన మహోన్నత భాండా గారం. ఇశ్యతిలుపును పెప్పవలసిన యువకడులు, యింటి నెంకాలపుండే “అవస్కారం” (పెంటువోరు) దగ్గనుండి మహామహిమండల పరిపాలనను సంబంధించిన వివిధ విషయాలు సమగ్రంగా ఆశ్రిత ప్రతిభా వంతంగా కొటిల్యడు వివరించాడు.

కొటిల్యడు తన పూర్వులను ఆర్థ శాస్త్రవేత్తల వాదనలను కొన్నిటిని సమర్థించి, కొన్నిటిని ఖండించాడు. ఈ వాద ప్రతివాదాలను పరిశీలించి, అశినిబుద్ధి ధారాశ్రమంనీ, విషయ వితిర్క్తంలో స్పష్టత కొరతనుదనీ, మనం అర్థం చేసుకోవచ్చును అతడు “అతి సర్వత్ర వర్తయేత్.” అనే మాటని ఎల్లప్పుడు పాటించాడనీ, అందు చేతనే దండమునాటి తిమసు నాటిపదముగా వుండాలనే మధ్యే మార్గాన్ని ప్రతిపాదించాడనీ, మనం గ్రహించవచ్చును. యుక్తును సాధించుటలో వ్యవహారానకూల్యమే ప్రధానాంశంగా యెంచాడనీది స్పష్టం. క్రియాస్వరూపాన్ని బట్టి దోషాన్ని నిర్ణయించకూడదు. ఆ కాలాన్ని చేయుటలోని ఉద్దేశాన్ని బట్టి దోషాశోషణ జరగాలి. నేర స్వరూపాన్ని బట్టి గాక, నేరం చేయుటలోని వుద్దేశాన్ని బట్టి శిక్షించాలి అని అంటాడు. సాధనాలు ఎలాంటివైనా సాధ్యాలు (Ends) ఉత్తమదర్జాలను కలిగివుండాలి. మహోన్నతాశయాలు సాధించెండుకు వుపయోగించే సాధనం దుర్మార్గమైనా, వక్రమైనా, దుష్టమైనదానినిగా పరిగణించకూడదంటాడు. ఈవిషయంలో మేక నెల్లీకి కొటిల్యనికి చాలదగ్గర పోలికలున్నాయి. ఆర్థ శాస్త్రనిర్దాంతాలు నీతిశాస్త్ర సూత్రాలకు కట్టిబడి వుండాలని చెప్పిన (గ్రీకుశాస్త్ర)వేత్త ఆరిస్టోటల్కు, కొటిల్యనికి పోలికకంటే భేదమే ఎక్కువ.

కొటిల్యని ఆర్థశాస్త్రం పరిపాలనా విధానాన్ని వర్ణిస్తున్నదేగాని పరిపాలనా తత్వాన్ని దాని పరమార్థాన్ని విమర్శించుటలేదని కొటిల్యంపై కొందరు పండితులు విమర్శపెట్టారు. “రాజ్యము యొక్క బాహ్యంగములు, బహిష్కృతపారము లొనగు వాని యుండున్నంతటి శ్రద్ధ, దానియొక్క ఆత్మ సాత్విక విచారము దతినికి లేకపోయెను. ముఖ్యుని స్వభావము గ్రహించుట కతని శరీరముయొక్కయు, అవయవములయొక్కయు జ్ఞానము మాత్రమేకాక

కొటియ్యని అర్థశాస్త్రము

నాని కేరళములోనుండు నాత్మయొక్క జ్ఞానముకూడా నావశ్యకమైనట్లు, రాజ్యముయొక్క స్వభావమును గురించును రాజ్యతిత్తియకూడా తెలిసికొనుటవలయు. ఈ విధముగాతని కారణముచే కొటియ్యని గ్రంథమేగాక, సంస్కృతియందలి తక్కిన గాజనీతి గ్రంథములకూడా, పాశ్చాత్యగ్రంథముల పరిచయము కలవారి క నేకుఁగు రుచించుటలేదు. ఎన్నో విషయములలో మేక నెల్లీతో కొటియ్యని పోల్చుదు. హేతువాదియై అధికముగా తేజోవల్లయుగా తన యుక్త ప్రాయములను బుపరయ ఉదాహరణలకూడ కొటియ్యనిలో చాల తక్కువగానున్నవి (మామిడిపూడి) షానాణ్యనిధులను (Six Fold Policy) రాజు చేయవలెనంటాడు. ఇంగుళు కారణముగానీ, అలాచేసిన రాజుల ఉదాహరణలుగానీ యివ్వడు. ఆరిస్టాటల్, మేక నెల్లీ మున్నగు పాశ్చాత్య శాస్త్రవేత్తల గ్రంథములలో యిదియే సునుగుము ఆచార్యునింకల రంగయ్యగాను కొటియ్యని శాస్త్రంపై ఇట్టి విమర్శ సహేతుకమైనదే. ఐతే ఈ విమర్శకు జవాబు కొటియ్యనిలోనే కనిపిస్తుంది.

కొటియ్యనికి పూర్వమే “దండనీతి” అనే పేరుతో అర్థశాస్త్రం అగ్రయనం చేయబడేది. ప్రజాపతివన బ్రహ్మ ప్రజాయోగక్షేమాధిపతి, అర్థ, కామములను సంపాదించేందుకు ఒక లక్ష అధ్యాయాలతో కూడిన బృహత్ గ్రంథాన్ని రాశాడట. ధర్మశాస్త్రానికి సంబంధించిన అధ్యాయాలను ఆ గ్రంథంనుండి వేరుచేసి మనువు ప్రత్యేకమైన ధర్మశాస్త్రంగా రచించాడట. ఆరానికి సంబంధించిన అధ్యాయాలను బృహత్సప్తతి వేరుచేసి స్వతంత్ర అర్థశాస్త్రంగా రచించాడట. కామానికి సంబంధించిన అధ్యాయాలను నంగుడు వేరుచేసి, ప్రత్యేక కామశాస్త్రంగా వ్రాశాడట. లక్ష అధ్యాయాలు గలిగిన ఆమహాగ్రంథంలో “దండనీతి” (The science of politics) చెందినభాగం చాలా పెరిదిగా వుండవలసివచ్చి వికలాక్షుడు 10 వేల అధ్యాయాలకు. బాహుదంతుడు 5 వేల అధ్యాయాలకు బృహత్సప్తతి 3 వేల అధ్యాయాలకు కుదించారట. తిగువారి ఉశానాథుడు (సుకుడు) వెయ్యి అధ్యాయాలతో కూడిన గ్రంథం రచించాడట. అర్థశాస్త్రం పురుషగుర్చిన ఈ దృక్పథం, మహాభారతం, శాంతిపర్వంలోని 59 వ అధ్యాయంద్వారా తెలుసాంది. లక్ష అధ్యాయాలున్న దండనీతిఅనే ప్రత్యేకశాస్త్రం క్రిమంగా 10 వేలు, 5 వేలు, 3 వేలు చివరికి వెయ్యి అధ్యాయాలకి వికలాక్షుడు, బాహుదంతి, బృహత్సప్తతి, ఉశానాథులవల్ల సంక్షిప్తపరచండిందంటే, ఆ శాస్త్ర అధ్యయనాన్ని గూర్చిన ఆకౌంక్షి, రాహువునోటబడచంద్రబింబంలా, కరిమింగిన వెలగపండులా, క్రిమంగా

క్షీణిస్తూవచ్చిందని మనం గ్రహించవచ్చును. అట్టి విషయమిది ఆమహాశాస్త్రాన్ని కొచ్చి కాపాడేవిభాగి, మార్కపాత్రాజ్యపరిష్కార, జగద్విభాగిగాజనీతిశాస్త్రవేత్త, సుప్రసిద్ధ “అర్థశాస్త్ర” గ్రంథకర్త వివిధ కొటియ్యనికి విక్రింది. ధర్మశాస్త్ర, కామలమేదకు మెలికలూనూ, ప్రాచీన తాత్పర్యగ్రంథంలయంలో వున్న అర్థశాస్త్రాన్ని కొటియ్యని బయటికి తెచ్చి, పండితులనూ, ధర్మశాస్త్రంతో సమానమైన గౌరవాన్ని సంపాదించుటగాను. మంగునసహితము శాస్త్రాన్ని తాను కాపాడానని కొటియ్యడ స్వయంగా తనగ్రంథం చివరభాగంలో చెప్పకొన్నాడు.

తన కాలంనాటికి అర్థశాస్త్రం ఎన్ని వున్నాయో, ఎన్ని అలోచనా ధోరణులు (Schools of Thought) వున్నవో, వాటి నన్నిటిని సంక్షిప్తపరచి, అతి జాగ్రూకతతో (కోడికిరించి ఒక సంహితగా రచించానని అతిదే చెప్పాడు. అంటే ఆ నాటికి వ్యాప్తమైనవన్న వివిధమయిన అలోచనా ధోరణులు, సిద్ధాంతాలు సంక్షిప్తపరచి వాటి నన్నిటిని సంకలనం చేశాడనే నిర్మూలనకొస్తే, అంతి కంటే అనివేకం మరొకటి వుండదు. ఎన్నో అనవసర వివరాలతో నిండి, వట్టి సిద్ధాంత సంబంధమున వాగ్వివాదాలతో, చర్చలతో, కూడి విపరీతంగా విసుగెత్తూ ఉన్న శాస్త్రాన్ని అచరణమొగ్గమై, మైంది రాజ్యపాలనా వ్యవహారాలకు సహాయపడేవిధంగా, ఒక మహా తిమ శాస్త్రగ్రంథాన్ని రచించాడు. అట్టి రచనద్వారా శాస్త్రాగ్రయనాన్ని ప్రోత్సహించాడు. అంగవల్లనే నాటికి నేటికి కొటియ్యనిలోని జీవశక్తిని కాలం తిని సమ్మెలు పొటులలో చంపలేకపోయింది.

క్రమేపి క్షీణించిపోతున్న అర్థశాస్త్రం అగ్రయనాన్ని తిగి ప్రోత్సహించాలనే దృష్టిగంతో, ఆ శాస్త్రానికి మరిల జీవంపోయాలనే వజ సంకల్పంతో, సిద్ధాంతపరమైన అనవసర వివరాలతోలికి పోకుండా, వాటికి ప్రాధాన్య మివ్వకుండా అచరణభాగంపైనే కొటియ్యని తన దృష్టిని కేంద్రీకరించడం జరిగింది.

సిద్ధాంత ప్రతిపాదనకన్న, మహా రాజగుంధి వివిధ కొటియ్యని, దృక్పథంలో కార్యాచరణమే ప్రధానం. తన స్థాపించిన మహా పాత్రాజ్యాన్ని, తనచే రచించబడ్డ అర్థశాస్త్రం సహాయంతో పరిపాలించ ప్రయత్నించాడు. కొటియ్యని రచన సిద్ధాంత ప్రతిపాదన; మార్కపాత్రాజ్యపరిపాలన కొటియ్యని చేసిన మహాస్ఫుటిప్రయోగం. అంగుచేతి, అతిదు సిద్ధాంతచర్చకు, హేతువాదంతో కూడిన వివరాలకు

అధిక ప్రామాఖ్య నివ్వలేదు. అందుకేనే, కాటి
ల్యుడు పరిపాలనాతత్వాన్ని విమర్శించలేదని మనం
అర్థం చేసికోవచ్చు.

కాటిల్యుడు : అరిస్టోటల్

ప్రస్తుతం, ప్రాక్ పశ్చిమ రాజనీతి శాస్త్రాలకు
సంబంధించిన మరో ప్రధాన విషయాన్ని మనం విస్తృ
రించరాదు. మూర్ఖ సామ్రాజ్య స్థాపనం భారతదేశ
మూల ఒక నైపుణ జగదంతాంటే, అదే కాలంలో
ప్రపంచ తత్వవేత్తలలో ఒకడుగాను, యూరపియన్
తత్వశాస్త్ర చరిత్రలో పేటో పిదప అంతటి మహా
మేధావుడుగాను, పరిగణింపబడే అరిస్టోటల్ మాసి
డోనియన్ వలస రాజ్యమకు "నైగైరా"లో క్రీ. పూ.

384 లో జన్మించాడు. యూరపులో మహాసామ్రాజ్య
నిర్మాత విన అలెగ్జాండరుకు రాజకీయ పాఠాలను
బోధించాడు. అదే సమయంలో మూర్ఖ సామ్రాజ్య
చక్రవర్తి విన చంద్రుడు కాటిల్యునివద్ద రాజకీయ
శిష్యత్వం చెప్పన్నాడు. 158 రాజ్యాంగాలను శోధించి
సుప్రసిద్ధమైన పాలిటిక్స్ అనే గ్రంథం అరిస్టోటల్
రచించాడు ప్రాచీన హిందవ రాజనీతి శాస్త్రం
పాలిట మహాజ్వల భాండాగారమైన అర్థశాస్త్రాన్ని
కాటిల్యుడు రచించాడు. స్వయం ఏమృద్ధమైన 'నగర
రాజ్యాన్ని' (State City) అరిస్టోటల్ ప్రతిపా
దించగా, చతురంతి మహిమండలం దాకా వ్యాప్తి
చెందగల సువిశాల సామ్రాజ్య స్థాపనం కాటిల్యుడు
వాంఛించాడు. అరిస్టోటల్ చట్టబద్ధమైన రాజరికాన్ని,
కాటిల్యుడు నిరంకుశమయిన రాజరికాన్ని ప్రతిపాదిం
చాడు. అరిస్టోటల్ మృత్యుతరగతివృత్తియొక్క మన స్వీక
రణీయ దైమాకాటి. కాటిల్యుడు రాచరిక నిరంకు
శత్వాన్ని సమర్థించిన నియంత. అందుకే కాటిల్యుడు
"అర్థశాస్త్రం" సరంగ్రుల కొరకే వ్రాయబడిందని
ఖచ్చింగా చెప్పాడు. "సర్వ శాస్త్రాణ్యనుక్రమ్య
ప్రయోగ ముపలభ్యత. కాటిల్యేన సరేంద్రార్థే శాస
నస్య విధిః స్మృతిః" అని కాటిల్యుడు చెప్పాడు. అలె
గ్జాండరు సామ్రాజ్యవాదకాంక్ష గ్రీసులోని నగర
రాజ్యాలను కబళించి వేసింది. మూర్ఖ సామ్రాజ్య
వాదం, చిలర మల్లర రాజ్యాలనూ, అసంఖ్యాకమగు
గణ సంఘాలనూ మింగి వేసింది.

స్వయం సంపూర్ణ నగరరాజ్యంకొరకు అరిస్టో
టల్ ఆ కాలంలో 'పాలిటిక్స్' గ్రంథరచన చేసి,
అలాంటివాన్ని స్థాపించేందుకు తహతహలాడాడు.
కాని ఆ అదర్శం, ఆయన కంటిముందరే మేకమేడలా
కూలిపోయింది. ఒక నైపుణ నగర రాజ్యాన్ని గుర్తించి
అరిస్టోటల్ తన మేధస్సు సంతటిని వినియోగిస్తుంటే,

మరోవైపున దిగంత విజయయాత్ర సముపార్జిత యశో
ధురీణుడు, వీరాగ్రాణ్యుడు విన అలెగ్జాండరు సేనలు
నగరరాజ్య ప్రాకారాలనే గాక, ఆ దృక్పథాన్నే
మూలమటం చేసి వేరుడం జరిగింది సామ్రాజ్యవి సరణ
కొరకు అలెగ్జాండరు నగర రాజ్యపు వాడులనే
భూస్వామితం చేస్తూంటే, అరిస్టోటల్ వంటి
శాస్త్రవేత్త నగరరాజ్యాన్ని నామమాత్రమగు బూట
కపు స్వయంసమృద్ధితో పునగుద్దరించాలని సుందరమగు
స్వప్నం కన్నాడు. ఆ స్వప్నం వాస్తవిక రూపాన్ని
ధరించక పగటికలగానే మిగిలిపోయింది. సిటి స్టేట్
యొక్క దహనసంస్కారి క్రియలను జరిపేందుకు
ఏర్పాటుచేయబడ్డ ఉత్సవాన్ని అనుసరించువాడుగానే
అరిస్టోటల్ మిగిలిపోయాడు.

వెయ్యి సంభాలపైసరిలచిన మహాజ్వలసామ్రాజ్య
సాధాన్ని నిర్మించిన మహాశిల్పి కాటిల్యుడు. మారు
తున్న పరిస్థితుల కనుగుణంగా తనను తాను మార్చుకో
లేక గతంపంట పయనించిన స్వాప్నికుడు అరిస్టోటల్.
మారుతున్న శత్రుపరిస్థితుల కనుగుణంగా ఆవ్యవస్థనుండి
వ్యవస్థను, కల్లోలంనుండి శాంతిభద్రతలను సృష్టించి
సువిశాల సామ్రాజ్య స్థాపననునే సురుచిర సుందర
స్వప్నాన్ని, నగ్న సత్యంగా మార్చిన కార్యకూర్పుడు
కాటిల్యుడు!

కాటిల్యుడు తన గురువులతోను, పూర్వ శాస్త్ర
కారులు ప్రతిపాదించిన పెక్కు సిద్ధాంతాలతోను
తాను విశిభించడం లేదని చెప్పాడు. అంటే గాక
ఆయన ఒక స్వతంత్రమైన రాజనీతిధోరణికి ప్రారంభ
కుడియ్యాడు. ఈ విషయాన్ని గూర్చి దాక్టరు భండార్
కర్ యిలా గంటాడు—

"In many places where Questions
of policy or administration are discussed
and where the views of his predecessors
are indicated, he has set forth his own
with a clarity and precision which show
that he was not a mere theorist or literary
pedant but rather a statesman endowed
with rare political insight and practical
wisdom. Koutilya had a definite set of
views on all the important points of policy
and administration, views sufficiently
numerous and characteristic to go to form
a different school of polity. ("Some As
pects of Ancients Hindu Polity"—Page 23.-

కొటిల్లుని అర్థశాస్త్రము

కొటిల్లుని తర్వాత అర్థశాస్త్రం వివిధముల అభ్యుదయాన్నీ సాధించలేకపోయింది. క్రీ. శ. 4 వ శతబ్దంలో కొమందనుడు రచించిన “నీతిపారం”, 10 వ శతబ్దంలో సోమనాథ నూరి రచించిన “నీతి వాక్యమృశం” మినహా, మిగతా గ్రంథాలన్నీ అత్యుపయోగపడవు, అనుకరణలూ. పిదప, రచించబడ్డవన్నీ, ప్రాచీన శాస్త్రజ్ఞుల ప్రాతిపదికతోనో, ఇంకా సంక్షిప్తంగానో వ్రాయబడ్డ అర్థశాస్త్ర సంకలనాలు. ఇవి కొల్లలుగా పుట్టాయి తత్సత్యంగా అర్థశాస్త్రాన్ని గూర్చిన అభ్యయనం క్రమేపీ క్షీణించి పోయింది. ప్రాచీన భారతంలో ఉద్భవించిన పండిత ప్రకాంక్షలచే, మహామూలై శాస్త్రవేత్తలచే పెంచి పోషించబడి మూడు పూర్వా, ఆరు కాయలు కాసిన హైందవాధికారశాస్త్రం, తదితరయనం క్రమంగా వాళన మైపోయింది. కొటినూరుల తేజస్సుతో వర్తిల్లి ప్రకా

శించిన ప్రాచీన అర్థశాస్త్రం కొటిలియాన్నే అవశేషంగా వదిలిపోయింది.

మనకీ ఒక అర్థశాస్త్రం వుంది. దానికి జేలసంవత్సరాల చరిత్ర వుంది. ఆ దీర్ఘచరిత్రలో కొటిలియా శాస్త్రం ఒక మహోజ్వల గ్రంథం. మన ప్రాచీన శాస్త్రాన్నీ, దాని చరిత్రకీ కవితకట్టల్లోనుంకి, పుస్తక భాండాగారాలలో దిక్కు మొక్కులేక సజీవున్న వివిధ తాళపత్ర గ్రంథ సంచయమునుండి తివ్య తలకెత్తాలి. ఎన్నో అర్థశాస్త్ర గ్రంథాలలో పేర్కొనబడ్డ వివిధ శాస్త్రగ్రంథాలు మనకు నేడు ఎక్కడా కనిపించడంలేదు. వాటి నన్నిటిని తిరిగి పరిశోధించి, జరికి తీయాలి. ఆనాడే మనం ప్రాచీన హైందవుల అర్థ శాస్త్రాన్ని, దాని చరిత్రను సర్వసమగ్రంగా, సర్వాంగ సుందరంగా కాంతిలోకి తెచ్చి ప్రపంచం ముందు పెట్టగలం.

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎవ్వడు ఏ ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ క్షణం ఎలా ఉండేదీ తెలియని ఈ దినాలలో

* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం * నౌక

* ఫయడిలిటీ గ్యారంటీ మొదలైన భీమాలకు

మా తో సంప్రతించండి.

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్ జనరల్

ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ,

“బాంబే లైఫ్ బిల్డింగ్స్”

9, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. 1.

Telephone: 4241, Telegrams: “UNIGEN”

ప్రాంతాలు :

విజయవాడ - బెంగళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - న్యూఢిల్లీ - పాట్నా

కొలంబో - సింగపూరు - కోయంబత్తూరు - జాకార్తా.

సిం త సి వు రు

‘ర మ ణ శ్రీ’

‘సింత సివురు సిన్నది
సాగసు వయసు సిన్నది
సీకు సింత లేనిది
సెంత సేర నన్నది’

‘సెం...త...సేర...నన్న...దీ’

గాలిలో తేలిపోతోన్న మాటలు, పాటలు
శీతచెట్టు చివురుల్ని మరింత చివురింపచేస్తున్నాయి!
చింతచివురు కోసుకోంటోన్న నాగులు కొమ్మల కింద
నుంచి, తొంగి తొంగి చూసింది పాట పరుగుల్లో
వస్తోన్న చెంపు...

గొట్టెలూ, మేకలూ కాసుకోంటోన్న గొట్టెల
మ్రాగలమ్మ కోడుకు ‘సిన్నోడు’ పాడుతోన్న పాట!

‘సీటారు కొమ్మని సివుగుంచి

కొయ్యగజోలే జారతంది’

నిజంగా తన పనలానే వుంది! తొలకరించిందని,
చెటు పులకరించితే, ఆ శివుభు తను గిల్లుకుపోయి,
అమ్మకొని సామ్మ చేసుకొంటుంది.

‘సింత సివురు సిన్నదాన్ని సీకు కుట్టింది
వయసు పాగురు సిల్లదాన్ని దోమ కుట్టింది’

పాట విని నవ్వుకొంది. ‘ఓ సబ్బో! పాడ
తన్నాడు పాట. కోడె వాయిసుల పాగురెక్కి...’
అనుకుంటూ—

నిజంగా కండచీమలు కండ లూడ బెరుగు
తున్నాయ్, నిగనిగలాడుతోన్న కంటి నట్టిపెట్టకొని
కళు బయర్లు కమ్మలా వినా గొళ్ళు గిల్లడం మాన
లేదు చివుళ్ళని.

అదీగాక కాయన్న మాన్నెంట్లో చెట్టంటే,
అందరికీ ఆకే! ఇక పచ్చగా పకపకలాడుతోన్న
చెట్టుని చూసి, నాగు లూరుకొంటుంది?

‘నీ యిట్టం వొచ్చివట్టు కోసుకోయే పిల్లా!’ అని
కాయన్న అధికారం ఇచ్చాడు.

ఒడినిండా కోసుకొని చక్క బజాగున పడి
ఇన్నిగింజలకో, డబ్బులకో అమ్మకొని ఆ గోజు వెళ్ళ
మరి నే ఆదే పదివేలు! రేపటికోజు రేపు డేగురు!

పైకొమ్మలు కూడా ఎక్కికొసింది.....ఒక
నిండించికొని, పిటపిటలాడుతూ కిందికి దిగింది.

పొద్దు, తాటితోపులోంచి వాటాగుతోంది

రెండు వీధులు తిరిగితే చాలు...చింత చివు
రంతా ఆఖరు...ఇంకా గరువుమీద గొట్టెల సిన్నోడు
కూనిరాగం తీస్తున్నాడు.

‘హంతంగా కపిత్థం గడతాడంట! అడికి పుట్టిక
నించీ వొచ్చును పాటలూ, పదాలు, గొల్లసుద్దులూనూ’
అనుకోంటూ గట్టెక్కింది నాగులు.

‘తొలకరి వరిసింపీ

సింతలు సివురించీ

పచ్చిక పరిసింది

నాగులూ నీ దేవురే?’

పాట అగింది—పాట పాడింది తను కావల్లు
చూశాడు సిన్నోడు.

‘ఏరా! సిన్నోడా!...తెగ పాట పాడతన్నానీ
నామీదే కపిత్థం గడతన్నావా?...నాదీవురే గదిరా
సిన్నా!’

ఒడిలో చింతకూర చేతుల్లా సద్దుతూ అంది.

‘ఇయ్యో లీకుంటావు. రే పెక్కడుంటావో?
ఎవరి కరిక? నాగులూ!...కాయన్న నెటంతా యిరగ్గో
నేకావు గందా?...నెట్టెంధుకన్నా పనికొస్తదే? నీ
నేయి దిగిలి...కాయన్నతో నెపుతారే! నీ పని...’

‘నెపితే నెప్పుకో! నెప్పిచ్చి కొట్టుకో! నెపితే
కొరతే యిస్తాడా?’

‘కొంతే యిస్తాడో? కొరుక్కులింటాడో నా
కటి తెలుస్తది?’

‘నోరు తిన్నగా రానీ నీన్నోడా! నేవలాంటి దాన్ని గాను? శేండున్నానని, తెగ నీలుతుండవు. ఊరికే కపిత్రిం గడతన్నావు!’

‘నా నోటికొచ్చిన పాట పాడతాను! నీకేం?’ అని వడిలో కూర తీసుకొని వచ్చిస్తూ, ‘దానికేంగాని, రురవన్న మావఁ నొద్దిలి యేడకు పోయినోడు? నువ్వెన్నాల్సిట్టావు. అం...’ అని ఆగి, నాగులు కళ్ళిలోకి ప్రవ్వార్థికంగా చూశాడు. నాగులు కీ మాటలు ముగ్ధుగా అంటాయి.

‘ఏమో నాకేటి తెలుసు? అని గట్టు దిగి పాలాల కన్నంబడి నడక పొగింది.

‘సిన్నపుడే పెల్లాడిన రురవన్నమావ, సంసారిం నేస్తా నే. ఓ గోజు మాయ మైపోనాడు...అంతు పక్కని దూరాలకి’

సిన్నోడు నాగులు దారి నేమాస్తూ గొరెల్ని మేకల్ని మళ్ళించుకొంటున్నాడు.

పాతిగాయం లేగినటుంది...మెర బావుగు మంటోంది—ముక్కా మొగాకీ పగలూ నాకాలూ లేవు...ఆన్నీ ముసలయ్యి గోగాల్లో కరిగిపోయాయి. రురవన్న జాడ తెలియదు నేటివరకూ....

‘ఎంతకాలం మగపురుగున్న మృత్యుకొంటావు? ఆకికోసం ఎన్నాల్సినీ ఎదురునూడం...నింత నెటు బావున్నంతికాలం నీకు నింతలేదు...! అంటోంది. మనసు.

తుమ్మ తోపులోంచి, వీస్తోన్న ఈదరగాలి, వర్షించబోయే మబ్బుల తొందరు...

వయ్యారంగా కనుపన్నగా ఉయ్యాల లూగు తూన్న ఆకుమళ్ళు...దాటుకొంటూ వడిలో కూరి మప్పితింగా సద్దుకొని, రైలు గేటు దాటింది.

‘ఎంతకన్నా తగ్గవోడే! మర్రాలమ్మ కొడుకు. యిసిరి యిసిరి...ఎంత మాటన్నాడు...మాగు మనవు నేసుకోమని, మనసు మార్చుకోమని...మా యిదా తున్నాడు...సూడేం లో వోట్ల—రురవన్న మావఁకోసం ఎదుగు మాసి, ఎదురుమాసి నేనాలన్నా యిత్రగాని, మనవు నేసుకోసు...మొగోడి నమ్మకు పెడమన్న దెవరు? మరొక రై నదురుగా ఆనితే నాలు...తన్నొదిలి పారిపోతాడు.....మనవు నేసు కోన్నావోడు మాయలోడైతే బతుకు మరెంగాను’

కావేలమ్మ రురవన్న కొచ్చింది. నువ్వు ఆమ్మ వారికి వంగి వంగి మొక్కింది. ‘రురవన్న మావఁ రి దూరం నెచ్చుకు తలీ!’ అని.....

తల్లి, ‘సేమెగాలించాలే’ అన్నటు మాసింది దయామయంగా. నువ్వుకొనగా గంగరాజుచెట్టికింద ఒకతణం కూర్చొని, లేచి, చక్క నడచుకొంటూ వీడ్చిపడింది.....

‘ఆమ్మా! చింతి కూర...’ అని ఆగింది నువ్వుం ముందు...ఇంటాపడ ‘ఆచ్చే! బోతుగా తక్కువ పెతున్నావు! కొనాలా పెటాలా? ఊరికే నే వచ్చిందోదూ? మరింతపెడితే నీసామేం పోయింది?’ అంటోంది—చేంతెచ్చి పియ్యం వేసి కూర పెటించుకొంటూ.

ఇట్లో వాళ్ళెవో గొణుక్కుంటున్నాగు.

‘ఆచ్చే వాళ్ళకి పెళ్ళి పెడావటా ఏరిందో? వట్ట పడువులు...’

ఇంటావిడ పగలబడి నవ్వుతోంది.

నాగులు చెవుల్ని కొగుకున్నయ్ వాళ్ళ మాటలు...

నీలికీ, నిజాయితీకి త నేం తక్కువకాదు...

త్వరిగా, కూర వ్రార్చివేసి సంత చేసుకొని, గుడిసెకి మళ్ళింది.

ఆకాశం చుట్టుపట్టే మరింత చీకటి పెంపొందు గోంది. చిన్న చిన్న తుప్పరపడి. నాగులు వంటివిదబట్టలు తడిసి, ముగుచుకుపోతున్నాయి. ఎదుగు గాలి ముఖాన్ని మొక్కుతోంది. చలనిగాలికి ముగుచుకొన్న పెదవులు మండుతున్నాయి. ఎగుగొస్తోన్న పసువుల్ని, పసుల కాపగుల్ని తిప్పకొంటూ, మల్లా రురవన్న కొచ్చేసరికి ముసురు మరింతగా విసుగుతోంది. వివా, గేటుదాటి రైలుపట్టాలవెంట నడిచి, ఆగోదనల ముళ్ళు విప్పు కొంటూ గూగు చేరెనికి, గుడ్డిదపం వెలిగించమని ముందుకొస్తోంది.

కుక్కినులకమంచంమీద ముసలయ్యి కిల్లుకెళ్ళిన దగుకూ, ‘ఏటి నాగూ? గిరన్నాల్లేంది దివమేం ఎలి గితావు?...సంతనేసుకొచ్చానా?’ అన్నాడు.

‘అలా’ అంది.

‘ఏడన్నా ఊగుతున్నారా? ఊడిస్తే మన ఏడుపు కొంత తీర్చి’

‘ఆకు లెవగంటే యేం వూడుతాడు? బోరింగు లున్నా వోళ్ళు మాతరం, అరకలు గడతన్నారూ...’

‘ఎంతకాలం సింథసివురుమీన బతుకుతాం! నువ్వు మనువుసేసుకో! ఓ లాస్తది...దాంతో కాల చ్చేపం సెయ్యొచ్చు...ముద్దా ముచ్చటా తీరతది, ఇంకా గురివిగా డొచ్చేది నేను...’

అని ఆగాడు. మళ్ళీ దగ్గు లంకించుకొంది.

మంచం మన్నమైపోతన్నాడు ముసలయ్య... ఉన్నన్ని రోజులూ కమతంలో కాపుదనాలుండి, పేరుదెచ్చుకొని, చివరికిలా చావుబతుకుల మధ్య వేలాడుతున్నాడు. అడుగుబడుగువున్న చముగుపీల్చి దీప కిలు వెలుగుతోంది. నాగులు రాజబెట్టినపొయ్యి ఆకలి గొన్న కగువులా రగుల్తోంది.

గురివిగాడు పోయినాటినించీ, బతుకు బండలై పోతన్నాది. కూటికీ పుమ్ముకూ మొగం వాసి పోనాం...ఏటి పోగాలమో, ఆడుపోనాడు ఏలినాటి కని బట్టుకొని యేడిపిస్తన్నాది... అని గొణు క్కుంటున్నాడు ముసలయ్య.

‘మనువుసేసుకో! మనువుసేసుకో!’ అని గుండెల్లో గూళ్లు కట్టుకొని పోరుపెడుతున్నాడు ముసలయ్య. నాగుల కీ మాటలు వళ్లు మండిస్తున్నయ్!

ఏటిలోకం ... సిగూసెరం నేడు గూడెం వోళ్లకి...చాక్కాల మార్పుకొన్నట్లు మార్పుకోడం ఏటిబతుకు?... అని యీసడించుకుంది.

మంచంమీద ముసలయ్య నిద్రపోతున్నాడు. గుడిసెముంను చీకటిపక్షి వర్షంలో తడుస్తూ తెప్పతెప్పలాడుతూ ఎగురుతోంది!

2

‘మాటమనువు సేసుకొని మనుసులిరుసుకొని, ఏటి బతికేది కాయన్న బాబుగోరూ!’

తిరిగి చివురించిన చెట్టెక్కుతూ అందినాగులు, కాయన్న పిరగాళ్లకు నీరు పెడుతున్నాడు. పాలికాపు దూరంగా పల్లంనుడికి నీరు పొంగకండా గట్టు సరిజేస్తున్నాడు.

కాయన్న నాగులు మారుమనువునిగురించి అడిగి నట్టున్నాడు జవాబు చెబుతూ చెట్టెక్కుతోంది.

‘నెటంతా నువ్వే యిరిసేనాగున్నా వే! సింథలు పండకపోయేనో, నీతోలాలుస్తా!’ అన్నాడు వెలకారంగా...

‘నానొక్కదాన్నే నేటిబాబూ! నా పిల్లాజుల్లా ముంగుతరంతంతా నీ సెట్టమీనే బతుకుతాం... నీ పేగు సెప్పకొండి’ అంది ... చెట్టుకొమ్మమీద సన్నుకొని...

వంట్లో నలతగా వుండేమో నీరసంగా వచ్చింది మాట...

‘పేసం బాగోలేదు...ఐనా తప్పుగు ...ముసలయ్యకింత గంజి పొయ్యికపోతే. గింజుకొంటాడు, అనుకొంటూ.

నెట్టెక్కినందుకు నాకేటిస్తవే? సింథ సివురు సిన్నదానా?’ అన్నాడు కాయన్న.

దొరబాబులు మీకు వానించేటి కావాలి? వోళ్ళు కాసితాలా? మడులు కాసితాలా? నీబానిచలం పాలించెవోళ్లు మీరూ...అలించే వోళ్లం పేమూ... మీ మాట నట్టం గాదూ బాబులూ”

‘ముసలయ్య కెలాగున్నదే?’

‘ఎలాగున్నదేటి బాబూ! గుమ్మంలో కాసు కూచున్నది సావు’

‘పాపం! కమత మున్నంతకాలం యిస్సాసంగల కుక్కలా పడుండేవోడు...ఒక్కమాట పడేవోడు గాడు, పొరుసంగా బకికేవోడు—’

వర్షించి మెరిసే మబ్బు, కొమ్మ మీదవాలి నటంది నాగులు! కోకిల కూస్తున్నట్టు ... పుల్లని చింతచివురునవుల్లాన్నట్టు ...కోడెగాలి వీస్తున్నట్టు ...అనిపిస్తోంది కాయన్నకి.

మడిలోకి నీరుమళ్ళిస్తూ గుండె కుదురుచేసుకొంటున్నాడు. పాదరసంలా పాకుతోంది మనసు పరిసరాల మీదికి.

ఎందుకా చిన్నదానితో మానసిక వ్యభిచారం? తన అంతిమిటి? దాని పరువెక్కడ? వాసనమాడ్డాని కైనా తగని వస్తువు.

‘బాబూ నీబానిసని’

తనబానిస ..తన కోర్కెలు తీర్చగలబానిస...

నింతసివురు

చింతచివురు కొనుకుపోయేదాకా అలానే మాట్లాడుతుంది గట్టిగాక, 'హోడి కాయన్నా!' అని పగలబడి నవ్వుతూ పారిపోతుంది!

నాగులుకి ఎదురెండ్ల ముఖంమీద కోడుకోంది. పొద్దున్నంకా చదిగంజి తాగక, వంట్లో నలతగావుండి కిరీరమంతా నెత్తుగుమరుగుతోంది.

కళ్ళు తిరుగుతున్నయ్. కాళ్ళు లాగుతున్నయ్... చింతచివురులు లోకువగట్టి వేళ్ళని తొసిపాళేస్తున్నయ్...

గభీలోమలి పడిన చప్పుడు వినిపించకండానే, కాయన్న చెట్టుకిందికి లంఘించి ఒక్క ఉగుటన పట్టుకొన్నాడు నాగుల్ని...

నాగులు కాయన్న చేతుల్లో నానిపోయింది అర మోడ్పుకనుల్లో సాగసులు బంధించుకొంటూ.

'హోసి నీ యిల్లువల్లా బంగారంగానూ! కళ్ళు తిరుగుతుంటే యొక్కపోతే యేమే? పాపం చెబ్బు తగిలించా?'

నాగులువళ్ళు చిచ్చిపోయింది కాయన్న స్వర్ణలక్ష్మి. కళ్ళు సిగ్గుతో తడిసి నానిపోయాయి. ఇంత వట్టి తెలియకండా పడిపోయినందుకు శిశించుకొంది.

కాయన్న కామోద్ర కమైన వేళ్ళు ఆ వంటి చిరువేడిమీద పరవశించి పొందుతున్నాయ్! కళ్ళలో ఆకి కోరగామాస్తోంది. యావనందిగజారుతోన్న ముఖం... పెదవుల్లో పేగుకొన్న కోరిక...

అమావుల అరాన్ని భరించలేక త్రాడులా రోజుకూ, లేచి దూరంగా నిలబడింది.

"కాయన్న బాబూ! నావోళ్ళు ముట్టకండి! నాను పాపం నేనుకు పుట్టాను. నాది యెవవజల్త... నాకరమాన నన్ను పోనీండి! నానానా నన్ను బతకనీండి!... మీరు దొరబాబులు.. మాకూ మీకూ నానామూరం.. మీసంత పుణ్యనా అని యిన్ని గంజినీళ్ళు కాసుకు తాగుతున్నా... అయి కూడా తాగినరా? నీతిగా నీమంగా బతకనీరా? అంతా ఒకలాంటూ శ్రేణింటారను కోకండి! నన్ను కాల్యుకు తింటే, మీకటి నాబం? నన్ను కొట్టండి... సంపండిగాని, మీరు ఈ రోజునేసిన పని మంచిదిగాదు బాబూ!

కాయన్న నాగులికి దగ్గరగావచ్చి 'ఎంత నాగులూ అంతపాతం సదివాపు నే నేటన్నానని... నిన్ను చెట్టు దికి రావొద్దన్నానా? ఆమతిరం నాకూ చెల్లులే?'

ఏటి మీకు దెలిసింది? బాబూ! మా వొంటి రగతం పీలిసి తాగడేనా? పాలికావాళ్ళ కంపలు కరిగిపొయ్యేనా పన్ను నేయించుకొని. కాలికింద నెప్పుల్ని తొక్కినటు తొక్కిడవేనా? జాతీ నీతీ లేకుండా బతకడవేనా? నిప్పులా బగుకుతున్నాను... నా గురవన్నకోసం ఎదుగుతెన్నులు నూస్తన్నా... పాలికే లోచ్చినయ్! పల్లెత్తుమాట బడలా... ఇంత కాలం నూ సన్నా! ఎప్పుడో తప్పజారతా... ఖామంగులు...

కాయమేఘం కమ్ముకొంటుంది ... ఇంతలో యెండ...

అంతలో వర్షం... ప్రకృతి వైచిర్యంలో రమా స్యమే అంత!— కాయన్న బుడగొడుతున్నాడు. ఏమీచేయలేక...

ఎన్నిమాటలు నేర్పింది చిలక!...

'సిన్నోడు సంతనిప్పు! ఆకు నూకాడో కపిత్థం గట్టి పాటపాడతాడు. నే తొలిగిపోతా...'

అనుకొని ఆకురుల్లో ఆకురు వేసుకుంటూ గట్టె క్రింది.

నీటిలో మడి మునిగిపోయింది. దూరంనించి పాలికాపు కేక లేస్తున్నాడు

'అరర! మడి మునిగిపోయిందే! ఇంతా నీసి యిదా? నాగుల్ని తిట్టుకొంటూ కాయన్న చెట్టు కింద చితికిల పడ్డాడు.

సిన్నోడి మేకలూ, గొరెలూ గగువెక్కుకు న్నయ్ మేతలకి. నీరునిలిచిన కళ్ళతో నీరు నిలిచిన ముకె పుమాస్తూ.. నాగులు గట్టుమీద నిలబడి దిక్కులు చూస్తోంది.

మెట్టమీద సిన్నోడు వెదురుబొంబ ఊగుతున్నాడు తుమ్ముచెట్టులా నిలిచి... అడిబతుకే ఆతుకు లేంద! గొరెల్ని, మేకల్ని మేపుకొని, మందచేసి అమ్ముకొంటాడు. డెబ్బుకుడెబ్బు చేసుకొంటాడు— శివబతుకు ఎండిపోయిన పొదుగులో ఏదో వెదుకు తోంది. విప్పురాని ముళ్ళతో, ముళ్ళి దారిలో, చీకటిగా వోదీపంకోసం వెదుకుతోంది.

'ఈరోజు పస్తే! కాయన్న పున్నెనూ' అని అనుకొంటూ ముందుకు నడిచింది. తుమ్ముతోపుదగ్గర సిన్నోడెదురొచ్చాడు.

‘సింతిసివురు సిన్నాదావా? ఏమొట్టి చేతుల్లా యెల్లిపోతన్నావూ? కొయన్న పెట్టెక్కనివ్వలేదా?’ అన్నాడు.

‘హా! నీకంత యెటకారం!’ అంటూ తప్పించుకొంది.

‘నాకుదెలుసులే! రగళ్యం!’ అంటూ ముందుకు నాగాడు.

‘సింతిసివురు చిన్నది

ఎంతోహాసలు తున్నది’

‘వం...తె...సము...లు...తు...న్న...దీ’

సిన్నోడిమాటలు చెప్పుకొని జోరగల్గి కొరికి పోలేస్తున్నయ్! నాకులు వంచినముఖ మెత్తకండా ముందుదారి వెనుక్కుంటూ గుడిసెవెంపు నడిచింది.

3

పొద్దు వారిపోతోంది.

పొయ్యి మంచుతూన్నట్లుంది ఆకాశం..పొగ మారిన గోడల్లా మేఘాలు...పొగలుపొగలుగా ఊగు తున్నయ్!

నాకులు గట్టికై చెట్టువైపు చూసింది.

చెరువులో కొల్పోవ మంటూ పొగలకి చివురు చివురంతా నల్ల గా మాడిపోయివుంది.

నిన్న జరిగిందప్పుడే యెటీక లేదా?’

మళ్ళీ మనసు వెనక్కు మళ్ళింది.

పాలెంనెంచి మరియమ్మ వచ్చి తన కొడుకుని మనువు చెసుకొమని బతిమిలాడింది.

‘నా కొడుకిని నేనుకొయ్ కొడలా! బంట్లోతు పని. ఇన్ని జీతం రాళ్ళు. నిన్ను కొరి కొరి చెసుకొంటా నంటన్నాడు...కొదనమాకు...సక్కా చిలకొ గోరింకల్లా కొపరం నేసుకొందురు గాని...’

‘ససేమిరా’ వల్లకొంది. ‘అంతా దగా! యెద వలు! నేనీ జన్మలోనేనుకొమ’

అని కుంభ బద్దలు కొట్టినటు పొమ్మంది.

ముసలయ్య పోరుబెట్టాడు. చావు సిద్ధమైనా... బినా సరే!

‘మొగోళ్ళని నమ్మకు!’ అంటోంది మనసు.

‘ఎవర్ని నమ్మక యేవిటే నేనేది?’ అంటోంది వయసు.

‘అడివిగాసిని యెన్నెల నేయకు!’ అంటోంది సాగసు. నిన్నట్లా కడుపులోకాళ్ళెట్టుకునే పను కొంట! ముసలయ్య రాత్రంతా ఒకటే గాన!

ఆ బాధ మాడలేక యేడ్చింది...కడుపు కన్నీరు తాగింది. ఏంపనులూ దొరకని ఈ రోజుల్లా ఆదరు వైచ చెట్టు తిన్ని చూసి తివిమేస్తోంది. ప్రతిఫలం ఆశిస్తోంది.

చివరికి, చెట్టు తనలాగే మాడిపోయింది.

దీనం గా దిక్కులు చూస్తోంది.

గట్టుదిగి తిన్నగా చెట్టు పెగ్గరకొచ్చింది నిన్నటి పచ్చదనం మచ్చుకై నా లేకండా పొగమారిపోయింది. కాలిన అవయవమల్లా ఆసులు అల్లలాడుతున్నయ్....

‘నామీద యీసు, పెట్టేంసేసిందిని. దానిమీద బద్దాడు? కొయన్న?’

తలలో ములుస్తొన్న తలపులతో క్రుంగిపో తొన్న సంజెనైపు చూస్తోంది. కన్నీటిబొటు విగు లుస్తొన్న మేఘాలు! తుమ్మలోపు కొలిపోతోన్నట్టు పొగలు పొగలుగా చూసుకుతోన్న చీకట్లు!

సిన్నోడి అలికిడేక్కడా లేను. అస్పృశ్యమందని మళ్ళించుకు పోయింటాడు.

‘సింతిసెట్టు ఆడిహాటికి సంగీతం పాడేది. నాకు యీ బతుకుమీద యిరక్త పుడతన్నాది.’

నల్లలో అరకలుకట్టిన జాడలు నీడలుగా పరచు కొన్నయ్. ప్రేమకొనం పలకరిస్తోంది ప్రకృతి...

ఎవరో పోగొట్టుకొని, ఎగురు చూస్తొన్నతన, ఈ సంజె చీకట్లో మరుగున పడిపోయినతను.

తనకో విషయం పొద్దున్నే తెలిసింది.

రహస్యపుటరలో దాచుకొంది—

గుంబన్న మావ పట్నం వచ్చాడన్నారెవరో?

‘పరిహాసం గా’ అనుకొని పూరుకొంది.

‘ఒక్కసారన్నా నూనేండుకు రాదా? తనని ముసలయ్యనీ

‘రాడు! ఏమొఘం బెట్టుకో నొస్తాడు? దెన్నో మనువునేనుకొని...’ గుండె చెడుగా మారింది.

‘వస్తే రాకూడదా?’

‘వచ్చి యెనకత్తి నే కళ్ళుమూస్తే?’

సిం త ని వు రు

‘ఎంచక్కావుంటది! ఇంతవయసునా ఓసారి పురికరించిపోతది’—ఈమాటలు పోతోన్న వాగులు కళ్ళు పాకలాకి పోతోన్న దారిలో మనుషులు నడక పనిగట్టి ఆవైచే నిగిడించి చూస్తోంది.

ఎవరో ఎలుగై తివ పిలుపు...

ఆపిలుపు తనకి వినిపించడంలేదు.

చీకట్లు కమ్ముతోన్న తనకళ్ళకి సంజె ఎఱ్ఱరిపెన వులు చప్పురిస్తోన్న చప్పుడులాంటి భావం—

అడవలో మిలిచేరి సిపాయి...

తిన్నగా వెంకించకే వస్తావున్నాడు భయం భయంగా ముడుచుకుపోతోంది శరీరం...

ఎవరోవాడు? తన్నెత్తుకుపోయే రాక్షసుడు!

‘అడవి కంటబడిలేనాన...గదల్లా తన్నుకు పోతారు సిపాయిలు’ అని చెప్పుకుండేవాడు ముసలయ్య...

అందరూ కళ్ళమందు మెసిలారు...ముసలయ్య, గొత్తలసిన్నోడు....తాయన్న....గురువన్నమావ.... అందరూ?

దగ్గికి కలువతూపులా ముడుచుకుపోయింది. చీకట్లో వెన్నెల్లా విగుస్తోన్న జీవితం—

‘నేనే...నేనే...భయపడతావేం?’ అన్నాడు సిపాయి.

గొంతు మాంసంముద్ది మింగుతోన్నట్టు వినిపించింది.

సిపాయిని, నిండుగా కళ్ళెత్తిచూసింది. బావురు మన్నది.

‘పిచ్చివానా! అంతహడలెంగుకే! నిన్నేం మింగేసేరాక్షసుణ్ణా? ఒక్కసారి కన్నెత్తిచూడు! అంత బేజారై పోతావేం?...నీ కే విచారయా వొద్దింక...’అన్నాడు సిపాయి చివవుగా...

‘మాఅయ్య సాపుటతుకుల్లో వున్నాడు! నువ్వె రవో నేనెగనుపో! అంతా బహువాక యెండుకొస్తో!’

అంది గొంతుపెరుల్పుకొని...

బొద్దుమీసాలు, బలిసివొళ్ళూ, కండలుదిరిగిన జబ్బులూ...తూపులాంటి మాపులూ...ఈడేనా?... ఈడేనా?..

సిపాయి, సిపాయిలా గర్జించాడు.

‘వాకవలల టయింలేదు. ఈబండికళ్ళిపోవాల.. పోకపోయ్యేనో? ఉద్యోగం ఈడిపోద్ది...ఈ బతు లేదు...’

వాగులులేచింది. అతనివెంటబడింది బలకదానికి.. ఎంతదూరంనించి వొచ్చానో ఈసిపాయి మావతన్ని వెదుక్కుంటూ...

చీకటి యిగువర్నీ కాగలించుకొంటోంది...నక్షత్రాలు కన్నుగీటుతున్నాయి...కీమరాళ్ళ సంగీతం... చెవుల్ని బూజుదులుపుతోంది...

గగువుమీదికెక్కి చింతచెట్టెనెపు మాసింది. చీకట్లోమునిగిపోయింది. గట్టకడ్డం బడ్డాడు. ఎల్లని మళ్ళిలో నీళ్లు నక్షత్రాల కంటికి తిళితిళలాడు తున్నయ్!

గోడుమీదికొచ్చాడు.

‘మాఅయ్యసంగతి...’

‘ఓడీనాడే పోయాడు. నువ్వీలారంగానే, కళ్ళుమానుకొన్నాడు... నేను కూడెంలా కళ్ళెరికి అందరూ చెప్పుకొంటున్నాను. నువ్వీక్కడున్నావని వచ్చావు. ఎంతోటయింలేదు. బండివచ్చేవేళ...జాబ చేశావో, బండిజారిపోద్ది...’

‘నేనురాను మావా! ఎన్నిడిసిపెట్టు... నా బతుకు నాకొదిలయ్!’

కన్నీళ్ళు లేలియకండా ధారాపాతంగా వర్షించాయి.

సిపాయి కరువన్న వాగులు చేతులాడిసిపట్టి, విడిచి పెట్టకండా లాక్కెడుతున్నాడు...

తనవలపుచింతలు అందంగా చివురించడానికి వెదుతున్నది సిపాయిగురువన్నతో...ఆచింతలు చివురించినపుడే తనకోర్కెగొట్టి ఎటు వెక్కుతయ్!

‘సింతసివురు సిన్నదీ

సీకుసింత లేనిదీ’

సిన్నోడిపాట! ఎక్కడికళ్ళివా. వాగులు బతుకంతా చివురినూ నేవుంటుంది!

భాగ్య న గ ర కో కి ల

శ్రీ నాయని సుబ్బారావు

౧

ఇదిగళము లొక్క గళమై
విదిలించినగతి సుపుష్ట విన్యస్తరవా
భ్యుదయ మనోహరగానా
స్వదమూర్తివి శ్యామల ప్రభారమ్యతనూ !

నీ నినద్రుప్తభావమహా
నీయరసోన్నమితమ్మయైన మూ
నీనది తట్టిలేప విక
సించిన గంధసుమప్రభాసితో
ద్యానవనీ బలాతిశయ
దర్శితు డాతడు పేర్చు జైత్రయా
త్రానిరతి వసంతు డమి
తప్రమదోదయ దిగ్విగంతుడై.

అన్యవన్యస్థలమ్ముల నచిరకాల
మున వసంతుడు తానొక్క మునలివాడు,
త్వద్దయాపోషిత ప్రాణధనుడువాడు
నిశ్చినాతన యావనాన్వీతుడచట.

నీమాయ యెట్టిదో నీ
శ్రీ మధురకలన్యసమున చిగిరించినవా
లై మరులు కొందు రతియును
కాముండు ననంతరూపకలనాగరిమక.

౨

సుర్వావై షేర్వాణీ
పర్వి చిబుకజానుయుగళ పర్యంతము, కిం
కుర్వాణ ధౌరితక చి
త్రార్వాయిత కింకిరాటు లచ్చటి తరుణుల్.

అరుదగు నీకలరవమున
కరఁగుదురే చార్మినార్ సిగారెట్ డమ్ముక్
జరదావేసిన బీడా
పరమార్థమువారి కింకపనివల దేమిక్.

పెల్వార్ కుర్మా వోణీ
చెల్వమ్ముల విశ్వవిజయకీలి మరుని చే
తల్వార్లు క్రొత్త బాదమ్
హల్వార్లుచి గాదను రతు లచ్చటితరుణుల్.

అభవు సెగకంటి మంటల నార్పజాలు
చలువకాటుక కడ్డీ పనందు లొలయు
రెండు జడల రతీదేవు లుండబట్టి
బ్రదికి రంగనయుక్తులై భావభవులు.

3

వారు సంస్కార శుచులైన భాగ్యవంతు
లొక్కడొడ్డి మహారథ మ్మెక్కివచ్చి
చెఱువుకట్ట బెంచీవైన చెరియొకదెన
కొలుపుదీర్చురు చేతిగుడ్డలను పఱచి.

ఏకణ వేరుసెనగ పప్పెంచికొని య
తండు నగపాలు మోహంపు తరుణి కిచ్చు,
ఆమె మదనసామ్రాజ్య పట్టాభిషిక్త
యైనరీతి హనన్ముఖయై వెలుంగు.

నీవసంతాగమోన్నిద నిభృతరాగ
మంజ శింజాన రమణీయ మధురగీతి
కాదు వారికి, వారు సంస్కార జడులు
వారి మోటారుహారనే వారి వీణ !

౪

కోరి మెంటాగునైకిల్ మికారుపోవు
దడదడల డబడబల సిక్కుదర్శకునకు
చెవులు పాగాంతరే సురక్షితము లతని
కెమి వినపడిచచ్చు నీప్రేమ ఘోష.

జాఫరావలైకొనలు వాల్ జడలు రెండు
రెండు గాలికి టపటపల్ రెపరెపలుగ
అతను విజయధ్వజమ్ము నా నతనివెనుక
నీటుపై రతి కొనరి నీపాట వినును.

పాటనిని కామపరవశోల్పణము లతివ
చూపు రాకె ట్లతని వీపు చొచ్చిగుచ్చి
దూసికొని త్రోసికొనిపోయి తుదకు బవిరి
గడ్డ మాతని దొకయింత కళవళించు.

౫

అదిగో మూడు చక్రాలవాహనము స్వీయ
విశ్వరూపదర్శన జిత విష్ణుమూర్తి,
న్యంతవాహనములు లేని జంటలకును
సరసశృంగార కేళికాస్థానభూమి.

అతడు నారాయణగుడా మహాప్రళయ
శీధుపానాధరీకృత సీరపాణి,
కలితరథచోదనక్రియా కొశలమున
దారుకుని మాతలిని తలదన్నినాడు.

గుమ్మటమువంటి రిక్తా
నిమ్ముగ నిటుకుకొని రతియునించు విలుతుడుగ

కమ్మని నీ కోకోల్విని
బమ్మెరవోవుదు రొకళ్ళపై నొక్కరుగా.

పరభృతకుహూనినాద సంభ్రములు వారి
లోక్కరా యిర్వరా యన్న చిక్కుపుట్టు,
పరభృతకుహూనినాద విభ్రముడు సూతు
డేకచక్రమ్ముపై సివమెత్తి యూగు.

౬

ఏలోకమ్ముననుండి వచ్చితివా నీ

వెందుందువో గాన వి

ద్యాలాలిత్యకళాప్రపంచమెటు నా

ధ్యమ్మయ్యెనో నీయెడక

త్రైలోక్య ప్రణయ ప్రసాద రచనా

త్రయ్యంతముల్ నీ మహా

లీల మానసమోహనమ్ములు గదా

లీలా శకుంతలప్రభా!

ఒకరాగ మ్మొకపాటగా బ్రదుకు బా

టాక్కింతయున్ దాట కం

గక సుశ్యామల కోమల ప్రభల న

య్యాటన్ తలంపితు వీ

వొక ప లొక్కశరమ్ము నొక్కనతిగా

నూర్జన్యలాంగప్రదీ

ప్తి కలాప ప్రతిపాలితాళుల జగ

ద్వీధి రఘూత్తంసమున్.

స రి హ ధ్దు లు

శ్రీ అంగర సూర్యరావు

పాత్రలు:

లచ్చన్న నారాయణుడు
వెంకన్న రుద్రయ్య
రాముడు రాజయ్య
చిన్నయ్య పెద్దయ్య

చంద్రమృ.

(తెలతెలవారుతూవుంది. దూరాన్నుంచి మేలుకొలుపుపాట శ్రావ్యంగా విని పిస్తోంది.)

* "...తెల్లవా రావచ్చె తెలియాక నాసామి
మళ్ళీ పరున్నావు లే-రా!
వేణునాదాము వీని వేగ చర్వివేసి
వేళాకోళమేల - లే - రా!"

మనక వెలుతురులో రంగస్థలం
అన్యవృత్తంగా-న్యవృత్తంలోని దృశ్యంలా-
కనిపిస్తూవుంది. ఒక పంటపొలం -
పొలం మధ్య ఒక పెద్ద గట్టువుంది.
పొలాన్ని - ఆగట్టు - రెండు భాగా
లుగా విభజిస్తోంది. దూరాన్ని గట్టుకు
యిరువైపులా రెండు గడ్డిమేట్లు - మనక
వెలుగులో కొండలలా కనిపిస్తున్నై.
కథ జరుగుతూవుండగా - రంగస్థలం
మీదికి క్రమంగా ఉదయకాంతి వస్తూ
వుంటుంది. ఎడమవైపు గడ్డిమేటుకు
చేరబడి వెంకన్న కునుకుపాట్లు పడుతూ
వుంటాడు. పాట దూరంగాపోయి
గాలిలో కలిసిపోతుంది.)

వెంక : (కళ్ళు తెరిచిచూసి భయంతో) ఓరి దేవుడా!
అప్పుడే తెల్లారి పోయింది!

లచ్చ : (నేపథ్యంలో) ఒరేయ్ యెంకన్నా!

వెంక.: (ఉలికిపడి లేచి నుంచుని) యిక్కడే
వున్నాను బాబయ్యా!

(లచ్చన్న ఎడమవైపునుంచి వస్తాడు. మోకాళ్ళ
వరకూ పంచె యెత్తికట్టాడు. లావుగా పొట్టిగా
వున్నాడు. తెలపాగావుంది. భుజం మీద
తువాలు వేసుకున్నాడు. వేళ్ళకు రవ్వల ఉంగ
రాలు వున్నాయి. - వేషాన్నిబట్టి 'పెద్ద రైతు'
అని తెలుస్తూ వుంది.)

లచ్చ : జాగ్రత్తగా యిక్కడ కొపలా వుండరా
యెదవా అంటే నిద్రపోతావాంటా?

వెంక : లేదు బాబయ్యా! తెల్లవార్లు మెలుకూగానే
వున్నాను. నాకంతలో వూపిరి వున్నంతదాకా
(గట్టుకేసి చూపిస్తూ) ఆ అద్దుదాటి బెమ్మ
దేవుణ్ణి నా యివతెలికి రానియ్యను.

లచ్చ : (కోపంతో) ఆ యెదవలంతా యెంక మా
అయ్యదగ్గర పాలి కాపులు. అల్లకిప్పుడు
కొమ్ములు మొలిసిపోయినై. గింజుకు సచ్చినా
బోదె కాలవ పొదల్ను. ఒక్క నీటిసుక్క
కూడా దొరకనివ్వను.

వెంక : ఆళ్ళు రాతంత తిరుగుతానే వున్నారండి.

లచ్చ : ఒరేయ్ యెంకన్నా! తిరగడమే కాదురా!
అళ్ళంతా యియ్యేళ్ళ నా మీదికి రాడాకి
తయారుగా వున్నారు.

వెంక : చిక్కుమాలినకాలం. ఒకప్పుడు తమరివేరు
నెబితే చుట్టుపట్ల మూడూళ్ళదాకా మాడల్.
యీ యెలకన్న రోజు లొచ్చింది దగ్గిర్నుంచీ
ప్రతివోదూ పెళ్లి కొడుకులాగ బిర్ర బిరుసు
క్కుచున్నాడు. విదేశీకిముందు లచ్చన్న
కాపు పేరునై దిశలు తెల్లారేయి.

స రి హ ద్దు లు

లచ్చ : సుబ్బయ్య గా జ్ఞెరుగుదువు గామా?

వెంక : అజ్ఞెరక్కేం బాబయ్యా!

లచ్చ : తెగమిడిసి పడేవాడు యెవడ? నూనేను. ఆలోసింసెను. — యీడి పొగరిలాక్కదని మన దూళ్లమందని — ఆడి పైరు సేలోకి ఒక రాత్రి కాడ తొలించెకాను. ఒక యేడాదిలో దివాఖా తీసేశాడు. పొలం తఱఖా పెట్టేశాడు.

వెంక : యిప్పుడు జనం తెలివి మీరి పోయేరు బాబయ్యా! యీళ్లకి భయం భక్తులేవు.

లచ్చ : (మీసం మెలేస్తూ) మన సంగతియీ చెబ్బతో తెలిసి పోతాది. — యియ్యేళ్ల సరదు దాటేసి కాలవ తెగోట్టేస్తానంటున్నాడంట.

వెంక : (అత్రుతతో) ఆ చూట అన్నో డెవడండీ?

లచ్చ : వారాయుడు.

వెంక : ఆ గట్టు దాటిన గాడిద కొడుకుని పట్టుకుని మేకన్నరినట్టు నరికి పారేస్తామండి.

లచ్చ : మనం అరుకున్నట్టు లేను యవ్వారం. రంగు నూరతంది. పల్లపుపాలాలోళ్లంతా యేకమై పోయేరు. మనం యిరవై నాలుగంటలూ కాసు కుని వుండాలి.

వెంక : యిక్కణ్ణించి ఆ డుగు కవపటంలేను బాబయ్యా!

లచ్చ : యీ గట్టు కాపలాకాయడం నీ వొక్కడివల్లా అవ్వదు. యెవడైనా గట్టుదగ్గి కొచ్చెడో యెంటనే రుద్రయ్య గాణ్ణి పిలు (ఎడమవైపు తిరిగి బిగ్గరగా పొలికేక వేస్తాడు) ఓ...రి... రుద్రయ్యా!

రుద్ర : (దూరాన్ని) ఓ...హోయ్!

[మరుక్షణంలో రుద్రయ్య ఎడమవైపునుంచి అమాంకింగా వచ్చి వాల్తాడు. పెన్సి గిరజాలతిల. పొడవుగా వున్నాడు. వంపులు తిరిగిన దండలు. మోకొళ్ళివరకూ పంచె, బనీను. కొరమీసం పైకి మెలితిరిగివుంది. చేతిలో కర్రవుంది.]

రుద్ర : (వస్తూనే బిగరగా) యెవడు? గట్టుదాటిన యెవడ యెవడంట!! (దుటూ మాస్తాడు.)

లచ్చ : యింకా యెవడూ దాట్లేదులే! (రుద్రయ్య వీపు తట్టుతూ) ఒరేయ్ రుద్రయ్యా! నువ్వు

జాగర్రగా వుండాలి. ఆళ్ళంతా మావబలు మ్మన్నారని తెలిసింది. యియ్యేళ్ల గట్టు దాటేస్తారంట.

వెంక : యెవడైనా గట్టుదాడానికి వచ్చెడో యెంటనే నిన్ను పిలుస్తాను.

రుద్ర : నీ కేక యినగానే కాకిలావల్తానిక్కడ.

లచ్చ : చావగొట్టి చెవులుమూసెయ్యి. ఎన్నో ప్రేమకొందలు ఖగ్గుపెసెతాను. నీకేం బయంలేదు.

రుద్ర : (హుంకరించి) నాకా బయం! ఆ యెవరి కింకా నా సంగతి తెలవసలేదు.

వెంక : పులయ్యగాడి కొలువరికి ఆర్మెన్స్ జైలు కెళ్ళొచ్చెవ్ — నీ సంగతి తెలియకబాడి మేట్రా?

రుద్ర : యీ చెబ్బతో పూర్తిగా తెలిసిపోవాల్సి సంగతి.

లచ్చ : ఒరేయ్ రుద్రయ్యా! నువ్వుమాత్రం బోడ కాలవని ఒకకంట కనిపెడూవుండాలి. మన కతంతా దాన్తోవుంది.

రుద్ర : నేనక్కడే కూర్చుంటున్నాను.

లచ్చ : పద! పద! అక్కడికే యెళ్లిపో! (వెంకన్న వైపు తిరిగి) ఒరేయ్ యెంకన్నా! నువ్విక్కణ్ణించి కదలకు.

వెంక : అలాగే బాబయ్యా!

రుద్ర : యీ మద్దినీ మన సేతులికి పనిలేక చుగులు పట్టేస్తున్నాయి. (ఎడమవైపు వెళ్ళిపోతాడు.)

లచ్చ : నేను వైపొలంలో వుంటాను. అవసరమైతే పిలు!

వెంక : అలాగే బాబయ్యా!

(లచ్చన్న ఎడమవైపు వెళ్ళిపోతాడు. వెంకన్న గట్టు దగ్గరనుంచి ఎడమ చివరవరకూ తిగుతూ వుంటాడు. వెంకన్న ఎడమవైపు తిరిగి వున్న సమయంలో కుడి చివర వారాయుడు కనిపిస్తాడు. రెండడుగులు ముందుకు వేస్తాడు. వెంకన్న ఆకస్మికంగా తిరిగి మాస్తాడు.)

వెంక : (బిగరగా) ఆక్కడ! గట్టుదాటేవో నీ తల కాదు నీడి కాదు.

నారాయణుడు: (నిర్లక్ష్యంగా నవ్వి) ఎందుకురా యెంకన్నా అలా ఉలికులికి పడతావ్?

వెంక: ఒరేయ్. నారాయణూ! మన సుబ్బరికాలు ఇక్కడ కొడు ఇంటికొడ.

నారా: (ముందుకు వచ్చి చేతికర గట్టమీద ఆని) నేను నా నేలలో నా అద్దలలో నిలబడి మాట్లాడు తిన్నాను.

వెంక: నీ అద్దలలో నువ్వుంటే గొడవేలేను. అద్దదాటి తేనే పేచీ.

నారా: నువ్వే నాయం నెప్పరా యెంకన్నా, బోడ కాలవకి అడ్డెయ్యడం నాయమా?

వెంక: అదంతా నాకు తెల్లు. నేను తలమ్ముకున్నా వొణ్ణి. నాకిదీవొణ్ణి. పెద్దరైలేం నెచ్చే అబ్బె నెయ్యలి.

నారా: నాయంతో నాకేం పన్నెంటావా?

వెంక: నాయమో, అన్నయమో తీర్పు నెప్పడానికి పూళ్ళో పెద్దమణులు లున్నారు.

నారా: పూరి పెద్దల్లో నీకుంటే ఇన్ని తగాదాలు, పేచీలు ఎందుకొస్తాయరా యెర్రోడా!

వెంక: నువ్వు నెప్పింది నిజమే, అయినా యీ గొడవలో నే నేం నెయ్యలేను.

నారా: దేవుడు కళ్ళెందుకిచ్చెడు? మంచిదారిలో నడ్డా నికి. బుద్ధి ఎందుకిచ్చెడు? మంచిపనులు నెయ్యడానికి.

వెంక: ఎన్నేం నెయ్యమంటా విప్రుడు?

నారా: ఏం నెయ్యొద్దు. నాలోజలపాటు పాలం లోకి రాడం మానెయ్. మా పని మేం నూసుకుంటాం.

వెంక: లచ్చన్నగారి నాకరీలో వున్నంతకాలం నేను ఆ పని సస్తే నెయ్యను.

నారా: యెంకన్నా బావా! మరోమాటు ఆలోసించు నువ్వా పిలు గలోడివి.

వెంక: నువ్వెంత నెప్పినా నేను యిన్ను.

నారా: లచ్చన్న తన పాలంలో చొస్తన్న బోడకాల వకి గట్టేసేశాడు. మా పొలాల్లోకి ఒక నీటి సుక్కుయినా రాకుండా సేసేడు. తను పెద్దరైతు. తన పొలానికే ముందు నీరెట్టుకో

మన్నాం. తనపాలం తడిసేకే మానేలకి నీ గొడల మన్నాం. వొడలపంట. వైగా తనసెయ్యకు నీరు పెట్టుకుంటాడంట. పిల్లా మేకల్లో మేం బీదాల్ని మంతా యేమైపోవాలి? మా చిన్న మడి పండ్ల క్కరేదా? మాకు కలు కోడానికి నువ్వే లేకపోతే మా నె తిండానికి తిండైనా వద్దా?

వెంక: (బాధగా) నే నేం నెయ్యలేను నారాయణూ!

నారా: నువ్వేం నెయ్యొద్దు. తిప్పకో. నువ్వు నా క్కావలసివోడివి గనక యింత నెబ్బున్నాను. నువ్వు తిప్పకుంటే నాలు. మేం గట్లు తెగో ట్టేస్తాం. మా నేలు తడుపుకుంటాం.

వెంక: (తీవ్రంగా) నా గొంతులో వూపి రున్నంత దాకా ఆపని జరగదు.

(కుడిచైపునుంచి రాముడు వస్తాడు. వయస్సు 20 సంవత్సరాలు. నూనూగు మీసం, మల్లు చొక్కా, పంచెకట్టా, చేతిలో కర్రా, ఉంగరాలు తిరిగి చిందరవందరగావున్న నల్లటి జుత్తు-ముఖంలో ఉండ్రేకం, చుగుకుతనం కనిపిస్తూ ఉంటాయి)

రాముడు: (వస్తూనే నారాయణుతో) ఒరేయ్ బాబా! నీకు బుద్ధిలేదురా, యీల్లో మళ్ళీ రాజీ చేరాల కొచ్చేవా?

నారా: మరోమాటు నెప్పినాశాను. ఏమన్నా ఇంటా డేమో అనుకున్నాను.

రాము: నీ యెర్రికొని ఆళ్ళు నోటిమాటల్లో యిష్టగా బాబా!

వెంక: (రాముడుతో) ఒరే రాముడూ! బొడ్డాడని మ్రోగోడువు! నీ కెండుకురా యీ గొడవలు!

రాము: (తీవ్రంగా) యెంకన్నావా! మీరు నేనే అన్నాయాలు మా షెల్లిమ్రరాడిక్కడా తెలుస్తాయి. కాకి తెలగా ఉందని నువ్వెంత నెప్పినా సిన్నమ్రోడుకూడా ఒప్పుకోడు.

నారా: ఆ కరువుమాటు కచ్చితంగా లచ్చన్న కాపుని నిలదీసి అడుగుతాను ఒప్పుకుంటాడా! సరేసరి! లేదా...

రాము: (మధ్యలో అందుకొని బిగరగా) ఒప్పుకోడు. తగినబుద్ధి నెప్పేదాకా ఒప్పుకోడు. యేడాది

స రి హ ద్ధు లు

కితిం మన పొలం పదిగజాలు కలిపేసుకున్నాడు. రాత్రికి రాత్రి సరిహద్దులు మార్చేవాడు. అంత అన్నాయం నేసివా మనం అప్పుడు నోరెత్తి లేకపోయాం.

నారా: తిరుసెప్పే పెద్దమనుషులుకూడా అన్నాయానికి ఒడికట్టారు.

రాము: యెంకన్నమావా! యిప్పుడైనా తెలుసుకో! మీ పెద్దరైతులలోజు తెల్లిపోయినై. యింక ఆర్ల అటలు సాగవ్. సిన్నరైతుల మంతా యొకమై పోయాం. సరిహద్దులు సెప్పేశాం. ఉమ్మడి యెవసాయం సేసుకుంటున్నాం.

నారా: యామాటు సప్తమొచ్చినా కష్టమొచ్చినా ఒకడికి రాదు. అందరికీ వస్తాది. అందరూ ఒకతాటిని నిలబడతారు.

రాము: మీ లద్దెన్నలాంటి పెద్దరైతులు వందమందొచ్చినా మేం జంకం. ఒకే మాటమీద నిలబడతాం.

నారా: యెంకన్న బావా! నువ్వుకూడా యెందుకీ గొడవలొయ్యకుక్కుంటావ్? రా! మాతో కలిసిపోయి యెవసాయం సేసుకో. మాతో పాటు కలొగంజో తాగు. యీ రక్తంకూటికి ఆశిపడక.

వెంక: ఒరెయ్ నారాయుడూ! నీపాటి వాకు తెల్లనుకోకు. యీనాకిరి నేను కుసురుకున్నదికాదు. మాతలే ముత్తైతలదగ్గించి వస్తంది.

రాము: మీతాత ముత్తైత తెలుసున్నారో నువ్వు అలాగే వుండామనుకుంటున్నారా? నీ బతుకు ఆళ్ళకంటే కొంచెమైనా మెరుగ్గా వుండొద్దా?

వెంక: యీ బతుకిలాగ ఎల్లిపోలేసారురా రాముడూ!

నారా: యెంకన్న బావా! నుకోమాటు సెబుతున్నాను. నామాట యిను రెండ్రోజులపాటు నువ్వు పని మానేసి యింట్లో కూర్చో. నీలాంటి మంచోడు యిలాంటిగొడవల్లో సిక్కుకోడం నాకిష్టం లేదు. అందుకని యింత సెబుతున్నాను.

వెంక: నువ్వెంత సెప్పినా నాపని నేను మాన్చు. మా రైతు యెంసెల్లే అడే సెయ్యాలి నేను. యీగట్టు

కొపలా కొయమన్నాడు. అడే సేస్తన్నాన్నేను.

రాము: (కోపంతో) ఒరెయ్ బావా! యిక నోటి మాటల్లో పనులవ్వపురా! (బిరగా) యిదిగో! యెంకన్నా సెబుతున్నాను. బోగుకాలవకి మీ రెసివగట్టు ఈలోజు జబ్బర్ స్ట్రీగా తెగోట్టేస్తాం. యేమాతోందో చూస్తాం.

రుద్రయ్య: (బిరగా కేకలు వేస్తూ ప్రవేశిస్తాడు.) ఒరెయ్! ఒరెయ్! యెవలా అక్కడ? గట్టు తెగేసే మొవగా డెవడా అంట! (ముందుకు ఒక్కదూకుదూకి పొలం గట్టు మీద చెత్తరైతొ ఒక్కటి కొడతాడు.)

రాము: (గట్టును సమీపించి కోపంతో) నేనా!

రుద్ర: ఒరెయ్! నీకు చూతిమీద మీసంపుంటే గట్టు చాటరా చెబ్తాను.

రాము: ఇయ్యేళ్ల నువ్వో నేనో తేలిపోవాలి.

(రాముడు బిరబిరా గట్టుచాటబోతాడు. నారాయుడు రాముణ్ణి రెండుచేతుల్లో పట్టుకొని వెనక్కి లాగేస్తాడు)

రుద్ర: ఒరెయ్! మీతండ్రికొడుకులిద్దరూ యొకమై కాలవగట్టు తెగ్గొడిదా మనుకున్నారటా! (సగర్వంగా) జాగ్రత్త! యీ రుద్రయ్యగాడు యిక్కడున్నాడని గాళిపకం వుండుకొండి.

నారా: (కోపంతో) యేట్రా: పూకునీకొడి తెగ మిడిసిపడతన్నావ్?

రుద్ర: ఒరెయ్ గట్టుచాటా! నీ తలకాయ తియ్యక పోలే నాపేగు రుద్దిగాడుకాదు.

(నారాయుడు, రుద్రయ్య సరిహద్దును యిగవైపులా దగ్గరగా నిలబడతారు)

నారా: ఒరెయ్ యెవనా! నాయుంకోసం ఆలోసి పన్నారా. మేం గట్టుచాటం కొవిలేవాలంట్రా? సెంపట్టదు.

రుద్ర: ఒరెయ్ 'నేను సరిక్కుచేస్తన్నానినా' అద్దు చాటిన యెదవకి తలకాయతీసి బూమిలో మొలేస్తాను.

(కుడివైపునుంచి తొందరగా చిన్నయ్య, పెద్దయ్య ప్రవేశిస్తారు. యిద్దరిచేతుల్లోనూ

కరణపున్నాయి. వేమన్నిబట్టి చిన్న రైతులని తెలుస్తోంది.)

చిన్నయ్య : (ఒక్కమాట దూకి వారాయుడు (పక్కను నిలబడి) తలకాయితీసి మొరేసి మొవగాడెక్కడా?

పెద్దయ్య : (ముందుకువచ్చి) ఒరేయ్ గుడ్ గా, వాయంగానెవ్వై యింటాంగని 'తన్నుతాం దున్నుతాం' అంటే మేమంత తీసిపోయేమనుకున్నావంట్రా!

వెంక : (సమాధానంగా) ఒరేయ్, గుడ్రయ్య 'నువ్వెళ్లిపో నువ్వంటే యింకా గోడవ ముదిరిపోతాది. యీళ్లు అద్దుదాటరులే. నేను మానుకుంటాను యీళ్లు.

గుడ్ర : (విధిలేక) యేగో పెద్దోడువు నువ్వెసేప్పేరని వూగుకుంటన్నాను. యీళ్లు గట్టుదాటితే నన్ను పిలు, ఒక్కొక్కట్టిక పెప్పేస్తాను.

(ఎడమచైపు వెళుతూవుంటాడు.)

రాము : పోరా, కుక్కా,

చిన్న : (హేళివగా) దుగ్గచ్చి!

(గుడ్రయ్య గత్యంతరంతక వాళ్లికేసి కోపంగా చూసి వెళ్లిపోతాడు.)

పెద్ద : ఒరేయ్, యెంకన్నా, ఆళ్లకి బుద్ధిలేకపోతే నీకైనా వుండక్కర్లేదంట్రా, గవ్వ మెంటు కాలవకి లచ్చన్న అడ్డేస్తాడా? మాకు నీళ్లు రాకుండానేస్తాడా? ఆడి పొలాలు బంగార మయిపోవాలా? మా పొలాలు మట్లయి పోవాలా?

చిన్న : మేంమాత్రం పన్నులు కట్టడంలేదంట్రా?

రాము : మనసబు కర్తాలు పొలాలు పండినా పండిక పోయినా ముక్కుపిండి డబ్బులనూలేస్తే న్నారు.

చిన్న : ఆళ్లి మామూళ్లుతో సయితం నిలదీసి వనూలు సేస్తున్నాడు.

నారా : డబ్బున్న మారాజులు డబ్బుజల్లేసి పండినా పండలేదని రాయించుకుంటున్నారు. శిశు తగ్గించుకుంటున్నారు.

పెద్ద : యీ పల్లెటూళ్లలో పెద్దమారాజులు నేస్తున్న అన్నాయాలు యిన్నీ అన్నీ కావు జబ్బర్తీగా సరద్దులే మార్చేస్తున్నారు.

నారా : అన్నాయాకి ఒడిఃట్టితోళ్లిని బగమంతుడు కనిపెడతా వుంటాళ్లే!

పెద్ద : ఆదెలాగా తప్పదు. యెంకటికి 'హేలేరో, యెంజేకాడు? దేవుడిచ్చిన సముదానికి, ఆకాశానికి, బూమికి అన్నిటికీ అద్దులపెటేకాడు, సివరికి బస్యాసురుల్లాగా బూడిదై పోయేడు.

చిన్న : యిప్పుడా లచ్చన్నకేకూడా అలాంటికాస్తే అవ్వాలి.

రాము : ఆదెలాగా దేవుడాసిపెట్టిందె.

నారా : పండిపోయి ఆలోసిద్దాం. మనోళ్లిందరూ యేమంటారో యిందాం.

చిన్న : యిమ్మేళ్లతో కాలవనీటి సంగతి తేల్చేయ్యాలి. లేకపోతే మనం మట్టిగట్టకుపోతాం.

రాము : డబ్బు మాటగట్టి దాస్తన్నాడు, అలాగే నీళ్లనుకూడా తన పెరువులో దాసుకుందా మనుకుంటన్నాడు లచ్చన్న.

నారా : గవర్న మెంటు పొలాల్లాగేమకుంటారని తేలగానే...

రాము : (మధ్యలో అంగుళాని) గింజుకు సచ్చి పోయేడు.

చిన్న : కొడుకులపేర్ని, కూతుళ్లి పేర్ని, మనమలపేర్ని పొలాలన్నీ పర్చేశాడు.

నారా : సివరికి పిసగబూమి కూడా పైకిపోదానికి దారి లేకుండా నేకాడు.

పెద్ద : డబ్బున్న మారాజులేం జేసినా అలా పెళ్లి పోతాది. (యింతవరకూ తలవంచుకొని విచారంగా ఆలోచిస్తున్న వెంకన్నతో) యెంకన్నా, మేం యెళ్లిన్నాం. లచ్చన్నగారితో మనోమాటు సెస్టు. నీళ్లు మర్యాదగా వొడిలి పెడతాడో...

చిన్న : (మధ్యలో అంగుళాని) వదిలిపెట్టమను. లేదా

రాము : యీ రోజు పొద్దుకూకేసరికి మేమే కాలవ గట్టు తెగ్గోట్టేస్తాం.

పెద్ద : (అందరితో బిగ్గరగా) పదండిరా! పదండి!

స రి హ ద్దు లు

చిన్న : యింక పూగకోడానికీ యీల్లేదు.

రాము : యీ రోజుతో రేల్వేదాం

వారా : యెంకన్న బావా! ఆలోసించుకో! నువ్వు బురదలోంచి తప్పకో!

(రాముడు, వారాయుడు, చిన్నయ్య, పెన్నయ్య కుడివైపు నిష్క్రమిస్తారు. వస్తంకురసి వెలిసి నట్లయ్యింది. అంతా నిశ్శబ్దం. వెంకన్న ఒక్కడూ దిగులుగా యేదో ఆలోచిస్తూ అటూ యిటూ తిగుతున్నాడు. ఆ ప్రకాంతతను చీల్చుకొని దూరాన్నుంచి పాట వినిపిస్తోంది.

* “ఓ...ఓబలేసుని కొండల నడుమా

యెద్దులతో లే ముద్దుల మరీది

దాప పెద్దకు దప్పికాయెనురా...ఓ...”

యెద్దుల మువ్వలగ్గరి విసిపిస్తుంది. “ఒరేయ్! యెలకటిదా న్నొక పెయ్యారా!” “దాప పెద్ద న్నోటి పాడు.” “ఓ...ఓరి మల్లయ్యా!... ఆ గిరినిలా ఎల్లించరా!”—అని కేకలు విని పినూ వుంటాయి. — ఒక చేత్తో ఆన్నంమంతి పట్టుకొని ఒయ్యారంగా ఎడమవైపునుంచి చంద్రమ్మ వస్తుంది. వయస్సు 15 సంవత్సరాలు. జుత్తు చిందరవందరగా ముఖంమీద పడుతోంది. ముఖంలో చురుకుతనం కనిపిస్తోంది. పరికిణీ, ఓణీ, జాకెట్టు వేసుకొంది.

చంద్ర : (వనూనే) ఒరేయ్ అయ్యా! నే నొస్తుంటే నేం...దారిలో నేం...

వెంక : (ఆశ్చర్యంతో) యేమయ్యిందో తల్లీ?

చంద్ర : ఆ కొండయ్య గాల్లేదా?

వెంక : (కొపంతో) యేం! యేం జేరాడు?

చంద్ర : ఆబోతు-నేం ... డుద్రచ్చికొట్టి తోలేరాడు.

వెంక : (నవ్వుతూ) అంతేనా!

చంద్ర : అప్పుడా ఆబోతు యేం జేసిందను కున్నావురా అయ్యా!... ముందు కాళ్లు రెండు వైకలేసి లగావు తీసేసింది. అడ్డొచ్చిన పెట్టల్నీ, పుట్టల్నీ కుమ్మేసింది.

వెంక : కొంటెదన ఆ కొండిగాడు నేనేయన్నీ అలాంటిపల్లె.

చంద్ర : అప్పుడే నేం జేసే ననుకున్నావ్. పాలంగట్టు వొడిలేసి వుంతులొంవొచ్చేను.

వెంక : అందుకే అర్పింగా వొచ్చేవ్. పొన్నే అమ్మా! నుట్టు తిరిగి రావడమే నుంచి వయింది.

చంద్ర : (ముంతి తిండి చేతికిస్తూ) ఒరేయ్ అయ్యా! యియ్యేళి సర్దికూటిలోకి తొరిగాయ ముక్కిలేదురా. కొమలుమ్మ కొల్లక జేసేసింది.

వెంక : (ముంతి తీసుకొని) పొన్నే, నేను సర్దికూడు తినొచ్చేదాకా యిక్కడే కూర్చో. యీగట్టు కేసి నూస్తా వుండు.

చంద్ర : గట్టుకేసి నూస్తాం యెండుగురు అయ్యా! ఆరెక్కడికై నా వారిపాతాదెంటి?

వెంక : నీకు తెల్లులే, అది ఆర్కికే మనకీ అదు. యొక్కడికే కదలకండా కూర్చో.

(వెంకన్న ముంతి తీసుకొని ఎడమవైపు వెళ్లి పోతాడు. చంద్రమ్మ చుట్టూచూస్తూ యేంతోచక అటూ యిటూ తిగుతుంది. కొకిలను అనుకరిస్తూ “కోయ్...కోయ్...” అని కూతి కూస్తుంది. తనలోతనం నవ్వుకుంటుంది. ఉత్సాహంతో పాట పాడుతూ వుంటుంది.)

చంద్ర : (పాట) ఇసుక నదిలో దూర బునలుకొట్టింది పాడుతూ కోయిలా పరుగులేల్లింది.

అడుతూ ఆ నెమలి అలిసిపోయింది.

నవ్వుతూ మా అయ్య బువ్వతిన్నాడు.

(పాట మధ్యలో కుడివైపునుంచి నెమ్మదిగా రాముడు ప్రవేశిస్తాడు. చేతికర్రమీద గడ్డం ఆని చంద్రమ్మకేసి కోరమాపులు చూస్తూ వుంటాడు)

చంద్ర : (రాముణ్ణి చూడగానే) యేరోయ్, రాముడూ అవంతాగి నోళ్లా మొకం ఆలా పెట్టుకున్నావేం?

రాము : (కోపాన్నభినయిస్తూ) ఏయ్ పిల్లా! నవ్వు వాతో చూట్టాడను.

చంద్ర : (వెంటనే) నీతో చూట్టాడకపోతే నాకేం వట్టమా?

రాము : మీ బాబుకీ మాకూ పెచ్చి మాంచి పాకంలా పడింది. తెల్సిందా?

చంద్రుడు: మా బాబుకి మీ బాబుకి కేవలం వుంటే వుండనియ్. ముద్దని నీకూ నాకూ యెందుకూ అంట—యీ మాతృతీప్యకోదాలు.

రాము: మీ బాబు సాలా అన్నాయానికి వొడికట్టు కున్నాడు.

చంద్రుడు: (కోపంతో) అలాంటి కజ్జాకోడమంటలు నాతో నెప్పుడు. నుంచునుంచి మల్లిపువ్వులు పురించి. దోరదోర జాంకాయలుపురించి నాతో యెంతసేపైనా నెప్పు యింటాను.

రాము: చంద్రమ్మా! కచ్చితంగా నెప్పేస్తన్నాను యిం. యియ్యోళనుంచి నీకూ నాకూ మాటల్లేవు.

చంద్రుడు: (ఒక్క దూకుడాకి — చెరుకు సరిహద్దు దాటేసి రాముణ్ణి చెరిపట్టకొని) యేదీ? నువ్వు నాతో మాట్లాడ్చి పెరుగుకం నెయ్యి.

రాము: (ఉలికిపడి చెరి విడిపించుకొని) యేయ్ పిల్లా! కొంపతిసేకావు. సరిహద్దు దాటేశావు!

చంద్రుడు: (లేలిగా) అలాంటి అద్దులు యాభైవంటాను. నాకు అడ్డేంటంట! లేగమాణ్ణి గట్టుదాటకుండా నెయ్యిగలవా?

రాము: మెళ్ళో పలుపుతాడేసి కత్తేస్తేసరి.

చంద్రుడు: యెంతసేపు కట్టగలవేంటి?

రాము: యెంతసేపైనాసరే!

చంద్రుడు: పోదూ! పట్టుపోల్లిలాగ పూసులుమాత్రం నెబుతావ్ (రాముడి చెయ్యిపట్టుకు లాగుతూ) దా! దా! మా వుసిరినెబుకొడ కల్దం.

రాము: మీ అద్దులోకి వేలాను.

చంద్రుడు: నువ్వు రాకపోతే యెంతేస్తానో తెలిసిందా?

రాము: యెంతేస్తా వేంటి?

చంద్రుడు: పోగుమోతుయెద్దుని యీ దున్నకళతాదు నూకావా? అలాగ ముక్కుకితాడేసి యీడ్చి కళతాను. (గబువరకూ చెయ్యిపట్టకొని లాక్కువేడుతుంది.)

రాము: (ఉపాయం ఆలోచించి) నూజే చంద్రీ! (కడివైపు చూపిస్తూ) అనుగో! ఆ నేరేకునెబ్బు నూడు! నల్లగా — రాక్షసశిలాగ — యెంతోరం దంగా వున్నాయే నేరేకుపట్టు...

చంద్రుడు: (ఉత్సాహంతో అటుచూస్తూ) మరి నువ్వు నెట్టెక్కి కోస్తావా?

రాము: నేను నెట్టెక్కి కోమ్ములు దులుపుతాను. నువ్వు కిందపడ్డ పళ్ళు యేరీ మూటగట్టు.

చంద్రుడు: అయితే పద!

(రాముడూ చంద్రమ్మా చెయ్యి చెయ్యి పట్టుకొని కడివైపు వెళుతూవుంటారు. అంతలో పాటవిని వెంక్కి తిరిగి చూస్తారు రాజయ్య హుషారుగా యీలేసి పాటపాడుతూ ప్రవేశిస్తాడు. మోకాళ్ళవరకూ పంచె, చేతిలో కర్ర, వైమిద పంచె—వరుసుని 80. సంవత్సరాలు.)

రాజయ్య: * రూపాయ కావాలా పిల్లా
రూపాయి సిల్లర కావాలా?

చంద్రుడు: (నవ్వుతూ) ఓరీ రాజయ్యమావా!
నువ్వంటా!

రాము: (నవ్వుతూ) బలే! బలే పాట పాడావురా!

రాజు: యక్కడికికోయ్! పిల్లా పిల్లాడూ బతు లేరేను!

చంద్రుడు: నేరేకు నెట్టుకొడకి! నువ్వుకూడా వస్తేరా!

రాజు: మీ యిద్దరికీ మద్దని గుదికరలాగ నే నెందుకు? యెల్లండా బాబా యెల్లండి! తిరగండే పిల్లా తిరగండే! యిది వరుసురా బాబా! యిది పోతే మల్లీరాగు. ఒకమాటు పొంగి సల్లారిం పాలు—యింకోమాటు పొంగవ్.

రాము: యేం వాగుతావరా వసపిట్టలాగ! గాముకు చంద్రమ్మా కిలకిల నవ్వుతూ కుడివైపు వెళి పోతారు. రాజయ్య తిరిగి పాటపాడుతూ వుంటాడు.

రాజు: (పాట)

రాజమండ్రీ యెల్లానేలా

రంగుబట్టా కట్టా నేలా

రమణీ నిన్ను మనవాతేనే

రావే రావే నా యెంటా!

(ఎడమవైపునుంచి చేతులు, తుడుచుకుంటూ వెంకన్న ప్రవేశిస్తాడు.)

వెంక: (వస్తూనే) యేగోయ్ రాజయ్యా! యియ్యోళ రావని రైతుదగిర నెలపు పుచ్చుకున్నావ్. మల్లా దిగ్గడ్డా వేం?

రాజు: మా యింటిదానో యెక్కణ్ణి గోడవా వచ్చి పడిపోయిందిరా!

* ఈ గుర్తుకలవి జానపద గేయాలు.

న రి హ ధ్దు లు

వెంక : యేం? యే మయ్యింది?

రాజ : ఒక్క సెనం కుదుటుగా యింట్లో కూచోలేక పోతున్నావంటే నమ్మకం.

వెంక : సుకంఠా కాపరం నేనుకోక చెప్పాలంటే తిరుగుకురా?

రాజ : ముద్దని నేనేం తేల్చానా బాబూ! నువ్వు నన్నంటావ్?—అంటే బస్టేల్లిని పెట్టి నేను కోడం నాడే బుద్ధితక్కువ.

వెంక : యేం జేసిందంటే?

రాజ : దానిపోతు, దాని యవ్వం, దాని కుటుంబం— అంతా దాని గొడవే! ముద్దని నేను మట్టి గొట్టుకు పోయినా దానికేంపట్టను. నాక్కట్టకోడానికి సుబ్రమణ్యం పంపింది ఒకటైనా లేదు. దానికి సుక్కల సీరలు, సారల సీరలు, పే...చె— పే...చె అంచులున్న సీరలు యేం కొనమంటే ఆయ్యో కొనేశాను. కొన్నాభుజు బట్టలకా నేతులున్న జాకెట్లు కొనాలంది. అలాగే తెచ్చాను. మూడైతే తిరక్కుండా పాడుకు నేతులు జాకెట్లు కొనాలంది. పదిరూపాయలప్పునేసి మూడు కట్టించాను. పాలింది. యేం నెప్పకోనా నాకతి, నెవ్వులా జోగీగలాగ యింట్లో ఒకటేపాడు!

వెంక : కొంచెం నచ్చకెప్పు లేకపోయేవంట్రానీ పెళ్ళానికి.

రాజ : అయ్యి బాబోయ్! నచ్చకెప్పుడమే, కాబట్టి కుక్కలాగ మీదపడిపోయా!

వెంక : యెంత నెమటోడ్ని కష్టపడినా మన కొచ్చే రాబడి తక్కువ. దూబరా కర్నూలు నేనేస్తే గంజలోకి మెతుకు కూడా దొరకదు.

రాజ : (కోపంతో) దాన్ని కొదురా అండం! దాన్ని అలాగ తయారేసిన దాని బాబుని అనాలి.

వెంక : మీ మావం అలాగే నేనీడంటావా?

రాజ : మా మావం పట్నంలో జబ్బా తోల్తాడు. అడికి యిదొక్కటే కూతురు. బానకు పిల్లదగ్గర్నుంచి దానికి కాపీ వోలేళ్ళు, సినిమాలు, పోకులు అన్నీ మిప్పేశాడు. సిన్నప్పట్టుంచి దాన్నలా తయారునేసి నామీదకి తోలేశాడు.

(కుడిచేపునుంచి చిన్నయ్య, పెద్దయ్య

వస్తారు. సరిహద్దు వరకూ వచ్చి ఆగిపోయి వాట్లాడతారు.)

పెద్ద : ఒరయ్ యోగన్నా! నచ్చేవా?

వెంక : లేదు.

చిన్న : అయితే మేమే నచ్చం. మిగిల్చుకొని ఒకమాటు విల్చుకురా!

రాజ : యేరా! సిన్నయ్య! వాళ్ళిద్దరూ నీకేం పని?

పెద్ద : పూసలు పెట్టక్కయంటే నులు తెలువ. యెళ్ళి నెప్పిరారా యోగన్నా! ఆయి నిక్కకి కొచ్చినా పని! లేదంటే మేమే అక్కకి కొనాం.

రాజ : (పెన్నుకేసి తిరిగి ఆళ్ళిద్దరితో) యేటి పెద్దయ్య! నీక్కూడా మా రైతుతో పని తగిలించేంటి?

వెంక : నే నెళ్ళి మా రైల్వో నెప్పిస్తాను. మీరు అన్న దాటమని మాటివ్వాలి పెద్దయ్య!

పెద్ద : రాజేలేరాని కొచ్చివచ్చుకు యెండుకు దాట తారా! యెళ్ళిరా!

వెంక : ఒరయ్ రాజయ్య! నే నొచ్చేవాకా నువ్వి క్కడే వుండు. (ఎవమనెపు నెళ్ళిపోతాడు.)

చిన్న : (కోపంతో) అడి అడ్డులాంచి వస్తంది కండా అని కాలనకి అడ్డేస్తాడా? కాన అడి బాబు గారి వసుకున్నాడో యేంటా!

పెద్ద : తొందరెండుకురా సిన్నీ! వుండు. అడ్డే రానియ్.

రాజ : ఒరయ్ పెద్దయ్య! నే నిన్నప్పట్టుంచినా పన్నాను. లచ్చిన్న రైతు తరులేని తోడే లేదు. మా రైతిని మా రైతు మాట నే నెప్పదూ అట్టు. నాయం నాయమే! అన్నాయం అన్నాయమే.

చిన్న : ఆకు నేయించి అన్నాయలు నువ్వు మాస్తన్నావ్ గండా!

రాజ : నూడక పొడయేంట్రా బాబూ! పక్క పాల లోళ్ళ దూగిని బండెదొడ్డో పెట్టించేనేను. పండిన పాలాల్ని పాకు నేయించేనేను. ఎదురు నెప్పికోళ్ళని నెప్పికు యిరిసికట్టి కొట్టించేనేను.

పెద్ద : అలాంటోడి దగ్గర నువ్వు నాకీకండుకుంటన్నావ్?

రాజు : గతిలేక వంటన్నాను. యెక్కడైనా మంచి షనోరికి నే యిది వండిలేనాను.

చిన్న : మాషనోరి! మీ రైతుయిచ్చి దానికంటే ఒక కాటాబసాడోడ్లు యెక్కు విస్తాం.

పెద్ద : మాస్కా, యిలాంటిబేం మళ్ళీ దొరకను.

రాజు : (మెట్టపడి) యీ తోశకాశి (తోలియేకాది) దాకా నకు వెళుతుంది. అది అయిపోగానే యిక్కడ మానేస్తాను.

(ఎవమవైపునంచి ముందు వెళ్ళి వస్తాడు. వెనుక రుద్రయ్య కేకలువేస్తూ దూకుడుగా వస్తాడు.)

రుద్ర : (వస్తూ వెళ్ళిరగా) యెవడా? రాజేశ్వరానికి కొచ్చివ మొగోడేనడా అంట!

(రుద్రయ్య వెనుక లచ్చన్న వస్తాడు)

చిన్న : (ముందుకు వచ్చి రుద్రయ్యతో) మద్దిని నువ్వెందుకరా కుక్కలాగ మొరులతో?

రుద్ర : ఒరేయ్, నోగమెనెవంటే కశేజాతీసేస్తాను.

లచ్చ : వెనుక ఆగరా గుడిగా, (పెద్దయ్యతో తీవిగా) యేగా పెద్దయ్య! నువ్వియ్యోళి పెద్దరైతువైవా యేవన్నమాట, బోర యిగుసు కొచ్చి వేంటి సంతతి?

పెద్ద : బాబయ్యా! మేమెక్కడ? తమక్కడ? మేం పెద్దరైతులం—సచ్చినా—అవ్వలేం.

లచ్చ : వినుకుంచాలు, యోరం, యోరంనరపున్న సిన్నా సిగుకూ రైతులందరినీ యేకం జేశావ్. సరే, సేసేవే అనుకో, ఆల్లిందిరి నా మీదికి తోలన్నావా?

పెద్ద : నేనేం నెయ్యలేదు బాబయ్యా!

చిన్న : ఒకప్పు నేనేవేంటి? సిక్లలోంచి ఆల్లంతలు ఆల్లే యెరులలో కొచ్చిను.

లచ్చ : (మీసంమీద చెయ్యేసి) ఒరేయ్ మీలాంటి యెడవలు లచ్చునుండి యేక మైనా యీ లచ్చన్నకు తిగులలేను. తెలిసిందా?

పెద్ద : ఆ పట్టంపులు ఆ పొరొమలు నూ కెందుకు బాబూ! (సంభాషణ జరుగుతూ వుండగా వెళ్ళి, రాజయ్య, రుద్రయ్య, లచ్చన్న గట్టకు యివరిలనైపు — పెద్దయ్య, చిన్నయ్య అవరిల

నైపు నిలబడి ఒకర కేసి ఒకరు తీవ్రంగా మామూ వుంటారు.)

చిన్న : మీగు బోదికాలవకి అడ్డు తీసేస్తే నాలు.

లచ్చ : నా పొలాలన్నీ నిండాల్సి.

పెద్ద : మీ నేలకి నీరు—మొన్నటికే—నీళ్ళిపోయింది.

లచ్చ : నా నేలు నిండాల్సి. నా నెగువు నిండాల్సి— అందా కా గింజుకు సచ్చినా నీ రొదలు. మద్దిని నువ్వెవడవ రా నాకు నెప్పేవోడువ?

చిన్న : మా పొలాలకు నీగు ఆక్కలేవా? యెండి పోయి నుట్టం అయిపోవాలా?

లచ్చ : యేరా? తల తిగులతుండేంటి?

పెద్ద : (సమాధానంగా) లచ్చన్న బాబూ! (కుడిచివు చూపిస్తూ) ఆ పొలాలకేసి చూడండి ఆటకీ ఆల్పింగా నీ గడిలే అయ్యింక బరికవ్. యీ యేడు వానేవుడుకూడా మామీద పగపడేడు. వాలోజులపాటు నీ గొదలండి.

లచ్చ : నా ఆవసరం తీరదాకా నే నొనలన్న.

చిన్న : (వ్యంగ్యంగా) తమకు సుర్యాదగా వస్తున్న రన్న ఆశే నా కేనామా లేను.

లచ్చ : (కోపంతో) యేరా? ఒళ్ళి కొవ్విండేంటి?

రుద్ర : (కల్లెరజేసి) కొవ్వణి నెయ్యగల్గు జాగ్రత్త!!

చిన్న : (నిర్లక్ష్యంగా) పొరాకిర యెదవా! ఆసలాడి కంటే కిరామోడికి ఉలుకెక్కువ!

రుద్ర : లచ్చన్న బాబూ! మీగు “ఉం” అంటే నాలు. యెదవని గుండెల్లీసేస్తాను.

లచ్చ : ఆగరా రుద్రగా! యిలాంటి గోచిపాతగాళ్ళ కంట్రామనం జడిసేది. (తీవ్రంగా) ఒరేయ్ పెద్దయ్యా! నేను కచ్చితంగా నెబున్నాను యిను. మీ పొగరణిగేదాకా నుక్కనీరుకూడా వొదలు!

పెద్ద : పొందా, మీ దిక్కున్న కాద నెప్పుకోండి.

రుద్ర : (వినయంగా) లచ్చన్న బాబూ! తమకు మలాంటి బిదొళ్ళతో పంపిం పడిలే మేమే తీసిపోతాం. మా పల్లపు పొలాలొళ్ళంతా నన్ను తమ కొడకి పంపిలే వచ్చాను.

లచ్చ : నిన్ను రాయబారానికి పంపేరా?

చిన్న : (సుంసుకువచ్చి తీవ్రంగా) ఓయ్ పెత్తెమా
(చిన్నన్న ఉలికిపడి చూసాడు.) ఆనన్నంగతి
తెప్పడానికి చూడున్న యెంకొండ తిన్నాడు.
నేన్నెయిదున్నాను యిను. పరిస్థితులలోకి
నభ్యుక్తివోయివుంది. ఆ తేనెపెడారి కది
నేస్తానో కప్పులేం. ఏ రొంగులావా? మరిచా
డగా యిప్పుడే వొడలెయ్యి. లేకుంటావా
యా సంకెటోగా గట్టి తెగ్గొట్టేస్తాం. రాదా!
అన్నా.

(పెద్దయ్య: చిన్నయ్య కుకితైపు నిష్క్రమిస్తాడు.)

లచ్చ : (కోపంతో ఆచూకంతో) నుఖం నెరబడింది.
కాదంతో) హద్దుదాటిన యెదవనిపాతి లేయం
లేస్తాను.

గద్ద : (మీసం మెలేసి) ఒకేయ్! యీ గద్దగా
డంటే బరియిద తానుపాం. యీ అదుదాటిన
యెదవని బుర్రనెక్క లేనేస్తాను.

లచ్చ : (తోందరగా) పదండ! పదండి. మనపాతి
కొత్తుందర్నీ పిలండి.

(వంట నే గద్దయ్య బిగ్గరగా — చకచకా
నక్క తిప్పకోకుండా — నేరుపెట్టి పిలుస్తూ
వుంటాడు. ఒక్కొక్కప్పుడే పక్కంలాంచి
బిగ్గరగా సమాధానాలు యిస్తావుంటాడు.)

గద్ద : ఓరి! అచ్చయ్యా!

నేపక్కంలా : వున్నాను బాబయ్యా!

గద్ద : ఓ...ఓ...పుల్లయ్యా...!

నేపక్కంలా : యిక్కనున్నా బాబయ్యా!

గద్ద : ఓ...కలిగే!

నేపక్కంలా : ఒ...హూ...

గద్ద : ఓ...ఓ...మల్లయ్యా!

నేపక్కంలా : హూ...హూయ్...యిక్కడా...

(నేపక్కంలా బిగ్గరగా మువ్వలప్పరి, యెల్లు
పరుగెడుతున్న చిన్నడు — మనుషుల అడుగుల
నవ్వడి ఉప్పుతింకా విరిపిస్తావుంటాయి.)

లచ్చ : (బిగ్గరగా) నడండ! నడండి! యియ్యేరి
యీళ్లు గట్టుదాటేనో ఒక్కొక్కణ్ణి వొట్టి
హూం సేనేదాం.

వెంక : అదుదాటగు బాబయ్యా! యెదో పాలోసాని
కన్నాడు.

గద్ద : (నవ్వుతూ నేరిగా) అంశేగ! యెంకన్నా!
నువ్వున్న నే నైలు. గట్టుదాటానికి కలెబా
వుంకొండంటా!

రాజ : (వ్యంగ్యంగా) ఒకేయ్ గద్దగా! నీకలెబా
మాకొక్క కలెబాగా!!

(సుంసుకు లచ్చన్న, గద్దయ్య అహంసేస్తూ
నివ్వడైపు నిష్క్రమిస్తారు. వాళ్ళవెనుక
చిన్నన్న రాజయ్య నవ్విపోతాడు. — కుకితైపు
నుంచి రానున్నా చంద్రమ్మ చెయ్యి చెయ్యి
పూకొని వస్తాడు చంద్రమ్మ చేతిలో నేకడు
పల్లెములు వుంది.)

రాము : (సుంసుకుమామూ) కొంపల్లెలకిపోయిన్న
అలా అనుకుంటూపోయాన్నా కంటా పుట్టి?

చంద్ర : ఆ గద్దగా అంశే! పొదిస్తా! అల్లిపూకొనుకు
మనకి! — నేనుకలి పొదుస్తాను. నువ్వుకో
మాదాం.

రాము : యేదీ నెప్ప!

చంద్ర : 'సిటాను కొమ్మని మిఠాయి పొట్లం' —
యేంటో నెప్ప!

రాము : వాంపండు.

చంద్ర : (హేళెంగా నవ్వుతూ) చా హ్లా హ్లా! నీకు
రాదు. నేన్నెబ్బాను యిను — చిప్పిగుడు!

రాము : మరి నేను పొడుస్తాను. నువ్విప్పుకో!

చంద్ర : (ఉత్సాహంతో రిలకోగిస్తూ) నెప్ప.

రాము : 'నుగ్గుకు మానిరింగ, నాకలి ఉలికిని
నుడుకు."

చంద్ర : కొబ్బరికొయినీళ్లు (చప్పళ్ళకొట్టి బిగ్గరగా
నవ్వుతూ) నెప్పేసుకున్నాను. గెలుపువాడె.
నువ్వే ఓడిపోయేవు. వుంకో పందిం యెద్దాం.

రాము : యీ మాటు నే నే ఓడించేసాన్నిను.

చంద్ర : అయితే నన్ను ముట్టకో.

(చంద్రమృదుండు, రాముడు వెనుక ఎగు
గెడతారు. యిద్దరూ అమాయక మైన ఆకిరి
లేళ్ళలా అడుతూ వుంటారు. ముందు చంద్రమ్మ
సరిహదు దాటేసి అనతివైపు వెళిపోకుండు.
రాముడు పరివశిత్వంలో చాడు నిషయం
మరిచిపోయి గట్టుదాటేసి ఒక్క దూకురూకి
చంద్రమ్మ చెయ్యిపట్టు కుంటాడు.)

రాము : (ఉత్సాహంతో) దొరికి పోయే! నువ్వే ఓడిపోయే!

చంద్ర : రెండుమాటలు నువ్వొడిచావే ఒకమాట నే నోడిపోయాను.

(యిద్దరూ ఒక్కసారి నవ్వుతారు—ఎవరు చివర గుద్రమ్య కనిపిస్తాడు. యిద్దరూ అతని చూడరు. గుద్రమ్య తల ఒకసారి పంకించి—చెతిగ్ర సాపుచేసి—నెమ్మదిగా గడ్డిమేటు వెంకిజెల్లి దాక్కుంటాడు.)

రాము : చంద్ర!

చంద్ర : యేరామావాఁ అలా నూ సన్నావ్ ?

రాము : ఆబ్బెట్టే యేలేదే! శత్రు పొద్దుపోడిసే సరికి వస్తానని మాటియ్యి.

చంద్ర : నే నెండుకు రావాలి ?

రాము : (కుడివైపు చూపిస్తూ) అనుగో! ఆ తాటితోపు యెనకాల జాంతోట వుంది నూకావా ?

చంద్ర : చూశాను.

రాము : ఆ తోటని చూసిన్నతాత కొలుకి పుచ్చుకున్నాడు. శత్రువున్నె అక్కడి కల్లాం.

చంద్ర : (ఉత్సాహంతో) ఓ! అయితే వస్తాను.

నెమ్మది నెమ్మదిగా వెలుగు తగ్గుతుంది ముందు మెరుపు కనిపిస్తుంది. తరవాత ఉరుము వని పిస్తుంది.)

రాము : (ఆకాశంకేసి చూస్తూ) నూడేచంద్ర! ఆకాశ మంతా మసిపూసేసిపట్టు యెంత నల్లగావుంది.

చంద్ర : యిలాంటప్పుడు నానొస్తే—బలే సరదాగా వుంటాది.

రాము : అనుగో! ఆప్పుడే గాలిదుమారం మొదలయ్యింది. ముట్టులు నూదిపించులలా నెదిరిపోతున్నాయ్. వాన కురిసేయోగం లేదు. (విహదంగా కుడివైపు చూస్తూ) ఆ నేలన్నీ నీరులేక యెలా గండిపోతన్నాయో నూడు! (ఆకస్మికంగా జ్ఞప్తికి వచ్చినట్లు) అరే, మీ అద్ద వాటేసేసే! చంద్ర! నేనింక పోతానీ! (అతని తగా కుడివైపు వెళుతావుంటాడు.)

చంద్ర : (అతని చెయ్యి పట్టకొని ఆపుచేసి) అద్దలు మీ అయ్యకి మా అయ్యకిని. నీకూ నాకూ అద్ద లేంటి! యిక్కడే వుండు. నేన్నీతోతాయిలం తెచ్చి పెడతాను. (ఎడమవైపు వెళ్లిపోతుంది)

రాము : (ఆమె నెయ్యి పట్టకొని) అదేంటో నెప్ప. చంద్ర : నే నెప్పను.

రాము : నువ్వు నెప్పకపోతే నేను పోనివ్వను.

చంద్ర : అయితే నువ్వు నెప్పతో నూద్దాం.

రాము : పకోడీ.

చంద్ర : కాదు.

రాము : తాటికాయ.

చంద్ర : ఉఁహూఁ!

రాము : కర్రపెండ్లంగుంప.

చంద్ర : అది కాదు.

రాము : మరింకేంటి నెప్పా!

చంద్ర : (అతని చెయ్యి విడిపించుకొని కిలకిలనవ్వుతూ) నువ్వు నెప్పతోలేకపోయేవు. యీత మొవ్వు. సిటికలో వస్తాను.

(చంద్రమ్మ ఎడమవైపు పరుగెత్తుకుపోతుంది. రాముడు ఆమె పోతున్నవైపు పరవశిత్వంతో చూస్తూ వుంటాడు. గడ్డిమేటు వెనకనుంచి గుద్రమ్య నెమ్మదిగా ముందుకు వస్తాడు)

చంద్ర : (ఒక్కమాట మాత్రం) ఇంకెక్కడికి పోతావ్ రా యెదవా! (కర్ర రెండు చెలుతో పైకెత్తి రాముడి బుర్రమీద కొట్టేస్తాడు)

రాము : (బిగ్గరగా) ఓ...రి బాబా! సచ్చిపోయావా! (కూలబడిపోతాడు. తల, ముఖం రక్తంతో తడిసిపోతాయి)

చంద్ర : (బిగ్గరగా) ఒరేయ్! అద్ద దాటివ యెదవని కైమా సేసేస్తానా.

(మళ్ళీ కర్ర పైకెత్తాడు—అమాంతంగా కుడి వైపునుంచి నారాయణుడు, ఎడమవైపునుంచి వెంకన్న కర్రలు తీసుకొని వస్తాడు.)

నార : (ముందుకు దూకి) అగరా! అగరా రుద్రగా! యియ్యేకతో ను వ్యాకరువు.

(నారాయణుడు కర్ర యెత్తుతాడు. రాముడు కూడా వెంటనే లేచిపోయి కర్రపైకెత్తుతాడు)

చంద్ర : (కర్ర పైకెత్తి) ఒరేయ్! యెంకన్నా! ఊం! కొటా! కొటా! అలాసించకు.

(“తన్నరాతిన్ను” “పాతెయ్యరా! పాతెయ్యి” అంటూ వీరావేశంతో కేకలు వేస్తూ అటు ఇద్దరు ఇటు ఇద్దరూ కర్రలు యెత్తుతారు. అంతలో

స రి హ ద్ధు లు

ఈలువేస్తూ చంద్రమ్మ మెరుపులా వచ్చి ఇరు పక్షాల మధ్యా నిలబడుతుంది.)

చంద్ర: (వస్తూనే విగ్రహం) ఆగండి! ఆగండి! మీగు మనుసులా? పరువులా?

(అందరూ మంత్రముఠలలా ఆగిపోతారు)

చంద్ర: (రాముడి మెడమట్టా చేతులు వేసి) యెవడా నూనా! నిన్నిలా కొట్టినో డెవడా?

గుండ: (మీసంమీద చెయ్యేసి) అదు వాటిలే కొడ తానా పాతేస్తానా?

చంద్ర: (కోపంతో గుండమ్మ కేసి తిరిగి) సచ్చివోదా! నీ నేతులాలిపోను! యెంతదెబ్బ కొట్టేవరా! నూ మూడ రాను మొగ్రో అంటే నేనే తీసు కొచ్చను అమ్మా! అమ్మా! యెంతదెబ్బ! నా మూలాన్ని యెంతదెబ్బ తినేకావరా రాముమా! (పైటచేస చింపి రాముడి ముఖాన్ని వున్న రక్తం తుడుస్తూ వుంటుంది)

గుండ: (కోపంతో కర్ర చంకను పెట్టికొని) ఒరేయ్! యొకన్నా ఇదంతా నువ్వు సేయిస్తన్నావ్. నీ పిల్లని అవ్వోసి వోదలేకావు. యీ యెడన లందిరీ మన అద్దలోకి రానిచ్చావ్. తొందర పడకు! లచ్చన్న రైతుని పిలిసి నీ పాగరణిగిస్తా. (చిరచిరా ఎడమవైపు నిష్క్రమిస్తాడు)

శారా: (కోపాన్ని ఆపుకుంటూ) తప్పు మనదై పోయింది. లేకపోతేనా! ఆ యెడన అంతు మానేద్దను. పదిరా! పది!

(రాముణ్ణి రక్క పటుకొని కుడివైపు తీసుకు పోతూ వుంటాడు. చంద్రమ్మ రాముడికేసి జాలిగా మాస్తూ వుంటుంది. రాముడు 'ఫరవా లేదన్నట్లు చిగనవ్వుతో ఆమెకేసి చూసి నిష్క్రమిస్తాడు.)

వెంక: నూడే తల్లీ! నువ్వన్నీ యిలాంటి గుడుకుపనులే సేస్తుంటావ్! ఇంటికెళ్ళివా! ఇంక ఇక్కడుం డకు. పెద్ద రైతొస్తాడు.

చంద్ర: (నిషేధంగా) ఒరేయ్ అయ్యా!

వెంక: (ఆగతులతో) ఇక ఆల్సినె య్యకే తల్లీ!

(ఖాళీగిన్నెలు తీసుకువచ్చి కూతురికి యిస్తాడు. చంద్రమ్మ కుడివైపు దిగులుగా ఒకసారిమాసి ఎడమవైపు నిష్క్రమిస్తుంది. వెంకన్న తీవ్రంగా

అలా చిన్నా తిగుకుతూ వుంటాడు. క్రిందపడి వున్న నేకేడుపళ్ళిమూట మాస్తాడు. పైకితీసి, ఒకసారిమాసి—గడ్డి మేటుపక్కకు పెడ తాను. ఎడమవైపునుంచి గాడియ్యవస్తాడు.)

రాజ: (వస్తూనే) యేంటా యొకన్నా? గుడిగాడు అంబోతులాగ రంకె లేసుకుంటా యెల్లన్నాడు.

వెంక: (కోపంతో) ఆడు గుడిగాడు కాదు మనికే కనిగాడు

రాజ: 'యిర్ర బద్దలకొలేకాను' అని మీసం తిప్పేకు వస్తు నూసి. 'యెవడినిరా' అన్నాను. నా మాట యినిపించుకుంటే కాదూ!

వెంక: కుగ్రోణ్ణి కొట్టడానికి నేతు తెలాగ ఆడివియ్యా.

రాజ: యేవగ్రోడు?

వెంక: రాముడు.

రాజ: ఆరెర! ఆ బ్రెండుకొట్టాడా?

వెంక: ఆడుమనిషే లే కాదూ? గ్యానంలేని యెడప.

రాజ: లచ్చన్న గారి బూమికోసం మనం మద్దని కొట్టకు పస్తన్నాం.

వెంక: అంతేరా బాబా! పెద్ద మారాజులు సల్లగానే వుంటారు. మద్దనున్న కూలోళ్ళ కొట్టకు సచ్చేది.

రాజ: మీదలేకు యేమయ్యుందో నూకావ్ కాదూ! ఎలకైన నాటినుంచి పెద్దరైతులు రామసామి గారు, పనిసన్న గారూ ఒకళ్ళమీద ఒకళ్ళు పగ పట్టకున్నాడు. ఆళ్ళిద్దరూ సంచలుమాతులు యిచ్చేసి డబ్బు జలేకాగ. కడుపులో చిల్ల కదిలకుండా యిద్దరు మారాజులూ యెవరి మేడలో ఆళ్ళే కూకున్నారు. యొక మద్దీ నున్నాడు కాదూ మనకిరాయి యెడనలా? నలు గురు ఎగుక్కు సచ్చారు. పదిమంనికి కొళ్ళూ సేతులూ వాయిసే ముప్పాతికమంది సావు దెబ్బలుతని ఆసపుతి పాలెపాయేరు. పానగా మిగిల్చొళ్ళని పాలీసులు పట్టుకుపోయేరు. నుద్ది ఎడ్డవాయిసో శ్మశరళ్ళు?

వెంక: ఎడ్డవాయిసో డెప్పడూ కూలోడే!

రాజ: యి య్యే శి పెద్దరైతులనుకున్నావోళ్ళంతా ఎన్నో అన్నాయాలాసేసి భూములు పెంచు కున్నారు. అప్పరియ్యడం, వడ్డీలకు వడ్డీలు

పెండ్లయ్యడం... ఆ కరువుకి ఆడికున్న బూమి పుట్టా అగేసుకోడం.

వెంక : పెళ్ళిళ్ళగొడవలు మనకెందుకు పోనియ్యగా!

రాజు : సిరికి మిగిలిపోయాది మంచి శాస్త్రా! సర్పి పోయాటప్పుడు తనకూడా పిడికెడు బూమి పట్టకళ్ళలేకుండా! బూమిమీదవున్న వాల్మీ జూబా తొమ్మిదిసి పసతాడు. బోరయ్యగుడుకు తిగుతుతాడు. నిన్ను కాక మెన్న సచ్చిపోయిన యెంకటపామి గార్ని నూడు. ఆయనకి యెన్ని లోగళ్ళూ! ఎంత పాలం! యెన్ని తోటలూ! కూడా యేసున్నా మాసుకోళ్ళలిగేదా?— నరసయ్యగార్ని నూడు! కూగాళ్ళనికన్న కొడుకుల్లాగ నూసుకున్నవోగు మా రజు. ఆయన సేతులమీద ఎందరు పాలికాపులకో పెళ్ళిళ్ళు సేయించేడు. ఆయన సచ్చిపోయి వప్పుడు అందరూ బోగున యేకితాడు. ఆ మారాజు సచ్చి యే లోకాసున్నాడో యిప్పుడికే ఆయన్ని గాత్రపకంచేసుకోనిరోజు లేదు.

వెంక : యేంట్రా! యేదాంతంలో పడ్డావ్ ?

రాజు : నేనీ మద్రసి శాస్త్రులు గారింటికిళ్ళి పురాణం యింటవ్లానే. యేం నీకులూ! యేం దర్బారు! అన్నీ తెలుసుండి మునుషులెందుకు అగ్గేనంలో పడితిన్నారా...

(ఎడంవె పుసుంచి బిగ్గరగా కేకలు వేస్తూవుపాటి కర్ర తీసుకొనివస్తాడు గుండయ్య.)

గుండ : (ఎవరువైపుతిరిగి) ఒరేయ్! యెదవల్లారా! కదిలండిగా! ఆల్పిం పెయ్యికండిరా, కర్రలు, కొడవళ్ళు, గుసపాలు, గొడ్డళ్ళు-నేతికి యేది అంకిలే అనే పురుండ్రా!

లచ్చ : (నాలుగు చేతికర్రలు భుజంమీద వేసుకొని బిగ్గరగా కేకలు వేస్తూ వస్తాడు) రండా! రండి! గట్టుపాడుకునా నిలబడండి. గట్టుమీదకొచ్చిన యెవని బతే సెయ్యండి. మీకేం బయ్యంలేదు. యెంకాల నేసున్నాను. పన్నొస్తే పదొందలు కిగ్గు పెడతాను.

గుండ : యియ్యేళ్ళి సిన్ని గాణ్ణి, నారిగాణ్ణి బలేస్తాను. అడ్డొచ్చిన యెవని నరికి పొలానికి పోలేస్తాను.

లచ్చ : (ఒక కర్రతీసి వెంకన్నకుయిస్తూ) ఒరేయ్ యెంకన్నా! యీ కర్ర పుచ్చుకో! యెంకాడకు. మీ బాబులాగ పోషానికి నువ్వు కూడా పేరు తెచ్చుకో.

వెంక : (బిగ్గరేక తన చేతిలోనికర్ర క్రిందపారేసి పెద్ద కర్రతీసుకొని దిగులుగా నిలబడతాడు.)

లచ్చ : (బిగ్గరగా) ఒరేయ్! రాజియ్యా!

రాజు : (ఉలికిపడి) బాబయ్యా!

లచ్చ : బెల్లంకొట్టి నాయివాగ పలక వేంకా! యెవనా! నీ సేతులకర్ర అకతల పారెయ్యి.

రాజు : ఎందుకు బాబయ్యా?

లచ్చ : (కర్రయిస్తూ) యీ కర్రతో సరిగా యెత్తి కొటేవంటే బుర్ర నెక్కలైపోతాది.

రాజు : (భయంతో గుటక వేసి) యెవర్ని కొట్టాలి బాబయ్యా!

లచ్చ : (కోపంతో) కళ్ళుమాసుకుపోయినయ్యేంట్రా? కవబడ్డంలేదూ? అలాగ ముంగుకునాడు. పల్ల ప్పాలలోట్లు యెలామందుకు నూసుకొన్నానో!

(శేషగిరిలో కేకలు, అగుపులు, మనుషు అగు గుల సవ్వడి. ఎద్దుల మువ్వగిరికి ఉచ్చెతింగా వినిపిస్తాయి.)

గుండ : ఒరేయి రాజిగా! నువ్వు కర్రపట్టుకొని నాయెంకాలే నిలబడు!

లచ్చ : అగ్గుదాటినోణ్ణి పట్టుకుని బుర్రకి అడ్డంగా ఒక్కటే పెట్టు.

రాజు : (భయంతో గుడుతిప్పి వెనక్కితిరిగి లచ్చ న్నతో) బాబయ్యా! నాలుక్కొలలుపాటు నుకంగా బతికాలని తమరిదగర నాకరీకున్నాను. అంతేగాని బుర్రలు బస్తలుకొట్టకొడానికి లేను. బాబయ్యా! కొత్తగా పెళ్ళియినోణ్ణి. పది కొలలపాటు బతికవలిసినోణ్ణి. తమరి నాకరికి ఒకదడ్డం. తమకి ఒకదడ్డం. నాకు నెలగిప్పం చండి బాబయ్యా!—యింతకీ యియ్యేళ్ళ లేవని యేళాయికేవం అలాంటిది. యింటిదానో పోట్లాడి యిక్కడికొచ్చిపడ్డాను. యెంకటికి యెవడో నాలాంటాడే యింటిలో గోలగా వుందని సంతలో కళ్ళేడంట!!

స రి హ ధ్దు లు

(ఎడమచైత్ర వెళ్ళిపోతూవుంటాడు.)

లచ్చ : (అవ్వయ్యంకో) హాగిగాడికొడకా! యెంత దగానేశావురా!!

నెంక : (బిరగా) ఒకేయ్ గాజుమా! అను!

గాజ : (ఉలికిపడి అగి వెనక్కి తిరిగి విసుపు చికుకూ చూస్తూ) యెందుకురా యెంకన్నా?

నెంక : (జాబు భజంమీద నెయ్యి వేసి) వాకంటే నువ్వేయిం. వున్నమాటపైకి నేశావు. సాహసం నేనీ యెలిపోన్నావ్ (లచ్చన్న కో) బాబయ్యా! నాకుకూడా నెలనిచ్చించండి పోతాను. నేను నాకీకోసం బుర్రలు బస్తలు కొట్టలేను (నేతిలో కక్కిరింప పారేసి) నెంక బాబయ్యా! నెవ్!

గాజ : వసాం! బాబయ్యా! వసాం!

(నెంకన్న రాజుభయ ఎడమచైత్ర నిచ్చు మిసాగు)

లచ్చ : (కోపంతో పట్టుబిగించి) యెంతిరగా! యెంత దగా! యీశిని వొడులావా!

గుడ్డ : (నక్కంగా) నేనుకాగా తిమరికి భయమెందుకూ? మన పాలికాపులు యింకా పాలికామంది వున్నాగు. ఆళ్ళూ నేనూ : తిసి రక్తాలు యేగులు కట్టిస్తాం. చూస్తూ వుండండి. మన తిడాఖా!

లచ్చ : (ఎడమచైత్ర చూస్తూ ఖండాగంగా) యెంకన్నా గాడు రాజుభయగాడు కలిసి మన పాలెల్లతో యేటో మాట్లాడతన్నాడు.

గుడ్డ : (ఎడమచైత్రచూసి భయంతో) యీ యిద్దగు గాడిది కొడుకులూ కలిసి కొంప ముంచేశాగు. మన పాలికాపులందరూ ఆళ్ళ యెంకాల పోతన్నాగు.

లచ్చ : నువ్వు సప్పు నెళ్ళి ఆళ్ళని మర్చించుకురా.

గుడ్డ : తమగుకూడా రండి.

లచ్చ : (బిరగా ఒక్కొక్కటి పేరుపెట్టి పిలుస్తాడు జవాబు గాడు) ఓ...రి...ఆబ్బయ్యా...ఓ...యెల్లయ్యా...

గుడ్డ : (బిరగా) ఓ...రి...కొండిగే...ఓ...రి...సత్తయ్యా...

(లచ్చన్న గుడ్డయ్య ఎడమచైత్ర వెళ్ళిపోతూ వుంటాడు. —యింతిలో పెద్ద కోలాహలం విని పించి వెనక్కి తిరిగి చూస్తాడు. ముందు చిన్నయ్య. నారాయణుడు, తిలకి కట్టతో రాముడు, పెద్దయ్య యింకా చాలామంది

రైతులు మహా సముద్రంలా సరిహద్దు వాడేసి వస్తూ వుంటాగు. అందరి చేతుల్లోనూ కర్రలు, గుర్రపాలు, పోలూ వుంటాయి.)

రాము : (బిరగా) ఒకేయ్! గుడ్డిగా! గాజేరా!

గుడ్డ : (బోసుకో వులిలాగ కోపంతో) లోంపర పడకండా!

చిన్న : (హేళంగా) శుభగుచ్చి!

లచ్చ : (అనగానంతో, కోపంతో) ఒకేయ్! ఒకేయ్! మిన్నల్ని వొగులూ ననుకున్నాంబా? (మీసం మెడనీ) మిన్నల్ని చూసా కోగలు నట్టూ కీర్తి. ముచ్చెపు నెగవుల కీర్తి తగిలించాపోనే నా చేతులచ్చిన్నే కాగు. రారా! గుడ్డిగా!

(లచ్చన్న గుడ్డయ్య ఎడమచైత్ర వెళ్ళిపోతూ వుంటాగు రైతులు ద్వారగా కంలుబింబా సరిహద్దు వాడుతూ వుంటాగు. “మాకు నీస్సు కావాలి!” “మాపాలాలు పండా!” “నూ కనుపును తిండి కావాలి!” “మా నోటికి ఆహార పూకొం!” “పండా! పంకి!” అంటూ కంలుబింబా రైతులు ముందుకు సాగుతూ వుండగా తెన.)

బొత్తి

సమస్త చర్యవ్యాధులు

మేహ పాడి, స్పర్శహీనములేని మచ్చలు, నెక, సనాయి మొదలగు సుఖవ్యాధులు ఇంద్రియ స్థూలనము, స్వప్నవోషము, స్త్రీల ఋతువోషములు, మూర్ఛ, మూలంపంఖ, అశరము. మొండి దగులు మొలలగు వ్యాధులకు అమోఘమైన చికిత్స. 1920 లో స్థాపింపబడి 98 సం॥లు ఏక దాటిగా నేన చేయుచున్న ఏకైకకంపెనీ రెడ్డి ఆండ్ కో యని తెలుసుకొండి. ఇతర నకిలీ కంపెనీలు, చూచి మోసపోకండి మా బోష గమల నే నేనించి కాళ్ళితి ఆరోగ్యమును బడ యండి మీ ప్రాణముతో జాడకుడకండి. నేజే మా క్యాటలాగుకోరకు ప్రాసీ తెప్పించుకొండి. క్యాటలాగు, సలహా ఉచితం.

రెడ్డి ఆండ్ కో (రిజిస్టర్డ్)

గోపాలపురం

తూర్పుగోదావరిజిల్లా, ఆంధ్రప్రదేశ్.

స్వర్గీయ శ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

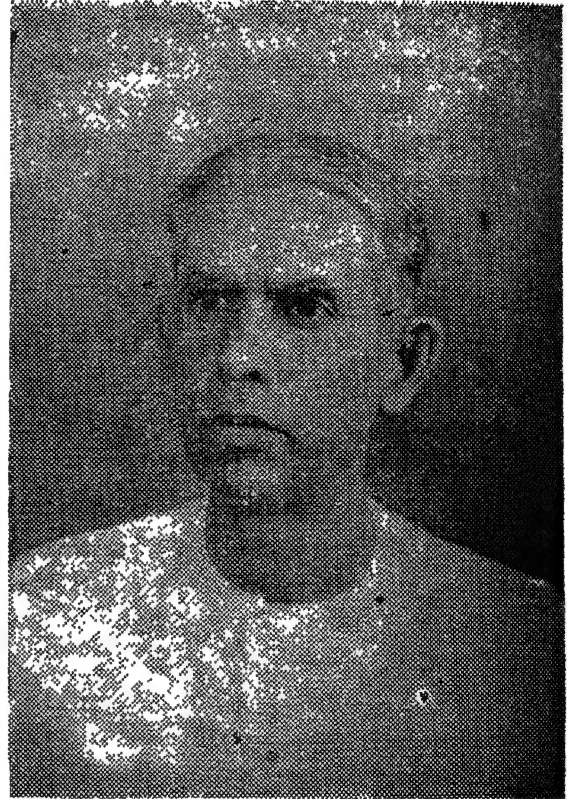
శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారి స్వర్గీయ వార్త సాహిత్యరాగకు లనేగాక పలుస్తాంధ్ర ప్రజా సేకాన్ని ఒక్కమాటగా విమలంబో ముంచివేసింది.

కామేశ్వరరావుగారు సుమారు రోక సంవత్సరం నిండి వ్యాధిగ్రస్తులై ఉన్నారన్న విషయమే చాలా మందికి తెలియదు! టిబెటల్ వారు కొంచెం కోలుకుంటు వ్నారనీ, తిరిగీ ఆరోగ్యవంతులై ఇతోధికంగా సాహిత్యరాగన యోగ్యులననీ కొందరు మిత్రు లాశించారు. అయితే విధి బలీయం! హాస్యబ్రహ్మ అస్తమయంతో అధునాతివాంధ్ర సారస్వత కాశిలో దీదీప్యమానమైన ఒక మహాతర కాలసముద్ర గర్భంలో కలిసి అమృతమైపోయింది!

జీవిత సరణి

భమిడిపాటివాగు జన్మించినది పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా భీమవరం తాలూకా ఆకివీధు గ్రామంలో. తండ్రి నరసాచార్యులుగా గొప్ప వేదవేత్త. వైదిక కర్మ నిష్ఠాపరులు. నరసాచార్యులుగారిది చాలా సామాన్య సంవారం. మొదట కామేశ్వరరావుగారికి కూడా వేద విశ్వ యెహోవాలని ప్రయత్నం జరిగిందిగాని ఎలా గయితే నేం చిట్టచివరి కామన భీమవరం మిషన్ హైస్కూలులో ఆంధ్ర విద్యాభ్యాసానికి ఉపక్రమించారు. ఆ పిమ్మట కొంతకాలం వారి విద్యాభ్యాసం ఎలూగు మిషన్ హైస్కూలులోను, అటు పిమ్మట పితామహారాజావారి కళాశాలలో విద్యార్థి వేతివాది సహాయాలతో ను కొనసాగింది. బి. యే. లో వారి విద్యాభ్యాసానికి చిలకమర్తి కవి తిరుగయో పాఖ్యాన నాటక ప్రదర్శనం ద్వారా సహాయం చేయించారట! ఆ తరువాతి కామేశ్వరరావుగారు కొంతకాలంపాటు నరసాపురం హైల్ హైస్కూలు లోను, కాకినాడ హైస్కూలులోను, ఆక్కాం పెంటు జనరలు ఆఫీసులోను ఉద్యోగం చేశారు. 1922 ప్రాంతంలో ఎల్. టి. పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులయి నప్పటినించీ, ఉద్యోగ విరమణ పర్యంతము వారు రాజ

ను హేంద్రవరం వీరేశలింగా సైకోస్కతి పాఠశాలలో సె గజిత పాఠ్యాయులుగా ఉన్నారు. ఉద్యోగ విరమణకు పూర్వం ఇంచుమించుగా రెండేళ్ళపాటు ఆ హైస్కూలుకే ఎలాగో అలాగ ప్రధానాధ్యాపకులు కాగలిగారు! సంగ్రహంగా ఇది వారి జీవిత చరిత్ర. కామేశ్వరరావుగారి జీవితం అంతా ఈవిధంగా చాలా వరకు వీరేశలింగా సైక పాఠశాలలో గజితాధ్యాపకత్వా నికే అంకితమైపోయింది. అయినా వారి లోలోపల విజృంభించే సాహితీసృజనాభివేకాని కీ ఉద్యోగవిధి నిర్వహణం ఒక అంశరాయం కాలేదు.

అవిరళ సారస్వతకృషి

1957 ఏప్రిల్ 27 న తేదినాటికి కామేశ్వర రావుగారికి వృష్టిపూర్తి జరిగింది. ఇంతవరకు వారు సుమారు 30 గ్రంథాలు ప్రచురించారు. వీటిలో

స్వత్రీయ శ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

‘కబురము’ ‘బాగుబాగు’ మొదలైనవి స్వతంత్ర గాథకాలు. ‘వెల్లటయిరింపు’ మొదలయిన కొన్ని నాటకాలు రిఖ్యా. (ఇంచీ నాటకకర్త మోలెసుర్ కనహళి, మోలెర్ లింక్ — మొదలయినవారి రచనలకు స్వతంత్ర నాటకాలు. మరీకొన్ని బాంధవ్యానికి గావకొనుట, మృత్యుకీటికి, ముదాగి తునానికి స్వతంత్రమయిన ఆనాటకాలు. ఇవిగాక వారు ఈనాటి కథలు, జూల్ నాయికలు కూడా కొన్ని తెలుగులోనికి ఆనువదించారు. వారి రచనలలో స్వతంత్ర హాస్యక ప్రభువాదా ఆనంభ్యాకంగా ఉన్నాయి.

మొదటిసారిగా భమిడిపాటివారి రచనలు పుస్తకరూపములో లభింపవచ్చునుగాని ప్రతి ఒక్కరూ వానిని చాలా కాలంనుంచి నిర్వహించిన కవిత్వము, ప్రాంతముగా రచితమైన ప్రతికలతోను ప్రత్యక్షమైనాయి. అటువలెను ‘భావితో’ ప్రచురించిన అనూభవ హాస్య వ్యాసాలతో క్రమంగా ఆంధ్రం ఆంధ్రం వారి జేగుప్రకృతులు వ్యాపించాయి. అనాటినుంచి మొన్న మొన్న వరకు, తమ హాస్యరచనలవ్యాసా ఆయన ఆంధ్రప్రదేశ్ కం బ్యావహారిక జన్మదం కలిగినా సేమ వాగు.

యా ప క ప్రా ధా న్యం

కామేశ్వరరావుగారి వాక్కులు జీవితానికి ముఖ్యంగా వలుగిచ్చినవి వారి యాపకాలు, వ్యాసాలును. భమిడిపాటివారు నాటకరచన కుప ప్రయోగ సమయానికి మనదేశంలో జాతాస్థానిక (Amateur) నాటక రచనగాని, ఇటువంటి నాటక ప్రయోగగాని నలులుగాని, తన జీవితాని చెప్పవచ్చును. ఆ రోజుల్లో కామేశ్వరరావుగారి నాటకాలు, క్రమ క్రమంగా కొంతకాలానికి తదితర ప్రముఖ రచయితల నాటకాలు, ఈ విషమైన రంగస్థలాభివృద్ధికి గొప్ప వాహదం కలిగించాయి.

నాటకదర్శకత్వం

పూర్వం రోజుల్లో రాజమహేంద్రవర ప్రభుత్వ కళాశాలవార్షికోత్సవం ఆంధ్ర రాజమహేంద్రవర నగరానికి కంటిటికి ఒక పెద్ద మహోత్సవం. ఆ నాడు కామేశ్వరరావుగారు కళాశాల పూర్వవిద్యార్థి సమావేశంలో తమ నూతన నాటకం ఒకటి ప్రదర్శించేవారు. దానితోబాటు ఏదో ఒక హాస్యరచనకూడా ఆ సమా

వేశంలో నడవడం వాళ్ళొక పరిపాటి. ప్రత్యేకంగా ఇది మాని, వివిధ ఆనంభ్యాకానికి పాటు లక్షకు లక్కువే వస్తూఉండేవారు. కామేశ్వరరావుగారు తాము రచించిన యాపకాలతో ప్రతి తమకు ఉన్నా రిఖ్యానకూడా వివరాంతోనూ నటు లానికి జాగ్రత్తగా వివరించి చెప్పేవారు. ప్రస్తుతం వారు గున్నంతసేపు, నయ్యకర్తతో గూడంగా ప్రతి స్వల్పవిషయమూ ఎంతో జాగ్రత్తగా, శ్రేణిగా హాస్య వేషిస్తూ ఉండేవారు. అందుకుంటే తెలుగు లెబడి ఒక విద్యుత్తుతో నాటకవిద్యకల్పం గొప్ప హిందూ యువ వ్యక్తియగా ప్రస్తుతీ నూవగానిది! నామాన్య నటులకూడా ఆయన విద్యకల్పంలో ఆ పరిణాలో నువ్వంటులుగా నూరిపోసు నా కంటే. ఆయన ఆతిథియం కావడం!

భమిడిపాటివారు స్వయంగా నలులు. ద్వీకంధ్ర లలో గాయే ‘నందమూరి’ శక్తినివాపాత్రి ఎంతో సామర్థ్యంతో నిర్వహించేవాని వివరకీ ఇలాగే ఇంకా కొన్ని ఇంగ్లీషు నాటకాలలోకూడా ఆయన అభినయించారు. ఆయనే తాను వాడు వాడు స్వయంగా నటించడం విరమించుకొన్నాడు.

వ్యక్తి విశిష్టత

కాని ఈ నటనాశక్తి అనాలోచితంగా, సమాజంగా ఆయన జీవితంతోనే వెలసేదును బోయింట్లు కనిపిస్తుంది: కామేశ్వరరావుగారు తప్పకు వ్యక్తిగంగా ఉంటూ అనుక్షణము ఏదో నిష్ప్రకృత్యంతో జీవిత యాత్రి సాగిస్తూన్నట్లు కనపడేవారు. తాగా సన్నిహితులకుగాని ఆయన హాస్య ప్రసంగ మాధుర్యము, భాగ్యము, సరసాత్ములు, నూత్నము, చిరుత్కృతులు చవిచూచే అద్భుతం పడేదికాదు.

ఇక విరళిలింగం చౌమూలులో గణితపాఠం నాలుకొన్నప్పుడుకూడా కామేశ్వరరావుగారి తరగతులలో ఏమి చిలుకన్న శబ్దంకూడా వినిపించేది కాదు! విద్యార్థులయెడల, వారి క్రమశిక్షణయెడల ఆయన కొంత కరుగగానే ఉండేవారు. ఆ సమయంలో విద్యార్థులకడి కొంత కష్టంగా ఉన్నా అటుపిమ్మట చూచజీవము వారాయన శిక్షణకొంతో శృతిజ్ఞులు ఉండే వారు. నిత్య వ్యక్తిగమయిన ఆ వ్యక్తి వ్యాధియంత ఆలూగ సర్వదా హాస్యామృతం ఆవిర్భవించడం కొంత

మంది కంతో వింతగా ఉండేది! జీవితంలో హలాహలం అంతా ఒక పుక్కిలబట్టిన కగుడాని వ్యాసం లోనే ఉత్తమహాస్యం పాలవెన్నెలలా జాలువాగు తుంది.

భమిడిపాటి వాగుకూడా లోకంలో హలాహలం అంతా సత్యము ఒక పుక్కిలబట్టినట్టే కనబడేవాడు! కనకనే నారి హృదయంలో పంజన పుష్పమి వెన్నెల నుండి హాస్యం ఆర్పించింది!

భమిడిపాటివారిది చాలా నిరుపయోగమైన జీవిత పంథా. 30 ఏళ్ళ ఉపాధ్యాయ గృహిణీను వారొక్కనాడు, హైస్కూలులో అలస్యంగా ప్రవేశించడం చూచినవాగులేను! సామాన్యంగా కళా రాగములలో కనిపించే, గాలి ఎటవీసే అటు తూలి పోయే ఆచార బాధరా జీవిత భోగిణి అంటే ఆయనకు బొత్తిగా దూరించెడికాదు. ఈ కాలంలో గడియారాలు కూడా తిన్నగా నడువడంలేదు. కనక ఆయన జీవితం అంతా ఒక గడియారంలా నడిచిపోయిందని అంటే అది సరి అయిన ఉపమానం కావాలిదేమో!

భమిడిపాటివారికి పాచీన సంస్కృతాంధ్రాంగ్ల సారస్వతాల యెడల చాలా ఆత్మీయమైన అభిమానం. అనువాదములలో గురుజాడ అప్పారావు గారంటే ఆయనకు కేవలం పురుషోత్తమ! వారి ఇషాగోష్టి ప్రసంగా లలో కన్యాశుల్కంలోని 'ఎంకి' మొదలైన పదాలెన్నెన్నో శిరసంపరగా గొప్పవాతూఉండేవి.

పూర్వకాలంలో ప్రసిద్ధిచెలుస్తున్నారని, ఆవాటి రంగస్థలనుభూసులను సూచించే ఆయన ఎన్నెన్నో వింతి వింతి గాథలు చెబుతూంటే మిత్రులంతా కల కల నవ్వుతూ వివరం ఒక పరిపాటి.

ఒకసారి ఒక నటశిఖామణి 'పాక శాసనా!' అనే పదంలో 'పాక' పదానికి పసుపులపాకే అని అనుకుని, ఆ 'పాక' స్వరూపం అంతా రెండు చెతులతో ను అతి జాగ్రత్తగా ఆభిషేచించి చూపించాడట! ఇలాంటివే చిత్రచిత్రమయిన గాథ లెన్నెన్నో ఆయన ఆప్త గోష్టిలో గొప్పవాతూండేవి.

'కొండుభట్టియం' మొదలయిన గురుజాడ వారి అపూర్వ రచనలు కొన్ని ఇటీవలే వెలువడ్డాయి. కాని కామేశ్వరరావు గారు వాటి వాటి ప్రతులు కొన్ని చాలాకాలంబిచ్చి తమ దగ్గర భద్రపరుచు కొన్నారు. సన్నిహిత మిత్రులకు మాత్రమే అవి దిద్ది

వినిపించేవాడు. గురుజాడవారియెడల వారికి ఉండు కున్న ఆత్మీయత అట్టిది!

ఒక మారు ఇషాగోష్టిలో గురుజాడవారి 'బిల్లు ణీయం' ప్రస్తావన వచ్చింది. అంతటి గొప్ప ఎన్ను గడతో ప్రాగంభం అయిన ఆ వాటకం అలాగ అసం పూర్ణంగా నిలిచిపోవడం ఆంధ్రవాఙ్మయానికి తీరని లోటని ఆ సమయంలో మేము అనుకున్నాము. మిత్రు లాగు కామేశ్వరరావుగారిని ఆ వాటకం పూర్తి చెయ్యవలసిందిని కోగాడు. దానికి వారే అడ్డుని మిగి లిన మిత్రులు అందరు అన్నారు. ఆ మాట విని ఆయన అలవోకగా నవ్వి చెయ్యి తి నమన్నరించాడు. "ఎంత చూట! గురుజాడవారి రచనలో అస్పదాదులం చెయ్యి పెట్టాలమా!" అన్నాడు. ఆ సమయంలో ఆయన వివితమూర్తి తలకించిన మే మందరం అలాగే విస్తు పోయాము!

పద్య పఠనం

కామేశ్వరరావు గారి కౌశ్యకు తమ చిహ్నమైన పద్య పఠనభోగిణితో ఆంధ్రదేశంలో ఒక పెద్ద కాలిదుమరం లేవదీశాడు. నవదేశంలో రాగభోగిణితో పద్యాలు దిద్దే వారిలో నూటికి తొంభైమంది సంగీతంలో బొత్తిగా ప్రవేశించేవివారనీ, ఇంకవల్ల ఇటు కవిత్యానికేగాక, అటు సంగీతానికేకూడా తీరని అపచారిం జగురుతున్న దనీ, కనక, ఇంగీషు, బెంగాలీ మొదలయిన భాషల్లో లాగే మన కవిత్యంకూడా సంగీత ప్రసక్తి, రాగ ప్రసక్తి లేకుండా అద్భుతంగా కవిత్యంలాగే పఠించాలనీ ఆయనవాదం. అదిగాక కవిత్యసంగీతాలు, వేర్వేరు భావ లక్ష్యాల కల విభిన్న శీలనీ ఇవి కలగావులకం చెయ్యవలెనని మనదేశంలో ఉభయశీలమ న్యాయం జరగడంలేదనీ ఆయన వాదించేవాడు. వారిది వాదప్రతి వాదాల్లో ఇచ్చిపుచ్చుకునే స్వభావం. అందుచేత, సంగీతసాహిత్యాల లోతులు చూసినవారికే రెండు కళ్ళు సమన్వయం చేసే అధికారం ఉన్నదని ఎవరైనా అంటే—సిదాంతరీత్యా ఔనని ఆయన అంగీకరించే వాడు! కాని మనదేశంలో ఆచరణలోమాత్రం ఇది చాలా సకృత్తుగా జగురుతున్నదని ఆయనవాదం. ఇది సంగీతసాహిత్యాల లోతులు తెలిసిన వారెవ్వరు కొదవ లేని సిద్ధాంతం. దీనికి తార్కాణంగా వారు భీమ ఖండంలోనించీ, కాళిఖండంలోనించీ ఆంధ్ర మహా భారతంలోనించీ కొన్ని కవిత్యఘట్టాల రాగ

స్వర్ణీయ శ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

చూచునా లేకుండా చదివినపించేవాడు! పోలికలను పోలికగాడా విడవకుండా ఆయన సద్యసదసం ఆగ్రహంగా ఆలకించేవాడు. తీరా ఇక్కడు మల్లిపాడే సమయంలో మాత్రం 'భమిడిపాటివారి వాదము, పద్యాలు చదివే శోరింట్లో ఆగ్రహంతోగా ఉన్నాయిగాని కొంత దూరమేలేవోలే మనసవ్యాలు చప్పుగాఉంటా గాండీ!' అని గొప్పరించేవాడు! వారి ఇలాంటి చప్పునివ్యాజే సంగతించల్ల గొప్పరిత్యంగా చూచా నాది ఆవుతున్నాయని కామేశ్వరం వుగారనేవాడు! ఎవరు ఆయనకెవరు ఎదురురావలెవోయేవాడు! క్రమంగా ఆయన అనుచరులు కొంతరు ఈ వాదం ఒక కొంతంటూ తీసుకుపోయి, సంగీతసాహిత్యాలు సుతి గాము మేళవించగావడం, అలాగ మేళవించినపత్తింగా వివోఒక కళ చాటిపోయితోగాతుందని వితింపంగా వాదించడం ప్రారంభించాడు! ఇంతకే ఇది పేరేకథ!

నవ్యాంధ్ర గద్య నిర్మాత

గిడుగు రామమూర్తి పంతులు వ్యాకరణానికి భాషావ్యసం విజయంతో దేశంలో వ్యాకరణాకాంధ్ర రచయితల సంఖ్యాకంగా తలలెత్తాడు. అయితే జాతియము, శివము అయిన వ్యాకరణాక గద్య నిర్మాతలని పేగన్నికగన్నవారీ రచయితలలో చాలాతిక్కువ. ఇలాంటి ఉత్తమ వ్యాకరణాక గద్య నిర్మాతలను వేళ్లి మీద లెక్క పెట్టవచ్చును. ప్రారంభించించి భమిడి పాటివాడు వ్యాకరణాక భాషావ్యసానికి ఒంటగా చేయూతి ఇచ్చాడు. అంతేకాదు. అనువాదన వ్యాస హరకాంధ్ర నిర్మాతలయిన గురజాడ ఆప్పారావు, చెళ్లపిల్ల వేంకటశాస్త్రి, వేలూరి శివరామశాస్త్రి శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి మొదలయిన అగ్ర శ్రేణి వచనరచయితల కొవలో నే నిలిచాడు!

భమిడిపాటివారి వచనరచనశైలి విద్యుత్ ప్రవాహంలో, పాఠకులను పరవశిత్వంగా మెరుగిస్తుంది! అంతలో నే కలకల నిర్పించి ఆనందపరిచగాలలో మంచి వెస్తుంది. ఆశైలిలో ప్రతివాక్యంలోను భమిడిపాటివారి వ్యక్తిత్వం ప్రస్ఫుటంగా తొండవిస్తుంది. ఆయన గదన చదవడం ప్రారంభించగానే మనలో విమర్శాదృష్టి క్రమక్రమంగా లుప్తమై ఆ శైలిప్రవాహంలో పడ గేలిపోతాము! తీవ్రమయిన విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవాహంలా పాగిపోయే ఈ శైలిలో మార్గవము, ఒక్కొక్కచోట నిండయిన హృందాతనము లోపించినా మధ్యమధ్యన

తిక్కువ్కువని పేలిగే మిగులువంటి హాస్యం ఆ భాషా లేవి నువకంటేకే కవలవనియకుండా కప్పి వేస్తుంది.

హాస్య స్వభావం

భమిడిపాటివారి హాస్యం గారి రచనా ప్రపంచా నీకే కాక, మొదల పేరు మన వాక్యకూని కంతకేకే ఒక నయకునికే అయితే ఈ హాస్యం చాలావరకు పేద ప్రవాసమయినపేరి కొంచెం విమర్శకులంటారు. ఈ విమర్శగా కొంతకును నడంలేవోలేను.

దాల విగుప్తులు, శేషము మొలయుం నాటి ద్వారా ఆయన చాలాచోట్ల హాస్యం సాధించినమాట నిజమే కాని ఈ విమర్శకులు కామేశ్వరరావుగాను స్వీయకూపకాంక్ష సజీవప్రాతినిధ్యగా, సన్నివేశాల ద్వారా సృష్టించిన ఉత్తమ హాస్యం సంతతి లూరిగా విస్తరిస్తాడు.

స్వతంత్ర రూపకాలు

కామేశ్వరరావుగాను స్వతంత్రంగా రచించిన నాటకాలన్నీ ఆంధ్రజానీకంగా హాసుకపోయాయి. ఆ నాటకాలలోని వ్యవహారం నిండుజీవితంతో తోడి కిసలాడే సజీవమాయలు. వీరిందయా నిత్యజీవితంగా మనలనందగిన అనుగమననా పలకరిస్తూ నిర్విసున్న శ్రే కనిపిస్తాడు. గురజాడ మొదలయిన ప్రఖ్యాతాంధ్ర నాటక కరల నిర్మితులూని విడిచివేస్తే, ఇంతకే నిండు జీవితంతో తోడికిసలాడే సజీవప్రాతి సృష్టి ఆధునాత నులలో ఇంకెవ్వరి నాటకాలలోను కనిపించను.

సంస్కృతాంగ్లను సరణలు

కామేశ్వరరావుగాను స్వతంత్రరూపకాలతో బాలు మాలియర్, మిటర్ లింక్ మొదలయిన పాశ్చాత్య నాటకకర్తల నాటకాలు కొన్ని అనుస రించి తెలుగులోకొన్ని రూపకాలరచించారని అను కున్నాము. నిజానికి వీటిని అనువాదానిగాని, కేరలం అనుసరిగానిగాని అపడం సమచిత్రం కానేరదు. భమిడి పాటి వారి నాటకాలన్నిటికీ నిండైన ఆంధ్రత్వం కల్పించాడు. చాలావరకుని నూతన రచనల సజమే వ్యాసం. అయితే నాన్నెకు ఇది స్వతంత్ర రచన లనలేను. ఆక్రమకకక కొన్ని విడేకీయము లయిన సన్నివేశాలలోను, అచారవ్యవహారాలలోను కొంత ఎద్దేబుగా కనిపించినా ఈ నాటకాలన్నీ

శేవలం తెలుగువేళం జాతీయ జీవితానికి సంబంధించిన వేమో అని భ్రమ కలిగిస్తాయి కామేశ్వరరావుగారి అనుసరణలలోని ప్రశ్నోత్తరవల్ల వీటికి విషమయిన దైనిధ్యం ఏర్పడింది.

ఇక 'మృచ్ఛికటికకు' వసంతసేవ అనీ, మద్రాసుకు సానికి 'రాక్షసుగహణ'మనీ కొత్తపేరులు పెట్టి వీరి నాటకాలు సెటిలంగ స్థాని కనుకూలంగా సంతరించాడు. కొన్ని భాసనాటకాలకు కూడా చాలావరకీ పద్మతే అవలంబించాడు. కామేశ్వరరావుగారి యాపక గదనా దృశ్యభంగం మనకీ నాటకాలలో విస్తృతంగా కనిపిస్తుంది. ఇవియ భామాతృకానునాదాలు కళ పోయినా అయిన రచనా దృశ్యభంగ వీటికొక వినియోగం చేకూర్చింది.

పరిపూర్ణ జీవితం

కామేశ్వరరావు గారు ముఖ్యంగా తమ స్వతంత్ర యాపకాలవల్ల, ఇంకా ఇతర యాపకాలవల్ల, అధునా తననుయిన మన జౌత్సహిక నాటకరంగానికి మూల పురుషులై నిలిచాడు. ఆయాల్య హాస్యవాదసాలతోను, కథలతోను, ఛలోక్తులతోను, చమత్కృతులతోను, అభినయనాంధ్రవాణి కెన్నెన్నో నూతనాలం కృతు లర్పించాడు.

అటు వీరశైలిం గాస్తికొన్నత పాతకాలలో గణితా చారిత్రత్వం ద్వహిస్తూ ఆంధ్రదేశంలో అసంఖ్యాకు లయిన తమ అంతేనాసు లందరికీ చిరస్మరణీయు

లయినాడు. వారి విద్వాంశానికి చెందినవారీనా డాంధ్రదేశంలో వేలాది గాఉన్నారంటే అది న్యూనో మాత్రమే.

ఇదా లైము, కరుణార్ద్రము అయిన హాస్యదృష్టి ఉన్నవాడు నూటికీ కొటికీ ఒక్కరు కనిపిస్తాడు. ఈ దృష్టితో వాఙ్మనుస్వస్థిచేసి అజరామరులు కాగలిగి నిత్యనీహపరు లంతకన్నా తక్కువ. ఇటువంటి వారి సాన్నిధ్యంవల్ల, సారస్వత స్వస్థివల్ల నిత్యము భారభూతంగా సాగిపోయే జాతి జీవితం హాయిగా ఒక నిత్యలీలగా సాగిపోతుంది. కామేశ్వరరావుగా ర్హిం వంటి ప్రవలకొవను చెందిన వాఙ్మనుము !

రాజమహేంద్రవర పీఠంలో ఒకరథంలా సాగి పోయే ఇటువంటి మహావ్యక్తి ఈ వాడెప్పుడైనా పోగానే యాతదాంధ్ర సారస్వత ప్రయులకు ఏదో ఒక తీరనిలోలు ఏర్పడినట్లనిపించడం సహజం— అదేమి దురదృష్టమోగాని అసలు మన జాతిలో హాస్య దృష్టి చాలా తక్కువ. అందులోను హాస్య రచయితల సంఖ్య అంతకన్నా స్వల్పం. ఉన్న ఉత్తమ హాస్య రచయితలను వేళ్ళు మడిచి లెక్క పెట్టడం ప్రారంభిస్తే, రెండుమూడు వేళ్ళు మడిచే మరీ నాలుగో వేలు ముడవడమే దుర్బలమైపోతుంది.

రాజమహేంద్రవరంలో కామేశ్వరరావు గారితో చాలాకాలం కలిసి మెలిసి తిరిగినవారి కీనాదా యనలేని లోటు మరింక తీరదనే అనిపిస్తుంది. ఆయన సాహచర్య మాధుర్యమే అట్టిది!

కాని స్వరీయులయిన కామేశ్వరరావుగా రీహాటికి గుగుజాడ, పానుగంటి, వేదం వెంకట రాయశాస్త్రివంటి మహామహులతో కలిసి జీవన మరణాలూద, విహికలీలమీద మన ఆంధ్రజాతిమీద ఛలోక్తులు వినగతూ తమ స్వర్గీయ జీవితాన్ని గురించి తిరిగి హాస్యభోంజి కుపక్రమిస్తారనే అనుకుందాము! ఇంకొక విధంగా, హాస్యబ్రహ్మ మృతినెగూర్చి కించపరుతున్నామంటే ఆయన హాస్యవాఙ్మయం మనం తిన్నగా ఆకళిండుకోలేదన్నమాటే! అంతేకాదు! మన కిసలు హాస్య దృశ్యభంగమే అలవడలేదన్నమాట! అందుచేత స్వర్గీయ, హాస్య బ్రహ్మ భమిషిపాటి కామేశ్వరరావు గారికి మానస్సుఖంతో జీవేల్విస్తున్నాడు.

ప్రముఖనాటకాలు, ప్రఖ్యాతసాహితీవదులు ప్రకంపించిన

ఉత్తమ గ్రంథాలు

1. సంజవ్రణయం: పదకథలు, గల్పికలు. రచన; పూర్ణ: వెం 0-50 న. పై.
2. పారిజాతం: వేటి ప్రఖ్యాత కథలు నడకొండు కథలు. వెం దు 1-25 న. పై.
3. తెరమెరుగులు: (బదు ఉత్తమ నాటికలు) కుక్కపిల్ల దొరికింది (రావికొండంరావు); దొంగ (పోతుకూచి సాంబ శివరావు); తెల్లవారింది (హితశ్రీ); తెరమెరుగు వీడలు (కొండముది శ్రీరామచంద్రమూర్తి); ప్రింకు ప్రత్యేకం (అంగర సూర్యారావు). వెం దు 1-50 న. పై.

కోభా ప్రచురణలు, విజయనగరం సెటి.

వైది విషాదగాథ

శ్రీ జనస్వామి కోదండరామశాస్త్రి

జైలుగంట గణగణమని స్వనిన్నా గాథను ముక్తిగా
 ముగియున్న ఆ నిష్పాంతపుల్ని కొద్ది కొద్దిగా
 పేల్చుచుంటి. యీ నరకానికి కారణంగాగల
 నేరాల నరిత్రాగిని విమరుఘటాల్ని వర్ణించి కైదీల
 ప్రేమ పుణ్యార్థం ప్రకాశింపజేసినట్లుగా గత
 కాలంతో వ్యత్యత చిరికిపోయిన హృదయాల్లో మరల
 కలెండు తావు కల్పిస్తున్నాయి, ఆ శియంత ఘంటా
 వాదాలు. సమ్యక్కులకు దించివున్న ఇమట మవ్వల్లో
 గుండా లోపలకు ఆరుదోయపు లేతకాంతులు
 బలవంతంగా తోడుకునివల్లి బద్ధకంగా ఒప్పు
 పగులుకుంటూ మెల్లిమెల్లిగా కట్టి విపుకుంటూన్న
 కైదీల కేహల్ని సులివెచ్చుగా తాకుతున్నాయి. పక్షులపై
 బాణ ప్రయోగంచేసి చివరకు ఆలనలు చేంది కొంచెం
 విశ్రాంతి తీసుకునే కిరాతుని మాస్తాలవలె ఘోర
 జ్ఞాపకాల్ని ఉప్పొంగించే ఆ దాహణ స్వములు
 ఆగిపోయినై. కైలు నౌకలు తాళాలు తీసి ఇమట
 గవ్వల్ని ప్రక్కకు నెకుతున్నాగు. అయిదు
 నిమిషాల తరుపరి కైలు గంట మరొక మారు
 ధ్వనించింది. ఇక లేవంజోయ్ అవి భూమ్యాకాశాలు
 అదరిపోయేలాగు ఆరుస్తూ పేము బెత్తలు పూపుకుంటూ
 ఒక్కొక్క గదికి యిద్దరు ముగ్గురు పోలీసులు
 తయారైనారు. నిశాకవి ప్రెటకొంగుపై కష్టాలన్నీ
 మర్చిపోయిన మనసుతో నిర్విచారంగా విశ్రమించి
 రెండుగంటల సేపైవా కాలేను. యీ పోలీసుల
 గాంధీంపులకు ఖైదీలు దివ్యతవాధనాన్ని కోల్పోయి
 అకాపతితులైన ముసీశ్వరులవలె నిద్రాదీవి కరుణ
 మాస్తాల్లోంచి జాగ్రదవస్తలాకి ఒక్క గంతుతో
 దూకటం జరిగింది. నిద్రమత్తు కండ్ల రెప్పల్ని
 నరిపివేస్తూండగా తూలిపోతూ పరమ దీనులై లేచి
 కూర్చున్నాగు. నాలుగోవార్లు చివరి గదినుంచి
 ఇద్దరు ఖైదీలుమాత్రం బద్ధకంగా కూర్చున్నారు. ఒక
 ఖైదీ మరొక ఖైదీతో నాలిక చప్పరిస్తూ యిలా
 అన్నాడు “ఇంకా విచారంజేరికోయ్? యీచీకటి

గదిలోనుంచి బదులుపడే సుదీపం రానేవచ్చింది
 కదా!”

తన విషాద విమరుఘటాల్ని ఒక్కరినొక బాగా
 మూసుకుని ఆ గండవైదొలి యిలా నవ్వచ్చాడు.
 “మూరంగా ఆలోచించి మానే నిజంగా ఇది వాటివి
 తంజా రెండో గుర్తిన పనేనా? నన్ను ఎంతో
 ప్రేమగా పెంచి పెంచిన నన్నెవరి వాడెవ్వరో
 దింపిపోజు మొదటి గుడ్డనం. నా జీవిత శేషాన్ని
 ఎగుర్కొనబోవు దుర్భరావ మానాల్లో ఎలా నిలవగల
 గాలి ఆనేప్రక్క పెన్ పులిబాగా నోగు లెకుమకుని
 మాస్తాన్న యీగోజు రెండో గుడ్డనం...”
 మోహన్ చాలాకాలంగా శ్రీ కృష్ణ జన్మస్థాన
 నివాసానికి ఆలనాలు పట్టాడు. ఇది శ్లోకవినో
 అయిదు నిమిషాపాటా లెక్కు పెట్టకుంటేగాని
 అతనే చెప్పలేడు. “భాయీ, ఇటుమాగు. మానవ
 మానాలు మానవుణ్ణి గడ్డు సుస్థలలోను మాంపి
 యాతనలలోను నింపేటట్లు నిజమే. అందుకే నాటికి
 మనం బుద్ధిచెప్పాలిగాని మనకు అవి బుద్ధిచెప్పే స్థితి
 వరకు పోకూడదని నా అభిప్రాయం...”

రెండుమూడు నిమిషాలనుంచీ గోడచాటున
 నిల్చుని యీప్రపంచాన్ని వింటూన్న కైలు వారెన్
 కోపావేశంతో లోపలకు వచ్చి “ఎంత గొప్ప అభిప్రాయాలురా అబ్బాయ్! నీ ఉద్దేశాలు నీతిబోలుగా
 చెలామణీ అయితే యీ ప్రపంచానికి ఆయుర్ధాయం
 మూడివట్లే. లేరా! కూర్చుని కథలుచెప్తున్నావ్” అని
 అంటూ నాని వీపుపై ఒకతిడవ కాంటర్ ప్రయోగిం
 చాడు మోహన్ కాంటర్ దెబ్బతో బాధ
 కలిగించోటును ఒకచేతో రాయకుంటూ లేచి
 నిలబడి వారెన్ వంక కోపంగా మాస్తా ముందుకు
 పాగి నడుస్తున్నాడు. ఇక వెనక లేచి నిలబడి ముందుకు
 వెళ్లినున్న మల్లేసులై పు మంచి వికటంగా నవ్వుతూ

“యీ గురువోగల్గి ఆచరణలో పెట్టావంటే చల్లీ మల్లీ నీ దర్శనం చూకు తప్పదు. మా మాదిరిగా నే ఏదో ఒక వృత్తి చేసుకుని సుఖంగా యోగ్యతగా జీవించుకోక పరిస్థితులకు అనువరపు ప్రాధాన్యత లిచ్చి మార్గత్యా లతో ఆవేశాలకు లోనై క్రూర కార్యాలకు పాల్పడిన ఫలితంగా యిక్కడకు వచ్చి, యీ హింస లన్నీ అనుభవ స్తూండ్ల నీలాంటి కొద్దో గొప్పో చదువునున్నాళి ను చూచి విచారపడటంకంటే మేము చేయగలిగేమీ కనవలంలేదు. త్వరగా కనులు, ఎనిమిదిన్నరకే నీ విడుదల” అన్నాడు వారెన్.

ఎనిమిదిన్నరకు అయినా నిమిషాలు తక్కువ వుంటాననే నాలుగొందల పదహాగోసంబగు ఖైదీ మల్లేసును జైల్ హోగలచ్చి ఇన్ స్పెక్టర్ గారి గదిలోకి తీసుకునివెళ్లాడు. మల్లేజ్ ఆధికారికి నమస్కరించి ఎదురుగా నిలబడ్డాడు. ఆ అయినానిమిషాల్లోనూ అతని విడుదలకు సంబంధించిన కౌగిటాలు వ్రాసుడం పూర్తయింది. గోడమీద గడియారం అరగంట కొట్టగానే ‘నీవు వెళ్లివచ్చు. ఇక నేనా మంచిగా బ్రతుకు.’ అన్నాడు ఇన్ స్పెక్టర్. అలాగే అన్నటు బుజ్జిపూసి ఆయనకు కాల్యూర్ చెసి బతుకుకు వచ్చాడు మల్లేజ్. జైలు ప్రాకారండాటి గేటు ముంగువున్న రాజబాబుపై నిలబడి ఏదో ఆలోచిస్తున్నాడు. ఒక అరగంటసేపు ఆరకంగా గడిచింది ఎటుసంవత్సరాలకాలం కఠిన నిర్బంధభాగను అనుభవించిపెమ్మట స్వేచ్ఛ లభించిందికదా అనే ఆనందం అతనిముఖంలో ఎక్కడా ప్రస్ఫుటమవటం లేదు. ఎక్కడికీ వెళ్ళాలో నిర్ణయించుకోకుండానే తల వంచుకుని ముంగుకు నడుస్తున్నాడు అంతింతకు నివాళుతాపం ఎక్కువవుతోంది శరీరం స్వేదప్రవాహంతో నిండిపోయింది. ధోవతీ చొక్కా తడిముద్దలలాగా తియారయివాయి. కడుపులో మిక్కుటంగా ఆకలిభావ కలుతోంది. దిప్పికొంటున్న ఎండింప చేసోంది బలహీనపడ ఆ పీడితహం తూలిపోతూండాగా మరియిక ముంగుకు నడవలేక సరూపంలోకన్పిస్తూన్న ఒక గ్రంథాలశుభివనం ఎగ్గరికు వెళ్ళాడు. ముందు వారివున్న ఆ చనారాలో ఎవరూలేరు. బాధగా కణ్ణుల నొక్కుకుంటూ అక్కడ కూర్చున్నాడు. గతించిన జీవితకాలంలోని కొన్ని ముఖ్యఘట్టాలు అతని కండ్లముందు నృత్యం సల్పుతున్నాయి.

వెంకటేశు, మల్లేసు—వీరిగవురూ అన్నదిమ్మల. చిన్నవాడైన మల్లేసు కైకపదశెలో వుండగానే తల్లిదండ్రు లిరువురూ గతించారు. వెంకటేశు ఎంతో ప్రేమతో తన తమ్ముణి పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేశాడు ఉన్నత విద్యావంతుడైనా చేయాలని ప్రయత్నించాడు. కాని ఆ అవృష్టం మల్లేసుకు లేక పోయింది. ఎన్నితడవలు పట్టుదలగా ప్రయత్నించి నప్పటికీ, మెట్రక్యులేషన్ అతనిపాలిట ఎన్నటికీ చాలలేని ఒక అగాంజలధిగా తయారైంది. మల్లేజ్ నిస్ప్రవాచెంది ఇక ఆజోలిక పోవన్నాడు. వెంకటేశు ఎంత ప్రోత్సాహపరిచినప్పటికీ ప్రయోజనం లేకపోయింది. ‘నేను యిటూ పనికిరాక అటూ పనికిరాక రెండిందాలా పొడైపోవటం జగుగుతుంది. నాకు చగువుమీద మనసు పోవటంలేదు నేను వ్యవసాయం లోనే ప్రవేశించి నీకు అండగా వుంటాను. నీకవుడు కొంత శ్రమతగుతుంది. వ్యవసాయకంగా మన యిద్దరి యొక్క కృషి కలిస్తే ఫలసానుంకూడా పెగుగుతుంది’ అని అంటూ వాదించాడు మల్లేసు. చివరకు వెంకటేశు ఒప్పుకోక తప్పిందికాదు. మల్లేసు పాలంటి వేళ్ళుకోటం ప్రారంభించాడు. ఉన్నత విద్యావంతుడైనా నూటాబూటూ వేసుకుని తన తమ్ముడు ఎంతో దర్జాగా ఒక పెద్ద ఆఫీసరైవుండటం కళ్ళారా చూడాలని ఎన్నివిధాలుగానో ఆశెలు నింపుకన్న వెంకటేశ్, గడ్డపనుకాలంలో ఒళ్ళంతా నీరై పోతూండగా ఆగూసపడుతూ పలుగుతో తర్వి గడ్డ విరవటం. వానాకాలంలో భోగమని వస్తూండాగా గంటలకొలది నడుమవొంచి మొక్కవాటలం మొదలైన శరీరశ్రమ ఎక్కువగా అనసరి వైన యింపంటిపనలో పాల్గొంటూన్న మల్లేసును చూచి కంట తడిపెట్టకునే వాడు. కొద్దికాలం గడిచినాక వ్యవసాయపుపన్నకు సంబంధించిన కష్టమైనభాగాన్ని తానే నిర్వహించుకుంటూ ఏవేవో చిన్నచిన్న పన్నమూత్రం అతనికి ప్రత్యేకించాడు. ఒక సంవత్సరకాలం ఆ విధంగా గడిచింది. ఇంతలో ఆ గ్రామంలో దస్తావేజాలు వ్రాసి పెడుతూ పాలాలు కొలిగిపెడుతూ మగియతర ప్రయివేయదారీ పను లన్నికూడా నిర్వహిస్తూండే ఒకాయన మరణించటం జరిగింది. మల్లే ఆ పనులకు తమ గ్రామంలోనివారి నే ఒకరిని నియమించాలని

వై దీ వి పా ద గా త

చిట్టయించుకున్నాడు కొంతమంది భూస్వాములు. వారిన్నూ ముక్తనుకొన్నాడు. తన తమ్ముడు యీ చెల్లు క్రింద బీదరీపుత్రిలో ప్రవేశించడానికి వెంకటేశు ముందు ఒప్పుకోలేదు ఒకప్రక్కన ఆ భూస్వాములు ఒకడీ మరొకప్రక్కన తనతమ్ముడు ఆ వృత్తిపై ఎక్కువమోజు కనబర్పడం—ఇంకాతన వెంకటేశు అంగీకారనూదకంగా తలపూసటం జరిగింది. అందుకు తగిల్చి గా సాంఘికవిక్రయానికి సంబంధించిన లైసెన్సు కూడా సంపాదించాడు. మలేస్ రెండున వర్సిరాలలో మంచి ప్రావీణ్యతగల టౌట్ కొలిగాడు. మరొక సంవత్సరానికి అనిభార్య కాపుగానికొచ్చింది.

మలేస్ భార్య వెంకటేశు కొంచెం స్వతంత్రతేచ్చ కలిగియున్నది. నగుగుజెగురు లేకుండా తన మనసుకి నచ్చిన సవల్లా చేస్తూండటం, జంకూ గొంకూ లేకుండా తన నోటికివచ్చిన మాటవల్లా వాగుతూండటం— ఇటువంటి అలవాట్లను గమనించి వెంకటేశు రెండు మూడు తిడవలు కొంచెం గట్టిగా మందలించాడు వెంకటేశు. ఆ మందలింపును గొప్ప పరాధికంగా భావించి ఎన్నటికీవా తన భావ గాదిపై పగ తీర్చుకోవాలని సంకల్పించింది వెంకటేశు. అందుకై తన సమరంకోటను సీరిక్సీస్తూ తన పన్ను గవలకై అన్వేషణ జరుగు ప్రారంభించింది. తోడు కోడలతో తగాదాకు దిగాలని ఎంత ప్రయత్నించినా ఫలంపలేదు. కయ్యానికి కాలుగువేల వెంకటేశు తరచూ చూసి ఆవిడ ముసిముసి నవ్వుల్లో “నీకు ఇంకా చిన్న తనం వదిలేదు వెంకటేశు!” అని అంటూండేది. యీ భగీరథప్రయత్నంలో తనభర్తనే ఒక సాధనంగా వుపయోగించ గలగటం తప్పితే మరొకసాధనం ఆమెకు తోచలేదు. ఆ మార్గంలోకూడా రెండుమూడు తిడవలు విఫలురాలైంది. అయినప్పటికీ ఆమె నిగత్యానూ పడినీరు కాంలేదు. గుండెలో చెడిపోతున్న ఉత్సాహంతో కూడదీసుకుని అధికమొ పట్టుదలతో ఒక దారుణాస్త్ర ప్రయోగానికి పూనుకుంది. ఒక రోజున గోపలి గదిలో ఏవో వాసుకుంటూ కూర్చున్న తన భర్తనదవు వెళ్ళి మహానేర్పుగా ధోంజి ప్రారంభించింది.

“ఇటు దస్తావేజులు వ్రాసి పెట్టడం—అటు స్థాంపు లమృతం—ఇంకేం సంపాదన వేలలోనే ఉంటుంది. కొని ఇంట్లో ఆడదానికి ఆడాడబ్బులు పెట్టి మల్లెపూలైనా లేవాలని వుండదుకదా?...!”

“నవ్వన్నగాని వేలలో అక్కరలే. నవ్వన్నా వుంటేచాలు! అంతాకడం మనకెండుకులే అనుకున్న వాడు ఏ పదిరూపాయలూ ముట్టచెప్తాంటాడు. ఆ వున్న శం లేనినా గెండు మూడు అంటున్నప్పు చాకిరి చేయించుకుని చేతులు జాడించుకుంటూ పోతాడు. కొంతమంది వాళ్ళకు పండిత భావ్యానో కొద్దికొద్దిగా పంపిస్తాంటాడు. గ్రామంలోని నలుగురు పెద్దలూ తెలివీలగా ఉననీ సమర్థుడవనీ మెచ్చుకోవటం శిష్ట అంతిమమించి ఒరిగేదేమో నాకు కన్పించటం లేదు”

“గమకమేనా తోకలేకుండా ఎప్పుడూ యీ పన్నలోనే తిగుతుంటారాయ్! తనని సంపాదన లేనివ యీ శ్రమంతా మనకెండుకండీ?”

“ఏవో కొంతసంపాదన వుంటుందనుకో, గైత్యా రీగమల్లో యిటువంటి వృత్తులకు సంబంధించిన వాళ్ళు పెబ్బువ్వారా రాబట్టుకోటం కదమే?”

“పెబ్బుకొకబాడేయిత్రం ఇతిత్రా చిత్రం ఏమి వస్తున్నాయంటాడు?”

“ఏ పంటకోజులో ఆ పంటభావ్యం ఎవరికి తోచినంతగాను మన ఇంటికి పంపిస్తానే వున్నా కదా?”

కనుబొమ్మల్ని విలాసంగా కదుల్చుతూ ఎదుటి వాడి గుండెలో తన మాటలు నాటుకో గల ఆకర్షణతో ఇలా అన్నది వెంకటేశు. “అట్లాగండీ! నా మొదలు సంపాదించినవాటిని నాకు చూపించక వాలే చూపించకపోయే! యీ విధంగా మఱిదివల్ల రాబడి వున్నకే చెల్లి అని నాతో ఆవిడగాని ఒక్క ముక్కలయినా అన్నదికాదే! అంతవరకెందుకండీ! ముష్టి మల్లెపూల విషయంలో మాడకూడదండీ! మఱిది, తోడుకోడలు మనుష్యులన్న భావన ఆవిడకు యింత వరకూ లేదనుకోండి. కనీసం ముల్లెయిదుపిల్ల యింట్లో వున్నదికదా అనే కొద్ది సద్భావమైనా చూపకూడదండీ? మొగుడు బజార్లించి తెచ్చిన మల్లెపూల పొట్లం ముందు పెట్టుకోని దండలు గుచ్చి తన సిగకు మాత్రం అలంకరించుకుని కూర్చుంటుందా?”

“అంత దురుసుతనంగా ప్రవర్తిస్తోందా మా వదిలె?”

“నెమ్మదిగా అంటారేమిట? ఆవిడ మాట అలా వుండండి. ఆయన తిరిగిరాని అసలు మీరు అర్థం

చేసుకున్నావా? యీ రోజుల్లో తల చాకిరీ వల్ల మనకేమీ సంపాదన లేదని మీరే అంటున్నారా? అసలు భూమిని నమ్మి మోస పోవటమంటూ వుంటుందా? వ్యవసాయం జోలికి విసుక్కుర్చి రానివ్వకుండా పొలం పనులు మీకు అబ్బకుండా చేసి వూళ్ళో నలుగుర్నీ ఆశ్రయించి వారిచేత మీకు నచ్చకెప్పించి మీకీ చెట్టు కింద పీచరీ వృత్తి అంటుంటే మీ అన్నగారి పన్నుగడ రివ్వం తయినా మీకు గ్రహించారా చెప్పండి."

"ఇంకా? పన్నుగడ విసుంటుందా? ఒకరు ఆ వృత్తి, మరొకరు ఇంకొక వృత్తి చేసుకుంటే ఆదాయం ఎక్కువ వుంటుందనే అభిప్రాయమే ఉండాలనుకుంటాను."

"అలాగా? మన తెలివి తేటలు ఇంత తక్కువ ఎత్తులో విహరిస్తుంటే మనల్ని తిరుగుతూ పడుకుండా కూడా బోల్తా కొట్టించ గలుగుతున్నారు అసలు కీలక మున్నెమూస వ్యామో! పెన్ కీలక మే వున్నది. నా నాన్న ఎన్నో సుఖం చూస్తో ఉంటున్నాడు. ఇక చెప్పా వినండి. వ్యవసాయం మన కులదేవత. నాగలి, బండీ గున్నలు మనకు అన్నం పెట్టే దాతలు. అటువంటప్పుడు వాటిక మిమ్మల్ని మీ అన్నగారు సభిప్రాయమే తోనే దూరము చేస్తూన్నారని నమ్ముతున్నారా? యీ నాలుగే రాల నల్ల నెల పినా తానొక్కడే ఆధిపత్యం అట్టి పెటాకోవాలనే తప్పు మనకేమీ కాదు. ఇప్పటికైనా గ్రహించండి" మల్లేస్ మరి 66 మాట్లాడలేదు ఆతినిమానాన్ని ఆమె ఆర్థిక గీకారంగా భావించి అనాటినుండి ప్రతి రోజూ మల్లేసుకు తీసుకువచ్చేలా దగ్గర కూర్చుని తన తోడి కోడలు బావగార్తెలైన అనేక చాడీలు చెప్తాండేది.

కొంతకాలం గడిచిన తరుపరి వాటి ప్రభావం మల్లేసు మనసుపై బాగానే పనిచేసింది. 4వరకొక గోజు గ్రామ పెద్దల్నందర్నీ సమావేశపరచి పంపిణీ జరిగి తీర ల్పించెనని పట్టపట్టాడు. "మన ఇద్దరిలో ఎవరికీ యంతవరకూ పిల్లాజల్లా లేకుండా? మనలో ఎవరికో ఒకరికి సంతానం కలిగేటంతవరకు యీ విషయాన్ని గురించి ఆలోచించటం అవసరమనుకుంటాను. ఇప్పుడే అవసరమని నువ్వు భావించే పక్షంలో నాకేమీ ఆధిపత్యం లేదు. ఏమైతే పట్టిక చాలా ఆలోచించి చెయ్యవలసిన పని. అందుకు గాను పదిగోజులు వ్యవధి వుండుకోవటం మంచిది. ఈలోగా నువ్వు మన

సులో బాగా చర్చించుకున్న తరుపరి నీ అభిప్రాయం తెలియజేయ" అన్నాడు వెంకటేశు వివాదవనంబో. మల్లేసు అంగీకరించి ఇంటికి వెళ్ళాడు. భార్యతో విషయాన్ని వివరించి చెప్పాడు. "మాచారా! ఆరువ దొంగయెత్తు! మిమ్మల్ని ఒకరినానికీ ఆరువ ఇచ్చవటం లేదు. ఏముందండీ! మీరు వేయవటం" అనున్చించి ఒక బంగారుకొంప ఎగిరిపోయినట్లు కదా!" అన్నది వెంకులు. ఇటువంటి మాటలే చెప్తుతూ ఆ పది దినాల వ్యవధిలోను భాగం పంపిణీ కొవాలనే దృఢ నిర్ణయాన్నుండి అతిన్ని మరలనివ్వకుండా, అతిని పిలిచి ఏమాత్రం సడలనివ్వకుండా కృషిచేసింది. వ్యవధి తీరిన మరుసటి దినాన గ్రామ పెద్దల్నందర్నీ మల్లేసు సమావేశ పర్చి 'నేను బాగా ఆలోచించుచున్నాను. ఈ నిర్ణయం చాలా మంచిదనే నేను భావిస్తున్నాను' అనిచెప్పాడు పంపిణీ కార్యక్రమం ఒక గంటలో పూర్తయింది. ఫారీకత్ దస్తావేజు కూడా వ్రాసుకున్నారు. చివర్లో వెంకటేశు తన తమ్ముడివంతుకు ప్రత్యేకంగా రెండు వేల రూపాయల్ని మిగులుమాపి ఆ రొక్కం అతిని చేతిలో వుంచినపుడు అందరూ ఆశ్చర్యపడ్డారు. 'ఇంత డబ్బు నీ నెవుకు సంపాదించాను అన్నయ్యా!' అన్నాడు విస్మయంగా మల్లేసు. అది నీ కష్టాంతం తమ్ముడా! నీ కొరకై యింట్లో యితరులు అన్న చెప్పిన గడ్డిపోచ దగ్గర్నుంచీ ప్రతిదానికి విలువకట్టి నీ పేర యీ మొత్తాన్ని నిలవచేసి వుంచాను" అన్నాడు వెంకటేశు. ఇది ఒక అద్భుత కార్యం గా పరిగణించుకుని నలుగురు పెద్దలూ వెంకటేశు సాక్షాత్తున్న వేనోళ్ళి పొగుడుతూండగా వెంకులుమాత్రం "అసలు యంతకు పదిరెట్లుగా మా సంపాదన ఆరువవద్దకు చేరివుండబట్టే యీ మాత్రం తొంటిచేతిని బతుకు చూపాడు" అని అంటూ వ్యాఖ్యానించింది ఆ తరుపరి వెంకులు కక్షగా ప్రవర్తనాన్ని పట్టిక ఆ అన్నదమ్ములిరువురూ పరస్పరం సహకారంగాను వికమత్యంగాను వుంటూనే వచ్చాడు.

3

సహజంగా వెంకటేశుది దయార్థి హృదయము. ఇతరులను త్వరితంగా ఆకర్షించగల వెంకటేశు లోని కొన్ని ఉత్తమునజాలు అతిని వ్యక్తిత్వాన్ని మెరుగుపెట్టే ప్రావీణ్యంగా వుపయోగపడుతూంటాయి. భూలోక భోగత్రయాల్లెడ ఉన్నతి, ససం, అధికారం

ఈ మాడింటికొరకు మానవుడు నిగంతానకు తన పకతాంటాకు. మోగ్యతలేని ఉన్నతి నందుకో నేమనీ, అదృష్టం వరించునీ నవప్రాప్తి ఉండనీ, సమతాపానానతి అధికారప్రాభవ నికీ బహిష్కరణని వెంకటేశ భావన. ఆ మాడింటిలు కూర్చున్న తన పరి మానవుడు సరిపే స్వల్పకృషిలోనే సఫలమనో ర్థుడు కాగలవని ఆతని ఆశ్చర్యకృష్టం. ఆతని ఆమంచి తిండ్లనే తమ సహస్యల్ని కూర్చి ఆతని సహాను పాంసగోరి ఆతనివద్దకు కొంతనుండి వస్తావుంటాడు. ఘానా మనషీ గుర్తానవని ఖండవగా నిర్ణయించుకోవడంలో తొందల పాలు ప్రదర్శించే కోవకు చెందినవాడు కాదు వెంకటేశ. అందువల్లనే మల్లేస్ తనపై ఎన్నో దూషణగా క్రొవలను విడుదలవున్నాడని ఎంతోమందివల్ల వినిపించుకొన్నాడని వెంకటేశ తన వ్యవహారంలో తన తిమ్మనికల నాత్మల్ని స్థానాన్ని వీసంపాలైనా చెప్ప దానికే ఇవ్వడంలేదు. తనవద్దకు ఏవో న్యవహారాలను కూర్చి సహాంతోరకు వచ్చినవారిని తన తిమ్మకు లోకన్యవ్యవహారానం కలవాడు కదా అని మల్లేస్ దగ్గింకు పంపగా ఆతడు తేలికగా సమసిపోగల ఆ సమస్యలకు జటిలస్వరూపములు తొడిగి, దావాల లోకి దింపి కొలదుట్టా తిప్పి ఎంతో డబ్బులుంజుకుని వారిని ఎన్నోవిధాల స్వంపం చేసింపుడు కూడా వెంకటేశ. తనలో తాను పరితపించాడే కాని మల్లేస్ నేమీ దూషించలేదు.

అయితే నూరమ్మ వ్యవహార విషయంలో మాత్రం వెంకటేశ మానంగా వుండలేకపోయాడు. మల్లేసు మేపప్రక్కనే నూరమ్మ ఇల్లు. ఆవిడకు ఒకమాదిరి భాగ్యవంతురాలుగానే చేర్చొనవచ్చు. ప్రస్తుతి ధరలప్రకారం విలువడితే ఆమె ఆనీ రెండు లక్షలకు విరిపంగాను జరిగి ఆవిడకు సంతానంలేదు. దగ్గి వుండే ఇతర బంధులకూడా ఎవరూలేరు. ఆ పెంకుటి భవంతిలో ఏకాకిగా జీవితాన్ని గడుపుకుంటూ భూములమీద వచ్చిన ఫలసాయాన్ని దానధర్మాలకు వినియోగిస్తూ, ఆ గ్రామంలోని కొన్ని కిథిల ధర్మ సత్సలు తమ జీవనీతిని తోలగించుకోగలిగి సాంధ్య విశేషంగా రూపురేఖల్ని దిదుకుని ప్రజోపకారంగా వుపయోగపడేందుకు కారకురాలవుతూ వచ్చిన బౌద్ధార్యవంతురాలు నూరమ్మ. కొంతకాలానికి మల్లేసు విషదృష్టి ఆమెపై వారింది. ఒకనాటి రాత్రి మేడమీద కూర్చుని భనంపాదనా మారలనుగురించి తీవ్రంగా ఆలోచిస్తూన్నపుడు ఆతని మనసులో కష్ట పడి సంపాదించి ఎవడూ పెద్ద ఆస్తిల్ని కూర్చి లేడు. అక్రమంగానో సక్రమంగానో ఇతరుల ఆస్తిని సంక్రమింప చేసుకోవటమే అందుకు

తగిన ముఖ్యమార్గం అని ఒక భావన దొర్లింది. ఆ మర్నాడు నూరమ్మ జిల్లాల్లోకు దురభాసు వ్రాసేవెటమని మల్లేస్ దగ్గింకు వచ్చింది. “ఈలోకు దొంగవారికి పంకే దురభాసులు మామూలు కాగితాల పైన వ్రాసుకున్నాను. వ్రాంతులు వుపయోగించాలి. వ్రాసే ముంగు పీడగుతో ఆలోచించటం కూడా మంచిది. నేను రేపు గుంటూరు వెళ్ళవలసి వుంది. పీడగుగారితో కూడా సంప్రదించి దురభాసు వ్రాసి చేసి నేనే స్వయంగా కల్లెగుగారికి యిచ్చస్తాను” అని చెప్పి వాలుగు దస్తావేజుల పైన ఆవిడ చేతి వేలి ముదలు వేయించాడు మల్లేస్. ఆవిడ చదువుకున్నది కాకపోయినప్పటికీ కొంత లోకజ్ఞానం లేకపోలేదు. కాని ఏ విషయాన్ని గురించయినా జటిలంగా ఆలోచించటం ఆమె నల్ల కాదు. ఆ కారణం చేతనే మల్లేస్ చేసిన యీ సనిలోని ఆంధ్రాధ్యన్ని ఆమె గ్రహించ లేక పోయింది. ఆ తిర్వతి రెండు మాసాలకు, తనకు విక్రయించుటకు ఒప్పుకున్న విక్రయా నీ ఖరీదులోని మూడున్నరవంతుల పైకము దస్తావేజులు వ్రాయించి యిచ్చిన కోజునే పొంది కూడా రిజిస్ట్రేషన్ కు ఎన్ని తిడవలు పీలిచినూ రావలెనున తేషించిన భవమును బాధ్యంకులో డిపాజిట్ చేసి దస్తావేజు రిజిస్టర్ చేయించుకునే ఏర్పాట్లకు పూనుకోవోతున్నానంటూ ఒక నోటీస్ ఇచ్చాడు మల్లేసు నూరమ్మకు. ఆ నోటీసు చదివించడానికి నూరమ్మ వెంకటేశువద్దకు వచ్చింది ఆ నోటీస్ సంతా పూర్తిగా చదివి చూసుకుని అత్యంతాశ్చర్యంగా అడిగాడు వెంకటేశ. “మావాడికి మత్స్యపదమూడేరాల వాలం అమ్మేవా నూరమ్మ పిన్నీ?” “అణిమిటి వాయనా! నేనేమీ ఎఱుగనే” అన్నది నూరమ్మ. ఆ వెంటనే నోటీసులోని విషయాలను వెంకటేశ బ్రీజుగా చదివి వినిపించాడు. నోటీసులోని ఘోర మైన అసత్యా లన్నిటిని విని నూరమ్మ మూళ్ళింది. గ్రామంలోని పెద్ద లందరూ చెరారు. విషయాన్ని సావధానంగా విని చాలా పోలిపించారు. మల్లేసు జటిల స్వభావం జగ మెరిగినది! వినికి తేలియుని దిమి కాదు. ఇదివరకు నలుగురైదుగుర్ని మోసపుచ్చాడు. ఇప్పుడు అది చాలా భారీ ఎత్తున జరిగింది. యీతిడన మాత్రం మల్లేసుకు తగిన ప్రాయ శ్చిత్తించేసి తీరవల్సిందే నన్నార గ్రామపెద్దలు. యీ సర్వాన్ని యికమీదట పాలుపోసి పెంచటం మంచిది కాదు. కనపడిన వాడినల్లా కౌలువేసి గ్రామ వివాక సంజరిపే ప్రయత్నమున్నది గనుక తేలిలోనే దాని పడగను చితికొట్టడం అవసరమన్నాను. యీ దురంతాన్ని మార్చించి పూరుకోడానికి వీలేమని పలు పట్టాగు: నూరమ్మకు జరిగిన యీ ద్రోహంతయలో ప్రతిఒక్కరికీ జరిగినట్లుగా భావించుకుని యీ ఆకా

రాన్ని తునముటించాలని ప్రతిజ్ఞగా మాట్లాడాడు. వెంకటేశుడు మనసుకూడా చాలా బాధపడింది. మల్లేస్ పాలిట ప్రసవకాలం రావురింబోనున్నది కాబట్టే నూగమ్మవంటి మహాదాతను, నిత్యతీర్థ ప్రవాహం సలుపు బూసుకన్నా పెరి గుణభింబాడు. ఈ సందర్భంలో తగిన కార్యక్రమాన్ని నిర్వహించేందుకు అందరూ వెంకటేశునివైపు కళ్లు పెట్టకుని కూర్చున్నారు. 'వెంకటేశుడా! నువ్వు నీవక యీ విషయంగా కలగజేసి కొనకపోతే నూగమ్మ మునిగిపోయినట్లే' అని చుట్టూవున్న పెత్తనీలచి పనిపిస్తాన్న మాటలు వత్ససుగభోధితుడైన అతని హృదయాన్ని సవాలా చేస్తున్నాయి. 'అలా కానీ ఉపయోగింపని మంచితనం అడవిలో విడిచించిన గులాబీ పువ్వులమాదిరి వ్యర్థ ప్రయోజనం కలగజేసేదా! మల్లేస్ నీకు రక్తస్పర్శ వుండవచ్చు. కానీ అతనిలాంటి అల్పత్వం అత్యంత నిరంకుశత్వం. దాగకొగతినం — వీటిలో మాత్రం నీకు ఏ విధాన చుట్టరింలేదు. దాగ నీకవిబుధ శైతువులు కూడాను. అందుచేత లేచి నిలబడు! అని అంటూ అతని ప్రబోధింప మొనరించింది. ఇంతలో నూగమ్మ గుండెలు బాగుగుంటూ వెంకటేశుడు పాదాలపైపడి విడివబం ప్రారంభించింది. భూమ్యకాశాలు కదిలి పోతున్నట్లనిపించింది. అతనిగాని ప్రతి రక్తాణువునూ శోమవేళిగా కంపించి పోతోంది. అతని ముఖ బింబం ఒక్కొక్కటిగా నూత్ని శైవంతో ప్రకాశించింది. చాక్కలో పటత్వం ప్రబలమవుతుండగా కొంచెం ఒంగి పాదాలమీద నూగమ్మను వెక్కిరిస్తేనే వెంకటేశుడు ఇలా అన్నాడు: "లేనీ నిలబడుపిన్నీ. ఇంకీవు భయపడి వణిసిన పనిలేదు. యీ గుర్తాన్ని తిప్పుకుందామగర్భాని తీసుకోను. ఎన్ని అడంతులు వచ్చినా ఆగిపోలేదు." నూగమ్మ చెతులు జోడించి నూగమ్మరిస్తూ ఇంట్లో వెళ్లింది. ఆ మర్నాడు వెంకటేశుడు ఆనతిమ్ముడికి కబురంపి పిలిపించాడు. తుమ్ములచెగువు గట్టు మీద వేపచెట్టు నీడన కూర్చున్నట్లు కొని చేసిన తిప్పును సరిదిద్దుకోవలసిందని ఎంతో బుజగంపుగా బోధించాడు. మల్లేస్ తన మూర్ఖత్వాన్ని పడిచాడుకాదు. చివరకు తన ప్రయత్నం విఫలమైందనే నిస్పృహతో లేచి నిలబడాడు వెంకటేశుడు. మల్లేసు కూడా చాక్కా దులుపుకుంటూ లేచి నిలబడి అంతంలేని 'వ్రోహంతో' ఇలా అన్నాడు. "నువు ఎన్నటికైనా నా ఆభివృద్ధిని మంట కల్పిస్తావుకున్న ఆమాయాపగుడివని నాభార్య చెప్తూనే వచ్చింది. ఆ మాటను నమ్మకుకాదు. ఇప్పుడు ప్రత్యక్ష నిదర్శనంగా చూపి ఆ పరమ సత్యాన్ని లక్షీస్వరూపిణి అయిన ఈ వేపచెట్టు అనుగ్రహించింది."

దీర్ఘ ప్రయాణంలో అలసిపోసిన దుగ్బలుడై పడమటికొండ చాటున ఒరిగిపోతున్న నూరమ్మభగవానుడి వైపు నిశ్చలంగా దృష్టిబింబి ఇలా అన్నాడు వెంకటేశుడు.

"నా తమ్ముడు గొప్ప విద్యావంతుడు కావాలనీ వ్యవహారదక్షతతో రణింపు పొంది కీర్తి సుఖాలతో పూజింపబడాలనీ నేను చేసిన కృషితంతా బూడిదగా పోసిన పన్నీగురుదిరి వ్యర్థమైపోయి చివరకు ఒక అజ్ఞానకలితయిన స్త్రీయొక్క వెట్టి వుపశేకాలకు దాసోహమే పోగలడని నేను స్వప్నంలోనేనా భావించలేదు. మల్లేస్, ఒక్కమాట చెప్తున్నాను. శ్రద్ధగా ఆలకించు నన్ను ఎన్ని దుర్భాషలాడినా వాటిని ప్రేమ వాక్యంగానే ఎంచుకుంటాను. ఆమాతులకు దాగకొగోహాలు జగరుతున్నపుడు మాత్రం నాలో రక్తం దాని చిగుర్నక్ష గర్భాన్ని శేరవేళ్ళకుని తీగుతుంది సుమా?"

వెంకటేశుడు బోధలు మల్లేస్ మనసును వినిగం గానూ మార్పలేకపోయినయ్యే. అతడు ముంగు నిర్ణయించుకున్న పద్ధతి ప్రకారం నూరమ్మమీద దాదాచేశాడు. నూరమ్మ తనకు కోర్కెవారినుండి వచ్చిన సమను తీసుకునివచ్చి వెంకటేశుడు చేతిలోవుంచి 'ఏమో నాయనా, ఏం చేస్తావో నీదయ.' అన్నది. వెంకటేశుడు సమను చదువుకున్నాడు. నూరమ్మ అకనివంక దివంగా చూసింది అతని మనసు ఘోరంగా గురపిలుతోంది. నెత్తలనుండి రెండు నీటిబొంబులు డాగా ఇలా అన్నాడు. "నేను నీకు వాగ్దానం చేసి వున్నాను కదా పిన్నీ. ఆ తిప్పుడు దస్తావేజును చిరుకాగితం కూదిరి విలువలేకుండా చేయించడానికి నా శాయశక్తులా పట్టాపడతాను. నా గుండెలో ఏనాడో నెలకొని ఎంతో వాత్సల్యాన్ని సహనాన్ని ఆహారంగా పొందుతున్న 'నా తమ్ముడు' అనే పదంలోని 'నా' అనే అక్షరాన్ని తుడిచేసుకోగలిగేగాని యీ పని నాధ్యంకాదు."

ఒక సంవత్సరం గడిచిన తరుపరి ఆ దావా మునిసిఫ్ కోర్టులో పంచారణకు వచ్చింది. తీర్పు విని గ్రామస్థులు నిర్భంతపోయినారు. నూరమ్మ దిగులుతో కుంగిపోయింది. మల్లేసు, యీ సందర్భంలో అతనికి అండగా నిల్చిన నల్లగు గ్రామస్థులూ మార్గధ్యానాలతో విజయోత్సవం సల్పుకుంటూ వెంకటేశును అతని వైపువారిని హేళనగా మాటాడుతున్నారు. కానీ వెంకటేశుడు మాత్రం కించితో మాత్రంగా నైనా విని త్యాగపడలేదు. 'సర్వవేదవి నియమబద్ధంగా నడచుటానికి యిడమీ గ్రామజ్యోతు కాలం కాదుగదా!' అని అంటూ నాలుక చప్పరించి పూరుకుని నూరమ్మచేతిపై కొద్దులో ఆపీల్ చేయించాడు. నాలుగు మాసాలు గడిచిన తరుపరి 'కోర్టు నిర్ణయంకూడా నూరమ్మకు వ్యతిరేకంగానే వచ్చింది. దావా ఖర్చులు, రెండు సంవత్సరాల ఖరచాయపు విలువ, ఇదంతా కలిపి పదివేల రూపాయలవరకు నూరమ్మ మల్లేసుకు చెల్లించవలసి

వచ్చింది. ఆ మొత్తం కోర్టులో చెల్లించిన తరువాత హైకోర్టు పోరాడుతూ వెంకటేశుని యీ సందర్భంలో ఇక ముందుకు పాపాపాటం నూనూకు ఇవ్వలేదు. యీ అపజయంతో నిగత్యానియ్యో యీవిదయాన్ని ముగించుకుని పూగనందాని నుండి. కాని వెంకటేశుని మాటలు కాదనలేక హైకోర్టులో ఆపివేసింది. కాని హైకోర్టు న్యాయమూర్తుల హృదయాలకూడా నూరమ్మకు వెంకటేశుని చిన్న మామే చాసివయ్య. మలేస్ అద్వైత శాస్త్ర అందిచ్చిన సాగుపాత్రను నోటి ముంగుండుకుని వదిలిన మనసును అనుభూతి వుంచుకోలేక ఉపం వచ్చిందా అందితోను, వాగటం ప్రాగంభించాడు. వెంకటేశుని మాత్రం ఇకనూకటి ఉలేనంతో నే నూరమ్మతో “చాచిజోలే, మన శాస్త్రంలో సుప్రీమ్ కోర్టు వున్నదని విశ్వసనం లేకుంటే వుంది” అన్నాడు. “ఇక వదు నాయనా, యీవ్యవహారాన్ని ముగిపావం. యీ అపజయంతో ఇప్పటికే నేను చాలా అరిసిన పోయాను. బోలెడు డబ్బు దండగై పోయింది. యిక మొంపేటగా పూనుకుంటే యీ మిగిలిన ఆస్తి కూడా ఆశెవదుటకొవల్సి వస్తోందేమో?” అన్నది నూరమ్మ.

“అలా వీలేను పిన్నీ! మనకు అంగుబాటులో ఉన్నంతవరకూ న్యాయకొస్తాన్నీ ‘నువు మాయా రూపంలో వ్యవహరిస్తా ముకు యీ ప్రాపం ఎందుకు జగనిచ్చావ్?’ అని నిగతిసి ఆడిగి తీగవలసిందే. మచ్చిమీ గనవ్యయమని వెంకటేశుని నా గెండ్రోల నల్ల నేల. ఇంకా అమ్మి ఢిల్లీ చటూ తిగుతున్నా. ఈ భర్తయజ్ఞపు హోమ కుండంలో నా సోపానాన్నీ నన్నూ కూడా దగ్గం చేసికోవల్సివున్నా.” అన్నాడు వెంకటేశు. “అంతవని మాత్రం వద్దనాయనా. నాకోసం యిప్పటికే ఎంతో శ్రమపడ్డావ్. నీ యిష్టప్రకారంగానే మళ్ళీ ఆటలు చేదాం.” అన్నది నూరమ్మ. వెంకటేశు ఢిల్లీ వెళ్ళి సుప్రీంకోర్టులో ఆప్టిలుచేసే వచ్చాడు. గ్రామంలో తల ఎత్తుకుని తిగడానికి వీలులేకండా మలేస్ ముతా వన అతిథి అనేక విధాలుగా అవమానపడుతున్నాడు. ఆ ఉన్నత న్యాయస్థాన వాణికూడా యీ అసర్థుని హస్తంపలేక పోవచ్చునేమో అను ఒక చిన్న ఆకితో తీగ్గకోరకు అతిమ నిరీక్షిస్తున్నాడు. మూడుమాసాలు గడిచిన తరువాత సుప్రీంకోర్టునుండి వచ్చిన ఒక ట్రైగం అతని ఆశెను ఫలింపచేసింది. సర్క్యూకి ఆగర్భానికిల లేడా వివరించి చెప్పింది. యీ వారి ఒక్క నిమిషకాలంగా పూంతో పాకిపోయింది. నూరమ్మ వేపు కృషిచేసిన వారందరూ విజయూ వేంతో వుప్పాంగిపాటూ వెంకటేశు యింటిముట్టా

మూగేగ. ‘సగ్గొమ్మకు వెంకటేశుకి జై’ అనే కీర్తి వాదాలు మిన్నమిశుతున్నాయి. యీవిదయం మలేస్ ము గెలిచుడానికి ఎంతో నేపు పటలేను. అత్యంత కోపావేశంతో పూగిపాడున్నాడు. ఆ పరిస్థితిదాచి అతని భార్య వెంకటేశు యీ అన్నది “నేను మీకు అవును చెప్పలేదండీ! మొన్న నేతిమీద మొట్టి కొయ్యవేసే ఆరున్నీ ఆడిచిపెట్టి వుండండీ అని! ఎన్ని బోలెడు పోటిచేయ్యండి అని నేటిమీద నోగపెట్టుకుని మొక్కున్నా కూడా మీకు విన్నా? పూరికే కొలు అడంపెటే నాకుకూడా శకుండా దమ్మండీ శక్తులేకుండా పోయిగా పంచాయితీ బోర్డు ప్రెసిడెంటుయి కూర్చున్నాడు. అహోవాలో బోలెడు పరపతి పంపాకించి పూళ్ళో నాల్గేందర్నీ కట్టుకుని మనెత్తివినా సేపం పెట్టాడు.”

“ఎచ్చిదావా? పవని శాస్త్ర పాఠి వుండను. పరగి శే పవని నినుంది. పదివి స్వీకరణ పరపతిని నశింపచేసే విషయస్త్రం.”

“మరి ఆయనకు పూళ్ళో యింతమంది వద్ద తుగా వుండటానికి కారణం ఏమిటంటాను?”

“ఆయనలోని మంచితివంకూడా కొంతకొంత మైపుండవచ్చు. మన కలకారంచేసినవాడలా మంచి నాడుకొదనే అభిప్రాయం సరైనదికాదు. గోవం, శార్కం అసహారాన నడవకుండావుంటే మానవుడి మంచితివానికి అవి అలంకారధూషణాలు. ఆయన ఎంతమంచివాడైనా కానియ్య! నాకు అపకృతి, వాతలను తుంచీ వేసిన యీభూగ శక్తువును ఒదిలిపెట్టను.”

“ఒదిలిపెట్ట మీకు చేయగలిగిందేమిటి?”

“మాడ్తువుగాని”

మలేస్ చరచరాలనున్నా గదిలోకి వెళ్ళాడు. ఆస్తిమితిమైన అతని మనసులో గుబులు రేగుతోంది. ఆ కోశానికి ఎత్తైన యీ విజయ పరంపరలు అంతే తుమంచీ అతన్ని ఒక్క నాటుగా వేలమీద నిసిరినె. ప్రచండ వాయు వేగంతో ఆ నేక వేల భావనలు అతని మనసుగా పగవులు తీస్తున్నయ్య. దేవివీ నాకల్యంగా తిరిచి చూడగల ఒక అతని మనసుకు లోపించింది. కబులు కబులుగా అటూ ఇటూ పోకిస్తూండగా ఎదురుగా గోవమీద మేకుమంచి వేలాడుతున్న ఒక వస్తువు కనిపించింది. అది కత్తి! గవళంగా నిగనిగలాడుతూ మోసిపోతున్నది. ఆ వస్తువు ‘కొంతమందికి నేను భయంకరంగా కనిపించివుంటే, నన్ను ఆత్మ మిత్రులుగా ఎంచి అత్తి సంతృప్తిని పొందగలిగే వాల్లా కూడా లేకపోలేను.’ అని చెప్తున్నట్లుగా తోచింది. మలేస్ దృష్టికి ఆ వస్తువు కేంద్రీకృతమైంది అతని

అలా చస్తన్న దానికి చుట్టూ విహరిస్తున్నాయి. అలా చూసే అల్లిడికి అట్లా కోగొద్దీ అతని మనసుకి గట్టిబలం కలిగింది.

“అనవసరపు అలా చూడటో కాలం వ్యర్థపుష్ప కుండా నన్ను ఉపయోగించడమే నీ కర్తవ్యం! మరి ఎన్నటికీ అతనివలన యిలాంటి గడ్డుసమస్యలు తిరిగి సమస్యను కౌకుండా నన్ను నీవు కాపాడుకోవాలనుకుంటే నన్ను అతడిమీదకు ప్రయోగించు. మీ మీ బాంధవ్యాలతో నాకేమీ పనిలేదు. ఎవడి చేతిలో కూర్చుంటే నాకు చెప్పినట్లు చేయటమే వాటిని. అలా చూడండి. కార్యాచరణ నాది.” అని ఆ కత్తి అన్నట్లు తోచినది అతనికి!

ఇండాకటినుంచీ ఊహా జనిత లోకంలో విహరిస్తుండే సులేషును వాస్తవికత, బంధాలేసి యీ లోకంలోకి లాగింది. ‘కాలయాపన కూడదు, అనుకున్న పని వెంటనే జరిగితీరాలి’, అని నిశ్చయించుకుని గొప్పదగ్గరకు వెళ్ళాడు మలేస్. అవస్థ పుస్తాచాన్ని వుంచినపుడు కూడా అతని మనసు కొంచెం అలా చింపబడింది. కానీ అవమాన వ్యక్తుల వుండేటాటాన్న అతని రక్తం ‘కాలయాపన చేయవద్దు. అలా చూడకు నీతిలేదు. అని మనిషిని ఎటు పడితే అటు లాగుతాంటాయి’ అని హెచ్చరించింది. వెంటనే అవస్థపుతీసి ఒక బాడుగాటి లెదర్ చేట్లో వుంచాడు. ఆ లెదర్ చేట్ ని బొడ్డుదగ్గర బట్టమడిలో దాచుకుని మేడమెట్టు దిగి బయటకు వెళ్లిపోయాడు. అప్పటికి చాలాసేపు కావటం మూలాన వెంకటేస్ ఇంటికదై జనపంపిడి కొంచెం తగ్గింది. విధిగుర్తులూ నిలబడి అపుడే వచ్చిన ఆయనాగురు పెద్దలతో మాట్లాడుతున్నాడు వెంకటేస్. ఏ దిక్కునుంచి వచ్చాడో కూడా ఎవరూ గమనించలేదు. వెట్టి ఆవేశంతో వెంకటేస్ మీద కురికి రెండు కత్తిబాగాల వేసే వరకూ ఆ ఆయనాగురు యిది హత్యాప్రమాదమని అవగాహన చేసికోలేకపోయాడు. వారికి కాళ్ళాడ లేదు. మనసులు పనిచేయలేదు. కండ్లమందు జగురు తూన్న దురంతం గుండెల్ని తీవ్రంగా కంపింప చేస్తోంది. హంతకుడు వెంకటేస్ శరీరాన్ని చిత్రవధ చేస్తున్నాడు. రుధిర ధారలు ప్రవహిస్తున్నాయి. నాలుగు నిమిషాలవరకూ పెద్దమనుష్యులు నిశ్చేష్టులై శిలాప్రతిమలవలె నిలబడివున్నారు. తిరుపతి ముందుకు నాగివెళ్ళి హంతకుణ్ణి రక్కలు పట్టుకుని యింతలకు లాగటానికి ప్రయత్నించారు. వెట్టి ఆవేశంతో కూరబలంతో వూగిపోతూన్న హంతకుడు వారిని ఒకచెత్తొ ప్రక్కకు నెట్టతూ మరొకచెత్తొ తనపని పూర్తిచేసుకున్నాడు. డొక్కలో పడ బొటంతో వెంకటేస్ వెలమీదకు ఒరిగిపోగానే కత్తి దూరంగా విసిరేసి

‘ఇక మీరు శ్రమపడనక్కరలేదు. నన్ను పట్టుకుని మీరేమేనా చెయ్యండి. నాకు ఇష్టమే’ అని వారి ముందు నిలబడాడు హంతకుడు. అపుడు గురుపట్టాని గారు హంతకుడు మలేస్ అని. రెండు నిమిషాలలో మలేస్ లోని వెట్టి ఆవేశం పూర్తిగా తగిపోయింది. రక్తపు మడుగులూ సజీవున్న తన అన్న శరీరాన్ని ఒక తడవ కళ్లు పెద్దవి చేసుకుని చూచాడు. ఎంతో వాత్సల్య పూరితంగా ‘తమ్ముడూ’ అని సంబోధించే ఆనోటినుండి రక్తపు బొట్టు రాలున్నాయి. తమ కుటుంబం కొంచెం గుర్తొకాకాలంలో వున్నపుడు ‘విచారపడుకు తమ్ముడూ! మాకు మంచిగోజులు రాక పోవు?’ అని ఆదర్శగా తెలిసిమిరిన ఆ మాటలు నాలుగైదు ముక్కలుగా విరిగిపడి వున్నాయి. తనయెడల అధిక దయారసం ప్రవహించేసిన ఆ నేతలు కాంతి తీగములై పోతున్నాయి. తనను శిష్టపట్టి నుంచీ ఎంతో లాలించి బుజ్జించి ప్రేమగా పెంకిన తన అన్న తన ముక్కరత్నానికి బలియైపోతున్నా... మలేస్ హృదయంలో దుఃఖ ప్రవాహం పొంగింది. ‘వా అన్నను నేనే చంపుకున్నాను’ అని దిగజగా విలపిస్తూ ఆరక్తపు మడుగులూ దొర్లుతున్నాడు. చుట్టూ కూర్చున్న పెద్ద మనుష్యులవంక వెంకటేస్ ఒక్కతడవ బాగా కండ్లరెప్పలు విప్పిచూచి హీన కంఠస్వరంతో ‘వా తమ్ముడిపై హత్యానేగం మోప కండి, యీ విషయాన్నే మరణ వాత్సల్యంగా చెప్పామనుకుంటే నాకు వ్యవధిలేకుండా పోతోంది.’ అని అంటూ కళ్లు మూశాడు. ఆజ్ఞ ఆఖరియూత అయింది. తర్వాత ఒక ఆరంభకు పోలీసు ఉద్యోగస్థులు వచ్చారు, వారితో మలేస్ తానే హంతకుడని ఒప్పుకుని ఆవిధంగా వాసియచ్చాడు. అందుకు తగినట్లుగా అక్కడవున్న పెద్ద మనుష్యుల నాట్యాలు కూడా తీసుకుని మలేస్ ని బస్టికి తీసుకునివెళ్ళి సబ్ జైల్ లో వుంచారు. కేసు నడుస్తూన్న పుడు కొంతమంది స్నేహితుల ప్రోద్బలంతో మలేస్ తన మనసును మార్చుకున్నాడు. “నేను హంతకుణ్ణి కాదు. యీ హత్యతో నాకు ఏ మాత్రమూ సంబంధములేదు. పోలీసువారి హింసా కాండను భరించలేక ఆవిధంగా స్టేట్ మెంటిచ్చానని న్యాయస్థానంలో వాదించాడు. యీ కేసునుండి రక్షింపబడాలనే పట్టు దిలతో తన కుంకుమన్న మేడ, రెండేకరల భూములు—యీ రెండింటినీ విక్రయించి ఆచైతం ఖర్చుపెట్టి పెద్ద పెద్ద ప్రయత్నాలు చేశాడు. సుప్రసిద్ధుడైన ఒక బొంబాయి న్యాయవాదని పిలిపించి తనతోపాటు వాదించుటకు న్యాయాధిపతుల ముందు హాజరుపర్చుకున్నాడు. చివరకు యీ ప్రయత్నాలన్నీ నిష్ఫలమైపోయాయి. కానీ నెషన్సుకోర్టులో

విధింపబడిన జన్మభృగూను హైకోర్టులో ఎనిమిది సంవత్సరాల కారాగారవాసశిక్షగా తగిందటం జరిగింది. భృగూ అతని మంచినడవడికిగాను ఒక సంవత్సర కాలం తగింపుచేశాడు. మిగిలిన ఏడుసంవత్సరాల శిక్ష కాలము పూర్తికాగానే మల్లేస్ బయటపడ్డాడు.

4

జైలునుంచి విడుదలయిన మర్నాటిగాత్రీ ఏడు గంటల బండికి స్వగమపు రైలుస్టేషన్లో దిగాడు మలేసు సేవన్ గేటుదాటి బయటకు రాగానే అతి సమాసంతోపున్న మాండలికులమేడ అతని దృష్టికి తగిలింది. “రాత్రి బండికి యీ ప్రదేశాల్లోనుంచి రావడానికి ఎంతో భయంగావుండేది. అటువంటిచోట యీ పేడలూ మిడ్డలూ వెలిసిన ఎంత సందడిగావున్నాడో! అని ఆశ్చర్యపడుతూ కొంచెందూరం వెళ్ళాడు. చెవుకుట ఎక్కగానే విగృహత్కంతులతో విలసిల్లుతూ గ్రామం ఎంతో శోభగా కనిపిస్తోంది. విస్తయంగా గబగబా నడవటం ప్రారంభించాడు. పల్లెటూరు కొవబంమూలన అప్పటికప్పుడే ఎనిమిదిగంటలైనా దాటకమునుపే వీధులలో జనసందడి తగింది. నాలుగవీధులూ కలిసిన చోటను సూపిస్తూండగా అక్కడో శిలాప్రతిమవున్నట్లు దూరానికి కనిపిస్తోంది. దాని వెనుక వేపుభాగమును చూచి ‘యే నాయకుని ప్రతిమో ఆయిఉండాలి. ఈమధ్య మాగు మూలవున్న పల్లెటూళ్ళలో నైతికత యామాజు ఒకటి హెచ్చిపోయిందని జైల్లో రామన్ గాడు చెప్పాడు కదా! అని అనుకుంటూన్నంతలోనే చోటలోకి అతను రానేరచ్చాడు. ప్రతిమ ముందుభాగం వేపుకు వెళ్ళి నిలబడ్డాడు. అత్యంత ఆశ్చర్యంతో అతని మనసు ఉక్కిరిబిక్కిరవుతోంది. ఏ దేశనాయకుడిదో కాదు. ఆ శిలాప్రతిమ తన అన్న వెంకటేశ్ ది. ప్రతిమకు కొంచెం అడుగున ఓగించివున్న రాతిఫలకంపై ‘సహాపకారం కొఱుకు ప్రాణదానం సల్పిన అగ్నుతవ్యక్తి—వెంకటేశ్’ అని లిఖింపబడిన గిల్లు అక్షరాలు చిగ్గుతాళంతులలో తళితళిలాడుతున్నాయి. ప్రతిమ ప్రభాగాన నాలుగు ఎలెక్ట్రిక్ బల్బులు బిగించారు. ప్రతిమ స్పష్టంగా మంచి హుందాతనంగా కనిపిస్తోంది. మల్లేస్ ఆ ప్రతిమలోకి ఏకాగ్రతతో దృష్టిపెట్టుతూ నిలబడ్డాడు. తనోకవింగా తలిస్తే దైవం మగోకవింగా చేశాడు. తనకు చేసిన ద్రోహానికిగాను యీలోకంనుంచి తన అన్నను తొలగించి తీరాలని కత్తిలో పొడిచి దంపాడు. ఆపనిచేసి తను తన మానవత్వాన్ని కోల్పోయాడు గాని తన అన్నను మాత్రం యీ ప్రపంచంలోనుండి పంపలేకపోయాడేమో? నైగా తనుచేసిన పనివలన వెంకటేశ్ అజరామరుడై ప్రజలనుండి అవంతమైన భక్తి ప్రపత్తులను పొందు

తున్నాడు. అతనికి గ్రామముగల సహాసలతో గ్రామమంతా సుభాళించిపోతోంది. ముందు తిరాలవారికి మార్గదర్శకుడు కాగలిగాడు. ఏదో కొద్ది ప్రపంచజ్ఞానం కలిగి సామాన్యుడుగా ఎంచబడుతూండే వెంకటేశ్ కి యంతి జ్ఞాన్నత్యాన్ని కల్పించి విఖ్యాతిని ఆర్జించి పెట్టి మహాత్ములతోడూ జేర్చింది తన ప్రతికార వాంఛకదా! ఇక ఆపకరింగా కనిపించినా కొన్ని కొన్ని గుఢకార్యఫలితాలు, వాటిని అనుభవించినాడికి అవాంఛనీయంగా కృషిశూన్యంగా ఎంతో పున్నతని కూగుస్తయ్. తన స్వేచ్ఛం, కల, తనకే చెగవు చేసినయ్. సిగతో ఆనమానంతో ప్రతినిమిషమూ క్రుంగిపోవల్సిన ఘోరస్థితికిదింపిస్తే, తన నొక కూర రాక్షసునిగాను, అతని నొక దేవాలయ సంఘాతునిగాను లోకానికి చూపిస్తున్నాయి. మల్లేస్ అక్కడ్నుంచి కదలి ముందుకు వెళుతున్నాడు. కొని ఆ మొత్తములుపు తిరుగానే మల్లేస్ కాళ్ళు అకస్మికంగా అగిపోయిస్తే, ముందుకు అడుగుపడలేడు. ఆ ఎగుటి సుమ్మంగా చంకన బిడ్డవిడుకుని ఎవరికొఱుకో నీరీక్షిస్తూ నిలబడి పున్న ప్రేమేపు నూటిగా చూస్తున్నాడు. పిగుగుల్లి అనుతూపున్న పాడుగాటి వాల్చడ, ఆ జడ మొదల్లో కొదిగా యిరికింపబడి క్రిందకు జారిపోవడానికి పదంగా పున్న పెద్దమల్లె నెండు, ఛేన్ పావరీ అడకంగా నలుపు వర్షాన్ని చాచుకుని నిగ నిగలా లాడుతున్న ముఖము, పెదవులకు పూసుకున్న ఎరుపు రంగు, చేతులు కదిలింపుడలా గలగలలాడే గోలు కవరింగ్ కంపెనీవారి గాజులు, ఆ వస్త్రధారణతీరు— సహజంగా సౌందర్యవతి కాకపోయినప్పటికీ యీ కృత్రిమపు మెగులల్లో ఆ మెనుమాచెవారికికొంచెందూరం మాదిరిగానే తోస్తుంది. మె తననున్న ఎలెక్ట్రిక్ లెటుయొక్క కొంతుల్లో ఆ మె ముఖం మలేసుకు స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది. ఇక సందేహంలేదు. ఆ వన్నెలాడి తన భార్య అని వేరే ఎవరూ వచ్చి చెప్పనక్కరలేదు. ఆ ఇంటివాకిలి ముందుకువెళ్ళి నిలబడి “ఆ బిడ్డ ఎవరు వెంకటేశ్?” అని అడిగాడు మల్లేస్ కొంచెం ఉత్సాహం తెచ్చుకుని.

“నా పితే! నువు పిలిచిన వేగు ఏదెనిమిదికళ్ళ నాటిది. ఇప్పుడు నావేగు కోమలాంగి. ఆ రకంగా గజెట్ లో ప్రచురిత చెయించాడు కూడాను మా ఆయన.”

“ఏమిటి మీ ఆయన! నీ పితా!... మల్లేస్ మాటలు తడవకుతున్నాయి అతినికంతస్వరం తీరకంపనాన్ని పొందుతోంది.

“అసలేవరయ్యా నువ్వు? వెంకులూ అని పిలుస్తున్నావ్” అని అంటూ సుమ్మందాటి ఒక మెప్పు

(కిందికు దిగివచ్చి మలేస్ ముఖాన్ని తేలిపాటి చూసింది. అతని ముఖాన్ని తుదమాత్రంలో గుర్తించింది గిగ్గిలన నవ్వు తిగిగి “అగి వా పిషివాడా? ఊళ్ళోకి మళ్ళీ దాపురించావ్? ఘా! అవతి-కు ఘా! ఖానీల చచ్చినాడా.” అని తిట్టకుంటూ గోపలకు వెళ్ళి వెడేలన తిలపు రోడ్లల్ని మూసుకుంది. సైతాల్లో ఉబురతున్న జలబింగునిల్ని చిత్రోతుడుచుకుంటూ వెనక్కి తిగిగిచ్చి మలేస్ గోడువే నిలబడ్డాడు. గుఱులవేడితో ఎండుకునిపోయిన అతని అంతస్తుని తీవావేసతో మాలిగింది. తనకు మిగిలిన యీ ఒక్క ఆశకుసుమంకూడా నలిగిపోయింది. ఇక తన కీ ప్రపంచంలో ఎవరూలేరు. ఏదిలేదు, పౌఖ్యం యివ్వగల ధనంలేదు. ప్రేమింపగల భార్యలేదు. ఆదరంపగల అన్నలేదు. కీర్తి ప్రతిఫల నివ్వగల వ్యక్తిత్వం లేదు. అన్నింటినీ అందరినీ కోల్పోయి అవమాన భారంతో తిలవేత్తలేక ఆమానుష జ్ఞాపకాల ఒత్తిడిని సహించలేక తేరిమంతా తూట్లు పడిపోయిన తనకు యింకా యీ జీవితం దేనికి? ఇంతిలో శిశిలవాయువులు అతని శ్రేణులపైనులకు ఒక హోదాన్ని అందింపచేసినయ్య. “బేసు, ఏటుపాంగే గోజులు కదా! ఆ నదిమాలే నాకు ఆత్మికాంతిని ఇంపగల దివ్యోదగం” అని అనుకుంటూ ముంగుకు సాగి నవ్వులం ప్రారంభించాడు. కాని నాలుగు ఇళ్ళు దాటగా నె మనసులోకి ఏదో ఆలోచన వచ్చి అతను అగి నిలబడ్డాడు. ఎగుగుగా అగుగుపై ఆసీనుడై యున్న వేదపండితుడు తన యజ్ఞోపవీతాన్ని పాడుగా సాగ తీసుకుంటూ వేదమంత్రాలు వలె వేసు కుంటున్నాడు. మలేసు ఆయనకు కొంచెం సమీపంగా వెళ్ళి “శాస్తురు గారూ! యీ మొత్తమీది యింతో కొప్పుమున్నా విడి ఎవరండీ?” అని అడిగాడు. వెంకులు పరిస్థితి కొంచెము తెల్పుకుంటామనే ఉద్దేశ్యంతో. “అవిడా— అవిడ మొటిభిర్తతో కొప్పురించెసెపుడు వెంకుక్కు. రెండోభర్తను కలుకున్న తర్వాతి కోమలాంగి. వివాదానిసంగతి మనకెంగుకులే. ఇప్పుడు యీ చూలలే వేవా వినిపించుకున్నదా అంటే దాని బూతుల పన్నాల కౌగలేక నా వేదపన్నాలకు స్వస్తి చెప్పి ఇంటోమారాలి. అటునంటి రకమంతా అంటేనయ్యి. అటావుంటే నేగాని వాళ్ళు సంఘంలో జీవించలేరు” “అవిడ విషయం నాకు కొంచెం అవరిమైంది. మీకు తెల్పిందో కొంచెం చెప్పండి అయ్యుగారూ.” “దాని కిప్పటివరకూ రెండు వివాహాలని మాత్రం నాకు రూఢిగా తెలుసు...పాపం మొటిభిర్త మలేసు అని ...వాడు మంచివాడే మరి...ఏం గుర్తుది ఫిటిందో ఏమో అన్నను కాస్తా కత్తితో పొడిచి చంపేశాడు. శిశిపడి వాడు జైలుకి వెళ్ళిన యాడు మాసాలకే యిది ఒక మోటారు డ్రైవర్ని కట్టకుని కులుకుతోంది...ఇది

దాన్ని గురించి నాకు తెల్సిన సమాచారం. అసలు నువ్వెవరిని వాడువా? ఇప్పుడు నువు దాని వాక్కిలో నుంచి వనూన్నాంటే”

“గురు పట్టేదా శాస్తురుగారూ? నేను మలేసును”

“అలా గురా వాడువా? నువు మలేసువా? శైలు నుంచి విడుదలై ఎప్పుడు వచ్చావ్? దాని వాక్కిలోకి ఎంగుకూ వెళ్లావ్? మల్లేస్, నువ్వు వెళ్ళి నలిసిన ఇలు అడికాగు. అడిగో ఆ యింటికి వెళ్ళు. ఆ మహాశిలి నీకోసరం కాచుకుని కూర్చుంది. నీకు మళ్ళీ వివాహం చెసి తన ఆత్మింశం గూపునాని పోకుండా కాపాడాలని ఆశురతిపడుతోంది.”

మలేస్ మానంగా కడిలి ముంగుకు వెళ్ళు శున్నాడు. నిజంగా తన అన్న, వదిలె—వారిగవునూ పుణ్యజీవులు. ఆమె తనభర్తను దేవసమానంగా భావిస్తూండేది. అతడు తన భార్యను ఎంతో ప్రేమగా మూసుకుంటూండేవాడు. ఆ జంటను తన దాగగ చూసాలు విడదీసినై. ఆమె భరించు వధించి ఆమె సుఖాలను మంటగల్పిన వాణ్ని గురించి ఎంత దయగా ఆలోచింప గలవతోంది? కాస్తా కూస్తా దైర్య త్వన్ని సాధించి వుంటే నేతప్ప, లేకపోలే మాత్రం మానవజీవికి ఇంత కాంతి సహనాలు అసంధనాలు! మలేసు తన అన్న ఇంటి ముంగుకు వచ్చాడు. నెమ్మదిగా అగుగుమీదకు వచ్చి కూర్చున్నాడు. గుమ్మంలో కూర్చుని వున్న వదిన సంతోషంతో ఉప్పొంగిపోతూ లేచి నిలబడి “వచ్చావా మణిదీ? జైల్లి ఇన్ స్పెక్టర్ గారికి వారంరోజుల క్రిందట ఉత్తరం వాళాను. గురు వారంనాడు విశదల జగురుతుందని వారు జవాబు వాళాగు. ఇన్వాలి శుక్రవారంకదా. ఇంతవరకూ రాలేకనూ అని నీకోటకు ఎగురు మూసున్నాను.” అన్నది. “నాకొంకు ఎగురుమాడటంలోగల నీ ఆభిప్రాయం నేను యింతకు ముందే తెలుసుకున్నాను ఒడివా! నీ బ్రతుకుబాటల్లో బడబాగ్ని సృష్టించిన యీ జన్మశ్రేణువు నీ కీ దయ ఎలా కలుగుతోందయ్య. నీ ప్రేమాభిమానాలు పొంగటానికి తిగి అన్ని నేను ఏవాడో కోల్పోయినాను తల్లీ! నీ పరిక్రియారీత్య విక జీతడవ వినుచువినుచునై నమస్కరించాలని వున్నది. కాని ఆ సరమకాంతియూ ద్రిని చిత్రితా సర్వస యీ గువమాస్తాల్ని జోడించి ఆనని చెయలేకుండా వున్నాను...” అని అంటూ అగుగు దిగి వెనక్కి తిరిగి చూడకుండా ముంగుకు చరచరా నడిచివెళ్ళుకున్నాడు మలేస్. అక్కడ వీధి దీపాలు లేవు. గాడంకొగం వికృతంగా గుర్తించింది. బాట కిరుప్రక్కల్నూ వున్న పెద్దపెద్ద వృక్షాలు చీకటి భూతల్లాగా నిలబడి వున్నాయ్. ఊహాపపు వాద్దల్ని సంకుచితపరిచేమా

వై దీ వి షా ద గా థ

వుని అజ్ఞానంలాగా గోడుపాడుకున్నా బాగులు తీర్చి పన్ను అక్కర్లేలు తమ ప్రక్కలనున్న ప్రదేశాల్ని కనువీక్షించునీయటంలేదు. గగనభాగంగా అక్కడక్కడ కెళుకగా కగుల్తాన్ని నల్లమబ్బు కునకలను చూచుచూ నుండా తిప్పించుకుంటూ నిర్భయంగా వున్నచోట్లనూ నూత్రం నీలుగా నడుస్తున్నాడు అద్భుత చంద్రుడు. మానవజాతిలో ఆనాటి కొనాడు విజృంభించుకు పోతూన్న అనూయూధ్యమాల ఉద్బోధనకు ధూడో హృదయపు లోతుల్లోనుంచి బయల్దేరిన ఆక్రందన స్వరం అన్నట్లుగా, నడి స్రవాహం ధియంకరమైన హోగ్గుప్పనిని సృష్టిస్తూ అవంతి వేగంతో ముందుకుకు తోంది. తనకు అడ్డుతిగిలిన దానినెల్లా వింగిదొక్కి తన గర్భంలో దాచుకు నే నడిప్రవాహోదయోక్త ప్రవర్తన చూచుకునే మొదటగా అధికారం, ఆవేశం, నిరంకుశ త్వాలను నేర్చి వుండవచ్చు నేరూ?

మల్లేస్ ఒడ్డుమీదకు వచ్చి కూర్చున్నాడు. సమీపంలోనే వున్న శృశాన స్థలంగా శివ దివసం జరుగుతోంది.

మల్లేస్ తన చాస్తాల్ని కళ్ళ ముందు పెట్టుకుని తీరి కగా చూసుకుంటున్నాడు. ప్రతి చాస్తరేఖలోనుంచి తన అన్న మృత్యురూప పడుచూన్నపుడు వెలురచిన సన్నని మూలుగు ధ్వనులు వినిపిస్తున్నాయి. ప్రతి ప్రేరి చివర కొనలోనూ కత్తి వోటతో నిండి వున్న తన అన్న మృతికేరీరం కనిపిస్తోంది. యీ రాక్షస చాస్తాలవలన లోకంలో యిక నేనా మరెవ్వరికీ ఆశ్రయం జరక్కుండా నడి గర్భంలో దాచుకో గల్గటమే తాను యీ జన్మములో చేయగలిగిన పుణ్యకార్యం!

తన అన్నను చాత్యిచేసే ముంగు అతిని గుండెల్ని వూసిన ఆవేశమే మరల యిప్పుడు కూడా అతినిలో ప్రవేశించింది. ఆనాడు ఆ పంకల్పంనుండి దిగజారిపోకుండా అతిని మనసును ఎలాటి శ్రాశ్మతో కట్టి వేసుగలిగిందో, యీనాడు కూడా యీ భావన

నుండి తిరిగి పోకుండా తగిన ఏర్పాట్ల చేసింది. అతిని ఆకాల పండునుంచి ఒక మంచస్థానం ఒలికింది. ఆ సమయ తననుండి సప్తపదనాపనల్ని దూరంచేసింది. ఇక తను స్వతంత్రుడు! మల్లేస్ మహోత్సాహంగా, క్రొత్తగా అగర్భించుకొన్నప్పుడు బలంతో లేచి నిలబడి అయిన నిమిషాలపాటు నడిచి తను కూర్చు మనసులో ధ్యానం చేసుకున్నాడు. తన గి నెమ్మదిగా ఒడ్డునుంచి దిగి నడిలోకి ప్రవేశించాడు. ఏకాగ్ర చిత్తంతో ముందుకు జరిగివెళుకున్నాడు. నగీరాల సంతోషహృదయంతో అతిని స్వాగతం యిస్తోంది. కొంచెం దూరంలోవున్న కేశవుల చేపలపక్షతూ గట్టమీద నిలబడిన ఒక సిహాయి గబగబా సుగుడైతుని వచ్చి నడిలోకి దూకేడు. యీసుకునివల్లి రెండు ముకలు పూర్తిఅయి యూడో ముకతో ప్రాదాలు వివేకదానికి సిద్ధంగావున్న మల్లేసును భుజాలమీద పెసుకుని ఒడ్డుకు తీసుకొచ్చాడు. నీగు బాగా తాగి వుండటం మూలం మల్లేసుకు కొంచెంగా స్వృతి తిప్పింది. రెండేం బండిమీద వేసుకుని ఆ సరికగా వున్న గ్రామపు పోలీసు కేవలనకు జేర్చాడు. కొంత సేపటికి మల్లేస్ కళ్ళు విప్పిచూచాడు. ఎదుగుగా సబ్ ఇన్ స్పెక్టర్ నలుగురు పోలీసు జవాను నిలబడి వున్నారు.

మల్లేసుపై ఆత్మహత్యా చేరంకూపి పోలీసు వాగు కేసు పెట్టాడు. మొదటి కేజీ వేజునీజ్ కేసు విచారించి మల్లేసుకు సంవత్సరం కఠిన శిక్ష విధించి మళ్ళా జైలుకు పంపించాడు!

ఉపయోగమైన సరిక్రొత్త పుస్తకములు

వ్యవసాయము - ఇంజనీరింగు, వైద్యము, చక్రగా ఆ నేక గ్రంథములు. కటలాగు ఉచితము. ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N. K Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5.

కలగూరగంప

తెనుగుభాష వ్యక్తిత్వ

వికాసాలు

శ్రీ కొత్త భావయ్యచౌదరి

మన శతాబ్దమున నుత్తరభాషలలో జేనియందుగాని

లేని, ఎ, ఓ, ఐ, ఊ, ఋ, ౠ, ఆనునాడు ప్రత్యేకాక్షరములను గలయుండి. 3వ అక్షరములలో నుండిన తెనుగుభాషయే మన ప్రాచీనభాష—ఇది ప్రముఖానాంధ్రముగా మారిపోయినదని చెప్పటకు చాలినన్ని నిదర్శనములుగలవు

తెనుగు భాష మొదట ద్రావిడ భాషావర్ణముల మూలపుట్టి నట్లు చాలమంది విజ్ఞులమతము. కర్, కర్మ, క్రియలు శాక్యములలో వరుసగానుండుట యొక ముఖ్యపాత్యము. వత్తిక్షరములు శవలు లేనందుట మరియొకటి—దీని లిపిమాత్రము బ్రాహ్మీలిపి నుండి సంస్కారముతో క్రొత్తొనబడినది. దీనినే తేల్చు కొనగలగినది లిపియందుగా. ఈ లిపికి పూర్వము తెలుగుభాషకు ప్రత్యేకలిపియున్న దృష్టాంతము లేమియు బయటికి రాలేదు. బ్రాహ్మీజన్యమైన లిపినిబట్టి తెలుగు భాష సంస్కృత జన్యమునట పొసగదు. ఈ క్రింది విషయములు గూడ దీనిని రుజువుచేయును.

ఆంధ్రరాజులు క్రీస్తుపూర్వము 2 శతాబ్దముండి పాలించుచువచ్చిరి. వారు ప్రాకృతిభాషను రాజభాషగా తీసుకొనిరి. ఆ భాషలో 40 అక్షరము లున్నవి. సంస్కృతమున నింకను మరికొన్ని యక్షరములుగలవు ఆంధ్ర రాజులకాలమున తెనుగువారి క్షాంధ్రరాజులతో హెచ్చుసంబంధములు కలిగి, వారు తెలంగాణమంతయు బాలించుటవల్ల, వారి రాజభాషలోని పదములు చాల భాగము తెనుగువారికి పట్టు

వడిను. ఇట్లే 3 వ శతాబ్దముండి పల్లవరాజుల పాలన నుండి సంస్కృతము రాజభాషయగుటవల్ల సంస్కృతాక్షరము లన్నియు మనభాష కలవడినవి. ఋత్యములు 13 వ శతాబ్దానిగూడ మన కలవడినందునండుటవల్ల మన తెనుగుభాష వ్యక్తిత్వమును నిల్పుకొనుచుండినట్లు కనబడుచున్నది. 3.7 శతాబ్దమున నున్న తెలుగు శాసనాలలో దాదాపన్నియు తెనుగుశబ్దములే. కొది సంస్కృత శబ్దములు కనబడుచున్నవి. 7 వ శతాబ్దాని విప్లవకాలమున అట్లేయున్నది. దీనిలో ద్రావిడభాషా సంప్రదాయములు (శ మొదలైనవి) కొన్ని గోచరించుచున్నవి. అప్పటినుండి ప్రాకృత, సంస్కృత పదములకు తద్భవ, తత్సమ పదము లుత్పత్తియై తెనుగుభాషలో జేరి, యాంధ్రభాష యని పేరొందినవి. ఐనను తెనుగుభాష తన వ్యక్తిత్వమును నిలుపుకొనుచునే వచ్చెను. అద్దంకి, బెజవాడలలోని పూర్వ శాసనాలలో తెలుగు పదములు విస్తారముగా గల పద్యములు, దేశభందస్సులు, ద్విపదలు, తిగువోజలు సీసములు, గీతములు మొదలగువానితో వ్రాయబడినవి గలవు. వన్నయ, తిక్కనలే కాక, తర్వాతి కవులనే కులు తమ గ్రంథములం దచ్చటచ్చట తెనుగు పద్యములను రచించి, తెనుగుభాష స్వరూపమును నిలిపి యున్నారు. ఆయినను వారాంధ్రభాషనే తీర్చిదిద్దినారు. 12, 13 శతాబ్దములలో నుండిన పాలకునికి సోమనాథుడు తన బసవపురాణములోను, పండిత రాధ్య చరిత్రలోను జూను తెనుగు వాడుచున్నానని చెప్పి, తెనుగుభాషలోని పదములను చాలభాగము గుప్పించి వాడి, భాషకు మహోపకారము జేసి యున్నాడు. ఆయన వాక్కునుండి భాష యెంతో వృద్ధియైయ్యెననవచ్చును. ఏలసో తెలుగుకవులు చాల ముండి 13 వ శతాబ్దానివరకు ఋత్యమును క్రొత్తనక వృత్తి యను పదము వ్రితియని వ్రాయుచుండిరి. అట్టివారికి సంస్కృత భాషాపరిచయము లేకపోయి యుండును.

తెనుగుభాష యనగా దక్షిణదిక్కు భాషయని యర్థము. మొదటి శాతవాహనులు దక్షిణాధిపతులని వ్రాసుకొనిరి. దక్షిణదిక్కు ప్రజలజేగున నిలువబడుట నైనను. అందుచే తెనుగువారనబడి రచనలెను. కాని తెలుగు, తెనుగు పదప్రయోగములు 10 వ శతాబ్దికి పూర్వ శాసనములందు గన్పడుచులేదు. అట్లని అప్పుడు తెనుగునాగు లేనికాని తెలుగుభాష లేదనికాని యనరాదు. దీనికి కైన నుడివిని విప్పగ్లి శాసనము, మాలెపాటి శాసనము మొదలైనవి (7 వ శతాబ్ది) ప్రమాదములు.

ఇతి భాషాపదములు రాచకీయపు ప్రాబల్యమున మన భాషలో జీరినకొలదిని, పవయోగభేదః, లపయోగభేదః, రిలయోగభేదః, అను వ్యాకరణ మూత్రములు మన యాంధ్రభాష కావశ్యక మయ్యెను. ప్రాచీన తెనుగుభాష వాగులు, యక్షులు, దానవులు, తెలుగులు. గులుబాతి మొదలగువారు వాడి యుండుచున్నను. ఇంకను గొన్నిచోట స్వచ్ఛమైన తెనుగుభాష మాటలాడెదరు

కవులు చాలనుండి తమ కావ్యములలో నచ్చ తెనుగు పద్యమును వ్రాసినను. 16 వ శతాబ్దివరకు దానిలో ప్రత్యేక కావ్యములను రచించలేదు. ఆ శతాబ్దిని పొన్నెగంటి తెలగనాగయ్యడు తెలగన్న “మయాతి చరిత్రము” అను అచ్చుతెలుగు కావ్యము రచించి తెలుగుభాష కృత్రిమమును నిరూపించెను. తర్వాత కూచిపూడి తిమ్మకవి మొదలగు వారల్లే రచించి, తెనుగుభాషకు మహాపకౌ మొందెరిగి. ఈ కావ్య పరికిలములైన తెనుగుభాష మొదటి స్వరూపమును, తద్భిన్న, తిత్స్విను పదివికాసమును, నన్నయగారు తీర్చిదిద్ది యాంధ్రభాషకు దీనికి గల భేదములను స్పష్టముగా గనపఱగలవు. “ఇటాలియన్ ఆఫ్ ది ఈస్ట్” అని “దేశభాషలందు తెలుగు తెస్స”యనెడి కీర్తి యీ యాంధ్ర భాషకే తర్వాత వచ్చినది.

నన్నయభట్టునకు సమకాలికుడు గానో, కొంచెము పూర్వకుడుగానో తలపడుదున్న నన్నెచోడుడు గూడ ఆంధ్రభాష నే తన కుమార సంభవ కావ్యముల వాడియున్నాడుగాని అచ్చ తెలుగును వాడలేదు. కాని యందలి పద్యములు అచ్చ తెలుగుమాటలతో నొండి యున్నవి. నేటికాలమున వాడుకలో వదలిపోవుచున్న అచ్చ తెలుగు పదము లెన్నో వైన నుడివిని కావ్య

ములలో గ్రంథస్థములైయున్నవి. వత్తికరములు, కవలులేనియసంపూర్ణ శబ్దాక్షర బోధితభాషయ్యెను, కృంగారమునం దేభావములేని నుడికారముగల్గి, ప్రత్యేకాక్షరములు 6 తో నుండుటవలన మన తెలుగు ప్రాచీనభాషావృత్తియును విరూపించును. అంగేయభాష 26 అక్షరములతో నుండియున్నట్లు నేటికిని సర్వవిజ్ఞానమున కాలవాలనైనదో, మన యాంధ్ర భాషయు నేడు సర్వ సంపూర్ణ భాషయై 56 అక్షరములతో విలసిల్లి యున్నను, అంగ భాషా స్థానమును బొందలేకపోవుటకు కారణము మన వాఙ్మయము సర్వవిజ్ఞానమున కాలవాలముకావడమే. ఈ లోటును భాషాసేవకులు, వాఙ్మయ విజ్ఞానసేవకులు పూర్తిచేసి, క్రమముగా మన భాష నుద్ధరింతురని నావికాసము.

త్రిలోచనుని ‘తులసీదూత’ కావ్యము

శ్రీ వేదం వెంకటకృష్ణశర్మ

కంగురగంప పలువిధ కావ్యములతోబాటు ‘దూతకావ్యములను గూడ స్పష్టించినది. దానిలో ముఖ్యములయినవి—(1) మనోదూత (కర్త ఎవడో తెలియదు); (2) మనోదూతః (వైశ్యప్రభుని మేనమామ గురు విష్ణుదాసుడు); (3) మనోదూత (వైవిష్ణు దాసవంశీయుడగు రామరామకర్మ); (4) ఉదయదూత (మానవకవీంద్రస్వామి); (5) హంసదూత (అజ్ఞాతకర్తృకము); (6) పాదాంకదూత (కృష్ణనాథ సార్వభౌముడు); (7) గోపిదూత (లంజోదరి వైద్యకవి); (8) పాంథదూత (గంగాతిహారీ భోలానాథుడు) మున్నగునవి. సరికొని సంస్కృత వాఙ్మయమున ఈ దూతకావ్యములు మిక్కిలి యుత్తిమరచనలుగఁ బరిగణింపఁబడుచున్నవి.

వైదూతకావ్యములలో చెక్కు లింకను బ్రదు రించుటలేదు. పరిశోధకులు వానిని సముపార్జింపఁ బ్రయత్నించినట్లు లేదు. భావికాలమున నేని ఆందుఁ బెక్కులు వెలువడవలసియున్నది.

ఈ సందర్భమున ‘త్రిలోచనకవి’—చిత్రచిత్ర— ‘తులసీదూత’—కావ్యముకంటే ‘వేదము’న దగినది గలదు. అదియు ఇంకొకడుకఁ బ్రచురింపఁబడలేదు.

బహుశః ఇది కాలిమాహానశికము 1780 ప్రాంతమున రచింపబడినట్లు తోచుచున్నది.

ఇందు వ్రాయసకొని తప్పులు విశేషముగఁ గన్పట్టుచున్నవి.

కావ్యములోని విషయము వంగభాషలో వ్రాయఁబడిన తక్కిన కావ్యములలోని వాని వంటిదే. అనఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు బృందావనమును దృఙ్చించి, మధుగ కరుగఁగా నే, విరహపేదనా దోదాయమాన మానసలయిన గోపికాస్త్రిల పరిడేవనము లిందు వర్ణి తములు.

బృందావనము నుండి తటాలున శ్రీకృష్ణుఁడదృఙ్చుటచే, ఆ గోపిక లాకులపాలు చెందిన స్త్రీలి క్షృంతులతోఁ గథ ప్రారంభించును.

“వాణ్ణే, యాతే మధుపుర మతి
క్షోభచిభిన్న చిత్రా
గోపీ కాశిత్కలయతి సఖీ
రస్తా స్సమీపే,
ప్రాణత్యాగ దగిగురురే
తిస్యబంధో వియోగో,
క్షేప స్తేయం మహారితివచో
వ్యామిలా స్తా బభావే॥”

కొందఱు గోపికలు స్త్రోమములేని చిత్తవృత్తితో గుంగిపోయిరి. మఱికొందఱు శ్రీకృష్ణుడు దమ్మొక్కటగా మేని, విడుచి నొల్లనివాఁడగుటచే, ఆమాట నే నమ్మరైరి.

“మనోస్యాకం జాతుం నిబిడహ నే
నూన మధునా,
వసత్యేకో వాణః సఘనఘనబృం
దగ్గుతిగిరః,
నచాస్మా త్ప్రేమాభిం మధుపుర మగాత్
జాతు సహనా,
సములంఘ్య ప్రాణ ప్రయతమ విభుః
ప్రీతివసనః”

ఇంకఁ గొందఱు గోపికలన్ననో—ఆ బృందా రణ్యమున నే అహరహము శ్రీకృష్ణుని మీఁది కిలవర మతో విహరింపసాగిరి. అందొకనొక వల్లవలవా ధగ “శ్రీకృష్ణుడు దవ కేవ రత్యంత ప్రయతములని పలు కునో, నిజమున కాపలుకు విశ్వాసయోగ్యము కాని యనతియ్యము. కనుక నే, అట్టి యనతియవాది వాక్యములల వేదముల నతఁడు యోగింగులు సహితము నమ్మునట్లు చేయుట మిక్కిలి యక్కజముగు కార్యము. అట్టి ప్రతియము వారికేఁ గలుగుకుఁ గారణమేమనః ; అని కేవలము శ్రీకృష్ణ ముఖోన్నతిము లగుటయే. ఇక, ఆ యోగితర్కము నే యనుసరించు వాడును శ్రుతుల విశ్వసిం

చుటలో నబ్బురమేమి గలదు?—అని నిశ్చయించు కొన్నది.

“నాస్తే కించిత్ప్రియతమం న వే
గుప్త మేతత్త్విదగే,
వ్యక్తం చైత న్యమతు భవతా
బంధునా పూర్వ ముక్తమ్,
గుప్తా మానం వచన మధునా
బంధునా పూర్వ ముక్తమ్,
ప్రామాణ్యం లే వనసి నపున
ర్థాయ లే సజ్జనానామ్.”
“అప్రామాణ్యం శ్రుతిషు బహుభి
ర్మాఘతే త్యన్వయస్తా,
దాపై రంతి ర్వితిభవన నే
విశ్మయ ద్విహస్తతాఞ్చ,
పశ్య త్కేహం కథమపి జనా
నా మపి స్వర్గహేతౌ,
యాగే వృత్తి ర్భవతి జరా
స్మాథ, నైతిత్సుయ్యుక్తమ్”

ఈ లెఱుగున వాదావు గోపికల కంట బృందా వనమున ఏఁపుగఁ బెరిగిన తులసి మొక్క యొండొకడెను. వారు, దాని నే శ్రీకృష్ణుని చెంతకు దూరిగఁ బంప నుత్సహించిరి. లక్ష్మీదేవికంటెఁ దులసియే శ్రీకృష్ణున కత్యంతముఁ గూర్పు ప్రయారాలనియు, నామెనే మధురానగరమున కంప నర్థించుచో, స్త్రీస్వభావ సిద్ధ మగు జాలియందెతో నందుల కంగీకరింపఁగలదనియు, దప్పక మరల శ్రీకృష్ణుని బృందావనమునకుఁ దోడ్పాని రాఁగలదనియుఁ దీర్మానించికొనిరి.

“త్వత్ప్రాధిక ప్రయతమా
తులసి శ్రీయోఽపి
జానీమ ఏవ కిల జనస్సతిస్య
తిస్యా దతి ప్రయతరీ భవతీ సఖీనో
మానం త్వయా మధుపురీ
గమనం విధేయమ్.”

ఇక నొక్కయంశము ముఖ్యముగ గమనింపదగి యున్నది:—తాను అత్యంతము ప్రేమించినపుగుఱుకు తనకుఁ దక్కి ఇతరాంగనల కనుభవయోగ్యుఁడుగాఁ గూడెను. అట్లగుచోఁ బ్రాణత్యాగమున కయిన సిద్ధి పడునట్టి యీర్ష్యా నూయా పరవశురాలు భారత వాగ్గీ మణి. ఒక పారిజాత ప్రమాన కారణముగ జనించిన పత్రి యీర్ష్య, ఆమెచే “ననచిచ్చి పుచ్చుకొన్నను మనచచ్చునె” అని శ్రీకృష్ణుని విషయమున బలికించి నది. సవరియిడను ఆమెశేవయుండల శ్రీరాముని మీఁదనుగల మద్భరమున కైక శ్రీరామునికి వనవాసమే విధించినదకదా! అట్టిచో గోపికల వేడికోలు శాగి

కరించిన శ్రీ కృష్ణప్రియ, అక్కర్లమువకులూనుట ఎంత అసంబద్ధమో, వారామె ఎంగుల కష్టించుటయు నంత అసంబద్ధమే యగును. ఇది విషయాంతరము. ప్రకృతియు మన తెలుగునాటఁ గూడఁ గొందఱు స్వతంత్రిదూత కావ్యరచయితలు లేకపోలేదు. ఇగు వదియేండ్లవాటిమాటః— తిగుపతి శతస్థానమువారి ముద్రాక్షరకాల మవరాసున నున్నప్పుడు— దాని కధికారిగ నియమింపఁబడియుండిన శ్రీ వైదనా చాగ్యులుగాగు ఒకఁడు ఒక దూత కావ్యమును రచియించిరి. నేనాతని దర్శించుట తలపడఁవఁగా, అంతటి శోకములను గొన్నింటిఁ జదివి విసిపించిరి. వారప్పటికే అఱువజేండ్లు దాటియె వృద్ధులు— అగ్భవమగు సత్తెగ గోగ్వాణమున హృదయాకర్షకమగు శిశ్యులలో సాగిన యా కావ్యము పేరప్పుడు మఱచితి. కాని మన భరితఖండమునందలి సుప్రసిద్ధ స్థలముల నన్నింటిని — వారు సప్రదక్షిణముగ వర్తించుచుఁ జోయిరి. మిక్కిలి రసవత్తరముగు ఆ కావ్యమును దిగుపతిలోని సాహిత్యవిదులు సంపాదించి ముద్రించుచో నెంతేని భాషాసేర, నేకసేర— చేసివారగుదురు.

అంగ్రమున వసిన వృత్తములతో మిత్రులు— సుప్రసిద్ధ సారస్వతిసేవాపరాయణులు, శ్రీ పుటపర్తి వారాయణాచార్యులవాగును 'మేఘదూత' మను శ్లోతో నే రచించి ప్రకటించిరి. అంగు మన యాంగ్ర జేతమునలి వివిధ చారిత్రా, పుణ్యస్థలములు లభ్యంత మనోహరములుగ వర్ణింపఁబడినవి. తప్పక యిది తెలుఁగువాతి ఆదరింపఁదగిన యుక్తియ కావ్యము.

ఇంకను ఈ 'దూత కావ్యము'లంటి వెతరయున మవరాష్ట్రమున వ్రాసిరేమో, తెలియకున్నది.

ఈ తెలుగు జేరిన కావ్యములు కేవలము వియోగావస్థలో నాయ కావ్యముల విశేషముల నుగ్గడించు శృంగారకృతులని యనఁదగును. మఱి వియోగముసయిత మొక శృంగారచేషయే గదా!— తన్నెఁబాసిని ప్రియనురూపి ప్రియుఁ డున్మాదా వస్థలో నెవేరియో నుడువును తిని దూతను గని తిప ప్రియురాలికి సంజేయింపును. ఏకస్వగ్ధ్యమున ఆదూత మి యేజేయింపఁబడునో. యేయే ప్రజేయింప నేయేంతలు మానఁదలసేయనో వాని నన్నిటిని విస్తృతముగ వర్తించి చెప్పను.

ఒకవిధముగ నిది భూప్రదక్షిణము చేయువా రెఱుఁగవగు భూగోళశాస్త్రవిమర్శన మనుటలో సందియములేదు. అయినఁ బ్రాచీనకాలమున వది మన భారతజేతమువఱకే పరిమితమయినది. అంతరిజాత వారికిఁ దెలిసినది.

వియోగశృంగారమునే దాదాపు దూత కావ్యము లన్నియు వెలడించినను కొన్ని యంగులకు భిన్నములు సహితమున్నవి; నాల్గికి రానూయగమున సుగ్రీవుఁడు వానిరసమాహమలను సీతా శ్వేదదాము నలు దెసలకుఁ బంపుచో దోహ కందని ప్రజేయింపఁవలెన వారికి వర్తించి చెప్పదు. గురగగాహములు, గుర్రములు నగు చోటను నూచించును. అంగుఁ గొన్ని యనూహ్యములకు విశ్వాసపాత్రములు గాకున్నవి.

కవికులనక్రవర్తి కాలిదాస మహాకవి కిది యొక విశేషము యుండునయ్య నేమో, కాని అతని పంథా చాత్రము వేఱవక తప్పదు. వియోగ శృంగారమునకు బ్రాధాన్య మొసరుటచే, నూత్న భావోల్పణోద్గత కావ్య రీతులను అతని 'మేఘదూత'— సంతరించుకొన్నది. ఇంక దాని తగువాతి 'దూత' కావ్యములెల పిల్లవను చర్చితలఁజేసి వని నుడువులలో నవిశ్యములేను.

ఇప్పటికేని దూత కావ్యములకుఁ గల ప్రాముఖ్యమును గుర్తించి, ప్రభుత్వాశ్రయము గల పరిశోధకు లట్టివానిఁ బ్రకటించి, వాని నజరముచేయుఁ జేయున తమ గర్వముని గుర్తించుట శ్రేయస్కరము.

భారతి సచిత్రమాసపత్రిక

ప్రకటన రేట్లు

కవరు పేజీలు	కాజువల్	కంట్రాక్టు
4 వ కవరు పేజీ		
2 లేక 3 రంగులు రు.	125/-	రు. 100/-
2 లేక 3 రంగుల పేజీ		
ఒకే (నలుపు) రంగు	90/-	75/-
లోపలి పేజీలు		
పూర్తి పేజీ	70/-	60/-
అర్థ పేజీ	35/-	30/-
పావు పేజీ	20/-	15/-
ప్రత్యేక స్థానములకు 25% అదనం.		
సం నకు వరుసగా 12 ప్రకటనలు చేయు వారికి కాంట్రాక్టు రేటు వర్తించును.		
*కవులు, కళాకారులు, రచయితలు మొదలైన వారి ప్రకటనలు ఒక కాలం ఇంచితే తేపు రు. 2/- చొప్పున ప్రకటించబడును.		
మేనేజరు, భారతి,		
ముద్రాసు-1.		

గ్రంథవిమర్శనము

పతివ్రతాచరిత్రము

(ప్రకాశకలు : ఎన్నెమ్మ మెంటో ఓరియంటల్ మాన్యుస్క్రిప్టుస్ లైబ్రరీ, ముంబాయి. వెల : నాలుగు రూపాయల ఇరవై పయాపెసలు.)

ఇది ద్వీపదూపంలో ఉన్న 312 పుటల ఉద్యోగం. దీనిద్వారానే ఇది తెలుగులో కథా పరిచయం కంటే గ్రంథమేమోనని అనిపిస్తుంది రచన అంతా ద్వీపదూపం సుసంస్కృతము, శిష్టము అయిన ప్రబంధశైలిలో సాగింది.

కథాకథనం కవిపతి సుకవ ప్రతిభాదీనిలో నడిచి పోయింది. అయితే సుకవప్రతి కవలం శృంగార ప్రధానమయిన కావ్యం. కానీ ఇది పతివ్రతాను తల్లుల పునీతిచరిత్ర లభిస్తుందే సుద్దు కావ్యం. పతికా కథలు పేర్కొన్న టీకావ్యంలో కథలు కొన్ని కథాపరిచయము, ద్వారాంతరాల భంజన, భాషా శైలియు మొదలయిన గ్రంథాలలో నుంచి సేకరించబడినట్లు కనబడుతున్నాయి.

అయితే ద్వీపదూపం ఈ విషయమైన కథా కావ్యం ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో మరేది కనబడదు. అవిధంగా ఈ గ్రంథం ప్రాచీనాంధ్రవాఙ్మయంలో విశిష్టమయింది.

ఈ గ్రంథప్రచురణకు ఉపయోగించిన తాళపత్రప్రతులలో కవి వామధేయము, కులగోత్రాలు లు ప్రస్తావనయాయి. ఇందుచేత ఈ గ్రంథకర్తత్వం గానీ, గ్రంథకాలం గానీ నిర్ణయించడానికి పలుకక పోయిందని సంపాదకులు తెలిపజేస్తున్నారు. శిష్టము, ఉదాత్తము అయిన గ్రంథశైలినికంటే చూస్తే గ్రంథకర్త ఇంచుమించుగా ప్రాచీన ప్రబంధకాలానికి తగినవానివాడని నిశ్చయించవచ్చును. అయితే ఇది కవలం ఉపాసాత్రమే.

ఆంధ్రదేశంలో మాడమాల గ్రామంలో కొన్ని చోట్ల తల్లిపతి గ్రంథాలింకొ అజ్ఞాతంగా అడుగుపడి ఉండవచ్చును. మన అద్భుతవిశాసం అటువంటి తల్లిపతి గ్రంథాలలో పతివ్రతా చరిత్ర ప్రతి కూడా ఒకటే లభిస్తే లభించదు. పాఠకు లెవరైనా ఈ

విషయంలో సహకరించగలిగితే ఆంధ్ర వాఙ్మయానికి అపూర్వమైన సేవచేసినవారవుతారు.

ప్రస్తుత పతివ్రతా చరిత్రము కవి వామధేయ విషయంలోనే గాక కథలలోగూడా కొంతవరకు ఆసంపూర్ణంగానే ఉన్నది.

అయినా గ్రంథప్రాశస్త్యాన్ని బట్టి ఇది తప్పక ప్రకటింప వలసిన గ్రంథం. ప్రకాశకులు, యధాశక్తిగా నిర్దుష్టంగా ప్రచురించిన సంపాదకులు ఆభినంది నీయులు.

‘గ్రామ్య’

* * *

మ హా ద యం

[నేతృగేయ రూపకము]

జనునగ్ని. ప్రకాశకులు. (శివానంద తిలం గిణి. తుమ్మలపల్లి రామలింగేశ్వరరావు. ముంబాయి వీధి కడప. వెల. రూపాయిన్నర.)

ఆంధ్రులలో అనైక్యం పరిహరించి ఐక్యం పెంపొందించడమే ఈ గేయ రూపకం లక్ష్యం. గోదావరీనీరు, కృష్ణానీరు, పెన్నానీరు, తుంగభద్రా నీరు, మంజీరానీరు, తమ వైభవాన్ని చాటుతూ ఆహంభావాలతో ఎటుగతి గానం చేశాయి. అయితే అర్జునభూష ఈ నీరుల ప్రత్యేక భూషలన్నీ తనలో ఐక్యం చేసుకొనడానికే ప్రయత్నిస్తుంది. అవిధంగానే ఉద్బోధిస్తుంది. ఆకాశవాణి చిట్టచివరికి ఈ వేర్వేరు ప్రాంతీయాహంకారవేళలు కూడనీ ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వం నిలుపుకంటూ అందరు చేతులుకలిపి ఐక్యతతో ఐక్యమైత్యంతో మెలగాలనీ ప్రబోధిస్తుంది. సంగ్రహంగా ఈ రూపకంలో విషయం ఇది.

రచయిత దీనిలో పద్యాలతో బాటుకుప్పగా గేయాలుకూడా వాడారు. ఈ గేయాలు, పద్యాలు భావానుగుణంగా నడిచిపోతూ మొత్తం రచనకు ఒక విశిష్టత చేకూరుస్తున్నాయి. పాఠకాలలోను, కళాకాల లోనూ ఉత్సాహములలోను, సంగ్రహంగా ఉన్న ఈ నేతృగేయ రూపకం గా వాఙ్మయానికి, ఆంధ్రజాతిలో అనైక్య పరిహరణకు ఎంతయినా ఉపకరింపగలను.

Printed & Published For Nageswara Rao Estates (Private) Ltd., by S. Radhakrishna, at The Andhra Patrika Press, 6 & 7, Thambu Chetty Street, Madras-1. Editor: S. Sambhu Prasad.

గొప్ప కల్పనాసాహిత్యము.

సిద్ధార్థ

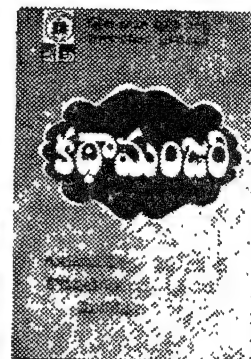
రూ. 1.50

రూ. 2.75

రూ. 1.50

రూ. 1.50

రూ. 1.40

పద్య కావ్య నిక్షేపములు, నాటకాలు, యాత్రాగాథలు.

(ప్రపంచమును ఆనగాహన చేసుకొనేందుకు సహాయపడు ఉత్తమ గ్రంథములు.)

రూ. 1.50

రూ. 1.50

రూ. 2.50

రూ. 1.25

రూ. 1.00

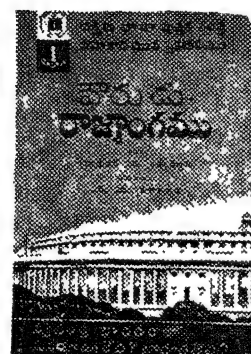
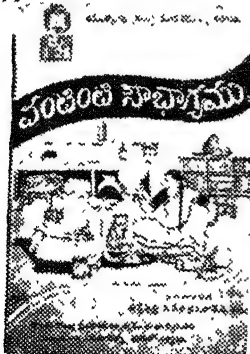
ప్రతియింట ఉండదగిన గ్రంథాగారము. చౌక ధరలలో మంచి పుస్తకములు.

మీరు మామూలుగా కొను పుస్తక వ్యాపారివద్ద ఈ శ్రేష్ఠమైన పుస్తకములను కొనండి. లేనియెడల మాకు వ్రాయండి.

సదరన్ లాంగ్వేజెస్ బుక్ ట్రస్ట్.

3, వీట్ క్రాఫ్టరోడ్ - మద్రాసు - 31.

పై పుస్తకములు అన్ని ఆ సేక ప్రత్యేక ప్రచురణకర్తలచే, లాభాకాండే లేని సదరన్ లాంగ్వేజెస్ బుక్ ట్రస్టు వారి ఆధ్వర్యమున ప్రచురింపబడెనది.

శ్రీమద్భగవద్గీత

సాహిత్య మాసపత్రిక

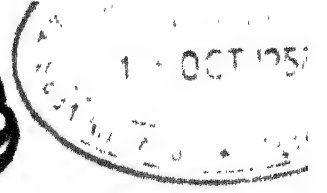

అక్టోబరు 1958

వెల ఒక రూపాయి

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

అక్టోబరు 1958

సంపుటము 35 :

: సంచిక 10

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

అక్టోబరు 1958

నిర్వేదము	శ్రీ బొడ్డుపల్లి పురుషోత్తం	...	1
సుచిత్ర ప్రణయం	శ్రీ డి. బాలగంగాధరతిలక్	...	3
మర్యాదలు	శ్రీ జానూతల వేంకటరామమూర్తి	...	17
వార్నిష్లు - రంగులు			
తయారుచేయుట	శ్రీ అయ్యగారి సోమయాజి	...	25
జ్యోతిరవతరణము	శ్రీ బి. రామరాజు	...	31
అంతర్వాహిని	'హితశ్రీ'	...	33
వరాహమిహిరాచార్యుని			
సంఘ సంస్కరణము	శ్రీ గొల్లాపిన్ని వాసుదేవశాస్త్రి	...	47
ఆత్మహత్య	శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు	...	51
సముద్రపు మొక్కలు :			
వాని ఉపయోగములు	డాక్టర్ ఆర్. ఎల్. ఎన్. శాస్త్రి	...	68
సాంబయ్య చావలేదు	శ్రీ బలివాడ కాంతారావు	...	70
వసుచరిత్ర-ప్రకృతిదర్శనము	శ్రీ బొడ్డపాటి కుటుంబరాయశర్మ	...	74
ఇల్లు కూలింది	శ్రీ అంగర సూర్యారావు	...	78
కలశూరగంప		...	94
గ్రంథ విమర్శనము		...	97

వైజయంతిమాల పద్మిని వీరిని
అత్యున్నత స్థాయిలో చూడండి

జెమిసీ చిత్రం

విజయకోట

తెలుగు

వీరుడు

అక్టోబర్ 2 మొదలు ఆంధ్ర దేశ మంతటా.....

అమృతాంజనము

ఎంత భయంకరమైన
కాలి నొప్పి నైనా ఉదాత్తంలో ఉపశమింప
జేస్తుంది

లక్షలాది ప్రజలు 1893 నుంచి
దేశమంతటా అమృతాంజనాన్ని వాడు
తున్నారు. అమృతాంజనము జెబుకులు,
వాపులు, తలనొప్పి, పళ్లపోటు, జలుబులు,
దగ్గులు మొదలైన వాటిని ఉపశమింపజేస్తుంది.
అమృతాంజనము
అన్ని నొప్పులకు
దివ్యమృతము.

అమృతాంజన్
లిమిటెడ్.
మద్రాసు-4.

బొంబాయి-1. కలకత్తా-7.

AL-564

ప్రతి ఆదివారం రాత్రి 6-30 గం|| లకు 41 మిల్లర్స్ మిడ్ రేడియో సిల్వన్ లో దక్షిణ భారతభాష
లన్నింటిలో వెలువడే జోర్నాల్-కి కళాకారుల ప్రోగ్రామ్, అమృతాంజలి విసంధి.

నిర్వేదము

శ్రీ బొడ్డుపల్లి పురుషోత్తం

ఎచ్చట నుంటివయ్య పరమేశ్వర! వీనిని కావ్యలోక మం
దిచ్చకువచ్చినట్లు విహరింపగ నీయక సేవకర్తమే
పుచ్చుకొనంగ నాజ్ఞ నిడబూన, రసాబ్ధులు నీపదముల్
విచ్చిన నన్నజాజియరవిందములన్ కొలువంగ నెట్టలా॥

భాగ్యముతోడ నీచరణ పద్యములన్ సతతము కొల్వగా
యోగ్యతఁగల్గి విచ్చిన మహోజ్వల నూతన సత్కవిత్వ సా
భాగ్యమునన్ ఉదాత్త రసవార్నిధి తేలెదగాని, వట్టిదా
ర్భాగ్య జగమునన్ నిలువ వచ్చునె? యేకనిమేషరక్తికై॥

ఆశయముల్ హిమాలయ శిఖ్రములన్ బురుడించుగాని, నన్
ఏ శని పట్టెనో మొగటి కేనియు నించుక చేరలేక, నా
యాశల నీటగల్పుకొని యంధుడనై యిట కూలియుంటినో
ఈశ! పరేశ!! నన్ను కరుణించి యొసంగుమ పూర్వసంస్కృతిన్॥

ఈ యెద నొక్కమారు పరికింపుము, నాదు దురంత వేదనన్
వ్రాయగజాల పద్యముల స్వామి! అశక్తుడ నంచు తెల్పగా
నా యభిమానమున్ వదలినాడనులే!! యిక శంకలేల, నే
నీ యనురాగ గీతకమనీయసుధారసమానెదన్ ప్రభూ॥

ఈ గుదిబండ దాల్చి యిక యెన్ని దినాలని జీవితము నే
లాగగలాడ తండ్రి? కనులం జలియించుచునుండె ప్రాణమే
లాగుననైన బ్రోవగ తలంపనివో నిముసమ్మ యేని నే
నాగగ జాలనట్టి చలితాత్ముడ నై తినయా! పరాత్పరా॥

ఆశరదిందు చంద్రికల ఆసికతాతలవేది జేరి నా
ఆశల నెల్ల నీకు తెలియంగ కవిత్వమునల్లి, అల్ల ఆ
కాశమునందు తారకల గానముతో శ్రుతిగల్గునట్టి భా
గ్యాశయ మబ్బునయ్య పరమాత్మ!! నిమేషపు జీవితములో॥

భా ర తి

ఆశయహీన జీవితమే హాయిగ నున్నటు తోచు, వెట్టి యా
వేశము పెచ్చుమీర వినువీధిని సాధము పైన సాధముల్
కాశల మొప్పగట్టితి సుఖముగ నుండమటంచు, నింతలో
రాశిగఁ జేసి యన్నిటి పరాత్పర!! రంజిలుచుండు వాత్మలోన్॥

నీవే నేనయి నేనె నీవయగుచున్ నిత్యప్రబోధముతో
భావావేశ రహిత జీవిత సముత్పన్న ప్రవృత్తిదముతో
నీ విశ్వమున నుండు భాగ్యమది లేనేలేక యల్లాడు నే
నీ వాత్సల్యరసము నానుటకు తండ్రీ! ఎంతో కొట్టాడెదన్॥

జీవిత మగ్గలం బగుట జీవితయంత్రమునందు జిక్కి, నా
నా విధమైన యాతనల నల్లి కృశించితి తండ్రీ! నూత్న సం
జీవిని నిచ్చి సంస్కృతి విశేష సమంచిత దివ్యమార్గ సం
భావితుఁ జేయవేడెద కృపారస వీక్షణ! సాధురక్షణ॥

నాదు జీవిత మనెడి విషాద గీతి
నీవు రచించి నా కిడినావు గాని
శిథిల మాట ఆలాపన సేయజాల
దీ హృదయవీణ, నీవు ప్రేమించునటుల॥

ఎన్నటికినైన వికసించు నీ యెడండ
మొగ్గయని తలంచితిగాని మోసపోతి
అమిత కఠిన కర్కశహృదయముతోడ
తొడిమవలకును దీనిని త్రుంచినావు॥

ఏమి మూటగట్టెదవు? కానిమ్ము సామి!
ఆగిపోవదు క్షణమాత్రమైన జన్మ—
ఈ విషాదాశ్రువులను జీవించువాడ
నతతమును నీదు నామసంస్మరణతోడ॥

సుచిత్ర ప్రణయం

శ్రీ డి. బాలగంగాధరతిలక్

పాత్రలు: శేఖరం, రంగనాథం,
రామనాథం, పంతులు,
సోమయాజులు, సుచిత్ర.

రంగము - 1

* * ఒక టౌన్ లో ఒక విశాలమైన రోడ్డు. బహుశా అటువైపు మూడు నాలుగిళ్ల కన్న ఎక్కువ లేనందువలన కాబోలు ఆరోడ్డు మీద జనసంచారం చాలా తక్కువగా ఉంది. రోడ్డున ప్రక్కగా శేఖరం నిలబడి, సిగరెట్ కాలుస్తూ ఎవరికోసమో నిరీక్షిస్తోంటాడు. ఖరీదైన పాంటూ వస్తూ టర్నెట్ లో ఉంటాడు. శేఖరం స్మృతదూపి. అతనిలో ఆ డంబరమూ, చొరవా తెగింపూ వ్యక్తమౌతుంటాయి. ఎంత అణచినా అణగని ఉత్సాహమూ, ఎన్ని కష్టాలు వచ్చినా నశించని ఆశావాదమూ (Optimism) అతని తీరుకీ ప్రవర్తనకీ ఒక ఆకర్షణని కలిగిస్తాయి. అతను అలాగ ఎవరికోసమో చూస్తూ నిల్చుంటే, వెనుకనుంచి అతని మిత్రుడు రంగనాథం వస్తాడు. పాంటూ బ్లాజూ ధరిస్తాడు. శేఖరం కన్న ఒకటి రెండు సంవత్సరాలు పెద్ద.

కాలం: ఉదయం ఎనిమిదీ తొమ్మిది గంటలకి మధ్య:

రంగ: (విప్రుమీద చగుమా) హలో శేఖర్. ఇక్కడ నిలబడ్డా వేం రోడ్డుమీద.

శేఖరం: (ఆదిరిపడి) హరీ సువ్యూటా గాస్కెట్. ఇంకా యింటాను ఉన్నా ఆసుకున్నాను అదై కోసం చంపేసున్నాడు రాత్రీపగలూ. అంకు వల్ల మాడుకోజాలమంటే రూమ్ కి వైరి హాజరు కొట్టేస్తున్నాను.

రంగ: ఆలాగా! ఆయితే ప్రస్తుత మకాం ఎక్కడ.

శేఖరం: పగలంతా బాతీగు ప్రభుత్వంవారి రోడ్డు, పార్కులు. గా(తుళ్ళు) క్లబ్బులు నీలాంటి మిత్రుల లాడీలు. 'వికాలోగుం ప్యూటీ' అన్నాడు భవసూతి అనే డ్రెంజింగి శేఖరుడు.

రంగ: (ఎగా దిగా చూసి) నుంచి టిప్ టాప్ గా ఉన్నావు ఎవని ఉద్యోగం దొరికిందేమిటా!

శేఖరం: ఎవడినాడురా నువ్వీ ఉద్యోగం. తిలవించి శ్రమపడి పనిచేసే బాపతంటావా నేను ఇంతా శ్రమపడితే నెలకి ఓ ముప్పి వందరూపాయల జీతం!

రంగ: ముప్పి వందరూపాయలా ధని: పార్వతాహ!

శేఖరం: అందులోమా యావంత్లో, ఆనందంలో, ఆశి లతో మిమిసలా జే ఈ జీవితాన్ని గుమాస్తాగిరికి బలియవ్వడం మహాపాపంరా రంగదూ! ఒరేయ్! మన లెక్కప్రకారం నలభైనిళ్ళు వచ్చేవరకూ మానవుడు కష్టపడకూడగురా! ఆ వైస మన జీవాచారం ప్రకారం వృద్ధుడైపోతాడు కాబట్టి ఎలాగూ కష్టపడలేడు. కాబట్టి జీవితాన్ని విరం తిరగుఖప్రదం చేసుకోవాలనే ధియోరీ మనం కని పెట్టించేరే!

రంగ: హరీ నిమ్మ తొలెయ్య! పూటకి టికెట్ తీశాడేడు. ఓ ఎ. ప్యాసె విధులన్నట్ట గాడిదలా తిరుగు తున్నావు మరి నీ కీ తిండి బ్లా ఎవడు సప్లయి చెస్తున్నాడురా మరి.

శేఖరం: (హిరెట్టు దమ్ము గట్టిగా లోసి) ఒరేయ్ రంగదూ వా జీవితమాత్రం నీకు వివేచుర్ని చెప్పా

లంటే ఒకరోజు, అది నీకు అర్థంకావాలంటే ఒక సంవత్సరం, దాన్ని నువ్వు అమలులో పెట్టాలంటే ఒక శతాబ్దం పడుతుందిరా మై డియర్! కాబట్టి మూడుముక్కల్లో చేబుతాను విను. జీవించడమనేది ఒక కళ. ఆ కళని ఆధారం చేసుకుని మూడు ఉపకళలున్నాయి. ఒకటి అప్పుచెయ్యడం, రెండు అబద్ధాలాడడం, మూడు వేషభాషలు. ప్రస్తుత నా నిరుద్యోగ నిర్వాస నిరాశాదీక్షలో ఈ మూడింటిలోనూ గొప్ప ఎక్స్ పర్ట్ నైపుయాననుకో.

రంగ: నిజం!

శేఖరం: నిజం. (విషాదంగా) యేం చెయ్యనురా (ఒదర్. చెడ్డవాణి అనుకోకు. మనలాంటి మధ్య తరగతి యువకులకి యితరన్న ఆస్కారం ఏముంది. గౌరవంగా స్వేచ్ఛగా జీవించేందుకు మార్గాలులేవు. అలాగ అని స్వతంత్రతాన్నీ వృధా యాన్నీ చంపుకొని, ఆశయాల్ని ఆశల్ని కట్టకట్టి నైపుకాలవలో పారేసి జీతం డబ్బులకోసం బ్రత కడమనేది-మై గాడ్-నే నూహించలేమరా.

రంగ: అవునుగాని నీకు అప్పు ఎవడిస్తాడంట? నూట యాభైరూపాయల నికరమైన చూసక సంపాదన వున్న నాకే వుటరు.

శేఖరం: అందుకే అప్పుచెయ్యడం కూడా ఒక కళ అన్నానురా మిసర్. మాటవరదకి మన ఫ్రెండు గజపతిని ఎరుగునువా?

రంగ: తెలియకేం-ఆర్ అండ్ ఆర్ ఫరమోలో పని చేస్తున్నాడుగా.

శేఖరం: వాడికి నువ్వంటే ఎంత గురీ, ఎంత గౌరవమూ, ఎంత నిశ్వాసమూ ప్రయోజపడువనీ తెలివైనవాడివనీ...

రంగ: అవునవును. పాపం వాడికి నేనంటే అమిత అభిమానం.

శేఖరం: అవునా! మొన్న నేనేం చేశానో తెల్సినా. అంటు అవసరం వచ్చింది. ఒక్క పాతికవుంటే యివ్వరా (ఒదర్, మన రంగడు నా కివ్వవల్సిన పాతికొ నీకు విలీనూ వేస్తాను, పాపం వాణ్ణి ఈ నెలఖాను గోజుల్లో పెన్ చెయ్యడం నా కిష్టం లేదురా అని ఓ పాతిక రూపాయలు సంపాదించాను.

రంగ: (తెల్లబోయి) నేను నీకివ్వాలనా? నీ మొహానికి నాకు అప్పుపెట్టే స్వామతుకూడా వుందా! ఏం గుండెలురా నీవి, ఎంత అబద్ధం, పచ్చి నల్లి అబద్ధం.

శేఖరం: అబద్ధం నల్లగా ఉండదురా భాయ్. జర్మనీ సిల్వర్ లా తళితళిమని మెరుస్తూ నిన్ను లోబరుచు కుంటుంది. సత్యం నిజంగా నల్లగా ఎక్కడో మూలపడి ఉంటుంది.

రంగ: ఇంత ఘోరంగా ప్రవర్తిస్తా వనుకోలేదురా.

శేఖ: ఖంగారు పడకురా రంగడూ. ఆపడలందు ధైర్య మన్నాడు భర్తృహరి అనే ఆ మెరికన్ పాయెట్.

రంగ: నేను వెళ్ళి గజపతికి నువ్వు చెసిన మోసం చెప్పేస్తాను.

శేఖ: చెప్పడూ! చెప్పినంత మాత్రాన తల తీసేస్తాడా ఏమిటి-ఇంతకీ స్నేహితులంకదా! జోసుకాని (ఒదర్ ఒక్క అయిదు రూపాయలుంటే... (చెయ్యి చావుతాడు.)

రంగ: (కంగాళగా) ఒరేయ్. నాకే మస్కా కొట్టు తున్నా వేమిటి.

శేఖ: సారీ (నవ్వేస్తాడు.) అలవాటు చొప్పున అడిగేశాను. 'తివిరి యిసుమున తైలంబు తీయవచ్చు, కుండేటికొమ్ము సాధింపవచ్చు' కానీ చంపినా చచ్చినా రంగనాథునినుండి కానీ రాలడవుడు' అన్న లోకోక్తి ఊరికే పోతుందా.

రంగ: థాంక్స్. డబ్బునిగ్గర మనకి చాలా గట్టి అనుభవమంది మిత్రమా!

శేఖ: (ఇటూ అటూ చూసి) ఒరేయ్ రంగడూ, ఇంక నువ్వెళ్ళిపో.

రంగ: ఏం యిక్కడ నిలబడకూడదా.

శేఖ: ప్లీజ్ ఆ అమ్మాయి వచ్చే వేళయిందిరా.

రంగ: అమ్మాయా! ఎవరా అమ్మాయి? ఎవరి అమ్మాయి. తడితర గుణగణా లేమిటి. సవిస్తరంగా చెప్ప.

శేఖ: సుచిత్ర.

రంగ: సుచిత్ర! లక్షాధికారి రామశాసంగారీ అమ్మాయి!

శేఖ: ఎగ్జాట్స్.

రంగ : అయితే?

శేఖ : ఇంకా నీకు తెలియదురా రంగదూ. నువ్వే లోకంలో ఉంటున్నావో నాకు అర్థంకావడం లేదు. భవదీయకు శేఖరంయొక్క జీవిత చరిత్రలోని యీ గొప్ప అధ్యాత్మయాన్ని విస్తరించావని తెలిస్తే—భావి చరిత్రకారులు నిన్ను మెచ్చుదురా.

రంగ : అసలు సంగతి ఏమిటో వివరంగా.

శేఖ : ఆ అమ్మాయిని నేను ప్రేమిస్తున్నాను. కాలేజీ వదిలిన మరుక్షణంనుండి యిదే మన జీవితాశయం. నువ్వొక్కడివితప్ప యీ విషయం తెలియనివాడు మన దేశంలో నే లేడు.

రంగ : అదేదో ప్రేమించడం అనే పని చేస్తున్నావని తెలుసుకుగాని నీ ప్రేమకి లక్ష్యమైన దురదృష్టవంతురా లెవరో తెలియదు. అయినా, నువ్వందరినీ ప్రేమించేయ్యొచ్చును. ఖచ్చితమైనది నివ్యవహారం.

శేఖ : ఇదా నువ్వు చెప్పేది. అసల నీకు ప్రేమంటే ఏమిటో తెలుసునా! ఆ ప్రేమించే తాహతూ, హృదయమూ నీకు ఉన్నాయా? నువ్వు కీల్సునీ కృష్ణకాస్ట్రీనీ చదివావా? రాత్రిళ్ళు మల్లె పూలు వాసనమాస్తూ ఏడుస్తూ పక్కమీద దొర్లావా! పోనీ ఎప్పుడైనా చంద్రోపాలంభన అయినా చేశావా! కరడుగట్టిన గుండెల నువ్వు నా ప్రేమని నిరసించడం అంధుడు మూర్ఖు కాంతిని ఆశ్రేపించినట్లు ఉంటుంది.

రంగ : నా మాటకేంకాని, ఏదైనా ఫలితం కనపడుతోందా!

శేఖ : ఆ అమ్మాయి చాలా బెట్టుగా వుంటోంది. ఎన్నో లవ్ లెటర్లు వ్రాశాను. మా వాన్నకి చెబుతాను, మా ప్రిన్సిపాల్ కి చూపిస్తాను అని బెదిరిస్తుంది. కాని నీ ఒక్కటి చెయ్యలేదు. ఆదిదేశి మనం అంటే యిష్టమున్నట్లు అదే దాఖలా అనుకో.

రంగ : అనవసరంగా తానుకుడా రచ్చకక్కవలసి వస్తుందనే భయంవలన ఆమె గవ్ చిప్ గా ఉండుకుని వుంటుంది. కానీ, అది నీ మీద ప్రేమగా

భావిస్తే నీ కామనెడనునిగురించి సంతోషించవలసి వస్తుంది.

శేఖ : స్త్రీ హృదయం నాకు బాగా తెలుసునురా మిసర్ ! ఆమె నైకి చూపే విముఖత, తాపం వెనుక ఎంత ప్రేమవుందో, ఆమె ప్రవర్తనా, స్వభావమూ ఇప్పుడూ నే ఉన్నాయి. ఒరేయ్ ! (ఒవర్ ! ఒక్కొక్క అపది ఒక్కొక్క రకం కిగ అనుకో. ఎవర్నీ ఎలా మీటి పరికించాలో అదొక బ్రహ్మాంశమైనది కి. అపది మంచి గంభీరం చెక్కలంటిది. గంభీరం చెక్కని రాయగా రాయగా గంధాన్ని సుంది. అలాగే అపదాని చట్టు. నిదగా తనగా ఓ ఫెన్ మార్గింగున 'వినుండోయ్. మమ్మల్ని నేనూ ప్రేమించేస్తాను' అని చటుక్కున అనే సుంది

రంగ : నువ్వు వర్తిస్వాస్తికి జీవిరా శేఖరం. కథలు వ్రాయడానికి, వాటకాల్లో వేమలు వయ్యడానికి పనికొస్తావుగాని లోకాన్ని అంచనా వయ్యి లెకపోతున్నావురా. ఒకవేళ ఆ అమ్మాయి అంత బుద్ధిలేనిదై నీలాంటి లోఫర్ని ప్రేమించిందే అనుకో, వాళ్ళివాన్ని విన్ను ఓ పెయిర్ ఆఫ్ టాంగుస్ (Pair of long) తో ఓ పుగురుని విరివలుగా విరి గోడ అనతికి విసిరేయ్యదూ!

శేఖరం : ఒరేయ్ నువ్వు గుమాస్తావి. గుమాస్తా ఎవడికీ జీవితంలో రొమాన్సు నిజమాతుందినీ, అన్నీ కాకపోయినా కొన్ని అయినా సుఖాంతం అవుతాయనీ సమృథం పోతుందిరా. వట్టి వీనికి గా అయిపోతాడు. చూడు. ఈ అమ్మాయి రామవాధంగారివిక్రేతపుత్రిక. అందుగా గారలు పట్టి, అర్బరాత్రివేళ ఆమె లేచి ఇప్పుడు నాకు మూర్ఖకాంతి కొవారి అంటే ఈయన తిక్షణం గగనమార్గంలోకిపోయి మూర్ఖభగవానుణ్ణి జల్పి పలుకు తినుకు వచ్చేస్తాడంటే సమృథ అటువంటప్పుడు ఈమెని కొడవాలదా... ఆరెర ! ఆ అమ్మాయి యితే వస్తాందీ. ప్లీజ్ గెటవుర్.

రంగ : ఏదీ ఆనిణ్ణి ఒక్కసారి చూడనియ్యి.

శేఖరం : ప్లీజ్. పోరా. పోరా. (భుజం పుచ్చుకుని లాక్కుపోతూ) అబ్బబ్బ ! యీ రొడ్డుమీదైవా

కొంచెం ఏకాంతం ఏడవక పోలే ఎలాగరా.
(రంగనాథం వెళ్లిపోతాను. సుచిత్ర ప్రవేశం.
పంథొమ్మది సంవత్సరాల కనుస్సు అందం
ఆక్సణ, పెంకితనం, తెలివీ అన్ని ఆమరి
ఉంటాయి. ఖరీదైన వీరీ ధర్మమంది రెండు జడ
లబ్ధమంటుంది. చెతిలో వానిటి బేగ్ ఉంటుంది)

శేఖరం : గుడ్ మార్నింగ్ సుచిత్రా నేవీ.

సుచిత్ర : (మరమరమాసి)... మార్నింగ్.

శేఖరం : ఇలాగ మింగికి బతుకేరా రా ఏమిటి.

సుచిత్ర : అది మీ కనవసరం

శేఖరం : నిజమే. కాని అనవసర మెనవాటిలో జోక్యం
కలిగించుకోవడం వాళ్ళక సరదాలెండి

సుచిత్ర : (హల్లాడక ముంగురు వెళుతుంది.)

శేఖరం : సుచిత్రా నేవీ అన్నట్టు నా నూట. దహారవ
ప్రేమలేఖ మీకు అందించనుంటాను.

సుచిత్ర : అగ్నిహోత్రుడి కందింది.

శేఖరం : (బ్రాఫ్) అంతమాట ఆనంద్. గుండెల్నే
కాల్చేసి నల్లయిపోతుంది.

సుచిత్ర : మీమీద ఏమీ గుర్తున తీసుకోనందుకు
సంతోషించండి. మీకు మార్నింగ్ యిస్తున్నాను.
మీకూ నాకూ ఏమీ సంబంధం లేదు. యిక
ఉండిపోడు. ఇకముందు మీ ప్రవర్తన మారక
పోలే నేను తీసుకోదగిన చర్య తీసుకుంటాను.

శేఖరం : మీకు కోపంగాని సుచిత్రా, ఒకటేఒక
చర్య తీసుకుంటే యీ శేఖరం జీవితం ధన్యమై
పోతుంది.

సుచిత్ర : మీకు అలవాటే నన్నూట.

శేఖరం : ఏలెటి.

సుచిత్ర : తాగుడు.

శేఖరం : (నవ్వి) మీకు చాలాకోపం ఉందండీ.
కోపంలో మీరు మరీ అందంగా ఉంటారు.

సుచిత్ర : షట్.

శేఖరం : నోరు మూస్తానే అనుకోండి, ఈ కళ్లు యీ
వనస్సు యీ (ప్రాణం—నీటి నెలాగండీ
మూయడం. అరి.మీ వెనకాలే పరుగెత్తుతాయి
కదా.

సుచిత్ర : (చిన్నగా నవ్వి) ఈ గొడ్డుకాయడంతప్ప
మీకు మరెమీ పనిలేదా ఏమిటి.

శేఖరం : నిజంచెప్పారు సుచిత్రా నేవీ. ఈ మధ్య
పాగునూళ్ళలో ఒకటి రెండు ఉద్యోగాలు
వచ్చినా తిగగొట్టేసాను. బి. యే ప్యాస్
రెండేళ్ళయినా యీ ఉద్యోగిడిని వెళ్లితే
పోయాను. మిమ్మల్ని ఎక్కడ చూడలేకపోతానో
అని మీరు నడిచే యీ గొడ్డు, కూర్చునే
పొగ్గులో బల్ల, కాలేజీ గేటు—యివన్నీ
పుణ్యస్థలాలంటే నమ్మండి. మీరు నాకు నేవీ,
నేవీ...

సుచిత్ర : ఇంక కట్టిపెట్టండి.

శేఖరం : మీరు ఏమన్నా అనండి పడతాను. ప్రేమకి
యంత శక్తి, యంత వేడి ఉందని నాకు యిది
వరకు తెలియకుసుమండీ. ఒకసారి వరుసగా
రెండు రోజులు మీరు కనపడకపోతే మీరు కని
పించెటంతవరకూ ఏమీ తినకూడదనిపించి-మంచి
నీళ్లు మినహా ఏమీ ఆహారం లేకుండా అలా
ఉండిపోయానంటే నమ్మండి. సరే, మూడవ
రోజు మీరు కనిపించారు.

సుచిత్ర : (హేళనగా) పాపం అప్పుడైనా భోంచే
కారా.

శేఖరం : మీరు కనిపించాక యింక భోజన మెందుకూ
కడుపు నిండిపోయింది.

సుచిత్ర : మిస్టర్ శేఖరం గారూ. ఇలాగ ఉపవాసాలు
చేయడానికి యింకా గొప్ప తపశ్శక్తులు చూపిం
చడానికి మీలో ఏదో మాహాత్మ్యం ఉంటే
ఉండాలి. ఇంకా మన దేశం మిమ్మల్ని గుర్తం
చకపోవడం చాలా విచారకరం. కాని మీరు
నన్ను యిలాగ వెంటబడించడమూ, యీ అర్థంలేని
వాగుడూ, మీకూ నాకూ కూడా గౌరవప్రదము
కాదనీ ఉచితం కాదనీ మీకు తెలియచెయ్యడం
చాలా అనవసరం. ఇదిగో మీకు మళ్ళీ చెప్తు
న్నాను. మీ శ్రమకి ఫలితంలేదు. మీ దారిని
మీరు దిశు చెయ్యండి.

శేఖరం : (చాతాకుడై) అంతేనంటారా.

సుచిత్ర : అంతే. ప్లీజ్. ఇక దిశు చెయ్యండి (నిశు
రుగా వెళ్లిపోతుంది.)

శేఖరం : హరి శేఖరం! నీ యీ శ్రమ అంతా
వ్యర్థం! నువ్వు నిరుపేదవి, నిరుద్యోగివి.

సుచిత్ర ప్రణయం

సువ్ర లో ఫగువి. దామ్ స్కొండలే వి. ఆం శే
కాని నీ హృదయం నీ ఆశయం ఎవరికికావాలి.
చిగువును ఆపివెళ్లికి కూడా ఇంకా హోదా
గారవం ఆంటే ఉన్న మోజు మనుష్యులంటే
లేదు. ఈ సంఘానికి మనస్సీ, మనస్సిరుండే కాదు
కావలసింది. ఈ సంఘం రాక్షసుల సంఘం—
ఇక్కడ నాలంటివాడికి స్థానం లేదురా,
లేదు — అరె! సుచిత్ర వెళ్ళిపోయిందే! ఇప్పు
డేమిటి చెయ్యడం. (తీవ్రంగా ఆలోచిస్తాడు.
ఒక నిశ్చయానికి వస్తాడు.) ఈ శేఖరానికి
ఓటమి అనేదిలేదు. ఇదేదో చివరికంటా మాసి
తీసుతాను. శేఖరం ఆంటే ఏమిటి? Hope
forever hope. (హోప్, ఫరెవర్ హోప్.)

(గాలిలో చెయ్యి ఊపుతూ సుచిత్ర వెళ్ళిన
దారిపై వెళ్ళిపోతూంటే సుమాస్తా సోమయా
జుల్ని ఢీకొంటాడు. సోమయాజులికి నెలకై
పైబడిన వయస్సు. బట్టతెలా, పాత కళ్ళతోడు,
యితర బానిస చిహ్నాలు)

శేఖరం : (ఆగి.) అయ్యో! ఒక్కమాట. ఈ దారికి
ఒక అమ్మాయి, ఒక అందమైన అమ్మాయి,
రెండుజడల అమ్మాయి కవపడిందేమో చెప్ప
గలరా.

సోమ : ఎవగునువ్రు. (కళ్ళతోడు సవరించుకుంటూ
చూస్తాడు.)

శేఖ : (ఉలిక్కిపడి) నవ్వటయ్యో మహానుభావా!
శైలవ్, వస్తాను.

సోమ : (చెయ్యి పట్టుకుని) ఏమయ్యో శేఖరం.
యిప్పటికి దొరికావ్. నా అద్దెమాట ఏం
చెప్పావు? రెండుకోజల్నుంచి నీ కోపం
ఏధులన్నీ గాలిస్తున్నాను.

శేఖ : నే వెళ్ళవచ్చా యివ్వవచ్చా నా స్వామి.
ఎటొచ్చి ఒక్క సంవత్సరం కదా అయింది!
ఇంక కొన్నాళ్ళు ఓపిక పట్టండి.

సోమ : ఇంక ఏలేదు. నీ తియ్యని మాటలకి మోసాలకి
యింక లోబడను. ఇన్నాళ్ళు నా యింట్లో
వైతాయించి ఒక్క సెల అద్దె యిచ్చిన పాపాన
పోయావా! న్యాయం ఉందా! వాయిదా వేస్తే
ఒప్పుకోను, యిచ్చి తీరల్సిందే.

శేఖ : మీరు వెళ్ళివది నిజమేకాని మా గ్రామంనుంచి
రావల్సిన సామ్యం కొరలేదు. తిర్వాన,
మాడండి. వేళ్ళింక యింటి అల్లె ఎప్పుడూ
గుండే నిలబడు కుక్కోవా? లేక మా శే
వాయిదాని లెక్కలే. (సంపంకం కొన్నిటికి
వాయిదా గుండే ఉంటుంది. ఎదుగులు పెరిగి,
యిండ్లపై ఒక్కోకోగూ దానా ఒక్క...

సోమ : ఈ కబుర్లన్నీ పక్కావు నాకు చాలా అద
సరంగా ఉంది. తిర్వాన అంటే నాం
అయినా నేనెందు...

శేఖ : ఇప్పుడేమో నా ఇంటేను సోమయ్యగారు.
ఇప్పుడు ప్రతి నిమిషం అమాల్బయ్యైంది.
సుచిత్ర యీ పాటికి నా మామరం వెళ్ళిపోయి
ఉంటుంది. ఇంకేదానన్నా పాపాంబో ప్రపక
లా అరచి వచ్చి (వేగంగా వెళ్ళిపోతాడు.)

సోమ : సుచిత్ర! సుచిత్ర ఎవరు చెప్పా. మా జమిం
దాగుగారి అమ్మాయి కాదుదా. ఏమయ్యోయ్
శేఖరం. (వెనకాలే విడతాడు.)

(రెండు నిమిషాలపాటు క్షణి కాలీగా ఉం
టుంది. మరొక నైపునంచి సుచిత్ర వస్తుంది.
వెనకాలే శేఖరం వస్తాడు.)

శేఖ : (భయం భయంగా) మిస్ సుచిత్రా దేవీ!

సుచి : (ఆశ్చర్యంగా) మీ రింకా...

శేఖ : అనునీస్తానే ఉన్నాను. భావ ఎప్పుడూ
వెంబడించేడగా.

సుచి : (కోపంగా ముందుకు వెళ్ళుతుంది.)

శేఖ : మీ చీర చాలా బాగుందండీ.

సుచి : మీరుకూడా ఒకటి కొనుక్కుంటారా.

శేఖ : (చిరియి కూడా) ఈ ఎండలో మీ వొళ్లు
పసిమి బంగారంలాగ మెరిసిపోతోందండీ.

సుచి : మీరు మరిపోయిందండీ.

శేఖ : ఎడ్డాటే. కర్రకు గా డయ్యగ్నాక చేతారు.

సుచి : థాంక్సు.

శేఖ : చూడండి. ప్రేమ చుడ్డిది అన్నాడు. కాని అదే
నిజమేలే మీరు నా కళ్ళకి గోజుగోజు మరీ
ప్రకాశించిందిగా ఎలాగ కవపడతారు చెప్పండి.
అసలు మీరులేనిదేమోలకూడా మీరు కవపడతారు

కదా ఈ కళ్ళికి. ఈ ప్రకృతి అంతా వసంత శోభల్ని వెలుగుస్తున్నట్లు ఉంటుంది. పచ్చి శీతా కాలంలాకూడా. ఇంక ప్రేమ గుడ్డిదెలా అవుతుంది. ఆ చెప్పిన కవి యెక్కడో కాని...

సుచిత్ర : పచ్చకామెల్ల వాడికి లోకం అంతా పచ్చగా కనపడుతుంది.

శేఖరం : మీ రలాగ తీసేస్తే నే నొప్పుకోను. ప్రేమ సృష్టికి మూలం. అదిదంపతులు శివార్ధతుల దగ్గర్నుండి లైలామజ్నూనోమియోజాలియెట్..

సుచిత్ర : (చెవుల్లో చేతులు పెట్టుకొని) మీ వాగ్దోరణి విపరీతంగా ఉంది—

(చిట్టకున్న వెంక్కి తిరిగి వచ్చినవారి నే కోపంగా వెళ్ళుతుంటుంది.)

శేఖరం : అరే! ఇంటిపైపు వెళ్ళినావున్నారే.

సుచిత్ర : మిలాంటి పెద్దమనుష్యులు దారులు కాస్తాంటే ఏమిటి చేసేది—ఛీ, సభ్యత తెలియని ఊరు. నే నెంతకే పోతాను.

శేఖరం : (రెండుకులువేసి) మళ్ళీ ఇంతదూరం ఎడిచివెళతారా! పానీ రిక్తా పిలవమన్నారా.

సుచిత్ర : (చురచుర చూస్తుంది.)

శేఖరం : కొడుండగా మీ కీ శ్రమ ఏమిటి ఎర్థం. మీ రిలా నడుస్తూంటే నాకు కాళ్ళ నొప్పులు పెడుతున్నాయి. మీరు దవడ వాయిస్తారని భయంకొని మమ్మల్ని బుజాలమీద యెత్తుకు మోసుకుపోవాలని వుంది.

సుచిత్ర : (పక్కన నవ్వి) మీకు నేనంటే భయం ఉందన్నమాట.

శేఖరం : తగనిభయం సుచిత్రాణీ. ఈ ప్రపంచంలో జీవితీ భయపడను—భయపడలేదు. రాత్రులు ఒక్కటి ఊరికి దూరంగా ఏకాంతంగా కూర్చుని గడిపిన రోజులకి భయపడలేదు. ద్విదానికి చావుకీ భయపడలేదు. కాని మీరంటే...

సుచిత్ర : (ఆశ్చర్యంగా) మీకు వెనకాల ఏమిలేదా.

శేఖరం : లేకేం సుచిత్రా—ఉన్నాయి వూళ్ళో ఆస్థలు.

సుచిత్ర : అంత వేదరికంలో ఉండి కానీ సహనం లేని పరిస్థితిలో మీకు పెళ్ళి ఎందుకండీ?

శేఖరం : ఎంత మాటన్నావు సుచిత్రా! ప్రేమే పెళ్ళిది. ప్రేమించుకొన్న స్వప్నజీవులకు ఈ నిరసంపదలూ ఈ భాగభాగ్యాలూ తుచ్చాలు కావుటండీ. మీకు నేనూ, నాకు మీరూ ఉండగా మరింకేం కావాలి. ఒకరి నడుంచుట్టూ ఒకరు చెయ్యివేసి ఒకరి కళ్ళలోకి ఒకరు చూస్తూ ఎన్ని యుగాలైనా గడిపివెళ్ళుచున్నా కదండీ.

సుచిత్ర : ఔనులెండి. మీరు మీ మిత్రులదగ్గర ఒకటి రెండూ ఆస్థ చేస్తూంటే, నేను పాగుమ్మయిగుమ్మలదగ్గర కొంచెం బియ్యం, ఉల్పా, పల్నా బకలు చేస్తూంటే—

శేఖరం : మీ కేం సుచిత్రా. నవ్వు క్రిమంతురాలిని.

సుచిత్ర : అయితే నా ధనం ఆశించి నన్ను చేపట్టాలని చూస్తున్నా రన్నమాట.

శేఖరం : కాదు కాదు సుచిత్రా! ఇక్కడ మమ్మల్ని, అక్కడ ఆగఖాన్ ధనాన్ని, రాక్ ఫెల్సర్ ఖజానాల్ని, ఫోర్డు మిలియన్సునీ, నైజాం భూగర్భంలో దాచిన బంగారకడీలనీ పెట్టి నీకేం కావాలని అంటే, సుచిత్రా ఆమెగమిల్లు గొల్పే ధనాన్ని యిలాగ కాలితో తీస్తే వ్రాసు. నేను ధనానికి దాసుణ్ణియితే, యిన్నాళ్ళు యీవూళ్ళో అడుక్తూ పడుతూ యిలా ఉంటావా.

సుచిత్ర : (చూర్ణవంగా) మీలో ఎంత త్యాగశీలమూ సహనమూ ఉన్నాయండీ.

శేఖరం : (ప్రీత్య) నాపరిచయం అయిన కొద్దీ మీకు క్రమంగా నాలోవున్న యితర సుగుణ సంపద కూడా తెలియవస్తుంది.

సుచిత్ర : కాని చూడండి మిస్టర్. నా జీవితవిధానం వేరు. నాకు నిరంతరం, సౌఖ్యం, భోగం అలవాటు. ఏం కోరినా అది కాళ్ళముందు పడాలి. మీకున్న ఉత్తమగుణాలు నాలో లేవని విచారిస్తున్నాను. చీరలు, నగలూ, కార్లు, నౌకలూ—ఇవన్నీ నా కనీసపు అవసరాలు. కనీసం వెయ్యిరూపాయలు సంపాదించాలిగనవచ్చితే, నా వివాహానికి ఆశించవచ్చును. మీకా అర్హతలు లేవని తెలుస్తూ నేఉంది. మీరు సోమరులు. స్వప్నాల్ని భోంచేస్తూ మత్తుగా నిద్రపోయే ఓ రకం గొంగళీపుగురులు. ఇంక మీరు ప్రయత్నం విరమించడం వివేకమైన పని. నమస్తే. ఇక నన్ను విసిగించకండి.

సుచిత్ర ప్రణయం

(సుచిత్ర వెళ్లిపోతుంది. శేఖరం ప్రంభానా
కుడై నోగవలినాడు. కొంతసేపటికి శేఖరం
యిటూ అటూ అలాచనాసంధిమ మనస్కుడై
తిరుగుతాడు.)

శేఖరం : నిజం ఎంగకు చెప్పావురా శేఖరం, కొటా
కడిగేసి గ్లామర్ ని కుడచేసి ఎంగకు నీన్న
హాస్తిత్వి ఆమెకి చెప్పావు. నా చితిని నేనే
చేర్చుకున్నాను. నా ఆలెకి నేనే ఉర్లితాడు
బంగనాను. ఎంతపరి జరిగింది. ఎంత గుళువుగా
నేన్నుగా తన నిరసనని యాపించివునీ కృత్
చేసింది. ఇప్పుడేం చెయ్యను—

[శేఖరం నివ్వుమిస్తాడు. నాగొకవైపునుంచి
తిరిగి సుచిత్రా, పనకాల శేఖరయూ ప్రవేశి
సారు.]

శేఖరం : సుచిత్రాదే! సుచిత్రాదే!

సుచిత్ర : (పెండ్లి తిరిగిచూస్తుంది.)

శేఖరం : ఇక్కడ యీ గోడుమీద, యీ ధూళిలో
పారవేసుకొని వెళ్లి పోతున్నారా?

సుచిత్ర : (ఒళ్లింతా చూసుకొని, చేతిసంచీ తెరచి
చూసుకొని) అబ్బే, నేనేమీ పాంవేసుకో
లేనే!

శేఖరం : పాంవేశాను చేసి, యీదీక్షి రుండెకాయని
ని క్షయంగా కఠినమైన మీ పాదాలతో
తోక్కి వెళిపోతున్నాను.

సుచిత్ర : ఇంక కవిత్యం కట్టిపెట్టండి. మాయిల్లు దగ్గ
రకు వచ్చేసింది. స్లెజ్ గటచే—

శేఖరం : (ఒకటి రెండడులులు వేసి) అయితే సుచిత్రా
చేవి ఒక్క సలహా చెప్పండి. మిమ్మల్ని ఇంక
బాధించను.

సుచిత్ర : అయితే ఏచిటో చెప్పండి.

శేఖరం : జలం మంచిదా, ఎలక్ట్రిక్ తీగ మంచిదా,
విషం మంచిదా?

సుచిత్ర : ఎందుకూ.

శేఖరం : సునాయాసంగా మరణించడానికి. శేఖరం
అనే అబ్బాయి సుచిత్ర అనే అందమైన దయ
లేని అమ్మాయిచేతి తిరిస్కరింపబడి ఆత్మహత్య
చేసుకోదలచాడు.

సుచిత్ర : (నవ్వాపుకొని, ఆలోచనగా) మీరు నైవేడ్
పేరెరుగుదురా?

శేఖరం : (మళ్ళీ ఆయి) ఏమిటి!

సుచిత్ర : పోటాషి కుంబ్రైనేడ్ అనే ఒక విషం ఉంది
తెంజే. ఆది పామల్లోకలా గ నాటించింది ఒక్క
చుక్క వాటికిమీద వేసుకుంటే వేసుకున్న
ది గాగివేసి గా పోతాబుడి. మువ్వాల్లో
మేకిల్ నాగ్గులో దోగుతుంది. మరచి
పోతాకమా శేఖర నోట్ చేసుకోండి. పోటా
షి కుంబ్రైనేడ్.

శేఖరం : (రుండెల్ని పట్టుకుని) ఎంతమాట అన్నావు
సుచిత్రా.

సుచిత్ర : ఇదే మాయలు—రుండె బై.

శేఖరం : (బుక్కున ఆమెచేయ్యిపట్టుకుని) సుచిత్రా
నవ్వు

సుచిత్ర : (నిదిలించుకుని) నవ్వులే.

శేఖరం : చచ్చినా మిమ్మల్ని వదిలను.

(సుచిత్రని ఆనుకొనిస్తాడు తెం.)

రంగము-2

* * రామనాథంగారి యిట్లో ముందరి
హాలు. ధనవంతుల యిళ్ళల్లో ఉండి
అలంకరణ అంతా ఉంటుంది. ఒక
పెద్ద డ్రాయరుముందు కూర్చుని రామ
నాథంగారు ఏవో ఫైల్సు చూస్తోం
టాడు. సంగీతం మేస్తరు 'వంతులు'
పక్కగా నిలబడి ఉంటాడు. రామ
నాథంగారు ఫైల్సు చూసి ముందుకు
వస్తాడు.

రామ : హాసింగుకి వెళ్లిన అమ్మాయి రాలేదు. అదైలు
వమలుచేసి యిర్వవల్లిన గురుస్తా కూడా
రాలేదు. మేస్తరు! ఈ కాలంలో సకాలంలో
ఏమీ జరగడంలేదు సుమండీ. అదే కాబోలు
కాలమహిమ అంటే...

పంతులు : చిత్తిం.

రామ : నిజంగా సకాలంలో అన్నివమూ ౨౦౧
కూడను సుమండీ. అప్పుడు జీవితం యాంత్రి
కంగా చప్పుగా ఉంటుంది. చూడండి.
మీరున్నారా అమ్మాయికి సంగీతం చెప్పదామని

వచ్చాను. వుంటే ఏం చేద్దామా? చెప్పేసి చక్క పెళ్ళిపోయి, మీ ఆవిడ అమర్చివుంచిన పేడిపేడి భోజనం తినేసి బజకంగా పడుకొని వుండును. ఇప్పుడో అమ్మాయిరా లేదు. మీలో చిరాకు, కంగారు, అక్కడి మీ ఆవిడకి కించితో కోపం, పేడిఅన్నం చల్లారిపోవడం మీకూ మీ ఆవిడకి చిన్న కలహం—చూశారా యెంత రసోత్పాదన జరుగుతుందో!

పంతులు : (పల్లకించి) చిత్తం!

రామ : (ఆలోచనగా.) పంతులూ, నాకు ప్రపంచంలో ప్రాణతుల్య మైనదేదో చెప్పాలవా.

పంతులు : (మాంచి ఉత్సాహంగా) డబ్బండి.

రామ : చటప్. నువ్వు కొక మరొక డెవలప్మెంట్ యిలా అనివుంటే డిస్మిస్ చేద్దాను. నీ అంత బాగా వీణ వాయిచేవాడూ నేర్చేవాడూ యింకొకడు యీ ఊళ్లో లేడు కాబట్టి నిన్ను తుమించ దలిచాను.

పంతులు : (భయంగా) నాడే తప్పండి. నన్ను మీరు తుమించాలి.

రామ : నాకు ప్రపంచంలోకలా ప్రాణ సమానమైనది నా మామగారు సుచిత్ర. తల్లి పోయినప్పట్నుంచీ ఈ చేతులతో పెంచి పెద్దదాన్ని చేశాను. విద్యాబుద్ధులు గరిపాను. ఈ సమయంలో ఆమె సుఖంకోసం, ఈ మేడలు ఆమె నివాసంకోసం, ఈ తోటలు ఆమె విహారంకోసం.....

పంతులు : అమ్మాయి గారికి యీ క్రమమన్న వచ్చిందండి ఇంక వివాహం చేసేయ్యండి.

రామ : (హేళనగా) నువ్వు చేసుకుంటావా?

పంతులు : (కంగారుతో) నేనే...నాండి!

రామ : మరింకేం—మనం వివాహం చేయ్యడం మేమిటోయ్ పంతులూ. అమ్మాయే వరుణ్ణి ఎంచుకుని వివాహం చేసుకోవాలి తప్ప. ఏమంటావ్.

పంతులు : చిత్తం.

రామ : చూడూ, రెండువందల సంవత్సరాలక్రితం అభి ప్రాములంటే నాకు అసహ్యం సుమీ.

పంతులు : చిత్తం.

రామ : ఒకమనిషి సగటున ఎన్నేళ్లు జీవిస్తాడంటావ్.

పంతులు : ఒక నలభై కట్టుకోండి.

రామ : ఒక యిల్లు ఎన్నాళ్లు కిథిలం కాకుండా ఉంటుందంటావు?

పంతులు : నూరు నూటయ్యే సంవత్సరా లనుకొండి గట్టిగా కట్టిన యిల్లయితే.

రామ : అయితే చూశావు. మనిషి వుండడు, మనిషి కట్టిన యిల్లావుండడు. అయితే ఆ బూజుపట్టిన అభిప్రాయాల్ని మాత్రం ఎందుకు చాలీ అంట?

పంతులు : చిత్తం.

రామ : నీ కర్తవ్యమిందా?

పంతులు : చిత్తం.

రామ : నీ కర్తవ్యమయితే యీ వూళ్ళో యీ బోడిమేస్తరి చేస్తూ ఎందుకుంటావు! ఏ నూడియో ఆగ్రహాల్లోనో చేరి ఉండేవాడివి. ఇదిగో మాట. (పంతులు దగ్గరకి వస్తాడు. రామ నాసం మెల్లగా) అమ్మాయి నాకు చెప్పింది తెలుసునా.

పంతులు : ఏమిటండీ.

రామ : అమ్మాయి ఒక చక్కని కుర్రవాణ్ణి ప్రేమించింది. సమయం వచ్చినప్పుడు తనే ఆతిని పేరూ ఊరూ చెప్తానంది.

పంతులు : అంతకంటే కొవల్సిన జేయండి. శుభస్య శ్రీఘం అన్నారు పెద్దలు త్వరలోనే ఏర్పాట్లు కానిచ్చేయ్యండి.

రామ : అదే చూస్తున్నాను. త్వరలోనే - ఎందుకూ యీ వేళే ముహూర్తం పెట్టించేస్తాను. అమ్మాయిని లాలించి ఆ కుర్రవాని పేరు కనుక్కుంటాను. (జేబు గడియారం చూసి.) పంతులూ యింక నువ్వు వెళ్లి. అమ్మాయి యిప్పటో తచ్చే బట్టలేదు.

పంతులు : చిత్తం సెలవిప్పించండి. (నిమ్మమిస్తారు.) (రామ నాథం తిరిగి ఫైల్స్ చూస్తోంటాడు.

వడివడిగా సుచిత్ర వెనుకాలే శేఖరమూ ప్రవేశం.)

సుచిత్ర : (కంగారుగా) నాన్నగారూ! చూడండి యితిన్ని.

శేఖరం : (సుచిత్రకి సావుకాళం యివ్వకుండా.) నను స్కారం. మీ అమ్మాయి సుచిత్రాదేవిగాడి మీదగ్గర కార్యదర్శిపదవి కాల్గి ఉందని చెప్పితే...

సుచిత్ర : కాదు నాన్నా కాదు...

సుచిత్ర ప్రణయం

శేఖరం : ఆహాహా. మీకా సంశయం ఏమీ అక్క
లేదు సుచిత్ర. ఏపనైనా సరే వమ్మకంగా
చేస్తానంటే.

సుచిత్ర : కాదు నాన్నా - నీరు నన్ను చెయ్యిపుచ్చు
కుని...

శేఖరం : (అర్జునాని వేగంగా) అదికూడా చెప్పాలా
సుచిత్రాదేవి. కాదు వేగంగా వస్తూంటే మీ
అమ్మాయిగాను నోళ్లు ముగ్గు పరభ్యాసంగా
ఉండడంచూసి చెయ్యిపుచ్చుకుని ఒకమనిషియిన
తెలికీ లాగి రక్షించానంటే.

రామ : (అత్యంత) ఎంత ప్రమాదం తప్పింది. (శేఖరం
చేయబట్టాడు) నీమేలు మరువలేదు నాయనా.

సుచిత్ర : అంత అబద్ధం, అంత మోసం.

శేఖరం : (సపంచమే అంత సుచిత్రాదేవి. ఆత్మే.
ఆ దేవుని తాను స్వీకరించి రావడంలేదనీ,
హంకా ఎన్నిసార్లు కొట్టినా మీ అమ్మాయే
పెండ్లివంగా రోడ్డుకి అడ్డంగా వయ్యారంగా
నందుందనీ అన్నానంటే. రాస్కెల్. అంత
అబద్ధమూ మోసమూ. వాడు హంకా కొట్టిన
తగు.

సుచిత్ర : (డీలా ఆయిపోయి తినేసేట్లు చూస్తుంది
శేఖరాన్ని.)

రామ : ఈ డైవల్లంతే నాయనా. నువ్వేకనక నను
యనకి అక్కడలేకపోతే ఏ మమ్మేవో తిల్చు
కుంటే-యిప్పుడే నరాలుపట్లు తిప్పుతున్నాయి.
ఆయితే నీ చేదు.

శేఖరం : శేఖరం అంటే.

రామ : నిన్ను చూస్తే నాకొక శైత్రురీ ఉండడం ఆన
సరం అనే అనిపిస్తోంది. తెరలో నే పుభికార్యం
ఒకటి తలపెట్ట బోతున్నాను. ఈ ఊళ్ళో
నాకు చాలా యిరున్నాయి. వాటి అద్దెలు
వనూలు చెయడానికి ఒక గుమాస్తా ఉన్నాడు
కాని అతివంతి సమర్థుడుకాదు. నువ్వేమో
యవకుడివి శక్తి పామర్యంగాలవాడివి. దావా
దినా నాకు సహాయంగా.

శేఖరం : నేనయితే అద్దెలు మాంచి నిక్కచ్చిగా
వనూలు చేస్తానంటే. ఆ టెక్నిక్ అంత నాకు
బాగా తెలుసంటే.

సుచిత్ర : అంత అవసరమా నాన్నా మనకి ఒక కార్య
దర్శి?

రామ : అం! అమ్మాయి అమ్మాయి! అటువంటి ప్రమా
దాలు రాకుండా చూడదాంకీ...

శేఖరం : (పంతోషంగా) అమ్మాయి గారిమీద యాగని
కూడా వానివ్వడంకీ. అదికని చూపీమ కనిపె
గుతూ ఉంటానంటే.

రామ : జీ! ఏమిటం కావాలోయ్.

శేఖరం : మీ చిత్తం వచ్చివంతి యివ్వండి. నాకు
జీతం పట్టించుకోవండి. నీకు వంటివారి మీద
కాగ, చెప్పివన్న గౌరవం చాలునంటే.

రామ : కదా! గూహానికీ త్వరిత గుంకూ వా ఉంటే
ఎంతవకూ చెనువుకున్నావు నాయనా.

శేఖరం : మీ మే ప్యాడగానంటే.

రామ : బాగుంది. నేకీ గూహానాడై యిస్తాను.

శేఖరం : తను కటాక్షం.

సుచిత్ర : (అత్యంత) చూడు గూధమ్మే...!

రామ : తిక్కుకుంటావా తల్లీ. నిన్ను రక్షించిన వాడు
కూడా. బోనీ, రెండువందలు యిస్తాను.
వట్టంగా ఉంటుంది. (సుచిత్ర పట్టు పట్ట పట్ట
కొగబడుతుంది. శేఖరం విజయగర్వంతో ఆమెకని
చూస్తాడు.)

రామ : ఇదిగో శేఖరం—నాకు జీవితంలో గండే
రెండు ఆశయాలు. ఒకటి యీ ఆస్తిని అభివృద్ధి
చేసి అది తరతరాలుగా నిలిచి ఉండేట్లు కట్టు
దిట్టం చేయడమూ; సుచిత్రకి విద్యాబుద్ధులు
గరిపి తగిన వరుడికి యిచ్చి వివాహం చేయడమూ.
అల్లుడిచేతిలో కూతుర్నీ, కూతురిచేతిలో నా
ఆస్తి పాస్తర్నీ పెట్టి నేను రిటైరయి విశ్రాంతిగా
ఉండవలచుకున్నాను.

శేఖరం : చాలా ఉవాతిమీద ఆశయమంటే తమది.

రామ : నేనిందాకా చెప్పానుకూ గుభికార్యమని.
మా అమ్మాయి వివాహం పది పది పానుకోజల్లో
జరుపబోతున్నాను.

శేఖరం : (మొహంలో రంగులు మారిపోతాయి. కంకా
గుగా నత్తిగా.) ఏ...వా...నా మంకీ.

రామ : మాంచి వైధివంగా జరిపిస్తాను. ఆ అరెంజిమెం
ట్లన్నీ నువ్వే చేయాల్సి. ఒక డిస్కర్, ఒక
డాన్సు, ఒక డామా. ఒక బుర్రకీళ్ళ, ఒక సంత
ర్పణ, ఒక సంగీత కచేరీ... యంకా...

శేఖరం : (అశివికి ధూమి గుంపంగా తిరుగుతోంది.)
ఎవరండీ వ...రు...దు?

రామం : అదంతా సెటిల్ అయిపోయిందిలే. ఆమ్మాయి
స్వయంగా వరుణ్ణి ఎంచుకుంది.

శేఖరం : సెటిల్... సెటిల్... (తూలబోయి
కుర్చీని ఆనుకుంటాను.)

రామం : అదేం—అలా అయిపోయాకేమిటి.

శేఖరం : అచ్చే కొంచెం తిప్పిందండి. అంతే—మీన్
సుచిత్రాజీవీ. కొంచెం వాటర్ !

సుచిత్ర : వాటర్ నా, వర్షంకూడా కావాలాపాపం!
(వెళుతుంది.)

రామం : కూర్చోవోయ్ శేఖరం. దొడ్లో పని చేయిస్తు
న్నాను. ఒకసారి చూచివస్తాను. (వెళతాడు)

శేఖరం : (కుర్చీలో కూర్చుని మొహాన్ని చేతుల్లోకప్ప
కుని) మైగాడే.

సుచిత్ర : (సీట్లో ప్రవేశించి) ఇదిగో మిస్టర్ శ్రేక
టరీ, వాటర్. (గ్లాసు బల్బుమీద పెడుతుంది)

శేఖరం : (కోపంగా చూసి గ్లాసునునీళ్ళా గడగడా
తాగేస్తాడు) హుం!

సుచిత్ర : (ఎగురుగా కూర్చోని) కాగితం కలం తీసు
కోండి. నా మ్యాచిటికీ కావలసిన వస్తువుల లిస్టు
చెబుతాను.

శేఖరం : (ఓదలడు)

సుచిత్ర : మీకే చెబుతూన్నది!

శేఖరం : (మాట్లాడడు. కుర్చీ మరొకపక్కకు తిప్పు
కొని కూర్చుంటాడు)

సుచిత్ర : మీకు జీతం ఇచ్చేది ఎందుకో తెలుసా?
చెప్పినట్లు చెయ్యడానికి.

శేఖరం : నేను వ్రాయను.

సుచిత్ర : ఏం?

శేఖరం : నా ఇద్దం.

సుచిత్ర : మీయిద్దం మీయింటిదగ్గర. అయితే ఉద్యో
గము చూసేయండి.

శేఖరం : నాకు ఉద్యోగం ఇచ్చింది మీరుకాదుగా.

సుచిత్ర : ఎవరైతే నేం—ఇక్కడ నా మాట రాజాజ్ఞ.
లేకపోవడే డిస్మిస్ చేయిస్తాను.

శేఖరం : నెవ్వ వుద్యోగం. మీరు చెప్పినట్టట్లా వినడా
నికి నేనేమీ తమ మొగుణ్ణి కాను. వస్తాడుగా
ఓ చవట పదిరోజుల్లో తమ భర్తనంటూ! వాడికి
పుంమాయించు నీ పనులన్నీ.

సుచిత్ర : (కోపంతో) యూ మటప్. నాకు కాబోయే
భర్త నవమానిస్తే కథ చాలాదూరం వెళుతుంది.
నా భర్త నాకు దైవనమానుడు. మీ అంతస్తు
తెలుసుకొని జాగ్రత్తగా మాట్లాడండి.

శేఖరం : ఇక నాకు జాగ్రత్తలేను. నాకాశి నేను. నా
గుండె మండిపోతోంది. నేను మానవుణ్ణి కాను,
రాక్షసుణ్ణి. విప్లవమూర్తిని. సుచిత్రా! ఏ
దేవిని నేను సర్వస్వం అని ఆరాధించానో, ఏ
దేవి నవ్వుకోసం, కరుణాకటాక్షం కోసం తల్ప
డిల్లిపోయానో—అమెనన్ను ఓ అనానుకుడిలా
పురుగులా విడిచించి పాలేసింది. నాకింక మంచి
చెడ్డా పాపం పుణ్యం వివక్షతలేదు. ఎప్పుడై
తేనా నా పగ తీర్చుకుంటాను. నిన్ను నీభర్తని
కటకట్టి గోదావరిలో ముంచేస్తాను.

సుచిత్ర : (ఘక్కున నవ్వుతుంది)

రామం : (వస్తూ) ఎందుకమ్మా అలాగ నవ్వుతున్నావు.
సుచిత్ర : 'తిరస్కరింపబడిన స్త్రీయుడు' అనే నాట
కంలో పార్సన్ చెబుతున్నారు నాన్నా వీరు.
వీరు నాటకాల్లో వేషాలు బాగా వేస్తారులే.

శేఖరం : అవునండి. మీ ఆమ్మాయి చెప్పిన నాటకం
వట్టి విషాదాంతం అయిపోయిందండి. అందు
లోని హీరోయిన్ చాలా దుర్మార్గురాలండి.
వంచకురాలండి. గోముఖ వ్యాఘ్రమండి.

సుచిత్ర : హీరో అంతకన్న దగాకోర్, దొంగ,
లోభర్...

రామం : హీరో హీరోయిన్లు ఎటువంటి వాళ్ళియితే నేం
తల్లీ. ఇంతికి నాటకంకదా.

శేఖరం : వాస్తవిక జీవితంలో కూడా ఉంటారండి
అటువంటి మోసకత్తెలు.

సుచిత్ర : అటువంటి తేనెల్లాసిన కత్తులున్నా...

రామం : నేను మీ ఇద్దరినీ నూ ఏకీభవిస్తాను. సరేనా...
(సుచిత్ర కోపంగా కూర్చుంటుంది. శేఖరం
అంతకన్న కోపంగా కూర్చుని టేబిలుమీద
మ్యాప్ పేపరు చదువుతున్నట్లుగా నటిస్తాడు.
కొని అతని మొహంలోని భాధని దాచాలని
ప్రయత్నం. ఇదే సమయంలో గుమాస్తా సోమ
యాజులు వస్తాడు. పేపరు అడంగా ఉండడం
వలన శేఖరాన్ని చూడలేదు; శేఖరమూ సోమ
యాజుల్ని చూడడు.)

సోమ: నమస్కారముండి. ఈరోజున ఆయన వచ్చాడేమో తెలుసు రసీనులూ చిత్రించండి. (బల్లమీద ఉంచుతాడు)

గామ: (రసీనుల్ని చూసి) ఇంకా ఏమైతే రాకల్ని నవి ఉన్నాయో?

సోమ: (భయంగా) బాబూ. ఒక్కడి విషయములో మాత్రం చాలాకష్టంగా వుంది. అతను ఈ ఏడాది నుంచి ఆశ్రయివ్వడం లేవండి. వాలురు రోజుల నుండి నునిపి పత్తాలేకుండా పోయాడు. గొప్ప కేటుగాడులేండి.

గామ: కేటుగాడా? అంటే?

సోమ: చితిం. ఆది నూతనంగా మన భాషాకోశం లోకి వచ్చిన పదముండి. మోసగాడినీ, ఆసక్తైన గిరిశం మాగ్గు దిగాకోరనీ అర్థముండి.

గామ: (చిరాగా కోపంగా) ఎంత ఇవ్వాలి.

సోమ: నెలకి రెండుగనుకీ పదిపాను రూపాయలు చొప్పున పదమూడు నెలలకి మాటతోంటై అయిందండి.

గామ: పెద్ద మొత్తమే యివ్వాలి. కుటుంబంనో ఉన్నాడా?

సోమ: రామ గామ. పరమబ్రహ్మచారి గాడండి.

గామ: అయితే రెండుగను లెందుకు.

సోమ: మొదట వాకూ ఆ సందేహమే కలిగిందండి. చాలాకాలం వరకూ అర్థం కాలేదండి. బాకీల వాళ్ళు వసె లోపలిగదిలో దాక్కుంటానికి ప్రత్యేకంగా రెండవగది కూడా తీసుకున్నట్లు కనబడుతోందండి.

గామ: ఇన్నాళ్ళూ ఏం చేస్తున్నావయ్యా. ఎందుకు నాకు ముందుగా అతిన్నిగురించి చెప్పలేదు? అతడెవడు? ఏమయ్యాడో పోలీసుల్ని పిలిపించి పట్టించక పోయావా అంట! ఏమయ్యాయో సోమయాజులు, సామంతులం లోపుగా అతడెక్కడున్నాడో వెతికి పట్టకుని వనూలుచేసి తీసుకురా. లేనిదే నీ జీతంలోంచి విరగ్గొనాను.

సోమ: బాబూ—తిమరు అలాగంటే ఏం చెయ్యగలను. ఆవేషం భాషా పిలవమిందాగులా వుండేవాడు. ఆదిర్చా కళ, తీపి మాసి ఒత్తిడి చెయ్యలేక పోయేవాడే, ఎప్పుటికప్పుడు మహనమ్మకంగా తియ్యగ నచ్చచెప్పేవాడు బాబూ. ఇంతకీ వాఖర్మ.

గామ: అంగే నామటకి తిరుగులేదు. సాయంసం లోపుగా వనూలుచేసి యిక్కడపోసి నీకు జీతం ముగ్గు—కోపంగా గోటికి జల్మివాతాను.)

శేఖరం: (కోపంగా అర్థంగా ఉండగానే) నేనయితే ముగ్గుంటే వనూలు చేసేవాళ్ళే. ఏడాది నుంచి ఆదేశమూలు చెల్లనివ్వక పోగూకుట. ఎవరిండ్లీ అదికూ (కోపా తీసి సోమగూజున్న చూసి న్నెరిగా కేకవ్రాడు) ఓహో!

సోమ: పోరి నిన్ను తొలగేయ్యా నువ్వా (బట్టిగా, గామవాగ్దండం చెప్పచూసి) అయ్యా రామ వాధంగానూ వుండేనండి నీడే—వొక్కడే వైతా యిందాడు నీకి పోగరదం!

శేఖరం: నువ్వా మహానుభావా. నేనున్న ఆయలు నీ స్వంతం అని చెప్పావే!

సోమ: చితిం గిరిశం గానూ. యిల్లెవరిచైతే నేం. అట్టి మాట ఏం చెప్పావే.

శేఖరం: ఆసలు నువ్వెవరు నన్ను పగడానికి.

సోమ: నేనా నేను రామవాగ్దంగారి గుమాస్తాని.

శేఖరం: నీజీం ఎంత?

సోమ: ఆదంతా నీకెందుకోయ్. నీ ముష్టిబతుకున్నా వెయ్యిరెట్లు నయం. నీకుమల్లె దొంగబతుకూ లంబబతుకూ కాను మనది. వండ్ల రూపాయలు నికరమైన జీతంనాకు. కష్టపడి చెమటోప్పి సంపాదించినది నాయనా—ఇదియే యాదవ కాదు.

శేఖరం: తగవయ్యా సోమయాజులు! నే నెక్కో తెలుసా.

సోమ: తెలిసుకేం—బదుద్దాయని.

శేఖరం: నేను రామవాగ్దంగారి క్లెకటరీని. మనజీతం నెలకి రెండువందల రూపాయలు. నీగేడు వాగేడు కన్న సగంలా సగం తక్కువ. నీ సుపీరియర్ ఆఫీసర్ని కాబట్టి రెండు లెంపలా వాయింమకొని నమస్కారం చేసి అలా నిలబడు. స్టేండ్ ఎటెన్షన్!

సోమ: వేళాకోళంగా ఉండే నీకు. జాగ్రత్తి. ఆత్మ యస్తావా, తోలు వొలిపించెయ్యవున్నావా. (పంచె సరిచెస్తాడు)

శేఖరం: (హొక్కా చేతులు వైకిలాగి) ఒరయ్ గుమాస్తా రాం! నీకుండు తామసిపించెస్తాను.

సోమ: (రామవాగ్దం రావడంచూసి) అయ్యా పీరి నండి ఆగిరిశం.

శేఖరం : నాపేగు శేఖరం.

సోమ : యీవిడది అద్దె ఎగ్గొట్టిన మహానుభావుడు
వీరే నండి బాబూ.

రామ : ఇతనా (తెల్లబోతాడు)

సోమ : పైగా మీద మీదకి వస్తున్నాడు. ఆయ్యా
నెలగివ్వండి. ఒక్క డెబ్బతో యితగాణి
భూమ్యానికి రప్పినాను.

సుచిత్ర : (ఇంతవరకూ వినోదంగా చూస్తోన్న సుచిత్ర
సరిసిగ్గు దాటుతోందని గ్రహించి) వీరేనాన్నా
వీరే...

శేఖరం : రామనాథంగారూ. నేను నిజం చెప్పేస్తు
న్నాను. నేను మీ అమ్మయిన సుచిత్రని యీ
రెండేళ్ళనుండీ ప్రేమిస్తున్నాను. ఆమె దయని
సంపాదించాలని ఆస్తి వదిలేసి యీ పూర్ణో
ఉండిపోయాను. డిబ్బాయించి యీ సోమయ్యని
మోసగించి ఏడాదినుంచీ అద్దె యివ్వకుండా
కాలక్షేపం చేశాను. నేను బియ్యే ప్యాసయాను
నేను దర్జిలుజ్జీల్లో ఫర్మీ. నిజమే. కాని ఒక్క
అంగంటవరకూ సుత్రాదేవికోసమైనా జీవించాలనే
ఆశ ఉండేది. కాని ఆ ఆశ యిప్పుడు
సమూలంగా నాశనమయింది. నామోసాన్నీ, నా
అల్పత్వాన్నీ మీగు ప్రత్యక్షంగా చూసికూడా
నన్ను తీసుంచి మీ అమ్మయిన నా చెతుల్లో
పెట్టరు. ఇన్నాళ్ళు నేను పడిన శ్రమకీ మీ
అమ్మయి హృదయంలో నూదిమోపినంత
చోటకూడా సంపాదించుకోలేకపోయాను.
అందిన ప్రాసకి అగ్రుణచాచాను. విధులమైన
యీ ప్రేమ నన్ను దహించివేస్తోంది. నేను
తెగించింనునిపిసి. నాకు చావంటే భయంలేదు
కాని యీ సోమయ్యని నన్ను సుచిత్రాదేవి
ముందే ఆవమానించాడు. అది మాత్రం సహించ
లేను. ఈ సోమయ్యని చంపేసి మరీ చచ్చి
పోతాను. గుడ్డలై సుచిత్రాదేవి. రారా
సోమయ్యా (మీదకి వస్తాడు.)

సోమయ్య : ఏం చెప్తావురా. (మీదకొస్తాడు.)

సుచిత్ర : (కంగారుగా.) నాన్నా విరు...విరు.

రామ : (వనిపించుకోక) ఇది యిలనుకున్నారా నది
బజారనుకున్నారా! (బల గుడ్డతాడు)

సోమ : ఆగండి బాబూ. వీడిపోగగు ఓ పది ఔన్నులు
తగ్గించేస్తాను. మీరు మాస్తూ ఉండండి.

(ఇద్దరూ కలియబడతారు. సుచిత్ర పేలిటమిడి
రూళ్ళకగ్రతీసి ముందుకువచ్చి సోమయ్యాబు
చెతిమిద కొడుతుంది.)

రామ : అమ్మాయ్ నుర్విలారా. నీ కెంగుకు!

సోమ : (విశ్వుమొహంతో) అమ్మాయిగారా! అబ్బ!
నన్ను కొట్టారేమిటి తల్లీ.

సుచిత్ర : ఇంకా చంపేద్దును జాగ్రత్త. ఆయనెవరో
తెలుసునా. ఆయనే నాకు కాబోయే భర్త.

రామ :

సోమ : } —ఆ!

శేఖరం :

సుచిత్ర : (శేఖరం చెయ్యిపట్టుకుని.) నేను నీకిదివరకు
చెప్పింది వీరినే నాన్నా.

రామ : (నమ్మలేక) యితనా! అమ్మా, నువ్వు పొర
పాటుపడడంలేదుకద!

సుచిత్ర : నాన్నా. వీరినిపరించి నీకు సరిగా తెలియదు.
బియ్యే ఫసుక్లాసులో ప్యాసయాను నాన్నా.

రామ : (సందేహిస్తూ) సరిగా ఆలోచించుకున్నారా
అమ్మా.

సుచిత్ర : (లాలిస్తూ) ఆయన చాలా మంచివారు
నాన్నా. నామట కొదవకు నాన్నా.

రామ : (శేఖరంతో) ఇదిగో చూడు నీ తండ్రి పేరు.

శేఖరం : బ్రహ్మానందం అండి

రామ : బ్రహ్మానందంగా ఉండోయ్. సరే నీ జీవితా
శయం ఏమిటి?

శేఖరం : ఇంతవరకూ సుచిత్రాదేవిని వివాహం చేసు
కోవడమింది.

రామ : ఆ తర్వాతి?

శేఖరం : సుచిత్రాదేవిని ప్రతిక్షణమూ సంతోషపరచి
ఆమె కదలికలో కవిత్వాన్నీ కనుమాపులో
స్వరాన్నీ సృష్టించడం.

రామ : అంటే ఒక స్త్రీ కోసం నీజీవితం అంతవ్యర్థ
పరుస్తావన్నమాట.

శేఖరం : నాకు కోపం తెప్పించకండి జమిందారు
గారూ. సుచిత్ర సామాన్య మానవస్త్రీ అంటే
నేను సహించను.

రామ : భేష్ బాగాచెప్పావు. ఇది నీ ప్రేమకి నిదర్శనం
అనడానికి సందేహంలేదు. సరే, నీకు వ్యసనా
లేమైనా ఉన్నాయా.

శేఖరం : చాలా ఉన్నాయండి.

సుచిత్ర : (తండ్రి భుజంమీద తల ఆవి) మా నాన్న చాలా మంచివాడు.

శేఖరం : (నమస్కరిస్తూ) మీకూ మీ విశాల హృదయమునకి ఆ జన్మాంతం కృతజ్ఞుణ్ణి మామగారు!

సోమ : రొట్టె విరిగి నేగుగా నేతిలో పడిందయ్యా శేఖరం బాబూ. అరనిముచం క్రితం ఆనాడు కుడివి. ఇప్పుడు శ్రీ శ్రీ జమీందారు గారి అల్లుడివి. ఒహోహో అదృష్టవంతుడివి. నూరెళ్లు సుఖంగా బతుకు నాయనా.

రామ : మాడు శేఖరం. వారం పదిగోజుల్లో మంచి ముహూర్తం వుంది. నేను వెళ్లి సిద్ధాంతి గారితో ఆలోచించివసాను మాడు నాయనా ఈ సమాజంలో వుండే భవ్యత్యాసాల్ని ధనికుల దర్జిగుల అంతరాన్ని లెక్క చెయ్యనిది చాలుగలిగినది ఒక్కటే వుంది. ఆది ప్రేమ. దాంపత్యాన్ని పవిత్రం చేసేది, స్వస్తిం చేసేది ప్రేమే. కాని ప్రేమని సనంతో చిలువనట్టి కట్నాల రూపంలో కులాహంకారం రూపంలో ప్రసక్తించే యానాటి పెద్దలతో నేను ఎప్పుడూ ఏకీభవించలేదు. నా వయస్సు ముసలిదైనా మనస్సునూత్రం సత్యంకోసం ఆన్వేషిస్తుంది. ఇదిగో యీ సామ్యు దగ్గర ఉంచుకో. నీ గుస్తులకీ అవసరాలకీ ప్రస్తుతం ఖర్చుపెట్టకో. రావయ్యా సోమయాజులూ. అలాగ పోయి వదాము.

సోమ : (శేఖరాన్ని సమీపించి) అమ్మా సుచిత్రా జిల్కీ చక్రవర్తిలాంటి మొగుణ్ణి సంపాదించు కొన్నావు. నేను మొదటే అనుకున్నాను శేఖరంబాబుని చూసి — ఆదర్శ, ఆతీవి అంత యోగజాతమనని చెప్పుతూనే వుంది. శేఖరంబాబూ, అమ్మయిగారు కొటి కేకొట్టారు కాని ఏదైనా సంచలనమయితే యిప్పించు. నీ పేగు చెప్పుకుంటాను. అంగుళానూ పిలు రేని వాణ్ణి, ఖర్చు ఎక్కువ! వసానుబాబూ.

రామ : (సోమ రూజులతో వెళ్ళుతూ) అమ్మా శేఖరానికి ఏంకావాలో అన్నీ జాగ్రత్తిగా చూడు. వస్తాం. (విష్కరించిస్తారు)

శేఖరం : సుచిత్రా ఈ ప్రేమదాసుడు ధన్యుడు. (ఇంగ్లీష్ ఫాషన్ లో ఒక మోకారిమీద కూర్చుని సాల్యూట్ చేస్తాడు.)

సుచిత్ర : ఎవరెనామాస్తే వల్లవతాగు లేవండి. ఇదే మైనా నాటకంపైకే అనుకున్నారా.

శేఖరం : నీజేకాదు. ఇది స్వప్నం. ఇది యమనానదీ సీమం. నాన్న గారూ, నేను కృష్ణమండ్రే. ఇది శైవజయంతి. నాన్న శివశివని. నేను శివేంద్రగుప్తే. ఆ నాటకంకోసం నాన్న ఉల్లాసించి, నేను ఆనందం.

సుచిత్ర : ఇది సామాన్యం శేమ సుశ్రావణి మీరు శ్రీ శ్రీ శేఖరం.

శేఖరం : ఎంతోమృదువు శాస్త్ర సుచిత్రా. నేనంటే నీవు మేమనడం యిష్టంఉండే యంతివాటక చూడనా.

సుచిత్ర : ఇప్పుడేనికీ విలసిల్లి మీరు ప్రేమశేఖరుగానాంటే నానాకాలంపై సాగుకొంటుండే కాని చాణాకాలం మీ ప్రేమమొక్కటిగాయి తిని శివభక్త పాతకాన్ని. క్రికేడివ న్యామోహమేమో, ఈ వాగ్దానరూపం ఆలోచించి అనుకున్నాను. అంగ శైవ్యాన్ని మీరు కలిపి ఒకేక్ష (చూచి సూర్యుని బిమ్మబాసినా) వాచం ఎన్నిక మారుపద్ధాతీకా.

శేఖరం : కష్టపడెన్నాగు పెద్దయ. ఈ శేఖరం శ్రమ ఫలించింది. అవస్థలభ్య ప్రాస రత్నాన్ని పొందగలిగాను. ఎన్ని అమాతాలు కలిగినా ప్రమాదాలు వాటిలి నా నిష్ప్రమానంలేదు. ఆగి వదిలేదు. పరిసేతులకి లొంగిపోవడం ధనశిక్షణంకాదు. ఓంమని అంగీకరించడం బిగుడిలక్షణంకాదు. హోవ ఫరెవ్ హోవ యిదే శేఖరం వివాదం.

సుచిత్ర : మీరలాగ గంభీరంగా మాట్లాడుతూంటే ఎంతో అందంగా ఉంటారండీ.

శేఖరం : (ఎవ్వి) అది రాజకీయ వేత్తి అక్షణం.

సుచిత్ర : అంటే—

శేఖరం : అనంతంగా గంటలకొద్దీ ఉపవాసం దండెత్తుడం; ఎంతపిండినా సారం ఒక్క చుక్క కూడా రాలకుండు.

సుచిత్ర : కొంపతిని మీరు మంత్రులవరుకదా!

శేఖరం : నీకాధ్యయం అక్కరలేదు. నీ సన్నిధానమూ నీ దరహాస చంద్రికల్నీ వదిలి ఆచారవైశిష్ట్యతోనూ రసహీనమైన ప్రకారికతోనూ కూర్చుంటావా సెనర్ . సెనర్ .

సుచిత్ర : హస్త్యుక్తి, ఇంక భయపడ నక్కరలేను.

శేఖరం : సుచిత్రా, వివాహం అవగానే హనీమూన్ మాటేమిటి.

సుచిత్ర : హనీమూన్—ఏం యిక్కడ ఉండకూడదు.

శేఖరం : రండే! నుంచీ మానాన్న యీ గొడ్డనీ, మురికి కొల్పలనీ, కోజా మీ నాన్ననీ

సోమయ్యనీ మానో వివాహవంతరపు భయ
దినాల్ని గడపమన్నావా. వరు వరు సుచిత్రా
మనయిద్దో పెనుమధ్యా కలలపద్యాయాపాడు
నీవల పడకువెను.

సుచిత్ర: (అలోచించి) అయితే కాశ్మీర్ పోదామా
శేఖరం: వండ్లపుల్. ఆ కాశ్మీర్ పు లోయలో.
సుచిత్ర: ఆ హిమవత్ పర్వత సన్నిధానంలో.
శేఖరం: సాయేళ్ళ పక్కన.

సుచిత్ర: జుపాతల దిగువన.
శేఖరం: రంగు రంగుల పువ్వుల తోటలలో.
సుచిత్ర: మంచు కడిగిన తెల్లని బాటలలో.
శేఖరం: సువ్వా నేనూ.

సుచిత్ర: అబ్బ చాలా బావుంటుందండీ. చలో
కాశ్మీర్ — యిదే మన నివాసం.

శేఖరం: (ఊళ్ళు నులుముకుని) ఇది స్వర్గమా లేక —
ఇవ్వడక్కడున్నాను సుచిత్రా.

సుచిత్ర: లేవండి. లేవండి. భోజనానికి వేళయింది,
అల్లుడుగారికి.

రామ: బాగుంది. ఈ కాలపు కుర్రవాళ్ళు రాత్రిం
బవల్ల చువి పరీక్షలు వ్రాయడం, జీవితంలో
విశ్రాంతికి ముందు లేక ఆఫీసు కుర్చీకి
జీవితం అంకితం చెయ్యడమూ తప్ప ఏ ప్రత్యేక
తనీ ప్రదర్శించ లేకపోతున్నారు. అయితే
చెప్ప నీ వ్యవసాలన్నీటినీ —

శేఖరం: వాటిల్ను చెప్పితే యీ శోభకి తెమలదండీ.
నాకు లేని వ్యవసాయేమిటో తెలుసుకోవాలని
పురజను లందరూ ఒక కమిటీని వేసినట్లు
తెలుస్తోందండీ.

సోమయ్య: ఆరి పిడుగా! ఏం నగురూ తెనురూ
లేకుండా చెప్పుకున్నాడు. జమీందారుగార్ని
మన నీ నానాటికమీద ఆక్షరాలు అక్షరాలా నే
గడ్డగట్టుకు పోతాయి.

సుచిత్ర: ఉ తది నాన్నా. వీరికి సిగరెట్ తప్ప
ఏ వ్యవసాయమూ లేదు.

రామ: అయితే ఉన్నాయని అబద్ధం ఆడాడన్నమాట!
శేఖరం: అదెందుల వా వ్యవసం. అబద్ధం మంచి
సరదాగా మంచి నీళ్ళి ప్రాయంగా ఆడగలనండీ.

రామనాథం: (సడన్ గా వేశాకోళం ఆపేసి తీవ్రంగా)
ఏమోయే శేఖరం. అబద్ధాలాడడం మనిషి
యొక్క గౌరవాన్ని ఆత్మనిశ్చయాన్ని తెలియ
చెస్తుందా. నీలాంటి ఆశయాలేని వాడికి,
అబద్ధాలాడే వాడికి నీతినియమం పాటించని
వాడికి ఏ తండ్రీనా తనకన్న కూతుర్ని యిచ్చి
చెల్చి చెప్తాడంటావా.

శేఖరం: (ఈ మాన్యకి కంగారుపడి) 'చచ్చారా
దేవుడా! (ధ్యానం తెచ్చుకొని) నేను నన్ను
గురించి అంతా నిజం చెప్పేస్తాను. అబద్ధా
లాడేవా, అడంబరం చూపినా ఒకరికి హాని
చేయాలనే దుకుదేశ్యంతో కాదు. మీ అమ్మాయి
కోసం. నిరాధారమైన బ్రతుకు సాగించినట్లే,
నానా బాసలు పడినది మీ అమ్మాయికోసం.
అవ్వత మీ యిష్టం.

రామ: సోమగాజులూ ఇలా ర! (సుచిత్రా శేఖరమూ
ఆశ్చర్యంతో చూస్తూంటారు) ఇతని ఆర్థతాన
తెల్ల ఒకపారి పరిశీలిదాం. ఈ రెండేనూ
దమ్ముడీ సంపాదన లేకపోయినా దర్బాగా కైకి
బతికగలిగిన వేర్నూ.

సోమయ్య: (వేలుముడిచి) ఒకటి.

రామ: ఎన్నికైనా తెనుగొకవలసి వచ్చినా నవ్వుతూ
జీవితాన్ని సాఫీగా గడిపేనే చాతుర్యమూ.

సోమయ్య: రెండూ.

రామ: అమ్మాయి సుచిత్రకోసం ప్రాణాన్నైనా
యివ్వగలిగిన తెలింపూ.

సోమయ్య: మూడూ.

రామ: అమ్మాయి యితన్ని గాఢంగా ప్రేమించడం
మన ముఖ్యతమ ముఖ్యమైన పరిస్థితి.

సోమయ్య: నాలుగూ.

రామ: వీటన్నిటినిపటిచూసే నా తెల్ల సుచిత్రని
ఈ శేఖరానికిచ్చి వివాహం చేయడానికి నాకు
అభ్యంతరం ఏమీలేదు. మర్యాద లోపమైతే
శ్రీ మీ నామగారికి కోపంవస్తుంది.

శేఖరం: ఒక్కనిముషం ఆగు. (ముంగుకువచ్చి)
సోదర సోదరీమణులారా. (పాంతుజేయబోయి)
ఒక తావుకొగితం తీసి చూపిస్తూ) ఇక నేను
తీసుకున్న చెబుకుళ్ళ జాబితా. ఒక అణాకు పైసం
తీసుకున్న ఆప్పలన్నీ ఆకారాది విషయమూచి
కలూ జాగ్రతిగా రికార్డుచేయబడ్డాయి.
ఈ రెండేళ్ళనుంచీ నాకు కొతలిచ్చిన కాఫీ
హోల్తెక్స్, లాండ్రీషాపులకి సోదాషాపులకి
సర్వదా కృతజ్ఞుణ్ణి. వారంకోజులలో శ్రీమతి
సుచిత్రాదేవికి నాకూ వివాహం జరుగ
బోతోంది. ఏతత్ వివాహానికి మీరందరూ
సకుటుంబ బంధుమిత్ర సహావారంగా విచ్చేసి
మద్దర్పితి చందసతాంబూలాదుల స్వీకరించి
వధూవగుల నాశీర్వదించి మీమీ బాకీలు
వసూలుచేసుకోవ ప్రార్థన. నమస్తే.

సుచిత్ర: నమస్తే.

[సుచిత్రా శేఖరం చెట్టాపట్టాలు వేసుకుని
వెళ్ళిపోతారు. తెర]

మ ర్యా ద లు

శ్రీ జూనూతల వేంకటరామమూర్తి

‘చూచునకున్నంగుకూ, ఉద్యోగాలు నిలిగిపన్నం
గుకూ మనం ఒకశకయివా కాస్త సాయం చేస్తే
జేశంలో ఇంతింత లావాటి సమస్యలు ఉత్పన్నం
కావేమా! వచ్చివా సులభంగా తేలిపోతని!’

‘దౌనేమా!’ పరధ్యాసంలో ఆశేశాను.

‘నేనెంతటి ముఖ్య విషయం చెబుతున్నానో
నీవు అర్థం చేసుకు నె స్థితిలో బొత్తిగా లేవని నన్ను
లేను. కట్నాలు ఇచ్చుకోలేక పెండ్లికి వాయిదా పడు
తూంటే, చాటున కన్నీళ్లు తుడుచుకుంటూ ఎంతగా
గిరిల్లాడుతూ, ఎంచగు తిపించిపోతూ మగజాతిని
తపించి వేస్తున్నానో ఎప్పుడేవా ఉపహించనం జరి
గిందా? నేను కండ్లారా చూశాను!’

‘లేదు!’ అంటూ కండ్లు వాడివేపుకు తిప్పాను.
నందకుమార్ కండ్లలో ఎట్టటి జీరలు - మామూలుగా
ఉండేవే కనిపించాయి. కండ్లు ఎట్టటి జీరలతోఉంటం
భాగ్యచిహ్నమని వాడుతరచు ఆశేవాడు. కుమార్
మళ్ళీ మొనలెత్తాడు, ‘కనీసం ప్రతియువకుడు కట్నం
తీసుకోవని ఎందుకు తీర్మానం చేసుకోరాదు?’

‘ఈ విషయంలో ఒక చట్టం కూడా ఉంది. ఇది
చాల పాతపాట! ఇంతకూ నీవు తీసుకోవడం జరిగిందా?’

‘ఆ మనసా నిశ్చయించాను రేపు ఇరవై రెండు
నా పెండ్లి!’ ఆశేసి నందకుమార్, పిలుస్తున్నా వివక
వెళ్లిపోయాడు.

‘నేను ఆశ్చర్యంతో కూర్చుండి పోయాను!’

అతి మామూలుగా వాడి పెండ్లి జరిగిపోయింది,
కొబటి ఆర్భాటంగా నేనూ చెప్పడంలేదు. పసుపు
డాగులయిన బట్టలతో, శిరస్సునుండి బియ్యం రాలు
తూంటే చిరునవ్వులతో సరాసరి నా దగ్గింకు వచ్చి,
‘ఎల్లా ఉందిరా?’ అన్నాడు నందకుమార్.

‘ఏమిటి’

‘నా పెళ్లాం!’ వాడి ముఖంలో గర్వం,
హోదా తాలూకు కవళికలు మెరుస్తున్నాయి!

‘నీకు సరిపోతుంది!’

ఇంకా వాడి పెళ్లి బాటమండి కబుర్లైన
వచ్చి ‘ముఖ్యంగా మిమ్ముల అభిప్రాయం’న్నాను. మీ
లాంటి మిత్రబృందం ఉంటున్నవే సంస్కరణాభి
లావలూ, స్వేచ్ఛా ప్రయత్నమూ కలుగుతుంటాయి.
ఇట్లాంటి పుగ్ధాభివృద్ధి చూసినప్పుడు నా కండ్లు
చెన్నుగిల్లుతుంటాయి వీటిని నేనేమని అభివందించేది?

‘చేసిన మెప్పు చాలనూ? కొండా, నేనా మీ
చెల్లెలు చూసుకోగలను!’ అంటూ కైకి నేను ఆనలేను.

నందకుమార్ ఉదాత్తమైన ఆవలోకనాలు మా
వేపునుండి లోపలవేపుకు ప్రసరించాయి నేనూ ఆలే
చూస్తున్నాను కొబటి, మెరుపులా తిగుక్కున మేసి
పోయిన వాడి ముదలు కనిపించింది.

‘మేము చూడండి ఎంతో కష్టపడాం! ఇంకా
ఒకమోస్తగుగా నుంచోగలిగాము ఇది సంతోషంగా నే
ఉంది. మా వాన్న చూకోసం ఏమీ మిగల్పలేక
పోయావా. ఇద్దరు పెండ్లాడాల్సిన చెల్లెళ్ళును కదిలి
పోయాడు. ఎంత కష్టమో ఆలోచించండి? పొట్టకూ,
బట్టకూ జరుపుకోడమే బ్రహ్మాండమవుతుంటే,
ఇంకా వేలకువేలు క్రమ్యుగించడం సామాన్యమా?’
అని అతడు ఒక నిమిషం కూడా విరామం తీసుకోక,
‘నందకుమార్ విశాలహృదయుడు కొవడంవల్ల నే,
ఎవళ్ళ కెంత అనిష్టమైనా తన ఆశయాన్ని చక్కగా
ప్రదర్శించి కృతార్థుడైనాడు!’ అని అతడు వెళ్లి
పోయాడు.

ఆతిథి భోరణి, తిత్తయూ నేను అప్పుడు బాగా
అర్థం చేసుకోలేకపోయాను.

‘మంచి బావమరిది నే సంపాదించావ్!’

‘అయినకేం?’ అయ్! గజిలేడ్ రాంకులేద నేకానీ,
నెంట్లలో అంత జీవితంవచ్చే ఉద్యోగం!’

‘ఆయన తిమ్మదొ!’

‘తీసికొచ్చేస్తున్నాడు!’

‘ఆవృద్ధమే! చాల బావుంది!’

‘ఎక్కడ నువ్వొకం చెప్పరా! భగవంతుడు ఎక్కడెక్కడికి గీచి, ముడివేస్తుంటాడో తెలీను. మన ఊరక్కడా వీళ్ళేక్కడా?’

‘జూను!’

వాడూ వెలిపోయాడు పెండ్లిలు చాల సందడితో ఉండి, కానీ నేను ఎదుగు చూస్తున్నవ్యక్తి మాత్రం అవపడలేదు చాలసేపటినుండి ఎవళ్ళతో మాటాడుతున్నా ఆవేపుకు మాపులుంచి కూర్చున్నాను.

నందకమర్ చెల్లెలు ఇటు వస్తోంది. ఆమెను ఆపి, ‘మీ నాన్న ఎక్కడా?’ అన్నాను.

‘మీకు తెలీవా? ఆయన రాలేదు!’

‘ఏం?’

ఉదాసీనంగా నవ్వి ‘హేమ వెళ్ళిపోయింది.

ఆయన రాకండానె పిడు పెండ్లాడేస్తున్నాడా? ఇంత చనిన ఆయన, కొడుకు ఒక ఇంటివాడు అవుతూం తె రాకపోవడం కారణం?

మానంలో అక్కడనుండి లేచి ఇవతలకు వచ్చాను. స్నేహితులంతా భూమిపాన పారవశ్యంతో, చిగుళ్ళు పొర్రాకుణ్ణి మునిగిలేయతున్నారా. వాళ్ళముందు లక్ష్మీదేవి కార్తీకజైల మల్లె ఉబ్బులు గల గల్లడుతున్నాయి!

‘ఒరేయి! వాడు తప్పకపోతున్నాడురా! వాడిని పట్టుకరండిరా!’ అంటూ కేక వేశాడు సుబ్రహ్మణ్యం!

‘ం! నాయనా! రా! ఓ పీరు పీకి, ఓ చేయి కలిపి, కాసిని నబ్బులు ఇచ్చిపోరా తండ్రీ!’ అంటూ చూడమ పూర్వకంగా మనుషుదని ఆహ్వానించాడు.

చిరునవ్వుతో వాళ్ళను వదిలించుకుని గబగబా అడుగులు సాగించాను!

మండువాలో నాగరాజు సిగరెట్ తాగుతూ న్నాడు.

‘ఏమాయ్? మీ నాన్న రాలేదా?’

‘ఆఁ!’

‘ఎందుకనీ?’

‘ఈ పెండ్లి ఆయనకు ఇవంతేదు. నందాకు మరో సమస్యం నిశ్చయం చేసుకున్నాడు. వాళ్ళు నాలుగువేలు ఇస్తామనీ, సొమ్ము పట్టింపులేదని చెప్పాడు. ఆ ఉబ్బుతో హేమను వదిలించుకోవాలని

నిష్ఠం చేసుకుని కూర్చున్నాడు. కానీ ఈయనగాదు ముందే బుక్ చేసుకుని పెళ్ళికి సిద్ధమైనాడు. అంతా అయిపోయాక నాన్నకు తెలీసింది. నలుగురిలా ఇవాళ ఆయన మొగం ఎత్తుకోలేక పోతున్నాడు. ఎవడికేం? ఎవడిసుఖం వాడిది! అందరినీ పగ చేసుకుని ఏంపాంకు తాడో కాలం లేల్చుకునిన రహస్యం!’ అంటూ బుర్రుకొడుతూ సిగరెటును నేలకేసి కొట్టి బూటు కాకితో రాలి పాడిపాడి చేశాడు!

‘నీవూ కోపంగా ఉన్నావన్న మాట! మరి నీకు పెండిడు వచ్చిందనుకుంటాను. నీవు ఆమెను పెండ్లాడి మీ నాన్న ప్రాణిపోయిన తలను వైకడే ప్రయత్నించేయకూడదూ!’

‘ఇప్పుడల్లా పెండి చేసుకోదల్చలేదు!’

‘సా! పెండ్లి చేసుకునే తలంపుంచా?’

‘ఆఁ!’

‘మరి ఎప్పుడయితే నేం? వరుస్సు నీకూ వచ్చేసింది కూడా! మీ నాన్న కోసమూ, హేమ కోసమూ, మీ అన్న చెబుతని పని నీవెందుకు చేయకూడదోయ్?’

‘దగువు పూర్తి కావాలి!’ అంటూ నాగరాజు దూసుకుపోయాడు.

కోపంతో వెడుతున్న నాగరాజు వేపు చూస్తూ నందకమర్ కు అత్తింటి తరపున ఎంతో బుర్రెస ఆలంబము చిక్కపాతే ఇందరికీ అనిష్టమయిన పెండ్లి చేసుకోడని అనుకున్నాను.

* * *

స్నేహితమంతా ఒకచోట ఉన్నప్పుడే! ఉద్యోగం పేరిట నెల నాలుగుచెరగులా ప్రాకిపోయిన స్నేహితులగురించి కొంచెం సేపయినా అనుకునేందు తీరిక ఈ జీవితంలో చిక్కడంలేదు. వరుస్సు పెంచుకుంటూ, ఆయువు తగించుకుంటూ, దిక్కు తెలిక బ్రతకడం వల్ల పొందబోయే లాభం యోచించుకునే ధైర్యమూ, ఓపికా లేక ముందుకుపోతూ పండి పోతున్నాను.

చాతాత్తుగ నందకమర్ వచ్చాడు. ఎట్టిటి ఎండలో పిడుగుపడితే ఎంత ఆశ్చర్యపోతామో, అంతే ఆశ్చర్యపోయాను వాడిని చూసి! వాడు మాటలుమాని వేసి చూపుల్లో దీనత్వం చిందిస్తూ కూర్చున్నాడు. అంతే కొలానికి కలుసుకున్న హేమ మాటాడుంటి

మ ర్యా ద లు

ఈ గతిబాహుళ్యం కూర్చున్నాను. వాడి ముఖంలోకి చూస్తూ నేను సంభాషణాకర్త గోలబోయాను.

వాడిముఖంలో ఆరిపో బోతున్న దీపకానికి మల్లె పరిసరకాంతలు వ్యాపించి ఉన్నాయి.

చాలసేపటికి తెప్పరిల్లి, 'ఏమిట ఇలా అయ్యావు' అన్నాను.

'ఎలా అయ్యింది? బాగానే వుండాలే! ఏం కను బాగా జరుగుతోందా? నేను జీవితంలో ఒకటి జాగ్రత్త. నాకు బంధువులు ఎందుకు తెచ్చుకున్నాను ఇవారే వాళ్ళతోనం పిచ్చివాడి నవు నున్నాను.'

'అంతే?'

'అంక నేను తెండ్రివి కాబోతున్నాను! అంతే తెండు జీవితాల గరిష్ట సమ్మంకం నామీద ఉంచు న్నాను! అన్నట్లు, నీవంక పెండి చేసుకోలేడం? అరిగ్లానంగా నవ్వాడు సందకుమార్ !

'చేసుకోవాలేనా?'

'సందకుమార్ గంభీరంగా చూస్తూ అన్నాడు. 'ఆది కేవలం వ్యక్తిగతమైందేకాదు. మునుపు నేను పెండిరి వ్యక్తిగతమైందనే తలచాను. కానీ నిజం కాదు. నలుగురకూ, ముఖ్యంగా కుటుంబానికంతా సంబంధించిన విషయం అది!'

'అంతే?'

'నీ విషయం చూడరాదూ? పీళ్ళంతా శత్రు వులుగా ఎందుకు అయ్యారంటావు? కేవలం పెండిరి నా సొంతవిషయంగా అనుకుని ప్రవర్తించినందు వల్ల నేనా? నాగరాజు ఉద్యోగం చేస్తున్నాడా? హేను అత్రైరింటికిపోయిందా? అన్నయ్య పిల్లాపాప లతో హుందాగా ఉన్నాడా, నాన్ని ఇష్టంవచ్చిన దారి నావగిరతెప్ప హాయిగా ఉన్నాడా? ఇంకా పీళ్ళందుకు సగ బూసం? మొత్తమ్మీద నేను అన్ని విధాలా నవ్వబోతున్నాను! అంటూ సందకుమార్ రెండు చేతుల్లోకి తల తీసుకున్నాడు.

నాకు ఏమి చెప్పేందుకూ, చేసేందుకూ తోడ లేదు. మానంతో, సిగరెట్ల పొగలు చేస్తున్న వలయాలు చూస్తూ కూర్చున్నాను.

ఎంత సేపటికి బాగా ఆలోచించి, 'అయితే ఇప్పుడు నీకేమియింది సందా?' అంటూ అడిగాను.

'ఏమియిందా? ఇంకా ఏం కావాలి! నాకు వట్టి బాగలేదు. కనీ నోనాను కారణం వచ్చాయి. వాళ్ళ అన్న రెండురైగాలు గపివా, 'వట్టి బాగ రైగా నా నుకో! బాగా పెండిలు తెలుసు! చిల్లడి నేనా? ఇంకా నీవుకు నీవుకు చెప్పలు ఉపయోగించు' అంటూ ఉత్తి సంగతులు దీలిపోకు ఉన్నాడు, కానీ 'వట్టి'న్నాను నీకువలేతను! అంటూ గాయలేను! తొలిమాలుకాదా. ఆహారీహామగా లేవాయం! ఆప్పత్రి కాన్సుకు కానీ ఎట్టపపలేను. అంగులు తీసుకువచ్చాను. నాగరాజు నున్నాడు మాన పంపలేక బహుకు నల్లిపోతున్నాడు. నాన్న ఇంకా లేకు! ఎప్పుడు వచ్చాడో తెలీను.'

'కానీ ను ఇంకా నీకు నీకు వచ్చానా?'

'ఏమి చెనునుంటా? అంకన్నా గరిగ్లం తిరం లేకవాయంది. నా ఆలోగ్లం తిచ్చిగా ఉంటం లేను ఎన్నిగానాలో అన్న వచ్చాయి! తిండ్రి! ఇప్పుడు నాకో దారి మాకు!'

'ఎటువేవును!'

'ఇప్పుడుకూడా హాస్యాలు పోగిస్తావేగా? ఒకువట్ట చేలా గిలిగిలాడుతున్నాను.'

'అయితే ఏం కావాలంటావు?'

'నాన్న అగ్నిహోత్ర మవుతాడు, కుగిలం మల్లే నాగరాజున్నాడు! నల్లిచిరి కలయికను పోపించు కుంటే నే భయంగా వంద.'

'ఇవంతా నీ పోనా!'

'ఉహూం'

ఆ విధంగా వాడు పోపించేందుకూ ఆధారం ఉంది. వాడిమీద ముఖ్యంగా ముసలాయన ఆశి పడ్డాడు. వాడి పెండ్లి ఈ చెత్తోచేసే ఆ చెత్తోనే హేనునూ ఒకింటివాన్ని చేయాలని ఆశిపడ్డాడు.

చదువుతున్న చదువులో కొంచెం సాయం దొరకుతుందని నాగరాజు పొంగిపోయాడు.

కానీ ను ఏమీ లేకుండా పెళ్ళాడ్డంతో అందరి పోవాలూ గాడికి చెరిపోవాలూ!

కానీ, నాలుగేళ్ళ తరువాతివచ్చిన సందకుమార్ మీద ముసలాయన ఇంకా కొంపంగానే ఉంటాడా? ఇవారే చలిమిడిముద్దలా చప్పుగా అణగివచ్చిన వీడిని ఆయన క్షమింపకపోతాడా? అందులో ఆత్మీయత

చూపించాల్సింది ఆవనరంలో నే — ఆన్న విషయం ఆయనకు తెలిదా?

‘నీవు రాకూడదా?’ అంటూ సందకుమార్ మళ్ళీ అడిగాడు.

‘పెద్దమనిషిగా నన్నెందుకు వీడు రమ్మంటాడు? అయినా నావల్ల ఏం జరుగుతుంది?’

‘పెద్దమనిషిగా నుంచోడానికి అందిరూ తమరుగా నే ఉంటాడు. రిక్తవాడిమొదలు అందరూ పెద్దలే-తమ విషయాలు కొనసాగిస్తారు! పెద్దమనుష్యులకు చవుక ఆవుతున్న రోజు లివి! నన్నూ ఓ పెద్దమనిషిగా సందకుమార్ నేటికి చేస్తున్నాడు!’

సిగరెట్ కాలికాలి వేళ్ళను కట్టివేస్తూంది, చప్పున విడిచివేశాను.

‘వీరా! నాకు సమాధానం? నాకా ఇంట్లో చోటులేకుండా పోయింది. కనీసం కనీసం కాలం చోటుకూడా వాళ్ళు ఇస్తారోలేనో?’

‘ఎంతఅయినా మీనాన్న! ఈ విషయం మరచి మాటాడుకున్నావు!’

‘అదీ కండ్లారా చూద్దావురా!’

ఇద్దరూ మాసంగా అడుగులు సాగించాము.

గడపలో అడుగుపెడుతోంటే, చంద్రశేఖరయ్య మాటలు వినిపించడంవల్ల ఆగిపోయాను.

‘ఏమూ? అయితే లోలిదూలకూ తీసుకవెళ్లేం గురు రాజెన్నమాట! చాలాబావుందమ్మ! తల్లిదండ్రులేనిగానివి! ఆహారం మీ ఆన్నకు బుద్ధిఉండొర్రా! చూడ పడుతుంది! జ్ఞానశాస్త్రాలు!’ అని ఆయన ఎందు వల్లనో ఓ ఊరం ఆగాడు.

‘హుం ఫరనాలేదు లేమ్మా! నీకు రేంవల్లా తల్లె! నేడెన్నాగా! నీ పెండ్లికి రాలేక పోయా! ఇవాళ నిప్పుహాయంతో నా చుమ్మం తొక్కింది తండ్రిననే కాదూ! ఈ బంధాన్ని తెంపుకోవాలని అనుకోను, రెపుపోయి హేమను పిలుచుక వస్తాను.’

నేను సందకుమార్ వేపు చూశాను. వాడిముఖం పల్లగా తారు మలై అవుపడింది.

నేను లోపలికి అడుగులు వేశాను.

‘ఓం రా నాయనా! రా! అవసరంలేదే!’ అంటూ ఆయన ఆహ్వానించాడు.

‘ఉద్ధారకుడు ఏడీ కనపడలేదా? ఇక్కడకొత్త చోటుకు ఒక్కరైనా తెచ్చి వదిలి పిక్కాళ్ళ కొడుకున్నాడా?’

‘ఇక్కడే ఉన్నాడండీ’ అంటూ చుట్టూ చూశాను.

నన్ను చూసి శారద లోపలకు వెళ్ళింది.

సందకుమార్ ఎక్కడా కనపడలేదు. వంటింట్లో వాడి మాటలు వినిపిస్తున్నాయి. బహుశా దొడ్డితో కగుండా వెళ్ళి ఉంటాడు. ఈ ఇంట్లోకి వాడి ప్రవేశం సింహద్వారంలోంచి కాదన్న మాట!!

‘నే వెళుతున్నా నమ్మాయ్! రేపు పాపం కాలంగానీ రాను’ అంటూ కొళ్ళు చెప్పల్సిఉంచి, గావంచా రూడించి ‘హేమను పిలుచుక వస్తానోయ్! ఆమె కూడా వస్తే తోడుగా బావుంటుంది కదా?’ అని వెళ్ళిపోయాడు చంద్రశేఖరయ్య.

ఆ పితృ హృదయం ఎంత ఆర్ద్రయూ, కరుణా మయమూ అయిందో చెప్పడం అలా ఉంచి, తండ్రి కాబోయే సందకుమార్ ఊహించుకోలేక పొవడం విచిత్ర మనిపించింది.

సందకుమార్ నవ్వుతూ ఇవతలకు వచ్చాడు.

‘నీవు రాబట్టి అలా అయింది. లేకపోతేనా?’ అంటూ వాడు తన పాత దురభిప్రాయాన్ని వదిలిపెట్ట లేదని తెలిపాడు.

‘నేను రాబట్టి ఇలా జరిగిందా? నా ముఖమేనా చూడకండా నే, నీ భార్యను ఓదార్చిక ఉదారుడికి నా సలహాలు కావాలా? ఆయనలోనుంచి నీకు కనబడలేదు. ప్రతి మాటనూ, చేతనూ విమర్శ త్మకదృష్టితో చూడమే కారణ మనుకంటాను. బహుశా, నిన్ను దూరంగా తిరుముతున్నదీ నీతార్కిక బుద్ధి అంటూ తెలుసుకోలేక పోతున్నావు’ అంటూ నేను పైకి అవలేను.

నిశ్చలంగా వాడి ముఖంలోకి చూస్తూ కూర్చున్నాను. ‘అయితే మీబావ నామకరణాని కయినా వస్తాడా?’

‘ఓం తప్పకండా! పాపం తీరిక చిక్కగుట!’

‘నీభార్యను తీసుకవెళ్ళింది తీరిక చిక్కనేనా?’

‘అబ్బే! ఏమయింది నిశ్చయంగా చెప్పడం కష్టం! ఉండు కాఫీ తెస్తాను’ అంటూ ఆసంభావన పొడిగించడం ఇద్దరికీ వాడు లోపలకు వెళ్ళాడు.

మ ర్యా ద లు

పాడేగు కుర్రాడు ఇంతలో ఓగంపలో ఎవో సామాన్లు తెచ్చి, 'అయ్యదం సీసా ఉండిట ఇస్తారా బాబూ! అమ్మగారికి ఇప్పుడే కావాలంటగా!' అడిగాడు.

'ఎవరు చెప్పారా?' అంటూ సందకుమార్ సీసా తెచ్చి ఇస్తూ అడిగాడు.

'వెద బాబు పాలెం పోతా చెప్పిండు!' అనేసి వాడు వెళ్లి పోయాడు.

* * * *

బట్టలు కొనేందుకు సందకుమార్ బజారుకు వచ్చాడు.

'పాదపూజలూ, ఎంత తెచ్చి దండ్రులు కొక పోయినా సాకారు గదూ, అంచేత వాళ్ళకు చేయడం ముగ్యదగా ఉంటుంది. తొలి కొన్నుకు ఇంటికీ తీసుక వెళ్ళలేని వాళ్ళకు ఎందుకు పొమ్మంటాడు నాన్న! అన్నిటికీ ఇల్లా చిక్కులుగా ఉన్నాయి' అంటూ సందకుమార్ నిట్టూర్చాడు.

వాడికి ఆపిల పుటిండి!!

'మీ బావమరిది సకటుంబంగా విజయం చేశాడా?'

'అం కాగువేసుక వచ్చాడోయ్! అప్పుడే వర లూ అవీ ఇవీ తిరగవేశారు. ఆయనకు నాలుగేళ్ళ కుర్రాడు ఉంటం తమాషగా ఉందనుకో! వాళ్ళు కొంత బట్టలు పెట్టడం మంచిదికదూ? మళ్ళీ మళ్ళీ మన ఇండ్లకు వస్తారా?'

'అవును! తీరిక చిక్కను!'

'అం నేవచ్చునోయ్!' అంటూ వాడు బట్ట లంగలలోకి దూరాడు.

నేను కంపెనీ వేపు నడక సాగించాను.

వాకీ పాద పూజల గొడవలూ, మర్యాదలూ తెలీవు. అయినా ఈ కాలంలో ఉన్నత స్థానమేనా, తిరగనంత ధనమేనాలేని ఎంత విలువగల వాడికేనా గౌరవం జరగడం లేదు. లోకంలో గౌంవా లన్నీ వాళ్ళకే అయిపోతున్నాయి! అగ్ని లేజన్నుకు నివురు కప్పినట్లుగా ప్రకాశింపదగినవాళ్ళు గుప్తమే అయిపోతున్నారు. దాంబికులకూ అవత్యచారు లకూ, అత్యచారులకూ వెలలేని గౌరవాలు ఎదురవు తున్నాయి!!

నేను ఇంట్లోకి అడుగు పెడేసరికి ఇల్లంతా గంభీ రంగా ఉంది. ఎక్కడా ఆలికిడి వేయడం లేదు. బంధు

వులతో కోలాహలం కావాల్సిన ఈ ఇల్లు బోసిపోయేం గును కారణం?

కాద పాపమి! కూర్చుని చిచ్చికొడునోంది. ఆమె కంప్లెక్స్ సంతాపం తృప్తితో కలసి మేసి పోతోంది. చూర్మిత్వ శబ్దంతో, ఓ చిచ్చి ప్రాణ శక్తివలెవచ్చి స్వస్థతో కలుగుతున్న పరిణామ పారవశ్యంతో ఆమె ఎవో లోకాల్లో ఉంది. ఆమె భావనముద్రను చేబెరిచినాత్రేకగా భగ్నం చెయ్యలదు కోలేదు అది అవిచ్ఛిన్నంగా సామెలండాలు సె కోగు కుంటున్నాను!

ఆమె చెప్పిన తలపెత్తినా నీ సిగ్గుతో నుంచూరి.

'కూర్చోండి! నాకు బతుకులు వచ్చాయి. మాను గారన్నాగు పిలవనా?'

'ఎందుకూ? సందా ఎక్కడకు వెళ్ళాడు? ఆకతోరణాలూ, గడపల సచ్చవనమూ కనిపిస్తోందే కానీ, కోలాహలం ఏమీ వివరాజ్!'

ఆమె సన్నగా నవ్వి, 'మీకు తెలీదూ? మేనల్లిగ రింట్ చేయాలని పంక్చం! ఈ ఇలు చాల దని వారి భయం!' అంది.

'మీ అన్నయ్య సకటుంబ సరివారంగా విచ్చే కాదని వినిడి! వారి దర్శనం...'

'ఎందుకు అంతగా కలవరిస్తున్నాడు?'

'వారికి మీ మీద బాగా అపేక్ష ఉందని తెలి సింది. సందాను, బహుశా రాకెట్లో పెట్టి చాల పైకి తీసుక వెళ్ళబోతాడని విన్నాను.'

'అపేక్ష!' ఆమె భారంగా నిట్టూర్చింది. ఓ నిమిషం మానంతో గడిపి, 'ఎప్పుడు అత్యువాన్నలు పోయాగో, వాళ్ళ ప్రేమలు ఎంత చిక్కనివో తెలీనే లేదు. కానీ వీరిని చూసి పిత్రి హృదయం ఊహిం చుకో గలుగుతున్నాను.' అని ఆమె ముఖం చాటు చేసుకుంది.

'నిన్ను తీసుక వెళ్ళలేదని కోపంతో అన్నావు!'

'కొంగిండుకోవాల్సిన మనుష్యులు కొంపప్పుడు ఎవళ్ళమీద కోపం?'

ఆశ్చర్యంతో ఆమె వేపునుండీ చూపులు పాప మీదకు మరల్చాను. పాప అన్నిటికీ ఆతీరింగా ఏదో లోకంలో ఉంది.

'చూస్తారుగా జరుగబోయే వింత!'

ఏమిటో అడగాలనుకుని నోరు తెరచేసరికి చంద్ర శేఖరయ్య రానే వచ్చాడు.

“ఏం నాననా? నుంచునే ఉన్నావు! వీటికి కాఫీ తెచ్చి ఇవ్వమ్మా!”

“ఇప్పుడేమీ నదు! తాగినావు!”

“అయినా తాగుకూ! తాగి ఓసరి చేసిపెళ్ళు నాననా! చెస్తావా?”

తల టోపాను.

“అయితే కొంచెం బట్టలు కొనుక్కుగోయ్! దంపతులకు సరిపడే బట్టలు! చీరెండుకూ లైట్ గోజ్ట్ లో ఉండాలి. నీవే గూసానులో! ట్రీజర్! మనోపంజెల చావు సరిగూర్చాను!” ఒకటి తెస్తే చాలు!” అంటూ నమ్మి అందించాడు అతడు.

“కొట్టా తాగినా?”

“అంతే! అంతే! ఇంత తాగేవలం నటం! ఎందుకో ఆధివంతుడికే తెలుసు! నేనెవ్వరికూ అన్యాయం చేసినబోవడం లేవని పరమేశ్వరుడు తెలుసుకుంటే నిశ్చింత!” అంటూ ఆయన గబగబా వెళ్లి పోయాడు.

“తేల తీసేస్తూ కొంచెం కొంచెం అడ్డం అవుతాండా!” అంటూ కొంచెం కాఫీ తెచ్చి అందించింది.

“పాపా! నాకేం తెలియం లేదు!”

“ఒకానొకరు బానిసలు! ఈ మాట మీరు అనలేదు.” అని ఆమె బహిష్కారంగా నవ్వింది.

కప్పు క్రింద ఉంచి బయటకు వచ్చాడు.

పెప్పిపాట్లతో ఆమెను పెట్టే సరికి ఇల్లు కొలాహలంతో నిండుకుని ఉంది.

దండ్రేశ్వరయ్య నమ్మి మాసి నవ్వి, “గావం చాలు మరచాను చెప్పడం!” అన్నాడు.

“అవి తెచ్చాను!” అంటూ పాకెట్ అందించాను.

“చీర లైట్ గోజ్ట్ లో దొరికింది కాదా? హేమను సముదాయంపలేను.”

“మీ రెండుకూ? ఆమె ఛీర్ గూడా వచ్చాడాయో!”

నవ్వుతూ అతడు వెళ్లిపోయాడు.

నామకాణానికి అంతా సిద్ధమవుతున్నాడు. సంవత్సరం వెచాలనిగద ఓ చిగునవ్వును అతడియగుని ఆర్థికంగా అగస్త్యున్నాడు. తిండి హోదాలాకి వచ్చాడాయో! అదెంతటి హోదానూ, సంతోషాన్ని కలిగిస్తుందో కూడా నాకు తెలీదు!!

సంవత్సరం నీవ కూడగలగే నవ్వుతో ఆలోచించుకుని ఉన్నావూ ఉంది అందే ఆస్తికం ఎంతమాత్రమూ ఆస్తికంకే నేను బియ్యపు పళ్ళెరంబూది ఒంటిరాతి ఉంగరంతో రసి, ఆలె కెవిలో ముమ్మాగుచెప్పి నవ్వు న్నాడు సంవత్సరం!

కొంచెం కూడగలగల మాస్తూ మురిసిపోతోంది.

సంగుడి పెద్ద బావగారిది ప్రక్కనే నేను కూర్చుని ఉన్నాను ఆయన కండ్లెద్దలు తీసి, ఎన్నో నలుము కంటూ నావేపు చూసి, “ఇవాళ సంతోషం రేపుగ ను వదలించు కునేనాటి కష్టం ఇవాళి జోహాకు చిక్కదు.” అన్నాడు.

“నిజమే! అయినా సంవత్సరం? మీరున్నా రుగా! మేనరికం ఇహ కష్టమేముంది?”

ఆయన నవ్వుబోయి ఎంగువలనో ఆగి, “అద యితే మంచిదే కానవ్వండి! రేపటికాలం మంచి కాదు! ఖచ్చితంగా నిశ్చయించే పాపానం నాకు లేదు! పిల్లాడు మనవాడయినా, నాడిమనస్సు మనది కాక పోవచ్చు!”

“మీ జ్యోతిషునికి ధన్యవాదాలు!”

మాటకూడా విని సహింపలేని ఈ లక్ష్మణరావు రేపు కొడుకుకన్నా ముందటికివచ్చి “ఎన్నివేలు?” అంటూ అడగా?

“మీకు పాదపూజలు జగవుతంట వస్తారా?” అంటూ ఆయన శ్రీమతి సిగ్గుచింది.

“ఒక పాదపూజ! ఎందుకూ? ఈ కాలంలోనూ ఉందా?” అంటూ ఆయన పకిపకొనవ్వి, “అయినా పూర్వాచారాలు గౌరవించి పాటించేవాళ్ళను మాస్తే మటుకు నాకు సంతోషం కలుగుతుందండీ!” అని లేచిపోయాడు.

హేమ మూతి ముడుచుకుని వెళుతోంది. ఆమె వెనకాలె ఆమెఛీర్ వెళుతున్నాడు. ఆ ఇద్దరూ సభి లోంచి ఎందువల్ల ‘వాకవుట్’ అవుతున్నారో నాకు అంతు చిక్కలేదు.

రామదాసులు అసి, ‘ఎందుకూ ఇంత ఉరుకు?’ అన్నాను.

‘ఇంకా ఉండమంటావా? పుగుడుపోస్తే ఆపి పిల్లకు చీరఇచ్చే దోవలేదా? తొలిమాలుకు ఇంకా తీసుక వెళ్ళలేని పెద్దమనిషికి పాదపూజలట! వెళ్ళి,

మ ర్యా ద లు

అ కొద్దంలో ఉన్న గున్న పోగును చేయమరామా?
పెద్దకం ఇస్తే, "పెద్దరా పెద్దకి పంకనామాల!"
అన్నట్టి.

బహుశా ఇది శిశుపాలుడి పార్టీ అయిపోయింది.
ఈ కాలంలో కర్మరాజు ఒకడుంటే, రాజమారు
యగం చేశాల్సివస్తే. పూజాపం ఇవ్వాలన్న
సమయంలో తప్పకుండా శిశుపాలుడికి అగ్రాసనం
వెచ్చి గొల్లని పయ్యనుమాసి పకపకా నవ్వేవాడు!
ఇప్పుడిలాంటి పృథ్వీలు, సంఘసలూ ఎన్ని జరిగడం
లేవని?

చంద్రశేఖరయ్య చిప్పన అక్కడకు వచ్చి,
'మాశాప్రా! నేను అనుకున్నంతసరి అయింది! బాబూ
రామరామా! ఈ ఇలు వాడి! నేనింకా ఉన్నాను.
నాకివ్వలేదని కోపంతో వెళ్ళడం భాగ్యమేనా? వాడి
మర్యాదలా మీరు కోరుకునేది? నా నూట ముగ్గుం
దేవు?' అనేసి, హేను వెళ్ళినవేళగా పగవెల్తాడు.

ఇంట్లోను నిర్బంధపోయి నుంచున్నాడు. నాకు
ఇంతలా దాహంలే క్రొత్తగా ఒక నిరమా థియేటర్
లోకి వచ్చిపప్పుడు నేలటిక్కుట్లుకు జరిగే బొట్టలు
జ్ఞాపకం వచ్చింది. మర్యాదకోసం అయిలూ, సాధిం
ప్రలూ. మూతిడిగింప్రలూ సాగిస్తున్నాడు. అసలు మర్యా
దను ఎంత నిత్రుక చేస్తున్నాడు? వీళ్ళు మర్యాద విలువ
లేకునా?

హేను కరుణవ్రుతో వచ్చి, 'ఎంతయినా
మర్యాద జరిక్కుపోతే హృదయంభరుకుంటుంది! వాడి
పెళ్ళానికి ఎంత నాకిరిచేశాను కూడాకి చేశానా?
అయినా వాడికి బుడిలేదు. ఏదో రక్తస్పర్శగా,
అన్నయ్యగదా అనికొదూ చేసింది. ఆపిపిల్లకు ఆ
మాత్రం జరక్కపోతే, అందులో పెళ్ళాం తగవు
నాళ్ళకు జగవుతూ మమ్మల్ని వెలివేయడంఎలా సహిం
చడం? ఈయన ఇచ్చే చీరపాతతోనే జరుగుతోందా?
అంది.

'హేను! నోగుసంభాళించుకోలేవు? లోపలకు
పోదాంపద!' అన్నాడు చంద్రశేఖరయ్య.

వాళ్ళు లోపలకు వెళ్ళాడు.

నాగరాజు, 'మాశారా! ఆఫీసుయేసరికి ఎంత
విషయమూ, భక్తి మా అన్నయ్య ప్రదర్శిస్తాన్నాడో?
తేలు వాళ్ళు వీడివేలైన నిల్కులోపా పెడతరు.

ఇప్పుటికి పెద్దారని నా అనుమానం! అంటూ తన
చేకోరిం వెళ్ళిక్కాడు.

పొన్న అప్పుటికి నిశ్చయించి, పూజవాల
ప్రకున్నం ఎక్కడో చూడాలన్నట్టి అన్న
కొంచెం నయనా నయనా... అనిపోగాయి!
పూజవాలను ఎక్కడో చూడాలన్నట్టిగాయి వచ్చి
నట్లు లేదు. వంతుకున్న మెప్పులేలేదంటాడు!

తంటూం నేర్పూ అన్నాడు. వంతుకున్నాడు
లో మాటాడుకున్నాడు. వంతుకున్నాడు మాటాడు
వి నేంకుకు చేశాడు.

వంతుకున్నాడు అదికాదుగా అనికా (పక్క
లకు సమాధానాలు ఎలాన్నాడు. అప్పుడు నాకికి వాడి
ప్రవర్తన అతిగా వెళ్ళిపోయింది.

'వీరికి నేను వాల నాళ్ళకుంటే అక్కడ ఒక
కుంచి చాన్న పప్పువాని ఉన్నాడు! చాన్నానంటే!
ఏక ఉంటే వాల తేలిక అయి ఉండేది. అయినా
భవవాలేమికోంటే అంటూ అప్పుడొచ్చు సన్నగా
నప్పు నావేళకు తిరిగిగాడు.

నాగరాజు మాతాప్రగా నోగు తెరిచాడు 'నాకు
అన్నీ ఉన్నాయండీ! డిగ్రీగా ఒక క్లాసు కూడా
వచ్చింది. అంతటి సమగ్రత అయితే నా విషయం
కొంచెం చూడండి! ఎంత చెప్పిపోయినా మీ బావ
మరది తిమ్మశే! అప్పుడు కంప్యూటరు పోయాయి!
వంతుకున్నాడు కంప్యూటర్ నిస్సలయినాయి! నాగ
రాజు హేళనగా నవ్వసాగాడు.

ఎవరోవచ్చి చంద్రశేఖరయ్య వమ్మపిలుస్తున్నా
డని చెప్పడంవల్ల వాళ్ళు ఇద్దరూ పిలి వదులు కోవాలన్న
వచ్చింది.

ముసలయిన దీనంగా కూర్చుని ఉన్నాడు కొంచెం
దురింలా శారద పసిపాపతో, ఆకున వేపు హర్షంగా
మామూ కూర్చుని ఉంది. ఆమె మెన్నటివరకూ ఒక
య్యవలి! ఇంక ఆమెలో ఎక్కడినుండి వచ్చిపోలు
చేసుకుందో మాతృవాత్సల్యం పాలపాంతులా తోణికిన
లాడుతోంది. ఇంతి స్పష్టంగా మాతృమూర్తి అయి
ఉన్న ఆమె ఉదాత్తంగా వాకండ్లకు తోచింది. నహ
జంగా పిలలకు కన్న ప్రేమూర్తి హృదయం వదనీ
తమై, పూర్వభావాలు అనుకుబడతాయి కాబోలు!
ఇల్లాంటి స్వరూపం ఆమెలో మునుపెప్పుడూ చూడలేక

పోగూసు. త్రివి మాయాశక్తి అంటారే, అదివా ప్రభమే!!
“మాకు శాయనా! ఈ కలకలం ఎల్లా శాంతించాలో
వాకు తోచడములేదు. హేమ భర్త గునున్నానే
ఉన్నాడు. ఆయనకు దొడ్డితో వంట మర్యాదలు జరి
గాయి! ఇంత భిక్షకు నాగరాజు నాగరాజే అయి
బుస్సులు కొడుతున్నాడు. ఇంతకూ తండ్రీవయిన నాకు
మర్యాదలు జరగలేదు. అంతా నాదే! నాకేం జరి
గేది? నటనకయినా నాకూ జరగడం ఉచితమే!”
అంటూ చంద్రశేఖరయ్య భారంగా నిటూర్చాడు.

ముసలాడన ఆవేదన అర్థమయింది. తనకూ
మర్యాదలు కొడుకువ్వారా జరగలేదని ఆయనగడ్డ!
దీనికి నేనెం చెయ్యాలను?

కారడ నోరు తెరిచింది ‘నాళ్ళకు దొచ్చిపెట్టా
లనే ఆరాటం ఆయన కెంగుకు కలిగిందో తోచడము
లేదు. తొలిదూలుకు ఇంటికి పిల్లకుపోయి ఓ రుక్త
పెట్టాన్న ఇగితిజ్జానం లేకపోయాక మనం ఇవ్వాలన్న
జగగని ఏముంది? ఎవళ్ళకుండగు పుట్టింటి నుండి
మర్యాదలు పొందాలని? నేను పుట్టిల్లు లేనివాణ్నే
అయ్యానుగా!’

‘ఇప్పుడేం చేయాలంటావ్? ఇంక పదిన్నాళ్లైనా
హేమ ఉండదు. హేమ ఉండాలనుకున్నా అల్లుడు
కోడెనాకులా బుస్సులు కొడుతున్నాడా, ఉండడు!
ఈమె విషయం ఎవళ్ళు చూడాలె! కొంతకాలమేనా
మరదలును వదిలిపెట్టి వెళితారేమో అడగరా అంటు
నందా విషయం లేదు!’

ఇంతలో నందమూర్ లోపలకవచ్చి, ‘ఏమిటి
ఆతిథిమీసేగా ఉన్నాడు? చూశావా కారదా మీ
అన్నయ్యావాళ్ళ ఇప్పుడే వెళితారుట!’ అన్నాడు.

‘వెళ్లివివ్వండి!’

‘అన్నయ్యమీద ఆలిగావా?’

‘పుట్టినప్పటినుండి లేదు!’

రంగంలోకి స్వయంగా లక్ష్మణరావుగారే అవత
రించారు.

‘రాత్రికి వెళితాం మామగారూ!’ అన్నాడు
లక్ష్మణరావు!

“ఏం కారదా! మేం వెళితామే! నాల్గు
వాళ్ళియినా సర్దాగా గడిపేందుకు శిలవులు దొంకలేను.

ఇప్పుడిప్పుడే నిన్ను కదిలించడమూ అంతమంచికాదు.
ఆశోగ్యం జాగ్రత్తగా చూసుకోమ్మా! అన్నీ తెలుసు
అనుకో! ఒకసారి మావూరు రండి నందమూర్! అంటూ
అంతలోనే నావేపుకు అతడు తిగి ‘రాత్రికి
ప్రయాణం చేస్తామండీ!’ అని పూర్తిచేశాడు.

మళ్ళీ నాగరాజు ఆఫీసుకు సరి ఉద్దీప్తని నిరూ
పించుకునేందుకు వచ్చాడు.

‘వదిలెర తోడుగా, మీ చెల్లెలిని నాలుకాళ్ళు
ఉంచుకుడదూ! రెండు మాడునెలకు మీరే పిల్పుక
పోవచ్చు! పసిపిల్లతో పాపం ఆమెవించేసుకుంటుంది!’

లక్ష్మణరావు గంభీరంగా నిటూర్చి ‘ఆమెకు
సమ్మంధాలు వస్తున్నాయి! పెండ్లి చప్పనచేసి భాం
దించుకోవాలని ఆలోచన ఉంది!’ నందమూర్ కు ఆ
పమాధానం కొంచెం కోపం కలిగించిందని, వాడి కళ్ళే
చెబుతున్నాయి! బావ వేపే నిశ్శబ్దంగా చూస్తూ,
‘తొందరగా సామాన్లు, అబ్బీ, ఇవి స్వీకోండి బావా!
మీ కాలస్యం అవమా? కబుర్లతో ఎంగుకూ పాగు
పుచ్చుకోడం? పిల్లాజల్లా తెమిలేసరికి ఆస్తమానం అవు
తుంది!’ అనేశాడు.

లక్ష్మణరావుగారి భార్య అక్కడకు వచ్చి,
‘కొంచెం పెందరాళే భోజనాలు తెమిలితే పొద్దుండ
గానే బయలుదేరదాం!’ అంది. ‘వంటవాడు వెళ్ళి
పోయాడు. మళ్ళీ మరొకడిని పట్టుకవచ్చి వంట
చేయించేసరికి పొద్దుపోవడం జరుగుతుంది!’ అన్నాడు
మళ్ళీ నందమూర్!

ఈ మాటతో ఆమె మూతి ముకుచుకుని వెళ్ళి
పోయింది.

‘అయితే మేం ప్రయాణం చేస్తాం!’

‘ఎంతో మంచిది!’

కారద నవ్వుతూ, ‘తడిస్తే గుడిసె కప్పకోడమూ,
తడి బొప్పి కడితే వంగి నడవడమూ మానవుల కంతా
సమాజమే! కానీ తియ్యరలో కండ్లు తెరిచడమే కోరు
కోవాల్సింది!’ అంది.

లక్ష్మణరావు కుటుంబంతో కారు కదిలి
పోతూంటే, అందరూ బరువుదించుకున్నట్లుగా తేలిగ్గా
చూస్తూ నుంచుండి పోయారు!

వార్నిష్‌లు - రంగులు తయారుచేయుట

శ్రీ అయ్యగారి సోమయాజి

ఆరుల్ డికల్స్ (టేబ్లెస్ బక్స్ లో వాడతాం XLVII, నెంబరు 849 పేజీ 292 లో 13 వే జి ఇంత ఏ. "హిందూదేశము - ఆ దేశములో దొరకు అవిశేషము. సారాయి, కర్పూరతైలము, లక్క, అరి పూస వగైరాలతో తయారుకొబడిన స్పీట్ వార్నిష్, నూనె వార్నిష్, రంగు రకముల వార్నిష్, ముతకు పంపగలదు." అని వ్రాసినారు.

సామాన్యముగా పలుచన చేయు వస్తువులకూడ అవసరము. అవిశేషమునె, రంగులు చక్కని పాళ్లలో కలిపినచో బ్రష్ తో వ్రాయుటకు పిలేసంత చిక్కగా నుండును. గాన పల్కనోయు, 'ధిన్నరు', అవసరము మరియు చిక్కగ రాచినచో పెయింటు చిక్క లోనికి యింకుటకుకూడ ధిన్నరు సహాయపడును. ధిన్నరుయొక్క భాగమునబట్టి పెయింటును హెచ్చు లేక తగ్గు తక్కువ గలదిగా చేయవచ్చును. పెయింటులో ధిన్నరు హెచ్చుగా ఉన్నచో, పెయింటు ఆరిన తరువాత రంగు హెచ్చుగా వుండుటచేత, ఆరిన తరువాత ఫ్లాటు (Flat) గా వుండును.

పెయింటు పొరను బలపరచి కొపాడుట, రంగు, ఒపాపిరి నిమృతమే రంగు (Pigment) యొక్క ముఖ్యమైనపని.

నీటి లెడ్, ముఖ్యముగా ఎజ్జిసీసం (గంక సిందూరం) అవిశేషమునె ఆర్పుటకు సహాయపడును. మరియు కాటుక మసి అవిశేషమునె ఆలస్యముగా ఆరునట్లు చేయును.

వార్నిష్ లో అవిశేషమునెవల్ల యేర్పడు పొర రసిన్న ముఖ్యముగా కోపాల్పు చెప్పుటవల్ల బల పడును. చెప్పునుండి కొర జరుగు రంగు రక ము 1. నీటిలో కరుగునవి. ఉదాహరణ :— తుమ్మబంక. 2. నీటిలో కరగనివి. ఉదాహరణ :— కోపాల్పు, వార్నిష్ గట్టి, తక్కువ, మాపు అనుపొరను యిచ్చును. సామాన్య, రైలుబట్టి వగైరాలు అంత రించుటకు వాడుదురు.

అవిశేషమునెకు బదులుగా వార్నిష్ తో తయారు కొబడిన పెయింటుకు 'ఎనేమిల్' పెయింటు అని పేరు. కేరలం నూనెతో యేర్పడు కోటింగు (పొర) కంటే ఎనేమిల్ కోటింగు హెచ్చు నాదనము, చాలాకాలముండు తక్కువల పొర నిచ్చును, ఇది విరి విగా ఆలంకారములకు వాడుదురు.

11. అవసరముగా వార్నిష్ ద్రవ్యములు, లిన్ సీడ్ ఆరుల్ (అవిశేషమునె)-మంజీశెపు అవిశేషమునె బాల్టిక నూనె తగువాత శ్రేష్ఠమగిడి. పాల్వెంటుతో తీసిన నూనె పెయింటుకు పనికిరాదు.

కొత్తగా గానుగతడిన నూనెలో మత్తెండును, నివ్యయుంచినచో, ఈ మత్తె ఆకులకి దిగును. నవ దేశపు అవిశేషమునె వేడినీసినచో మరికొంత మత్తె దిగును వార్నిష్ లకు వాడునూనెను కొన్ని సంవత్సరములు నిల్వయుండును.

చాలాకాలం నిల్వయుంచిన నూనె చాలా పను లకు పనికి వచ్చును. తెల్లపెయింటుకు వాగు నూనెను కొంచెము సల్ఫ్యూరిక్ (వాచకంతో ద్లివ్ చేయుదురు.

బోయల్లు ఆరుల్: 'మరిగించిన నూనె' అన్నంత మాత్రాన నూనెను విజంగా గిరిగించరు. ప్రస్తుతం నూనెను 150°C వరకు గాని అంతకంటే తక్కువ వేడికి గాని కొదుగురు. కొంచుడు వేడినూనెలోనుంచి గాలిని పంపుదురు. కొంచెపుడు, "డ్రైయింగ్"ను చేస్తుదురు. ఇది లోపి నేట్లు డి లెవియోలేట్టు ఆఫ్ రెడ్, మేంగనిసున్ను కోరొల్లు పొల్లు కూడా ఆర్పు వట్లు చేయు డ్రైయింగ్.

మనదేశంలో మంచీరకం డెబుల్ బోయల్లు ఆరులు 6 గంటలలోను, పేల్ బోయల్లు నూనె 10 గంటలలోను ఆరును—మరిగించిన నూనె పచ్చి నూనె కంటే త్వరలో ఆరును-గట్టిపార నిచ్చును.

దిగుమతి చేసిన నూనెకంటే ముప్రసిద్ధ దేశదేశీయ కంపెనీలు అమ్ము నూనె శ్రేష్ఠతరము, కొన్ని నూనెలు

త్వరగా ఆరవు, మరికొన్ని త్వరగా ఆరినామంచి పొందవచ్చు.

కల్తీ: సామాన్యంగా పచ్చి నూనెలో కల్తీ వుండును. మరిగించిన నూనెలో తగుచు కల్తీ ఉండును. తిక్కిన నూనెలు, చెపనూనె, పెట్రోలియం, అరిఫ్రాస వగైరాలు కల్తీలో ఉండు వస్తువులు.

కల్తీనూనె పెయింటుకు పనికిరాదు.

కల్తీనూనెలో కొంతభాగం పెట్రోలు వుండును. ఇది చాకరకము పెయింటులో కూడా నిరుపయోగము.

ఆరే ఇతర నూనెలు: బంగు ఆయిల్-కజ్జనూనె చెవాడేశానిది. పచ్చి నూనె త్వరలో ఆగును. ఆరిన తరువాత యేర్పడు పార పెయింటుకు పనికిరాదు. ఇది విరివిగా వార్నిష్లు చేయుటకు ముఖ్యముగా ఆమెరికాలో వాడబడుచున్నది. ఈ వార్నిష్లు నీటిని చొంకియవు గాని, చాలాకాలం చున్నది.

చెపనూనె: పడమటితీగాన చెపనూనె పరిశ్రమ, లోగడే గలదు—ఇది చాకగుటచేత, పనికిరాక పోయినా, తరుచుకల్తీ చేయుటకు వాడుదురు.

పోయాబీస్సునూనె: అవిశనూనె, లేక కజ్జనూనెలో కలిపి యీ నూనెను పెయింటు వ్యాపారంలో వాడుదురు. ఇది త్వరగా ఆరదు. కాని అవిశనూనె చాలా గాయకంగా యున్నపుడుమాత్రం కల్తీకి పనికివచ్చును.

ఆముదం—పొంగింజల నూనె: ఈ నూనెలు పెయింటులో వాడబడుచున్నవి.

టర్పెంటైను - కర్పూర తైలము: కర్పూర తైలము పెయింటులో పల్లవ చేయుటకు (డిస్సర్) క్రిందను, వార్నిష్లలో సాల్వెంటుక్రిందను వాడుదురు. ఇది ప్రాణవాయువును గ్రహించును. ప్రాణవాయువును గ్రహించు శక్తిగల వస్తువులమీద (ముఖ్యంగా పెయింటులో అవిశనూనెమీద) శక్తివంతమైన, 'ఆక్సైడిజింగు ఏజెంట్'గా పనిచేయును—Out-lines of Organic Chemistry, Page 146 F. J. Moor, 1910)

అవిశనూనెయొక్క ప్రాణవాయువును గ్రహించు శక్తి ఆ నూనెలో, "డ్రైయర్స్" ఆనబడు వస్తువులుండుటవలన. ఆత్యధికమగును. ఈ విధానము ననుసరించి, మరిగించుటకు బదులు రంగును చూర్చుచేయున

వస్తువులను చూమూలుగా బెంపరేచుక చేర్చి కొంత ప్రాణవాయువును అవిశనూనెచేత గ్రహింపజేసి, అవిశనూనెను వాడుటకు పనికివచ్చునట్లు చేయుదును—తేలికరంగు చూచుటకు ఆను (ట్రైన్ స్పేరెంటు) వార్నిష్ దీనివలన సిద్ధించును.

వై సంగతులవలన పెయింటులోను, వార్నిష్ లోను కర్పూర తైలము వహించు సర్వాధిక్యత గ్రహించవచ్చును.

ప్రపంచములో ఆమెరికా కర్పూర తైలము ప్రసిద్ధిమైనది. కాని చాలా మంచితరములైన కర్పూర తైలములు, కేవలం ఆమెరికా కర్పూర తైలపువాసన తగుండుటచేతనే నిరాకరింపబడుచున్నవి.

మనదేశములో కర్పూర తైలము తొలగి 1895 క సంవత్సరములో తయారు చేయబడినది—ఆరకం బాగులేదు. దానిమీద గ్రంథములు అరుదు. రిపెర్బి ప్రయాస. ప్రవీణులు తక్కువ.

కాని 1912 లో మన పరివారికి, "ప్రాన్సులోని, బోర్డో విశ్వవిద్యాలయంలో, నావల్ స్టాగ్నలోని నైస్సు ఫాకల్టీవారు," కనిపెట్టిన యోగం లభించింది. ఈ యోగం ప్రాన్సులోని కర్పూర తైలం తయారుచేయువారికి అత్యధికమైన లాభమును చేకూర్చినది.

ఈ అనుభవంతో లభించి పొందుటకు హిందూదేశపు కర్పూర తైలము తయారుచేయువారు ముందంజవేసి, ప్రెంచిదేశపు ఆవిరిబట్టి విధానం, 1915 లో లాహోరు సమీపాన, 'హలో,' వద్ద, ఫంజాబ్ పారెష్ డిపార్టుమెంటు ఫ్యాక్టరీద్వారా పనిచేయుట ప్రారంభించినది.

నాణ్యమైన వకటోరకం కర్పూర తైలము, ప్రశస్తమైన అరిఫ్రాసను తయారుచేయు విధానమును కనిపెట్టిరి. బర్రేకద్దయు పి. పారెష్ డిపార్టుమెంటు వారు వేరొక ఖార్ఖానా పెట్టిరి. హిందూదేశపు వైనురెజిస్ట్రేషన్ (గంగ్ ఫిరోజ్) ఆత్యుత్తమమైన కర్పూర తైలం మనకు లభించగలదు.

(పురాణసింగు గారు—పారెష్ డిపార్టుమెంటు, నెం. 24. 1913.)

ఈ విషయమీద మరికొన్ని ప్రయోగములను బెంగళూరులో, ఇండియన్ నైస్సు ఇన్ స్టిట్యూటు లోని డాక్టరు పాలరు దొరగారు, డేరాడూన్

వార్నిష్లు - రంగులు తయారుచేయుట

లోని Forest Research Institute లోని A. J. బర్నగు (ఇంజీనుర్ ఫారెస్ట్ రీకార్డు 1918 వాల్యూం 6, పేజీ 6.) గానను చేసిరి.

జావాటర్ప్రెస్ అయ్యుత్తినుమైనది. అన్ని కర్పూరతైలములవలెనూ, అది చాలాకాలం నిలువ యుండుటచేతను పాడగును (J. G. McIntosh Manufacture of Varnishes. Vol III, Page 110.) గాన, వేరే వెలుతురు తగలనివ్వటచేతూడ పాడగును.

2. 3 వ రకాల కర్పూరతైలములవల్ల పేలగా కాటుకమసి, తయారుచేసి, లబ్ధినిపొందవచ్చును.

కర్పూరతైలపు ప్రతినిధులు: కర్పూరతైలపు ప్రతినిధిలో తక్కువ వేడికి మరిగే (Low Boiling point) నూనెలు ఉన్నచో, అంటుకుపోయే అపాయము గలదు. త్వరలో ఆవిరి అయిపోవును. ఎక్కువ వేడికి మరిగే నూనెలున్నచో పూర్తిగా ఆవిరి అవును.

ప్రతినిధులు చౌక అగుటయే గాక, ప్రాణవాయువును గ్రహించవు. గాన నిలువయున్నచో పాడుగా నేరవు. ఆవిరి అయిపోయిన తరువాత విగిరిపోవుట యుండును.

ప్రెస్కోలియం సంశ్లేషకరమగు ప్రతినిధి. అవిశి నూనెను కరిగించును. వార్నిష్ చేయుటకు పనికివచ్చు గట్టి జలగుహాత్రిమ కరిగవు గాన, దానంతటది ఒక్కటిమాత్రము, పెయింట్సు, వార్నిష్లు, ఎనేమిల్ పెయింట్సులలోను వాడును. దీనిని కర్పూరతైలములో కలిపి మాత్రము వాడుతారు.

వార్నిషులో హెచ్చుభాగము పార్లెంట్ (Solvent) కొవలసియుండుటచేతను, కర్పూరతైలము ఆవిరి అయిన తరువాత దుగులు జలగుగాలికి పాడగు స్వభావము కలది అగుటచేతను. కర్పూరతైలములో కొంతభాగము ప్రతినిధిని వాడుట అవసరము

— తగుబట్టిలో వచ్చునపులు వార్నిషులలో వాడవలసి మంచి పార్లెంట్సు.

కోల్ తగు డిసి లేట్సులలో ఆవిరియగు స్వభావముగల వాప్రాలు, బెంజీను, ప్రత్యేకపనులకు పనికి వచ్చును. బర్మాలో బెంజీను, లోగడనుంచి తయారు చేయబడుచు నేయున్నది.

రెజిను (జలగు) వెలుతుండి కాగును: ఆచార పెయింట్సులో జలగును వాడును. (పిటిలో కగుచునది జలగు. ఉదాహరణ:- గుమ్మజలగు పారాయిలో కగు గునది. రెజిను. ఉదాహరణ: కోపాలు) కాని వార్నిషులలో మాత్రము వాడుదురు. గాన ఎనేమిల్ పెయింట్సులో భిక్షంగా వుండును.

కోపాలు: జాంబీరానుండి కచ్చు కోపాలును ప్రసిద్ధిలగు. ఫిలిప్పైన్ దీప్రము చిరము 'పీచి ల్లాకోపాలు', న్యూజిలేండునుండికచ్చు, "కోర" ఉపయోగకరమైన వార్నిషు రెజిను. కాని అభిశా కోపాలును పాటిరావు.

దామగు: తెలదామగు ప్రచురణవిధిలోనుల బాగు, కెడాలనుంచి వచ్చును. (మాదామ. Oleo-resins from Hardwickia pinnata by K. Sita Rama Ayyar. Journal of Indian Institute of Science, Vol. 2, Part III, pages 29-35)

కోజిన్ (ఆరిఫ్రాస): బహుళలో కొంకు ఇండియన్ కోజిన్ అమెరికన్ కోజిన్ వలె వాడబడినది. ఇండియన్ కర్పూరతైలము. కోజిన్లకు (శ్రీ బ్రాండు) (Chir Brand) దీనిని ప్రసిద్ధి గల్గిన పెయింట్సులలో తయారు చేయుచున్నాడు. వాణ్యమునకు గాగ్గరంటి యిచ్చుచున్నాడు.

కోజిన్ నూనె: కోజిన్ నూనెను పెయింట్సులో వాడుటకాని కోజిన్ స్ప్రిట్ మాత్రము కొంత భాగము కల్పూరతైలపు ప్రతినిధి.

లక్కు: లక్కుచిత్తులం అనగా ముతకలక్కు. దీనిని కరిగించి లెక్కలకొనవోయుదురు.

రంగులు

వేరెట్సు: ఇది సహజంగా దొరుకు లేకుం పల్నేట్. ఇది రంగులను పొడుచేయును. రాఘవాస్వస్తి - రాజరాస్వస్తి = ఎలకమ్మిండుం — పిల్లిమ్మి దండెలి రాపకులోనిది — పెయింట్సులో విరివిగా వాడుటకు మున్నది — ఎంకు చేతివలగా (1) చౌక (2) ముతకగా నూక్కునూర్చుచును. (3) రంగులను పొడుచేయును. — దీనితో కలపవలయు తిబ్బెముగా నుండును. (4) (వేర్ పేరెంటు (5) తక్కువమానెతో (8%) నూరవకును.

ఖరీదైన రంగులను కల్పించేయుటకు వాడుదురు. తెల్లరంగులకు పటత్తిము నిచ్చును.

తరువాత పెయింటింగ్ హెచ్చుభాగముండును. నిత్యోపయోగమునకు హెచ్చు ఖరీదు గల రంగులను చాకపరచి ప్రతిదినము వాడుకొనుటకు వీలగునట్లు చేసియును.

బేల్ లెడ్ పెయింటింగ్ (నూటికి 90 లేక అంతకన్న హెచ్చుభాగం) కలిపినను తయారైన పెయింటింగు సముదామృతము విశేషము మార్పు చెందును.

బేల్ లెడ్ పెయింటింగ్ వేడి, తడి గల ప్రదేశాలలో సుదృఢత కొంతకాలానికి చెరిగిపోవును. దీనిని "ఛాకింగ్" అంటారు. కాని హెచ్చు భాగము కలిపినచో, పెయింటింగ్ రక్షణశక్తి తగ్గిపోవును గాన మోతాదుగా వాడవలెను.

బ్లాంక్ ఫిగుర్ : ఇది కృత్రిమంగా తయారు చేయబడిన, "బేయిం సఫ్ట్" నీటిరంగుల పెయింటింగ్ లో వాడుదురు.

జిప్సం : ఇదే కౌల్చియం సల్ఫేటు. (మాడు. Recg S. S. XLVI Pages 275-276-1915) మర హిందూదేశంలో వలసినంత బేల్ లెడ్ దొరుకును—కాన జిప్సం అవసరము—

తటస్థమైన యితరరంగులు : చైనాక్లే, ఏజ్ బెస్ట్, నూత్నుదగ్ధి కృత్రిమైన ఇసుక ముఖ్యమైనవి.

జీర్ణులు (Iron Oxides) రంగులు. చాక, మాడ్చుచేసకపోవుట, విస్తరించుటలచే ఆత్యుపయోగ కరమైనవి.

రెడ్ ఆక్సైడ్ : కానీస సిందూరం. అనగా అన్న భేది విచ్చుటచేత సల్ ఫ్యూరిక్ యాసిడ్ వచ్చును. సిందూరం దిగబడును. ఇండియాలో విరివిగా వాడుక లేకపోయినను, విదేశాలలో ప్రాముఖ్యతహించినది.

పచ్చరంగు (గోపీచంగు) : గోపీచంగు దాని అంతటగాని, సున్నములో కలిపిగాని కాకిరంగుకు వాడుదురు.

ఎఱురంగు : పచ్చరంగు వేసిన ఎరుపు వచ్చును.

వైట్ లెడ్ : తడి, వేడిగల ప్రదేశాలలో క్రమేణ చెరిగిపోవును. (ఛాకింగ్) గంభీర సంపుటిలు నలుపు చేయును. బేల్ లెడ్ గాని. జింబ్ వైటుగాని కలుపుట చేతి వైటులెడ్—ఈవిషయములలో బాగుపడును.

ఇండియన్ ఇన్ సిక్యూటీట్ ఆఫ్ సైన్స్ తెలుగు భాషలో వైట్ లెడ్ ను తయారు చేయుటకు ప్రయత్ని ములు జరుగుచున్నవి. పొడిగా వుండు వైట్ లెడ్ ను వాడుట హానికారి.

జింక్ వైట్ : దీనిని వైట్ స్ వైట్ అనికూడ అందురు. ఇది జింకు ఆక్సైడు. దీనితో చేసిన పెయింటు హెచ్చుగా వ్యాపించు స్వభావంగలది.

సున్నపుగడ్డిగల పొన్న ఇచ్చును. ఈ పొర కాల క్రమేణ పగిలేస్వభావం గలది. గాన ఈ ఒక్కటి నెలసల వాడుటకు పనికిరాకపోయినా, ముంకెములో తగుదు యీ విధంగా వాడబడుచున్నది. దీనిని వైట్ లెడ్ తో కలిపిన అత్యుపయోగకారి. ఇది నలుపు అవగు గాన లోపలిభాగములో వాడుటకు చాల ఉపయోగ కారి. వైట్ ఎ నేమిల్ పెయింటింగుకు ముఖ్యవస్తువు.

లిత్ ఫోస్ : జింక్ సల్ఫైడ్. బేయిం సఫ్ట్ అను వస్తువులసంపుటి. ఇంటియర్ పెయింటింగుకు చాలా ఉపయోగము బేల్ లెడ్ నుకు వాడినచో. ఎల్ల నరును. పగులును. జింకువైట్ తో కలిపిన చాలా బాగుండును. వైట్ లెడ్ తో కలపకూడదు.

లిథార్ట్ : ముంకెములో తయారు చేయు చున్నాడు.

రెడ్ లెడ్ : రెడ్ లెడ్ లో నూటికి 25 వంతున మోనాక్సైడు ఉండును. ఇంగుచేతి నే రెడ్ లెడ్ ను నూనెతో నూరించో గడ్డ కట్టిపోవును.

ఆరెంజిలెడ్ : వైట్ లెడ్ ను కలరింగ్ ఫర్నస్ లో వేడిచేయుదురు. ఇచ్చెసిన వైట్ లెడ్ మానా క్సైడు అయి క్రమేణ ఆరెంజిలెడ్ క్రింద మారును.

వెర్మిలిన్ : ఇది ఇంగిలీకం. లోగడవలెగాక ప్రస్తుతం దీనివాడుక తగ్గిపోయినది.

వెర్మిలిన్ ప్రతినిధి : సిగ్నల్స్, బ్రేక్ వేండ్స్ పెయింటు చేయుటకు వాడుదురు. రెడ్ లెడ్, ఆరెంజి లెడ్ ను, ఆరెంజి లేట్ న్ తో కల్పి తయారుచేయుదురు.

ప్రవ్యన్ బూ : అన్న భేదిని, సోడియం పెన్ సైలెడ్ తో కలిపి ఆక్సైడ్ జు చేయుటవల్ల వచ్చును. ప్రవ్యన్ బూను హెచ్చుభాగము బేల్ లెడ్ తో కలిపిన బ్రన్స్ నిక్ బూ వచ్చును. ప్రవ్యన్ బూను దానంతటదే వాడవచ్చును. గాని తరుచు బేల్ లెడ్ తో కలిపి వాడుదురు.—బ్రన్స్ నిక్ బూ తరుచు గ్రీన్ పెయింటు తయారుచేయుటకు వాడుదురు.

అల్ బ్రూమరిన్ : ఇందు సోడా, ఎల్యూమినా, సిలికా, సల్ ఫర్ గలవు.

కోరంగులు : ఇవి రెడ్ నెట్రేట్ లేక యాసి ట్రేట్ ను సోడా లేక పొటాసియం నైట్రేట్ తో

వార్నిష్లు. రంగులు తయారుచేయుట

కలిపి తయారుచేయుదురు. కావలసిన రంగునుబట్టి సోడా పల్వేటుగాని, కాస్టిక్ సోడాగాని చేర్చుదురు. ఇవి పచ్చని పెయింట్ను చేయుటకును, విరివిగా ఆకు పచ్చరంగులు చేయుటకు వాడుదురు.

క్రోమియం ఆక్సైడ్ ను కఠినమైన ఆకుపచ్చరంగు. స్టీముగానుండును బైక్రోమేటు బోరిక్ యాసిడ్ కలిగించి చేయుదురు.

ఆకుపచ్చరంగులలో హెచ్చుభాగం బ్రస్మిక్ గ్రీన్స్. ఇవి తేలెట్లు, ప్రవర్తనలు, రెడ్ క్రోమేటు ల్నికే వచ్చును.

బ్రస్మిక్ గ్రీన్సును, "క్రోమోగ్రీన్స్" అనికూడ అందురు.

క్రోమియం కాంపౌండుకు మూలభూతమైన క్రోమైట్ రాయి బెటూచిస్టాన్, మైనూరులో దొరకును.

నల్లరంగులు : కాటుక, తరునూత్రం గాలిలో, నూనెలను వెలిగించుటచేతవచ్చును. ఈ మనీని ఘనీభవింపజేసి, మాసిగొట్టాలలో కాల్చుటచేత ఎక్కువైవాడన్న నూనెనుండి వేరుచేయుదురు. మంచితరం కాటుకమనీని, "వెజిటబుల్ బ్లాక్" అను పేరుతో అమ్ముదురు.

వేచులో గ్యాసును ఆసంపూర్తిగా కాల్చుట చేతవచ్చు మనీని ఘనీభవింపచేయుటచేత, "కార్బన్" బ్లాకువచ్చును. కాటుకకంటే చాల నల్లగానుండును. కాటుక మనీకన్న చాలారెట్లు రంగునిచ్చును. పెయింట్లువాడగుట కార్బన్ బ్లాకును, కాటుక మనీని ప్రజలును తిరుచువాడుదురు.

ఎముకలను కాల్చుటచేతవచ్చిన బొగ్గుమనీని, డ్రాప్ బాకు, లేక ఐవరబ్లేక్, లేక బోస్ బ్లాక్ అందురు.

కార్బన్ బ్లాక్ ను మనడికేములో తయారుకావడం లేదు.

లేంప్ బ్లాకు, కార్బన్ బ్లాకులు మెత్తదనమునకు, లేలికకు, నూరుటకు హెచ్చుభాగం నూనెకొవలం, అత్యధికంగా రంగునిచ్చుట, ఒపాసిట్లకు ప్రసిద్ధి పొందినవి. వీనితోచేసిన పెయింట్లు చిరకాలం మున్నుమగాని ఆలస్యముగా ఆరును. గాన నల్ల పెయింట్సులో "డ్రెయర్స్" హెచ్చుగానుండును.

గ్రాఫైటునుకూడా పెయింట్సుతో వాడుదురు. ఇతర రంగులలో కలిపిన బాగుండును. ఉప్పు తుప్పు

పట్టకుండా వాడు పెయింట్సుతో దీనిని వాడుదురు. నయాగరా వాటర్ ఫాల్సుపై కృత్రిమంగా, గ్రాఫైటును తయారు చేయుదురు. ఇండియన్ గ్రాఫైటు వాసికం.

వార్నిష్ తయారు చేయుట : లోకును స్పీట్ లో కలిపి, "వెల్లూర్" వార్నిష్ అనియు, "క్రెన్చ్ వాలెట్" అనియు అమ్ముదురు. రంగుజేసిన వెల్లూర్ వార్నిష్ ను లేకర్స్ అందురు. దామర్ ను కర్పూర తైలములో కలిపిన "దామర్" వార్నిష్ వచ్చును.

కోపాల్ వార్నిష్ : అతి ముఖ్యమైనది కోపాల్ వార్నిష్. దీనినే "టెక్", "క్వెజ్", లేక "బాడ్", వార్నిష్ అని అంటారు. "గోల్డ్ బ్లెస్" కూడ ఒకరికం కోపాల్ వార్నిష్.

కోపాల్ వార్నిష్ తయారు చేయుటకు మొదట జరుగును, "ఎన్నింగ్" చేయుట. అనగా కరిగించుట. దీనిని "సిలింగ్, షిక్" పాత్రలలో కరిగింతురు. ఈ పాత్రలకు, నిష్క్రమించి పెట్టటకు తీయుటకు కిరణములు చక్రములను అమరుదు. కోపాల్ ను కరిగించిన కొంత భాగం పొగ ఎత్తివాపును. తిరిగితి తిరిగివాపును. అయినను యీ "కరిగించడం" అతి ముఖ్యం. ఇటు కరిగించినవో యీ జరుగు తిర్యకితచేర్చి దీనినీడే ఆకుల్, లుర్చెన్ ట్రెన్ లో కరుగుదు. కరిగించిన కోపాల్ ను వెచ్చచేసిన దీనినీడే ఆకుల్ ను చేర్చుదు. "పెయర్స్" చేర్చిన బొగ్గులు ఆకుల్ కన్న నిల్వయున్న పచ్చిదీనినీడే ఆకుల్ నే పాదావ్యముగా వాడుదురు. కోపాల్ నూనె బాగుగా కలియునట్లు కరిగించి తరునూత్రం చల్లార్చి, లుర్చెన్ ట్రెన్ గాని, దీని ప్రతిఘటిగాని జాగ్రత్తిగా చేర్చుదురు. తయారైన వార్నిష్ ముగ్గుట (Mature) కు కొంతకాలము నిల్వయుంచి పీదప బజారులో పెట్టెదరు. కోపాల్ స్టోల్ పలు రకములుండుటచేత, పలురకముల వార్నిష్ లుండును. ఈ వార్నిష్ లను హెచ్చుభాగం రెలేవారు వాడుదురు. నాణ్యమైన రకములు నూత్రమే తృప్తికరముగా పని చేయును. వార్నిష్ చేయుట మేధముగా కనిబడినను, వాసవముగా తయారుచేయుటకు ప్రత్యేక విభుత కేవలం చిరకాలానుభవంవలన మాత్రమే పొందవలయు.

రోజన్ వార్నిష్లు : కోపాల్ వార్నిష్ లతో పాటు, రోజన్ వార్నిష్ లకుకూడా విశేష వ్యాప్తి

కలను. గాని అని ఎండను, వానను తలుకొనలేవు. కేవలం రోజున కిరసిన్ లో కరిగించుటవలన, ఒక నానీ రకం రోజున వార్నిష్ వచ్చును.

విశేష మేమిటంటే, ఇంజినులో గోజున వార్నిష్, "కోపల్ వార్నిష్" అను పేరుతో అమ్మ బహుమన్నది.

కోపల్ వార్నిష్ నూదిగా గోజున వార్నిష్ ను తయారుచేసినచో, అదిగా నూనెతో సంపుటి పరచినచో చేతికి అంటుకునే మెతనిపార (Film) ఏర్పడును. దీని నివారణకు, టైమ్ చేర్చి రోజునను గట్టి పరచెదగు. రోజునలోని ఆమ్లము (Acid) తమతో కలసి కార్బియం గోజునెటు అగును. గట్టిపరుటకు ఇతిర వస్తువులను కూడ వాడెదరు. గోజునెటు వార్నిష్ వలు గట్టి, తళుకుగల ఫిలిముస్ ఏర్పడును కోపాలు వార్నిష్ వలను కలీ చేయుటకు వాడుదురు. గోజునెట్ వార్నిష్ వలు కాళ్ళతమెనవికొవు. ముఖ్యంగా నీటిని ఎంతమాత్రము సహించలేవు. త్వరలో ఆగు పెయింట్స్ లో హెచ్చుభాగం కార్బియం రోజునెటు యుండును. మంచీరకం రోజున వార్నిష్ వలు కొంత భాగంగాని, పూర్తిగా గాని అవిశేషమైన బదులుగా టంగ్ ఆయిల్ తో తయారుచేయుదురు. ఇట్టివి ఇండియాలో చేయడంలేదు.

బేక్ వార్నిష్ ల: కోపల్ వార్నిష్ లో కొంత భాగము కోపాలుకు బదులుగా, "ఆస్ పాలం" వాడి తయారుచేసిన వార్నిష్ ను, "బేక్ జపాన్" అందురు. బ్రెస్ నోర్ క్ బేక్ ఇటువంటిదేగాని ఇందు కోపాలు ఉండదు. ఇందు ఆస్పాలం, లిస్సిడ్ ఆయలు, థిన్నగునూతి ముండును.

ఒక రకం వార్నిష్ కేవలం ఆస్పాలంను పెట్రోలియం డిజిలేటులో కల్పిన వచ్చును. ఇంకొక రకం, "పిచ్" (Pitch) ని కోల్ బార్ సాలెస్టులో కరిగించుటచేతి వచ్చును. వీనిని అందమైన పేరతో అమ్ముదురు. నీటిని చొరనియవు. ఉపయోగకరమైన చౌకరకం పెయింట్స్ యివి.

పెయింట్స్ తయారుచేయుట

ముఖ్యమైన దశలు: ముడికరణలను పెయింట్స్ కు పనికివచ్చునంతి మెత్తిగా నూరుట, స్టిప్ (ముద్ద) పెయింట్లు తయారుచేయుట; ఈ మద్దయ (బష్ తో వాడుటకు వీలగునట్లు, "రెడీ (Ready)" చేయుట.

స్టిప్ (ముద్ద) పెయింట్స్: పెయింట్లు ప్యాక్ లో హెచ్చుభాగం స్టిప్ పెయింట్లు నే తయారుచేయును.

ఈ స్టిప్ పెయింట్లను తృప్తికరముగా నిల్వయుంచు కొనవచ్చును.

రెడీమిక్స్ డ్ పెయింట్స్ లో నూనె పయికి కేర రంగు అడుగునకు పేగుకొనును. కాని నిల్వయుంచిన యాసిప్ పెయింట్లను, అవసరగునపుడు పనికి తగినట్లు థిన్నరు చేర్చి, "రెడీ" చేసికొనవచ్చును.

కేవలం రంగు, తగినంత నూనె థిన్నరు చేర్చుట వల్ల మంచి పెయింట్లు తయారు కానేరదని అనుభవం వల తేలిన విషయంగాన, "రెడీమిక్స్ డ్," పెయింట్లకు కూడా తొలుతి స్టిప్ పెయింట్లు తయారుచేయుట అవసరము.

తరుచు ఈస్టిప్ పెయింట్లు ముడి ఆయిల్ తో తయారు చేయబడును. రంగునుబట్టి చేర్చవలసిన నూనె పరిమితి విధిగా మారుచుండును. నూగు తులముల బేరెట్టుగాని, వైటులెడ్ గాని నూరుటకు రి తులముల నూనె చాలును. కాని కొన్ని రంగులు నూరుటకు నూటికి నూరు తులములకు పైగా కౌవలసియుండును నూనె.

పెయింట్స్ నూరుటకు (ట్రీపిల్ గోలరు మిలు మం) చిది. రంగును, నూనెను పూర్తిగా కలుపుటయే దీని ముఖ్యోద్దేశ్యము.

పెద్ద పెద్ద ప్యాక్ లీలలో స్టిప్ పెయింట్లకు తగినంత నూనె, థిన్నరు చేర్చి, లోపల తిరిగి కరులుగల గొట్టములలో వేసి, కలుచుచేసి, "రెడీమిక్స్ డ్ పెయింట్లు" క్రింద తయారు చేయుదురు. ఇందు వాడునూనె బోయల్డ్ ఆయిల్ లర్పెన్ టైన్ లో లర్పెన్ టైన్ ప్రతి నిధి తరు రీతిని కలిపినదానిని "థిన్నర్" గా వాడుదురు. కొన్ని వేళలలో కేవలం కర్పూరతైలపు (ప్రతినిధి మాత్రమే థిన్నరుగా వాడుటయు గలదు. డ్రుగుస్ స్వల్ప పరిమితిలో చేర్చెదరు.

లిస్సిడ్ ఆయలు, లర్పెన్ టైన్, లర్పెన్ టైన్ ప్రతినిధులు అన్నియు బహుళలో దొరకును.

పెయింట్లు తయారుచేయుట, అదిగా రంగును నూనెలో నూరుట; తగువారి తగినంత నూనె, థిన్నరు చేర్చి (బష్ తో వేయుటకు వీలగునట్లు తయారు చేయుట, తగిన మెషీనరీ, అనుభవంగల పనివారు వున్నచో ప్రైవేట్ కారిం పెయింట్లు తయారు చేయుట కష్టమైన పనిగాదు.

గాని, ఇయప్రదంగా నిర్వహించుటకు తగిన మెషీనరీ, వేగ్యుగల పనివారు, అనుభవంగల మేనేజి మెంట్లు అవసరము.

జ్యోతి రవతరణము

శ్రీ బి. రామరాజు

వెలుగులు విచ్చుకొన్నవి, న పింఛ మనోజ్ఞమమూర నర్తనో
జ్వల రుచిరంబులై, లలితచాలన హేలు వాన్తరంగ శీ
తల మృదులంబులై, ఇవము తాకని శ్రీజలజాప్త కాంతి కే
ఖల తొలిజాలులై, ఉపసికట్టిన బంగరు టంచుచీరలై.

మాగిన మల్లె మొగ్గలను మాదిరిగా, లలితేంద్ర నీల మా
లా గలిత స్ఫురచ్ఛికుర రమ్యముగా, తెలిసీటి ముత్తైముల్
తూగని పచ్చగడ్డికొన తూగులుగా, వెలుగుల్ వెలార్చి హం
సీగరుదంచలాకలిత చిత్ర సువర్ణ ఘృణీకలాశముల్.

ఒక పదివేల శత్రుధను రుజ్జ్వల కాంతులు మెట్లు మెట్లుగా
శకలితముల్, నభమ్ముపయి సాగిన నీలిమొయిళ్ళ నిండ వి
చ్చుకొనియె—హఃఖభావ వివశుడగు జీవునియూర్చి యద్భుతం
బు కనిన వేళ కప్పబడిపోవును తద్గత నూత్న తాక్షమై.

ఈ వెల్లుల్ జడివోలె వచ్చె-నిటులే యేకొంచెమోసేపు నా
లో విప్పారును వాననల్, ఎడద్రవాల్కు బుద్ధిపోలున్ జలే
జావాప్తంబుల నేత్రచక్రముల వేలంచుల్ తుదల్ కంటి నీ
రై వ్రేలాడును వేదనానుభవ ముగ్ధాకార పర్యాప్తముల్.

ఏవో ఊహలు పెల్లగించుకొని యిట్లే వెల్లులోకాల నీ
మా వృత్తింజనెనో? పురావిదిత సౌఖ్యాస్వాద ముగ్ధంబులౌ
భావంబుల్ మలినంబులైచనెను, నా ప్రాణంబులన్ నూత్న వర్షా
విద్యుల్లతికా ముహుశ్చలనముల్ రమ్యార్థ సాగంధ్యముల్

లలితేరమ్మద్ర పాణవీధికల హేలా జ్యోత్స్నికాకాశ కే
లులు పారావతముల్ కలన్వనఝరీలోలమ్ములై సాగడిన్
సెల యేరై మృదుకాంతి యొక్కడు మన స్సీమావళుల్ దాటికొం
బులకల్ గూర్చుచు బుద్ధి దేశమున క్రమ్మున్ జీవనస్వాదువై

మత్తా నేకప యానలై, సురనరిన్మంజు ప్రసూనాగ్రని
ర్యత్తారుణ్య మధుద్రవ స్పృహలు, చిత్తానంద సీమావధుల్
మెత్తం జూపుల అచ్చరల్ పరచిరా? మీనాళి పుచ్చచ్చపుల్
చిత్తాభోదుహ నాళ కంఠన మృదుస్నిగ్ధంబుతో పైటలన్

చీకటులక్రమించుకొని జీవన మందున మూలమూలలన్
బ్రాకి, నమస్త భావముల రమ్యతచంపి, క్షణక్షణముతో
కైక మహానుభావమవిపించును, జీవునిలోని కాంతిధా
రా కమనీయ మార్గవితరంబుగ నిల్పును యిన్సతల్పులన్

కరిగిన చీకటుల్ వెలుగుగా కనిపించును కొందరజ్ఞతా
పరమ నిధానమోహులకు — బంధుర కాంతులుమాసి పోవగా
కరికరి చీకటుల్ విరియు, కన్నులు మూతవడంగ చేతన
త్యరధము గోతికూలు తెగవంచిన విల్లుగ ముక్కలై చనున్

అవరోపస్సమయూర్ధ్వ సూర్య కిరణ హంకారమున్ వార్ధి వీ
చి పురస్తాడన చిత్రవల్లనములై చెల్వొందు కాంతిచ్చటల్
ఎపుడో జీవితమందు కాననయి నిల్చినిల్వకుండన్ నిమే
ష పదమ్మందు మనస్సు నవ్యసుషమా స్థానంబుగా దీర్చెడున్

ఈ కాలాణువుకోసమై బ్రతుకు లెన్నో యయ్యె నా జీవిత
ప్రచాకారమున, చీకటింబారలు కృత్తానల్పముల్, కాంతి వ
ర్షా కాలంబరుదెంచె, నాయెడద ఈవర్ష మ్మెనిల్పున్ మనో
జ్ఞాకాశంబున తోడి స్పర్థపడి నవ్యాంబోధిగా నిల్వగా.

తెలియని సిగ్గుదొంతరలు దివ్యములైన పథాలలోన పా
ముల వలె జారిపోవ నవమోహన గీతము లాలపింతునా?
లలిత పయోధరాంచలములన్ నెలవంకలు దిద్ది తీర్తునా?
మలచి మనస్సులో వెలుగు మార్గములన్ పరుగుల్లుపెట్టనా?

అంతర్వాహిని

హితశ్రీ

* గతనందిక తరవాయి *

8

ప్రతిభాభరితాలు వచ్చాయి. విశ్వం అనుకున్నట్లుగానే రెండో తరగతిలో ఉత్తీర్ణుడయ్యాడు. ఆతనికి ఉత్సాహంగా ఉంది. ఆ ఉత్సాహం ఎవరితోనైనా పంచుకోవాలని ఉంది: కాని తనకి అంత ఆపమిత్రులెవరూలేరు. రంగారావు ఒక్కడే తనకి కొంచెం మిత్రుడనడిగినవాడు. మిగతావాళ్ళందరూ పరీక్షలు మాత్రమే రంగారావు నా మరీ వ్యూహం పంచి ఇవ్వగల మిత్రుడుకాడు. నాలుకసంఘంలా చేరిన తరవాత అతినిమిద విశ్వాసమున్న సవభీషాయం కొంతవరకు తగింది. రిహార్స్కు వెళ్ళినవారూ తరవాత రంగారావు ఇంటికి పనికట్టుకునివెళ్ళి తన తీవ్ర అసంతృప్తి తెలియచేశాడు. విశ్వం భోరణికి అతను కొంచెం ఆశ్చర్యపడ్డాడు. “ఏదో తనామకి కబురు చెప్పకొంటేనే గాని ఆమెని నిజంగా ఆననూనించాలని ఎవరికీలేదు.” అన్నాడు. “అటువంటి తమాషాల వెనకాల బోరెవంత విషాదం ఉంది.” అన్నాడు విశ్వం. తా మెవ్వరూ అంతలోతుగా ఆలోచించలేదన్నాడు రంగారావు. “అటువంటి స్వభావంకలవాళ్ళు కళోద్ధారకు లెప్పటికీ కాలేరు. నాలుకసంఘంనొచ్చి రాజీనామా ఇస్తున్నాను” అన్నాడు విశ్వం. కాని రంగారావు వచ్చి చెప్పి రాజీనామా ఇవ్వకుండా ఆపాడు. ఆ రోజునొచ్చి విశ్వం రిహార్స్ కి ఇంతవరకూ వెళ్ళలేదు.

ప్ర్యాసయినట్లు పేర్లలోనూసిన తరవాది విశ్వానికి ఇంట్లో కొలువలవలేదు. వెత్తిమీదనించి ఓ పెద్దబయలు తీసేసేట్లుంది ఆతనికి. స్వేచ్ఛగా బయటతిరిగి రావాలని పించి బయల్దేరాడు. ఉత్సాహ మంతా లోలోపలే అణచుకోటం కష్టంగా ఉంది. ఆశ్చర్యం! ఇన్నెళ్ళు ఎంతమందితోనో కలిసి చదివాడు. ఒక్కడూ తన వ్యూహానికి దగ్గరగా రాలేకపోయాడు. తిప్పి చెప్పాలంటే తను ఎవరివ్యూహానికి దగ్గరగా వెళ్ళలేక

పోయాడు. ఎక్కడుంటో ఈ లోం! కచ్చనపల్లెలో, ఉత్సాహం కేకలలో వ్యూహం సహవాసం కోరుతుంది. అదే తనకిప్పుడు కలవయింది.

ఆలోచించు ఎదురున్న విశ్వం మునుగా తలుక్కువ వసంతమెరిసింది ఆమె తనకి ప్రేమార్థి ఇస్తానంది. తను ప్ర్యాసయితే ఆమె కంఠం సంతోషం! ఉదయం ఇంటివద్దే ఉండి ఉంటుంది. వెకిలే! ఎదురుకుంటుందో? మాటవరకే అని ఉంటుందేమో!

మనసులో ఏమీ నిశ్చయించుకోకుండానే విశ్వం వసంత ఇంటివెళ్ళు నడిచాడు. ఇంటి ముందాకి ఒక క్షణం తలుపులు తెరిచాడు లోపల్నించి సన్నగా సంగీతం వినిపిస్తోంది. ఆమె ఇంట్లోనే ఉందన్నమాట! పాడుకుంటూ ఉంది. తను వెకిలే ఆమె పాటకి అడ్డొనాడేమో! సంగీతాన్ని విశ్వం ఆవరణ దాటి తలుపు దగ్గర నుంచున్నాడు. తలుపు ఓరిగానే వేసి ఉంది.

“నానకీరమణ నా జతవాసి చువోడు

మానససుమయుల మనసార పూజింతు...”

మృదుమధురంగా వినిపిస్తోంది గానం.

“రహివుట్ట జంత్రి గాత్రముల రాలగింపు

విమల గాంధోయి...”

పెద్దవిగారి పద్యపాదం తలపు కొచ్చింది విశ్వానికి.

ఎంత రహనుభవంతో ఆ మాటలు అవగతిగాడో ఆమె!

“బాలపల్లవ గ్రాస కషాయకంఠకలంక వధూ కల కాశీస్థుని”కి చాటలోని ఉత్తమమైన పాపాత్యం మెరుగుపెరుతోంది.

నావల్లి వినిపించవలసిన ఇంట్లోంచి తొక్కిరాజు ప్ర్యాస కీర్తన వినిపిస్తోంది. ఆ కర్ణాటక సంగీతానికి తన్మయుడై ద్వారం దగ్గర అలాగే నిలిచిపోయాడు విశ్వం.

పాట పూర్తయింది. పాటకి ప్రతిస్వనిలా వయొ లిన్మిది రాగాలాపన సన్నగా వినిపిస్తోంది. విశ్వం లేగుకొని ధైర్యంగా లోపలికి అడుగు వేశాడు. తలుపు చప్పుడు విని వసంత తలెత్తి విశ్వాన్ని చూసి ఆశ్చర్య పడి వయొలిన్ కింద పెట్టి లేచి నుంచుని “కవిగారా!” అంది.

విశ్వం చిగునవున వచ్చాడు.

“మీ పాటకి అడ్డొచ్చినట్లున్నాను.”

“లేదండీ. అలా కూర్చోండి.” అంది వసంత.

“ఇవారే మా పరీక్షా ఫలితాలు వచ్చాయి. నేను నెకండీ క్లాస్ లో ప్యాసయ్యాను” అన్నాడు. విశ్వం ఖచ్చిలో కూర్చుంటూ.

“చాలా సంతోషమండీ.” అంది వసంత.

“మరి మీ టిపార్టీ సంగతేమిటి?” అన్నాడు విశ్వం కొంచెం చనువు తీసుకుని.

వసంత ముఖంలో విస్మయం తాండవించింది. “ఏం టిపార్టీ?” అంది అప్రయత్నంగా.

“మర్చిపోయావ్వుమాట. నేను ప్యాసలే మీరు టిపార్టీ ఇస్తానన్నాడుగా. మరి అందుకేవచ్చాను.”

వసంత ముఖం ఎర్రబడ్డది. ఆమెకి తన మాట జ్ఞాపకం వచ్చింది. ముందే ఆ సంగతి తనకి జ్ఞాపకం కావడంకు ఆమెకి కిందగా ఉంది. తను ఆమాట అన్నప్పుడు చాలా మనస్తాపానికి గానే అన్నది. తన ఇప్పటి ప్రవర్తన చూసి విమంతులైనా అయ్యారా!

విశ్వం ఆమె ముఖ కళికల్ని గమనించాడు. ఆమె వాగ్దానం మర్చిపోయి అందుకు సిగ్గుపడుతోందని గ్రహించాడు. తను అనవసరంగా ఆమె మనసుకి కష్టంకలిగించాడు.

“ఊరికే అన్నాలెండి. మీరు నిజమనుకునేను. ప్యాసయినట్టు చెప్పి పోదామని వచ్చాను.” అన్నాడు విశ్వం తన తప్పును సరిదిద్దుకోటానికి ప్రయత్నిస్తూ.

వసంత చిగునవున లేచుకుని, “నోటీసు ఇచ్చి పోవటానికి వచ్చారన్నమాట.” అంది.

విశ్వం నవ్వాడు.

“ఇప్పుడే వస్తానుండండి” అని వసంతలోపలికి వెళ్లి కొంచెం సేపట్లో కాఫీ కప్పుతో తిరిగివచ్చి బల్ల మీద పెట్టింది.

“ఇప్పటికిజే ఇచ్చుకోగలనండీ. తుమించాల్సి.”

విశ్వం మొహమాట పడ్డాడు. అప్పుడే బజార్లో తాగివస్తున్నానన్నాడు. ఆమె బలవంతం చేసింది. మరేమీ అనకుండా కాఫీ తాగేశాడు అతను.

“మీరు చాలా మంచివారండీ ఏదో అన్నా విని అనుకోకుండా జ్ఞాపకం ఉంచుకుని వచ్చాను.”

“మరి ఊరికేవచ్చేవాటిని వదులుకోమంటారా? వసంత చిగునవున నవ్వింది.

“మీరు రిహార్సల్స్ కి రావటం లేదేమండీ? రోజూ చూస్తున్నాను.”

“నాకోసమా?”

“అవును”

“ఎందుకూ?”

వసంత తెల్లబోయింది. అతడలా అడుగుతాడని ఆమె అనుకోలేదు. ఒక తుణుం అతని ముఖంలోకి చూసి అంది.

“కవిగారు కదూ? హావభావాలు ఎలా ఉండా లోపలహా ఇస్తారని.”

తన ఆవాలోచితమైన ప్రశ్నకి ఆమె ఇచ్చిన సమాధానం విశ్వానికి నచ్చింది.

“నాకు నటనగురించి ఏమీ తెలియదు.”

“తెలియకుండానే మెచ్చుకున్నారన్నమాట”

విశ్వానికి విమనటానికి తోచలేదు. ఆలోచించి అన్నాడు.

“మెచ్చుకోటానికి శాస్త్ర విషయాలు తెలియాలా?”

“మెచ్చుకోదలచుకుంటే చాలు.”

సంభాషణలోని అచురుకుదనానికి విశ్వం ఆమెని మనసులోనే పొగిడాడు.

“పోన్లెండి మీకేమీ రాదంటాను. సరా?”

ఆమె సమాధానం చెప్పకుండా చిన్నగా నవ్వి ఊడుకుంది.

“ఇంతకీ మీరు రిహార్సల్స్ కి ఎందుకు రావటం లేనో చెప్పనే లేదు.”

“నాకిష్టం లేదు.”

“ఏం?”

“ఆ వాతావరణం నాకు సరిపడదు.”

అంతర్వాహిని

“వాళ్లు మీ నాటకం పాడుచస్తుంటే చూస్తూ ఉండకుంటారా?”

“పాడుచేస్తున్నారా?”

“ఆ డైరెక్టర్ నాకు నచ్చడు.”

“అయినా సలహా లివ్వటానికి నాటకాల విషయంలో నాకు అనుభవ మేమీ లేదు.”

“ఆలోచన ఉంటే చాలు. వాళ్లు ఎంతసేపటికీ ప్రజల ఆభిరుచుల్ని గురించే మాట్లాడుతారు. అలా ఉంటేగాని ప్రేక్షకులు మెచ్చుకుంటారు. సహజ నటనకి ఆస్కార్ లు వస్తాయి. ఇతన్ని వాళ్లమీద ఫిగ్యూరులుగా చెప్పటం లేదు. నా మనసుకి తోచింది మీకు చెబుతున్నాను. అదీ మీకు కలిగాను కనుక, రిహార్సల్స్ కి రావటం లేదు కనుక చెబుతున్నాను.”

“నా నాటకం పాడయితే మీకేం వస్తుంది?”

వసంత అతినివృత్తు ఆలోచనగా చూసింది.

“అంటే మీకు అందులో ఉత్సాహమే లేదా?”

“లేదు.”

“అయినా నాటకం పాడయితే మీకు చెప్పేగ వస్తుంది.”

“నా కంటికిముందు మంచి పేరుంటేగా!” అన్నాడు విశ్వం నవ్వుతూ.

“సామాన్యంగా అందరూ మీకు మరేఉండదు.”

“మనషుల రూపాన్ని ఒక్కరూదిరిగా ఉండనట్టే భావాలూనూ”

“నాటకం చెడిపోతే నాటక సంఘానికి పేరు ప్రతిష్ఠలేం ఉంటాయి?”

“పోనివ్వండి పాడుసంఘం.”

“మీరు కూడా అందులో సభ్యులేకదా?”

“సభ్యుడినే కావచ్చు. కానీ బాంట్ల వాకు ఆభిరుచిలేదు. అదీకాక అందులోని వ్యక్తులంటే నాకు సరిపడదు. వాళ్ళకి కొలలసింది నాలుకకే కాదు. తైత్తిక్కలాడి ఏదో పేరు తెచ్చుకోవటం. హడావిడి చెయ్యటం. అనాకులూ చెవాకులూ వాగటం. కాస్త అందమైన నటి కనిపిస్తే ఆమెచుట్టూ తిరుగుటం. నిరాశచెందితే, నోటికొచ్చినట్టు వాగటం. పిళ్ళకి నాటకాలూ, సంఘాలూ ఎందుకు?”

వసంత అంతా విని విశ్వం ముఖంవైపు చూసింది. విసురుడల, ఏచ్యుభావం, కోపం అతని వదనంలో ప్రతిబింబిస్తున్నాయి.

“మీరు చెప్పింది నిజమే. కానీ వ్యక్తులలోపాలు సంఘానికి వర్తింపజేయ్యకచ్చా?”

“వాళ్లు స్థాపించిందే ఆ సంఘం.”

“పెద్దదైన వాళ్లు నివారణ ఉన్నాడగా. మీలాంటి వాడు కలగజేసుకొని బాగు చెయ్యటానికి ప్రయత్నించాలిగాని కోపగించుకుని వోలలేస్తే ఎలా?”

ఆమె మాటల్లో నిజం ఉందని ఒప్పుకున్నాడు విశ్వం.

“ఈ పారి రిహార్సలుకు వస్తారా?”

“వీలయితే!” ఇంకా నవ్వుతూనే ఉన్నాడు.

“మీరు వస్తే నాకు ధైర్యంగా ఉంటుంది”

“ధైర్యమా! అంటే?” అన్నాడు అర్చింకాక.

“ఆనలేళ్ళింకావూ, ధైర్యమా ఉన్నారే, వాళ్ల ప్రవర్తన నాకు వచ్చిందండీ.”

కొంచెంసేపు మాసంగా ఉండి అన్నాడు విశ్వం. “పోనీ, నాటకంలో నెయ్యటం చూడవచ్చురాదా?”

“ఎలా?” అంది వసంత నిస్సహాయంగా.

“బలవంత మేముంది. మీరేం డబ్బు తీసుకోవటం లేదుగా?”

“నిజమే. కానీ వా ధనివృత్తునంగలేమిటి?”

“ఈ నాటకంతోనే ఉందా మీ ధని వృత్తంతా?”

“ఈ సంస్థకి పెద్దల సహకారం ఉంది. ఈ నాటకంలో బాగా వేస్తే నటన తీవ్రనోపాధిగా చేసుకుందామని ఉంది. అవకాశం కూడా దొరకవచ్చు. నాకు పెద్దదిదువులేదు ఇంట్లో తింటూ కూర్చోటానికి డబ్బు లేదు. మరి ఇంక నేనేం చెయ్యగలను?”

“వెళ్లి చేసుకోండి” అన్నాడు విశ్వం హాస్యానికి అన్నట్టుగా. వసంత మాట డలేదు. పిల్ల పడ్డదిమో నమకున్నాడు విశ్వం. ఆ మాట కొంతవరకు వాస్తవమే కానీ ఆ సమయంలో ఆమె ముఖంలో సిగ్గుకంటే ఏదో వేదన ప్రముఖంగా కనిపించిందనికీ. వసంత ఎంత సేపటికీ మారుమాట్లాడక పోవటం అతనికి అను

మానం కలిగించింది. తనమాటలు ఆమెని తప్పుక గాయ పరచి ఉంటాయి. తెలివి తక్కువగా మాట్లాడాడు. ఆమెకి ఏదో సలహా ఇచ్చినట్లు భువనంగా అన్నాడు. అందులో కొంత హాస్యభోరణి ఉన్నా ఆ ఆమూల్య మైన సలహా ఇవ్వటానికి తనే కావాలా?

“ఏమనుకోకండి. తనూ మాకీ అన్నాను,” అన్నాడు విశ్వం ఊడడుస్తూ.

వసంత ఓ సవ్యు పెదవులమీదికి తెచ్చుకొంది. కొద్దిక్షణాలు మళ్ళీ నిశ్శబ్దంగా గడిచాయి.

“మరే నేను వెళ్ళొస్తా” అన్నాడు విశ్వం, వర్షిలోంచి లేచి నుంచుని.

“మా ఇంట్లో వింగుచ్చేస్తే వస్తారా?” అంది వసంత.

“విందా!” ఆశ్చర్యంగా ఆమె ముఖంలోకి చూశాడతను.

“ఆధ్వంతరం ఉంటుందా?”

“ఆధ్వంతరమా?...ఎందుకూ?...అబ్బే. ఏమీ లేదు. కానీ...కానీ ఇప్పుడు కాదులండి. మరో సారి ఎప్పుడైనా.” అన్నాడు విశ్వం.

“అంటే ఎప్పుడు?”

విశ్వానికి ఏం చెయ్యటానికి గోచలేదు. “నేను చెబుతాగా,” అని తిప్పించుకు నే భోరణిలో అన్నాడు.

వసంత ఇంకేం అనలేదు. విశ్వం మరెక్కడికీ వెళ్ళకుండా సరాసరి ఇంటికి వచ్చాడు. వసంత! అవాదిగా మానవుడి వ్యాధిలో వేళ్లు పాతుకొని ఉన్న పాఠకు దురాచారానికి వారిసురాలు! ఆమెనుమానే తనకి జాలి వేస్తోంది.

ఇంట్లోకి విశ్వం అడుగుపెట్టగానే వెంకటా మయ్యగారి స్వరం వినిపించింది. అప్పుడే వస్తున్న విశ్వాన్ని చూసి ఆయన సంతోషంగా అన్నాడు: “ఏకా'య్, పరిక్షల్లో నెగ్గావే. నీకు మంచి ప్రజంట్ ఇవ్వాలిసీంట్!”

విశ్వం చిగునవుతో లోపలికి ప్రవేశించి, “ఎప్పుడు వచ్చావు మావయ్యా, ఏమిటి విశేషాలు?” అని అడిగాడు.

“ఇప్పుడేరా. విజయవాడ పనిమీద వచ్చాను. పేపరుమానే మీ రిజల్టు కనిపించాయి. ఎలాగో ఇంత

దూరం వచ్చావుగాదా, నీకు కంప్రగాట్యులేషన్స్ ఇప్పిపోదామని ఇలా వచ్చాను,” అన్నాడాయన.

అయితే ఆయన వచ్చిన ఆసలు విషయం మధ్యాహ్నం భోజనా లయింతరవాత కబురూ బయలుపడ్డది.

జానకిని లేవ కివ్వాలని ఆయన ఉద్దేశం. ఆ మాట అప్పుడప్పుడు తన చెవిని పడుతూ నే ఉంది. కానీ తినేమాత్రం ఆమాట ఆలోచించలేను ఇంతవరకూ. ఇప్పుడు విషయం తేల్చుమని మావయ్య అంటున్నాడు.

జానకి!

ఆమె అంటే తన కెంతో అభిమానం.

కానీ ఈ దృక్పథంలోంచి ఆమెని ఎప్పుడూ చూడలేదు.

తను జానకిని పెళ్ళి చేసుకోకుండా ఏదో అసహ జత్వం ఉందనిపించింది విశ్వానికి. తను ఆమెని చిన్న కలపటినించీ ఎరిగినవాడు. ఆమెనో అడు మన్నాడు. కవిత్వం చాడు, ఎంతాళి చేశాడు. కలిసి అల్లరిచేశాడు. ఆమె తనకి ఆత్మీయురాలు, స్నేహితురాలు.

అప్పటినించీ ఇప్పటివరకూ తనకి ఆమె అంటే అదే దృష్టి.

కానీ ఇప్పుడు మరో సంబంధం ఏర్పడటానికి సంప్రదింపులు జరుగుతున్నాయి. ఆమెని వివాహం చేసుకుంటే తను సుఖపడాలడా! ఆమె సుఖపడ గలదా! జానకి అభిప్రాయ మేమిటో? మావయ్య జానకిని అడిగిఉండడు. కొన్నిట్లో మావయ్య అభి ప్రాయాలు తనకి వచ్చవు, తన ఇవం వచ్చివట్టు చెస్తాడేగాని సలహాగాని, అభిప్రాయంగాని అడగడు. పద్య పెళ్ళిప్పుడే మావయ్యకి కొంచెం కోపం వచ్చింది. ఈడుకొదని సాకు చెప్పాను, నూరి కివ్వ టానికి. వాడికివ్వటం నాన్న కిష్టంలేదు.

విశ్వం ఆలోచించి “ఉద్యోగమైంతరవాత చూద్దాంలే మామయ్యా” అన్నాడు. ఆయనకి నచ్చక పోయినా ఆ సమయంలో ఏమీ అనక వెళ్ళిపోయాడు.

9

విశ్వం తచించిన నాటిక ఆ రాత్రి ప్రదర్శిస్తు న్నారు. నాటిక పేరు “మహారాజ పోషకులు.” పుర ప్రముఖులు చాలామంది విచ్చేశారు. నాటకం

అంతర్వాహిని

ప్రారంభం కాబోతుందని మైక్లో ప్రకటించారు. ఆడిటోరియంలో లైటు ఆగిపోయాయి తెర తోగింది.

దృశ్యం ఒక పల్లెటూరులో సమావేశాలు జరుపుకునే ప్రదేశం. సెట్ వేళాదు. రంగస్థలం ఏర్పాటు చేయబడ్డది—సెట్ లో ఒక భాగంగా కొబ్బరికాయలు తోరణాలు కట్టాడు. రెండు పెట్రోలు ట్యాంక్ లైట్లు కర్రలకి కట్టడి చేయబడ్డాయి. రంగస్థలంలోని రంగస్థలంమీదికి ఓ ముతక గుడ్డులు పెంచింది వ్యక్తి వచ్చి “అయ్యో, ఇప్పుడు ‘ఏకావతారాలు భరతివాల్మీకి ప్రదర్శన జరుగుతుంది. తమ రంతా దయచేసి విశ్మయంగా ఉండాలని కోరుకున్నాను” అని పక్కకి వెళ్ళిపోయాడు. రంగస్థలంమీది తిలలా, హాథోనియం, యెలిన వాయిద్యాలని వాటి తాలూకు వాద్యగాళ్ళు సరిదాసుకొని ప్రతీక్షిస్తుంటున్నారు. ఇంతలో గజైల వల్లి వినిపించింది శేషస్థంంలో. వాద్యసంగీతం ప్రారంభమైంది. ఒక ఎలకవ్వని రంగంమీదికి వచ్చి అందరికీ సమస్కరించి ప్రార్థన చేసింది.

గజైలు ఘల్లు ఘల్లు మన్నాయి. తిలలా యోగిల్సింది. తిథిత్రిం తిడిగి-తత్త్రిం...భరతివాల్మీకి ప్రారంభమైంది.

శేషస్థంంలో శ్రావ్యమైన కంఠం వినిపిస్తోంది... మత్స్యరమున మరియంబుధిలో జొచ్చియున్న సోమం గుంచియు విచ్చలవిడి వేదములజానకు నిచ్చితివో మత్స్యరతారా! ఇచ్చితివో మత్స్యరతారా!”

ముద్ర పట్టింది నర్తకి.

చప్పల్లు భరిచారు ప్రశంసా పూర్వకంగా శేషస్థంంలో ప్రేక్షకులు...

పలుమరు నిను ప్రస్తతి సేయగ చెలగి సురలు బాధి మధింపగ కలిమి కలిమి యెలమితో నొసగిన కుంగిరిగర కూర్మారతార!”

కూర్మారతార ముద్రపటబోతోంది నర్తకి.

శేషస్థంంలో ఉచ్చస్వరం దర్పంగా వినిపించింది. రద్దోచ్చే మొదలాడు.

రద్దోచ్చే రద్దోచ్చే మొదలాడు...

ఒక ఆజానుబాహువిగ్రహం రంగస్థలం మీదికి వచ్చి తీవిగామంచుంది పొన్ను వేసిన చేతికర్ర ఊగిస్తూ.

ఆగిపోయింది నర్తకి. ఆగిపోయాడు వాద్యగాళ్ళు. ఆగిపోయింది గానం. ముగింపున సేపటికి మళ్ళీ గజైలు ఘల్లుమన్నాయి—తిడిగ్ తిడి తావా తిడిబ తిడి.....

“...విచ్చలవిడి వేదములజానకు ఇచ్చితివో మత్స్యరతారా! నీ విచ్చితివో మత్స్యరతారా!” మత్స్యరతార ముద్ర పట్టింది నర్తకి.

చప్పల్లు మళ్ళీవినిపించాయి ఆ చప్పల్లు చప్పడు లోంచి గంభీర స్వరం వినిపించింది.

పంతులొచ్చే మొదలాడు పంతులొచ్చే మొదలాడు...

మరొక వ్యక్తి రంగ స్థలంమీది కొచ్చి రక్తి ప్రక్కని నుంచున్నాడు దరగా. రక్తి ముఖం చిట్టించాడు.

భరతి వాల్మీకి మళ్ళీ మొదటి కొచ్చింది..... “మత్స్యరమున మరియంబుధిలో...”

శేషస్థంంలోంచి ఓడ్సరం అధికారపూర్వకంగా హెచ్చరించింది.

చాదరొచ్చే మొదలాడు చాదరొచ్చే మొదలాడు

నర్తకి నిస్సహాయంగా చూసింది. పట్టబోయే ముద్ర ఆగిపోయింది.

తీవిగా రంగంమీది కొచ్చాడు ఒక వ్యక్తి. పాట మొదటి కొచ్చింది. గజైలులయ వేయసాగాయి.

“...విచ్చలవిడి వేదములజానకు....ఇచ్చితివో మత్స్యరతారా! నీ విచ్చితివో మత్స్యరతారా!” శేషస్థంంలోంచి ఖంకున మోగింది ఓ గొంతు.

వాయు దొచ్చే మొదలాడు వాయు దొచ్చే మొదలాడు.

రంగం మీదికి వచ్చి నలుచైత్రులా చూసి మీ పాలు మెలేసి నుంచున్నాడు మరో వ్యక్తి.

తిరిగి ప్రారంభమైంది భరతివాల్మీకి కార్యక్రమం. నర్తకి మత్స్యరతార ముద్రపట్టి పరశక్తితో అలాగే నిలబడి పోయింది. ఇంతలో శేషస్థంంలో ఎవరో అరిచారు. నర్తకి తెప్పరిల్లింది.

“శేషి వచ్చే మొదలాడు శేషి వచ్చే మొదలాడు

ఓలావుపాటివ్యక్తి తలపాగా సవరించుకొంటూ రంగంమీది కొచ్చి నిలబడ్డాడు.

మొదలాడ సాగింది నరకి విసుగ్గా. ముద్ర పట్ట బోతుండగా రెడ్డి అరిచాడు.

“ఇటు ఇటు.”

మితానా గొప్పగొలేను. అందరూ తమకే అభినయించాలన్నాడు.

ముద్ర పట్టకండానే నరకి నిలిచిపోయింది ఎవరికి అభినయించాలి? ఎవరు గొప్ప? ఎవరు అల్లులు?

ప్రేక్షకుల సహాయం కోరాడు. తమని అభినయించేవారందరూ తమ వెనక నిలబడాలన్నాడు.

ప్రేక్షకులు ఒక్కొక్కరూ అలాగే నిలబడ పాగాను బాగులు తీర్చి.

చిత్ర మేముంటే యాభుళుల్లో, వేషభావల్లో ఒకే పోలికలవాడు మాత్రమే తమ తమ వరసల్లో ఉన్నాడు.

తెరపడ్డది - మొదటి రంగం సమాప్తమైంది. లైట్లు వెలిగాయి.

ప్రేక్షకుల స్థానాల్లో మొదటి వరసనకూర్చున్న పెన్సిల్స్ సంచలనం కలిగింది. గుస గుసలు ప్రారంభ మయ్యాయి. రామర ను గుస గుసలు వాగ్యుద్ధాలుగా మారాయి. పెన్ పెన్ గా కేకలు వేసుకుంటున్నాడు. ఉద్దేహాలు పెరిగిపాగాయి. ఈ మా డా విడిమిగాతా స్థానాల్లో వాళ్ళకి కూడాపాకింది. హాంథా కేకలతో మారుమోతూ గంద్రగోళంగా ఉంది. థియేటర్ యజమానే! థియేటర్ పోలీసుల్ని పిలిపించాడు. వాళ్ళు జవాన్ని సర్దుకొని ప్రవేశించారు. కాని పోలీసుల్ని చూడగానే ప్రేక్షక జనసమూహం మరింత పెచ్చు మీరిపోయింది. కొందరు గ్రీన్ రూమ్ వైపు పరిగెత్తారు.

“ఈ నాటకం అడ్రానికి వీలేదు” అన్నారు ఖండితంగా కొందరు.

“అడి తీర లిసిందే!” అన్నారు మరొకొందరు మరింత పటుదలతో.

చేతులు కలిసేసితి వచ్చింది. పోలీసులు కలగ చేసుకున్నాడు. నాటక ప్రదర్శన ఆగిపోయింది. పోలీసులు చెయ్యగలిగిందలా నాటక సంఘంవారి వారికి అపాయం జరక్కుండా కొపలాకాయటమే. నాటకం

ఆగిపోయిందనగానే కొందరు శాంతించి ఇంటిదో పట్టాడు. వాగ్యుద్ధాలు తగ్గాయి. జనం నెళి పోసాగాడు.

ఈ అవాంతరానికి విశ్వాస నిశ్చేష్టడే గ్రీన్ రూమ్ లో తల చేతుల్లో పెట్టుకుని కూర్చున్నాడు. నరకి వేషంకట్టిన వసంత అలిసిపోయి పాలిపోయిన ముఖంతో కుర్చీగా కూలబడ్డది. తన ప్రభువు ప్రవేశించి ఇలా పరిణమించినందుకు నిరాశపడినామె. నాటక సంఘంలోని సభ్యులు, పాత్రధారులు రంగస్థలంమీద పరిసిరులు చర్చించుకుంటూ నిస్పృహతో పదాల్లు చెయ్యసాగారు.

గ్రీన్ రూమ్ లో ఉన్న విశ్వం గొణిగాడు.

“నాటక సంఘంలో నేను సభ్యుణ్ణిగా చేరి ఉండకపోతే బాగుండేది కనీసం నేను నాటకం రాయలే నన్నప్పుడు వాళ్ళు నన్ను వొడిచివా సరిపోయేది. ఎంత గురద వ్రం. నా సంగతి అలా ఉంచండి. పాపం, వాళ్ళ శ్రమంతా బూడిచిపోవాలి పన్నీ రయింది. ఎంత అవస్థపడ్డాడు! ఎంత నవ్వుపొందాడు!”

“ఇటువంటి నాటకం ఎందుకు రాయా?” అంది వసంత.

“బుద్ధి గడిచితిని...”

అతనిలా పశ్చాత్తాప పడటంచూసి వసంతకి జాలి వేసింది. కొంచెం అనునయ పూర్వకంగా అంది.

“అయినా ఇంకా అంత కొంపలంటుకునే విషయ మేముంది? అనాలోచితంగా ప్రేక్షకులు తొందరపడ్డారు గాని...”

“ఉంది లేకపోలేదు, కాని ఇలా మూర్ఖంగా ప్రవర్తిస్తారని నే ననుకోలేదు. ఇంకా నయం పూర్తిగా నాటకం మానే నన్నీ ఊళ్ళోనించి తరిమేనే వాళ్ళేమో!”

“వాళ్ళు సరిగా అర్థం చేసుకోలేకపోయింది.”

“సహృదయులకొవాలి దేనికైనా. ఆరసికాయ కవిత్వ నివేదనం శిశిమాలిఖా అన్నాడు. కులతత్వం మీద గున్నితమైన వ్యంగ్య విమర్శన చేస్తే కత్తులూ, కతార్లు నూరితే నే నేం చెయ్యకు! నే నెన్నీ కొవాలని తిలలేదు, తిమ్మలేదు. అభిప్రాయ ప్రకటన చేసే స్వేచ్ఛ ఇంకా మన దేశానికి రాలేదు.”

వసంత అతనివైపు జాలిగా చూసింది.

“అందరూ మీలాంటివాళ్లే ఉంటారా?”

అంతర్యామిని

“ఎవరూ ఎవరిలాగా ఉండరు. మనిషి సంతపి
తంగా ఆలోచించకూడదనే నేననబడి.”

“మీది విశాల హృదయమండీ”

“ప్రకరుర చెప్పండి.”

“మా భావబట్టి చెబుతున్నాను. నిజంగా నాటిక
చాలా బాగా రాశారండీ. నా హస్త నేతాక నాటిక
అంతకూడా ఎన్నోసార్లు చదివాను. సాహిత్యంలో
నాకు ప్రవేశం లేనిమాట నిజమే. కాని నాటిక చాలా
గొప్పగా ఉందని నాకనిపిస్తోంది.”

“ఫలితంచూసిక్కూడా అలాగే అంటున్నారా?
నన్ను ఊరదించటానికేనా?”

“నేనబసం చెప్పాలేను”

“ఇంతకిముందు ఎప్పుడూ ఈ విషయం మీకు
చెప్పలేదు.”

“మర్చిపోయాను. చెప్పాలనే అనుకునేదాన్ని.
కాని...”

“కాని...?”

“మీతో మాటాడుతున్నంతసేపూ ఆ విషయం
నాకు గురుకొచ్చే కాదు. ఎందుకీ తెలియదు. తలచు
కుంటే అశ్చర్యం వేస్తుంది. సరిగా మీరు వెళ్ళిపోగానే
ఆ సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఎందుకంటారు?”

“నాకు మనస్తత్వశాస్త్రం తెలియదు.”

వసంతి నవ్వింది.

“ఈ నాటిక ప్రసంగంగా అయ్యి వేయించండీ”

“ఎంకూ! ఈ శిక్ష చాలాకనా?”

“దింతో మీకు మంచిపేగు వస్తుందండీ.”

“పేగుకోసం నేను అది రాయలేను.”

“దానంతట అదే వ్రాస్తుంటే మీరేం చెప్పాను?”

“చెప్పేసోస్తే మీరు సగం పంతుకుంటారా?”
వసంతి విశ్వం ముఖంలోకి చూసింది విస్మయంతో.

“మంచిపేరొస్తే అంత మీకేకావాలి కదూ
పాపం?”

విశ్వం ఆమె ముఖంలోకి కొంచెం ఆశ్చర్యంగా
చూశాడు.

ఆమె మరోవైపుకి చూసింది.

“అంతేమరి.” అన్నాడు నవ్వుతూ.

“కవిగారిక్కూడా స్వార్థం ఉందన్నమాట.”

“నన్ను కవిగాగా అవకండి.”

“ఏం, మీరు కవులేకా?”

“కాదు. నాలో కవిత్వంలేదు. ఉంటే కాస్తా
కూస్తా చిత్రకళిఉంది అంటే.”

“మీరు బొమ్మలువేస్తారా?” ఆశ్చర్యపోతూ
అంది వసంతి.

“ఏదో వేస్తాను.”

“ఎప్పుడూ చెప్పలేదే!”

“నాటకం జయప్రదమైతే వస్తే భింగిమలో
మీ చిత్రం వేసి ఇద్దామని అనుకున్నాను.”

“అయితే ఇప్పుడిప్పుడూవా?”

“ఉత్సాహంలేదు”

“నాటకం పాడవటానికి నేనాకారణం? ఇక
క్కడ ఆస్వాదుమండీ?”

“మీరని ఎవరన్నాడు.”

“మరి నాటకం జయప్రదంకొనటానికి నా
బొమ్మకీ ఏమిటిసంబంధం?”

“ఏమీలేదు,” అన్నాడు విశ్వం ఆమె వాదనకి
లోలోపల ఆమెని ప్రశంసిస్తూ.

“అయితే మాట నిలబెటుకుంటారా?”

“చూద్దాం”

“అలా అంటేకాదు”

“బొమ్మవెయ్యటం అంటే మాటలుకాదు.
గంటలతిరబడి మీరు మోడల్ ఇవ్వాలి. ఊరికి బల
వంతించే సైమిలాభం?”

“ఇస్తానులెండి.”

“అయితేసరే.”

మాటఇచ్చినప్రకారం విశ్వం ఓకోజాఉదయం
పరికరాలన్నీ తీసుకుని వసంతి ఇంటికివెళ్ళాడు. ఆమె
చిత్రం తీయరుచెయ్యటానికి అతను చెప్పిన భింగిమలో
ఆమె నిలబడింది. రోజూ ఉదయం విశ్వం కార్య
క్రమం ఆడే. త్వరలోనే స్క్రీన్ ఫ్రూర్తిచేశాడు. కాని
రింగులువెయ్యటం చాలాకష్టమైతేగా పాగుతోంది.
దగ్గిరండి వసంతి ఏదో కబుర్లుచెబుకొంటుంది.
విశ్వం మాటలసందడిలోపడి బొమ్మసంగతి మర్చి
పోతాడు. ఇప్పుడు విశ్వం తనని ‘అంటే’ అని పిలిచే
ఆమె ఒప్పుకోడు. ‘కవిగానూ’ అంటే విశ్వం ఒప్పు

కోడు. ఈ గోజులోనే విశ్వం నాటిక ఎవరో ప్రయోగం సంస్థానం ప్రకటించారు. ఆయనోకుండా దానికి బ్రహ్మాండమైన ప్రచారం వచ్చింది. కాని ఆనాటికే ప్రచారం నిషేధించబడ్డది.

10

అమోఘం వల్లటిమబ్బలు చేస్తోంది ఆకాశం. తొలకరి పలకరించి నెల్పింది. పలకెనం మళ్ళీ పాలం పనుల్లోకి మళ్ళా. నాడుమట్ల పచ్చపచ్చగా కమ్మల పండువుగా ఉన్నాయి. కాలం వదలటంవల్ల నీటిగాలి వీస్తోంది.

నసానాలో కూర్చుని నూరి కొబ్బితాడు పేను తున్నాడు. నూర్చుకు పడగటికిక్కుకీ చేరుకున్నాడు నీరెండు కోసాంది. పనిలేకపోయినా కల్పించుకుని వీధి దెయ్యటం నూరి కలవాటు. సామాన్యంగా ఆతను మురిచెట్టింది ఊకంపుడు సమావేశాలకి పోడు. మొదట మొదట ఊళ్ళోని తోటివళ్ళు నూరికి గర్వం అనుకున్నాడు. కాని ఆమర్శన జరిగిన కొన్ని కొన్ని సంఘటనలవల వాళ్ళలో ఆ ఆపాహ తొలగిపోవటమే కాకుండా నూరి అంటే ఓనిగమైన గౌరవభావం కూడా ఏర్పడింది. ఇవేవలనే అతనివల్ల గ్రామానికి ఓ మేలు జరిగింది. ఊళ్ళో కరణంగానూ తమ తిండి గారి జ్ఞాపకాం విడిచి ఆంబోతు విచ్చలవిడిగా సందరిస్తూ అందోకీ కంటకప్రాయంగా తయారైంది. దానిమూలన రెండుపక్షాలు కూడా ఏర్పడ్డాయి— కరణంగారి పక్షమూ, మునసబుగారి పక్షమూ. క్రితం సంవత్సరం యీ ఆంబోతు కరణంగానే ఓ చిన్న గలాటా జరగటం, కక్షలు పెరగటం సంభవించాయి. ఈ సంవత్సరం వెంకట్రామయ్యగారి పసుపుమళ్ళు తొక్కి వాడుచేసింది ఆంబోతు. ఆ దృశ్యం నూరికంట పడింది. పాలేరు వెంకన్న 'నై' అనమన్నాడు. కాని నూరి తొందరపడలేదు. ఆ మర్నాడే పక్కఊళ్ళో పసుప్రదర్శనకి యీ ఆంబోతును పంపటం జరిగింది. అదిమళ్ళీ తిరిగిరాలేదు. ఊరివాళ్ళకి అది చాలాకోజుల వాగ్దా సమస్యగానే ఉంది. పీడ వదిలించని సంతోషించారేగాని దాని ఆయాకీ తియ్యటానికి ఎవరూ గట్టిగా ప్రయత్నించలేదు. అది అక్కడినించి తప్పించుకొని ఎక్కడికో పోయివుంటుందని అనుకొన్నారు. కరణంగారు అసలుసంగతి తిరవాత బతుకు పెట్టారు. పసుప్రదర్శన సంఘం తిరవున ఎవరో వచ్చి

తమని బలవంతం పెట్టటంవలన తను ప్రదర్శనకి పంపక తప్పలేదనీ, తిరవాత తనకి తెలిసిన ఒక మిత్రుడు దానిని సహకార సంఘానికి ఇప్పించవలసిందని వొల్లిడి చేశాడనీ, తమ మిత్రుడిమూల కావన లేకపోయాడనీ ఆయన విశదించేశాడు. ఆ తరువాత చాలాకోజులకి గాని ఆసలు నిజం బతుకుపడలేదు. ఈ తంతు నడిపించింది మరెవరో కాదు. వెంకట్రామయ్యగారి రబ్బాయి నూరి. కాని ఆతనే ఉద్యోగంతో చేశాడో మాత్రం ఎవరికి స్పష్టంగా తెలియదు. నూరికి ఊళ్ళో కక్షలు సరిపడనని వాటిని తొలగించటానికి ఈ యుక్తి పన్నాడనీ కొందరంటే, సాంత పాలం రక్షించుకొటానికి ఇలా చేశాడని మరి కొందరంటారు. ఇవన్నీ ఉహాగానాలే. నూరివడిగిలే తివకా విషయం మేమీ తెలియదని విసుక్కుంటాడు. అతినేదా విషయం ఆంబోతుని లోలివేయటం కరణంగారికీ, మునసబుగారికి వారి అనుయాయులకీ కూడా సంతోషం గానే ఉంది తమ పక్షపు ప్రతిష్ఠలకి భంగం లేకుండా సమస్య పరిష్కారమైంది. నూరి ఏ పార్టీకి చెందిన వాడు కాడు, అందరితో అతను సమానంగానే మాట్లాడుతాడు. అదికా క్రితం సంవత్సరం అతను ఓ సంవత్సరంలో చూపిన దైన్య సాహసాలకి అతనికి ఊళ్ళో గౌరవస్థానం లభించింది. ఆ సంఘటన జరిగిన రోజున బాగా చీకటిపడి నూరి, పాలేరు వెంకన్న పాలంనించి తిరిగివస్తున్నారు. అకాలంలో వర్షాలు కురవటంవల్ల పంటలు చెబ్బతినే నూరున కనిపించింది. కాలం ఉప్పొంగిపోతోంది. అకన్నామ్మగారి నూరికి అనుమానం తగిలింది. కట్టి ఇదివరలో గండిపడ్డది. ఇప్పటికీ అది సరిగా బాగుచెయ్యలేదు. తాత్కాలికంగా అడ్డం వేశారు. వరదవచ్చే నూరున కనిపిస్తోంది. ఎగురుగా ఏమి ఉన్నతంగా ప్రవహిస్తోంది. ఊళ్ళో వెలి మళ్ళీ వచ్చేలావుగా ప్రమాదం జరిగినా జరిగొచ్చు. వెంకన్నతో ఆలోచించి, నూరి అతనితో సహా కాలం ఈది అవతలిగట్టుకు చేరాడు. అటువైపు దిగువ ప్రదేశం అంతా అడవి. అయ్యెనెసలం వెలికి ఇదియాకలిసి గండికొట్టారు. నీరు బంజుల్లోకి మళ్ళింది. స్వేచ్ఛగా ఊపిరిబీల్చి నూరి ఊళ్ళోకి వెళ్ళాడు. ఆ మర్నాడు సాంతకళ్ళతో రైతులు చూసేదాకా ఈ విషయం ఎవరికీ తెలియదు. ఆరాతీసి అది నూరి పక్షేనని తెలుసుకున్నారు. అంతసరి చేసినవాడు కిమ్మనకుండా తనేమీ చెయ్యనట్టుగా ప్రకటించటం

అందరికీ ఆశ్చర్యకారకం కలిగించింది. ఎవరైనా ఈ ప్రసక్తి అతినియంతులైతే అదేమీ ఘనకార్యం కాదన్నట్లు మాట్లాడుతాడు.

ఇలాంటివే కొన్ని చెప్పుకోదగ్గ మేల్కొలుపులు. అతనింటే ఊరివాళ్ళకి అభిమానం ఏర్పడింది. చిత్రమేమంటే ఇలా ఊళ్లో తన అభిమానియన్నారనే విషయం అతని ఆలోచనలోకి రాదు. ఆ విషయం అతనికి తెలియదనికాదు. ఒక విషయం నిర్దిష్ట అతని ముఖంలో ద్యోతకమవుతుంది. ఏదో సమావేశంలో నూరిని గూర్చి ఈ మధ్యన ఎవరో ప్రశంసా వాక్యాలు పలికితే, వెంటనే తలచి ఆనాడు.

“నేనూ ఊరివాళ్ళలో ఒకణ్ణి. ఒక వేళ నే నేదైనా చేస్తే అందులో నేనాధిపత్యం లేదు. నాకు అనుమతిపించిన పనులే నేను చేశాను ఇందులో ప్రశంసించబడినానంటే.”

మరొక వ్యక్తి ఈ మాటలంటే మర్యాదకోసం, సత్కృతికోసం అన్నాడని సులభంగానే ఊహించే వాళ్ళ జనం. కాని ఆ మాటలు అన్నవాడు నూరి. ప్రశ్నశ్రుతింగాగానీ, పరోక్షంగాగానీ మెప్పుని సూచించే మాట ఒక్కటి పలికినా ముఖం చిటిమ కుని చిరాకుపడే ఒక వ్యక్తి. పొద్ద సమానమూ పని వాళ్ళతోపాటు వాళ్ళ వొంచి చాకిరిచేసే ఆనమి. ఆజమాయిషీ చేసుకోవకుండా చేతులు ఆనించి దిక్కులు చూస్తూ నిలబడే కర్ర పెత్తనదారుకాదు నూరి.

పడమటి ఆకాశం ఎర్రబాదుతోంది ఆ సమయంలో ఓ వ్యక్తి నూరిదగిరికివచ్చి “నమస్తే” అన్నాడు. దగ్గిలో ఉన్న చిరచాపలాగి “హలో” అన్నాడు. నూరి, ఆ వ్యక్తిని ఆ పాదము సక్తం చూసి.

“నేను కరణంగారి దగ్గినించి వస్తున్నానండీ.” కూర్చుంటూ అన్నాడతడు.

“అలాగా!”

“నా పేరు వెంకటపతి. ఈ సంవత్సరం నెను బి. ఏ. ప్యాసయ్యాను. నూరి గారు మీకు దూడ?”

“అవునండీ.” అంటూ నూరి దగ్గిలో ఉన్న కందు మరచెంబులోని నీరు ఎంచుకొని పానీ వెంకటపతి కిచ్చాడు. ఆ చల్లటి మంచితీర్థం తాగి అతడు తన వచ్చినది చెప్పాడు.

“కాలేజీలో చదువుకున్నప్పుడు నేను సంఘ పేర చేసేవాడినండీ. కాలేజీ సాంఘిక సేవామితి పథ్యణ్ణి. మున్ను ఆమధ్యన ఈ ఊరి మటిగోడుమీద కంకర వేసిన బృందంలో నేనుకూడా ఉన్నాను. ఈ ఊళ్లో నాకు చేసినంతవరకు కొన్నాళ్ళు సంఘసేవ చెయ్యాలని ఉండండీ.”

“మంచిది.” అన్నాడు నూరి

“ఏంచేస్తే బావుంటుందంటారు?”

“నా కా విషయాలు తెలియజే.”

“మీకు తెలియకపోతే ఇంకెవరికి తెలుస్తాయి?”

“అదేమి ఓలా అంటారు?”

“కరణంగారు మీ విషయం మంతా చెప్పాడు. మీ సలహా తీసుకుని ఏదైనా చేస్తే బావుంటుంది అయిన చెప్పిన మీదటే మీ దగ్గర కొచ్చాను. మీరు సహాయపడతారని ఆశిస్తున్నాను.”

“నావల్ల సహాయం జరిగే వీలుంటే సంతోషంగా చేస్తాను. కాని నేనేం చెయ్యాలనో వాళ్ళ తెలియను. మీ కార్యక్రమ మేమిటో తెలియవ్వండి.”

“అది తయారు చెయ్యటానికి మీ సలహా అడుగుతున్నాను.”

నూరి ఆలోచించాడు. ఆ క్షణంలో అతని రాన్నిబటి తోచిందో చెయ్యటమేగాని తనంత వరకూ ఫలానా ఫలానా వ్యవహారాలు ఫలానా విధంగా చెయ్యాలని ఆలోచించి ఆ కార్యక్రమం ప్రకారం నడవటం ఎరగడు.

“మీరీ ఊళ్లో వే స్థిరపడిపోతారా?”

“ఎచ్చే, లేవండీ.”

“ఎన్నా ఖంటారు?”

“ఓ. ఏ. ప్యాసయ్యాను కదండీ. ఏదైనా ఉద్యోగం వస్తే వెళ్లిపోతాను. ఈ లాపల వీలెంత వరకూ నలుగురికీ పనికొచ్చే పనేదైనా చెయ్యాలని ఉంటాటం.”

నూరి పొడిగా వచ్చాడు.

“చెయ్యవచ్చు. దానికేం. కాని అర్థంతరంగా వెళ్లిపోలే వీలం?”

“ఎవరికి?” అన్నాడు వెంకటపతి.

“ఊరికీ, మీకూ కూడా.”

“జరిగినంత పనే జరుగుతుంది.”

“అయితే సరే” అన్నాడు నూరి.

“నూరి దగ్గించి నూచన లేని వొచ్చేయి లేనందున వెంటపలే కొన్ని ఆలోచనలు వెలిబుచ్చాడు.

“యువజనులకి రాత్రి, ఆరోగ్యమంతా ప్రచారమూ, వాటి ఆచరణ, సమిష్టి శ్రమదానమూ మొదలైనవి ప్రారంభిస్తే బాగుంటుందనుకుంటాను.”

“అలాగే?”

వెంటపతి ఉత్సాహంగా కార్యక్రమం ప్రారంభించాడు. మొదటిరోజు పెద్దల్ని సమావేశపరిచి తన అభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చాడు. కొందరు యువకులు ముందు కొచ్చారు. తోడ్పాటు ఇస్తామన్నారు. రాత్రిపది నెలకొల్పబడి. పరిసరాలనీ, ఉరినీ ఎలా శుభ్రంగా ఉంచాలో ప్రచారం జరుగుతోంది. ఉద్యానం చెయ్యటానికి శ్రమదానం వాగ్దానం చేశారు కొందరు యువకులు.

ఈ పనుల్ని కొద్దిగా వింతగా వున్నాయి జనానికి. కొద్ది రోజుల తరువాత ఈ విషయం పాతిబడి మాయాలు వ్యవసారమైంది.

మొదట్లో ఉత్సాహంగా రాత్రి బడిలో చేరిన యువకులు రానురాను పల్కుబడ్డారు. హాజరు తగ్గిపో తోంది రోజురోజుకీ.

ఆరోగ్య మంత్రాలు ఆచరణలో పెట్టడానికి బద్ధకం వేస్తోంది జనానికి.

పూలంతా వొట్టె విరుచుకుని పొలాల్లో పనిచేసిన తరువాత ఇంకా ఈ శ్రమదానానికి ఓపిక మా కక్కడి దినపాగారు ఆరంభిస్తారు.

“నూ ఊళ్ళోకూడా చదువుకున్నవారున్నారు తెండి” అని మొహం ఎదటనే వెంటపతితో అన్నారు కొంతమంది.

“ఒకళ్ళు చెప్పారినీందీ, మేము వివరించినీ ఏముంటాయిలేండి కొద్దిగా” అన్నారు సమావేశాలకి హాజరుకొనటం ఇష్టంకొక మానుకున్న జనం.

“ఇదంతా మీకోసమే.” అన్నాడు వెంటపతి కోపంగా, విసుగ్గా.

“మాకోసం మీకంత శ్రమ చేసేకలెండి!” అని ఎత్తిపాడిచారు పల్లె యువకులు.

“ఇక్కడేదో చేస్తే మీకోసం ఉద్యోగం వస్తుందిట, మాకు తెలుసు” అన్నారు దేశ వ్యవహారాల్లో మిడిమిడి జ్ఞానం సంపాదించిన కొందరు. వెంటపతికి చిరాకేసింది. తను నీజాయితితో వాళ్ళని బాగుచేద్దామనీ, చేతనంతవరకు పైకి లాగుదామనీ ప్రయత్నిస్తే ఇదా ప్రతిఫలం! ఈ కొనసరి ప్రజలకు అహంకారం ఎక్కువ. వాళ్ళలో ఏకోకానా అర్థం చేసుకునే శక్తి లేదు. తను ఈ ఊరు విడిచిపెట్టేసి ఇంకొకటో వెళ్ళి ఉత్తమం. ఇక్కడ తన కాలం వృథా చెయ్యకూడదు.

వెంటపతి గుడారం ఎల్లెకాడు కొనసరి గామం నించి. వెళ్ళి బోయేముందు నూరిని కలుసుకుని వాళ్ళం దర్జీ చదామడా తిట్టేసి తన కార్యక్రమం తిని అర్థం చేసుకోగల మరో పల్లెలో కొనసాగినానని చెప్పాడు.

అసలు అటువంటి పల్లె ఉంటుందా? అన్నాడు నూరి.

“నేను నిరాశావాదిని కాను. మీరు పల్లెటూరి వారయి ఉండి పల్లె ప్రజల్ని అర్థం చేసుకున్నట్లు లేదు. వాళ్ళలో శక్తి, ఉత్సాహమూ, పట్టువలా లేవనా మీరనేది?”

“అది కాదు. మిమ్మల్ని అర్థం చేసుకోగల పల్లె ఉంటుందా అని.”

వెంటపతి కాసేపు ఆలోచించి అనుమానంగా నూరివైపు చూసి అన్నాడు.

“అయితే లోపం నాదే ననా మీరనటం?”

“లోపంసంగతి కాదండీ. మిమ్మల్ని గురించి తెలుసుకోటానికి వాళ్ళకి అవకాశం తక్కువకదా?”

“పాటిమనిషిని అర్థం చేసుకోటానికి ఎంత వ్యవధి కావాలండీ?”

“మీలాంటి మనిషిని మీరు సులభంగా అర్థం చేసుకోగలరు. నేనూ అంతే. మా ఊరివాళ్ళూ అంతే. కాని మీరు మాలో ఒకరుకారుగా.”

వెంటపతి కనుబొమలు చిట్టించి నూరివైపు చూసి విచారంగా అన్నాడు: “చదువుకున్నవాడు, మీకుకూడా ప్రాంతీయ దుర్భిమానం ఉందన్నమాట.”

నూరి ఆశ్చర్యపోయి వెంటపతివైపు చూశాడు. అతడో అసభ్యుడు మళ్ళీ వెంటనే మాటమార్చుకున్నాడు.

“జననీ జన్మభూమిశ్చ స్వరాదపి గరీకుషే”. కదండీ నూరిగొంతులో ఏదో అపహాస్యం ధ్వనించినట్లు వెంటటపటికి అనుమానం వేసింది. అతను చూడగా నవ్వాడు. ఇంకా ఈ ప్రజలు ఇలాంటి గురభిమానాలతో కొట్టుకుంటున్నారు. తన సంఘసేవ వాళ్ళకేం గుచ్చిస్తోంది!

“వెళ్ళొస్తాను.” అతను నెలపు తీసుకున్నాడు.

తలుపు చెక్కపక్కన నిలబడి ఈ సంభాషణ అంతా వింటున్న జానకి వెంటటపటి గడపదాటగానే పక్కన నవ్వుతూ వసారాలో కొచ్చి అంది.

“ఎల్లశ్యా వేయవరం వెళ్ళొచ్చాట్లే!”

నూరి జానకిని ప్రమాణి చిన్నగా నవ్వాడు.

“అంతే మరి.”

“బానకూడా ఇంచుమించు అంతే.”

నూరి ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్లుగా ముఖం పెట్టాడు.

“ఎలా తెలుసు?”

“మాటల్లో తెలియదూ? అయితే ఇంక ఆధ్యాత్మికంకొను. ఆలోచన ఉంది. ఎలాగైనా తెలివిగలవాడు కమా?”

నూరి మళ్ళీ ఏదో ఆలోచించి ఆమెనెప్పుమాసి అన్నాడు: “బానంలే నీకు అభిమానమా జానకి?”

జానకి అతనినెప్పు కొంచెం వింతగా చూసి అంది: “నీకుమాత్రం లేదూ?”

కనుబొమలుముడిచి నూరి మళ్ళీ ఆలోచనలో పడ్డాడు. గడుసుపిల్ల జానకి. మాటల్లో తేలదు.

11

శ్రావణమాసం నోములకి పద్మపుట్టింటికివచ్చింది. తొంజాలతో ఇలు కలకలలాడుతోంది. ఈ మాదావిడి చూసి విశ్వం ఆశ్చర్యపోయాడు. పద్మ ఎన్నడూ తూజా పునస్కారాలు చేసే ఎరగను. ఇప్పుడేలా ఆకస్మాత్తుగా ఆమెమరటానికి కారణం ఏమిఉంటుందో ఊహించలేకపోయాడు విశ్వం. అసలామె తరహాయే మారిపోయింది. వేషంగా, మాటతీగలో, అభిరుచుల్లో అభిప్రాయాల్లో ఇప్పటి పద్మకీ తూర్పుపువద్మకీ పోలిక లేదు. విశ్వం వాకిట్లో కూర్చుని మేయ చదువుకుంటుండగా ‘క్రికెట్టపరమ్యజేవము’ అని వినిపించి తిలెత్తినాడు. ఉపాదానంకోసం నిలబడి ఉన్నాడా ఆ గంతుకుడు. ప్రత్యేకించి ఇలువంటి

యాచన అంటే విశ్వాని ఒప్పుకుంటు. “వెళ్ళండి” అన్నాడు ముఖం చిటిమెనువి. కాని ఇంతలో పద్మ దోసిలిలాంటి దిక్కుం తెచ్చిపెట్టింది. ఆ యశ ‘కృష్ణార్పణం’ అని వ్రస్తాడు.

“ఇదెప్పుటినిం?” అన్నాడు విశ్వం ఎంతో ఆసక్తిగా “ఏది?”

“ఈ జౌవర్యం”

“ఇదికూడా జౌవర్యమేనా?”

“ఇదివరకు నీ అలవాటు లేదులే, అందుకని అడుగుకున్నాను.”

“అలవాట్లు ఎప్పుడూ ఒక్కమాదిరిగానే ఉంటాయా?”

“ధైర్యం చాలాగా అద్దినట్లుండే?”

“తప్పా?”

“తప్పావ్వల సంగతికొదులే. ఇంక ఆకస్మాత్తుగా జేపుడిచిన నమ్మకం ఎలా కుదిరిందా అని!”

“ఎవరి అభిప్రాయాలు వాళ్ళవి?”

“ఒక్కసారి ఇర్ర అభిప్రాయాలే మనవి జౌతాయి కూడా.”

“ఐతే ఏమంటావు?”

“అభిరుచులుకూడా అలాగే ఇర్ర అభిరుచుల కనుగుణంగా మారిపోతాంటాయి.

“మారితే నన్నమేమి నా ఉందా?”

“నవ మేముందీ? మనస్వత్త్వం మంటలుతుంది. అంతే.”

“బలవంతంగా మారితే?”

“ఏవిధంగా ఐతే ఏం?”

“ఇప్పుడు వాదనెందుకులే?”

“ఏం? అది నీ కిషమేగా? ఓహో, ఆ విషయంలో కూడా మాన్యమిచ్చింది కాబోలు. దానిని ఏమో అనుకున్నానుగాని ఇది అభిప్రాయాల్ని ఇర్ర మీది బాగానే రుద్దగలజే!”

“అలాగే నా మాట్లాడేది?” అంది పద్మ చిరుకోసంతో.

“దానిగురి నా న్నీహితుజే. ఎలా మాట్లాడటానికైనా నాకు స్వాతంత్ర్యం ఉంది.

“అయితేనరే, అది ఎదుగుగా కూర్చుని మాట్లాడుకో. నేను వేసంటం నిలబడి కళ్ళిది.”

అని పద్మ లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. విశ్వం చిరు నవ్వు నవ్వుకున్నాడు. ఎంతగా మారిపోయింది. పద్మ! పూర్వం ఎగుపుంగం పే ఆమెకి ఆసవాదం. ఇప్పుడు ఎగుపుంగం వీర లే తిగుచుకుంటుంది. ఇదివరకు ఆంత స్వేచ్ఛగా ఇంట్లో తిరిగేది ఇప్పుడేమో ప్రతి దానికి తిడుముకుంటున్నట్టుగా ఉంటుంది. తనేమిటో చుట్టూ చూపుగా వచ్చినట్టు మాట్లాడుతుంది. ప్రతి విషయంలో డాక్టర్ ఇష్టా ఇష్టాలు నూచిస్తుంది. ఇంతగా ఆమె తన వ్యక్తిత్వం పొగొట్టుకోటం విశ్వానికి కొంచెం కష్టంగా ఉంది. ఈ మార్పులన్నీ ఎంతవరకు పద్మ తెచ్చిపెట్టుకున్నవో, ఎంతవరకు డాక్టర్ గారి ప్రభావం ఫలితాలో తనకి తెలియవు. కాని ఇలా మారటం ఆంత సమంజసం కాదని తోస్తోంది తనకి. పద్మ నడిగితే ఈ విషయాలు చాలా తేలిగ్గా తోపేసుంది. తనే మారలేదనీ, ఒక వేళ మరీనా ఆ విషయం విశ్వం చెప్పేదాకా తనకి తెలియదనీ అంటుంది.

క్రాంతమానం అయిపోయింది. పద్మప్రయాణం కట్టింది. విశ్వం తీసుకొని వెళుతున్నాడు. వెళ్ళిపోతూ గోపికి పదిరూపాయల నోటిచ్చింది పద్మ.

“వాడికి నువ్వివ్వటం మేమిటి?” అన్నారందరూ. కాని వాడు వెంటనే ఆ నోటు విక్రయ జేబులో దాచుకున్నాడు. అప్పుడప్పుడు అక్కయ్య తనకిచ్చిన ప్రజంటలు చూసుకుంటుంటే అదో తృప్తిగా ఉంటుందని వాడికి ఆ సమయంలో అనిపించింది.

“స్త్రీలకి ఆర్థిక స్వారంభం లేదు” అన్నాడు విశ్వం.

“అబ్బ నువ్వూరుకో అన్నయ్యా. నువ్వు ప్రతి దానికి వాదిస్తావు” అంది పద్మ.

విశ్వం మళ్ళీ నోరెత్తలేదు. తను వాదిస్తాడట! గంటలతిరబడి తనతో పిడివాదం వేసుకుని ఉక్రోశం తెప్పించే పద్మనా యీ మాటలు అన్నది!

హైదరాబాద్ లో డాక్టరుగారి ఇల్లు, ఆస్పత్రి కూడా ఎగరంలో ఒకమూల ఉన్నాయి. ప్రయాణపు బహిష్కారం కుర్చీలో కూలబడి “ఏమిటయ్యా, విసిరేసి నట్టు ఇక్కడపెట్టావు మకాం?” అని రిమార్కు చేశాడు విశ్వం. శ్రీనివాసరావు నవ్వి ఉరుకున్నాడు.

ఆ సాయంత్రం శ్రీనివాసరావు తన డిస్పెన్సరీ చూపించాడు విశ్వానికి. సర్కింగ్ హోమ్ వేరచోట

ఉంది. ఇల్లా, డిస్పెన్సరీ, సర్కింగ్ హోమ్ అన్నీ కలిపి ఒకచోట పెట్టమని సలహా ఇచ్చాడు విశ్వం.

“అలా అయితే చిక్కులున్నాయి” అన్నాడు డాక్టర్.

“ఏమిటా చిక్కులు?”

“పొద్దు సమావయా యీ రోగులగొడవతో నేను సతమత మవటమే కాక పన్నుకూడా ఆ అవస్థదెనికీ?”

విశ్వం అసలువిషయాన్ని తెప్పించి అన్నాడు.

“రోగుల గొడవ” అని విసుక్కు నేవాడివి నువ్వేం డాక్టరువయ్యా?”

“ఈ. ఎన్. టి. స్పెషలిస్ట్”ని డాక్టర్ చిరు నవ్వు నవ్వుతూ అన్నాడు.

“అసలు ప్రశ్న తెప్పించకు. రోగులకు సేవచేపే అవకాశం లభించినందుకు సంతోషంతో ఆ పని చెయ్యాలిగాని విసుక్కుటం డాక్టరైనవాడికి ధర్మం కాదు. అంతో ఇంతో సంఘసేవ చెయ్యాలి” అభిలాష ఉన్న నాలాంటివాడి కా అవకాశమే దొరికను. దొరికిన నీలాంటివాళ్లు ఆసంతృప్తితో బాధ పడతారు. మనుషుల చిత్రిప్రవృత్తుల్ని బట్టి ఉద్యోగాలు దొరికితే ఎంత బావుంటుంది!”

డాక్టరేమీ సమాధానం ఇవ్వలేదు. చిరునవ్వు నవ్వుతూ విశ్వంవైపు చూడసాగాడు. డాక్టర్ సమాధానం చెప్పకపోవటంతో విశ్వానికి మరింత అవకాశం లభించింది తన వాగ్దోషి కొనసాగించటానికి.

“ఒక్కప్రశ్న అడుగుతాను చెబుతావా? తిడుము కోకుండా సమాధానం చెప్పాలి.”

“అదుగు.”

డాక్టర్ కళ్ళలోకి గంభీరంగామాస్తూ బాణంలా వొడిలాడు తనప్రశ్న విశ్వం.

“నీ జీవితలక్ష్యం ఏమిటి?”

“గొప్ప డాక్టర్ కావటమే.”

గోలులోకి బంతిని తన్ని నట్టు విజయనూచకంగా చూశాడు డాక్టర్. వెంటనే వచ్చిన ఈ సమాధానానికి ఒడిపోయిన గోల్ కీపర్ లా ముఖం పెట్టాడు విశ్వం.

“ఇంకొక ప్రశ్న. ఈ పాతికళ్ళలో నువ్వు చేసిన ఒక్కమంచిపని చెప్పు, చూద్దాం.”

డాక్టర్ ఆలోచించసాగాడు. విశ్వం విజయ నూచకంగా ముఖం పెట్టాడు.

అంతర్వాహిని

“చెప్పలేవు. మా కావా, నీ ఇరవై అయిళ్ళు జీవితం స్వార్థంతో నిండిఉందన్నమాట. అందుకని. దాక్టరుగారు, ఈ విషయం మనసులో ఉంచుకుని మీరు గోగులతో మెలిలండి.”

డాక్టర్ విశ్వం బుజంమీద చెయ్యేసి =వున్నా “నువ్వు సంఘసేవకుడిననీ, సంఘోద్ధారకుడిననీ నాకింకనరకూ తెలీదే. ఒక్కసారైనా చెప్పావు కావేం?” అన్నాడు.

ఆ మాటలు వినిగానే విశ్వం ముఖం మురుళించింది. తను చేసిన సంఘసేవ ఏమిటి? ఇప్పటివరకూ పూజ్యం. ‘సంఘత్వీరం పాడుగునా సంఘసేవ చేస్తావులే’ అని ఉగాదివాడు నూరి అన్న మాటలు గతీ చేస్తున్నట్టనిపించింది విశ్వానికి.

విశ్వం హైదరాబాద్ వచ్చి మూడు నాలుగు గోజులైంది. తోచినప్పుడు డిస్పెన్సరీలో, వార్షింగ్ హామ్లో వెళ్ళి గోగుల్ని పరామర్శించి వసుంజేవాడు. ఒకగోజు సాయంత్రం డిస్పెన్సరీనించి బయటగా అడుగులు వేసుకుంటూ ఇంటికి వచ్చాడు. అతనిదోషంగా ఉండటంచూసి పద్మ కౌంఠం అడిగింది. ఏం లేదన్నాడు. ఏదో ఆలోచిస్తూ నాలుగుర్చీలో పడుకున్నాడు.

డాక్టరు మామూలుగా రాత్రిపూట ఎనిమిది కాగానే ఇంటికి వస్తాడు. ఆ రోజు రాత్రి ఎనిమిది దాటినా ఇంకా రాలేదు.

“నువ్వు భోజనానికి లే అన్నయ్యా. నీకు ఆలస్య వువుతోంది. వారు తరవాత భోజనంచెప్తారు.” అంది ఆమె.

“ఆకలి లేదులే” అన్నాడతను.

తోమ్మిడి దాటింది.

“డాక్టర్ అప్పుడప్పుడు ఇంటికి ఆలస్యంగా వచ్చేవాడా?”

“అవును. ఒక్కొక్కసారి పన్నెండుకూడా ఆవుతుంది.”

“అప్పటివరకూ ఎక్కడుంటాడు.”

“కొన్ని ప్రమాదపు కేసులుంటే అలాగే అక్కడే కూర్చుండిపోతారు.”

“ఎవరు చెప్పా రో సంగతి?”

“నాకే”

“నిజమే కాదో కౌంపాండర్నీ అడిగావా?” పద్మముఖం ఎర్రబారంది.

“నాకేంబక్కం?” అంది.

“బక్కావో నే!” అన్నాడతను.

“ఏమిటి నువ్వు మాట్లాడేది?”

“డాక్టర్ గారికి గొర్రెవుచ్చుమీద మోటులి గిందిలే.”

“అంటే?”

“నువ్వంటే ప్రానివాసగావుకే నిజంగా చెప్తేమేనా?”

పద్మ కొంచెం నీరుగా తలదాచింది.

“పద్మా, డాక్టర్ నువ్వనుకున్నంత మంచివాడు కాను.”

“నాల్లే. వల్లే అనకు ఆలాంటిమాట.” అంది పద్మ కోపంగా.

“డిస్పెన్సరీలో అందియా అనుకునేవాణ్లే. ఆయనకి వస్తుతో సంబంధంఉంది. అందుకే ఆలస్యంగా రవలం.”

“ఛీ,” అంది పద్మ అసహించుకుంటూ.

“వె;వపు కాదు. ఆలాంటివి నవ్వెలానమ్మావు?”

“పుకొరయితే మంచిదేకాని గుర్చిపడతామో అది పుకొరుకాదని నా నమ్మకం. ఆయన వచ్చుతో కిలకిలనవ్వటం నేనుచూశాను.”

“ఆయన అందరితో ఆలా మనస్సుర్తిగా నవునూనే మాట్లాడతారు. తాదూ బొంగరంలేని మాటలు వాకు చెప్పుకు. నేను నమ్మను. ముహూటికీ నమ్మకు. నమ్మలేను”

ఆవేళిగా అంది పద్మ. కంట కన్నీరులిగింది. ఆమెచైపు బాలిగాచూశాడు విశ్వం.

“నువ్వెవరోకటం డాక్టర్ అదృష్టం. అంబెంలాగాని, కుణంలాగాని, తెలివిలోగాని డాక్టర్ నీకు తిసి కిట్టు పద్మా. డాక్టర్ బావుండెదవి వాకు తెలుసు, నీకు తెలుసు, అందరికీ...”

పద్మముఖం తేవురించింది. ఆమె విశ్వం వోరు చూసింది.

“నీకేమీ తెలియదు. మనివంటే మననూ, మాటూ వృద్ధయమూ. అంతకంటే నాకేమీ మనిషినిగురించి తెలియదు. వారికంటే అందమైనవారు ఎవరూలేక.”

ఈ మాటలు నెత్తుదిగా అతి సహజంగా ఏదో పత్యాన్ని చాటే విశ్వాసంతో అంది పద్మ.

విశ్వం మరేమీ మాట్లాడలేదు. ఇటువంటి పద్మని తినెరగడు. పద్మ అనే వ్యక్తి తనకి కనిపించటం

లేదు. ఏవో మూర్తి లేజన్ను విరజిమ్ముకూ సత్యం, నిం, సుందరం నిర్వచిస్తున్నట్లు అనుభూతి పొందాడు విశ్వం.

బయట ఉడుములు మెగులులతో జోగుగా వర్షం కురుస్తోంది. రాత్రి పన్నెండు దాటింది. పద్మ, విశ్వం అలాగే తమ స్థానాల్లో ఉన్నాడు తలపు చప్పుడయింది. పరిగె తిన్న పద్మ తలపులేసింది. ఎగురుగా రిడిసి ముద్దయి దాక్కునుంచున్నాడు.

“అబ్బ. ఆకస్మాత్తుగా దారిలో కొట్టింది నావ. మైలుదూరం వడవాలి సాచ్చింది. సైకిల్ బ్యూట్ పంపిర్ పడ్డది” అంటూ లాపలికొచ్చి విశ్వంను చూశాడు.

“అరే, అజీమటాయ్, ఇంకా అలాగే నిద్ర పోకుండా కూర్చోన్నావే?”

“నీకొసమే.” అన్నాడు విశ్వం.

“భేష్. గొప్పరాడివే. డాక్టర్ కోసం కనిపెట్టే కువి కూర్చుంటే బాగుపడ్డట్లే.”

విశ్వం నవ్వు తెచ్చుకొన్నాడు. డాక్టర్ బట్టలు మార్చి పొడిచిలు వేసుకున్నాడు. ఆరువ హుమర్ గావె చూట్టుకుతున్నా విశ్వం మాత్రం ముభావంగానే ఉన్నాడు.

“మృత్యువుతో పోట్లాట అనుకో. ఏమవుతుందో పాపం. భయం లేదనుకుంటాను.” తనలో అనుకున్నట్టుగా గొణిగాడు డాక్టర్.

“ఎవరి సంఘటి?”

“ఎవరో కూలివాడు. పాపం. మండు కొనటానికి కూడా లేనివాడు. వాడిమీద కుటుంబం అంతా ఆధార పడి ఉంది. చిన్నపిల్లలు”

విశ్వం కొంచెం అపసమ్యక్ంగా చూశాడు డాక్టర్ వైపు. “చూశావా?” అన్నట్టు పద్మ ధీమాగా విశ్వంవైపు చూసింది.

తెలవారింది. రాత్రి వానలో తిడతలంకల్ల డాక్టర్ కి కాక తగిలింది. అయినా సరకు చెయ్యక డిస్పెన్సరీకి బయలుదేరిపోతున్నాడు. ఇంతలో ఎవరో ఒక పేదస్త్రీ వచ్చి, డాక్టర్ కాళ్ళకి నమస్కారం చేసి భట్టాజుక్కినలు చెయ్యటం మొదలుపెట్టింది. దేవుడైతే అడ్డుపడితే తన భర్త ప్రాణం దక్కించుకుంటున్నా డాక్టర్ని ఆమె అనిశ్చయంగా దివింగనాగింది మరొక డాక్టరయితే అలాగోగి దగ్గర పడేగావులుపడి ఉండి ప్రాణం దక్కించుకొనికే శ్రమపడడని, ఆయన ఋణం ఈ

జన్మకి తీగ్గుకోలేననీ సులించింది. “అంతా అదృష్టం” అని డాక్టర్ ఆమెని పంపించివేశాడు.

విశ్వం పద్మనంక చూశాడు. ఆమె చిరునవ్వు నవ్వుతోంది. అతిశయకూడా నవ్వాడు. “ఏమిటి కథ?” అన్నాడు డాక్టర్ అది చూసి. “తంవాలి చెబుతావే” అన్నాడు విశ్వం.

కొద్దిలో పొతుందనుకున్న జ్వరం కులభంగా వొడలేదు డాక్టర్ కి. ఇన్ ఫుయెంజాలోకి దింపింది. పద్మ రాత్రంతా పట్టు సేవ చేస్తోంది. విశ్వం కూడా మౌనం దగ్గరే ఉండి కబుర్లు చెబుతున్నాడు.

ఆ సాయంత్రం ఏవో మందులతోని తీసుకురావటానికి విశ్వం బయల్దేరాడు. బజారుకి వెళ్ళటానికి డిస్పెన్సరీ మీదగా వెళ్ళాలి. డిస్పెన్సరీ ఉన్న పేటంతా ఎక్కువగా కూలి నాలి చేసుకుని బ్రతికే జనం నివసించే ప్రదేశం. విశ్వం నడుస్తూనే డిస్పెన్సరీ వద్దకు వని పించాయి. జనం చాలామంది గుమికూడారు అడమిటో చూద్దామని అక్కడికి వెళ్ళిపోతను. అమ్మవారికి జాతర జరుగుతోంది.

“ఏమిటి ఊళ్ళో బాగుండలేనా?” అనడిగాడు విశ్వం గుంపులో ఒకణ్ణి

“కాదు బాబూ, డాక్టర్ బాబుగారికి ఒంటా సరిలేరుగదండి. జాతర చేస్తే తిగుద్దని మా వోళ్ళంటే చేస్తున్నాం.”

విశ్వం అప్రతిభుడయాడు.

“ఏ డాక్టర్ ? శ్రీనివాసగ వుకారేనా?”

“చిత్తం. దిరమగ జు. మా లేనోళ్ళకి దిక్కు. పానంపోసే దొంగ. ఆయన తలి కడుపు చిల్ల గా నూరేట్లు బతికుందాలి.”

గుంపులో కలిసిపోయాడతను విశ్వం కళ్ళు చెయ్యి గిలాయి. ఒక్క మంచినీ చెయ్యమని డాక్టర్ కి తను సలహా ఇచ్చాడు!

విశ్వం ఇంటికి వచ్చేసరికి చీకటి పడేది. అప్పుడే పద్మ ధర్మా మీటరు చూస్తూ “అమ్మమ్మ,” అంది. డాక్టర్ ఆమె వైపు చిరునవ్వుతో ప్రేమగాచూశాడు.

ఆ సమయంలోనే విశ్వం గదిలో ఆకుగు పెట్టాడు. అదృష్టవశాన మురిసిపోయాడు. “నిన్నేదో నుంచిన చెయ్యమని సలహా ఇచ్చాను. అదిశంపంహరించుకుంటున్నాను డాక్టర్” అన్నాడు విశ్వం.

డాక్టర్ ముసి ముసిగా నవ్వాడు.

పద్మకిదేమీ అర్థం కాక విశ్వం వైపు ఆయోమయంగా చూసింది.

వరాహమిహిరచార్యుని సంఘ సంస్థరణము

శ్రీ గొల్లాపిన్ని వాసుదేవశాస్త్రి

త్రిశాస్త్ర శ్రీవరాహమిహిరచార్యుని గూర్చి వా కష్టముగా తెలియకున్ననూ అతడు రచించిన గ్రంథవ్యయమును చూచిన మీదట వాకు గల్గిన భావప్రవాహము వాపుకొని లేక కొన్నింటి నిందు వ్రాయుచున్నాను.

“సంస్కృతగ్రీకులకామరసిహేయ”

త్యాగి శ్లోకములవలన ఈ పండితి ప్రవచుచు విక్రమాగ్ని సభాలంకార మణులలోని యున్నిరత్నముని పండితులొకవ్యవహరము శ్రీ విక్రమార్క నరపాలుని గూర్చి చారిత్రకుల భిన్నాభిప్రాయముల నేకములు ఆ గోడవ ఇపుడు ప్రస్తుతము. ఉజ్జయినిని రాజధానిగా చేలి శక్త కర్తయై సాహసాంకమహిపాలుఁడన నొప్పిన విక్రమార్క నరపుంగవుఁడే మన వరాహమిహిరుని కౌశ్రేము మిచ్చిన వాఁడని నా యభిప్రాయము.

ఇత నీతని సమకాలికులగు ప్రాథపండితులను గూర్చి వ్రాయవలయునన్ననూ గ్రంథము పెరుగును.

కాన నా కతనిగుఱించి కొన్ని మాటలను వ్రాయవలయును గల్గినది గాన ప్రకృతియు ననుసరించుచున్నాను.

మిహిరుఁడు మగధనేళి బ్రాహ్మణుఁడని శ్రీ భట్టాత్మలాచార్యుఁడు బృహత్సంహితా గ్రంథమున వ్యాఖ్యలో “వరాహమిహిరభ్యో మగధద్విజః” అని లిఖించినాఁడు. ఈ విషయ మతని కల్లు తెలిసినో యని మనకు సంశయము కల్గును. కాని జనశృతివలన నీతని కీ విషయము తెలిసియుండును. మూలమునకు తగిన వ్యాఖ్య. వ్యాఖ్యాతకు తగిన మూలము, పెజాన్. భట్టాత్మలుఁడు మాత్రము సామాన్యఁడఁగింపరగండ సకలసంహితా వ్యాఖ్యాత్మి కీ కీ గలవాఁడనని బృహత్సంహితలో 76 వ అధ్యాయములో 645 వ పుటలో.

“ఆచార్యుణ నోక్తాని ఆస్మాభిర్గ్రంథిని స్రవణాయాన్ని ప్రదర్శితాని. యతస్సకలసంహితాస్మాభిర్వ్యాఖ్యాతు మారబ్ధా కేవల మక్షరాణాం వ్యాఖ్యా

తీయతే నచాస్మాక మత్ర తథానిగం ప్రావీగ్యం॥ అని చెప్పకొన్నాడు.

“మణివా కలకుం రుద్రేన మణిః” ఈ కూడిక ఇంకను మెఱుంగుట వారివిధున్నది.

విహిరుని ప్రతిభావిశేషములను గూర్చి యుక్తాస్త్రనిర్మితులగు గూర్చియూ వ్రాయవలయునన్న అది యొక బృహత్సంహితే కూర్చుననకొని వాటిని మరొక్కతూరి విస్తరింపదలంచి ఈతని ప్రాజ్ఞుని వేదజ్ఞుని లోకజ్ఞుని ముచ్చగునకలగు నీక్రింది శ్లోకములను సహృదయులకిందించుచున్నాను. ఈతని బృహజ్ఞాతః బృహత్సంహితలు రెండును విజ్ఞానామృతిభాంపములు. సమానసమ్మితాగుని నీతిఁడు రచించియున్న తెలియుచున్నది. కాని వానిని చూచి యానందించు భాగ్య మెప్పుడు గలుగో? బృహజ్ఞాత కము కేవలము కాస్త్రద్వీపీ గలవారికిని బృహత్సంహిత ఇట్లుగాక కాస్త్రలోకద్వీపీలకును అద్భుతమంది మును గల్గించునదిగా యున్నది. ఈతఁడు నిజమునకు మిహిరుఁడే. ఈతఁడు చూడని దెమియుండును. చూడుఁడు. నాఁడులోకులు స్త్రీలయెడ జరుపు వికృతముల నెల్ల మిహిరుఁడు ఖండించి లోకమునకు బృహత్సంహితా స్త్రీప్రకంపాధ్యాయమున దివ్యోద దేశమిచ్చుచున్నాడో!

జయే ధర్మత్యాః పురమేవసారం

పురస్కారం సద్భువిచైః దితః

త్రైతాపికే న్యూకే నై వరాస్త్రీ

రత్నోజ్జ్వలా రాజ్యసుఖస్య సారః

రాజా సమస్త భూమండలమును జయించిననూ వాని కందులోపురమేసారముగదా! ఆ పట్టణమున గృహము, ఆ ఇంటిలో నొక నొక ప్రదేశము (అంతఃపురము) అందులో పర్యంకము సారము. అందు సర్వోత్తముగా మండితియును రత్నభూషణ భూషితయును అగు స్త్రీ రత్నము సారమైనది.

2. శ్లో. రత్నాని విభూషణంతియోషా
భూష్యం తే వనితా సరత్నకాంత్యః,
చైవో వనితాహరత్నరత్నా
నో రత్నాని వివాంగనాంగ సంగమ్.

రత్నములను కాంతి లంకరించెనరు రత్నకాం
తులచే యోషలు భూషింపబడెను. ఎట్లందులేని రత్న
విహీనురైసను లలన మనస్సును హరించును. అంగ
నాంగసంగమును వడలిన రత్నము ప్రకాశింపఁ
జాలనుగదా.

3. శ్లో. ఆకారం వినిగూహతాం రిపుబలంజేతుం సము
త్పితం
తంత్రం చింతియతాం కృతకృత శితివ్యాపార
కాఖ్యలం
మంత్రప్రాప్త నిషేరిణాం క్షీతిభుజా మాశంకి
నాం సర్వతిః
దుఃఖాంభోనిధివత్రినాం సుఖలవః కాంతా
సమాలింగసమ్.

హర్షమర్షాది మనసికవికారములనుదాచి శిత్ప
బలమును జయించుటను లేచుచూ తంత్రముల నాలో
చించుచూ చేసికట్టియూ చేయునట్టియూ పనులను
గూర్చి వ్యాపిలులగు మంత్రులనూటను జరుపుచూ
అన్ని యెడల సంశయోన్మదమును చితివృత్తిగలవారై
దుఃఖసముద్రమున మునిగిన రాజులకేవో కొంచము
సుఖమున్నదని చెప్పవలసియున్న కాంత సమాలింగన
సౌఖ్యమేగదా!

4. శ్లో. శృతంధృప్తం స్పృహం శృతమపి నృణాం వ్లాద
జనకం
న రత్నం స్త్రోగోస్యోత్ క్వచిదిహింతుం లోక
పతినా
తదికాం ధర్మధేక సుతివిషయ సౌఖ్యానిచితిగో
గృహాత్క్రొమన్యాః సతిత మబలా మానవిభవైః
వినిసను చూచిసనా తేకిసనా తలంచినను మనుష్యుల
కొనందిమును గలించునట్టి స్త్రీ రత్నమున కన్ననూ
విశిష్ట రత్నమును విధాతి స్ఫులింపియుండలేదు. వారి
కొరిక గదా దిర్ఘార్థములు, వారినుండియే గదా మాన
వుడె పుత్రుని సౌఖ్యమును పొందవలసివాడగు
చున్నాడగు? అట్టి గృహలక్ష్మణులగు స్త్రీ లన్ని విధము
లు సౌఖ్య విధివములచేతి గౌరవింపఁదగినవారు.

5. శ్లో. విప్రంగనానాం ప్రవచంతి దోషాన్
వై రాగ్మనాశ్చేదగుణాన్ విహాయ

తే గుర్జనా మే మనసోవిత్కర్కః
సద్భావకావ్యోని న తాని తేషాం॥

అంగనాజనమువందలి గుణములను వర్ణించి
కొందరు వై రాగ్యురూపి మచలంబించి దోషముల నెత్తి
చూపెదగు. వారు గుర్జనల యని నానిశ్చయము.
వారిల మాటలు సద్భావయుక్తములు కావు (నిల యని
యందులేని.)

6 శ్లో॥ ప్రబూత సత్యంకతకోంగనానాం
దోషో స్తియో నా చరిత్ మనుష్యైః
ధార్మ్యేన పుంభిః ప్రమదానిరస్తా
గుణాధికాస్తానును నాత్ర చోక్తం.

అయ్యలాగా! నిజమును తెల్పుదు. పుగఘటచే
ఆచరింపబడని దోషముల నంగన లెన్నిచెయ్య
చున్నాడు? అయ్యవి ఏపాటివి? ధార్మ్యముచే పుగఘ
లంగనాజనమును వెడల నడచుచున్నాడు. మనువు
పుగఘటకన్ననూ స్త్రీలే గుణాధికులని చెప్పి
యున్నాడు. చూడఁడు.

7 శ్లో॥ సోమ స్తానా మదా చ్ఛౌచం గంధర్వశ్శీ
తాంగిం

అగ్నిశ్చ సర్వభక్షిత్వం తస్మాన్నిష్కసూః
ప్రయః॥

చంద్రుడు స్త్రీ జంమునకు శుచిత్వము నిచ్చెను.
గంధర్వుడు సుశీతమైన వాక్కు నిచ్చెను. అగ్ని సర్వ
భక్షిత్వము నిచ్చెను. అందుచే స్త్రీలు సువృత్తమువలె
పవిత్రమైనవారు.

8. బ్రాహ్మణః పాదతో మేధ్యాః గావో మే
ధ్యాశ్చిన్యదంతః! అజశ్వా ముఖరో మేధ్యా స్త్రోయోమే
ధ్యాశ్చిన్యదంతః.

బ్రాహ్మణులు. పాదములు పరిత్రులు. ఆవుల
వృష్టప్రదేశములు పవిత్రములు, మేకల గుఱ్ఱముల
ముఖభాగములు పవిత్రములు. స్త్రీలు అన్నింట
పవిత్రులు.

9 స్త్రీయః పవిత్రమతులం నైతద్యువ్యంతి
కరిచిత్ మాసి మాసి రజోహ్యసాం దుష్కృతాన్య
పక్షతి॥

స్త్రీల పవిత్రత అసమానమైనది. ఎవ్వఁడును
ఎద్దాననూ స్త్రీలపరిత్రులు గారు. వారికిగల ఋతు
ధర్మము ప్రతినెల వారాచరించు పాపములను పోకా
ర్చుచున్నది.

వరాహమిహిరాచార్యుని సంఘ సంస్కరణము

10. జామయో యాని గోహాని శపంత్వప్రతిభ్రాజితాః తానికృత్యాహతానీవ విసశ్యంతి సమంతతః॥

గృహిణులకే యింటియందు వదిలె మరదండ్రు బోదుండునో ఆట్టివారిచే తిరస్కరింపఁబడిన కులాంగ నలు ఆట్టి గృహపతులను శపింతురు. వారి కాపాగుల పాలగు గృహములు కృత్యా ప్రయోగములచే హతము లయినట్లు పూర్తిగా నశించును. అవగా ఆట్టి కుటుంబములు పూర్తిగా కూలారిబావు ననుచున్నాఁడు.

11. శ్లో॥ జామూ వా స్యా జ్జనితీవా సంధవ స్త్రీకృతౌ నృణాం హే కృతీహ్ను ప్రయోనిరేందాం కుర్యతాం వః కుతిస్సుఖమ్॥

తాను పురుషుడై ఈ లోకమున జన్మించవలయు నన్న భార్యయో లేదా తల్లియో కారణమగుదురు.

“ఆత్మా నై పుత్రేనామాసి త్వం జీవ శిరదాంశితం”

ఆను శృతివాక్యమువలన భార్యయందు తానే పుత్రా కృతిగా మానవుడు జన్మించుచున్నాడు గదా. ఆట్టి జన్మకారణమగు పవిత్రురాలను స్త్రీ రత్నమును నిందించు నో దుర్జనులారా! మీ కెక్కడె సౌఖ్యము.

12. దంపత్యగ్యుక్త్యుక్తౌ మే వో మ స్స మ క్షాస్త్ర ప్రతిష్ఠితః, వరా నతిమ పేక్షంతే తేనాత్రి వర మంగనాః॥

దాంపత్యధర్మము నెవ్వరుల్లంఘించినను శాస్త్రు కారు లభయులకును సమానమైన దోషముని వచించి యున్నాఁడు. పురుషులూ మాటనే తిలంపరు. వారి కన్ననూ అన్ని విధముల స్త్రీలే శాస్త్రానుసరణమున మేలుగా యున్నాఁడు.

13. బహిర్లోమాకు పణ్యాసాకా వేష్ఠితః ఖర చర్మణా, దారాతిక్రమణే భిక్షాం శహీత్యుక్త్వా విస ర్యతి॥

అన్యస్త్రీని మేవణచేసిన మనుష్యుఁడు బయటికి వెంట్రుకలు కనుపడువట్లుగా గార్తభి చర్మమును ధరించి ఆగమాసములు భిక్ష మెత్తుచూ తిరుగవలయునని దారాతి క్రమణములో ప్రాయశ్చిత్తము విధింపఁబడి యున్నది. అటాచరించినవాఁడా పాపమునుండి విము క్తఁడగునని శాస్త్రరీతి.

14. నశితేనాపి వర్షానా మవైశి మదనాశయః త్రిశకక్యానివ ర్తంతే నరాధైర్యణ యోషితః.

పురుషుఁడు మారు సంవత్సరములకైనను తనజాతి క్షతచే కామేచ్ఛను జయింపలేకు. స్త్రీసౌనవో దుర్జయమగునట్టి కామేచ్ఛను క్రౌన్యముచే యెదుర్కొని నిరోధింప గలుచున్నది.

అహోధ్వస్య మసాఘానాం నిందితా మనఘాస్త్రీయః ముస్తతా వివ చోరాణాం తిష్ఠచోరీతి జల్పతాం॥

అసాధువులగు పురుషుల దౌన్యమును గూర్చి యేమంగము. దొంగ ఇంట దూరి పవార్థమును దొంగిరి పగుగల్గి పోవుచు తన్ను వెన్నంటిరచ్చు గృహపతిని చూచి గుంపుగాచేసిన ప్రజాసయాహము నవలోకించి దొంగ! నిలు నిలు మన్నుట న్నది. ఈ దుష్టుగుఱు లాడువారిని గూర్చి విందించుట చూడగా, అహో ఇది ఎంతయో ఆశ్చర్యపడవలసిన విషయము.

15. పురుషశ్చటులాని కామినీనాం

కురుతే యాని రహా నతానిపశ్యతి

సుకృశిజ్జతయంగనా గతానా

వతగుహ్య ప్రవిశంతి సప్రజిహ్వాం॥

పురుషుడు రహస్యముగ అంతఃపురములలో స్త్రీల కనిష్ఠ శృత్యములను చేసి బాధించియున్ననూ వాని నన్నింటిని విస్తరించి వారీరత్నములు కృతిజ్జతగల వారాలచే వారు చెసిన మేలునే దలంచి తమ మృత భర్తృ శరీరములను కాంగిరించి ఆగ్నిలో దుముకుచు న్నారు.

17. స్త్రీరత్న భోగోస్తీ వరస్యయ్య

విహృషి సంప్రత్యగనీశ్వరోహ॥

రాజ్యస్య సాగోఽశేషమంగవాశ్చ

తృప్తానలోద్ధిపన దారుశేషమ్.

ఎవ్వనికి స్త్రీరత్నముతో భోగము కలదో వాఁడు దరిగ్రుండైననూ గాజే యగును. ఎట్లందురా? కాజ్య సారములు రెండు. అయ్యవి ఎవ్వ యంగురా? భోజ నము, అంగన. మిగత ధనాదికములు తృప్తానలము నుద్దీ పింపజేయు కట్టెలవంటివి.

18. కామినీం ప్రథమ యావనాన్వితాం

మందవలు మృగు పిడితి స్వతాం

ఉత్ స్రవీం సమవలంబ్య యారతిః

సా వధాత్మభవనేస్తీ మే మతిః.

సముద్గత యావనయూ ప్రథమ యావనోద్భా సితాంగియూ మందమైవట్టియూ మానసాహ్లాదజనక మై

మనోహరమైనది గ్వనిగట్టియూ ఉన్నత స్తనములచే
నొప్పినట్టియూ స్త్రీరత్న సముప గూహనోత్పన్న
సౌఖ్యము బ్రహ్మలోకములో నైన లేదని నా
యభిప్రాయము.

19. తత్ర వేద మునిస్థితారణై

మాకాన్యగూన ఇత్య సేవ్యసేవసాం,
బ్రూరిధాత్య భవ నే సి కిం సుఖం?
యద్రహస్య మకలంబ్య న స్త్రీయం.

ఆ బ్రహ్మలోకములో వేదములు మునులు నిష్ఠ
చారణాదులు గలరు. మరియును పెద్దలను శేవించు
పిన్నులును పిన్నులతో శేవింపఁబడు పెద్దలును గలరు.
వైన శేర్మోన్న కౌంతపరివృంగనసౌఖ్యము విధాత్య
భవనమున గలదేమో చెప్పుడు.

20. ఆ బ్రహ్మకీలాంత మిదం నిబద్ధం

పుంస్త్రీ ప్రయోగేన జగత్ సమస్తం |
ఏ దాత్రకా యత్ర చతుర్ముఖత్వ
మిజోపి లోభాం గమితో యువత్యాః.

ఈ సమస్తబ్రహ్మది కీలాంత ప్రపంచము
పుంస్త్రీ సమాగమజన్యమై యున్నది. ఇవివయమును
వ్యాయముగా విచారించుపట్ల జయేల? తిలోత్తిమా
సౌందర్యమును తిలకించుటకు మహేశ్వరజడే నాలు
ముఖముల వేల్పుయ్యెనని పౌరాణిక గాథలవలన మనకు
తెల్లమగుచున్నది. ఇట్లే స్త్రీప్రళింసాధ్యాయమును
వర్ణించి ఆటపై సౌభాగ్యకరణాధ్యాయమున ఇందలి
జటిల కాస్త్రీయ రహస్యములను తెలుము చెయు
చున్నాఁడు.

1. జాత్యం మనోభవకృతం సుభగస్య సర్వ

మాభాసమాత్ర మితరస్య మనో వియోగాత్.

చిత్రేన భావయతి దూరగతాపి యం స్త్రీ
గభికాంబి భర్తీస దృశం పురుషస్య తస్య.

మనోభవకృతమున జాత్యమును (అసలైన) సౌఖ్య
మంతయు చక్కనివానిదే ఇతరుని దాభాసమాత్రము.
దూరగతియైననూ కౌమిని తన మనసులో నే పుగుఘని
దలంచునో అట్టి పుగుఘనితో సమానమైన యాకృతిగం
వానినే ఆ చిత్ర ప్రసవించును. అనగా వీర్య మేవ్యని
దైననూ ప్రయోజనము లేదనుచున్నాఁడు. ఏలనన
నీతఁడు “మనోహిమాలం హర దగ్ధయాదైః” అని
సత్యము నొక్కమాటలో వచించియున్నాఁడు.
అనఁగా జగదుత్పత్తి స్థితిలియుములకు మనస్సుకౌరణమే
నంత మరెట్టి బాహ్యకౌరణము ప్రధానము గాదనుట
తెల్లమైనది.

“సక్త్యాకాండం పాదపశ్వోప్తముగ్వాం
బీజం వాక్యాం నాన్యతా మేతియద్వత్
ఏవం హ్యత్మా జాయతే స్త్రీపు భూయః
కశ్చిత్ సర్వం తేత్రయోగాద్విశేషః.

ఒకానొక చెట్టుకొమ్మనునిరిచి భూమిలోనాటి
నీరువాసి పెంచిన అది చెట్టే అగును. అట్లే విత్తనము
గూడ. ఇట్లు ఆత్మస్త్రీలయందు తిరిగి ఆవిభకావించు
చున్నది. త్నైత్రయోగమునుబట్టి బీజనైరూప్యము
ఒకానొకచోట గలుగును. “అజోపి సన్నివ్యయాత్మా
భూతానామి శ్వరోపిసక్, ప్రకృతిం న్యా మధ్యహా
సంభవాన్యత్మ మాయయా.” అను గీతాశ్లోః విచ్చట
పూర్తిగా అతుకుచున్నది.

ఆత్మసహౌతి మనసా మత ఇంద్రియే |
స్వార్థే నచేంద్రియమితి క్రమ ఏవ కీఘః.
యోగో యమేవ మనసః కిమమ్యయన్తి
యస్మిన్ మనోరజతి తత్రాత్రోయమాత్మ.

ఆత్మహత్య

శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు

పాత్రలు: రామం, కమల,
సరోజ, తల్లి.

రంగం-1

* * ఒక గది - స్టేజికి కాస్త ముందుకి ఒక పెద్ద మంచం చేరబడిండుకు వీలుగా - తలపక్క, వెడల్పాటి పొట్టి స్థూలు - మీద తెల్లటిగుడ్డ, మందు నీసాలు - మంచముందు మూడు కుర్చీలు, దూర దూరంగా - వెనుక, ఒక టేబిలు - దానిమీద పెల్లునిండా పుస్తకాలు - టేబిల్ మీద కాగితాలు వ్రతీకలు.

రామారావు మంచమీద పడుకొని ఉంటాడు - డాక్టర్ అతన్ని పరీక్షచేస్తూ ఉంటాడు. వెనుక, రామారావు తల్లి, అతనిభార్య కమల నిల్చొని ఉంటారు.

తల్లి : ఎలా ఉంది బాబూ?

డాక్టర్ : ఫరవాలేదు...

తల్లి : ఈ వారంలో జలయి (పాణం) (పాణంలో) లేదు నాకు.

డాక్టర్ : నార్మల్ కి వచ్చింది... రేపూ ఇలానే ఉంటే బాధలేదు మరి...

తల్లి : మిమ్మల్నే నమ్ముకున్నాను...

డాక్టర్ : అయ్యో! ఏమీలేదు... మరి రెండోజిల్ అఫీసుకి వెళ్ళిపోదూ? ఇది కేవలం ఫ్లోసంబంధ మయినది - ఏమయ్యా కవి శేఖరా?

రామ : మీ దయ.

రా : మీమ్మా... చేరులు కడుక్కుంటున్నా సీట్టిప్పించండి.

తల్లి : అమ్మా కమలా... డాక్టర్ గారికి సీట్టు పట్టు. (డాక్టర్, కమల వదతాన) ఎలా ఉంది బాబూ ఇప్పుడు?

రామం : మయి...

తల్లి : ఆలోచించకుండా కళ్ళు మూసుకుపడుకో... రామం : లోచను.

తల్లి : ఆలానే అనిపిస్తుంది బాబూ - ఎప్పుడూ ఆ రాతలూ ఆ పుస్తకాల గొడవే నీకు - ఒక నిమిషం అన్నా తెలిపంటూ ఉండాలా? ఇప్పుడిలా ఒంటికోచ్చింది.

రామం : ఆ వేంజీనేయి... ఇది వేరు.

తల్లి : కాస్త తెరిచిచేసిరికి ఆ గొడవల్లో పడతావు...

రామం : ఎలానో ఓలా కాలం గడవాలా?

తల్లి : పొన ఇప్పుడన్నా ఆ ఆలోచనలు పెట్టుకోకు..

రామం : ప్రసాద్ వచ్చేదా?

తల్లి : నిన్న సాయంత్రం వచ్చివెళ్ళేడు... సరోజ కూడా వచ్చింది...

రామం : (చిరాకుగా) సరోజా?

తల్లి : ఆ...

రామం : ఆవిడ గారెండుకు దయచేసేదా?

తల్లి : అదేమిటి. నాయనా? చాలా నెమ్మదయినవిల్.. ఒకే అఫీసుకదా అని, చూసిపోదామని వచ్చింది.

రామం : ఉద్దరించిందిలే.

తల్లి : తప్పు బాబూ - నువ్వ న గా గౌరవంకోర్చి వచ్చివెళ్ళింది ఆలా అబద్ధా!

[డాక్టర్, కమల వస్తారు]

డాక్టరు : (బ్యాగ్ తీసుకుని) మూడు గంటలకోసారి టెంపరేచర్ తియ్యండి - మందు ఇయ్యడం, ఇత్యాదులు నిన్నట్లానే -

తల్లి : తమరు మళ్ళీ...

మనోహరమైనది గ్వనిగట్టియూ ఉన్నత స్తనములచే
నొప్పినట్టియూ స్త్రీరత్న సముప గూహనోత్పన్న
సౌఖ్యము బ్రహ్మలోకములో నైన లేదని నా
యభిప్రాయము.

19. తత్ర వేద మునిషిచ్ఛచారణై

మాకాన్యగూన ఇత్య సేవ్యసేవసాం,
బ్రూరిధాత్య భవ నే సి కిం సుఖం?
యద్రహస్య మవలంబ్య న స్త్రీయం.

ఆ బ్రహ్మలోకములో వేదములు మునులు నిష్ఠ
చారణాదులు గలరు. మరియును పెద్దలను శేవించు
పిన్నులును పిన్నులతో శేవింపఁబడు పెద్దలును గలరు.
వైన శేర్మోన్న కౌంతపరివృంగనసౌఖ్యము విధాత్య
భవనమున గలదేమో చెప్పుడు.

20. ఆ బ్రహ్మకీలాంత మిదం నిబద్ధం

పుంస్త్రీ ప్రయోగేన జగత్ సమస్తం |
ఏ దాత్రకా యత్ర చతుర్ముఖత్వ
మిజోపి లోభాం గమితో యువత్యాః.

ఈ సమస్తబ్రహ్మది కీలాంత ప్రపంచము
పుంస్త్రీ సమాగమజన్యమై యున్నది. ఇవివయమును
వ్యాయముగా విచారించుపట్ల జయేల? తిలోత్తిమా
సౌందర్యమును తిలకించుటకు మహేశ్వరజడే నాలు
ముఖముల వేల్పుయ్యెనని పౌరాణిక గాథలవలన మనకు
తెల్లమగుచున్నది. ఇట్లే స్త్రీప్రళింసాధ్యాయమును
వర్ణించి ఆటపై సౌభాగ్యకరణాధ్యాయమున ఇందలి
జటిల కాస్త్రీయ రహస్యములను తెలుము చెయు
చున్నాడు.

1. జాత్యం మనోభవకృతం సుభగస్య సర్వ

మాభాసమాత్ర మితరస్య మనో వియోగాత్.

చిత్రేన భావయతి దూరగతాపి యం స్త్రీ
గభికాంబి భర్తీస దృశం పురుషస్య తస్య.

మనోభవకృతమున జాత్యమును (అసలైన) సౌఖ్య
మంతయు చక్కనివానిదే ఇతరుని దాభాసమాత్రము.
దూరగతియైననూ కౌమిని తన మనసులో నే పురుషుని
దలంచునో అట్టి పురుషునితో సమానమైన యాకృతిగం
వానినే ఆ చిత్ర ప్రసవించును. అనగా వీర్య మేవ్యని
దైననూ ప్రయోజనము లేదనుచున్నాడు. ఎలనన
నీతఁడు “మనోహిమాలం హర దగ్ధయాదైః” అని
సత్యము నొక్కచోటలో వచించియున్నాడు.
అనగా జగదుత్పత్తి స్థితిలయములకు మనస్సుకొరణమై
నంత మరెట్టి బాహ్యకొరణము ప్రధానము గాదనుట
తెల్లమైనది.

“సక్త్యాకాండం పాదపశ్వోప్తముగ్వాం
బీజం వాక్యాం నాన్యతా మేతియద్వత్
ఏవం హ్యత్మా జాయతే స్త్రీపు భూయః
కశ్చిత్ సర్వం తేత్రయోగాద్విశేషః.

ఒకానొక చెట్టుకొమ్మనునిరిచి భూమిలోనాటి
నీరువాసి పెంచిన అది చెట్టే అగును. అట్లే విత్తనము
గూడ. ఇట్లు ఆత్మస్త్రీలయంగు తిరిగి ఆవిభజించు
చున్నది. త్నైత్రయోగమునుబట్టి బీజనైరూప్యము
ఒకానొకచోట గలుగును. “అజోపి సన్నివ్యయాత్మా
భూతానామి శ్వరోపిసకా, ప్రకృతిం న్యా మధ్యహయ
సంభవాన్యత్మ మాయయా.” అను గీతాశ్లో విచ్చట
పూర్తిగా అతుకుచున్నది.

ఆత్మసహౌతి మనసా మత ఇంద్రియే |
స్వార్థే నచేంద్రియమితి క్రమ ఏవ కీఘః.
యోగో యమేవ మనసః కిమమ్యయన్తి
యస్మిన్ మనోవ్రజతి తత్రాత్రోయమాత్మ.

ఆత్మహత్య

పెద్దజబ్బు తెప్పించు... నన్ను చంపు... ఆపవడా
దింక... ఆగర్వం...

తల్లి : ఆయ్యో తండ్రి... (తలకొట్టకొబ్బోతుంది...
కొని కమల ఆమెను పట్టుకుంటుంది)

కమల : పదిండ్ల తైయ్యో... మీరు మరీనీ...
[ఆమెను లేవదీసి, తీసుక వెళుతుంది.]

రామం : వెళ్లింది వెళ్లింది...

అత్త కొడళ్ళిద్దరూ ఒకటి!

[ఒంటరిగా ఉన్నాక చిరునవ్వునవ్వి, కూరి
రాగం తీస్తాడు... మళ్ళీ అంతలోనే రాగం ఆగిపో
తుంది- ముఖం గంభీరతను పొందుతుంది- జాతులోకి
పెళ్ళిపోనిచ్చి ఆలోచిస్తూ ఉంటాడు... కొంతసేపు
ఆలోచించి.]

కమలా! కమలా! (జవాబు లేకపోగా గట్టిగా)

క...ను—లా! (జవాబు ఉండదు... దగ్గరగా
స్థూలుమీద ఉన్న గజగ్లాసుతీసి కిందికొడతాడు...
నిశ్శబ్దం... ఆతడు సిగ్గుపడి... అంతలోనే కోపం
తెచ్చుకుంటాడు.)

[కమల నెమ్మదిగా వస్తుంది.]

కమల : పిలిచేరా?

రామం : (ప్రకాంతంగా ముఖంపెట్టి) ఏమీ అను
మానం? వినిపించలే?

కమల : వినిపించినట్టే అయి కనుక్కు వాసుని వచ్చేను.

రామం : రైకా!—ఏది, ఆ పుస్తకం ఇలా అందుకో

కమల : (పుస్తకం తీసి ఇస్తుంది)

రామం : దాకిన చదివొద్దన్నాడు కదూ? చనువు
తాను—ఔను... నీవు చీమకట్టినట్టన్నా లేదు...
చదివి జబ్బు తెచ్చుకున్నా మరేమయినా ఒకటే
నీకు.

కమల : అయ్యయ్యో! గ్లాసు ముక్కలయిందే—నన్ను
పిలిచిఉంటే ఇచ్చిఉండనూ—అక్కడ్నించి
అందుకోవాలా? గ్లాసు ముక్కలవడంలేప్ప ఏం
లాభమంది?

రామం : గానీకదా?

కమల : కొని చూడండి, ఈ ముక్కలు నుచ్చుకుంటే
గాయంకాదూ?

[చిరునవ్వు వచ్చి, గజాముక్కలు పారీసివచ్చి,
ప్రక్కనన్న కుర్చీలో కూచుంటుంది—రామం కొద్ది

సేపు చనువుతున్నట్లు నటించి, పుస్తకం ప్రక్కకు పెట్టి
కమల వేపు చూస్తాడు. కమల గాటాడక క్రిందకు
చూస్తూ ఉంటుంది. పుస్తకం క్రిందికి తోసి చప్పడు
చేస్తాడు—ఆమె చూడదు.]

రామం : (నిటూర్పు) సరే తల్లీ... సరే... క్షమాపణ
చెప్పకోవా?

కమల : (గంభీరంగా చూస్తుంది ఆతని వేపు.)

రామం : నవ్వు రాజేం... క్షమాపణ చాలదా?

కమల : ఏమనుకోవాలి మమ్మల్ని.

రామం : (వచ్చి) తగ్గు... తగ్గు...

కమల : అల్లియ్యి ఎంత బాగా...

రామం : ఆపు తల్లీ... ఆపు... ఏం ఆనబోతున్నావో
ఆమలా (గంభీరంగా) చెబు... గొంతు నొప్పి
జేసుకోవ...

కమల : నోరు నొప్పే నన్ను చూడ...

రామం : కోపం తెప్పించను... కులాపాగా మాటాడు
కుందామనుకుంటే, నువ్వు మరొకటివట్టు విడవ...

కమల : విశ్రాంతి తీసుకోండి... అల్లె మటాడడం
మంచిది కాదు.

రామం : ఎవరికి?

కమల : మీకో—

రామం : నాకోకదా? నీకయితే చెప్పు.

కమల : (చూడదు.)

రామం : (కమల చెయ్యి తన చేతిలోకి తీసుకుని)
కోపమా?

కమల : (చూగుకుంటుంది.)

రామం : ఔనుకదూ? చూడు... తలెత్తు...
ఓహోహో... ఎంత అందం! చెక్కి పెట్టినట్టు
ఆ ముక్కు, ముద్దొస్తూ పెదవులు... బంగారు
ఛాయ! ఆ రెండు కళ్ళూ నన్ను...

కమల : (వచ్చి) కట్టండి గుర్రాన్ని—నిన్న మీ
స్నేహితు లొచ్చేరు...

రామం : ఔను...

కమల : సగోజ.

రామం : తెలుసు.

కమల : ఏం? అంత చప్పగా ఉండుకున్నాడు?

రామం : ఎగిరి గంతిమన్నావా?

కమల : భక్తురాణి కదా?

రామం : అదేమిటి ?

రామం : మీ రచనలంటే ఆమెకే భక్తి...

రామం : దానికి నే నేం చెబుతున్నా ?

కమల : అదేమండీ...భక్తురాలంటే అంత నిర్దయా ?

రామం : నయం... తెలివితేటలుండా పడున్నాను ఆమె అగుదెంచినపుడు.

కమల : అంత ప్రమాదం జరగలేదు—నిష్కారంగానే వారు...నాతో కాసేపు మాటాడి నెళ్ళింది...

రామం : బతికేయకదూ...

కమల : అన్యాయంగా మాటాడకండి—వా జాగాలో ఆవిడ ఉండవల్సిందేగా.

రామం : నీకలా తెలిసింది...

కమల : మీరే చెప్పేరు...

రామం : జీవుడిదయవల్ల వెంట్రుకవానిలో తప్పింది—

కమల : ఎందులో ఆవిడ తిసిపోయింది?

రామం : నీకన్నావా ?

కమల : మీ దృష్టిలో...

రామం : నాకసలు పుట్టేకేం కలగడమే వింత! నే రాసిన వేనో చదివి, వాటిని పొగిడేవాకి అంతకన్న ఆవుగాలు, ఆతిలోకసుందరి లేచినిపించివుంటుంది నాకు...

కమల : ఆవిడకేం నిక్షేపం...

రామం : ఓ! మానీ మూర్ఖుపోవాలి ... ఇప్పుడన్నా ఒకంతి ఒడులుందా! ఈ రచన బావుంది ... ఆ కార్యంలో పదాలపొందిక బావుంది అంటూ 'భోర' చేస్తోంది ... ఈసారి ఒస్తున్నదంటే వార్షింగియ్యి...ముసుగులే స్నేహితులు...

కమల : (కుర్చీలోంచి లేచి ఎడమోహం పెడుతుంది)

రామం : ఏమిటి చిత్రం!

కమల : అంత నిష్ఠూరంగా మాటాడం న్యాయంకాదు మీ రచనలమీద గౌరవంకోర్చి ఆవిడలా మాటాడుతుంది—ఇష్టంలేకపోలే అలా చెప్పేవారు ఆమె ముఖాని? మీరంటే వారందరికీ గౌరవం...

రామం : నీకెందుకు మధ్య రోషం...

కమల : కష్టమనిపించింది—అర్థంచేసుకోలేయా!

రామం : కూచో...చూడూ...మనిషినయ్యాక నాకూ ఇష్టాయిష్టా లుంటాయికదా? ఎంత కవి నయనా రచయితనయినా తప్పించుకోడం కష్టం...

కమల : (నిరాశగా) అంతేనా?

గామం : నేను జేవుడనుకున్నావా?

కమల : (నవ్వు) మనుషులే అనుకున్నా...

రామం : ఇప్పుడలా అనుకోటంలేదా?

కమల : ఏమా అనుమానం?

రామం : నువ్వన్న రీతిమీదనే వేసిందిలే.

కమల : మనసు పొడుస్తోందా?

రామం : ఎక్కడ ఆకించకూడదు కమలా...నాగురించి పెద్ద ఆభిప్రాయం ఏర్పరచుకుని వుంటావ్... సగోజగురించి నే అలా ఆశేసికీ, నీ మేడ కూలిపోయింది...నేను నీ దృష్టిలో దిగజారి పోయేను...

కమల : (నవ్వు) అన్నీ మీరే అనుకుంటారు...

రామం : ఆపాటి గహించలేనా? (ఆలోచించి) ఎలా ఉండమంటావ్ నన్ను ... ఎలా వుంటే నే అంటే నీకు గౌరవం వుంటుంది... (గట్టిగా) ఏ ఆభిప్రాయాలు...ఏ ఆశయాలు...ఏ ప్రపంచా?

కమల : (అతిని నోటిదగ్గర చెయ్యి పెట్టి) ఏమిటాకేక? అత్తియ్య వంటే ఏమనుకుంటాను?

రామం : (తేగి తుణుం ఊకొని) నీముందిలా వాగి ఉత్తే చవలలా నివిస్తున్నానా?

కమల : ఈ జ్వరం వారం రోజులాయి ఎందుకీలా మారిపోయేను? ఇదివర కెప్పుడూ ఇలా లేదు... దేని కలా మీలోమీరు బాధపడతా?

రామం : అదే అదే...నాలో నాబాధేకాని నీకు రవం తెయినా అంటాను...

కమల : (ఆతినిచేతులు పట్టుకుని) పోనీ, నన్నెలా ఉండమంటారు? ఉంటాను ... మీ మాట కొదన్నానా ఎప్పుడన్నా?

రామం : నే ఎలాఉండమంటే అలా ఉంటావ్... ప్రేమగా చూస్తావ్ ... నవ్వుతావ్ ... ఏడుస్తావ్ ... నే అలా ఉండమన్నానని...కాని నిజంగా...నిజంగా నీ మనసులో నిజమైన...

కమల : (ఆశ్చర్యపోయి) ఇదా! మీ అనుమానం... (అతినివేపు రీక్షణంగా చూస్తుంది...ఆతినామె వేపు చూడలేక అటుతిరిగి..."అమ్మా!" అని గట్టిగా మూలిగి, ఇటుతిరిగి, నువ్వు వేళ్ళతో కొట్టుకుని)

రామం : ఏమిటి వెర్రివెగవనయిపోయేను...

కమల : (మాటాడక, చూస్తూ నిల్చుంటుంది.)

ఆత్మహత్య

రామం: లేను... ఏకోసా నా నే అంటే, నా బాధంటే ఎవరికీ సానుభూతి లేదు...

కమల: (కమల కదలకు-చూటాడకు)

రామం: (గొంతు విచారంగానూ, 'ప్రమేటికో' గానూ పెట్టి) తెల్పు... తెల్పు... ఆలానే నిల్చుంటావ్... నన్ను కక్షమీదకట్టి మోసుకపోతున్నా... చిలిలో పెట్టి కాలుస్తున్నా... ఆ మంటలు ఆకొళాన్నంటుకున్నప్పుడు కూడా ఆలానే నిల్చుంటావ్. (కోరుకుంటాడు... ఆమె ఏమన్నా అంటుండేమానని...)

కమల: (చూటాడక నిల్చుంటుంది)

రామం: (అటుతిరిగి మళ్ళీ మురిసి) దిగబోబోయేను... (చూల్లుతాడు) ఇవన్నీ చూటాడి ఉండకూడకు... అనుచయిపోయేను... ఆలా 'సింపఘయజింగ్' గా చూడనక్కర్లేను ఛా!

తల్లి: (చచ్చి) ఏం బాబూ... ఏమయింది?

రామం: (చూటాడు)

తల్లి: ఏమయిందయ్యా కమలా?

కమల: ఏమయిందో తెలివదియ్యా... ఇప్పటివరకు చూటాడుతూనే...

తల్లి: (ఒంటిమీద చెయ్యి వేసి) ఒళ్ళు మరిగిపోతోంది...

కమల: ఇప్పటివరకూ చూటాడుతూనే...

రామం: (చక్రవర్తం చేసి) అయితే నీకు నమ్మకం లేదన్నమాట?

తల్లి: అయ్యో! ఆవేంమాటలు తండ్రి... చూస్తూ ఉండవచ్చు... డాక్టర్ గార్ని తోడ్చుకొస్తాను నిమిషంలో...

రామం: ఒద్దమ్మా... నన్నీలా పడిఉండనీ... డాక్టర్ ఒళ్ళు గీర్చిచూడకు... నాలాటివాడు ఉండి మాత్రం ఏం చెయ్యాలి... మీ అందరికీ కష్టం తప్ప... పోయినా ఎవరెడవాటి... నువ్వు తిప్పు...

తల్లి: నీకు మతికూడా పోతోంది... చూస్తూ ఉండు తల్లి... (వెళ్ళింది)

రామం: (ములుగుతూ ఉంటాడు)

కమల: (ప్రక్కని కుర్చీలో కూచుంటుంది)

రామం: (ములుగు ఆపి) ఇదిలా ఎక్కవై మనూచికం లాకో జెల్లోకోదింపి, ప్రాణం కొస్తా నులకో మంటే ఎంత కాంతి! ఛా! ఛా!

కమల: ఏమిటామాటలు?

రామం: ఇప్పుడప్పుడు బాధవోంచి, ఇప్పుడప్పుడే అన్నశింకా చూటాడుకున్నానని ఆలా చూస్తున్నావ్? అవునా?

కమల: నే ఎంతిబాధపడుతోంది ప్రాణించేగా?

రామం: అన్ని బాధలా పోతాయి... ఉత్తేజంతో అనుకున్నావ్ కొమారు... చూడు... చెయ్యి చూడు... తన చెయ్యి ఆమె చెక్కిరికొనిస్తాడు) కుదిరిందా నమ్మకం... మరీ బాగాకనుగ్రుందిలే... నే బుగి, భూమి అయిపోయినప్పుడు... బుగి భూమి అయి ఎగిరిపోయినప్పుడు. (కొనేపాసి ప్రేమటిగ్గా) అప్పుడు... అప్పుడెన్నా ఒక్క కన్నీటిమక్క ఈ నిగ్గుర్యడి కోసం రాలుస్తావా? నాకు నమ్మకం లేదు.

కమల: (ముఖం చేతులతో కప్పకుని, మంచానికి తల ఆనిచి, ఏడుస్తుంది)

రామం: (తృప్తిగా నవ్వుకుని) ఒకే ఒక్క కన్నీటి ముక్క సుమీ.. ఒడ్డు.. ఏడవకు... అందాల రాసివి... ఈ దిరిగిఉడితో ఏం సుఖపడ్డావ్? లక్షలు నీ అందానికి బోహదచేసాగా... కాకంటే అందగాడ్డీ... పెబ్బున్నవాడ్డీ పెరిగిచేసుకో (గొంతు తిగింది) నిజంగా; అప్పుడే నా ఆత్మకొంతి... నే బాయ్ ఆలా చెప్తానని చూటియ్యా...

కమల: (ఒళ్ళు ఒత్తుకుని లేచి వింతగా చూస్తుంది)

రామం: ఆ ఆనందంలో అప్పుడప్పుడు ఈ నిర్భాగ్యుడ్డీ తల్పుకో... (తనమీద తనకు కలిగిన బాలివల్ల గొంతు దుఃఖపూరిత మారుంది) ఒడ్డు... అంత కోరిక కోరిలేను... ఏదేని తీరునుండంత కోరిక... నే నేపాటి... (కన్నీరు తుడుచుకుని పక్కకు తిరిగి ములుగుతాడు)

కమల: (వింతగా చూస్తూ) ఏమిలా అయిపోయేను!

రామం: (చక్రవర్తం చేసి) ఇంకొ అనవల్సిందనీ... "ఏం ఇలా అటకుక్కి దిగబోబోయేను... నీగ్గు లేమా" అను...

కమల: (దగ్గరికి వెళ్ళి) ఇటు చూడండి... నా వేపు చూడండి— నామీద నమ్మకం మంటే నమ్మండి. నేను ఎప్పుడన్నా, మిమ్మల్నిగౌరవ పరచినట్లుగా మీకలా నమ్మకం కుదిరినట్లుయినా నేను ఏ శిక్షనన్నా అనుభవిస్తాను...

రామం : (మానం)

కమల : ఇవ్వాలి నే అన్నమాటల్ని నమ్మగలిగే రోజూ
స్తుంది... (సౌమ్యంగా) విన్నారా;

రామం : (కూచా నేంగుకు (పయత్నిస్తాడు)

కమల : లేవకండి... (దిక్కు పేగుస్తుంది)

రామం : (వాటికానుసుని కమల చేతులపట్టుకోని)
అర్థంలేకుండా వాగి, నిన్ను బాధపెట్టేనుకదూ.

కమల : నేనేం బాధపడలేదు...

రామం : (ఆనుమానంగాచూసి) బాధపడలేదా? మరి
అంతలో ఏజేప్ ?

కమల : నాగురించి బాధపడి ఏడవలేదు...

రామం : మరెవరిగురించి?

కమల : మీ గురించి...

రామం : ఓహో! తెలిసింది—ఏమిటా పిచ్చివాడూ నాకు
తున్నాడే అని జాలితలచి ఏజేప్.....
అంతేనా?

కమల : మీరన్నీ తప్పుగా...

రామం : (కోపంగా) నీకే మహా అందం ఉందనీ అట
లాడిస్తున్నావ్ కదూ కోరినీ జేసి?

కమల : నేనా?

రామం : నువ్వే! ఎంత గొట్టు...ఎంత గర్వం! ఒక్క
మాట ఉడిపడడే...నన్ను నేను కించపరచు
కుంటూ, నా వ్యక్తిత్వాన్ని బుగ్గి చేసుకుంటే
నా అందమేకదా ఏడ్చిలా అడిస్తోందని తీరిగా
నిల్చున్నావ్...ఏడ్చినా అది నాకోసం! ఎంత అహం!

కమల : ఎందుకెలా నన్ను పరీక్ష చేస్తారు...

రామం : ఒకనిముషం అపహాసపోయేసరికి ఆ విరహాన్ని
భరించలేకే కదా ఏడిచి మర్కట చేష్టలు
చేస్తున్నాడూ అనుకుంటున్నావ్...అయితే
కంకా అగుపిస్తున్నావ్...ఎంత జిత్తులమారివో
నాకు తెల్సా...

కమల : మీ కళ్లు పట్టకుంటాను...నిశ్చాలి తీసు
కోండి...

రామం : “ఏడిచేత అవాకులూ చెవాకులూ వాగిం
చెను...నాదే గయపు” అని ముసిపాకు...
నేను గలవక మానను...ఈ జ్యోమిలా ఎక్కు
వము... ఉండాలి మహాచింత...అదొచ్చి
చావక మానను...ఛీ! మళ్ళీ మొదటికే ఒచ్చేను.

కమల : పలవరిస్తున్నారా ఏమండీ! ఏమిటో మాట
లన్నీ...

(రామం ఊరుకుంటాడు...కొంతసేపు)

రామం : సరే...నువ్వే గెల్చేవ్...నవ్వంటే నాకెంత
మమకారమో నీకు తెలిస్తే ఇంత ఉదాసీనంగా
ఉండవ్...

కమల : నేనా? ఎప్పుడు?

రామం : ఈ వారంలోజాలయి...ఒక్క నిమిషమన్నా
దగ్గర కూచున్నావా? నువ్వు దగ్గరంటే నా
కంత తృప్తి!

కమల : మీకు జ్వరమాయె...

రామం : అయితే?

కమల : (చిరునవ్వుతో) గోరంతలు కొండంతలు చేసు
కుంటున్నారు.

రామం : నే అంటే నీ మనసులో నిజంగా...

కమల : (చివ్వి) ఏమిటా ప్రశ్న?

రామం : ప్రశ్నే—

కమల : గ్రహించుకోలేదా?

రామం : నీ అందాన్ని తల్చుకున్నప్పుడల్లా ఆ అను
మానమూ వస్తుంది...

కమల : (నవ్వి) మీరు లేదా అందంగా? నాకెందుకు
వెయ్యదూ అనుమానం?

రామం : నీ హుషారూ...నీ చలాకీ...నీ మెగుతూ
నాకెక్కడివి? మామూలుప్పుడే లేదు...ఇప్పు
డిలా నే పడుండగా నా కెక్కడిది ఆ జీవం?
నా మాటలు...నా గోల...నా స్థితి నీ సంతో
షాన్ని చీల్చుకుని నీ మనసును చేరగలవా...

కమల : (దెబ్బ తిన్నట్లయి లేచి అతని వేపు కొంతసేపు
చూసి అతని పాదాలమీద పడి ఏడుస్తూ) నాకు
తల్లీ...తండ్రి...ఎవ్వరూ లేరు...అన్నీ మీరే
అనుకున్నాను...ఏం కావాలి...మీకు చెప్పండి.

రామం : చెప్పనా...చెప్పనా?

కమల : (అతనిగా చూస్తుంది)

రామం : ఉహు...చెప్పను... (కళ్లు కప్పుకుని ప్రక్క
దొర్లిపోతాడు...అమె లేచి అతనిగా అతని
తల తిప్పి చూసి, గాభరాగా అవతలకు వెళు
తుంది)

రంగం: 2

అదే గది

రామం: కాస్త సాయంచెయ్యమన్న పనికివచ్చిందా?...
తల్లి : డాక్టర్ గారోచ్చే వేళయింది బాబూ...

రామం: ఈ మంచంమీద చిక్కపగురూ ఉంది.....
నెల్లొక్కయి...

తల్లి : మనరాతి! పోనీ, వెంకటసుబ్బయ్యగారి దయవల్ల
బతికి బయటపడ్డావు...అంతే చాలు...

రామం: ఇదో హాస్యచిత్రం..... నేను బతికి బయట
పడితే అంతే చాలు నీకు...ఎందుకు బతికేనా
అని ఏడుగున్నాను నేను.

తల్లి : ఎన్ని సార్లు చెప్పావీ రామం.....అటువంటి
మాటలాడ కూడదని...

రామం: ఆకార్యిలోకి సాయం చేద్దా...

[లేవబోతాడు]

తల్లి : ఉండుండు...కవలని పిలుస్తాను.....ఆమ్మ
కమలా!

రామం: ఒద్దు...దాన్ని పిలవకు...పోనీ ఈ మంచం
మీదే ఇలా విశుస్తాను...

తల్లి : నీధోరని నాకేం అర్థంకాకుండా ఉంది...

[కమల వస్తంది]

రామం: (ముఖం కప్పుకుని) వెళ్ళి...నన్ను మాడకు
వెళ్ళి...

తల్లి : ఇలా కాస్త సాయం పలవమ్మా ఈ కుక్కలోకి..

రామం: మీకో లక్ష నమస్కారాలు...పక్షి కా ఒడ్డు
కుక్క ఒడ్డు...మీరు వెళ్ళుగా బాబూ...ఒక్క
నిమిషం ప్రశాంతంగా ఉండ నీండి...

[కమల, పైటచెగురుతో, పెల్లుబిళ్ల దుఃఖాన్ని
ఆపుకుంటూ వెళుతుంది]

హమ్మయ్య! బతుకు తీవుడా అని!

తల్లి : నీకు మతికొని పోయిందా రామం? ఈ
నెలాకూ చచ్చి చెడి ఎవరొక నీకు చాకిరి
చేసింది?

రామం: వేచెయ్యవన్నావా? చాకిరిచేసి, బతికింది
ఈ నరకంలోకి తోయ్యదానికి...ఈ నెలాకూ
ఆ ఆమ్మవారు పెట్టిన బాధనయం...

తల్లి : డాక్టరుగారుకూడా దగ్గరికి వెళ్లేందుకు జంకర!
పిచ్చి తల్లి...(కల్లోతుకుంటుంది)

రామం: నువ్వు చెయ్యలేదా?

తల్లి : నే బతికినా చచ్చినా ఒకటే.

రామం: ఇప్పుడేను బతికుంటే చచ్చిపోయి వెళ్ళు
కూడా...

తల్లి : సరే...అను...నా ర త...చచ్చిపోయి కింతా
రాసి వెళ్ళేదు కవును...

రామం: (లేవబోతూ) ఏదీ...పో...

తల్లి : అతనికి సహాయం చేసి పనికివచ్చిందా పడుకుంటే
వెళుతుంది.)

రామం: (కుక్కలో చేరిబతుతూ) చచ్చి స్వర్గానవుం
దును...బతికి అందరికీ ఈ బాధలు...

తల్లి : నిక్షేపంలా ఉండక ఈ మాటలన్నీ ఏమిటి
రామం...ఈ నెలాకూ ప్రాణాలు గుప్పిస్తూ
పెట్టుక గడిచేం ఇద్దరం...నా అప్పగించొద్దీ
నువ్వు దక్కవ్...ఈ ధోరణిమీదో నాకు
చెప్ప—

రామం: తెల్సి ఆ ప్రశ్న ఎందుక? బాధపడి నా
నోటంటి చెప్తే, ఆ బాధచూసి సంతోషించ
దానికేనా?

తల్లి : చదువుకున్నవాడివి. ఈ కాలపువాడివి. నీ బాధనం
నాకలా ఒస్తుంది నాయనా?

రామం: బాధమెందుకు...ఎదురుగా కనిపిస్తావుంటే
జంతువు.

తల్లి : (ఊరకుంటుంది వింతగా మాస్తూ)

రామం: (తనని చూపుకుంటూ) ఈ జంతువు...

తల్లి : నిక్షేపంలా ఉన్నవాడివి—జంతు తేమిటి
రామం?

రామం: వింత జంతువని మూసేపట్టు, కళ్ళు అంతంతలా
చేసుక చూపారు...“ఏదే రామం...” మరి
మాట పెగట్టు—అప్పటి స్నేహం, దగ్గరితనం
హుమారు ఆ ముఖాలమీద చిస్తుంది...బయట
పడ్డాక బతుకుతీవుడా అనుకుంటారు.

తల్లి : అంతా నీకలా పోస్తోంది కామసు—ఎవరూ
అనుకోరు.

రామం: బయటనయ...కొవి నువవు చెపుతూ వేపు
టుంది—ఆ వడివడి తా నామనసు చల్లగాఅయి
ఊరకుంటుంది—నా ముఖం చూడు...నేను
అప్పటిరామాన్నే...

భారతి

తల్లి : ఈ జబ్బు పడ్డాక నలుపొచ్చింది డాక్టర్ గారన్నది వినిలేదా? శేపుడి దనునల చర్మానికేం పోని కలగలేదు—ఈ మచ్చలు పోతాయిబాబూ ఏదో మందూ అదీ ఇస్తానున్నారు కదా...

రామం : నా తృప్తి-నే ఏమవసరండాను. (పేహ? ఆది బాగా నటిస్తారు... రికార్ మైన వస్తువనిమా నే ఇవం ఎలా కలుగుతుందయ్యా ఎవరికన్నా?)

తల్లి : ఏమీ లేనిదాన్ని నువ్వు అంతంత చేసున్నావ్. నువ్వంటే అందరికీ ఇచ్చమే... నువ్వొక అలా మాటాడేవంటే నామీద ఒప్పు.

రామం : ఓ... ఇద్దం! నీకుంటే సరా? మనింట్లో సే. (ఆగిపోతాడు)

తల్లి : ఏమిటి మనింట్లో?

(డాక్టరు వసాడుబ్యాగ్ తో)

డాక్టర్ : హల్లో! కవిపుంగవా! ఎలావున్నావివాళి...

తల్లి : బాబూ ఇంక డిక్కండి..... ఇందాకట్టుంచీ ఒక్కలా...

రామం : (కోపంగా) అమ్మా ఊగుకో.

డాక్టర్ : ఏమిటి సంగతి? నాదగ్గరేమీ దాచవసరం లేదు—

తల్లి : ఏదో ఆలోచించుకుని వాడుపిచ్చె తి ముమ్మల్ని పిచ్చె తిస్తూన్నాడంటే నమ్మండి!

డాక్టర్ : వాకు చెప్పవయ్యా - నీకన్న పెద్దవాడూ కావా?

రామం : ఏమీ లేదండీ...

తల్లి : అది అంటే వివదు... తను మునుపట్లా లే నంటాడే... అందుకు తనంటే ఎవరికీ ఇచ్చయండంటాడు...

డాక్టర్ : కుర్రాడా ఆవసురామం—నువ్వు చాలా అన్యచతురుడివి. ఇదొచ్చి అంగ వైకల్యంతో బాధపడేవారు చాలామంది— నీ చర్మానికి గోకులు పడలేదు... నే రానిచ్చే మందులు... వాడిలే ఆమచ్చలు... నలుపుదనం పోతాయి...

రామం : నాకేం నమ్మకంలేదు.

డాక్టర్ : నామాటమీద నమ్మకం ఉందా లేదా...

రామం : అయినా...

డాక్టర్ : నే అన్నటు కొనప్పడు నావృత్తి మానేస్తాను... సరా?

రామం : అంతమాటనడం ధర్మంకాదు, నా ప్రాణం నాకిచ్చేరు—అదే పదిశేలు...

తల్లి : (చింతగా తొడుకుకేసి చూస్తుంది)

డాక్టర్ : కృతజ్ఞత చెప్పకోదలుస్తే కమలమ్మ! చెప్పకో...

తల్లి : (ఊతుకొంటూ) చిటితలి...

డాక్టర్ : ఆవిడ కనిపించడమే మననీయ...

తల్లి : కమలా! ఇలా రాతల్లి ఓసారి—

రామం : (గట్టిగా) పక్కవారింటికి వెళ్ళిందిలా ఉంది—

డాక్టర్ : డోంట్ వర్రీ... ఫరవాలే ... ఆ... పుస్తకాలూ అవీ ముట్టకుండా మనో పదిహేను రోజులు పూర్తి విశ్రాంతి తీసుకో... ఆపక ఆఫీసు గొడవలూ ఎలానూ ఉన్నాయి—

తల్లి : అంతా మీ చివ...

డాక్టర్ : సరేవసా... మరోకేసుంది ఊరినిండా ఉన్నతంగా ఉంది. (లేస్తాడు)

తల్లి : ఉంటాం బాబూ!

డాక్టర్ : మంచిదయ్య

(డాక్టర్ వెళ్తాడు)

తల్లి : ఇప్పుడు మనసు కుదుటబడిందా?

రామం : (చీరకుగా) ఈ సంగతు అన్నీ డాక్టర్ కు చెప్పడం నా కివం లేదమ్మా...

తల్లి : నీతో అన్నీ విద్వారమే...

రామం : నేనే ఒక విద్వారంలే—

తల్లి : పోనీ, నోరు మూసుకపడుంటాలే—

రామం : అన్నీ అతిగాడితో చెప్పడం పెద్ద ఆవుడయినట్లు— అతను నన్నొక గాడిదకింద జుక్కలేడు.

తల్లి : అతెన్నలా అవడం మంచిదికాదు నీ ప్రాణం నీకిచ్చేడు—

రామం : ఉద్దరించేసు—

తల్లి : ఇంకా వంటాపనీ చూసుకోవాలి— కాస్త కళ్ళు మూసుకో (లేసుంది)

రామం : కాఫీ ఉంటే కొంచెం—

తల్లి : కాఫీబదు... హల్లీక్కు...

రామం : ఒడ్డుబాబో ఒడ్డు.

తల్లి : మరి వాదించకు... ఇప్పుడే పంపుతాను...

రామం : పంపుతావా? ఒడ్డు.

తల్లి : ఇదేం చిత్రం...

రామం : ఓపిక ఉంటే తెచ్చియ్యి—లేదా రాం రాం!

ఆ త్మ హ త్య

(తల్లి వెళ్తుంది — రామం తనంసేపు కళ్ళు మూసుకుంటాడు—కళ్ళు విప్పి ముఖం చెత్తో రాసుకుంటాడు ... కూనిరాగం తీసి పైకప్పు వేపు చూస్తాడు...రాగం ఆపి నుదుటిమీద వేళ్ళతో కొట్టకుని...)
లాభంలే...

(కమల వస్తుంది, గ్లాసుతో)

రామం : (ఉలికిపడి చూసి) నిన్నెవరు తెమ్మ వ్వారు...

కమల : మీరు కావాలన్నాగు...

రామం : నీ సున్నితమైన చేతులకి శ్రమకలిగించిన పాపం ఎవరిది?

కమల : ఏ పాపమన్నా వాడే—

రామం : ఎంతమాట! పతివ్రతా తిలకానివి. నీకు పాపమా?

కమల : బ్రేను.

రామం : పొరపాటు - ఆ పాపం మాది...

కమల : పొరపాటు మీది...

(గ్లాసు ఇస్తుంది)

రామం : (అంగుతుని, విసిరిబోయి, తమయించుకుని, దాన్ని నూలుమీదనుంచి) అయితే ఇదే కామోసు పుణ్యానికి ఫలితం.

కమల : నా పాప ఫలం!

రామం : నే ఎందుకనుభవించాలి?

కమల : నా పాపం కోడ్డి.

రామం : ఏమిటో నీ పాపం?

కమల : నేనై పుట్టడం—

రామం : బంగారు బొమ్మలి - నువ్వయి పుట్టడానికి కంటిపుణ్యం చెసుకోవాలి!

కమల : అదే దురదృష్టం.

రామం : ఏది?

కమల : మీరన్నట్టు పుట్టడం—

రామం : ఏది దురదృష్టమో చెప్పనా?

కమల : అది కాదు—

రామం : ఏది కాదు—

కమల : మీరు చెప్పబోయేది—

రామం : నీ కలా తెలుస?

కమల : గ్రహించెను...

రామం : అదీ తెలివంటే! అంత అదృష్టం ఉండీ, చంద్రుడిలో మచ్చలు...

కమల : మీకు సంతోషాన్నివ్వలేక పోతున్నాను...

రామం : కాదు...కాదు— నన్ను కలుసుని పోలూర్తుతే అంటారే, అది పొందలేక పోతున్నావ్—

కమల : (అతిని కష్టానికి చూసి) మీకు సంతోషం కలిగించలేక పోవడమే నా లోపం—అంగుతే మీరన్న పరిభ్రాష్టరి నాకెప్పుడూ రాదు— అందుకు నీ నేర్ గొప్ప పాపంచెసి ఉండాలి.

రామం : లోపం నీది కాదు— తృప్తిపొందలేక పోవడం అన్నది నాది లోపం—

కమల : అంగుతు కారణం చేసుకొనా?

రామం : అందు, నుణం, తెలివి ఉన్న నీకేం? దీని కన్యవి మనుష్య జన్మలేవ్— నువ్వన్న దురదృష్టమల్లా నన్నుకట్టకోడం...

కమల : హర్షిక్కు తగండ—

రామం : చాలీ ఆశోక్యం—ఎవరు సంతోషించాలి కనుక.

కమల : మేమంతా విమయేం అనుకున్నాగు?

రామం : మీరున్నార...నే ఉన్నానా? నేనానాడే చచ్చెను...ఈ ఒంటిని మాత్రం దాకగా, పతి వ్రతా శిరోమణివైన నువ్వు యముడివిగర్పించి ఈడ్చుకొచ్చెరు...తీరా చూడుకుదా...పొర పాటయిపోయింది...జాగ్రత్త పుట్టిస్తూ ఈ ఒక మనసులో ఏడ్చేగు...మొత్తుకున్నాగు...పోనీ వింతేస్తాం అని ఊగుకున్నార...

కమల : (సకలనున్న కుర్చీలో కూలబడి కళ్ళు కప్పు గుంటుంది)

రామం : అటు దేవుడుకీ, ఇటు నీకూ చులకవయి పోయెను...

కమల : (తిలెత్తి) చులకనా? మిమ్మల్నెప్పుడు నేను చులకవగా చూసేను?

రామం : నీ మీద విజయం సాధిద్దామనుకున్నాను... ఈ జబ్బొచ్చింది. అంతవరకూ నేవుడు అనుకూలుడే. అటుతిరివారి నన్నాడించి అవందిద్దామని వాడికి అనిపించింది. నన్ను చంపకుండా ఇలా చేసివదిలేడు....

కమల : నే నేం చెనేను....

రామం : నువ్వు వాడికి సాయపడ్డావ్—రాత్రి, పగలు, తిండి నిద్రామానకుని నాకు పరిచర్య వెలగ తెట్టి నన్ను గెలవనీకుండా జేసేవ్....

కమల: నిమ్మల్ని దక్కించుకున్నాను. నాకదే పది వేలు.

రామం: నీ ప్రయత్నంలో నెగ్గిందనుకూ, నన్నోడించి నందుకూ నీకంటే ఆనందం.

కమల: మీ మంచిని కోరుకోడం తెప్పా?

రామం: దక్కించుకున్నావు? దక్కించుక, ఎదురుగా పెట్టుకున్నావుగా ప్రతిక్షణం నీ ఎక్కువ తనాన్నీ నా తక్కువతనాన్నీ బుజా చెయ్యడంకోసం—అదీ పట్టుదలంటే...

కమల: (వీడుస్తూ) మీరన్నీ తెల్లినవారు...మీపట్ల నాకంత గౌరవమో, విశ్వాసమో, మీరెరుగుదురు...అన్నీ తెల్లని మీరిలా....

రామం: పోనీ...అయిందేదో అయిపోయింది. విచారించకు. ఇప్పుడన్నామించి పోయింది లేదు. నీ అందం, గుణం, తెలివి నీకున్నాయి...ఏమీ తరగలేదు...రామం అనేవాడు లేడుకదా (తనని చూచుకొని) ఈ శరీరానికి అభ్యంతరం లేదు. ఈ చేతులెత్తి ఆశీర్వాదిస్తుంది.

కమల: నేనికే?

రామం: అదే...పరిపూర్ణత పొందావంటే రామం అనేవాడి ఆత్మకూడా సంతోషిస్తుంది....

కమల: (అళిగా) మీరు సంతోషంగా ఉండేందుకు ఏం చెయ్యమన్నా చేస్తాను...

రామం: చేస్తావు కద.

కమల: ఆఁ.

రామం: ఆడితప్పువుకద?

కమల: ప్రాణమన్నా ఇస్తాను....

రామం: అది కాదు-ఇది అందరికీ తృప్తి, సంతోషమూ సరా....

కమల: చెప్పండి.

రామం: అందం, గుణం, తెలివి, దీనికితోడు డబ్బున్న ఒక మంచి కుర్రాణ్ణి చూసి ఆతడితో కాపురం పెట్టేయి.

కమల: (డబ్బుతిన్నట్టయి, పిచ్చిచాల్లా చూస్తూ ఉండి పోతుంది.)

రామం: ఏమీ కష్టం లేదు...నన్ను చూడమన్నావా? చూసి పెటనా ఓ అబ్బాయిని?

కమల: (చూడటాబోయి, మాటాడలేదు)

రామం: కోటికి పడగెత్తిన వాడుకూడా నీ అడుగులకి మడుగులాత్తుతాడు, అప్పుడు నీకు పరిపూర్ణత..

అందరు సంతోషిస్తాం... (తనని చూపుకొని) ఈ చెవాకుల వెళ్లవకూడా సంతోషిస్తాడు... ఊఁ...అవవూ? అప్పుడు నీ అదృష్టం పువ్వుబాకాయలూ తొడిగి...నీ కళ్ళలో మెరుపులు మెరిసి...నీ పెదవులలో జీవం తొడిగి...నీ ముఖాన హాసంవెలసి....

కమల: (తెలివితప్పి (కిందకు జారిపోతుంది)

రామం: (చిరునవ్వు నవ్వి) ఎందుకు లే ఆటన..... ఇష్టంలేదా? సిగ్గుకదా? వధువాయె... ఎంతయినా ఏదో ఆనందమాయె...ఈ బాస, ఈ నరకం, ఎదురుగా ఎప్పుడూ నా ఈ ఆకారం పోతుందాయె... (విషపు నవ్వు నవ్వి కాలితో ఆమెను కదిపి) లే... లేవవూ... అంత సిగ్గా? (కసిగా ముఖం పెట్టి కాలితో గట్టిగా తోస్తాడు...ఆమె కదలదు. కాలితో తంతాడు...ఆమె కదలకపోగా అతడిమూలంపాలిపోతుంది. గట్టిగా) అమ్మా! అమ్మా!

తల్లి: (వెనుకనుండి) ఏం బాబూ...వస్తున్నా..... (వచ్చి కమలను చూసి) ఇదేమిటి? ఏమయింది నా తల్లి కేమయింది... ఏమయిందే కమలమ్మ తల్లి!

రామం: అబ్బా...గోల పెట్టకు...వేడి చేసి మొహం తిరిగింది కామోను...కాస్త నీళ్లు జల్లు...

వైసుండి స్త్రీ, పురుష కంఠాలు, తలుపు కొడుతూ: రామం!...రామం!

రామం: పిళ్లా తయారయిపోయేగ...వాళ్ళని తగిలేయి...పొమ్మను...

[కుర్చీలోనుండి లేచి మంచంవేపు నడవబోయి, బలం చాలక తూగిపడతాడు.]

తల్లి: అయ్యో కేపుడా! బాబూ రక్షించండి...

రంగం: 3

* * రెండో రంగంలోలానే. రామారావ్ రాసుకుంటూఉంటాడు. తల్లి వస్తుంది.

తల్లి: రాసుకుంటున్నావా బాబూ?

రామం: ఆ...ఏదో ఊసు పోయేందుకు... ఇంక శేపట్నం చి ఆఫీసు గొడవా ఎలానూ ఉంది...

ఆ త్మ హ త్య

తల్లి : వాళ్లు నే హితుడివని చూసేందు కొచ్చేరుకదా
...మొహమున్నా చూపించక.....ఏం బాగుం
టుంది రాముం!

రాముం : అఫీసులో చూసి ఆనందించవచ్చులే...

తల్లి : ప్రసాదేవునున్నాడో?

రాముం : కాట్లో కలవనీ...

తల్లి : బావుంది ధోరణి...

రాముం : ఏమన్నా పనుండి ఒచ్చేవా అమ్మా?

తల్లి : ఉత్తినే...ఏం చేస్తున్నావో చూసిపోదామని...

రాముం : అంతేకదా... (రాసుకుంటాడు)

తల్లి : (చూసం కొంచెంసేపు...) సుందరమృగాలు...

రాముం : ఆ...ఏమిట? ఏ సుందరమృగాయా?

తల్లి : బావుంది! పక్కింటి పిన్నిగారు...

రాముం : ఓహో...ఆవిడకేమయింది?

తల్లి : నిశ్చేపంలా ఉంది. ఆవిడకేమయింది.

రాముం : అదేనా చెప్పామనుకున్నావ్.

తల్లి : అదికొడు...ఏవో మంచినిచూ వచ్చిందిట.

రాముం : ఒచ్చిందా? రానీ ... సినిమా రావడానికీ,
పిన్నిగారు నిశ్చేపంలా ఉండడానికీ ఏవుంది
అవినాభావసంబంధం?

తల్లి : ఆవిడదానికి వెళ్తున్నాడు.

రాముం : అదాకదా. వెళ్ళినీ...నాకుఖాశీస్సులుకూడా.

తల్లి : (జంకుతూ) పాపం...కమలకి ఈ రెన్నెల్లా
ఉపిరితిసుకుండుకుకూడా తిరిక లేకపోయింది.

రాముం : సరే...నాదేలివ్వు ... ఇప్పుడు వచ్చిందనుకు
సాధించడం?

తల్లి : నీతో ఏమనడానికి నాకు భయమే...

రాముం : అంతిభయం వేస్తూ ఉన్నావా?

తల్లి : (కోపంగాచూసి) లేవు—

రాముం : (నవ్వి) కమలకి తిరిక లేకపోడానికీ పిన్నిగారి
సినిమాకీ వింసంబంధం?

తల్లి : మన కమలరికూడా ఆవిడ రమ్మన్నారూ...

రాముం : మామమ్మయ్య... తెల్సింది...

తల్లి : ఇది వెళ్ళింది...

రాముం : వెళ్ళింది?

తల్లి : వెళ్ళింది...

రాముం : సరి కథనూసిపోయ్.

తల్లి : నే వెళ్ళమని ఒత్తిడిచేసేను...

రాముం : చెబావ్...మంచిపనిచేసేవ్.

తల్లి : దాని మనసు కాస్త కదుటపడుతుందికదా అని
బలవంతపెట్టేను. నే కోపం తెచ్చుకుంటే నే
కొని ఒప్పుకుందికాదు.

రాముం : ఏమయితే నేం...ఒప్పుకుందికదా! మామమ్మయ్య!
అయితే నే నేంచెయ్యనా?

తల్లి : సువ్రా వెళ్ళమని ఒమాటంటే సంబంధం
తుంది వేరేది.

రాముం : ఓ! వాకేం అభ్యంతరంలేదు.

తల్లి : నిజంగా?

రాముం : నామీద నమ్మకంకూడా పోయిందా నీకు?

తల్లి : అందుకొక్కాదు నే అన్నది...సరే (వేళింది)

[రాముం రాత కట్టిపెట్టి పడకవర్షిలో పడు
కుంటాడు ఆలోచిస్తూ—కమల వస్తుంది వచ్చి
చెనుగుగా నిల్చుంటుంది — రాముం అటు వేపు
చూడడు]

రాముం : (ఆలోచిస్తూ) సువ్రాంటే ఒకవిధంగా నాకు
భయంఉండేది. అనూయ కొడుకదా?

కమల : (చెనుగుగా) ఎవరూ?

రాముం : ఎప్పుడనుకున్నావ్... అప్పుడు ... రాముం,
రాముంగా ఉన్నప్పుడు...చూసేందుకు బాగా నే
ఉండేవాణ్ణి...ఒప్పుకుంటావా పాయింటు?

కమల : మీ రెవ్వరూ నాకు బాగానే ఉంటారు...

రాముం : కట్టు, సుర్రాన్న కట్టు — అంత తొగ్గం
నాకొరు...

కమల : మీ కోసం నే ఏమన్నా...

రాముం : చాలు. నా కుషీకని ఆలాటి మాటలనుకు—
అన్నా తెల్సిపోతుంది—

కమల : మీ రేమన్నా నా మనసు మరడు.

రాముం : నీ మనసు నాకు తెల్సు—చూపుకుండుకి
ప్రయత్నించకుమీ!

కమల : నిజవా...?

రాముం : నిజవే—సరే—అయిందా-అప్పుడు నాకు
భయం—ఎందుకనిప్రశ్ని చేస్తావేమో—ఈనాగ
నైన అమ్మాయికి నే అంటే నిజంగా ఇచ్చనా
లేదా అని... నేనూ ఆ అమ్మాయంత బాగానూ
ఉన్నానా లేదా అని... నే అంతగా ప్రేమ
స్తున్నానని ఈ బామ్మకి తెల్లనా లేదా
అని... ఏదోనో భయాలు... అనుమానాలు...

కమల : ఏంటింటి ఈ మాటలు... నే ఎప్పుడన్నా...

రామం : పోనీ...అయిపోయిందేదో అయిపోయింది.
ఇప్పుడు పరమాత్ముడి దయవల్ల నిశ్చింత! నా కే
అనుమానాలూ, భయాలూ లేవు. నే అంటే
ఎవ్వరూ ఇవపడకు, ఇవపడలేరూ అన్న నిజం
బాప పడిపడి ఒప్పేసుకున్నా నివారే...ఒక వేళ
ఇవపడలు అగుపడ్డా అది నూటికి నూగుపాళ్లూ
నటన అన్నది నాకు నేను "ఇదిరా వెనాయా
నిజం" అని తాడిస్పీకర్ పెట్టి చెప్పేసు
కున్నాను...

కమల : (ముందుకువచ్చి నూలుమీద కూచోని) మీ
రెండుకిలా బాపడుతున్నారో నాకిప్పుడు
నిజంగా అర్థమయింది—నేను...

రామం : సరే సరే...అవన్నీ ఎంగుకు. నువ్వెన్నన్నా,
నన్ను చూసినప్పుడల్లా "దేవుడి దయవల్ల నాకు
రా లేదు—బతికేను!" అనిపించడం మానకు—

కమల : నన్నెంగుకిలా పరీక్ష చేస్తారు? (దుఃఖంలో
అతడి ఒళ్ళోకి వాలిపోతూవుండగా ఆతడాపి)

రామం : అతిపనికిరాదమ్మాయీ...యేదన్నా నమ్మా
లంటే మోతాదు—సరే...అయితే సినిమాకి
వెడతావా?

కమల : ఉహూ వెళ్ళను—

రామం : మహారాణీలా వెళ్ళు—

కమల : (తల అడ్డుగా ఊపుతుంది.)

రామం : అలాటి భయా లేమీ పెట్టకొకు...

కమల : భయాలా?

రామం : అనే—ఇదంతా నే అన్నాక, నువ్వు వెడితే
నీకు నామీద ఇసుమంతయినా ఆపేక్ష లేదని,
నేను రూఢిపరచేసుకుంటానని భయం వెనక
దానవై, ఇంకా ఏదేదో ఏ...
ఉహూ...వెళ్ళను" అనవల్సి ఒచ్చింది.

కమల : నే ఎంతబాధ పడుతున్నది మీకు తెలుస్తే
మీరీ మాట లవడం...(కళ్ళొత్తుకుంటుంది.)

రామం : అగ్నికి శుభ్రం తో దైసట్టు. అసలే, "నా
కర్మ ఇలా కాలిందేం" అని నువ్వేడుస్తూ
ఉంటే దానికి నాకుం నా మాటలు కూడానూ.

కమల : మీరే నాకు సర్వం అని మిమ్మల్నెలా
నమ్మించను!

రామం : 'మే. బిలివ్' అంటారు. ఒద్దొద్దు—ఆ బాధ
లేమీ పడకు. రామకొటిలా రాసి ఇచ్చిమంటే

ఓసిగా కూచోని అన్ని సార్లూ రాసిచ్చేస్తూ
కూడానూ, నే నమ్మేస్తానని నీకు రూఢిగా
తెలుస్తే....

కమల : నన్నేం చెయ్యమన్నా చేస్తాను. చెప్పండి...

రామం : పతివ్రతల జాబితాలో కెక్కడానికా?

కమల : మీకు సంతోషంగా ఉండడానికి.

రామం : నా మనసు కొస్తూ జోకొల్లేసి, ఒక్కసారి
ఆవలించి, పీడా విరగడయినది తల్లి అనుకుని
ఇంక స్వేచ్ఛగా విహారాలు సలపడానికా?

కమల : (ఆతనివేపు దెబ్బతిన్నట్టు చూసి, ఏమీ
చెయ్యలేక కన్నీగు కారుస్తూఉంటుంది.)

రామం : నిజంచెప్తే నిష్ఠూరం అన్నాను.

కమల : మీ రేమన్నా అనండి పడతాను. కాని ఈ
అనుమానా లన్నీ ఎంగుకు మనసులో పెట్టు
కుంటారు? పోనీ ఎప్పుడన్నా ఏ చిన్ని పొరపా
టన్నా చేసే నేమో చెప్పండి....

రామం : అక్కడే ఉన్నాయంటారు తెలివికేటలు.

కమల : నిన్నెంగుకిలా అసహ్యించు కంటున్నారా?

రామం : అంత అదృష్టమూ నాకు?

కమల : ఏం అదృష్టం?

రామం : అంటే, నీ రూప, యవ్వన, గుణగీర్ణలు
చూసి ఆనందించలేకపోవడం, ఆనందించలేక
పోతున్నా నే అని బాధపడడం, ఇవి తప్పు
తాయికదా నిన్నసహ్యించుకుంటే....

కమల : నా కర్థమవలేదు.

రామం : బతికించేవ్! ఎంగుకనీనేనా ఆ కొస్తూ మాట
అని బాధపడుతున్నా నప్పుడే....

కమల : (నేలమీదకొరిగి) మీ పాదాలు పట్టుకుం
టాను...ఏమన్నా తప్పులు చేసుంటే తిమిం
చండి...దేవుణ్ణి కోరుకుంటాను... నే అంటే
మీకు అసహ్యం కలిగించమని మీకదే కావలినే.

రామం : అవదనితెల్పు కొబట్టి, అలా కోరుకుంటానని
ఎంత ఉదారంగా నన్నా అంటావ్....

కమల : నాకు అన్నీ మీరే—

రామం : మందరగిరిలా, ఎవరన్నా రాళ్ళుగుచ్చితే ఒక
కాపు కాయడానికి...

కమల : మీరే అలాఅంటే నే నేం చెప్పను? (ఆమె
ఏడుస్తూ ఉంటుంది...పది నె కనులు మాసం.)

ఆత్మహత్య

రామం : (శలనిమిరి) పిచ్చిపిల్లా... ఈ పాటివానికే ఇంతబాధా...

మల : (తలపై నమ్మలేనట్లు చూస్తుంది).

రామం : నమ్మలేనట్లు చూడకు... నవ్వంటే నాకంత ఆషేతు నీకు తెలీను—

కమల : (అనుమానంగా చూస్తూ) నిజనే? నిజనే?

రామం : నిజంమలా... ఉత్తనే నిన్ను బాధపెట్టాలని ఆనన్నీ అన్నాను... లే... కూచో... లే అమ్మా లే... (ఆమెను లేవదీసి స్టూల్ మీద కూచోబెడతాడు. ఆమె సంతోషంగా చూస్తుంది) ఉతి అమాయకురాలిని నవ్వు... నిన్ను బాధపెట్టేను కదూ?

కమల : ఉఁహూ— నే నెప్పుడలా బాధపడలేదు— మీగు సంతోషంగా లేరే నే నాకు బెంగా ఉంటుంది.

రామం : అర్థం ఒకటేలే—కాదూ?

కమల : మీ ఇద్దం—

రామం : (ఆమెకల తన భుజంమీదికి తీసుక, నిమగ్నతూ) చిటికెల్ని బాధపెట్టేనుకదూ...

[మూటాడుతూ ఆమెజుస్తు ముంగరు, తన వేలికి చుట్టకుని, వదలక గట్టిగా లాగుతాడు]

కమల : (బాధతో) అబ్బ!

రామం : (చిరునవ్వుతో మరింత గట్టిగా లాగుతూ) ఉతి అమాయకురాలిని... ఈ బాధలన్నీ పాపం నీకు!

కమల : అబ్బ!! వదలండి! (ఆతని చెయ్యిపట్టుక ఆపి పెనుగులాడుతూ) అమ్మా! ఏచిటిపని! (చికిపించు కుంటుంది)

రామం : (వదిలి) బస్! బోధపడిపోయింది— ప్రేమ ఒరికిపోతోంది ఇగుగో... ఇంతా ప్రేమే! ఒక్క పిసరు ఇద్దంలేనిది జగుగులే తిరుగుబాటే! ఏదో మొగుడుకదా, నలుగురూ మొహం కొలుస్తారుకదా అని ఈ నలునా దేవిగారు?

కమల : (ఏమన్నా ఉంటుంది)

రామం : వెళ్ళు... ఫో! (గొంతుతగ్గించి) ముండా—

కమల : ఎందుకలా ఏవో ఆలోచించక మనసు పాడు చేసుకుంటారు?

రామం : నేనేం ఆలోచించక ఇలా జైతున్నానోనీకు తెల్సు... నే అనుకున్నది నూరు పాళ్ళూ నిజం అనికూడా నీకు తెల్సు...

కమల : మీగు విగుడంగా నేను కలలోనన్నా ఏనాడూ అనుకోలేదు...

రామం : (ఆగ్రహిస్తూ) జైవా... జైను. అమ్మ... కన్నీళ్ళు... కలకంకింట కన్నీళ్ళొరికిన అని... (కన్నీళ్ళొత్తి) నిన్ను కన్నపట్టేవా? నా బంగారు తల్లిని విడిచిచేవా? (ఆమె చేతులు తన చేతులలోకి తీసుకొని) ఏదీ... నవ్వు... నవ్వుచూచాదా...

కమల : (అనుమానంగా చూస్తుంది.)

రామం : అనుమానము? నన్ను నమ్మకా? నేన్నీ కమికానూ? ఈవారి మనస్సుగా అంటున్నాను... నవ్వు!

కమల : మీగు సంతోషంగా ఉండండి— అదే నా కన్నీను...

రామం : నీ సంతోషమే నా సంతోషం... ఏదీ... ఒక్కపారి నవ్వు...

కమల : (చిరునవ్వునవ్వి, సంతోషంగా చూస్తుంది.)

రామం : వేళ్ళతోందిలాఉంది వెళ్ళు...

కమల : ఉఁహూ వెళ్ళును—

రామం : నాకోప్ప మొస్తుంది మరి...

కమల : ఏమనండి, వెళ్ళును...

రామం : నాగురించి నువ్వెందుకు నీ సరదాలు మానుకోవాలి?

కమల : మీరురాండి నే వెళ్ళును.

రామం : నిజమే? నామిది ప్రేమే?

కమల : అగుగో మర్లా—

రామం : ఎన్నాళ్ళయినాకదా పాపం నువ్వెళ్ళి... వెళ్ళవూ? నాకోసం వెళ్ళు... రేపు నాకు కథ, ఎవరెవరలా నటించింది చెప్పు—

కమల : నే వెళ్ళును— అత్తియ్య బలవంతంచేస్తే మిమ్మల్నడిగేందుకోచ్చెను...

రామం : అంతేకాని నీకు వెళ్ళాలని లేదండూ? ఓహో పతివ్రతా! (నవ్వుతాడు.)

కమల : వెళ్ళురూ... మీ మాటలు మరిను—

రామం : (లాలనగా) ఆ కబుర్ల కేంగాని... అత్తియ్య అంతగా వెళ్ళుచున్నప్పుడు వెళ్ళకపోతే నొచ్చు గుంటుంది. వెళ్ళకపోతే నామిది ఒట్టే...

కమల : అగుగో— అలాటిఒక్క వెయ్యికండి—

రామం : నామాట కొట్టిపారేస్తే అంతే—

కమల : (ప్రేమగా) వెళ్ళమన్నారా?

రామం : నే మాటాడింది తెలుగేనా?

కమల : (నవ్వి) చాలండీ మీ హాస్యాలు...

రామం : చూసేవా... అప్పుడే ఆ ముఖంలో కలువ
పువ్వులా వికాసం.....పున్నమి చంద్రుడిలా
వెలుగు.

కమల : (నవ్వుతుంది)

రామం : చూడండి మహాజనులారా! అవుగో ఆ
కళ్ళలో కాంతులు... (గహించండి సహృదయు
లారా! ఆ మువ్వ లాతులగాంచి ఉబికివచ్చే
ఆనందం—మౌనక రేపు కన చెప్పమీ... నిదో
మేం ఇలా పడి ఉండవల్సినవాళ్ళం... నీలాటి
అన్యధావంతులన్నా ఎందుకు హాయిగా ఉండ
కూడదు?

కమల : అయ్యో! అవేమాటలండీ ... ఏవండీ అలా
చూస్తున్నాను నావేపు?

రామం : సరదాగా, స్వేచ్ఛగా, చకోరాలలా ఉండ
వల్సినవాళ్ళు మీరు ... నాకోసమని మీరంతా
కష్టాలెందుకక్కా పడాలి? నాకోసం ఎవ్వరూ
బాధపడకండి... నా బంగో అని ఏడుస్తూ ప్రేమ
తెచ్చి పెట్టమని చాకిరి చెయ్యవద్దు రెను...

కమల : నన్నిలా ఏడిపించడం మీకు న్యాయమా?

రామం : బాధవేసిందా వెన్నలాటి మనసుకి... నాతో
మాటాడగా లేని ఆనందం పినిమా అనే సరికి
పెల్లుదికింది—

కమల : నాకంతా అయోమయంగా ఉంది. ఎంత
మరిపోయేరు ... ఎంతసంతోషంగా, ఎంత
ఉదారంగా ఉండేవారు!...

రామం : ఇప్పుడు ఉదారంగా లేవంటావ్ ... ఎన్ని
గుండెలు! ఆ మాట అన్నదానిని నీకేమంటుంది
నామీద గౌరవం?

కమల : మీలో ముగ్ధురచ్చించన్నాను. మీ రెలా
మరినా, మీ మీది గౌరవం నాకుపోడు... ఈ
సంగతి తెల్పకూడా...

రామం : చిన్నమాట... ఇలా విన...

కమల : (ముందుకు వంగుతుంది)

రామం : (ఇదివరలోలానే ఆమె ముందున్న పట్టుకొని
గట్టిగా లాగుతాడు ... ఆమె చలించను. ఆమె
కళ్ళలోకి తొణకకమాస్తా ముందున్న ఉడ
దీస్తాడు. ఆమె ఏ భావమూ వెలిబుచ్చును...)

రామం : (పకపకా నవ్వుతాడు)

కమల : (కుర్చీమీద తల ఆన్చి ఏడుస్తుంది)

రామం : (నిగుసడి, నిగుసడ్డందుకు కోపం తెచ్చుకుని
గొంతు తిగించి) సానిముండా! (ప్రేమగా
గొంతుపెట్టి) పిఫాను చీరకట్టి, క్రేపువాక్ట్
వేసి. నీ నల్లటిజడ బుసలుకొడుతూ కనబడేలా
జొరవిడిచి, చూడముచ్చటగా, బంగారుబొమ్మలా
వివోంచు... నాలుకాలు... సినిమాలు... సంగీత
కచేరీలు... ఇంకా ... ఇంకా ... ఎంత సంతో
షిస్తాను రసికులు బంగారు బొమ్మనిచూసి...
ఆకులుకు, ఆవయ్యారం ... ఆ వంతుల సొంపు
చూసి... (తనను చూపుకుని) ఈ వెగవకూడా
చూస్తాడు. కాని రాజకుమార్తె దృష్టి ఈవికా
రపు వెగవలమీద పడుతుందా... అబ్బో!

కమల : నేను మిమ్మల్నింత ఎక్కువగా ప్రేమిస్తున్నదీ
మీకు తెలుసు...

రామం : ప్రేమకొడు... జాలి... నా మీద జాలి పే
నీకు బజారుముండా?... ఎంత అహం పెగ్గి
పోయింది... నా మాట విని మంచివాణ్ణి చూసి
లేచిపో... వాడొదలిసేడూ మరోడు... ఎవడూ
లేడూ అందాన్ని బజార్లోపెట్టు... నా ఎదురు
గా నీ గెలుపుని చాటుకుంటూ ఉండగా నాకు
కాంతి ఉండను... విన్నావా?...

కమల : మీరేం చెయ్యండి నాకు మీ పాదాలే గతి...

రామం : అంతేలే—నిన్ను పోనిస్తానా? అది నీకు
మరింత గెలుపు—వాడితో కులుకుతూ నన్ను
చవలకింద కట్టి నవ్వుతావ్ ... నువ్వు ఇక్కడే
ఉంటావ్—నిన్నూ... నీ అందాన్ని... నీ
గర్వాన్నీ నా కాలికింద...

(తెలుపు చప్పుడు—రామం వెంటనే పరు
కుంటాడు. ముఖంలోని కోపం మాయమౌతుంది
...(పక్కనున్న పుస్తకం అందుకొని విప్పి
చదువుతున్నట్టు నటించి) ఇంక ఆపుఇవాలికి—
కళ్ళుతుకుమకో ఇంక ఆ మొహాన్ని
వారంరికీ చూపి “చూసేరా నా మొగుడెంత
హింసిస్తున్నాడు” అని చాటుకుంటుందికొమెను
... పిడి కీపరువు కూడా ఎందుకుందాలి...
బౌనా? అక్కడ రక్తం తుడుచుకో... ఆర
పవంలే... సర్దిచెప్పగల నాపాటి...

ఆత్మహత్య

కమల కళ్ళొత్తుకుని, తలకున్న రక్తపు మరకమీర
శూరుతో తుడుచుచుంటుంది—ఎదు సెకండ్ల
తరవాత సగోజ వస్తుంది.

సరోజ: (చిరునవ్వుతో) మీకు నే నేం అంతరాయం
కలిగించలేదు కదా?

రామం: (పుస్తకం దించి) కలిగించేవ్ —

కమల: లే...లేదు...

సరోజ: (వెళ్ళిపోతూ) మరోసారొస్తా — ఓసారి
ఎలా ఉన్నావో చూసిపోదామని...

రామం: చూసేవు కదా...

సరోజ: (నవ్వుడానికి (నయ్యిస్తూ) ఏదీ ఇంకా
ఇలా ఒప్పున్నాను...

రామం: నే అనుపించేను కదా...

సరోజ: ఔను...

రామం: చూసినట్లేకదా?

సరోజ: ఉ...ఉ...

రామం: ఎలా ఉన్నాను?

సరోజ: ఏమిటా ప్రశ్న?

రామం: క్యూరియాసిటీ కొద్ది చూసిపోదామని
వచ్చేవ్ —

సరోజ: అదేం మాట? స్నేహితులని చూడరా?

రామం: చూసి ఒక అభిప్రాయం మనసులో ఏర్ప
రచుకొని, ఒక చిత్రం చిత్రించుకుని గవ్ థింగ్ గా
పోదామనుకున్నావా?

సరోజ: (వచ్చి స్టూల్ మీద కూచోని) అనుకున్నా
అనుకోపోయినా ఒక మసీదాకాని, దగ్గర
స్నేహితుడ్ని కాని చూసినప్పుడు అభిప్రాయం
ఏర్పడదా?

రామం: దగ్గర స్నేహితుడ్ని చూస్తే కొత్త అభి
ప్రాయం లేముంటాయి?

సరోజ: కులాసాగా ఉన్నాడనో... చిరాగ్గా ఉన్నా
డనో...

[కమలని ఇద్దరూ గమనించరు—కమల లోనికి
వెళ్తుంది]

రామం: ఆకర్షణంతోగా ఉన్నాడనో, వెగటుగా
ఉన్నాడనో...

సరోజ: ఔను. ఓ నిమిషం వెగటుగా అనిపించిన
వ్యక్తి, మరో గంటలో అతడన్న ఒకమాట

వల్లో, బట్టల మార్పువల్లో ఆకర్షణంతోగా
కనిపించవచ్చు.

రామం: అలానే ఓసారి ఆకర్షణంతోగా ఉన్నతడు
వెగటుగానూ ఉండొచ్చు—

సరోజ: (నవ్వి) నాకది అనుభవం...

రామం: ఎవరి సంగతి...

సరోజ: కొందరిగురించి మనం పెన్సి అభిప్రాయం
ఏర్పరచుకుంటాం—అత్యయంనైన స్నేహితు
లుంటారు... కొన్ని ప్రత్యేక పరిస్థితులని ఎగు
క్కివాల్సి వచ్చినప్పుడు వారి బలహీనతలు,
సంకుచితత్వం, వారన్న ఒక మాటవల్లో,
ముఖంలోని భావం వల్లో ఓణికంగా బయట
పడతాయి దురదృష్టవశాత్తూ మనం అక్క
డుండడం తటస్థమై ఆ వ్యక్తిలో మనకున్న ఆక
ర్షణపోగా, అసహ్యంకూడా కలగవచ్చుంది.

రామం: మాటవరకే నేను—

సరోజ: నీకేం మహారాజులా ఉన్నావ్...

రామం: (ముఖం వికసించగా నావకొసంగా
కూచోని) ఎలా ఉన్నానా?

సరోజ: ఎప్పుటిలానే ఉన్నావ్.

[కమల వస్తుంది—ముఖంలో ఇదివరకటి
కన్నీటి చారలులేవు—తల దువ్వుకుంది]

రామం: నువ్వు అన్న ఓణిక బలహీనతకాని, సంకు
చితత్వంకాని (కమలవేపు చూసి) మరెదన్నా
కాని...

సరోజ: ఉంటే ఉండొచ్చు బలహీనతలు, జాడప్ప
పుట్టించేవి మాత్రం కావు...

రామం: నీకేం తెల్సా నా బలహీనతలు—

సరోజ: తెల్సినంత మాట్లాడుకు...

రామం: అయితే నే ఇంక జాగ్రత్తగా ఉండాలి...
అంతేనా? మరేం అనిపించలే నన్ను చూడ
గానే?

సరోజ: నే రావడం ఇష్టంలేదనిపించింది, పోదాం
అనుకున్నాను...

రామం: వీడి కిష్టంలేకపోయినా వచ్చి, వచ్చిన
పనయిందికొబట్టి పోదామనుకున్నావ్...

సరోజ: ఏమిటాఫని...?

రామం: నే ఎలా ఉన్నానో చూడండి...

సరోజ: (నవ్వి) ఔను—

రామం: (చిరగా) ఆ—నాకు తెలుసు! ఎలా ఉన్నాను?

సరోజ: నిత్యేపలా ఉన్నావు...నీకేం...?

రామం: అర్థంలేదు..

సరోజ: కాస్త వల్లపడ్డావ్...అదీ ఈ జబ్బువల్ల ననుకుంటాను ... అంతకుమించి ఏమీ మార్పు లేదు...

రామం: ఏమి?

సరోజ: ఏమీ—

రామం: (సరదాగానవ్వి) నాసంతోషంకోసం ఆనందం లేకుండా?

సరోజ: నువ్విన్ని ప్రశ్నించేందుకు వేస్తున్నావో అర్థంకాలేను...

రామం: అమ్మయ్యా! ఇంక జాగ్రత్తగా చూడాలి— ఏదన్నా బలహీనత బహుపడిందంటే...!

సరోజ: (కమలవేపు అనూయతోమాసి) నే నే మనుకున్నా నీకు లక్ష్యమా ఏం?

రామం: నీ ఆభిప్రాయం అంటే నాకు నిలువుంది—

సరోజ: (సంతోషం మగుగుపరచు) ఎప్పుటినుంచో?

రామం: ఎప్పుడూనూ—

సరోజ: అదుగో బలహీనత...నానగలేదీ దాగదు—

రామం: నే అలా ఆనందం నీ కిషంలేదా?

సరోజ: నన్ను నే మోసంచేసుకోవాలి...

రామం: ఏమని...?

సరోజ: నిజమని—

రామం: (కమలవేపుమాసి) ఈక్షణంనుండి అనుకో...

సరోజ: పాతవి అబద్ధాలు...?

రామం: కొవన్నా నువ్వు నమ్మవుగా—

సరోజ: (కమలకేసిమాసి నిగుపడి తలదించుకుంటుంది)

రామం: (నిజయగర్వంతో కమలకేసిమాసి) అయ్యా! ఇంతినేపయ్య నిలబడిపోయేనే ... ఆ స్థలాలు ఇలా లాగ్కొని కూచో...

కమల: ఇలా బానే ఉంది—

సరోజ: (ఏదో చూడజేస్తున్నట్లు అవకాశం దొక్కి నందుకు సంతోషించు) ఇలా కూచో కమల... ఆ స్థలాలు నే తెచ్చుకుంటాను.

కమల: ఒప్పు — నే వెళ్లాలి ... ఆత్మయ్య మామూలు బాగు..

రామం: కాస్త ఆగు...ఇంకగో సరో... మా కమలను దయకల్లే ఇలాఅన్నా బహుపడ్డాను-ఆయుగం నేను ఎప్పుడూ తీర్చుకోలేను...

కమల: (కొయ్యబారి చూస్తుంది)

రామం: ఏం కమలా అలా చూస్తావో? నే అన్నదేం అబద్ధమా?

సరోజ: ఆవును మీ అమ్మగారన్నార... నేకూడా... (టక్కున ఆగిపోయి, భయంతో కమలవేపు చూసి, నిగుపడి, తలవంచుకుంటుంది)

రామం: (ఏదో నిశ్చయించుకున్న వాడిలా) నువ్వు కూడా కమలలా తెగించి పరిచర్యచేసి ఉండలేవంటావ్—(ఇద్దరనీ చూస్తాడు)

సరోజ: (గాబరాగా) కాదు కాదు...అదికాదు... నేనూ చేదును...(అమాట అన్నందుకు సిగూచిరాకూ పడి లేచి) అంటే నా అర్థం అది కాదు...మళ్ళీ ఒస్తాను...

రామం: లేకుసరో...నువ్వు చెయ్యలేవ్...కమలలా నువ్వు పరిచర్యచెయ్యలేవ్...విన్నావా? (లేని, కమలచేతులు తన చేతులొకటి తీసుకుని) నే ఎప్పుడూ నీకు ఋణపడే వుంటాను కమలా... అందరిముందూ అమాట అనగలను...అప్పటికీ నాకు తృప్తిలేదు.

సరోజ: (కోపంగా) నే, పరిచర్య, ఎవరికి, ఎంకకు చెయ్యగలగాలో చెప్తారా రామారావ్ గారూ?

రామం: (కమలతో) ఎలా తీర్చుకోడం నీ ఋణం— ఎలా...ఎలా? సరోజా...చెప్పు — నే ఎలా కమల ఋణం తీర్చుకోడం?

సరోజ: నీ ఆభినయం పరిగా లేదు...

రామం: (దెబ్బతిన్నట్లయి) ఏం ఆభినయం?

సరోజ: తెలుస్తూనే ఉంది. అడక్కు—

రామం: (కోపంగా) నీదీ ఆభినయం...

సరోజ: (అత్రంగా) ఏం ఆభినయం?

రామం: కమలకి నీసానుభూతి...

సరోజ: కమలకి నాపూర్తిసానుభూతి ఉంది.

ఆత్మహత్య

రామం: అనూయ ఉంది....

సరోజ: (కోపంగా) ఎవరికి?

రామం: నీకు...

సరోజ: అనూయ? నాకెందుకనూయ?

రామం: నువ్వుకొలేక పోయావే అని...

సరోజ: అంటే...అంటే....

రామం: (నవ్వు, మాటలు నొప్పుతూ) అంటే....

నువ్వు...నన్ను....ఇంకా ప్రేమిస్తావే...

ఉన్నావని...దాని భావం...

[సగర్వంగా కమలకేసి చూస్తాడు]

సరోజ: (చెబ్బతిన్నట్లయి) నిన్నా...నిన్నా...

రామం: నన్నే...నన్నే...

సరోజ: (ఆవేశంతో) బ్రూట్ !

[రామం కమిజా పట్టుక లాగి చెంపమీద కొడుతుంది]

రామం: (అశ్విగ్యపోయి, తేరుకుని నవ్వుతూ) చాలు...

ఆ నిదర్శనం చాలు...నిన్ను నువ్వే బయట

పెట్టకున్నావ్...(కమల చెయ్యి పట్టుకుని)

కమలా నీకెలా కృతజ్ఞత చెప్పకొను! ఎలా...

కమల: (నీరసంగా) నీకికే?...నీకికే కృతజ్ఞత? (హిస్టరికల్ గా నవ్వి కుప్పగా కూలబడుతుంది)

తెల్లిగొంతు దగ్గరాతూ:—కమలా...పిన్నిగారు పిలుస్తూరు...

(తెల్లివచ్చి చూసి)

అయ్యో కమలమ్మా...

ఏమయిందమ్మా నీకు...

(కమల పక్కని కూలబడి ఆమె కంఠంపై బడిపోతి

రిసుకుంటుంది)

రామం: (నెర్వస్ గా) కృతజ్ఞత...కృతజ్ఞతయింది...

సరోజ: (భయంతో వణికి పోతూ కుర్చీలో కూలబడుతుంది.

[తెర]

సశేషము

సముద్రపుమొక్కలు: వాని ఉపయోగములు

డాక్టర్ ఆర్. ఎల్. ఎన్. శాస్త్రి

నేలపై నుండు మొక్కలవలెనే సముద్రములో నుండు అనేక రకముల వృక్షజాతులు మనకు చాల ఉపయోగకరములను సంగతి సామాన్యుల కంతక తెలియదు. మానవుని ఆహారమునకు అత్యవసరమైన పదార్థాలను సముద్రపు మొక్కలు తయారుచేయగలవు. యిట్టి పదార్థములు యితరత్రు గులభముగా లభ్యముగాజాలవు. కాడి లీవర్ ఆయిల్ ఆరోగ్యము నిచ్చునన్న విషయము అందరికి తెలిసినదే. కాని దాని కిక్కి సముద్రపు మొక్కలనుండి వచ్చునన్న సంగతి అందరికి తెలియదు. కాడి అను చేపయొక్క లీవర్ లో కొన్ని వి.వి.ములు, ఆయొడినను నిల్వచేయుకొక్కి కలదు. కాని అది ఈ పదార్థములను సరాసరి సముద్రములో నుండి పొందటలేదు. అది కొన్ని చిన్న చిన్న సముద్రపు జంతువులను తినును. ఈ చిన్న జంతువులు సముద్రపు మొక్కలను తిని బ్రతుకుచున్నవి. సముద్రపు మొక్కలలో ఆయొడిన్, విటమినులు విరివిగా నుండును. సముద్రపు నీటిలో చాల ఆయొడిన్ వుండును. దీనిని సముద్రపు మొక్కలు సేకరించి దానిని చిన్న జంతువుల ద్వారా మానవునికి అందజేయుచున్నవి. జపాను దేశీయులు సముద్రపు మొక్కలను ఆహారముగా నుపయోగించుటలో ఆగ్రగణ్యులు. వారి ఆరోగ్య సంపద, లలితకళలు, సాహిత్యము, విజ్ఞానరంగములలో వారి నిరుపమాన ప్రావీణ్యత వారి తెలివితేటలు మొదలుగాగల ఉత్తమ గుణములన్నియు వారి ఆహారము వల్లనే వచ్చినవందరు. అటులనే చైనాదేశీయుల విషయములోకూడ వారి సముద్రపు మొక్కల ఆహారముయొక్క ప్రభావము కనుపడుచున్నది. జపానులో గొయిటరు అను వ్యాధి చాల అరుదు. కాని అనేక విషయములలో పురోగమించిన అమెరికావంటి దేశములలోకూడ ప్రజల పోషకము సరిగాలేదు.

ప్రపంచము దంతటను ఆహారముగా నుపయోగింపబడుచున్న సముద్రపుమొక్కలు లెక్కకు మించినవి. పోర్ ఫైరా (Porphyra) అను మొక్కను చాల

దేశీయులు పులుసుకాచుకొనుట కుపయోగించుదు. ఇది యెర్రపాచి (Red Algae) అను వర్గమునకు చెందినది. దీనిని ఉత్పత్తిచేసి ఎరుమతి చేయుటలో జపానుదేశము ప్రథమస్థానము నిలకరించింది. సాలీనా జపాన్ లో పండించు పోర్ ఫైరాపంట విలువ 50,60 లక్షలకుపైబడును. సముద్రపు టలలు తగులు ప్రదేశములలో పెద్దపెద్ద వెగుగుగడల మోపులను నీటిలో పడవేయుదురు. వీనిపై పోర్ ఫైరా మొక్కలు పెగుగుసు. యెకరమునకు సాలీనా వచ్చుపంట విలువ సుమారు 150 చాలర్లుండును.

సముద్రపు మొక్కలనుంచి అనేకరకముల గుచికరమైన వంటకములు చేయుదురు. వాటికి అలవాటు పడినవారికి అవియెంతో ప్రీతికరముగా నుండును. సరియైన పద్ధతిలో తయారుచేసి టూమాటో మొదలైన వాటితో కలిపి తీసుకొనినచో యేవిధమైన దుర్వాసయులేక గుచిగానుండును. ఈ వంటకములు “నూయి మెనో” అనియు యింకను అనేక వింతపేర్లతో వ్యవహరింపబడుచున్నవి. ఇంగ్లాండు, అమెరికాదేశములలో కూడ సముద్రపుమొక్కలను ఆహారముగా అనాదికాలమునుంచి ఉపయోగించుట కలదు. ఇటీవల ఈదేశస్థులలో యిటువంటి ఆహారములో యితోధికమైన ఆసక్తి కలుగుచున్నది. కొన్ని బ్రిటిష్, అమెరికన్ వ్యాపారసంస్థలు సముద్రపు మొక్కలనుండి తయారుచేసిన ఆహారపదార్థములను “ఆర్ గానిక్-సీ-ఫుడ్” “పోర్ కెల్వ్” అనుపేర్లతో అమ్ముచున్నాడు. వీనిలో మానవుని ఆహారమున కత్యవసరమైన అయొడిన్, యినుము, కాపర్, కార్బోషియమ్, ఫాస్ఫరస్, సోడియమ్, పొటాషియమ్, మెగ్నీషియమ్, సల్ఫర్, మాంగనీస్, అల్యూమినియం, జింక్, క్లోరిన్, మొదలైన ఖనిజములు. విటమిన్ A, B D I లు కలవు. వివిధ రకములైన ఆహార పదార్థములను అందచేయుటలో సముద్రపు మొక్కలు సాటిలేనివి.

ఆహారముకొరకేగాక సముద్రపు మొక్కలు పరిశ్రమలో కూడ ప్రాముఖ్యత గలవి. కెల్వ్

సముద్రమొక్కలు : వాని ఉపయోగములు

(Kelps) అను ఒక రకము సముద్రపు మొక్కలు చిర కాలమునుండి అనారోగిని తియ్యగచేయుట కుపయోగ పడుచున్నవి. ఇవి “బ్రౌన్ ఆల్ జే” (Brown Algae) అను తరగతికి చెందినవి. సామాన్యముగా అట్లాంటిక్, పసిఫిక్ సముద్రతీరము లంగుండును. వీటిలో కొన్ని 80-50 మీటర్ల పొడుగుండి 10-30 మీటర్ల లోతు వరకు పోవును. అనారోగిని ఖనిజములనుండి తీయగ చేయు పద్ధతి కనిపెట్టక పూర్వము, అది చాలమటుకు కెల్వలనుండి లభ్యమగుచుండెను. ఆధునిక కాలములో కూడ యుష్ణావసరము లంగును తదితర ఆర్థికవిషయ సమకము లంగును ఆయోడిన్ కెల్వలనుండి తియ్యగ చేయుటకలగు. పారిశ్రామికముగ నేకొక కెల్వలు ఆహారమునకు కూడ ప్రాముఖ్యత కలది. జపానువారు ఎండినకెల్వ మొక్కలనుండి “కొంబు” అను ఆహార పదార్థమును తియ్యగచేయుచును. జపానులో సాలీనా అనేక వీల డాల్గర్ల విలువకల కెల్వ మొక్కల పంట పండించుచున్నారు.

జున్నుగడ్డి అందరికీ తెలిసినదే. దీనినే “అగర్ అగర్” అని కూడా అందురు. యిది కూడ సముద్రపు మొక్కలనుండి తీయగచేయబడును. బట్టలు తియ్యగచేయుట మొదలైన పరిశ్రమలలో ఉపయోగ పడుచున్నది. ముఖ్యముగా యిది జపానులో ఉత్పత్తియగుచున్నది. సాలీనా 2, 3 లక్షల డాల్గర్ల విలువకల అగర్ అగర్ జపానులో తయారగును. దీనిని కొండాప్రదేశములలో శీతోష్ణ పరిస్థితులు అనువుగా నున్నచోట్ల తీయగచేయుదురు.

డెకుటమ్మ అనునది మరియొక సముద్రపు మొక్కలు. వీనిలో కొన్ని జాతులు మంచినీటిలో కూడ పెరుగును. ఇవి నూత్నిజీవులు, కాని పారిశ్రామికముగా చాల ప్రాముఖ్యత గలవి. నూత్నిదర్శనిలో చూచువారికి అత్యంత సౌందర్యవంతముగా కనుబడును. ప్రాచీన యుగములలో మహోజ్వల చరిత్ర కలది. ప్రస్తుత కాలములో వీనియొక్క శిథిలములు

ఫాజిల్స్ యాపములో డెకుటమ్మ అగర్ (Diatamaceous Earth) అను పేరు అనేక ప్రదేశములలో కన్పడుచున్నవి. కానిఫోర్నియాలో డెకుటమ్మ అగర్ అనేక మైళ్ళ విస్తీర్ణము కలిగి 700 ఆడుగులకు పైన మంచు కలిగియున్నది. కాంతా మరీనా (Santa Marina) నూనెనులలో డెకుటమ్మ మేషియస్ మృత్తిక భూమి అంతర్భాగమున 8000 ఆడుగుల లోతువరకు కలగు. అమెరికాలో సాలీనా 2, 3 లక్షల బున్నుల డెకుటమ్మ అగర్ ఉత్పత్తియగుచున్నది. ఇది డెనవైట్ తియ్యగచేయులోను, పంచదార ఫ్యాక్రీలోను, బాహముల కుపయోగించు పొలిష్ తియ్యగచేయుటలోను, టూత్ పేష్ తియ్యగచేయుటలోను ఉపయోగపడుచున్నది.

మనదేశములోకూడ సముద్రపు మొక్కలను విరివిగా ఉపయోగించుటకు ఆవకాశము లున్నవి. మన సముద్రతీరములందు దొరకు అనేక జాతుల సముద్రపు మొక్కలు యిప్పుడు వృధా అయి పోవుచున్నవి. ఉదాహరణకు ఒరిస్సాలోని చిల్కా ఉప్పనీటి సరస్సులోనుండు గ్రానీడేరియా అను మొక్కను అగర్ అగర్ తీయగచేయుట కుపయోగించవచ్చును. యిటులనే దక్షిణ భారత సముద్ర తీరమందు దొరకు పోర్ ఫైరాను ఆహారపదార్థములు తీయగచేయుట కుపయోగించవచ్చును. ఈ సందర్భములో ఒక విషయమును తెలియజేయవలసివున్నది. కొన్ని దేశములలో సరస్సులందు పాచి మొక్కలను వృద్ధిచేయుటకు ప్రయోగములు చేయుచున్నారు. అట్లు చేసినచో ఆసరస్సులలోనుండు చేపలకు మంచి ఆహారమందొరుగును. తిరిగి ఆచేపలవలన మాంసపునికి మంచి పోషకమగు ఆహారము లభించును. కాబట్టి మన దేశములోకూడ అట్టి ప్రయోగములు చేయవలసిన ఆవశ్యకతను గూర్చి యొక్కవగా చెప్పవలసినములేదు. కలకత్తాలోని ఉప్పనీటి సరస్సులు, ఒరిస్సాలోని చిల్కా సరస్సు, మద్రాసు వద్దనున్న ఎన్నూర్ ఉప్పనీటి సరస్సు యిట్టి ప్రయోగములకు బీజగా నుండును.

సాంబయ్య చావలేదు

శ్రీ బలివాడ కాంతారావు

ప్రవేశ ఆదివారం తలుపు వేసుకొని కథ నానుకొంటున్నాను. కథలో న్యక్త త్రాగుబోతు అతని భార్య సహాం న్యక్త కరిచున్నాను. ఇంతలో తలుపు ధడీ ధడమంటు నే ఓ బాబూ! అని ఒక న్యక్త ఆత్మతగా పిలుస్తున్నాడు. లేచి తలుపు తీసాను. చవకబాను సారావాసన గుఱ్ఱమని వేసింది.

“నువ్వు నస్తేగానీ కాను...రా...ర ” ఆత్మత పడుచున్నాడు. మొదట పేతు త్రాగుతాడా అని ఆశ్చర్యం వేసి తగువారి త్రాగేనల్లతంతు యింతే అని నేను సావధానంగా యేమైందన్నాను.

“దంపుతాడట—వచ్చి తీర్చుచెప్పు!”

“నిన్నెవరూ చంపలేక వెళ్ళిపోయి గాపడుకో!”

ఈ మాటలు నోట నేవున్నాయి. నా చెయ్యి పట్టకొని ముంగురు లాగుతూ “ఇదిగో యీ ప్రక్క పిథిలో నే మాయిల్లు...వాది తప్పయితే నాకే నాలుగు చెప్పుచెబ్బలు వాయిందు...వాడిది తప్పయితే వాడికి నాలుగు చెయ్యి”.

నే నింకేదో అవబోతుంటే అవకాశం యీరు కండా దండా పెట్టూ, పెన్సిగొంతుకతో బ్రతిమాలుతూ నన్ను పిఫలోకి వెంట నడిపించాడు. ఈ మనిషి పేగు నాకు తెలీను. ఏం పనిచేస్తున్నాడో అంతకంటే తెలీను. ఏడూ నేను యిదివరకు మూడుసార్లు కలుసుకున్నాం...నాకు బాగా జ్ఞాపకంవుంది...మూడుసార్లు మొదటిసారి: నేను బీచిలో పంటిగా నాయంతం కూర్చుని క్రుంగిపోతున్న దినకరుని వెలుతురు వస్తూన్న ఓవెమీద పడ్డాంటే చూస్తున్నాను. వెనుక నుంచి “రూపాయి లే” అని ఆరవగానే వెనుకకు తిరిగాను. అతుకులు వేసి మాసిపోయిన బట్టలతో యెత్తైన మనిషి కనిపించాడు. వయసు నలభై దాటేవుంటాయ్. కళ్ళు తీక్షణంగావున్నాయి. క్రూరుడని ఆముఖమే అద్దంలా చెప్తోంది. నన్నొక అప్పు యెగగొట్టినవాడిలా

మాసి అకురుతుంటే కొద్దిగా మనసు చివుక్కుమంది. ఆ మనిషివాలం చూడగానే యిస్తేనేగానీ నన్ను నానాతిప్పులు పెట్టడనే సందేహంతో జేబూలో రూపాయి తీసి యిచ్చాను. వెళ్ళిపోయాడు.

రెండోసారి: మొదటి ఆట సి నీమా చూసి యింటికి పోతున్నాను. అంతమూడంతుంచే “బాబూ. బాబూ” అన్న కేకలు వినపడ్డాయి. అందరితోపాటు నేను వెనుకకు చూస్తాను. పగుగెత్తుకొస్తున్నాడు. ఆగాను. డబ్బు అడిగితే యీసారి లేచి చెప్పామని నిర్ధారించుకున్నాను. నాదగ్గర గావచ్చి సహజ గంభీర స్వరంతో “నీకోసం వారంరోజులై చూస్తున్నాను. వలవేసినా ఎక్కడా దొరికావు కావు. ఇదిగో... యింద—ఆవేళి రూపాయి బదులిచ్చావు కదా...” అంటూ నాచేతిలో అంతా చిల్లరపడ వేసి “నాపెళ్ళాంకి మందుకొన్నాను. అవసరానికి యిచ్చావు. నిన్ను దేముడు బాగాచూస్తాడు!” అంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

లెక్క పెట్టకండానే ఆచిల్లర జేబులో వేసాను. మూడోసారి నాయంటి అగురుమీద నన్ను చూసి వెళ్ళి పోతున్నవాడు “యిదేనా మీయిల్లు” అంటూ అగురు మీద కూర్చున్నాడు. సిగరెట్ పెట్టి నావేపు చూపించాడు.

“నే కాల్చును.”

“నువ్వు మంచిపుట్టుక పుట్టావు. అంచేత నీకు చెడ్డ అలవాటేమీ లేవు. నేను చాలా చెడ్డపుట్టుక పుట్టాను...”

“నువ్వు మంచివాడివే...”

ఘక్కున నవ్వి లేచిపోతూ “నువ్వొక్కడివే అన్నావు నేను మంచాడినని! నాసంగతి నీకు తెలీదు. ఆకు శిలవుమీద మిలిటిరీనించి వస్తున్నాడు. ఉత్తిను వాళీ వెధవ...ఈసారి నాజోలికొస్తే పిక తెగేస్తాను.”

“అడంలే నీకోడుకా?” అన్నాను.

సాంబయ్య చావలేదు

ఆ మాట అవగానే తలూపి అక్కడనుంచి వస్తానని గబగబ వెళ్ళిపోయాడు. నేనింకా వాడి కేరూ, వృత్తి యింకా యెన్నో విషయాలు కనుక్కుందా మనుకున్నాను గానీ మళ్ళీ అగపడలేదు.

ఈ నాగోసారి కలయికవరకు వీడు త్రాగు బోతని అనుకోడానికి ఆస్కారం యిచ్చాడుకాదు. నానుసులో రెండోసారి కలయికనించీ యీ వ్యక్తి చాల వున్నతంగా మెసలుతున్నాడు ఈ అభిమానమే కొంతవరకు నన్ను వాడివెంట నడిపించింది.

ప్రక్కపీధి చివరలో చిన్న పెంకుటిల్లు— త్రేతాయుగం నాటిదిలా వుంది. తలుపు దడవిడ బావాడు. లోనుంచి హుమ్రులి అరుపు. ఈ త్రాగు బోతూ తలుపు తియ్యమని కొడుకును నానా తిట్లు తిట్టూ అరిచాడు. తలుపులు తెరువబడ్డాయి. నిప్పు ల్లాంటి కళ్ళతో చెతులు పామునాలుకలా నిముగుతూ చెయ్యెత్తుజవాను యెగురయ్యాడు. తండ్రి అరిచాడు.

“గాడిచికోడకా! పెద్ద మనిషిని తేచ్చాను. మర్యాద యివ్వరా!”

ఆ తీక్షణమైన కళ్ళు తొలిసారి దానన్నట్టు ఒక మూలనున్న నావేపు చూడగానే కొంతించినయ్.

“కూర్చోండి” అంటూ రెండు తలుపులు తెరిచి మూలనున్న చొట్టవర్సీ ముంగుసు లాగాను వెళ్ళి కూర్చున్నాను. తండ్రి గొంతుక ఒక్కసారిగా “నా ముంగు పుట్టాడు గాడిద!...ఈ చెతుతో చర్యం వూడబీకనాడి నే...ఆ పిల్లి చూసావా ఆకట్లు పులిలాగ —ఉత్తి రాడీవెనై పోయాడు!”

కొడుకు కళ్ళు యీ మాటలతో మరీ యెగు పెక్కుతున్నయ్. తండ్రిని ఆగమని నైగచేస్తూనే వున్నాను. అంతలో కొడుకన్నాడు. “త్రాగున్నాడు. మరెం చెప్పినా వాడికి యొక్కను!”

తండ్రి నా నోటిలో నోరు ‘హా’ అంటూ వూది. “తాగాను. పొరపాటుమాట ఒక్కటంటే నీ చెప్పు తీసి నన్ను కొలు...ఈ వెగవ నామీదా కల్లెర్రజేస్తాడు? ఎన్నిగుండెలుండాలో?”

కొడుకు ముంగుకొస్తూ “నీ బతుకెంతో నీమాటా అంటేలే... నేను కాబట్టి యివన్నీ సహించుకొస్తున్నాను.”

“పెద్ద పెద్దోలూ త్రాగుతున్నాడు— నేను త్రాగు తున్నాను. నివృత్తి కొత్తిగా తేగిన వెగవలా మాటాడ మరా...”

“నివ్వా...గున్నుపోతురి...నీతో వాకేం పని?” అంటూ కొడుకు వెనుకకు తిగాడు.

ఈమాట నాకు పెద్ది అనిపించి “మీగుమాడా మీ తండ్రిపీసీతికివసున్నాగా?” అన్నాను. కొడుకు ఆమాట వినగానే నావేపు తిరిగాడు. ఆ యెండటి కళ్ళలో నీరు గిగున తిరిగిపోయాయి నా దగ్గరగా వస్తూ “మీకు తెలిసిందీ... నాకు జ్ఞానంవచ్చినదగరించి చూసున్నాను. ఒక వ్యసనంకాదు. బజాగునిండా ముంపలే. నన్ను చంపినన్నాళ్ళూ పడ్తాను. నా కళ్ళతో మా అమ్మ ఒకింతా పిండి చేసిన్నాడు చేసిందిలేక సహించాను” ఇంకెలా తండ్రి యేవో అడ్డువస్తూన్నా వివరించుకోక “ఇంతవాడ్లయ్యావా? ఇప్పుడూ నా యెవరిగా మా అమ్మ యెముకలు విరగొంటుంటే చూస్తూ యెలా వూగుకోమంటారు?” అంటూ నే బోలాబోలా కన్నీరు కార్చేస్తూ గబగబ పెరిటికివెళ్ళి తల్లి చెయ్యిపట్టికొని లాగుకొనివచ్చాను.

కొద్దిగా చాలుగా నిల్చున్నా నాకంటి కామె కనిపించింది. గాలేస్తే పడిపోయేట్లుంది. ఆ వంచిన గుఱాన్వితమైన ముఖం చూడగానే నాకళ్ళల్లో నీరు చిమ్మింది. మాసివ బట్టలతో ఒక బిన్నకల్తేలా వున్న ఆమెను, ఆ నెరుతిను, ఓర్పును చూసి నా కేరిర మంతా ఒక్కసారి ఆవేశంతో పెట్టబికి ఆమెను ఓదార్చునా మన్నంత కోరిక కలిగింది.

కొడుకు కళ్ళు తుడుమకుంటూ “యింత చంపుతున్నా ఒక మాట యెదురాడదు...గొడ్డునుబాది న్నట్లు బాదితే మా అమ్మ మా కంటికి యింకెంతకాలం కనిపిస్తుందిండీ? ఈ ప్రేమకైనా నేను వోచుకో వచ్చా?”

ఆమె అక్కడనించి వెళ్ళిపోయింది. వెళ్ళిపోతూ ఆమె కళ్ళల్లో నీరు జారటం చూసాను. నా కథలో త్రాగుబోతు భార్యరూపు నా కంటికిప్పుడు అగపడింది. ఈలోగా తండ్రి యేదో పెద్ద గొంతుకతో అంటు న్నాడుకానీ వివరించుకోలేదు. తండ్రి నా విపురూద గట్టిగా తిట్టూ “చెప్పు తప్పేరది?”

నా నోటి వెంటనే మాట రాలేదు. నన్ను కడుపుతూ “నేను తగిన మాటలు అడలేదు. తప్పేవేరేమిటి?” అన్నాడు.

“అసలు యీ దెబ్బలాట యెలా వచ్చిందన్నాను. ఈ ప్రశ్న నేను యెలా వేశానో యెందుకు వేశానో నాకే తెలీదు.

“ఇంతసేపు చెప్పాను. చెముడుగాని వుందా? నా పెళ్ళాన్ని నేనేం చేసుకుంటే వాడికేం హక్కు వుందని?”

“నీ పెళ్ళం వాడికిల్ల కదా,” అన్నాను.

“ఒరే స్వాయం చెప్పావులే. నా తరవాత వాడా వాడి తరవాత నేనా దారికి?”

నేనేం సమాధానం చెప్పలేదు. మాటాడనేం అని రట్టించాడు. నేను లేచిపోతూ,

“ఇంత బయలుపడింది. కొంచెం కోపం తగ్గించుకో. నిష్కారంగా అలాంటి మంచి మనిషిని హింసిస్తే నీకేం జరుగుతుంది?” అంటూ లేచాను. నా చెయ్యిపట్టకొని ‘బాగా విను’ అంటూ నన్ను మళ్ళీ

కుర్చీమీద కూలదోసాడు. దుఃఖం వుండేంతో సతమతిపడుతూ యిటూ అటూ నడుస్తున్న కొడుకు వేపు తిరిగాను. “ఉండేంతో యే పనీ చెయ్యకండి తరవాత విచారించు. మీరకూడా మీ తండ్రిలా కాలేదుగా!”

నేను, తండ్రికొడన్నా విడిపించుకొని బయలు దేరాను. కొడుకు నా వెనక గుమ్మంవరకువచ్చి “మీ సలహాకు కృతజ్ఞుణ్ణి” అంటూ తలుపు గడిచి వెనుగుంటుంటే వెనుతిరిగి చూసాను. ఆ కళ్ళల్లో యింకా తడివుంది. ఆ ముఖంలో నిజంగా నాకేదో సంస్కారం అగపడింది. నేను కదులుతుంటుంటే తండ్రి గొంతుక వినిపిస్తోంది. నేను తిగివచ్చి ఆ ఆవేశంలోనే నా కథను పూర్తిచేసాను కథలో త్రాగుబోతు చాల హీనమైనవాడు చచ్చిపోతాడు. అతని భార్యకు పట్టిక పీచే వులిందని యిక సుఖపడుతుందని యిగురూ పొరుగు అనుకుంటారు.

కథ చ్రాసానేగానీ నాకెంగుకో అది యే సంచి కకే పంపడానికి మనస్కరించలేదు. కథ చ్రాసినంత సేపు నేను విమర్శించింది కాలేదు. చ్రాసాకే నేను విమర్శకుడిను. యెవరూ కోరి చెడ్డవారవలం హాస్య

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడు ఏ ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ క్షణం ఎలా ఉండేదీ తెలియని ఈ దినాలలో

* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం * నౌక

* ఫయడిలిటీ గ్యారంటీ మొదలైన భీమాలకు

మాతో సంప్రతించండి.

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్ జనరల్

ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ,

“బాంబే లైఫ్ బిల్డింగ్స్”

9, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. 1.

Telephone: 4241, Telegrams: “UNIGEN”

బ్రాంచీలు:

విజయవాడ - బెంగళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - న్యూఢిల్లీ - పాట్నా

కొలంబో - సింగపూరు - కోయంబత్తూరు - జాకార్తా.

స్వయంగా వుంటుంది. అగ్నిగుండముని తెలిపి యెవరూ అంగులూ దూకరు. ఏ పెనుగాలో అంగులొనికి త్రోసివెయ్యాలి. ఎన్నోవిధాల ఆలోచించాను. ఇలా కోజులు గడచిపోతున్నా నాలో ఆరాటమేగానీ శాప సచ్చిన ముగింపు తట్టలేదు.

ఒకకోజున పనిమీద ఆ వీధివెంటి వెలిపోతుంటే “యేం బాబూ” అన్న పిలుపు వినపడింది. ఆ గొంతుక త్రాగుబోతుడే. ముందూనెనకొ చూసాను. ఎక్కడా కనపడలేదు. నా కుడివేపు త్రాగుబోతు యిలు వుంది. తెచ్చిన యింటితలుపులువ్వారా త్రాగుబోతు ముంచుమీద కూర్చొని నన్ను పిలవటం గమనించాను. పెసనవుతో ఆహ్వానిస్తూ కర్చి చూపించాడు. “నేను కూర్చోకుండానే కదలలేని ఆ మనిషి పరిస్థితిని చూస్తూ ఏమైందన్నాను?...“నీ కొడుకున్నాడా?” అన్నాను.

“కలవైపోయింది. పో యాడు” అన్నాను. మొదటిప్రశ్నకు సమాధానం యివ్వలేదు.

పాసర్ ఆఫ్ పార్సన్ వేసిన ఆ యెడమకాలు వేపు చూస్తూ మళ్ళీ నా మొదటిప్రశ్న వేశాను.

“ఇదా? కాలు విరిగిపోయింది...అంతే!”

“బాగా త్రాగి యిల్లెక్కి గంతావా! కాలన లోకి వురికావా?”

“ఆసుపత్రిలో కాలనలో పడ్డానని చెప్పానులే” తల ప్రక్కకు తిప్పిన తనను చూసి “ఆయితే నిజంగా పడలేదా?” అన్నాను.

నాముఖంలోనికి ఒకసారి చూసాడు. “నివ్వు చాలా మంచివాడివి” అంటూ అక్కడనించే “హ” అంటూ నోరు ఆవరించి “నేను త్రాగలే దిప్పుడు” అన్నాడు.

“నీ కొలెలా విరిగిందన్నాను. మళ్ళీ వాడి గొంతుక గంభీరమైంది. “నేను బ్రతికుండగా నా కొడుకు నన్ను కొడంటాడా? నన్నేం పోషిస్తున్నాడా నామీద చెటాయించడానికి? ఉత్తి చెతి కానివెనక! కళ్ళెరచెయ్యటం తప్పించి యింకేమీ తెలియదు—చూడు వాడు చీమలాగుండేవాడు. చీమ కుట్రేనే చచ్చిపోతావా?”

“ఇంతే నీ కొలెలా విరిగింది?”

“నాడే విస్మృతి యిలు వదిలిపోయాడు!”

ఈ విషయం నేను నమ్మాను. “నివ్వు యంత మంచివాడికదా తాగటం మానేకూడదూ!” ఈ త్రాగుడే యాచికాకు లంతటికీ కారణమని యీ సలహా యిచ్చాను.

“అదా మానేసుంటున్నావే” అన్నాడు ఆళ్ళి ర్యంగా.

“మానలేవా?”

“అదే నాకు కష్టంలో రచ్చించింది. ఏడుపులో నవ్వించింది—దానికి నాకూ యేనాడో కుదిరిపోయింది. పొత్తు కలిసిపోయింది. అదే నాకు సుఖం యిస్తాది!”

“నీకూ విచారం వుందా?”

నావేపు ఒకసారి నిదానించి చూచి తల దించాడు. “ఉంది” మళ్ళీ తలూపారి ఆడించి “ఆవును—అందరికంటే వాడి చాచ్చే!”

“నీ కెండుకు విచారం? ఎవరు పోయారని!”

వాడు తలెత్తాడు. ఆ కళ్ళల్లో నీరు పేరుకోవటం చూశాను. “నేను ఒకప్పుడు నీలాగే చాలా మంచివాడ్ని. అంగుకే నిన్ను చూస్తే నాకెంతో ఆర్థి మానం! నీలో చచ్చిపోయిన నేనును పూర్తింటాను!”

“ఆయితే నివ్వెందు కిలా ఆయిపోయావే?”

“అంత నాదే అనుకున్నాను. అంత అదే అనుకున్నాను. అదే జీవితమకున్నాను. దానినే నా పెళ్ళిమని పిలిచాను.”

త్రాగుబోతు ఆవేళం అంతా కళ్ళల్లో నీరై కొడు తొంది. మాటలు తిడబడసాగాయి. గొంతుపట్టక పోతోంది. భిన్నవనంతో శోకస్వరంతో

“అనుకోకుండానే ఆకోజునంచి దానిని కోజా చంపుతున్నాను. నేనిలా చంపుతున్నా మళ్ళీ ఆకడ తమ లేగలవా? అది, యెందుకు అనుభవిస్తూ బలవం తింగా చావకండా వుందో దానికే తెలియాలి!”

ఇప్పుడు నాకథకు ముగింపు తెలిసింది. నా కథలో ఆసలు సాంబర్య చావలేదు.

వసుచరిత్ర - ప్రకృతిదర్శనము

శ్రీ బొడ్డపాటి కుటుంబరాయశర్మ

శ్రేష్ఠ కల్పనాకథలు కృతిమగత్నము లాద్యసత్తఃఫల్
వావిరిఁ బుష్కరత్నము, లవారిత
సత్కవి కల్పనా విభూ
షావహ పూర్వ వృత్తిములు సావలు
దీరిన జాతిరత్నముల్
గావున నిట్టి మిత్రకథగా నొనరింపుము నేర్పు
పెంపునన్—
కసు-ఆ 1-ప 19)

అని సాహిత్యరసపోషణుడైన రామరాజు భూషణుని వసుచరిత్ర కృతిపతి సభమహాశయముగా నాదిరించెను. అప్పుడు 'రసోదంచిత చమత్క్రియా కల్పనాకల్పభవ్యంబుగా' మహాకావ్య నిర్మాణమునకు కృతికర్త పూనుకొనెను. ఇంతకు, భట్టమూర్తి తన కల్పనాచమత్కృతితో పూర్వరాజవృత్తాంతమును గూర్చి వసుచరిత్ర కృతి నిర్మించి ననుకొని దీనికి శ్లేషయు, గుణీభూతివ్యంగ్యమును, ధ్వనియు సహజసిద్ధములై తోడ్పడినవి. మూర్తి కవిది హరిశ్చంద్రనాటకాభ్యాసము ద్వ్యర్థి, రెండవములుగల కావ్యము. రెండు కథలను వేర్వేరుగా చెప్పినచో "జపార్చనాసమయ సంగతి" తప్పిపోవును గాన, పదశక్తిచే నా రెండు కథల నొకటిగా గూర్చి చెప్పుదునని, మునిరాజు ధర్మరాజుతో పలికినట్లు ద్వ్యర్థికి హేతువు కల్పింపఁబడినది.

శ్లేషవేటు; ద్వ్యర్థివేటు. ఒక్కచో బహు భావముల కూడిక శ్లేష. ఒక్క చక్కని భావమే ఆనంద మిచ్చుచుండు ననేక భావము లొకే పదమున నుపైతిల్లి యానందమును గూర్చువా? అందుచేతనే ద్వ్యర్థికి పాండిత్యము ప్రధానమై యద్భుతమును గొల్పుచు 'నాహా!' యనిపించుచుండగా, శ్లేషకు ప్రతిభయు గూడ నావశ్యకమై యద్భుతానందముల రెంటిని గూర్చుచు, 'నోహా' యనిపించుచుండును.

ఇట్టి శ్లేషాదిరచనలు బహుశఃప్రయోజనసాధక మగు చమత్కారముఁ గలవి. చమత్కారము కల్పనకు

ప్రాణభూతముగగా! అందుచేతనే పూర్వము విద్య ల్లోకమున, ప్రపంచవాఙ్మయములం దెల్లెడనుగూడ, శ్లేషకు మన్నన. ఆంగేయులను గ్రుడిగా ననుకరించు మన నేటి యల్పాభిగుచులమాట యటుంతము. లోక మున ననేక కారణములచే నేఁడు శ్లేషకు చెల్లుబడి లేకపోయినను నది ఘన ప్రాసాదయు నుదాత్తిభావ ప్రకటనమునకు నుపై నదియు సనక తీరదు. ప్రాచ్యలోకములో కావ్య శాస్త్ర యుగములయందేగాక, పురాణ నూత్రి వేదయుగములయందు సేత మీశ్లేషకు కీర్తియుండు లయు, పాశ్చాత్యులలో నుదాత్తముగు శ్లేష గాకున్నను, శ్లేషభాసము 'అరిష్టాటిలు' నకు పూర్వమునుండి 'పడి నను' పిమ్మటివఱకు ప్రసిద్ధికెక్కి క్రమక్రమాభివృద్ధి నొందుటయుఁ, బరిశీలింపఁగా భావభీతికు ఆలంకారము శ్లేష యనక చెల్లదు. పరిమితిపదములతో సరిమితభావమును చెప్పుటకేకాక కవికల్పనలను స్వభావసిద్ధములుగా నొనర్చి అద్భుతానందముల సంధానించుటకును శ్లేషాద్యలంకారములు సాధనములు.

అసలు సర్వజ్ఞుని జ్ఞానమునుగూడ మించునది కవి జ్ఞానము. అందును కవికల్పన బహు విచిత్రమైనది. వీనికిఁదోడు కారదాయూర్తి చమత్క్రియాకల్పనకు శ్లేషయు, శ్లేష చమత్కృతికి కల్పనయు పరస్పరాభార ధేయములైనవి. కాఁగా, భట్టమూర్తి చమత్క్రియాకల్పన మెందున్నది? అతని విలక్షణమైన యితివృత్తములో నున్నది. అగుచో, నేకథలోగాని వైలక్షణ్యమే? యనిన, దానిని ప్రాథులహృదయము వాంఛించును గనుక, అని సమాధానము. ఆ ప్రాథులకు లక్ష్యముగా ప్రకృతియందుగల యొక వైచిత్రిని వర్ణింపఁబూని, దానిని సహజసుందరముగ చికిలియొనర్చినవాఁడు రామరాజభూషణకవి.

ఆ వైచిత్రి యేదియనఁగా:-కొలాహల పర్వతము నొలిసి శుక్తిమతీనది ప్రవహించుచున్నది. ఆ ప్రవాహ వేగముచే కొన్నార్కలో కొలాహలగిరి కొంత యొలఁగి శుక్తిమతి వై పడినట్లయ్యెనన్నమాట. అది సహజసుందర

వసుచరిత్ర : ప్రకృతిదర్శనము

మైన దృశ్యము. ఆ యొజులను, శుక్రిమలని మోహించి పర్వతము దానివైపు మొగ్గుటగా భావించి నాడు కవి. ఇట్లు పరిశీలనాభావిత మగుటచే నా దృశ్యము సహజ మగుర మైనది. ఇది బహు మనోజ్ఞ వైన కల్పనా వేచిత్రియు, నద్భుత భావనాసంపత్తి యును. తద్దృశ్యమును కవి తన యప్రయత్న లబ్ధ శ్లేష్ఠబద్ధవృత్తులనాచాతురముచే చిత్రించుటతో మన భావాంబరవిధియందు శుక్రిమతి స్త్రీయు, నా కోలాహలపర్వతము పురుషుఁడు నై భాసించుచున్నది.

ముందీవిధమగు కల్పనలను, భావనలను మూలము, ప్రకృతి పరిశీలనాసామర్థ్యము. ఇట్టి తన యనుకీలనమువలన గలు విశ్వోపాస్యభావధంగిమలను చనువకలకుఁగూడ కన్నులను గలునట్లు వర్ణించి, వారి మనస్సును గౌరీశంకరశృంగతుంగముగ నుప్పొంగునట్లు చేయుఁగలిగె అక్షయానందోపాసకుని, రసతిపస్సంతప్ర హృదయుని, యథార్థభావ ప్రణయిని, ప్రకృతిదర్శనముగల ప్రతిభాశాలి యుండుము. ఈదర్శనము నధికముగ వసుచరిత్రలోను కౌచిత్కముగ హాశ్వంద్రవలోపాఖ్యానములోనుగూడ జడ మనవదైవి లక్ష్మతులను మూఁడులక్ష్మతులరూపమున భట్టుమూర్తికలిగించినాడు. హాశ్వంద్రవలోపాఖ్యాన ద్వ్యశ్టిలో వ్యభిచరదృశ్యమున సారూప్యమేలేని శృంగానాదిఘట్ట చిత్రణములయందు ప్రకృతిదర్శన మిప్పించుటవలనను; వసుచరిత్రలో నదిపర్వతోద్ధానాది వర్ణనలు చిత్రణములయందు ప్రకృతిదర్శన మిప్పించుట వలనను; మనలను మనోజ్ఞ భౌతిక ప్రకృతి వికాస శోభావలీనచేతస్కుల మగునట్లుగను, రసభావ ప్రదిప్తప్రభుల హృదయులమగుటగను, సారసాహితీ రస బోషణుఁడు చేసి వేరుఁగల్గుచున్నాడు. వసుచరిత్రలోని యీ వసంతిర్లు వర్ణనము విని చూడుడు:—

నీ॥ లలనాజనాపాంగ వలనావసదనంగ
తులనాభిక్తాభంగ వోః ప్రసంగ
మలసానిల విశాల దశసాఽ సవరసాల
ఫలసాదర శుకౌలపన విశాల
మలినీ గరుదనీ కమలినీకృత ధునీక
మలినీ సుఖిత కోక కులగధూక
మతికొంత సలతాంతి లతికాంతిరనితాంత
రతికొంత రణతాంత సుతసుకొంత

గీ. మకృత కామోద కురవకా వికలవకుల
ముసుల సకల వనాంత ప్రమోద చలిత
కలిత కలకంఠకుల కంఠకాకలీ వి
భాసురము వొల్పు మధుమాస వాసరంబు.
(ఆ 1.ప. 125)

నీ. ఒకచాయ వసపాయ పిక గేయ సముదాయ
మొకసీమ నానామయూర నివద
మొకవంకసకలంక మకరాంకమాను హేమ
లొకక్రేత వనజేవయువతి గీత
మొకచెంతి సురకాంతిలకరాంత తితనాద
మొకదారి వసకారీకోడితంబు
లొకయోర పటుచారణకుమార ఘణితంబు
లొకదండె నలిమండలికల గాన

గీ. మొక్క మొగి మ్రోయుఁ గదభీకృతహాసపన్న
కిన్నరీబృంద బృంద సంగీతరీతి
నమరు నతివేల కోలాహలముల కలిమి
నధిప! యాయఁది కోలాహలాఖ్య మొక్కో!

ఇంకొక దృశ్యమును బరిశీలించుడు. వసంతిము రాగా నే దక్షిణ వాయువు ప్రసరించి క్రొత్తి తీరగల యుండు చివుళ్ళ పొటమగింపఁజేసి యాతీరగల నెల్లెడ నల్లకొనునట్లుగా నొసగును.

దక్షిణ వాయువుగను నవోధకు కళాస్థానము లంటుచు పెసకువలు చేర్చుటగా, దానిని కవి మాత్రుల చూడుడు:—

‘ఒవర, హిమావనంశవములోడ్చి తెమర్చి పత్తి
ధింగముల్
సన, ననియాడుచున్ మొగడ చన్నులు పలవపాణిఁ
గప్పు నూ
తన లలికాలతాంసుల, నుదారగతిం జలి వాపి,
నెయ్యపుం
బెసకువ నెర్చె దక్షిణసమీరణుఁ, జొయ్యనఁ దావు
లంటుచున్.
(ఆ 1—ప. 126.)

పిదప వసుగాజు వసవిహారము చేయునప్పుటి దాడిమలతా వృక్ష మొకటి పరిశీలించుడు. ఒకదాడిమీ లత, తన యెఱ్ఱని పూలకాంతి యనెడి పైల సతిక్ర మించిన చిలుకలచే నంటబడిన పరిపక్వ ఫలములను, దోహద ధూమమువలన కప్పుకొన్నది. ఒక సుందరని సందర్శనమున తన కాచిపైలు జారిగా నొక రాగిణి తన

కుంతలములతో వక్షమును గప్పుకొన్నట్లున్న దది యని కవి నిరూపించుచున్నాడు:—

‘చలితలతాంతికాంతియను చందరకావి చెఱంగు
దాటి, స
మృతీత వయోవిలాసముల మీటిన విచ్చు ఫలస్త
నాగముల్
వెలవడఁ, గప్పెఁ, దత్తణు వేలిత దోహద ధూప
ధూనుకుం
తలములు విప్పి, దాడిమలతాలలితంగి, నృపాలు
చెంగటన్.

(ఆ 1—ప. 155.)

ముందు కలుగనున్న గిరికావసురాజుల సహ
జేశము నూచించుచున్న యీ వర్ణనము, తన్నుపాసిం
చిన రసికులను మఱి ప్రకృతి యెట్లు వంచించలేదో
చెప్పక చెప్పచున్నది. వానావిస సన్నివేశ ప్రేరణలచే
నాతిరంగికప్రభాస మేర్పడి యపూర్వభావ పరిభ్రుతి
కలుగుచున్నది. అపుడు భౌతిక మానవ ప్రకృతుల
యభేదము ఘటిల్లి యదియే, దైవప్రకృతియగును. లేదా
యా రసోపాసకునియందలి సహజ దైవప్రకృతియే
భౌతిక మానవప్రకృతులతో సమ్యేళనమై, సమైక్య
సమన్వయమై; సుషమాసమగమై; శ్లేషార్థమునందువలె
సుసంఘటితమగును. దేవాప్రాణమనోధాతువుల సత్విక
మించి యాత్ముఁడు విశుద్ధజ్ఞానభూమికలో నడు గిడు
టతో భిన్నభిన్నప్రకృతుల మూలకారణ సాక్షాత్కృతి
యగు ననుటయే యిది. ఇట్టి సమ్యక్ ప్రకృతిదర్శనము
నించుక గా నుదాహరింతును.

వేణిచలింపఁ, గంపిత నవీనమృణాళభుజాగ్రకంకణ
శ్రేణి నటంప, లోలశిఖరీనిలిరీసకటాక్షకాంతి వి
న్నాణము మాం హంసకగణక్వణనంబును మీఱ
నైకత
శ్రోణి వివర్జితాబ్జముఖతోభితయై కడు సంభ్ర
మించినన్.

(ఆ 2.ప. 187.)

ఇందలి సులభ సుందరశ్లేషచే నదియందు స్త్రీత్వ
మర్థవారీశ్వరతాండవముగ తోలుదొల్ల ద్యోతిక
మగును. పిదప నాయాభూతముల పృథగాభావ మేక
సముగా నెఱుఁగు సుబోధక మగుచున్నదో, యపుడే
ప్రకృతి తత్త్వము గూడ సుజ్ఞేయ మగుటచే మన
కానందోపలభి.

చెలుల జలక్రీడల సందర్భములో రామరాజు
ధూషణుడొక ప్రాధదర్శన మిప్పించుచున్నాడు;
ఆ పద్యభావ మిది ఒండొరుల భుజములపై చేతులుమోపి
కుచపర్యంతమైన నీటిలో చెలులు నిల్చియున్నారు.
తను భుజావలయుముచే నేర్పడిన మండలమృగమున
వారి కన్నుఁజామరల కాంతి ప్రసరించుచున్నది.
అపు డా కాంతిస్తామము మన్మథజేవునకు తెప్పతిగు
నాశ్శిలో గట్టిన హేమకుంఠములుగల, తమ్మిత్తాండ
వలయుములతో గూడిన పూలతెప్పయో యన్నట్లున్నది.
పరికించునది:

‘కరములమూఁపు లూచుకొని కన్నెలు, చన్నులబంటి
నొండుగుల్
బరిగొని నిల్వ, తత్పరధి ప్రాంశువృగంశుకలాప
పూరితం
తరమయి పోల్చె, భావభవదైవతభావితహేమ
కుంభసం
భరితమృణాళమండలితపద్మయస్థ వమండ
లంబనన్—(ఆ 3. ప. 188.)

భౌతిక, మానవ, మానవాతీత ప్రకృతిత్రయ పర
స్పర సంబంధమును గుర్తించిన మహాకవి, ప్రత్యేక
స్థిరసమూర్తి యనుకొనును! అతఁ డెట్లుగలడు హేతు
వైనది, మహోదారమైన యాతని ప్రకృత్యాధారావాస
ధాము. కాఁగా, జడమునుండి మానవప్రకృతి ప్రస్ఫు
టించి దైవప్రకృతిగా పరిణమించుటయునుఁడు; లేదా
మూలాధార దైవ ప్రకృతినుండి ప్రాద్భూతమైన
విశిష్టమానవప్రకృతి, బాహిరజడప్రకృతిలో విలీనమై,
స్వస్థితినుండి విరమించి పునరైవప్రకృతిగా రూపొంది,
రమించి మించుట యనుఁడు; ఈ విలోమానులోమ
రమణవిరచుణ లీలలకు విరాడ్రూపము మాత్రము కవిరసి
కుని మనోగతమై భావస్థితిరూపమున బ్రకాశించు జన్మ
జన్మాంతర వాసనావిలసితమగు ప్రకృతిబద్ధ భక్తిభావ
మును, ఆరాధనాశీలమును గాదనగలమా?

అచేతనములగు శుక్తిమతీతోలాహలములయందు
రూపకోపమాదులచేత, చేతనత్వము గలిగించి, తత్ప్ర
ణయఫలమైన గిరికాదేవికి శేవాంశెగల యుపరిచరవసు
సంతతియగు వసురాజును భర్తగాగూర్చి, రసధుని
యనదగు కావ్యమును నిర్మించిన కవిండుని యంత
స్సారము, ప్రకృతి పరిశీలనాబద్ధభక్తిభావమును
తద్రూపవిశేషసంపుటికరణసామర్థ్యమును గలదికదా?

వసుచరిత్ర : ప్రకృతిదర్శనము

పోసుపోసు వసుచరిత్రలో నీ దైవప్రకృతిదర్శన మధికముగ లభించుననుట కీ క్రింది సాయంసంధ్యాకాల సూర్య చంద్రాస్తమయ వర్షవల సమీక్షింపుడు :—
 'నలనీకాన శిరస్తట తుటిత రత్నచ్ఛాయ గల్గొనిన విటమగ్నంబున వాలె నభిమణి తిట్టె గాభిపాతోన్న ము త్పటుపాథోలవధారదారలెగ సెంద్రుండు సందానితో త్కటసంధ్యావల ధూమకందశములై కన్పట్టెఁ గ్రం జీకటుల్. (ఆ 4—ప. 10.)

'అరవిందోదరమూర్తి భానుఁ డపు దూష్మాంతం బునక సమచ త్సరసీజేక్షణుండై పయోనిధిఁ జొరక, సంధ్యాతిటి త్పూర్వమై నెరసెం జీకటి కార్మోగుల్, జగతిపై నిక్షాన్న తాభోగముల్ సరిగావించుచు, సర్వతోముఖ మహాపార ప్రసారంబులక'—
 (ఆ 4—ప. 11.)

'తారాసస్యము పండినక, గగనశేదారంబునం జంధికా నిరం బాఱగఁ గోసి, త్రుగుచిఘలానీకంబు పాతర్మహా సేరిగామణి తూరుపెత్తె ననఁ దోచెం దూర్పునం దెల్పు; త ద్దూరవ్యస్తపలాలరాశిక్రియ నిందుం జేగ నిస్సాగుడై.
 (ఆ 4 ప. 130)

పింగళి నూరనాద్యుని యభంగశ్లేషల యందును, కృష్ణరాయప్రభుని ప్రకృతివర్ణనమందును మన కమేయ

మైన గౌరవమున్నది. ఆయా శక్తులకు నిజముగా నను స్కారము. కాని రామరాజభూషణుని యాంతర ప్రకృతిదర్శనములో నూరనాద్యుని శ్లేషవిశేష సామర్థ్యమును, కృష్ణరాయల బాహిరప్రకృతివర్ణనా వైశిష్యమును గూడ స్థాకముగను చమత్కారముగను సంగమించినవి. ఆముక్తమాల్యదలోని ప్రకృతి 'నన్ద మున్న దున్నట్లు కన్నులకుగట్టు ప్రతిబింబమగుచో, వసు చరిత్రలోనిది కవి మనఃపరికల్పభవ్యచిత్రము. ఈ శక్తి శ్లేష సామర్థ్యమున సమకూరినదికొవున శ్లేషమగూర్చి ముందుగా నంత చెప్పవలసి వచ్చినది ఆ శ్లేషపు కౌం ణము, 'రసోదంచిత చమత్కియా కల్పనాఽకల్ప భవ్యమృత' గా ప్రకృతి ననన్యరీతినిఁ జిత్రింపవలెననెడి శారదామూర్తి యాశయము. ఈ శ్లేషయు, నా ప్రకృ త్యారాధనాతత్పరతయు వనన సే ప్రత్యక్ష జడ ప్రకృతీ పరోక్షమావనప్రకృతుల ద్వంద్వచిత్రణ మేర్పడి, ప్రత్యేకముగా వసుచరిత్ర కవిత్వము వాకు శిష్ట చిత్రణచిత్రితమైన యుద్ధనారీశ్వర కవితా మూర్తియా యనిపించుచుండును.

ఎల్ల సత్కివుల ప్రకృతి దర్శనముకంటె నతీత దర్శనోపలభ్యిగ్గున యో రామభూషణకవి!

'నిను', శ్రీరామపదారవిందభజనా'నిఘన'; జగ త్స్వణనం దన కారుణ్యకటాక్షిలబ్ధకవితా ధారాసుధారాశి సం జనితేకైకదిన ప్రబంధ ఘటనా సన్యత్యతి గ్రంథక ల్పన; సంగీతకళారహస్యనిధి; 'దల్పన్ భవ్య లాంఛనప్రజల్'

ఇల్లు కూలింది

శ్రీ అంగర సూర్యరావు

పాత్రలు : రామ్మూర్తి, నారాయణ,
శేఖరం, రమణయ్య, నరసయ్య,
ప్రకాశం, కుచేలరావు, బిల్లుకలెక్టరు
నీలవేణి.

* * ఒక ఆఫీసులోని పెద్ద హాలు. హాలు
మధ్య రికార్డు గూంలోకి వెళ్లే ద్వారం
కనిపిస్తోంది. ద్వారానికి యిరువైపులా
హాలులో రెండు బల్బులా రెండు
కుర్చీలు ఒకదానికి ఒకటి యెదురుగా
వున్నాయి. ద్వారానికి ఎడమవైపు
వున్న నీటులో శేఖరం కూర్చుని
వున్నాడు. వయస్సు 25 సంవత్సరాలు.
రాస్తూ మధ్యమధ్య కుడివైపుదూస్తూ
వున్నాడు. హాలుకు ఎడమవైపున ఒక
ద్వారం కనిపిస్తూవుంది. పైవాళ్ళు
వస్తే కూర్చునేటందుకు హాలులో
మరో రెండు ఖాళీ కుర్చీలుమాత్రం
వున్నాయ్. కుడివైపునుంచి రమణయ్య
నరసయ్య వస్తారు. ఇద్దరూ నలిగిపో
యిన పంచెలు, అతుకుల చొక్కాలు
వేసుకొని వున్నారు. తలపాగాలు
చుట్టుకున్నారు. వయస్సు రమారమి
40 సంవత్సరాలు. ఇద్దరి ముఖాలలో
ఆత్రుత, దైన్యం, తొందరపాటు కని
పిస్తూ వుంటాయి.

రమణయ్య : (వస్తూనే) ఆయ్యా సమస్కారం.
నరసయ్య : సమస్కారం బాబూ!

శేఖరం : ఎవరు మీరు?

రమ : నా పేరు రమణయ్య అండి

నర : అదిదూ రమణయ్య పేస్తారు అంటారలండి.

రమ : వీరిపేరు నరసయ్యగారు.

నర : మేం యిద్దరం బడిపంతుళ్ళమండి.

శేఖ : ఎందుకు వచ్చారు?

రమ : సావధానంగా వినాలి తమరు. అంతా పూస
గుచ్చినట్లు మనవిచేస్తాం.

నర : పొన్నూగుమంచి యిక్కడిదాకా ఆలోచించు
కుంటూనే వచ్చాం. బోల్డు సంగతులున్నాయి
మనవిచేసుకోవాలి.

శేఖ : మీరు కొంతసేపు.....

రమ : (అనూతంగా మగ్గిలో అందుకొని)
బాబ్బాయి! అభ్యంతరం చెయ్యకండి.

నర : మా మనవి వినండి.

రమ : మాది తప్పుయి తే దండించండి. ఒప్పు
కుంటాం.

[శేఖరాన్ని మాట్లాడినివ్వకుండా యిద్దరూ
చక చకా చెప్పేస్తూ వుంటారు.]

రమ : మేం కులానికి గొప్పవాళ్ళం.

నర : ఆయినా కూటికి బీదవాళ్ళమండి.

రమ : బడిపంతుళ్ళకంటే రోడ్డుతుడుచుకునే కాళ్ళి
కులకు ఎక్కువ హక్కులున్నాయండి.

నర : ఈ మేష్టరు నిర్భాగ్యుడు నోరెత్తితే చాలు
“హగ్గత్తి! యేరి పారెస్తాం.” అంటున్నారు.

రమ : మళ్ళా మాట్లాడితే మళ్ళయాళజీశం పొమ్మం
టున్నారు.

శేఖ : ఎవరు...? (యింకా యేదో అసహనం)

నర : (మగ్గిలో అందుకొని) యికెవరు బాబయ్యో?
మావైవాళ్ళు.

రమ : అంటే మానెత్తిమీద వున్నవాళ్ళు.

విల్లు కూలింది

నర : రాజకీయాలకు దూరంగా వుండాలనుకుంటాం.

రమ : కానీ యేం లాభం? పంచాయతీ బోర్డు ఎలక్షన్లనుంచి పార్టీ మెంటు ఎలక్షన్ల వాకొ మమ్మల్ని ఉపయోగించుకుంటారు బాబయ్యా!

నర : తిరవాత పాచ్చిస్సలా తీసిపారేస్తారు లెండి.

రమ : బహిరంగ సభలో మాత్రం...

నర : ఉపాధ్యాయుడిమీద యొక్కడలేని ప్రేమ వొలకబోస్తాడు.

రమ : జేశనాయకుడి దగ్గరనుంచి గామనాయకుడి వరకూ ఒక టే నివాదం.

నర : ఉపాధ్యాయులమీద యెంతో బాధ్యత వుండటం.

రమ : అతిగాడు పిల్లలను ఉత్తమ భావిపౌరులుగా తీర్చిదిద్దాలట!

నర : రాజకీయాలకు మాత్రం దూరంగా వుండాలట.

రమ : ఆ ఉపన్యాసంయిచ్చిన పెద్దమనిషే ఎలక్షన్ల ట్రైనుకు మాదగరికి చెతులు కట్టకుని వస్తారు.

నర : ఓడవాడేవరకూ ఓడ మల్లయ్య....

రమ : తిరవాత బోడిమల్లయ్య.

నర : ఈ గొడవలతో చచ్చి పోతున్నాం అనుకోండి.

రమ : పోయిన యెలక్షన్లలో... ('అం లేక దూ!') అన్నట్లు నరసయ్య కేసిదాస్తాడు)

నర : అహ! మొన్నటి ఎలక్షన్లలో నే నండి.

రమ : మేం చిన్నబ్బాయిగారి తిరపున ప్రచారంచేశామండి.

నర : చెయ్యకపోతే ఛస్తామటండి.

రమ : ఆయనవల్ల మాకు చాలా ఉపకారాలు జరుగుతున్నాయండి.

నర : తమరిదగర దాదాపు యెంగుకుబాబయ్యా! నిజం చెప్పేస్తాం. (రమణయ్యకేసి "యేమంటావ్?") అన్నట్లు చూస్తాడు.)

రమ : తెప్పేముంది? చెప్పేదాం.

నర : చిన్నబ్బాయిగారు ప్రాలోహం మాంధిమోతుబరి.

రమ : వారికుటుంబంలోని పిల్లల్నందర్నీ మాదగ్గరకే బ్యాప్తనుకు పంపిస్తారండి.

నర : (నెమ్మదిగా రహస్యం చెబుతున్నట్లు) నెలకు

ఒక యాభైరూపాయలవరకూ ముట్ల చెబుతారండి.

రమ : అబద్ధం యెంగుకు బాబయ్యా! మేం పూర్తిగా ప్రైవేటు మీదే ఆధారపడుతున్నాం.

నర : తమరిచ్చే గాంట్లమీద ఆధారపడితే...

రమ : యేవాడో మేం అక్షయపాత్ర పుచ్చుకోవలిసిందే బాబయ్యా!

నర : చిన్నబ్బాయిగారు మాకు జేబుబ్యాంకుపడుతున్నాడు. ఆయన ఎలక్షన్లకు నిలబడగానే మా దగ్గరికి వచ్చాడు.

నర : మేం వారికి హామీయిచ్చాం.

రమ : రాత్రునక పగలనక తిరిగిం.

నర : మా సాయకెప్పులా పనిచేశాం.

రమ : మా గొప్ప మేం చెప్పకోకూడదుగాని—మేం పనిచేస్తే యిక తిగుకుండుకు బాబయ్యా!

నర : చిన్నబ్బాయిగారు పెద్ద మెజారిటీతో గెలిచేసేరండి.

రమ : ఆయనతో పోటీచేసిన వెంకటరత్నంగారు ఘోరంగా ఓడిపోయాడు.

నర : (నిమిదంగా) అక్కడినుంచి మా కష్టాలు ప్రారంభమై నే బాబయ్యా!

రమ : వెంకటరత్నంగారు తానుపాములాగు బుస కొట్టారండి.

నర : (నాలుక కరిచి) అమ్మ! అతిగాడిది పాము పగ!

రమ : మాకు ఉద్యోగాలు తీయించెయ్యడానికి విశ్వప్రయత్నాలూ చేశారండి.

నర : పిమ్మకమీద అతిగాడుబ్రహ్మాస్త్రమే వేశాడండి.

రమ : చిన్నబ్బాయిగారు కోర మీసం మెలేశారు.

నర : మీకేం భయంలేదు పూరుకోకున్నారు.

రమ : అధికారులు మా మీద కేసు విచారణకు మా పూరు వచ్చారండి.

నర : మామీద పెట్టించిన అర్జీలు, మహాజర్గు రెండు పెట్టెలు నిండిపోయినయ్యింది.

రమ : అవన్నీ మోసుకువచ్చారండి మా పూరు.

నర : విచారణ ప్రారంభమయ్యింది.

రమ : మా మీద వచ్చిన మహాజర్గు ఒకొకటి పైకి తీశారండి.

వర : నాటి మీద యెప్పుడో చచ్చిపోయినవాళ్ళ వంత
కాలు కూడా వున్నాయండి.

రమ : చిన్న బ్లాబ్బాయిగారు గుజావు చేశారండి.

వర : దాన్నో అధికారు కను కొట్టిపారేశారండి.

రమ : వెంకటత్నం గారు మరీ రచ్చిపోయారండి.

వర : ఆయన వేసిన ఆస్కాల నన్నిటిని తుక్కుతుక్కు
కొని కొట్టి పారేశామండి.

రమ : మమ్మల్ని ఉద్యోగంలోంచి కదపలేక పోయా
రండి.

వర : తన తరపున పనిచేసే పంతుళ్లను వేసుకోవాలని
మనా ఉబలాటపడాడు.

రమ : యేంలాభం? మేం సాగని సేనా?

వర : సదరు గ్రామనాయకుడు ఉడుకుమోతైనం ఆపు
కోలేక పోయాడండి.

రమ : పదియిది రాడీలను చేరనిశాడండి.

వర : వాళ్లు పట్టపగలే తోడేశ్వలగ మాబడిమీద పడు
తున్నారు బాబయ్యా!

రమ : మేం ఉభయాలం తమకు యెన్నో అర్జీలు పెట్టు
తున్నాం.

వర : ఒక్కదానికీ జవాబులేదు బాబయ్యా!

రమ : బాబ్బాయి? మీ రా వ్యవహారంలో కలగచేసు
కోవాలి.

వర : లేకపోతే మేం చచ్చిపోతాం.

రమ : అసలే మేం కష్టాలలో ములిగి వున్నాం
బాబయ్యా.

వర : మేం యిద్దరం పడేశ్వరుంచి ఒకే కొంపలో వుం
టున్నామండి.

రమ : (నిదానంగా) ఆ కొంప కొస్తా మొన్నటి వర్షా
లకు కూలిపోయింది బాబయ్యా!

వర : పాయం చెయ్యడానికి చిన్న బ్లాబ్బాయిగారుకూడా
గ్రామంలో లేరండి.

రమ : పట్నంలో నుకొం పెట్టేశారండివారు.

వర : ఆ మహానుభావుడు వుంటే మా కిన్నిపాట్లు రా
నండి.

రమ : బతికిచెడ్డవాళ్ళం, మారోజులు యిలా మారిపోయి
నియ్యి బాబయ్యా.

వర : మీరు మాబడిమట్టూ పోలీసు కాపలా పెట్టిం
చాలి.

రమ : రాడీలను పటించాలి.

వర : లేకపోతే మేం ఒకక్షణంకూడా పనిచేయ్యలేం
బాబయ్యా!

రమ : బాబ్బాయి! మీరు కనికరించాలి.

వర : పిలలుగలవాళ్ళం.

రమ : మామాట తీసేయ్యకండి.

వర : మా వుసుగు తగలనివ్వకండి.

[యిద్దరూ చేతులుకట్టుకొని మానంగా నిలబడ
తారు]

శేఖ : (లేచి) హమ్మయ్యా, చంపి వొడిలిపెట్టారు,
ఇంతకూ వేసు అధికారినికొను,

రమ : (ఆశ్చర్యంతో) మరి తమరెవరు బాబయ్యా?

శేఖ : నేకన్నిడ ఒక గుమస్తాను. ఒకగంట పాడుక
మే నేజరుగారు వస్తారు. వారితో చెప్పకొండి.

వర : ఆమాట ముందే చెప్పకూడదటండీ!

శేఖ : అసలు నన్ను మాట్లాడని నేనా మీరు?

వర : (నిస్పృహతో రమణయ్యకేసి తిరిగి) మనదంతా
అరణ్యరోదన మేనా రమణయ్య మేస్తారా?

రమ : గొంతు తడి ఆగిపోయింది కొంచెం కాఫీనీళ్లు
తాగినదాం పదండి.

వర : హరిదేవుడా! ఎన్ని కష్టాలు పెట్టావురా!

రమ : నిన్ను తలుచుకొని రోజులేనురా దీనబంధూ?

(యిద్దరూ కుడిచేతు వెల్లిపోతారు. శేఖరం
రెండవచేతులుమీదవున్న రూళ్ళకర్ర తీసుకు
వచ్చి రూళ్ళు గీస్తావుంటాము. — కుడిచేతు
నుంచి రామ్మూర్తి వస్తాడు. చొక్కా,
పంచె—కొద్దిగా పెరిసినతల — వయస్సు 45,
సంవత్సరాలు)

రామ్మూర్తి : (వనూనే) యేమయ్యా శేఖరం పని
యెంతవరకూ వచ్చింది?

శేఖ : గతసంవత్సరానివి ఎకాంటున్న కొవాలండి. అవి
లేనిదే పని ఒరగదండి.

రామ్మూ : సీసీట్లోంచి కదలకుండా గత సంవత్సరం
ఎకాంటున్న కొవాలంటే వచ్చిపడతాయా
నిదగరకీ?

శేఖ : వెతకాలండీ (కోపంగా చూస్తాడు)

రామ్మూ : (ఆశ్చర్యంతో) యింకా వెతకాలా?—
నీధీమా చూస్తూవుంటే వాకు ఆశ్చర్యం వస్తోంది.

ఇల్లు కూలింది

రాత్రి తొలినానా నాకు ఒకటైట్ కలలో కనిపించిన వుంది.

శేఖ : తొందరపడితే అవుతుందటండీ!

రామ్మూ : తొందరపడకుండా ఆలేడీ టైప్ రైటర్ కేసి ఓర మాపులుమాస్తా కూర్చో. పని దానంతట అదే అయిపోతుంది. (చిరాగ్గా) అబ్బబ్బ! యీ కాలపు కుగ్రాళ్లు ఉద్యోగాలకు యెందుకు వస్తారో తెలియకుండా వుంది.

శేఖ : ఇప్పుడు నన్నేం చెయ్యమంటాను?

రామ్మూ : ఈ సంతర్పితం ఎకాంటన్నీ ముంగుటోబల్ చెయ్యి. యే బిజిమ్మకు ఆ బిజిమ్మ పెసరేట్ గా చూపించు. ఆ పని అయిన తరువాత రికార్డు రూంలో కూర్చుని వెతుకు. గత సంతర్పితం ఎకాంటు రికార్డు రూంలో పారేకాం. నీకు కనిపించకపోతే నేను కూడా వచ్చి తిరులడతాను.

రామ్మూర్తి శేఖరానికి యెగురుగా వున్న సీట్లో కూర్చుంటాడు. శేఖరం రూపు చెయ్యడం ముగించి రూల్స్ క్రెడిట్ రికార్డు రూంలో పైబులుమీద పెడతాడు. యిదరూ మానంగా కొగితలు చూస్తూ వుంటాడు. కుడివైపుంచి నెయ్యిడిగా బెగురుమాపులు మాస్తాకు చెలరావు వస్తాడు. పొడుగుచెతుల చొక్కా, పంచె, తలపాగా, చంకనిగొడుగు, ఆకుజోళ్ళు — మాటలలో అతివిషయం కనిపిస్తూ వుంటుంది. రామ్మూర్తికి తిన్నగా నిలబడి ననుస్కారం పెడతాడు. రామ్మూర్తి అతినిని చూడవల్లు నటిస్తాడు. కుచేలరావు అలాగే కొన్ని నిమిషాలపాటు నిలబడి వుంటాడు.)

కుచేలరావు : (బెగురుతూ) రామ్మూర్తి బాబూ!

రామ్మూ : (తల వైకెత్తికుండా) ఉవ్! మాట్లాడకు. ఈ ఎకాంటు. తిప్పు పడిందంటే చావాలి. (అంకెలు కూడుతూ) నాలుగూ నాలుగూ ఎనిమిది ఏడూ, పదిహేనూ తొమ్మిదీ యిరవై నాలుగూ (పెన్సిలుతో అంకెలుకూడి తల వైకెత్తి) యేం? యెందుకొచ్చావ్?

కుచే : (ఆశ్చర్యంతో) నేను కుచేలరావును. ఆప్పుడే మరిచిపోయావా రామ్మూర్తి బాబూ!

రామ్మూ : (హేళనగా) ఓహో! కుచేలరావుగానూ కాదూ తమరు! వూర్తికే దివతారా మీరిక్క

డికి? మీ మీద వందల కొద్దీ అంకెలు వచ్చి పడుతున్నాయి. చివరకే ఛస్సన్నాం మేం.

కుచే : అదంతా అన్యాయం బాబూ!

రామ్మూ : (కోపంతో అనూంథంగా వైకెత్తి) యేది అన్యాయం? ముగ్గురు పనితో పనిచేయి స్ట్రన్నావ్. ఆయగురుకి గంటు కొట్టే స్ట్రన్నావ్. నేగా అన్యాయము!!—యీ డబ్బంతా నీ ఒక్కడికే ఎలా అయిపోతుందయ్యి?

కుచే : బాబూ నా మనవి...

రామ్మూ : (అనిని మాట్లాడ నిత్యమందా విరగగా) అసలు నీ నుక్కలు నడుపుదా అంటే? ఇవ స్పెక్టరు విజిల్ కు వస్తే నుక్కలు వుండవు. ఎందుకు లేదయ్యి అంటే 'వెగుకెన తీరి' అంటావు—లేకపోతే 'అనూంథంగా. ఆగోజే వూల్తో ఎవరో (పాణం వొడిలేతారంటావ్... మరో నుక్కలో పిలర్ని తీసుకువచ్చి నీ నుక్కలో యివస్పెక్టరు టైముకు సరేస్తావ్. ఆ ఒక్క రోజుకూ ఇవ స్పెక్టరును కొస్తా మంచిచెనేను అంటావు. సంతర్పితమంతా దిలాసాగా గడిచేస్తావ్. కుప్పమోసం దిగా.

కుచే : రామ్మూర్తి బాబూ! తమరు తొందరపడితే నేను చెప్పలేను—ఒక్కసారి తమరు వైకెత్తి అంతా విడిదంగా మనవి చెసుకుంటాను.

రామ్మూ : యిప్పుడు లాభంలేదు. ఊపిరి తిరగకుండా పనివుంది.

కుచే : ఎంతో సేపు మాట్లాడగ్గరెను. ఇప్పుడే రెండు నిమిషాలలో తిగి వదాం.

రామ్మూ : (మెల్లిబడి) ఆలస్యంచేస్తే వాపని చెడిపోతుంది సుమీ పడు.

[రామ్మూర్తి కుచేలరావు కుడివైపు వల్లి పోతాడు. శేఖరం వాల్లిద్దరి కేసి ఒకసారి చిగు వచ్చుతోమాసి తిగి రాస్తూ వుంటాడు. కుడివైపు నుంచి నీలవేణి వస్తుంది. లేతరంగు జాకెట్ చీర ముదురురంగు జాకెట్, పెదాలకు లిప్ స్టిక్ ఎగువు, ఎత్తు మడమలజోడు, చెతిలో గొడుగు—మనిషిలో సహజ సౌందర్యం తిక్కుత, ఆలంకరణతో ఆరొంటును కప్పుకోడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్లు కనిపిస్తుంది. వయస్సు 20 సంతర్పితాలు.]

నీలవేణి : (వస్తూనే) ఎక్స్‌జాంట్ మి శేఖర్ ! నిన్ను డిజ పాయింట్ చేశాను.

శేఖ : నువ్వు చెప్పినట్లు ఉదయమే వచ్చి కూర్చున్నాను. ఆప్పటినుంచి మెక్కునొప్పి పెట్టే వరకూ ఎదురుచూస్తూ వున్నాను.

నీల : మాస్టిర్ని మాగ్నల్లో చేర్చడానికి వెళ్లాను. అక్కడ నాకు చదువు చెప్పిన టీచర్ ఒకావిడ కనిపించాడు. నేను ఉద్యోగం చేసున్నానని చెప్పగానే ఆవిడకు యొక్క శ్రేణి సంతోషం వచ్చింది. చాలాసేపు మాట్లాడుతూ కూర్చో బెటింగ్. ఆవిడే వదిలించుకొని వచ్చేసరికి యీ త్రైయ్యింది.

శేఖ : చూయిగా నీతో కొంతసేపు మాట్లాడవచ్చు కదా అని ఉదయమే వచ్చాను. నువ్వు రాలేదు సరికదా, మధ్యాహ్నం తినవలసిన చివాట్లు ఉదయమే తిన్నాను.

నీల : ఆదేం?

శేఖ : నువ్వు ఎప్పుడు వస్తావా అని యెగురు చూస్తూ కూర్చున్నాను. జోడుదప్పుడు వినిపించి ఆత్రుతగా చూశాను. నీ నవ్వుముఖానికి బగులు మా పెక్స్‌న్ హెడ్ తో డేలుముఖం కనిపించింది.

నీల : ర మ్యార్రిగాను అప్పుడే వచ్చారా?

శేఖ : వుటి మునిగినట్లు ఉదయమే వచ్చి తగులదాడు. ఎకాంట్ పూక్తాలేదని నానా హంగామా చేశాడు.

నీల : (చుట్టూ చూసి) యేరికి కనిపించలేం?

శేఖ : రాగానే యెవడో మహాసుభావుడు దొరికాడు. అతనితో యిప్పుడే బయటకు దయచేశాడు.

నీల : మేనేజరుగారు వచ్చారా?

శేఖ : లేదు. బ్యాంకుకు వెళ్ళి డబ్బు తీసుకువస్తారు. ఆయన వచ్చేసరికి చాలా ఆలస్యం అవుతుంది.

నీల : ఇవేళ ఒకటవలేడికదా! మరిచిపోయాను.

శేఖ : ఈమధ్య నీకు మరుపు యెక్కువ అవుతోంది.

నీల : అంతే?

శేఖ : మనసు స్థిమితం లేకపోతే మరుపు ఎక్కువవుతుందంటారు.

నీల : నిన్ను చూస్తూవుంటే నా క్లోస్ మేట్ మధు బాపకం వస్తూవుంటాడు.

శేఖ : అతనుకూడా నాలాగే వుంటాడా?

నీల : రూపంలో కాదు. గజాలలో—మరుపు ఎక్కువ,—దిక్కులు చూస్తూవుంటావు—మొదలైన మాటలు ఎక్కువగా ఉపయోగిస్తూ ఉంటాడు.

శేఖ : నువ్వేమీ అనుకోకపోతే ఒకమాట అడుగుతాను

నీల : ఏమిటది?

శేఖ : ఇంతకాలంవరకూనువ్వెందుకు పెళ్ళిచేసుకోలేదు.

నీల : చిన్నవయస్సులోనే చేతులకు సంకెళ్ళు తగిలించుకొనుంటావా?

శేఖ : అంతే స్వేచ్ఛగా తిరగడానికి వీలుండదనా?

నీల : (కోపంతో) యేమిటా మాటలు?

శేఖ : యేమీ అనుకోను నీలవేణీ! నీ పదవులు నాకు వింగిగా కనిపిస్తున్నాయి. అసలు జీవితం గురించి, భవిష్యత్తుగురించి నువ్వు కొంచెమైనా ఆలోచిస్తున్నావా అని నా సందేహం.

నీల : ఇంతవరకూ ఆలోచించలేదు. ఇకముందుకూడా ఆలోచించను.

శేఖ : నీ ఉద్దేశం?

నీల : సంతోషంగా జీవితం గడపడమే నా ఆశయం. జరిగిపోయినవాటిగురించి కాని, జరగబోతున్న వాటిగురించికాని నేను మనసు పాడుచేసుకోను.

శేఖ : నీతో చాలా విషయాలు మాట్లాడాలి నీలవేణీ!

నీల : (మెరిసే కళ్ళితో అతని ముఖంలోకి చూస్తూ) వాతోవా?

శేఖ : అవును. నీతోనే!

నీల : కొంచెం నీ నవ్వుకూడా నన్ను ప్రేమించా నవ్వు కదా?

శేఖ : ఇదివరకే యెవరైనా అన్నారా?

నీల : అవన్నీ యిప్పుడెందుకు?

శేఖ : సరే, పాయింట్లం యింటికి వెళ్ళిపోయే ముందు నన్ను పిలు. యిద్దరం కలిసి వెడదాం.

నీల : ఎక్కడికి?

శేఖ : సినిమాకు, బీచికి, పార్కుకు—యొక్కడికైనా సరే, యేకాంతంగా మాట్లాడానికి వీలుండే చోటుకు.

నీల : ఇక్కడ ఎవరూ లేరుగా. చెప్పు.

శేఖ : ఈ కాగితాల చిటడనిలో—క్షారమృగాల కంటి పెక్స్‌న్ హెడ్స్ తిరిగే చోటులో.....

ఇల్లు కూలింది

[మాట మధ్యలో కుడివైపునుంచి రామ్మార్తి అతని వెనుక కునేలరావు తాంబూలం వేసుకుంటూ వస్తారు.]

రామ్మార్తి: (వస్తూనే) వచ్చావా తల్లీ! (శేఖరాన్ని చూపిస్తూ) ఆతెగాణ్ణి యికవిడిచిపెట్టు. చచ్చేంత పనివుంది. ఆ రెండు స్టేట్ మెంట్లూ డైవ్ చేసి మా మొహాన్ని పారెయ్య్.

[నీలవేణి మొహం ముడుచుకొని ఎడమవైపు గదిలోకి వెళ్లిపోతుంది]

రామ్మార్తి: (శేఖరాన్ని సమీపించి) నీ కిదేం పోయే కాలమోయ్? ఆ పిల్లవచ్చిన దగ్గర్నుంచీ నీవృష్టి పని మీద లేనేలేదు.

శేఖ: లేదండీ?—యిప్పుడే ఆవిడవచ్చి...

రామ్మార్తి: (చిరాగ్గా) లేమా లేదు. కొదూ లేదు. నేను పెద్దవాణ్ణి చెబుకున్నాను విను. నువ్వు మగాడివి. నీకు ఉద్యోగం లేకపోతే నుగో గతివుండదు. (ఎడమ వైపు గదికేసి చూపిస్తూ) ఆవిడకేం మహాతల్లీ! ఆవిడకు ఉద్యోగం వున్నా ఒకటే పోయినా ఒకటే. ఎవడో డబ్బున్న మహారాజును చూసి పెళ్ళాడేసుంది. దాస్తో చచ్చినట్టు వాడే పోషించుకుంటాడు— నాయనా! వెర్రి ఆలోచనలతో బుర్రపాడు చెసుకోకు. లక్షణంగా పనిచేసుకుని బాగుపడు.

కుచే: (వెంటనే అంగుళాని) “ఉద్యోగం పుగువ లక్షణం” అన్నారు బాబూ!

రామ్మార్తి: మీరు నిలబడిపోయారు. కూర్చోండి, (ఖాళీ కుర్చీ తన టేబులు ముందుకు లాగుతాడు. కుచేలరావు కూర్చుంటాడు)

కుచే: ఈ నెల నా కొంత గాంటు వస్తుందో కొంచెం చూస్తారా?

రామ్మార్తి: సాక్షాత్తూ మీరు అడగడం నేను కొనసాడమనా? (రిజిస్టరుతీసి) విడువండిల నలభైయేడు రూపాయల ముప్పై అయిదు నయా పైసలు.

కుచే: తమగ బిలు వేగం అందేటట్లు చూడాలి.

రామ్మార్తి: ఓ! తప్పకుండా,

కుచే: మా మీద వచ్చే అర్జీలనుకూడా తమరు ఓ కంట కనిపెడుతూ వుండాలి.

రామ్మార్తి: కనిపెడుతూనే వున్నాం. ఇనస్పెక్టర్లు, గుమస్తాలూ అందరూ ఒక కంటకనిపెడుతూనే వున్నాం. లేకపోతే యేనాడో మీ స్కూలు యెత్తేసి వుండవలసింది.

కుచే: మీ ఉపకారం మరిచిపోను.

రామ్మార్తి: అహ! దానికేంలేండి.

కుచే: మా వూళ్లో నాకు కిట్టనివాళ్లు కొంతమంది వున్నారు.

రామ్మార్తి: వుంటారు. తప్పుకుండా వుండాలి కూడా. వాళ్లు లేకపోతే అసలు గ్రంథమేలేదు. మీ వంటి పెద్దల దర్శనం మాకు గుర్తింపునుబోయి వుండేది.

కుచే: తమగ హాస్యపిరులు!

రామ్మార్తి: యెంతమాట! యెంతమాట! — యివేళ పూరినిండా బడింటుకే కనిపిస్తున్నారు. యేమిటి విశేషం?

కుచే: యివేళ యిక్కడ ఉపాధ్యాయుల సహాసభ యేర్పాటు చేశామండి

రామ్మార్తి: ఓహో! ఆదాకథ! అలా చెప్పండి— ఉదయం మార్కెటుకు వెళ్లేప్పుడు మాశానూ యింతమంది దిగడా రేమిటా అనుకున్నాను.

కుచే: మళ్ళా నెలలో తమదర్శనం చేసుకుంటాను నాకు యిక పెలవు యిప్పిస్తారా?

రామ్మార్తి: వెల్లిరండి. చూడ యివేళ ఊపిరి తిరగని పని వుంది

[కుచేలరావు కుడివైపు వెళ్లిపోతాడు. రామ్మార్తి, శేఖరం తొందర తొందరగా రాస్తావుంటారు.]

రామ్మార్తి: (రాతి ఆకస్మికంగా ముగించి) హరి భగ వంతుడా! యిప్పుడు మళ్ళా పాతిపైలు ఒకటి కావాలి.

శేఖ: (తల వైకత్తి) ఎక్కడ వుంటుందండీ?

రామ్మార్తి: ఇంకెక్కడ? రికార్డురూంలో.

శేఖ: నేను వెళ్లి తీసుకురానా?

రామ్మార్తి: వదు. నీకు తెలియదు. నీ పని చూసుకో. నేనుపోయి తెచ్చుకుంటాను.

[రామ్మార్తి రికార్డు రూంలోకి వెళ్లిపోతాడు. శేఖరం తలవంచుకొని రాస్తావుంటాడు. ఎడమ

వైపునుంచి ఒక కాగితం పట్టుకొని నీలవేణి వస్తుంది.]

నీల : రామ్మారెగ కరీ ?

శేఖ : రికార్డురూం లో — వున్నాను. ఎందుకు ?

నీల : ఆయన రైటింగ్ నాకు సరిగా జోషపడదు. (అతనిమీదికి వంగి కాగితం చూపిస్తూ) యీ మాట యేమిటి ?

శేఖ : డిస్క్రిప్పెన్స్.

నీల : ఇండాక ఆయన భుమభుమ లాడుతున్నారెందుకు ?

శేఖ : చేతిలో డబ్బులేకపోతే యొక్కల్లేని చిరాకూ వస్తుంది. ఇప్పుడు చల్లబడ్డారులే.

నీల : ఇంకా జీతం అందలేదుగా !

శేఖ : రామ్మారెగరిపడ్డి చాలా వంతగా వుంటుంది కొన్నాళ్ళకు మనంకూడా ఆలా తయారవుతామేమోనని భయం వేస్తుంది.

నీల : యేం ? యేం జరిగింది ?

శేఖ : ఎవరో ఒక మేనేజరు వచ్చాడు. మాటాడకుండా అతనిని నిలబెట్టేశాను. తరవాత ఆఫీసు యెగిరిపోయేలా అతనిమీద కేకలువేశాయి. వెంటనే అతడు రామ్మారెగార్ని పైకి తీసుకుపోయాడు. ఆ తరవాత యేం జరిగిందీ మనకు తెలియదు. యిద్దరూ ప్రాంత స్నేహితులలా తయారై తిరిగివచ్చారు.

నీల : పోనిద్రా ! అటువంటి గొడవలు మనకెందుకు ? (కుర్చీ అతనిముంగుళాలాగి కూర్చుని) 'హాలెన్ ఆఫ్ ట్రాయ్' చూశావా ?

శేఖ : లేదు.

నీల : చాలా బాగుంది. నేను వెళ్ళదాం అనుకోలేదు. సుందరం బలవంతం చేస్తే వెళ్ళేను.

శేఖ : ఆవిడ నీ స్నేహితురాలా ?

నీల : (నవ్వుతూ) సుందరం అంటే ఆడపిల్లకాదు, మగాడు.

శేఖ : అతను మీకు దగ్గరబంధువా ?

నీల : ఛ! కాదు. అతనితో పరిచయం చాలా తమాషాగా జరిగింది. ఒక నాడు సిటీబస్సులో ఖాళీలేను. అతనులేచి నాకు చోటుయిచ్చాడు. ఆ మర్నాటినుంచీ నాకుకోజూ అతను బస్ సాఫ్ దగ్గర కనిపిస్తూనే వున్నాడు. — రుంచి హుషా

రైవ మర్రాశే! నా పుటింగోజుకు పిఫాన్ చీర (పజంట్ చేశాడు. మాయిల్లోవాళ్ళంతా తిప్పుతీసుకోవడం వున్నాను. మనం పట్టించుకు మార్పుంటే అన్నీ తిప్పుతే! యేమంటావ్ ?

శేఖ : (నీరియస్ గా) అప్పుడు నువ్వేం చేశావ్ ?

నీల : అతనిని డిజపాయింట్ చేయ్యడం నాకు యిష్టం లేదు. యాక్సెప్ట్ చేశాను.

[రామ్మారె రికార్డు రూంలోంచి ఫ్రైలీసు కొని వస్తాడు.]

రామ్మారె : (వస్తూనే యిద్దర్ని చూసి) మల్లో (పారంభించారా ? ఈ వేళకి యిక బడెట్ ఆయన లే! తెల్లవార్లూ దీపారాధన చేస్తూ కూర్చోవడం సింక !

నీల : లేదండీ! ఈ సెంటెన్సు యేమిటా అడగడానికి వచ్చాను (కాగితం చూపిస్తుంది)

రామ్మారె : (చదువుతూ బిగతగా) "దిస్ డిస్క్రిప్పెన్స్ షుడ్ బి యొక్స్ డైస్ట్."

నీల : నాకేం చెముడనుకున్నారా ! అంత గట్టిగా కేక వేస్తాను.

రామ్మారె : లేదమ్మా ! ఆసలు ఆ సెంటెన్సు యెంతో కొపంతో రాసింది. అలా చదివి కేగాని దానికి 'యెఫ్' గాదు. (నీలవేణి నీరియస్ గా ఎడమ వైపు వెళ్లిపోతుంది.)

శేఖ : ఫైల్ దొరికిందా ?

రామ్మారె : (చొక్కాను వున్న ధూళి దులుపుతూ) దొరక్క యేమాతుందోయ్! దొరికింది. ఆసలు ఆ రికార్డు రూంలోకి వెళ్లి దానికే భయం, దుమ్మా ధూళితో నిండివుంటుంది.

శేఖ : మరి ఆ దెప్పుడూ దులిపించరేమండీ ?

రామ్మారె : ఎవరు దులుపుతారు ? కావాలంటే నవ్వు నేనూ కలిసి దులపాలి!

శేఖ : మరి బంట్లోతు లెందుకండీ ?

రామ్మారె : బంట్లోతు లెందుకంటావా నాయనా, వాళ్ళు అధికార్ల యిల్లో బటలు ఉత్తడానికి పై పనులు చేయడానికిని, నెలకోసారి వాడు మనుకుడువు పెళ్లి కొడుకులా వచ్చిపోతూ ఉంటాడు. బంట్లోతు చెనేపనికూడా కిక్కురుకుకుండా గుమాస్తా చేసుకోవాలి. ఏది గతిలేక ఈ ఉద్యోగం చేయ్యడం కాని — గుమాస్తా పని

చెయ్యడంకంటే ముప్పైతుకొనడం నయం. (కొగి
తలు తీసి చూస్తూ) కానియ్ నాయనా
కానియ్, మనల్ని కప్పెట్టినంత పని వుంది.

[శేఖరం రామ్మూర్తి తొందరగా అంకెలు
కూడుతూ వుంటాడు. కుడినైపు నుంచి ప్రకాశం
వస్తాడు. వయస్సు 20 సంవత్సరాలు. అమెరి
కన్ జాకబ్, ఫుల్ ఫాంట్, బూటు, చేతికిరిస్టు
వాచీ—ముఖంలో చురుకుతనం, ఉల్లాసం
కనిపిస్తూ వుంటాయి.]

(ప్రకాశం: (రామ్మూర్తిని సమీపించి) మానాన్న గారు
లేరా?

రామ్మూర్తి: (తల పైకెత్తి) నువ్వా నాయనా! కూర్చో!
(ప్రకాశం: (కుర్చీలో కూర్చుని) యొక్కడికి వెళుతున్నా?

[శేఖరం ఒకసారి ప్రకాశంకేసి చూసి తిరిగి పని
చేస్తూ వుంటాడు.]

రామ్మూర్తి: బ్యాంకుకు వెళ్లాడు. పది నిమిషాలలో
వస్తాడు. యేమిటి విశేషం?

(ప్రకాశం: పుస్తకాలు కొనాలండీ. డబ్బుకోసం వచ్చాను.
రామ్మూర్తి: (చెలిలో కలం పేబులుమీద పాఠాన్ని కుర్చీకి
చేరబడి) అలా చెప్పి! ఆసలు నిన్ను చూడగానే
అనుకున్నాను.

(ప్రకాశం: (నవ్వుతూ) యేమని?

రామ్మూర్తి: డబ్బుకోసమే వచ్చివుంటావని.

(ప్రకాశం: లేకపోతే మీ ఆఫీసుకు రావలసిన ఖర్చు నాకేం
పట్టించండి?

రామ్మూర్తి: నిజమే నాయనా, నిజమే! ఖర్చు పట్టినవాళ్లే
యొక్కడికు వస్తారు. (సీరియస్ గా) చూడు
ప్రకాశం నీతో ఒకమాట చెప్పాలనుకుంటు
న్నాను.

(ప్రకాశం: చెప్పండి.

రామ్మూర్తి: మీ నాన్నగారు యెంతో కష్టపడి నిన్ను
చదివిస్తున్నారు. ఎందుకని?

(ప్రకాశం: (లేలకగా) అది ఆయన ధర్మంకరక!

రామ్మూర్తి: ధర్మంకాదు (కోపంతో) నీలాంటికొడుకు
వుండడం ఆయన ధర్మం.

(ప్రకాశం: (కోపంతో) యేమిటండోయ్ రామ్మూర్తి
గారు! చాలా దూరం వెడుతున్నారు!

రామ్మూర్తి: నిన్ను బాగుచెయ్యాలని ఆయన ఉద్దేశం.
మాలాగ నుమాస్తా బతుకు బతుకుతూ అధిక స్వల్ప

పడకుండా—నిన్ను మంచిదారిలో పెట్టాలని
ఆయన ఆభిప్రాయం. నిన్ను చదివించడంకోసం
ఆయన చేసిన ఆపులు యిన్నీ అన్నీ కావు.
ఆయన యిప్పుడు పూర్తిగా మునిగిపోయి
వున్నాడు.

(ప్రకాశం: నన్నేం చెయ్యమంటాడు?

రామ్మూర్తి: నువ్వేం చెయ్యొద్దు. లక్షణంగా చదువుకో!
డబ్బు దూబరా చెయ్యకు.

(ప్రకాశం: మీ మాటలు నాకు బోపడం లేదు.

రామ్మూర్తి: (పేజీలు గా యెలా బోపడతాయి
నాయనా! కాస్త క్రిందికి తగ్గేవరకూ బోప
పడవు. యిద్దరు ముగ్గురు పిల్లలుపుట్టి “నాన్నా
నాగ్గులగీత—పుస్తకాలకు డబ్బు” అని
వేధించేవరకూ బోపడవు.

(ప్రకాశం: పుస్తకాలు కొనిపోతే చదువెలాగ?

రామ్మూర్తి: అబద్ధం అడకుండా చెప్పు. నువ్వు ప్రతి
నెలా పుస్తకాలు కొంటున్నావా? నువ్వు అడిగి
అడగడంతోనే—నీ మీద పెనుకొద్ది మారు
మాటాడకుండా మీ నాన్నగారు నీకు డబ్బుచ్చేస్తూ
న్నారు—అది నేనెలేనా? (సీరియస్ గా అతిని
ముఖంలోకి చూస్తూ) నీకు డబ్బెంగుకుకొవాలి?
యేం పుస్తకాలు కొంటావు? యీ పేజీలు నా
దగరా? పదరాపది! పుస్తకాల మెపు దగరకు
నేనుకూడా వస్తాను. అనివుండే వాణ్ణి.

(ప్రకాశం: (లేచి) పావుగంట బోయకవస్తాను. (నెల్లి
బాబోతాడు.)

రామ్మూర్తి: కూర్చోవోయ్! కూర్చో! రెండు మాటలు
చెప్పనీ. మీ నాన్నగారు యెంతో నిజాయితీ
అయిన మనిషి. వర్సూదాచుకోకుండా వని
చేస్తాడు. ఆయనకు—రిటైరయిపోయే సమయా
నికి—యిప్పటికి మేనేజరుగా ప్రొమోషన్
వచ్చింది. ఆయన సంపాదనంతో నీకించే ఖర్చు
పెట్టేలాడు. ఎప్పుడూ రోజులు ఒకలాగే
వుంటాయనుకోకు. ఒక సంవత్సరంలో ఆయన
రిటైర్ అయిపోతాడు. ఆ తరువాత సంగతి
అలోచించు. — ఇప్పటినుంచే నా కొంచెం
జాగ్రత్తగా ముసులుకో! ఒకటవ లేదీ వచ్చే
పరికి యొక్కడికు కాబూలీవాడిలాగ సిద్ధ
మవుకు.

శేఖర : (అంకెలు కూడడం పూర్తయిన తరువాత) యిది పూర్తి అయిపోయింది. యిక్కడ లాస్ యర్ ఎక్స్‌టెంట్స్ కనాలి.

రామ్మూ : పది? రికార్డు గుంట్లోపడి వెతుకుదాం! (ప్రకాశంతో) కూర్చోవోయ్ నాయనా! కూర్చో! మీ నాన్న గారు కూడా వచ్చే ప్రయత్నించి.

[రామ్మూ, శేఖరం రికార్డు గుంట్లోకి వెళ్లి పోతారు. ప్రకాశం ఒక్కడూ కూర్చోబాడు. చుట్టూ చూస్తాడు యేం వోచను. జేబులోంచి మాట్ అగ్గస్ తీసి నెయ్యిదిగా 'గాక్ ఆండ్ రోల్స్' మ్యాజిక్ పూగతూ వుంటాడు. — టైప్ చేసిన కాగితాలు చేత్తో పట్టుకొని నీలవేణి ఎడమచేతునుంచి వస్తుంది. ఆమెను చూడగానే ప్రకాశం అమాంతంగా లేచి నిలబడతాడు.]

ప్రకా : హలో! నీలవేణి! యేమిటిది? యిక్కడున్నావే?

నీల : ఉద్యోగం.

ప్రకా : యేమి ఉద్యోగం? యెప్పటినుంచి? యేమిటి కథ?

నీల : టైప్‌స్టాగా పనిచేస్తున్నాను. ఉద్యోగంలో చేరి రెండు నెలలయింది.

ప్రకా : అలా చెప్పు. అంగుళే రెండు నెలలనుంచి నీ దర్బారం యొక్కదారేదు:—ఒక రోజు మీ యింటికి వెళ్ళాను.

నీల : మేం యిప్పుడు అక్కడలేం.

ప్రకా : అది నాకేం తెలుసు? నేను వెళ్ళి తలుపు కొట్టేసరికి—ఆ యింటిలో వున్న ఆన్యన్యంగా రొక్కావిడ చెతిలో వున్న రొట్టెలకర్రతో పహాయివలకి వచ్చింది.

నీల : (నవ్వుతూ) దాన్నో ఒకటి వెయ్యివలసింది నిన్ను!

ప్రకా : మేం కొత్తగా దిగాం నాయనా—అని ఆవిడ మర్యాదగా చెప్పింది. నిర్గుత్సహపడి యింటికి వెళ్ళిపోయాను.

నీల : నాకు ఉద్యోగం దొరికిన వెంటనే యిలు చూర్చేశాం.

ప్రకా : పూర్తిగా రావడంలేదా?

నీల : యొక్కడికి వెళ్ళడంలేదు. యెప్పుడూ ఆఫీసూ, యిల్లూ.

ప్రకా : మిజరబుల్ ట్రైఫ్, యెప్పుడూ ఖులాసాగా తిరిగి వానివి. యెలా భరిస్తున్నావో తెలియకుండా వుంది.

నీల : ఏం చెబుతున్నా? అంతా అలా వచ్చింది. ఆసలు యీ వుద్యోగం మీ నాన్న గారే వేయించారు.

ప్రకా : మా నాన్న గారే నిన్ను యీ బోసులో పాఠశాల రన్నమాట,—సరే! యిక్కడ యిక్కడి నుంచి నీకు కాలక్షేపానికి లోటువుండదు.

నీల : యేం?

ప్రకా : మీ ఆఫీసు వదిలే ప్రయత్నం నేను రోజూ వస్తావుంటాను.

నీల : కొంపతీసి అలాంటి పనిమాత్రం చెయ్యకు.

ప్రకా : అలా కొత్తగా భయపడుతున్నా వెంట్రుకు?

నీల : నా అలవాట్లు చాలావరకూ మార్పుకున్నాను.

ప్రకా : నుంచినే!—మాడు! ఇవ్వేళ్ళ సాయంత్రం సరిగా విడుదలలకి ఆ కార్పర్ లో నిలబడి వుంటాను. ఇదరం కలిసివెడదాం.

నీల : ఎక్కడికి?

ప్రకా : నియమం. బీచికిపోదాం. లేదంటావా? న్యూ థియేటరుకుపోయి సీటు రిజర్వ్ చేయించుకు వస్తాను.

నీల : ఇవ్వేళ్ళ వద్దు. మరొక సారి ఎప్పుడైనా వెళ్ళొచ్చు.

ప్రకా : నో! నో! నువ్వలా అంటే లాభంలేదు.

నీల : లేదు. నేను ఇవ్వేళ్ళ వేగంయింటికి వెళ్ళాలి.

ప్రకా : (ఆమెను సమీపించి) ఈ ఒక్కరోజుకూ నామాట కొదవకు.

[ఆమె చెయ్యి పలుకోబోతాడు. ఆమె నిడిసేందుకుంటుంది. సరిగా ఆసనుకుంటూ రికార్డు గుండావారం దగ్గర ముందు రామ్మూ, అతనివెనుక శేఖరం కనిపిస్తారు. శేఖరం చేతిలో ఒక పైలు వుంటుంది.]

రామ్మూ : (వస్తూనే) వీమోయ్! అబ్బాయ్! యిదే మైనా ఆఫీసు అనుకున్నావా? నైట్ క్లబ్ అనుకున్నావా? (నీలవేణితో) యేమిటమ్మా! నీకు యీ పూర్తిగా వున్నా కుక్కలంతా పరిచయం లాగా నే కనిపిస్తున్నారే!

నీల : లేదండీ! యీ కాగితాలు టైప్ చేసి తీసుకు వచ్చాను. ప్రకాశం కాగితాలు చూడనివ్వకుంటున్నారు. నేను ఇవ్వడంలేదు. అంతే!

ప్రకా : అవిడ ఎలా టైప్ చేసిందో చూద్దామనండి.

రామ్మూ : అవిడ యెలా టైప్ చేసింది చూద్దానికి, తిప్పలు దిద్దడానికి మేం ఇక్కడ ఆరడజను మంది వున్నాం. నీకెందుకు శ్రమ?—వెళ్ళి పనిచూసుకో నాయనా! (ప్రకాశం కుడివైపు వెళ్ళిపోతాడు. అతను వెళుతున్న వైపుచూస్తూ) సుప్రతా! కొంపకూల్పుగా అన్నాడు. (నీల వేణి) ఆ కాగితాలు మా మొహాన్ని పారేసి మిగిలిన కాగితాలు టైప్ చేసుకొనిరా!

[నీల వేణి తన చెతిలోని కాగితాలు శేబులుమీద పెట్టి ఎడమచుపు వెళ్ళిపోతుంది. శేఖరం ఆమె వైపు చురచురా చూస్తాడు.]

రామ్మూ : ఈ కాలపు పిల్లల్ని చూస్తూవుంటే ఆశ్చర్యం వస్తోంది. పెళ్ళి పెటాకులూ లేకుండా ఆడాళ్ళు మగాళ్ళు గాడిదిల్లా ఊరిమీదపడి తిరగడం. సంసారం లేనివారికు సంసారా లెక్కువట! ఉటి నే అన్నారా పెద్దలు!! వాళ్ళు బాల్య వివాహాలు చేశారూ అంటే వెర్రివాల్లాయ్ చేశారటయ్యా? ఇలాంటి అవర్థాలన్నీ ఊహించే వాళ్ళు ఆడదానికి చగువు పనికిరాదన్నారు. ఎనిమిదేళ్ళు నిండకుండా చూడుముల్లూ వేసెయ్యమన్నారు.

శేఖ : చగువుకున్న వాళ్ళంతా చెడ్డవాళ్ళంటారా? ఎవరో కొద్దమంది వుంటారు.

రామ్మూ : ఏమిటో దిక్కుమాలిన రోజులు! ఇంగ్లీషు చగువు ఇంగ్లీషు వేదం. ఇంగ్లీషు బుద్ధులూ ఇంగ్లీషు ఆలోచనలూ!! ఒక్క కుర్రవెంకటే, స్వతింత్రాలో చనా, స్వతింత్రబుద్ధి లేదుకదా? అంతా అనకరణ! పూర్తిగా యిమిడేషన్!—కానియ్ నాయనా! పని కానియ్! అవన్నీ చలమెవరో బోలెడ చియ్యి. నేను పోయి మిగిలిన రికార్డుకూడా వెతికి తెస్తాను.

[రామ్మూర్తి రికార్డు రూంలోకి వెళ్ళిపోతాడు.]

శేఖ : (లేచి ఎడమ చివరకు వెళ్లి) నీల వేణీ!

నీల : (ప్రవేశించి) యేం? యెందుకు?

శేఖ : అతనితో నీ కేం పరిచయం?

నీల : (కోపంతో) నీల్లేగా మాట్లాడుకు. అతను నా మేట్!—ఈ ప్రశ్న వెయ్యడానికా నన్ను పని కట్టకు పిలిచావ్?

(చరచరా టైప్ రూంలోకి వెళ్ళిపోతుంది— శేఖరం తిరిగి తన పేటో కూర్చుని కాగితాలు చూస్తూవుంటాడు. కుడిచుపు నుంచి నారాయణ వస్తాడు. లావుగా పొడవుగా వున్నాడు. తెల పంజీ, నల్లకోటు, భుజంమీద కండువా— వరుసుపు 14 సంవత్సరాలు. చెతిలో చిన్ని తోలుపెట్టే వుంది.)

నారాయణ : రామ్మూర్తి గారే?

రామ్మూ : (కాగితాలట్ట రికార్డు రూంలోంచి మోసుకువస్తూ) యిదిగో! ఈ గుమ్మర్లాను, దూరలోనూపడి కొలుకు భసున్నానండి. (చెతిలోవున్న కాగితాలు తన శేబులుమీద పెడతాడు.)

నారా : బడెట్ యెంతివరకూ వచ్చింది?

రామ్మూ : నాలుగోవంతు కూడా అవ్వలేదండి.

నారా : డ్యూడెట్ లేవే అన్న విషయం మరిచి పోయారా?

రామ్మూ : లేదు. అది జ్ఞాపకం వుంచుకునే గింజుకు భస్తన్నాం.

నారా : రామ్మూర్తిగారూ! యీ రోజు యెంత రాత్రయినా అది పూర్తిచేసేవరకూ ఇంటికి వెళ్ళిలెం.

రామ్మూ : తిప్పకుండా మరి? అలాగే చేదాం! ఇ టికి వెళ్ళినుత్రం ఏం సుఖపడి యేడవారిగనకి?

నారా : శేఖరం! ప్రాప్తి స్త్రీభక్తులు అందరిద్వారా తీసుకున్నావా?

శేఖ : అందరి దగ్గరా తీసుకున్నాను సార్. ఇక రామ్మూర్తిగారి దగ్గరే తీసుకోవాలి.

రామ్మూ : నీ నొక్కజేష్ మిగిలిపోయానా నాయనా! ఇలాపట్టా, రానె ఇచ్చేస్తాను. ప్రతిసంవత్సరం యిదొక తిథింకం. నేనెమీ సీరానీ సంపాదించుకోలేదని రాసివ్యాలు, నీకు వున్న అప్పు లెన్ననియే మహాసుభావుడూ అడగడం! ప్రతి సంవత్సరం మనం అప్పుతో మురిగిపో తున్నాం. దీనికి బాధ్యులెవరు?

శేఖ : (కాగితం యిస్తూ) దీనిమీద రాసి సంతకం పెటండి.

రామ్మూ : (రాసి యిస్తూ) యిలాంటి వివరాలు మన నాయకుల దగ్గర్నుంచి నేకరిస్తే బంధాం బయట పడుతుంది. రాజకీయ బాధితుడే నే పెనతో భూములకు భూములూ లాగేస్తున్నాడు వెలకు వేల కొద్దీ ఆదాయం వచ్చే పదవి కోట్ల

నున్నాడు. — వెగా ఆతగాడు వచ్చి—ముషెత్తు కోడానికి సిద్ధంగా వున్నాను గున్నానని 'మన్వంత' అన్న సంపాదించావని యెదురు తిరిగి అడుగు తున్నాడు ఒకసారి నవ్వం డయ్యా నలుగు రూను సిగోచ్చేవా!!

నారా: ముంగు పని కొనివ్వండి. అన్యాయం లనేవి మొదటినుంచీ వున్నవే (రామ్మూర్తికి తిన్నగా వున్న కుర్చీలో కూర్చుని తోలుపెట్టే తెరిచి నోట కట్టలు డేబులుమీద పెడుతూ) శేఖరం, జీతాలలోంచి ఎంత డబ్బు వసూలు చెయ్యాలో లిస్టు తయారుచేశావా?

శేఖ: రాశావండి. (కొనితం చగువుతూ) ఇన్ స్పెక్టరు తాలుకు ఖర్చులు మనిషికి బిడు రూపాయలు—రంగస్థామిగాగు బదిలీ ఆయి పోయినప్పుడు యిచ్చిన టీ పాత్రీ ఖర్చు మనిషికి రూపాయన్నర కో అపరేట్ బ్యాంకు 'గోన్' రికవరీ వడ్డీతో సహా యిరవై రూపాయల సరి. మొ లిం యిరవై యేడు రూపాయలు వసూలు చెయ్యాలిండి.

రామ్మూ: (కళ్ళు తేలవేసి) యిరవై ఏడు రూపాయలే!

నారా: (రామ్మూర్తితో) ముంగు జీతాలు యిచ్చి—తిరచాతి పని ప్రారంభిదాం.

రామ్మూ: (తేగుకొని) అలాగే కొనివ్వండి.

[తం డేబులు మీది కొనితాలు అన్నీ ఒక మూల సరేస్తాడు. నారాయణ కొన్ని విడినోట్లు రామ్మూర్తి ముందు వుంచుతాడు. రామ్మూర్తి, నారాయణ డబ్బు లెక్క పెడుతూ వుంటారు. సరిగా ఆసమయంలో కడిన పువ్వుల ఒక వ్యక్తి వస్తాడు. లాల్సీ, పంచె, చేతిలో ఒక ఖడ్గం సంచి — మగ్గ వరుసులో వున్నాడు.]

వ్యక్తి: (ముంగుకు వచ్చి) సార్!

రామ్మూ: (వెంటనే అందుకొని) చూడండి.

వ్యక్తి: ఆహూ! నేను...

రామ్మూ: (కోపంతో) మీ రెవరెనా సరే! కూర్చో వలసిందే. డబ్బు లెక్క పెడుతున్నాం ఆను కున్నారా? ఆడుకుంటున్నాం అనుకున్నారా? ఒక్క రూపాయి తికరావనేచాలు మా ప్రాణానికి.

నారా: (లెక్క పెడుతూ) కూర్చోండి.

[ఆ వ్యక్తి విధిలేక కడిచివరవున్న ఖాళీ కుర్చీలో కూర్చుంటాడు.]

రామ్మూ: జీతాలు విడిగా పెట్టాను.

నారా: శేఖరం యీ డబ్బు తీసుకువెళ్ళి ఎవరిజీతం వాళ్ళకు యిచ్చేయ్. ఎక్స్ పెన్సుకోర్ లో

సంతకాలు పెట్టించు. రికవరీనూ (తం జాగ్రత్త. ప్రతిమనిషిదగరా యిరవై యేడు రూపాయలు వసూలుచెయ్యి.

[శేఖరం ఒక బెండుపు సకం కొంత డబ్బు తీసుకొని ఎడమవైపు వెళ్ళిపోతాడు. నారాయణ, రామ్మూర్తి యింకా డబ్బు లెక్క పెడుతూనే వుంటారు. రెండు నిమిషాల తిరవాత శేఖరం తిరిగి వు సకం తీసుకొనివస్తాడు]

శేఖ: (పుస్తకం నారాయణకు యిస్తూ) అందరూ డబ్బు యిచ్చేశారండి. రామ్మూర్తిగారు, సుబ్బారాయణగారు మాత్రం యీ సెలలో యివ్వలేమన్నారండి.

నారా: (తలపెక్కెత్తి) యీ సెలలో యివ్వలేకపోతే వచ్చేసెలలో అంతకంటే యివ్వలేను. యివ్వవలసిం డబ్బు రెపటి సెలకు రెటింపు అవ్వదా?—అవసరంకొద్దీ అప్పులు చెస్తాం. బాకీలు తీర్చవలసి వచ్చేసరికి బాపడతాం. అసలు గోజులలా వున్నాయ్—అబ్బాయ్! శేఖరం! యిదిగో నీజీతం తీసుకో.

శేఖ: (జీతం తీసుకొని పుస్తకంగా సంతకంపెట్టి) నన్ను యివ్వే కోంచెం బిడుగుంటులకే విడిగి పెట్టలివార్!

నారా: యేం? యేదై నా సినిమా ప్రోగ్రాంవుందా?

శేఖ: లేదండి.

నారా: శేఖరం! నీమీద మీ కుటుంబం అంత ఆధారపడివుందన్న విషయం గుర్తుంచుకోవాలి.

శేఖ: నిజమేనండి

నారా: మీ ఆన్నగాగు పక్షవాతంతో మూలబడి పోయాడు. అంతా నిరాధారం. నీ ఒక్కడి మీదా ఎంతో బాధ్యతవుంది. అవునంటావా?

శేఖ: (ఆవువన్నెలు తలవ్రాపుతాడు.)

నారా: నిజానికి నువ్వు చెప్తన్నదేమిటి? జీతం పూర్తిగా యింట్లో యిస్తున్నావా?

రామ్మూ: (నోట్లు లెక్క పెట్టడం పూర్తిచేసి కట్ట కడుతూ) ఇదిగదాకూడా యీమగ్గ గందరగోళంలో పడుతున్నాడులెండి.

నారా: చూడునాయనా! నువ్వుచిన్నవాడివి. మాలంటి వాళ్ళ మూలమీద గౌరవం వుంచాలి. నిన్ను మీ అన్నియ్య మాయింటికివచ్చి అంతా చెప్పకుని విచారించాడు. బుద్ధిగా జీతం అంతా తీసుకువెళ్ళి యింట్లో యియ్యి. ఎంగుకు చెడిపోతావ్!

రామ్మూ: వృధాగా జల్నాచేసే నే యేంలాభివోయ్! డబ్బుపోతుంది. పక్కవ్రాపోతుంది. అన్నీ

పోతాయి. (నారాయణను చూసిస్తూ) మన మే నేనగు గారికి కూడా నీలాంటి సుపునుడే ఒకడువున్నాడు. యిందాక మాతావుకదూ!— అయ్యా! నారాయణగారూ! మీకు చెప్పడం మరిచిపోయాను. మీవాడు అప్పుడే ఒకసారి వచ్చి వెళ్ళాడు.

నారా : వాడూ అంతే, ఎంత చెప్పినా వినకు.

రామ్యూ : అయ్యా, మీ నెమ్మది, మీమంచి తనం వాణి పూర్తిగా పాడుచేస్తున్నా. అనేక నేతలే గదిలో పెట్టి రూళ్ళకర్ర విడిచేవాడూ కొలేవాణి.

నారా : రామ్యూర్తిగారూ, యిక మనం చెప్పకలసిన దశివాటిహాయింది. వాళ్ళంతటవాళ్ళే తెలుసు కొనాలి.

రామ్యూ : ఏం తెలుసుకోవడమో! నీలవేణిగారూ మీవాడూ కలిసి యిక్కడ నాట్యంచేసింత పనిచేశాను.

నారా : నీలవేణి కుటుంబంకూడా అంతే, ఆమె జీతం మీద తిలి, యిదగు చెల్లెళ్ళు ఆధారపడి వున్నాను. వాళ్ళకు మనో ఆధారంలేదు.

రామ్యూ : (అశ్చర్యంతో) అలాగటండీ! టిప్ బాప్ గారాణిగారలా తియారెవరుంది. కేవలభావల్ని చూసి కొస్తకలవాళ్ళమనున్నాను నుమండి.

నాగా : రవంత ఆసికూడాలేను. ఆమె అసలు కుటుంబం విషయం పట్టించుకోను. ఎప్పుడూ తన పిక్కారు, సినిమాలు, స్నేహితులు—తన గొడవే,—దర్శించివల్లనే ఆమె అలా తయారైందమో అనిపిస్తూవుంటుంది నాకు. (డబ్బు రామ్యూర్తికి యిస్తూ) యిదిగో, మీ జీతం కూడా తీసుకోండి.

శేఖ : (లేచి రామ్యూర్తిని సమీపించి) రామ్యూర్తిగారూ, మీ డబ్బుకూడా యివ్వండి.

రామ్యూ : (డబ్బు లెక్కపెడుతూ) ఎంతయిమ్మంటావ్? యిరవైయేడురూపాలా? (నోల్చి శేఖరానికి యిస్తూ) నాకు వచ్చేనెల జీతం తొంద్రై తొమ్మిదిలోను యిరవైయేడు రూపాయలుపోతే యిక డబ్బైర్పెండురూపాయలు వున్నాయి. (బాధగా) యీ ముప్పి డబ్బైర్పెండు రూపాయలతో రెండుపూటలూ భోజనంచేయ్యవా? యిదగు పిల్లలకూ చదువుచెప్పించవా? చంటి పిల్లకు పాలడబ్బా కొనవా? పెళ్ళాం పిల్లలకు కట్టకోడానికి బట్టలకొనవా? యేంచెయ్యాలో బోధపడకుండా వుందిరా భవంతుడా!

నారా : రామ్యూర్తిగారూ, మన గుమాస్తాల బ్రతుకే కాదు యిలావున్నది సామాన్యసంసారల జీవిత

లన్నీ యీవాడుక హితోనేండివున్నాయి. రాత్రి అంతా పీచకలూ, తెలవారితే భయం. పతి గోజూ ఒక సముద్రపు కెరబంలా విగుడుకు మీదపడతోంది. పరిస్థితులు గోజుగోజుకూ దిగబోబోతున్నై. మళ్ళీతొగతి ప్రజల జీవితాలు పేకమేడలావున్నాయి. అదియేక్షణంలో నైనా కూలిపోవచ్చు.

రామ్యూ : (బాధగా) చూడండి నారాయణగారూ! మీరే చెప్పండి. ఈ డబ్బుతో యీనెంతా యెలా గడవను?

నారా : తప్పును. భీంనాలి. యీ జీవితమే నయం అని స్పష్టపడాలి—యీ శ్రేణం ఉద్యోగం పోగొట్టుకుంటే వాళ్ళకుటుంబం యేమాటుందో ఆలోచించండి. యే వ్యామోహంగానోపడి నీలవేణి ఉద్యోగం వదులుకుంటే వాళ్ళకుటుంబం యేగంటలో గలుస్తుందో ఆలోచించండి. మీరూ నేనూ యేరుండెడబ్బుతోనో అకస్మాత్తుగా ప్రాణాలు విడిచిపెడితే మన సంసార శ్రమాతయో ఆలోచించండి.

రామ్యూ : యేమాతాయి? అకస్మాత్తుగా మరణిపోతాయి. ఆత్మయవోత్ర చేతికివస్తుంది—మనం ఆస్తి సంపాదించలేదు సరికదా! కావలసినన్ని ఆస్తులు సంపాదించివుండాలి.

నారా : ఒకంగుకు నాకు అశ్చర్యం కలుగుతుంది. జీవితంలోని యీ కమలను, యీ విజయిన పరిస్థితుల్ని యీ కుర్రవాళ్ళు యేందుకు గమనించరా అని?

వ్యక్తి : (లేచి రామ్యూర్తిని సమీపించి) అయ్యా! రామ్యూర్తిగారు మీరేనా?

రామ్యూ : (రియస్ గా) యేం! నేనే! (నారాయణతో) ఈ వేళి బడిపంతుళ్ళంతా సభిచేస్తున్నాను సార్. ఉదయంనుంచి ఒకొకటూ మన ఆఫీసుకు దిగుతూవున్నాను. సమాధానాలు చెప్పలేక ఛస్తున్నామ్.

రామ్యూ : (సంచితోంచి పుస్తకంతీసి) ఒక ఎనిమిది రూపాయలు యిలా యిప్పించండి.

రామ్యూ : (కోపంతో) యేతూరి పంతులివయ్యా నువ్వు? ఎదురుతిరిగి నన్నే డబ్బు అడుగుతున్నావ్!!

వ్యక్తి : పంతుల్నీకాదు, పాడూకాదు. నేను మునిసిపల్ కలెక్టర్ కలెక్టర్నీ.

రామ్యూ : నాకీ ప్రపంచంలో అంగుళం భూమికూడా లేదు. నువ్వేదో వారపాటున వచ్చివుంటావ్! నేనేం పన్నుకట్టక్కర్లేదు.

బిల్లుకలెక్కరు: వృత్తిపన్ను సార్! వృత్తిపన్ను.
(చాఫెవన్ హక్కు).

రామూ: పారిపోదామనుకున్నా బండికి హాసీలు
పన్ను తప్పదన్నాగు చిలకమర్రివారు.

బిల్లు: ఆయ్యా! యిప్పుటికే నన్ను చాలాసేపు కూర్చో
పెట్టేశారు. వెంటనే యెనిమిది రూపాయలు
యివ్వండి. (నాగాయణ దగ్గర, శేఖరందగ్గర
డబ్బుతీసుకొని రనీగులు రాసియిస్తాడు.)

రామూ: (ఆశ్చర్యంతో) వృత్తిపన్ను ఒక్క సారే
ఎనిమిది రూపాయలెలా అయ్యిందయ్యా మహా
నుభావా?

బిల్లు: గత సంవత్సరం వసూలుచెయ్యడం మరిచి
పోయాం సార్. రెండు సంవత్సరాల పన్ను
కలిపి ఎనిమిది రూపాయలయ్యింది.

రామూ: (చేతిలోవున్న నోటు మరొకసారి లెక్క
పెట్టి) యీ డబ్బెల్లు రెండు రూపాయలలోను
నీకు ఎనిమిది రూపాయలచ్చేస్తే యిక నాకే తిన
డాని కేముంది గడ్డి: యీ నెలలో యివ్వలేను
వచ్చే నెలలో కనిపించు.

బిల్లు: (సీరియస్ గా) యేమండోయ్! అదేం పనికి
రాదు. తక్షణం యిచ్చెయ్యవలసిందే!

రామూ: యివ్వలేను నాయనా! యివ్వలేను.
వృధాగా నన్నెందుకు బాబయ్యా.

బిల్లు: (తీవ్రంగా) యివ్వకపోతే మీరు కోర్టుకు
రావలసి వుంటుంది.

రామూ: (కోపంతో) కోర్టుకు కాకపోతే నెంబ్రెల్
జైలుకు వెళ్తాను! వెళ్ళు! వెళ్ల గయ్యా.
ఇలాంటివి చాలా చూశాం...

బిల్లు: వుండు! వుండవయ్యా! తొందరపడకు!
(బిల్లుకలెక్కరు కుడివైపు నిష్క్రమిస్తాడు)

రామూ: ఈ గుమాస్తా ప్రాణికి ఒకటవ రేదీ అంటే
మరణశిక్ష పడేగోజు. — యింటి యజమానికి
సంజాయిషీ చెప్పగోవాలి. పాలమనిషికి సంజా
యిషీ చెప్పగోవాలి. అఫీసులో ఆగోజు కాగి
తం ఆలస్యమయినందుకు అధి కారికి సంజాయిషీ
చెప్పగోవాలి. అసలు యీ దొర్భాగ్యుడి
జీవితమే సంజాయిషీల పుట్ట!!

నారా: యేదీ! — మీరు యింతవరకూ వేసిన స్టేట్
మెంట్ చూడనివ్వండి.

రామూ: (ఒక కాగితం చూపిస్తూ) ఎస్టాబ్లిష్ మెంటు
వరకూ వచ్చింది.

నారా: యింకా మొదటిలోనే వున్నాం. యిదంతా
యెప్పుటి కవుతుందండి?

రామూ: యిప్పుటినుంచీ కదలకుండా కూర్చుంటే
రాత్రి తొమ్మిది గంటలకు అవుతుందండి.

శేఖ: నన్ను కాస్త విడుగంటలకే విడిచిపెట్టాలి
సార్!

రామూ: (కోపంతో) యీపని యెలా అవుతుందిరా
దేవుడా అని మేం కొట్టుకు ఛస్తుంటే నువ్వు
పోతావా?

నారా: వెళ్లనివ్వండి పాపం! అతినికేం పనివుండో!

రామూ: మీరు అందరినీ యిటే నమ్మేస్తారండి.
అతినికి పని లేదు. పాటూ లేదు.

[తొందరగా కుడివైపునుంచి రమణయ్య,
నరసయ్య వస్తారు. యిద్దరిభుజాలనుంచి సంచులు
వేలాడుతున్న ఇద్దరూ రామూర్తికి తిన్నగా
నిలబడతారు.]

రమ: (రామూర్తిని ఉద్దేశించి) నమస్కారం మేనే
జరుగాయ!

నర: దిడ్డం బాబూ!

రామూ: (నారాయణను చూపిస్తూ) వీరూ మేనే
జరుగాయ. నేను కాదు.

రమ } : (వెంటనే నారాయణకేసి తిరిగి) నమ
నర } : స్కారం బాబయ్యా!

నారా: యేం పనిమీద వచ్చాను?

రమ: చిన్న పనికాదు బాబయ్యా!

నర: చాలా పెద్దపని బాబూ!

రామూ: మీరు బిల్లుకలెక్కరు కాదుకదా!

రమ: కొడు బాబయ్యా.

నర: చావలేక బతుకుతున్న బడిపంతుళ్ళం.

రామూ: నాకు చచ్చే అంతిపనివుంది. వూరికే సాగ
దియ్యక మీరు వచ్చిన సనేమిటో చూడు
మాటల్లో టూకీగా చెప్పండి.

రమ: అంత తేలిగ్గా లేల్వి పారెయ్యకలిసిన నిషఘం
కాదు బాబయ్యా.

నర: అంతా పూసగుచ్చినట్లు మనవి చెసుకుంటాం.

రమ: తమకు శ్రద్ధగా వివాచి మా ప్రార్థన!

రామూ: ఇప్పుడు మాకు తీరిక లేదు. రేపు వయ
చెయ్యండి.

రమ: (ఆశ్చర్యంతో) రేపు మళ్ళారావడమే!

నర: మాపూరినుంచి రావాలంటే విడుదాపాయలుం
డాలి బాబయ్యా.

నారా: మీరు చెప్పేదేమిటో త్వరగా చెప్పండి.

రమ: మేం ఆ పూరులో పడేళ్లనుంచి పనిచేస్తూ
న్నాం బాబయ్యా.

నర: గ్రామస్థులకు మేమంటే మహాచెడ్డ అభిమానం!

రమ: మొన్నటి ఎలక్షన్ నుంచి మారోజులు మరీ
పోయినై బాబయ్యా.

ఇల్లు కూలింది

సర : వెంట్రుత్తుంగారి తరపున మేం ప్రచారం చేస్తుంటామి.

రమ : మేం చేసిన సేవ అదేనండి బాబూ!

సర : ఆయన మామిద పగసాగించాలని చూస్తున్నా రండి.

రమ : ముమ్మల్ని ఉద్యోగాలలోంచి తీసేయాలని చాలా ప్రయత్నాలు చేశారండి.

సర : శోనలో ఆర్టీ ప్లెట్ట రండి.

రమ : మహాజను మహాజను గుప్పించేశారండి

సర : ఒక మరేషిన్ నే కుడిచేత్తోనూ, ఎడమచేత్తోనూ ఆరవజను వేలిముద్రలు వేయించేశారండి.

రమ : చివరకు న్యాయమే శలించింది బాబయ్యా.

సర : చిన్నబ్బాయిగాగు దేవుళ్ళా నాయవడ్డారు.

రమ : ఆయన నే కను కొట్టించేశారండి.

నారా : ఒక్క ఊణం ఆగండి. చిన్నబ్బాయిగా రెవర?

రమ : అగే! చిన్నబ్బాయిగారి నే యెరగరా అండి తమగా!

సర : ఆయన మా పూర్వో పెన్షనూతుబరి అండి.

రమ : ఆయన సర్దుమా అని మేం యంతికాలం ఖులాసాగా బతికాం బాబయ్యా!

సర : (రమణయ్యతో) దానపం యెందుకు? నిజం చెప్పేద్దాం.

రమ : తప్పేముంది? చెప్పేద్దాం,

సర : అయ్యా! అసలు రహస్యం చెప్పేస్తున్నాం తమకు.

రమ : చిన్నబ్బాయిగాగు తను పిల్లల్ని తమ బంధువుల పిల్లల్ని మా దగ్గరకే బ్యూషనుకు పంపిస్తారండి.

సర : తమ దగ్గర దానపమెందుకు? నెలకో యాదై రూపాయలు యిప్పిస్తారు.

రామ్మూ : (అమాంతంగా కుర్చీ లోంచి వెకి లేచి) హోరి మీ యిలు బంగారం కాను! బ్యూషను చెబుతున్నారా? బ్యూషను!!

రమ : చిత్రిం బాబయ్యా! చిత్రిం!

రామ్మూ : యింకొ భయం లేకుండా “చిత్రిం” అంటున్నావ్? యీ యిద్దరి పేర్నా చెప్పండి ముందు. బ్యూషను చెప్పకూడనని మేం ఆర్డరు జారీచేస్తావుంటే మీరు చెబుతున్నారా?

సర : చెప్పకపోతే ఛస్తామా బాబయ్యా?

రమ : తమరిచ్చే (గాంటుమీద ఆధారపడితే.....

సర : మేం యేనాడో అక్షయపాత్ర పుచ్చుకోవలసింది బాబయ్యా!

రామ్మూ : (గద్దినా) ముందు మీ పేర్లు చెప్పండి. మీ సంగతేమిటో తేలుస్తాం.

నారా : రామ్మూర్తి గారూ! కూశ్పండి. నళ్ళు చెప్పేది పూ?గా రిన నిశ్చయి.

రమ : (సంతోషిస్తూ) తమకు నూకళ్ళు వచ్చింది!

సర : అధికార్లు తమకే విశేషాతే యికమా మ వి యెవరు రింటాగా బాబయ్యా.

రమ : మేం ఉభయం కలిపి తమకు ఒక ఆర్టీ పంపించాం బాబయ్యా.

నారా : ఎప్పుడు పంపించా?

సర : ఆల్ఫో! యోగ్గనండి! నాయకు నెలవు నుండి.

రమ : తను దొరనుంచి జవాబు గా లేపండి.

నారా : మాకు అందితే నెంబనే జవాబు యిచ్చే వాళ్ళం. యేమింటి రామ్మూ? గారూ?

రామ్మూ : అంతేనండి మనకేమీ అందలేదు.

రమ : నదిగు అరీ తాలూకు కాపిలు తీసుకువచ్చాం బాబయ్యా!

సర : ఒకటి రెండు కాగు. ముప్పై కాపిలతీసి అందరికీ పంపించాం బాబయ్యా!

రమ : (జేబులోంచి కాకితంతీసి) దదివి వినిపిస్తాను. తమకు శ్రద్ధగా వినాలి.

నారా : చాలా పెద్దదిలావుంటే!

సర : (తన జేబులోంచి కూడా కాకితంతీసి) యెంతో నేపు పట్టగు బాబయ్యా. చకచకా దదితేస్తాం.

రామ్మూ : (కలం తేబులుమీద పోతేసి) యిక యీ బడ్జెట్ యీ వేళకు తగులడంతే!

రమ : (చగువుతూ) ‘అయ్యా, మేము యీ (గామ ములో వివరువిధేయతతో పని చేయాలి చున్నాము. మా బడిలో హాజరు సంఖ్య పెంచి తిమి! (తిల పైకత్తి) యిక్కడ ఆక్షరాలు పెరిగి పోయినై. సర సయ్య గారూ! మీ కాఫీ చూపండి.

సర : (చగువుతూ) ‘బడిని సర్వరిగముల ఆభివృద్ధికి తెచ్చితిమి.’

రమ : (చగువుతూ) ఇది యిట్లుండ విషాదకరమైన సంఘటన జరిగివది. (గామ పెద్దలు మా ఉభయం లను రాజకీయ గుడిసంపములోనికి ... (అక్షరాలు వెతకతూ వుంటాడు.)

సర : (నెంబనే అంగుళాని) నెట్టిరి. మా చిన్న తలలపె పెద్ద భారమును పెట్టిరి. ఎన్నికలు ముగిసివది. కోపతాపములు పెరిగివది. సాధుజనులు మూల పడిరి. రాక్షసులు వెలరిగిరి.

రమ : (చకచకా చగువుతూ) ‘క్షరలు పైకి లేచివది. బుర్రలు చిలికివది. కోర్టులకు రాక పోకలు పెరిగివది.’

నర : (చగువుతూ) 'మేము ప్రాణములు గుప్పిటపెట్టుకొని ఒదిగి కూర్చుంటిమి. రాడీలు తోడేళ్ళగుంపువలె మా బడిపైని పడుచున్నాడు.'

రమ : (చగువుతూ) 'మేము ఉద్యోగ భర్తమును సక్రమముగా నిర్వహించలేకపోవుచున్నాము. మాకు ప్రాణభయము మిక్కిలియుగా నున్నది. మా బడిచుట్టూ పోలీసుకొపలా పెట్టించగలండులకు విషయవిధేయతలతో వేడుకొనుచున్నాము యిటు : విధేయులు : వెంటటరముణయ్య; అప్పల నరసయ్య.'

[యిద్దరూ కాగితాలు నారాయణకు యిస్తారు.]

నారా : వూళ్ళో పెద్ద లెవరూ కలగజేసుకోవడంలేదా?

రమ : లేదు బాబయ్యా! పెద్ద మన రాజులంతా పట్నంలో మకాం పెట్టేసి వ్యవహారం నడిపిస్తున్నారు.

రామ్మూ : (సీరియస్ గా) యేసుండోయ్ పంతుసూ! 'మేం యిలాంటి వ్యవహారాల్లో కలగజేసుకోదానికి వీలేదు. మీరు పోలీసు స్టేషనుకుపోయి రిపోర్టు చేసుకోండి.

నర : బాబ్బాబు! అలా అనకండి చచ్చిపోతాం.

రమ : మా రిపోర్టుకంటే మీ రిపోర్టుకే నిలవ వుంటుంది బాబయ్యా!

నర : అసలే మేం కష్టాలలో వున్నాం.

రమ : మా వుసుగు తెగల నివృత్తకండి బాబయ్యా.

రామ్మూ : ఓహో! కాపనార్థాలు కూడా పెడుతున్నావ్!!

నర : తమరు దయచూపాలి.

రమ : అన్ని కష్టాలూ ఒక్కసారే వచ్చిపడ్డాయి బాబయ్యా.

నర : గర్భవీధులం బాబూ.

రమ : తినడానికి పూర్తిగా తిండి లేదు. కట్టకోడానికి సరైన వస్త్రంలేదు.

నర : తలదాచుకోడానికికొంపకూడా లేదుబాబయ్యా!

రమ : మేం యిద్దరంఒకకొంపలోనే వుండేవాళ్ళిమండి.

నర : ఆ యిల్లు మెన్నటి వర్షాలకు.....

రమ : (మౌనంలో ఆందుకొని) మా యిల్లు కూలిపోయింది బాబయ్యా!

నారా : నన్ను కొంచెం మాట్లాడినివ్వండి—మీ యిల్లు కూలిపోయినందుకు నేను చాలా విచారిస్తున్నాను. కాని మాయభూకూడా వేడోరేపో కూలడానికి సిద్ధంగా వున్నాయ్. మీరు యిక..

రమ : (వెంటనే ఆందుకొని) రెండు మాటలూ చెప్పి య్యనివ్వండి బాబయ్యా!

నర : మాయల్లు కూలిపోయింది. తనదాచుకోడానికి మా గ్రామస్థులెవరూ మాకు చోటు యివ్వలేదు బాబయ్యా.

రమ : ఇక్కడేదంటే వాళ్ళ తప్పేమీలేదండి. మాకు చోటు యిస్తే వెంటనే రాడీలు వచ్చి వాళ్ళ యింటిమీద పడతారని భయమండి.

నర : మేం వెళ్ళిమునంబుగారి కాళ్ళ మీద పడ్డామండి.

రమ : ఆయనకు కనికారమూవుంది; భయమూవుందండి.

నర : బండెల దొడ్డిలో ఒక ఖాళీ వండా మాకు యిచ్చారండి.

రమ : అక్కడే వుంటున్నాం బాబయ్యా.

శేఖ : బండెలదొడ్డి అంటే?

నర : మనుషులు నేరంచేస్తే జైల్లోపెడతారండి.

రమ : అలాగే దూళ్ళు, పసువులు నేరంచేస్తే బండెల దొడ్డిలో పెడతారండి.

నర : బండెలదొడ్డి అంటే అజేనండి.

[దూరాన్నుంచి బిడరగా నివాదాలు వినిపిస్తాయి. ఉబ్బాలో ఉబ్బులు వేసి గలగలలాడి సున్న శబ్దం వినిపించు వుంటుంది—“ఉపాధ్యాయుల సంఘానికి—జై!”—“ఉపాధ్యాయులు—వల్లాలి.”—“అటా ఉద్యమం—వల్లాలి!”—అందరూ ఆత్మతగా కుడివైపు మామూలు వుంటారు. నివాదాలు దూరంగా పోతాయి]

నారా : యేమి టిడి?

రమ : కొత్త ఉద్యమం బాబూ!

నర : మేం ఎన్నో విజ్ఞప్తులు చేసుకున్నాం.

రమ : అధికారులు మా జీతాలు సరిగా పెంచలేదు బాబయ్యా.

నర : మా దగ్గరం రోజురోజుకూ పెరిగిపోతోందండి.

రమ : మా సితి ప్రజలకు తెలియజేయడం కొనసేయి కొత్త ఉద్యమం బాబయ్యా.

[వెంటనే రనుణయ్య, నరసయ్య తమ భుజాలకు వున్న సంచులలోనుంచి చెర్రోక గిన్నె పైకి తీస్తారు.]

నర : ఇవి అక్షులు పాత్రలండి.

రమ : ఇది అసమృతి తెలియజేసే ఉద్యమమండి. ఒక అణామాత్రం వేస్తే చాలు.

నర : (రామ్మూరితో) బాబయ్యా! తమరొక అణా వేయించండి.

రామ్మూ : అమాంతంగా (పైకిలేచి) పోతారా? బయటకు వెంటించాలా? జీతాలు చాలవల! బడిలో చగువు చెప్పురు. ఊరినిండా ట్యూప్ న్ను. ప్రయివేట్ డివిజన్ కు గ్రాజ్ న్న పాస్ చెయ్యడం.

ఇల్లు కూలింది

గ్రాంటుకు గ్రాంటూ కొట్టేసున్నారు పైగా
 బోల్లంతి రాబడి! యింకా జీతాలు చాలనట.
 రమ : తినురెవగు బాబయ్యా? అలా పూరికే ఇచ్చి పోతు
 న్నాను?
 నర : (నారాయణను చూపిస్తూ) ఆ మహారాజును
 చూడండి. ఎంత ఓగ్గి! ఎంత సహనమో!
 రమ : (నారాయణతో) మా పూరి న్యవహారాలన్నీ
 తినుకు యింకా విశేషంగా చెబుతాం
 బాబయ్యా!
 రామ్మూ : (గడ్డిస్తూ) పోతారా? పోగా? మర్యాదగా
 వెళ్ళకపోతే బంట్రూతుతో గంటిస్తాను.
 నారా : కూర్చోండి రామ్మూర్తిగారూ!
 నర : (వెంటనే అంగుళాని) రామ్మూర్తి గారంటే
 తినురా బాబయ్యా?
 రమ : తినురీ కీ రీ దిశలు వ్యాపించింది బాబయ్యా!
 నర : తినురీగురించి మేం బోల్లు సంగతులు విన్నాం.
 రమ : దక్షిణ లేంజీ పనిచెయ్యరని...
 నర : రోజుకు ఐదు రూపాయలైనా కంటమాస్తే గాని
 ఇల్లు చేరరని...
 రమ : పెట్టుకున్న అర్జీలను చింపి పాకేస్తారని...

నర : గ్రాంటు నిలుబలో లేప్పు అంకలు వేస్తాని...
 రమ : టిచరని రప్పిస్తాని...
 నర : తై రాగుల్లాంటి బడిపంతుల్లిను నిలుపునా దోచు
 కుంటారని...
 రామ్మూ : (కోపం సబ్బలేక గూళ్ళికర తీసి) ఆరు!
 అను! యేమిటా కూతలు?
 [రామ్మూర్తి గూళ్ళికర పట్టుకొని వాళ్ళను ఎవూ
 పిస్తాడు. రమణయ్య, నరణయ్య తో ఎవరి గా
 కుడినైపు పోతూ వుంటారు.]
 రమ : (వెళ్ళిపోతూ నారాయణతో) నెలవిప్పించండి
 బాబూ!
 నర : మమ్మల్ని మరిచిపోకండి బాబయ్యా.
 [ఇద్దరూ నిద్ర మ్మిస్తారు. రామ్మూర్తి కోప
 ముతో చూస్తూ వుంటాడు. శేఖరం తలవంచి
 రాస్తూ వుంటాడు]
 నారా : కూర్చోండి రామ్మూర్తిగారూ!
 రామ్మూ : (కూర్చుంటూ) మీ మంచితనమే మాకొంప
 తీస్తోందిండి.
 [తిరిగి ముగ్గురూ పనిలో నిమగ్నలవుతారు—
 తెర.]

ఒక

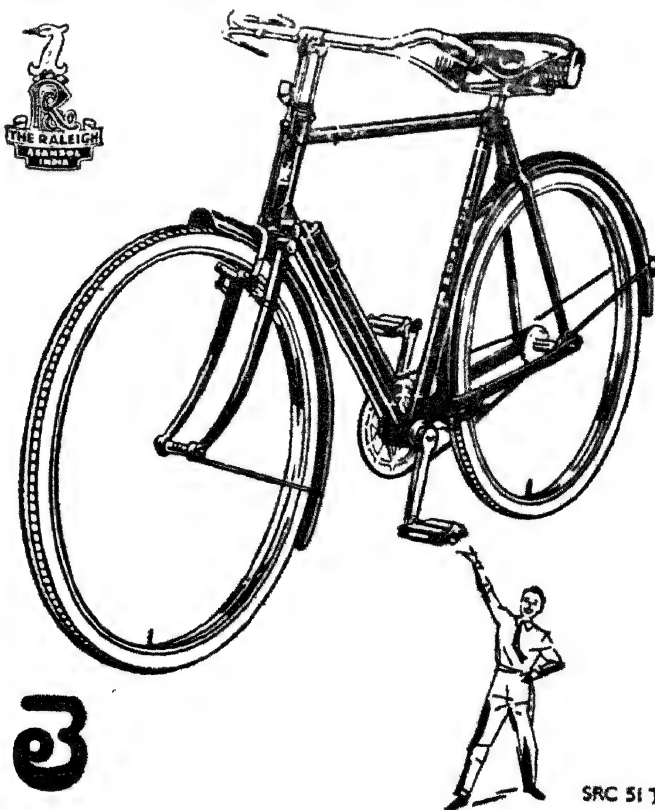
రాలే

మీకు వుండడం

గర్వకారణం

రాలే

SRC 51 T

కలగూరగంప

నాగరికత శ్రీ నాగభూషణం

సంఘ జీవనము సమస్త ప్రాణికోటిలో కన్పించే సహజలక్షణం. బలీయమైన ఆవసగంకూడా. స్వజాతికి సంబంధించిన జీవులన్నీ ఒక కూటమిగా జీవించడం మనం తగుడుచూస్తూ ఉంటాం. కొనులు ఒక కూటమిగా, భ్రమరాలూక కూడికగా, మల్లేభములు మరొక కూటమిగా ఉండటం మనం దృష్టాంతములుగా పెర్కొనవచ్చును. వైన పెర్కొనిన “స్వజాత్యాకర్షణ” మానవునిలోకూడ ఉండే సహజ లక్షణం. ప్రయోజనం దృష్ట్యా, సంఘజీవన బావ తిరావశ్యకతను, మానవుడు మరింత గుర్తించాడు. పరస్పర సహాయ సహకారాలే మానవ జీవితాలను సుఖప్రసంగం చేస్తాయి. వైలక్ష్యం సుసాధ్యం కావాలంటే మానవుడు తప్పనిసరిగా కొన్ని నియమ నిబంధనలను ఆనుసరించవలసి ఉంటుంది. కాల గమనంతోపాటు మానవజీవిత వసరాలు పెంపొంగుతూ ఉంటాయి జీవితావసరాలను సాధించే ప్రయత్నములో నాగరికత పునోగమిస్తూ ఉంటుంది. జీవితం మరింత సుఖవంతము చేసుకోవాలనే తీరిని కాంక్ష, కళాత్మక నాగరికత పునోభివృద్ధికి ఆధారభూతాలు.

నాగరికతకు ఒక రూపాన్ని ఆపాదించి, ఆ ప్రత్యేక రూపమే “నాగరికత” అని ఇదమిత్థంగా తేల్చి చెప్పడం కష్టం. జాతి, జాతికి, చిత్రదేశానికి మధ్య నాగరికత స్వరూప స్వభావాలలో వైవిధ్యం ఉండి తీరుతుంది.

వారి వారి, నైస్కళ సరిస్థితులు, కళాదృష్టి, ఆవసరాలు, అభిగమలు, నైతిక దృష్టుల ప్రభావపరంగా, నాగరికత స్వరూప స్వభావములలో వైచిర్యం ఉంటున్నది. ఇందుమూలముగా ఒక జాతి లేక ఒక దేశ నాగరికతే ఉద్భావమైనదిని నిర్ణయించడం కష్టం. ప్రయోజనం

దృష్ట్యా, కళదృష్ట్యా, ఒక నాగరికత, ఉత్కృష్టత సాపేక్షంగా మాత్రం, నిర్ణయించవచ్చును. ఈ విధంగా నైనా ఒక నాగరికత ఉత్కృష్టతను నిర్ణయించే సమయములో, వారి వారి నైసర్గిక పరిస్థితులు, ఆవసరాలు, అభిగమలు, నైతిక దృష్టులను, మనం దృష్టిలో ఉంచుకోవలసి ఉంటుంది. మానవుని “భౌతిక సాధన, నడవడి, మేప”లనే నాగరికత అని స్థూలంగా నిర్వచించవచ్చును

ప్రస్తుతం మనం నాగరికతగా పరిగణించే విషయాన్ని రెండు భాగాలుగా విభజించవచ్చును. (1) భౌతిక నాగరికత (2) అభౌతిక నాగరికత.

భౌతిక నాగరికత

పంచేదియాలద్వారా గ్రహింపబడునది భౌతికము. మానవ నిర్మితమైన భౌతిక సాధన. “భౌతిక నాగరికత” గృహనిర్మాణము, వస్త్రోత్పత్తి, ఆహారోత్పత్తి వగైరాలను మనం దృష్టాంతములుగా పెర్కొనవచ్చును. మానవావసరములు రెండు రకములు (1) మూలావసరములు (2) కల్పితావసరములు. మూలావసరములు జీవించుటకు తప్పనిసరి అయినవి. ఆహారము, నీళ్లు, గాలి వగైరాలను మూలావసరములుగా పెర్కొనవచ్చును. వస్త్రధారణ, గృహవాసము వగైరాలను కల్పితావసరములుగా పెర్కొనవచ్చును. కల్పితావసరములు లేకున్నను మానవుడు జీవించగలడు.

మానవప్రయత్న ప్రమేయం లేకుండా ప్రకృతి ప్రసాదితమైన ఆహారముతోనే ఆదినూనవుడు జీవించేవాడు. కాలగమనంతోపాటు ఆహారపుకొరత యేర్పడినది. ఆ కొరతను తీర్చుకొనుటకు మానవ ప్రయత్నాన్ని మేళవించి, ప్రకృతిని వినియోగించుకోవలసి వచ్చింది. ఈ విధంగా మూలావసరసాధన నాగరికత పునోభివృద్ధికి ప్రథమ సోపానమైనది. కల్పితావసర సాధన సంపత్తే నాగరికతకు ద్వితీయ సోపానము. జీవితాన్ని

మరింత సంతోషదాయకం చేసుకోవాలనే తీవ్రని
కాంక్ష, కళాదృష్టి, ఆభిరుచి, వగైరాలు, నాగరికతను
ద్వ్యుజ్జ్వలం చేసే మూలవిరాట్టలు.

ఈ విధంగా పురోభివృద్ధి పొందుతున్న భౌతిక
నాగరికతకు పరాకాష్ఠ అంటూ ఉండవచ్చు.

అభౌతిక నాగరికత

అభౌతిక నాగరికతను మరల రెండు విభాగ
ములుగా చేయవచ్చును. (1) నైతిక నాగరికత (2)
మేధాత్మక నాగరికత.

నైతిక నాగరికత

మానవుడిలో కొన్ని మూలగుణములు అంత
దృఢతపైయున్నవి. అవి ఆకలి, కామం, క్రోధం,
స్వాస్థ్యం వగైరాలు. అది మానవుడు నియమ నిబంధన
బద్ధుడు కాకుండా వైలెట్యుములకు బానిసగా
ప్రవర్తించేవాడు. ఆ ప్రవర్తన ఫలితంగా అతడు
అనేక కష్టనష్టములను యెదుర్కొనవలసి వచ్చినది.
జీవన క్షిపతికూడా యేర్పడినది. జీవిత సక్రమమునా
నికై అతడు కొన్ని నియమనిబంధనలకు బద్ధుడు
కావలసివచ్చింది. అది మానవుడు తీర్చుకొని తీర్పు
కోవటానికి, నిర్దిష్టమైన పరిణతి అంటూలేక, తోచిన
సార్లము తోక్కెవాడు. కామత్పిష్టను, వానివరసలు
లేక, సమయాసమయములులేక తిగ్గుకునేవాడు.
కేవల మాంసోర్జలను తీర్చుకొనటమే ప్రధానా
శయంగా అది మానవుడు ప్రవర్తించేవాడు. వైస పేర్కొ
నిన మానవ సహజగుణములను అదుపాజ్ఞలలో
బంధించి ప్రవర్తించటమే నైతిక నాగరికత.

మేధాత్మక నాగరికత

ఈ సృష్టి ఆనంతమైన సమస్యలతో కూడుకొని
ఉంది. కాలం మేజా క్రొత్త సమస్యకూడా ఉద్భవించవచ్చును. జలములోని భూతిమయలెవ్వి? ఒక వస్తువును చైకివీసరిన క్రిందికి యెందుకు పడవలె? లాటి అనేకానేక సమస్యలకూటమే ఈ విశ్వం. మానవుడు వాని మేధాస్సును వినియోగించి సమస్యలను పరిష్కరిస్తూఉంటాడు. భౌతిక భౌతిక సమస్యలపరిష్కారణే మేధాత్మక నాగరికత అని పిలువబడుతుంది.

కీ. శే. ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ పంతులు గారు

సుప్రసిద్ధ నేతృత్వము, సాహిత్య విద్యా విశారదులు, నైజానిక ప్రచారములు సంఘసేవాధునికులు శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ పంతులుగారు ఈ నెపైంబర్ 25 వ తేది సోమవారం రాత్రి పరమపదించిన వార్తను పాఠకులకు అందజేయవలసి వచ్చినందుకు చాలా విచారించుతున్నాం. వాటికి వారివయస్సు 81 సంవత్సరాలు. ఉన్నవంపతుల కార్యక్రమానికంతకూ రంగస్థలమైన గుంటూరు పట్టణమునె ఆయనోహం చాలించారు. వారిసృష్టి లక్ష్యాభివృద్ధిగారు మరణించి ఇప్పటికప్పుడే 12 సంవత్సరాలైంది.

‘మాలపల్లి’ రచనతో లక్ష్యాభివృద్ధిగారు ఆంధ్రనవలా సాహిత్య ప్రపంచానికి ఒక వెలుగుబాటును చూపించారు. భాషావిషయకంగా ఆంధ్ర చాబ్బయంలో అది ఒక మహావిప్లవం. ‘మాలపల్లి’ నవలను ఢిల్లీ సాహిత్య పరిషత్తువారు నేతృత్వ భాష లన్నిటిలోకి తిర్జుమా చేయించుతున్నారు. ఈ నవల వినియోగదారులలో మనకు దిర్ఘమిచ్చే భాగ్యం త్వరలోనే లభించవచ్చు. ఈ వార్తకదిలేకూడా ఆయన కలవించడండా సాహిత్య సేవచేస్తూ వుండటం ఆశ్చర్యకరమైన సంగతి. తిక్కనవై వారు ఒక మహా గ్రంథాన్ని రచించి మెగుగుదిద్దుతూ వున్నట్లు చెప్పుకుంటున్నాను.

స్త్రీ విద్యారంగంలో స్త్రీ పురోగమనం రంగంలో ఆ దింపతుల కృషి అజేయమైనది. ‘కారదా’

నికేతన నిర్వహణకు ఆదంపతులు తమ సర్వాన్ని త్యాగంచేసుకొని కృతార్థులైనారు. పండు ముసలేతనం వచ్చేసినా పుణ్యపుణ్యమల్లిన వారి నిర్వాహం ఏ ఆంధ్రునికైనా విచారాన్ని కలిగించకమానదు.

పూర్ణ పుణ్యతత్వం సిద్ధించుకున్న వారి ప్రతిభా సంపత్తికి జోహానాలు.

ఉద్యోగము - వివాహము

శ్రీ వేదుల నరసింగరావు

మన భారతదేశములో దినదిన ప్రవర్తమానముగ చున్న సమస్యలలో నిగద్యోగ సమస్య, కన్యావివాహ సమస్యలు రెండును ముఖ్యమైనవి. ఈ నూతన యుగములో మానవులకు వుద్యోగము దొరకుటెంత కష్టమో కన్యకు వివాహము చేయుట కూడ యంత కష్టమే. మన హైందవవివాహములో మానవుని పాపములు పెరుగుచున్నటులే వరకట్నములుకూడ పెరుగుచున్నవి.

తలిదండ్రులు తమ పుత్రుని విద్య పూర్తియగు వరకే తమ బాగ్యత యున్నదనుకొనుట పొరపాటు. కుమారుని భావిజీవితమునకు సరియైన దారి చూపువరకు తలిదండ్రులకు బాగ్యతయిండునని తెలిసికొనలేక పోవుచున్నారు. ఇది యిట్లండగనాశకల తలిదండ్రులు కుమారునకు ఉద్యోగము లేకపోయినను “విద్య-వివాహము” అను మాలలను సారకము చేయునటు వివాహముకూడ చేయుదురు. ఇంక ఆ యువకుని గతి కిధులలో తిరుగు కుక్కలకన్న హీనమును. అందు నేటికాలమున వివాహమయిన అనతికాలమునకే పిల్లలడయించుట సహజమయినది. ఇంక యింటివద్ద భార్యారత్నము చీరలు, స్నో పాటరు వగైరాలకు చేయు యల్లర్లు విక్రమముగా యుండును. ఇది చూచి తలిదండ్రులు భార్యపిల్లలను పోషించలేని యప్రయోజకుడను విషశూలములవంటి మాలలనుట సహజము.

తనమాత్ర మేమిచేయగలడు. తన సిగరెట్ల వగైరాలకే విత్తిములేనపుడు తక్కినవాటి కన్నటి కెక్కడవచ్చును.

ఆవిధముగ నుండుట తనకుమాత్రము యిష్టమా? తను కత్తివంచనలేక పుద్యోగమునకు వీలైనన్ని దుర

భాసులు (Applications) పంపుచు నేయుండును. కాని ఫలితము శూన్యము. ఒక వేళ “యింటర్వ్యూ”కి పిలిచిన వెళ్ళుటకు ముఖ్యముగా వార్షిక యిబ్బంటలు అడ్డువచ్చును. లేక భార్యవద్ద నేబంగారపునస్తువుల యమ్మి యింటర్వ్యూకు వెళ్ళినను, వాడు పాడవు చాలదనో, వాడున్న చాలదనో వినోయక పాకు చెప్పి పంపివేయుట తిగవ్యము. పోనీ పదిరూపాయలు కట్టి సర్వీసుకమిషను పరీక్షకు వెళ్ళినా వెళ్ళటమే కాని తోగి జవాబు శూన్యము. ఈమధ్యను మా యాంధ్రదేశములో యార్థికయిబ్బంటు లెక్కువగుటచే మన యార్థికమాతృలవారు పన్నున యుక్తికూడ మనము కొనియాడవలెనదే! పూర్వమీ సర్వీసుకమిషను పరీక్షకు మార్కుల నిబంధన యుండేడిది. ఇప్పుడు మార్కులు శైనలు కృతార్థులైనవారందరిందు కట్టలేము. కొత్త చట్టము పెట్టిరి. ఇందువలన ప్రభుత్వమువారికి సంవత్సరమునకు కొన్ని లక్షల ఆదాయము వృద్ధియగు చున్నదికదా!

ఇంక ఆడపిల్లలనుగన్న తలిదండ్రుల గతి మరీ శోచనీయముగ నున్నది. అందును మధ్యతరగతి ప్రజల (Middle Class people) లో గల కన్యాదాతల గతి చెప్ప నలవిగాకున్నది. మీకు మాత్ర మా సంగతి తెలియగా! ఒక ప్రక్క కుమార్తె వివాహవిషయమును, మరొక ప్రక్క ఆర్థికమర్యాదలకును లోబడి చాలా కష్టముపడుచు బ్రతికుండుచున్న మరణమే మేలను చున్నట్లున్నాడు.

నేటికాలమున పెళ్ళిచూపులనునది యింటర్వ్యూల కన్న కఠినముగా యున్నది. చివరకు కట్నము చాల దనో, లాంఛనములు చాలవనో లేక పిల్ల నల్లదనో, పాటలు రావనో వినోవిగమైన పాకుచెప్ప తప్పకొను చున్నారు. మరి వరుడు మాత్రము మానవుడుకాదా? మానవుడై పుట్టినతరవాత నెవరికిమాత్రము తప్పు లుండవు?

ఇట్టి మన మధ్యతరగతి ప్రజలకష్టములను జూచి మన గవర్న మెంటువారు “వరకట్న నిషేధ” చట్టమును తయారుచేసినారు. కొద్దికాలములో యా చట్టము పూర్తిగా యమలులోనికి రాగలదు. అప్పటికైనను మన కష్టములు తీరగలవో లేదో!

గ్రంథ విమర్శనము

స్వార్థ త్యాగము

రచన: శ్రీ వెలికంటి వేంకటరామశర్మ, ఆంధ్రాధ్యాపకుడు, గాంధీ స్మారక బహుళార్థసాహిత్యోన్నత పాఠశాల, నందికొట్కూరు. వెల: 9-8-0.

మేవాడ రాజులలో నొకడైన రాజసింహునకు భీమసింహుని జయసింహుని యిద్దరు కొడుకులు భిన్నశత్రువుల కొకే నాడు కొంచెము ముందు వినుకలగ వీరు జన్మించిరి. భీమసింహుడు పెద్దపట్టుపొషిషికి పుట్టినవాడు. అప్పటి రాజులలో పట్టుమహిషికి ముందుగా పుట్టిన శిశువు పాదమునకు రాజు పోయి కవచమును గట్టట యను ఆచార మొకటి యున్నదట. ఆ శిశువే పిమ్మట రాజునకు. ఈ యాచారమునకు భిన్నముగా రాజసింహుడు చిన్న భార్యయందలి మనుకొరముచే జయసింహుని కొలికి గవచమును గట్టివచ్చెను. జయసింహుడు రాజకొఱోవుట విని పట్టుమహిషి రాజు వద్దకు వచ్చి భీమసింహుని జ్యేష్ఠతను రాజుగర్హితము నిరూపించి రాజును ధర్మాభిముఖముగ ప్రబోధించెను. రాజు వత్సాత్రిపుడై భీమసింహునిఁ బిలిపించి జయసింహునిఁ జంపి రాజ్యమును దీసికొనవలసినదని యాదేశించెను. భీమసింహుడు విరక్తుడై రాజ్యమును తిమ్మనకు విడిచి యడవులకుఁ బోయెను. ఇది యింపలి వస్తువు. రచన చక్కగా నున్నది. తెలికి—

తక్కుక తండ్రి యాన తలఁ దాల్చుటయ్య! మఱి
రి త్తిపుచ్చుటా!
నిక్కము నాడు హస్తమున నిండు మువంబున
ఖడ్గముపై వే
అొక్కఁడు రాజ్యపీఠమున నుండుట సంభవమాన
యైన నే
నక్కడ జెప్పవే తగవు వందల ముందలఁ గాన
చూయెదన్.

సోదరుఁ జంపఁ బాపముని చూడకు రాజ్యము రక
పంకిలో
త్పదితమాను వీరునకు; బాహ్య ధర్మములో రహ
స్యమున్
గాదనఁబోకు నన్ను ఘనకల్మషపంకమునందు
ముంచి నిం
పాదిగ నుండఁ గోరకు మహాఘమవంతయు నన్నె
చేరకున్.

ఆహ్వానము

రచన: శ్రీ వానమాచలై వరదాచార్యులు; దేశోద్ధారక గ్రంథమాల. ప్రచురణము 28; 2844, ఇమాంబావిషీధి, సికింద్రాబాదు. వెల: సభ్యులకు 1-31 ప. పై. ఇతరులకు 1-50.

‘ఆహ్వానము’ అనే యీ సంపుటలో ఆరవై తొమ్మిది కీర్తకలున్నాయి. వీటిలో ‘ప్రతాప ప్రకంస’ ‘వల్లభభాయి స్మృతి’ ‘కాళోజిక’ అనేవి పద్యకీర్తి

ప్రముఖవైతకలా, ప్రఖ్యాతపాహితీవదల ప్రకంపించిన ఉత్తమ గ్రంథాలు

1. సంజనప్రణయం : హాస్యంతో, వ్యంగ్యంతో విడిచిన పదికథలు, గల్పకథలు. రచన: పూర్ణ: వెం 0-50 ప. పై.
2. పారిజాతం : కథల సంపుటి. కథకులు: బాగంబి సోమయాజులు; రాచకొండ విశ్వనాథశాస్త్రి; పంతుల శ్రీరామ శాస్త్రి; పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మ; తొమ్మిరెడ్డి వల్లి మార్యారావు; హితశ్రీ: పూర్ణ: అంగరవేంకట కృష్ణారావు; ఇచ్చాపురపు జగన్నాథరావు; ఈరంకి వేంకట రావు; పూసపాటి కృష్ణారాజు వెం రు 1-25 ప. పై.
3. తెరమెరుగులు: (నాటికల సంపుటి) కుక్కపిల్ల దొరికింది (రాచికొండరావు); దొంగ (బోతుకూచి పాంప శివరావు); తెల్లవారింది (హితశ్రీ); తెరమెరుగు వీడలు (కొండముది శ్రీరామచంద్రమూర్తి); ప్రీతి ప్రత్యేకం (అంగర సూర్యారావు). వెం రు 1-50 ప. పై.

కోట ప్రచురణలు, విజయనగరం పబ్లి.

కలు. మిగిలిన వన్నీ గేయశీర్షికలు. ఈ గేయశీర్షికలలో ముప్పైయే మూడు, గాంధీగారిని ఉద్దేశించినవి. 'నైతు రాజు' అనేది గేయనాటిక. ఇంగులో పొలం దున్నటం మొదలుకొని, ధాన్యరాసులను ఇంటికి తీసికొనిపోవటంవరకూ గల కర్షక జీవితంలోని వివిధ దశలూ వర్ణింపబడినవి. ఇవి 'పంచశీల' 'బుద్ధగీతి' 'సవగాబరు 1 వ తేది.' 'పతాక వందనం' 'రాజప్రముఖుడు నైజాం' 'గ్రామోద్ధరణం' మొదలైన రాజకీయ వస్తు రచనలూ వున్నాయి. 'వైష్ణవగీతి' మనేది 'నరసి మెహతా' అనే భాగవతుడు పాడినదానికి అనువాదం. ఇది గాంధీగారి పాఠాభ్యాసంలోనిదని కూడా తెలుస్తున్నది. అది యిలా మొదలవుతుంది.

వాడే వైష్ణవుడు, దయగల
వాడే వైష్ణవుడు.....
పరులపీడ గుర్రెఱిగి, నర, సో
దరుడే వైష్ణవుడూ.....అని.

'మనవి' అనే శీర్షికలో స్వవిషయం కొంత తెలుస్తున్నది.

వచ్చినట్లు నేను వండి వడ్డించితిని
అదియే నేదిని తియ్యమనంద మందితిని
ఓపినంతగ, రుచిగ, నుంచ కష్టించితిని
కొప మేటికి? వంట వదురలేదని యనిన

సరస ప్రపంచ సాహిత్య

1. సాలీడు సం దేశం (శ్రీ ఇ. బి. వెల్డ్ (వాసివ పిల్లల బొమ్మల నవల (కొన్ 1/16-210 పుటలు) అనువాదం : శ్రీ బి.వి.సింగరాచార్యులు. 1.50
2. ప్రపంచ కథావళి (రిపబ్లికన్ వింకిల్ మొదలైన జాత్ ప్రసిద్ధి జానపద కథలు.) (కొన్ 1/16-180 పుటలు) అనువాదం : శ్రీ బి.వి.సింగరాచార్యులు. 1.25
3. ఎర్రగుర్రపుపిల్ల (విఖ్యాతి అమెరికా రచయిత శ్రీ జాన్ స్టయిన్ బెక్ (వాసివ పిల్లలము సత్త త్నం చిత్రించిన నవల- (కొన్ 1/16-194 పుటలు) అనువాదం : శ్రీ బి. శ్రీనివాసాచార్యులు. 1.50

పుస్తకాలపావులవారికి 25% కమీషన్.

కళ్యాణీ ప్రచురణలు,
వి శా ఖ ప ట్టణం - 3.

నా పాక మే మంచి నలపాకమని యవను ఎవరెవరి గుచులిందు ఎటువంటివో యేమో అవని, నందటి దనుప నజాని వశమేకాదు—
అంటూ, తను కవితాపాక నిర్మాణాన్ని గూర్చి కవి, స్వీయభిప్రాయం వెల్లడించాడు. ఈ సంపుటంతా వున్న శీర్షికల వైవిధ్యాన్ని పట్టి భిన్నగుచియ్యజనాన్ని ఆరాధించడంకోసం, కవి చేసిన ప్రయత్నం గోచరిస్తూనే వున్నది.

ఈ శీర్షికలో నే రుచిభేదాన్ని గూర్చి ప్రస్తావిస్తూ; వీరు—

పుండ్రై వ్రాలిపడు పురుగుటిగ యొకండు
తీపివిరులన్ వ్రాలు తే నేటిగె యొకండు
పాలు నీరును వేలుపఱచు హంస యొకండు
మోమోటమునకునై ముంగు మురిపించొకడు
వెన్ను చాత్రెనంత వెక్కిరించు నొకండు—

అంటూ, లోకస్వభావాన్ని వివరించాడు. నిజమైన కవులు ఈ బాదరబందిపట్టించుకోరు. కనుక నే వీరు—

వెలుగు నీడల వోలె వెనుకముంగులు నడచు
నిందాస్తుతుల కొక్క వందల మొక్కరింతు —
అన్నారు. ఈ నిర్ణ ప్రతితోపాటు—
మాలిన్యమును గడిగి బాలు ముద్దుల కలరు
తల్లి యాదోషజ్ఞ తల్లిజునకు నమస్సు
అనడంలోని విషయమూ—

సులివిన్న యపుడు నామతిలోని యజ్ఞాన మరసి గర్వమునోటి కందకుందును నేను—

ఈ వివేకమూ—

నింద విన్నపుడు నా యంగున్న గుణజాల

మూహించి దైన్యమృత్యువు గెల్పెనను నేను—

అని చెప్పికొంగలిగిన ఆత్మప్రత్యయమూ, పుండ్రం ప్రశంసనీయమైన విషయం! ప్రతిభకంకి అది దైవ మిచ్చినంత. వుంటుంది. పైవి, కవిమాత్రు లెవరూ అలవరుచుకోవలసిన సల్లక్షణాలు, మాత్రం అవును.

పిలిచినట్లైతే జానుల తోట కల్పితిని
చిలుకపలుకని తెలిసి సిగొచ్చి మర్పితిని
కనుచుండె పొదచాటు కన్నె లేడియో! లేక
నను గేలిసేయంగ నక్కియ్యుండెనొ త నే!

మొదలైన చోట భావస్పర్శ—

అటచేసిన చీరలవోలె

తూలుపుగట్టన అపులు తోకే—

గ్రంథ విమర్శనము

.....

తూర్పు పాటబట్టు దుమ్ములో, నిను జూడ
మబ్బులో చంద్రుడు మన చేల, దిగివచ్చె—

ఈ మొదలైన చోట ఊహారమ్యత, గోచరిస్తున్నాయి.
“ప్రతాప ప్రశంస” అనే శీర్షికలో పీఠు నెలవరించిన
ఒక ఆభిప్రాయాన్ని యిచ్చట పరామర్శించడం
అవసరం.

కవులు పూజ్యము మీ తెలంగాణసీమ
న నెడి దువ్వోధ మా పునక వరించి—

ఆ అన్నవాళ్ళెవరో తెలియనివారై వుంటారు.
ప్రతిభ అనేది దేశకాల నియంతృత్వం కాదు
గదా!

పీఠు పోతన గారి జీవితమును వస్తువుగా స్వీకరించి
కవ్యమొనరించినట్లూ, తద్రచనా ప్రసక్తివల్ల ఆ

ప్రాంతంలో “అభివృద్ధి పోతన” దిగదాంకితులుగా
ప్రసిద్ధులైనట్లూ, ఈ సంపుటి పీఠికలలో తెలుస్తున్నది.

అది బయటికివచ్చి నీరి సమగ్రతైవి అవగాహన
చేసికోగల అవకాశాన్ని ఆంధ్ర రచనలకు కల్పించు
గాకయని ఆశించ.

ర క్తా షీ

శ్రీ సోమసుందర్ : ప్రతులకు : రచయిత. కళా
కళి పద్మకేవలస్ సామి, కోట. తూర్పు గోదావరిజిల్లా.
చెల : తెలియదు.

‘రక్తాషీ’ ఖండకావ్య సంపుటిలో మూడు
భాగాలున్నాయి. మొదటి భాగంలోని వన్నీ ‘అభ్యుదయ’
భాగంలో ఖండకావ్యాలు. రెండవ భాగం

గ్రంథకర్తలకు, ప్రచురణకర్తలకు విక్రేతలకు ప్రత్యేక సదుపాయములు!

మన దేశంలో గ్రంథప్రచురణ చాలా వెనుకబడివుంది. ప్రచురణసంస్థలు
విరివిగా లేక చాలామంది గ్రంథకర్తలు తమ గ్రంథాలు తామే అచ్చువేసుకుని
అమ్ముకుంటున్నారు. ఉన్న కొద్ది ప్రచురణసంస్థలకు కూడా వీ శేషలాభాలు వుండ
టంలేదు. ప్రచురణావకాశాలు ఇలా వుండటంచేత వైజ్ఞానిక ప్రచారంకూడా
చాలా వెనుకబడిపోతున్నది.

భారతి కేవలం వైజ్ఞానిక ప్రచారానికి యేర్పడిన వ్యవస్థ. గ్రంథప్రచుర
ణను ప్రోత్సహించే తలంపుతో, గ్రంథముల ప్రకటనలకు సంబంధించినంతవరకు
తన ప్రకటన రేట్లు తగ్గించుకుని కొంత సదుపాయం చేస్తున్నది.

ఈ అవకాశాన్ని వినియోగించుకోదలచిన గ్రంథకర్తలు, ప్రచురణకర్తలు,
విక్రేతలు ఈ దిగువ చిరునామాకు వ్రాసి ఈ ప్రత్యేక సదుపాయపురేట్ల వివర
ములు తెలుసుకొనవచ్చును.

అడ్వర్టైజ్ మెంట్ మానేజర్, భారతి

7, తంబుచెట్టివీధి, మద్రాసు-1

కూడా ఇలాగే సాగిపోతుంది. మూడవభాగం పద్య నాటికాభ్రాంతి గోలిచే ఖండకావ్యసముదాయం.

మొదటి భాగంలోని ఖండికలు చాలావరకు 'అభ్యుదయ' రచనలు. రెండవభాగం మూడవ భాగం కొంత నూతనపంథాలో సాగాయి. మూడవ భాగంలో శీర్షికానుగుణంగా అక్కడక్కడ అభ్యుదయ ధోరణి కనిపించినా ప్రాచీనార్షసంప్రదాయాలు, ఆదర్శాలు, ఎడనెడ ప్రత్యక్ష మాత్రాంటాయి.

ముఖ్యంగా ఈ భాగంలో రచయిత తొలిరకాల ఛందస్సులు వాడి అవిచాకచక్యంతో నిర్వహించారు. దీనికి క్రింది రచన తార్కాణ ఇది 'విప్లవం' అనే శీర్షికలోని రచన.

'తనయులను కాంచి మన
మనసులు చలించినవి
జనముల విపాదకిరీ
విదిన హృదయముల్
కదలినవి శోకమున
.....
కనిపినవి శౌర్యమున
నగుకు భువనముల్ !"

దీనిమీద అభిప్రాయం వెల్లెబుచ్చిన శ్రీ విశ్వ నాథ సత్యనారాయణగారి రన్నట్లు ఈ కావ్యంలోని గూఢారం చాలా దుఃసహంగా ఉన్నది. అ నిర్మితములు, అస్పృహములు అయిన సాంకేతికపదాలు వాడడమే ఈ అస్పృహతకు కారణం. ఎంతో సహనంతో పరిశీలిస్తే తప్ప ఈ రచన అంతర్ధాని బయటపడడం కష్టం.

ఈ కావ్యం రచయితకుల ప్రాచీనాధునాతన భావాల మీది అభిమానం నిరూపణగా వ్యక్తం చేస్తున్నది.

ఉపయోగమైన సరిక్రొత్త పుస్తకములు

వ్యవసాయము - ఇంజనీరింగు, నౌ ద్యము, వైద్యము ఆ నేక గ్రంథములు. కేటలాగు ఉచితము. ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N.K Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5.

న్నది. అయితే ఇది అభ్యుదయదృక్పథం అభిమానించే రచన.

'కావ్య'

నాటికా గుచ్ఛము

శ్రీ సి. రామకృష్ణరావు, టీచర్, జయహింద్ సెకండరీస్కూల్, మచిలీపట్నం. వెల: ఒక రూపాయి.

దీనిలో 1 అడివి పువ్వులు, 2 పాత కొత్తలు 3 స్నేహభలం, 4 అనుకోని అనందం, 5 బాలభటుడు అని 5 నాటికలున్నాయి.

ఈ రోజుల్లో పాఠశాలలో విద్యార్థులు ప్రదర్శించడానికి అనువయన చిన్న చిన్న నాటికలు చాలా స్వల్పంగా ఉన్నాయి.

అంతగా వ్యయ ప్రమాసలు లేకుండా స్వల్ప వ్యవధిలో విద్యార్థులు సులభంగా ప్రదర్శించుకోడానికి అనువయన నాటికల గుచ్ఛమిది.

పురమందిరము

శ్రీ సి. రామకృష్ణరావు, టీచర్, జయహింద్ సెకండరీస్కూల్, మచిలీపట్నం. వెల: ఒకరూపాయి.

ఇది సామాన్య విద్యార్థులేకొక తదితరులుకూడా ప్రదర్శించడానికి అనువయన సాంఘిక నాటకం. దీనిలో రచయిత సందిర్భాససారంగా పద్యాలేకొక పాటలు కూడాచెప్పారు. గ్రామసేవాభిలాష, కళాభిమానము మున్నగు విషయాలపై అభిమానం పెంపొందించే లక్ష్యంతో ఈ చిన్ననాటక రచన సాగింది.

నీవు—నేను

శ్రీ గోపేటి సత్యనారాయణమూర్తి, నంద్యాల, వెల రెడు.

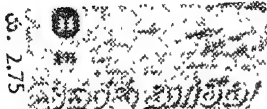
ఇది ప్రాంజలి, ప్రార్థన, ప్రీయతముకు మొదలయిన 15 ఖండకావ్యాల సంపుటి. దీనిలో కథాఖండ కావ్యాలకూడా ఉన్నాయి.

ఈ కావ్యాలలో అంతటా ధారాశుద్ధి, సంస్కృతాంధ్ర పాండితి, సంప్రదాయ విజ్ఞానము అను న్యూతనంగా గోచరిస్తున్నాయి.

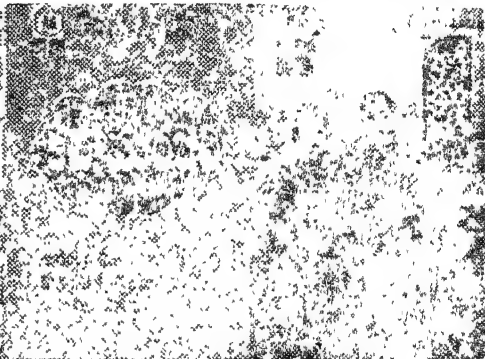
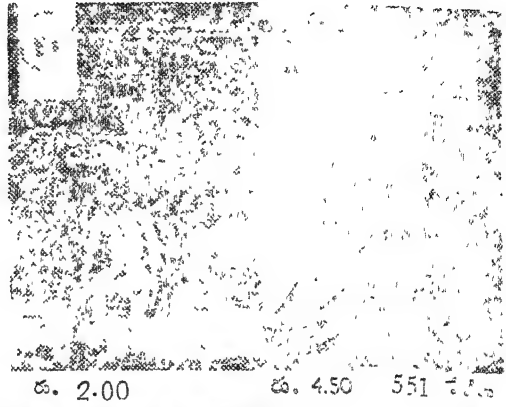
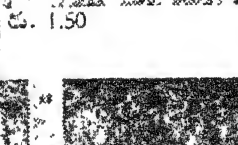
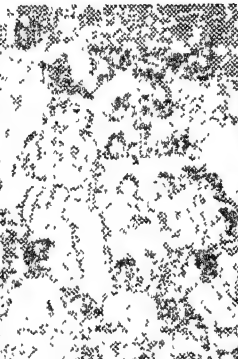
కొంగ్రత్త పచురణలు →

ప్రతి యింట వుండదగిన గ్రంథాగార
మునకు మరకొన్ని కొత్త గ్రంథాలు.
చౌక ధరలలో మంచి పుస్తకములు.

లోగడ పచురణలు

పద్యకావ్య నిక్షేపాలు,

మీరు చూచుతూగా కొను
పెట్టిన పుస్తకాల వల్ల ఈ
ప్రేక్షకుల పుస్తకములు
కొనండి. లేనియెడల ఈ
క్రింది చిరు నా చూకు
ప్రయోగిం:-

సదరన్ లాంగ్వేజిస్ బుక్ ట్రస్ట్

3, పిల్ క్రాస్ రోడ్, మద్రాసు-31.

పై పుస్తకములు అన్ని అనేక ప్రత్యేక ప్రచురణ
కర్తలచే. లాభకాంక్షలేని సదరన్ లాంగ్వేజిస్
బుక్ ట్రస్ట్ వారి ఆధ్వర్యన ప్రచురించబడినవి.

ప్రపంచమును అవగాహన చేసుకునేం

కథలు, నాటకాలు, హాస్య గాథలు

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

నవంబరు 1958

వెల ఒక రూపాయి

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

నవంబరు 1958

సంపుటము 35 :

: సంచిక 11

విడిపత్రిక వెలి ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

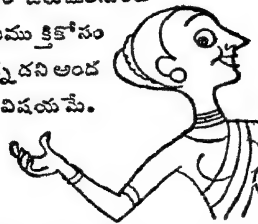
నవంబరు 1958

మహాత్మస్మృతి	శ్రీ కందుకూరి రామభద్రరావు	...	1
స్వర్గీయ శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ	శ్రీ అమంచర్ల గోపాలరావు	...	3
పెద్దనునిషి	'మంజీర'	...	8
ఆంధ్ర వచన రచన :			
పూర్వ రంగము	శ్రీ కొల్ల పాటి శ్రీరామమూర్తి	...	18
దివ్యదీపావళి	శ్రీ ఉత్పల నత్యనారాయణచార్య	...	25
సూఫీదృశ్యము	శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి	...	26
ఆత్మహత్య	శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు	...	33
కాటయ వేమభూపతి	శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి	...	51
అంతర్వాహిని	'హితశ్రీ'	...	60
విదేశద్రవ్యమారక			
రంగంలో విషమస్థితి	శ్రీ బులుసు వెంకటసుబ్బారావు	...	71
మొగలిపుర్వు	శ్రీ ఆర్. యస్. సుదర్శనం	...	80
ఛాయానందాదము	శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజు	...	85
చంద్ర శేఖరకవి			
ఆంధ్రామరుకము	శ్రీ వేదం వేంకటకృష్ణశర్మ	...	88
కలగూరగంప		...	92
గ్రంథ విమర్శనము		...	98

1893 నుంచి జలుబులకు అమృతాంజనము

ఇప్పటికి మూడు వందలనుంచి
అమృతాంజనం జలుబులనుండి
శీఘ్రమైన విముక్తికోసం
వాడబడుతున్నదని అంద
రికీ తెలిసిన విషయమే.

అమృతాంజన్ లి., మద్రాసు 4. మరియు బొంబాయి 1, కలకత్తా 7.

AL 57.2 T&L

పతి ఆదివారం రాత్రి 6-80 గం. లకు 41 మీటర్ల మీద శేడియో సిల్ నోలో దక్షిణ భారతభాష
లన్నింటిలో బహుశా జాతీయక కళాకారుల ప్రోగ్రామ్, అమృతాంజలి వినండి.

మ హా త్మ స్మృ తి

శ్రీ కందుకూరి రామభద్రరావు

ఓయి మహాత్మా! నీవొక మహాన్నత పర్వతరాజ మట్లు, భద్రాయితమూర్తివై భరతధాత్రిని నిల్వగ, సర్వమానవుల్ పోయిన సత్తువల్ తిరిగి పొంగులుపెట్ట, భవత్ప్రబోధనం ధాయిత చిత్తవృత్తుల విదల్చిరిగా పరదాన్యశృంఖలన్.

బోసినో రొక నవ్వుపొల్పువెలార్చెనా
పండువెన్నెల యెడల్ నిడిపోయె
పల్కులు జడిగట్టి పైకి వర్షించెనా
అమృత ప్రవాహంబు లంత బారె
కరుణాకటాక్ష వీక్షణములు పరగెనా
సంతప్తహృదయవసంతమెనఁగె
ధైర్యహేమాచల దర్శనంబబ్బెనా
మంటి ముద్దల వీరమణులు పుట్టె

అవని పులకింప నీవొక్క యడుగుపెట్ట
మానవాంభోధి జయఘోష మార్చుమోగె
ధర్మ సంస్థాపనార్థ పథంబువట్టి
పుడమిమెట్టిన యవతారమూర్తి వీవు.

ప్రేమకు వచ్చె నీయెడద పెంపునఁ గోమల నవ్యకాంతి, నీ
నేమపు బాటలో నలిగి నిష్ఠయె నూతన పుష్టిగాంచె, గా
రామున నీవుకే లొనఁగ రాచరికంబు వహించె శీల, మే
మేమొ వెలుంగు గుంపులకు నేలిక లయ్యె భవత్కటాక్షముల్

శిథిలవర్ణకుటీర చిరనిరంతరదుఃఖ
ఖిన్నుల కన్నీరు కేలఁదుడిచి
పరదాన్యశృంఖలాబద్ధ నిస్సహజులకు
హృదయగహ్వర తేజ మెనగద్రోచి

భా ర తి

అజ్ఞాన తిమిరసీమాంతరాంతరముల
మినుకు దివ్యలు నిల్చి మేలు కనిపి
రక్తనంసిక్త సామ్రాజ్యరాజ్ఞీకరాం
భోజముల్ ప్రేముడుల్వోసి కడిగి

నవ్యనాగరక ప్రసన్నతలనడుమ
తొలగు జీవితమూల్యంబు నిలువబెట్టి
చన్న నీ స్థితప్రజ్ఞకు స్తవనమేడ
నరుల గుండెలలో కృతజ్ఞతలు దక్క

కానియులేదు నీకయినఁగాంచన వర్షము నీయధీన, మె
ద్దానికి లేదు నీవిభుత, తాల్చె ప్రభుత్వమె నీదు నాజ్ఞ, లీ
మానవకోటికిఁ శిరసు మండన మయ్యె భవచ్ఛరిత, వ్యా
ఖ్యానము గీతకున్బ్రదుకు; కారణజన్మడవయ్య భాతిపై

తూరుపుద్వారమందుఁ బరితోషణ తోరణకాంతిపుంజముల్
దీరిచి, మంగళధ్వచులు దిక్కుల బర్వ స్వరాజ్య లక్ష్మికిన్
భారతనారులు న్నరులు పట్టముగట్టిరి పండువృద్ధవై
వారలనమ్రశీర్షములపై పెదజల్లితి మందహాసముల్

పిచ్చికిశూడఁ గొంతగ వివేకము కన్నడు; బుద్ధి యెంతక
మొచ్చున లాగినన్ విడదు మీమహిమెఁజ్వలమూర్తి లోపలన్
చిచ్చుఱరవ్వలన్ బటప చేయెటులాడెనో! గుండెనిల్చెనో!
చొచ్చె తమస్సు నీ వరుగ; శోకము నిండె నమస్త లోకమున్.

మానవమనోంబరంబున మార్గదర్శ
కంబుగ వెలుంగు ధ్రువతారగా మహాత్మ!
పలు శతాబ్దులు నిల్చెదు; పాణిపద్మ
ములు మొగిడ్చి నమశ్శతమునుఘటెంతు.

స్వర్గీయ శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ

శ్రీ ఆమంచర్ల గోపాలరావు

క్రత్తి పట్టుకొని జయింపడమో, లేక స్వర్గం చూర గొనడమో వీరలక్షణం అని నామామ్యల అభిప్రాయం. కాని ఆయుధాలన్నీ విసించి, మహాబలంతోనే సాయుధుల నెదిర్చి స్త్రోత్రంతో నిర్దించడం నిజంగా మహామోధ లక్షణం. గాంధీజీ మొటమొదటగా లోకానికి కనువిప్పు కలిగించి ఈ విషయమే వెల్లడి చేశారు. ఆరీతిగానే ఆనేకమందియోధులు మహాశక్తితో విశిష్టతలంగా బలాన్ని ఎదిరించి సాంక జీవనులయినారు. ఈ మహామోధ బృందంలో, ఎవరికీ తీసిపోని మహనీయుడు మన ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ పంతులు.

ఆయనతో చుట్టాడు తున్నప్పుడుగాని, వ్యవహరిస్తున్నప్పుడుగాని ఉన్నవవారి వీరలక్షణం వెంటనే స్ఫురించదు. ఆనేక భలాత్తులతో, అశుభులతోడి వారిని నవ్విస్తూ, మహా విలాస పుణ్యునివలె కనిపించే వారాయన. అయినప్పటికీ, వారి జీవితపంథాలో ఆసలు విలాసానికి తావులేదనీ, సంకల్పించిన మహాకార్యాన్ని గురించే అశుభులము ఆలోచించేవారనీ, త్వరలోనే స్పష్టపడుతుంది. ఇది మహా వీరలక్షణమని పేరే చెప్పనక్కరలేదు. గాంధీమహాత్ముని ధీధోరణికూడా ఇటు వంటిది. ఇట్టి మహాయోధుల పాఠశాలలో రోజులు రోజులే నిమిషాలుగా గడిచిపోతాయి. జరపవలసిన కార్యక్రమ మేమియినా ఎగురియితే అదంతా మహా తీరమైనదైనా అతి తేలిక గాను, సునాయాసంగాను జరిగిపోతుంది. అందుచేతనే, ఎంతటి గొప్ప కార్యక్రమం తలపెట్టినా లక్ష్మీనారాయణగారు తిన శివ్యబృందసహాయంతో అదంతా అవలీలగా నిర్వహించేవారు.

ఉన్నవలక్ష్మీనారాయణగారి ప్రథమ సందర్శనం నేనెన్నడు మరిచిపోలేను. గుంటూరులో ఆనాడు Y. M. L. A అని ఒక చిన్న క్లబ్బు ఉండేది. ఆ క్లబ్బులో ఆనాడు ఉత్సాహవంతులై యువకులందరు సభ్యులే. లక్ష్మీనారాయణగారు తమ

కారాగార వాసం పూర్తి చేసి తిరిగి గుంటూరు వచ్చేశారు. ఆ క్లబ్బు కాయన కూడా రోజూ వచ్చేవారు సహాయ నిరాకరణోద్యమంలో చగువు మానివేసిన నేను మళ్ళీ గుంటూరుకొను పోస్టాల్ లలో ప్రవేశించాను. ఖద్దరు బట్టలు వేసుకొని గాంధీ ట్రాపీ పెట్టుకొని సాయంత్రం కాగానే ఒక వాడు నేనాక్లబ్బుకు వెళ్ళాను. లక్ష్మీనారాయణగారు ఒక కుర్చీ మీద కూర్చుని అందరితోను ముచ్చటిస్తున్నారు. ఆయన వినో చెబుతున్నారు. ఆవ వింటున్న అందరితోనూ ఆయన కూడా సభ్యులున్నారు. వారిని నేను చంబ నే గుర్తు పట్టాను. కాని దగ్గరికి వెళ్ళి చూడడం ద్రోణం కలగలేదు. ఆయన నన్ను చూచి ఒక్కసారి సమ్యక్ నవ్వాడు. నన్ను దగ్గరికి పిలిచి, బుజం మీద చెయ్యి వేసి, 'ఏం చదువుతున్నా'వని అడిగాడు. 'ఆయిదో ఫారం' అన్నాను. మళ్ళీ నవ్వాడు. 'ఏం! గాంధీ ట్రాపీ పెట్టుకుంటే మీ హెడ్ మెంట్ గు నిన్ను నుక్కలుకు రానిస్తున్నారా?' అని అడిగాడు. 'రానిస్తున్నారండీ' అన్నాను. 'కాదులే. మావికా ఆంజనేయుల్ని వెళ్ళగొట్టాడతే' అని తిరిగి నవ్వాడు. నిజంగా, మహాత్ముని ఆదేశం న్నా, ఇట్టి వీరపుంగవుల కార్యకలాపాలే స్వరాజ్య పథక ప్రథమ పోషనాలై ప్రజలను ప్రోత్సహించాయి. వాడు గుంటూరులో పెద్దనుమమ్యలన్నవారంతా ఖద్దరుతెప్ప చుర్రొకటి సరించే వారుకాదు. ప్రతి శిరస్సు గాంధీ ట్రాపీ అలంకరించేది. అనాటినుంచి, చాదాపు ప్రతిదినం నేను వారిని కలుస్తూనే ఉండేవాణి. ఎప్పుడూ, సభ్యులూ నవ్విస్తూనే చుట్టాడుతూండేవాడు. కాని ప్రతిపదంలోను దేశపరి నీతులు, మన బానిసత్వం, త్యాగావశ్యకత ప్రతి ధ్వనిస్తూ ఉండేవి.

అప్పటికే గుంటూరుజిల్లాలో సత్యాగ్రహోద్యమం ఆలవాలయింది. చిరాలలో దుగ్గిరాల గోపాల కృష్ణయ్యగారు, పెనంపాడులో కొండా వెంకటప్పయ్యగారు, పలనాడులో ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారు వాయకత్వం వహించారు. పలనాటిగడ్డ

లక్ష్మీనారాయణగారి కతి ప్రియమయినది. పల్నాటి పీఠచరిత్రను గూర్చి, బాలచంద్రుని గురించి మఱిమాటికి వారెంతో ఉత్సాహంగా ప్రసంగించేవారు. బాలచంద్రుణ్ణి గూర్చి ప్రసంగించే సమయాలలో నవ్వు వారి ముఖాన్ని ఆలంకరించేది కాదు. కళ్లు మెరిసేవి. ఒక ఆవేశంతో దేహమంతా వణికిపోయేది. ఆ రోజుల్లో దేశస్వాతంత్ర్య సమరానికి అట్టి పీఠ లెంతో మంది అవసరం. అట్టి పీఠల గడ్డలోనే సత్యాగ్రహ సమరానికి ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారు నాయకత్వం వహించారు. యావద్భారత దేశంలోను ప్రప్రథమంగా నిర్బంధింపబడి, కారాగారానికి వెళ్ళినది శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ పంతులు.

కార్యకలాపాల్లో, స్థిరపరిస్థితుల తేర్చుడి నప్పుడే ఆయన గొప్పతనం బయటపడేది. మొదట, సహాయ నిరాకరణోద్యమంలోనే, ఆయన గొప్పతనం బయటపడింది. చీరాల, పెదనందిపాడు, పలనాడు లలో సత్యాగ్రహం ప్రారంభించారు. నిరంకుశులైన బ్రిటిషువారు ఆ ఉద్యమాన్ని లెక్కచేయలేదు. కళ్ళుమూసుకొని కొంతకాలం గడిపితే, ఆ ఈ ఉద్యమం దానంతట అదే సమసిపోగలదని వారాశించారు. కాని లక్ష్మీనారాయణలాంటి వ్యక్తుల విధంగా జరగనీయలేదు. శత్రువులను రెచ్చకొట్టి, రచ్చకీడ్చిస్తేనే జయం. కాని బ్రిటిషువారిని రెచ్చకొట్టడం సామాన్యమయిన కార్యం కాదు. లక్ష్మీనారాయణగారు ఆలోచించి ఆలోచించి అటవీసత్యాగ్రహం మొదలు పెట్టించారు. పీఠల గడ్డ ఆయన పల్నాడులో ఇది బాగా పాకింది. బ్రిటిషువారిక ఉపేక్షచేయడానికి పీలులేదు. నాయకుల నందరిని వెంటనే నిర్బంధించడం మొదలుపెట్టారు. అనిర్బంధాలు ప్రజలను మేలుకొలిపాయి. వారు స్వరాజ్యావసరం గుర్తించారు. సహాయనిరాకరణోద్యమం జయించింది. కాని మహాత్మాగాంధీ ఆ ఉద్యమాన్ని అంతటితోనే ఆపివేశారు.

ప్రథమ కారాగారవాసం పూర్తి చేసుకొని తిరిగి రాగానే లక్ష్మీనారాయణగారు ఒక దివ్యకార్యక్రమం తలపెట్టారు. బహుశః ఖైదులోనే ఈ కార్యక్రమాన్ని గూర్చి బాగా ఆలోచించారని తోస్తుంది. ఆయన, వారిసతీమణి లక్ష్మీబాయిమ్మగారు, శారదా నికేతనానికి పునాదులు వేశారు. ఊరి చివర

ఒక పెద్ద స్థలం. అందులో పాకలు, దేశీ స్వాతంత్ర్యం కొరకు పోరాడినవారే ఉపాధ్యాయులు. విద్యార్థినులు బాలికలు. ఆనాడు స్కూళ్ళలో వారికి సరియైన శిక్షణలేదని, సరియైన శిక్షగా గలిగిన స్త్రీలు స్వరాజ్యోద్యమానికి ఎంతయినా తోడ్పడతారనీ లక్ష్మీనారాయణగారి అభిప్రాయం. శారదానికే తనం ప్రారంభించినప్పటినుంచి గుంటూరులో కాంగ్రెసు బలం బాగా ఇనుమడించింది. ప్రతి కార్యక్రమానికి శారదానికేతనం బాలికల సాహాయ్యం అనంతంగా ఉండేది మన స్వాతంత్ర్య సమరంలో ఆంధ్రదేశము అందులోను గుంటూరుజిల్లా ముందంజ వేశాయంటే దానికి శారదా నికేతనం ఒక ప్రబల కారణం అనాలి. గతసంవత్సరం వెన్నెలకంటి వీరరాఘవయ్యగారు ఢిల్లీలో మన రాష్ట్రప్రతి రాజనీ బాబుతో ప్రసంగించారు. భారతదేశంలో స్వదేశోద్యమం అనేది ఒక్క ఆంధ్రలోనే నడిచిందని రాజేనీబాబు ఆ ప్రసంగంలో ఆన్మారట. ఆంధ్రలో కాంగ్రెసు ఉద్యమం ప్రజల ఉద్యమంగా రూపొందించడానికి శారదానికేతనం ఎంతో సాహాయ్యం చేసింది. దీనిలో అతిశయోక్తిలేదు.

ఆరోజుల్లో కాంగ్రెసువారు ఏర్పాటుచేసే ప్రతి సభకు శారదా నికేతన విద్యార్థినులు వచ్చేవారు. అతిరసవంతంగా జాతీయ గీతాలు పాడేవారు. ప్రజల కెంతయినా ఉత్సాహం కల్పించేవారు. ఇంతేకాదు. కాంగ్రెసు తలపెట్టిన ప్రతిచిన్న కార్యక్రమానికి సహకౌవాలికదా! స్నేహితులకాక, నాడు కాంగ్రెసు చాలా బీద సంస్థ. నికేతన బాలికలు జాతీయగీతాలు పాడుతూ అందరి ఇళ్ళకు వెళ్ళి కావలసిన ధనం పోగు చేసేవారు. నిజంగా శారదానికేతనం ఆనాడు గుంటూరు జిల్లాలో కాంగ్రెసు సంస్థ బీదరికాన్ని పటాపంచలు చేసింది.

1930 వ సంవత్సరంలో జరిగిన సత్యాగ్రహోద్యమానికి గుంటూరులో జీవంపోసి పెంచినది ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారే అని చెప్పవచ్చును.

ఆ ప్రారంభోత్సవ మెన్నడు మరచిపోలేము. పెద్ద స్వరాజ్య ప్రభుత్వం పెట్టించారు. ఇరువదినాలుగు ఎద్దులు కట్టిన బండిమీద ప్రభు నిలబెట్టారు. ఉన్నవ వారి శిష్యులు శ్రీ నాదెండ్ల క్రీష్ణయ్య, మొదలయినవారు అప్రభు కదురుగా నిలిచి, లక్ష్మీనారాయణగారు

స్వర్గీయ శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ

రనించిన దండకం, బుర్రకథ చదువుతూ, అశ్వరథ, అశ్వరథ అని నినాదాలతో జనాన్ని ఉద్దేశించి తులుగా చేస్తున్నాడు వెనక రెండువేలమంది స్వచ్ఛంద సేవకులు బారులుతీరి నిల్చున్నారు. ముందు తిప్పెటలు, తల్వలు, ఇంకా అనేక వాద్యాలు. గుంటూరు జనమంతా ఆ ఉత్సవంలో పాల్గొన్నారు. ఆవిధంగా మొదలయిన ఆ ఉద్వేగమాని కిక్ జయం తిప్పుద సేభావం అక్కడ ఉన్నవారందరికీ కలిగింది.

అది ఒక పెద్ద ఊరేగింపు. మేమంతా గుంటూరు కలయిదిరిగి తో సేగ దగ్గరకి చేరుకున్నాము. దాదాపు రెండువందలమంది శారదా నికేతన బాలికలు మా కెగు రయినారు. వారివెంట మరో లక్షజనం ఉన్నారు. “వీరగంధము తెచ్చినారము, వీరు లెన్యూ తెప్పడీ! పూసిపోదుము మెడను వైతుము పూలదండలు భక్తితో!” అనేపాట ముక్తకంఠంతో పాడుకుంటూ మాకెగు రయినారు. ప్రతి స్వచ్ఛందసేవకునికీ తిలకం పెట్టారు. ఎర్ర గంధం పూశారు. మెడలో ఒక పూలమాల వేశారు. ఆ దృశ్యం చూడవలసినదే కాని వర్షం నలవికొనింది. వీర రసం ఆ నాడు మహా సముద్రంవలె పొంగింది. అప్పుడు ఊరేగింపులో వచ్చిన ప్రతి వంటిరు అనేకమారులు లాటి చార్జిలకు గురి అయినాడు. జైలుకు వెళ్లాడు. కాని ఎవ్వరు తీమాపణ ఇచ్చి చెనుడిరగలేదు.

మన స్వరాజ్య సాగనలో, శారదా నికే తనం ఎంతో ఉపకరించినదండంలో అతిశయోక్తిలేదు. ఆ ప్రకారం అత్యుత్సాహంతో ప్రారంభించిన ఆ సత్యాగ్రహోద్యమం, జయప్రదం కావడానికి కూడా లక్ష్మీనారాయణగారి ముఖ్యకారకులని చెప్పకతిప్పదు. ఆ నాడు దాదాపు రెండువేలకు మించిన వలంటీరులు మంతా యడవల్లి వారి సత్రంలో మకాం చేశారు. రోజూ పికెటింగు చేసే వారు, సమావేశా లేర్పాటుచేసి ప్రచారంచేస్తూ ఉండే వారు, ప్రతిరోజూ కొత్తవిధాలవచ్చి స్వచ్ఛందసేవకులుగా చేరేవారు. రోజూ రోజూ ఆ సంఖ్య పెరిగి పోతున్నది. ఆ నాడు కాంగ్రెసు అతి బీదసంస్థ. ఎన్ని రోజులు గడిచినా ఎర్రమ్మలలేవు. ఊరికి కేకలు వేసి శిబిరమే మూసి వేయవలసి వస్తుందా అనే భీతికూడా నాయకులలో మొలకెత్తింది. కాని వెంటనే లక్ష్మీ నారాయణగారి రోక కొత్తి ప్రణాళిక నూచించారు.

దానితో గుంటూరుజిల్లాలో కాంగ్రెసు జనం స్థిరమయింది.

మొటమొదట ముప్పయిమంది యువకులను ఏరారు. శ్రీ గౌస్ జేగ్, శ్రీ మంత్రవాది వెంకట రత్నం, శ్రీ తూములూరి శివరాము, శ్రీ అన్నా ప్రగడ కామేశ్వరరావు, నేను ఇంకా మరకొంత మందితోకలిసి లక్ష్మీనారాయణగారి ఆజ్ఞననుసరించి దేవరంపాడు వెళ్ళాము. అక్కడకూడా గుంటూరులో లాగానే, మూడునెలలనించి, మూడువందలమందితో కాంగ్రెసు శిబిరం నడుస్తున్నది. నిర్బంధాలులేవు. మేము వెళ్ళి ప్రభుత్వాన్ని ప్రజలను రెచ్చకొట్టాలి. మేము దేవరంపాడులో పదిహేనురోజులపాటు ప్రతి రోజూ లాటిచార్జీ ఎదుర్కొన్నాము. మమ్మల్ని మళ్ళీ కంపలలోకూడా పడవేసి ఈడ్చారు. చివరకు జనంలో కోపాగ్ని చెలరేగింది. బళ్ళకొద్దీ ఉప్పు తీసుకువచ్చాము. అక్కడ ఆ నెలలో మూడువందలకు పైగా నిర్బంధాలు జరిగాయి.

ఇంకొక విషయం : గుంటూరు పరిసర ప్రాంతాలలో తాటిచెట్ల సత్యాగ్రహం అనే కొత్తప్రణాళిక లక్ష్మీనారాయణగారు ప్రవేశపెట్టించారు. దీనికి బ్రిటిషు దొరతనం తట్టుకోలేకపోయింది. రెండు నెల అయ్యేసరికి గుంటూరులో నయితే నేమి, గుంటూరు జిల్లాలో నయితే నేమి, నిర్బంధాలు రెండువేలకు పైగా పెరిగిపోయాయి.

అతి క్లిష్ట పరిస్థితులలోకూడా, నిరుత్సాహం పోగొట్టి, ఉత్సాహం కల్పించి, శత్రువులను రెచ్చగొట్టి వారి పరాజయపథకం తయారు చేయడంలో ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారు పాటిలేనిమేటి.

జైలులో వారితో కలిసిఉండే దినాలుకూడా నిమిషాలూ . గడిచిపోయేవి. ఆయనకు తెలుగు భాషన్నా, తెలుగు దేశమన్నా అతిప్రీతి. ఎప్పుడు తెలుగు కవులనుగూర్చి చర్చిస్తూ ఉండేవారు. మన దేశంలో, బౌద్ధయుగం నాటినుండి ఎన్ని ఉద్యమాలు ప్రజల నావహించాయో సరిస్తరంగా చెబుతూ ఉండేవారు. అనేక ఉత్తమాద్యమాలకు మనదేశం ఆనాడినుంచీ ఆలవాలమయింది. ఎప్పుడూ ఒకకొత్త పద్ధతికోసం మనఆంగ్రులు పాటుపడ్డారు. వైదికమతం నుంచి బౌద్ధమతంలోకి మారిపోయారు. అది సరిగా

లేదని మళ్ళీ కంకరమతం అవలంబించారు. అంతలో మహమ్మదీయుల తాకిడివచ్చింది. అ తాకిడి ఎదుర్కొని మనవాడు విచ్చిన్నమయినాడు. అంతలో బ్రిటిషుపాలన వచ్చింది. తెలుగువాడు తెలుగువాడుగా లేడు. మనకు వేరొరాష్ట్రం రావాలి. కాని అన్నిటికంటే ముందుగా జేశానికి స్వాతంత్ర్యం రావాలి ఇలాంటి ఊహలన్నీ ఆయన శ్వేతీత్య భాగాలే అని చెప్పాలి. ఆయనదిగ్గర చేరిన ప్రతివ్యక్తిని ఈ భావా లావహించేవి. మరి వదిలేవకావు. నేటి మన ఆంధ్రరాష్ట్రానికి బీజం వేసింది నిజంగా ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారే. అందుకు సందిహం లేదు. 1910 వ సంవత్సరంలోనే భాషాప్రయత్నరాష్ట్రాలు కావాలనే వాదం వారు ప్రవేశ పెట్టారు.

1931 వ సంవత్సరంలో అందరూ జైల్లీసుంచి తిరిగి వచ్చారు. లక్ష్మీనారాయణగారికిగాని ఆయన శిష్యులకుగాని అంతిమతో తృప్తికలగలేదు. స్వరాజ్య సాధనకు ఇంకా ఎన్నో రకములయిన ప్రణాళికలు కావాలని ఆయన నిత్యము ఆలోచిస్తూ ఉండేవారు.

1936 వ సంవత్సరంలో కాంగ్రెసు ప్రణాళిక మారింది. ప్రభుత్వంలో పాల్గొనాలని కాంగ్రెసు మహా జాయకులు నిర్ణయించారు. దేశ స్వాతంత్ర్యానికై నిరంతరంగా పోరాడే మన వీరబృంద మంతా, మన దేశంలో ఒక పక్షంగా ఏర్పడింది. లక్ష్మీనారాయణ గారి కది దురుంచలేదు. పక్షం ఏర్పడడం సహజమే గాని ఆ పక్షప్రణాళిక సయితం, మన పోరాటాన్ని ముందుకు సాగించే పద్ధతుల ననుసరించాలని వారనే వారు.

అంతలో 1942 వ సంవత్సరం వచ్చింది. ఆ రోజుల్లో లోకమంతా మహా సంగ్రామంలో మునిగి తేలుతున్నది. లక్ష్మీనారాయణగారికి అప్పటికే వయస్సు మీరింది. కాని వారి ఉత్సాహం ఏమీ తగ్గలేదు. ఇక ఉద్యమం వెనుకబడ్డ పల్నాడులో జరపవలెనని వారు ఉద్దేశించారు.

నిజంగా ఆనాడు పల్నాడు బ్రిటిషువారికికూడ ఒక ముఖ్యస్థాన మయింది. యుద్ధావసరంవల్ల ఆంధ్ర భాగం నైజాముభాగంతో కలపాలని వారు నిరయించు కొన్నారు. దానికోసం కృష్ణానదిపై తాత్కాలికంగా వంతెన నిర్మించడం మొదలుపెట్టారు. ఆ వంతెనవలన

సైనికంగా ఆ రెండుభాగాలు ఏకం కాగలవని వారి అభిప్రాయం.

అక్కడే బ్రిటిషువారిని రెచ్చగొట్టాలి. వీర పల నాటినించే స్వరాజ్యోదయం కావాలి. వారి ఆశయం అది. ఒకనాడు పొద్దున్నే లక్ష్మీనారాయణ పంతులు గారు మా ఇంటికి వచ్చారు.

“గోపాల్ ! నీవు పల్నాడువెళ్ళాలి.”

“సరేనండి ! పంతులుగారూ ! అక్కడ మన శిష్యు లెవరైనా ఉన్నారా ?”

“దేశసేవ దైవకార్యం ! నీవు వెళ్ళి. శిష్యులు వారంతలు వారెవరైనా !”

అంతే! అదే వారి సహజధోరణి: సాధారణంగా అనేక ఛలోక్తులతో ఎన్నో విధాల నవ్వును న్నప్పటికీ, కార్యంపట్ల ఆయన అతి మితభాషి. వారి ఆజ్ఞలన్నీ సైనికాధికారి ఆజ్ఞలవలె అతిస్పృహగా ఉండేవి.

ఆపైన నేను పల్నాడు చేరుకొన్నాను. తమం తట తామేవచ్చి, అ నేకమందిశిష్యులు చేరుకొన్నారు. కాని అనాడక్కడ మకు శత్రువులుకూడా జాస్తే అయ్యారు. పలనాడు ఆ రోజులలో కమ్యూనిస్టులకు ఆటపట్టుగా ఉండేది. మా కార్యక్రమాన్ని భంగం చేయడమే నాడు వారి పరమావధి. కాని లక్ష్మీనారాయణగారి నాయకులు వారికి లేరు. ఏవిధంగానయితే నేను, బ్రిటిషువారికి అలజడికల్పించే తీరులో ప్రజలలో పెద్ద ఆందోళన బయలుదేరింది. అ నేకచోట్ల రైలు పట్టాలు లాగి వారు. వంతెనలు పాడుచేశారు. ప్రజలించా అ నేకంచేశారు.

లక్ష్మీనారాయణగారు, తక్కిన నాయకులతో బాటే మళ్ళీ జైలుకువెళ్ళారు.

అంతలో, సుభాష్ బోసు కృషివల్ల నయితే నేను, గాంధీజీ తపః ఫలితంవల్ల నయితే నేను, లోకంలో యుద్ధంవలన వచ్చిన క్లిష్ట పరిస్థితులవలన నయితే నేను మనదేశానికి స్వరాజ్యం వచ్చింది అ నేకమంది ఇక మనం చేయవలసిన పని అయిపోయింది నుకొన్నారు.

కాని ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారు రలాగ ఊ కొలేరు. ఆంధ్రరాష్ట్రం రావాలి. స్వాతంత్ర్య సమరంలో పిన్నులు, పెద్దలు అ నేకులు చితికిపోయారు. వారికి దారిచూపెట్టాలి. దేశాభ్యుదయానికి వారిచెతి పని

స్వర్గీయ శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ

చేయించాలి. ఆ రెండు విషయాలు అనుక్షణం లక్ష్మీ నారాయణగారి దృక్పథంలో ఉండేవి. ఎప్పుడు వాటి విషయమే చర్చిస్తూ ఉండేవారు. వారు బ్రతికి ఉండగానే ఆంధ్రరాష్ట్రము, సంపూర్ణాంధ్ర రాష్ట్రము సిద్ధించాయి.

కాని స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో చితికిపోయిన వీరుల సమస్య, ఆఖరి క్షణంవరకూ వారి దృక్పథం లోనే ఉన్నదని చెప్పకతప్పదు. గత సంవత్సరంలో కూడా ఆయన రాజకీయ బాధితుల సహజానికి అగ్రశ్రేణి వహించారు.

ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారు స్వరస్థులైనారు. నిజంగా అట్టి వ్యక్తులు మరణిస్తారా? కాని నేడు వారు కీర్తి శేఖరే అయినారు. వారు రచించిన కొన్ని ఉద్దగ్రంథాలు, వారి స్మృతి తప్ప మనకేమి మిగలలేదు.

ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారు రొక ప్రత్యేక లక్ష్యంతో జన్మించిన మహావ్యక్తులనడంలో అతిశయోక్తి లేదు. లోకంలో క్లిష్టపరిస్థితులు వచ్చినపుడు మానవులంభకారంలో పడి దోవ తెలియక సతిమతి

మవుతున్న సమయాలలో ఇటువంటి మహావ్యక్తులు జన్మిస్తారు. తోవమాపి, సత్యమార్గాన నడిపించి మానవుల్ని తరింపజేస్తారు.

గాంధీ మహాత్ముడు తన మహోద్యమం ప్రారంభించే సరికల్లా లక్ష్మీనారాయణగారివంటి దివ్యమానవులు జేశమంతటా సిద్ధంగా ఉన్నారు. కొండా వెంకటప్పయ్య, కాళివాధుని నాగేశ్వరరావు పంతులు దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్య, బులుసు సాంబమూర్తి, టంగుటూరి ప్రకాశం, డాక్టర్ సుబ్రహ్మణ్యం, ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ మొదలైన మహాపురుషులందరు, గాంధీజీ ఉద్యమం కోసమే వేచి ఉన్నట్లు తోస్తుంది. వారందరూ, ఆవాడు తమతమ నిర్ణీతి కార్యక్రమా లాచరించి, మన స్వరాజ్య రథాన్ని మున్ముందుకు నడిపించారు. వారంతా అవతరించి ఉండకపోతే మనకసలు స్వరాజ్యమే లభించి ఉండదేమో అని కూడా అనిపిస్తుంది. ఆ స్వాతంత్ర్య యోధులందరూ అమరాలు. ప్రాతః స్మరణీయులు. వారికి నా నమోవాకౌలు.

పెద్దమనిషి

‘మంజీర’

పళ్ళెలు వాటియిద్దం వచ్చినట్టు అల్లరిచేశాయి ఇంకా చీకటి ఉండగానే. మనుషులలాగే వాటి క్కూడా తెల్లవారతోందంటే ఎందుకో అంత భయమా దిగులునూ. తెల్లవారితే తిండికోసం కష్ట పడాలన్న అందోళనేమో వాటిక్కూడా. ఏమయితే నేం వాటి నిత్యకృత్తిం ముగించి మల్లీ సంజకే జాయ రకముండే మెల్ల మెల్లగా నాలుగుచైపులా తమ దారి చూచుకుంటూ ఎగిరిపోయాయి.

దలి ద్విగుణీకృత మయింది. ఎంతెబలవంతుడినైనా గడగడ వణికించగల పటిమ చూపుతోంది. మంచుకూడా దట్టంగా పడుతూంది. పట్టుమని పదడుగులలోఉన్న రూపంకూడా కనపడలేదు. నూర్చుకు చాలా నీరసంగా ఆ మంచులోనుండి తొంగిచూస్తున్నాడు. వీధులంట మనుష్యసంచారం హెచ్చింది.

అప్రటికప్పుడే వెంకమ్మ రోజు వారి పనులన్నీ పూర్తిచెసుకుని అన్నంగూడా వండేసుకుంది. “నే వచ్చే వరకూ ఉండరా! అబ్బాయీ” అంటూ బుర్రవంచు కుని అడుగుల్లో అడుగులు వేసుకుంటూ బయలుదేరింది.

ముసలితనంతిమ్మవెన్నాడుతోందన్న భయంతో వెలవెలబోతూ వెనుతిగి చూగున్నాయి ఆమె శిశో జాలు. అస్పష్టంగా మాటతెలుపవ్వ ముఖంలోనుండి మిల మిల మెగుస్తున్నాయి ఆమెకళ్ళు. కష్టం ఆమె అన యనారే ఆవాసం చేసుకుంది. దరిద్రం ఆమెను చుట్టు ముట్టేసింది అంధకారంలా. ఆమె తనజీవితాన్ని బాధ లకే అంకితం చేసింది.

పడుస్తాండగానే చటుక్కున ఏదో జ్ఞాపకం వచ్చినట్లు చూతాత్తుగా ఆగి ఆ ప్రక్కనేఉన్న పూరి గుడిసెదగ్గరికి వెళ్లింది. చింకితలుపు లోనవేసిఉన్నట్లుంది. కన్నంలోనుంచి తొంగిచూసింది. కాస్త ఎడంగావచ్చి నిల్చుని “నాగులూ, నాగులూ!” అని గట్టిగా పిలిచింది వెంకమ్మ.

‘ఆ! వత్తున్నా పిన్నమ్మా’ అంటూ వినిపించినో తగుణకంఠం.

ఆస్వరం అవ్యక్త మధురాలాపనలాగుంది.

రెండుమూడు నిమిషాలకు లోపలనుండి ఊడి పడింది ఓ పద్నాలుగు, పదిహేనేండ్ల పడుమస్లి. సంస్కారంలేనిజుత్తు. చూసిమరకలుపడి చిరిగిన బట్టలు. విసుగు, వేదనఉట్టిపడేమోము. శరీరావయవాలు చిక్కినా ఏమంత ఆకర్షణీయంగా లేకపోయినా, అన్నీ తిన్నబడితే అందానికేం లోటులేదనిపిస్తుంది. ఆమెలో ఏయాలనుంచో అందం, జిగేలుమని మెరు న్నాంటుంది చీకట్లో మిణుగురులా. ఆమె ముఖం కాస్త కోల. బాగాపాలిపోయిఉంది. చిన్ననోరు, పెద్దకళ్ళు, తిన్ననిముక్కు అందమేమో! లేకపద్మటి ఆమెటు శరీరపు సౌందర్యమో! ఆమె రాగానే వెలుగు వచ్చినట్ల యింది. ఆమెయటల్లో అపభ్రంశాలు మిగిలిన విశేష లన్నీ తోసిరాజంటున్నాయి.

“యేమే యెంతనేపయిందేటి నేచి” అంది వెంకమ్మ ఆమెముఖంలోనికి చూస్తూ.

“నేను పిన్నమ్మా. కొంత ఆలిస్సం అయినాది. యేం? యేకన్నా కూలిపనుందా ఏటి.”

“యేకూలిపనిక? ఆకోతలు కాస్తా అయి పోయాయి మరి” అని మాట్లాడబోతూ ఊర్చుకుంది వెంకమ్మ నాగులునైపు దీక్షిగాచూస్తూ. నిశ్శబ్దంలో ఓక్షణం గడిచాక “మప్పనాగులు పతివోదూ, ఆళ్ళ కున్న నలుగురుపాలాళ్ళతోటి సరిజూచుకుంటు న్నారు. మరింక కూలే” అందిరెట్టించిన నిరాశతో.

“ఆహా” అంది నాగులు దించిన తల ఎత్తి కుందానే.

“మరిగంటే మామూల్లా యియేకరావా యేం?”

“మాఅమ్మకు వంటో బాగానేదు, యెవగ నెప్పుకాడో? మరి రాకపోతే గడవదు.”

పెద్ద మనిషి

“మరేం బయం నేదులే మీ ఆమ్మకు. కాంతన్నం నండి పడేసి యేగంగా రా మాయంటికి. యారమ్మ, రాములు, లచ్చిమి, అప్పారామ్మ యీ గంటలంతా వత్తాగు రోజూనాగే” అంటూ వెనుదిరిగి చూడకుండా వెంకమ్మ వెళ్ళిపోయింది.

నిజానికి నాగులుకి యేం చెయ్యడానికి తోవడం లేదు. ఏదోవిధంగా కష్టపడకపోతే, రోజూ గడవడం యంతకష్టమో నాగులుకి బాగా తెలుసు. ఆమెకు జ్ఞానం రాక పూర్వమే, ఆమె తండ్రి యీ ప్రపంచం వదిలిపెట్టాడట. అప్పటినుంచీ యీతల్లే తన్నింత జేసింది ఈవిషయం తనకు తెలిసినప్పటినుండి ఆమెకు తన తల్లి అంటే యేదో అర్థం తెలిసి అభిమానం ప్రేమ, ప్రభుత్వపరిస్థితుల్లో తనూ, తల్లి కూడా కష్టపడినా రోజూ గడవడం దుర్బటంగా ఉంది.

పని చేయించుకునేవాడల్లా ఎక్కువ ప్రతిఫలం యిస్తున్నానని గోలేగాని ఇచ్చేదాంతో బజారులో యేమొస్తోందో ఎవడికీ అక్కరలేదు.

ఏది యెలాగున్నా నాగులు యింట్లో పనిచేయని రోజుపస్తే. తల్లి శరీరాస్వస్థతతో నాగులుతలబగవెక్కింది. వెంకమ్మ వాళ్ళతో వెళ్ళడమో లేదా? అన్న ప్రశ్న ఆమెకింకా తెలుబగవెక్కించింది. ఏమయినా ఆమె తల్లి చెప్పినట్లు “పెనవాడికి పొట్టయిందు”. వెళ్ళక తప్పదు.

ఈమధ్య కూలికెళ్ళడం అంటే కష్టమనిపిస్తోంది నాగులికి. శరీరం నంచి కష్టపడి పనిచేయడానికి భయపడి కాదు. తోటి కూలీల ప్రవర్తనచూసి. పనిజేస్తూంటే ఆస్తమానం తనప్రక్కనే నిలబడుతూ, కళ్ళతో తన శరీరాన్నంతా తడిమిచూసే ముసలి మేస్త్రీని చూస్తే కంఠం కొలుకుదామా అనిపించేదామెను. పెళ్ళాం ఎదుగుగానే తన్ని మాటలతో బాధించి ఆనందించేవాడు మరో కూలివాడు; గంప తనకెత్తికత్తుతూ పొరపాటున తాకినటు మోచేత్తో తనోమ్ము తాకేవాడు, దున్న పొతులాంటి మరో కుర్రవెనక. విశ్వంధరిని యేం చెయ్యటో తెలిక కూలిపోయేది. పని చేయక పోతే నిలువునా మాడి చచ్చిపోవలసి వస్తుంది.

తల్లికి చెప్పితే “అవన్నీ బీదవాళ్ళు తప్పించుకో లేని సాంఘికాంశాలు, కత్తివాయిమీద నడిచినట్లు, గూ జీవితం గడపాలి. ఈ యీతిబాధలన్నీ, అతి

నేగ్గుతోను ఓర్పుతోను ఎదుర్కోవాలి. పోస్టికుల్నీ మనోద్ధాగ్యాన్నీ బట్టి నడుచుకోవాలి. అంతేగానీ, ప్రస్తుత సామాజిక వాతావరణంలో యీ ఆవిరితి నడవడికకు, అసహ్యప్రవర్తనలకు ముక్కుకు నూటిగా ఎదుర్కోడం కష్టం చూటకేమి గాని ఆనందం” అన్న ధోరణిలో ఎంతోచక్కగా చెప్పిందామెను. ఆమె చెప్పిన విషయాలు చాలా లోతయినవి. జీతం స్వయంగా చిలికి చేతున్నవని.

నాగులు మనస్సులో తల్లి బోధనలు స్థిరసావరా లేర్పరచుకున్నాయి. బీదతనం గూర్చి, ప్రపంచంలో నిరాశూటంగా కొనసాగే చట్టబద్ధమయిన ఆవిరితుల గూర్చి తన తల్లికి తెలిసినంత యితరుల కళ్ళకి తెలి దన్న గాఢ విశ్వాసం ఆమె మనస్సులో పాతుకు పోయింది. తల్లి చెప్పిన మాటలు అమాయకంగా విశ్వసిస్తుంది. అదో అలవాటయింది కూడా.

వెంకమ్మ వెళ్ళాక లోనికిపోయి ఈ విషయం అంతా తల్లితో చెప్పింది. నిజానికి తనకు, ఆమె నాస్తితిలో విడచి వెళ్ళాలని లేదంది. కాని ఆపాటి దానికే నాగులు తల్లి ఒప్పుకుంటుందా? ఆరోజు కూలికి పాకపోతే మరునాడు పన్ను తప్పనిని తెలిక పొడం లేనేలేదు. అనేకవిధాల చెప్పి కూలికి వెళ్ళమని ఒప్పించింది నాగులు.

రోజులుచూస్తే కడు నిక్కచ్చంగా ఉన్నాయి. డబ్బున్నా తివ్వకబియ్యం దొంకడం చాలా దుర్లభంగా ఉంది. ఎక్కడికక్కడే బియ్యంకొంత విస వస్తూంది. దినదినం ప్రజలలో బియ్యాన్ని గూర్చి అందోళన ప్రబలుతుంది. ఇదే అదనవి ఆ నేకులు అనేకవిధాలుగా బ్రతుకుతున్నారు. డబ్బున్నవాళ్ళు మరీ ధనవంతులవుతున్నారు. ఈ పరిస్థితి అనేకుల అమాయకుల ప్రాణాలు బలివుచ్చుతుంది.

ఊళ్ళో కూలి తేకపోవడంవల్ల నాగులు, వెంకమ్మ మొదలుగాగల వాళ్ళు ఈ పరిస్థితి ఊతిగా తీసుకుని బ్రతుకుతున్నారు. ప్రక్కబస్తీలో దొరుకు తున్న బియ్యం కొని యింకోవూరికి పోలీసుల కంట బడకుండా పట్టుకుపోయి అమ్ముకుంటున్నారు.

అనుకున్న ప్రకారం నాగులు వెంకమ్మ యింటి వద్ద, అందరినీ కలుసుకుంది. ప్రక్క బస్తీకి వెడదామను కుంటే వెడదాకునుకున్నారు. ఏదో ఏదో మాటలు చెప్పుకుంటూ, కిలకిల నవ్వుకుంటూ, దారంట మరేం

జనునంతోందో తమకేమీ తెలియనట్లు కేరితాలు కొడుతూ పోతున్నారు. దాల్లో నడూ నూన్న జాటసారులు తమనే హేళనచేసినట్లు మనస్సు చివుక్కుమంటూంటే తీక్షణంగా, కొపంగా వీళ్ళవైపు చూచుకుంటూ పోతున్నారు. మధ్యమధ్య కాస్త సరాల నిస్సృగ ఉన్న పెదముడుపులు బాహుటంగానే నోరు విడిచి “హాకీరీ వేపాలు! బుద్ధిలేని పాటకపు పీఠులు!” అని తిట్టుకుంటూ వెళ్ళారు.

ఎవ్వరేమన్నా అనుకున్నా, వినిపించుకోకుండా, లెక్కలేకుండా, నిర్వికారంగా, వాళ్ళు తమ పూర్వానుభూతులు చెప్పుకుంటూ, ఆనందఘటాలు వివరిస్తున్నపుడు సంతోషిస్తూ, కాస్త సవ్యపుటించే విషయాలు వివరిస్తున్నపుడు కొంచెం గట్టిగా సవ్యకుంటూ, విషాదపరిస్థితులు రూపించినపుడు, విచారంతో మావంగా పోతుఉన్నారు.

అలా రైలువచ్చేవేళకు సరిగా రైల్వేస్టేషను చేరుకున్నాడు. వెంకమ్మ టిక్కెట్లు కొనే కెటికీదగ్గరు వెళ్ళగానే టిక్కెట్టిచ్చేవసూక్తా కనుబొమ లెగిస్తూ “ఏంముసలమ్మా, యేమిటివంగతి” అన్నాడు మందహాసపూర్వకమైన ముఖంపెట్టి. వెంకమ్మ మసలిసి మాత్రం కాదు. కాని యానందంపొంగే ఆ యువకుల మధ్య ఉంటే వెంకమ్మ పథాచునని ఎవరంటారు.

అయినా నయసులో ఉన్న ఆడవాన్ని చూసే సరికి, యాగవాణికిమాడా మాటలు పులుకొస్తాయి. ఆత వాళ్ళ విలవ ఉపయోగం అంతమాత్రమే నేమో!

వెంకమ్మకు ఎవరి కలా జనాభిమ్యూలో బాగా తెలుసును. “నీకు తెలియని దేముందినాయనా!” అంది పాలిపోయిన పెదవులనుండి పేలవమయినసవ్య జారవిడుస్తూ. ఇతరమయిన ప్రశ్నిలేమీ వేరుకుండా, ఆగుచుస్తూ వెంకమ్మకు కొవలసినటిక్కెట్లు ఇచ్చేవాడు. వెంకమ్మ అతని బాగోళ్ళు ప్రశ్నించి, వెళ్ళినస్తానంటూ చెప్పి చల్లగా వచ్చింది. వాడుకూడా అదే యేదో గొప్ప ఆనందదాయక మయినట్లు ఆనందించేసి, ఆమె వెళ్ళాక తన చిరుసవ్య సెమరు వేసుకుంటూ కూర్చున్నాడు.

ఇలాంటి లౌకిక ప్రవర్తనలల్ల వెంకమ్మ చాలామంది పరాశ్రమ జీవులకు ముట్టజెప్పనలసిన నాలుగు వైసాలు మిగిలించుకునేది. ఎవరివద్ద వివిధంగా మాట్లా

డాలో ఆమెకు మంచినీళ్ళపాత్రం. అప్రయత్నంగా వివరణం, అప్యటికప్రజ్ఞా నవ్యం. పదిసోజులనుండి తిండిలేనట్లు ముఖంపెటవం, మృగువుగా నవ్యపుటేటట్లు. దీనంగా పానుభూతిశిల్పిగా మాట్లాడడం ఆమెకు కరతలామలకం. ఈలాంటి జీవితంతోనే ఆమె చాలా భాగం జీవితాన్ని గడిపింది. తనతో వచ్చిన జట్టులో ఎవళ్ళకు యే చిక్కునచ్చినా తన శక్తియుక్తలచేత ఎలాగోఒకలాగ తప్పిస్తూ, దినదిన గంపం చెయ్యేట్లాయుష్షులాగ జరిగిస్తోంది దావ్యాపారం. ఆమె జట్టులో ఆమెమాటకెవరూ కొదవదు. ఒకవేళ వాళ్ళకు రావలసినడబ్బంతా, నిజంగా వెంకమ్మ ఎగేసినా ఆ బ్రహ్మదిగివచ్చి సచ్చజెప్పినా, వాళ్ళు వెంకమ్మకెదురుతిరగరు. ఎంగుచేతనంటే, వెంకమ్మ తమకెన్నడు దోహం చేయదనీ, చెయ్యలేననీ, వాళ్ళహృదయంతిగాళనా శాల్లో జీర్ణించిపోయింది. ఆ సమ్మతాన్ని స్థానాన్నీ సంతాపించింది వెంకమ్మవాళ్ళమధ్య.

రైల్వే స్టేషనుమాసగు విభియోపడిలో కడ్డాడు. నిర్మలత్వాన్ని, నిశ్చలతను నూచించే గంభీరమయిన ఆ కళ్ళు, ముడతలుపడి మాటాడితే ఊగిసలాడే అతిని ముఖము, అసలు కలతజెందని మనస్తత్వము. ఆ తెల్లటి ‘యూనిఫారము’ పగిలిలిస్తే మామూలు వాళ్ళకు అదో రకమైన భయంతో కూడిన గౌరవం కలుగుతుంది.

వెంకమ్మ స్టేషనుమాసగును బాగా ఎగుగును. స్టేషనుమాస్టరుల బుకీ వెంకమ్మ తన శిక్ష్యసూరం చిన్న చిన్న లాభనాటి పనులు చేస్తూంటుంది. ఆమె మాటల మంచితనంవల్ల నయితే నేమి, ఆమెకల్ల తనకు జరిగే ఊద్రలాభాలవల్ల నయితే నేమి రెండు మాడు సార్లు మసలిమాస్టరు వెంకమ్మను నిజమయిన అపారాలనుంచి రక్షించాడు. వెంకమ్మ అతణ్ణి దేవుడంటుంది.

ఆరోజు మాధుగుబాబు వెంకమ్మను పిలిచి దరహానవదంతో “ఏం? వెంకమ్మ యేమన్నా ఉండేమిటి?” అన్నాడు.

“యేటిబాబూ, తెలిసున్నోరు మీగుకూడానా సెప్పండి. మీరేవో పెద్దదొంగ సావుకొల్లని పట్టాలి కాని” అంది నవ్వుతూనే.

“బాగా చెప్పావులే.”

“అదికొదు బాబూ. మేవిష్టడు ఈ యాపారం నేత్తున్నామంటే యేంనాభాలు దొరికేడుతయి. యిక్కి

పెద్ద మనిషి

నన్నా యాపారంయేటిరెండి. మమ్మన్నంద్ని దొంగలా నూత్రాగు. ఏదో ఆ వారానికి సరిపడ దొరికితే ఆడే గొప్ప. తను రెగలని దేముందిరెండి. యెంత మంది దాబుసేత్రాలో మమిద ఒకడా, ఇద్దరా. దారికడాకు దీపాలే బాబు ”

“ఆ దీపాలన్నిటికీ చముగు పొగ్యాలాయేం” అన్నాడు మమగబాబు నవ్వుతూ, తనుకూడా ఆ దీపాలలో ఒక దీపమన్న మాట మరిచి.

“బాగా సాప్పావుబాబు. మా నాయన, సల్లగా సౌఖ్యంగ ఉండు పదికొలాలపాటు.”

“నస్తా, వెంకమ్మ అంటూ మేధగు తనగివైపు మరలి కొంతనూరం నడిచి ఏదో జ్ఞాపకం వచ్చిట్లు వెనుదిరిగి “వెంకమ్మ” అని పిలిచాడు. వెంకమ్మ ఆయన దగ్గరకు పరుగు పరుగున వచ్చింది.

“మాడు! ఇంట్లో కూర్చో గాదులులేక మచెడ బాధ పడుతున్నాం ఎలాగయినా” అంటూ మాట తుంచు డబ్బులు తీస్తున్నట్లు జేబులో చేతులించి గుడ్డు మిటక రిస్తున్నాడు.

వెంకమ్మ కూడా అతని తాపత్రయం అంతా గమనించనట్లు నటిస్తూ—“ఈపాటి భాగ్యానికి డబ్బు లివ్వాలా బాబూ. నే తిరిగొచ్చేటప్పుడు తీసుకొని వస్తా” అని చెప్పింది.

“నుంచీది అంటూ ముసలాయన తన గదిలోకి వెళ్ళాడు.

ఆప్పటికప్పుడే రైలుబండి యింటిగుమ్మంలోకి వచ్చేసింది. స్టేషనులో గణగణ గంటకొట్టారు, ప్రయాణీకులను తమతమ పామానులు సద్దుకుని రైలు ఎక్కడానికి సిద్ధంగా ఉండండని హెచ్చరించేటట్లు. పెట్టెలో జనం కిటకిటలాడుతున్నాడు. ప్రయాణీకులు ఒక దొమ్మిలో మురిగిపోయినట్లు గుమికూడారు ఆ పెట్టెవని. వెంకమ్మ ఆమెజట్టు తమ ప్రాదాలు అరచెతులో ఉంచుకుని యొక్కగలిగాగు ఆ పెట్టిలోకి.

ఆ రెండు నిమిషాల్లోను ఆ ప్లాటుఫారంమీద ఎంత దాగుణమయిన అరాచకంరేగిందో ఆ రైలు పోగానే అది అంత నిర్మానుష్యం అయింది.

రైలు కదిలేవరకు రైలుపెట్టెలో మనుషులు ఉడికి పోయారు యెండివేడికి గాలిలేక. రైలునడవడంవల్ల గాలి బాగాసోకుతోంది. లోపలనున్నవాళ్ళి కరీరాలు

చలబడ్డాయి. నిలుచున్న వాళ్ళు కూర్చున్న వాళ్ళమీద కొరాలు మిరియాల నూగుతున్నాడు. వెంకమ్మకు ఆమె జట్టుకు యిది మామూలుప్రయాగం అనవంవల యీ తనవులాటలనుండి తప్పుకుని ఓ మూల నేలమీద నలిల పడ్డాడు. లోకాభిగామానుగం విప్పాడు. కూర్చున్న వాళ్ళు మనకేం అన్నట్లుగా ఒక్కొక్కరు కూర్చునే బాగాల్లో కొట్టించుకుని కూర్చున్నాడు.

ప్రాధాన్యం ఒకరు వేగవంతకాయలకుక్క పొయ్యిడానికి రైలుపెట్టెలో ప్రత్యేకంగా లెక్కలు చేయలేదనే క్షోభతోకాబోయి వేగవంతకాయల తుమ్మతో ఆ పెట్టెనింపుతోంది ఆమె ప్రక్కగా కూర్చున్న నాటుసామీ ఒక పొడగాటిచుట్ట వెలిగించి అటంబాంబుపొగమబ్బులు వదులున్నాడు. ఇవంతా మామూ సహించి ఉరుకున్నాడు ప్రయాణీకులు.

చంటిపిల నెక్కుకున్న ఓ గోగ్గిలి కూర్చున్న వాళ్ళందరినీ అనూకుతో కలుజూసాంది. నుంచోలేక పోతుంది. ఆమెచవు కన్నువాలకుండా చూసన్న వెంకమ్మ ఆమెను కూర్చోమంది తను లేచి. ఆమె యిటూ అటూదాసి, తన నీరసానికి, నిస్సహాయతకు మనస్సులోనే తిట్టుకుంటూ అయిదవంగా పాగిల బడిందా నేలమీద.

ఇవంతా నాకెండుకులే అన్నట్లు రైలుబండి అమితవేగంతో కదిలిపోతుంది పొగ వెళ్ళిగట్టుతూ.

ఆమె ఒడిలో పిల్లాడు దాగుణంగా యేడ్వడం మొదలెట్టాడు. ఆమె ఎంత ఊరడించినా ఊరకోవడం లేదు. ఊరకో బెటినకొద్దీ వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తున్నాడు.

“అమ్మయ్యా! యాపాటి తేలికేదా! కత్తాడు చెమటు కక్కుతూంటేను. ఉక్కుపాసి యేడుస్తున్నాడు యిలాయయ్యి” అని వెంకమ్మ ఆ పిల్లాడిని తీసుకుని పైకియెత్తి అక్కడున్న వాళ్ళని ఒత్తిగించి కిటుక్కిగర నిలబెటింది. పిల్లాడు గోదవ మనిబోసికోటితో నవ్వుతూ చేతులుకొట్టూ ఊపుతూ నాట్యం చేస్తున్నాడు. అంతయేకుపు మనుమయింది ఆర్పిన ఎక్కోకే బల్బులో కాంతిలాగ. రైలుబండి మళ్ళీ ఆగింది. వెంకమ్మ పిల్లవాడిని తిల్లికిచ్చింది.

తమతమ సంచీలు మాటలు తీసుకుని వెంకమ్మ, ఆమెజట్టు దిగిపోయారు గుడ్డితిప్పి కన్ను లొట్టపోయి

దనుకుంటూ. స్నేహకాలోని వాళ్ళు తన్ను పలకరించు తూంటే యెవరికి తగినసమాధానం వారికిస్తూ, ఆపిల్లల గుంపును వెంటబెట్టుకుని వెంకమ్మ బజారుకి చల్లగా జారుకుంది.

దారంట నడుస్తున్నారంతా త్వరిత గమనంతో తేలుకుంచుకుని. మొట్టమొదట యింటివద్దనుండి బయలు దేరినప్పుడున్న చలాకీ కబుర్లు నవ్వులూ పూర్తిగా విస్మరించారు కాని, ఆనడకలో యింకా ఆ అహంకారము స్వతంత్రత పూర్తిగా మూర్తిభవించి ఉన్నాయి. వాళ్ళు బజారుకుపోయి కొనవలసిన బియ్యం ఆస్నీకొని, పరుల కంటబడకుండా ఉండడానికి అనేక చిన్న పెద్ద మూటలకట్టి మళ్ళీ రైల్వే స్టేషనుకు బయలుదేరారు.

వెంకమ్మ మిగతా వాళ్ళందరకు నడచుకోవలసిన రీతి బోధిస్తూంది. ఎవరితోనూ యేవిధమయిన మాట పట్టింపు పెట్టుకోగూడదనీ, తమపని చక్కబెట్టుకునే వరకూ వినయంగాను, ప్రార్థనాపూర్వకంగాను మాట్లాడమనీ నూచించింది.

మిగతావాళ్ళు అంతా వెంకమ్మంత అనుభవకాలులు కాకపోయినా యీ విషయల్లో కొంచెం విజ్ఞాన వతులే అని చెప్పుకోవాలి. నాగులుకి మాత్రం యీ ప్రాధేయ పడడంలోను, ప్రార్థనలలోనూ నమ్మకంలేదు. వాటివల్ల మనుషులు యెంత కుమిలిపోవాలో, నవ్వులూట పాలవాలో చాలాచాలా సార్లూమే అనుభవించిన విషయం.

ఇలాంటి చట్ట వ్యతిరేక వ్యాపారాల్లో ముఖ్యంగా దీనాలాపాలప్రభావం అతి స్వల్పం. చిల్లి గవ్వపనికూడా జరగదు. "తామీ విగంగా పొట్టపోసుకోవలెనని చూస్తే, ఓ ఉద్యోగి కాస్తమంచి పుంచి దుస్తులు తొడుక్కొని దర్జాగా కాలం గడపాలని చూస్తాడు. మరో దొంగవ్యాపారి అంతస్థుపై అంతస్థు పేడలు కట్టించాలని చూస్తాడు. దినిలో జాలీ దయా యెక్కడిది?" అనుకుంటుంది నాగులు.

అయినా వెంకమ్మలో ప్రత్యేకత ఉంది. ఆమె టక్కురి బొల్లి బొల్లి యేళ్ళుతో చాలా గొప్పపనులు తమ కన్నుల యెదురుగానే చేసుగల్గింది. అందరూ వెంకమ్మలా ఎలా చేయగలరు! అందుకే తమకు సాధ్యంకాకపోయినా ఆమె మాటలు అందరూ మానంగా వింటారు.

వాళ్ళు బార్లో చాకిరీ దూరంగా దూరంగా నడుస్తూ, అనుమానంతో అప్పడప్పు దాచాకీదాగు వైపు మాస్తూ నడుసున్నారు. వీళ్ళు చల్లగా జారు తూంటే ఆ చాకిదారు చేత్తో సంజ్ఞ చేశాడు. వెంకమ్మకూడా సంజ్ఞా పూర్వకంగానే సమాధానం ఇచ్చింది. వాడు మీసాలు మెలెడుతూ అటువైపు చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

అతడి బుజంమీద బగవుగా పడిందో దెబ్బ. అతడు ఉలిక్కిపడి అటు చూచాడు. కాస్త జంకాడు.

"ఆ! యేమిటా సంజ్ఞలు! ఆ ముసలిదాన్నెరుగుదువా?"

"ఆబ్బే ఏం లేదండి."

దాంతోటేదో సంజ్ఞలు నడుపుతున్నావు. మాంచి నక్కుల్లాంటి గుంట లైంటేనుకు తిరుగుతోంది. యేటి సంగతి."

"యేటో చిన్న చిన్న యాపారాలు నేతున్నారండి."

"యేటూ యాపారాలు. యేదన్నాపిల్ల యెనకాలబడ్డావేంటి."

"ఆబ్బే నేదండి. అలాంటి గొడవ ఏం నేరు."

"మరి నువ్వు సెయ్యూపుతున్నావు, అదీ చెయ్యూపుతూంది."

"ఆ ముసలిదాన్నెరుగుదునులండి."

"అదిగో దానెనకనే యెడుతూంది, కాత్త నాజాగా పొడుగ్గా ఉంది. దాన్ని నూత్రే మనసు చెగవైపోతూంది. ముస్తాబా నేమన్నా కదపగలవా?" అన్నాడా వ్యక్తి. చాకిదారు నిశ్శబ్దంగా ఉన్నాడు. కాస్త దూరాన్నుండి వెంకమ్మజట్టు దొంగ మాపులు చూస్తూ కదిలిపోతున్నారు.

"ఏం మాట్లాడవేం" ఆ ముసలిదాన్నెలా యెరుగుదువు?"

"బియ్యం యాపారం నేత్తోందండి" అన్నాడు అప్రయత్నంగా చాకిదారు. తరువాత తన తెలివి తక్కువకు నాలిక కొరుక్కున్నాడు.

"ఆ! అదా సంగతి. ఆశ్చర్యో ముటనెపుతోంటారం లేకదూ! ఆహా" అంటూ తలూపాడు. చాకిదారు తలొంచుకునే నిలబడ్డాడు.

పెద్ద మనిషి

“అయితే యీ యాశీం వొరకదాయేం” అన్నాడు కొత్త వ్యక్తి.

“వాళ్ళ యదం వాళ్ళేమిస్థారండి పాపం. పావలా బేడా లాభాని కమ్ముకుంటారు.

“పోనీ పరుగెట్టికెళ్ళి ఆ మాత్రమేనా పట్నా. చచ్చిపాడి పెళ్ళికొచ్చిందే కట్నం. అదీ యివ్వలేక పోతే ఆగుంటనేనా లాక్కరా” అన్నాడు సిగ్గులేని అధికారంవెళ్ళ గక్కతూ. చాకీదాగు మాట్లాడకుండా పరుగులంకించుకున్నాడు. అయిదునిమిషాల్లో వెంకమ్మకు కలుసుకున్నాడు.

“ఏం నాయనా! అంత ఒగురుస్తూ పరుగెట్టుకు వచ్చావు. నీకేమన్నా ముట్టెప్పకుండా ఉంటామా” అంది వెంకమ్మ చలాకీగా.

“అడుగో అక్కడింకోడున్నాడు చూశావా” అంటూ చాకీదగ్గరనుంచున్న ఆ అన్నదనవ్యక్తిని చూపించాడు. “అడు నా నెత్తిమీద జేవుడు” అన్నాడు.

“అయితే యేంటాడు.”

“పావలా పరకొ తెమ్మంటాడు. అలా కాక పోతే, నీ యెనకా లే నడుస్తోంది చూడూ, ఆగుంటను యెనకా లే తీసుకు రమ్ముంటున్నాడు.” అన్నాడు ప్రశ్నార్థకంగా.

వాగులు భయపడిన కోడిపిల్లలా వెంకమ్మ వెనకాల వాగుంది.

“అడిజిమ్మడ! యెదన!” అంది వెంకమ్మ ఉక్లేశంతో అకస్మాత్తుగా. అంత చటుక్కున తిట్టిశంకుకు పళ్ళాత్రాపపడింది. కళ్ళింట నీళ్లు తిప్పతూ.

“నీకు తెలిసి సంగభేసుంది బాబూ. మేంకూడా నీలాంటాళ్ళమేనా నెప్ప. రెక్కాడిలేగాని డొక్టాడరు. యీ కట్టమంతా పడితే ఓపావులా మిగిల్తుందో మిగిలదో, దారిపాడుకునా పతీవోడూ ఓ పావలా గుంజుకుంటే మా బతుకులేంగాను. ఆ గుంటేమన్నా వాపిల్ల గనకా నీ యెంటు నంపడానికి. అడికేనా సిగ్గులే దంటావా అలా నెప్పదానికి?”

“మొకట నే నల్లరి పెట్టాననిన్ను. యేదో ఓ పావలా పారేసి మీ మానాన మీగుపొండి. అది అడి మొగాన పారేత్త.” అన్నాడు చాకీదారు సానుభూతి

చూచకంగా. వెంకమ్మకూడా రొంటనున్న పావలా తీసి వాడిచేతిలో ఉంచింది. వాడది తీసుకొని—

“యిదిగో ముసలమ్మా! యింకముందు మీరీ బిచ్చం మూటలట్టుకుని యీ దారినిస్తే జైల్లో పడి పోతారు. లేకపోతే అడు నెప్పినట్టు నేత్రాండ్వల సింజే. నా నేతుల్లో యేంలేదు. తర్వాత మియిల్టం.” అన్నాడు తీవ్రంగా.

“అయితే మాబతుకులు పోయినట్టే. యీతాగ గంజికూడా తాక్కుంటా ఉస్తుండాల్సి” అంది దీనంగా, వెంకమ్మ

“అయితే అడు నెప్పినట్టు నేసుకొండి.” అన్నాడు విసుగుగా.

“అనా యెనాగ నేత్రంబాబూ, మాకు మాతరం గౌరవం నేదాయేటి.”

“మియిల్టం. నేనేం చెయ్యగల్గు. అయినా యిదివరకు లాగే ఆపాలాలదారిని పొండి, ఎవడూ అడ్డేవాడుండదు కొత్తిదూరమయితే నేం” అన్నాడు.

వాడు మాట్లాడుకుండా ఆ పావలా అతని చేతిలో పెట్టాడు. కోపంతో ఆ అధికారి నేలమీద విసరి కొట్టి “హీరి మొద్రా! మన పగువుతీశావురా. పావలాయీ నేపుచ్చుకున్నావా?” అన్నాడు.

“అంతే ఇచ్చాతండి నిజం చెప్తున్నాను.”

“నాకే డుబిక్కి యిద్దామనిమాస్తున్నావా? ఎవడి దగ్గరోయి యీ సాని వేమలు. వాళ్ళదగ్గర యెక్కువ డబ్బులాగేసి, పావలా అన్నమాట నానోగుజారిందిని ఆ పావలా నా మొఖాన్న కొడుతున్నావా” అని గర్జించాడు.

‘లేదండిపార్... లేదండి’ అన్నాడతడు వణికి చేతులు నలుపుతూ.

“ఏంలేదు? నువ్వు పుచ్చుకున్నావు, ఎంతిచ్చాగు నిజం చెప్ప?” అంటూ ఉరిమాడు.

అధికారం దుర్వినియోగం చేసేప్పుడు మానవునిలో మానవత్వం నశిస్తుంది.

“నిజంసార్ — నిజం. నాకిల్లలతో దుగా చెప్తున్నాను పావలా ఇచ్చారు. అంతేనండి” కళ్ళింట నీళ్ళ పర్యంతం తెచ్చుకుని అన్నాడు.

“ఒరేయి అబ్బాయ్, నునదగర అబద్ధం అడిగి బతికి యెవడూ బతుకుపడలేదు యిలాంటి బుక్కలు వేశావంటే నలిసి నేలరాసేస్తా తెలిసిందా. ఇప్పుడేవా వాళ్ళెంతయిచ్చాగో మర్యాదగా పడేయ్యి. ఇద్దరం సమానంగా పంచుకుందాం. భయపడమోకు” అన్నాడు లాలనగా.

“వాళ్ళు పావలా యే యిచ్చారండి కావాలంటే నాబట్లు తిణిభి చేసుకోండి” అన్నాడు భయం ఉట్టి పడుతూ.

“అంతెడబ్బివ్వలేనంటే అపిల్లనే తీసుకురాతేక పోయినావు. చచ్చుదద్దమ్మా” అన్నాడు చురచుర చూస్తూ.

“అమాటకూడా చెప్పానండి. యీ వేళ కాలస్యం అయినాదంట, మళ్ళీ వచ్చినప్పుడు వస్తానంటూ అపిల్లే ఒప్పుకుందండి” అని అబద్ధం అడాడు అసలు సంగతి పసిగట్టి.

“అలా మొదటే యేవరదా, అపానలా ఇలా యియ్యి! అంటూ క్రిందనున్న పావలా వాడిపై పుచ్చుకుని యీలవేసుకుంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

2

వెంకమ్మవగయిరాలు నీచను చేగకునేసరికి సరిగా బండీ నీచనులో ప్రవేశించింది. వెంకమ్మ అజ్ఞప్రకారం అంతా తలోపెటెలోనికి స్వర్గమన్నాడు. రైలు బతులుదేరగానే యితర రైల్వే ప్రయాణీకులను వానావిధాల బ్రతిమాలి, బియ్యంమూటలకు, బస్తాలకు రహస్యస్థానాలు చూచుకున్నారు. వాళ్ళుమూటనెంత రహస్యంగా దాచినా, మొగాలు చూచేసరికి భోధపడుతుంది అసంగతి. అందరి చూతుంటే వీళ్ళూ యీవ్యాపారం సాగిస్తున్నాడు.

అనవా వీళ్ళనెవరయినా దమయించినా, వారి హోదా, తీవి నాల్గరాళ్ళు చేతిలోపడేవరకే!

అన్నిటికన్నా అశ్వైర్యకరమయిన విషయ మేమిటంటే, పిల్లిలా ధారాళంగా మూటలన్నీ యెక్కిస్తున్నా అందరు చూసీచూడనట్లు ఊరకుంటాడు. అధికారు అడిగినా వెంకమ్మ సముదాయించుకుంటుంది. రైలు రెండవస్థమనలో చేరగానే, వెంకమ్మ అన్ని పెట్టెలు గబగబా తిరిగి అందరినీ ఓసారి చూచుకుంది. మరేం అదుర్దారేకుండా జాగ్రత్తగానే

ఉన్నాడు. తనూ తిరిగివెళ్ళి తనమూటలన్న పెట్టెలో కూర్చుంది.

వెంకమ్మ వెళ్ళగానే నాగులు పెట్టెలోకి, ఈ దొంగబియ్యం పట్టుకుంటుకు నియోగించబడిన ప్రత్యేక ఉద్యోగస్థుల నీబ్బంది యెక్కిారు. రైలు మళ్ళీ తన ప్రయాణం సాగించడం మొదలుపెట్టింది. వాళ్ళు పెట్టెఅంతా కలయవెతకడం మొదలుపెట్టారు. అఖిగతి నాగులు దాచినవియ్యం అన్నీ పూచుకున్నాడు. నాగులు ఓముల నక్కి భయంతో వణికిపోయింది. మాటాడకుండా కూచుంది తనకు సంబంధం లేనట్లు. అయినా అందరు ప్రయాణీకులు ఊగకోవడూ, అంగులో కొందరు అనూయపగులు నాగులుసంగతి చాలా సంతోషంతో ఎరుకపరచారు. ఆమె భయంతో ముద్దయిపోయింది.

ఆ అధికారవంతులోని ఒకడు ఆమెవద్దకు రుస రుస చూస్తూవచ్చి “యీమూటలునీ చేనా?” అన్నాడు.

ఆమె నోగుమానుకు పోయింది. పెనవులు వణికిపోయి. కళ్ళెంట రెండు నీటిబిందువులు రాలాయి. ఆ అధికారికి కోపం ఎక్కువయింది. ముఖం జేపురించింది. కోపంతో ముఖం చిక్కారంగా విప్పి “యేం, మాటాడవేం నలినే నావరాయిలాగ? యివి నీచేనా? చెప్పు.” అన్నాడు.

“అ. నాచే” అంది యింక బొంకి లాభంలేదని.

“అహా! అలాగా!” అన్నాడు హాస్యభోరిణిలో.

ఆమె మాట్లాడలేదు.

“ఈ ప్రక్కస్థేమనలో దిగి పోలినుతాణాకి పద” అన్నాడు తీవ్రంగా.

ఇంతలో అఫీసరువచ్చి తన కాయకేస్తలా తిట్టాడు.

అతెనలా తిట్టవచ్చునని ఏ కాసనంలో ఉందో ఎవరికీ అర్థం అవలేదు. అలా తిట్టినప్పుడు ఆపవచ్చునని కూడా ఏ కాసనంలోను లేదని కాబోలు, ఆ రైలు పెట్టెలో ఎవరూ యేమీ పట్టించుకోలేదు.

నాగులు మాత్రం యేమి మాట్లాడాలో అర్థం గాక అలా శిలాప్రతిమలాగ నిశ్చేష్టంగా నిలబడి పోయింది. ఆ అధికారి అనుగూయులంతా ఆమె చుట్టూ మూగారు. ఆమె అతడి కాళ్ళా ప్రేళ్ళా వడి బ్రతిమాలింది. అతడు చలించలేదు.

పెద్దమనిషి

విధి నిర్వహిస్తున్నాడు పాపం.

అందరూ తలో మాట అంటున్నారు. వారు కన్నీటితో వేడుకుంటోంది. అతడు దురుసుగా కను దూరూ అసహ్యించుకుంటూ తిడుతూనే ఉన్నాడు.

అంతలో ఆ రైలుపెట్రెలో ఓమూలనుండి “వినుండోయ్, యిలా దయచేయండి” అని వినిపించింది. అందరూ ఒక్కసారి అటు మాళారు. ఆ అధికారి మాళాడు.

మాటు ఖద్దరుబట్టలు కట్టి, తెల్ల ట్రోఫీ పెట్టి, మాలకూర్పున్న ఒక వృద్ధయువకుడు మళ్ళీ ఆ అధికారినుజేరించి “తమరి నే యిలా దయచేయించండి” అన్నాడు.

ఆ అధికారి ఆనైపు తేరిపారజూచాడు. ఆ ట్రోఫీ చూడగానే అధికారం జ్ఞాపకమొచ్చింది. ఆ దుస్తులు చూడగానే గాజ్వితంత్రిం కళ్ళలో తిరిగింది. అధికారి కంగారుపడ్డాడు. తన దురుసుతనానికి తనే నొచ్చుకున్నాడు. మంత్రముగ్ధుడిలాగ అతని పక్కకి వెళ్ళాడు.

“ఇలా రండి. ఇక్కడ కూర్చోండి” అని పక్కన ఖాళీజాగా చూపించాడు. అతడుకూడా మాటలాడుకుండా అతని అనుమతిప్రకారం నడచుకున్నాడు.

“చూడండి! పాపం! ఆ పిల్ల ఎంత బ్రతిమాలుకుండో అంత ప్రాధేయపడుతూన్న పుడు మీరుకొస్తకనికరం చూపాలేమో.”

“అయ్యో! పిల్ల సంఘటితమకు తెలీను. పిళ్ళకు రోజూ యిదే పని. ఎంత కాలమని యిలా ఊరుకోగలం? మా పని మేము చెయ్యాలిగదాండీ.”

“అలా చూడండి ఆ పిల్ల వేపు! మీరెంత హేయంగా తిటిస్తా, మీ మనుషులెంత అవమానించినా, అంత దీనంగా బ్రతిమిలాడుతుంది. ఈలాంటి అపాయకరమయిన పనులన్నీ పొట్టకోసమేగా. కొస్తదను చూపించండి” అన్నాడా పెద్దమనిషి. ఆ మాటల ధోరణిపట్టి చూస్తే, తను అనుకున్నంత పెద్దమనిషి కాదేమోనని ఆ అధికారికి అనుమానం తట్టింది.

“మీరు లక్షచెప్పండి, వెయ్యి చెప్పండి! లాభం లేదు. పిల్ల కేదో తిండి లేదనుకుంటారు మీరు. మన కన్న వాళ్ళే నయం. వట్టి దొంగవెధవలు. పూరించినెల్లో ఉంటూ, మనిషియిన బట్టలు కట్టి గంజిత్రాగి

డబ్బుగడిపారు. ఎంతెంత డబ్బుంటుందో తెలుసా బాబూ పిళ్ళనిగర. ఊరికే పిళ్ళని దయతలపూడించి” అన్నాడు దరహాస వదనంతో.

“దానికేంలేండి గాని. అంత ఏమిస్తాంటే ఎలా సహించగలుగుతున్నారండి. నా మాట విని యీ రోజుకి రోలివేయండి” అన్నాడా ముతకబట్టల మనిషి. ఆయన మాట ఎందుకు వివాలో అర్థమవలేదు ఆ అధికారికి.

“ఈ విషయంలో మాత్రం నన్ను క్షమించండి” అన్నాడా ఉదోగి నిష్కర్షగా.

ఇంతలో బండి ఆగింది. అధికారి తొలకా అనువదలు ఆ బియ్యం మూటలు క్రిందికి లాగాడు. వారునుకూడా, వాటితో పాటే ఓ బియ్యంమూట లాగే బరబర క్రిందికి లాగేశారు రక్కపటమని, ఓమూలనుండి వెంకమ్మగచ్చి ఆజవాన్లతో సంప్రతించింది. వెంకమ్మ తొలకా ప్రయత్నాలన్నీ విఫలాలయ్యాయి. అంతలో అధికారికూడా కిందికి దిగాడు. వారు అతని కళ్ళకు చుక్కపూయింది. అతడు కళ్ళతో ఆమెను ఓపాతిపీరికల మూట తో నెట్టు తోశాడు. బండికదిలేకాలం వచ్చింది. బండిగోనుండి యిగడవంత ఓకంటకని పెళుసున్న ఖద్దరు పెద్దమనిషి తన సంచీపట్టుకుని క్రిందికి దిగాడు. వారు అతన్ని ద్విరించడానికి దిని నుండే దిగివచ్చిన పం మేల్వెనుకనుకుంది.

పాటుఫారంనుండి బండి శిలపుతీసుకుంది.

వెంకమ్మకూడా చుట్టుప్రక్కల తిచ్చాకుతోంది.

దిగిన పెద్దమనిషి వేరుగా ఆ అధికారి దిగరకు వెళ్ళాడు. అతనితో యేదో మాట్లాడుతూ స్తేషను మధ్య గదివేపు తీసుకుని వెళ్ళాడు. ఈ లోపుననే వెంకమ్మ రోంటినిదాచిన రూపాయలాడదీసి ఆజవానుల చెతుల్లో ఉంచింది. వళ్ళుకూడా అడబ్బు పుచ్చుకుని “నువ్వెళ్ళు ముసలమ్మా. యీ టేషనులోనే ఉండు. మేం దిన్ని, యీ మూటల్ని కూడా తిరిగి పంచేతాం” అన్నాడు కొస్తకంగాడుగా. వెంకమ్మ తన దుర్నిధిని నిందించుకుంటూ, వారు అని ఊరడించి ఆ చిరువీళ్ళలో మాయమయింది. ఆ బియ్యం మూట లన్నింటినీ ఆ అధికారి తొలకా మనుషులు స్తేషను బయటకు చెల్పారు. వారుకూడా వాళ్ళ వెలకొలే వెళ్లింది.

ఆ అధికారి ఆ పెద్దమనిషి కూడా బయటకు విచ్చేళారు.

అధికారి “ఒరేయి! యేం అలా చూస్తున్నావు. పోలీసు తాళాకు తీసుకు పడండి” అన్నాడు మేఘం ఉమివంటు. అతని నోటినుండే మాత్రం వాన కురిసినట్లు ఉమ్మి కుంపరు చాలాయి.

“అయితే ఆ అమ్మాయిని పోలీసులకు వప్పజెప్పడానికే తీసుకుపోతున్నారా?”

“ఆ యిలాంటి చట్టవ్యతిరేకపు పనులెంతకాలం పాగుతే యి చెప్పండి.”

“మనమాత్రం చట్టవ్యతిరేకాలు చేయటంలేదా? ఏదో కాసకనికరించండి పాపం.”

“అదేంకుదరదు బాబూ. దీన్ని తీసుకుపోవలసిందే. ఏమయినా సరే.”

“యీ వేళ్ళకు నాముఖం చూశాన్నా వదలాలి. మీదమాత్రం చట్టవ్యతిరేకం చెయ్యడంలేదా. అంటే మరేం ఆనుకోకండి. మిమ్మలను అభ్యర్థిస్తున్నాను” అన్నాడు.

“మీ ముఖం చూసి యెండుకు వదలాలో నాకరం అవడంలేదు. నేను చేసే చట్టవ్యతిరేకపు పనులేమిటో అసలే తెలిపడంలేదు” అన్నాడు విసుగుగా అధికారి.

“మీ రామె నలా పదిమందిగో బూతులుతివతూ, అకమానిస్తూ, కాళ్ళు పట్టుకుంటే కాళ్ళతో తోసెయ్యడం, రక్కపట్టకులాగడం, యివన్నీ చట్టాన్ని సమర్థించడానికే? యివేవీ చట్టానికి వ్యతిరేకాలు కావు.” అన్నాడా పెద్దయిషి కించిత్తు కఠింంగానే.

“నీ కెందుకయ్యో యీ శ్రమంతా, నీదారిని నువ్వు పోవయ్యో జేవుడా! లేకపోతే నిన్ను కూడా ఆ పోలీసు స్టేషనులో పాఠశాలలని ఉంటుంది ఆ పిల్లతోపాటు. తెలిసిందా వెళ్లు” అన్నాడు.

“అహ! మీ సంగతంతా నే చూస్తున్నాగా. ఆ ముసిలిదాని దగ్గర నీ బంట్లోతులు డబ్బు తీసుకోడం నే గమనించలేదనుకున్నావా?” అ నెఱికి ఆ అధికారి ఆశ్చర్యపడ్డాడు. కాని బంట్లోతులను ఏమీ అవలేకపోయాడు.

ఎందుకో అందరికీ తెలుసును!

ఈ మానం ఆ ముతకబట్టలాయనకి ధైర్యం యిచ్చింది.

“నేనంత చెపుతున్నా నీకు తెలిపడం లేదేం నేనెవర్నో? రహీపాటికి నీ అవస్థ చూశుకుందూగాని. బీదవాళ్ళమీద నీ అధికారం, జులం అన్నీ బాగా ప్రదర్శిస్తున్నావు.” అని ఝాడించేసరికి ఆ అధికారి

మాడిలిపోయాడు. ఆ మాటలతో బోధపడినట్లుంది. ఆ ముతకబట్టలో ఎంత శక్తి, అధికారం ఉందో! తన తెలివితక్కువ ప్రవర్తనకి తన్ను తాను తిట్టుకున్నాడు.

ఆ అధికారి బంట్లోతులతో ఆ మూటలూ, ఆ డబ్బూ ఆ పిల్లకు తిరిగి యిచ్చేయమని ఉరిమాడు. ఆ మూటలూ డబ్బూ తిరిగి యిచ్చేశాడు. నాగులు మాట్లాడకుండా నిలుచుండి. అధికారీ అతని బంట్లోతులు ఆ ముతక ములివానికి నమస్కారాలుపెట్టి ముండుకు పోతున్నాడు నిశ్శబ్దంగా.

3

ఆ ముసలి నాగులు దగ్గరకు తిరిగివచ్చాడు. ఆమె కెదురుగా నిలబడాడు. వాళ్ళ నెత్తిమీద వీధిలాంతకు వెలుతురు చిమ్ముతోంది.

“ఆ మూటలు, అవీ నెత్తి నెట్టుకుపో!” అని గదిచూడు. నాగులు కాస్త భయంగాను, కృతజ్ఞతతోను, అతనివైపు చూచింది. అతనియందేదో తెలివీ గౌరవం కుదిరింది. ఆమె మూటలు నెత్తి కెత్తుకుంది. ఒకడుగు ముందుకేస్తూ “తమరు నన్ను రచ్చించారుబాబూ!” అంది మెల్లగా. “మంచి రచ్చించకమే. యింతకన్న కూలిపని చేసుకోరాదు. నానావెనలచేతా చేతులూ కాళ్ళూ పట్టిం చుకునిలాగించుకోడం” అన్నాడు విసుగా తనకూతురే అలాంటి అవస్థలు పడుతున్నట్లు. ఆమె కృతజ్ఞతతో నిండుకుంది.

“అయితే తమరు ఎవరుబాబూ” అంది.

“నేనా మీలాంటివాళ్ళు వ్యతిరేకించే చట్టాలు చేసేవాణ్ణి.” అన్నాడు.

అతని సొమ్ము భావజాలకు ఆమె లేచింది. తలమీద బళివుతో మెల్లగా అడుగులు వేస్తూ “చట్టాలంటే యేటిబాబూ” అంది మళ్ళి.

“చట్టాలంటేనా, ప్రజలంతా సుఖంగా జీవించడాని కుపయోగపడే కట్టబాబు. ఒక్కో విషయంలో ఓ విషయయిన కట్టబాబు. ఆకట్టబాబు ఎవరూ ఉలంఘించ కూడదు. వ్యతిరేకిస్తే నిన్ను తీసుకుపోయినట్లు తీసుకుపోతారు వాళ్ళని కూడా.” అన్నాడు తన అధికారానికి ఆనందిస్తూ.

“మరిగంటే బాబయ్యా—బీదోళ్ళని బాపెట్ట కూడదని, ఆళ్ళకితిండి బట్టా యిల్లు అప్పి ఉండాలని చట్టం చేయకూడదండి మీబోటు బాబుగారు” అంది యేదో తీసునితలపులు నెరుగువేస్తూ.

“చూశావుగా యీరోజు నిన్ను బాధపెడితే” ఉరుకున్నానా. అలాగే చట్టాలుచేసి తీరతాం”

పెద్ద మనిషి

అంటూ ఆమె బుజంమీద మెల్లిగా చేయి వేశాడు. నాగులు ఉలిక్కిపడి వెనుతిరిగిచూచింది. గుడ్డవెలుతురు. ముసలాయన మోములో చిరునవ్వు వెలుగుతోంది.

ఆమె హఠాత్తుగా తన నడక వేగాన్ని అధిగమించింది. ముసలివాడి చేయి తెగిన సంకెలలా జారిపోయింది. ఆ వ్యక్తికూడా కాస్త తొందరగా నడిచి ఆమె ప్రక్కకు చేరి “అంత పరిగెడుతున్నావేం” అన్నాడు.

“బండికి కైం అయింది బాబూ” అంది.

“నేనూ వస్తున్నాను” అంటూ మెల్లిగా మళ్ళీ చేయి జార వేశాడు ఆమె వంటిమీద.

నాగులు కాపెద్దమనిషి అగస్త్య అంతా అర్థమయింది. మానవత్వాన్ని కత్తితో పోడిచినట్లయింది. అతిన్ని చూస్తే అదివరకున్న గౌరవం పోయింది. కొంప దీసి యికముందు యిలాంటి చిట్టలేమన్నా చేస్తాడేమో అనుకుంది. విషాదమయిన మయిన ఆమె ముఖం లోంచి చిన్న మందహాసం వెలువడింది. దట్టంగా ఆల్లుకున్న నలమబ్బునుండి తొంగిచూచే మెగుపులాగ. పెద్దమనిషి మృదువైన ఆమెబుజం నెమ్మదిగా నొక్కాడు. ఆమె మళ్ళీ జాగ్రదవస్తూ ప్రవేశించింది. మెల్లిగా అతనిచేయి తన చేతిలో తోసేసింది. వృద్ధునికి టక్కున కోపం చక్కొవచ్చింది. అయినా అంతికోపం ప్రకటించడం మంచిది కానట్ల అనిచింది. “ఈగోజున నేను తోడుపడకపోతే నీప నేమయి ఉండేదో తెలుసా.” అన్నాడు.

“సిద్ధిం బాబుగారు నానా ఉపకారం చేసి వారు. మీ పేగు ఈ జనమలో మరచిపోను.” అంది నాగులు.

“మీలాటివాళ్ళంతా మాటతోటే పనులు చక్క చెల్లుకుంటారు.” అన్నాడు తొందరగా నడిచి ఆమె ప్రక్కకు చేరి.

“సత్రంగా నెపుడున్నా బాబయ్యా! తమ ఉపకారం నే నెప్పుడూ మర్చిపోను.”

“నవ్వు మర్చిపోకపోతే నాకు లాభం ఏమిటి?” అన్నాడు.

నాగులమీద మాట్లాడలేదు. గబగబ అడుగులు వేస్తూ వెళుతూ ఉంది. అతడు నెమ్మదిగా ఆమె నడుం మీదకు తన చేయి పోసిచ్చాడు ఆమె తులిపడి విసుగుగా అతనిచేయి విసిరి వేసింది. తీసేసిన గొళ్ళేంలా వేలాడింది అతనిచేయి. జబ్బునముకా కాస్త నొప్పిపెట్టింది. తన ఆత్మగౌరవానికి చెప్పు తగిలినట్లు బాధపడ్డాడు.

“యింతుపకారం చేస్తే యిదే నేమిటి? కొంచెం నేనా బుద్ధి ఉంటేగా? నీ గురించి యెంత బ్రతిమాలేను ఆ వెంపని.” అన్నాడు కోపంగా.

ఆమె మాట్లాడకుండా వేగంగా నడుస్తోంది.

“లేకపోతే యీ పాటికి కైలో పోతేసి, చావ గొట్టి చెవులు మూసి, నీ వంటిమీద అందరూ తలొచ్చి వేస్తే బాగుంటుందేం నీకు?” అన్నాడు.

ఆమె నిశ్శబ్దంగా వేగంగా నడుస్తోంది.

“నీ నక్కవినయాలు, కలబొలి విడుపులు చూచి విడిచాడని అనుకున్నావేం పాపం.”

ఆమె నోరు కదపలేదు. వేగంగా నడుస్తోంది.

“దయగిగాను. యిలాంటి వాళ్ళమీద దయ కూడాను. ఇంత పహాయంచేసినా సరే.....”

ఆమె మాట్లాడనేలేదు. రెట్టింపిన వేగంతో నడుస్తోంది.

“మాట్లాడవేం బెలంకొట్టిన రాయిలాగ!”

అంటూ ఆమెచేయి పట్టుకున్నాడు. ఆమె విడిలించుకుంది. అతడు యింకా గట్టిగా పట్టుకున్నాడు. ఆమె యింకా గట్టిగా విడిలించుకుంది. ఆ అడుగుకు నెత్తి మీద మూటలు యిద్దరిమధ్యా పడ్డాయి. ఆమె గుండె వేగంగా కొట్టుకుంటుంది. మాట్లాడలేకపోయింది. ఆమె అసహాయత ఆధారంగా తీసుకుని ఆమెకు దిగి రగా లాగుకుంటున్నాడు. ఆమె భయంతో వణకుతోంది.

వీధి దీపాలుకూడా బెదరినట్లు కదులుతున్నాయి. కళ్ళు కోపంతో మెరుస్తున్నాయి. కరీరం బిర్రుకునుకుపోయింది.

“ఎన్నోదిలెయ్యండి” అని అనిచింది.

“ఇదిగో యీ పదిరూపాయాలు తీసుకో.”

“నా దారిని నన్ను పోనియ్యండి” అంటూ తన చేయి లాగుకుంటుంది. అతడు ఆమెను నొక్కి పట్టుకుని తనవేపు లాగుకుంటున్నాడు. ఆమె తనకెక్కి అంతా ఉపయోగించి ఒక్కలాగు లాగింది. అతడు ముందుకుపడ్డాడు. ఆమె బగువుగా ఊపిరిపీలుస్తూ నిలుచుంది. అతడు లేవడానికి ప్రయత్నించేస్తూ కళ్ళేంబ విస్ఫులిం గలు కురిపిస్తున్నాడు.

“యిదిగో బాబూ! మీ దారిని మీరు పొండి నన్నులి పెట్టేరంటే గొల్లుపెట్టేసి పదిమందినీ కేక పెట్టేస్తాను.” అందామె అతడు లేవకముందే.

“గొల్లు పెట్టేస్తావేం” నీ లాంటి దొంగలకు పహాయంచేయడం నాదే పొరపాటు” అన్నాడు బట్టలు గులుపుకుంటూ.

ఆమెమూటలు నెత్తి కెక్కించుకుని, మాట్లాడకుండా, అతనివేపు చూడకుండా, గుడ్డిదీపాల వెలుతురులో స్వేషమవైపు వేగంగా నడుస్తోంది. అతడు నడుంవిరిగిన తాచుపాములా బుసలుకొడుతూ నడిరోడ్డుమీద నిల్చున్నాడు.

వీధిప్రక్క గుడ్డిదీపాల వెలుగులు చల్లగా నవ్వుకుంటున్నాయి.

ఆంధ్ర వచన రచన: పూర్వ రంగము

శ్రీ కొర్లపాటి శ్రీరామమూర్తి

బుద్ధుల దర్శనములు బుద్ధులు. రసము పి వాల్మీకి రాగవ్యాదయము కవితాకౌరణము. ప్రకృతి సౌందర్యపరశమును కవితావకాశము. భక్తిమయమైన భారతావనిలో భగవదారాధనమును గత కాలమున కవిభాగ్యభేదము. ప్రతి సాహిత్య ప్రారంభము, శ్రుతిలయత్యక్తమైన గేయరూపముగ ప్రసిద్ధ సిద్ధాంతము. వైదిక ఋక్కులు, కావ్యానుష్టప్పలు, గీత దీధిరావ్యు, తెనుగు పదములు అట్టివి. పదకవిత్యమే పరిణామదశలో పద్యకవిత్యముగా పర్యవసించినది. నన్నయభట్టు పద్యకవిత వాందీపానుము. నన్నయచోడుడు పేర్కొనిన ఊయెలపదములు, పాల్కురికి సోమనాథుడు పేర్కొనిన తుమ్మెద పదములు మొదలైనవి పూర్వరంగ పురస్కారములు. పదకవిత్యము తరువాత పద్యకవిత్యమువలె పద్యకవిత్యము తరుపరి గద్యకవిత్యము క్రమపరిణామము. “గద్యము”నకు “వచనము” పర్వాయవాచికము. “గద్య” వికృతి.

వచన శబ్దము వాడినది మొదట నన్నయభట్టు. “మృగుమధురవసభావభానురసవారచనరచనా విశారదులయిన మహాకవులును” అని భారతావతారిక. ఇటు వచన శబ్దము క్లిష్టము. ఇంతకంటె స్పష్టముగా వాడినది తిక్కన సోమయాజి. నిర్వచనోత్తర రామాయణమునకు తన్నదర్శనము. గ్రంథనామమునందే గద్యమునకు వచనమని వ్యవహారము. తిక్కన వాడిన “నిర్వచన” శబ్దము నిర్దుష్టముకాదు; కాని నిర్దుష్టమే. ఉత్తర రామాయణములోలేని వచనశబ్ద వాచ్యము, విరాట పర్వాదిగాకల గద్యశబ్ద గర్భితార్థము నొకటే. “మహాకవిత్య దీక్షవిధిసౌందరి పద్యమున గద్యములన్ రచియించెదంగృహం” అని తిక్కన కంఠోక్తియే. అంతే కాదు. “తెనుగుబాస గద్యమును బద్యముం చెరుగునంచిత భావరసోదీక్షాభిగమ” మనియే కేతన అభిప్రాయము. గద్యశబ్దమును హుధా వాడినది పాల్కురికి సోమనాథుడు. మఱి, ఆర్యాచీన లాక్షణికుడు వచన గద్యభేదవర్గీకరణము చేసినమాట వాస్తవమే. అది

వక్షిమాణము. ఆధునిక పృథక్కరణమును అట్టిది కలగు. ఆంగ్లమునకల “Prose” “Poetic Prose” అనువానికి సమావార్థకములుగా వచన గద్యభేద పరిగణన మది చమత్కార జనకము. యనుకములగమకము. అను ప్రాసముల అట్టహాసములకల ప్రబంధవచనము గద్యము, తదితరము వచనము అనేడి వాదమది సరికాదు. కామికి రూఢితేమి యొక కౌరణము. అదిగాక అట్టి ప్రబంధ వచనము అతఃపూర్వకావ్యములందే గత్తాదును. అంతేకాదు. ఆ పరిగణనమును ఆంగ్ల పద్ధతికి అనురూపముకాదు. ప్రబంధేతరగద్యమున కవిత్వాక్షణము లేకపోలేదు. ప్రబంధ గద్యములందలి శబ్ద చిత్రమే కవిత్వాక్షణము కాదు. కనుక తెనుగు సారస్వతమున “వచనము” అనగా గద్యము అన్నది గత్తాకముకాదు సరికదా సమావార్థకము. సంస్కృతవాఙ్మయమున నైతము వచనగద్య వ్యవహార మొకటే. అసలు “వచ్” “గచ్” ధాతువులకే అర్థమొకటి. “గద్యవచనశ్చ త్రాశ్చిగ్గుగుసన్నిధానిగదతః- గద్యమునకు గద్యవికృతి మాత్రము. పాల్కురికి సోమనాథుని పండితారాధ్యచరిత్రలో దీక్షా ప్రకరణమున “పంచగద్యము” అనుపాఠముకలదు. అంతేకాదు. దక్షిణాంధ్రయుగవాఙ్మయమున కొంతవంజిగద్యు కొన్ని కలవు. కనుక వచనము గద్యము, గద్య ఒకటే.

సంస్కృతాంధ్ర లాక్షణికుల వచనభేదవర్గీకరణము లివి. —

“కావ్యం గద్యం పద్యంచ. గద్యం వృత్తగంధి చూర్ణముత్కలికా ప్రాయంచ. పద్యభాగవద్వృత్తి గంధి. అనా విదిలలితపదం చూర్ణమ్. విపరీతముత్కలికా ప్రాయమ్.” — వామనుడు కావ్యాలంకారసూత్ర వృత్తి.

(1) ప్రాచీనాంధ్ర గద్య కావ్యములు — వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. ఆంధ్రసాహిత్య పరివత్ ప్రతిక సంపుటి 1. పుటలు 88-104; “మీగడ రికలు”లో పునర్ముద్రితము.

ఆంధ్ర వచన రచన : పూర్వరంగము

“వృత్తలే విహీనమయిన గద్యము ముక్కము, వృత్తిగంధి, ఉత్కృతికా ప్రాయము, చూర్ణకమునవి నాలుగు విధములు. తొలిది సమాసరహితము గెంజవని వృత్తి భాగములతోఁ గూఁగొన్నట్టిది. మూడవది ద్విసమాసాధ్యము. నాలవది సుసమాసకము.”—విశ్వ నాథకవిరాజు, సాహిత్య దర్పణము.

“కం. కనుగొనఁ బాదరహితమై
పసుపడి హరిగద్దెవోలె బహుముఖ రచనం
బున మెఱయు గద్యమదిదాఁ
దెనుఁచుకృతుల వచనమనఁగ దిపించుఁడున్”.

గద్యము: స్వస్తి సమస్తభువన రక్షాదక్ష (శ్రీ పుంజీకాక్ష భుజగపతి సింహాసనాధ్యక్ష సురనికర మకుట తిలకుతుల సుగుచిరమణి గణ ప్రభావిభాసిత పాదపీఠ వేదవి నాదానుకౌర గౌరవ లలితనా పురాలం కృత చరణ సరసిజయగళ.....శ్రీ యనంత పద్మనాభ నమస్తే నమస్తేనమః”—అనెనుని ఛందము.

“ఇఁకనంగు గద్యలక్షణం. మఱియునంగు గద్యయు నైగుభేదంబుల విహించు—నయ్యని యే వంటెను—గద్యయు బిరుదగద్యయు, చూర్ణికయు వచనంబును, విన్నపంబులునన గద్యభేదంబు లైగును ప్రమాదంబున చినిగియ్యులై వినోదించునంగు 1 గద్య క్రమం బెటువలెనంటేని గద్య—అనుకరణ శిల్ప యుక్తంబై యొప్పునంగు 2 బిరుదుగద్య—సంబోధ నాంతి పదబంధురంబులై వ రిల్లునంగు 3 చూర్ణిక— ద్వివచన బహువచన సందర్భములగు వ్యక్త్యనుకాసన సమాసాది సమాసాదితి కల్పనానల్ప జల్పితంబై వెలయు నంగు 4 వచనములు--బహుప్రకార రచనా విధయ ప్రాచుర్యములై సంచరించునంగు 5 విన్నపంబు లెన్నరిన్నునై యజుహర్గముల ననుగమించి మించు నీసంచరిగములు మితివిరహితములై స్వేచ్ఛాకల్పనా గౌరవముల కొలంగుల విలసిల్లు”

—పాత్రిక వేంకటరమణచి, లక్ష్మణశిరోమణి.

సంస్కృతాంధ్ర లాక్షణికుల వచనభేద వర్ణికరణములో చూర్ణ, చూర్ణిక, చూర్ణిక నామకరణములు గునిశిత పరిశీలనావసరములు. అనావిధ్యలీతిపదమైనది చూర్ణము. అదియే చూర్ణకము. అనగా నది సుళు వచనము. మఱి, చూర్ణిక ద్వివచన బహువచన సందర్భము లగు విభక్త్యనుకాసన సమాసాది సమాసాదితి కల్పనానల్ప

జల్పితము. అశగానదినిర్మ సమాసవచనము. కనుక సంస్కృత చూర్ణములు తెనుగు చూర్ణికలక్షణములనుబట్టియేభిన్నము లని స్వయం వేద్య మానములు. అయినను అభిన్నములని ఒకరివాటి!—అది మఱి అనిచాగివరగుణీయము. లక్షణములను బట్టియేకాక, లక్ష్యమును బట్టియు సంస్కృత చూర్ణము, తెనుగుచూర్ణక భిన్నరకతులే. ఎత్తాప్రగఁ పారినంతముగా ఒకచూర్ణకకలకు. అది చూర్ణిక అని 1901 సంవత్సరమందలి ముద్రితప్రతిగా అతిస్పదము. ఆ చూర్ణిక ద్విద్విత్వ సంయుక్త పగపా త్మర కతిపదబంధము. అదిగాక మరొక మణిప్రవాళి భాషామనుమైన చూర్ణికయు మనకుకలదు “ప్రాయక వచనము” అను ప్రత్యేకశీర్షిక నది వక్ష్యమాణము. అనెనుని గద్యోదాహరణము, ఎత్తాప్రగఁ పారి వంశచూర్ణిక ఒకలేతీగు. ఇక “వచనములు “విన్న పము”లును చూర్ణికా సదృశములే. అన్నిటనొకటే అంతిస్తవ్యము. భగవత్పరమైన భక్తిని వేదనముగాని, ప్రవక్తపరమైన ప్రపత్తి నివేదనముగాని తలక్షణము. “వచనము”నకు “చూర్ణపదాఖ్య”మని తాళ్ళపాక అన్నమా చాగ్యుల సంకీర్ణన లక్షణవ్యవహారము. అది రీతి పర ముగా అర్థవంతమేకాని వస్తుపరముగా చూర్ణికయే. అట్టి “వచనము”కంటె “విన్నపము”ను భిన్నమనిపించు చును. తాళ్ళపాక పెదితిగుమలాచాగ్యుల వచనము “విన్నపము చెప్పిన”ది. అట్టిదే “విన్నపము”ను. అనగా సంస్కృతిములోని చూర్ణము, చూర్ణికము, తెనుగు లోని చూర్ణపదము రీతిపరముగా నొకటి. తెనుగులోని చూర్ణిక. వచనము, విన్నపము వస్తుపరముగా నొకటి. అంతేకాదు. కొన్ని వచనములందు విన్నపములందు సమాసరచన కలదు. కనుక తెనుగులోని చూర్ణిక, వచ నము, విన్నపములందు రీతివివక్ష దుర్బలము. అమానుసు ఒకలే. అనెనుని గద్యమును అంగుగతార్థము. బిరుద గద్యమాత్రము భిన్నము. దీనికి కైవారగద్య అని నామాంతరము. కంకంటి పాపరాజు ఉత్తిరరామాయణ ములో నొక కైవారగద్యకలదు అట కైవారగద్య అని లేదు కాని ఆ సందర్భము కైవారమే. తత్త్వదము నట ప్రయుక్తము. లక్షణశిరోమణి లక్షణమున బిరుదగద్యకు మాగు బృహద్గద్య అని ఒకరి ఉదాహరణము ప్రాయక ముగా నది ప్రామాదికము. బిరుదగద్యలు రాజలాంఛ నములు. విజయనగర సామ్రాజ్యమునకు సంబంధించిన బిరుద గద్యలసప్తకము వెంకయ్య రామరజీయము లేక నరపతి విజయము అను గ్రంథమున కలదు. ఇక

సంస్కృత లక్షణములలోని వృత్తగంధి వచనము పద్య భాగవత్ప్రధానము. ఆ పద్యభాగవత్ప్రధానము గణసంఖ్యము కంటె గమనలక్షణము గమనార్హము. నన్నెచోడుని కుమారసంభవములో అట్టి వృత్తిగంధి వచనము కలదు. ఆయా ప్రకరణముల ఆయా ప్రభేదములు వక్ష్య మాణములు. ప్రకృతము వచనము రీతిపరముగ అసహస కము, దీర్ఘసమాసము అని ద్వివిధమున స్పష్టము. వసు పరముగ తెనుగువచనము త్రివిధము. 1. కావ్యగతమైన గద్యములు. 2. విప్రకీర్ణకములైన చూర్ణికాదులు. 3. ప్రత్యేక వచనగంధములు. అంగు మరల అనంతర భేదములు అనేకము. అది వచనరచనా పరిణామము వలన ఘటించినవ్యయము. ఏవంవిధ వచన పరిచయమునకు సమగ్రాంగ్ర వచన సమీక్షయే కర్తవ్యము.

అసలు పద్యమునది గద్యము గౌరవప్రదము కాదను దృష్టికలదు. అట్టి భావన అచింతిత రమ ణీయమే. “గద్యమ్ కవీనాం నికషం వదంతి” అని ప్రసిద్ధమైన ఆభాణకము. “భాణోచ్ఛ్రియమే జగత్సర్వ” మ్మని మించిన కాదంబరియు, “దండిః పదాలిత్య” మ్మనిపించిన దశకుమార చరిత్రమును వచనకావ్యములే; గద్యగంధములే. పాశ్చాత్యులకును వచనము పరమ ప్రమాణమే. 2 ఎరిజెటెట్టు కోర్టులోని ఫిలిప్ సిడ్నీ పద్యకవితకు ప్రతిభటత్వము వహించినది వచనరచన ములో మహాకవులు కలరనియే. “ధందస్సునినా ఉత్తమ కవిత ఉండవచ్చును.” అనియే కాలేరిడ్డి అభిప్రాయము: “కావ్యమునకు శ్రుతిలయఃవలన కలుగు నిశ్చితత్వము (Certainty) శక్తిమత్వము (Force) నియతిత్వము (Regularity) అను గుణత్రయము పద్యబద్ధమైన కావ్యములలో స్పష్టికృతమే, హృదయస్పందకము లైనట్లు వచనములో కుదరదు.” అని మేత్యూ ఆర్నాల్డు వక్కొణించినప్పటికిని “వచనములోను శ్రుతిలయలు కలవు” అనియే సిడ్నీవాదము. గద్యముకంటె పద్యము గంభీరమున్నది పిల్లర్. అతడు మొదట తానొక కావ్యము గద్యములో వ్రాసి తరువాతి పద్యములో వ్రాయగా భావనాభేదమున గద్యరచనము నీరసమని పించుటేగాక పద్యరచనములో ఆత్మవికాసము కలదని తెలిపిన తదుభయకవి. కాని ఆంగ్లకవులు మాత్రము శ్రుతిలయత్వకమైన వచనములో రసప్రసరమైన రచనము చేసి “పండితాః సమదిర్శినః” అను ప్రవచనమును అన్వర్థము చేసికొన్న ఆదర్శకీవులు. “పద్యగద్యమయం

చం పూరిత్యభిధీయతే” —పద్యగద్యతృక్కమైన చంపూ రచనము ప్రత్యేకాంగ్రసంప్రదాయము. కారణము సంస్కృత చంపూకర్తలయిన అనంతకవి (భారతి చంపువు) లక్షణకవి (చంపూరామాయణము) ఆంగ్లు లగుటయే. కాదంబరి దశకుమార చరిత్రతోపాటు తచ్చంపూగత మధురమనుభూతి ఆంగ్ర సరస్వతికి అధ్యాపకవాణి. సంస్కృత స్వస్థముల సితమై, సహస్రవసంతతిక సితమైన, విలసితమైన తెనుగు సారస్వత నందనవనములో పద్యగతికలు గద్యగతికములు.

తెనుగు ద్రావిడజన్యమే అయినప్పటికిని పాలిచ్చి పెంచినది ప్రాకృతసంస్కృతములు. ముఖ్యముగ సాహిత్యముఖమున ఆంగ్లుల ప్రథమసాహితీగాథా సప్రతీతి ప్రాకృతమే. ప్రాకృతము శాతవాహనుల కాలమున రాజభాష. అలనాటి హాలుని అర్ధాంగి లీలావతికి సంస్కృతమే లీలావిలాసము. ఆ రాణీవారికి జలక్రీడలోను గీర్వాణమే! పాపము, హాలునికి సంస్కృతము పాఠమైనది. పలవులనాడు సంస్కృతము పాలకవ్యవహారభాషయే. మూడవశతాబ్ది శాసనము లందుకు మూదల. అట్టి ప్రాకృత సంస్కృతముల ప్రాభవమున ఆంగ్లులదేశభాషకు ఆమునిపాంఠ. అసలు దేశభాష అనుదిన వాగ్వివహారము. ప్రతిభాషకు నది ప్రాథమికదశ. వాగ్వివహారము వదనైక రూపము ఆ వచనము అలంకారిక రచనమైనపుడే ప్రత్యేక వాఙ్మయప్రాదుర్భావము. వ్యవహారదశయువర్ధమానము. వాఙ్మయవచనమునకు వ్యవహారవచనమే ప్రాతిపదిక. ప్రాచీన వ్యవహారవచనమునకు ప్రభువుల శాసనములు కొంతవరకు ఉపాధులు. ప్రజల దైనందిన వ్యవహార వచనమునకు ప్రత్యేకవసతి లేదు. ప్రభుశాసనములందే ప్రజావాణి సకృత్ప్రతిఫలనము సాధకము. అది వచన రచనాప్రాథమికదశ. ఉపలబ్ధశాసనములలో ఉన్నది మొదట గద్యము. తదుపరి పద్యము. కాని పద్య కవిత్యము తదుపరి గద్యకవిత్యము క్రమపరిణామము. నిజమే, శాసనవచనము కవిత్యవచనము కానేకాదు. కేవల పాలక వ్యవహారములోనిది వచనము. శాసనములు వారాప్రధానములు. ప్రతికలవంటి శాసనములలో ప్రత్యేక సంచికల కవితా నీరాజనములనలె పద్యముల పల్లవి సంభవము. కనుక శాసనములలో ప్రథమతః

(2) అముదితి సాహిత్య విమర్శనము — సింగి లక్ష్మీకాంతముగారు,

ఆంధ్ర వచన రచన: పూర్వ రంగము

కనిపించునది వచనము. అది మరల త్రివిధము. మొదట పదము. పిదప వాక్యము, తరువాత సమాసరచనము. ప్రాకృతీ సంస్కృత కాసనపాళికలందు తెనుగుపదములు కలవు “వేపూగు. విఠిపట” మొదలైనవి. ప్రథమతః శేఖనయోగముపట్టిన తెనుగు వాక్యములు ఆరవ శతాబ్ది క్రింది కాసనపంక్తులు.³

“స్వస్తి శ్రీ సోలీసుహారాజు లూళన ఇమ్మట్టి లి అణపోతులు కేవలకాలు పుద్దణకాలు ఇచ్చిన పన్నస పెన్నాతె ఇక్కేటెనికెన్ తేనీటిచ్చినవాన్లు సచ్చాసుహారాజునకున్”

“మణయశేమ్యుగణ యశేమ్యుగ వృద్ధశేమ్యుగ ఇమువ్వర ఒకాడు బోళిచేతి శవణగొణి ఇల్లుకా నెలుగువారు సమితిబోళుము పాసబోళుము పణిముకున రట్టొల్లు పుణ్యసామువ్వి బోళుము ఇందలు దీనికి పక్షి.”

తొమ్మిదవశతాబ్ది గుణవిజయాదిత్యుని ధర్మవర కాసనమున గద్యశక్తికి గజై కదలించినది. “అనేక గుణజాలంకృత సమస్త మహామండల ప్రకాశితక్రి” మొదలైన సమాసములు మొదలైనవి. అనగా ప్రాకృతప్రాధికముపోయి సంస్కృత సార్వభౌమత్వ మనకు స్వాగతము. పండరంగని అద్దంకి కాసనమున పద్యగద్య రచన పట్టువడినది. రెండవ ధర్మవర కాసన మున గట్టిపడినది. దీర్ఘ సమాస రచనము దీర్ఘ కృతా పాంగమే. “విజయాదిత్య పాదపద్మభిరాయమాణ సమస్త రాజ్యభర నిరూపిత మహామంత్రాధిపతి.” — వస్మయభిట్టు నాటి కాసనములందు నంతే. 5 “సమ దారాతి మత్తమాతంగ మసకస్థ విదారదారుణ ఖరన ఖరపంజర! సామస్త వజ్ర పంజర నిజభుజ పరాక్రమ నిర్జిత ప్రతిమల్ల పరబళ జలనిధి కబళిన బహుబాసలూ దగ్రదావానల!...”

పద్యకాసనములందును గద్యపంక్తులు కలవు. పండరంగని అద్దంకి కాసనమున (క్రీ. శ. 658) “పండ్ రంగ పరమ మహేశ్వరణు ఆదిత్య భిలారనికి ఇచ్చిన భూమి యెరుబడి వుండె అడ్డ పట్టుశేల దమ్ము పురంబున దమ్మువులు వీని రక్షింపునవారికి అశ్వ మేనం బున పలంబు అగు” నని కలదు. యుద్ధముల్లని బెజ వాడ కాసనములో (క్రీ. శ. 898) “దీనిం జేబ్రాలు యేలెడు (తా) రతిరంజేలు (వా) రొణుసాటి గోరగ (లా) ను బెట్టువేరుగను (జ) ను యీ స్థితి నేగిణి కామ (తా) ర దీనిన్దారు నిల్పిన వారు (స్థి)తి

డప్పి యతిపుట పా (పం) బు గాన” అని వచన భాగము. ఒక అమరావతి కాసనమున (క్రీ. శ. 1108) “స్వస్తి సమస్త ప్రళి నీ సహితం శ్రీమన్మహాణ్ణ లేశ్వర కులూత్తుంగచోడ గొంక్కిరాజుల దివ్యశ్రీ పాదపద్మం జీవయైన శుజ్జపాలె నాయకుని పెద్దయ విణ్ణళకొమ్మసాని శ్రీ మదమలేశ్వర మహాదేవర కా చంద్రార్కక తార మఖండ వర్తిక దిపంబున కిచ్చిన గొరియలు రి” అని గద్యము.

ఆర్యాచీనులైన అనేక కాసనములు కేవల వచన రచనములు. అవిగాక కేవల పద్య రచనములయిన అనేక కాసనములందును, అంతకంటె కేవల సంస్కృత భాషా రచనములయిన బహుకాసనములందును, గ్రామనీములు తెలుపు భాగము తెలుగుచనమే. ఆ వచనము అనాటి వ్యావహారిక భాష. అంతేకాదు. అలలివాక్యములు అగుగుగనైనలేని సుదీర్ఘమైన ఏకైక మహావాక్యముగ నుండుట నైలక్షణ్యము. 1430 సంవత్సరముందలి అల్లమ దొడ్డారెడ్డి కొంకు దుగు కాసన మిందుకు నిదర్శనము. అలలి వాక్యములు అగుగుగ కల మహావాక్య రచనమును కలదు. 1434 సంవత్సరముందలి అల్లాడ వేమారెడ్డి వేమవర కాసన మిందుకు నిదర్శనము. ఈ రెండు కాసనములు కూడ కేవల సంస్కృత భాషాగ్రాధితములే గ్రామనీములు తెలుపు సందర్భముకంటె తెలుగు వచనము. బహు కాసనముల కిది బాహుళ్యమైన పద్ధతి. ఆ పద్ధతికి అట్టి సర్వకాసనములందును సంప్రదాయమైన పీఠికా ప్రాయ శ్లోకమీ తీరు.

“అస్య గ్రామస్య సీమానో దిక్షు సర్వాసు చ క్రమాత్ సర్వేషాం సుప్రబోధాయ లిఖ్యంతే దేశభాషయా”

ఆ దేశభాష ఆంధ్రావనిలో ఆంధ్రమే కదా! ఏత దుదాహరణములు స్థల విస్తర హేతువులని ఉపే షితములు. ప్రధానముగ నిట పండరంగని రెండవ ధర్మ వర కాసనమునందలి సమాసవచనము గమనార్హము.

3. వన్మయకుపూర్వము. ఆంధ్రభాష — మలంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు. ఆంధ్రప్రతిక సంవత్సరాది సంచిక. వృష. పుటలు 5-16.

4. అముద్రిత సాహిత్య చరిత్ర — డాక్టర్ కె. వి. ఆర్. నరసింహంగారు.

5. భాషావికాసము — గంటిజోగి సోమయాజి గారు. పుట 149.

అది తొమ్మిదవ శతాబ్ది ఆంధ్ర వచన రచనా పాట
వము.

తెనుగు వచనము తొలి వేదముగా వేద సమాసము
వచ్చి నివాళి. ఆ గుణాభింపు కన్నడ కనుగొని ఆభా
సము. ఆనాటి రాజులు కన్నడ రాజ్యలక్ష్మికి ఆత్మ
బంధువులే కాని, సంస్కృతియు అప్పటికే ప్రభువుల
అందల మెక్కినది. అంతేకాదు. దేశమున ఆంధ్ర
జీవిత. పండితులకు ప్రణవము. ఎరిమిది తొమ్మిది శతా
బ్దుల చంపూక రైతాగక పుకొండవ శతాబ్ది “అపార
కాస్త్రు పాగనలై నై యుకరణులు, భారత రామా
యణాద్య నేక పురాణ ప్రబీణులైన పారాణికులు,
మృగుమధుర రసభావ భాసురసవా వచన రచనా
వికారగలై నువోకవులు. వివిధ తర్కవిగాహిత
సను ప్రకాస్త్రు సాగరగోమః ప్రతిభులైన తార్కికులు”
మొదలైన విద్యజ్ఞులు రాజరాజు కొలువులో అమాం
తము ఆకాశమునుండి ఊడిపడిన అలఘువతులు కాదు.
ఆంధ్రావని గల సంస్కృత పండితులే. ఆనాటికే
సంస్కృతగ్రంథములు సమాస బంధురములు.
“అక్రాంతిశుతిపాతపూతరసవానిర్భూత భూరిస్తవా
జిహ్వా బ్రహ్మముఖౌఘ నిర్మిత నవస్వర క్రియా
శ్చి” అని ఆరవశతాబ్ది నైషధశ్లోక సమాస రచనము.
విదవశతాబ్ది వచన కొనబడి సమాసవిలసము, దండి
వచనము ఆంధ్రవచనమునకే ఆద్య ప్రకృతులు. ఎనిమిది
తొమ్మిది శతాబ్దులనాటికి సంస్కృత వచన సంభాష
ణలే సమాస భూయిష్ఠములు. “తావన్పంచా తప
నక్షత్ర గ్రహకౌం చ హంస సపచ్చనకుముద కోకవ
దకార కుసుమపరాగ భవళిత ద్విద్యుంధలం” అని వేణీ
సంహారము. అంతేకాదు. అటు నన్నయభట్టుకు, ఇటు
శ్రీ నాథభట్టు నుకనికి నూత్రమేగాక అనేకాంధ్ర కవు
లకు ఆవిర్భవణి దర్శనమయిన మురారి అనర్థ రాఘ
వము ద్విసమాస దీప్తిదీపణా నికషము. “ఇ యువ నేన
పీయూష తుషార శీకరాసార వర్షణీ నుజవ సంవాద
కౌతుక మేఘరేఖా పౌరస్త్యే నేవ మగుతా లోక వాఙ్మేవ
సహస్ర శిఖరీ క్రియజే.” “అసౌ గోదావరీ తీర
తరంగశికర సేకసుకుమార మాంసల పరిసరారణ్య
మాలినోజ జనస్థాన సీమాణః”—అని మురారి వాఙ్మక
ముగ్ధమోహన సమాసవచనసంభాషణలు. అట్టి
సంస్కృత సైంధ్యమున ఆంధ్ర పదస్వతి అవతరణము.
అనగా తెనుగు సమాసము సంస్కృత సమాసమునకే
అనుపల్లవి.

సమాస రచనము శాసన వచనములో ప్రాణతా
వన. ప్రభుసంబంధి వచనముతోపాటు సర్వ ప్రభువైన
దైవ సంబంధి వచన మొక దానాకు సంభాష్యము.
భక్తిరస భిరితముయిన ప్రత్యేక రచన ముట్టిని ప్రభు
వాద్యము వచనము. అట్టి రచనము ఆనాటి భ : అను
భావమే కాదు ఆధారములును కలవు. సంఘంఘ
శతాబ్ది ప్రభు భాగమునందలి వాడుకు మన్నికాగ్ధన
పండితారాధ్యుడు బహుగద్యకర్త. బాణగద్య, అక్షర
గద్య, పంచాద్యలు వ్రాసింట్లు పండితారాధ్యు చరిత్ర
లో పాల్కురికి సోమనాథుని ప్రత్యక్ష పాక్ష్యము.
అవిగాక మరికొద్దవ పండితారాధ్యుని “లింగోద్భవ
గద్య” “శ్రీముఖ గద్య” ప్రసిద్ధములు. శ్రీముఖ
గద్య తెనుగు వచనము అని కొందరి అభిప్రాయము.
అనుప లబ్ధును శ్రీముఖగద్య ఆంధ్రవచనము
అనునో కాదో అనుమానము. ఇక లింగోద్భవ
గద్య—ఇది కూడ అనుపలబ్ధము. ఎట్లాప్రగడ నృసింహ
పురాణములో స్తంభోద్భవ గద్య మొకడు కలగు.
లింగోద్భవ, స్తంభోద్భవ నామసాదృశ్యము
గమనార్హము. అంతేకాదు. స్తంభోద్భవ గద్యలో
“భక్తజన వచనరచన వర్తన చింతనానుగోప నిరవగాధ
కరుణా సుధాపూరిత పుణ్యహృదయ ప్రవేశింబును”
అను వాక్యముకలదు. “భక్తజన వచన రచనవర్తనము
కూడ గమనార్హము. అట్టి వచనము—హార్షిక—
ఎట్లాప్రగడ హరివంశమునందు కలదని పూర్వోక్తము.
అగ్వాచీసముగ అట్టి వచనములు శ్రీనాథుని కృతులలో
అధికము. అవిగాక “కాలోచితంబుగాఁ గైవార
మొనరించె బలుకుఁ దోయ్యలి గద్యపద్య సరణి” అని
కౌశిఖండమునందు, “హృద్యంబులగు గద్య పద్యంబులు
తుంబుర వారదాదులు పఠిం” అని భీమఖండము
నందు కలవాక్యములు కైవారగద్యమునకు, భక్తి
వచనమునకు స్ఫోరకములు. ఇక పాల్కురికి
సోమనాథుని గ్రంథములందు ఇట్టి నూతనలు కొకొలది.
బసవ పురాణమున చాలాయుగ కథలో “ప్రస్తుత స్తుల
గద్యపద్య కావ్యముల విస్తారముగజేసి విమతించు
వారు” అనియు, ఒడయనయ్య వాల్మీకి గుడికి వచ్చు
సందర్భమున “గద్యపద్యాద్యవద్య కావ్యముల
హృద్యంబుగా సక్కిపిశ్యగల్ వోగడ” అనియు,
పండితారాధ్యు చరిత్రలో వాదప్రకరణమున “గద్య
పద్యంబు లాకొంక్ష చువుచును” అనియు పర్యత
ప్రకరణమున “పద్యముల్ వద్యముల్ గద్యముల్

ఆంధ్ర వచన రచన : పూర్వ రంగము

కాఁగ" అనియు స్పష్టముగ కలవు. అట్టి గద్యలు అనగా ప్రత్యేకమైన భక్తి వచనములు ఆర్యాచీన రచనములు పెక్కు ఉపలబ్ధములే. అంగు "ఏగంటి వచనములు" "వెంకటేశ్వర వచనములు" వైద్యవచనములు "కాశికా వచనములు" "భివానీనునోహర వచనములు (పురాతన శంకరవచనములు) శైవపరములు. ఆచార్యవచనములు, తత్త్వరత్న తదాచార్యులు కాదు. అశిఃపూర్వమే అట్టి వచనములు కలవని పై నూచనల పర్యవసానము. పాల్కురికి సోమనాథుని బసవ పురాణముందలి హలాయుధ కథలో "సిరియాల చరిత్ర ప్రస్తుతాంతుల గదపద్యకావ్యముల విసారముగఁ జేసి వినుతించు మేటియె చనుభ క కూలునలు" సంస్కృత పండితులు, సత్కవిశ్వులు కొని సామాన్యాంధ్ర జనులు. వాడుగా వినుతించునవి సంస్కృతము వల్లై కేతలు గాక ఆంధ్రము అల్లికలే. అంతేకాదు. అనాటికే భక్తివచనములు ప్రచురప్రచారము, శైలి పరిణామము చెందినది, ఎట్టాప్రగడ హరివంశమున చూర్చికప్రవేశము, తుదదవా ప్రాధిమ్య తలస్థపడినది. అట్లే నానుసాద్యశ్యమున ఎట్టాప్రగడ సంభోద్ధుల గద్యకు మల్లికార్జున పండితారాధ్యుని లింగోద్భవ గద్య ఆద్య ప్రకృతి అగుచేమో! ఆద్య ప్రకృతిని మించ వలెను అనుసరింపబడిన రచనా ప్రయత్నము సర్వకవి సాధారణము. ఎట్టాప్రగడ సంభోద్ధులగద్యకు బమ్మెర పోతనామాత్యుని నారసింహావతార వచనము ప్రతి స్వయంద్వి రచనమే. కనుక లింగోద్భవ గద్య ఆంధ్ర వచనముగుట అబ్బురముకాదు.

అంతేకాదు. పాల్కురికి సోమనాథుని "ఉగుతర గద్య పద్యోక్తులకంటె" "ఆరూఢ గద్య పద్యాది ప్రబంధ పూరిత సంస్కృత భూయిష్ఠరచన" అను వాక్యములు అత్యంత ప్రసిద్ధిములేకదా! అవి నన్నయకు ఆక్షేపములనుట పరిపాటి. కాని "ఆరూఢ గద్య పద్యాది ప్రబంధ" అను వాక్యమున ఆదిశిబ్బమునకు అర్థము?— "గద్యపద్యాద్యవద్యకావ్యములు" అనుచోటను ఆదిశిబ్బమే. ఆ ఆదిశిబ్బమునకు అర్థము? అసలు ప్రబంధ శిబ్బమునకు అర్థము?—తిక్కన భారతిమును "ప్రబంధమండలి" అనుటచే ప్రబంధమొక ప్రక్రియ భేదముగాను తిక్కన తత్త్వతానుమాడుగను బహు సంఖ్యాకుల బాహుళ్య పరవశము! నన్నయభిప్రాయ ప్రబంధ శిబ్బమును భారతిపరముగా వాడలేదా?

"సత్యవాక్ప్రబంధ శతసహస్రశ్లోక
సంఖ్యమయినదాని సర్వలోక

పూజ్యమయినదాని బుగగుకన్యాన మ
హాముని ప్రవీణం బయినదాని"

అని ఆంధ్ర మహాభారతము ఆదిపర్వము శృంగి యాశ్వాసములో తొమ్మిదవపర్వము సీపమునాకు ఎత్తుగీతి. ప్రబంధమునగా గ్రంథము. కావ్యము. ఆధునిక ప్రక్రియారేవ పరిణమమునది అనాడు ప్రబంధ మనగా గ్రంథమూత మునుటకు శాస్త్రప్రచారము, కావ్య ప్రచారమును కలవు. "ప్రబంధ వచన" మను శీర్షిక నవి వత్తివగాములు. ప్రకృతిము "ఆది ప్రబంధము"నకు అర్థము ప్రశ్నేయము. "గద్య పద్యాది ప్రబంధ"మనగా గద్య పద్యాద్యక గ్రంథములు అనంగతము ఆదిపర్వమునకు ఆత్మార్థము కేవల కల్పనా చను త్కారమే. "గద్యపద్యాది ప్రబంధపూరిత" అనగా గద్యము పద్యము మొదలైన గ్రంథములగు నిండిన— అనిమాత్రమే అర్థము. అనగా గద్యగ్రంథములు, పద్యగ్రంథములు, ఇతర గ్రంథములు అనిష్టచము భక్తి వచనమొక ఇతర గ్రంథము. దండకమునలే. అంతేకాదు. ఇంకిను బసవపురాణమున "సాంగభాషాంగ క్రియాంగ పటునాటకంబుల నటియించునాడు"— "వివిధనాటక మహాశిల్పము లొప్పాగ" అనియు, పండితారాధ్య చరిత్రలో "మానిదండకము, స్తుతియాల ముగు మహాస్తోత్ర నూతనంబుల శిశింబు, శివశిల్ప సారంబు, దీపకలిక, మహానాటకము, నుదాహరణములు...ముక్తకావ్యము...గీతంబులు"— "ప్రమథ పురాతన పలుచరిత్రములు గ్రనుమొంద నాటకము లానువాగు"— "లలితాంగ రసకళాలంకారరేఖ లలనవ బహురూప మాడెనువాగు" అనియు పాల్కురికి సోమనాథుని అందింపులే కనుక దేశనాటకము, మహానాటకము, బహురూపము, శిలకము, దీపకలిక, ఉదాహరణము, ముక్తికము, గీతము- మొదలైనవి అనాటిఇతర గ్రంథములే. సంస్కృతమునకు సామంతమైన లెనుగు భాషలో ఆది ప్రబంధములని సంస్కృత భూయిష్టము లగుట సర్వకాల సంభవము. అందలి భక్తి వచనములును అట్లగుటను సంస్కృత గద్యలును సహకారము. పాల్కురికి సోమనాథుని నమస్కార గద్య, పంచ ప్రకార గద్య, అక్షరంగ గద్య సంస్కృతములే. పాల్కురికి సోమనాథునికే బహుపూర్వము గద్యలు బహు భావల కలవు. కనుక సమకాలిక సంస్కృత ప్రాథమిక గద్య ప్రభావమున మల్లికార్జున పండితారాధ్యుని లింగోద్భవగద్య అట్టి సంస్కృత భూయిష్ఠరచన

అనుటయు సంభవము. కనుక నే, అనుసరణమైన ఎట్లా ప్రాడ సంభోద్యున గద్య అంత దీర్ఘస్వత్వ సంయుక్తాక్షర పదమ కఠినపదబంధము! మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడు సమానరచన చేసినవాడే. కందుము చెప్పిన కవియే ఎట్లా ప్రాడ నాటికి భక్తిరచనము ప్రసిద్ధము, శైలి ప్రాధము మాత్రమేగాక ప్రబంధ మధ్యమును అయినది గనుక అతఃపూర్వ లింగోద్భవ గద్య ఆటి వచనమేగాక ఆంధ్రరచనమే అని పర్వన సానము. అదిగాకున్న అన్యథా అట్టి వచనముల స్థితి ఆపరిహార్యము లింగోద్భవగద్యకర్త మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడు నన్నె చోడునికి సమకాలికుడు. అనగా నన్నయకు ఆవ్యవహితభావి. అనన్నయభట్టు అవతారికలో “మృగుమధుర రసభావ భాసుగనవార్ధ వచన రచనా విశారదులయిన మహాకవులు” కలరు. ఇట ఆ మహాకవులు చమత్కారముగా మాటాడువాగు అను తత్పర్యము సులభగ్రహ్యము. కాని నెయ కరణులకు ఆపారశబ్దాస్త్ర పారగత్వము, పాగాణి కులకు అనేక పురాణవాదీణ్యము, తార్కికులకు సమ సత్తాస్త్ర సముద్ధివిగాహనము లక్షణములు కాగా మహాకవులకు సంభాషణ చాగిమ విమంత మహావిశేష మని ఆ విశేషణము? పారాణికులు తార్కికులు మాత్రము సంభాషణ చతుగులు కారా? అంతేకాదు. సంభాషణమాత్రమే అయినపక్షమున “రచనా విశార దులు” అను వివక్ష అర్థవంతము? వచనశబ్దము పద్య గద్యోభయప్రయుక్తము?—అను ప్రశ్నయు లిటు అవశ్యపరిలం సహములు. ఆరణ్యశతాబ్ది సంస్కృత వచనగ్రంథ రచనా వైశారద్యమున వచనశబ్దము పద్య గద్యోభయ వ్యవహారములు భాగము. ఇక సాం కము. ఆంధ్ర సగన్వతి అవతారికచక పూర్వము ఆంధ్రులు కన్నడభాషలో కవులు. అంగు ప్రథ మాంధ్రకవి నాగార్జునుడు కన్నడ గద్య కావ్యకర్తగ తోమిద్దవ శతాబ్ది నృపతుంగుని “కవి రాజమార్గ ము”లో ప్రసక్తము. ఈ నాగార్జునుడే తెలుగులో త్రిపిటకం “రచియింపించి ప్రచురించి”నట్లు బాధ వాఙ్మయవేత్తల అభిప్రాయము. పండితవ శతాబ్ది మల్లికార్జునపండితారాధ్యుడు మాత్రమేగాక మోళిగయ మారయ్య, మరుళి దేవప్రభృతులు కన్నడభక్తివచనక రలు

ఆరవ శతాబ్ది మొదలు పండితవ శతాబ్ది వరకు అటు సంస్కృతమున ఇటు కన్నడమున వచన కర్తలు వెలయు పదికొండవ శతాబ్ది మధ్యభాగమున—

అనగా నన్నయభట్టు అవతారికలోని—వచన రచనా విశారదులు వచనరచనా విశారదులే అనుట విపరీతము కావాలగు. వారు సంస్కృత కర్ణాలు వచనరచనా విశారదులేగాక అనన్నయభట్టు వలెనే “ఉభయ కావ్యరచనాభికోభితులు” అనగా “ఆంధ్రవచన రచనా విశారదులును అగుట సంభవము. ఉభయ కవిత్వమునగా సంస్కృతాంధ్రకవిత్వమని శేతన దశమూరచరిత్రలో స్పష్టపరిపాదనము. కనుక నన్నయ కాలమున కేవలంధ్ర వచనరచనా విశార దులు కొలువులంగు కొవెలలందును ఉండుట సహ జము. కారణము ఆనాటి జాతీయ జీవనము ఆల యాశ్రితము. ఆటినారల అలవోక రసావేశము గేయరూపమైన భక్తివచనముల ప్రాచుర్యమునకు ప్రాతిపదిక. అభిక్తి వచనములే చూర్ణకలు, వచనములు, విన్నపములు. పదికొండవ శతాబ్ది మధ్యభాగమున పద్య కవిత్వమెట్లు ఆకస్మికముకాదో గద్యకవిత్వము నంతయు. నన్నయభట్టు పద్య రచనమువలె, నన్నయ భట్టు గద్యరచనమును పరిణామక్రమ పరాకాష్ఠగ ప్రతీయమానమే. అంతేకాదు. అసలు తెనుగు వాఙ్మ యము ఆరంభమే వచనరూపము. నన్నయభట్టు సంస్కృతిమున శ్రీకారముచుట్టి ఆంధ్రమున అందు కొన్నది ప్రథమతః వచనమే.” అని సకల భువనరక్షణ ప్రభువులే యాద్యులైన” అనియేదా ఆంధ్ర వాఙ్మ యారంభము. కనుక పదికొండవ శతాబ్ది కావ్యత వచనముకంటే పూర్వము ప్రశ్నేకవచనముయొక్క ప్రాచుర్యము బహువిధ భాసనమును. అంగు భక్తి వచనము లొకడు భాగధేయములు. అని నేడు అనుప లబ్ధములగుట కాలమహిమ! మొత్తముమీద పదవ శతాబ్ది పర్యంతమును ప్రభుసంబంధి కాపన వచనముతో పాటు సర్వ ప్రభుసంబంధి భివచనము ప్రత్యే కొంధ్రవచన వాఙ్మయమునకు ప్రాథమికావస్థ.

అది పూర్వరంగము. ఆనాటి వ్యవహార వచనము నకు వాఙ్మయ వచనమునకు శాశ్వత కావ్యగౌరవ ప్రదాత భారత సంహితారచనబంధురుడైన వాగమ కాసనుడు నన్నయభట్టు. పద్యరచనా పరిణామ ప్రాభవ మునకువలె గద్యరచనా పరిణామ ప్రాభవమునకు కూడ నాదిపతనము నన్నయకృతమే. ఆంధ్రకి నన్నయ భట్టు వచనము నాందివచనము.

6. కన్నడ వాఙ్మయములోని ఆంధ్రకవులు— పెనుమర్రి వేంకటరత్నము గారు. ఆంధ్రపత్రిక— సంవత్సరాది సంచిక— ప్రమోదూత.

ది వ్య దీ పా వ లి

శ్రీ ఉత్పల సత్యనారాయణాచార్య

ఇవిగో ! దీపము లెల్ల వెల్గె నిపు డింటింటన్ గవాక్షములున్
వివృతంబైనవి; సర్వమానవ మనో వీధీ నుహృద్భావ గౌ
రవ మవ్యాహత దివ్యదీపకలికాలంకారనీరాజనో
త్సవమై పర్యేను దిద్దిగంతర పరిత శ్రీవిరాణ్మూర్తికిన్.

ఏ యింట వెలిగిన నేమి యీ దీపంబు
లింటింట నొకకాంతియే రహించె
ఏ చోట బుట్టిన నేమి యీ పసివాడు
సర్వ మానవ సమాజమువాడె
ఏ పాట బాడిన నేమి యీ దినమున
ధ్వనియించు నాత్మతత్త్వం బొకండె
ఈ రోజు నా యింటి ద్వారాలు దెఱతు నా
హూతులకును సనాహూతులకును

రండు ! మీ కందఱకు సోదరుండ నేను
వ్యక్తిగతమెల్ల నేడు ప్రాపంచిక మొమ్మ
నర్చి నేవెందు నా జగన్నాథదేవ
పూర్ణ మంగళాలంకృత స్ఫూర్తి మూర్తి !

ఎచ్చట నీదుపుత్రులు సహింపగరాని దర్శితభారం
బచ్చగ మోయుచున్ ధన మదాంధులచే నవమాన్యలయ్యు ని
ప్పచ్చరమైన యా బ్రతుకు బాటల దివ్యైలబారు దీర్చిగో
లచ్చటి కి జగమ్మును దయాపరతన్ దరలింపుమో ప్రభూ !

సూఫీ దృక్పథము

శ్రీ. వాసిరెడ్డి పార్థసారధి

జ్ఞాన శిఖరాగ్రములను చేరిన మహనీయులకు అసంతోషా కాలము కనిపిస్తుంది. అక్కడ నాది నీది అనే భేదభావం స్ఫురించదు. భూమిమీద ఇది ఇంతవరకు వాది, అది అంతవరకు నీది అని ధూపించుటకు వీలు వున్నది. సైన్ ఇటీవల గురుల కవకాశమేలేను. ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గౌరీశంకర శిఖరములను ఆధిగోహించి. అక్కడ జ్ఞానజ్యోతిని ముట్టించినవారిలో ఉపనిషద్బ్రహ్మలు అగ్ర గణ్యులు. వివిధ కాల దేశములలో ఆ నేక జానాదులకు, ఉపనిషత్తులు గమ్యస్థానము లైనవి. 'జ్ఞానభానుడు తూర్పున (భారతభూమి) ఉదయిస్తాడనీ, భారత దేశం గాలి సోకిందనీ పడమటి దేశములలో ఒకనూ క్రింది. మనలో తిరుపతి వేంకటేశ్వరస్వామికి ముడుపు ఇవ్వక తప్పదన్నట్లు. జ్ఞానార్థికి భారత దేశయాత్ర తప్పదని జర్మనీవారిలో ఒకనమ్మకం ఉన్నది. ఈ విధంగా పరిమ్యవాదు ప్రాణ ధనములకు లెక్క చేయకుండా 14 వ శతబ్దంలో భారతదేశమునకు వచ్చాడు.

14 వ శతబ్దంలో, బాగ్దాదురాజు ఆస్థానసభ్యులలో ఉస్మాక్ మె అనే ఆయన ఒకడుండేవాడు. ఇండు లక్ష్మీపుత్రుడు, పండితుడు, జ్ఞాని. ఇతనికి భారత దేశం సందర్శించాలని ఒక అవ్వ క్షేపేణ కలిగింది. వెంటనే తన రాజీనామాపత్రము తన ప్రభువు చేతి కిచ్చాడు. రాజు నయాన, భయాన పోషద్రవి తిప్పాడు. వినలేదు. క్రీస్తుశకము 1350 లో భారత యాత్రకు ముగ్గురు మిత్రులతో పయనమైనాడు. స్నేహితులు కూడా ఇట్టి జ్ఞానార్థులే. మనము ఈశ్వర దర్శనార్థము వెళ్ళుకున్నాము, మనకు ధనంతో పనిలేదు, మనవెంట ఏమీ తీసికొని వెళ్ళుకూడదని నిర్ణయించుకొన్నాడు. ఈ విధంగా వారంతా ఒకపడవలో బయలుదేరారు. కొంతదూరం వచ్చునప్పటికి, పడవ మునుగుటకు సిద్ధమైనది. అప్పుడు ఉస్మాక్ ఘామిలో ఎవరైనా ఉన్నారని దగ్గర ఉంచుకున్నారా అని ప్రశ్నించాడు. వారిలో ఒకడు 'నావద్ది ఒక బంగారునాణెము ఉంచుకున్నాను, వానకురికిన గోజున అక్కరకొస్తుందనుకున్నాను.' అని పశ్చాత్తాపం ప్రకటించాడు. నీ చేతిలోవున్న ఆ నాణెం సముద్రంలో పారవేయమని

ఉస్మాక్ మె అన్నాడు. అతడు దానిని సముద్రగర్భంలోనికి విసిగివేశాడు. ఆశ్చర్యంగా. ఆ పడవ ఆపాయం నుండి అధిగమించి, తేమంగా పయనించింది. ఈశ్వర సేవకులకు, ఈశ్వరగడే ధనము, వాడే రక్షకుడు. ఈ విధంగా వారు ఆరేబియన్ సముద్రమును దాటి, సింధు తీరం చేరారు. సెహ్వన్ అనే సట్టణంలో దిగాడు. ఇక్కడి ముసల్మాన్ మతబోధకులు, ఒక పాత్రనిండా పాలుపోసి, వీరికి పంపారు. ఉస్మాక్ మె, ఈ పాత్ర తీసుకొక, ఆ పాలపై ఒక ప్రవచనం ఉంది తిప్పిపంపాడు. పాలవలె ఒకపాత్రలో మేముండే వారంకాము. జీవిత ప్రవాహమునే పాలమీద, ప్రవచనం లేనినూడే నారమని దీనిమూలంగా ఉస్మాక్ మె తెలియచేశాడు. ఇది నూఫీల మూల లక్ష్యం.

నూఫీలకు సింధురాష్ట్రము పట్టుకొమ్మ. 14వ శతబ్దంలో మహమ్మదీయ ప్రవక్త మునుముడు ఆలీ దీనికి జువుడని కొందరంటారు. ముసల్మాన్లు సింధుదేశం వచ్చినప్పుడు అక్కడ బౌద్ధులను ఉన్నదనీ ఈ బౌద్ధుల ప్రభావం వల్లనే వారు నూఫీలుగా మారారనీ కొందరంటారు. ఇది సత్యవిగద్ధమని నా ఆభిప్రాయం. నూఫీ తత్వంలో బౌద్ధసిద్ధాంతాలులేవు. వైగా దానికి విరుద్ధభావాలున్నవి. నూఫీలు ఆస్తిమరు, భిక్షులు, వీరిభక్తి రాధ మధురభావ భిక్షిరకూ వెలింది. బౌద్ధమతము ఈశ్వరునిపరించి చెప్పును. కనుక మూల సిద్ధాంతమే 'నూఫీతత్వానికి వ్యతిరేకంగా ఉన్నది. నూఫీతత్త్వములకు, ఉపనిషత్తుల భావములకు చాలా దగ్గరపొలికలున్నవి. ఉపనిషత్తుల ప్రభావమే వీరిని నూఫీలుగా మార్చినదని నా ఆభిప్రాయం. నూఫీ గేయాలు వింటే, అచ్చంగా తెలుగునాలుపాడే ఉపనిషత్త్వములు విన్నట్లుంటుంది. నూఫీ తత్త్వం పుట్టిన కాలంలో తెలుగుదేశంలో హరిహర మతములకు తీవ్ర కక్ష లేర్పడగా మహాజ్ఞానియైన తిక్కన హరిహర సమైక్యం బోధించాడు. పరిగా ఆకాలంలో ఉత్తర భారతభూమిలో హిందూ ముసల్మాన్ మతములకు తీవ్రకక్ష లేర్పడినవి. అప్పుడు ఉస్మాక్ జ్ఞానశిఖరముల సధిగోహించిన బ్రహ్మజ్ఞానులు, సత్యమునకు అవధులు

సూ ఫీ దృ కృ థ ము

లేవనీ, ఈశ్వరుడు సమస్త మానవుల హృదయసీమలం దున్నాడనీ బోధించాడు. ఇటి వాగిలో కబీరు ప్రముఖుడు. తెలుగునాట అందఱు కబీరు పేరు విని ఉంటారు. ఇతడు సూఫీయే. విశ్వకవి రవీంద్రునికి సూఫీ తత్త్వంపై మిక్కిలి ముగ్ధుడు. ఈయన గానం చేసిన గీతాంజలిలో సూఫీ తత్త్వచ్ఛాయలున్నవని శ్రీ గురుదయాల మలికొన్ని పోలికలు చూపించాడు. సూఫీ తత్త్వం మాత్రమే చుట్ట గోడలకు ప్రాముఖ్యమివ్వక, ఉపనిషత్తులవలె సత్యావేషణకు, ఏకత్వమునకు ప్రాముఖ్య మివ్వండి.

సూ ఫీ త త్త్వ ము

సూఫీశబ్దము పరివర్తన శబ్దమైన సవ్యోప్ నుండి, లేక గ్రీకు శబ్దమైన సోఫోస్ నుండి పుట్టిందని కొందరంటారు. ఈ రెండు శబ్దముల అర్థము జ్ఞానము. అనగా సూఫీశబ్దమునకు అర్థము జ్ఞానయోగమే. కొందరు సూఫీ శబ్దం సూఫీపదం నుండి పుట్టివడంటారు. సూఫీ అనగా పూలు. మొదట సూఫీలు ఊల చొక్కాలు తొడిగే వారట. దానివల్ల వారిని సూఫీలని పిలిచేవారంటారు. శ్రీ గురుదయాల మలికొన్ని విషయం విగతినూ “సూఫీశబ్దము సఫా నుండి పుట్టిందనీ, సఫా అనగా, ఇంగ్లీషు శబ్దమైన సోఫా అనీ అర్థం చెప్పాడు. ప్రవక్త జీవించిన రోజులలో మసీదు బైట ఉండే బల్లలమీద కొందఱు కూర్చుని ఉండేవారు. వీరు ముషికొరకుగాను ఇట్లా కూర్చున్నది. అనధులులేని ఈశ్వరుని మసీదు నాలుగుగోడల మధ్య బంధిస్తున్నారని మానంగా నిరసన చూపించుట కట్లు కూర్చునేవారు. వీరినే సూఫీలన్నాడు. దీని భావమే కబీరు గానంచేశాడు: “మక్కా పో నేల, కాశీ పో నేల, ఈశ్వరుని హృదయంలోనే ఉన్నాడు!” సఫా అనగా శుభ్రం చెయ్యటని, హృదయమాలినస్యమును పరిశుభ్రం చెయ్యటే సూఫీ శబ్దమునకు అర్థమని కొందరన్నాడు.

ప్రపంచ మంతా ఈశ్వరుని స్వరూపమే. ఈశ్వరుడు హృదయంతిత్వామి. హృదయమే ఈశ్వరాలయం. సూఫీలకు వేరే దేవాలయములు లేవు. వారికి మతంపై పట్టదలలేదు. అసలు సూఫీ తత్త్వం మతంకాదని కొందరంటారు. వీరి పూజలు సౌందర్యారాధన, ప్రేమ, పాటలు మొదలైనవి. సౌందర్యము మానవుని హృదయం చైతన్యవంతం చేసి, ప్రేమ విరియజేయగలదని వీరి భావము. హృదయ ప్రాధాన్యమును దీక్షిత్వము.

హృదయము, తృతీయకరణము

హృదయమును గురించి శాస్త్రీయ పరిశోధనలు లేనీ, నిగుజేల్చినవి ఉపనిషత్తులు. కనకనే, శాస్త్ర యుగమైన నేటికాలంలో యూరపులో ఉపనిషత్తు లఖండప్రశంస లంగుకొన్నవి. పండితుడు, ఋషికుల్య దైన మాకు ముల్లగు ఇట్లా అన్నాడు.

“ఉపనిషత్తులలో మానవుని మోచిన ఉన్నత శిఖరముల నందిశిది. నా ఆనందమును విగామ కాలంలో ఉపనిషత్తులన చెప్తాను. ఇవి నాకు ఉదయభాసుని ప్రకాశించలే పర్యతాగ్రములగు వీరు స్వచ్ఛ వాయువులవలె స్ఫురిస్తాయి” జగదీశ్వర వేదాంతి వ్లాడెన్ హోవర్ అన్న మాటలివి. “ఉపనిషత్తు ల్లోని ప్రతి వాక్యమునుండి, ఆదిమైన, ఆగామైన, ఉత్కృష్టమైన ఆలోచనలు కలుగుతవి. ఉపనిషత్తులు మహత్తరమైన, పవిత్రమైన, వాస్తవమైన, సత్యమైన భావములతో నిండిఉన్నది. విశ్వమంతటిలో ఉపనిషత్తులవలె శ్రేయస్కరమయిన ఉక్తి ప్రవ విద్య ఏదీలేదు. ఇవి సంపూర్ణ జ్ఞానదృష్టితో నేకరించబడినవి. ఈనాడుగాని, ఇంకొనాడుగాని, ఉపనిషత్తులు విశ్వరూపమతానికి తప్పక ప్రాతిపదికలు కాగలవు.”

కాంటు పుస్తకములోని పదిపేజీలనుండి కన్న, ఉపనిషత్తులలోని ఒక్కపేజీనుండి ఎక్కువ జ్ఞానం పొందవచ్చున్నాడు సోఫీస్ హోవర్. ఇతని నొంగు ఎవరవునీవని అడిగాడు. నేనెవరినో నాకు తెలియజేస్తే నీకు నేను చాలా ఋణపడివుంటామన్నాడు. ఇతనెవరో పిచ్చివాడని వదిలిపెట్టి వెళ్ళి డాప్రెక్షించిన వ్యక్తి. ఈ విధంగా ఇతడు ఉపనిషత్తుల పరిశీలనలో పడాడు. ఈశ్వరపనిషత్తు ప్రకారం నూరేళ్ళు జీవించుతా నంటూండేవాడు. ఇతనికి ఈ విధంగా ఉపనిషత్తులంటే అగాధ ప్రేమ ఏర్పడినది. ప్రాన్సుదేశీయుడు, ప్రఖ్యాత వేదాంతచారిత్రికుడు ఆయిన విక్టరుకజిన్ 1829 సంవత్సరంగా, ఇలా ఉపన్యసించాడు. “ఇప్పుడు యూరపులో వ్యాపిస్తున్న ఉపనిషత్తులు శ్రద్ధతోపరిశీలిస్తే మహా తరమైన విషయాలన్నో అవగాహన చేసుకొనగలము. ఆగ్రంథ గాజములకు మనం మోకరిల్లవలినీఉన్నది” పండిత శేషుడు సర్ విలియం జేముస్ ఇట్లా అన్నాడు. “భారతీయ వేదాంత గ్రంథములు చదివినప్పుడు సెథాగరస్, పేటోలు తమ సిద్ధాంతాలు ప్రాందనఋషిగుర్యలనుండి గ్రహించారా అనిపిస్తుంది.” ఈవిధంగా ఈ మహాపండితులు, ఉపనిషత్తులవంటి జ్ఞానగ్రంథములు వేరే లేవని అభి

ప్రాయపడ్డారు. ఛాంబోగ్యోపనిషత్తుహృదయనిర్వచనం ఈవిధంగా ఇచ్చింది. “హృది, అయం, ఇతి, తస్మాత్, హృదయం” ఆత్మ ఇందులో నివసిస్తున్నాడు కనక హృదయమైనది. ఇది ఒక అర్థం. సమస్త ప్రాణములు హృదయంలో ఉన్నవి కనుక హృదయం. ఇది రెండవ అర్థము. కఠోపనిషత్తు హృదయంలో 101 నాడులున్నవని, ఇవి శరీరమంతటా వ్యాపించి, శరీరమును నడుపుచున్నవని చెప్పుతున్నది. ఇవి శరీరమునకు మూలస్థానాలు. సూర్యుడు హృదయంలో ఉన్నాడు. ఇతని ప్రకాశమే ఇతిరత్రా వెలుగునిస్తున్నది. తైత్తిరీయోపనిషత్తులో హృదయమునుగురించి విపులంగా చెప్పుబడ్డది. కంఠమునకు జేతెడుకేంద్రంగా నాభికి జేతెడుపైగా హృదయపద్మం ఉన్నది. ఇది ఆధోముఖంగా వేళ్ళాడుతున్నది. దీనిలో విశ్వస్వరూపియైన పరమాత్మ ఉన్నాడు. ఈ హృదయం మృగ్యలో నూత్నమైన రంగుమున్నది. దానిలో పరమాత్మ ఉన్నాడు. ఇక్కడ అగ్నిజ్వాల ప్రకాశిస్తున్నది. ఇది నల్లని మేఘములమృగ్య మేఘయు మేఘపుత్రుగవలె ప్రకాశిస్తున్నది. ఇది పచ్చనికొంతిలదిగాను, వరిముల్లువలె నూత్నమైనదిగాను స్ఫురిస్తున్నది. దీనికి ఉపమానము విదీలేదు. దీనిమృగ్య పరమాత్మ ఉన్నాడు. ఇతిజే (బ్రహ్మ) విష్ణు మహేశ్వరులు. సమస్తము ఇతిజే. మహాపనిషత్తులో ఈ విధంగా ఉన్నది.

“సంత్యజ్యహృద్గుహేశానం దేవమవ్యంప్రయాంతియే తేరత్న మభివాంధంతి త్యక్తివస్తస్థకాస్తుభాః”

హృదయగుహలోని ఆత్మకివుని తెలిసికొనలేక ఇంకెక్కడో భగవంతుడున్నాడని అనుకునేవారు, చేతిలో ఉన్న దివ్యరత్నమైన కొడుభిమణిని వదిలిపెట్టి, సామాన్యరత్నమును వెనుకవారివలె ఉన్నారు.

మనకు రెండు హృదయాలున్నవి. స్థూల హృదయం మొదటిది. నూత్నహృదయం రెండవది. స్థూల హృదయం ఒకవైపున, నూత్నహృదయం ఇంకొక వైపున ఉన్నవి.

నేను, నేను అంటూ ఆత్మహృదయంలో వున్నాడని రమణమహర్షి తమ అనుభూతి వెల్లడించారు. పరమాత్మ ముఖము సువర్ణమయపాత్రచే మూయబడి ఉన్నది. దీనిని ఈశాశోపనిషత్తు ఇట్లా చెప్పుతున్నది. ‘హిరిణ్యయేన పాత్రేణ సత్యస్యాసిహితం ముఖం’ సాగుతుడు, ఈ బంగారుపాత్ర తొలగించాలి. అప్పుడక్కడ పరబ్రహ్మ సాక్షాత్కరిస్తుంది. ఆత్మజ్ఞానస్వరూపి. అందుకే ఉపనిషత్తు ఈ విధంగా అంటున్నది.

‘ఆత్మజ్ఞానస్వరూపి, ప్రాణంలోను, హృదయంలోను ప్రకాశిస్తున్నాడు. కనక సే పరమాత్మకు

సచ్చిదానందుడని పేరు వచ్చింది. సత్, చిత్తు, ఆనం గుడు. సత్యజ్ఞానానందమయ్యుడు. ఆనందో బ్రహ్మ అని ఉపనిషద్వ్యాఖ్యం. అతని దర్శనం వల బ్రహ్మసందం కలుగుతున్నది. బ్రహ్మసందం ముందు ఇంద్రియానందము, సూర్యనిముంగు దీపం వంటిది. ఇటువంటి బ్రహ్మసందము, జ్ఞానము, సత్యము హృదయంలో ఉన్నవి. దీనిని తెలుసుకోలేక, ఆనందం ఎక్కడో ఉన్నదని వెతుకుట అజ్ఞానం. సచ్చిదానందుని సత్యంలో రెండు లక్షణాలున్నవి. 1 జ్ఞానమయము లేక జ్యోతిర్మయము, 2 ఆనందమయము లేక రసమయము. ఆనందములేని జ్యోతి సూర్యునివంటిది. జ్ఞానములేని రసము చంద్రుని వంటిది. సూర్యుడు వెలుతురు ప్రసాదిస్తాడు, చంద్రుడు ఆనందం ప్రసాదిస్తాడు. జ్యోతిషకాస్త్రము రచిని ఆత్మ అని, చంద్రుడు హృదయమని చెప్పుకుంది.

సూక్ష్మలలో 2 రకాలవారున్నారు. 1 వేదాంతి లేక జ్ఞాని, 2 కవి. సూర్యజ్యోతివల్ల ఆత్మజ్ఞానము కలుగును. ఈవిధంగా ఆత్మజ్ఞానం పొందినవానికి జీవితరహస్యములు కరతలా మకములౌను. వీరిని వేదాంతు లంటారు. చంద్రుని రసమయతలల్ల, చూసేకాహోదం కలుగుతున్నది. ఈ విధంగా ఆత్మోపలబ్ధి అయిన వ్యక్తి సామాన్యుల కందిన ఆనందమును అనుభవిస్తాడు. ఇతనిని కవి అంటారు. కవి ప్రకృతిలోని రసమయ రహస్యములు ప్రజలకు పంచి పెడుతున్నాడు, వేదాంతి ఈ శ్వేతుని జ్ఞానరహస్యములు ప్రజలకు పంచిపెడుతున్నాడు. కవి, వేదాంతి హృదయసాగులే. కవి ఋషి అని వేదములు చెప్పుచున్నవి. హృదయానందుని దర్శించని వాడు కవికొజాలకు. పరమాత్మ ఉన్నత కిఖరము అధిరోహించిన వారిలో అహం అనేతెర ఉండదు. అతని ముంగున్నది ఏకత్వం. అంగువల అతడు విశ్వమానవుడౌతాడు. సమస్తలోక కళ్యాణమే అతని ప్రయత్నం. ఆ ప్రయత్నమును కవి తనకాశ్యంలో ప్రవేశిపెడుతున్నాడు. కనక సే విశ్వశ్రేయస్సుకోరనిది కావ్యంకొదంటాగు. మహానారసవత్తరమైన నవల రచయిత. బాల్ సాయ్ మహానా నవలకొలుడని అంగీరించలేదు. విశ్వసహోదరభావం చూపించలేని వాడు నవలకొలుడుకొదని బాల్ సాయ్ భావము. కళిలో ఎంతరసమున్నా, విశ్వశ్రేయ లేకపోతే ఆత్మలేని శవంవంటిది. భారతీయ మహాకవులందరూ విశ్వశ్రేయస్సుతోనే కావ్యములు రచించారు. వ్యాస వాల్మీకులు మహాతపస్సుచేసి, సత్యదర్శనం పొందారు. వారు దర్శించిన సత్యము, జ్ఞానము ఆనందము తమ మహా కావ్యములద్వారా ప్రపంచమునకు పంచిపెట్టారు.

సూ ఫీ దృ కృ థ ము

పరమాత్మ హృదయంలో ఉన్నాడని, వైవ తెలుసుకున్నాము. వాని వాణికి హృదయమే స్థానము. అక్కడ అంతర్వాణి సర్వదా వినిపిస్తున్నది. భూస్థానంలో అంతర్వ్యతి కనిపిస్తుంది. భూమిగర్భ దేశానికి లోపలమాడగల శక్తి వున్నది. కనక దీనిని తృతీయ శ్లేతమన్నాడు. హృదయంలో వివరశక్తి ఉన్నది. దీనిని తృతీయకర్ణమని అనవచ్చునని శాఅభిప్రాయము. పెద్దలు ఎంగువల్లో ఈ శబ్దం వాడలేదు. పరమాత్మ వాక్కుగాక, సమస్త జగత్తునుండి శబ్దము వివరలస్థానం హృదయం. ఇది టెలిఫోన్ యంత్రంవంటిది. బాహ్యమైన సమస్తేంద్రియాల నిగ్రహించి మనస్సు హృదయంతో మేళవి సేచాలు. రెడీయో శబ్దం వినిపించి నట్లుగా అక్కడ వినిపిస్తుంది ఒక దివ్యనాదం. మహాత్మా గాంధీ అంతర్వాణిపై వ్యాసం వ్రాశాడు. తమకొంతర్వాణి వినిపిస్తున్నదనీ, సాగనచేస్తే అందరికీ అది వినిపించుననీ అన్నాడు. పతంజలి యోగసూత్రంలో “హృదయే చిత్తసంవిత్” అని ఉన్నది. హృదయమగు ధ్యానించిన యోధుల, తన చిత్తమునందలి విషయములు తెలియునని దీని భావము. అనగా హృదయధ్యానంవల్ల తనలోని అంతర్వాణియే కాక, ఇతరుల ఆలోచనలు కూడా వివరమవునని అభిప్రాయము. ఇంగువల్లనే బ్రహ్మోనంద స్వామి “గుగువు లేనప్పుడు పోతున్న హృదయమే గురు”వని ప్రవచించాడు.

మానవునికి, భగవద్వాక్యం హృదయం ద్వారా స్ఫురిస్తున్నది. ఏదె నా చేయకూడనిదని చేయునప్పుడు హృదయం చెయ్యవద్దని వారిస్తుంది. ఏదెనా కవం రానున్నప్పుడు, కారణం తెలియకుండానే హృదయం అడ్డొలికిపోతుంది. మంచిరానున్నప్పుడు హృదయం శరద్భుతువులో నిర్మలాకాశంవలె ప్రకాశించి ఆనందమయంగా ఉంటుంది.

సూఫీలకు ఈశ్వరుడు జ్యోతిస్వరూపి. ఈజ్యోతి ప్రకాశవంతమైనది, పరిశుద్ధమైనది, నీడలేనిది, జ్యోతుల కన్నటికి జ్యోతియైనట్టిది హృదయధ్యాతల సంతానములు అంటారు. క్రైస్తవమతంలో వీరిని మర్మసాగకు అంటారు.

వీల్ యూనివర్సిటీలో 40 ఏండ్లనుండి హృదయ కోశం పరిశోధిస్తున్నారు. హృదయంలో వైద్యుల జ్యోతి ఉన్నదని ఇంతకుపూర్వమే కనిపెట్టారు. దీనిలో ఇంకా అనేకాదృశ్య రహస్యము లున్నవని ప్రచురించారు.

మౌనము

హృదయ ధ్యానమునకు ప్రార్థన, నామజపము, స్మరణ, మోక్షము సాధనలు. నామజపంకన్నా, స్మరణ

చాలా శ్రేష్ఠమని సూఫీలభావన. మానము గంతు విధాలు. (1) శారీరకమానము, (2) మానసికమానము. మానమునకుపాంగం ఏకాంతవాసం. శరీరమానము ప్రగమసోపానము. దీనికి మానసికమానమే గమ్యస్థానం. మానమే ఈశ్వరుని వాక్కు. మానమునగా భూయంతౌను. మానము తెల్లకాగితం వంటిది. భగవంతునికి రూపం ఉన్నది, అలాగే రూపం లేనవికూడా అనవచ్చును. భగవంతునికి రూపం ఉన్నది, కాని అది మనం అనుకునే రూపంవంటిది కాదు. భగవంతుని రూపం గురించి ఉపనిషత్తులలో ఒక చక్కని కథ ఉన్నది. బ్రహ్మ ఎటువంటివాడని గుగువును శిష్యుడు ప్రశ్నించాడు. గుగువు మాటాడలేదు. శిష్యుడు ఆ ప్రశ్నే మళ్ళీ అడిగాడు. గుగువు తిరిగి అలాగే అట్లే మానంగా ఉన్నాడు. శిష్యుడు మళ్ళీ ప్రశ్నించాడు. గుగువు ‘నీ ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పితినిగా?’ అన్నాడు. ఉపనిషత్తులను అర్థం చేసుకో నాలం టే జ్ఞాన సంపన్నులై ఉండాలి. అటువంటివారికిగాని తీరి అర్థంకావు. విశ్వ రహస్యము లన్నీ దాచిన సువర్ణ పేజీకలవి.

సూఫీయ్యులలో దర్వాఖాన్ ప్రముఖులు. వీరు మానమునుండి వాక్కువస్తుందని అన్నాడు - అనగా మానమునే బంగారమునుండి వాక్కులనే సువర్ణభరణములు తయారగునన్నమాట. కొందరు శాతకవాదులన్నట్లు మానము సోమరితనంకొను. వాక్కుకన్న శక్తిలేది మానము. ఇంగుకే రమణమహానోటితో చెప్పేబోధకన్న, మానంకల్ల ఎక్కువ చెప్పవచ్చునని అన్నారు.

మానం ఎప్పుడు భాషిస్తూనే ఉంటుంది. కాని ప్రపంచగోడలవల్ల ఆభాష విసలేకుండా ఉన్నాయి. దీనినివదలించి చీనావారి జౌగ్రంథంలో ఒక నూ క్తివున్నది. ‘బురద నీటిని కదిలినావుంటే, బురద అట్లే ఉంటుంది. కదిలించకుండా ఉంచితే బురద తేరుకుని శుభ్రజలం వస్తుంది.’

మనస్సు బురదనీటివంటిది. దానిని కదిలినాకంటే ఎప్పుడూ మలినంగానే ఉంటుంది. మనస్సు కదిలించకుండా ఉంటే, అది పరిశుభ్రమై ఆత్మజ్ఞాన సంపన్నమవుతుంది. మనస్సునే బురదనీటిని కదిలించకుండా ఉంచడమే మానం. మానమునగా ఎటువంటిదో, ముక్తికోపనిషత్తు ఈవిధంగా చెప్పుతున్నది.

‘సంత్యక్తవా సనాన్యోనా దృతే నాస్తుస్తి తిమం పరం.’ సమస్తమైనవాసనలు వదిలి, మానంగా ఉండుంటే ఉత్తిమమైనపదిని. మానమునకు మాట్లాడుకుండావుంటే చాలగు. మనస్సులో ఉండే సమస్త వాసనలు ఆలోచనలు, కోరికలు విసర్జించాలి. పతంజలి యోగసూత్రము

చిత్రకృతులను నిరోధించుటే యోగముని అంటున్నది. భగవదీతి మనోనాశమే యోగ మంటున్నది.

మానసు పరమనుభవపదమేనది. అత్యుజ్జ్వలమును, అత్యశక్తిని ప్రసాదిస్తున్నది వాడులకు పుష్టి, మనస్సు నకు నిర్మలత, ఆహారము ప్రసాదిస్తున్నది.

మహాపుణములు కొంతగా ఒక కార్యం తలపెట్టి నప్పుడు ముందుగా కొంతకాలం మోసంగా ఉంటాడు. పిమ్మట వారిపనులు నిర్విఘ్నముగా జరుగును. బుద్ధుడు, క్రీస్తు, మహమ్మదు, మహాత్మాగాంధీ మొదలైన వాగు కొంతకాలం మోసముదాంకితు లయ్యేవాగు. మనబోటి సామాన్యులకూడా ఒకపని చెయ్యబోవు నప్పుడు, కొంతకాలం మోసంగా ఉన్నయెడల ఎంతో ఉపయోగపడుతుంది.

పాశ్చాత్య పండితుడు కార్లయిలు మోసాన్ని గురించి ఇట్లా అన్నాడు. 'ఒకశాఖ మోసంగావుండు' రెండో శాఖవది భావము లెంత తేటగా ఉంటాయో చూడు. అయినైన ఆమభివాన్ని ఇలా చెప్పాడు. 'నేను పరివాసంలో ఏకాంతంగాఉండి, ఆ ప్రకాంతజీవితము నాస్పృహగ్నైక మనస్సున కెంతటిపుష్టి ఇచ్చిందో గమనించాను. ఇంతశక్తి కలది నుక నే ఏకాంతవాసముప్రియుని శిష్యుగృహమునీ, అది శరత్కాలం దక్షిణములో నిర్మించబడినదనీ అంటారు నూఫీలు. ఇందుకే వారు ప్రకాంతినికాకాశంకింపమానముదాంకితులైఉంటారు.

ఓంకారము

వాగ్ మంత్రము ఓంకారమువలె ఉంటుంది. 'హూ' అంటారు దీనిని. దీనిని బ్రహ్మం డాక్షరమనీ, వక్రొక్షరమనీ అంటారు. ఈ అక్షరమే భగవంతుని నామ మంటారు నూఫీలు. పశింజలి దీనినే 'తన్వ వాచకః ప్రణవః' అన్నాడు. దీనికి ఈశ్వరుని పేరు ఓంకారమని అర్థము. నూఫీలగువు శిష్యునికి మంత్రోపదేశమిచ్చినప్పుడు, చక్కటి కాగితంమీద ఎంతో సాగుగా ఈ ప్రణవమంత్రమే వ్రాసి ఇస్తాడు. దీనిని వహాశక్తివంతమైన ఒక విధమైన తయెరుగా భావిస్తారు. నూఫీలు ధ్యానసాధనకు ప్రణవజపం చేస్తారు. ఇది చీకటిలో దీపంవలె వెలుగు నిస్తుందని వారి నమ్మిక.

భావపూరితంగా ప్రణవోచ్చారణ చేసిన యెడల, యోగభంగములు తొలగునని ఉపనిషత్తులు చెప్పుతున్నవి. ముండకోపనిషత్తు ఓంకారోపాసన లేనిది సిద్ధిలేదంటుంది. ప్రణవము దీర్ఘంగా ఉచ్చరించిన ముక్తకలుగను. హ్రస్వంగా ఉచ్చరించిన పాపములు నశించును. ప్రణవము భావంతో, భక్తితో ఉచ్చరించిన, ఎటువంటి రోగాలయినా నయముచేసి,

నవత్వమునిచ్చును. నూతనత్వం ప్రసాదించునది కనక నే ప్రణవ మయినది.

ఆవేదన, బాధ

ఈశ్వరుడు శరీరంలో బండ్లయై ఉన్నాడు. ఇతనిని పొంగులకు శరీర బంధములనుండి విముక్తుచేయాలి. బంగారము మలిన రహితం చేయాలంటే అన్ని తీపం చేయాలి. ఇట్లే శరీరమునకు బాధ తప్పదు. బాధవల్ల భగవంతుడు సన్నిహితుడవుతాడు. నూఫీలు బాధ ప్రేమమిత్రుడంటారు. సంపద ఆధ్యాత్మిక మైన మృత్యువని వారంటారు. వారిలో ఒక నూక్తి ఉన్నది. తాను బాగాటకున్నదానినిగురించి హృదయం విడుస్తాంటే, తాను కన్నదానినిగురించి ఆత్మ నవ్వు తుంది. తీవ్రావేదన లేనిది భగవానుడు దగ్గరకు రాదు. ఇందుకు ఎంతో బాధ భరించాలి.

మధురభావము

నూఫీలు భగవంతుని ప్రేయసిగా భావించి ఆరాధిస్తారు. ఇది భారతీయుల నవని భక్తులలో ఒకటి. రాధ శ్రీకృష్ణుని ప్రేమవంటిది. ఈశ్వరుని ప్రాణేశ్వరునిగా ఆరాధించుటే మధురభావము. ఇటువంటిభక్తి చాలా మతిములలో ఉన్నది. క్రైస్తవమతంలో కూడా మధురభావం ఉన్నది (క్రీస్తుశకము 1836 సంవత్సరంలో సియూన్ క్యాపరైన్ అను క్రైస్తవ భక్తురాలు కలగు. ఈ మెక్రీస్తును ఉప్తరివాహం చెనుకొన్నది. ఈవిధంగా క్రీస్తుప్రభువును నివాహమాడిన క్రైస్తవభక్తులు చాలా మంది ఉన్నారు. గోరానవలలో రెండ్రనాధ తామూరు ఒకచోట ఇటువంటిభక్తి వికరింపజేసారు. కామమును భగవంతునివైపు తిప్పుటే ఈభక్తి.

నూఫీలలో మాలిక్ మహమ్మద్ జరుకే భగవంతుని తనప్రియురాలుగా పూజ్యమహిళగా భావించి ఆరాధించాడు. ప్రియురాలి దర్శనంకోసం బెంగళా నే వాడు.

ఈశ్వరసాగూప్యమునకు నూఫీలలో కొన్ని సాధనలున్నవి (1) నేను బ్రహ్మమును, (2) నేను శరీరం కాను, (3) నేను బ్రహ్మమును అని యూదు విధానీభావము. ప్రథమదశలో ఉపనిషద్వాక్యంలోవలె 'అహం బ్రహ్మ అస్మి' అని నానవచ్చెస్తారు. రెండవ దశలో 'నేను' ఏమికొదో అది తెలుసుకుంటారు. ఉపనిషత్తులలోని నేతి, నేతివలె. నేను శరీరంకాను, ప్రాణంకాను, మనస్సుకాను. ఇలాగే తాను కానిదంతా తెలుసుకొంటాడు. మూడవ మెట్టులో తానుఏమిటో

సూ ఫి థ్య కృ థ ము

తెలుసుకొంటాడు. అప్పుడు సోహంభావన చేస్తాడు. అప్పుటికి వనస్సులో నూత్నమైన కొన్ని సత్యములు తెలిసి తెలియకుండా ఉంటవి ఇప్పుడు ఈశ్వరుడు ఉన్నాడా లేదా అనే అనుమానం ప్రవేశిస్తుంది. వర్ణనాకులు దీనిని కాశరత్రి అంటారు. ఇది చాలా భాధాకరమైనది. నీటిబొలు దొరికిన సహారా ఎడారి వంటిది. దీనినే భగవద్గీత విషాదయోగ మంటున్నది. ప్రపంచం ఆవేదన, ఆకౌంతు తీవ్రమౌతివి తీవ్రతర మెన్నగుకొని జ్యోతిర్దర్శనంకాదు. ఇంకొక ప్రార్థన కావాలి. ప్రార్థన అనగా ఈశ్వరార్పణ. ఈశ్వరుని అనుగ్రహంవల్ల ఇంద్రియజయం కలిగి, ఈశ్వరదర్శనం లభిస్తుంది.

రాధాకృష్ణపండితులు నూ ఫీలనుకురించి ఇలా వ్రాశారు: 'నూఫీలు ఏకాంతవాసప్రియులు, వారు ఎడారులలోనో, అడవులలోనో, కొండలలోనో ఒంటరిగా ఉంటారు. తిమిదగరకు వచ్చినవారు ఇచ్చేదర్శనం వల్ల వారు రోజులు గడుపుకుంటారు. సత్యమనేది ఒకటేఅనీ, అది అవ్యక్తమైనదనీ వారినిమ్మిక్. మానవాత్మ ఈ అవ్యక్తంలోని ఒకభాగం మాత్రమే. ఆత్మ శరీరంలో బంధించబడి ఉన్నది. శరీరబంధం జయించినప్పుడే. ఆ బంధీ విడుదలపొందుతున్నాడు. విడుదల ఈశ్వరధ్యానంవల్ల జగురును. అవ్యక్తమిహా ప్రపంచంలోనిదంతా నశించెడి.'

అందుము, అనందము ఈశ్వరదూతలు. సాందర్భా రాధనవల్ల ఈశ్వరుని చెరవచ్చును. ఒకనూఫీవేత్తి శాస్త్రప్రకారం సాధనచేసినా, ఈశ్వరదర్శనం కలుగలేదు. ఈశ్వరుణ్ణే అడిగాడు నాకు దర్శనం ఎంగుకివ్వవని. నన్నుకురించి పాడుతూ వృత్తిం చేసేవోటికి వెళ్ళమని ఆదేశించాడు ఈశ్వరుడు. భక్తుడైచేశాడు. ఆగానం, ఆ నృత్తిం ఇతనికి పాగవత్తిం కలిగించినది. అప్పుడతని కీర్తనదర్శనం కలిగింది. కాయ పండుటకు నిడ, ఎంప రెండు యెంతి అవసరమో, నీది కలుగుటకు సుఖదుఃఖాలు రెండూ అంతి అవుసరమని నూఫీంటారు. గోసాయాలు గంజాయి సేవించినట్లు, నూఫీలు మధువు సేవిస్తారు. గోసాయాలు గంజాయి శివుడన్నట్లు, నూఫీలు పీరాజ్ వైకాను అలా అంటారు. అజ్ఞానము ఆత్మకు శత్రువంటాను. కాను గ్రోధములు అగువులో వుంచుకోవలె నేకాని, పూరిగా తొలగించకూడెని ప్రవక్త అన్నాడు. కౌమక్రొధములను భగవానుని అనుగ్రహంవల్ల అడుపులానికి తేవచ్చును. పశ్చాత్తాపం, ఓగ్గు, కృతిజ్ఞతి, ఆశి. భయం, బీదతనము అనుభవిమలు, వనవాసం, తపస్సు, ఈశ్వరప్రణిధానము, ప్రేమ, మొదలయింపని నూఫీల నిజమాలు. నూఫీలు మాంసాహారం భుజించగ. పుష్టిన్యమున్నదని నమ్ముతారు. జలాలదీన్ తను రాతనుండి చెట్టులోను, దానినుండి పశువులోను,

దానినుండి క్రమంగా మానవులలోను, నేకతలలోను, ఈశ్వరునిలోను జన్మిస్తానని పాడాడు.

ద ర్శ న ము లు

హృదియూహనిస్యం తొలగి, హృదయఫలకం పరిశుభ్రమైనపిమ్మట హృదయగుహలో వా.ం తొలగించబడతారాతె కొన్ని నూదనలు కనిపిస్తాయి. ఇవి స్వస్థములుగాను, దర్శనములుగాను, జ్యోతులుగాను భాసించును. హృదయం కొంత పరిశుద్ధమెన్నగు మిణుగురు పురుగువలెను, దీపంవలెను, మంటలవలెను వెలుగులు కనిపించును. ఇంకొ కొంచెం పరిశుభ్రమైన తిర్యాత చంద్రునివలె ఒకవెలుగు కనిపించును. పిమ్మట అది మధ్యాహ్నా భానునివలె కనిపించును. పరిపూర్ణ పారిశుభ్యం కలిగిపప్పుడు లోలోపల సమాప్తాదీతులు ప్రకాశిస్తున్నట్లు కనిపించేకాజ వస్తుంది. జ్యోతులవల్ల ఆనందం కలుగుతుంది. సాధన పూర్తయిన తిర్యాత సాధకునికి బెట లోపల ఆత్మదర్శనం కలుగుతుంది.

దర్శనములు, స్వస్థములు 7 విధాలు (1) పృథ్వి స్వస్థములలో ఉన్నతిశ్శరములు, అగాధమైన లోయలు, ఎడారులు కనిపించును. (2) జలస్వస్థములలో జలసంబంధమైన పచ్చికలముఖి. చెట్లు సాగుభూములు, నదులు కనిపించును (3) వాయు స్వస్థములలో తాను ఉన్నతాకాశంలో ఎగురుతున్నట్లు, నడుస్తున్నట్లుా తును (4) అగ్ని స్వస్థములలో తేజస్సంబంధమైనదీపములు ప్రకాశములు కనిపించును. (5) ఆకాశ స్వస్థములలో ఆకాశమందూ, స్వర్గమందూ నడుస్తున్నట్లు, ఎగురుతున్నట్లు భాసించును. (6) నక్షత్రమయ స్వస్థములలో నక్షత్రలోకంలో, నూర్చించంద లోకాలలో తిగుతున్నట్లుండును. (7) ఇది చివరిస్వస్థం. ఇంగులో సాధకుడు తనలోని పశుస్వభావమును జయించినది, లేనిది కనుపించును. ఈవిధంగా సాధకుడు అనేక లోకములలో సంచరిస్తున్నట్లు తోచును, ప్రతిలోకంలో కొన్ని చిత్రములు కొన్ని కథలు కనిపించును. సాధకుడు వీటినే పరమావధులని ఎంచక, తనగమ్యం సాధించాలి.

ఈశ్వరసందర్శనమైనవారికి కాలం తెలియదు, శరీరం తెలియదు. అలీ దైవప్రాప్తమోఉండగా, తొడకోసే దానిలోని బాణం తీసివేశాడు. అలీక ఆబాధ తెలియలేదు. ప్రార్థనలో అహం ఉండకూడదు. స్వాసమర్పణ జరగలి. శరీరభావంకాని, వ్యక్తిత్వంకాని ఉన్నంతవరకు ప్రార్థనకానేరదు. ప్రయత్నితో కలిసిన ఆత్మనిహంగం, స్వర్గకాశములందు విహించును. అప్పుడంతా పరమానందమే. కాలం తెలియదు. పరమాత్మ కాలంకానివాడు. శరీరం కాలస్వరూపి. ఉపనిషత్తులలో సాధన సిద్ధిస్తుందనే

నూచనలుగా వై జ్యోతులవంటివి కనిపిస్తవనీ కాలం తెలియనప్పుడు సమాధిసిద్ధి కలిగినట్టేనని చెప్పబడ్డది.

పాలటిఫ్

నూఫీతి త్రిత్వం అర్థం చేసుకొనటకు, ఒక నూఫీ జీవితమును క్లుప్తంగా మనవిచేస్తాను. పాలటిఫ్ నూఫీ భిక్షులలో ముఖ్యుడు. నూఫీలకు సింధునదీం ఆటపడు. అక్కడి ఎడారులు, ప్రకృతిసంపద నూఫీ తత్త్వం విజృంభించుటకు కారణమంటారు. పరిష్కారం నుండి వచ్చే యాత్రికులకు, ఇది రేవుస్థలం. అక్కడి నుండి వచ్చినవారిని, ఇక్కడి నవ్యపరిస్థితులు అక్కర్లించి ఉంటుంది. పాలటిఫ్ సింధునదీం. ఈయన 1693 సంవత్సరములో జన్మించాడు. తండ్రి విద్యాభ్యాసమున కితినిని గురువువద్దకుపంపాడు. గురువు 'అలీఫ్' అక్షరము దిద్దపెట్టి. అతనిచేత అనిపించాడు. తర్వాత 'పే' అక్షరము వ్రాసే ఉచ్చరించుచున్నాడు. అతడు మాటాడలేదు. గురువు నోరూ, చెయ్యి చేసుకున్నాడు. కాని శిష్యుడు లాంగలేదు. తండ్రివదకతినిని తీసుకువెళ్లి, నీకుమానికి విద్య చెప్పలేనన్నాడు. అలీఫ్ తర్వాతి అక్షరం అనమంటే, అనకపోయినాడని చెప్పాడు. తండ్రి జ్ఞాని. అర్థం చేసుకున్నాడు. 'అలీఫ్' అనగా అల్లాహని అర్థము. అలాతిప్ప ఇంకొకటి లేవనే ఉద్దేశంతో తండ్రి అక్షరం అనకపోయినాడని తండ్రి గ్రహించాడు. పిమ్మట అతడు బడిలోకి వెళ్ళటం మానుకున్నాడు. ప్రకృతి పాఠశాలలోనే కావలసిన జీవిత విద్య అర్థించాడు. అశక్త పాలకునికి, తండ్రి గృహవైద్యుడు. పాలకుని కుమారుకు జబ్బుచేసింది. తండ్రిని పిలువనంపగా, తనబగులు కుమారుణ్ణి పంపాడు. లటిఫ్ వెళ్ళి రోగినినాడి సరిక్షించి, ఈశ్వరుని హస్తంలో ఉన్నవారి కెప్పటికి ఆపాయం లేదని అన్నాడు. రోగి నవయోగ్యుని, మందరి. ఆసాందర్యము నకు ముగ్ధుడైనాడు లటిఫ్. ఆమెను తనకిచ్చి పెండ్లి చేసుకున్నాడు తల్లితండ్రిలు ఒప్పుకోలేదు. ప్రేమ లటిఫ్ ని పిచ్చివానిగా చేసింది. తన సర్వస్వం వదిలి దేశేంద్రియరైతాడు. హృదయభాగ భరించలేక 'ఓ సాందర్య స్వరూపిణీ ఎక్కడున్నావని' అరిచేవాడు. కొంతకాలం తిరిగి తిరిగి గిర్నార్, హింగ్లాజ్ పటణములకు చేరుకున్నాడు. అక్కడ మర్మయోగులున్నారు. వారి నాశ్రయించాడు. గురువు ప్రణవాక్షరంను ప్రసాదించాడు. ప్రణవమంత్రం కటికి చీకటిలో తనకు వెలుతుగును ప్రసాదించిందిన్నాడు లటిఫ్. అనేక కవములను భరించి ఇంటికి చేరుకొన్నాడు. ఆలోచనా ప్రియురాలు తండ్రి నేఉన్నదని గ్రహించాడు. అనిష్కల్యమ ప్రేమగ్రహించి, పాలకుడు తనకుమార్తె నతనికిచ్చాడు. ఇద్దరూ పెళ్ళి చేసుకున్నారు. లటిఫ్ అప్పటికే భగవదమృతం పూర్తిగా నేవించాడు. అందువల్ల స్వేచ్ఛగాను

నిర్భయంగాను జీవితం సాగించాడు. తన జీవితమును భగవత్ప్రేమకు, గానమునకు వినియోగించాడు. పారశక్యంలో ఉండగా అతని గానప్రవాహము, కలుతెంచుకుని వెలువలై ప్రవహించేది. లటిఫ్ మానవేశ్వర ప్రేమలను ప్రేమములుగా పాడేవాడు. మానవ ప్రేమ ఈశ్వర ప్రేమకు మెట్టవంటి దినేవాడు. మనము వ్యగ్ర పాల పదములవలె ఉంటాయి ఇతని పాటలు. లటిఫ్ పాడుతూంటే, పక్కనున్నవారు, ఆ పాటలు వ్రాసికొనేవారు. కొంత కాలముకు ఆ పాటలను సరిమాడమని లటిఫ్ కు చూపించారు. అని అన్నీ నదిలో పారవేశాడు లటిఫ్. ఇకేమనగా, నా అహంకారమే పారవేశానన్నాడు, అటువంటి అమృతప్రాయ మనపాటలవిధంగా వాశిం చేయటం వ్యాయంకాదని శిష్యులు వేడుకొన్నాడు. శిష్యులలో ఒకడు ఆ పాటలన్నీ పాడాలను. అతడు పాడుతూంటే వ్రాయించి సరిచూచి ఇచ్చాడు లటిఫ్.

లటిఫ్ త్యాగరాజు, అన్నమాచార్యులవంటి భిక్షు. ఇతిడొకసారి గుదాక్షిమాలో నామజపం చేస్తున్నాడు. ఇద్దరు యువతులక్కడికి వచ్చారు. అంగుళ ఒకామె ఇంకొక లేననీ ప్రియునితో ఎన్ని సార్లు సమాగమంచేశావని ప్రశ్నించింది. ఆమె ఆ లోకం ఎందుకు? అతినిని నేను ఎప్పుడూ మరచినని సమాధానం చెప్పింది. ఇది విని లటిఫ్ చేతిలోని మాల విసిరివేశాడు. అనేకసార్లు ఈశ్వరుని నామం ఉచ్చరించేస్తూ, అతినిని హృదయంలో జ్ఞాపకంఉంచుకొనుటే ముఖ్యమన్నాడు. లటిఫ్ మాంసాహారీ కాదు. అనేక లోకములు బుద్ధుని చెప్పటాండేవాడు. చెట్లను, పక్షులను, పుష్పములను, నగులను, పర్వతములను చూచి ఆనందించి, తన్మయై పాడుట కుపక్రమించేవాడు. తులనాసి పెసవాడైన తర్వాత, నీ వయస్సంత అని ఒకరితని వడి గారు. లటిఫ్ నవ్వి ఊరుకున్నాడు.

కాని ప్రశ్నించిన వారూగూలేదు. నీవు వయస్సు చెప్పటకు సంకొచిస్తున్నావు దేరికన్నాను. నాకు తొమ్మిది నెలల వయస్సుని చెప్పాడు. అబద్ధం చెప్పకున్నావన్నాడు. కాదు నేను సత్యం చెప్పినన్నాడు లటిఫ్. నేను భూమిమీదపడ్డ జన్మ పొందింది. ఈశ్వర దర్శనమనతిర్వాత నాకు వేరు జన్మం వచ్చింది. ఈశ్వరుని ప్రభువద్యనంచేసి 9 నెలలైనదన్నాడు. అప్పటికేతనికి 70 సంవత్సరముల వయస్సున్నదట. 1747 లోనో 1752 లోనో పరమ పదించాడని అంటారు. భిట్ హా అనే ప్రదేశంలో ప్రతి గురువారము రాత్రి అంతా ఇతని పాటలు పాడుతుంటారీమహా నూఫీ తత్త్వవైత శిష్యులు.

ఆత్మహత్య

శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు

* గత సంచిక తరవాతి *

రంగము 4

* * మూడోరంగంలో లానే—తెరలేచే సరికి, గది కాళీగా ఉంటుంది. పది సెకండ్ల తరువాత రామం 'ఉస్సు' మంటూ వచ్చి కూలబడతాడు కుర్చీలో. కొంత సేపటికి డాక్టరు సంచితో లోనుండి వస్తాడు. రామం లేవబోతాడు.

డాక్టర్ : రెస్టుతీసుకో, లేవకు—

రామం : (లేచి) బాసలే—

డాక్టర్ : నామాటవిని ఒకగంటన్నా నిద్రపో—

రామం : అన్నంత సులభమా ?

డాక్టర్ : ఈ పదిరోజులయి నీసంగతే నువు పట్టించుకో లేదు—మొన్న నేకదా పడిలేచేన్ ?

రామం : ఎలా ఉందంటారు...

డాక్టర్ : (విడుసెకండు మానం) నిజానికి మొన్న ఆశంతా వదిలేసుకున్నాను.....

రామం : (తలదోచుతాడు)

డాక్టర్ : ఇప్పుడు ప్రయాణం దాటింది...ప్రాణానికేం హానిలేదు...

రామం : మరేం చిక్కావలేదా ?

డాక్టర్ : లేదు...(రామం వేపు ఒకక్షణం చూసి) కాని ఒకసంగతి...

రామం : కళ్ళకేం కాలేసుకద...

డాక్టర్ : (విచారంగా) అదే...అదే...

రామం : పూర్తిగా.....?

డాక్టర్ : చెప్పలేను...నువ్వు చూసేవకదా స్థితి... ఏమీ హానిలేదా లే అది కేవలం అదృష్టమే.

రామం : అంతేనా !

డాక్టర్ : (నిటూర్పు) నే నెంచెయ్యను ?

రామం : (కుర్చీలో కూలబడి, నడుగుతుచుకుని) ఇది చాలా అన్యాయం!!

డాక్టర్ : అన్యాయమే...ఎవరూ బాధ్యులుకాదు...

రామం : (కాస్త ఊరుకుని) నే నేకారణం—

డాక్టర్ : దేనికి—

రామం : కమలస్థితిక...

డాక్టర్ : నీకు మతికూడా పోతోంది—

రామం : నే నేకారణం—

డాక్టర్ : నవ్వా ?

రామం : నాకు పరిచర్య చెయ్యబట్టి కమలకీగతి పట్టింది.

డాక్టర్ : అయితే నీకురావడానికి ఎవరు కారణం ?

రామం : మీరు అలావాదించి నన్ను శాంతపరచలేరు...

డాక్టర్ : (ఊగుకొని) ఇప్పుడు ఇది జరిగిపోయింది. ఏమనుకున్నా ఏమందిలాభం.

రామం : నా మనసులో బాస ఎలాపోతుంది—

డాక్టర్ : ఇప్పుడు నువ్వెంత బాసపడ్డా ఒకటే...అందు వల్ల మరింత నష్టం తప్ప...

రామం : వచ్చమా ?

డాక్టర్ : నష్టమే. నువ్వీలా బాసపడి మనసు పాడుచేసుకుంటే ఆవిడ గతేంకాను ?

రామం : మరింక దాని గతికేముంది? సంతోషమంటూ ఉంటుందా దానికి ?

డాక్టర్ : నువ్వీలా అధైర్యపడితే నే ఏం చెప్పను...

రామం : ధైర్యం ఎక్కడిది ?

డాక్టర్ : ఒకచోట ఉంటుందా? నువ్వు తెచ్చుకో నాలి...అది నీ మనసులోనే ఉంటుంది....

రామం : ధైర్యం వచ్చాక ? ఏం చెయ్యడం ? ఏమీ లేదు...

డాక్టర్ : ఆవిడకి సంతోషమంటూ లేదన్నావే, ఆవిడకి ధైర్యమూ, సంతోషమూ రెండూ ఇవ్వగలగాలి...

రామం : అది సాధ్యమా?

డాక్టర్ : సాధ్యం కాకపోతే లోపం నీది...

రామం : (ఆలోచించి) ఔను ... (లేచి...అసహజంగా) నే తప్ప ఎవరన్నారూ ... (ఆవేశం తెచ్చుకుని) ఇలా అన్నా ఋణం తీర్చుకుంటాను! కమల నోసారి చూసివస్తాను... ఎందుకనకండి...నాకిప్పుడు ధైర్యం కావాలి...

(రామం లోనికి వెళ్ళగానే సరోజ వస్తుంది)

సరోజ : నమస్కారం...

డాక్టర్ : నమస్తే...

సరోజ : ఎలా ఉంది డాక్టర్ గారూ?

డాక్టర్ : ప్రమాదం చాటింది...

సరోజ : (ఎదురుగా గొడవి ఉన్న దేవుడి పటానికి నమస్కరించి, కుర్చీలో కూచోని, కళ్ళొత్తుకుంటుంది).

డాక్టర్ : మీరు అట్టే రావడం మంచిదికాదు-

సరోజ : నాకేం భయంలేదు...

డాక్టర్ : మీకు భయంలేనంత మాత్రాన రోగం మిమ్మల్ని చూసి భయపడుతుందా?

సరోజ : రావాలని ఉంటే ఎక్కడన్నా ఒస్తుంది-

డాక్టర్ : మన జాగ్రత్తలో మనం ఉండడం మంచిది.

సరోజ : ఎన్నాళ్ళు పడుతుంది కోలుకుందుకి?

డాక్టర్ : మరో నెల్లాళ్ళు...

సరోజ : (పడినెక్కెండ్లు ఊరుకుని) డాక్టర్ గారూ...

కొంత కాలానికన్నా కమల ఎప్పట్లానే...

డాక్టర్ : నే నేమీ చెప్పలేను ... చూడనే చూసేరు

కదా...ఎంత తీవ్రంగా వచ్చిందో ఈ విడకి...

సరోజ : ఏమన్నా ఆశించవచ్చునా?

డాక్టర్ : నే ఏమీ చెప్పలేను...కళ్ళ సంగతికూడా అనుమానంగానే ఉంది...

సరోజ : (లేస్తూ) కళ్ళ!

డాక్టర్ : (ఔనన్నట్లు తలఊస్తాడు)

సరోజ : (కూలబడి) ఆయ్యా కమలా! (చీర చెరుగు అడ్డుపెట్టుకొని నిశ్శబ్దంగా ఏడుస్తుంది.)

డాక్టర్ : కరడుకట్టిన నాకూ ఎంతో బాధగానే ఉంది...ఎంత చిలకీబిన పిల్ల ... (ఊరుకుని)

ఇలాటిని జరుగుతూ ఉంటాయి...ఎవరూ ఏమీ చెయ్యలేరు...

(రామం వస్తాడు)

డాక్టర్ : (రామాన్ని చూసి) ఇప్పు డామెకి ధైర్యాన్నిచ్చే బాధ్యతెల్లా రామంది...

రామం : (ఒకక్షణం ఊరుకొని) నాలో నాకే నమ్మకం లేదు-

డాక్టర్ : ఈ క్షణం నీకలా అనిపిస్తోంది. సావధానంగా ఆలోచించు...ఆమెపట్ల నీకర్తవ్యం...

రామం : కర్తవ్యమా...? ఔనాను...కర్తవ్యమంది-

డాక్టర్ : మనసుకి నేను మందివ్వలేనుకదా...

రామం : ఏంచేసేందుకూ పాటపోడంలేదు...

డాక్టర్ : సువ్యామెకి అండగాఉండి, ధైర్యం కలిగించాలి- నువ్వెప్పుడూ తనతోనే ఉన్నావన్న నమ్మకం ఆమెకి కలగాలి...

రామం : నాలో కమంకి నమ్మకం లేదనుకుంటున్నారా డాక్టర్ ...

డాక్టర్ : ఈ సంగతి ఆతి సున్నితమైనది...ఆవిడ మానసికంగా బాధపడవచ్చు...నీకు తెలుసు...నా నోటంట చెప్పించకు...అంగు కామెకా ఆనమానం...

రామం : ఎప్పుడూ లేదు...ఎప్పుడూ లేదు...ఆ మాట కొస్తే నేనే ... (ఆగిపోయి తల అడ్డుగా ఊచి) ఉఁహుఁ ... (సరోజవేపు అనుమానంగా చూసి) నువ్వెందు కిక్కడున్నావ్?

సరోజ : (ఆశ్చర్యపోయి) ఆదేమిటి రామం!

రామం : నిన్నెవరు తమ్మన్నారు?

సరోజ : నా మానాన నే వచ్చెను...

రామం : రాకు...

డాక్టర్ : ఇవేంమాటలయ్యాయి రామం.

సరోజ : ఎప్పుడూ వస్తున్నా కౌనా...

రామం : ఇంక రాకు...నీకేమయినా అయితే ఎవరు పూచీ పడతారు?

డాక్టర్ : హా ... అదా ... (నవ్వుతాడు) నిజమే... నిజమే.

సరోజ : మొన్న రాగాలేంది ఇప్పుడే మొచ్చింది?

రామం : సరే...సరే...మీ ఆడజాతి కో నమస్కారం--మొండిపట్టుపట్టిన దానిగతి అలాఅయింది..

సరోజ : నాకేం అవదు...

ఆ త్మ హ త్య

రామం : అదుగో 'వానిటీ' తక్కినవాళ్ళకన్నను చేష్టతో
వేరయకుంటున్నావ్...బేనా?
డాక్టర్ : (చిరాకుగాచూసి) సరే... నే ఇంకవెళ్తున్నా..
నే చెప్పింది సర్దుంచుకో...
రామం : (ఇది జ్ఞాపకంవచ్చినవాడిలా అయి) ఉంచు
కుంటాను...కమల సుఖంకన్న నాకు కొవల్సిందే
దేముంది?

(డాక్టర్ వెడతాడు)

సరోజ : ఎందుకలా విరుచుకుపడ్డావ్ ?
రామం : నీ కిప్పుడు సంజాయిషీ ఇచ్చుకోవాలా?
సరోజ : (ఊరుకొని) రామం—డాక్టర్ గారన్నది
నిజమే?
రామం : ఏమన్నాడు?
సరోజ : కళ్ళపరించి...
రామం : (చిరాగ్గా) నీతో ఎందుకు చెప్పేడు?
సరోజ : అర్థంలేని ప్రశ్న.
రామం : అర్థంలేదా?
సరోజ : లేదు.
రామం : నువ్వుకవెళ్ళు...దాని కర్థమందా?
సరోజ : లేదు.
రామం : లేదా?
సరోజ : లేదు...
రామం : (ఊర్పీలో కూలబడతాడు) (సరోజ లోనికి
వెళ్ళబోతుంది) వెళ్ళకు...
సరోజ : వెళ్ళను...కమలనిచూసి—
రామం : ఆక్కడికే, వెళ్ళకు—
సరోజ : ఏం?
రామం : నీయిద్దరూ నాయిద్దరూ?
సరోజ : ఇష్టం. అయిష్టం ప్రశ్నలే? చూడడం
తప్పా?
రామం : ఎందుకు నీ కొ క్యూరి యానిటీ?
సరోజ : ఇవాళ నీ తత్వం ఎందుకిలా ఉందో అర్థమవు
టంలేదు.
రామం : అర్థం చేసుకుందుకి ప్రయత్నించకు—
సరోజ : కమల స్థితిచూడగా అలా ఉంది...ఈ నీధో
రణికి అర్థమేమిటి?
రామం : ఒకటే అర్థం...మూటాడడం తప్ప ఇప్పుడు
చెయ్యగలిగే దేమీలేదు...

సరోజ : ఈమాటలుకాదు...
రామం : సోనీ ఏం మాటాడాలో నువ్వుచూటాడు...
సరోజ : అవసరం...
రామం : అవసరం అయినది ఏదీలేదు...అర్థంలేని
వాగుడుకూడా ఆ మనిషి మానసికస్థితి నిరూ
పణే.....
సరోజ : సంజాయిషీ ఒద్దులే—
రామం : (ఊరుకొని) చెడ్డవాళ్ళిని శిక్షించి, మంచివా
ళ్ళిని రక్షిస్తాట్ట దేవుడు...
సరోజ : నీ మానసికస్థితి నిరూపణే ఆనుకోవాలా?
రామం : దెప్పుకు—మావిషయంలో ఇది అక్షరాలా
నిజం...
సరోజ : (ఆశ్చర్యపోయి, ఊర్పీలో కూచోని) ఎవరా
చెడుమనిషి కమలా?
రామం : (లెంపలు వేసుకుని) నేను...
సరోజ : నీకేమియింది?
రామం : ఇంకేమివారి?
సరోజ : బేనా...నీకేమియింది?
రామం : ఏమీ అవలేదా?
సరోజ : నీకేమీ కాలేదు — బాధ పడుతున్నది
కమల...
రామం : అంతే అంటావా?
సరోజ : అంతే...
రామం : నీకు మనసులేదు...
సరోజ : ఎలా పోలేవ్ ?
రామం : నే ఎంతబాధపడేదీ గ్రహించకపోయేవ్...
సరోజ : తుమించు రామం...నువ్వుబాధపడుతున్నావ్
...నాకు తెలుసు...కాని శిక్ష అనుభవించేది
కమల...కాదా?
రామం : డాక్టరన్నదే అయితే నేనూ శాశ్వతంగా
ఆబాధ పడుకోవాలా ఒడ్డా?
సరోజ : (ఆశ్చర్యపోయి) ఏమిటి? నువ్వుత...!
రామం : నేను...ఏమిటి?
సరోజ : (చురుగ్గాచూసి) ఇంత స్వార్థపరుడవవుకో
లేదు.
రామం : (ఆవేశంగాలేచి) ఏమిటన్నావ్ ? ...
నేనా? ఎలా? చెప్పతలీ చెప్ప? కమలని నా
ప్రాణసమానంగా చూసుకుంటున్నాను...కమల
బాధ నాబాధకాదా? అందుకు నేను స్వార్థ

పరుళ్ళా? నీకిదే అభిప్రాయం ఉందన్నమాట... ఇదివరకల్లా నామొహంముందనడానికి అవకాశం దొరకలేదు... ఇలా అవకాశం దొరికిందని... నువ్వేదో అపోహలో ఉన్నావు సరోజా... కనుక నాకన్నీ... కమల ఋణం ఎలా తీర్చుకోను!

సరోజ : తప్పు మాటంటే తుమించరావం... అంత ఆవేశపడి నోరుపెట్టకు — నేనేం అపోహపడలేదు... పాతనాటకమంతా ఆడకు — నాకు చిరాకు...

(లేచి గదిలోకి వెళ్తుంది)

రామం : నాటకమా? నాటకం నీది... చిన్నా... నాటకం నీది...

(తల్లి వస్తుంది)

తల్లి : ఏమిటానోరు రామం... కమల మగతగా నిద్రపోతోంది...

రామం : (తల రెండుచేతులతోనూ పట్టుకుని, ముణుకులు లేచిలోకు ఆన్చి) ఈబాస, చీదర, గుఱం ఇంకా అనుభవించాలా? నేనేపాపం చేసేను!

తల్లి : ఏమిటి వాలకం?

రామం : వాలకమే—చావ వల్లినవాణ్ణి బతకడం వాలకం కాదా? బతికి ఈ బాధాన్నీ అనుభవించడం.

తల్లి : ఏ బాధలు?

రామం : ఏమీలేదు. నీకర్థం కారు...

తల్లి : ఎప్పుడూ పొరపాటునన్నా అలా అనకు... కమల చెవిని పడ్డాయంటే...(కల్లోత్తుకుని) పిచ్చితల్లి... జేవుడిది రాలిమనసు... దానికి శిక్షిలా?

రామం : నేనేకదమ్మ కారణం?

తల్లి : నువ్వా!?

రామం : నాకాచాకిరీ చెయ్యక చావనిచ్చి ఉంటే ఈ బాధలేవీ ఉండకపోవకదా?

తల్లి : అనుబాబు అను... తెలిసిఉండి అన్నమాటలకి నేనేం జవాబు చెప్పను?

రామం : (ఆలోచించి) మరోలా అనుకోకమ్మా... ఏదో చిరాకుగా ఉండి అనీసేను...

తల్లి : (కల్లోత్తుకొని) నాకు తెల్లబాబూ దానిమీద నీకంత ఆపేషో... నాకు తెల్ల... ఇన్నాల్లా తిండి నిద్రలేక దాని మంచం ఏక్కి కూచున్నావే,

రామం : ఎక్కడా వ్యాయంలేదు... ఏం చేసిందని...

తల్లి : నువ్వే ధైర్యం వదులుకుంటే నామాటేం చెప్పేవ బాబు—నా గుండె తరుక్కుపోతోంది.

రామం : నువ్వేమీ బాధపడకమ్మా... అంతా నే చూసుకుంటాను...

తల్లి : అలానే కానీ బాబు... కానీ నువ్వేం పిచ్చి పిచ్చిగా ఆలోచించకు... దాని బాధ చూడలేక నీకలా అనిపిస్తుంది...

[తల్లి వెళ్తుంది. రామం చిరాగ్గా ముఖంపెట్టి ఆలోచనలో. పడతాడు—ఒక నిమిషం గడుస్తుంది. ఎక్కడినుండో ఒక ప్రేమగీతం రికార్డు వినిపిస్తూ ఉంటుంది. సరోజ వస్తుంది]

రామం : చూడడ మయిందా?

సరోజ : ఉ—

రామం : ఏవిటి మానేవ?

సరోజ : ఏవిటి మాస్తాను? కమలని...

రామం : ఎలా ఉంది...

సరోజ : నిద్రపోతోందిలా ఉంది—

రామం : కూచోవు?

సరోజ : నే వెళ్లాతి...

రామం : జరూరు పక్కేమన్నా ఉన్నాయా?

సరోజ : టౌన్ హాల్లో ఏదో 'పెర్ ఫారమెన్సు'ంది— నాకసలు వెళ్లాలనిలేదు... చికాల్ మొండికైతీ కూచుంది.

రామం : టౌన్ హాస్... ఈసంగతులే మర్చిపోతున్నాను.

సరోజ : (కూచుంటూ) మనసుకి శాంతిలేవప్పుడు ఎవరికన్నా అంతే...

రామం : (విసవట్టు) మనిషికి వినోదాలు అవసరమన్న సంగతే మరిచిపోతున్నాను....

సరోజ : మనసుకి శాంతిలేవప్పుడు ఎవరికన్నా అంతే.

రామం : టౌన్ హాల్లో పెర్ ఫారమెన్సుందా?

సరోజ : ఉంది...

రామం : ఏం పెర్ ఫారమెన్సు?

సరోజ : వోకలు. చిన్న నాటిక...

రామం : ఏనాటిక?

సరోజ : గుర్తులేదు.

ఆత్మహత్య

రామం: నువ్వెడతావా?

సరోజ: (కోపంగా చూసి, ఆనక చిరునవ్వు తెచ్చుకుని) వెళ్ళి తే వెళ్ళొచ్చు....

రామం: విశాల మొండికే తిందా?

సరోజ: (సిగ్గుపడి) ఎవరన్నారో?

రామం: కలొచ్చిందిలే.

సరోజ: ఇంకేమొచ్చింది కల?

రామం: మరేం రాలేదు—

సరోజ: సరే....ఇంక...వస్తా...(లేవబోతుంది)

రామం: (చెయ్యిపట్టకుకూచో బెట్టి) ఓ విశనిముహులు ఈ నిర్భాగ్యుడితో మాటాడితే కష్టపడ్డా బన్నానూ?

సరోజ: (కూచొని 'ఎమ్యూజింగ్' చూస్తుంది)

రామం: ఆరేవో...అయితే వోకలా?

సరోజ: ఏది?

రామం: ఔనుహోలు...

సరోజ: ఆదా...ఔను...

రామం: నీకు కాస్త్రీయం ఇష్టమా?

సరోజ: ఇష్టమే—

రామం: ఏవయినా ఇష్టమయితే మనసుకు హాయిగా ఉంటుంది కదూ?

సరోజ: ఒకో అప్పుడు ఉండదు...

రామం: ఎప్పుడెప్పుడు?

సరోజ: ఒకోప్పుడు—

రామం: ఇరాళి హాయిగా ఉండొచ్చు...

సరోజ: ఉండొచ్చు...

రామం: హాయిగా అంటే ఆనందంగా...

సరోజ: ఔను...

రామం: హాయిగానూ...ఆనందంగానూ ... ధృనితో వికమయి...ఔనా?

సరోజ: ఔను...

రామం: (చిరునవ్వు నవ్వి) సంతోషిస్తావా? ఆనందిస్తావా...ఇరాళి?

సరోజ: (చిరాగ్గా) ఏదో విడుస్తాను...

రామం: మీ విశాల సంతోషిస్తుందా.....ఆనందిస్తుందా?...

సరోజ: ఆవిడ్నాడుగు...

రామం: మీ ఇద్దరూ సంతోషించి ఆనందిస్తారా?

సరోజ: (కోపంగా) ఏదో విడుస్తాం...

రామం: ఏడుస్తారా? అయ్యో...అయ్యో...ఇక్కడికి రాకపోవల్సిందే...

సరోజ: ఏం?

రామం: కనులని చూసేవ్—ఈ స్పెల్లింగుమంతా మనసులో పెట్టుకున్నావ్...నీ సంతోషమన్నా ఏడుపుకిండ్రికి మారిపోతుందే అని నా భయం...

సరోజ: ఆరే!

రామం: మారదా? అయితే నీకు కనులమీద ఏమీ (మేము లేదన్నమాట—

సరోజ: ఆన్నీ నువ్వే వచ్చి న్నన్నావ్...

రామం: ఏడుపుకింద మారుతుందా? మీ విశాలతో అక్కడికి వెళ్ళక తప్పని తెలిసి, ఇక్కడికొచ్చే మనసు విచారంగా అయిపోతుందని తెలిసికూడా వచ్చేవ్...ఎందుకమ్మా అంత ఆత్రం? అంత క్యూరియసిటీ?

సరోజ: నా మనస్సు ప్రతిహర్షిని 'ఎనైజ్డ్' చేసి చెప్పాల్సిన ఔసరం నీకూ లేదు...నాకూ లేదు...నే వెళ్ళిన్నా...

రామం: ఆగాగు...నాటకం చూస్తావా?

సరోజ: ఏదో చేస్తాను...

రామం: చూడు...చూడు...ఎలా నటించాలో తెలుస్తుంది...

సరోజ: రామం, నా మనస్సు కష్టపెట్టాలని చూస్తున్నావ్...ఏమిటి నీకొ ఆనందం?

రామం: సలహా ఇస్తున్నాను...

సరోజ: థాంక్స్—ఆక్కర్లేదు...

రామం: ఇందాక ఏమన్నావో జ్ఞాపకం వుంటా?

సరోజ: ఏమన్నాను?

రామం: జ్ఞాపకం లేదా?

సరోజ: ఓహూట అవగనా?

రామం: అడుగు...

సరోజ: నే సంతోషంగా వుండడం నీ కిందం లేనట్లుంది...

రామం: ఇదెక్కడి చోద్యం. ఈ ప్రశ్న యెవరు చేస్తారో తెలుసా...పెళ్ళం కాని...ప్రియురాలు కాని...

సరోజ: (కోపంగా) మాటలు సరిగా రానీ...నే సంతోషంగా ఉంటే నీ కెందుకూ అమాయ...

రామం : ఔను. నాకెందుకూ అనూయ ?
సరోజ : నువ్వే చెప్పాలి—స్నేహం ఉన్నంత
మాత్రాన నా సుఖ దుఃఖాలమీద నీకేం
పాక్కుంది ?

రామం : ఔను... ఏం పాక్కుంది ?
సరోజ : మరీ నాటకమంతా ఏదంటి ?

రామం : నువ్వే చెప్పాలి... నాటకం నీదికాబట్టి.

సరోజ : నాదా ?

రామం : ఔను...

సరోజ : నాదా ?

రామం : నీదే...

సరోజ : ఏమిటో నెలవియ్యండి రామరాజ్ గారూ ?

రామం : చిత్తిం... మనవిచేసుకుంటానూ... కన్నం
తోస్తే ఊమించండి... తమకి ఇదివరకు కమలని
చూస్తే అనూయ... ఇప్పుడు కమలనిచూస్తే
'తాడిసిక్' నైపదు'...

సరోజ : (కళ్ళు అంతంతలుచేసి) ఏ...ఏ...టి!!

రామం : చిత్తిం... కమల తమకన్నా అందమయిన
దని, ఈ భృత్యుడు తమని కొదని కమలని
పెళ్లాడేదని, కమల అందం తమకి అనూయ
చేతువు...

సరోజ : (నెర్వస్ గా నవ్వి) నాకా ? కమలనిచూస్తే
అనూయ ? నువ్వెవరో పెళ్లాడితే, నాకెం
దుకూ మగ్గని అనూయ...

రామం : ఈ నిర్భాగ్యతేవీని తమరు ప్రేమిస్తున్నారు
కనక...

సరోజ : (గుండెమీద చెయ్యి వేసుకుని) అమ్మ
బాబో! ఏదంటి అహంనీకు! నిన్ను నే
ప్రేమిస్తున్నానా? తమలో ఏంజూసో, నెలవి
స్తారా?

రామం : ఆ రహస్యం షేక్స్పియర్ ల బారీకే ఆటగా
వాన కాలేదు...

సరోజ : నువ్వు ... నువ్వు... (చూటలు పెగలక,
కోపం పట్టలేక ఏడుస్తూ పర్చీలో కూలబడు
తుంది)

రామం : కమల ఇప్పుడీ స్థితిలో ఉండికదూ... పెద్ద
విజయం సాధించినట్లనిపిస్తోంది నీకు...నీ అనూ
యంతా దాని బాధ, దాని స్థితి చూసేక
అనందంకింద మారింది... ఈ జబ్బు దాని

కొచ్చిందని తెలిగానే నీ గుండెల్లోనుండే
బగవు పోయింది... "కామ్యున్య" అను
కున్నావ్...

సరోజ : ఇంక ఆవు...

రామం : మా సంకల్పి చూడు... కాస్త ప్రచారంలో
ఉన్న రచయితంలే అనూయ ఉంటుంది...
వాడికి పేగు ప్రఖ్యాతు లాచ్చెస్తున్నాయే అని
కాస్త కష్టంగానే ఉంటుంది ... గురదొడ్డు
వకాత్తూ ఆతిడికి కేదయినా మనసు లోతు
లలోమాత్రం చెప్పలేని 'రిలీఫ్' కలుగుతుంది...

సరోజ : (కళ్ళొత్తుకుని లేచి తానుంకళ్ళలోకి నిదా
నంగాచూసి) నిజమైనమాట చెప్పనా?

రామం. అంతకన్నానా!

సరోజ : నే నిన్ను ప్రేమించినమాట నిజం...

రామం : (గర్వంగా చిరునవ్వు పారేస్తాడు)

సరోజ : కాని నా గురించి నువ్వన్నదంతా నీకు వర్తి
స్తుంది...

రామం : (దెబ్బతిన్నట్లయి) ఏమన్నావ్? ఏంకూనేవ్?

సరోజ : నువ్వు వర్తించినదంతా అనుభవించింది నువ్వు
... నాటకమాడేది నువ్వు ... (కసిగా వేయ
చూపించి) ను... న్వు...ఇన్నాళ్ళయి ఆపాటి
తెలుసుకోలేనా?

రామం : (సళ్ళుబిగించి ... టేబిల్ గుడ్డి) నేనా...
నేనా!

సరోజ : మనుషులతత్వం నీకెంత తెల్సో, నాకూ అంత
తెలుసు...

రామం : తెల్సా? సిగ్గులేని... (చూటలురాక సరోజ
జుత్తుపట్టుకుంటాడు)

సరోజ : (కెవ్వున కేక వేస్తుంది)

రామం : (ఆశ్చర్యపోయి వదిలేస్తాడు)

లోనుండి తిల్లి : యేసుండుదమ్మా సరోజా...

సరోజ : (చిరునవ్వు నవ్వి ... గర్వంగాచూసి) ఇదీ
అసలు రంగులు...

రామం : (పిడికిళ్ళు బిగించి ఆ మెమోద పడబోగా ఆ మె
తిప్పించుక, చిరునవ్వు నవ్వుతూ పోతుంది—
తిల్లి వచ్చి వింతగాచూస్తూ ఉండిపోతుంది...
రామం పిడికిళ్ళుబిగించి నిల్చుంటాడు...)

[తె]

రంగము: 5

[అంతా నాల్గోరంగంలానే— రామా రావ్ కుర్చీలో కూచోని చదువు కుంటూ ఉంటాడు. కమల తడుము కుంటూ వస్తుంది... ఆమె ముఖం నల్లగా మారింది—ముఖంలో మునుపటి కళా కాంతులు పోయేయి]

కమల: ఏమండ...

రామం: (లేచి త్వరగా వెళ్ళి ఆమె చెయ్యి అందుకొని) అమ్మలేదా?

కమల: పిన్ని గాతింటికి వెళ్ళేరు...

రామం: నన్ను పిలవరాదా?

కమల: అలవాటు చేసుకోవద్దా...

రామం: (కమేపి అలవాటువుతుంటి - తొందరల?

కమల: మీకు వని కల్పించడం నా కిష్టంలేదు..

రామం: నయం: చెప్పేవ్... అలాటి పొరపాటు పనులెప్పుడూ చెయ్యబోకు ..

కమల: ఎన్నాళ్ళు చెప్పండి...

రామం: ఎన్నాళ్ళయితే అన్నాళ్ళు... రామరామ నీ కలవాటయి పోతుంది... ఇంట్లో వివస్తవ ఎక్కడుందో కూడా తెలుస్తుంది... వంటకూడా చెసి పెట్టగలవ్... (నవ్వుతాడు)

కమల: నవ్వండి... నీ అంతపని చేస్తాను..

రామం: చెబుతే నా.. ఈ కుర్చీలో కూచో

కమల: ఒద్దు... మీరు కూచోండి... నన్ను మీపాదాల దగర కూచో నీండి—

రామం: నీ యివం (కుర్చీలో కూచుంటాడు... ఆమె కిందరి కూచుంటుంది. కొంతకాలం మానం) కమలా...

కమల: ఏమండీ?

రామం: నీ దురాలో వసలు తగ్గేయూ?

కమల: (శబ్ద) తగ్గితే మీ రూఠుకుంటారా....?

రామం: (కమల చెయ్యి తీసుకొని, నీ సంతోషమే నా క్షేమం...)

కమల: మీకు సామీద అంతదయ ఉండగా సంతోషం కాక ఏమంటుంది నాలో..

రామం: జరిగిపోయినవన్నీ మర్చిపో... మనం కొత్తగా కొత్తరం పెట్టేం అనుకో...

కమల: వెళురూ మీ కబుర్లు...

రామం: ఔనూ - పాతరామం లేడు - పాత కమలా లేదు. ఇకనంతా తృప్తి... సంతోషం తప్ప వేరేమీలేదు... ఎప్పుడూ ఇలానే ఉంటుంది...

కమల: అంతకన్న ఏం కావాలి నాకు! నేమీకు భారమనిపించకుండా ఉంటే అంతే చాలనుకున్నాను...

రామం: మళ్ళీ మొదలెట్టేవ?

కమల: కానీ నా అదృష్టం పండింది - మీ దయ, (చేతులు కున్నాయి....)

రామం: నేమనిపిచి కాననుకున్నావా....

కమల: ఎంతమాటన్నాను!

రామం: ఇకనీవగురించి ఆలోచించి మనసు పాడు చేసుకోకు.... దీనికి అన్నాను.

కమల: (అతని కళ్ళకి తల ఆన్చి) ఈ కాలంలో దేవుడిలో తక్కువ మందికి నమ్మకం.

రామం: నీకుందా?

కమల: చాగా ఉంది....

రామం: నీకేమన్నా మరాలిచ్చేదా?

కమల: ఇచ్చాడండీ....

రామం: ఏమిటో....

కమల: నాక్కా వచ్చినదేముంది? మీ మనసుకు కాంతి

రామం: (ఉలికిపడి) నా మనసుకు కాంతా?

కమల: ఔనండీ—మీ మనసులో అకాంతి పోవాలని ప్రతికోణా కోరుకున్నాను—అతడికి దయ కలిగింది.

రామం: ఇప్పుడు నాలో అకాంతి లేదంటావా?

కమల: లేదండీ....

రామం: నీకెలా తెల్సు?

కమల: నాకు తెలియకున్నాకా? మీ మనసెలా ఉన్నదీ నాకు తెల్సిపోదా?

రామం: ఆశ్చర్యకూడా దేవుడిచ్చేదా?

కమల: ముందునుంచి ఇచ్చేను.

రామం: ముందునుంచి నా మనసు నీకు తెల్సా?

కమల: తెల్సా....

రామం: నా మనసులో ఏమున్నదీ తెల్సా?

కమల: అప్పుడు మీలో అకాంతి ఉండేది... ఇప్పుడది పోయింది....

రామం: ఎందుకల్ల ఉండేదో... ఎందుకు పోయిందో తెల్సా?

కమల : అంత తేల్చుకోగలిగే శక్తి నాకు లేదండీ—

రామం : పోనీ ఎంత తెల్చుకున్నావ్?

కమల : నా మనసుకి ఒక అనుభవంలా అవుతుంది... మాటల్లో చెప్పలేను... నాకే పూర్తిగా తెలియకపోయినట్లే ఉంటూ... కాని మీరు సంతోషంగా ఉన్నదీ, విచారంగా ఉన్నదీ తెల్పిపోతుంది—ఇప్పుడు నా మనసెంత సంతోషంగా ఉంది!

రామం : నువ్వు సంతోషంగానే ఉన్నావ్... కాని ఆ మాట నువ్వసంజెం ఎంత హాస్యాస్పదంగా ఉందో తెల్సా? ఎలా ఉండే దానివి... ఎటువంటి స్థితి ఒచ్చింది!.

కమల : కోపం తెచ్చుకోరుకదా?

రామం : ఎందుకు?

కమల : ఓ మాటడుగుతాను—

రామం : నువ్వేమిడిగినా కోపంరాదు.

కమల : (క్షణం ఊరుకొని) ఓసారి న్నాను... ఇది నమ్మే రోజువస్తుంది....

రామం : ఏది కమలా?

కమల : (సిగ్గుపడుతూ) మీరే నాకు సర్వం అంటే ఇప్పుడు నమ్ముతారా?

రామం : (ముఖం పాలిపోతుంది... గొంతులో మార్పు కనబడనీయకుండా) నీలో నాకపనమృతమా! ఎప్పుడూ లేదు.

కమల : అదే దేవుణ్ణి కోరుకున్నాను.

రామం : ఏది?

కమల : నన్ను మిరర్లం చేసుకోవాలని...

రామం : అప్పుడర్థం చేసుకోలేదుకున్నావా?

కమల : ఒక పల్కుటి తెర అడ్డుగా ఉండేది... ఆ తెర పోయింది...

రామం : (ఒకక్షణం మానం) ఆ సంగతులు మర్చిపోవ్వనవి కమలా... అది తెల్చుకుంటే సిగ్గు, బాధా తప్ప మరేమిటిలేదు...

కమల : మీరామాటలనడం నాకెంతో హాయిగా ఉంది. ఆ తిల్లి దుమకలది... ఈ జబ్బువల్లే నాకు మీరు దగ్గరయ్యారు...

రామం : నే ఒప్పుకోను. నా పొరపాటు నాకు తెల్పేందుకు నువ్వీస్థితికి రావాలా?

కమల : మీ దే పొరపాటులేదు. మీరు నన్నర్థంచేసుకొగలిగారు... అంత కన్నా నాకేం కావాలి...

రామం : నువ్వెన్నను... నే ఒప్పును... నువ్వన్న తెలుకాలక్రమమున పోను— నీకీస్థితి కేవలం ప్రమాదవశాత్తు వచ్చింది... నువ్వీలా అవ్వట్టి నాకు శాంతి కలిగిందని నువ్వనుకుంటున్నావా?

కమల : ఓసారి మీరన్నారూ— “నిన్న సహ్యించుకునే పాటి అద్భుతమూ అని” అప్పుడు కోరుకున్నాను.

రామం : నిన్ను నే అసహ్యించుకోవాలని కోరుకున్నావా?

కమల : అందువల్ల మీకు శాంతి ఉంటుందేమో ననుకున్నాను మొదట— కాని నాది పొరపాటని తెలుసుకున్నాను తిరవాతి. నన్న సహ్యించుకుంటే మీకు మరింత ఆశాంతి... ఆ కోరిక నిరర్థమైతే మని మళ్ళా దేవుణ్ణి కోరుకున్నాను.

రామం : కాని నీ రెండోకోరిక వినలేదు అతడు...

కమల : (బిత్తరపోయి, భయంగా) ఏమండీ, నే మీకు జాగుప్న కలిగిస్తున్నావా?

రామం : (నవ్వి) నీకెందుకా భయం కమలా?..... ఎందుకలా వణికిపోతున్నావ్?...

కమల : మీకు జాగుప్నకలిగి నే నే బతికడంలో అర్థం లేదు... నిజం చెప్పండి...

రామం : ఎప్పుడన్నా నీ మీద నాకుండే మమకారం అపేక్ష పోతాయనుకుంటున్నావా పిచ్చీ! (నవ్వుతూ తలనిమురుతాడు)

కమల : (నిట్టూర్చి) నాకింక ఏకోరికా లేదు...

రామం : ఏ కోరికా లేదు?

కమల : లేదు...

రామం : మాటవరసకే నేను నీపట్ల విశ్వాసంగా ఉండాలని...

కమల : మీ విశ్వాసాన్ని పుంజుకో నేందుకు నాకేం చాక్కుంది?

రామం : నన్ను పెళ్లాడబట్టి...

కమల : మీకది స్వతస్సిద్ధంగా ఉంటుంది—

రామం : ఉండవచ్చు...

కమల : అది నా దురదృష్టం...

రామం : నువ్వు బాధపడవూ?

ఆత్మహత్య

కమల: మీలో నాకు నమ్మకం ఉంది. నాకు బాధ కలిగించే పనులేమీ మీరు చెయ్యరు.

రామం: అదొకరిక అవునా కాదా?

కమల: నేనేమీ కోరను—అయినా నిశ్చింతగా ఉండగలను...మీలో నాకు నమ్మకం ఉంది—

రామం: నీ నమ్మకం చూస్తే నాకు భయం వేస్తోంది.

కమల: భయమా? ఎందుకండీ?

రామం: నే ఎప్పుడన్నా పొరపాటు చెయ్యొచ్చు—అప్పుడప్పుడు నువ్వు కాశ్చితంగా బాధ పడొచ్చు...

కమల: (భయపడుతూ) అంటే మనిషిరి మధ్యా తెర మల్లై రావచ్చంటారా?

రామం: పిచ్చిదానా! నువ్వెప్పుడూ చెడు ఫలితాలే కోరుకుంటావ్...

కమల: వాటికి తెయ్యరుగా ఉండడం మంచిదికదా?

రామం: నువ్వు తెయ్యరుగా ఉన్నావా?

కమల: దేనికి?

రామం: తెర—

కమల: లేనండీ...ఎప్పుడూ ఉండలేను — అదినాకు సాగ్యం కాదు—ఈసారి నాకింక బతికే అర్హతే ఉండదు...

రామం: (నవ్వి) నన్ను చాలా ఇరుకున పడేసేవ్...

కమల: (ఆత్రంగా) పొరపాటేదయినా అయితే చెప్పండి...

రామం: పొరపాటున ఎప్పుడన్నా నీకు తప్పుగా కనిపించే పనేదన్నా చెకానేమోనని ప్రతినిమిదం జాగ్రత్తిగా ఉండడం ఎంతకష్టం!

కమల: అయ్యో! కావాలని జాగ్రత్తి వద్దండీ—మీ మానాన మీరుండండి... పొరపాటే మీ రావు...మీమనసు చూసుకుంటుంది...

రామం: నా మానాన నన్నొదిలే కమల—అంటే నేనే పొరపాటూ, తప్పులూ చేసినా నువ్వెప్పుడూ నాకు ఆత్మరాలవే. అది నువ్వు నమ్ము...

కమల: నేను మిమ్మల్ని నిర్బంధిస్తున్నట్టనిపిస్తే తుమించండి...నా కెప్పుడూ ఆ అభిప్రాయం లేదు...

రామం: నే అనేదల్లా నన్ను అంతగా నమ్మవద్దని... నాకు ఊపిరి సలపను...(నవ్వుతాడు)

కమల: మీ ఆత్మలో నాకు విశ్వాసముంది...

రామం: గీత వర్ణించబోను...

కమల: మీరు స్వేచ్ఛగా ఉండండి... మీ ఆత్మ చూసుకుంటుంది...

రామం: నీకు చోదస్తం మరీ ఎక్కవవుతోంది...

కమల: ఆత్మయ్యచ్చేను...

(కమల లేస్తుంది)

రామం: నువ్వెక్కడికి?

కమల: కూచంటే అవుతుందా? ఆత్మయ్య కోపి కెక్కడిది?

రామం: (నవ్వి) నువ్వెళ్లి ఇంక సాయపడతావా?

కమల: నవ్వకండి—కూచొని కూరలు తిరుగుమో...

గిన్నెలు కడిగి అందించడమో చెయ్యొచ్చు కదా?

క్రమంగా అన్నిపన్నా చెయ్యగలను... (నవ్వి)

మీ ప్రోత్సాహం ఉంటే చెయ్యలేనిపనంటూ ఉంటుందా? వెళ్ళనా...

రామం: వెళ్ళా...ఉండు... (లేచి ఆమె చెయ్యి పట్టుకుంటాడు.)

కమల: ఒద్దండీ...ఇక్కడికి ఇక్కడికి మీకుశ్రమ...

రామం: అన్నా...పెంకతినం!

(ఆమెను తీసుకువెళ్ళి ఒకక్షణం పోయాక ఒంటిగా వస్తాడు—భారం తగ్గినట్లు నిటూర్చి కుర్చీలో కూలబడతాడు—సరోజ వస్తుంది)

రామం: (లేచి, ఉత్సాహంగా) హలో...!

సరోజ: దారంటపోతూ ఓసారి చూసిపోదామని...

రామం: ఏమిటంత హడావిడి...ఎక్కడికి?

సరోజ: మామూలే...మా మండలి గొడవలు...

రామం: (కూచొని...బద్ధకంగా ఆవేశించి, చిటిక వేసి) ఎన్ని చూసిపోదామను కున్నావ్...

సరోజ: కొత్తలా ఆ ప్రశ్నేచిటి? కమలని...

రామం: (పరధ్యానంగా ఉన్నట్లు నటించి) కమల నా...నన్నా?

సరోజ: (ఆశ్చర్యపోయి) ఏనిటి...

రామం: (ఈ లోకంలో పడ్డట్లు) ఏనిటేమిటి?

సరోజ: నువ్వుకోరి కయ్యానికి కాలు దువ్వుతావ్... ఏనిటి కారణం...

రామం: నిజం ఎందుకోప్పగోవు...మనం ఇద్దరమే కదా ఇక్కడుంటు, ఎవరూ వినిపోతారేమో అన్న భయానికే.

సరోజ: (కుర్చీ లాక్కొని కూచోని) నువ్వు నమ్మవ్...నిన్ను చూస్తే నేకాని, ఉండలేక వచ్చేననుకుంటావ్...

రామం: కాదూ?

సరోజ: కాదు...నే రోజూ వచ్చేది కమలని చూసేందుకే.

రామం: అది నెపం అనుకో...

సరోజ: నే అంత మనసులేని దాన్ననుకున్నావా?

రామం: ఉంది...నా మీద—నువ్వు నన్నెంతగా ప్రేమిస్తున్నావో నాకు తెలిపాలే నీ మాటలు నమ్మి ఉండును...

సరోజ: అయినా మొహాన చెప్పడం నీతో అలవాటు కింద మారింది. నిన్ను, భరించలేనంతగా ప్రేమిస్తున్నానని నా మనసుని నమ్మించడానికా నీ ప్రయత్నించుల్లా?

రామం: నీ సంగతి నిజం కాదా?

సరోజ: నువ్వంటే నా కిష్టం ఉండొచ్చు. అలా అని నేను నా ఇష్టానికి బానిస అయిపోయేంత దుర్బలనుకొను...

రామం: అదంతా ఒద్దు...నే అంటే నీ కిష్టము కాదా...

సరోజ: అవొచ్చు...

రామం: అది చాలు—

సరోజ: ఏమిటి నీ భోరణి—నువ్వంటే నే ఇచ్చ పడడం నువ్వేదో నీ విజయంగానూ, గొప్పగానూ నా ముందు చాటుతున్నావ్...నీ అహానికది తృప్తినిస్తోంది...అది నాకు తెల్సైతాని ఒకటి నువ్వు తెల్సుకుంటే మంచిది. నీ అహాన్ని తృప్తిపరచే యంత్రాన్ని మాత్రం ఎప్పుడూ అవను—

రామం: (అగ్గి బాలిగా గొంతుపెట్టి) కోపగించుకోకు సరోజా...నువ్వే లేకుంటే నే నేమవాలి?

సరోజ: (మెట్టిబడి) అదుగో...ఏమన్నా అంటే బాలిగా ముఖం పెడతావ్...

రామం: ఏం చెయ్యను...నువ్వు నన్ను ప్రేమిస్తున్నావన్న నిజంలో నా కంటి బలముందో నీకంటె తెల్సై...తెల్సైకోలేమా?

సరోజ: (మృదువుగా) మనం ఇంక ఆపడం మంచి దేమో రామం...

రామం: ఏది?

సరోజ: తెలిసి అడక్కు—నేను నా దుర్బులతే లొంగడం నాదే తప్ప...

రామం: కోప మొచ్చిందా సరోజా...

సరోజ: కమలని మన మిద్దరం మోసం చేస్తున్నాం...

కమల నాకు ఆప్తురాలు...నీకు కమలపట్ల—

రామం: నా మాటమీద నమ్మకంలేదా? ఎన్నిసార్లు చెప్పినా నమ్మకం సరోజా?

సరోజ: నమ్మకం సులభమా? కమలంటే ప్రాణమంటావ్...కాని ఇదివరకులేని మమకారం నా మీద నీకు ఏర్పడింది—ఏమనుకోడం...

రామం: ఇది నువ్వు నమ్మాలి కాని ఋజువు చెయ్యమంటే నే నేం చెయ్యను...

సరోజ: కమల స్థితి చూస్తూ నువ్వన్నది నమ్మకం కష్టం కదా?

రామం: నా ఆత్మని చంపేసుకున్నానని నీ ఉద్దేశమా?

సరోజ: దీని కర్త మేమిటి? కనీసం నా మనసుని తృప్తి పరచుకుందు కన్నా ఒక సంజాయిషి ఉండాలి కదా, నా కెంత స్వార్థమున్నా...

రామం: (చిరునవ్వు నవ్వి) ఇన్నాళ్ళూ ఏవో లోటు ఉన్నట్టే అనిపించేది...ఏమిటో తెల్సేదీకాదు. ఇప్పుడు తెల్సుకున్నాను...కమల నా మనసు...నువ్వు నా బతుకువి...రెండూ లేనిదీ నాకు పరిపూర్ణతలేదు...

సరోజ: (అనుమానంగా చూసి తలదించుకొని) రోజూ నా మనసులో ఎంత ఆశాంతి తేనెతోందో నీకు తెలియదు... తెలిసి నే ఎలా మోసం చేసేది కమలని?

రామం: నా మీద నీ కిష్ట ముంది కదా?

సరోజ: ఐతే?

రామం: కమల మనిద్దరికీ ఆప్తురాలే...ఇందువల్ల కమల మనకి మరింత దగ్గరౌతుంది...

సరోజ: నువ్వన్నది పేలవంగా ఉంది...

రామం: పోనీ ఇది విను—నా మనసుకు పరిపూర్ణత లేనిదీ నే సంతోషంగా ఉండలేదు... సంతోషంగా ఉండక పోతే కమలన అసంతృప్తికి పేరు కారణాలు తీసి బా పడుతుంది—కమల బాధపడడం మనం ఇద్దరూ చూడలేం...ఔనా...ఔనా...కాదా...

ఆత్మహత్య

సరోజ : (అనుమానంగా చూసి) కమలనీ నన్ను కూడా
మోసం చేయటం లేదు కదా?

రామం : అలా అనడం నీకు న్యాయమే? ఏం చెప్తే
నీకు నమ్మకం కుదురుతుందో చెప్పు...చేస్తాను...

సరోజ : (రామం ముఖంలోకి ఒక క్షణం చూసి,
నిట్టూర్చి నేలకెసి చూస్తూ ఉండిపోతుంది)

రామం : ఎందుకొకన్నీళ్ళు...

సరోజ : (కల్లో త్తుకుని) కమలేదీ?

రామం : ప్రశ్న బావుంది...

సరోజ : (చిరునవ్వు నవ్వి కళ్ళు బాగా తుడుచుకుని
లేస్తుంది)

రామం : ఎక్కడికి?

సరోజ : కమలనో సారి చూసి మండలికి పోతాను...
వేళేయింది.

రామం : కమల నే కాని నన్ను.....(అక్కడి కాపి,
నవ్వి) సారీ!

సరోజ : (నవ్వును.....పరధ్యానంగా) లోనికి
వెళుతుంది)

రామం : (మనసు లేలిక పడ్డట్టు నిట్టూర్చి...గుండెమీద
చేయి వేసుకుని) గుడ్ గాడ్...

రంగము: 6

[అంతా ఐదో రంగంలానే—అందు
లోనే రామారావు కూచోని చదువుకుంటూ
ఉంటాడు ...కమల వస్తుంది...]

రామం : (పేపరు దించి) జాగర్ర కుర్చీ...

కమల : ఇంకా ఏ వస్తు వెక్కడుందో తెలీదంటారా?

రామం : కూచో...

కమల : (కూచుంటూ) వండడం అవీ చేస్తున్నావా
లేదా?

రామం : నీవంటి తెలివైన పిల్లకి ఏది సాగ్యంకాదు?

కమల : నావల్ల మీకు శ్రమలేకుండా ఉంటే అంతే
చాలు...

రామం : అలా అనొచ్చా? నావల్లేకదా నీ కీ స్థితి...

కమల : అలా అని నన్నెందుకు నొప్పిస్తారు?

రామం : నిజం కాదా?

కమల : అంతా మీ దురదృష్టం—

రామం : (ఆశ్చర్యపోయి) నా దురదృష్టమా?

కమల : కాదు?

రామం : కాదు...నీది దురదృష్టం.

కమల : నే నొచ్చుకుంటానా?

రామం : నామాట నమ్మవా?

కమల : కాదండీ...మీకేమీ ఇవ్వలేకపోయి, మీనుండి
అన్నీ పొందడం నాది అదృష్టంకాదా?

రామం : నీవల్ల నే పొందని దేముంది!

కమల : ఏమీ పొందలేదు—నాకు మరీ స్వాస్థ్యం ఎక్కు
వయిపోతోంది..ఎప్పుడూ మీరు మాట్లాడుతూ
దగరుంటే బావపడ్డవిస్తుంది...ఎలా సాగ్యం—
అయినా నా కా కోరికపోదు...

రామం : అన్నీ సాగ్యమే...

కమల : నాకైతే ఏ పనీలేదు...ఎప్పుడూ మీరుంటే
ఆలోచన—మీరు పనులు మానుక నాతో
కూచోగలరా?

రామం : కూచోలేదా?

కమల : అందుకు నాకు మరీ భయం—ఇలా కొన్నాళ్ళకి
మీకు చికాకు, విసుగు కలుగుతాయేమోనని...

రామం : నీతో కూచోడం నాకప్పుడూ సంతోషమే...

కమల : మొనల్లో ఎప్పుడూ నా దగరే ఉండేవారు—
ఎన్నో తియ్యని కబురు చెప్పేవారు...ఇప్పుడు
మీ పనులవల్ల బొత్తిగా మీకు తీరిక లేదు. ఏదలా
లయినా అది లేకపోయేటప్పటికి బాధగానే
ఉంటుంది.

రామం : పీలుచిక్కినప్పుడల్లా నీతోనే కదా గడుపు
తున్నాను. నువ్వు అనవసరంగా బాధపడకు...

కమల : (ఆత్రంగా) నే ఇలా అన్నానని మీ పనులు
మానుక నాతో కూచోకండి.

[నవ్వుతుంది]

ఏది సరోజ ఇవాళ రాలేదు...

రామం : పచ్చెవేళేయింది.

కమల : సరోజకి నేను ఋణపడిఉన్నాను...

రామం : అందరూ అందరికీ ఏదోవిధంగా ఋణపడే
ఉంటారే...

కమల : అలా అనకండి—నాకు ధైర్యాన్ని ఇచ్చింది
సరోజే...

రామం : నేను కావా?

కమల : మీరు విశ్వాసాన్నీ, నమ్మకాన్నీ కలిగించేరు
శాకవి నప్పుడు ధైర్యంవుండి ఏంలాభం?

రామం : అది నావిధి—

కమల : ఏంమాటలు! విధికొబట్టి చేస్తున్నట్లు...

రామం : మనసుకి దగ్గరగా ఉన్నవారిపట్ల విధులుంటాయి.

కమల : మీకు పొగడ్డం బాగావచ్చు...

రామం : దీనికే ఉబ్బితబ్బిబ్బవకు...

కమల : సరోజమ్మేవాం నా అదృష్టం—మరవకుండా వచ్చి, దగ్గరకూచాని వెళ్ళినిరోజుంది...ఇంత ప్రేమకి నేను తగను—అందుకు నాస్థితే కారణమయితే అంతకన్న సిగ్గుపడవల్సింది లేదు...

రామం : అపోహపడకు...

కమల : నాకు జాలిఒద్దు...వంటి, కుష్టుమనషులను చూస్తే జాలి వేస్తుంది...అసహ్యం కూడా వేస్తుంది...అదే నాభయం...

రామం : నీకీ ఆలోచనలు అలవాటుకింద మారేయి—

కమల : నిజమే...నాలో వాకు నమ్మకంపోతోంది. అందుకే నాకీ అనుమానాలన్నీనూ.

రామం : ఏ అనుమానాలు?

కమల : మీకు శ్రమనిస్తున్నానని...

రామం : అంతేనా?

కమల : మీకొక గుడిబండలా ఉన్నాననిపిస్తుందోకొక అప్పుడు.

రామం : (నవ్వుతాడు)

కమల : ఆనవ్వువంటే ధైర్యం వస్తోంది...

రామం : ఎందుకు నీ ధైర్యం?

కమల : ఇదే...సెమికేమీ ఇక్కడ, మీకొక భారంగా ఉండి శ్రమనిస్తూఉంటే మీకు విసుగుపుడుతుంటేమోనని భయం.

రామం : నీ కనుమానం కలిగించే పనులేమన్నా చేసేనా?

కమల : అయ్యో లేదండీ...

రామం : నీ కేదో అనుమానం వేసిఉండాలి.

కమల : (ఊరకుంటుంది.)

రామం : ఏమిటా అనుమానం?

కమల : మరేమిలేదు...మీరు మనపట్ల నాతో లేకపోయేటప్పటికి...

రామం : అంటే?

కమల : కొపమా?

రామం : లేదుకమలా చెప్ప...

కమల : నాతో ఎంతో ప్రేమగా, లాలనగా మాట్లాడేవారు...ఇప్పుడు మీకు తీరిక లేక...

రామం : ఇంగుకేనా...

కమల : ఉత్తినే ఏవో ఆలోచనలు. అయినా నేను అందుకు తగినప్పుడు ఆశించవం...

రామం : ఆదుగో మళ్ళీ...ఇలా మాట్లాడితే నీ నాకు చికాకు...

కమల : ఆదుగో చూసేరా? మీకు చికాకు కలిగింది...

రామం : చిన్నసంగతులు మనస్సులో పెట్టుకొని ఇలాటి ఆలోచనలు చెయ్యకు—

కమల : తుమించండి...మగోలా అనుకోకండి—

రామం : ఆ తుమించమనడం చూస్తే అనుమానం వస్తుంది.

కమల : నా కనుమానం ఉంటే నాదే తిప్ప...మీ అనుకాగాన్ని చేజేతులా పోగొట్టుకుంటున్నట్లే అందువల్ల.

రామం : (కమల చేతిని అందుకుంటాడు.)

కమల : ఆదుగో సరోజ.

రామం : నా కగపడలేదు—నువ్వు పసిగట్టేసేవ్...

కమల : ఒకశక్తిని తీసుకున్నప్పుడు దేవుడింకొకశక్తిని ఎక్కువ చేస్తాడుట...

(సరోజ వస్తుంది)

సరోజ : కమలా...చాలా కులాసాగా ఉన్నావివా?

కమల : ఒకనాడు కులాసాగా లేకునకనా...

సరోజ : ఆ చిరునవ్వు అదీ...

కమల : నీ కన్నీకొత్తే...

సరోజ : నవ్వెప్పుడూ కొత్తే...(కూచాని) రోజుల తిరబడి విచారంగా ఉంటావ్...ఆనక విచారమూ ఉండదు, నవ్వు ఉండదు...ఆలోచిస్తూ ఉంటావ్...ఒకనాడు ఇంత కులాసాగానూ ఉంటావ్.

కమల : మీ ఇద్దరి ప్రేమ, అనురాగం నా కుండగా సంతోషంకొక మరేముంటుంది నాకు—

సరోజ : ఎప్పుడూ అలా ఉండరాదా?

కమల : అత్యశయాదు...ఇంత అనురాగానికి అలవాటు పడదాన్ని అది లేకుండాపోతే ఏమయిపోతానో అనిపిస్తూ ఉంటుంది...

(రామం, సరోజ ఒకరినొకరు చూసుకుంటారు—)

ఆత్మహత్య

రామం : నీ కెందుకొ అనుమానం...

సరోజ : నీకన్న నాకెవరు ఆపులు కమలా? నీకొ భయం ఎప్పుడూ ఒక్క...

కమల : నా స్థితికి జాలిపడితాడు కద...

సరోజ : నమ్మ...కొను...

రామం : (సరోజ చెయ్యి తన చేతిలోకి తీసుకుని కమలతో) అర్థంలేకుండా చూటాడవు కమలా.

సరోజ : (చెయ్యి విడిచించుకుంటుంది)

రామం : (చేత్తో ఏం? అని ప్రశ్నిస్తాడు)

సరోజ : (కమలను చూపిస్తుంది)

రామం : (నిశానవుల నవ్వి పెదవి విరిచి నుదుటిమీద వేలిలో కొట్టుకుని "లేదు" అన్నట్లు చెయ్యి ఊపుతాడు)

సరోజ : (కోపంగా చూస్తుంది)

కమల : నే అనుకునే వాటికి అర్థం ఉండకూడదనే నేవుణ్ని కోరుకొనేది...

రామం : నాలో నమ్మకం చాలదా?

కమల : అదేమాట!

రామం : మరి నేవుడెందుకు?

కమల : ఏవండీ అలా అంటారు? దేవుడు దేవుడు కాడా?

రామం : నీకు నాలో నమ్మకంపోయినాడు దేవుడేం చేస్తాడు?

కమల : మీలో నాకు నమ్మకంపోడమా? అలా అవ గలుగుతుందని మీకు నమ్మకమా?

రామం : నేనీదే, నేనేనికేదీచెసినా, నీకు నామీద ద్వేషంపుటి నమ్మకం పోతుందని...

కమల : మీరెంచెసినా ద్వేషించను ... మిమ్మల్ని గౌరవించడంతప్ప ద్వేషించేకే నాకులేదు...

రామం : దేవతగా మారిపోతున్నావ్...

కమల : మీకలా అనిపిస్తే అది నా దురదృష్టమే...

రామం : సంతోషించక...

కమల : ఎందుకండీ? మీకలా నిజంగా అనిపించిన నాడు నేను మీకు దూరమాతున్నానని నూచన ...మనిషిగా ఉండగలను లే నే మీఅనురాగాన్ని పొందగలను.

రామం : కమలమాటలు వింటున్నావా సరోజా...

(అమాటలంటూ రామం సరోజని దగరగా తీసుకుంటాడు ... సరోజ పెగులులాడుతుంది సదీలేకుండా)

రామం : జవాబు చెప్పు...

సరోజ : ఔవుడవుకున్నావా? (కష్టమీద విడిచిలించుకుంటుంది)

రామం వింతగా ఆమె వేపు చూస్తాడు...

ఆమె చీర యెగుతో కళ్ళొత్తుకుంటూ ఉంటుంది)

రామం : నీ ఆభిప్రాయం?

సరోజ : గొంతులో (గుఱుం తెలీనీకుండా) నే కమల పక్షం...

రామం : ఔను...మీలో మీకానింపక్షం ఉంటాయి మరి...

సరోజ : అర్థంచేసుకున్నాకే నా సానుభూతి...

కమల : మీరూ నాపక్షమా కారా.

రామం : దేవతగా మారిపోతున్నావని ఇందాకన్నాను. అలా అన్నానని నేను నీకు దూరమాతున్నట్లు నువ్వనుకుంటున్నావా?

కమల : ఉహూ...

రామం : ఏమి?

కమల : మా ఒకరినొకన్నాలో నిజంగా అన్నాలో మీరన్న విషం బట్టి తెలుసుకో లేననుకున్నారా?

రామం : అయితే నీతో మాటాడేటప్పుడు జాగ్రత్తగా ఉండాలి.

(సరోజ తల తన భుజంమీదికి తీసుకుంటాడు.. ఆమె విడిచించుకో చూస్తుంది...కొని లాభం ఉండను)

కమల : ఎంగుకండీ...ఏముంటుంది నానుండి దాచడానికి మీకు...

రామం : (ఆశ్చర్యపోయి సరోజని వదిలేస్తాడు) ఏమి ఉండవా?

కమల : ఉండవు.

రామం : నువ్వలా గుడ్డిగా మనుషులని నమ్మేయకూడదు...

కమల : నే గుడ్డివాన్నే కదండీ...

రామం : తమించు కమలా...అనాలని అనలేను...

కమల : నాకు తెలుసునండీ...మీరు జాగ్రత్తకండీ...

సరోజ : (లేచి) నేవెళ్ళానింక...

కమల : అదేం సరోజా అప్పుడే...

రామం : (లేచి, ఆమె రెండుభుజాలూ పట్టుకొని ఉండూ—మరికొస్తనేవు—

సరోజ : మళ్ళీరానూ సాయంత్రం...

రామం : కూచుందూ...

కమల : నువ్వెప్పుడోస్తావా అని చూస్తూ కూచుంటాను
ఇలాఒచ్చి అలా పోతానంటాన్...

సరోజ : (వి మనదానికి పాలుబోక) మీ ఇద్దరూ
వాదించుకోనంటే కూచుంటాను...

రామం : నే కమలకి చెప్పే దేమంటే ఎరిసన్న
ఎక్కవ నమ్మకూడవని...

కమల : నాకు నమ్మకముంటే ఎందుకు నమ్మకూడ
దండీ?

రామం : అది బాగానే ఉంది. కాని దేని కేదయినా
ఎక్కవ బాధపడాలి ... ఒప్పు కంటావా
సరోజా....

తల్లి : (లోనుండి) కమలా !

కమల : (వెంటనే లేచి) ఆత్రియ్య పిలుస్తోంది...
ఉండు సరోజా ఇప్పుడే వసాను.

(కమల వెళ్తుంది....కమల వెళ్లిగానే-)

సరోజ : (లేచి, కోపంపట్టలేక) ఛీ! నీ ముందు ఇంక
ఒక ఊణంకూడా ఉండలేను...

రామం : ఏం...ఏ మయింది...

సరోజ : ఏమవాలో అదయింది ..

రామం : అర్థంకాలే...

సరోజ : తెలీమా?

రామం : తెలీజి?

సరోజ : నాకూ సిగ్గు, లజ్జ, ఆత్మగౌరవం ఉన్నా
యన్న సంగతి నీకు తెలీగులే...

రామం : ఎందుకో ఈఆవేశం చెబ్బా...

సరోజ : చెప్పాలి? కమల ఎదురుగా నాతో ఆప్రవర్త
నెవటి?

రామం : ఏమయిందీ?

సరోజ : మొన్నింకొనయం ... ఇ వాళ్ళ మితిమీరి
పోయింది...

రామం : దానివల్ల ఏమయింది...

సరోజ : ఏమయిందా? నువు మనిషివే? ఎంత చను
వున్నా దానికి కొన్ని హద్దులున్నాయి...

రామం : బదులు నాతో చనువుగా ఉంటున్నావా
లేదా?

సరోజ : అవన్నీ వేరు...

రామం : ఏది వేరులేదు...కమలకి తెలీపోడం మనకు
కొవల్సిన సంగతి...

సరోజ : (బెబ్బిన్నట్టు) కమలంటే నీకు (వేష,
గౌరవం...ఏమిలేవా? నాతో నువ్వు చెప్పిన
దంతా అబద్ధము?

రామం : నేనే అబద్ధం చెప్పలేదు—నీకొ అనుమాన
ముంటే నేఅన్నదెందుకు నమ్మేవు? నీకూ
స్వార్థంఉంది...అనుమానం నీకున్నా, నా
మాటలు నమ్మదలచుకొని నీన్న నువ్వు మోసం
చేసుకున్నావ్ ...

సరోజ : (ఆశ్చర్యపోయి, తలవంచుకుని) నిజమే...
నాది పొరపాటు...నాది నేరం...నువ్వెంత
కన్నా తగుదువని తెల్సుకోవల్సింది...నా అను
మానాలనే నమ్ముకోవల్సింది—

రామం : (ప్రేమగా) నీ అనుమానాలన్నీ తిప్పు
సరోజా...నాకు కమలంటే ఎంత మును
కాంమో...

సరోజ : అయితే ఆమె ముందే అలా ఎందుకు ప్రవ
ర్తించెవ్...

రామం : నీమీద ప్రేమ ఉండటంలేక...

సరోజ : ఇలాటిమాట లనడానికిన్నా నీకు సిగ్గు
నెయ్యదు కామోను...అది చాలా కూరం...

రామం : ఈ నీతులుంటే నవ్వుతారు సరోజా...
బదులు బాధలేదుట...కమల ముందూ అనే
సరికి ఇంతిబాధలు...ఇదెక్కడి వోద్యం.

సరోజ : చనువిచ్చేనని...నీ ఇచ్చాను సారంగా...నీ
నీచేతిలో బొమ్మలా అడలేను...

రామం : చనువుగా ఉండకుండా ఉండనూ లేవు...

సరోజ : ఏమిటా బెదిరింపు...

రామం : బెదిరింపే...

సరోజ : ఏం జేస్తావేమిటి...

రామం : మరింక నీతో నాకు ఏ సంబంధం ఉండదు...

సరోజ : బతికిపోతాను...

రామం : చూదాం ఎవడు బతికిపోతారో!

సరోజ : (తగ్గి) చూడు రామం—కమలని మోసం
చేసేందుకు నే ఎంత బాధపడుతున్నానో నీకర్థం
కొను...అయినా నిన్ను వదులుకోలేని స్వార్థం
నాది...కాని మనసులో ఘర్షణవల్ల పడేబాధ
ఇంక ఓర్పుకోలేకపోయేను...ఇంకనుంచి మనం
స్నేహితులగామాత్రం ఉందాఅని చెబుదామని

ఆత్మహత్య

వచ్చేను...కాని నువ్విలా ప్రవర్తిస్తావనుకోలేదు...

రామం : యిప్పుడేమంత ప్రమాదమయింది ... యింకముందునుంచీ జాగ్రత్తగా ఉంటాలే...

సరోజ : ఏ జాగ్రత్త అవసరంలేదు...మనం ఇంక కేవలం స్నేహితులం...

రామం : పైకలానే ఉందాంటే కొవలీస్తే...

సరోజ : నీ మాటలు వింటే స్నేహం కూడా నిలవదనిపిస్తోంది...

రామం : చిలిపి పిల్లలా అనకు...నీల్లీ...బతికే నాలుగు రోజులూ కులాసాగా వెళ్ళిపోనీ...

సరోజ : విను రామం... నీకు కమలమీద ప్రేమ గౌరవం ఉండొచ్చు... నా స్వార్థంకోర్చినన్ను నే మోసంచేసుకుని...నా బలహీనతకి లొంగిపోయేను...నువ్వు సంతోషంగా ఉండకపోతే కమల బాధపడుతుందన్న బెదిరింపులకి లొంగికొను... నేచేసింది త్రిమించరాని నేరం...

రామం : చాలైద్దూ...ఒప్పేసుకున్నావ్ కనక పాపం పోయింది.

సరోజ : పోలేదు...కాని నే రోజూ మనసులో ఎంత బాధపడేదీ దేవుడికి తెలు...ఇంక ఓర్పుకోలేకపోయేను... అదే చెబ్తామనుకున్నాను... దానికి తోడు మనం ఎంత నీచానికన్నా దిగి పోతున్నాం అని ఇప్పుడు తెలుసుకున్నాను...

రామం : నిజం చెప్పాలంటే సరోజా...నిన్ను కమల ముందు కూచుండగా చూసేక రోజూ ఆ కోరిక ఉండేది... తొక్కిపట్టేవాణ్ణి...కాని రాను రానూ అశక్తి పోయింది...

సరోజ : కమలముందు కూచుండగా నా ? !

రామం : ఆ—

సరోజ : నా కర్మ మతలేదు...

రామం : మీ ఇద్దరిలో భేదం కొట్టొచ్చినట్లుగా ఉండేది...నాకెంతో బాధగా ఉండేది... అంగుకొ కోరిక తీవ్రంగా ఉండేది...నిన్ను ఆమెముందు దగ్గరగా తీసుకుంటే మళ్ళా మామూలు స్థితికి మనసు రావొచ్చనిపించింది... అదే కాక ఏదో శక్తికి లొంగిపోయేను...

సరోజ : అదెంత నీచమో గ్రహించలేకపోయేవా ? నే ఎంత బాధపడతానో ఊహించలేక పోయేవా...

రామం : ఆ కబుర్లు చెప్పకు...నిన్ను కమలముందు దగ్గరికి తీసుకున్నప్పుడు ఎప్పుడూలేని ఆనందం పొందేను...

సరోజ : (కళ్ళు పెద్దవిచేసి) ఏ...మి...టి ? ... ఆనందము...

రామం : (నవ్వుతాడు.)

సరోజ : దీనికింక అంతేకాదా ? నీకు కమలకంటే గౌరవం, ప్రేమ...ఏమీలేవు.....మమ్మింక ఎంత నమ్మించినా నేనమ్మను...ఎంత మోసం!

రామం : (అలోచించి...నవ్వి) తోడుకొంగవి... ఇంతవరకూ వచ్చాక దాచి ఏం లాభం.

సరోజ : (నమ్మలేక) ఒప్పుకుంటున్నావ్ కూడాను ?

రామం : ఒప్పుకోపోతే నువ్వు నమ్ముతావా...ఒప్పేసుకున్నాక మనం దగ్గరవుతాం...

సరోజ : అనం...అనం...

రామం : అవుతాం...ఇద్దరు కలిసి ఓ నేరం చేశాక ఒకరి అవుసరం ఓరికుంటుంది...

సరోజ : నా కవసరంలేదు...

రామం : కమలంటే నాకు ప్రేమ గౌరవం లేకన్నావు...అవి పోయేందుకు తనే కారణం...

సరోజ : తనా !!

రామం : జబ్బుగా అన్ని వేళలా దగ్గరుండి చూసేను... ఆనక బాధపడకుండా దాని మనసు సరైన స్థానంలో పెట్టడంలో కొన్నాళ్ళు...ఇంక అన్ని వేళలా దగ్గరుండి తియ్యని కబుర్లు కొన్నాళ్ళు...ఇలా ఎప్పుడూ అదే...దాని గొడవే... విసుగూ చిరాకూపుట్టడం నాది తప్ప...

సరోజ : అది ఆమెతప్ప...

రామం : ఏదీ ఎవరితప్పుకాదు...

సరోజ : ఎంత మోసం !! ఏదీ నమ్మినా నమ్మక పోయినా, నీకు కమలమీద ఎంతో గౌరవం, ప్రేమ ఉన్నాయని నమ్మేను... (కుర్చీలో కూలబడి...) నన్ను కమలనీ ఇద్దరినీ మోసం చేసేవ్...(లేచి కోపంగా) ఇప్పుడు తెల్పిండా ఎవరు నాటకమాడేరో...

రామం : ఇద్దరం ఆడేం...

సరోజ : నన్ను కలపకు...

రామం : మడికట్టుకున్నావా...

సరోజ : నీమనసంత వంకరలు తిరగలేదు నా మనసు...

రామం: చాలే బడాయి...(లేచి)
 సరోజ: నేటిన్నది నిజం అని నీకు తెలుసు...
 రామం: నాకనిం తెలీదు...
 సరోజ: నువ్వేమన్నా నే మోసపోను...
 రామం: ఇద్దరం రొంపిలోడిగేక నువ్వు మోసపోనను
 కున్నా: మోసపోయేననుకున్నా ఒకటే...
 సరోజ: నే తెప్పించుకున్నాను...
 రామం: లేదు...పోలేవ్...నే వెళ్లినివ్వను...
 సరోజ: బెదిరించి నన్ను లొంగదీయలేవ్...
 రామం: నువ్వేమిటో నాకు తెలుసు...
 సరోజ: ఏమిటి తెలుసు...
 రామం: నువం ఇద్దరం ఏంజేస్తున్నా మో మన ఇద్దరికీ
 తెలుసు, ముందునుండి—
 సరోజ: అంటే...
 రామం: నే నిన్ను పెళ్లి చేసుకోవల్సింది...కాని నీ
 బగులు కమలయింది—నీకన్న అందంగా ఉంది
 కనక, కమలని చేసుకున్నావని నీకు తెలుసు
 నాకూ తెలుసు...నీకు అందుకు కమల అందం
 చూస్తే జై:నీ—కమల ఇలా అయ్యారా నీకు
 సంతోషం-ఒకరోజున కాబోయినా మరో
 రోజున్నా నే నీకు దగరాతానని—అది
 అయింది...నువ్వు నన్నాకర్పించేవు... నేను
 నీకు దగరా అయ్యేను కమలకన్న అందంగా
 ఉన్నావ్ కనక—
 సరోజ: (కళ్లు కప్పకుని) ఇది కేకలం అమానుషం!
 నీకు మనస్సులేదా? ఆత్మలేదా?...
 రామం: నే మనిషి నేకరా? అంగుకది మానవమే...
 సరోజ: గర్వంగా చెప్పుకుంటున్నావ్ కూడానా?
 రామం: (నవ్వి) వి నేది నువ్వేకరా—
 సరోజ: నే నేమనుకున్నా నీకు లెళ్ళలేదన్నమాట...
 రామం: అనుకోదాల్సా, లేకపోదాల్సా ఎందుకు?
 నీ కేం కావాలో నీకు తెలుసు--నాకు తెలుసు...
 మనసు నెందు కిరికిప్రావ్ అందులో...
 సరోజ: నా మనసుని ఇంకా నేను చంపుకోలేదు.
 నేనే మనుకున్నది నీకు లెళ్ళలేక, నే బాధ
 పడా, సంతోషించినా నీకు లెళ్ళలేక, నేను
 నీ కొక పరికరంలా కనిపిస్తే మనం స్నేహితు
 లగాకూడా ఉండలేం ..ఇంక నెలవ్!
 (లేస్తుంది.)

రామం: (నిరసనగా) వెళ్లు...వెళ్లు...
 సరోజ: తిప్పకుండా...
 రామం: వెళ్లు, మరి రాకు...
 సరోజ: మరి రాను—
 రామం: రేపు నా కౌశ్లముంగు వాలినప్పుడు జ్ఞాపకం
 చేస్తాలే.
 సరోజ: (వెళ్తున్నదల్లా ఆగి) విచారితే నీకే అహం!
 ఏం చూసుకుని?
 రామం: నే అన్న దయనప్పుడు చెబుతాలే, ఏం
 చూసుకునో!
 సరోజ: అదెప్పుడూ జరగదు....
 రామం: సరే, రేపు తెలుస్తుంది.
 సరోజ: ఆ ఆశేమీ పెట్టుకోకు....
 రామం: (నవ్వుతాడు)
 సరోజ: నమ్మలేకదా? ఏ మంటే నమ్ముతానో
 నాకు తెలుసు....
 రామం: అని చూడు—
 సరోజ: ఒకగు కప్పపడిలే నీ లానే చూసి సంతో
 షించలేను—
 రామం: (పెనవి విరిచి) నమ్మకం కుదరకే...
 సరోజ: నే అనబోయే దదికాదు...
 రామం: అనకు...
 సరోజ: నీ మనసు ఏనో గొప్పదని భ్రమించి మోస
 పోయేను ... నువ్వంటే చూ కందాకీ ఎంత
 గౌరవంఉండేదో నీకు తెలుసు...నీ ఉదా
 రత, గొప్ప భావాలూ, ఆశయాలూ
 ముమ్మల్నందిర్చి వశేపరచుకున్నాయి.....
 కాని ఎంతమాడ్చు! అప్పటి నువ్వేవీ?
 క్రమంగా నిన్ను నువ్వే చంపుకున్నావ్...
 ఇప్పుడునువ్వు మనిషివికావు...అర్థమయిందా?
 రామం: (నవ్వి) కాలేదు.
 సరోజ: కాలేదా? సరే విను...నీలో నాకొకర్నణ?
 మనసు...అది చచ్చింది...ఇప్పుడు నీలోనాకే
 ఆకర్నణలేదు...నీ అందంమంచి మూర్ఖపోయి
 నిన్ను ప్రేమించలేదు—నీ స్ఫోటకపు మోహం
 చూసి ప్రేమించలేదు...గుడ్డే!
 (గబగబా ద్వారంవరకూ వెళుతుంది)
 రామం: (ఒళ్లు కంపిస్తుంది...ముఖంలో చెప్పనలవి
 కాని శ్రోధం, బాధ, అంతకుమించి మానుషం

ఆ త్మ హ త్య

కాని ఒకభావం వ్యక్తమౌతాయి... ఒక్క పగలకు వెళ్ళి ఆమె జుత్తుపట్టుకొని బజారు ముండా! (ఆమెనలాగే లాక్కొస్తాడు)

సరోజ : (పెనుగులాడుతుంది) - కాని లాభం ఉండదు కమలా! కమలా!

రామం : (ఆమెని నేలమీద తిరగదోసి ఆమె తల నేలకేసి కొడుతూ) సిగులేని రండా! నాది స్పృహకం మొహమా... నువ్వే మహా అందగత్తె ననుకుంటున్నావే? నీ అందం తేల్చి పారేస్తాను...

(కమల వస్తుంది)

కమల : (కంగారుగా) ఏమయింది... ఏమయిందండీ...

సరోజ : (ఏడుస్తూ) కమలా... కమలా...

రామం : నోళ్ళయ్యి... (సరోజ నోరు మూసి) అందం ఉన్నంతకాలం మీ ఇద్దరూ ఒక్కటే... దానికెరిగిన శాస్తి దేవుడే చేసేడు... నీకు శాస్తి నే చేస్తాను... ఏది ఆకతైర అందుకో... గడ్డి దానిని... నీకేం కనిపిస్తుంది... నేనే తీసుకుంటాను... (ఆమెను తేలివేరవరకూ ఈడ్చుక వెళ్ళిపోతాడు... ఆమె లేచి పెనుగులాడుతుంది ఆమెను క్రిందకి తోసి) ఇంత అహంకారము... (ఆమె తలపట్టుకుని పెనుగులాడుతాడు)

సరోజ : రాక్షసుడా... ఒదులు...

రామం : రాక్షసుణ్ణా...

కమల : అత్తయ్యా!... అత్తయ్యా!...

రామం : నీ కత్తం కళ్ళిజూస్తాను... నాతో పోయింది. అడ్డయిన మగాళ్ళందరితోనూ పోయింది... దీనికి మనసు కావాలిట... మనసు... నా స్ఫోటకం మొహమట!

సరోజ : నీ మొహమే కాదు... నీ మనసు కూడా విను... (సరోజ లేస్తుంది... రామం మళ్ళీ ఆమెను క్రిందకి తోస్తాడు... తేలివేర తగిలి రక్తం కారుతుంది ఆమె తలనుండి... తల్లివచ్చి విసుబోయి మాస్తుంది)

రామం : ఉండు ఇంకా అవలేదు నీపని... (కాలు ఎత్తి తన్నబోయి, తల్లిని చూసి ఆగిపోతాడు.)

తల్లి : ఏమిటిదంత!... ఏమిటి రామం! (సరోజ ముంగు వారి, ఆమెను తన ఒడిలోకి తీసుకుని) అయ్యో

సరోజా... (ఆమె రక్తం తుడిచి, చీర చెంక అక్కడ నొక్కి పెడుతుంది) అయ్యో నాతల్లీ...

కమల : (రామంని చేరుకొని, తడుముకుంటూ, అతని భుజం పట్టుకొని) ఏం జేసేరు, ఏమయింది... సరోజ కేయింది...

తల్లి : (కోపంగా, దుఃఖంతో నిండిన గొంతుతో) రామం! నేనింక నీతల్లిని కాను... ఇలాంటి రోజంటూ ఒస్తుందని నేనే నాడూ అనుకోలేదు.

రామం : ఇంక నాకు నీకులు చెప్పకు - నేను ఎవరికీ ఏమీ కాను - ఆనాడు చావకబతికి ఉన్నందుకు ఫలితమిది...

తల్లి : నిజమైనమాట అన్నావ్ నాయనా...

రామం : (దెబ్బతిన్న వాడిలా బాధగా) ఆ! ఏం బన్నావ్! (కుర్చీలో కూలబడతాడు నీరసంగా)

తల్లి : లే సరోజా... రాతల్లీ... లోపుకిరా... (సరోజని లేవనెత్తి సాయంచేస్తూ లోనికి తీసు వెళ్తుంది)

రామం : నిజానిజాలు తెలిసేందా మాట అనబాడ దమ్మా...

తల్లి : అన్నీ గ్రహించేన్నాయనా...

రామం : నువ్వునా కెదురు తిరిగే వస్తుచుట—

తల్లి : అలా అని నన్ను బాధపెట్టకు బాబూ... (సరోజతో లోనికి వెళ్తుంది)

కమల : (తడుముకుని అతని దగ్గరగా వెళ్లి కూచోని అతని కాళ్ళకు తలనాన్ని) ఏమయిందో నాతో చెప్పండి...

రామం : (ఆమెను విదిలించి) ఛీ! ఛీ!

కమల : (అతని కాళ్ళు పట్టుకొని) ఎందుకొచ్చింది మీకు కోతం... ఎప్పుడూ లేని దివాళీ...

రామం : నన్ను ముట్టకోకు. చెయ్యితియ్యి

కమల : ఈ కోపమంతా ఎందుకో చెప్పండి...

రామం : కోపం కాదు... అసహ్యం... నువ్వంటే నే నా కసహ్యం...

కమల : (ఏడుస్తూ) ఏం చేసేకో చెప్పండి...

రామం : నిన్ను చూసి భరించలేను. విన్నావా...

కమల : (అతని పాదాలమీద పడి) మీ పాదాల ముందు ఉండనిస్తే చాలు... మీ మనసుకు దగ్గరగా ఉన్నానన్న...

రామం : గుడ్ గాడ్ ! నీకూ మనసేకావాలి... నేనొక
భరించలేను... ఆరి భగవాన్ !

కమల : అయ్యో!

రామం : (ఆమెను తొనీ) దేవుడే నాకన్యాయం
చేసేడు! అందమైన భార్య కావాలని కోరు
కున్నాను—మరీ అందమైన దానినిచ్చాడు....
ఆ అందంతో నన్ను సరకయాతన పెట్టేవ...
నా వ్యక్తిత్వాన్ని, నా ఆత్మగౌరవాన్ని
చంపేవ... ఎన్ని ఏకారాలు చెయ్యాలా అన్నీ
చేసేను... అబద్ధుకి పోయేను... నీకే జబ్బు
వచ్చే సరికి నా గుండెలోంచి పెద్ద బంగళ
పోయింది... విన్నావా? బంగళపోయింది...

కమల : (తల నెలకు కొట్టుకుని) అయ్యో దేవుడా!

రామం : కాని సుఖపడే బతుకొనాది? పాపులని
శిక్షిస్తూనే ఉంటాడు దేవుడు... నీ అందాన్నీ,
కళ్ళినీ కూడా తీసుకున్నాడు నన్ను
శిక్షించడానికి..... పతిక్షణం నీ ముందు,
నీ మొహం చూస్తూ ఉండవల్సిందే నేను...

ఎంతకని ఓర్చేది... సహనానికి హద్దెక్కడ!
నేనూ మనిషి నేనా! నువ్వెంత వికారంగా
ఉన్నావో నువ్వు నమ్మవుకదా? (నవ్వుతాడు)

కమల : (ఏడుస్తూ) జోను! మీరన్నది నిజమే...
మీ బతుకు మీకు బాధగా చేసేను... పాపాత్ము
రాలి... జోను!

రామం : నేనూ పాపాత్ముడి! నువ్వుకావు... నీ
రూపంలో దేవుడు నన్ను శిక్షిస్తున్నాడు...
నువ్వు దేవుడిలా భాగానివే! దేవతవి!!

[పకపక నవ్వి, పోతాడు]

కమల : (నిశ్చేష్టురాలయి ఉండిపోతుంది, కూచోని,
ఎటో చూస్తున్నట్టు ముఖం పెట్టి... అలా ఒక
నిమిషంగడుస్తుంది... లైట్లన్నీ ఒక్కటొక్కటే
ఆరిపోతాయి... స్టేజ్ మీద చీకటి... ఆ చీకటిని
చీల్చుకుని కమల గొంతు) అమ్మా!
ఎక్కడున్నావ్! నన్ను తీసుకోవూ! నన్ను
పిలుచుకోవూ నా తల్లీ!!

[తెరి]

కాటయవేమభూపతి

శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి

ఆంధ్రభూభవన మగ్యప్రదేశమును మగ్యయుగమున నిరుపద్రవముగను ధర్మోత్తరముగను కళావిభవసముపేతముగను బాలించిన ప్రభువులలో వేమనామధారలైన రెడ్డిప్రభువులు ప్రధానముగ గణింపఁ దగినవారు. కాకతీయ సామ్రాజ్యము విచ్ఛిన్నమైన తరువాత, నాంధ్రదేశముయవనాక్రాంతమై భారతీయ ధర్మము విస్వస్థమైనపుడు తిరుప్పరణమునకై బుద్ధిబాహుబలములు వినియోగించి, తిరుద్దారమునకై యత్నించినవారిలో ప్రథమగణ్యుఁడు ప్రోలయ వేమారెడ్డి. ఈతఁడు మహాకూగుఁడు పరమ ధార్మికుఁడనై, అద్దంకి రాజధానిగా రాజ్యపాలనము సేయుచు ధర్మోద్ధరణమునకు సారస్వతపోషణమునకు నెంతయుఁ దోడ్పడెను. శివకేశవులం దఖండ భక్తిభావ సమన్వితుండై శ్రీశైలాహోబలక్షేత్రములందు సోపానసరణి నిర్మింపఁ జేసి పుణ్యక్షేత్రల న్నాటించిన ధన్యుఁ డీతఁడు. ఆంధ్రవాఙ్మయోద్ధారకుఁడై శింభుదాసుఁడగు నెత్తా ప్రెగడచే రామాయణ హరివంశముల శాంధ్రమునం దవతరింపఁ జేసిన ధన్యుఁడు. శ్రీశైలవాసియును ఘోడెరాయ గురువగ్యుని యాదేశానుసారము రాజ్యపాలనము సాగించుచు, దిగుపడిపరిధానమున హేమాద్రిదానముల నాచరించిన ధార్మికుఁడు. ఈ విషయ మంతయు దృఢవరపు శాసనమునం దిట్లు వేర్కొనఁబడియున్నది.

శో. లేమంప్రకస్తమహిమాపరపారిజాతః

శ్రీ వేమభూమి రమణోజగనాబ్ధి గండః,
శ్రీ ఘోడెరాయ గురువర్య దయాచి కేషా
త్ప్రక్షిప్తప్రకాశి సకలముఖలంక వృత్తిః.

హేమాద్రిజా నిగదితాని గురూపదేశాత్
దానవ్రతాని సుమహాంత్యపి యశ్చికార
దత్వానుభేచ్చుచువనిం సకలద్విజేధ్యః
శిషాంచయః పృథురుకాః స్వయ మన్వభుజ్జ్క.

పాతశ్శగంగా మధికృత్యస్మాణాం

శ్రీ పర్యత్రగా దవశహజాయ,

సోపాన పంక్తిం కృతినోన్మహాత్మా
కల్యాణశైలం స్వయమాగురుభుః. 1

ప్రోలయ వేమని యీ ధార్మికకృత్యములు, ఆతని తరువాతి రెడ్డిరాజులు నిర్మించిన దాన శాసనములందుఁ దిలుచుగఁ జేర్కొనఁబడుచునే వచ్చినవి. ప్రోలయ వేమని శౌర్యము ధర్మనిరతియు నీతని తరువాతి రెడ్డిప్రభువుల కాదర్శనమునై వెలసినవి. ఈతని కుమారుఁడగు ఆన వేమారెడ్డియు నీతనివలెనే మహావీరుఁడు, పరమధార్మికుఁడు విద్యాపోషకుఁడనై వన్నెకెక్కినాఁడు. ఆన వేమని వదాన్యత సర్వాంధ్రదేశ ప్రసిద్ధమై పండిత రసనారంగముల నాటెక్కి నేటికిఁ బాఠశాలాధ్యక్షుల నిలిచియున్నది. ఈతనిశౌర్యము కాటయ వేమని కొమరగిరి శాసనమునం దిట్లు వాఁకొనఁబడినది.

శ్లో. యస్యాస్తాం విజయే సమస్తరితౌ శ్రీశైల
సింహచలౌ

స్తంభౌ పశ్చిమపూర్వదిగ్విభజన వ్యాఖ్యాన
వైజ్ఞానికౌ. 2

ఈ శ్లోకమునుబట్టి యన వేమఁడు శ్రీశైల వింధ్యాచలములను పశ్చిమ పూర్వదిశలందు విజయ స్తంభములుగాఁజేసి, తనవ్యాధ్యాంధ్రదేశమును దనవశముగావించి పాలించెనని తెలియవచ్చుచునే యున్నది.

ప్రోలయ వేమని దాహితుఁడగు కాటయ వేమఁడు విజయసాసనమున శౌర్యాటోపమున ధర్మనిరతిని ఆగ్రహారాది దానమున సర్వధా మతామహుని బోలినవాఁడు. ఈ విషయ మంతయు కాటయ వేమఁడు గోదావరీమండలమున నెలకొల్పిన దానశాసనమువలన విస్పష్టముగఁ దెలియవచ్చుచునే యున్నది. మతామహునికంటెనుగూడ నీతని కొక విశిష్టత గొని తెచ్చిపెట్టిన దీతినికై గల సంస్కృతభాషా పాండిత్యము. రాజరాజనరేంగుని తరువాతి రాజమహేంద్ర

1. చూ. రెడ్డిసంచిక. అనుబంధము. 1. శాసనము.

2. See. J. A. H. R. S. Vol XI P. P. 209

వరము రాజధానిగా నాంధ్రదేశపాలనము మరల నతని నాలుగే కొనసాగినది.

ప్రజలయేమేమనినాడును, అతని జ్యేష్ఠసుతుడైన యనపాతారెడ్డినాటను కొండపిటి సామ్రాజ్యము కృష్ణానది పరిసరములందే సీమితమైయుండెను. అనపాతని తగువాత కొండపిటి రాజ్యసింహాసనాధ్యక్షియైన అనపేమారెడ్డి, గోదావరీ పరిసర దేశమంతయు జయించి, రాజ్యసీమను ప్రాకు త్తరముగా సింహాచలము వఱకు వ్యాపింపజేసెను. అనపేమ డుభయ గోదావరీ తీర పరిసర దేశమంతయు జయించినట్లు లాతగు డక్ష రామాది ప్రదేశముల వెలకొల్పిన శాసనములబట్టియు, ఆనా డా తీరములందు వెలసిన వేమవరాగ్రహారముల బట్టియు చెలియవచ్చుచున్నది. మఱియు శ్రీశైలమున మల్లికార్జునస్వామి యాలయమునందు వీరశిరోమంబసమును నిర్మింపజేసి, వెలయింపజేసిన శాసనమునందలి విరుదావళిలోని “సింహాచలాది వింగ్యపాదప్రతిష్ఠాపిత కీర్తిస్తంభి, సంప్రాగర గౌతమీ [సంగమ] సకల జల దుర్గ సాధన రఘురామ, రాజమహేంద్రవర నిరవద్య నగరాది బహువిగ్రహదుర్గ విదళన బలరామ” ఇత్యాది విశేషణములచే నీతడు గోదావరీతీర దుర్గములను జయించి, కొండపిటి రాజ్యమును సింహాచలమువఱకు బాడిగించెనని నిర్ధారితమగుచున్నది. అనపేమని తరువాత కొండపిటి సామ్రాజ్యపాలకుడుగా కుమారగిరి వచ్చినపుడు, అనపేమనినాడు విస్తృతమైన రాజ్య సీమ లన్నియు నాతని యేలుబడికి జెల్లునట్లు చేసినవాడు—ప్రజలయేమేమని దాహితుడు, అనపాతారెడ్డి యెల్లుడు, కొమరగిరికి సోదరీ భర్త, చతుర్విధోపాసనము ప్రవీణుడు, సామ్రాజ్య నిర్వహణ దిక్షుడు మహాహత్యుడు ప్రధాన సేనానియు నగు కాటయ వేమారెడ్డియే.

కాటయ వేమడు కుమారగిరి భూపాలుని సింహాసనమున గూర్చుండబెట్టి శ్రీకృష్ణుడు ధర్మజానివలె వన్నెకెక్కించెనని, కాటయ వేమని గోపవరము తొత్తరమాడి శాసనములలోని యీ క్రింది శ్లోకము తార్కాణించుచున్నది.

శ్లో. సింహాసనే నిధాయాసౌ కుమారగిరిభూభుజమ్

అతేజయ సృహాతేహా శ్రీకృష్ణ ఇవ ధర్మజమ్.

కాటయ వేమని రాజనీతి చతురత బాహుపరాక్రమమును మహాన్నతములని యీ క్రింది శ్లోకమువలన చెలియచున్నది.

శ్లో. అసి దమాత్మగర్భం కాటయ వేమ ప్రభుస్తస్య
అతి సురగురుభార్గవ మతి రతిభార్గవ విజయ

విఖ్యాతిః 5

శ్లో. పల్వలపంచక మకరోత్ప్రిగనే నిర్జిత్యైర్దిహో
రామః,

వైరికుల పరశురామః కాటయ వేమస్తు కీర్తివా
రీశతమ్. 6

కుమారగిరికి కాటయ వేమ ప్రభువు ప్రధానామాత్మగడు. ఈతడు బుద్ధి విభవమున బృహస్పతి శుక్రులను, విజయములు సాధించి విఖ్యాతి నార్జించుటలొరకు రాముని మీసినవాడగు. పరశురాముడు యుద్ధము లందు శత్రువులను జయించి పల్వల పంచకమును (ఐగుమకుళును) గావించెను. శత్రుకుల పరశురాముడైన కాటయ వేమడు వందలకొలది కీర్తి సముద్రములను నిర్మించెనని వీనిభావము. కాటయ వేమడు తన బుద్ధి బలమున రాజకీయము లన్నియు సరిదిద్దుచు, బాహుబలమున నుస్తతి శత్రువర్గము నణచుచుండ, నాతని కేలికయైన కుమారగిరి వసంతోత్సవముతోడను, నూత్నాభినయ ప్రదర్శనముల తోడను, సప్రసంతానాభ్యుదయములతోడను నానందముగ గలము గడుపు భాగ్యము బడయుచుగనని, కాటయ వేమ విరచిత మాళవికాగ్ని మిత్ర వ్యఖ్యాతము నందలి యీ క్రింది శ్లోకము తార్కాణించుచున్నది.

శ్లో. భాగ్యం నామ సమగ్ర మీదృశే మతి స్నేహేక
పాత్రం యతో

వీరం కాటయ వేమ ముద్ధతి రిపు స్వంసే నియుజ్య
స్వయమ్,

నిత్యం నందతి వర్తనై రభినవైః కాంతై
ర్యసంతోత్సవై

స్సంతానాభ్యుదయైః కుమారగిరి భూపాలో
సృపాలోత్తమః,

కాటయ వేమడు కుమారగిరిని దన కేలికగా భావించుచు, నాతనియొడగ గృతజ్ఞత గలిగి యాతని యజ్ఞును శిరసావహించుచు, నాతని పక్షమున విజయములు సాధించుచుండెడి వాడను విషయమును అని

3. See S. I. I. Vol x No 559.

4. J. A. H. R. S. Vol XI.

5. Epi. Ind. Vol IV P.P. 318 to 327.

6. అభిజ్ఞానశాకుంతల వ్యాఖ్య. కుమారగిరి రాజీయము.

తల్లి కలవచేరు కాసనమునందలి యీ శ్లోకము తెలుపుచున్నది.

శ్లో. మాలా మహ్లాన పుష్పామితశిరసివహా న్యనృ
భూభర్తృగజ్ఞా
మర్వీం ఖర్వీకృతారి క్షీతిపతి రభిలామృపతీప
(సతాపః,

జత్వా సామ్రాజ్యలక్ష్మీ మనుపమ విభవాం

జృంభయన్నంభృతశ్రీ

శ్లో. సేవాపరో భూత్వా మరగిరి విభోః

కాటయాధీశ వేమః 7

కాటయ వేమఁడు కొమరగిరి యాజ్ఞను శిరో ధార్యముగావించి, యాతినికి విజయములు చేకూర్చుచుండెను విషయమును అనుపఱితికాసనము తార్కాణించుచున్నది. కుమరగిరి తన కుమారుఁడగు అనబాతారెడ్డిని యావరాజ్య విభాసనిగావించి, నూత్న ఖిగ్వి జయాకౌంతిమైన దేశము నాతనికిఁ బుడలఁచినాఁడు. ఆ పని కాటయ వేమన కొప్పగించెను. ఆ ప్రకరణము నందు కొమరగిరి వేమన కిట్లా జ్ఞాపించి యున్నాఁడు.

ఉదీచ్యాదాక్షిణాత్యశ్చ ప్రతీచ్యాశ్చ కహీ

శ్విరాః

ఆచరంతి సదామైత్రీ మస్మాభి రతిగౌరవాత్

తిస్మాత్సంహృది పర్యంతప్రాచ్యా ఏక

మహీశ్వరాః

జేతవ్యా సన్మహీపాలా నధునా జయ లీలయాః 8

కొండ్లపీటకు త్రిరమునను దక్షిణమునను పడమటను నుండెడి మహీపాలుగు మనతో నతిగౌరవంతో మైత్రీ నెఱపుచున్నారు. కావున సింహాచల పరిసరమునంగుండెడి తూర్పునాటి మహీపతులే జేతవ్యపక్షములోని వారు. కావున వారిని నీవు హేలగ జయింపుము అని వైశ్ణోకముల భావము.

ఇచట కుమరగిరితో మైత్రీ నెఱపుచుండిరిని తెలిపిన యితర దేశ మహీపాలు గండలును కాటయ వేమని శౌర్యమునకు నీతి నిపుణతకు లోంగియే యట్లు చేయుచుండిరిని మనయాహింపవచ్చును. కొండ్లపీటకీ దక్షిణముననుండెడి విజయనగరాధీశులు, పశ్చిమమునందలి సులతానులు ఈ త్రిరమున కొండ్లపీటకీ రాజును హింప్రవమునకు నడుమనుండెడి దుర్గాధీశులు కుమరగిరితో నానాఁడు మైత్రీ నెఱపుచుండెడివారని, వార నిలాశమునందలి.

“వారివారయ శ్లోజ

సహాసురధాణగజాభిపాది భూ

వగులు నిజప్రభావ మభివర్ణన

జేయఁ గుమర గిర్యధీ

శ్వెగుని వసంతవైభవము.....”

నాగుచుండెనను శ్రీనాథుని వచనములఁబట్టి తెలియుచున్నది. కాటయ వేమనకు వారివారయతో వైవాహిక సంబంధ మేర్పడినట్లు, అలాడ వేమని వేమ వరకాసనమునందలి యీశ్వరశ్లోకము తెలుపుచున్నది.

శ్లో. పుత్రీం కాటయ వేమయక్షితి

పతేః పౌత్రీంన కాటప్రభోః

దౌహిత్రీం గతుర్వఠం

వారివారయోజీపతే శ్వాసితః,

తిన్నాన్నా విడితాహ్వయాం

హాహరాంబాం చారుమృగాహు

త్వాణా వేమః హీశ మల్లన్యపతే

స్సామ్రాజ్య లక్ష్మీసంమ్ 9.

వారివారయల పుత్రీను కాటయ వేమఁడు పెండ్లాడుటచే విజయనగరాధీశులతోడి కలిసితిలత కాటయ వేమనకును, తిన్నూలమున కుమరగిరికి శేర్పడి, పిమ్మట వేమని పుత్రిక వారివారయల దౌహిత్రీయు నగు హాహరాంబ నల్లాడ వేమఁడు పెండ్లాడుటచే నల్లాడరెడ్డికి దత్తుప్రతుకును విజయనగరాధీశులతోడ జేరిమి యెప్పిడియుండెని మన యూహింపవచ్చును. ఘోజిపా, గజపతులు మున్నగువారు కాటయ వేమని ధాటి కొంగ లేక మైత్రీ నెఱపుచుండెడి వారనియు నూహింపవచ్చును.”

ఇఁక దూర్పునాటి వారనఁగా రాజును హిందవరము మొదలుగా సింహాచల పరిసరమునఁగల నుండిన ప్రాజ్యహీపతులు. వీరన వేమని నాఁడఁగియుండి, కుమరగిరి నాడు మరలఁ దలఁపెత్తియుంగురు. వారిని జయించుటకై కుమరగిరి నియోగింపఁగా కాటయ వేమఁడు కొండ్లపీటనుండి నైన్య సన్నాహమతో

7. చూ. ఆం. నా. ప. పత్రిక. సం. 2. పుట.

108. అనితిల్లి కలవచేరుకాసనము.

8. చూ. ఆంధ్రోహాస పరిశోధక మండలి. రెడ్డి సంచిక. పుట. 288.

9 See. epi Ind vol XIII P. P. 237 t 257.

దాడివెడలి వచ్చి, రాజమహేంద్రవరమున నిలిచి, యచటనుండి ముందుకు సాగి విజయమును సాధించి నట్లు అనపర్చి కాసనమే తెలుపుచున్నది. మఱియు నానాటికి రాజమహేంద్రవరము కొమరగిరిపాలనము నంశే యుండినట్లే క్రింది కాసన శ్లోకములు వివరించుచున్నవి.

శ్లో. తతశ్చైవలపుగా తిస్య కుమరగిరి భూపతేః
రమ్యం రాజమహేంద్రాఖ్య నగరీం

(పుత్ర్య పద్యత,
తతస్సేంహద్ర వింధ్యాద్రి మగ్యవ రి
మహేశ్వరాన్

జిత్వా తద్దేశగుర్లము నియుజ్యస్వాధికారిణః

కొలను వేముడు కొండపీటనుండి బయలుదేరి, కొమరగిరికి జెందిన రాజమహేంద్రవరమును జేరి, యటనుండి దండువెడలి వింగ్యపర్వత సింహాచల మగ్యస్థలయిన మహీశులను జయించి, యాయా దుర్గములందుఁ దన యధికారులను నియమించి ఊహారములతోఁ గూడిన విజయమును కొమరగిరి కర్పించెనునది వీరిచ్చాసన విషయము. ఈ తీరున వేముడు జయించిన గుండు లేవయో యీ కాసనమున నిరూపింపఁబడియుండలేదుగాని, కొలను వేము విరిచిత మైన అభిజ్ఞానకాకుంఠిల వ్యాఖ్యాతమునం ద్రికింది విషయగ వివరింపఁబడినవి.

శ్లో. ధాటిఘోటి ఖురాగ్రతృటిత గిరతలే

యత్ర మెల్లటి దుర్గం

దుర్గం కిమ్మార సంజ్ఞం దళితరిపురే

దుర్గమం బెండ్రాండిమ్,

దుర్భదం వజ్రకూటం జితవతి రభినా

రామగిర్వాఖ్య దుర్గం

విఖ్యాతం వీరఘోటం గలిత మసుహృదాం

వీరసన్నాహధ్యాయీ

కొలను వేముఁ డశ్వ నైన్యముతో దాడివెడలి గిరితలములు పిండిసేయుచు, మొలేగు, కిమ్మారు, బెండ్రాండి, వజ్రకూటము, రామగిరి, వీరఘోటము అను దుర్గములు జయించి, శత్రువుల శౌర్య సన్నాహము నణగింపెనని దీని భావము. ఈ దుర్గము లన్నియు కొండపీటికి ప్రాగ్గోళియములోనివి. వీనిలో—

బెండ్రాండి—ఇది పితాపురమున కుత్తరముగ నేడుక్రొసులమేరలో, అన్నవరక్షేత్రమునకు ఒక

క్రొసు దిశవుననున్నది అచట శిథిలమైన దుర్గ మొకటి నేటికినిగలదు.

వజ్రకూటము—ఇదియును పితాపురమునకు తాయవ్యముగ నెనిమిది క్రొసులమేరలో నున్నది. అచటను దుర్గశిథిలములుగలవు. ఇది నేడు పితాపురమున కంకాయలకఁ బ్రసిద్ధివహించియున్నది. వజ్రకూటపు వంకాయలని చాకొనుచుండుదు.

వీరఘోటము—దీనిని నేడు 'వీరఘట్టము' అనిచుండుదు. ఇది క్రీ. శా. ౪ ముజ్జిలో పాలకొండకు సమీపమునందున్నది. ఇది నేడు అడవులకఁ బ్రసిద్ధివాల్చియున్నది.

మొలేగు—ఇది నేటి తూర్పుగోదావరిజిల్లా ఎల్లవరము తాలూకాకుఁ జెందిన గ్రామము. ఈ యూరక గాటను వేమునితోడి సంబంధముగల కాసనము గానవచ్చినది. 10.

కిమ్మారుదుర్గము—ఇది యీ జిల్లాలోని పెద్దాపురము తాలూకాకుఁ జెందినది. పెద్దాపురము తాలూకాలోని కొన్ని గ్రామములకు కిమ్మారుగిరి యని పేరు. ఈ తాలూకాకుఁ జెందిన ౭ గంపేటయను గ్రామమునకు సమీపమున కిమ్మారు లక్ష్మీపురమును గ్రామముగలదు. దాని దాపున కిమ్మారుదుర్గమని వ్యవహరింపఁబడు ప్రదేశముగలదు దుర్గప్రదేశము చాలవఱకు సాగుబడిలోనికి వచ్చినను దానికొనామము నిలిచియున్నది. దుర్గశిథిలములుగూడ గానవచ్చును.

రామగిరిదుర్గము—ఇది రాజమహేంద్రవరమున కుత్తరముగ పదిక్రొసులమేరలో, అచటి గౌతమీ తీరమునంటియున్న రెడ్డివోలవరమున కావలియొడ్డున మూడు క్రొసుల మేరలోనున్నది ఇది గిరి దుర్గము జలగరము కూడనైయున్నది. ఇది నేటి కిని దుప్ప)వేశిస్థితియందే యున్నది. ఇది కొలను వేమునినాడు అన్నదేవచోడునకు రాజధానియై యుండనోపును. పటిసక్షేత్రమున కిది నాలుగు క్రొసులమొద నున్నది. ఈ జలదుర్గమునం దొక పెద్ద పద్మాకరము గలదు.

ఈవిధముగఁ గాటయ వేముడు రాజమహేంద్ర వరమాదిగ సింహాచలమునవలకు నుండిన దుర్గములను జయించి విజయము సాధించెనని యూహింపవలెను.

కాటయవేమభూపతి

తరువాత కుమారగిరి కాటయవేమని పరాక్రమమునకు సంపించి, దిగ్విజయాకాంతమైన ఈ రాజమహేంద్రవరప్రాంతము నాతని కిచ్చినచేసి కాటయవేమని శాసనములలోని ఈ క్రింది శ్లోక మెఱుకవలెను చున్నది.

శ్లో. కుమారగిరి భూపాలో యస్మై విక్రమతోషితః,
(ప్రదాత్ప్ర)చిం భువం రాజమహేంద్రవరగిరి ముఖమ్.

ఈ శ్లోకము కాటయవేమఁడు నెలకొల్పిన కొమరగిరినందు గోపవరము తొత్తిరమూడిశాసనముల మూడిటను గానవచ్చుచున్నది. కాటయవేమన కీ రాజ్యసంకాంతి, కొమరగిరి పుత్రుడైన అనపాతా రెడ్డి మరణించినతరువాత, కుమారగిరి జీవించియుండఁ గనే జరిగినది యూహింపవలెను. కాటయవేమని నాటినుండియే మరల రాజమహేంద్రవరము రాజధానిగా రెడ్డిరాజుల పాలనము నెఱుపుట, రాజమహేంద్ర వరరాజ్యము ప్రత్యేక రాజ్యమగుటయు జరిగినది.

కాటయవేమనకు కుమారగిరియొక్క విశిష్టమైన గౌరవము గలదియటకు నిదర్శనములు పెక్కులు గాన వచ్చుచున్నవి. 1. కుమారగిరిని సింహాసనముపైఁ గూర్చుండబెట్టి తానే మహామాత్యుడై రాజ్యభార మంతయు నిర్వహించుట. 2. ఆతని యాశ్రయ పొరము దిగ్విజయములు సాధించుట. 3. ఆతనికితొక కుమారగిరిపేర కాళిదాసవీరచిత్రమైన నాటకరీత్యము నకు వ్యాఖ్యానములు రచించుట. 4. ఆ వ్యాఖ్యాన మును కుమారగిరిరాజు వీరచిత్ర వసంతరాజీయోదా హృతులతో సమర్పించుట. 5. తన కుమారునకు కుమార గిరిపేరు పెట్టుట. 6. తను సుకృతార్థయై దేవబ్రాహ్మణుల కిచ్చిన యగ్రహారముల కన్నిటికిని 'కొమరగిరి పురము' అని నామకరణము నేయుట—యనునవి. ఈ విషయముల నన్నిటిని కాటయవేమారెడ్డి శాసనములు సమర్పించుచు నేయున్నవి. వానిలో కాటయవేమని అహోబలశాసనము ధార్మిక ప్రవృత్తితో నాతఁడు నెఱపిన దానముల కన్నిటికిని 'కొమరగిరి మండల' మనుపేర నొక నూచి ను దెలియజేసినది. కాటయవేమఁడు కొమరగిరి జీవించియున్నపుడే గాక, అతఁడు మరణించిన తరువాతఁగూడఁ గృష్ణత గలిగియుండెనునుటకు, ఆతని కత్తుయ సుకృతిము కలుగుటకై అహోబల నృసింహస్వామికి 'గలువచేయ'

అనుగ్రామమును ధాగవోయుటయే తార్కాణము. ఆ శాసనస్వరూపము నిటఁ బొందుటచు చున్నాఁడను.

కుభిమసు—

వీరత్పుర సురాధీశ మాళి కేణి విరాజితమ్
అహోబల నృసింహస్య దేవదేవస్య శాసనమ్.

స్వస్తి శకవర్షంబులు ౧౧౩౨ అగు నెంటి వికృతి సంవత్సర మార్గశిర శుక్ల గురు వారానను శ్రీ అహోబలదేవర నిత్య అవసరానకు కొమరగిరి రెడ్డింగార్కి సుతముగాను కాటయరెడ్డి వేమారెడ్డింగారు కలువచేరు కొమరగిరి పురమని ధాగవోసి సమర్పణసేసిరి.

నప్రాకాటయ శౌర్య పాత్ర మారస్య
కాటయ నూనః
వీరాన్నపాతస్యతే ర్ధామతా జయతివేమ
భూపాలః

కొమరగిరియ్యంగార్కిని పరమహితుం డైన కాటయరెడ్డి వేమారెడ్డి [గ]రు తనకు స్వామి అయిన కొమరగిరి రంగయ్యగార్కిని వారిదేవులైన అత్తయ్య గారులకున్న అత్తయ సుకృతిముగాను దేవర్లకున్న బ్రాహ్మణకున్న దారవోళి ఇచ్చి కొమరగిరి మండలం.

పెద కొమరగిరిపురం, అమ్మలపురం, శ్రీ వారజాసి విశ్వేశ్వరదేవర కొమరగిరిపురం, శ్రీ పర్వత నాథిని కొమరగిరిపురం, పంచులూరి పనువతియంగారి కొమరగిరిపురము, పంచులూరి భీమణయంగారి కొమరగిరిపురం, శ్రీ భట్టరయంగారి కొమరగిరిపురం, శంకరాశయంగారి కొమరగిరిపురం, శ్రీంగార రాయని కొమరగిరిపురం, శ్రీ సర్వవరపు బావయ్య కొమరగిరిపురం, మురంజేశ్వర దేవర కొమరగిరిపురం, శ్రేణుల కుమరగిరిపురం, సాత్వికుల కొమరగిరిపురం పాళివారి కొమరగిరిపురం సామవేదాల కొమరగిరిపురం, సోమబోస్సుల కొమరగిరిపురం, స్థానాపతి కల్లభమ్మ కొమరగిరిపురం, శ్రీ గోపీనాథుని అబ్బన కొమరగిరిపురం, బ్రహ్మయ్యలు శ్రీపాదాల కొమరగిరిపురం, లేజోమూర్తుల కొమరగిరిపురం, బొగ్గరపు మాచిరాజు వారి కొమరగిరిపురం, మహాదేవయ్యగారి కొమరగిరిపురం, వేమనానక్కంగారి సింగన సోమయాజుల కొమరగిరిపురం, జతనము పెద్దిరాజు

వారి కొమరగిరిపురం, మండల రామశాఖ సోమ
యాజులవారి దుదభల్లు మాదభట్ల కొమరగిరిపురం,
గ్రామాశ్రమల కొమరగిరిపురం, అన్నదానం అవు
భళయంగారి రామనంగారి కొమరగిరిపురం, వలసపల్లి
అన్నభళభట్ల కొమరగిరిపురం, [శ్రీ] మారం వీరభుంట్ల
[శ్రీ] గిరన్నంగారి కొమరగిరిపురం, వినపాల పె [ద్రి]
కొమరగిరిపురం.....కొమరగిరిపురం...పోతిరాజు
వారి కొమరగిరిపురం, వుడాయపెట్టి [చిన] కొమరగిరి
పురం, వుడాయపెట్టి [చిన] కొమరగిరి
పురం, వేదాద్రి [శ్రీ] నరసింహాశ్రమ కొమరగిరిపురం,
మాచిరాజు తిప్పనంగారి కొమరగిరిపురం, ఆరాధ్యుల
మల్లనంగారి కొమరగిరిపురం, చేయేటి [శ్రీ] కేశవనాథని
కొమరగిరిపురం, కాకాండ [శ్రీ] నరసింహాశ్రమ కొమర
గిరిపురం, యోజాపాతసింహుల కొమరగిరిపురం, తాయూరి
సోమయాజులవారి మలుభట్ల కొమరగిరిపురం,
శింగాయ పండితులవారి విశ్వనాథ పెమ్మన కొమరగిరి
పురం, శిద్దాయ పండితులవారి అన్నా పండితుల
కొమరగిరిపురం, పంచలూరి [శ్రీ] గిరన్నంగారి దేవు
లైన మల్లాయం మంగారి పసపుకిచ్చిన కొమరగిరిపురం,
మైలార శేవకొమర గిరిపురం, మూలం గూరంమ
కొమరగిరిపురం.

శింగాయ పండితుల...[త్రి] మా పండితులవారి
అశవేందరము, ఆకుల...పెద్దిభట్ల వారిమా [రి] మండ
మారవరం...[కొల్ల] మ రెడ్డి వేందరం, నేవల్లయం
గారి ప్రతాప అన్నవరం, మాడ్డిము రామనా[ధ]
సోమయాజుల నాగిపెద్దవరం, సంవేమ్యల కేశవశేవర
వేంకటం, పెన్నవరం, వీరవరం, ప్రసన్న [శ్రీ] పాదాల
[శ్రీ] లక్ష్మీనరసింహపురం.

కొలమరెడ్డి వేమరెడ్డింగారి అర్ధాంగలక్ష్మి
[అ] ఇ ఆ కొమరగిరియ్యంగారే ఇ కొమరగిరియ్యం
గారై ఆకలిరించిన [ఇ] కొమరగిరియ్యంగారికి తల్లిం
గారైన తల్లి సానం మంగారు ఇ కొమరగిరియ్యంగారికి
[న్ని] కొలమరెడ్డి వేమరెడ్డింగారిని సుకృతము
గాను [శ్రీ] గౌతమీ తీరమందును వేదాద్రి [శ్రీ] నర
సింహాశ్రమ దేవరకును ప్రతి సంవత్సర తిరునాళ
మహోత్సవానకు ధారవోసి సమర్పణచేసిన వెలుచూరి
తల్లివరము. కొలమరెడ్డి వేమరెడ్డింగారి అర్ధాంగలక్ష్మి
ఆ ఇన మల్ల సానం మంగారు కొలమరెడ్డి వేమరెడ్డిం
గారిని స్వామి అ ఇన కొమరగిరియ్యంగారిని

వారి దేవులైన అమంగారులకున్న ఆశీయ సుకృత మ
ఇ అట్లుగాను మకర సంక్రమాణ పుణ్యకాలమందు
రాజమహేంద్రవరానను [శ్రీ] గౌతమీ తీరమందు
మార్కండేశ్వర దేవరకు పహిండి గుడికట్టించి,
మార్కండేశ్వర దేవరకు నిత్య అతసరానకు ఇచ్చిన
మల్లవరము. 11

ఈ యహోబల శాసనము కొలయవేముని వదా
న్యతకు సుకృతమైన దృష్టికి కృతజ్ఞ భావమునకు నిదా
నము ఈ శాసనమున బెర్కొనబడిననానిలో శ్లాఘి
అమలాపురము తాలూకాకు జెందిన కొమరగిరిపల్లము
మరమల్ల వీరేశ్వరకు జెందిన కొమరగిరి, సర్వవర
భావనారాయణస్వామికి జెందిన పితాపురమునకు సమీ
పముననున్న గోరస కొమరగిరియు నా పేర్లతో నిలిచి
యున్నవి. మిగిలినవాని కొప్పేళ్లు వినవచ్చుటలేదు,
మొత్తముమీద రాజమహేంద్రవర రాజ్యమాతనికి శర
మైనతగువాత గాలయవేముడు గోదావరీతీర భూము
లందు పెక్కుగ్రామములు ధారవోసి యిచ్చి తన
ధార్మికతను సుస్థిరము చేసియున్నాడు. ఈ శాసనము
నందలి తుదివాక్యములనుబట్టి కొలయవేమునకు
తల్లాంబిక మల్లాంబిక యను నీగుపుర భార్య లుండి
నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. వీరిలో తల్లాంబికయే
కొలయవేమునకు బుత్రుడై జన్మించిన కొమరగిరికి
తల్లియని యీ శాసనము స్పష్టము చేయుచున్నది.
వేమున కనితల్లి యను పుత్రిక గలగు కొలయవేమునకే
కైక పుత్రుడగు కొమరగిరి మరణించినవెనుక, కొలయ
వేముడును దీనంగతుడైనపిదప రాజమహేంద్రవర
రాజ్య మీయనితల్లికే సంక్రమించినది. ఈయనిల్లని
గన్న తల్లి యెవగా? యనునది సంశయాస్పదముగ
నున్నది. బోలయ వేముని కొడుకు అనవేముడయినట్లు,
తల్లాంబిక మాతృనితల్లియైనదా? లేక మల్లాంబిక
కొమరగిరి సోదరియే తత్సంతకులుచే అనితల్లికి
రాజ్య సంక్రంతి గలిగెనా? దీనిని వివరించు శాసనా
ద్యాధార మేదియు నింతవఱకు బయలుదెలి యుండ
లేదు.

ఇది యిటుండ అనితల్లి కలువచేరు శాసనములో
అనితల్లినిగన్న తల్లి దొడ్డాంబిక యనిపించు స్లోక
మొకటి యీ తీరుగ నున్నది.

స్లో. యస్యావేమ నృపాలోజనకో దొడ్డాంబికాతు
జనయన్తీ
సా దీవ్యత్యనితల్లి సమూర్తి రిత దేవధూమిదేవక్తి.

11. see. s. i. 1. vol x No. 577.

కాటయవేమభూపతి

ఈ శ్లోకమునకు యథాస్థితముగా నర్థము చెప్పకొనినచో, ఎవరేకు వేమవృషాలుడు తెండియో, దొడ్డాంబిక తల్లియో, ఆయనితల్లి ఆకృతి దాల్చిన జీవభూజీవలక్ష్యవలె జీవరిలుచున్నదని యర్థము చెప్పవలెను. దీనిని బట్టి దొడ్డాంబిక యాపెకుడని యుంపలెను. కాటయ వేమునకు తల్లాంబిక మలాంబిక లిగువురు భార్యలై యుండినట్లు అహోబల శాసనము లోత్తరమూఁడి శాసనము తార్కాణించుచున్నవి. వారి యిగువురి పేర తలవరము మలవరము అను గ్రామములు దానముచే నుబడినట్లు లా శాసనములు నిరూపించుచున్నవి. వేమునకు దొడ్డాంబిక యను భార్య యుండినట్లు లీయొక్క శాసనమున నేగాక మఱొక్కడను నా విషయము తెలుపఁబడియుండలేదు. కాని కాటయ వేమునితల్లి, ప్రాలయ వేముని కూతురు, అసహారెడ్డి సోదరియునగు నామె 'దొడ్డాంబిక' యని బహుశాసన ప్రసిద్ధము. ఈ విషయమును గ్రహవమునేయు న్నీకింది శ్లోకము వేముని పెక్కు శాసనములలో గాన వచ్చుచున్నది.

శ్లో. నప్తాకాటమసీభుజో, గుణగణోదారస్యచూర
ప్రభోః పౌత్రః, కాటయవేమ భూమిరమణః శ్రీ వేమ
పృథ్వీపతేః దాహిత్రః, పునరన్నవోతన్మపతే ర్ద్రావీశ
చాదాయణే ర్జమాతా జయతి క్షీతిం చిరమనన్దోద్ధాంబికా
నందనః. 12

ఈ శ్లోకమునబట్టి కాటయ వేముడు దొడ్డాంబికానుతుఁ డనుట నిర్వివాదవిషయము. కావున పెక్కులువచ్చెను శాసన శ్లోకమునకు "ఎవనికి దొడ్డాంబిక తల్లియో యట్టి కాటయ వేముడు జనకుఁడు గాఁగలఁడుని తల్లి" యని యర్థము చెప్పకొనవలెనా? లేక లేఖక ప్రమాదమున నీ శ్లోకమున 'తలాంబికా, లేక మల్లాంబికా' యనుటకు బదులుగా 'దొడ్డాంబికా' యున్నదా? యను విషయమింతదనుక విడరానిచిక్కుగ ముడివడినది. చరిత్రకారులు మాత్రము కలువచేరు శాసనమునకు సర్వధా ప్రాముఖ్యము సంగీరించి, కాటయ వేమునకు మూగుగు భార్యలనియు, వారిలో దొడ్డాంబిక కొమర గిరి సోదరియనియు, తత్ప్రతియనుటచే అనితల్లికి వేమునిరాజ్యము సంక్రమించినదనియు వాకొని యున్నారు. కాని యీ విషయమును స్పష్టముచేయు

శాసనాద్యాధారమేదైన క్రొత్తగ నుపలబ్ధ మగునంత వఱకు నిట్టియూహా పోగవాహముని నాకుఁ దోచుటలేదు.

రాజమహేంద్రవరరాజ్యమును, కాటయ వేముని తగునాత నాతని వంశాంశరమై నిలిచి, రాజ్య సంక్రాంతికి దాయాత్తుడై అనితల్లి యగుటచే, నామెకు మామగారగు అల్లాపరెడ్డి యామె కి రాజ్యమును సంక్రమింపజేసెనని యీ కింది శాసన శ్లోకములు నిరూపించుచున్నవి.

శ్లో. దురిత రహితచిత్తో దొడ్డయల్లాడ భూపా
భువ మరి జవశ్యాం భూయనాహృత్య వోష్టా,
విమలగుణయతాయాం వేమ భూపాత్యకాయా
మవని సురసుధాయా మన్నితల్లాం నిన్దన్తి. 13
గతే దివం కాటయ వేమభూపే
నిర్మూల్య త ద్దోహికలం సమస్తం,
అచంచల శ్రీక చ సౌ తనోతి
తత్సంతతే రాజ్య మరాత్యస్యవ్యమ్. 14

కాటయ వేముడు తూర్పునాటి దురవిజయమునకు బతులుజేతినపు డాతని వెంటవచ్చిన నేనాధిపతులలోఁ బ్రధానుఁడు, కొంపవీటి ప్రభువులొ బాంసర మా వఱకే యేర్పడియున్న రెడ్డివిరుఁడు అల్లాడ రెడ్డి. ఈతఁడు కాటయ వేముని యీ విజయ యాత్రలో నాతని కండవంపయై నిలిచినవాఁడును నాతనితో వియ్యమందినవాఁడును. కాటయ వేముడు తన కూతు లలో హరిహరాంబను అల్లాపరెడ్డి సుతులలో జ్యేష్ఠుఁడైన వేమునకును, అతని ద్వితీయ సుతుఁడైన వీరభద్రా రెడ్డికి అని తల్లిని నిచ్చి వివాహము చేసెను. తన్మూల కముగఁ గాటయ వేముని రాజ్యము ననితల్లికి సంక్రమింపజేయుపని వియ్యంకుఁడైన అల్లాడ రెడ్డిపైఁబడి నది. హరిహరాంబయుఁ గాటయ వేముని పుత్రియై యుండ, అనితల్లికి కాటయ వేముని రాజ్యమును సంక్రమింపజేయుటకుఁ గాఁగ మీమె కొంపవీటి ప్రభువులకు దాహిత్రయై యుండుటయే గావలయును. లేమన్న కాటయ వేమునుతయైన హరిహరాంబకొ రాజ్యమేల సంక్రమింపరాదు? కాటయ వేముడు దివంగతుఁడైనంత నే, రాజమహేంద్రవర

12. చూ. కొమరవరము, గోపవరము, లోత్తర మూఁడి శాసనములు.

13. చూ. అనితల్లి కలువచేరు శాసనము.

14. See. S. i. i. vol V No 113.

రాజ్యమును గబింపఁ జూచినవాడు, వేమునివెరి వర్ణములోని వాడు నగు శోమటి వేమ అన్న కేవల శాకుల నల్లాడరెడ్డి నిర్మాతలించి, రాజ్యమును శత్రుగుర్భేద్యము గావించి, అని తల్లిదైత్యుని భావము ఈ కార్యము గురితరహితచిత్తుడై యల్లాడరెడ్డి నెఱపె ననుటలో, దాయనిర్భయ విషయమున వినాద మేర్పడినపుడు ధార్మికదృష్టితో నాతఁ డనితల్లికి రాజ్యమును సంక్రమింపఁ జేసెనను విషయము వ్యక్తమగుచున్నది.

రెడ్డి ప్రభువుల చరిత్రములకు సరియైన వెలగట్టి కవితాతులకు దూఁగించి మూల్యము నేర్పటమ శ్రీనాథుఁడు, అనితల్లికి కాటయ వేముని రాజ్యము లభించుట నిట్లు వివరించి యున్నాఁడు.

మ. మనుతుల్యుండగు కాటభూవగుని

వేమమ్మతలాధీశునం

దనపాణిగ్రహణంబు చేసెఁ బ్రియమొంద

నీర్వరభద్రేశ్వరుం

డనితల్లి న్వనితామతల్లి నుదయాస్తాద్రుంధ్ర
సీమావనీ

ఘన సామ్రాజ్య సమర్థన ప్రథిమ

సాక్షాదిందిరా జేవతనీ

—కాశీ. 1-43.

శ్రీనాథుఁడు కాటయ వేముని మనుతుల్యునిగా నిరూపించియున్నాఁడు. అతగా మనువుమాడ్కి ధర్మ నిర్వాహకుఁ డనుట. వేమన కంతటి ధార్మిక దృష్టియే లేకున్నచో నీతని శక్తి సామర్థ్యములకు కుమారగిరి నాఁడు కొండవీటిరాజ్యమునే పాలించి యుండెడి వాఁడు. మనుతుల్యుఁడు గావున నే ధర్మతత్పరత గలిగి కొమరగిరి యాజ్ఞ సుశిరసావహించి తానార్జించిన విజయముల నాతనికి సంక్రమింపఁ జేసి తన్నుఁ గృతకృత్యునిగా భావించియున్నాఁడు. అట్టి వేముని తనూజాత యగుటచే ననితల్లికి ఘనసామ్రాజ్యసమర్థన ప్రథిమ యేర్పడెనను విషయముపై పద్యమున వ్యక్త మగుచున్నది. మఱియు నని తల్లియే రాజమహేంద్రవర రాజ్యమునకు రాజియై పాలనము సాగించుచుండె నను విషయ మిందు స్పష్టమగుచున్నది. ఈ విషయము కలువచేరుశాసనమునం దిట్లు స్పష్టము నేయఁబడినది.

శ్లో. వినత నరపాలపాలీ, కనదురు

మాశ్రిత గుడిత గంధాధ్యౌ,

అనితల్లిపతిదైవా, ఘనసచివీధూత

భావుకా భవమవతి,

అనితల్లిభూమిని బాలించుచుండ నరపాలురు నామె పాదములపైఁ బూలహాలికలు పడునట్లు వింతు లగుచుండఁ దదింపము పాదముల కంటుచుండెననియు, నామె భర్తను దైత్యముగా భావించుచు, తనకు బావయైన వేముఁడు మహామాత్యుఁడుగా భూమిని రక్షించుచుండెనని యీ శ్లోక భావము. అల్లాడరెడ్డి రాజమహేంద్రవర రాజ్యాధికార మనితల్లికి సంక్ర మింపఁ జేయఁ, దద్భర్తయును వీరభద్రారెడ్డి సింహాస నము నలంకరించిన నాఁడు, కుమారగిరికఁ గాటయ వేమునివలె నతల్లి కల్లాడ వేమారెడ్డి మహామాత్యుఁడు ప్రధాన సేనానియునై కార్యఖండములు రెండును నిర్వహించుచుండెడి వాఁడను విషయము నీశ్లోకము తెల్లము చేయుచున్నది ఈ తీరుగఁ గాటయ వేముని రాజ్యము అల్లాడ వేమ వీరభద్రారెడ్డి పాలనములోనికి వచ్చిన నాఁడే కవి సార్వభౌముఁడైన శ్రీనాథున కాశ్రయము లభించు నవకాశము గలదై చరిత్ర పసిది వహించిన దయినది.

కాటయ వేముఁడు తన చరిత్రమున మాతామహుడైన బ్రోలయ వేముని యాదర్శములను, తన రాజధాని యంగు కొండవీటి విభవమును సమకూర్చుకొనినట్లు వేముని యపదానముల వలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. హరిహరలంగు విశిష్ట భక్తిభావము గలిగి భీమ మండల ప్రసిద్ధమైన శేవళిములకు విభవములు కల్పించుట, భూసురుల కగ్రహారములు దానముసేయుట, దిగ్విజయములు సాధించుట, కవుల కాశ్రయ మిచ్చుట, ఘోర రాయ భీమము గురువును శ్రీశైలమునుండి పట్టణమునకుఁ గొనివచ్చుట, యను నివి బ్రోలయ వేముని యాదర్శములు. రాజమహేంద్రవరమున త్రైలోక్య విజయ సాధమును స్మింపఁ జేయుట, మూలఁ గూరకత్తిని వెలయించుట యనునవి కొండవీటి విభవాదర్శములు.

శ్లో. కవినామాశ్రయో మంత్రి కాటభూప తనూభవః.

అను కుమారగిరి రాజీయ వాక్యముచే నీతఁడు కవుల కాశ్రయభూతుఁడై యుండినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. కాని వారు తెలుఁగు కవులుగాఁ గానరాదు. అగ్రహారములు స్వీకరించిన వారిలో సంస్కృతకవులెవరైన గలరేమో? కాటయ వేముఁ డెంతటి పరా

కాటయవేమభూపతి

క్రమవంతుడో అంతటి సంస్కృత పాండిత్యము గలవాఁడు. ఈతని వైదుష్యము కుమారగిరి యానతిని వసంత రాజీయోక్త మారమున నాట్యార్థ సమన్వయము చేయుచు రచించిన కాళిదాస విరచిత రూపకత్రయ వ్యాఖ్యానము లయిన కుమారగిరి రాజీయములందుఁ గానవచ్చును. ఈతని వైదుష్యమును గూర్చి నే నీవఱకు రెడ్డి సంచికలో 'కాటయ వేముని వైదుష్యము' అను వ్యాసమునఁ గొంత తెలిపియుంటిని 15

కాటయ వేముఁడు కడుసమర్థుడై కాళిదాస విరచిత దృశ్యకావ్యములు మూఁడింటికి వ్యాఖ్యానము రచించి యుండుటచేత నే, మల్లినాథనూరి శ్రవ్య కావ్యములకు కూలంకషముగ వ్యాఖ్యరచించి దృశ్య కావ్యములకు వ్యాఖ్య రచించుట మానినాఁడు. వేముఁడు కుమారగిరి యాదేశమున, నాతినియొడఁ దనకుఁగల కృతజ్ఞత నెఱిగించుచు, తద్విరచిత వసంత

రాజీయోదాహృతాంతో లక్షణ సమన్వయము నెఱపుచుఁ గృతివిరచనమునకుఁ గడఁగుటచే, నీతని వ్యాఖ్యవలనఁ కుమారగిరి పాండిత్యముకూడ జిజ్ఞాసువుఁకు విదితమగుచున్నది. ఏయే తావులందు భరతాది ప్రాచీన నాట్యశాస్త్రవిషయములకు లొంగని యంశము లుండునో యట్టి తావులందేవసంత రాజీయోక్త పద్యతని నాట్యార్థ సమన్వయము గావింపఁబడినది. కాని యుదాహృత మైనచోట లక్షణము సర్వధా సంశయ విచ్ఛేదగమండును. వ్యాఖ్యానమును చేయు పద్ధతిలోఁ గాటయ వేముఁ డంగీకరించిన పద్ధతి సర్వదా సమర్థ నీయమగుండును. ఈతని వ్యాఖ్యలందలి విశిష్యతను గూర్చియు వసంత రాజీయవిశిష్యతనుగూర్చియు మఱి యొకప్పుడు నాయెఱుక కొఁది వివరింప బ్రతు త్తింశును.

15. మా. రెడ్డి సంచిక పుట 303, 366.

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడు ఏ ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ క్షణం ఎలా ఉండేదీ తెలియని ఈ దినాలలో

* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం * నౌక

* ఫయడిలిటీ గ్యారంటీ మొదలైన భీమాలకు

మాతో సంప్రతించండి.

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్ జనరల్

ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ,

“బాంబే ట్రైఫ్ విల్డింగ్స్”

9, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. 1.

Telephone: 4241, Telegrams: “UNIGEN”

ప్రాంచీలు :

విజయవాడ - బెంగళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - న్యూఢిల్లీ - పాట్నా

కొలంబో - సింగపూరు - కోయంబత్తూరు - జాకార్తా

అంతర్వాహిని

హిత శ్రీ

* గతనంచితరవాయి *

12

విశ్వం హెడరాబాద్ నించి తిరిగివచ్చాడు. బండి దిగగానే ఎదురుగా వచ్చాడు గోపీ. తనకు చదువు ఉన్నవాళ్లు ఎవరో చ్చినా గోపీకి అలా ఎదురురావటం అలవాటు. విశ్వం అది చాలాసార్లు గమనించాడు. అయితే అలా ఎదురురావటం మనోదీ అందరిపట్లా సర్వ సామాన్యమే. తనూ తెలివైనవాళ్లో న్నే ఎదురువెడతాడు. కాని తనలాంటి పెద్దవాళ్ళు అలాచేయటంలో కుర్ర వాడైన గోపీ అలాచేయటంలో తేడాఉంది. వరం డాలో తీరిక గాకూర్చుని కబురు చెప్పుకుంటున్నప్పుడు విశ్వం గోపీని అడిగాడు. “వాకిట్లో బండిచిగి చుట్టాలె రేవా వస్తున్నప్పుడు ఎదురువెళ్లటం చేసికెరా గోపీ, వాళ్లెలాగూ ఇంట్లోకి వస్తారు గా.”

గోపీ ఈ ప్రశ్నకి తెల్లబోయాడు. ఏం సమాధానం చెప్పాలో వాడికి తెలియలేదు.

“ఊరికే” అన్నాడు.

“మర్యాదకోసమా?”

గోపీ థర్డ్ ఫ్లోరం చదువుతున్నా అది ఈడుకి మించిన చదువు. వాడికి ప్రశ్నలోని భావం సరిగా అర్థంకాదని విశ్వానికి తెలుసు. “ఉహూం” అన్నాడు గోపీ ప్రశ్న అర్థమైనట్లుగానే.

“వెళ్లాలనిపిస్తుందా?”

అవునన్నాడు గోపీ. ఎందుకనిపిస్తుందో వాడికి తెలియదు. వాడు ఆలోచించివెళ్లెడు. కాళ్లు లాక్కుపోతాయి, అంతే.

విశ్వం ఆలోచించాడు. తనలా ఎదురువెడితే ముఖ్యంగా మర్యాదకోసం వెడతాడు. మనస్సు హెచ్చిరిస్తుంది. పసివాడికి ఆహెచ్చరిక ఏంలేదు. పరిచయంకాని మాడగానే హృదయగతి బాంధవ్యం ఏదో అప్రయత్నంగా వాడిని అలా లాక్కుని వెడుతుంది.

ఇది పైకి చాలా చిన్నవిషయంగానే కనిపించినా ఇందులో గంభీరభావం ఏదో ఇరుడిఉన్నదనిపించింది విశ్వానికి. అన్నిసార్లు గోపీ తన బండివెళ్లికి పరిగెత్తుకుని వచ్చినా తనావిషయం గురించి ఈరోజు ఆలోచించినట్లు ఆలోచించలేదు పూర్వం ఎన్నడూ. ఈసారి గోపీ అలా రావటం చూడగానే తనకీ ఊహ ఎందుకు కలిగిందో!

కొంచెంసేపాగి విశ్వం అడిగాడు.

“గోపీ, నువ్వెరిగిన వాళ్ళందరిలో ఎక్కువమంచి వాడెవరు?”

“రంగారావు మాస్టరు గారు.” తడుము కోకుండా చెప్పాడు వాడు.

“ఎందుకూ?”

గోపీ ఆలోచించాడు.

“ఏమో” అన్నాడు చివరికి.

రంగారావు మంచివాడే. అయితే గోపీ మాస్టరులో అంత మంచివాళ్లు ఇంకా ఉన్నాడు. కాని వాడికి రంగారావుంటేనే అభిమానం ఎందుకో? ఆ విషయం వాడికే తెలియదు.

“అందరిలోకి ఎవరంటే నీకిష్టం?”

గోపీ కొంచెం ఆలోచించి అన్నాడు.

“అక్కయ్య.”

“ఎందుకూ?”

ఈసారి సమాధానం వాడికి తెలుసు. స్నేహనీకీ వెళ్ళినప్పుడు రైలు కదులుంటే అక్కయ్య దూరమవుతుంటే వాడికి కన్నీళ్ళులిరిగాయి, అక్కయ్యకి తిరిగాయి. వాడికి అక్కయ్య కావాలనిపించింది. వాడి ఆలోచనల ఆమెవపు మరలాయి. జవాబివ్వటం మర్చిపోయాడు. విశ్వం అది గమనిస్తూనే ఉన్నాడు. వాడి మనసులో ఏ ముదో కూడా ఆతనికి తెలుసు.

విశ్వం ఆలోచనలోపడ్డాడు. కొన్ని విషయాలు

శవలం తార్కికంగా ఆలోచిస్తే తేలేవికావు. ఆ అవసరం కూడా లేదేమో. హృదయంలోని ఏవో అనుభూతులు మన ప్రవర్తనకి కారణ మాతాయి కొన్ని సమయాల్లో. అది హేతుపూర్వకంగా ఉండకపోవచ్చు. సమర్థనీయం కూడా కాకపోవచ్చు. కాని హృదయంలోని ఆ అవ్యక్తభావాలని కావనటానికి వీలేదు.

డాక్టర్ ప్రవర్తననుంచి తను సంక్షేపంగా శిష్యుడవుతుంటే ఆమెలో కలిగి ఉన్న ధోరణి తనమర్పిపోలేదు. ఆమె ఆలోచించటం మానేసింది. హృదయం మూగగా ఏవో పలికింది. లేకపోలే ఆమె అలా ఆవేశంగా మాట్లాడలేదు. ఆక్షుణ్ణంలో తన హృదయం స్పందించింది. అంతగా హృదయాన్ని ఊపి వేయగల సన్నివేశం తన జీవితంలో ఇంతవరకు జరగలేదు. పద్మ వ్యక్తిత్వం తనకిప్పుడప్పుడు ముచ్చటపడింది. అంతగా తన వ్యక్తిత్వాన్ని అర్థం చేసుకోవడంవల్లే డాక్టర్ మీద ఇబ్బంది అభిప్రాయాల్ని తృణప్రాయంగా చూసి ఉదాత్తంగా వ్యవహరించగలిగింది. పద్మలా ఎంత ఖండి ఉంటారు!

కానీ ఆమె ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు విశ్వం. ఆలోచనల్లో వసంత జ్ఞాపకం వచ్చింది. పదిహేను రోజులైనా అయివుంటుంది తనామెను చూసి. బుట్టికి వెళ్లి కాస్త కాఫీతాగి ఆలా వసంత ఇంటికి వెళ్లాలనుకున్నాడు విశ్వం. కాని ఇంతలో మనసు మార్చుకున్నాడు. రైల్వే నిద్రలేక కళ్ళు బరువుగా వున్నాయి. నాయంత్రం వెడితే కులాసాగా ఉంటుందినున్నాడు.

నాయంత్రం కాగానే ఆకాశంలో మబ్బులు ఆరుముకోసాగాయి. సన్న జల్లుకూడా ప్రారంభమయింది అయినా విశ్వం బయటైరివ్వలేదు. తలుపు తీసిబోయేసరికి అతనికి లోపలంచి ఏవోమాటలు వినిపించసాగాయి, ఆగాడు. మాటలు రాసురాసు స్పష్టంగా వినిపించసాగాయి. వసంత కంఠం తీవ్రంగా విపిసింది. ఉన్నట్టుండి చెంప ఛెళ్ళునున్న శబ్దం వినిపించింది. దడలున తలుపు తోసుకుని లోపలికిఅడుగు పెట్టాడు విశ్వం. దండతడిత భుజంగంలా ఉంది వసంత. పక్కన నటేశ్వరరావు కందిగడ్డలాంటి వదనతో నుంచున్నాడు. చివ్వుకు విని ఇద్దరూ తలుపు వైపు చూశారు.

“ఏమైంది?” అన్నాడు విశ్వం యిద్దరివై చూస్తూ.

నటేశ్వరరావు ముఖం మరింత ఎరుపెక్కింది.

“చెయ్యి పట్టకున్నాడు గుర్తాగుడు,” అంది వసంత రోషంతో.

“పతివ్రత, పాపం” అన్నాడు నటేశ్వరరావు హేళనగా.

“మటవ్” అన్నాడు విశ్వం వొళ్ళుమరిచి.

“విశ్వంగానూ, మర్యాద ఇచ్చి వుచ్చుకోండి. మీకు పరిస్థితులు తెలియవు. ఎంతవెచ్చు తగలేకానో, భవానీ శింక గుడిలా.”

“ఎవరికి?” అంది వసంత గెట్టిస్తూ.

“చెప్పాలా?”

“నేను మీ బహుమతి ఒక్కటికూడా ముట్టకూలేదు. ఎప్పుటికప్పుడే తిరగొట్టినా నీళ్ళలే...” వసంత పూర్తిచెయ్యలేదు.

“మీవాళ్ళకిస్తే ఒకటి నీకిస్తే ఒకటివా?”

“నాకు వాళ్ళతో సంబంధం లేదు.”

వసంత కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగాయి.

“ఇదేనా మీ నాటక కళోపాసన?” విశ్వం నటేశ్వరరావు వైపు అసహ్యంగా చూస్తూఅన్నాడు.

“మీ చిత్ర కళోపాసన సంగ లేమిటా!”

విశ్వం నిరుత్సాహంగా ఒక్కటూ.

“గురువింద గింజ తన పలుపెరగదట!”

“నీ నేం దొర్లవాళ్ళు చెయ్యలేదు గబాట్” గట్టిగా అరిచాడు విశ్వం.

“తమరే దయచెయ్యండి” అన్నాడు నటేశ్వరరావు వ్యంగ్యంగా.

విశ్వం చెయ్యి చేసుకోటానికి సిద్ధమయ్యాడు.

“సిద్ధమే.”

వసంత కలగచేసుకుంది.

“నటేశ్వరరావుగారూ, మా ఇంట్లోనుంచి వెళ్ళి పాముకొంటున్నాను. పెద్దమనిషితిరహాగా ప్రవర్తించలేరా?”

ఏమనుకున్నాడోగాని నటేశ్వరరావు “అల్ రైట్” అని వెళ్ళిపోయాడు.

“బి. ఎల్. ప్యాసయాడు. రేపామాటా ప్రాక్టీస్ పెటబోతున్నాడు. ఏంటుద్దులివి?” అన్నాడు విశ్వం బాగుప్పగా.

“మొదటినించి ఆయన ప్రవర్తన అటువంటిదే నండి. నేను భయపడుతూ నేడున్నాను ఇలాంటిదో జరుగుతుందని” గాడ్గిడికంగా అంది వసంత.

విశ్వం ఏమీ అనకుండా కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. మేకపిలని తోడేలు తరుముతున్నట్లు అతని మనోవిధిలో గోచరించింది. విశ్వం తలపట్టుకున్నాడు.

“అసలు బహుమతులు ఎందుకు తీసుకున్నావు?”

“నేను తీసుకోవడంలేదు!”

“ఎవరికో ఇచ్చానంటున్నాడుగా.”

“దానికి నేను బాధ్యురాలా?”

“మీవాళ్ళేటగా?”

“అయినా నాకు వాళ్ళతో ఏం సంబంధంలేదు. నేను వేరే వుంటున్నానని మీకు తెలుసుగా?”

“అయితే మాత్రం, చెప్పాలి నేనా భార్య నీకు లేదా? ఈ మాత్రం విషయంకూడా మరొకరు చెప్పాలా?”

కోపంగా అన్నాడు విశ్వం, వసంత కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగాయి.

“తెలిసికూడా మీరలా మాట్లాడితే ఎలా?” అందామె గాడ్గిడికంగా.

విశ్వానికి జాలేసింది. ఆమెని కోపగించుకోవడానికి తనెవరు? తనకేం హక్కుంది? అయినా ఆమె అలా తిరస్కరించకుండా తనకి సహాధానాలు చెబుతోంది. అన్నివైపుల్నించి అందరూ ఆమెని బాధపెడుతుంటే ఎలా తట్టుకుంటుంది?

“వసంతా!” అన్నాడు కారణ్యం ఉట్టిపడే స్వరంతో. ఆమె కళ్ళెత్తి చూసింది.

“ఆరుకు నేనాళ్ళు లేనివాళ్ళని ఆదరించటం చూసి వాళ్ళు నిస్సహాయస్థితి ఆధారంగా తీసుకుని స్వప్రయోజనాలు సాధించుకు నేనాళ్ళు నేనువాలో తెలియటంలేదు.”

“తోడేళ్ళు” ఆవేశం అణచుకోలేక అందివసంత.

సరిగా తన మనసులో ఉన్నదే ఆమె అంది. ఆమె అన్నాడు విశ్వం ఆమెతో. అలా ఇద్దరి మనసుల్లో ఒకేమాట తోచటం అదే మొదటిసారి అని ఇద్దరూ ఒకరికోకరు చెప్పుకున్నారు.

సన్నజలు చిలికి చిలికి గాలివానయింది. ఉరుములూ, మెగుపులూ, వానా, గాలితో ప్రకృతి భీభత్సంగా ఉంది.

“ఇక్కడ ఏక్కువడానా” అన్నాడు విశ్వం.

“తొందరపని ఉందా?”

“ఏంలేదులే.”

“మరయితే నవ్వం ఎముంది? ఏమైనా చెప్పండి. వింటాను.”

“అనగా అనగా ఒకరాజు - చెప్పాలా?”

“వేళాకోళం కాదండీ”

“బొమ్మ వేసుకుంటే బావుంటుంది. ఎన్నాళ్ళకీ అది పూర్తి కావటంలేదు.”

“ఇప్పుడా?” అంది వసంత,

“ఏం? మోడల్ ఇవ్వటానికి ఓపికలేదా?”

“మీకు కోపం వస్తుందేమోగాని, ఎన్నాళ్ళకీ మోడల్ ఇచ్చేది?”

“నేను ముందరే చెప్పానుగా. బాగా వెయ్యడంలే కొన్ని నెలలు తీసుకోంటుంది ప్రతిబొమ్మా!”

“మీకు శ్రద్ధలేదు. హైదరాబాద్ వెళ్ళి ఇన్ని రోజులు చెకాచెకా. ఏ ఉద్యోగమో అయితే బొమ్మ పూర్తి చేయకుండానే వొదిలి వెళిపోతారు”

“ఉద్యోగం వచ్చేనూచం ఏమీలేదు.”

“ఎందుకురాదు?”

“ఇన్ని దరఖాస్తులు పెట్టాను, ఒక్కరూ కనీసం ఇంటర్ వ్యూకయినా పిలవలేదు.”

“అవుతుంది లెండి.” అని భరోసా ఇచ్చిందామె.

విశ్వం పరికరాలు తీసుకున్నాడు, వసంత మోడల్ ఇస్తోంది.

బయట హోరు గాలి. కుంభవృషి.

కను ముక్కు తీరు సరిదిద్దుతున్నాడు విశ్వం. తలకుక్కున మెరుపు మెరిసింది. కిటికీలోంచి ఆకాంతి సరిగా వసంతమీద ప్రసరించింది.

“మెరుపు మెరిసి మీరు జారిపడ్డారనుకున్నాను” అన్నాడు విశ్వం చిరువ్యవస్థ నవ్వుతూ.

“మీరు కవిగాను కారుకదూ? బొమ్మ గీసుకోండి కవిత్వం తోలికపోకుండా” అంది వసంత.

పెదవులు కంపురంతో చిత్రిస్తున్నాడు విశ్వం. రేఖలు సరిమానుకోటానికి కొంచెం దగిరిగా వచ్చి నిలబడుచున్నాడు. ఆమె వెంటనే అలాగే చేసింది.

పెదవులరేఖలు చూడబోయి ఎగువుదనం చూస్తూ నుంచున్నాడు విశ్వం. సరిగా అదే ఎగువు ఎలా చేతుటం? అది సాగ్యమయేలా లేదు. మెగుపు మెరిసింది కళ్ళు మిగుమ్ము గొల్పాయి. ఆ మెగుపులో మెరిసిపోయే వసంతిసౌందర్యమంతా, ఆ తనూకాంతి ఉన్నదివున్నట్లుగా ఎలా చిత్రంలోకి తీసుకురావటం?

వర్ణాలకలయిక సాధించటంకోసం ఏయే వర్ణాలు కలిస్తే ఆమె శరీరవర్ణంవస్తుందో ఆలోచిస్తూ ఆమెని నఖశిఖపర్యంతం చూడసాగాడు. ఆ శరీరవర్ణానికి రేఖాసౌష్ఠ్యం మెగుగులు దిద్దుతోంది. ఆ వంపు లన్నీ తన చిత్రంలోకి రి వాలి. ఎంతవరకు తను ఆ రేఖల్ని చిత్రంలో పొందుతున్నాడో!

పరిశీలనగా చూస్తూన్నాడు విశ్వం. ఒక్కసారి సింహావలోకనంచేకాదు వసంతి స్వరూపాన్ని నర్తకి భంగిమలో.

వసంతి ఇన్నాళ్ళూ ఎంత సౌందర్యం తననించి మరుగుపరిచింది! ఇన్నాళ్ళూ తను చూడని అందా లేవో ఆమెలో ఈరోజు కనిపిస్తున్నాయి.

“అనాఘాతం పువ్వుం కిసలయ మలూపం కర గుహారనావిధ్యం రత్నం...”

ఎవరి అనుభవంకోసం ఈ అందం?

బొమ్మసంతతి మర్చిపోయాడు విశ్వం. వసంతి అలాగే నుంచునివుంది. కిటికీలోంచి విసురుగా జలు కొట్టింది. ఆ తుంపరలు చల్లగా విశ్వాన్ని పలకరించి పులకింపచేశాయి.

బయట ఉగుము ఉరిమి మెగుపు మెరిసింది. మెగుపులో వసంతి...

ఆ సౌందర్యం ఖరీదైనరేకపోయాడు విశ్వం. తటాలున ఆమెని కాగలిలోకి పొదిరి పట్టుకున్నాడు. కళ్ళిల్లోకి చూసి పెదవులు చుంబించబోయాడు. కాని అకస్మాత్తుగా ఆగిపోయాడు. వసంతి విడిపించుకోలేదు. కాని ఆమెముఖంలో ముఖంపెట్టి చూసిన విశ్వానికి ఆమె వదనంలో ఏదో వింతవనం కనిపించింది. అది అత్యాశ్చర్యమో, భయమో, కోపమో, నిస్సహాయతాభావమో, హేళనో...మరేమిటో, లేక అన్నిటి సమ్మేళనమో విశ్వానికి అంతుపట్టలేదు. తటాలున తన్నుతాను తెలుసుకొని ఆమెని వదిలేశాడు. తరవాతి ఒక్కమాటకూడా అతను మాట్లాడలేదు. ఆమె నైపు చూడటానికికూడా సాహసించలేదు. గబగబ బయటికొచ్చి ఆ గాలివానలోనే ఇంటివైపు నడిచి పోయాడు. వసంతి ఏమీ ఆలోచించేసితిగా లేదు. అలాగే అతనివైపు చూసింది. మెగుపు మెరిసింది. కిటికీలోంచి చరచర నడిచిపోతూ విశ్వం కనిపించాడు. అప్పటికి ఆమెకి పగిసితి తెలిసింది. ఆమెకి తెలిసుకుండానే కిటికీవద్దగా వెళ్ళింది. ముఖంమీద జలు కొడుతోంది. తమనూ నేవున్నా వెనక్కి రావాలని ఆమెకి తోచలేదు. అలాగే చూస్తూ నిలబడ్డది.

13

ఆ రాత్రంతా విశ్వానికి సగిగా నిద్రపట్టలేదు. కన్నుమూసుకున్నా కన్ను తెరిచినా వసంతి కనిపిస్తోంది. తెల్లటి అందాలతో, తెల్లటి కాంతులతో మెరిసిపోయే వసంతి! తిగ్మతియ్యటి కబుర్లుచెప్పే వసంతి! అహాయకంగా మనసులో ఉన్నవన్నీ చెప్పే వసంతి! మేకపిల్లలాంటి వసంతి! చాతాత్తుగా విశ్వం ఉలిక్కిపడ్డాడు. అప్పుడే చూగన్నుపట్టింది. కల వచ్చింది. మేకపిల్లని తోడేలు తగుముతోంది. పలుకునీ పలుకునేరికి కల చెదిరిపోయింది. అంతవరలో ఆ హోరుగాలిలోకూడా విశ్వానికి ముచ్చెగులులు పోతాయి. తనే తోడేలు! ఎవరినో ఆ చూటతో నిందించాడు. కాని పయోముఖునివకుంభంలా తయారయ్యాడు తను. వసంతి ఏమనుకుందో. ఆ ముఖ కవళికలు తనెలా మర్చిపోయాయి. ఆ వదనంలో చెదిరిపోయిన గుండె కనిపిస్తోంది తనకి. తొలగిపోయిన విశ్వాసం కనిపిస్తోంది. “చూవ్వా ఇంతేనా?” అని నిస్సహాయంగా కూలబడి పోయినట్లు కనిపిస్తోంది వసంతి. తను అది భరించలేదు. ఒక్కక్షణం—మరొక్కక్షణం తన మూఢత్వం తనని విడిచిపెట్టి ఉండకపోతే ఆమెని నాశనం చేసేవాడు. అక్కడికి తను అదృష్టవంతుడే.

అందడంకూలేని వసంతి తననివమ్మి చమని నే అవ్వ తను గుజువు చేసుకున్నాడు కంచె చేమమేస్తే!

విశ్వానికి తనమీద అసహ్యం వేసింది. ఒక్క మంచుపనికూడా చెయ్యలేక పోగా ప్రప్రథమంగా ఒక చెడపని చేశాడు! ఆ ఉపస్థానకుడు ఇప్పుడు తనని నిలదీసి “ఇదివై రెండేండ్ల జీవితం కాలంలో నువ్వు

చేసిన ఒక్కచెడ్డపని చెప్పమంటే తను ఆలోచించు కోనక్కర్లేను. మంచిపనిచెప్పమంటే—అజేత్రావుపు సమాధానమే. వేసిన చోటే గొంగలి.

ఒక్క మంచిపని!.

విశ్వానికి తటాలున ఆలోచనతట్టింది. వసంతని తను పెళ్ళిచేసుకుంటే! ఒక అబలని, దురాచారానికి బలికాకుండా తప్పించుకోవాలని తాపత్రయపడే ఒక కన్నెని ఉదిరించినట్లవుతుంది. అంతకంటే ఎవరు మాత్రం చెయ్యగల గొప్ప మంచిపనేముంటుంది? తను వసంతని వివాహం చేసుకుంటాడు.

కాని అది అంతసులభమ? ఎన్ని అహంకరులు దాటాలా! ఎన్ని చిక్కులొసాయో! అన్నట్లు మానయ్య మళ్ళీవొచ్చి పట్టుబడితే! ఒక వేళ జానకికి తననే చెసుకోవాలని ఉంటే! ఈ పరిస్థితుల్లో తనేం చెయ్యాలి. ఏం చెయ్యగలడు? వైగా ఈ వివాహానికి ఇంట్లో ఒప్పుకోరు. వేరేచోట ఇంట్లోంచి వెళ్ళి పోయి పెళ్ళి చేసుకోవాలి. బహుశా మళ్ళీ ఇంట్లో అడుగు పెట్టనివ్వరు. ఉద్యోగం అయితే పరవాలేదు. కాకపోతే తనెలా ఆమెని పెళ్ళిచేసుకోగలడు!

కాని వసంత అలా సంఘస్థులలో ఎలిగిపోతుంటే ఎలా ఊగుకోగలడు? తనామెని ఉద్దించలేనంత నిస్సహాయుడా? నరేశ్వరావులాంటి తోడేళ్ళ బారినించి ఆమె తన్ను తనెలా రక్షించుకుంటుంది, పాపం.

విశ్వానికి ఎటూ తేలలేదు. రాత్రంతా ఆలోచన తోనే కాలం గడిచింది. తెల్లారేసరికి కళ్ళు ఎర్రబడి ఉన్నాయి తల దిమ్మెక్కింది. వస్త్రాలలో తడవలంకల్ల ఆరోగ్యంకూడా చెబ్బింది. ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడల్లా రాత్రిజరిగిన సంఘటనే మనసులో మెదుల్తోంది.

విశ్వం ఇలా ఆలోచిస్తుండగా రంగనాథంగారు ఓ ఉత్తరం తెచ్చి అతనికిస్తూ “ఏమిటా ఇది?” అనడి గారు. ఉత్తరం మొదటి పంక్తి చూడగానే అణిచిపై ప్రాణం వ్రేసేపోయింది. అది ఆకాశరామన్న ఉత్తరం. లోకల్ డెలివరీలో వచ్చింది. విశ్వానికి వసంత అనే వాటకాల్లో వేమలువేసే అమ్మాయితోసంబంధం ఉందనీ, వాళ్ళు పెళ్ళి చేసుకోబోతున్నారనీ చెప్పారించాడు, ఆకాశరామన్న. ఇది నరేశ్వరావు పనే అయి ఉంటుందని వెంటనే ఊహించాడు విశ్వం.

“సుద్ధ అబద్ధం” అన్నాడు విశ్వం ధైర్యంగా.

“నువ్వు లోజా పొద్దున్నే ఎక్కడికి వెళ్ళి?”

విశ్వానికి నిజంచెప్పాలో అబద్ధం చెప్పాలో తెలియలేదు. ఎందుకైనా మంచిదని నిజమే చెప్పాడు.

“ఆ అమ్మాయి ఇంటికే.”

“బామ్మ వేస్తున్నాను. దానికి మోసల్ కావాలి. ఇంటిదిగ్గిర బావుండదని అక్కడికి వెళుతున్నాను.”

ఈ సమాధానానికి రంగనాథం కొంచెం వెక్కిరి తగ్గాడు.

“ఇహానించీ అది మానుకోటం మంచిది. ఏమంటావు?”

“బామ్మ పూర్తికావొద్దా?”

“అక్కరేదు.”

“అయితే సరే”

“ఒక వేళ నువ్వేమైనా మనసులో ఆపిల్లని పెళ్ళిచేసుకుందామని అనుకుంటున్నావేమో. అలాంటివి నాకు సరిపడవు. నీదారి నువ్వు మానుకోవాలి సినే ఆ పక్షంలో. అదేన్న ప్యాసయినవాడివి. నీ కింతకంటే ఏం చెప్పక్కర్లేను.”

ఆ నేసి ఆయన వెళ్ళిపోయాడు. విశ్వం దీర్ఘంగా నిట్టూర్పు విడిచాడు. తను రాత్రి అనుకున్నాడో లేదో, అప్పుడే విఘ్నాలు మొదలు. ఈ కుళ్ళిపోయిన సంఘంలో ముందడుగు వెయ్యటం సాహసకార్యమే. కాని తను హేతువాదానికి నిలబడాలి. తను చెయ్యగలిగింది తప్పక చేయాలి. వసంతని తను పెళ్ళిచేసుకుని తీరాలి. జీవితంలో అవకాశాలు సులభంగా రావు. వచ్చిన వాటిని సద్వినియోగం చేసుకోవాలి.

ఆ సాయంత్రం వసంత ఇంటికివెళ్ళి తన నిశ్చయం చెప్పాలనుకున్నాడు విశ్వం. కాని ఆమె ముఖం చూడటానికి సాహసం చాలక మానుకున్నాడు. ఉత్తరం రద్దామని ఆలోచించాడు. కాని ఉత్తరాలు ప్రమాదకరమని రాయలేదు.

ఈ సంఘటన జరిగిన తరువాత విశ్వానికి ఇంట్లో మెసలటం కష్టం అనిపించింది. తనని అదోవిధంగా చూస్తున్నాడు. అదికాక తను రెక్కలు వచ్చి ఉద్యోగంలో ఇంకా చేరలేను. తనమీద నిష్కృతిభావం ఇంట్లోవాళ్ళకి ఏర్పడిపోగిందని అతిశయ భావించాడు.

అంతర్వాహిని

అదృష్టవశాత్తూ తను విజయవాడలో ఒక ఆఫీసులో ఉద్యోగానికి పెట్టిన దరఖాస్తుకి ఫలితం దక్కలేక ఉంది. ఇంటర్ వ్యూకి రమ్మని గాళాను విశ్వం ఏమీ ఆలోచించకుండా వెంటనే బయల్దేరాడు, పెట్టేబేడా న్నకుని. ఉద్యోగం చిన్నదే, అయినా తాత్కాలికంగా చెయ్యవచ్చు ననుకున్నాడు. రంగనాథంగారేమీ అడుచెప్పలేను. ఈ ఊరినించి వెడితే అమ్మయి వ్యవహారం కూడా పరిష్కారమైపోతుందని ఆయన భావించాడు. అందువల్ల ఏదో ఓ ఉద్యోగం ఎక్కడ దొరికినా సరే వెళ్లటం మంచిదని ఒక సాధారణ సలహా ఇచ్చా డాయన. విశ్వంనికి ఆ సలహా కొంచెం కమంగానే ఉంది. తను ఇంట్లో ఊరికే ఉండటంవల అలా తిండి అభిప్రాయ పడ్డాడని ఆత ననుకున్నాడు.

విశ్వం దాఖాస్తుపెట్టింది ఒక రాజకీయపార్టీ ఆఫీసులో అకౌంటెంట్ పదవికి. ఇంటర్ వ్యూలో కార్యదర్శి ఏజేవో ప్రశ్నలడిగి చివరికి విశ్వంవైపు దిక్కుగా చూసి అన్నాడు.

“రావు అనేపేరు బ్రాహ్మణేకదండీ పెట్టుకునేది?” ఆ ప్రశ్నలోని భావం వెంటనే విశ్వంనికి అర్థంకాలేదు.

“ఈ రోజుల్లో అందరికీ అది మామూలుగా ఉండేపేరే గదండీ” అన్నాడు.

కార్యదర్శి విశ్వంవైపు చూస్తూ ఏదో అడగటానికి సంకోచిస్తున్నాడు.

“మీగు...?” అంతవరకే ఆయన అడిగాడు, విశ్వం సమాధానంకోసం ఎదురుచూస్తూ.

అర్థమైంది విశ్వంనికి. ఆతనిముఖంలో అసహ్యం తాండవించింది. ఈ మనిషికి రెండుముఖాలు. గట్టిగా అడిగే ధైర్యం ఆయనకిలేదు. కలతత్వాలకి అతీతుడనుకోవాలి ప్రజలు. అడక్కుండా ఉండలేడు. తన కులంకాకపోతే ఉద్యోగం ఇవ్వడు. అంతవరకు భాయం. “మంచిచెడ్డలు రెండేసులాలు అన్నాడు కదూ కవి! మరి నామంచినిగురించి నేను చెప్పకోకూడదు.” అన్నాడు నవ్వుతూ. కార్యదర్శి ముఖం చిట్టించుకున్నాడు. అలా చిట్టించుకుంటాడని విశ్వంనికి తెలుసు. ఆయనకి వచ్చే సమాధానం తనదగిరుంటే నూటిగా చెప్పేసేవాడేనని కార్యదర్శి ఊహ!అలాంటి ఆఫీసులో ఉద్యోగంఇచ్చితా తన కక్కలేదు. అయి

పత చైకి కనపడినివ్వకుండా ఏదో ఒకటిరెండు నిమయాలు చూట్లాడి ఇంటర్వ్యూ ముగిస్తూ “వెళ్లిరండి” అన్నాడు కార్యదర్శి.

“ఫలితం ఎప్పుడు తెలియచెస్తారు?”

“పోస్టులో తరవాతి సంస్థానం- నెలకైయితే.”

వెళ్లాడు విశ్వం. ఆ తరువాత కుతూహలంకొద్దీ ఆఫీసులో విచారిస్తే ఆ ఖాళీ భర్తీఅయిందని తెలిసింది. కొత్త ఉద్యోగి కార్యదర్శిగారి స్వగలస్థుడే! బి.ఏ. తప్పాడట!

విశ్వం ఓగడి అడైకు తీసుకుని ప్రతిఆఫీసు తిరగ సాగాడు. ఎంప్లాయిమెంట్ ఎక్స్చేంజిలో పేగు నమోదు చేయించుకున్నాడు. కనీసం లోవర్ డివిజన్ గుమాస్తా అయినాసరేనని ఆఫీసర్ గారిగో చెప్పాడు. ఒక ఆఫీసులో ఉద్యోగం వచ్చినట్టే వచ్చి పోయింది. పొద్దునవచ్చి పనిలో చేరమని అధికారంగా చెప్పాడు మేనేజర్. ఇంటికి ఉత్తరంకూడా రాసేశాడు ఉద్యోగం వచ్చిందని. కాని ఉదయం ఆఫీసుకి వెళ్లే సరికి మేనేజర్ తన విచారం తెలియచేశాడు. కొన్ని పరిస్థితులవల్ల ఆ ఉద్యోగం మరొకరికి అగ్నాప్తుగా ఇవ్వాలిసాచ్చిందని చెప్పాడు. కార్మిక్కుకుంటూ నిరాశతో వెళ్లిపోయాడు విశ్వం.

ఇంటినుంచి తెచ్చిన డబ్బు అయిపోవచ్చింది. ఉద్యోగంవచ్చే ఆశ ఏమీలేదు. తిరిగి ఇంటికి వెళ్ళి వెళ్ళటానికి అతని అభిమానం ఆడ్తోచ్చింది. ఏ ఉద్యోగమైనా సరే చేరటం మంచిదట! పొట్లాడిచేది ఏదైనా సరే తను చేరించుకున్నాడు. కాని ఆకలిన్న అడియాసలొతున్నాయి. కాఫీ మా నేశాడు. టిఫిన్ మా నేశాడు. భోజనంలో పెగుగు మా నేశాడు. తరవాతి ఒక పూట భోజనం మా నేశాడు. ఏదో ఒక టిఫిన్ భోజనం బగులు తిసుకునేవాడు తరవాతి రెండుపూటలు అలాగే చేశాడు.

అర్ధాకలివల్లా, నిరాశ వల్లా పట్టుడల సడల జొచ్చింది. కాని అభిమానం ముంచుకొస్తోంది. ఏ ఉద్యోగమైనా సరే! ఆవర్స వ్యాపైంట్లు ప్రావిజనల్ సబ్సిడీలు చేతిలో ఉంది. కనీసం తిండిపెట్టే స్థామతు దానికి తేదా?

డబ్బు తగ్గిపోతున్నకొద్దీ దాని విలువ మరింత ఎక్కువైపోతోంది. ఒక పూట టిఫిన్ తీసుకోసాగాడు.

భోజనం మొదలే లేదు. చివరికి ఆలోచించి ఆతి చౌక విధానం కనిపెట్టేశాడు బతకటానికి. అరటి పళ్లు!

“ఫరవాలేదు. అరటిపళ్లు బాగానే ఉంటాయే” అనిపించింది విశ్వానికి. చాలాగోజుల తరవాత మొదటి సారిగా రుచిచూశాడు. తనకి అవి సహించేవి కావు పూర్వం. చక్కెర కళ్ళి అయితే నే తినేవాడు.

ఉన్నడబ్బయిపోయిందరవాత ఏం చేయాలో విశ్వానికి తోచలేదు. తక్కువ పనులు చెయ్యటానికి ఆతనికి మనస్కరించటంలేదు. రిక్త లాగి కూలీ చెసు కొనీ బక్కచాణే ఏం? కాని— ‘జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి!’ జీవించటానికే సరిచెయ్యాలి. అందులో గౌరవహాని ఏంలేదు. కాని తనచగువు వృథా! అయినా పనిచెయ్యటానికి తను సిద్ధమే. కాని పని ఎవరినాగు? ఒకసారి బట్టల షాపులో తను కనుగుమన్న వ్యక్తి కళ్ళలో మెదిలాడు. అతని రూపానికి తన రూపానికి ఇష్టంలేదేదా ఏంలేదు. గడ్డంచేసి ఎన్నాళ్ళో అయింది వేదా పెట్టి జేకుకొనటమే! ఎనిమిది అరటిపళ్ళోస్తాయి.

తనుమాత్రం చచ్చినా బిచ్చమెత్తడు. అతని కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగాయి. అడుక్కునే వాళ్ళని సాను భూతితో చూశాడు. అభిమానం చంపుకుంటున్నాడు, పాపం.

తను ఎన్నోపనులు చెయ్యవలయున్నాడు. కాని తనజీవితం ఇలాగే అంతమవుతుందేమో! ఇప్పుడు ఈ స్థితిలో వసంతి తననిచూస్తే! ఏం చేస్తుందో! కన్నీటితో ఆభిషేకం చేసుందేమో!

తననిచూసి తను జాలిపడుతున్నాడు. అక స్యాత్తుగా ఈవిషయం గ్రహించాడు విశ్వం. ఇతరుల బాధలు చూసి జాలిపడటం మంచినీడం. కాని తన మీద జాలి భూతం! మరుక్షణంలో విశ్వం ముఖంలో గాంభీర్యం వచ్చింది.

సంజకాంతులు విరజిమ్ముతోంది నూర్యబింబం మర్నాడు తను ఏదో ఒకపనిలో చేరతాడు. అది ఏదైనా సరే. దృఢనిశ్చయం అతని కళ్ళలో మెరిసింది. ఏపనిచేసినా ఇక తనమీద తను జాలిపడడు. అనంత విశ్వంలో తనూ ఒకడు. తన బతుకుకోసం ఏదోవిధంగా ప్రయత్నించటం తన విధి. ఇన్నాళ్ళూ తనేదో లేనిదాని గౌరవం తనకి ఆపాదించుకొన్నాడు తను చతువునున్నవాడు కావొచ్చు. అయితే చదువు పనికొచ్చే పరిస్థితి లేనప్పుడు తను విచారించాల్సిన

అవసరమేమీ లేదు. తను కొంతవిజ్ఞానం సంపాదించు కున్నాడు. అది విజ్ఞానంకోసం, అంతే. అది సహ ర్షనకి పనికిరాదేమని తనకి ఇంత కాలంకోపంగా ఉండి వెలివాడు తను! పరిస్థితులు తనెవరో గురుచేస్తున్నా కూడా గుడ్డివాడై గమనించలేక కాలం వృథాచేశాడు!

విశ్వం అరటిపళ్ళుగుక్కొనివైపు నడిచాడు. నాలుగు అరటిపళ్ళుకొని తిగుగుముఖం పట్టాడు. మరొకరి కనిపిస్తే మంచినీళ్ళు తాగాడు. రెండడు గులు వెయ్యగానే అకస్మాత్తుగా నీసం ఆవహించింది. ఎన్నాళ్ళనిందో అరటిపళ్ళి మీద బతుకుతున్నాడు. అవి కడుపునిండా తను తినలేదు. తిన్నా సరేపడు. కానేపు కూర్చుని మళ్ళీ రెండడుగులు వేశాడు. కళ్ళు గిరున తిరిగాయి. ఎగుగుండా రిక్తా వహించి. పక్కకి తప్పుకుంటూ తూలిపడిపోయాడు. రిక్తాలో కూర్చునివస్తున్న స్త్రీ ఆదృశ్యం చూసింది. రిక్తా ఆగింది. రిక్తావాలా విశ్వం ముఖం మీద నీస జల్లాడు. విశ్వం తెప్పరిల్లి కళ్ళు తెరిచాడు. “ఎవరో ముషివాడు కాబోలు పాపం. ఎన్నాళ్ళనించి తిండి లేదో. ఇదిగో ఈ రూపాయి అతనిచేతిలో పెట్టు” రూపాయి నోటు రిక్తావాలాకి అందించినదామే. అతనిది విశ్వాని కిచ్చబోయాడు.

“నేను అడుక్కునే వాడినికాదు?” విషాదంగా హీనస్వరంతో అన్నాడు విశ్వం.

“మీ రెవరు? ఇలా పడిపోయాారేం?” అం దామే అనునయంగా, తనుచేసిన పొంపాటుకిచింతిస్తూ.

“నేను ఆవర్ణ్య గాడుమేలుని, కవిని. చిత్ర కావ్యజ్ఞి...” అంటూ ఆమె ముఖంలోకి చూశాడు విశ్వం. అతని ముఖం వివర్ణమైంది. అత్యశ్చర్యంతో “జానకి” అన్నాడు. ఆ పిలుపుకి జానకి అప్రతిభురాలైంది. పంకాయించి చూసింది విశ్వాన్ని. సంధిమా శ్చర్యలతో దగిరికొచ్చింది.

“నువ్వేనా బావా! ఏమిటిదంతా?” ఆమె కంఠం గగ్గడిక వైంది.

విశ్వం ఏమీ అవలేదు. వెమ్మడిగా లేచి నుంచు న్నాడు. కింద అరటిపళ్ళు పడిఉన్నాయి. వొంగి తీసుకోవాలని ప్రయత్నించి ఓపిక లేక చూసేశాడు.

“మాట్లాడవేం బావా?” అంది జానకి అతనివైపు జాలిగా చూస్తూ.

అ త ర్వా హి ని

“పరిస్థితుల ప్రభావంలే” అన్నాడతను.

“పోదాం పద.”

“ఎక్కడికి?”

“ఇంటికి.”

“ఇల్లా?”

“అవును రెండు గోజుల్నించి ఇక్కడ ఉంటున్నాం. తరవాత చెబుతా లే. పద.”

“తర్వాత వస్తా లే”

“నిన్నిలా వాడలివెడతననా నీకభిప్రాయం?”

“నాకు యామే ఉంది.”

“ఉంటే ఉంది లే.”

విశ్వం కాసేపు తలపటాయించి “సరే పద” అని రెండడుగులు వేశాడు రిక్తావైపు. అతని కాళ్ళు తేలిపోయాయి.

“నిస్సత్తువగా ఉంది జానకి” అంటూ వెనక్కి తిరిగాడు, అరటిపళ్ళ కోసం.

అరటిపళ్లు ఒక వరాహం కబళిస్తోంది.

“అయ్యో!” అన్నాడు విశ్వం అప్రమత్తుంగా.

“ఏమిటి బావా?” అని వెనక్కి తిరిగి చూసింది జానకి.

“తినటానికేమైనా ఉంటే బాగుండును!” హీన స్వరంతో అరటిపళ్లవైపు చూస్తూ అన్నాడు విశ్వం.

తన కండ్ల ఎవరో గట్టిగా గుప్పిటో బిగించిబట్టి యింది జానకికి.

రిక్తావాడికి డబ్బిచ్చి చక్కెరకళీపళ్ళు తొందరగా పట్టుకురమ్మని చెప్పింది.

“ఎందుకూ, సాదావి చాలు. ఇదిగో, నాదిగిర ఒక అణా ఉంది.” జేబులో చెయ్యిపెట్టి అణా తీసి రిక్తావాడివైపు చూశాడు. వాడంతకిముందే వెళ్ళిపోయాడు.

విశ్వం చేతిలో అణా అలాగే పట్టుకుని కూనవ్వంగా జానకివైపు చూశాడు.

“అణా ఉందా బావా?”

“ఉంది జానకి, ఇదిగో” అమాయకంగా చూపించాడు విశ్వం.

జానకి కళ్ళలో నీళ్లు గిగ్రున తిరిగి వేలమిదికి బలపట జారాయి.

అణా ఉందట.

అఖరి అణా.

సాదా అరటిపళ్ళ కోసం.

“అరటిపండు మాత్రం ఇవ్వకు జానకి. నాకు చక్కెరకళీ తప్ప సాదావి ఇవ్వం లేను” అన్నాడు విశ్వం బావ ఒకసారి.

“సాదావి చాలు జానకి” అంటున్నా డీనోజా.

ఆ దైన్యం భరించలేకపోయిం దామె. దుఃఖం ఆమెలో పొంగిపొర్లింది. సంజకాంతుల్లో మెగుస్తూ ఆమె కనుకొలకులోంచి కన్నీటి బిందువులు వేలకి జారుతుంటే తడోదృష్టితో ఆ దృశ్యం చూస్తూ నిలబడి పోయాడు విశ్వం.

14

గవన్నమెంటు జనరల్ ఆస్పత్రిలో స్పెషల్ వార్డులో పడుకుని ఉన్నాడు నూరి. తలకి కట్టు కట్టి ఉంది. అతని మంచం పక్కనే ఒక నూల్మీద కూర్చున్నాడు విశ్వం. జానకి నూరి తలవైపు కూర్చుని ఉంది.

“ఏమిటా ఈ ఉపద్రవం?” అడిగాడు విశ్వం.

“జానకి చెప్పలేదా?”

“చెప్పింది లే. కానీ నువ్విప్పుడు చెప్పగలిగే స్థితిలో ఉన్నావుగా. ఏం జరిగిందో చెప్పు. ఫస్ట్ హాండ్ ఇన్ ఫర్ మేషన్ కావాలి.”

“ఏముంది, మామూలు గొడవలే.”

నువ్వు జోక్యం కలిగించుకు నేవాడివి కాదుగా”

“ఈ సారి కలిగించుకున్నాను.”

“ఎందువల్?”

“ఏం చేస్తాం? ఊరు మొత్తం కోర్టు కేక్కట్టుంటే!”

“ఏం జరిగిందేమిటి?”

“పంచాయితీ ఎన్నికలు జరుగుతున్నాయి కదూ. వెసి డెంటు పదవికి ఇద్దరు పోటీ చేయదలుచుకున్నాడు మా ఊళ్లో. ఇంకేం తెగాదాలు, కొట్లాటలు మొదలు”.

“నువ్వే పార్టీ?”

“నాకు పార్టీ ఏమిటి?”

“మరి చెబులెందుకు తెగిలాయీ?”

“చెప్పేది విను. మునసబు గారబ్బాయి, నేనూ స్నేహితులం. నేను సామాన్యంగా పేచీ వ్యవహార

రాల్లో కల్పించుకోను. కాని ఆతని పరిస్థితులు మరి వివరించేట్లున్నాయి. ఏదో చెయ్యాలని నడుం కట్టాడు. చూస్తూ ఎలా ఊరుకోను? ఒంటరిగాడేం చేస్తాడు! ఇద్దరం కలిసి ఒక అభ్యర్థిని పోటీనించి విరమింపచేయాలని ప్రయత్నించాం. ఇద్దరికి మా మీద అనుమానం ఏర్పడదీ. మే మేవో మూడో పార్టీ పెట్టి ఊరు మానెపు తిప్పకోవాలని చూస్తున్నామని వాళ్ళూ హించారు."

"మన విదేశాంగ విధానంలా ఉంది నీకథ"

"చివర మారిందిలే. విను మరి. మూడో పోటీ దారు వచ్చాడనుకు నే సరికి వాల్లిద్దరూ ఏకమయ్యారు. ఇద్దరూ కలిసి ఏదో సంప్రదించుకున్నారు. పోటీ తప్పుపోయింది. కీడులు తగిపోయాయి. అంటే నా ప్రయత్నం సఫలమైందన్నమాట. నాకేవో సన్మానం జరుగుతుందని తెలుసులే."

"సభం. కాని చెప్పల సంగతేమిటయ్యో మహా ప్రభూ?"

"అదే సన్మానం. కౌవాలని రెచ్చగొట్టానులే. అయితే ఇంత పని జరుగుతుందని అనుకోలేదు. ఏదో కొద్దిలో పోనిస్తారనుకున్నాను"

"నువ్వు చెప్పేది నాకేమీ అర్థం కావటం లేదు."

"అర్థం కానిదేమిందీ? పోనీ ఇంకొంచెం విపులంగా చెబుతాను. వాళ్ళు పోటీ విరమించుకోమని మంచిగా చెబుతే వినలేదు. వినరని ముందే తెలుసులే. అందుకని ఈ మూడోపక్షం గురించి పుకార్లు లేవ దీకాను. ఆక్కడా ఆక్కడా వాళ్ళని గురించి నే నేదో అన్నట్టు కల్పించాను. దాంతో వాళ్ళకి ఉక్రోశాలు పెరిగాయి. ఏమయితే ఏం? ఊళ్లో పేచీలు తప్పిపోయాయి ప్రస్తుతానికి."

విశ్వం నూరినైపు అశ్వైర్యంగా చూశాడు.

"అయితే సాహసించి కౌవాలని అభాండాలు నెత్తిన వేసుకున్నావా?"

"మరి ఏం చెయ్యను? లేకపోతే ఆ ఊళ్లో బతకటం మరి కష్టం. నీకు తెలుసుగా. గలాటాలంటే నాకు చెప్తే తలనొప్పి."

"నిన్ను కొట్టినవాళ్ళెవరు?"

"ఎవరయితే ఏంలే..."

"అదేమిటి? క్రిమినల్ కేసు పెట్టి జైల్లో పడేయించి వాడి పొట్టు వాడికి కరపకుండా ఉంటామా?"

"నీకు తెలియదులే బావా ఈ గొడవంతా, ఆ కొద్దు గొడవలు లేకుండా చెయ్యటానికికదా ఇంత శ్రమా పడ్డది."

విశ్వం నూరినైపు అర్థం కానట్టుగా చూశాడు.

"అయితే వాడిని వొదిలేసావా?"

"లేకపోతే వాడిమీద నాకు కక్షేమిటి? చెప్ప ఎదురుగావ నే ఎడంకెత్తో కాలవ కట్టమీదికి విసి రెయ్యగలను. బుది తక్కువపని చేశానని ఎవో దిబ్బా మంటూ ఉంటాడిపాటికి."

"నీది గాంధీగారి పద్ధతిలా ఉంది."

"నాదేపద్ధతీకాదు. అది నా స్వభావం. అంతే."

"సుజనపద్ధతి అంటారే."

"అదిగో, అదే నాకు సరిపడదు. నేను వాళ్ళకో సమా, వీళ్ళకోసమా ఏదీ చెయ్యలేదంటే నమ్మకం? నాకో ఊరంది. ఆ ఊళ్ళో నేను జీవితం గడపాలంటే అందుకు తగిన వాతావరణం సాగ్యమైనంత వరకూ కల్పించుకోవాలి. దీనికేమిటో పేర్లు పెడతారేం?... ఇంతా చేస్తే, ఈ మూడోపక్షం సంగతి ఆ ముఠాసభుగారబ్బాయి టపాకాయలా పేల్చేస్తాడే మోనని భయంగా ఉంది. ఎరక్కపోయి ఆతనికి చెప్పాడు. ఊళ్లో అప్పుడే నే నేదో తంత్రం పన్నానని గుఱగుసలుగా ఉందిట. నాన్న చెప్పాడు. అసలు ఈ మనుషులకి పొగడ్డలంటే మహా ఇష్టం."

గబగబ మాట్లాడటంతో నూరికి కొంచెం ఆయాసం వచ్చింది. బానికి ఆతనిని మాట్లాడవద్దని హెచ్చరించింది.

విశ్వం నూరినైపు ప్రశంసా పాత్రంగా చూడసాగాడు. ఏదో పొగడ్డుగా అన బోయినవాడల్లా నూరి అన్న చివరిమాటలు విని నోరెత్తుకుండా ఊరు కన్నాడు. నూరిని తను చిన్నప్పటినుంచీ ఎరుగు వాడింత ఘటికుడని తను అనుకోలేదు, తను వాడినించీ నేర్చుకోవాలిసింది చాలా ఉంది!

మరి కాసేపటికి వెంకట్రామయ్యగారు వచ్చి "మీరిద్దరూ వెళ్ళిభోజనం చేసిరండి. నేను మీరొచ్చేదాకా నూరి దగ్గర ఉంటాను" అన్నారు.

అంతర్వాహిని

జానకి, విశ్వం ఆస్పత్రి బయటికొచ్చారు. మరల జానకి నూరినిగూర్చి వెంటపతి వృత్తాంతంతో సహా అంతా చెప్పింది. విశ్వానికి అదంతా చాలా కొత్తిగా ఉంది నూరి ప్రవర్తననిజంగా అపూర్వం అనిపించిందనికీ. తను నూరిని పైచదువుకి వెళ్లమని ప్రోత్సహించాడు, వెడితే నూరి బాగుపడేవాడే వ్యక్తిగత ఆభ్యున్నతి వృద్ధి. కాని ఊగు పాఠశాలలో లాగే ఉండేది.

భోజనంచేసి పడక కుర్చీలో సదుకున్నాడు విశ్వం. అతని మనసులో ఏవేవో ఆలోచనలు కదిలాయి. జానకి చాపమీద కూర్చుని ఏదో పనిచేసుకుంటోంది.

ఆమెనైపు యథాలాపంగా చూశాడు విశ్వం. ఆమె వదనంగా ప్రశాంతత తాండవిస్తోంది. తనని దౌర్భాగ్యస్థితిలో చూసినప్పుడు ఆమె ముఖంలో ఎంత ఆవేదన ప్రస్ఫుటమైంది! పొంగి పొర్లే దుఃఖాన్ని ఆమె బహువంతా ఆపుకుంటుంటే ఆ దుఃఖమంతా కన్నీరే నేలమీదికి జారే దృశ్యం అతని మనోవిధిలో మెరిసింది. అది విపరీత పరిస్థితే కావచ్చు; కాని తను కష్టంలో ఉంటే అంతగా ఆమె బాధపడటం అగత్యమేమిటి?

అకస్మాత్తుగా విశ్వం భావవిధిలో ఏదో నెలుగుగోచరించింది. జానకి తనని ప్రేమిస్తోందా? ఎలా ఈ విషయం తెలుసుకోవటం. ఒక వేళ ఆమె తనని ప్రేమిస్తే జీవితంలో ఒక గొప్పసమస్య తను ఎదుర్కోవాలి. పరిస్థితులు శ్రుతిమించకముందే నిజం తెలుసుకుని సమయోచితంగా ప్రవర్తించాలి. సరాసరి ఈ ప్రశ్న జానకిని ఆడిగితే? ఆమె ఏమనుకుంటుందో! ఇప్పటికే ఒకసారి ఒక వ్యక్తి ఇచ్చిన చనువుదుర్వినియోగం చెసుకున్నాడు. దొంగ తిరుగుడుగా ఆమెచేత విషయం బయటపెట్టించాలి.

“జానకి.”

“ఏమిటి బావా?”

“వ్యక్తిలో ఎటువంటిగుణాలు నీ కిష్టం?”

“మంచి గుణాలు.” ఇదికూడా ఓ ప్రశ్నేనా అన్నట్టుగా జానకి సమాధానం చెప్పింది.

“చెడ్డగుణాలుగల మనిషేలే?”

“బాధగా ఉంటుంది.”

“అది శరే. అతనిపట్ల నీ ప్రవర్తన ఎలా ఉంటుంది?”

“ఇప్పుడెందుకూ సంగతి?”

“కావాలి.”

“ఆ సందర్భంలో కాని తెలియదు.”

“నేను తాగుడు అలవాటుచేసుకుంటాననుకో.”

“నాలుగు చివాట్లు పెడతాను.”

“అంతేగాని ఇంకేం చెయ్యివా?”

“వీలైతే బాగుచెయ్యటానికి ప్రయత్నిస్తాను.”

“లేకపోలే?”

“ఒక దణ్ణంపెట్టి ఊగుకుంటాను.”

“అంతేగాని అసహ్యించుకోవా?”

“గుణాల్ని గాని మనుషుల్ని అసహ్యించుకోటం ఎందుకూ?”

“నీకాబోయే భరే అలా చేస్తాననుకో.”

“చాలెద్దూ, వేళాకోళం.” అంది జానకి చిగుళ్ళోపంతో విసుగ్గా.

“కాదు జానకి చెప్పా.”

“అప్పుడేంచేస్తానో వచ్చి చూద్దవుగానిలే.”

ఆమెవంక పరిశీలనగా చూశాడు విశ్వం.

“రానిస్తావా?”

“పరాయివాడివైనట్టు చూట్టాడతా వేం?”

“రానిచ్చినా ఇటువంటి సంగతులు చెబుతా వేమిటిలే,” ఆమెవంక దొంగతనంగా చూస్తూ అన్నాడతను. జానకి ఏమీ చూట్టాడలేదు.

“ఊరికే అన్నారే జానకి, నీకు మంచి మొగుళ్లే వెతికి పట్టకొస్తాంగా.”

“పనీపాటా లేకపోలేసరి.” ఆ నేపి జానకిలేచి వెళ్ళబోయింది.

“వెళ్ళకు, వెళ్ళకు, నీకు పుణ్యముంటుంది, ఒక్క సలహా ఇవ్వు జానకి.”

“నాకు సలహాలివ్వటం రాదు.”

“వొచ్చులే. చూడు, మనిషి ఏదైనా ఒక మంచి పని చెయ్యాలని నీకనిపించదా?”

“ఒకటేమిటి, చాలా చెయ్యాలి.”

“కనీసం ఒక్కటి. కొంచెం ఆలోచించి చెప్పా.”

“నేనేంచేస్తే బావుంటుందంటావు?”

“నీ ఇష్టంవచ్చింది చెయ్యి. నాకేం తెలుస్తుంది”.

“నూరిలా నాక్కూడా ఏదైనా మంచిపని చెయ్యాని ఉంది.”

“అన్నయ్య అలాచేశానని ఎప్పుడూ చెప్పకోడే”

“అవూ. ఆ కాదు. సంఘాన్ని ఉద్ధరించేపని చేస్తే బావుండదా?”

“నువ్వు నేనూ ఒకరినీ ఉద్ధరించడమిటిలే బావా.”

“అలా తీసే మ్యూసుమరి. పెళ్ళి విషయమేతీసుకో. కట్నం లేకుండా పెళ్ళిచేసుకోవమో, వర్ణాంతరం చేసుకోవలమో.....”

“రెండోపెళ్ళి చేసుకోకుండా ఉండవలమో...” జానకి నవ్వుతూ అంది.

“హాస్యంకాదు. సాంఘికదురాచారానికి బలి కాబోయే స్త్రీని పెళ్ళిచేసుకుంటే?”

“చేసుకో, మంచిదే.” నిర్లప్తంగా అందిజానకి.

విశ్వం ఆమె ముఖంలోకి చూశాడు. ఆమెలోని విభవమూ ముఖంలో స్రవించటం లేదు.

“జాగ్రత్తగా ఆలోచించి చెప్ప. వేళాకోళానికి ఆడగటం లేదు.”

జానకి కొంచెం ఆలోచించింది.

“ధైర్యం ఉంటే, మనసారా కోరితే చేసుకోటం మంచిదే బావా. ఇంసులో సలహా చెప్పటానికే ముంది? అది కేవలం వ్యక్తిగత విషయం కదా?”

అంత తేలిగ్గా, ఏ భవమూ లేకుండా ఆమె అభిప్రాయం వెలిబుచ్చుతుందనుకోలేదు విశ్వం. కాని ఆ సమాధానం అతనికి తృప్తినిచ్చింది. ఒక గడ్డు సమస్య ఎదుర్కొనలసిన అవసరం తప్పింది.

“నువ్వంటే నాకెంతో అభిమానం జానకి.”

“చెప్పాలా ఏమిటి?” అంది నెమ్మదిగా జానకి.

“నీకు మంచి సంబంధం రావాలనీ, యాడు పువ్వులా ఆగు కాయలుగా, నిత్యోల్లాసం పచ్చ తోరణంగా నువ్వు సంసార జీవితం గడవాలనీ నా కోరిక.”

“నువ్వు మంచివాడివి బావా.” అందామె.

“నేనంటే నీకు అభిమానమేకదు జానకి?”

ఆమెలో ఏ జ్ఞాపకాలు మెదిలాయో, కళ్ళు చెమ్మ గిల్లాయి. ఆ నీళ్ళు నిండిన కళ్ళతో నే విశ్వం వైపు ఒక సారి చూసింది. విశ్వం హృదయం అప్రమేది

“ఏమిటి బావా, చాదస్తా? నువ్వంటే నాకభిమానం ఉండదా?”

“ఎందుకుండాలో?” కావాలని తిర్క్తించాడు విశ్వం.

“బావవి కనుక. మంచివాడివి కనుక. ఇంకా నేనంటే నీకభిమానం కనుక.”

అంతేనా?”

“మరింకేముంటాయి కారణాలు? ఆయినా ఇవన్నీ నేనెప్పుడూ ఆలోచించలేదు. ఆలోచించను కూడా. తిరిగ్గా కూచుని భారే ప్రశ్నిలడుగుతున్నావులే రేపు పెళ్ళయితే చూ ఆస్తియ్యని కూడా ఇలాగే అడుగుతావు కాబోలు.” అని కలకల నవ్వుతూ జానకి అతనివైపు చూసింది.

ఆ నవ్వులో నిర్మలగంగాప్రవాహపు గలగలా, ఆ చూపులో అత్యీయతి, స్నేహగౌరవాదం భిమానాలూ దర్శించి పరవశించాడు విశ్వం. స్త్రీపురుష భేదానికి ప్రాముఖ్యం లేని ఏదో పవిత్రమైన అత్యీయతి తమ హృదయాలని ఆవరించినట్లు అతను ఆ తుణుకు అనుభూతిపొందాడు.

స శే ష ం

విదేశద్రవ్యమార్కరంగంలో విషమస్థితి

శ్రీ బులుసు వెంకటసుబ్బారావు

ద్రోశరంగంలో అన్నివిధాల అసహనంతో మన ఒక విప్లవదేశాన్ని శత్రుత్వాలగా స్వాతంత్ర్యవాతావరణంలో పురోగమించిన ఇతరదేశాలనితికి తేవడం అత్యంత కష్టస్థానమైన కార్యం. మన కళ్ళముందట అట్టి పురోగమనం వ్యూహాన్ని అఖండ వెధవ సంపదలతో విసిరుతున్నా — అమెరికా — ఇంగ్లండు — జర్మనీ — జపాన్ — మొదలైనదేశాలు ఒక్కరోజులో అట్టి అపూర్వమహోన్నతస్థితికి. రాలేదు. బీదగి కానికి అమెరికా, జర్మనీదేశాల నుదాహరించిన రోజులు లేవలేదు. కాని శత్రుత్వాలగా జయపజయాల పెగుర్కంటూ అచంచలదీక్షతో, అసంతోష దేశ భీష్మో నిరవధికంగా ఒనగ్గిన కృషి ఫలితములే నేటి ఆదేశాల వైభవపాథివాలు. అయితే కొన్ని దేశాలలో ఆర్థికపురోగమనం అతిత్వరితంగా సాగింది. మరికొన్ని దేశాలలో కొంచెం మందంగా సాగింది. దీనికి కారణం ఆయాదేశాలు అవలంబించిన విభిన్నమైన ఆర్థికవిధానాలే. ఈ విభిన్నత్వం ఆదేశాల రాజకీయనాతావరణాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. నియంతృత్వ దేశాలలో (Totalitarian States) వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం వ్యతిరేక ప్రభుత్వమే అన్నిపనులు చేయడంవలన పురోగమనం, స్వేచ్ఛాస్పృహన (Free Enterprise) పై ఆధారపడి పెట్టుబడిదారీదేశాల (Capitalist Countries) కన్న త్వరితంగా సాగవచ్చు. ఈ రెండువిధానాల నటుంచి సంపూర్ణంగా విదేశీసాహాయ్యంపై ఆధారపడి కొన్ని దేశాలు అత్యల్పకాలంలో అత్యధికార్థికాభివృద్ధిని పొందాయి. 1945 లో సర్వవిశాళికరమైన సంక్రమణం సంభవించినా విదేశీసాహాయ్యంవలన మహత్తరమైన ఆర్థికపురోభివృద్ధి సాధించింది పదమూడు సంవత్సరాలలోనే పశ్చిమజర్మనీ.

భారతదేశార్థికపురోభివృద్ధిసాధనలో ప్రైవేటు అంశాలు సమ్మిశ్రిత మయ్యాయని చెప్పవచ్చు. భారతదేశం ఇటు ప్రార్థిక పెట్టుబడిదారీవిధానాన్ని వలంబించినదేశం కాదు. అటు అన్నిరంగాలందు ప్రభుత్వ

ప్రమేయం కలిగినదేశంకూడా కాదు. మనది ఒకవిధమైన మిశ్రమార్థికవ్యవస్థ. ఒకవంక ప్రభుత్వం ప్రణాళికల ద్వారా పురోభివృద్ధికి కృషి చేసినా నే పెట్టుబడిదారులను చేయూత నొసగుతోంది. దేశపురోగమనానికి ఇటు ప్రభుత్వరంగంలోను (Public Sector) అటు ప్రజారంగంలోను (Private Sector) తీవ్రకృషి జరుగుతోంది. ఈవిధంగా రమ్యా అమెరికాకంటే ఆర్థిక పురోగమనచరిత్ర నాకలించుకొన్న భారతదేశం ఆదేశాల పద్ధతుల్ని సమన్వయించి ఒక మిశ్రమ వ్యవస్థను స్థాపించుకొన్నది. అంతేకాదు. కేవలం మన స్వయంకృషి మనం తలచిన అభ్యుదయాన్ని సాధింపలేదు. ఇన్ని శత్రుత్వాలగా బానిసత్వంలో మగ్గిన మనదేశంలో ఆర్థికపటుత్వం క్షీణించింది. ప్రార్థిక స్వయంకృషి మూలకంగా మన లక్ష్యాన్ని సాధించలేం. కాబట్టి విదేశీ సహాయం అవసరం. అల్లాగని, యుద్ధానంతర పశ్చిమ జర్మనీవలె మనం స్వేచ్ఛా విదేశీ విధానాన్ని పలుల మార్గతంత్రం చేసి సంపూర్ణంగా వారి సహాయంపై ఆధారపడలేము. అంతర్జాతీయ రంగంలో తన రాజకీయ ప్రతిపత్తికి విఘాతం భంగం రాకుండా ఉంటేనే స్వతంత్ర భారతదేశం విదేశీ సహాయాన్ని ఆకంక్షిస్తుంది. ఈ మూడు విషయాలను మనం జ్ఞప్తీయం గుంచుకొని స్వతంత్రభారతార్థిక పురోగమన పథాన్ని పరిశీలిద్దాం. ఈ పథంలో మన మెగుర్కొనవలసిన అనేక దుర్గమాలలో ప్రధానమైనది విదేశీ మారకద్రవ్యపు కొరత.

ఈ కఠిన సమస్య ఏ విధంగా ప్రారంభమెశదో తెలుసుకోవడం అతిసులభం సంపూర్ణంగా ఆర్థిక పటుత్వాన్ని కోల్పోయి అణగిరి ఒక దేశాన్ని, పారిశ్రామికంగా ఉన్నది స్థాయిలోనికి తీసుకురావడానికి మనం తదవసరమైన సముదాయాన్నింతా విదేశీముల నుండి దిగుమతి చేసుకోవాలి. చిన్న యంత్రాలు, భారీ యంత్రాలు, రవాణా సౌలభ్యాని కవసరమైన యంత్ర సామగ్రి, ఇవికాక ఈ యంత్రంగాన్ని నిర్వహింప

గలిగే విదేశీ సాంకేతిక విజ్ఞాన నిపుణులను కూడా మనం అత్యధిక వ్యయప్రయాసలతోర్చి దిగుమతి చేసుకోవాలి. ఒక అణుశక్తి ఉత్పత్తి యంత్రాంగాన్ని మన దేశంలో సంస్థాపించాలంటే దాని కవసరమైన ప్రతివస్తువుకూడా విదేశం నుండే రావాలి. ఆవేషికూడా మన దేశంలో ఇంకా ఉత్పత్తి కావటంలేదు. ఉత్పత్తి సాధకాలైన యంత్రాంగాన్ని ఎల్లకాలం మనం విదేశాల నుండి దిగుమతి చేసుకోవలసివచ్చింది. ఈ ఉత్పత్తి సాధక యంత్రాంగాన్ని నిర్మించే ఉత్పాదకశక్తికూడా మన దేశంలో పెంపొందించుకోవాలి. ఒక దేశాన్ని పారిశ్రామిక దేశంగా మార్చాలంటే అన్నిటికన్నా ముందు విస్తృతమైన రవాణాసౌకర్య నిర్మాణం అవసరం. అందులో భారతదేశం అతినిశితమైనది. బొగ్గును లొకచోట, ఇనుము ఉక్కును లొకచోట, యంత్రాంగం ఒకచోట, పెట్టుబడిదారు లొకచోట, ఎగుమతి దిగుమతులకు నాకా కేంద్రాలొకచోట ఉన్నాయి కనుక అవి అత్యధునిక రవాణామార్గాలలో కలపడం సామాన్యమైనదికాదు. ఈ రవాణా యంత్రాంగానికి మనం సంపూర్ణంగా విదేశీ దిగుమతులపైనే ఆధారపడవలసి వస్తుంది.

ఇంకొక విషయంకూడా ఇక్కడ అవిస్మరణీయమైనది. మనం విదేశాల నుండి కొనుగోలిగే వస్తుజాల పరిమాణం, మనం విదేశాల కమర్శలలో వస్తుజాల పరిమాణంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. మనది బీదదేశం. విదేశీ అభిరుచులకు తగినట్లుగా మనం వస్తువులను తయారు చేయలేం. ఇక మన ఎగుమతులలో ముడిపదార్థాలే ఎక్కువ. ఇటీవల ఈ ముడిపదార్థాల విక్రయంలో కూడా మన దేశం వెనుకపడుతోంది. కొన్ని వస్తువులలో ప్రపంచ విక్రయ విక్రయంలో భారతదేశం ఆధిపత్యం వహించింది. ఉదాహరణకు, జనపనార వస్తువులు, టేమున్నులను. కాని నేడు ఆ వస్తువులు సహితం విదేశీ కీయుల స్పర్ధకు తట్టకొనేలేకపోతున్నాయి. పాకిస్తాను జనపనార వర్తకంలో చాలా ముందింజువేసింది. అదికొక మన ఎగుమతులు వ్యావసాయకమైన వనంజనం వాని ఉత్పత్తి పరిణామాలు మన అదుపులో ఉండవు. ఒక సంవత్సరం ఎక్కువ ఉత్పత్తి కావచ్చు. ఒక సంవత్సరం తక్కువ కావచ్చు.

1956 వ సంవత్సరంలో ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళిక ప్రారంభమైనదానికా విదేశీమాంకరంగంలో

మనకన్నీ అడ్డంకులే సంభవింపసాగాయి. ఎన్నో అవాంతిరాలు సంప్రపాప్తిస్తాయని మనం ఊహించి ప్రణాళికాపథకాన్ని తయారుచేశాము. కాని మన మనకున్న అవాంతిరాలకు పరిష్కారమార్గాలనింకా యోచించుకొనక పూర్వమే అనేకవిధాలైన నూతన సమస్యలు దుప్పించి మన పథకాన్ని తరుమరు చేశాయి. ఈవిధంగా తరుమరొతుందిని ముందుగానే ఊహించి ప్రణాళికా పరిమాణాన్ని తగ్గించమని హెచ్చరించినవారు లేకపోలేదు. ప్రపథకముగా వారిలో పేర్కొనవలసిన వ్యక్తి ఆచార్య బి. ఆర్. షి నాయ్. ఈయన 1956 లోనే, ఆంధ్రప్రదేశ్ సమితిలో (Pannel of Economists) పూర్తిగా వ్యతిరేకించి, ప్రణాళికారచనలో వాస్తవికతలోపించరాదని ఉద్ఘాటించారు. అయితే అప్పట్లో ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళికలో సంపూర్ణ విజయం సంపాదించామనే గర్వంతో (నిజానికి మనం సంపాదించిన విజయం అతి తాత్కాలికమైనది) ఆయన మాటలు ఎవరూ వివలేదు. క్రమంగా దిగుమతుల సంఖ్య అత్యధికమైపోవడం, ఎగుమతులు తగ్గించడం, విదేశాల నుండి అనుకున్నంత సహాయం రాకపోవడం సంభవించి ఆ ఆంధ్రప్రదేశ్ సమితి మాటలను సత్యంజాలుగా నిరూపించాయి. నేటికీ భారత ప్రభుత్వం ప్రజావిశ్వాసంకొరకై, భారతదేశంలో ద్రవ్యోల్బణం అంతగా లేదని ప్రకటించడం ఎంతైనా హాస్యాస్పరంగా ఉంది. పరాజయంకన్న వాస్తవిక పరిస్థితులపట్ల అంగత్యం సహింపరానిదే అవుతుంది.

ఇక ప్రణాళికారచనలో అంచనాలను పరిశీలించిన పిదప ఆవి ఎవిధంగా తరుమరయ్యాయో పరిశీలిద్దాం.

దిగుమతులు ఈ క్రిందివిధంగా అంచనా వేయబడ్డాయి. అయిదు సంవత్సరాలకు కలిపి మొత్తం దిగుమతులపై చేయబడవలసిన వ్యయం రూ. 4,340 కోట్లు. అంటే సరాసరి సంవత్సరానికి ఎనిమిదివందల డెబైల్ కోట్లు రూపాయిలన్నమాట. ఈ ఖర్చులో ఎక్కువ భాగం, యంత్రాంగం, వాహనసౌకర్యాలు, ఇనుము ఉక్కులోహాలు, తైలములు మొదలయిన వానిపై వెచ్చింపబడుతుంది.

ఇక, ఎగుమతులు మొత్తం రూ. 2,965 కోట్ల ఖరీదు కలిపిగా అంచనా వేయబడ్డాయి. అంటే సరా

విదేశద్రవ్యమారకరంగంలో విషమస్థితి

సరి సంవత్సరానికి 598 కోట్ల రూపాయల విలువగల వస్తు సముదాయాన్ని భారతదేశం 1956-61 లో ఎగుమతి చేయకలదని ఊహింపబడింది. భారతదేశపు ఎగుమతులందు ముఖ్యవస్తువులు, టీ, జనపనార వస్తువులు, ప్రతి వస్తువులు. 1955 వ సంవత్సరపు ఎగుమతులకన్న ఎక్కువ ఎగుమతి పరిమాణం, టీ, ప్రతివస్తువులందు సాగ్యమాతులని భావింపబడింది. ఈ అధిక పరిమాణమైనా అంత చెప్పకోదగినది కాదు. అది నూటికి ఇరవై పాళ్లకం కెహూడా తక్కువే.

1956-61 ఎగుమతుల అంచనా

వస్తువులు	ఎగుమతి పరిమాణం (1956-'61) రూ. 635 కోట్లు
టీ	610 ,,
జనుమ, వస్తువులు	875 ,,
ప్రతి, వస్తువులు	110 ,,
తెలములు	75 ,,
పొగాకు	140 ,,
తోళ్ళు, చర్మం	110 ,,
ముడిప్రతి, వేస్తు	115 ,,
లోహా ఖనిజములు	25 ,,
బొగ్గు, కోక్	25 ,,
రసాయనికములు, మందులు	20 ,,
ఇవ్వ వస్తువులు, విద్యుత్పరికరములు	725 ,,
ఇతరములు	రూ 2,965 కోట్లు

దిగుమతుల అంచనా (1956-61)

వస్తువులు	దిగుమతి పరిమాణపు అంచనా (1956-'61)
యాంత్రిక సామగ్రి,	
రవాణా వాహనములు	రూ 1500 కోట్లు
ఇనుము, ఉక్కు	,, 480 ,,
ఇతర లోహములు	,, 220 ,,
ధాన్యములు, దిగుమతులు, పిండి	,, 240 ,,
చక్కెర	,, 85 ,,
తెలములు	,, 410 ,,
రసాయనిక మైన బొంబములు	,, 160 ,,
రంగు సామగ్రిలు	,, 85 ,,
కౌగితం	,, 55 ,,

లోహసామగ్రి, విద్యుత్పరికరములు	,, 145 ,,
ముడి ప్రతి	,, 270 ,,
ముడి జనుము	,, 90 ,,
ఇతరములు	,, 700 ,,

రూ 4,340 కోట్లు

ఎగుమతి, దిగుమతి వస్తువులకొక విదేశీ మారకపు రంగంలో వచ్చే అంశాలు మరికొన్ని ఉన్నాయి. ఉదాహరణకు పైదేశీయంపై సాంకేతిక నిపుణులు మన దేశానికి వచ్చినపుడు వారిఖర్చు, వారి జీతములు విదేశీ ద్రవ్యంలో మనం చెల్లించాలి. అంతేకాక పైదేశీయంపై మనం పుచ్చుకున్న ఋణాలపైన వడ్డీకట్టాలి. ఈ లెక్కలలో భారతదేశానికి మిగులు వస్తుందిని ప్రజాశక్తికొరదయితలు భావించారు. అయిన సంవత్సరాలకు కలిసి ఈరీతిగా లభించే మొత్తం 255 కోట్ల రూపాయలు కాగలను. అంటే సరాసరి సంవత్సరానికి 51 కోట్ల రూపాయలన్నమాట. పై అంచనాల ప్రకారం ఎగుమతుల విలువ 2,965 కోట్ల రూపాయలు, దిగుమతుల విలువ 4,340 కోట్ల రూపాయలు. మనకు అయిదు సంవత్సరాలలోను లభించే విదేశీ మారకపు ద్రవ్యం రూ 2,965 కోట్లు + రూ 255 కోట్లు = రూ 3220 కోట్లు. మనం విదేశాల కీయమలసిన విదేశీ మారకపు ద్రవ్యం రూ 4,340 కోట్లు. అంటే భర్తీకావలసింది రూ 1,120 కోట్ల రూపాయల విలువగల విదేశీ మారకపు ద్రవ్యం. ఇంత పెద్ద మొత్తం భర్తీచేయడానికి ఈక్రింది నూచనలను ప్రజాశక్తికొసంఘం నూచించింది. వానిప్రకారం భారతదేశానికి లండనులోకల స్ట్రాంగు దాపరికంనుండి రూ 200 కోట్లు, ఇతర విషములుగా భారతదేశంలో పెట్టుబడి పెట్టేవారి మూలకంగా రూ 100 కోట్లు రాగలవని భావింపబడింది. ఇక మిగిలిన రూ 800 కోట్లు విదేశీ సహాయం మూలంగా లభించాలి. అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు ప్రథమ ప్రజాశక్తిలో గోధుమ ఋణం మూలకంగా రూ 90,81 లక్షలు, ఆంగ్లో, అమెరికా సహకార కార్యక్రమం మూలకంగా రూ 102,55 లక్షలు, ఇచ్చింది. ఆ విధంగానే ఆస్ట్రేలియా, కెనడా, న్యూజిలాండు, నార్వే, బ్రిటన్, రష్యా, ఫోర్టసంస్థ, ప్రపంచ బాంకు మున్నగువి సహాయం చేశాయి. ఈ సహాయం కొంత ఋణ రూపకంగాను, కొంత దాన

రూపకంగాను జరిగింది. ఈ పె నేతలు, విదేశీ సంస్థలు, ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికా కాలం లో కూడా ఇతర ధికంగా సహాయం చూపి ఆ రూ 800 కోట్ల మరకపు ద్రవ్యాన్ని భరించేస్తాయని ప్రణాళికా రచయితలు ఆశించారు.

కొబట్టి ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికా విజయం విదేశీ సహాయంపై ఆధారపడి ఉంది. మొత్తం వ్యయ పరిమాణం రూ 4,800 కోట్లలోను, స్వయంకృషి కలన 4,000 కోట్లను, రూ 800 కోట్లను విదేశీ సహాయం వలన సాధించ కలిగితే భారతదేశం ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికా సంపూర్ణ విజయం సాధించి ఉన్నాము. అయితే రూ 800 కోట్ల విదేశీ మరక ద్రవ్యాన్ని సంపాదించడం సులభ సాధ్యమైన పని కాదు. ఏదో ఒక రాజకీయ పక్షంలో చేరినట్టి అంత పెద్ద మొత్తాన్ని భారత దేశానికి విదేశీ ము కేవలం కాన్క గాని, ద్వితీయ కాలిక ఋణంగా కాని ఇవ్వను. కొబట్టి ప్రణాళిక అంచనాలు సరిగా అనుకోన్నట్లు ఫలితమైనా కూడా, రూ 800 కోట్ల విదేశీ సహాయం ఒక గడుసు సమస్య అయి ఉండేది.

అయితే అంత మాత్రంతో కూడా ఆ సమస్య మనలను వదిలలేదు. అది మరొక తీవ్రతర స్వరూపం ధరించి, ప్రణాళిక అంచనాలను తరుమాగు చేసి, ప్రణాళికా విజయాన్నే ముట్టచెట్టే మహా సమస్యగా మారింది. ఇదే నేడు భారతదేశం ఎదుర్కొంటున్న విదేశీ మరకపు ద్రవ్యపు కొరత వలన ఏర్పడిన అతివిషమ పరిస్థితి. ఈ సమస్య ఏ విధంగా పరిణమిస్తుందోనని భారతీయులే కాక విదేశీయులు— శత్రువులు, మిత్రులు—కూడా ఎంతో ఆత్రంగా ఎదురుచూస్తున్నారు.

అయితే, విదేశీ ద్రవ్యపు కొరత అనుకున్న అంచనాల కన్న అత్యధికమై, ఈ సమస్య భావించిన దానికన్న అత్యంత విషమ మువడానికి కల కారణాలను పరిశీలించాలి. ఏ ఒక్క కారణం ఈ అంచనాలను తరుమాగు చేసి సమస్యను విషమతరం చేయలేదు. అనేకములైన నూతన సమస్య లంకురించి ప్రణాళికా రచయితల ఊహలను వమ్ముచేసి విదేశీ మరకపు ద్రవ్యపు లోటును అతివైస్రవించేసి సమస్యను మరింత అగాఢం చేస్తాయి.

దిగుమతుల దృష్ట్యా తిరిగిస్తే ప్రణాళికా రచయితలు ప్రథమంలో వేసిన అంచనాలకన్న అత్యధిక పరిమాణంలో దిగుమతులను మనం చేసికొన వలసి వచ్చింది. ఎక్కువ దిగుమతులు చేసుకున్నా మంటే ఎక్కువ విదేశీ మరకపు ద్రవ్యపు లోటు ఏర్పడిన దన్ను లు. అంచనా పరిమాణాల కన్న ఎక్కువ దిగుమతులు చేసికోవలసిన అవసరం ఈ క్రింది కారణాలవలన సంభవించినది.

ప్రప్రథమంగా గణించదగినది, అత్యధికమైన ఆహారపు కొరత. దేశంలో ఆహార స్వయంసమృద్ధి విషయంలో ప్రథమ పంచవర్ష ప్రణాళిక సాధించిన విజయం చాలా తాత్కాలికమైనది. ఆ విజయమైనా ప్రణాళికా కృషి ఫలిత మువడంకంటే 1953-54 సంవత్సరాలలో భారతదేశం అనుభవించిన అనుకూలమైన ఋతువు వనముల ఫలితమండం ఎక్కువ వా సరికమైన విషయం కానికనుంగా అట్టి అనుకూల పరిస్థితులు మార్పు చెంది ప్రతికూలంగా మారడంతో ఆహారోత్పత్తి పరిమాణం తగిపోయింది. 1956-57 లోనే ఆహారోత్పత్తి గిరాకీకి ఎంతమాత్రం సరిపోలేదు. ఉత్తర ప్రదేశ్, బీహార్, మధ్య ప్రదేశ్ మున్నగు రాష్ట్రాలలో అనుకున్న ఆహారోత్పత్తి కన్న చాలా తక్కువ వచ్చింది. 1955-56 కన్న 1956-57 లో మొత్తం ఆహారోత్పత్తి 28% నుండి 24% కు పడిపోయింది.

ఈ విధంగా ఆహారోత్పత్తి తగిపోయి విదేశీ కల నుండి అమితవ్యయంతో దిగుమతులు చేసుకోవడానికి అనేక కారణాలున్నాయి ఆహారోత్పత్తి విచారణ సంఘం అభ్యుత్పాదక శ్రీ ఆలోచ మహతా (Food grain Enquiry Committee report) వివరించిన కారణం ముందుగా పరిశీలించదగినది. ఈయన భావన ప్రకారం, ఒక బీదదేశంలో ఆహార పదార్థాలకు గిరాకీ ఎక్కువ కావడంవల్ల ధరలు పెరుగుతాయి. కనక రేతులు ఆ పదార్థాల సరఫరా ఎక్కువ చేయరు, పైగా ఇదివరకుకన్న తగిస్తాగుకూడా. ఈయన వాదం బహిరంగంగా కొంత అసహజంగా కనబడవచ్చుకాని అది సహజాలిసహజమైనది. గిరాకీ పెరగడంతలన ధరలు పెరుగుతాయి. ధరలు పెరగడంతో, పూర్వం విక్రయిస్తున్న పరిమాణంకన్న తక్కువ పరిమాణానికి పూర్వపు ఆదాయం రేతు పొందికలుగుతాడు. అంత వరకు సరియైన ఆహారాన్ని భుజించడానికి తగిన

విదేశద్రవ్యమారకరంగంలో విషమస్థితి

సామ్యంలేని బీదరతు ఇప్పుడు తాను పూర్వం తిన్న జొన్నలు మొదలైనవాటిని వదలి బియ్యం, గోధుమ మొదలైన ఉక్చృష్ణ ధాన్యాలను ఉపయోగించు ఖంటాడు. దీనితో అతడు తేగలిగిన సరఫరా పరిమాణం (Amount of supply) పడిపో తుంది. క్రమంగా పారిశ్రామిక పునోగమనం చెందుతూన్న దేశాలలో జనాభా పెరిగి తద్వారా ఆహారధాన్యాలకు గింకీ పెగుగుతుంది. దీనివలన ఉత్పత్తి పెరిగకపోయినట్లయితే ఆహారపుర్రాటు ఏర్పడుతుంది.

ఇక రెండవ కారణం మనదేశంలో కొన్ని రాష్ట్రాలలో కలిగిన ప్రకృతి భీభత్సాలు. బీహార్, బెంగాల్, అస్సామ్, ఉత్తర్ ప్రదేశ్ మున్నగు రాష్ట్రాలలో వరదలు, అతివృష్టి, అనావృష్టి దోహదవలన అనేక లక్షల ఎకరాలు నిర్మలము లభ్యాయి. ఈ రెండు కారణాలు కలసి మిశ్రమయి ఉన్నాయి. తదితర క్షితికలకాదులవలన పూర్వం కన్న ఎక్కువ ఉత్పత్తి సంపాదించి, ఆహారోత్పత్తిని తగ్గించింది. ప్రణాళికా రచయితలు ఆహారోత్పత్తిని తగ్గించి ఆందానాలు వేశారుకాని తత్ఫలితం నీటిపారుదల, కొత్త భూములను వ్యవసాయక క్షేత్రాలుగా మార్చుచేయడం మొదలైన రంగాలలో ఆ భావనలు కార్యరూపం దాల్చలేదు. పైగా దేశంలో ఆహార ధాన్యాల నిరసాధికంగా దాచిఉంచడంవలన, జనాభా అన్ని అంచనాలు దాటి పెరిగిపోవడం సంభవించడం వలన ఆహారసమస్య తీవ్రతరస్వరూపం ధరించింది. ఈ విషయహారసమస్య విదేశీమారకపు ద్రవ్య రంగంలో చూపిన ప్రభావం అత్యంత ప్రాముఖ్యం వహించి భారతిపారిశ్రామిక పునోగమనానికి, ద్వితీయ పరిశోధన ప్రణాళిక విజయానికి గొడ్డలిపెట్టేది.

కేవలం ఆహారధాన్యాల దిగుమతులే ప్రణాళికా రచయితల అంచనాలను మించి విపరీత పరిస్థితి కలిగింప లేదు. ఇతర యంత్రాంగం, పారిశ్రామికోత్పత్తి సాధకాలు కూడా అంచనాలను భాగమించి, దిగుమతి అవసరమైంది. ఒక పారిశ్రామిక పథకానికి ప్రణాళికా రచయితలు, ఉదాహరణకు రూ 300 కోట్లు విదేశీ మారకపు ద్రవ్యము విలువగల వస్తువులను దిగుమతి చేసికొన వలసివస్తుందని అంచనా వేస్తే, తీరా ఆ పథకం కార్యరూపం ధరించేసరికి తదివసగమైన దిగుమతుల విలువ రూ 400, 500 కోట్లు దాటేది. దీనితో అసలే గడ్డుగా

ఉన్న విదేశీ మారకపు ద్రవ్యసమస్య మరింత విషమంగా తయారవసాగింది. ఈ తప్పుడు అంచనాలకు మూల కారణం, అంచనాదాగులు భావించిన వానికన్న ప్రపంచంలో ధరలు అధికం కావడమే.

పై రెండు కారణాలు కాక ఎక్కువ దిగుమతుల ద్వారా విదేశీమారకపు ద్రవ్యపు లోటును అధింపజేసిన మరొక కారణం, ఇటీవలి కాలంలో భారతదేశం పెంచిన దేశీరక్షణ వ్యయం. భారత పాకిస్తాన్ దేశాల నడుమ కల సంబంధ భాంధవ్యాలు అసభిలవణీయంగా రూపొందించడంవలన, నిరసాధికంగా పాకిస్తాన్ అమెరికానుండి ఆయుధ సామగ్రిలను దిగుమతి చేసికొనడంవలన, విధిగా భారతదేశం కేవలం స్వయంరక్షణకొరకు విదేశీమారకపు ద్రవ్యాన్ని వెచ్చించి ఆయుధ సామగ్రిలు దిగుమతి చేసికొనవలసి వచ్చింది. ఈ వ్యయం ప్రణాళికా రచయితల ఊహింప బడలేకపోవడంవలన విదేశీ మారక ద్రవ్య సమస్యను మరింత విషమం చేసింది.

దిగుమతులపై వ్యయం ఎంత ఎక్కువ అయినప్పటికీ, అదే పరిమాణంలో ఎగుమతులను మనం చేయకలిగి ఉండినట్లైతే ఈ సమస్య ఇంతటి తీవ్రస్వరూపం పొంది ఉండకపోవచ్చు. కాని ఈవిధంగా కూడా భారతదేశం లాభం పొందలేకపోయింది. విదేశీ స్పృహలపై (Foreign Competition), అంతర్జాతీయ వాణిజ్య రంగంలో, ముఖ్యంగా అమెరికాలో ఏర్పడిన ఆర్థిక మాంద్యంవలన, క్రమంగా హెచ్చుతూన్న భారతదేశపు ధరలవలన ఎగుమతులు ఎక్కువవడం చూడటం చిత్రాంగంగా సంకోచం చెందుతున్నాయి. కొద్ది సంవత్సరాల క్రితంవరకు జనపనార పారిశ్రామికోత్పత్తిలో ప్రపంచ వాణిజ్యరంగంలో భారతదేశం సంపూర్ణాధిపత్యంవహించింది అయితే పాకిస్తాన్ విధిజనతో జనుముపండ్ల సుత్తేత్రాలన్నీ పాకిస్తాన్ కు, మిల్లులుగల ప్రాంతాలన్నీ భారతదేశానికి లభించాయి. విధిజన తగువతి కొద్ది వత్సరాలవరకు పాకిస్తాన్ లో యంత్ర సామగ్రి లేకపోవడంవలన అక్కడ పండిన జనుము భారత దేశానికి దిగుమతి అయింది. కాని క్రమంగా పాకిస్తాన్ లో కూడా మిల్లులు వెలిసి జనపనార వస్తువులలో ఈ రెండు దేశాల నడుమ స్పర్ధ అనివార్యమైంది. దీనితో వివస్తువు ఎగుమతిపై భారతదేశం, విదేశీ మారకపు ద్రవ్యంకొరకు అత్యంత పెట్టుకుందో దానిలో నే

అవాంతరం సంభవించి ఎగుమతి వర్తకానికి గోడ్డలి పెట్టేంది. అలాగే ప్రతి వస్త్రములద్వారా మంచి రాబడి రాగలదని అంచనాదారులు ఆశించారు. కాని దీనిలోకూడా భారతదేశం ఎప్పుడూ ఎగుర్కొనవలసి వచ్చింది. విదేశాలతో పోటీపడడంతో తద్వారా లభించే మారకపు ద్రవ్యం తగ్గిపోయింది. పూర్వపు దేశాలేకాక చైనా నుండికూడా వస్త్రపరిశ్రమలో భారత దేశానికి స్పర్ధ సంభవించింది. ఇంతేకాక అమెరికాలో సంభవించిన ఆర్థికమాంద్య ఫలితంగా భారత దేశపు టీ ఎగుమతులకు నష్టం సంభవించింది.

అంచనాలకన్న ఎగుమతులు తగ్గిపోవడానికి మరొక మూలకారణం ప్రపంచ ధరలలో పోల్చిచూస్తే భారతదేశపు ధరలు భారతదేశపు నూతన పారిశ్రామిక చైతన్యంవలన అధికము కావడం. దీనితో విదేశీయులు భారత దేశంలో అధికమైన ధరలకు దిగుమతి చేసుకోవడం మాని ధరలు తక్కువగానున్న ఇతర దేశాలనుండి దిగుమతి చేసుకుంటున్నారు. దీనితో మన ఎగుమతులు పడిపోసాగాయి.

ఈ విధంగా ఎగుమతులు తగ్గిపోవడం దిగుమతులు అంచనాలను మించి అత్యధికం కావడంతో విదేశీ మారక ద్రవ్యం తీవ్రసంకోచం పొంది ఆసమస్య విషమతలం అయింది. ఇంతేకాక అంతర్జాతీయ వాణిజ్యరంగంలో లెక్కవవచ్చే ఇతరములు—వడ్డీలు అప్పులు, బహుమతులు, విద్యార్థి వేతనాలు యాంత్రిక వ్యయాలు—మున్నగు వానియందు కూడా భారత దేశం అనుకున్నంత లాభాన్ని పొందలేక పోతోంది.

ఈ ప్రైకారణాలవలన ప్రణాళికా రచనలోనే ఒక సమస్యగా భావింపబడిన విదేశీమారకద్రవ్యపు లోటు, ప్రణాళిక ఆచరణలోనికి వచ్చేసరికి తీవ్రతర స్వరూపం ధరించి ఆంతుచిక్కిని అభేద్య సమస్యగా రూపొందింది.

అయితే ఈ సమస్యతో పూర్తిగా నిరాశచెంది ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికను త్యజింప నక్కరెను. సమస్య లంఘించినపుడే పరిష్కార మార్గాలు జనిస్తాయి. కొన్ని సమస్యలను పరిష్కారమార్గాలు అత్యంత కష్టసాధ్యములైన వైతే కొన్ని సమస్యల పరిష్కార మార్గాలు సులభ సాధ్యములు కావచ్చు. ఈ సమస్య పరిష్కారం మన జాతి దీక్ష వైన, మన ఆర్థిక

శాస్త్రజ్ఞుల మేధాశక్తివైన, మన రాజకీయచేత్ర అంతర్జాతీయ విఖ్యాతివైన ఆధారపడి ఉంటుంది కష్ట సమాల నెదుర్కొనకుండా చరిత్రలో ఏ దేశం ఆర్థిక పురోగమనాన్ని సాధింపలేదు. ఏదేశమైనా మున్నె వలభైసంవత్సరాలలోనే ఆర్థికరంగంలో పాశ్చాత్యదేశాలను తలదన్న కలిగే అభ్యున్నతిని సాధింప కలిగినవంటే, అది ఆ ప్రజల మాతృదేశభక్తివైనా ఆ దేశపు ఆర్థిక విధానాలవైనా ఆధారపడడం వల్లనే. జపాన్ పూవుల బాట ద్వారా ఆర్థికాభ్యున్నతి సాధింపలేదు. ఏ దేశానికైనా ఆర్థిక పురోగమనపథం దుక్కుమైనదై కాని తత్సాధన ఆ దేశపు దీక్షవైతే ఆధారపడి ఉంటుంది.

ఈ కఠినసమస్యకు మూడు ప్రధాన పరిష్కార మార్గాలున్నాయి. మొదటిది : ఎగుమతుల పరిమాణాన్ని అధికం చేయడం, రెండవది : దిగుమతుల పరిమాణాన్ని సాధ్యమైనంతవరకు తగ్గించడం. విదేశీ సాహాయ్యాన్ని పొందడం మూడవ పరిష్కార మార్గం. ఈ త్రిమూర్తి లందు కూడా భారత ప్రభుత్వం నిరవధికంగా కృషి చేస్తోంది.

ఎగుమతుల సధికం చేయడానికి ఉపాయాన్ని సూచిస్తూ కేంద్రమంత్రి శ్రీ లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి వస్తువులను విదేశీయులకు తక్కువ ధరలకు, మన దేశపు గిరాకీదారులకు హెచ్చు ధరలకు విక్రయించాలని చెప్పారు. తక్కువ ధరలు ప్రదర్శించటం ద్వారా విదేశీయుల గిరాకీని ఆకర్షింప వచ్చును. తక్కువ ధరల మూలంగా సంభవింప కలిగే నష్టాన్ని మన దేశ స్థుల తక్కువ ధరల కొవస్తువులను విక్రయించడం ద్వారా సరిపెట్టుకొనవచ్చు. నిజానికి పూర్వం జపాన్ దేశం ఇండియా వాణిజ్యరంగంలో బ్రిటన్ ను జయించి, ఆధిపత్యం సంపాదించడానికి ఇదే విధానాన్ని వలంబించింది. దీన్నే ఆంగ్లంలో డంపింగ్ (dumping) అని వ్యవహరిస్తారు. ఈ విధానాన్నవలంబించడం ద్వారా ఎగుమతులను పెంచవచ్చును కాని ధరల తగ్గింపు వలన విదేశీయుల ఆభిరుచులని మార్చలేం. తరువాత స్పర్ధ (Competition) తీవ్రమైనపైతే విదేశీయులు కూడా ఈ విధానాన్నే అవలంబించి అసభిలషణీయమైన పరిస్థితులకు దారి తీయవచ్చును. కాబట్టి ఈ విధమైన పద్ధతిని అవలంబించే ముందు తగు జాగ్రత్తలు తీసుకోవాలి.

విదేశద్రవ్యమారకరంగంలో విషమస్థితి

ప్రభుత్వం వివిధ వస్తువుల ఎగుమతుల సభికం చేయడానికి ఆయా వస్తువులకు ఎగుమతి సంఘాలను నియమించింది. ఇటువంటి సంఘాలలో (Export promotion councils) అతి నూతనమైనది ఆట వస్తువుల ఎగుమతి సృష్టి కృషి చేసే సంఘం (Sports goods export promotion council). దీనిని యూనియన్ మంత్రి శ్రీ లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి జూలై ఆరవ తేదీన ప్రారంభించారు. ఈ సంఘ సభ్యులు ఆయా వస్తువులకు విదేశాలలో గిరాకీ కల్పించడానికి కృషి చేస్తూ చాలవరకు కృత కృత్యులవుతున్నారు.

ఎగుమతులను ప్రోత్సహించడానికి భారత ప్రభుత్వం అనేక వస్తువులపై కంప్యూటేషన్ తొలగించింది. ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికా విజయం కొరకు ఈ విధంగా సుమారు 200 ఎగుమతి వస్తువులపై ఆంక్షలు తొలగించబడినాయి. అంతేకాక అవసరమైనచోట పన్నులను తగ్గించడం ఎగుమతి సుంకాలను తీసివేయడం, సబ్సిడీ నొసగి ప్రోత్సహించడం మున్నగు అనేక పనులను భారత ప్రభుత్వం చేస్తోంది. ఇటువంటి ప్రోత్సహం క్రొత్తిగా పైకి వస్తూన్న ఎగుమతి దారులచే ముందంజవేయించి విదేశీ స్పర్ధలన వెనుకంజ వేస్తూన్న ఎగుమతి దార్లకు ధైర్యం కలిగిస్తుందనడం నిస్సంశయం.

ఎగుమతులను అనేక విధాలుగా ప్రోత్సహించడం వలన మారక ద్రవ్యసంపాద సేగాక ఉత్పాదన శక్తి కూడా పెరగగలదు. అధిక మొన ఎగుమతులవలన ప్రణాళికా విజయం చెకూగుతుంది. ఎగుమతులు ఇటీవలి కాలంలో కలిసే దిగజారిపోతే పరిస్థితి మరింత విషమమైంది.

ఇక రెండవ పరిష్కార మార్గం దిగుమతులను సాధ్యమైనంతవరకు తగ్గించడం. దిగుమతుల పరిణామాన్ని తగ్గించేమందు ప్రభుత్వం భారతదేశం చేసుకొంటూన్న దిగుమతులను విలాస వస్తువులు, అవసర వస్తువులుగా విభజించి సామాన్య ప్రజా సౌఖ్యానికి అడ్డు తగలని విలాస వస్తువుల దిగుమతి నిషేధించడంకాని తగ్గించడంకాని చేయాలి. భారత ప్రభుత్వం తననుగుణంగా అనేక వస్తువులపై ఆంక్షలు విధించి దిగుమతులను తగ్గించింది. కాని పై విభజన అంతగా పాటించబడలేదనే చెప్పాలి. అత్యవసర వస్తువులైన మందులు, రసాయనికపు ఔషధాలు, బియ్యం, పిల్లల ఆరోగ్యాన్ని కాపాడే హాల్కున్న ఓవర్

టైన్, సిండిపాలు మున్న చాటి పై ఆంక్షలు విధించడం దేశానికంత క్షేమకరంకాదు. వీటికి సరియైన జోయ వస్తువులు ఇంకా ఉత్పత్తి అవడంలేదు. పిల్లల కనసరమైన పాఠశాలలను విలాస వస్తువులుగా గ్రహించి నిషేధించిన ప్రభుత్వ విధానం అంత ప్రశంసనీయమైనది కాదు. కొన్ని విలాస వస్తువులను సంపూర్ణంగా నిషేధించడంవలన దేశంలో ఏ కొద్ది మందికోతక్క మిగిలిన వారికి అంత ఇబ్బంది కలుగదు. ఉదాహరణానికి టాయిలెట్ సామాన్లు, కాగ్లు, సెంట్లు, ఖరీదైన రేడియోలు మొదలయిన వాటిని ప్రభుత్వం సంపూర్ణంగా నిషేధించాలి. విదేశీ రేడియోలను, అతిఖరీదైన విదేశీ వస్త్రాలను సంపూర్ణంగా నిషేధించడంవలన సామాన్య ప్రజ అంత వంత చెందదు.

కాని దిగుమతి నిషేధవిధానాన్ని అనేకులు అనేక విధాలుగా విమర్శించారు. అవన్నీ పూర్తిగా సత్యమారాలు కావు. ఆచార్య బి. ఆర్. షివాయ్ మున్నగువారు, ఈ నిషేధంవలన వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం చెబ్బుతుంటుందని, భారతదేశం వంటి ప్రజాస్వామిక దేశంలో ప్రభుత్వం ఇట్టి పనులుచేయడం ప్రజాభిప్రాయవిరుద్ధమని వాదించారు. ఈ వాదం సత్యమే అయినప్పటికీ, దేశ సంక్షేమం కోసం ఇట్టి నిషేధాలను తాత్కాలికంగా విధించినా అంత అసభ్యుడణీయమైన పరిస్థితులేర్పడవు. అయితే ఈ నిషేధం కేవలం తాత్కాలిక మయేటట్లు మాత్రం తగు జాగ్రత్త వహించాలి. రెండవ విమర్శ విమంలే విదేశీ వస్తునిషేధం వలన దేశీయ వాణిజ్య రంగంలో దేశీయోత్పత్తిదారులకు ఆధిపత్యం కలిగి ప్రతి ప్రమైన వస్తువుల ఉత్పత్తి లేకపోవచ్చును. స్పర్ధ లేకపోవడంతో చౌకబారు వస్తువులే అతి ఖరీదైన ధరలకు అంగడిలో ప్రత్యక్షమవుడం మనం నేడు చూస్తున్నాం. కాని ఈ దోషం కూడా, నిషేధం తాత్కాలిక మవుడంవలన, తత్కాలికమే అవుతుంది. మనం విదేశీ దిగుమతులను నిషేధించడం వలన, మన ఎగుమతులను విదేశీయులు బహిష్కరింపవచ్చును. కాని ఈ విమర్శ సహేతుకమైనది కాదు. ఈ నిషేధం కేవలం భారతదేశ ఆర్థిక పురోగమనమునకే అవలంబన ఇతర దేశాలు మన ఎగుమతులను బహిష్కరింపవు.

దిగుమతి నిషేధంవలన గత ఒకటిన్నర వత్సరాలలోను, భారతదేశం చెప్పకొందగినంత విదేశీ మారకపు

ద్రవ్యాన్ని కూడబెట్టకొన కలిగింది. కాని విచక్షణ శక్తి ఇంకా ప్రదర్శిస్తే ఈవిధానం వలన సామాన్య ప్రజలకు ఇబ్బంది కలగకుండానే ప్రభుత్వం మరింత విదేశీ మారకపు ద్రవ్యాన్ని కూడబెట్టకలదు.

విదేశీయ సహాయం

ఇక మూడవది విదేశీయ సహాయం.

విదేశీయ సహాయం ఒక సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య దేశం కోరవచ్చునా అన్న ప్రశ్న ఉదయింపగా. రాజకీయ సంబంధం లేకుండా, అంతర్జాతీయ రాజకీయ రంగంలో దేశపు కీర్తి ప్రతిష్ఠలకు విధంగాను భంగం వాటిల్లకుండా ఉండేరీతిని, విదేశీసహాయం అభివృద్ధి మైనదే అని చెప్పబడింది. నిజానికి నేపథ్యస్థితి దశలో ఉన్న అనేక దేశాలు పూర్వం ఎప్పుడో ఒకప్పుడు విదేశీసహాయం పొందినవే! ప్రాస్తుతం జర్మనీకి, ఇంగ్లండునుండి అమెరికాకు ధనముగూపంలో ప్రవహించిన కాలం ఉంది. ఋణాన్నర్థించినంత మాత్రాన ఒక దేశం యాచకులదేశీయం.

ఈరంగంలో ఆనాదానికి అమిత ప్రోత్సాహం కనబడుతోంది. భారతదేశానికి క్లిప్తపరిస్థితిలో సహకారమిచ్చేదేశాలు—అమెరికా, ఇంగ్లండు, ఆస్ట్రేలియా, పశ్చిమజర్మనీ, సోవియెట్ రష్యా, జపాన్—మున్నగునవి ఎన్నో ఉన్నాయి. వీనిలో ముఖ్యమైనవి అమెరికా బ్రెజిల్. అమెరికా ఇంగ్లండు దేశాలు భారతదేశానికి కేవలం భ్రాతృభావంతో కాక ఒకవిధమైన భయంతో ఇస్తున్నాయి.

1958 జూలై 28 వ తేదీన బ్రిటిషు పార్లమెంటులో శ్రీ జేమ్స్ కాలింఘన్ ఈ ఉద్దేశాన్నే చక్కగా విశదీకరించారు. “ఆగ్నేయసియాలో నేను చైనా ప్రభావానికి లోనుగాని కమ్యూనిస్టు విభిన్నపక్షానికి భారతదేశం ప్రాతినిధ్యం వహిస్తుంది. మనం హిందూ దేశానికి సంపూర్ణంగా ఆర్థిక సహాయ సహకారముల నొసగకపోతే, శ్రీ నెహ్రూ కాలంలో కాకపోయినా, ఆయన అసంతోషమైనా, భారతదేశమంతా సామ్యవాద సిద్ధాంత ప్రభావానికి లోనైతీగలుగుంది” ఆసియాలో భారతదేశం సామ్యవాదమతం స్వీకరించినట్లయితే అది అమెరికా బ్రెజిల్ నకు గొప్ప లి పెట్టవుతుంది. కాబట్టి మన మీద అమెరికా క్రైస్తవ ప్రేమాదరాలు లేక

పోయినా, భయంకరదీప్తియైనా మన పంచవర్ష ప్రణాళికా విజయానికి యోగ్యతనొసగక తప్పదు.

ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికారంభంనుండి అనేక విదేశీయ ముఖ్యంగా అమెరికా బ్రెజిల్, అనేక విదేశీ సంస్థలు మనకు సహాయం చేస్తూనే ఉన్నాయి. ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళిక మొదటి అర్థసంవత్సరంలో యీ క్రిందివిధంగా సహాయం లభించింది. భారతదేశానికి, అమెరికా సహాయ కార్యక్రమం క్రింద రూ 809 లక్షలు, ఉచితంగానూ, రూ 2258 లక్షలు ఋణరూపకంగాను భారత దేశం సహాయం పొందింది. పబ్లిక్ లా 480 (Public law 480) క్రింద రూ 2,571 లక్షలు ఉచితంగానూ, రూ 11,143 లక్షలు ఋణరూపకంగానూ అమెరికానుండి మనదేశానికి లభించాయి. అదే కాలంలో ఆస్ట్రేలియానుండి రూ 4 లక్షలు, కెనడానుండి రూ 8.57 లక్షలు, న్యూజిలాండునుండి రూ 101 లక్షలు; నార్వేనుండి రూ 100 లక్షలు భారతదేశానికి ఉచితంగా లభించాయి. బ్రెజిల్ ను 20 కోట్లను ఋణంగా ఇచ్చింది రష్యా రూ 75 లక్షలను ఉచితంగానూ, రూ 12,800,00,000 ను ఋణంగా ఇచ్చింది. ఫ్రాన్స్ ఫౌండేషన్ ఉచితంగా రూ 14,00000 ఒసగింది. ప్రపంచ బ్యాంకు రూ 4,57 లక్షలను, బ్రిటిషు బ్యాంకులు రూ 15,00,000,00 లను, అమెరికా పరపతి బ్యాంకు రూ 5,88,000,00 లను ఋణ రూపకంగా భారతదేశాని కొసగాయి. ఇవికాక కొలంబో ప్రణాళిక (Colombo plan) క్రింద, విశ్వ రాజ్యసమితి సహాయం వలన భారతదేశం అమెరికా సాంకేతిక సహాయాన్ని పొందింది.

1958 జూలై 12-వ తేదీన అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రం ఎగుమతి నిగుమతుల బ్యాంకు (United states Exports Imports Bank) ఒక సంవత్సరానికి పరిహారేట్లుగా భారతదేశానికి 150 మిలియన్ల డాలరు ఋణరూపకంగా ఒసగింది. ఈ ద్రవ్యాన్ని భారతదేశం నిటిపారుదల, పునఃస్థాప్త పథకాలకు, శిక్ష పథకాలకు, గనులకు, రవాణా సౌకర్యాలకు, పరిశ్రమలకు వినియోగింపదలచింది. ఈ ఋణాన్ని భారతదేశం 5% వడ్డీతో పదిహేను సంవత్సరాలలో తీర్చాలి. ఇదికాక ఇదే బ్యాంకు అభివృద్ధి ఋణ కార్యక్రమం క్రింద 75 మిలియన్ల డాలర్లను నొసగింది.

విదేశద్రవ్యమారకరంగంలో విషమస్థితి

పబ్లిక్ లా - 480 (Public law 480) క్రింద ఆమెరికా ప్రభుత్వం పూర్వ సహాయం కాక అదనంగా 7 లక్షల టన్నుల ఆహారధాన్యాల నొసగేందుకు సమ్మతించింది. దీనిలో 5 లక్షల టన్నుల గోధుమ, 2 లక్షలు ఇతరధాన్యాలు. ఇవికాక ఇటీవల ప్రపంచ బ్యాంకు 85 మిలియన్ డాలర్లు భారతదేశం రైలుమార్గాల ఆభివృద్ధికి ఒసగింది. యూనియన్ ఆర్థిక శాఖామంత్రి శ్రీ మొగార్టీ శశాయ్ ఆమెరికాయాత్ర చాలవరకు ఫ్యూన్యుఖమైనదనే చెప్పాలి. ఆమెరికా వారు మనమీద గౌరవంచేస్తేనా, మనం కమ్యూనిస్టుల మాత్రమేనే భయంకొద్దీ అయినా, మనకు సహాయం చేయడానికి ముందుండువేసన్నాడు. పబ్లిక్ లా-480 క్రింద 200 మిలియన్ డాలర్ల సహాయం, ఆభివృద్ధి ఋణ కార్యక్రమం క్రింద వందమిలియన్ డాలర్ల సహాయం శతదినోత్సవమేకాక, మనం 1951 లో పుచ్చుకున్న గోధుమ ఋణాన్ని (Wheat loan) తొమ్మిది సంవత్సరాల పాటు వాయిదా వేశాడు. భారతదేశానికి సహాయం చెయ్యడంలో ప్రపంచ బ్యాంకు చూపుతున్న ఉత్సాహం ప్రశంసనీయమైనది. ఇది భారతదేశం రైల్వే అభివృద్ధికి 85 మిలియన్

డాలర్లను గణనీయంగా ఈయడమేకాక వాషింగ్టన్ లో ఆమెరికా, ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు జర్మనీ, కెనడా, జపాన్ దేశాల ప్రతినిధులను సమావేశపెరిచి భారతీయులకు చేయూత నొసగవలసిన ఆవస్థాన్ని ప్రబోధిస్తోంది. గత మే, జూన్ మాసాలలో మనదేశపు ఆర్థికవ్యవస్థను పరీక్షించడానికి పర్యటించిన ప్రపంచ బ్యాంకు సభ్యులు తియారుచేసిన నివేదికలో భారత దేశపు ఆర్థిక పటిష్ఠతను ప్రశంసించి, ఈ దేశంలో విదేశీయులు పెట్టుబడి పెట్టడానికి ఏమీ సంకేహపడనక్కరలేదని ఆభియమిచ్చారు.

ఈవిధంగా నేడు అంతర్జాతీయార్థికరంగంలో భారతదేశపు పరపతి పడిపోలేదు. విదేశీ సహాయం, దిగుమతుల తగ్గింపు, ఎగుమతుల హెచ్చింపు విషయాలలో భారతదేశం క్రమంగా విజయాన్ని పొందుతోంది. మనపటికన్న విదేశాలు ముఖ్యంగా ఆమెరికా బ్రెజిల్ భారతీయులకు సహాయం చేయడానికి ఉత్సుకతను చూపడం మార్చదానకం. కొబ్బటి ఈ పంచవర్ష ప్రణాళిక ముందు విదేశీ సహాయపు ద్రవ్య సమస్యను భారతదేశం పరిష్కరించాలదనే ఆశించవచ్చును.

మొగలిషువు

శ్రీ ఆర్. యస్. సుదర్శనం

శ్రీనివాసరావు క్యాలిఫర్నియాలోని తిరిగివచ్చి ఆయాసంగా కర్మలో కూర్చున్నాడు. తనతో తిరిగివచ్చిన హోల్డీలు, చేతిసంచీ, గొడుగు ఎదురుగా కనిపిస్తున్నాయి. కుప్పగా ఒకదానిమీదొకటి గిరవాటుపెట్టి వెళ్ళిపోయాడు కూలివాడు. బేరయిస్తే తక్కువని నసిగడు వాడు. ఎక్కువవ్వటానికి అభ్యంతరంలేదు, కాని తనదిగర్ అంతకుమించి.....“చిల్లర లేక పోయింది!”

“ఎవండీ, చడిచప్పడూ లేకుండా వచ్చి కూర్చున్నారే! ఇందాకిటినించీ మీ కోసమే చూస్తున్నా.....ఇవాళ బస్సు లేటయిందేమిటి?” అంటూ శ్రీమతి ప్రశ్నించింది.... “ఇగుగో, ఇంట్లో బియ్యం నిండుకున్నాయి; ఆదివారంకొబటి పర్వా లేదు ఆలస్యమైనా...మీరు కాస్త బజారు వెళ్ళొస్తే అంతలో న్నానానికి పన్నీళ్ళుకూడా రెడీ అవుతాయి.”

“ఓబ్బూ, సంచీ తీసుకురా” అన్నాడు శ్రీనివాసరావు.

“ఓబ్బు! అదేదో మీదగ్గరేవుండాలి!...అదుగో సంచీ, మీరు క్యాలిఫర్నియాలోని తిరిగివచ్చినదాన్నే కాళీచేసి పట్టుకొండి... ఆ రెండోదికాస్తా ఎలకలు కొరికేకాయి.”

“నాదిగర్ ఓబ్బులేజే...ఎట్లాగమరి?”

“ఎట్లాగ! అని కూచుంటే ఎలానండీ? విచిత్రంగావుంది... క్యాలిఫర్నియాలోని వస్తున్నారగదా తెస్తారనుకొన్నాను.”

ఎదురుగావున్న హోల్డీలు, సంచీ, గొడుగు వైపు నిశ్చలంగా దృష్టినిలిపి శ్రీనివాసరావు చిన్ననవ్వు నవ్వాడు.....

“మంచిదానివే! ... ప్రక్కనాటాలో వాళ్ళని బదులడుగు.”

“వాళ్ళకిప్పటికే రెండుశేర్లుదాకా యివ్వాలి మనం.....ఇవా ఓబ్బు? ఓబ్బు ఆవిడవగ రెక్కడుంటుంది, పాపం!...మీరే వెళి ప్రయత్నించండి.”

శ్రీనివాసరావు కదలేదు; టుమ్మునిండిన సామాను వైపు పరిశీలనగాచూస్తూ, పరధ్యానంగా కూర్చున్నాడు.

కొన్నిక్షణాలు నిదానించిన శ్రీమతి—“ఎవరైనా స్నేహితుల్నుడగండి!...అలా కూచుంటారేమిటి? ఏమీపటనటూ! పెద్దవేదాంతిలా.....పలక్కుండా, జవాబులేకుండా కూర్చోటం ఆలవాటు చేస్తున్నారేమిటిమధ్య! నన్నేదో సాధిస్తున్నట్లు! వేగిరంకదలండిమరి... లేకపోతే యీపూట పస్తే!” అన్నది.

శ్రీనివాసరావు లేచి నుంచున్నాడు. “...అది కాదు.....రాధా, ఒక్కపూట అన్నంలేకపోతే ప్రపంచం తలక్రిందవుతుందటావా?”

“ఏంమాటలండీ! బాగుంది...పెళ్లం పిల్లలు పస్తుంటారంటే మీకేం చినుకుట్టినట్లుకూడా లేదన్నమాట!...అయినా వెళ్లి జరిగే పనేమిటో చూడకుండా ప్రపంచాన్ని గురించి వైరాగాళిలుమాట్లాడుతూ కూచుంటారేమిటంట?”

“నువ్వు అరవబోక...ఇదుగో, ...ఏంలేదులే! ...వెళ్తున్నా! అంటే, నేననేది మరెవరూ విపరీతం కాదు! ఈ పూట అన్నం మానేసి రాత్రికి వండుకుంటే యితలో జరిగే ప్రమాదం ఏమిటి, అని అనుమానం!”

“ఏం ప్రశ్నిలండీ!... అసలు పస్తుండాల్సిన కర్మ మేంకాలింది? అంత దరిద్రం మనకేమొచ్చింది?... ఇబ్బందులు ఎవరికైనా వస్తాయి...కానీ, ఎల్లాంటి యిబ్బందులు వచ్చినా పస్తుపడుకునేంత దరిద్రం మనకెన్నడూ రాదు ... ఎల్లాంటివాళ్లు పస్తుపడుకునేది! ఊరికే కబుర్లు చెప్పక వెళ్లిరండి...పుణ్యముంటుంది.”

మొగలిపువ్వు

శ్రీనివాసరావు బయలుదేరాడు గొడుగు, సంచి పుచ్చుకొని...రాధతో వాదించి ప్రయోజనంలేదు... అసలు ఎవరుమాత్రం యీ విషయంలో తనతో ఏకీభవిస్తారు? ... నిజంగానే, ఒక్కపూట పసుంటే ఏం పుట్టియుసురుతుందో! బాగా ఆకలివేసి రెండో పూట అన్నం రుచిస్తుంది, అంతేగా!...కానీ, ఒక్కపూట పస్తుండిపోతే...ఏదో అవమానం, ఎంతో మేర సాంఘికంగా దిగజారిస్తాయి... “అయ్యో! తినటానికి లేక పస్తున్నాం!!” ఆ మాటలో ఏదో పెద్ద దిగులు! “పిల్లలు కడుపులు నెన్నంటుకుపోయి ఆలనుటిస్తుంటే శిల్పితోమాళాం...తల్లి దండ్రు యిద్దరూ బ్రతికి వుండీయ!” అని ఏడుపు, తిట్లకోటం, ఏదో మహా ఘోరం జరిగిపోయినట్లే భావపడడం...ఇక తర్వాత, తర్వాత—“అలా వారోజు, బియ్యం లేక, అవి తెచ్చుకొటానికి చిల్లిగవ్వలేక, పస్తపడివున్నాం...” అంటూ జీవితచరిత్రలో ప్రధానపుటం కింద చిత్రించుకోవటం... ఈ గోలంతా ఒక్కపూట తిండిని గురించే!! కో-ఆపరేటివ్ జూనియర్ ఇన్ స్పెక్టరు చేస్తున్న మానవుడి జీవితంలో యిలాంటివే మెలురాళ్ళు!

శ్రీనివాసరావు హెడ్ క్లర్కు రామనాథం గారి దగ్గరకు వెళ్తే అనుకుంటూండగానే పిలిచాడు కృష్ణమూర్తి — “ఏం, శ్రీనివాసులూ! మొళ్ళ పాలెం నించి ఎప్పుడోచ్చావ్ ... ఈ బస్సుకేనా? ... మొలీ రెకులు తెచ్చావా? ... మా పెద్దమ్మాయి సరదా పడుతూండోయ్! ... ‘ఇవ్వాలి మాయయ్య క్యాంపునుంచి వస్తాడూ, తెస్తాడు లేవే’ అన్నాను.” ... కూర అసంచి సైకిలుకు తిగిలించుకొని, మోహం మీద జలపాతంలా ప్రవహిస్తూన్న చెరువు తుడుచుకొంటూ, మూడణాల మొలీపూల కోసం లేని బాంస వ్యాన్ని నొక్కి చెప్పతూ, నవ్వుతూ, ఆశగా నిల్చున్నాడు కృష్ణమూర్తి.

“నాదగ్గర డబ్బులేదు, తీసుకురాలేనోయ్! ... ముందే చెప్పరాదూ!”

కృష్ణమూర్తి ముందే చెప్పాడు; చెప్పి లే డబ్బు ఇచ్చుకొవాల్సి వస్తందేమోనని!

“కరణానికి చెప్పలేక పోయావా? బంట్రోతు గాల్లని పురిమాయించేవాడు...”

“వాటివిషయం అనుకోలేదు. ఇంట రెన్ట్ లేదు... సరే, బ్రదర్! ఒక అయిదు రూపాయలు కావాలి అర్జంటుగా... బియ్యం తీసుకొవాలి యింటికి...”

కృష్ణమూర్తి ముఖంలో నవ్వు మాయమైంది... “సారీ బ్రదర్! ఇవ్వాలి ఇరవై మూడో తారీఖు అని మరిచిపోయావు కాబోలు! మనం అంతా ఒక బోటు లోనే ప్రయాణం!” అంటూ సైకిల్ కి రివ్వున మాయ మయ్యాడు...

శ్రీనివాసరావు రామనాథం గారి యిటు చేతుకు నేటప్పటికి ఆయన భోజనానికి కూర్చున్నాడని తెలిసింది. వరాండాలో నిల్చున్నాడు శ్రీనివాసరావు... చెరువు పొస్తూ చాలచిక్కగా వుంది... బస్సులో రద్దీ... ఇద్దరు లావుపాటి మనుష్యులమధ్య బస్సు కుదుపులకు బాగా నలిగిపోయాడు... తలనిండా, ఒంటినిండా దుమ్ము... చెరువుతో కలిసిన దుమ్ముపూర్వ తుడుచుకొటానికి ప్రయత్నించినప్పుడల్లా, అసహ్యంగా వుంటోంది. బస్సు దిగి వెళ్లిగానే స్నానంచేసి, మందంమీద వాలుదామనుకొన్నాడు ప్రయాణంలో వున్నంత సేపూ... కాని ఆ యోగం పట్టలేదు... మెలగా వడి నెత్తి కెక్కుతున్న మూర్ఖుడు రామనాథం గారి వరాండాలో విజృంభిస్తూ, దేహాన్ని, బట్టి చివరికి ఉనికి నే దుర్భరం చేస్తున్నాడు.

అసహ్యం నించే కాస్తే పటిలో నిర్లప్త పుట్టకు రావటం గమనించాడు శ్రీనివాసరావు. అప్రయత్నంగా ఎండిపోయిన పెనపులు నాలుకతో తిడుపుకొంటూ... ఎదుగుకుండా ఉన్న యింటి కిటికీవైపు చూచాడు... కిటికీ తలాపు ఓరచేసుకుని రెండుకళ్లు తన వైపు కేంద్రీకృతమై ఉండటం తెలిసింది—ముఖం మీది చెరువు తుడుచుకొని, జాస్తూ కాస్త సవరించుకొని, తీవిగా నిల్చుందామనిపించి, చెయ్యి జేబునుమీద కోసం పంట్లాం జేబులోకి వెళ్లింది తటాలున... కాని మళ్ళీ అక్కడే జేబులోనే ఆగిపోయింది... నిర్లప్తంగా శ్రీనివాసరావు తన దృష్టి రోడ్డువైపు మళ్లించాడు... కుక్కలు రెండు పరిస్పరం మూలమాయకుంటూ వలయాకారంగా తిరుగుతున్నాయి!

శ్రీనివాసరావుకు పెద్ద విసుగు పుట్టుకొచ్చి అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోదామనుకున్నాడు... ఏం, వట్టి చేతుల్లో యింటికి వెళ్లేయేం? రాం మొత్తుకోవటం, పిల్లల గోల... అంతకన్న ప్రమాదం ఏమీ జరగబోదు కద! వరాండా మెట్టాకటి దిగబోయాడు వెళ్ళిపోవాలని శ్రీనివాసరావు. కాని, రామనాథం గారు తలుపు తెరిచి లోపలికి రమ్మని పిలిచారు... సరే, తప్పదు!

“ఏమిటోయ్, ఈమధ్య కనిపించలేదు!... మీ నాన్నగారు కులాసాయేనా?...ఇప్పుడాయన మీ అన్నయ్యదగ్గర కదూ ఉంటోంది? నెల్లారా?”

శ్రీనివాసరావు చెవులు మూసుకోలేదుగాని, వినటం మాత్రం మానివేశాడు...“...పాపం కదూ!” అని ఆగారు రామనాథంగారు.

“అవును” అని అంగీకరించాడు ఏమిటో తెలియకుండానే.

“నలుగురు పిల్లలాయ్...అకస్మాత్తుగా ఆమె పోయిందా, యిహ ఆ సంసారం గతం కావాలి, అలాగించు! ఏమిటో యీ కష్టాలు!”

“అవును...పాపం” అన్నాడు ఆయన్ని ప్రతిధ్వనిస్తూ

“ఈవార్ని విన్నప్పుట్లొచ్చి చూయింటిల్లి పాదీ విచారంలో మునిగి పోయామనుకో!”...ప్రేమ మని శ్రేష్టాగు రామనాథంగారు. శ్రేణువు ఆపుకోవటం సాగ్యం కాదు.....దానికి సందర్భ శుద్ధి తెలియ... రామనాథంగారు అన్నవాహికను సరిచేసుకుంటూ ఆగిన అవకాశం పొగొట్టకూడదని శ్రీనివాసరావు సాంతిపదయానికి వచ్చేకాదు వెంటనే...

“ఏమండీ.....నాకో పది రూపాయలు ఆర్పంటుగా కొవాల్ని వొచ్చాను...గంట క్రితం క్యాలిపు నుంచి వచ్చాను, యింట్లో బియ్యం నిండుకున్నాయి, చేతిలో కానీ లేదు!”

“అర...పది రూపాయలు నెలాఖరులో నాదగ్గర మాత్రం ఎక్కడుంటాయోయ్! ... మా ఆరిణ్ణి అడుగుతానుండు...

లోపలికివెళ్ళి అయిదురూపాయలు తెచ్చి యిచ్చారు.

“చాలా థాంక్స్ సార్జీతం రాగానే యిస్తాను...నెలవు.”

* * *

స్నానంచేసి, భోజనం చెయ్యగానే కుసుకు పట్టింది శ్రీనివాసరావుకు...‘క్యాలి’మనిఉయ్యాలలో చంటిది విడవటంతో మెలకువ వచ్చింది...“అబ్బ, పాడు గోల!...రాధా రాధా”...కేక వెయ్యాలన్న మామూలు ఉద్దేశం.....వచ్చిపూడా, అంచుదాటని పాలపొంగులా చల్లారిపోయింది.....కేకలు వెయ్య

కుండా అలానే చూస్తున్నాడు...రాధ వచ్చి పిల్లను తీసుకు వెళింది...రెండో వాడు—నీళ్ళుం వయసు— మూత్రంపోసి ఆ మడుగు రెండు చేతుల్నూ తట్టతూ ఆనందిస్తున్నాడు...శ్రీనివాసరావు గోడనైపు తీగి పడుకున్నాడు...గోడ మీద దాగులు...అంగుళా రెండు చారలు—నల్లి రక్తం తాలూకు...“అదుగో నల్లి! పొత్తోంది. వెళ్ళిపోతోంది...గుంపాలి!...ఎడమ చేతి బొటన వేలితో ... ఊర లోపలి ప్రేరేపణకు చెయ్యి మాత్రం కదలేదు...శ్రీనివాసరావు మాస్తూ ఉండిపోయాడు...“నల్లి వెళ్ళిపోయింది! ఇహ కన పడదు!”...పానీ...ఏం మునిగిపోయినట్టి?

“ఎవండీ...కాఫీ.....లేచి మొహం కడుక్కోండి!”...

కాఫీ త్రాగి మళ్ళీ మంచంమీద కూర్చుంటే రాధ చంటిదాన్ని తెచ్చి ఒళ్ళోపెట్టింది...“ఇవాళ టికి యింట్లోనే వుంటారు కదూ!”

“లేదు...అలా వెళ్లి రావాలి”

రాధ అన్నందుకే బయలుదేరాడు...ఎక్కడికి? ...యాంత్రికంగా కాళ్ళిక్కుకుంటూ చెఱువుకెసి నడుస్తున్నాడు.....రైలు గేటు దగ్గరకు వచ్చేప్పుటికి రైలువచ్చేసింది...గేటు మూశారు...నిలుచున్నాడు. రైలుపెట్టెలోంచి వింతగా మనుష్యులు తవ్వచే చూస్తున్నాడు! వేగంగా పెట్టెలు ఒకదాని తిర్యత ఒకటి మనుషుల్లో వెళ్ళిపోతున్నాయి, బకొ—ఒక బకొ—ఒక శబ్దం చేసుకుంటూ...

గేటు తెరిచారు. బకొ—ఒక, బకొ—ఒక శబ్దంలో మొగుతూనే వుంది...తెలుపులు మూసుకుని కిటికీ సంయల్లోంచి తొంగి చూస్తూ కూచుంటారు... ఎలుకల్లా...బారియలో పందికొక్కలా...బకొ—ఒక, బకొ—ఒక వెళ్ళే రైలుపెట్టెలో...పాడు మనుషులు!...ఆ రైలు కోసం తినెంగుకు ఆగాడు? ఆగకపోతే...తన దేహం రైలు క్రింద పడుతుంది... అప్పుడు తప్పుకుండా రైలు ఆగిపోతుంది!...బోనుల్లోని ఎలకలు, బారియలోని పందికొక్కలూ, బిలబిలా వచ్చి గుంపుగా చేరి, గలగలా శబ్దం చేస్తాయి...

శ్రీనివాసరావు చెఱువుకట్టుమీదకూర్చుని నీళ్ళు వైపు చూశాడు...తనకు నీటి ప్రమాదం లేకుండా చెయ్యాలని చిన్నప్పుడు తిండి పట్టుపట్టి ఈత నేర్పించాడు...ఎంత జాగ్రత్త!...ప్రాణాలు ఎక్కడ

మొగలిపువ్వు

తప్పించుకొని పారిపోతాయోనని భయం... ప్రతిదీ యిలాగే... తిండి చేప్పినవన్నీ తు, చ, తప్పకుండా ఆచరించాడు... ఇంకా ఆచరిస్తున్నాడు.... ఫలానా వాళ్ళతో స్నేహం వద్దంటే మానుకున్నాడు, ఫలానా పుస్తకాలు మంచివి, చదవమంటే చదవాడు; శిష్యులకుండా పరీక్షలు పాసవమంటే, అయ్యాడు; బి. ఏ. లో కౌసురావాలంటే, కౌసు తెచ్చుకున్నాడు. ఫలానా అమ్మాయిని చేసుకో చాలమంచి సంబంధం. అంటే చేసుకున్నాడు, పిల్లల్ని కన్నాడు... తిండి, పెట్టెలూ, మిత్రవాళ్ళూ, అందరూ ఏది మంచిది అంటాగో అంత అలానే చేశాడు... యీ కొ-ఆపరేటివ్ ఇన్ స్పెక్టరు గిరీ—సర్కారు ఉద్యోగం—ఆలస్యం చెయ్యకు, వెంటనే ప్రవేశించు, మండిది అంటే డిగ్రీ పుచ్చుకున్న ఏడాడే అందరి సమ్మతి ప్రకారం ప్రవేశించాడు... వెఆధికారులు చెప్పింది చేస్తున్నాడు, ఎప్పుడూ తిరుగుబడలేదు. పనిచెయ్యకుండా తిప్పించుకోలేదు. అబద్ధాలు చెప్పలేదు, లంచాలు తీసుకోలేదు. ఇక తను చెయ్యవలసిందేమిటో ఎవరూ చెప్పలేదు... ఇప్పుడు చెప్పటంలేదు. రాన మాత్రం దినకార్యక్రమం శుభ్రతా వుంటుంది..... “ఏమండీ, మొహం కడుక్కొండి..... కాఫీ తాగండి..... సాన్నం చెయ్యండి... భోజనం చెయ్యండి... బజారుకు వెళ్ళండి... ఇక పడుకోండి దీపం ఆర్పివేస్తాను...” ఇది జీవితం అంటే!...

మరి డిప్లొ ఏమి విశేషం వుందనీ... కాబోలే, తనలాంటి వాళ్ళు యీ జీవితం నుంచి ఏం విశేషాన్ని ఎట్లా పుట్టింపగలరనీ..... ఊరికే మధ్య పెట్టెలం చిన్నప్పట్నీంటే!... “ఇంగ్లీష్ అబ్జం చెప్పబోక... అందరికీ మంచిగా వుండు తల్లిదండ్రుల్ని గౌరవించు... అగ్రకువ, విధేయత నెక్కుకో...” శాత్రు బుద్ధుని లాకొవచ్చుననే ఆశి దూ పెటడం... నీతి, నీతి... మరి యీ నీతికీ, ఆదిర్వానికి బద్ధుడైన తనజీవితం యిట్లా రైలు పెట్టెలా, బురద గుంటలా తయారవటం ఎందుచేతి?... తను యింకేం చెయ్యాలి?... చెయ్యాలిందేమీ లేనప్పుడు జీవితం నుంచి నిష్క్రమిస్తే ఏమి? చావంటే వూర్యమేదో భయం వుండేది... యిప్పుడా భయమేమీ లేదు..... తనకు నీటివల్ల చావులేదు... రైలు క్రింద పడుకుంటే... గమ్యస్థానా వుంటుంది..... జీవితానికి అటు వేపు ఏముందో చూడవచ్చు.

శ్రీనివాసరావు తిరిగి వస్తాంటే గోపాలం కనిపించాడు... గోపాలం పైనున్నాల్లో టివరు...

“సినిమాకు వసారా, ఇన్ స్పెక్టరుగారూ!...” అర్థం లేని వ్యంగ్య భోజి!

“డబ్బు లేదాయ్.”

“నేను తీసుకువెళ్ళాను రావమ్య... చాలా బాగుంటున్నాను!” చెయ్యి పుచ్చుకుని లాక్కు వెళ్ళాడు గోపాలం పండ్ల డెండణాలిక్కిట్టు కొన్నాడు.

జానపదచిత్రం... అరగంట తిర్వాత కూర్చు బుచ్చెయ్య లేచి శ్రీనివాసరావుకు... “గోపాలం! సినిమాలో యింటరెస్టు వుటటంలేదు... నేను వెళ్తానాయ్!”

“అదేమిటి! ఎందుకని? తలనొప్పా?”

“లేదు... ఊరికే నే.”

“ఏమిటాయ్. కారణమేమీ లేకుండానే! ఇసుగో యిహా హిగో యిక్ డాన్సు వుంటుంది... కాస్త వుండు, ఎంజాయ్ చేస్తావు... ఇంటరెస్టు దానంగి కదే వుంటుంది...”. ఆ ఎంజాయ్ మెంటు తనతో పంచుకుంటేగాని తృప్తి లేదన్నట్టు ప్రాధేయపడ్డాడు గోపాలం.

హీరోయిన్ డాన్సు ప్రారంభమైంది. సగం తిర్వాతి మళ్ళీ శ్రీనివాసరావు అన్నాడు... “వెళ్తానాయ్.”

“పండ్ల డెండణాలు పెట్టానుబాబూ, సగం విల వైనా వసుంది, ఇంటర్వల్ దాకా వుండవోయ్!”

నిజమే... డబ్బు దండకపోవడం నేనికి? ఇచ్చిన డబ్బుతో సమైనా చివరిదాకా కూచోవలసిందే... అదే అందరూ చేసేపని... లేకపోలే, తనం సవంతుడా, డబ్బు నిర్లక్ష్యం చెయ్యటానికి! గోపాలం వదిలి పెట్టాడు... డబ్బు వృథా కానివ్వడు... తిరిగి కారణం లేకుండా వెళ్ళటానికి వీలేదు....

“గోపాలం! మా చంటిదానికి వంట్లో వెచ్చగా వుందని చెప్పింది మా ఆవిడ... నా కోసం కనిపెట్టుకుని వుంటారేమో యింటికిగర్...” ఆబద్ధం చెప్పాడు.

“నిజంగా నేనా?... యీ సంగతి ముందే ఎందుకు చెప్పలేదాయ్?... సినిమా ప్రాప్తికి ఉత్తీ పుణ్యానికి చెల్లించాను... మంచివాడివే!” విసుక్కున్నాడు.

“మరి మనుకోను... వెళ్తాను.”

శ్రీనివాసరావు యిలు చేరేటప్పటికి పెద్దవానికి అన్నం పెట్టతావుంది శ్రీమతి... మిత్రా యిందరూ నిద్రపోయారు... కంకువా చిలకొక్కయ్యకి వేసి, చాప తీసుకొని దాబామీదికి వెళ్ళాడు శ్రీనివాసరావు.

చాపమీద వెల్లికిలా పడుకున్న తర్వాత నక్షత్రాలకేసి చూస్తూ ప్రశ్నించుకున్నాడు—“రైలు పట్టాలమీద పడుకునేదెప్పుడు?” “ఎప్పుడో ఒకసారి, వెధవది! దానికి కొంత ప్రయత్నంకావాలి!” అని జవాబు వచ్చింది.

శ్రీమతి మెక్లెక్కివచ్చింది...చగ్గరగావచ్చి “ఏమండీ, వడించమంటారా?” అన్నది. మొగలిపువ్వు పరీమళం తేర శ్రీనివాసరావును ఉక్కిరి బిక్కిరి చేసింది,

“ఎక్కడివి మొగలిరేకులు?”

“పక్కంటావిడ ఇచ్చింది...ఏం, వడించనా, లేక యింకా ఆలస్యంవుందా?...లేవండి! తిర్వాత వచ్చి పడుకుండుకునాని!”

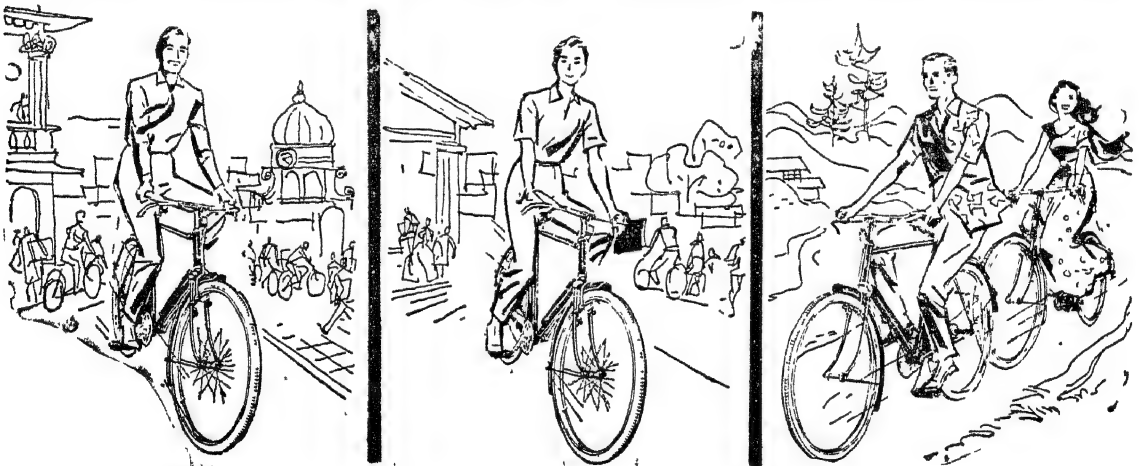
“ఊ...కానీయ్య,” రాధ క్రిందికి వెళ్లిపోయింది.

శ్రీనివాసరావును జ్ఞాపకం వచ్చింది...నక్షత్రాలు, ఆకాశం, మొగలిరేకులవాసనా, గాజుల గలగలా, చిక్కినిచీకటి, వెచ్చని కాగిలి...సుజాత, మొగళ్లపాలెం పైమరీనూలుటచరు రైలు ప్రమాదంలో చనిపోయింది....

ఆదర్శానికి, నీతికి ఒడ్డుడుగా తనెక్కడున్నాడు?...రెండేళ్లక్రితం సుజాతతో ప్రణయం.. అది అచినీతి, రాధకు అన్యాయం...మెలకువతో కాపాడుకోవలసిన రహస్యం... క్యంపురువెల్లిన ఒక్కొక్కసారి ఒక మహత్తరమైన అనుభవం... సుజాత తనవాణ్ణి చేసుకుంది...భయపడ్డాడు, బాధ పడ్డాడు...క్యంపురుంచి తిగివచ్చిన ప్రతి పర్యాయం పశ్చాత్తాప పడ్డాడు...కాని, సుజాతను చూడగానే భయమూ బాధా, పశ్చాత్తాపమూ, పాపమూ, అన్నీ అంతర్ధానమయ్యేవి!...ఎంత మంచిది సుజాత!...ఆమె కొరిస ప్రతిఫలం ఏమీలేదు...ఒకసారి, ‘బాగుండు’అనుకొని, పదిహేను రూపాయలు పెట్టి షిఫానుచీర కానుక తిసుకువెళ్లితే...వచ్చింది... తిర్వాత నెల తిరక్కుండానే, సుజాత లేదు!

“ఏం వండోయ్, మిమ్మల్నే!...ఎంతకూ రాకేమిటి?”

ప్రత్యక్షమనుభవంగా ఉన్నప్పుడు భయమూ బాధా కలిగించినా ... దానిమూలంగానే ... ఆ రహస్యంవల్లే ... మొగలిపువ్వు వాసన, నక్షత్రాలు, ఆకాశం ఆనందం...వీనితో సాటు తనూ వుంటాడు!

ప్రపంచమంతటా మన్నన పొందినది

రాబిన్ హుడ్

తయారుచేయువారు

సెన్-రాతె

SRC-56 TE

చా యా స ం వా ద ము

శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజు

న రు దు

ఓయి, నా వెంట బడక వేంచేయుమోయి.

నీకు పుణ్యము నా తోడ రాకయున్న
ఒక్క నిమిషము నిలిచి నిట్టూర్చుకొనగ
విడుపు మేకాంతముగ నన్ను; వేడుకొందు!

ఇన్నాళ్లున్ నిను వెంటబెట్టుకొని యూరేగించితీ; నేడు నీ
వన్నన్ కత్తులమీది సామయిన; దేలా నన్ను వేధించుచున్
వెన్నాడంగ? చిరంతనంబయిన యానేస్తంబు పాటించి వీ
డొన్నన్ దీపము వెట్టి నిన్ దలచి పేర్కొందున్ దయాసింధువున్

చా య

తల్లి యుదరమ్మునుండి భూతలముమీద
అడుగుమోపని మొదలు నీయడుగుబాడ
విడక కొలిచిన అగ్రజన్ముడను నేను
నేడు తెగ్గ తెంచినన్ ముడివీడి పోదు!

పసితనపుం దువాళముల, భవ్యకళా కమనీయ సాహితీ
వ్యననములందు, జవ్వనపువాలు మెరుంగుల కోరమీనముల్
మినమినలాడునప్పు, డివిసీత జరాపరిరంభ వేళలన్
విసుగక తోడునీడనయి నిన్ను భజించు ఫలంబు లిట్టివే?

న రు దు

మానిసి యన్న వెన్క ఒకమాటును మర్మము లేక యుండ, ద
వ్యాని మెడందలో పసిడిపాన్పుల నిద్దురవోని కోర్కెలన్
తానయి తీర్చుకోవలయు దారులు గోవ్యము; తెట్టిచాటు వి
య్యానకు తోటిపెండ్లికొడుకై చనుదెంతువు, దుర్భరమ్మరా!

లలసెన్ నా బ్రదుకెల్ల నీ తగులమాయానంబుగా;—కామినీ
లలితాశ్లేషనుభానుభోగములు—మిత్రశ్రేణి నల్లాప వా
క్కులభానంద మధుక్షణములు—కృతినోమాను సంధాన ని
స్తుల నిర్వేలనుధాముహూర్తములు నీతో దక్కలేవయ్యేలే!

కలదట తల్లికైన మరుగన్నది; రెండవ కంటి వానికిన్
తెలియగరాని, వాత్మగత దేవరహస్యము లెల్ల తిరుక్కో
వలె నిను చంకబెట్టుకొని, పాయని ఈ తగులం బళాంతికి
న్నెలవయి, సర్వపుంబడగ నీడల కాపురమట్లు వేచెడిన్.

వేపురిలోన 'మంచి'దనిపించెనులే పయి తక్కుపూత; నీ
జీవిత—'మా'పసిండినగిషీ తెరచాటున దాగియున్న దు
ర్భావభయానకమ్ము అసివ్రతవనమ్ముచు నీవెరింగి యు
న్నా'వని గుండెలో మనలు నాకు సుఖమ్ముగ నిద్రపట్టునా?

భా య

నావలన కాదు భయమిది,
నీ వరిగెడు డొంగత్రోవ నిను వెరిపించున్.
కేవల మనుచరుడను న
నీ విధమున దుయ్యబట్ట నేమగునయ్యా?

ఆపదలందు, సంపదలయందు, సుఖమ్ముల, రోగశయ్యలన్
ప్రాపులనుండి పాలుగొను నాపుడ, ఆపయి నాలుబిడ్డలున్
తీపులు చెల్లుబెట్టుకొని నిన్ను చితాగ్నుల కిచ్చునాడు వెన్
జాపక చెల్మిమై విడువనొల్లని నాయెడనా కృతఘ్నతల్?

బ్రదుకు వైకుంఠపాళి నీపాపు గలిచి
నిచ్చెనలనెక్క నందరు మెచ్చుకొందు;
పాములకు జిక్కి దిగజారి పడెడువేళ
నిన్ను కనిపెట్టుకొని యుందు నేనొకండ!

కుల మర్యాదలు గాలికిన్ వదలి, ఘోకుల్ పెంచి, గొంతెమ్మ కో
ర్కులు పండించుకొనంగడంగి పెడదారుల్ త్రొక్కి, వల్లించు నీ
తులకున్ మానక చేయుచేతలకు నీ దోబూచులన్ జూచియు
'స్వలదన్నా,' యని ఒక్కనాడయిన నేవారింపనే లేదుగా!

వేసితి పేకమేడలకు వెల్లులు. లోకపుకంటిమూసలో
పోసివెలార్చు నీ సాగసుభామ్మ, ననల్ సినలైన మూర్తినిన్
త్రాసున తూచి వాటితలలన్ ధరకట్టుట ఎంతసేపు? నీ
వేసము లన్నియుం దెలిసి వెంబడి వచ్చెద మూకసాక్షివై.

చా యా స ం వా ద ము

న రు డు

నిండిన వేమి లాభములు నీహానన్ మరి—మంచి చెడ్డలం
దొండనకుండజూడ? పని కోప యామగనిడింట నుండినన్
దండుననున్న నొక్కటె కదా? చనుమన్నను చూరుబట్టి ప్రేల్
దుండగ మేలనోయి, కలదో బలవంతపు బ్రాహ్మగార్థమున్!

ప్రతిపద భయాన్యదమ్ము జీవితపథమ్ము
దుస్సహము చేసివైచె నీ తోడి పొత్తు
చాలు! నడలించి భవదీయ సాహచర్య
శృంఖలాబంధనము, దయచేయు మింక.

చా య

అంభోధి నమృతంబు హాలహాలము భంగి
నీలోన కనరాక నెలపు కొనుచు
ప్రబలంబులై పరస్పరజగీష నజ్ఞన
మలయక మంచి చెడ్డలును రెండు
దేవదానవుల రీతిని కలహింపగా
దివుర, వివేకాన్ని నిపురుగప్పె;
పెడదారులకు పోయి పుడమి కన్నులు మూయు
వెరవులో బ్రదుకె దుర్భరముగాగ

నీవు నిన్నె శంకించుచున్నావు గాక
హానిలేదోయి నావల్ల—వ్యాధి యొకటి
మందొకటి యైన నయమానె? ముందు నీవు
చక్కబడినంత అంతయు చక్కబడును!

జీతము బత్తె మివ్వని దిసీ! కొలువేమిటి నాకు? ఇట్టి నం
గాతము లేర్పికూర్చె మనకావిధి; నేపగవాడగాను; నీ
చేతల కీడుమేల్లు జమచేయగవచ్చిన కర్మసాక్షి నో
యీ, తగవేల మేలితెరువెంచి చరించి సుఖించు మీషయిన్

నన్నెరిగి కన్ను తెరచిన
అన్నరునకు కానితోవ నడుగుపడునె? నా
సన్నిధి సుశృణములకున్
పెన్నిధి యని తెలిసి బ్రతుకు వెలిగింపుమురా!

చంద్రశేఖరకవి ఆంధ్రామరుకము

శ్రీ వేదం వేంకటకృష్ణశర్మ

శృంగార నాయకీనాయక విలాసవిభిమలీలా వెభ
ముల నాతివి సరముగ వెల్లడించు వంశశ్లోక
ములకౌవ్యమి 'అమరుకము'. ఏతత్కర్తృ తత్తాలాది
కముల నిర్ణయింపఁదగు నాధారము లొకటి లేని ఇంత
దనుకఁ గాన్పింపవు. పరిశోధకు లాఁకొందఱిది అమర
కుఁ డను కవి విరచితమనుచున్నారు. మఱికొందఱు
శ్రీ శంకరభగవత్పాద ప్రణీతమని నుడువుచున్నారు.
ఎవ్వ రేమన్నను, వారి నిర్ణయములెల్ల గేవల మాహా
జన్యములు. తాడు బంగరములేని యిట్టివారి వాద
ములు గాలిమేడలు. నేటివిడిచినసాములు.

శ్రీ శంకరభగవత్పాదుల కీకౌవ్యనిర్మాణ మంటఁ
గట్టువారికి దేశివ్యాప్తమగు పుక్కిటి పురాణమొం
దాధారమయ్యెను. కాని, అదియొక కట్టకత. విశ్వా
సార్థము గాదు. అయినను పాఠకుల పరిశీలనమున కది
పనికివచ్చునని యా క్రింద నుట్టంకింతును.

ఆజన్మ బ్రహ్మచారిమగు శ్రీ భగవత్పాదులు
నూత్రజ్జంఘాడ నుల్లంఘించి, సన్యాసమును స్వీక
రించి, సుస్త శాస్త్ర పారంగతుఁడయి, అద్వైత
సిద్ధాంత ప్రతిపాదకమగు తనమతమును వ్యాపింపఁజేసి
నట్లు వారి జీవితచరిత్రము వక్కాణించుచున్నది. ఇట్లు
లన్నికళలయందును ప్రావీణ్యము గడించిన ఆమహా
త్మునకుఁ దెలియనికళి శృంగార మొక్కటే. అంత
మాత్రమున అతని యనుభవమున నది లేకపోయినను
కౌమశాస్త్ర రహస్యము లాతినికఁ దెలియవని కాదు.
తెలిసియు నివృత్త్యాజనములని యతిఁడనుకొన్నవి.
ఆకథ నిట నూచించుట యత్రస్తతిము గాదనుకొండు.

అమరకుఁడను భూపాలుఁడు మరణించెను.
తచ్ఛవమును జిత్తివైసుంచి దహన్త సంస్కార
మొనర్పనుండగాఁ దదవకౌశమును బురస్కరించి
కొని శంకరుఁ డాకళేబరమున జొచ్చెను. కొంత
కాల మాయన అంతఃపురాంగనలతోఁ గల్గిరిలాస
ముల నోలలాడుచు గాలక్షేపమొనర్చెను. రాజీవాస
స్త్రోజనము నృపాల శరీరగతి ప్రాణి స్వభావమును,

బ్రవర్తనమును, చాలకమును నిశితముగ బరిశీలించి,
యాజీవి తమ వల్ల భుజయిన సరేఁగుడు కాడనియు,
నాతి డెవ్వడో యొక మహాయోగిపుంగవుడు గా
నోపుననియు, గారణాంతరమున దనతనవును వాచి
వైచి, యీ మేన బ్రవేశించెనియు, బరకాయ
ప్రవేశాదికములు సామాన్యల కలక్షణవనియు నిశ్చయిం
చిరి. వెంటనే, రాణులు మంత్రులను రావించి, విష
యములెల్ల వివరించి చెప్పి, — రాష్ట్రమున నెల్లెడ
గాలించి, సంగుప్రదేహములున్నచోఁ దెప్పించి,
కాల్పించివేయుడని కట్టడ గావించిరి. ధరాధిపు
నొడలి నాశ్రయించి యున్న శంకరుఁ డది యెఱింగి
రాట్చరీరము ఉజ్జగించి — చిత్తిపై దహింపఁబడెనున్న
తనమేని యందు శివ్య ప్రేరితుఁడై చొరఁబడెను.

'కథ'ను కాళ్ళు, ముంతకు చెవులు లేవని
లోకొక్తి కాని, కథను కాళ్ళు ఉన్నవి. లేనిచో నెల్లెడ
సంచరించు ప్రకృతి ఎక్కడిది? 'ముంతకు'
చెవులు లేవటగూడ నట్టిదే. దానిఅంచులు
చెవులుగాక మఱేమి? అట్టిదే ఈ కథగూడ. శ్రీ శంక
రుని పరకాయ ప్రవేశము! — అదియు గామకళాభ్యా
సార్థము!! కొండను త్రివి ఎలుకను పట్టినట్లున్నది —
ఈ కథా విషయము. దేశివ్యాపమయి, ఆచార్య చరి
త్రాంతర్గతమయి, సర్వప్రజాముఖ్యమయి — ప్రసిద్ధి
కెక్కిన యీకథ అమరుక కౌవ్యస్పష్టికి అధారము
కొని ఆధారమనక తప్పదు. ఇట్టిగాధలు, చారిత్ర కాధా
రములతో విశ్వయములని వాదించుట కడుంగడు ప్రమా
దము. కావున ఎంతమాత్రమును విశ్వాసార్థము కాదు.

ఇకఁ బ్రకృతము : అమరుక కౌవ్యక ర్తయొక్క
డయినను — ఇందలి విషయములు పరిశీలించుచో — అతఁడు
అత్యంత ప్రౌఢకవితా ధురీణుడనియు, శృంగారకళా
రహస్య పారీణుఁడనియుఁ దోఁపకమానదు. ఇందలి
యొక్కొక్కశ్లోక మొక్కొక్క జాతిరత్నము, రసిక
జనానంద సందాయకమగు ఈ కౌవ్యములోని శ్లోకము
లొకకొన్నింటిని తొమ్మిదవ శతాబ్దమువాఁడగు ఆనంద

చంద్రశేఖరకవి ఆంధ్రామరకము

వర్ణనాచార్యుడగు తనప్పవ్యాసోపాధ్యాయుని బ్రహ్మమునుగ స్వీకరించెను. విశిష్టాచార్యులైన ఈ కృష్ణాకర్త అంతకు ముందరినాడును ముండునలెనిని గూఢియగుచున్నది. ఆమరుకముచేసి సుప్రసిద్ధులగు వినుకుగు వ్యాఖ్యాతలు వ్యాఖ్యానములు రచించిరి. వాగు: (1) ఆదవశేష, (2) గుదజేప (3) సూర్యవాస (4) శేషగమకృష్ణ, (5) పెదకోమటి వేదాంతము వీరిగూ శేష గమకృష్ణపండితుడు, కాశీలో నొకనొకప్పుడు పుంభావనస్వగులుగఁగ వ్యాఖ్యాతవహించిన శేషవంశము వాడని కొండల యభిప్రాయము పెదకోమటి వేదాంతశాస్త్రవేత్తని క్రీ. శ. 1400—1420వఱకు బరిపాలించెను. ఇతఁడు సంస్కృతాంధ్రములలో నిష్ణాముఁడు. ఈక్రమ వ్యాఖ్యానములకంటె నీతని వ్యాఖ్యానము సర్వోత్కృష్టమై నయినదిని విద్వాన్మరణముల యభిప్రాయము.

అమగు: కావ్యముఁకు బెక్కు రాంధ్రానువాదము లుండెను:— (1) తాత్పర్య వేంకటేశ్వర దీక్షితల కమాగును తిగువేంగళిప్ప (2) ముండునాక పాఠ్యతీర్థరశాస్త్రి, (3) శిష్య సర్వశాస్త్రి, (4) జిదిపల్లి సరకశీరవశాస్త్రి, (5) జనుంతి రామశాస్త్రింతులు అందు ముఖ్యులు. ఈకృతినీ వేమధూపాలని వ్యాఖ్యానముతోను, అద్వైతవరణముతోను శ్రీ చిదలువాడ సుందరరామశాస్త్రి మొదలు ప్రచురించెను పిదప శ్రీ వేదము వేంకట రామశాస్త్రియు వ్యాఖ్యానప్రతిపత్తియులతో నిలిపఱచెను. అనువాదములలో శ్రీ తాత్పర్య తిగు వేంగళిప్పది సరిపజనానించి సంధాయకమగు శైలిలో రమణీయముగ జాలువాఱింది. ఇఁక దిక్కిన గూంధ్రీకర్తలు ఎకరికవాఁరే, యమునాతీరే, యను ధొంజిలోఁగదమ భాషాంతరీకరణములు గొనసాగించిరి.

ప్రకృతియు నా శతకవాద్యముపరీక్షించు సందర్భమున వఱియొండునవాదము బయటపడింది. ఇంతవఱకు లభ్యముయిన తెలుగునకలెల్ల నాంధ్ర శతమునక బేరెన్నికగన్న మహాకవుఁడేతినే చెయఁబడినది. ఇప్పుడు నాకు దొరికిన దొక 'వదమ' బృహచ్చరిణ కాభీయుని యనువాదము. ఇతఁడు 'సాధుపల్లి చంద్రశేఖర' నామాంకితుఁడు. ఈ 'సాధుపల్లి' యను గ్రామము పై నూరు రాజ్యములోని దని తోచుచున్నది. ఇతని పూర్వులు దక్షిణవశేషమునండి మైనూగుకు వలసవచ్చినట్లు గ్రంథసాధారములు బుజువు సేయుచున్నవి. ఇక్కలి తన కాశీనుగూర్చియు, దన్నుఁగూర్చియు, 'అమరుక' కావ్యవీతికా భాగమున మిగుల గొప్పగా ఉగ్గడించు

కొన్నాఁడు. క్రింది పద్యములను గమనింపుఁడు: 'వదమ' (ద్రవిడు: ప్రశంస).—

మ. పునమిం జూడఁగ, వోళిదేశభవు లాపుల్,
 నూత్నజుదు లృదా
 మృదపూజారచనా ధురంధరులు, శ్రీమీనాం
 బికాభిక్తు. ల
 యోగ వానా విగయజ్ఞ తోషితబుధాధీశుల్,
 జగత్ప్రసిద్దుల్,
 జవత సూన్యులు, వేదశాస్త్ర కగితాంకార
 సాహిత్య, గా
 రుడ సమ్మోహన మంత్ర తంత్ర నిపుణుల్,
 గుదాక్ష ధూమోజ్ఞులుల్,
 మన తీతుల్, ఘన జంత్రగాత్రిములఁ, బాస
 గంబు నైసం గరిం

గళు లీలకొ, విరచించు, వాద్యముఖ
 సంగీతాది విద్యావిగుల్,
 దుశుకుల్ సేయని సాగ్యసాగన
 సముక్తుల్, సర్వరాజప్రియుల్
 తపలేమఁడ, నఖింశపాండితి
 యశోద్ధండ ప్రచండల్లదా;
 వదముల్, వాద్యములుకొ ?
 బృహచ్చరణులుకొ బల్పెన్నడల్ ద్రావిడుల్

'శ్రీమీనాంబికా భక్తు' లనుటచే, నిక్కిరిమధుర ముండలమువాడై యుండువలెను. "బల్పెన్నడల్"—అనునది, 'బృహచ్చరణు లను' గీర్వాణమునకు చెరుగేమా!

అభిజన ప్రశంస:—

నీ శ్రీనైభివాప్తి, నిరతికవపురవాసు
 లెల్లవారలు సాధుపల్లి వారు;
 చంపజేజో విశేషముచేత
 పద్మినీ వల్లభాణులు సాధుపల్లి వారు,
 కీర్తినిన్నార్తి ధిక్కుతి మహానలు జటా
 వల్లివారలు సాధుపల్లి వారు,
 విలసచ్చతుష్టపి విద్యాధ్యులౌదు శో
 భిల్లవారలు సాధుపల్లి వారు,
 పండితాగ్రేసరులు సాధుపల్లి వారు
 సైద్యవిన్యంతులు సాధుపల్లి వారు,
 ఎల్లశాస్త్రజ్ఞు లిల సాధుపల్లి వారు
 క్షుల్లములుగారు మా సాధుపల్లి వారు

ఈపద్యము శ్రీ కంకంటి పాపరాజ కృతొత్తర రామాయణమందలి "అభిల రాజాధిరాజాస్థాన జన హృద్య విద్యావిహారు లార్చెలవారు"—అను పద్యమునకు అనుకరణము.

ఆత్మ ప్రశంస:—తన్నుగూర్చి కవి యిట్లు తెలుపుకొన్నాడు:—

“ఇతి శ్రీమతిపుర కుందరీ కృపాపరీవాహ పారంపరీ సమాల్బృతవద్విధ విచిత్ర కవిత్య నిరంకుశ ప్రభాభాసమాన, — నిరంతర మదనాంతికార్యంధు రీణ, — కొటిసంచాక్షురీజపప్రవీణ, సాధుపల్లీ వల్లీ వత్సల్లీ నివాసి, — సకలబుధజన్మోల్లాసి, — విద్యజన విధేయ, — వేంకటరాయ నామధేయ-తనూభవ-శృంగార జగన్మోహిని భాణ నిర్మాణ చాతురీధురీణ, వినిర్మిత భాణసంధాన, శ్రీమన్మహేశ్వర మహారాజాస్థానలబ ప్రతిష్ఠా విద్యోతనాన — బాలచంద్ర శేఖరాభిధాన విద్యవజ్జి ప్రణీతంబైన — ‘శృంగార లహరి’ యను వాంఛామరుక కావ్యంబున బ్రథమశ్వాసము.”

దీనింబట్టి యీకవి మైసూరు రాజ్య పాలకుల యాస్థానమున లబ్ధప్రతిష్ఠుడై సత్కారము లందినవాడని విదితమగుచున్నది. కావున మైసూరు రాష్ట్ర సరిహద్దులలో ఆంధ్రదేశమును ఆనుకొని యున్న ‘సాధు పల్లీ’ యను గ్రామమే యీతని యుభజనమనుట సుష్టము. తన యాంధ్రీకృతి ‘అనుగుకము’ను ఈతడు ‘శృంగారలహరి’ యనియు బేర్కొన్నాడు.

చంద్రశేఖర కవి ‘అనుగుక’ ఆంధ్రానువాదమే కాక మరికొన్ని కృతులుగూడ రచించినట్లు, గ్రంథ ము ౨౨ లి—ఈ క్రింది పద్యమువలన తెలియవచ్చుచున్నది:—

శ్రీ. లలిత గీర్వాణాంధములు గూర్చి చేసితి
సత్యభామామణి సాంత్యనంబు,
సరస కర్ణాలభాషను సంతరించితి
సత్యమనుదరిత్ర నాటకముగ,
భువిని ప్రచండపాండవమును కర్ణాల
నాటకంబును జేసినాడె జూడ,
కలికి శృంగార జగన్మోహనాశ్రయమా
మిత్రభాణంబు నిర్మించినాడె
మహితమా శ్రీకంఠ మహిమావతార
తారావళి రచియించిట్టివాడె
చెన్నపురీ రత్న చంద్రరేఖా దండ
కము చేసి విభవంబు గాంచివాడె
విదిత సిదాంతికాముదికి కర్ణాలభా
షను టిక వ్రాసితి ననువుతోడ
భాగవతదశమంబు గీర్వాణభాష
ఖడ్గవృతంబుం జేసి, గరిమఁగాంచి
నాడె వేంకటరాయ నందనుడె, బాల
చంద్రశేఖరకవి రాజచంద్రుఁడేను

వైపద్యమువలన, ఈకవి సంస్కృతాంధకర్ణాట భాషలలో గ్రంథరచనములు సాగించుటలో బ్రవీణుడని తేలుతెల్లమగుచున్నది ఈ ‘ఆంధ్రానుగుకము’ తప్పక దక్కన గ్రంథములేవియు నింతకంటకు బయలు పడలేదు. వైపద్యముగాని వేకాక మరికొన్ని కృతులను గూడ ఇతఁడు సంతరించినట్లు ఆంధ్రానుగుకమువలన నె తెలియుచున్నది ఈకవి ‘ఘటికాప్రబంధము’— కటివనాడెబ! వేయూలు శృంగారజావళి చూసిన వాడెబ! అంతియగాక — ‘సర్వతోభద్ర భాస్వర కల్పవల్లి కాద్యాశుప్రబంధములు చేసినవాడెబ!

ఇతఁడు—ఈ చంద్రశేఖరకవి కాలమునుగూర్చి తెలిసికొనుటకు దగు నాధారములు గ్రంథమున మృత్యుములు. అటని నూచితప్రాయములుగఁ గొన్ని లేక వ్రాలేదు. లోఁగడ నితఁడు కంకంటి పాపరాజకృతిమగు సుత్తిరరామానుజ పద్యము సమకరించు పద్యమొండు వ్రాసెనని తెలియుంటి కదా! కాన నితఁడు పాప రాజునకు ఈవలనాడు ఆతఁడు (పాపరాజు) ఇప్పటికి దాదాపునూటయింకొండుకు క్రిందటి నాడుగఁ ఆంధ్ర కవుల చరిత్రము’ వక్కాణించుచున్నది. అందులో, ఈ చంద్రశేఖరకవి గతశతాబ్ద పూర్వార్థమున నుండి యుండుననుట సముచితము — ముఖ్య ప్రతాంతముల మూలముగూడ ఈచిక్కు కొంతకంటకు దిగుచున్నది. ఈ నుమరుక కావ్యమును వాజపేయం కృష్ణయ్య—యను బెంచుకొనగా నా సప్రభుడు తన బెంచుకొనబుట్టు డిపో ముద్రాక్షురకాలమున 1896 సంవత్సరమున ముద్రించి ప్రచురించినట్లు తెలియుచున్నది. చంద్రశేఖరకవి—ఈ గ్రంథరచకుఁ బూర్వమే పెన్నకృతులు వ్రాసింట్లు అతఁడే చెప్పుకొనియుండుటచేత, కొంచెము కయసు మరలిన తగువాత నే ఆంధ్రానుగుకమును జేసియుండు ననుట యుక్తియుక్తము. అందులో నితఁడు 1౮25.80 ప్రాంతమున జనియించి 60 యేళ్ల నడిమిప్రాయమున ఈ గ్రంథానువాదము నెఱవేర్చియుండును.

ఇక ఇతని నివాసస్థలము—‘సాధుపల్లీ’— ఆంధ్ర మహేశ్వరరాష్ట్ర సరిహద్దునఁ గర్ణాటక మునకు జేరియుండిన గ్రామమగుటచేత నే, కన్నడ శిబము లలనట నితఁ డీకావ్యమున వాడుటయేగాక, ఆభాషలోఁ బాండితీ కవితలు సమపార్థించి, మైసూరు ప్రభు సమాధిరణమునకు బ్రాశ్నఁడె యనేక సన్మానములు పొందినట్లు స్వయముగఁ దెలిసికొన్నాడు.

ఇతని ఆంధ్రానుగుక కావ్య మంతయు ‘శార్దూలము’ తక్కుఁ దక్కునవృత్తము లన్నింటిలోను సాగినది. కాని వ్యాఖ్యాభిప్రాయములతో రచియింపవలె నను శుబలాటమునఁ గాఁబోలు, నాలుగుపాదముల నియ

చంద్రశేఖరకవి ఆంధ్రామరుకము

కవితారంగమున విరంగశుండవని పగలు పలికిన
యిమ్మహాకవి ప్రతిష్ఠాక భావమును నాలుగు చరణముల
వృత్తిములలో నినుడ్చి లేకపోవుట శోచ్యము. ఇతనికి
క్షణములమీఁద బ్రీతిమెండు. చాలకఱ కాన్పికము
లతో మృగునభూముగఁ గమ్మమ్మనఁ దీగె సాగిపటితిని
కవిత్య మొడుగుడుకులు లేక నిరాఘాటముగఁ బగవిడు
చుండును. లలిత శిష్యులలో ఈ యగ్భూతికావ్యమును
అంగ్రహమున నిర్మించిన కొలదియంది కవులలో నీతఁ
డొకఁడు. ఒకటి రెండు పద్యములు శ్లోక సహితముగ
ఈయాం దాచుచుగమునుండి మిచ్చున కీక్రింద నిచ్చు
చున్నాఁడను:—

విష్ణు విధాత లేటెక్నో? "

గతం లంకాకూరము లగుచున్నావ!

2

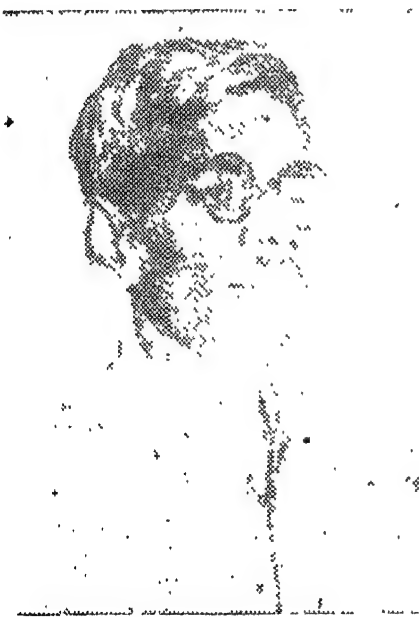
కలగూరగంప

ఆప్రవీక్షుడు తెన్నేటి సూరి

శ్రీ పి. శ్రీరాములు

వాసరాకడా ప్రాణంపోకడా ఎవరికీ తెలియదంటారు.

అక్టోబరు 16 శుభవారం ఆనుకంటాను. ఆక్రితం గోజునుంచే ఎడతెరిపిలేని వర్షం. ఎక్కడికీ కదలడానికి వీలేదు. మధ్యాహ్నం రెండుగంటల యెక్కువరికే

అనిపాతంలాంటి వాస్తవికత అందింది. ఆప్రవీక్షుడు తెన్నేటి సూరి మరణించాడని విని నిలువుగా నీరే పోయాను. సూరి మరణించాడంటే నమ్మలేక పోయాను. అంతకు సరిగా రెండునాళ్లక్రితం చూడడానికి వెళ్ళినప్పుడు ఆయనగారంలోని అద్దెఇంట్లో మంచంమీద పడుకొని ఏదో బాధపడుతున్నాడు. ఆ బాధ మరణవేదనే అని గ్రహించలేక పోయాను. మనో ముప్పుయిఆడు గంటలలో మృత్యువేళ తీచింది. వెనుబోతున్నదని ఊహించలేక పోయాను.

ఆ బక్కపలనది నేరీనూ, దానికి పైన ఎత్తూ, జోజేడు వేలివల్ల కలిసిందే ఆ సామగ్గాటి ముహూర్తం, విశాలమైన చక్కలాలంటి తిక్కతెలిమిరిసే ఆ కన్నా. ఆ కలిలోనుంచి వెలువడే తీర్మానమే చూపుతూ, ఆ చూపులలో గోచరించే మరుక్షణ నెలివిగేలూ, మందహాసం విరజిమ్మే ఆ కలలుబుర్రూ...మరిచి పోదానున్నా మరపుగావు

జీవించింది యాభైయేళ్ళలోపే అయినప్పటికీ అంగుళా నగభాగానికి పైగా తెన్నేటి సూరి సాహిత్యసేవకే వినియోగించాడు. కవిగా, కథకుడుగా నవలా రచయితగా, నాటక కర్తగా పోషకుదేశంలో పేరగా ప్రఖ్యాతి పొందచున్నాడు. తన పేరుతోనూ 'సీరపాణి' అనే మాగు పేరుతోనూ అనేక రచనలు ప్రచురించాడు. వాటిలో సుబ్బాక్షి కథలు, ఆనుక రేఖలు. నారణి (నాటకం), చెంఘినేఖాన మొదలైనవి ముఖ్య రచనలు. చెంఘినేఖాన నవల ఆంధ్రప్రదేశ్ నాదస్వత సుబ్బాంబో సీరపాణి గా వెలువడింది. అనువాద మైనప్పటికీ, సాంతరదనే అయినప్పటికీ సూరి ప్రతిభనవలలోనూ ప్రతిభా వ్యక్తిత్వాలు ప్రస్ఫుటంగా గొప్పగనూంటాయి. అనువాదంలో అతని ప్రతిభను 'రెండు సహస్రకాలు' ఉత్తము నివర్ణం. ఇది ఆంధ్ర సచిత్ర వాఙ్మయంలో సీరియల్ గా ప్రచురణ అయింది.

జీవిత సమస్యలపైగాని, సాహిత్య సమస్యలమీద గాని, ఏ ఇతర విషయాలపైనా తెన్నేటి సూరిని నిద్రలేపే అశీగినా ఖండిం మన, అతి స్వల్పమైన భావాలు క్రిటిం చేశాడు. తన భావాలు ఎడటివారికి స్పష్టంగా నచ్చకపోయినా కుండబద్దలు కొట్టిస్తూ నిర్మోహమాటంగా చెప్పివేయడం సూరి ప్రత్యేకత. తన కలం హరింగా, తన సీరపాణిగా వాటికప్పు సాహిత్య వ్యవసాయం చేశాడు. ఎప్పుడో నవయుగం దయ మవుతుందని దానికి నాందిగా "మానవ స్వాతంత్ర్య" 'మగ్గుకొద్దా' పై రికౌక్షరాలతో 'వాలు చేనేకాను' అని తన 'ఆనుకరేఖలు' అనే గేయ సంపుటిలో వాడుకున్నాడు.

సూరి భావాలు మానకు ఇంకా స్పష్టంగా అక గాహన కావలెనంటే 'ఆనుకరేఖలు' లోని ఈక్రింది పంక్తులు ముచ్చుముక్కలుగా ఉపయోగపడతాయి.

“అంటరాదని యొక్కడు,
అధికుడని మరియొక్కడు,
గొంతుల్లు కోసుకుంటారా!
శల్లికందగు బిడ్డ లొకటేమరా!
తల్లి వింటే భేదపడుతుందిరా!”

అన్నాడు అంటరావితమం భంకిర్రా.

‘కీలు గుర్రముపైన,
బాలీను కానుకుని
ప్రాణాలు లేనట్టి
భగవంతు డొచ్చాడు—
ఊరంత ఊరేగుతూ
ఊన్నవము సారించుతూ—
కూలి మాటడగండిరా!
అన్నాడు
చాలవని చెప్పండిరా!

ఇవి కీలుగుర్రం అనే గేయంలోని తొలిపంక్తులు.

నీ కవిని బ్రతికించుకోవాలిరా!
నీవు మనిషినిపించుకోవాలిరా!

బ్రతికి యున్నన్నాళ్లు పట్టెడన్నము నిడవు,
అతడు చచ్చినవెరుక అందలాలంటావు...

నీకవిని...

అని మోస్తరించాడు.

ఇంకొక భారతిలో అన్నాళ్ళ కితం ‘సీర
పాణి’ అనే మాగుపేగుతో నూరి రకించిన ‘పాహిత్య
సమాకారం’, ‘విరహ విషాద నిషా మామేషు’ అనే
వ్యంగ్య రచనలు, తెలుగు సాహితీపరిశ్రమ విశేషంగా
ఆకర్షించాయి.

సన్మానియుడు, ప్రేమపాత్రుడు అయిన
తెన్నేటి నూరి ఆంధ్రప్రదేశ్ సంపాదకవర్గంలో పరిగా
పదశీకృతం ప్రవేశించాడు. ఇంచుమించుగా గతవిదేశీ
మంచి ‘భారతి’ సహాయ సంపాదకుడుగా పనిచేస్తూ
వచ్చాడు.

నూరి స్వస్థలం కృష్ణాజిల్లా తెన్నేగు గ్రామం.
శ్రీ తెన్నేటి తిరుమలరావుగారి జ్యేష్ఠపుత్రుడు.
బందగు నోయిల్ కాలేజీలో ఉన్నత విద్యాభ్యాసం
చేసి పట్టభద్రుడైనాడు. తండ్రి శ్రీ తిరుమలరావు
గారు పరమపదించి ఆరునెలలైనా నిండాయో లేదో,
ఇంతలోనే ఈ విషాద సంఘటనకూడా జరిగింది.

తెన్నేటి నూరి ఆంధ్రప్రదేశ్ తెలుగు సాహితీ
ప్రపంచానికి తీరిన గొప్ప ఆస్తి మునుగ నగర
స్మృతికితే నా బాహ్యురాలి.

40 కోట్ల సమస్యల సమస్య

శ్రీ సా. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

“...అంగువల ఈరెండు భండాల అభివృద్ధి
ప్రజల ప్రతి సమస్యను ఆరంగానే గాక హాక
మైన దుస్థితిలో కూడా చూసి ఆర్థిక సహకారం చేసే
సంఘాన్ని భారతి ప్రధాన మంత్రి ప్రమాణాలు,
ప్రపంచ ఆర్థిక వ్యూహాల్లో భాగస్వామి కావాలి
వారల మృత్యునూ అభివృద్ధిచేయాలి అని మును,
ప్రపంచ బ్యాంకు (I. B.) ఆర్థికాధికారుల (I. M. F)
ఆర్థికాధికారుల (I. C. F) ల మహాసభ భారతి గాజపానీలో జరిగిన
నందువల్ల చేపాసిన ముఖ్య ప్రయోజనాలలో ఇది
ఒకటి. వెనుకబడిన దేశాలవానిని, సహజ వాతావరణం
లో నివసించేవారి మధ్య అగ్రగణ్యత ప్రతిపదాలు
చూసి ఆ గ్రామ విషయాలను తెలుసుకోవడానికి ఆర
కాశం కలిగింది.

ఆరోగ్య రెండో వారంలో జరిగిన ఈ సభకు
68 దేశాలనుండి దాదాపు వెయ్యి మంది వచ్చారు.
(వీల్లో ప్రతినిధులు 420 మంది వరి అంతే మంచి
సెట్టించి) కలవారూ పని వారూ కలసి జరిగిన చర్చలు
కలకలంత భారతీయ విజ్ఞానభవనం నాలుగు గంటలు
పాటు ఆర్థిక భవన భవనంగా భావించింది. గ్రామ
సభకు బెల్జియం ఆర్థిక మంత్రి శ్రీ జీన్ వాన్ హోవ్
అధ్యక్షత వహించారు. భారత ప్రధాన మంత్రి శ్రీ
జవాహర్ లాల్ నెహ్రూ సభను ప్రారంభించారు.

రెండుభండాల అభివృద్ధి

మాడునందల ఎట్టెగా నిద్రాణ స్థితిలో ఉన్న
అసెరుగా అగ్రశక్తులు ఇప్పుడు మేలుకొన్నాయి. ఇవి
వరి సంఘటనల సంఘటనతో ఈ రెండుభండాల
జనతీలో చేరినవి ఒక్కసారిగా విజృంభించింది.
అన్నవస్త్రాలు కూడా సమర్థి అయిన కోట్ల ప్రజలు
ఈ వాడు తమ జీవన ప్రమాణాలు వృద్ధి చేసు
కోవాలని సంకల్పించారు. వాళ్ళు అలా చేయరాదని
ఎవరూ చెప్పలేదు. ఈ అమేయమైన శక్తిని ఎవరూ
ఆదాచలేదు. వాళ్ళ జీవనమైన సమస్యలు పోవగలిగింది
దానికి సహాయపడడం మంచి స్థితిలో ఉన్నవారి
విద్యుత్తగర్భం. ఆ గర్భాన్ని...మరింతగావాలే మరొక
కరు...నెం పేరుస్తారు. అంగువల మీరు కలెక్టర్లను
అలాచించి నిర్ణయించడంలో ఈ వెనకపడిన దేశాల

సమస్యలను—కేవలం రాజకీయ ఆర్థిక సమస్యలుగానే కాక, మనుషుల సమస్యగా చూడాలి. దీనిని ప్రాజెక్టుల నిర్మాణంలో, పరిశ్రమల నిర్వహణంలో మటుకే కాక, మనుషుల కమ్యూనిటీలలో దర్శించాలి అని శ్రీ నెహ్రూ చెప్పాడు.

ప్రపంచ బ్యాంకు మహాసభ తీర్మానాలలోనూ, ప్రపంచ బ్యాంకు అధ్యక్షుడు యూజి కబ్లావీ, అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి అధిపతి పెర్ జాకబ్ సన్, అమెరికా ఎగుమతి దిగుమతుల బ్యాంకు అధ్యక్షుడు శామ్యూల్ కార్ గ్రూబా, అంతర్జాతీయ పెట్టుబడి సంస్థ అధ్యక్షుడు రాబర్ట్ గార్నర్, ట్రేడున్ ఆర్థికమంత్రి హిత్ కోట్ ఆమెరి ప్రభుత్వం సహజీవాల లోపలా వెలుపలా వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాలలోనూ కూడా భారత ప్రధాని వివరించి ఫలితం, సమాధానం కనిపిస్తాయి. ఇవి పరిశీలిస్తే ప్రధాని అభివర్ణించిన ఆసియా ఫిరకాల సమస్యను, దాని తీవ్రస్థితిని ఈ సభ వారు అవగాహన చెసుకొన్నారని విశదం అవుతుంది.

బుజంమీద నిజం

అసినూ ఆఫ్రికా ప్రజల జీవన ప్రమాణాలు పెరిగి, వారు వృద్ధిరాలవడం జరిగితే అంతర్జాతీయ వర్తక వాణిజ్యం బాగుపడతాయనీ, ఆర్థికమాంద్యాలూ ద్రవ్యోల్బలతలూ బంటి ఉత్పత్తులను నివారించడానికి, వచ్చిపడేవాటిని అగుపుచ్చేయడానికి తగు బలం ఉంటుందనీ మహాసభ అభిప్రాయపడింది.

జీవన ప్రమాణాలు పెంచడానికై ద్రవ్యనిధి, ప్రపంచ బ్యాంకులకు సభ్యదేశాలు కట్టే చందాలను పెంచి పెట్టుబడిని వృద్ధిచేయాలని ఏకగ్రీవంగా తీర్మానించింది. (నర్తమానస్థితి యథాప్రకారం ఉండాలన్నా కూడా పెట్టుబడిఖర్చు పెంచక తప్పదని నెహ్రూ అన్నాడు.) ఈ ప్రతిపాదన అమెరికా అధ్యక్షుడు శ్రీ విసెన్ హోవర్ పంపాడు.

దీనితోపాటే ఆయా పంపిన మరొక ప్రతిపాదన, అంతర్జాతీయ అభివృద్ధికాంగ్రెసు నిర్వహణ సంఘం (International development Association) నెహ్రూలపై సభ ఆమోదం పొందలేదు. ఆ విషయాన్ని లోపాయి కారీ చర్చల ఘట్టంలోనే ఇంకొంచెం నలగవ్వాలమనున్నారు.

లోపాయి కారీ స్థాయి చర్చలలోనలిగే మరొక ముఖ్యంశం ఐ. ఎం. ఎఫ్. (ద్రవ్యనిధి), డబ్ల్యు. ఐ. (ప్రపంచ బ్యాంకు)లకు సభ్యదేశాల చందాలను ఎంతెంత చొప్పున పెంచాలి అనేది. వీటిలో మామూలు బ్యాంకు రెట్ల స్థాయి వడ్డీలపై సభ్యదేశాలకు ఆప్పులు ఇచ్చేది ప్రపంచ బ్యాంకు. దీని పెట్టుబడి

స్థావరము-ఇప్పుడున్న 940 కోట్ల డాలర్లను-రెటింపు చేయాలని అనుకుంటున్నారు. (ఇందులో అమెరికా చెల్లించగల వాటాను 600 కోట్ల వరకూ పెంచడం జరుగవచ్చునని ఒక అంచనా) ఇక రెండవది ఉత్పత్తులను వచ్చి పడేపుడు ఆయా దేశాలను ఆనుకొనే అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి (IMF). ఈ ద్రవ్యనిధి మూ. నిధిని నూరింట 50 వంతులు పెంచుతాడు. (ఇందులో కూడా అమెరికా విరాళం 410 కోట్ల డాలర్ల వరకు పెరగవచ్చునట్లు) ఏయే దేశాల వాటా ఎంతెంత పెంచాలి ఆలోచించడానికి ఒక సంఘం ఏర్పాటుైంది. వీరు నెలాళ్ళలో ఒక నివేదిక రూపొందిస్తారు. మొత్తంమీద అన్ని దేశాలకూ (68 ఉన్నాయి) కొంచెం అటూ యిటూగా ఒకే స్థాయిన (నూటికి 50 వంతులు హెచ్చింపు) వాటాలు వేసినా ఒకటి రెండింటికి మాత్రం కొంచెం ఎక్కువే వడ్డీంచవచ్చునని బిల్డన్ ప్రతినిధి హిత్ కోట్ ఆమెరి అన్నాడు. ఈ రెండు టీజానూ అమెరికా ఉండవచ్చుననీ, ఆ దేశాన్ని ఇంకా ఎక్కువ చెల్లించ మనరనీ ద్రవ్యనిధి అధిపతి జాకబ్ సన్ చెప్పాడు. బహుశా ఎక్కువ కోటాలపడేది. జగ్మనీ, ఇల్లీలకు కావచ్చునని ఆయన అన్నాడు. ప్రపంచదేశాల శ్రేణిలో, అమెరికాను మినహాయిస్తే కాస్త 'బాగా పచ్చగా' ఉన్నది జర్మనీ. ఇక పోతే, ఇటలీ కోటా పెంచాలనుకొనడానికి కారణం అక్కడ డబ్బు మురిగిపోతూందన్న గురభిప్రాయం కాదనీ, ఇప్పుడు ఉన్న పరిస్థితి అన్ని దేశాలా ఇచ్చేవిరాళంలో చిన్న వాటా ఇటలీదే కాబట్టి వాళ్ళని ఇంకాస్త ఎక్కువ (ఆమెరికు) అవగతమవుననుకొంటున్నారనీ జాకబ్ సన్ అన్నాడు. ప్రపంచ బ్యాంకు కౌతాలో ఇటలీది మూడవస్థానం కంటేమీద అప్పు 7½ కోట్ల డాలర్లు.

మన సమస్య

ఇక మనకు సంబంధించినంతవరకూ ఈ వ్యవహారంలో ఒక చిన్న పేచీ ఉంది. అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి పాలక సంఘంలోని ఎక్స్ ఆఫీషియో స్థానాలు (వాటాలను బట్టి ఇచ్చే ప్రాతినిధ్యం) ఐడింటిలోను భారతదేశమిది వివరమిది. ఇప్పుడు ఆయా దేశాల విరాళాలు పెంచడం జరిగితే కొత్త వాటాల తిరితిమల వరంపేరిల మనకి ఉద్వాసన చెప్పడంజరుగవచ్చు. దీనికి అవకాశం ఉంది అయితే, ప్రజాస్వామ్య ప్రపంచానికి సంధిం వంటిదైన ఇంతి పెద్ద దేశాన్ని చందాలపేరిల త్రోసి రాజపడం శ్రేయస్కరంకాదని బాధ్యతగల వారంతా భావిస్తున్నారు. అందువల, ఈ విషయం రద్దు కెక్కించడమండా లాబీలలో, లోపాయి కారీ చర్చలలో పరిష్కరించి ఏదో మర్గం చూడాలని ప్రయత్నాలు

చేసున్నాడు. ఇది డిసెంబరు నెలఖరకు తేలివా గొప్పను అంటున్నారు.

ఊహాగానంలో అపశ్రుతి

ఐసెన్ హోవర్ నూచించిన మూడవ శ్రుతి పాదన—I. D. A. (అంతరాతీయ అభివృద్ధి సంఘం) నెలకొల్పాలన్నది ఈ సభలో నెగురురాలేదు. వెనక బడ్డ దేశాలకు తక్కువ వడ్డీమీద, ఎక్కువ వాయిదాలమీద పెద్ద మొత్తాలు అప్పు ఇవ్వడం ఈ సంఘం చేయాలన్నపని ఈ సదుపాసం ఈ నాడు ఆసియా ఆఫ్రికాలకు చాలా ముఖ్యమనీ, చాలా అవసరంగా జరగాల్సివదనీ అందరికీ తెలుసు. అప్పులు తీసుకునే వారితో దీన్ని వాణ్ణించి బుసరచినా, పెట్టుబడి పెట్టేవాళ్ళింబులు (అమెరికా సహా) అపరిమిత తృప్తి (ప్రవర్తించలేదు... ఇందులో ఎవో వ్యవహారపరంగా తిలస్థుడే సాంకేతిక మేన ఆభ్యంతరాలు ఉన్నాయనీ, అయినా ఈ లోపాలు తొలగించి ఈ ఊహలకే కొత్తిరూపం తోడగవచ్చుననీ లండన్ టైమ్స్ పత్రిక వ్రాసింది. ఐనా అపశ్రుతిగా ఆరంభమైన ఈ ఊహాగానం మళ్ళీ దానికి రాకపోవచ్చునని నిరాశ నివించింది. దేశశతాలవారు స్వయంగా భారతదేశంవెళ్ళి అక్కడి స్థితిగతులు చూచి, తద్వారా 'ఈ బీదేశాలు, బీద అగువులు ఆరచి, కొవలసిన దానికన్నా ఎక్కువ అడగగలుగున్నాయన్న' దుర్భిషాడం చెరిపెనుకున్నందువల్ల ఈ ప్రయత్నం ఇంతటితో ఆగిపోదు అని కొన్ని లండన్ పత్రికలు నూచించాయి. మాంచెస్టర్ గార్డయన్ పత్రిక వ్రాసిన వాక్యాలు: "ఈ సమస్య ఇప్పుడున్న అంతరాతీయ సంస్థల తాపతుకు మించినది; కొత్తి పెట్టే వాకొ ఓపలేదని."

మన సమస్య (చర్చిమాన ఆర్థిక స్థితిగతులపై శ్రీబులసు వెంకటసుబ్బాగౌవుగారు వ్రాసిన వ్యాసము 71 పుటలలో చూపండి) మున్ముందు—చూపవలసిన పాగేనాటికి ప్రతితిర రూపం గరించగలవని బాస్కెట్ గలవారు అంచనాలు వేసి తేల్చారు. అప్పటికి మన అప్పటి వాటిమీద డిబ్బా కుప్పటిప్పలుగా పెగుకొంటాయి. మాటలక్రించుకోడానికి పెద్ద పెద్ద మొత్తాలు చెలించవలసివస్తుంది. దీనికి ఇప్పుడున్న సంస్థలు గట్టిగా ఆనుకోగల అవకాశాలు బోలెడన్ని ఉన్నాయని ఎవరూ గట్టిగా చెప్పలేదు. ఉన్న కొన్నిటిలో:

ప్రపంచబ్యాంకు ప్రాజెక్టులకు సహాయం చేసుంది (నివితకాలో మనదే పెద్దఅప్పు. కిందలేదు 82 కొట్ల గు. ల) "హిగా రక్షణశాఖకు ఆయుధాలకు ఖర్చు సరించుకుంటే, ప్రాజెక్టులకు ఎక్కువసహాయం చేస్తాం" అని యూజెన్ బ్లాక్ అన్నాడు.

అమెరికా ఎడమతి దిగుడుకుల బ్యాంకు మొన్న ఏ.పి.ల్లో మనకు 15 కొట్ల చాలాగు మంజూరుచేసింది. దీన్ని ప్రయివేటు రంగానికి, ప్రభుత్వం చేసిన పథకాలకు పంచుతాడు. ఇందులోనూ, పెద్ద పథకాలకన్నా, ఎక్కువకుందికి ఉపాధులు చూపాలన్న పరిశ్రమలకు సహాయంచేయడానికే ఆ సంస్థ మొగ్గుచూపుతుంది దని దారి అగ్రిటేషను శాఖ్యూల్ వా ప్రకటన విశేషమంది.

ఇక అంతరాతీయ పెట్టుబడి కార్పొరేషన్ (I. F. C.). ఇందులో 55 దేశాలు (ఇది ప్రపంచ బ్యాంకులోకూడా భాగశాలే) ఉన్నాయి. ఈ సంస్థ ప్రయివేటు రంగానికి తోడ్పడుతుంది. వీరు ఇచ్చే అప్పుకు ప్రభుత్వం హామీవ్వవలసిందేను. అప్పుతీసుకొనే పరిశ్రమల నిర్వహణాధికారిలోకూడా వీరు యాజమాన్యం అవేషిస్తారు.

వా వాక్యమ్ :

మనదేశం సమస్య ఇప్పుడున్న సంస్థల లొంగనిది అని మాన్ ఛెనర్ గార్డయన్ వ్రాసిన వాక్యానికి సులంగా తెల్పిర్వం ఇది. మరొక ఆశంకూడా చదువుకోవచ్చు: ప్రయివేటు రంగానికి సహాయంచేయడానికి ఈ సంస్థల సభ్యదేశాలు ఎక్కువ మునుఖంగా ఉన్నాయని. ఇది కూడా అనుకుల వాతావరణం ఉంటేనే. అది :

శాఖ్యూల్ వా వాక్యాల్లో : Private Capital would come only when it is wanted, well-received and well treated This is needed if you want it here."

* * * మొత్తంమీద కొన్ని విషయాలు అంతిమతప్పక కరంగా లేకపోయినా, ప్రపంచ ఆర్థిక వేతిల సభ ఢిల్లీలో జరగడంవల్ల వారు ఇక్కడి స్థితిగతులను స్వయంగా తెలుసుకునే అవకాశం కలిగింది. సహాయం చాలా అవసరం అని గ్రహించడం జరిగింది. తిక్కలి తంగా ప్రపంచ బ్యాంకు, అంతరాతీయ ద్రవ్యనిధుల పెట్టుబడి స్తోమతును పెంచాలన్న నిర్ణయం (ఇంతకు పూర్వం నుండీ అనుకుంటున్నదేనా) ఏకగ్రీవంగా జరిగింది.

ఇక, ముఖ్యంగా కొవలసిన అంతరాతీయ అభివృద్ధి సంస్థ (I. D. A.) వంటిది మొత్తంమీదానికి తోచినవారాలు కలసి రావలసింటే మార్గాంధికాలు ఆలోచించడం వ్యాఖ్యం. ఎందుకంటే 800 ఏళ్ళ క్రితంవరకు ఆసియా ఉచ్చదశలో ఉంటు వచ్చి దరిమిలామా చేసింది. 150 ఏళ్ళనించి అపార

పాఠశాల త్రవ్వ ప్రభావం క్రిందపడి ముందగున వేరుక పాఠశాలే కాక నాకడుగులు కూడా వేసింది. అదే కాలంలో పశ్చిమరాజ్యాలకు ఈ పరిస్థితులు కూడా దీసుకుని పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధి సాధించాయి అందువల్ల వీటికి తోడ్పడడం పశ్చిమ రాజ్యాలకు కర్మం భారత ప్రధాని తమ ప్రారంభోపన్యాసంలో ధన్యవాద్యకంగా స్పృశించి వదిలివేసిన తాత్పర్యం ఇది. ఆసియావాసుల హృదయమూ ఇది.

న్యాయమూర్తి వేపా రామేశం

శ్రీ సి. హెచ్. వి. రామమూర్తి

పాండిత్య, ఆసాదానధారణలైతే, అవి సద్వినియోగం కావడానికి విషయం, ఈ రెండింటినీ రాజీంపురు తెచ్చే సామనస్యం, వివిధ గుణకలసి నిలిచే 'సందర్భాలు' నిర్మితవీర్యంలో తిరుదు సందర్భవడవు. పడలే ఎన్నటికి మగునలేదు. అటువంటి 'సందర్భాల'లో వేపా రామేశం సంతకాలు గారి ఉజ్వలజీవితం ఒకటి. వ్యక్తిగా ఆయన ప్రతిభావృత్తులు, కార్యదీక్ష, తీరు, న్యాయవాదిగా వారి న్యాయబుద్ధి, చిత్రిపద్ధి న్యాయ మూర్తిగా ఒకటి, మానవత ఆయన జీవనావధిలోకి వచ్చినవారికి భిక్షప్రసత్తులూ, దూరం నుండే ఆయనను చూచిన అపరచితులకు విశేషగౌరవాభిమానాలూ కలిగించాయి.

రామేశంగారు 1875 జూలై 27-న విశాఖ పట్నంలో జన్మించారు. 1892 లో బి.ఎ. (మద్రాసు). 1905 లో బి. ఎల్. ప్రథమశ్రేణిలో ఉత్తీర్ణులై 21 వ ఏట న్యాయవాదిగా విశాఖపట్నంలో బోరుకట్టాగు. కొద్దికాలంలో మద్రాసుకు తరలివచ్చి 1916 వరకూ లాయరుగా ఉంటూ 'గొప్ప'వాడనే కాక మంచి వాడనీ కూడా పేరు గడించారు.

కోటి విశ్వలూ కూటికొరకే నన్నాగు కాబట్టి, అవసరం అయినా కోపోయినా అన్ని నిద్యలూ ప్రయోగించి ఉబ్బుగడించాలనుకునే తీరుతో న్యాయవాదితాలో రామేశంగారిపేరు చివరకూడా చేరుకునే వశ్యత ఉబ్బుమీద సరదా తిక్కువ అంటే సర్విపోయే వారేగాని సమ్మిపోయేవాగుండరు. రామేశంగారు న్యాయవాదిగా చాలా సంపాదించారు కాని అందులో ఆన్యాయంగా కక్షీదాగులవడ ప్రయత్నంనూ జేమీ లేదు. ఎవరైనా కక్షీదారుడు ఎక్కువ రుసుము ఇస్తే, అందులో

న్యాయంగా తనకు రావలసింది ప్రయ్యకుని మిగతాది వాసు ఇచ్చి పంపేవాడు రామేశంగారు.

1896 నుంచి 1916 దాకా లాయరుగా ఉన్న రామేశంగారు '16 లో పీఠరమ్యుగు (సంస్కృ

న్యాయవాదిగా ఆతిరువాతి నాలుగేళ్ళూ ఆయన చూపిన కార్పొరేషన్, వాదనైపుణి, వాదప్రతివాదంలో విరుగుటలో ప్రజా అద్వితీయ జ్ఞాపక శక్తి అగునుగా కనిపిస్తాయి.

1920 లో పీఠర రామేశంగారు జనీస్ రామేశం అయ్యారు. అక్షరాలా న్యాయమూర్తిగా ఆయన కీర్తి, మద్రాసు ప్రధాన న్యాయమూర్తి శ్రీ పి. వి. రాజమన్నాగారి వాక్యాలలో "అచంద్రార్కం" ఉండేవాడు.

ఈ ప్రజ్ఞాజనబాహుళ్యానికి తెలిసేతరహాది కాకపోవచ్చుగాని, న్యాయపరిపాలనలో సంబంధం ఉన్న వారు, న్యాయనిర్ధారణ శిల్పంలో కచ్చనఖాలు తెలిసిన వారు రామేశంగారి పద్ధతి చాలా గొప్పదని చెబుతారు. వాదప్రతివాద విషయంలో లేచే గుమరావారల లోంచి నిజానిజాలబొమ్మబొమ్మలు తెలుసుకుని నిరూపించడంలో రామేశంగారి సహాయం, న్యాయశాస్త్ర కర్మకౌంశిలవల నిజం అబద్ధంగా, అబద్ధం నిజంగా మారిపోయే నూచన కనిపిస్తే, ఆ రకం తంతుని, అర్థాటాలను అవతలకు నెట్టి ధర్మస్వరూపాన్ని అన్వేషించే ఆయన మానవత, సమకాలిక న్యాయమూర్తుల గౌర

వాభిమానాలకు పాత్రుణ్ణి చేశాయి. విచారణ వేళకు న్యాయపీఠం ఎదుట హాజరు కా లేకపోతే విమర్శకుందో నని లాయర్లు భయపడుతూఉంటారు అలాటి భయం లేనిది మద్రాసు హైకోర్టు సెకండ్ కోర్టులోనే... అక్కడ రామేశం గారుంటారు. ఆయన నుంచివాడుః ఘనాలేదు. కేసు కొట్టెయ్యడు... సెకండ్ కోర్టులో జస్టిస్ రామేశంగారూ, బెంచీ గురుసా కూర్చుని లాయర్ల కోసం ఎదురుమాడడం ఆనాడు జరిగేది!

1985 లో న్యాయమూర్తి పదవి విరమించిన (అలాగా మూడుసార్లు తాత్కాలిక ప్రవాస న్యాయ మూర్తిగా ఆయన వ్యవహరించాడు.) తరువాత రామేశంగారు రిజిస్ట్రార్లుగా మద్రాసుపాలక్ సెషన్లలో సభ్యుడుగా, ఇండియన్ స్కూల్ ఆఫ్ మెడిసిన్ బోర్డు సభ్యుడుగా, కొంతకాలం మద్రాసు రెవెన్యూబోర్డు ప్రధాన సభ్యుడుగా బాధ్యతగల కార్యక్రమాలు నిర్వహించారు.

ఈ పదవులూ బాధ్యతలూ ఎన్ని ఉన్నా గంభీరం ఆయన దైనందినియంలో ముఖ్యభాగం. ఎన్నో పుస్తకాలు వేసేరించారు. అది ఎవరికి ఇచ్చినా పుచ్చుకున్నా రాసుకునేవారు. మనసులో గుర్తుంచుకునేవారు. '21వ పుట కొంచెం ఎలిగిలే' అది ఆయనకు గుర్తే. ఈ కాలంలోనే ఆయన ఆహార వియమాలమీద, సంతాననిరోధంమీద ఉపన్యాసాలు ఇచ్చి న్యాయాలు వ్రాసి అనుసరణీయ మార్గాలను ప్రచారం చేశారు. ఆయనకు ఎవమందుగుడు కూతుళ్ళూ, ఇద్దరు కొడుకులూ ఉన్నారు. ఈ విషయం ప్రస్తావించి, పిల్లలున్నవాడే సంతాన నిరోధం గురించి ప్రచారం చెయ్యాలి. అందులోనే అందంచందం ఉన్నాయని బాధి సీతార మయ్యగారు మొన్న అన్నారు. రామేశంగారు ఆంధ్రదేశే చరిత్రను తేదీలవారీగా వీర్చరచి 'ఆంధ్రకొనాలజీ' అనే మంచి గ్రంథాన్ని వ్రాశారు. సూర్యమండలంలో గ్రహనిరూపణమీద కొన్ని పుస్తకాలు వ్రాశారు. ఆయనకు అన్నీ అభిమాన విషయాలే. అన్నిటి గురించీ చదివి తెలుసుకున్నారు.

అంతంచెసుకుంటే, చేతివైసవాడి చేతిలో పట్టమైన లెక్కలా చక్కగా విడిపోతుంది జీవితం.

వీణమీద స్వరాలలా, పట్టువారంమీద మంచి ముత్యంలా సాఫీగా సాగిపోతుంది. రామేశంగారి జీవితం చక్కని లెక్కలా, పదో ఎక్కంటా చక్కచక్కా సాగి పోయినా, బహుముఖ కౌశ్యకలాపాల కాలవాలమైన ఆయన జీవితం పాడుగునా హారంలో దారంటా ఒకానొక నిరంతర సత్యాన్వేషణ గోచరిస్తుంది. ఈతపన్ను సత్యాన్వేషణకూ సంగీతారాగకూ, దగ్గిరబంధువైన గణిత శాస్త్రాన్వయనం రూపేణా సాగింది. ఆయనకి అది అభిమాన శాస్త్రం. ఎప్పుడూ వీదో ఒక ప్రాచీన పరిశీలిస్తూ పరిష్కరించ ప్రయత్నిస్తూ, పరిష్కరించి అనుభవైక వేద్యమైన ఆ మాధుర్యాన్ని, ఆనందాన్ని అనుభవిస్తూ ఆయన కాలం గడిపారు. 88వ యేట మరణానికి రెండురోజుల ముందుకూడ ఎంతో శ్రద్ధతో ఓపికతో ఆయన ఒకానొక క్లిష్ట గణిత సమస్యకు సమాధానాన్ని అన్వేషిస్తున్నారంటే, ఆ వ్యక్తి మరణం కాలగర్భం అనిపించుకోదు. ఆయన ఇంకా పది కాలాలు ఉండవలసిన వాడనీ పరికోధించి తెలుసుకొన్న అంశాలతో గణితశాస్త్రంమీద గొప్ప గంభీరం వ్రాసి ఉండవలసిన వాడనీ అనిపిస్తుంది.

ప్రముఖవైదికలూ, ప్రఖ్యాతపాపాతీవరులూ ప్రకంపించిన

ఉత్తమ గ్రంథాలు

1. సంజప్రణయం : హాస్యంతో, వ్యంగ్యంతో విండిన వదికథలు, గల్పకథలు, రచన. పూర్ణ: వెం 0-50 ప. పై.
2. పారిజాతం : కథల సంపుటి. కథకులు: దాగంటి సోమయాజులు; రాచకొండ విశ్వనాథశాస్త్రి; వంతుల శ్రీరామ శాస్త్రి; పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మ; బొమ్మిరెడ్డి వల్లి సూర్యారావు; హితశ్రీ; పూర్ణ: అంగరవేంకట కృష్ణారావు; ఇచ్చాపురపు జగన్నాథరావు; ఈరంకి వేంకట రావు; పూసపాటి కృష్ణారాజు వెం రు 1-25 ప. పై.
3. తెరమెరుగులు: (నాటికల సంపుటి) కుక్కపిల్ల దొరికింది (రాచకొండరావు); దొంగ (పోతుకుచి సాంబ శివరావు); తెల్లవారింది (హితశ్రీ); తెరమెరుగు వీడలు (కొండముది శ్రీరామచంద్రమూర్తి); ప్రింకు ప్రత్యేకం (అంగర సూర్యారావు). వెం రు 1-50 ప. పై.

కోభా ప్రచురణలు, విజయనగరం పిటి.

గ్రంథవిమర్శనము

యజుర్వేదభాష్యము

[తృతీయాధ్యాయము]

అనువాదకులు: ఆచార్యగణ్యులు. ప్రతులకు : అశ్వేకేశివార్యశాస్త్రి. 3-5-1003 నారాయణగూడ, హైదరాబాదు, ఆంధ్ర. వెల రెండురూపాయలు.

ఆర్యసమాజప్రవర్తికులు మహర్షి దయానంద సరస్వతి సంస్కృతిలో రచించిన యజుర్వేద భాష్యని క్షితి ఆంధ్రానువాదము. అనువాదికులీ గ్రంథంలో మూల సంస్కృతి భాష్యంకూడా ముద్రించారు.

దయానందసరస్వతి యజుర్వేద మంత్రాలకు పద్యకము, ప్రతిపద్యము, అన్వయము రచించి. ఆయామంత్రాలకు ప్రత్యేకంగా ఋషులను దేవతలను కూడా పేర్కొన్నాడు అంటే కాక ప్రతి పదానికిచందస్సు, వడ్డాది స్వరాలు కూడా నిర్దేశించారు.

పాశ్చాత్య సంస్కృతి విద్వాంసులలో చాలా మంది వైదికమంత్రాలకు, దేవతలకు, సంప్రదాయాలకు కేవలం భౌతికార్థాలే ప్రతిపాదించారు. పుగాతనాద్యు లాదిమతానవులనీ, ప్రాకృతికములయిన మొగులు, మేఘాలు పృథివ్యాది పంచభూతాలు మొదలయినవి పరిశీలించి పరమాత్మైక్యమున్నులే ఆయా వైదికమంత్రాల రచన కుపక్రమించారనీ వారభిప్రాయపడ్డారు. వారిది కేవలం చారిత్రకపరిణామస్పష్టి. నేటికతితర్కిక భౌతికవాదులు, తదితరులుకూడా ఈ విషయంలో ఇంచుమించుగా ఇదే దృక్పథం అవలంబిస్తున్నారు.

మన సాంప్రదాయకమైన వైదికభాష్య దృష్టి వైదానితో వికీర్ణించినది. ఆయా దేవతలకు భౌతిక స్వరూపాలున్నా వారాయాపాల కతీతులనీ, దివ్యులనీ ప్రాచీను లభిప్రాయపడుతున్నారు. ఈ విషయంలో వీరిది ముఖ్యంగా ఆధ్యాత్మిక దృక్పథం.

దయానంద సరస్వతి ఆర్యసమాజ ప్రవర్తికులని అనుకున్నాము. అందుచేత వారి వేదభాష్యంలో మంత్రాల కక్కడక్కడ ఆ విధమైన దృక్పథం గోచ

రించడం సహజం. అయితే అంతమాత్రం చేత ఆయన ప్రతి వేదమంత్రము తిను ప్రత్యేక దృక్పథాని కనుకూలంగా తాడుమగు చెప్పున్నారని భావించ నక్కరలేదు. వీరి భాష్యంలో ప్రతిపదార్థ వివరణము చాలా వరకు సాంప్రదాయకమార్గమే అనుసరిస్తున్నది.

ఆంధ్రానువాదకులు మూలంలో ప్రతిపదానికి తేట తెనుగుమాటలతో వివరణలు, వ్యాఖ్యానాలు రచించారు. వీరి అనువాదం సంస్కృతిభాష్యం అర్థం చేసుకోడానికిగాక, వైదికమంత్రాల అవగాహనకుకూడా చాలా సహాయం కలిగిస్తున్నది.

మన సంస్కృతి విద్వాంసులలో నే వేదార్థంవికరించగలవారిని వేళిమీద లెక్క పెట్టవచ్చును. తెనుగులో వేదార్థం వ్యాఖ్యానించే గ్రంథాలు, చాలా స్వల్పంగాను ఆసమగ్రంగాను ఉన్నాయి ఎవరో ఒకరిద్దరు ఈ విషయమె కొంత ప్రయత్నించారు గాని వారి కృషి కొనకంటా సాగలేదు.

దయానందుని యజుర్వేద భాష్యంతో ప్రస్తుత సంపుటంగంటి నలభై సంపుటలలో పాఠకులకు కందించ తలెనని ప్రకాశకు లాశిస్తున్నారు.

వీరి కృషి తెలుగునాటలు పప్రాయమేమోయిన వైదిక విజ్ఞానాభివృద్ధికి చాలావరకు సాహాయ్యకారి కాగలదని ఆశిస్తున్నాను. వైదిక విజ్ఞానాభిమానులు పరిశీలించదగిన గ్రంథ మిది. 'శాస్త్రి'

త్రి వేణీ

[పద్యకావ్య సంపుటి]

ప్రతులకు : శ్రీ గోవా గ్రంథాలయ శ్రీమన్నారాయణపురము. ఉల్లిపాలెం పోస్టు. దివిత్తాలూకా. కృష్ణాజిల్లా. వెల తెలియదు.

దీనిలో మూడు కావ్యాలున్నాయి. మొదటిది శ్రీ నల్లన్ చక్రవర్తుల కృష్ణమచార్యులుగారు రచించిన శ్రీ శతకోపదర్శితము. రెండవది శ్రీ తి. న. సతి. జు. తిరువేంకటాచార్యులగారు రచించిన శ్రీ పరాంకుశేతికము. మూడవది శ్రీ నల్లన్ చక్రవర్తుల వేంకట

గ్రంథ విమర్శనము

రాఘవాచార్యులుగాగు రచించిన 'శిశుకోప గీతా' మృతము.

సమ్యాఖ్యాగులే శిశుకోపనామంతో సుప్రసిద్ధులైనారు. ఆయన చరిత్రమే శిశుకోపచరిత్రము. ఈ సంగ్రహకావ్యం రచించిన శ్రీ కృష్ణమాచార్యులు గారి కవితాశైలి ధారాళంగా సాగిపోతున్నది. ఒక్కొక్క చోట వీరి కవనం కథానుగుణమైన ఉదాత్తతతో చక్కని ధోరిణిలో సాగిపోతున్నది. మధురకవి, పరాంకుశునికి ప్రణమిల్లి విన్నవించిన ఈ క్రింది ఘట్టం దీనికి తార్కాణం.

'భవదవనమంగు ముగి యెటు
బారుటకున్ గతితోప కిట్టె పా
టవ మగియున్న మాదృశ జప
ప్రకరమ్ము నను గ్రహింపగా
నవతిరిణమ్ము గాంచిన నహోహా!
నీ పద పంకజ ద్వయం
బవుదల దాల్చువా దెన గృహ
మృతివర్షణముం బొనర్చుమా!
'నెట్లన నీగుపదమ్ములు
బటితి నాచార్య! యింక పై నిదరణిన్
బుట్టుట గిట్టుటనా పెడి
గుట్ట దెలిసి నన్ను నేలుకోగదె కరుణన్'

ఈ శిశుకోపనాటీంద్రునికే పరాంకుశులనీ, వసుభేరూవణులనీ, ప్రసిద్ధి నాను ధేనూ లేర్పడాయి.

శ్రీ తిరువేంకటాచార్యులుగాగు పరాంకుశమునిని సంబోధిస్తూ రచించిన శిశుకోప పరాంకుశ శిశుకము. ఈ శిశుకంలో అక్కడక్కడ కొన్ని పద్యాలలో సహజమైన భక్తిభావము, నూత్నము. మధుగోకులు జాలువారుతున్నాయి. కవికిగల ద్రావిడ వేదాభిమానానికి, వైష్ణవ ప్రపత్తికీ కవితా ధోరిణికి ఈ క్రింది పద్యాలు ఉదాహరణంగా ఇవ్వవచ్చును.

'భావల లోపలన్ ద్రవిడ
భావయు, దేశికులంగు మీరలుకొ,
శేషశియానుహన్ సురం, జేరిను
లందును నిత్యమూలునన్,
దోషములంగు భాగవతి
దూషణ మెక్కువ యుండు దాస
వృత్తప్రణా! రమ్య వాగ్విభవ
భూషణతోషణ! శ్రీ పరాంకుశా!

'ద్రావిడ వేదమెల నుదరంబున
దాల్చిన మిమ్ము గర్భముం
దే వనితామతిల్ల ధరి
యించెను ఆమును భాగ్య మెట్టిదో!
దేవనియంత్యమాత, వసు
దేవుని పత్నియు. గోసలాఖ్య ధా
త్రీ వరపుత్రి యాయమను
దిలుగునంగురు శ్రీ పరాంకుశా!'

సమ్యాఖ్యాగు రచించిన 'తిరువాయ్ మొళి'కి శ్రీ నల్లాన్ చక్రవర్తుల వేంకట రాఘవాచార్యులు గారికి పద్యానువాదం రచించి, అది 1942 లో నెల్లూరుకూపంలో ప్రకటించారు. ఆ గ్రంథంలో కొన్ని పద్యాలేర్పూర్తి కూర్చి ప్రస్తుత 'శిశుకోప గీతా మృతం'లో చేర్చారు. ఒక శిశుకోప నూక్తికి వీరి ఆనువాదం ఇది:

"మతి; సులార! నుసిగల
నూనవులన్ను తిజేసి కాంచు కాం
క్షిత సమెంతి? దావనన నీది
యదెంతి? యదెన్ని వాల్చి సం
గతిమును? గల్తుమాళి సుర
కాంతునుతింప, దిసంతివారి జే
సి తినిపి జన్మపాశములజించి
స్వకీయపు గోష జేకొనున్"

'కాస్త్రీ'

సంగ్రహ కథాసరిత్సాగరము

వేదము వేంకట రాఘవాచార్యులకు: వేదము వేంకటరాఘవాచార్యుల అండ్ బ్రదర్స్. 4, మలి కెళ్ళిక న్నామిరుడి సందు, లింగినెట్టిపేథి. మదీరూ-1 నెల: రూపాయిన్నర.

ఆంగ్ల సాహితీవాహన చక్రవర్తుల కాలంలో ఆశ్ర రించి శుజాఘ్యుని వైశాఖీపాకృతి బృహత్కథ భాగత భాగవత రామాయణాలవలె సంస్కృత వాఙ్మయాభివృద్ధికే ఒక పెన్నిధి అయింది.

కాని ఆ గ్రంథం మన కిప్పుడు దొరకడంలేదు. అయితే దానికి, మూడు సంస్కృత సహచాలు మాత్రం లభిస్తున్నాయి. వాటిలో సోమదేవుని కథా

ఉపయోగమైన సరిక్రొత్త పుస్తకములు

వ్యవసాయము - ఇంజనీరింగు, వైద్యము, వగైరా అనేక గ్రంథములు. కేటలాగు ఉచితము. ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N. K. Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5.

సంతానరం బహుశ ప్రచారం పొంది బాగా ప్రసిద్ధి కెక్కింది.

దీనికి మహామహోపాధ్యాయ వేదం వెంకట రాయశాస్త్రి 1880 లోనే తెనుగులో ఒక గ్రాంథి కానువాదం రచించారు. అదివారి వదారచన కొక నిక షాపలమై తెనుగువాట ప్రసిద్ధి పొందింది. ప్రస్తుత గ్రంథం వారి ప్రాతులయిన వేదం వెంకటరాయశాస్త్రిగారు రచించారు.

దక్షిణభాషా పుస్తక ప్రచురణ సంస్థ వారి సాహాయ్యంతో విశేష ఇది ప్రచురించారు.

తమ తాతగారి గ్రంథంలోని గాథలే స్వీకరించి ఆయా ఘట్టాలలో ఉన్న వర్ణనలు మొదలైనవి తిరిగి తమి సంగ్రహ కథాసరి త్యాగరం

సంతరించామని 'రచయిత' తెలియజేస్తున్నాడు. మూలసంస్కృతగ్రంథంలో ఒక మహా గాథలోనే ఆనేక కథ లిమిషిఉంటాయి. అందుచేత ఇటువంటి చిన్న పుస్తకంలో ఇవి కేవలం స్వతంత్ర కథలుగా రూపొందించడం తప్పనిసరి. ఇందుచేత వీటి సహజస్వరూపాని కేరింపగాను లోపం కలుగకపోవచ్చును. కాని పాఠకుల కవి స్వతంత్ర కథలవలె స్ఫురిస్తాయి.

దక్షిణభాషా పుస్తక ప్రచురణ సంస్థవారు తమ గ్రంథాలు అక్షరాస్యులైన సామాన్య ప్రజల కందియి వలెనని సంశ్రించారు. అయితే రచయిత కథాకథానికి మూలగ్రంథంలోని గ్రాంథిక భాషే ఎన్నుకొన్నాడు. చిన్నవారోపదానికిది సరళంగానే సాగి పోతున్నది.

కాని వ్యాకరణికంలో ఈ రచన సాగి ఉంటే స్వతంత్ర కథాగ్రంథంగా రూపొందిన ఈ చిన్న పుస్తకం పాఠకులందరికీ ఇంకా అందుబాటులోకి వచ్చిఉండేది.

ముఖచిత్రము పుస్తక స్వరూపము చక్కగా ఉన్నాయి. దీని ప్రకటనకు తోడ్పడిన దక్షిణభాషా పుస్తక ప్రచురణ సంస్థ అధికారులనివందనీయులు. మన ప్రాచీన భారతీయ కథా సాహిత్య ప్రచురణకు వీరతోధకంగా తోడ్పడగలరని ఆశిస్తున్నాను.

శాస్త్రి

భారతి సచిత్ర మాసపత్రిక

ప్రకటన రేట్లు

కవరు పేజీలు	కాజువల్	కంట్రాక్టు
4 వ కవరు పేజీ		
2 లేక 8 రంగులు రు.	125/-	రు. 100/-
2 లేక 8 వ కవరు పేజీ		
ఒకే (నలుపు) రంగు	90/-	75/-
లోపలి పేజీలు		
పూర్తి పేజీ	70/-	60/-
అర్థ పేజీ	85/-	80/-
పావు పేజీ	20/-	15/-

ప్రత్యేక స్థానములకు 25% అదనం.

సం||నకు వరుసగా 12 ప్రకటనలు చేయు వారికి కాంట్రాక్టు రేటు వర్తింతును.

* కవులు, కళాకారులు, రచయితలు మొదలైన వారి ప్రకటనలు ఒక కాలం ఇంచికి లేపకు రు. 2/- చొప్పున ప్రకటించబడును.

మేనేజరు, భారతి,

మద్రాసు-1.

గ్రంథ స్వీకారం

బొమ్మలు చెప్పిన భూగోళం

రచన : శ్రీ శైలం. భవానీ పబ్లిషింగ్ హౌస్, విజయవాడ. వెల : 75 నయాపైసలు.

జనవాక్యం

వలభనేని కాశీవిశ్వనాథం. ప్రతులకు : రచయిత మెయిన్ రోడ్. పనరుపేట, ఏలూరు, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా. అయ్యలయ్య.

చిక్కుల గుర్రమునకు కక్కుల కల్పేము.

శ్రీ పి. యన్. ఆచార్య. ప్రకాశకులు : సత్యనారాయణ సంగుము. పుండేరు. కృష్ణాజిల్లా. వెల : 25 నయాపైసలు.

దీపావళి కానుకలుగా మీ స్నేహితులకు,
బంధువులకు గ్రంథాలను బహూకరించి,
ప్రతి యింటిలోను ఒక గ్రంథాలయం
వెలయడానికి, చొకగా గ్రంథాలు
వెలువడడానికి దోహదం కల్పించండి.

రు. 1.50

రు. 2.00

రు. 2.75

రు. 1.50

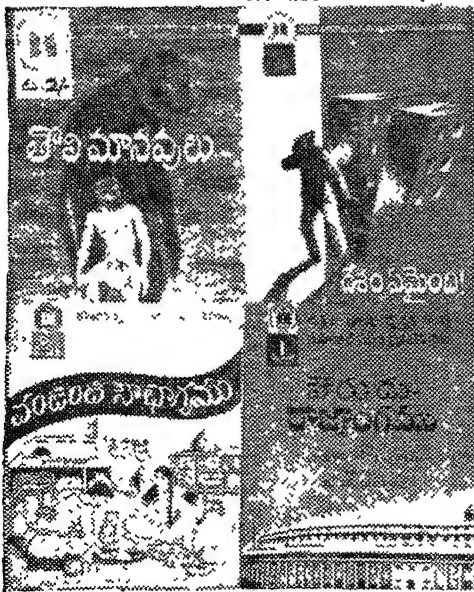
రు. 1.50

నేడే ఒకటి కొనండి -
రోజూ పుస్తకాలు చదువండి

రు. 2.00

రు. 4.50

రు. 1.50

రు. 1.50

రు. 2.50

మంచి పుస్తకములు, మీరు మామూలుగా కొను పుస్తక వ్యాపారివద్ద
ఈ శ్రేష్టమైన పుస్తకములను కొనండి, లేనియెడల మాకు వ్రాయండి:

సదరన్ లాంగ్వేజస్ బుక్ ట్రస్ట్

3, పిట్ క్రాఫ్ట్ రోడ్, మద్రాసు-31.

పై పుస్తకములు అన్ని అనేక ప్రత్యేక ప్రచురణకర్తలచే,
రాజకాంక్షలేని సదరన్ లాంగ్వేజస్ బుక్ ట్రస్టు వారి
అధ్యక్షాన ప్రచురించబడినవి.

త్వరలో వెలువడుతున్నవి!

సుబ్బన్న

పిసినిగొట్టు

నాలుగు నాటికలు

రు. 1.25

రు. 1.00

భారతి

వెల ఒక రూపాయి

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

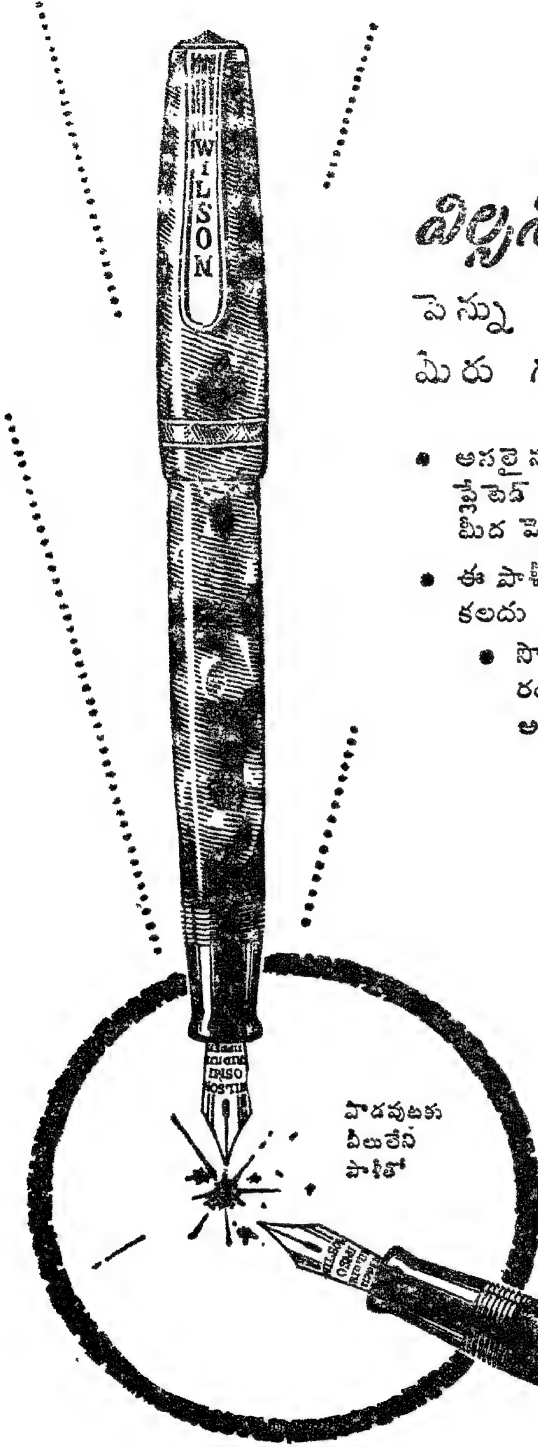
శివలెంక శంభుప్రసాద్

డిసెంబరు 1958

సంపుటము 35 :

: సంచిక 12

విదీపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విల్సన్ 'అమర్'

పెన్ను యొక్క పాళీకి
మీరు గర్వపడతారు!

- అనలైన టెన్సి-ఇరిడియం-టిప్పురు గోల్డ్ ప్లేటెడ్ పాళీ అన్ని రకముల కాగితముల మీద మెత్తగా, బాగుగా వ్రాస్తుంది
- ఈ పాళీలో 5 సంవత్సరముల గ్యారంటీ కలదు
- సొగసైన ఆకారము, అందమైన రంగులు గల యీ పెన్నులు అందరికీ నచ్చుతాయి
- పెన్నులో ఎక్కువ నీరా పోయవచ్చును
- వరసమైన ధర — రు 7.75 మాత్రమే

ఇతర మోడలు పెన్నులు
రు 3.75 నుండి
రు 20.00 వరకు
ధరలలో లభిస్తున్నాయి

బంగారు పాళీగల పెన్నులు మరియు కానుకగా యిచ్చుటకు దివ్యముగా ఉండే పెన్ను మరియు పెన్సిలు సెట్లు కలవు.

వాడవుటకు
వీలలేని
పాళీతో

అన్ని షాపులలో లభిస్తున్నాయి
కిరబ్ అండ్ కంపెనీ
బొంబాయి . మద్రాసు . కలకత్తా . ఢిల్లీ

విల్సన్ పెన్నును కొనండి-సంతృప్తి పొందండి

భారతి ముప్పది అయిదవ సంపుటి

అకారాది విషయ సూచిక

	సం.	పుట.
అంతరాలు (కథ) — 'కావ్యశ్రీ'	...	2 87
అంతర్వాహిని (వచన) — 'హితశ్రీ'	...	8 12
" " "	...	9 16
" " "	...	10 33
" " "	...	11 60
" " "	...	12 87
" " "	...	2 84
అగ్నిపరీక్ష (కథ) — శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు	...	2 4
అన్నవమ్మలు (కథ) — శ్రీ ఇసుకపల్లి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి	...	12 1
అపృథివీతీము (ప) — శ్రీ దాశరథి	...	4 89
అమృతస్సచేసింది (కథ) — శ్రీ మిక్కిలి సుందరరావు	...	5 23
అశోక ప్రళయి (ప) — శ్రీ కలూరి వెంకటనారాయణరావు	...	8 29
అంగభావలో భారతీయ పదజాలం (వ్యా) — శ్రీ కొంపముపే శ్రీ రామచంద్రమూర్తి	...	5 58
ఆంధ్రదేశములో పూర్వకాలమునాటి చేతిపనులు (వ్యా) — శ్రీ కామయ్య పత్తివారాజుగర్భ	...	11 18
ఆంధ్రవచనరచన: పూర్వరంగము (వ్యా) — శ్రీ కొల్లపాటి శ్రీరామమూర్తి	...	2 63
ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్ర: శిబ్బపర్వముప నిష్పత్తులు (వ్యా) — శ్రీ వేదము వెంకటకృష్ణశర్మ	...	3 38
ఆంధ్రాంగ భావలలో అర్చిపరజానుము (వ్యా) — శ్రీ శ్రీవిద్యారామమ్	...	8 97
ఆచార్య శిశిరకుమార్ మిత్ర (కల) — శ్రీ ఆర్. యల్. యన్. శాస్త్రి	...	10 51
ఆత్మహత్య (నా) — శ్రీ మంథా వెంకటరమణరావు	...	11 38
" " "	...	2 24
ఆనవాలు (కథ) — శ్రీ జవహర్లాల్ నెహ్రూ రామశాస్త్రి	...	11 92
ఆప్రమితుడు తెన్నెటి నూరి (కల) — శ్రీ పి. శ్రీరాములు	...	2 62
ఆలోచనల గొడుగు (ప) — శ్రీ చిరించి	...	10 78
ఇల్లుకూలింది (నా) — శ్రీ అంగర నూరారావు	...	1 4
ఈవొడ్డు - ఆవొడ్డు (కథ) — శ్రీ మనోజబసు, అనువాదకులు: శ్రీ అట్లూరి రామరావు	...	10 96
ఉద్యోగము వివాహము (కల) — వేదముల నరసింగరావు	...	8 50
ఉపగూహనము (ప) — శ్రీ శివశంకరశాస్త్రి	...	6 1
ఉయ్యదేవత (ప) — శ్రీ శివశంకరస్వామి	...	7 76
ఉవాకలాపం (ప) — శ్రీ యస్వీ జోగారావు	...	8 1
ఉభయచికి (ప) — శ్రీ నాయని సుబ్బారావు	...	6 70
ఉభయకావ్యములు (వ్యా) — శ్రీ వి.కాల కేశవాచార్యులు	...	8 19
ఉసిపించని ముల్లు (కథ) — శ్రీ ఆర్. యమ్ చిదంబరం	...	7 23
ఉర్రబాటవారి (ప) — శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావు	...	8 1
" " "	...	9 1
" " "	...	2 9
ఉకతా నగరము (వ్యా) — శ్రీ సుధీనందన్	...	8 84
" " "	...	4 43
ఉభయకావ్యము (నా) — శ్రీ ఇసుకపల్లి దక్షిణామూర్తి	...	4 9
కాంతిపక్షికాలు (ప) — శ్రీ ఉండేల మలకొండారెడ్డి	...	11 51
కాటయ వేమభూపతి (వ్యా) — శ్రీ చిరుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి	...	8 72
కారత మాగ్నెట్ ఆర్థిక సిద్ధాంతాలు (వ్యా) — శ్రీ బులుసు వెంకటసుబ్బారావు	...	12 55
కాళికాప (ప) — శ్రీ ఉండేల మలకొండారెడ్డి	...	8 2
కాళిదాసునాటి కళింగనగరము (వ్యా) — శ్రీ కట్టి నాంబూరిశాస్త్రి	...	

	నం.	పుట.
కృష్ణ వేదాంతము (వ్యా) — శ్రీ కుంజుర కృష్ణరత్న	...	6 7
కృష్ణాతీతాంశాలయములు కృష్ణసంజనులవే (కల) — శ్రీ మాతేటి ప్రసాదరావు	...	7 96
శ్రీ శ్రీ ఉన్నత శాస్త్రీయారాయణ పంతులు గారు (కల)	...	10 95
కుంభలిని శ్రీ; కొన్ని అనుభూతులు (వ్యా) — శ్రీ వాసిరెడ్డి పారసారథి	...	8 85
40 కొట్ల సమస్యల సమస్య (కల) — శ్రీ సా. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	...	11 98
కాటిల్స్ ని అర్చనాస్త్రిము (వ్యా) — శ్రీ సి. వరహాలరావు	...	9 44
కాయని విహారము (ప) — శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి	...	12 84
ఖైది విమోచన (కథ) — శ్రీ జనస్వామి కోదండరామశాస్త్రి	...	9 85
గంగాపుత్రుడు (కథ) — శ్రీ జి. రామకృష్ణ	...	2 71
గాథాపతశిః ఆంధ్రానువాదాలు (వ్యా) — శ్రీ టి. పి. యస్. రామచంద్రాచార్య	...	5 41
గీర్వాణ కవముత్తి విజేత (కల) — 'మధురవాణి'	...	8 98
గిరిశం ప్రాశ్చితిశం (వ్యాసం) — శ్రీ యస్. టి. నరసింహచారి	...	12 57
గ్రంథ విమర్శనము —	...	1 95
"	...	2 98
"	...	3 97
"	...	4 97
"	...	5 96
"	...	6 98
"	...	7 98
"	...	8 99
"	...	9 100
"	...	10 97
"	...	11 98
"	...	12 98
చంద్రశేఖరకవి ఆంధ్రానువాదము (వ్యా) — శ్రీ వేదం వెంకటకృష్ణశర్మ	...	11 88
చతుర్ముఖులు (వాటిక) — శ్రీ అంగర మార్యారావు	...	7 51
చిన్ని సంసారము (కథ) — శ్రీ పంతుల కృష్ణారావు	...	7 79
చీకటి తెరలు (కథ) — శ్రీ అంజనేయారాయణస్వామి	...	5 25
చాయాసంవాదము (ప) — శ్రీ బొడ్డుబాపిరాజు	...	11 85
జాతికాస్త్ర ప్రయోజనము (వ్యా) — శ్రీ రాశ్మిపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు	...	7 67
జాతిక హిత పదేశము (వ్యా) — శ్రీ రాశ్మిపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు	...	12 48
జగీష (వ్యా) — కృష్ణవజ్ర	...	3 79
జీవితమధుర్యం (కథ) — శ్రీ మల్లాది సత్యనారాయణ	...	8 91
జ్యోతిరవతరణము (ప) — 'సుప్రసన్న'	...	10 81
డాక్టర్ రిఖవాగో (కల) — సువార్డ్ హోప్ మేర్	...	12 89
తిక్కన ఉద్యోగసర్వము (కల) — శ్రీ దూతియారి జగన్నాథము	...	2 94
తెనుగుభాష వ్యుత్పత్తి వికాసాలు (కల) — శ్రీ కొత్త భావయ్య చౌదరి	...	9 96
తెలుగు కన్నడసాహిత్యాల బాంధవ్యము (వ్యా) — శ్రీ కె. సుబ్బరామస్వామి	...	5 88
తెలుగులో తలకట్టు అకౌరచిహ్నముగాదు (కల) — ప. వేం. కృష్ణమాచార్యులు	...	1 94
తెలుగుగా నానుకొన సలుగుబళ్ళు (వ్యా) — శ్రీ పిల్లలమణి వేంకటహనుమంతరావు	...	7 18
తేలుకటిన పాము (కథ) — శ్రీ 'కోటియారి'	...	8 60
త్రిలోచనుని తులసిధూత కొవ్వము (కల) — వేదం వెంకటకృష్ణశర్మ	...	9 97
దివ్యవామము (ప) — శ్రీ రాయప్రోలు వెంకటరామయ్య	...	6 82
దివ్యదిపావళి (ప) — శ్రీ ఉత్పల సత్యనారాయణాచార్య	...	11 25
దీక్షాంస (ప) — శ్రీ 'వాళింథి'	...	7 1
దుష్టసమాధం (కథ) — శ్రీ మధురాంతికం రాజారాం	...	6 55

	నం.	పుట.
దూతమత్రేధము (ప) — 'కౌలకలూరి'	...	1 47
" " "	...	2 42
" " "	...	3 6
దృషి (నా) — శ్రీ కొలకలూరి ఇనాక్	...	12 23
దేశోద్ధారక సంస్కృతి (ప) — జ్ఞానానందము	...	1 8
" " — శ్రీ దాశరథి కృష్ణమాచార్య	...	4 1
ద్వితీయము (కథ) — శ్రీ కంగుకూర్మలింగరాజు	...	6 2
ధర్మభిషుడు (నా) — శ్రీ చోడవంశ రామశేషయ్య	...	2 15
నక్షత్రాలు - గ్రహాలు (వ్యా) — శ్రీ కాశ్యప విజ్ఞానరావు	...	7 90
నవభారత వివ్యాసము (వ్యా) — శ్రీ వై. కె. బ్రహ్మసేంద్రం	...	4 85
నవసంస్కృతి (ప) — 'కొలకలూరి'	...	2 1
నాగరికత (కల) — శ్రీ నాగభూషణం	...	10 94
నాట్యసంగీత గ్రంథములు (కల) — శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	...	1 92
నిజాజాలు (నా) — శ్రీ పంతుల కృష్ణారావు	...	2 51
నిత్యమల్లి (కథ) — 'మరయూ'	...	1 9
నిర్వేదిము (ప) — శ్రీ బొడ్డుపల్లి పుణ్యహర్షం	...	10 1
నిపుణకృష్ణ నిష్క (కథ) — 'కౌట శ్రీ'	...	7 11
నూనెగ్రహముల ఫలప్రదత్వము (వ్యా) — శ్రీ రాశిపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు	...	9 81
నూతన గ్రహములు (వ్యా) — శ్రీ రాశిపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు	...	8 11
నృత్యనాట్యములు (వ్యా) — శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	...	2 46
శేటి భారతీయ చిత్రకళ (కల) — శ్రీ వెల్లటూరి పూరానందశర్మ	...	4 94
వ్యాయమూర్తి వేపా రామేశం (కల) — శ్రీ సి. హెచ్. వి. రామమూర్తి	...	11 96
పంపకవి (వ్యా) — శ్రీ కె. సుబ్బరామస్వ	...	7 33
పరీక్ష (కథ) — శ్రీ ఆర్. ఎమ్. చిదంబరం	...	7 38
పర్వతసానం (కథ) — శ్రీ ఆర్. ఎమ్. చిదంబరం	...	5 8
పసులకాపా (కథ) — 'శంజీల'	...	5 47
పాసగి నాక్ ఖండకావ్యాలు (వ్యా) — శ్రీ ఏ. పోమసుందర్	...	12 86
పి. పోగు (నా) — శ్రీ గచ్చిశేటి వెంకటేశ్వరరావు	...	8 37
పురుషకౌంపు బాస్కతి (వ్యా) — శ్రీ రాశిపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు	...	1 26
పెద్దమనిషి (కథ) — శ్రీ 'మంజీర'	...	11 8
ప్రచిన్యపాశ్చాత్యి విమర్శన విధానములు (కల) — శ్రీ మొదటి శివకామయ్య	...	6 95
బహుమానం (కథ) — శ్రీ పుర్రాణం సూర్యప్రకాశరావు	...	12 80
బ్రతుకు బగువు (కథ) — శ్రీ కాసారం కుప్పస్వామి	...	12 65
భవిష్యత్ వితి (వ్యా) — శ్రీ కుంగురి	...	8 32
బాగ్యనగర కోకిల (ప) — శ్రీ నాయని సుబ్బారావు	...	9 64
భారతవిరుల పతాకాలు (కల) — శ్రీ తరికళ శ్రీరామమూర్తి	...	12 91
మంజీరజాలు (నా) — శ్రీ కొండముది హనుమంతరావు	...	6 19
మంచుశిఖరం (కథ) — 'కొలకలూరి'	...	4 11
మంటలు (నా) — శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు	...	1 38
మగ్గనరాజావంతు బలాబలాలు (వ్యా) — శ్రీ పి. వి. ప్రసాదరావు	...	1 62
మగ్గనప్రాచ్యం జ్యోతి : వాని విశేషాలు (వ్యా) — శ్రీ పి. వి. ప్రసాదరావు	...	5 8
మన స్వీయచరిత్రలు (వ్యా) — శ్రీ డి. రామలింగం	...	7 47
మన్వంతరం (ప) — శ్రీ యస్వీ జోగారావు	...	1 53
మర్యాదలు (కథ) — శ్రీ జూనూతల వేంకటరామమూర్తి	...	10 17
మహాత్మ్యసృష్టి (ప) — శ్రీ కందుకూరి రామధీరరావు	...	11 1

	నం.	పుట.
మహామేధావి జానరస్మిన్ (వ్యా) — శ్రీ రెండుచింతల లక్ష్మీవరసింహశాస్త్రి	...	12 75
మాండలికములు (వ్యా) — శ్రీ జె. సూర్యనారాయణ	...	8 50
ముగింపులేదు (కథ) — శ్రీ వి. కృష్ణరావు	...	8 85
'' '' '' '' '' ''	...	4 88
వైలారసూరి సోపానసరణీ శాసనము (వ్యా) — శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ	...	8 64
మొక్కుబడి (కథ) — 'మంజీర'	...	8 78
మొగలిపువ్వు (కథ) — ఆర్. యస్. సువర్ణం	...	11 80
యాజ్ఞవల్క్యము (వ్యా) — శ్రీ కొత్తి సత్యనారాయణ చౌదరి	...	2 20
'' '' '' '' '' ''	...	8 28
రఘుదేవ నరేంద్రుని యోగగంటి శాసనము (వ్యా) — శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ	...	6 47
రఘునాథరాయల వాల్మీకి చరిత్ర (వ్యా) — శ్రీ వి. యస్. రాఘవ	...	7 26
రాగబంగం (నా) — శ్రీ కొండముది శ్రీరామచంద్రమూర్తి	...	5 58
రాత్రించదులు (నా) — శ్రీ అంగర నూర్యారావు	...	1 67
'' (కథ) — 'భాను'	...	12 10
రామాయణ కల్పవృక్షము : విరాధవన (వ్యా) — శ్రీ కేతవగపు వెంకటరామశాస్త్రి	...	12 18
రాయల కృషిజీవనచిత్ర (వ్యా) — శ్రీ యం. వి. యస్. సూర్యనారాయణ	...	4 8
శ్రీదేయో భగవత్ శాస్త్రము (వ్యా) — శ్రీ మా. కృష్ణమూర్తి	...	4 64
లంకావనము ఎన్నుట ఉన్నది (కల) — శ్రీ కొదారి లక్ష్మీనారాయణ	...	8 91
లారు కీన్ను అర్థికశాస్త్ర విప్లవము (వ్యా) — శ్రీ బులుసు వెంకటసుబ్బారావు	...	6 86
వరదవెలువ (కథ) — శ్రీ బలివాడ కాంతారావు	...	9 39
వరాహవిహారాచార్యుని సంఘ సంస్కరణము (వ్యా) — శ్రీ గొల్లాపిన్ని వాసుదేవశాస్త్రి	...	10 47
వరాంతర వివాహం (కథ) — శ్రీ బలివాడ కాంతారావు	...	6 42
వసంతగీతి (ప) — శ్రీ ఉత్పల సత్యనారాయణాచార్య	...	4 20
వసంతరాజీయము (వ్యా) — శ్రీ బాణంగి శ్రీరామఅప్పారావు	...	9 4
వసుచరిత్ర - ప్రకృతి దర్శనము (వ్యా) — శ్రీ బొడ్డపాటి కుటుంబరాయ శర్మ	...	10 74
వసుచరిత్రలోని వైశిష్టి (వ్యా) — శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు	...	4 42
వార్షికులు - రంగులు దయగలచేయుట (వ్యా) — శ్రీ అయ్యగారి సోమయాజి	...	10 25
వార్షికి కోకిల (ప) — శ్రీ శివగన వరసింహస్వామి	...	5 86
వానవా ప్రకృతి (ప) — 'సుప్రసన్న'	...	1 28
విజయవాడ : ఉండవల్లి సుహృదయలు (కల) — శ్రీ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి	...	5 94
విజేత ద్రణ్యవారక రంగంలో విషమస్థితి (వ్యా) — శ్రీ బులుసు వెంకటసుబ్బారావు	...	11 71
విషాదం పొంగిపొర్లింది (కథ) — శ్రీ జనస్వామి కోదండతామశాస్త్రి	...	5 7
విష్ణుకుండినుల శిల్పము (వ్యా) — 'తంగిరాల'	...	1 4
వేదనావాసుదేవము (ప) — శ్రీ నాయని సుబ్బారావు	...	6 17
వైద్యశాస్త్రమునకు జ్యోతిశాస్త్ర సహాయము (వ్యా) — శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమూర్తి	...	6 88
శిబవివాహం వైచిత్రి (వ్యా) — శ్రీ చిగునామిశి శివరామకృష్ణపసాద్	...	12 4
శాకుంతల చతుర్థాంకము : పిన్వీరభద్రుని రచన (వ్యా) — శ్రీ ప. గోపీచంద్	...	5 18
శ్రీనాథుని రచనలో భక్తిశృంగారభావశైలి (వ్యా) — శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి	...	5 69
శ్రీ లలితాదేవి పునర్నవ జాతకము (వ్యా) — శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమూర్తి	...	4 21
సంఖ్యాగర్భిత శాసన : ఉత్తరంగ నారసరస్యం (కల) — శ్రీ వేదము వెంకటకృష్ణశర్మ	...	7 98
సత్యభామా స్వరూపము (వ్యా) — 'రాజేశ్వరి'	...	5 81
సత్యవతుడు (ప) — శ్రీ కొత్తి సత్యనారాయణచౌదరి	...	4 67
'' '' '' '' '' ''	...	5 86
సమాంతర రేఖలు (కథ) — శ్రీ ఆర్. యం. చిదంబరం	...	1 86
శముద్రపు మొక్కులు వాని ఉపయోగములు (వ్యా) — డాక్టర్ ఆర్. ఎల్. ఎస్. శాస్త్రి	...	10 68

	నం.	పుట.
సరిహద్దులు (నా)—(శ్రీ అంగర నూర్యారావు	...	9 66
పాంబయ్య చావిలేడు (కథ)—(శ్రీ బలివాడ కాంతారావు	...	10 70
సింతెసివురు (కథ)—‘రముఖశ్రీ’	...	9 58
సుచిత్ర ప్రణయం (నా)—(శ్రీ డి. బాలగంగాధరతిలక్	...	10 8
సుపక్షిరక్త (ప)—(శ్రీ మల్లంపల్లి శిరభియ్య	...	8 72
నూఫీద్దృక్పథము (వ్యా)—(శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి	...	11 26
స్వప్నములు : జ్యోతిర్కాస్త్రము (వ్యా)—(శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమచార్యులు	...	2 76
స్వప్న సీమ (నా)—(శ్రీ అంగర నూర్యారావు	...	4 71
స్వర్గము (శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ (వ్యా)—(శ్రీ ఆమంచర్ల గోపాలరావు	...	11 8
స్వర్గము శ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు (వ్యా)—(శ్రీ పి. గణపతికాస్త్రీ	...	9 80
స్వర్ణవయము	...	1 1
స్త్రీలకు ప్రత్యేకం (నాటిక)—(శ్రీ అంగర నూర్యారావు	...	8 52
హరివిలాసము : కుమారిగిరి (వ్యా)—(శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యకాస్త్రీ	...	7 4
హరివిలాసము : దేవదారు వనవిహారము (వ్యా)—(శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యకాస్త్రీ	...	8 4
హృదయభ్యాసలు (కథ)—(శ్రీ జనస్వామి కోదండరామకాస్త్రీ	...	8 69

విషయానుక్రమణిక

డిసెంబరు 1958

అమృతపాతము	శ్రీ చాళరథి	...	1
శబ్దవిన్యాస వైచిత్రీ	శ్రీ చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాద్	...	4
రాత్రించరులు	'భాను'	...	10
రామాయణ			
కల్పవృక్షము : విరాధవధ	శ్రీ కేతవరపు వేంకటరామకోటిశాస్త్రి	...	18
దృష్టి	శ్రీ కొలకలూరి ఇనాక్	...	23
కాముదీవిహారము	శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి	...	34
అంతర్యామిని	'హితశ్రీ'	...	37
జాతకహితోపదేశము	శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు...	...	48
కాళిదానప్రశస్తి	శ్రీ ఉండేల మాలకొండ రెడ్డి	...	55
గీర్వం ప్రాతచిత్రణం	శ్రీ యస్. టి. నరసింహాచారి	...	57
బ్రతుకుబరువు	శ్రీ కాసారం కుప్పస్వామి	...	65
మహామేధావి జాన్ రస్కిన్	శ్రీ రెండుచింతల లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి...	...	75
బహుమానం	శ్రీ పురాణం సూర్యప్రకాశరావు	...	80
పాస్టర్ నాక్ ఖండకావ్యాలు	శ్రీ ఏ. సోమసుందర్	...	86
కలగూరగంప		...	89
గ్రంథ విమర్శనము		...	93

అ మృ త పా త ము

శ్రీ దా శ ర థి

మరల మాయంటి మల్లియ మాటునుండి
చందమామ కన్పించె, మిళింద బృంద
మావహించిన చెంగల్య అంబుజాక
రాంబువులనుండి తలయెత్తినట్లు—నేడు.

అతడు తొంగిచూచినపుడెల్ల అమృతపా
తమ్ము జరుగు, యావనమ్ము పెరుగు
కలతలెల్ల తరుగు, కవితా సరస్వతీ
మృదు పదాలు నాల్కమీద తిరుగు.

అతడు నా చిన్ననాడు దయాపయోధి,
నేడు కఠినునివోలె కన్పించినాడు,
నాడు నావెంట ఆడుకొన్నాడు వాడు,
నేడు మిన్నెక్కి కూర్చుండినాడు—రాడు.

భీతిలేనివాడు, భ్యాతికోరినవాడు
ఆకనమ్మునుండి దూకె మున్ను
తనువుతనువదెల్ల వ్రణములైపోయెను,
మానలేదు నేటికైనగాని

బాధలోనకూడ, పలుకడు, ఉలుకడు
మరల దూకుమాట మరచి పోడు,
వాని తెగువజూడ భయమాను, ప్రియమాను
ప్రాణభీతిలేని ప్రాణివాడు.

వాడు నన్ను విడచి పరువెత్తు ననుమాట
కలలలోన గూడ తలపలేదు
దూర తీరమందు తారా సతీమణి
పిలచినంత పరుగువెట్టినాడు.

నన్ను విడచిపోయె మన్ను విడచిపోయె
మన్నులోని అనలు తన్ను విడచె
తారచూపువలని తనువెల్ల కాంతింప
మన్నులోన లేని మహిమనందె.

ఒడలినిండ వ్రణము లుండియు తారకా
బాహు బంధనమ్మువలన వాడు
కాంతిమంతు డయ్యె కాంచన కేతనీ
భ్రాంతి గొలుపుమేని పసిమితోడ.

వాని వలని రాత్రి వయసు వచ్చినదయ్యె,
ఇరుల ముసుగులను హరించె నతడు,
వాని బుజముజారి ప్రాకె వెన్నెల వల్వ
నగ్నమైన నభము నడము చుట్టు.

ఒక్కనాడు కూడ నొరుల బాధింపని
కరుణగలుగు నేస్తకాడు వాడు
నేడు పెచ్చుపెరిగి ఏడులోకమ్ముల
కొముదీ మహాగ్ని గాల్చినాడు.

వాడు నన్ను గూడ వదలడు, పసినాటి
బాంధవమ్ము దూర పరిచినాడు,
గుండె పగిలిపోయి కూర్చున్న నామీద
రేయి యెండ క్రుమ్మరించినాడు.

నేను వానిమీద బాణమేయగబోవ
తార కొప్పులోన తాను డాగు,
ఆమె కొప్పు కేమి యాపద గలుగునో
యనుచు ధించినాడ నంబకమ్ము

ఆమె కొప్పులోన అతడు చేమంతియై
అందగించుచే ప్రియమ్మనాకు
ఆత డామెగలసి యసితాబుదమ్ముల
నవలదోయుచే జయమ్మనాకు

తనువుగాల్పునట్టి ఇనునకు వెరతుము,
మనసుగాల్పు చందమామప్రియము,
మనసు కాలినపుడె జనియించు నవకళా
దివ్యలోకమందు దీప్తిరేఖ

గాయపడిన గుండె కనిపించు చంద్రుడై
దేహ మనెడు గగన దేశమందు,
గుండెలోన నుండి కురియు జ్యోత్సాన్ని వృష్టి
నవ్యకావ్య దివ్య నదమునందు

ఇట్లు తలపోయుచున్న నన్నెట్లు చూచె
నేమొచంద్రుడు— భువికి లంఘింపజొచ్చె
గాయ పడునేమొ యనుభీతి కండువాను
రెండు చేతులవిచ్చి నిల్చుండి నాను

భిక్షుకుని క కాల ప్రియురాలు విసరిన
హృదయ కబళమునకు ఉదహరింప
చందమామ తాను చనుదెంచి నాజోలె
వ్రాలినాడు— వట్టి జాలివాడు.

ఒడలెల్ల వెన్నెలలతో
తడియగ ననుకొగిలించి, తాతెచ్చిన పూ
తొడవు లిడి నాకు, ప్రేముడి
కడలి వలెన్ పొంగ, గుండె కదలగ పలికెన్

“చిరకాల మిట్లు నిను విడి,
ధరణిని విడనాడి గగన తలమున నిలువన్
దురితము వాటిల్లె సుహృ
ద్వర! మన్నించెదవా లేక దండించెదవా

నీతోనే నివసించెద
నీతో నీ మృత్తికా పునీతస్థలిలో

చేతః ప్రీతిగ నాడెద,
గీతములను వ్రాయుటందు కేలుగలిపెదన్

మనుజుడు పంపెడి కృత్రిమ
వనజారులతోడ గగన భాగము నిండెన్,
నను గాంచు వారలెవ్వరు
కనరారిక — నాకు దివిని కాపురమేలా!

నాపైదాడి యొనర్చజూచెదరు
బాణవ్రాతముల్ చిమ్మి -- జ్యో
త్సాన్ని పల్యంక శయానుపై అనలమున్
సారింతురే? చంద్రికా

దీపజ్వాలిక నార్చజూచెదరు
గాదే వీరు — తారాసతి

శ్రీ పాణిగహణమ్ముచేయుటకు
చేరెన్ కృత్రిమేందుచ్చటల్

నాపని యైపోయిన దిక
ఆపై సూర్యునికి గూడ ఆపద వచ్చున్,
రేపో మాపో దివిపై
కాపురముండెదరు మనుజగణములు మ్మి తా!

భువినుండి పైకి వెడలితి
భువికే అరుదెంచినాడ -- పోనిక తారా
నవిధమున - కనెను చంద్రుడు
చివుక్కుమనె నామనస్సు, చింతించితి నే--

చంద్రునికోసమై వెతలుసైచె,
తపోనిధి యైన వృద్ధ మా
నీంద్రుని వీడె, నిందల నవెన్నొ
భరించె, నభో విస్మయ శై

లేంద్రమునన్ గృహమ్ము రచియించి
క్షయజ్వర బాధితాబ్దు ని
స్త్రందత గొల్పు చుండునది
తారక! ఆయమ కర్మమేమగున్

అ మృ త పా త ము

ఆయమ వీడి వచ్చిన మహా

దురితాత్ముని చంద్రు కొట్టగా
బోయితిగాని శాంతిగొని,

పొంగెడి దుఃఖముతోడ మల్లికా
చ్ఛాయల కూరుచుండి సరసముగ
—వానిని తారచెంతకుం

బోయెడి నల్లుచేయుటకు

బూనితి — నిట్లని విన్నవించితిన్

“ఒకడు వచ్చివాలె, ఒక్కడు మరికూలె
ఒకడులేచి లేచుచుండి ప్రేలె,
ఒకడు తిరుగుచుండె నికరేపా యెల్లుండొ
కూలనుండె — బ్రతుక జాలకుండె

శాంతిలేని లోహ కంజారులను జూచి
చింతచెంది భూమిజేరదగునె,
వానినెల్ల తార వలచునే యెందైన—
గుండెలేనివాని గోరునెట్లు ?

హృదయ మెల్ల అమృతనదిగా న్రవించెడి
నిన్నుబోలగలవె ఇన్ని శశులు
తారకా భుజగ్ర తపనీయ చేలమ్ము
నందుకొనునె కృత్రిమేందు గణము.

ఈయజాండాకృతికి సూర్యుడిందు డనెడి
రెండు కన్నులు వెల్గొందుచుండు నెపుడు,
ఒకటి భువినెల్ల నిప్పుల నుప్పళింప,
నొకటికప్పురమున దేల్పు నుప్పరంబు.

నీవు వ్రాలెదేని దేవుని కొక కన్నె
కానబడును—దానకలదు మంట :
దయను గూర్చునట్టి ప్రియనేత్రమే లేక
అతడు ప్రాణికోటి నాత్రపరచు.

చల్లనయ్యవు నీవుంట నెల్లజనులు
మందువేనంగి భరియించుచుండి నారు

పగటియొడను రేయొడ వలనిగలిచి
ప్రేయనీప్రియు లెట్లా జీవించువారు.

హృదయమ వీవు మాకు, మధురించెడి
కోర్కెలకొండమీద నీ
పునయము కాగనే బ్రదుకు లూయెల
లూగును—శాంతి చంద్రికా
స్వదమగునీ నవాసనము

ప్రాణులకుఁ ప్రణయప్రకోశన
ప్రదము, నభోవిటంకమును
ప్రాకి మముఁ సుఖయింపజేయవే ?

ఒక్కపక్షము మాపక్షముండినీవు
మా వెతలుజూచి కృశించి పోవగలవు,
ఒక్కపక్ష మొరుల పక్షముండి వారి
పోడిమిని గాంచి ఉప్పొంగి పోవగలవు.

నలువే అందముగా వరించిన
అనంతవ్యోమకాంతామణీ
విలనద్దివ్య ముఖమ్మునందు సాగసుల్
బింబించు గోరోచనా
తిలకంబీవు—తమః ప్రపంచమునకుఁ
దీపంబ వీ వస్మదా
దులకుఁ దగ్గరివాడవెందుల కిటుల్
దుఃఖించుటల్ చంద్రమా !

ఉచ్చపదవినొంది యున్న నికదరిసింది
క్రిందినుండి మెచ్చు కొందు నేను,
అద్దమందు వెలుగు ముద్దుల ముఖబింబ
మనలు ముఖముజూచి యలరినెట్లు”

అతడు నాదు వినతి సంగీకరించెను,
ప్రాణికోటి సౌఖ్యవార్ధి చేలె.
కృత్రిమేందువులకు రీఢాకరమ్మయి
తరుణ చంద్రమూర్తి తారజేరె!

శబ్దవిన్యాసవైచిత్రి

శ్రీ చిరుమామిళ్ళ శివరామ కృష్ణప్రసాద్

వ్యాకరణ శిక్షితమైన మాట, శబ్దము, అని పెద్దలు వ్యానిర్వచించియున్నారు. విన్యాస మనగా రచన. కాబట్టి, మీ మిగిలిన కవులు తమ కావ్యనిర్మాణంలో శబ్దసంపదను వివిధంగా విరియోగించి, 'తేటతేని ను యూట తెనుగుమాట' అనే సరిత్యను మన భాషకు తీసుకొనివచ్చినాగో, స్థాలీపులక వ్యాయం గామాత్రమే మన మిప్పడు పరామర్శింపవలసియున్నది.

శబ్దము కా వ్యానికి పునాదిరాయినంటిది. పైమెఱుగు తెన్ని చేసినప్పటికీ, కనువింగు గూర్చి విధంగా నిర్మాణంలో ఎంతి పనితనము చూపించినను, పునాది సరిగాలేకున్న, ఎంతటి రమ్యహర్యమైనను కాలపుగుని దండాభిఘాతములకు, నేలమట్టము కాగలదు. కథలో ఎంతటి అందచందము లున్నప్పటికీ శబ్దసంపద కొఱవడియున్నచో, ఆ రచన రాణింపదు. విస్తృతి వారాశిలో, ఆ గ్రంథము, త్వరలోనే కలసి పోగలదు. కావున శబ్దవిన్యాసము కవిత్యమునకు జీవాత్మ. ఒక కవియొక్క ప్రతిభావ్యుత్పత్తులను తెలిసికొనుటకు కావ్యమును సంపూర్ణముగ పరింపవలసిన పని లేదు. కొన్ని పద్యములను ముఖ్యముగ, కథావస్తువునంగలి విలువగల సన్నివేశములయంగు చవిచూచినచో కవియొక్క ప్రతిభ మనకు గుఱిముగ తెలియు నన కాళిము లభించును. ఒక్కొక్క పద్యమునందు, ఒక్కొక్క సమయమున సత్కవిగావించు శబ్దప్రయోగము, మనకు తిన్మయత్వమును గల్పించును. ఒక శబ్దము నంగు లేదా శబ్దద్వయమునంగు, కవిభావమును నిశ్చయించి. ఎన్నియో పంక్తులలో వ్రాయవలసియుండు విషయమును. కొలది శబ్దములతో పూర్తియొనరించుటయు గలదు. మహాకవి ఏదో ఒక అర్థమును సాధించుటకే, ఒక శబ్దమును వంత సన్నివేశములందు సమకూర్చును. ఆశబ్దము వ్యర్థింపదుముగ, పద్యతాకమునకు వాడిన "పడికట్టు రాయిగ" మనకు గన్పించును, కాని కొంచె మెపి కతో పరిశీలించినచో, ఒక విషయమును సాధించుటకు, ఒక యర్థము నుద్ఘాతించజేయుటకు, పద్యగమన

మునం దొక కులుకుందనము నాపాదించుటకు, ఆ శబ్దము నా స్థలమునందు, కవి సమకూర్చెనని మనము తెలిసికొని యాశ్చర్యమును పొందగలము. పద్యములందలి శబ్ద ప్రయోగములను బట్టియే మనము కవియొక్క 'సత్తా'ను గ్రహింపగలుచున్నాము ఒక విషయమును, పద్యముతో నక్షరాస్య లోకమునకు తెలియజెప్పినంత మాత్రమున నాతడు కవి కానేరడు. విషయమే, తెలియవలయుననిన, వచనము లేదా. పద్యమేల కావలయును? భాషయందలి సౌందర్యమును విశదబరచుచు, భావమున కనువగు విషయమున శబ్దములను కళాకాంక్షులతో చికిలీ చేయుగా, అవకాశము పద్యరచనమునంగున్నట్లు, వచన రచనమున లేదు. అందులకే. పద్యరచనమునందు శబ్దవిన్యాసమున కంతటి ప్రాముఖ్యము కుదిరినది. "ఎవ్వనిచే జనించు జగమెవ్వనిలోపలనుండు లీనమై..." అను పద్యము నెఱుగని యాంధ్రాక్ష రాస్యముండదు. కాని ఆ పద్యమునందలి భావమునే వచనమున పోతన రచించియుండినచో, ఆ వచన రచన కింతటి ప్రాశస్త్యము తెలుగు నేలయందు కలిగియుండెడిదికాదు!

ఒక కావ్యమునందు కవి బ్రతికియుండుటను నూచించునది, శబ్దసందోహము; అనగా పద్యరచనా విధానమును గుర్తించి, ఒక కావ్యము ఫలితకళకు చెందినదా? లేక, లలిత కళకు చెందినదా? అని నిర్ణయింపవచ్చును. ఒకరిని ఆలరించుటకు, ఒక విషయమును, లేదా, ఒక బహుమానమును సాధించుటకు వ్రాయబడు కావ్యము ఫలిత కళకు చెందినది. కవి, ఒక స్థలము నపేక్షించి కలము నడపుచున్నాడు, అందుచే నాతడా కావ్యమున బ్రతికియుండదు; కథ యుండవచ్చును. అలంకారము లుండవచ్చును, కాని కవియొక్క హృదయ 'స్పందము' మనకొక కావ్యమును వినిపించదు. తన హృదయమున కొనందమును గల్గించి, తనయందు దాగియున్న భావములను వెలువరించుట కుత్సాహమును గూర్చువస్తు సందర్శనము వలన లేదా, వికటి కృతమైన

శ బ్ది వి న్యా స వై చి త్రి

విషయ సందోహము వలన కలిగిన భావోన్మాదమున తన్ను దా నలరించుకొనుటకు, తనతోపాటు కలిసి వచ్చు లోకము నలరించుటకు, వ్రాయబడిన కావ్యము లలితకళ కాస్పదమైయుండును. ఇందు కవి బ్రతికి యుండును. కవియొక్క వ్యక్తిత్వము, మనకిందు యధాతథముగ ప్రత్యేక్ష మగును శబ్ద విన్యాసమును ఇట్టి కావ్యములయందు పరిశీలించి, ఆ కావ్య పేకవిచే వ్రాయబడినది మనము పేగు మాడకయే చెప్ప వచ్చును. పద్యమును గదివి, ఆపద్య మే కవిచేరచియింప బడినది, చెప్పటయందు గొప్పదనమును మన మాపా దించుకొనవలసిన పనిలేదు! ఆ ప్రతిష్ఠ కవికి చెంద వలయును, ఎందుచేత? తన ప్రతిభచే, ఒక విశిష్టమైన శబ్ద విన్యాసము నాతడు తన వశమొనరించుకొని, తన కవిత్వమున తన వ్యక్తిత్వముద్రను, ఆపాదించజేసికొన గలుగచేతి. సమకాలికులగు, సాధుడు, వాతనల కవిత్వముల యందీ వ్యక్తిత్వముద్ర ఎంత విస్పష్టముగ కనవచ్చుచున్నదో వివరింపవలసిన పనిలేదు. ఈ విశిష్టత కవిత్వమున, నలపరచుకొనుటకు కవి, సంపూ ర్ణముగ శబ్ద సంపదను, నన్ని వేళియు ననుసరించి శబ్ద ప్రయోగమును చేయజాలు ప్రతిభను, కలిగియుండ వలయును. పద్యరచనకు ప్రారంభించి సంతసే, భావమున కన్న, మిన్నగ శబ్ద సందోహము కవియొక్క యూహాప్రపంచమున ప్రదర్శితము కావలయును. తన యాలోచనమునకు వచ్చిన భావమును, ఆక్షర రూపమున వెలువర్తించుటకు వలయు శబ్దములను, కవి తన యందున్నకళాప్రతిభల సహాయమున నిర్ణయించు కొని, పద్యమును రచించినప్పుడే, అందుతాను బ్రతికియుండి పరువము చెడినిభావమును పాఠకున కందించి ప్రశంసల నందగలడు!

శబ్ద సంపదను వశ మొనరించుకొనుట యనగా ఎప్పుడును గండ్లు గుండ్లుగల బాటను బండ్లుపడిచి నట్లండు శబ్దముల నే, ప్రయోగించుట లేదా, పేలవములు, కేవలము తొకమునకై ప్రయో గించిన వ్యర్థపదములతో పద్యములను పూరించుట. మొదలగు నలవాట్లు కానేరదు. సమయమున కనుకూల ముగ భావబంధురము, భావాసౌందర్యవిలసితియు లైన శబ్దవిన్యాసమే ఆదర్శపాత్రమై యుండును. అతి క్షప్తముగ నిప్పుడు ప్రాచీనాంధ్రకవులయందు ఆధుని కాంధ్రకవులయందు ఈ శబ్దవిన్యాసము రచనాశిల్పమున కెంతవరకు సాయ మొనరించినదో పరిశీలించును.

ప్రాచీనకవులయందు వలె నేటి కవులయందును, వ్యక్తిత్వమును తమరచనావిధానమునందు ప్రదర్శించి ఒక ప్రత్యేకతను పద్యరచనమునందు గొనివచ్చినవారు లేక పోలేదు :

ఒక విషయమును వర్ణించునపుడు ఆవిషయమునం గున్న మృదూశ్చయము, సౌందర్యమును, ఇతర బాహ్య రిక స్వరూపమును, శబ్దకర్తృత్వమునుబట్టిగాక ప్రయో గింపబడు శబ్దములనుబట్టి, అనగా నిర్ణయింపబడి ఒక దాని వెంట నొకటి కూర్చబడిన మాటల గణనమునుబట్టి స్ఫురింపజేయుట ఒక రచనా ప్రక్రియనునకు చిహ్నము.

“లలితకలాపి శోమల కలాప

కలాప కలాపలాప మే

శల మృగుకేశ మంజగలు,

సన్నిపుగొల్లను జిక్కుగాపి చెం

గలువలు జాజులుం గలరు

గమ్మని పువ్వులనేసకొప్పు దా

పలి కొరుగంగబెట్టె నొక భామిని

నైవధధూమి భర్తకున్.”

పెండ్లికొమగుని గాంచి అలంకరించు సందర్భ మున నలుని మృదుకేశమంజులను కవి సార్వభౌము దుపమానపూర్వకముగ వర్ణించుటకు నిర్ణయించిన తొలి పాదమునందలి శబ్దసందోహము శిలోజములకువలె చె మృదుత్వమునువహించి, నడకయందు నొక్కులు నొక్కులుగనుండి ఒక వింతిభావనాచిత్రమును పాశ కునియందు స్ఫురింపజేయుచున్నది. ఇక శబ్దకర్తృత్వము వైన పాదమిన స్ఫురణమును బలపరచుచు భావమునకు జీవమును రూఘుచున్నది. ఇదట శబ్దములు ఒక యర్థము నేకాదు పాఠకున కొక యనుధూతినికూడ సంతరించిపెట్టుచున్నవి. శబ్దములయొక్క యఃగౌరవ మును, కలుకుందనమును గుర్తించిన కవియే ఇట్టి రచన చేయగలడు.

ఒక కథను వర్ణించునపుడు కొన్ని శబ్దములను, కవి, కొన్ని స్థలములయందు సమకూర్చి ఒకయప్రస్తుతి విషయమును ప్రస్తావనమునకుగొనివచ్చినటుగ గన్పట్టును. పరిశీలనా పాటవములేవి పాఠకుడు, ఆ శబ్దములకు వలయు విలువ నొసంగక, కథాగమనమునందే దృష్టిని నిలిపి, తొలగిపోవును. సమర్థుడగు కవి, యప్రస్తుతి విషయ ప్రసక్తి నెన్నటికిని చెయడు. కొన్ని శబ్దము

లను రానున్న విషయముయొక్క ఛాయలను స్ఫురింప చేయుటకు సంతరించి ప్రయోగించును.

“.....మందారవనాంతరామృత సరః ప్రాంతేంశుకాంతోపలాత్పల సర్వంకరమావినోది యగు నాపన్న ప్రసన్నుండు.....” అని, వైకుంఠ పురములో, నగరిలో, పూలపాన్పుపై, రమాజీవితో వినోదము లాడుచుండిన శ్రీ మహావిష్ణువును “ఆపన్న ప్రసన్నుండు” అని ఆ సమయమున వర్ణించుట, ఆప్రస్తుత మని తోచుట కవకాశ మున్నది. కాని వెంటనే, “...విహ్వల నాగేంద్రము పాహిపాహి యన గుర్యాలించి, సరంభియై” అను శబ్దసందోహము, లోచనగోచరము కాగానే, ‘సరంభియై’ అను శబ్దము నకు, ఆ తరువాత వచ్చు “సిరికిం జెప్పడు శంఖచక్ర యుగమున్ చేడొయి సంధింపడు...” అను పద్యము నకును, “ఆపన్న ప్రసన్నుండు” అను శబ్దద్వయమెంత అర్థపుష్టిని, జౌచిత్యమును, గొనివచ్చినవో గుర్తింప వలసియున్నది.

కథనుం దుస్థిలనము కొవలసియున్న రసము ననుసరించి నిర్ణయించుకొనుశబ్దములే, కవియొక్క ప్రతిభకు నిదర్శనములు. ఒకింత, చులకనతనమును, ప్రదృష్టమగు వెడగుదనమును, ప్రసరింపవలసిన సంభాషణమును, నరకాసురునకు, ఊర్వశిని, మగ్ధు నేర్పువూద నడిపిన, నాచన సోమన్న ప్రతిభ, కొలది యిడరానిది. ఇట్టి సన్నివేశమునందే కవియొక్క శబ్దసంపద బయల్పడునది : ఇచ్చట క్షేప ధ్వని ప్రధానమైన శబ్దములతో, సాధారణ సంభాషణమునందే ఉపాయవంతురాలగు మార్వశిని, మార్గడు, మదోన్మత్తుడగు నరకుని, చిత్రంపవలసి యున్నది. ఈ సంభాషణమును విపులముగ బర మర్పించుట కిది యదనుగాదు. అందుకే, ఇందు సోమన్నచూపిన శబ్ద విన్యాసమును క్లప్తముగ వర్ణించుచున్నాడను. “ప్రోలు దొలంగి లేమిటికి జొత్తుల దానవు నీవు తొయ్యివీ!” అని నరకు డూర్వశిని ప్రశ్నించి నాడు; ఆమె, “చతురవచోవిలాసగుణపాగర!” అని నరకుని ప్రశంసించి, తనయువన్యాసమును ప్రారంభించుచున్నది. ఇందలి యౌచిత్యమును రసజ్ఞులు గ్రహించుట తిసులభము. ఈ పట్టునందు, సోమన్న ప్రయోగించిన, ‘నాడికారి తనము’, ‘మిండటికంబు చేత’, ‘కొలుపు మానిని’, ‘సలత నెన్నడో జవ్వన

ముమ్మ కొన్న గడసాని’, ‘భావజ సౌఖ్యావ్యాజ పదరాజు’, మొదలగు శబ్దములు. ఆయా సన్నివేశముల యందు, లలితములు, స్వభావ సిద్ధిములు, పాత్రల మనస్తత్వ జ్యోతికములు, అగు భావములను వెలార్చి, ప్రతిభా సమన్వితముడగు కవిమోల, శబ్దము లెల్ల లాంగి పోవునో తెలసికొనుట కవకాశమును సంతరించి పెట్టుచున్నవి. సాధారణభావములను వెలువరించుట యందును, ఒకవంత యెయ్యారమును ప్రజ్ఞావంతుడగు కవి ప్రదర్శించును. స్త్రీ వర్ణనమునందు, శాతోదరిగా ఒక యందగు లేనుగుర్చి వ్రాయుటాచారము; అదే భావమున కొక కులుకుందనము నాపాదింపజేసి, ‘అస్తి నాస్తి విచికిత్సాహేతు శాతోదరిన్’ అని, శ్రీనాథుడొక యెయ్యారమును భావమునం దిమిడ్చి తనశబ్ద విన్యాస చాతుర్యమును ప్రకటించియున్నాడు. సాధారణ భావములే; సాధారణశబ్దములే; కాని వాని కూడికను, సన్నివేశమున కనుగుణముగ, రసోదంచిత మొనరించుటయందే యున్నది, కవియొక్క ప్రతిభా విశేషము!

పద్యరచనమునందు శబ్దములతో గారడీ చేయు కవులున్నారు. అది వారి శబ్దవిన్యాస దక్షతకు తార్కాణము కాజాలదు. అట, శబ్దముల విరుపులవలన నొక క్రొత్తి యర్థ ముపాదింప బడవచ్చునుగాని, ఆ యర్థముగాని, ఆ శబ్దముగాని భావ సౌందర్యమునకు దోహదము చేయనేరదు. కవియొక్క శబ్దసంయోగ శక్తికి మాత్రమది తార్కాణము కాగలదు. అర్థసౌష్ఠ్యములేని శబ్ద సంయోగ మెందును? సారథములేని పూలు, అర్థసౌష్ఠ్యములేని శబ్ద సందోహము, నిరుపయోగములు. అర్థములేని శబ్దముండునా? ఉండనేరదు; కాని, ఆయా సన్నివేశమునుబట్టి, ఆ సమయమున, ఆ స్థలమునందు శబ్దమర్థ రహితమై, నిస్సారమై, వ్యర్థమై గనపట్టునక కాశము లనల్పముగ నున్నవి!

“అరచంప మామ నేతన

దొరగా నెన్నుదురు నెన్నుదురు బిత్తిరికిన్,

బరువంపు మొల్ల మొగ్గల

దొరగా బల్కుదురు బల్కుదురు జవ్వనికిన్.

అను, కందమునందు, నెన్నుదురు, నెన్నుదురు, అను స్థలమునందును, పల్కుదురు బల్కుదురు, అను స్థలమునందును, కొంచెము విరుపుతో, కొలది యెయ్యారమును శబ్దవిన్యాసమునందు జూపినాడు,

శ బ్ద వి న్వా స వై చి త్రి

చేసుకూరు వెంకన్న ; కాని యదేవిగమున కావ్యము సంతయు నడుపజోయి:

“సహకారాళి పదమృజూడ గ

వయస్యా హాళి వాటిల్లెడున్,

సహకారాళి పదమృజూడగ

వ యస్యా హాళి యా నేకదా !

అను పద్యమునందు, చివరపాదమునకు వలయు నర్థపుష్టిని గూర్చు నేరక పోయినాడు. అచ్చుల కొన్ని శబ్దము లర్థశూన్యములు కావలసివచ్చినవి. ఇందు, కేవల మాత్రము సాధించినది, వీనులకు విందుగూర్చు శబ్ద సంయోగమును మాత్రమే, అర్థగౌరవమునకు ప్రాముఖ్యము నొసంగియుండిలేదు

పద్యపాదము నందిలి యర్థముతోబాటు, ఆ పద్యమునందు సమకూర్చబడుశబ్దములందును, ఒకవిధమైనతీవి, గన్పట్టవలయును. ఆ శబ్దముల యుచ్చారణమున సమయానుకూలముగ నుత్సాహమో, యుద్రేకమో, పాతకుని హృదయమున పొడవనాపవలయును. అర్థసంపదన మరువక, తానాసమయమున నిర్ణయించుకొను శబ్దములు, తన కనుకూలముగ వాతావరణమును శ్రోతల హృదయమునందు గుత్తిపెత్తముచేయ సమర్థములైనవానిగా, సమర్థుడగు కవి, జూచుకొనును. రాయలు స్వరిస్తుడైన తరువాత, సమయము దొంకినదను సంతోషమున, అల్లకల్లోలముగా నున్న జేశముపైబడి కొల్లగొట్టదలచి, సకల సైన్యసమేతుడై వచ్చిన స్వార్థపరుడగు, గజపతిని భయపెట్టి, భంగపరచి, వెనుదిరిగిపోవునట్లు చేసిన దొక్క సీస పద్యము ! చరిత్రకారు లేవిగముగ అనుకొనినను, మన విచ్చలు పరీక్షింపవలసినది, ఆ పద్యమునందిలి శబ్ద విన్వాసమును. ములుకులబోలు పలుకులందు కొనరావు, ఆ వాచ్యములగు శబ్దములకందు తావులేదు. జాతియొక్క నిండుగర్వమును వెలువరించు శబ్దములకూర్చే పగ వాని హృదయమునందు మార్పుగొనివచ్చే ననుటలో నాశ్చర్యము లేదు.

“రాయరాహుతుగండ రాచయేనుగువచ్చి

ఆరట్లకొట గొరాడునాడు,

సమ్మెలు నంపాలసార్వభౌముని కంచుకెలుపుల

కరుల ధీకొలుపునాడు.....”

అను పద్యము, కేవలము శబ్దసంయోగశైలిలవ దేచిచిత్రియొక్క గమనమునే మార్చినదనుటలో వింత లేదు. శబ్దమునకుగల సత్తువ యట్టిది ! దానిని, ఏ సమ

యమునం దేరీతి ప్రదర్శింపవలయునో సమర్థుడగు కవియే యొలుంగును.

ఒక భావమును స్మరించుకొని, ఆ భావమును, మొక్కవోని శబ్దములమూలమున పాతకుల హృదయముల కెక్కింప కవి తన శబ్దసంపదన విరివిగ నుపయోగించును. ప్రప్రథమమునుండియే, తన హృదయము నెందు, నిక్షిప్తమొనరించు కొనియున్న భావము భాసించుటకు శబ్దములను సంతరించుకొనును. తాను వ్రాసువలచిన పద్య సంబోధమునకు, శీర్షికను నిర్ణయించుటయందే ఒక భావవిన్వాసమును మనసునందుంచుకొనును జౌచిత్ర్య మెఱిగిన పాతకుడు శీర్షికను బట్టియే, రాసున్న భావంబరంపరను గ్రహించును : రావణుడు గాక్షసరాజు. తా నొనరించిన కార్యముల వలన, ఈ నాటివరకు భారతీయుల భావమునందు, మన్ననల నంద నేరని దైత్యకులముఖ్యుడై యున్నాడు. కాని దుష్టనియందును కొన్ని సమయములయందు శిష్టాచారసంపత్తి కావచ్చును. అందులకే, రావణుని, రాముని భిక్షునిగా, రాసున్న విషయముల నెఱింగి ప్రవర్తించిన జ్ఞానిగ, కారణ జన్మునిగా, ఒక నవ్యాంధ్రకవి చిత్రించి, కృత కృత్యుడగుట ప్రశంసార్హము. ఇక, ప్రథమమునుండియే, శబ్ద విన్వాసమునందు అనితరతుల్యముగ ప్రతిభను ప్రకటించి యున్నాడు శీర్షికను నిర్ణయించుటలోనే, కవి హృదయము కరితలానులకమువలె గన్పట్టుచున్నది. రావణుడు, పులస్త్యబ్రహ్మ కుమారుడు. అందులకే అపత్యార్థ తద్ధితమువెంట పాలిస్తుండెనాడు. “రావణుని హృదయము” అని శీర్షిక నిర్ణయించినచో, తెనుగు వారికి రుచింపదు, ఎందుచేతి? రావణశబ్దమును విని నంతనే, హృదయమున నుత్పన్నమగు చిక్కితభావ జాలమువలన !, అందులకే “పాలస్త్య హృదయము” అను శీర్షిక నిర్ణయింపబడినది ఈ శీర్షికమూలమున చిక్కితభావము లరికట్టబడుటయేగాక, రావణుని వంశ మర్యాదలు విదితమై హృదయమునందు కొంత, యుపశమనమును పొందుట కవకాశము కలుచున్నది. ఉపశమనము కలిగిన హృదయముతో పాతకు డిక, కావ్యమువైపు కన్ను దిప్పుచున్నాడు; చూడుడు, ప్రతిభావంతుడగు కవి, ఒక్క శీర్షికమూలముననే తన కావ్యవస్తువున కెంతటి సానుభూతిని పాతకునికిడనుండి పొందుచున్నాడో ! ఇది శబ్ద విన్వాసము నందితుడగు, కవి శేఖరుడు సాధింపగల కార్యము:

“శివకోదండము ద్రుంచె, సీత వరియించెన్
రాముడన్నపై, నూ

ధవుకొర్యం బనుకొంటి.....” అని, రావణుడు, రామావతార తత్త్వము నెఱింగియే, “కామోత్కంఠత గోపికల్, భయమునన్ గంసుండు, వీరక్రియా సామగ్రిన్ శిశుపాలదంతవృషతుల్” శ్రీహరిని జేగుటకు చెప్పబడిన వివిధములగు విధములయందు, శిశుపాలాది వృషతులు నడచిన బాటవెంట తానును నడచి, తుదిని నిర్వాణపథమును పొందగోరిన ట్లందు చిత్రింపబడుట, నవ్యముగను, భవ్యముగను ఉన్నది.

“రావణుడన్న గాళ్ళబడు
రాయయ్య, అప్పయ్య గారు, జాలిమై
గావగ నాతి కొలియను
గాకియ్య గద్దయ్య గారు, లోక వి
ద్రావణుడు గవీరచరిత
ప్రభుతుం డతిమాని యౌ దశ
గ్రీవుడు, పారిలో బొడిచి

గెల్పును జచ్చును గాక, వేడునే?” అని, రోహవేశమున బల్కు రావణుని మాటలయందు. అహల్యాకాప విమోచనమునుండి, జటాయువు కధవరకు గల శ్రీరామచరిత్ర ప్రస్తరింపబడుటయే గాక, చిత్తయించి, నిరుపమానముగు కూర్పు నేర్పుతో సహకూర్పబడిన పదజాలముయొక్క సౌందర్య సౌలభ్యమును గుర్తింపవలయునని మనవి. “పారిలో బొడిచి గెల్పును జచ్చును గాక” అని శివభక్తులు పూనిన ఉగ్రవీరచరితుండగు రావణుడు!

“చూడుము నెచ్చోటి! విభుని
జూచితి వేకద! చెప్పమెట్టులు
న్నాడొ, రఘూవ్యహుండు, లలనా
వరహవృగ గాగి చిక్కియ్య
న్నాడొ? దశాస్య కలవశన
ప్రవణాగ్రహ వృత్తి వెల్లుచు
న్నాడొ? అధిజ్యగన్యడరుణ
ద్యుతిరంజిత నేత్ర కోణుడై”

అని ప్రశ్నించుచున్నాడు. మొదటి పద్యము వలనను, తరువాతి ఈ పద్యమువలనను, రావణునకు స్వవచనవ్యాఘాతదోష మాపాదించబడవచ్చును. కాని సమర్థుడగు కవి రచనమునందు, మనము పరిశీలింపవలసినది, శబ్ద వివ్యాసమును :

“ఉట్టిగట్టి యిచట నూరేగనుంటినా
యేమి? లోకభీతి యేలనాకు?
దక్కనిమ్ము మంచితనమెల్ల విభునకే,
అతడు నన్నెఱుంగుటది నుచాలు”

అను పద్యమును జాగ్రత్తిగా పరిశీలించినచో రావణుని హృదయము తెలుతెల్లముగును. ఈ కావ్యము నందలి, శబ్దరసనిచ్చత్తినీహర్షి వివరించుటకీ కష్టయత్నము చాలదని మనవి

కథాగమనమునందు, కొన్ని స్థలముల నందు స్తబ్ధత ఏర్పడు సవకాశము లున్నవి. కథావస్తువును బట్టియు, పాత్ర నిర్మాణమును బట్టియు, ఒకప్పుడొకంత యలసతి కధయందు కలుగుట సత్యము. అట్టి సమయములందు వింత శబ్దముల పొందికతో పాఠకుని హృదయమునందు ఉత్కంఠను రేపి, కథాగమనమునకు, జవమును. జీవమును, గల్గించు కవి ప్రయత్నించును;

“రెండు వందల గజముల కొండగొండె
విపుల సామ్రాజ్య చక్రము విగిరిపడును...”

అని కవి యొక యుద్ధమునందొక సన్నివేశమును వర్ణించుచున్నాడు. కొండగొండెను, విపుల సామ్రాజ్యచక్రమునకు, ఇచ్చట సంబంధము సమకూర్పబడినది. ఆ కొండగొండెయొక్క ప్రాముఖ్యమును పాఠకుడు తెలిసికొన తహతహలాడుచున్నాడు!

“ఒకటి రెండుమారులు రవి నేలకు వారె
కాపలా జవాను కరకుకత్తి,
మరటి విసరుచేటి మరచి నిద్దరబోయె,
ఖంగు మనుచు నొంటిగంట గొట్టె.”

ఈ పద్యమునందు, సాధారణ సన్నివేశము నొకదానిని వర్ణించుచున్నాడు. ఆ సమయమునందలి నిశ్శబ్దజగతిని వర్ణించుటకు, మరలి నేలకు వ్రాలినకత్తి, మరచి నిద్దరవోయినచేటి, ‘ఖంగు’న మ్రోగిన ఒంటిగంట సవ్యడిని, ఇనుముడింపచేయుటకు, తోడ్పడుచున్నవి. మనస్సునందొక భావచిత్రమును నిర్మింపజేయుటకీకొలది పదసామగ్రిని సంతరించిన కవి ప్రశంసార్హుడు కాడా?

వేదాంతసంబంధములగు విషయములను, ప్రకృతిసంబంధముగు వర్తనములను, గ్రంథసమైనరింప దొరకొనినపుడు, పాఠకుని హృదయమునకు విసుగు జనింపకుండ, కేవలము శబ్దసంపద సహాయమున, శ్రోత్రి

క బ్ది వి న్వా స వై చి త్రి

శవులారించు భావములతో కృతకృత్యులైన కవులున్నాడు. నూర్వోదయ వర్షనముచు, సులభములగు శబ్దములతో అలోచించినకొలది, కొంగ్రొద్దభావముల నుత్పన్న మొనరింపగల శబ్దశాలముతో ఒక ఆధునిక కవిగావించిన తీరు తిలకింపుడు.

‘పంకుమపంక ముం బులుము

కొన్నవి. తూరుపుకొండ నెత్తముల్
పంకజదాంధవుం డెరుగు పాదములన్
నిగిడించె మింట నే

జాంతుడు చిన్నవోయి, చర మాదల
సానుతిలమ్ము లెక్కి మై
జింకయు దాను గడ్డగర చెన్,
వెనుచీటు లార్చె కాకులై.”

ఈపద్యమునందలి కొన్నిశబ్దములు వెలగ్గుచున్న వింతియర్థమును, శబ్దశాలముయొక్క నిర్ణయమునందు కవి చూపించిన ప్రజ్ఞను గూర్చి వివరించిన కాలనిలంబన మగునని వదిలివేయుచున్నాను. వెనుచీటు లార్చె కాకులై అను చివర పాదమునందలి, చివరభాగమును రసజ్ఞులు పరామర్శించి శబ్ద విన్యాసమునందలి సౌందర్యమును గుర్తింతురని యాశించుచున్నాను.

పరమేశ్వరుని యనుగ్రహమును బడయుటకు, సంఖ్య ననుసరించి, కాలమాన పరిస్థితుల ననుసరించి, చేయుటకు జపతపములకన్న అన్ని వేళలయుండు భగవంతుని హృదయమున నుంచుకొని సత్యమార్గము నవలంబించుచు పరమేశ్వరానుగ్రహసంఘాతి హృదయ నందిమున, పటాభూపరహితమైన జీవితమును గడపువాడే ధన్యుడు, భక్తుడు, కౌగలడను నీలమునంటి నీలిని సాధారణలోకవృత్తియు సాధారణుగాగొని అనువైపపదసానుగితో ఎట్లు ఒక కవి విశేష పరచుచున్నాడో పరిశీలింపుడు.

గంగయొడ్డున ప్రతిదినము భగవంతుని నామ పారాయణమునందు నిమగ్నుడైయున్న ఒక సన్యాసి కొన్ని దినములకు తాను స్మరించిన భగవన్నామముల సంఖ్యను లెక్కజూచి, సంఖ్యాగణనాతిగ్ర్యమున గ్రాలుచున్నాడట. ఇంక కొలది దినములలో కొన్ని తేల నామములు, సంఖ్యయందు సంపూర్ణమై తనకు ముక్తిచేకూరునని యాతిదాశించుచుండెను. ఇంతలో ఒకనాడు “గంగాగతిమైన నీరమునుగైకొని, గంగకు

దాము మారుగా వాగమృతమ్మునిచ్చి చనువారి ననోడలను ఇటువురను సన్యాసి చూచినాడు. అంతల యువతి వేరొక తెను :

“చెలియల! నీవెన్ని మాగులు కలసితివే యంత వరకు కొంటని తోడనీ? కలకూపు చెప్ప”మని అడిగినది. అందులకొ రెండవ యువతి :

“భాతా పాత మొకండు గుడ్డి ఇది
లెక్కల్ వ్రాయలే వారమా?
చేతో నాధుని పేగు నా మనసులో
చేకొన్న యలంత నే,
నా తల్లి విను, నన్ను నేనె మరతున్
నాకెట్లు సిద్ధించు నా
భాతా వ్రాయగ నంచు నా యువది
సంభారంతాత్మయై పల్కినన్.”

ఈ పలుకులన్నియు విన్నా డాసన్యాసి. వెంటనే “జపమాన్దినీ సన్యాసి, తా గంగాగర్భమునందు వైచుచును, ఇంకన్ నేను సన్యాసినా! కృంగరాంగులు నాకు ఒజ్జలమచున్ జేమాడైనవ్యారీన్” విషయ మెంత వేదాంత సంబంధమునకు చెందినదైనను, దానిని విశేషరహస్య నిర్ణయించుకొనిన కవి, సులభశబ్ద సందౌహము, కవియొక్క నిర్మాణచాతుర్యమునకు, నిదిర్చనములై యొప్పుచున్నవి.

కథను నిర్ణయించుకొనుట ఒకయొక్క, నిర్ణయించుకొనిన కథను, నేర్చుకొనిన వదులుట వేరొకయొక్క, కథయందలి హేచ్చుతిగ్గులు, రసముచు, పాత్ర నిర్వహణమును, శబ్దసంపదచే రాణింపునకు తీసుకొని రావలసిన బాధ్యత కవివైచున్నది. పుష్కలమగు శబ్ద సంపకల కవికిని కష్టసాధ్యములు కానేరవు. ఒక హర్యమ్యము, రమ్యముగా నున్నదనిన, దాని, నిర్మాణమున కుపయోగింపబడిన ప్రతి చిన్నతప్పుప్రసంగమును, రమ్యత స్ఫురింపవలయును. సుమదాయమునకు కలుగు సువాసన, చక్కదనము, అందు గూర్చబడిన ప్రతి క్రమమునున కుండు పరిమళము, చక్కదనమువై సాధారణుడి యుండును. ఇట్లే, ఒక కౌత్యము, జనరంజక మగుట కిందిలి కథావస్తువు వైచేగాక, ప్రయోగింపబడిన ప్రతిశబ్దమువైచే కావ్యమునందలి కళాకాంతు లాధారపడియుండును. ఈ చిన్న వ్యాసము శబ్దవిన్యాసమునందలి చక్కదనమును అతి స్వల్పముగ మాత్రమే వివరింపసమర్థమై యున్నదని మనవిచేయుచున్నాను.

రాత్రించరులు

‘భాను’

1

నిశాకాంతబంధుర విసేలకుంతలాలచాను రోదనీకుహ
రాంతరంలో వ్యాపించి స్థావరజంగమ ప్రకృతిని
క్రమ్మి నీలితేరగా మారిపోయింది.

నలని ఆకాశంలో పలుచనిబుబ్బలు పిచ్చివాడి
ఆలోచనలా ఆలిల్లిగా క్రమ్ముకొన్నాయి. మొయలు
పయ్యెదలలో మగుగుపడిన నక్షత్రాలకొంతలత్తుక
చుక్కలకొంతలా ఉంది. ఆకులను చలింపజేయలేని
పిల్లవాయువులు వీస్తున్నాయి. ప్రకృతి స్తంభించింది.

కామంలాంటి చీకటి; పాపంలాంటి చీకటి;
కటిక చీకటి మానవజీవితపు చరమరంగసంఘాత భయా
నకంగా వర్షిస్తున్నది హృదయంలో భయాన్ని పిండ్లే
ప్రభువునాతోవరణం.

శివుల్లాగా నిలబడ్డ గుబుగు వెదుగుచెట్లు. వివిధా
కారాలతో భయంగం లిపి రెల్లుగడిచుబుబ్బలు. విశ్రేంభ
లంగా ఊళ్లువేసున్న పృథుల సరాగాలు. ఎత్తరి
కన్నుల్లో గనీ తిరుగుతున్న తోడేళ్లగుంపులు. భూమి
మీది మళ్ళలాగా పరిభ్రమిస్తున్న మిణుగురుపురుగుల
మండలు—ఇవన్నీ ఒకనైపున ఉన్నాయి.

మాతృగర్భంలో శిశువులాగా కదిలే ప్రక్క
విటిలోని నీటి నిశ్శబ్దం. ప్రవాహానికి పిన వంగి అడు
పడిన గట్టచైన జానుచెట్లకొమ్మ చెసున్న మంజుల
మైన గలగల సందడి. ఆ నీటిపాళ్లల గలగలశబ్దంతో
గళాలు మేళవించి శ్రుతికలిపి, లయానుగుణంగా
తాళాలువేస్తున్న కీచగళు. రెల్లుగడిచుబుబ్బలవై న్వేర
విహరించేస్తున్న మిడతలరెక్కల చప్పుడు. నిద్ర
పోతున్న నిద్రగన్నేగుచెట్ల వైన నిద్దురపోతున్న పక్షుల
కలవరింతలు—ఇవన్నీ ఇంకొకనైపున ఉన్నాయి.

ఉద్యతంగా జ్వలింపున్న కామాలలో చిగులు.
టక్కున పగిలిపోయే కవాలాల సవ్యతులు. మనోవేద
వను కలిగించే చూంపపు గళుగుకంపు. వెంటుకలు కము
గుకుపోయిన వాసన. నక్కలు కొగుకుతున్న శివాల
ఎముకలశబ్దం. నాటి కాళ్ళి తడిడికి కణకణ
మంటున్న పగిలిన మండపెంకులు. ఎండుటాకుల
మగ్గూర్పునులకు వల్లీకరంధాల్లోనుండి మెరుస్తూ
తోంగిమానున్న పడగలులిప్పిన విషకాకొలలు.
తిగుక్కుమంటున్న ఆకులతో రానిచెట్లు. వానితోట్ట

లోనుండి విగ్రహ శ్మశ్రాంతో తీడ్చిదృక్కులవివాం
ధాలు—ఇవన్నీ మరొకనైపు.

స్త్రీ, నివపు నవ్వులాగా నవ్వుతున్న
కొన్నా సులయకిలింతలు, ఊడలుదిగిన ముత్యచెట్ల వైన
మాటికి మాటికి అగుస్తున్న తీసువు పిట్టలు. తుమ్ము
చెట్ల వైమండి కర్ణాలను ఘూర్చింపజేసున్న రాత్రిఈగల
సంగీతం ముగుభూమిని మరులుకొల పుతూవుంది.

మరొక ప్రక్కగా—

జుల్ల విరిచుబోసుకొని ముత్యిఊడల ఉయ్యాల
లూగుతూ, ఫక్కు వనవ్వుతూ, కాళ్ళు ఊపుతున్న
నక్క స్త్రీలు. తిమాషాగా చలిస్తున్న ఆవశువాల
పాండు. హృదయ విదారకంగా రోదీసున్న మరీ
కొందగు స్త్రీల ఆర్తివాదాలు. గుంపులు గుంపులుగా
కేలువేసున్న పుగవుల ఆకాగాలు. జోలలు పాడు
తున్న కంఠస్వగాలు. ప్రేమగీతాలు ఆలాపిస్తున్న కొన్ని
గొంతుకలు. పల్లకిమానున్న బోయల కేకలు, బట్టలు
ఉతుకుతున్న చాకలికేకల వైఖరులు—కిచకిచమంటున్న
ఆవ్యక్త ధ్వనులు.

ముత్యిచెట్లు చిటారికొమ్మమీద తెల్లనికొక కలు
కొన్న వెండిబొమ్మలాంటి యువతి దిక్కులుచూపు
కూనిరాగం తీస్తున్నది. కొదదూరింలో తుమ్ముచెట్లు
పంగలో ఒకయువకుడు కూర్చొని ఈలకాట పాడు
కొంటున్నాడు.

ఘల్లుమనే గజలతో కొందగు నృత్యంచేపు
న్నాగు. అక్కడక్కడ మండిపోతున్న చెట్లు మళ్ళీ
మామూలు చెట్లవుతున్నాయి. తీగతీగం మండుతూ
ఆగిపోతున్న అగ్నిబావలు అక్కడక్కడ కనిబడు
తున్నాయి.

కాని, ఎవరిముఖాలూ స్పష్టంగా కన్పించడం
లేదు.

భీషికరమైన కొలచాలం సాగుతోంది. అంత
నిరామయం.

రోదనలు, కేరింతలు, పకపకలు, పసిపిల్లక
యేడ్పులు, బండబూతులు.

మంచి మనసులో పాడు ఆలోచనలా వుండి
ఆ ప్రాంతం.

నిశ్చలమైన సరసులో సుడిగుండలా వుండి ఆ
ప్రదేశం.

రాత్రించదులు

అదొక ప్రత్యేక ప్రపంచం. ఒక ప్రత్యేక వాతావరణం.

అంతలో యొక్కడో అడుగుల నవ్వుడి. గాలి నుమరం. పిచ్చిపిచ్చి మాటలు వినిపించాయి. అవసాన కాలంలో వెలుగడ్డ భీకరమైన పెడనవు.

ఆ ప్రదేశపు కొలాహలం సమసిపోయింది. నక్కలు రెలుగుబ్బలో దాక్కున్నాయి. తోడేళ్ళు గట్టమీద కుప్పీగా కూర్చున్నాయి. నువ్వునబలు భయం కంఠంగా బరచాయి. అగుపులకు, విక్రమకు గొంతులు విసుకుపోయాయి. ఆకారాలు అస్పృశ్యమైనాయి.

హూవ్య గడియలు. కీచుర శబ్ద గళారవాలు. ఆకులు రాలతున్న నవ్వుకు రెండు మూడు గబ్బిలాల రెక్కల విసురు మట్టి చెట్టు వైపుగా వెళ్లింది.

దారిద్వంలాంటి చీకటి; కాటుకలాంటి చీకటి; మరణంలాంటి చీకటి మరీ దబరగా అల్లకపోయింది.

ఏదో ఆకారం అప్పడంగా, వికారంగా, రోగ గ్రసమైన పశువులాగా వెదురు పొదలకు, పురుగుకు కంపలకు నడుమ కదిలింది.

నక్కడో బల్లి అరిచింది. సర్పపు నోట్లో కప్ప బాధతో మూలిగింది.

ఆ ఆకారం నెమ్మదిగా అడుగులు వేసున్నది.

సంస్కారహూవ్య మేన శిల దుబ్బులాగా వుంది. గడం బాగాపెరిగింది. మానాన్ని మాత్రమే సంరక్షించే జీరాడుతున్న జీర్ణ వస్త్రాలు. ఆపహజమైన గుండం. తిడకద్దపీతో మానున్న మణులగుపుగులలాంటి కను పాలు. మాటికిమాటికి తుల్యనవోస్తున్న శబ్దం. మధ్యలో ఏదో గునుసున్న గోణుకుడు.

మట్టిచెలుకు దగరగా వచ్చాడు. చేతులు ఆడిస్తూ నడుసున్నాడు. ఏవో దిగరగా కేకలు. ఒక ఎత్తైనట్టు లాంటి ప్రదేశంమీద కూర్చోని గుంబ త్రిపుపునున్న గుంబనక్క అతివి అంగలోనుండి పరిగెత్తింది

అతను నవ్వాడు. మనుష్యుల్లా నవ్వలేదు. అదో రకంగా నవ్వాడు పిచ్చిగా నవ్వాడు అతని నవ్వు విని నక్కలు మోరెత్తి అరిచాయి అతను పిపురూ మాటనిపి, ఒక చేతి ఎముకనుపట్టుకొని ఆటు, యిటు పరుగెత్తాడు. కాని ఏమీ కనబడలేదు.

ఆకులు నుగింతగా రాలినశిబ్దం. వెనుగు ఆకుల మీద జగజరమన్న తాతి. సన్నని చిమకులు. ఏడవ బోతున్న ఆకాశం కొద్దిగా చలికలి.

రెలుగుబ్బల చాటున జ్వలిస్తున్న మంటలు. అతను ఆ మంటల దగరగా వెళ్ళాడు అక్కడమంటలు రేపు. ఇంకొంచెం దూరంలో మండుతున్నాయి.

వెట్టిగానవుతూ మంటలదగగకు పరుగెత్తాడు. అవి అక్కడ మాయమైనాయి. అతనిచుట్టూ మంటలు పరి నేపిం చాయి మానవాకారాలుగా మాడ్చుచేందాయి. అవి నోరు విప్పతూంటే పుష్పలాగ అగ్నికణాలు రాలు తున్నాయి. వాటి ముఖాలు మడతలు పడి భయోద్వే గాన్ని కలిగిస్తూ వున్నాయి. అవి పైకి వస్తున్నాయి. ఆ పిచ్చివాడు చలించలేదు.

“ఓసీ...ఓసీ!” అంటు ప్రకృతవున్న మండు తున్న కాష్టాన్ని పట్టుకొగానే బిలబిలమంటు పరు గెత్తాయి.

“హీ...హీ...హీ.....కొట్టి దెయ్యాల... నన్నే...చేప్తాయి...మోసం” వికృతంగా నవ్వుకొని తృప్తిపడ్డాడు.

నెమ్మదిగా నడిచి మట్టిచెలు మొదలు దగ్గర వ్వు రాతి అగను మీద చెట్టుకు వీపు ఆన్చి ఆవులిస్తూ కూర్చున్నాడు. అతని కళ్ళకు చీకటి ఈగలు ముసురు కొన్నాయి. అతని మనస్సు వర్షమానంలో నేలన్న మైంది అతన్ని గూర్చి అతనికి ప్రస్తుతిలో ఏమీ తెలియదు. నూనవ సహజమైన ఆలోచనా జ్ఞానం లోపించింది.

నిశ్చల నిర్నిశేప దృక్కులతో నిరామయంగా కూర్చున్నాడు.

అంతా చీకటి. అతని తలలో చీకటి. బయట చీకటి.

మరలా గట్టమీద ఆకాగాలు మామూలుగా తమ యదాప్రకారకార్యక్రమాన్ని సాగిస్తున్నాయి. అతనికి ఎగుగుగా జ్వలిస్తున్న తిలు. మండుతున్న మంటలు. అతను ఎదటి ప్రదేశాన్ని మాత్రమే చూస్తున్నాడు.

2

అతని ఎగుగుగా ఒక ఆకారం కదిలింది. మేడ ఎరి మాడాలని ప్రయత్నం చేసేలోగా—క్షణంగా ఆకాంపుభాసు అతనిపై పడింది. శరీరం బంజబారి పోయింది. సర్వంగాలు మొద్దుబారిపోయాయి. చిప్పా రిసాకు అలా నేడన్నాయి. ముక్కులాంటి అవతర; మగి లాంటి నీలి ఆవరించింది. చ్చాదయంపే తహంపలేని భారం చెట్టిననిపించింది. విఅవయతం చలిద్దామన్న అశికతిగావుంది.

ఒక్క నిమిషం గడిచింది.

చలికలిలో వణికిపట్టు అరిచాడు. కాళ్ళు చేతులు కొట్టుకొన్నాడు. చేయి వైదదృష్టి సాగిం చాడు చిటారి కొమ్మమీద తెలకొక మనిషి; వెండి బొమ్మలాంటి ఆకారం కనబడింది. అతనికి పరిచయ మైన ముఖం లాగా కనబడింది. ప్రక్కన తియ్యాల

లాగునున్న నగ్న యువకుల ఆకారాలు. సుందరంగా, సునమరంగా, మెల్లిగా ప్రాణాలు తో జేస్తున్నట్లుగా చలిస్తున్నాయి వారి ఉన్నత వక్షోభాలు. అతను చేతులు నలుముకొన్నాడు. గాలిలోని ప్రమిద చలించి నల్లు చూడరులలో ఒక భాగం భయపడింది. అదృశ్యం చూడడానికి దగ్గరగా వెళ్లాడు. మరిదగ్గరగా వెళ్లాడు పట్టుకోబోయాడు. ఊపతున్న ఊడలు. రాలుతున్న ఆకులు. అంతే! ఇంకేమీ కనబడలేదు. మళ్ళా గుండె అరిసిపోయింది. శరీరం స్పృశకిని కోల్పోయింది. కన్నులు చూస్తున్నాయి. ఏదృశ్యం గాని వస్తువుగాని చెట్టు చెమగాని కనిపించడంలేదు. తిలది మౌక్తికైంది. అతని ముందు ఆకారాల ఛాయలు, వెనుక కొన్ని ఆకారాల నీడలు. అతను నడుస్తున్నాడు. వలయాకారంగా తిరుగు తున్నాడు. వీపు మీది మూట భుజాన్నుండి జారింది. అతను గుట్టులు, గట్టలు దాటి నడుసున్నాడు. నడుస్తూ, నడుస్తూ ఒక్కోట చిట్టన ఆగిపోయాడు.

శరీరం లేచియ్యింది. కళ్ళు చూడగలుగుతున్నాయి ఎగుగుగా తుమ్మచెట్టు తుమ్మపులవాసన. అతనిబండ బూతులు తిట్టాడు. కళ్ళల్లో ముళ్ళబాస కలకుక్కు మంది. వంగి తీసుకోబోయాడు. వెనుక నవ్వుతున్నకేవల కదగ్యులు. వెనుతిగాడు. కోపంతో. చీకటి కడుపులో మరగిపోయిన నిశ్చలప్రకృతి. ఇంకేంకనబడలేదు.

ముందు తుమ్మచెట్టుపంగలో ఈలపాట. అతను ముందుకు తీగడు. తుమ్మచెట్టుపంగలో మానవాకారం. క్రమేణా స్థాయి హెచ్చవుతున్న ఈలపాట. నిద్రా మృదితమైన ప్రకృతికి తోలపాట పాడుతున్న కీచురాళ్ళ కంఠాలు ఈలపాటలో కురిశిపోయాయి. తీతువుపిల్ల విశ్రేణిగానం లయగా పాగుతోంది. ఏవో పక్షుల రెక్కల విసురులుగాలికి శబ్దం చేస్తున్న మంటలు.

జెప్పుడానికి వీలులేని ప్రకృతి; వ్రాయడానికి వీలులేని ప్రకృతి, వికారం లాంటి ప్రకృతి, అజ్ఞానం లాంటి ప్రకృతి.

అతను ఈలపాట వింటున్నాడు. మునుపు విన్నట్లునిపించింది. పాలోచనగా వింటున్నాడు. మెదడులో మెరుపు మెరిసింది. పిచ్చిగావవ్వాడు. కనిగా నవ్వాడు. అదొరకంగా నవ్వాడు.

“వాడిదే యీపాట...!...హూ హూ... వాడిదే...అవును...అది. ఈడకెండు కొచ్చానబ్బా. ఏమోలే...హూహూ...అవునులే...అటువంటిళ్ళు... ఎక్కడ కొలారు...మరికి...ఇప్పుడిక్కడి కెండు కొచ్చాడు...మదన నాయాలు...అడికేం అధికార ముంది?...ఇంతా మంది” హీ హీ హీ అంటు నవ్వాడు.

ఈలపాట ఆగలేదు. పై పెచ్చు హెచ్చు పాయి లోకి వెళింది. రకరకాల ప్రాణుల కంఠస్వరాలు సమ్మి క్రితమైనాయి. ఈలపాట పాగుతూనే వుంది అతనిలో కోపం పెల్లుబికింది. కోపాన్ని ఆపుకోలేక పోయాడు.

“ఎక్కడా నువ్వు...?...ఆపు...ఎవరపాట” ఆవేశంగా అన్నాడు.

“నన్నా సమనడానికి నీకేం అధికారముంది?” స్పష్టమైన ప్రతి వచనంవచ్చింది.

“...లేదు! నాకే ఎదురు సెప్టాక్ట్రా... చంపేస్తా! తెలుసా...! హా హా హా” అంటు నవ్వాడు.

“ఏ జీవికి రెండుపార్లు మరణంలేదు తెలుసా?” ముర్ఖులమైన నవ్వు. నిష్కళింకమైన నవ్వు, హాయి అయిన నవ్వు వినిపించింది.

అతను చేతిలోని కామాన్ని బలంగా ఆకారం నైపు విసిరాడు. అది ఆకారం దగ్గరకు వెళ్ళి తగిలింది. ‘సేన్’ మని శబ్దం. అక్షణంలో ఆకారం అక్కడలేదు. అతను ఆశ్చర్యపడి. దగ్గరకు వెళ్ళాడు. వెనక మళ్ళీ అజ్ఞేయాలపాట. అడేసాయి. అతను వెనక్కు తిరిగాడు. తాటిబొంద ప్రక్కన కాళ్ళుసాచి కూర్చున్నదా ఆకారం. అతను చెంగుమని అక్కడను దూకాడు. వట్టి నేల. మోకాళ్ళ చిప్పలు కొట్టుకపోయాయి. మళ్ళీ వెనుక పూర్వస్థలలో అడేపాట, అడేఆకారం. చేతిలో మూట బలంగా విసిరాడు. ఆ ఆకారం కదలేదు. నెమ్మదిగా దగ్గరకు వెళ్ళాడు. ఆకారం రెండు మూడు అడుగులదూరంలో వుంది. తూర్పున మెరుపు మెరసింది. ఆ ఆకారం ముఖం స్పష్టంగా కనపడింది. అతను వెనుకంజ వేగాడు. చిన్నిపిల్లవాడిలా భయపడ్డాడు.

“ఆ ... ను ... దర్భరం ...” తలగొక్కుంటు పిచ్చిగా జ్ఞాపకం తెచ్చుకొన్నట్లు అన్నాడు.

‘జ్ఞాపకానికి వచ్చావా? నూరి...’ దీనంగా ధ్వనించాడు మాటలు.

నూరి మాట్లాడలేదు. పిచ్చిగా నవ్వుకున్నాడు. రెప్పలు మాటిమాటికి అల్లలారావు. దగ్గరపడ్డ మూట తీసుకునుంచున్నాడు. పాచిపటిస సరసులాంటి మనసులో మటి బెడలాంటి విషయం చొచ్చి కొద్దిగా స్వచ్ఛతను కనుపరుపజేసింది. నూరి ఛటాయివి వెనుతిగి నడక ప్రారంభించాడు. ఎదుగుగా సుదర్శనం ఆకారం.

“ఛీ...అడ్డం లే” ఛీ తక్కిరంగా అన్నాడు.

‘ఇంకెక్కడికి వెళ్ళగలవు?’ నవ్వుతో సుదర్శనం ఆకారం అంది.

‘ఏం?...’ పెదవులు కొరుక్కుంటూ అన్నాడు.

‘అహా ... ఏమీ ... లేదు. ఇక్కడకు వచ్చి నోళ్ళు అక్కడకు వెళ్లితే; అందుకని’ చిలిపి సమాధానం.

‘నీవంటి దౌర్భాగ్యుడు ... మిత్రద్రోహి ... సరిగా చెప్పాడని చేసనుకోనులే’ అన్నాడు నూరి. అతని మనసులో గతస్మృతులు మెదిలాయి.

‘అవును; ఇద్దరం అంటే. నీ దృష్టిలో నేను, లోకందృష్టిలో నువ్వు’ కలకలమని నవ్వుతూ అన్నాడు.

నూరి పగలబడి నవ్వాడు. ఆ నవ్వుకు నిశ్శబ్దం ప్రతిస్పందించింది. ఆకాశం ఊరిమింది.

‘అవును; ఇద్దరం అంటే వాళ్ళూ యిట్లాగే అన్నాడు. ఇట్లాగే...అన్నాడు’ అని ఘాసంగా పూలుకొన్నాడు.

‘నూరి! మాట...’ ప్రాధేయపూర్వకమైన కంఠం.

‘ఏహ్! యీ ప్రపంచంలో మనం ఎవ్వరి మాటయినా నమ్మాలా. నిన్ను నమ్మాం...బోల్తా కొట్టాం. ఇక ఎవరిమాట విని? పెరిగి మిసాల మృగ్య చెయ్యి వేసుకొన్నాడు నూరి. నెమ్మదిగా నడవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. సుదర్శనం ఆకారం ప్రక్కగా నడుస్తున్నది.

‘నూరి! నన్నెదో అపార్థం చేసుకొన్నావు. నా జీవితాన్ని భగ్నంచేశావు. అమానుషంగా చేశావు ... నాతో ... ఒక్కమాట ... ఒక్కమాట ... అతకుండా నన్ను యీ గతికి...దుర్భరమైన యీ స్థితికి ... ఈ నిశ్శబ్దపు బండిఖానాలోకి...ఈ చీటిలోకపు పొలిమేరలోకి... ప్రవేశ పెట్టావు...ఎందుకు? ఎందుకు చేశావారాక్షసృష్టికి?...ఎందుకు చేశావాదాదగళ సృష్టికి? సుదర్శనం ఆకారం వాటాయింది.

శిథిలమై, శీలమై, శిష్టిహీనమైన నూరి పిచ్చి మేధా కూడుకోడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్లుగా వుంది. హృదయంలో మంటకు చలనం కలిసింది. మెదడు లోపల ఏదో బాధ ఉపశమిస్తున్నట్లుంది. ఏదో సరికొత్త భావనలు.

‘నీ కడుపులో ఏదో అయమాన ముండి చేశావు గు నూరి? ఇలాగ గూఢము అటు మానవుణ్ణికాకుండా — ఇటు జంతువును కాకుండా నికృష్టమైన, దుష్పహమైన ... యీ జీవితంతో గడుపుతున్నాను. ప్రకాశించే దీపాన్ని ఆర్పినట్లు, వికసించని త్రవ్వను తుంపినట్లు, పాడుతున్న కంఠాన్ని నిలిమినట్లు, కన్నబిడ్డను చంపినట్లు నా జీవితాన్ని ముచ్చెశావు. ఈ స్థితి ఎటువంటిదో తెలుసా? ఏదైనా

దానికి కన్నీళ్ళు రావు. అనుభూతికి ఆకలింతలు రావు. ఆనందం ఊహకి అందదు. మధురమైన స్వప్నాలు రావు. మాట్లాడానికి నోరురాదు. హృదయంతో మాటాడాలి చివరి సమయపు సంఘటనలే ఈ స్థితిలో జ్ఞాపకం వుంటాయి’ సుదర్శనం ఆకారం ద్రవించేట్లు మాట్లాడింది.

గాఢనిద్రలో మేల్కొని నిదించే స్థితిగా, జ్ఞాపకం తెచ్చుకొంటున్న పసిపాప మనసులాగా, గ్రహిణి నలునాలు దృష్టిని పొంది అపూర్వమైన సౌందర్యాన్ని వీక్షిస్తున్నట్లున్న స్థితిగా నూరి మనసున్న భ్రమిస్తున్నది.

వాల్చిదగ్గరిగురువున్నది గట్టులాంటి ప్రదేశంగా. నక్కలు పగులతున్న చప్పుడు. మిడతలు లేసున్న విసుక్కు. కీమరాళ్ళి యీలలు తుండ్రస్తాయిలో వున్నాయి. తేరలు తేరలుగా శబ్దం వివరమవుతోంది.

‘నూరి! మనం సన్నిహితులం... స్నేహితులం. కంటి రెప్పల్లాగా జీవించాం. కలలో కూడా మనకు అభిప్రాయభేదాలు రాలేదు. మంచి చెడు కలసే చేశాం. జీవితాన్ని గురించి చర్చించుకొన్నాం. మనం జీవితంలో పరస్పరం విడదీయకూడదని తీర్మానించుకొన్నాం. కాని అంతా తలక్రింగులెండి. ఎందుకు అమానుషంగా ఘోరంగా అలాచేశావ్? ఎందుకుచేశావ్ నూరి? నా ప్రాణంలాంటి స్నేహితుడిచేతిలో అట్లా అతనం స్వరంకన్న అధికమైందే! కానీ... ఒకటి... నాకు జరిగింది కార్మం... ఏ కారణంకల్లా సంపాదమైందో నాకు తెలియకుండా జరిగింది అజ్ఞే నాకు...యిప్పుటి వరకు ఆకాంతి... ప్రపంచవేదలాంటి ఆనన. అందుకే యిలా అయ్యాను. ఎందుకుచేశావ్ నూరి? కారణం చెప్పవూ? నాతిపమైన హృదయానికి కొంచెం తృప్తి కలిగించవూ? సుదర్శనం ఆకారం బొంగురుకంతం దీనంగా ప్రార్థించింది.

నూరి మనసులో సుఖతిగురువున్న ఆలోచనల్లో ఒక ఆలోచనాతరంగం బుద్ధికి గమ్యమైంది. ఒక ఆసహ్యమైన, వికారమైన నవ్వువచ్చాడు.

‘అవును! అమలను నాకు కాకుండా చెయ్యాలనుకొన్నావు అందుకే నిన్ను ప్రకారంగా చంపాను. అందుకే...చంపాను...అందుకే చంపాను’ సువాయాసంగా అన్నాడు.

‘ఎవరన్నాడు...ఆమాట?’ గాలి వేగంతో ప్రశ్న.

మల్లీ అజ్ఞేనవ్రు, ‘లోకం...క...లోకంఅంది కాను; చూపినోళ్ళు అన్నాడు. నేను లేవప్పుడు నువ్వు అమలదగ్గరి ఎలా ప్రవర్తించింది? ఏం మాట్లాడింది? అంతా నాకు తెలుసు. పిలిపాలు తాగుతూ ఎవ్వరూ చూడడంలేదు అనుకొన్నట్లు అనుకొన్నావు.’

“కానీ; అబద్ధం. పూర్తి అబద్ధం. నీ ఆపోహ వా మరణానికి ఎలా కారణమైందో యిప్పుడు తెలుసుకోగల్గుతున్నాను. నూరీ! నేను సత్యం చెబుతున్నాను. నిజంగా నాకేమి తెలియదు. నేనిప్పుడు లోకపు సగిధిగా లేను. మామూలు లోకంలో అబద్ధానికి జీవితానికి సామరస్యంవుంది. అబద్ధమే జీవితం అంటే అతి శయ్య : కాదా? కానీ... యిప్పుడు... యిక్కడ ఆపరిసీతికి పూర్తి పరిశోధన. జరిగినది మరలా అసత్యం లేనా, అధారాలైనా అవసరం వస్తే విధిగా చెప్పాలి. కాబట్టి నేను నిజాన్ని దాచుకున్నాననే భయపడనక్కరలేదు. అసలు విషయం చెబుతున్నాను. నాకు ఆమెక... సోదరవాత్సల్యం తప్పితే మరలాంటి సంబంధంలేదు. మనం... మొట్టమొదట ఆమెను చూశాం. మిరిదగు, పరస్పరం చూసుకొన్నాడు. ఆమె నీతో జీవితంలో భాగస్వామిగా తచ్చింది. అప్పటినుండి లోకంలో నేనున్నంతవరకు నేను మాత్రం స్వంతపాదాలగా చూసుకొన్నాను. కాని యీవిషయం లోకం అనే అర్థంలో తాగుచూరేంది. ఆధార నీలో పరావర్తనమైంది. నూరీ; అసలు లోకం చెబుతున్నది, కళ్ళకు మనం అనుకొన్న విషయాలు అనుకొన్నట్లుగా రివలవవు అందుకే నువ్వు లోకరీత్యా మనసు లోతుల్లోకి చూడలేకపోయావు. మానవ సహజమైన మానసిక బాహ్యతలో సత్యాసత్యాలు గమనించలేకపోయావు. నేను యిప్పుడు అనుకొంటూ వుంటాను, మన సుదీర్ఘమైన పరిచయఫలం ఏమైందా? అని.

“నేననుకొన్నా; నువ్వు తొందరగా ఇక్కడకు వస్తావని; ఆవాడైనా నాకెందుకీ పరిసీతి జరిగిందో తెలుసుకోవాలని అనుకొన్నా. అసలు సంగతి తెలిసింది. నా నిర్దోషత్వం వెలుగుించాను. విమల... నిజంగా నాభారం... ఏదో... తగినట్లుంది. అబ్బ... తల నాగుతుంది నూరీ! ఇక వుండలేను. ఆమెలుసుకుట్ట ప్రక్క సమాధి వదిలి వస్తా ‘నూరీ... నువ్వు పాపమైనంత తొందరగా కలుస్తా వనుకొంటాను. భీతిమైన, ప్రచండమైన, భయమైన మైకాలివీచింది సుదగ్ధం ఆకారం రెప్పపాటులో మాయమైంది.

నూరీ మనస్సు బాగ్రావస్థనుండి వెలుగులోకి తొంగిచూసింది. ఏదో ఒక ఆలోచన గాలిలోని గుడ్డలాగా చలించింది.

దిక్కులు చూశాడు. భయంలాంటి చీకటి; భారంలాంటి చీకటి; వికారంలాంటి చీకటి; మూగ చీకటి క్రమ్ముకుపోయింది.

‘ను...ద...ర్శ...నం’ గావు కేక. నిశ్శబ్దపు కనుపులో ప్రతిస్పందించింది. రాత్రిదరిస్తున్న జీవులన్ని ఒక్కసారిగా కంఠాలు విప్పాయి.

ఆ విలుపును అంగుకొన్నట్లు ప్రక్క యేటిగాని చెప్ప తోకనా వీటినిగరిచి శబ్దంచేసింది. కప్పులు ఒకేసారిగా బెక బెకనున్నాయి. రావికొమ్మల పండుల్లో నుంచి చూసున్న చుక్క నవ్వింది ముసిముసిగా.

మబ్బుల మాటున గుర్రకొడుగులు నెలమివాడ కొచ్చాయి - సన్నని తుంపుగుల వర్షం వంటివివాపడి ఆహోహాని కలిగినా వుంది. అడవి పువ్వుల సువాసన విటిదరినంతే మెల మెల్లగా వీస్తన్నది.

3

నూరీ ఊడలనుట్టిచెట్టుకు పదిగజాలు ముందు నుంచున్నాడు. చెట్టు కుబురుగా సందడిగావుంది. అతను చెబుదిగగన వచ్చి మొనటో రాతిమీద కూర్చున్నాడు. అతని-తలలో ఏదో ఆలోచనలు భ్రమిస్తున్నాయి.

యధావిధిగా పాగుతోంది ఆ ప్రదేశపు వాతావరణం.

నూరీ లోలోపల గొణుక్కుంటూ ఆలోచిస్తున్నాడు. కొన్ని ఊహలు గడిచాయి.

మట్టిచెరుమీద జిగలు మని విద్యుత్తులాంటి కాంతి మెరిసింది. మట్టాపల ఈ నెల నీడలు ఆ వెలుతురుకు భూమిమీద ప్రతిబింబించాయి. నూరీ కళ్ళు బైరు క్రమాయి. హృదయం ఒక్కక్షణం సంభించింది. చెట్ల పైకి చూశాడు తెలని ఆకారం కనిపించింది. ఏదో మధురమైన కూని రాగాన్ని అలా పిస్తావుంది. ఆ గాగాలాపన హృదయ విదారకంగా కొంతసేపు ఉత్సాహ భరితంగా కొంతసేపు వివరనూ, వుంది. నూరీ మ్రావుడి బొగూడు. విహ్వలిన నేతలలో రెప్పలేరుకుండా చూశాడు. గుండె పేరంగా స్పందించడం మొదలుపెట్టింది. ఏదో దిగులులాంటి బాధ. బాధలాంటి అనుభూతి. అనుభూతిలాంటి ఆలోచన మనసులో కదిలింది అతను అలానే చూస్తున్నాడు. చిటాకొమ్మమీద వెండిబొమ్మ అంతర్ధానమైంది. నూరీ గభిరాపడాడు కళ్ళెరళిపడ్డాడు; బెంబేలుపడ్డాడు; దిక్కులు పరికించాడు. ఇటువంటి లాంటి చీకటి, తాగుంపుకంటే చీకటిలో దృష్టి అనసరించలేదు.

మట్టిచూపు వెనుకగా పూర్వపు కూనిరాగం చిగుగలికి ఆ ఆకారపుపయ్యెన్న నీటితరంగాలా చలిస్తూ వుంది. ఆ ఆకారం చెప్పుచుట్టు తిరిగి నూరీకి సమీపాన.

రాత్రి చదులు

నిలబడి ఆగిపోయింది. నూరి లేచి నుంచున్నాడు. ఆకారం కదలేదు, మెదలేదు.

“ఎవరు నవ్వు?” గాదిదికంగా ప్రశ్నించాడు.

“ఎందుకూ?” సమాధానం. నూరికి అటువంటి చూడే ఎప్పుడో విన్నట్లు జ్ఞాపకానికి వచ్చింది.

“అసలు ఎవరో చెప్పి గట్టిగా అడిగాడు.

“చెప్పకపోతే...” చిగునవ్వుతో జవాబు.

“చంపుతో” అంటూ దగ్గరగా వెళ్ళాడు.

“అలాగే...” ఆకారం అదృశ్యమైంది. నూరికి మచ్చెనుటలుపోయాయి. ఆమాట ఎక్కడో విన్నట్లుని పించింది అతని వెనుక ఆకారం నిలిచింది.

అప్పటినుండి యిప్పటివరకు చంపడమే వా సీసని నూరి? అవహేళనను నూచించె కంఠవాదం స్వనించింది.

“అయ...లా” పిచ్చిగా, గోముగా అన్నాడు.

“జ్ఞాపకం ఉన్నావా?” జాలిగా అంది.

మెనడులో ఏదో మేక లాంటి ప్రవాహం, వీపున ఎవరో చరిచినట్లునిపించింది.

“నీకోసం...నీకోసం...యిలా అయిపోయాను అమలా! నిజంగా...” నిదానంగా చూల్లాడాడు.

“కాదు...అవిధంగా చేసినందుకు ఇలా అయ్యానని చెప్పి బాగుంటుంది” అంది వికృతంగా నవ్వుతూ.

“అం లేవంటావా? అమానుక మైసప్రశ్ని జేళాడు.

“కాకపోయినా...ప్రసూతిం ప్రమాదం లేదులే” వికృతంగా అంది కంఠం.

“ఎందుకు అసలా నావైన ఇంత నిర్లక్ష్యం. నీ కోసం నీ ఇవ మేన చీరను తెచ్చానుయిదిగో!” అంటూ చింకినూట విప్రబోయాడు.

“నే ననుకోవ్వా; నవ్వు తెస్తావని ముక్కుతో నవ్వింది.

“నీ కలా తెలుసు” ఆగుర్తగా అన్నాడు.

“ఆ...నీ సంగతి నాకు తెలియదూ?” ముసి ముసి నవ్వులు ఒలికించి తాకారం.

ఆ నవ్వును చూసి రెప్పలేదుకుండా ఆలానే వుండిపోయాడు. ఒక ఆలొకి; స్థితిలోనికి అడుగు పెట్టాడు. మనస్సు ఒక మధురక్షిణంకోసం రాగం పాడింది. కిరీట్ర అవయవాలు సమ్మే చేళాయి.

ఎదురుగా మరెవ్వరైతూంటి పశ్చిమో అమల. పాలరాయి లాగావుంది ఆమె కిరీం, చీరలోనుంది

తొంగిమానున్న ప్రత్యంగ సాందర్యం. కిరీంలా చలిస్తున్న లాగణ్యప్రవాహం. ఆచ్ఛాననం లేవనిగా కనబడుతూ గుండెలను శుభగుబలాడిస్తున్న ఉరుంగ వణికోటలు. తల దిమ్మెక్కిసున్న నిశ్చలదృష్టి. అద్భుతాని అసగాలు. నల్లని వెంట్రుకలు. ముద్దుపెట్టు కొంటున్న నున్నని ముగలు.

పిచ్చిమారి ఉవ్వాగుడయ్యాడు. నూరి కిరీం ఉచి కింది. వేడెక్కింది. రకం ప్రకోపించింది. కిరీంం తీసునిబాతో వణికింది నరాలు పగాకు పొందాయి. కళ్ళకు చీకటి తెలుల క్రమాయి. జెహన్నీ ఏదో కత్తి సమ్మోహనపర్చింది అతను గయిగురు అమల ఆకారాన్ని కొగలించుకొన్నాడు. ఆమె హృదయం ఘటిగా గుండెను హత్తుకొన్నాడు అమల ఆకారం నూరి గాథ పోవ్వంగంలా తీలమైనట్లునిపించింది. కాని తృటిలో అమల ఆకారం నూరికొగిలితోలేను. ఏదో మె తిని అసహ్యపైన పదారం కనబడి ది. దానిని దూరంగా విసిరెడు. కొద్దిక్షణాలా నవ్వుతూ ఆకారం ఎగుట ప్రత్యక్షమైంది. ఆమె కళ్ళు నవ్వుతున్నాయి.

నూరి తమయించుకొన్నాడు. కిరీరానికి చెనుట పటింది అతను ఆకారంనైపు తుదాలారిత నయనాలతో చూళాడు. ఆమె తిమానుగా నవ్వింది.

“నూరి! నిజంగా నువ్వందుకు పిచ్చాడిలాగా అయ్యావు?”

“నీకోసం అమలా...నీ కోసం మే.....యిలా గయ్యా.”

“ఓహో! ‘నీ’గాని ‘మీ’ కాదన్నమాట. అతనర మైస వస్త్రపు ఎనుగుగా వున్నపుడు ఆలోచించకుండా తిర్వాతి అది కనబడకపోతే అందోళన చెందు తున్నట్లు కనబడే స్వభావం నీ కోక్కడికే కాదులే! అది సరేగాని మన ప్రథమ పరిచయం ఎలా అయింది? నాకు జ్ఞాపకంలేదు. అంగుకని అడుగు తున్నా. ఏమిటో తెలుసుకోవాలని వుంది యిప్పుడు.” నూరి కళ్ళిల్లోకిమాస్తూ అడిగింది.

“ఓ...నాకు జ్ఞాపకం వుంది. ఆ రోజు సాయంత్రం పెనుమాడే దగ్గర ఏనుకాలుదానికి నేను, సుదర్శనం వచ్చాం. చివరి పడత కొద్దిలో దాటి పోయింది. ఆ రాత్రి అక్కడే వుండడానికి నిశ్చయించుకొన్నాం. అప్పుడే నవ్వు, సుస్థిగా వున్న మీ ముసలమ్మ వచ్చా. ఆ సందర్భాసమయంలో చంద్ర కొంతపురం చీరలోవున్న నిన్ను చూళాను, నవ్వు కూడా చూళావు. మన కళ్ళు భావించుకొన్నాయి. ఆ

రాత్రి ఆక్కడ జాగరంచేశాం. తెల్లవారింది. ఉదయ భాసని తెలిరేఖలు తూగ్గున. ఆ రోజు ఎంతో ఆనందంగావుంది. అప్పుడే మీ ముసలమ్మ చనిపోయింది. నీకమీ గతిలేదని దీనిగా యేడ్చావు. దిక్కు మొక్కు లేదని వాపోయావు. నేను నీకు అభయ మిచ్చాను. కన్నీళ్ళతో నాతో వచ్చేళావు. అదేగా మన మొంటి పగిలయింది. తొలిసారి సంఘటనలు స్మృతిలో మెదిలాయి.

‘అవును నిజంగా అదే రోజు ... అవునూ ... మరే ... తొలిరోజులో నా సాహచర్యాన్ని గుర్పి ఎమనకో నెచ డివి?’

‘ఏముందీ ... నీకనుసన్నల్లో నేను మెలగాలని అనుకొన్నావు. నేనూ ... భీంచలేని ఆనందంతో తిబ్బిబ్బుయాగ్గును. అప్పుడే...జీవితం ఆనే పదానికి అర్థం అవసరమైంది. నా యెడారి జీవితంలో అమృతం వర్షించావు. అగమ్యమైన జీవితానికి ఒక దారి తెన్ను కనబడింది. నేను మాత్రం...ఈ ఉపాద్ధాతం యెందుకు గాని నా జీవితం మారిపోయింది అని అనుకు నేవాడిని. ఒక ప్రక్కకు మూస్తు అన్నాడు.

‘ఊ...నేనూ కొంతకాలం అయిం తెర్వాత అనుకొన్నా నా జీవితం మారిపోయిందని’ ఒక దిర హాసంలాంటిది వెలువడింది. తుణులో మాయమైంది.

‘ఇంతకీ...నన్ను బాగా...ప్రేమించానంటావు?’

‘ఏం...అనుమానమా? ఆమె దగ్గరగా వెళ్తూ అన్నాడు.

అమల ఆకారం అతనికి దూరంగా నడుస్తున్నది. కాదు; నడుస్తున్నట్లని. ఆకారం పాదాలు నేల మీద ఆవహంలేను. ఆమె గాలిలో నడుస్తుంది. నూరి కూడా నడుస్తున్నాడు.

‘అహ... లేదు ... ఆ... అన్నటు ...నుద ర్భవం...సిరి ఎలావుందో? నూరిని ప్రక్క చూపులు చూస్తు అడిగింది.

నూరి తలలో పిడుగుపడింది. కళ్ళల్లో కారం లేగింది. నిశ్వాసంలో వేడికలిసింది. హృదయంలో విషం ఉరింది.

“నీకనవసరం” తీక్షణంగా చూస్తూ, పొడవంగా అన్నాడు.

‘హానీ...మీ చివరంలో ఆకారం ముఖంలో నవ్వు తొణికిసలాడింది.

‘అదే...నీకనవసరం’ ప్రతిపదాన్ని నొక్కుతూ అన్నాడు.

‘మీ మిత్రుడుకదా?!’ ఆశ్చర్యంలాటి అకస్మాత్ అంది.

‘ఏం...?... నీకు ... మాత్రం ... కాదా? ముక్కుపుటాలు ఎక్క వగలని తీసుకొంటున్నాయి. కళ్ళు సంకుచించాయి.

‘నాకు మిత్రుడేంకర్త...’ అమల ఆకారం ఫకాలున నవ్వింది. తెరలు తెరలుగా నవ్వింది. కవ్వించి నట్లు నవ్వింది. హృదయంలో చెయ్యి పెట్టి కలికినట్లు నవ్వింది.

నూరి రక్తం సముద్రపుపొటలూ పొంగింది. కళ్ళు మూసుకపోయాయి. గొంతు విప్పింది. పెదాలు స్పందించాయి.

‘అ...మ...లా...’ గొంతు మరొకలాకంలా ధ్వనించింది. యాగప్రకృతి రాగంతీసింది. స్వప్న ప్రపంచంలోని ప్రాణులు ఉలిక్కిపడి లేచాయి. రోషంతో ఘోషించాయి. భంపడిన నిశ్చలప్రకృతి నిశ్వాసంగా పెరిగిలి విడిచింది. ఆకులు రాలుతున్న శిబిం. ఏటికడుపులో అలలు కదిలినశిబిం. ఎండుటాకులు ధేళి ధేళిమన్న చప్పడు.

‘అయిలే...నిజమేనన్నమాట. వాడు...చెప్పిన మాటలు పచ్చి అబద్ధాలన్నమాట. అబ్బో! దైర్యంగా చేసిన ఘనకార్యాన్ని నెలడిస్తున్నావా వందకీ! అడ జాతికే శంకం తెచ్చావు...’

‘ఎట్లా కళంకం?’ నవ్వుతూ అంది.

‘ఇంకోజ్మి వాంఛించడం ఏమవుతుంది?’ కళికా అన్నాడు.

‘కామానికి...పరిభాష అవుతుంది. కాకపోతే ...నవ్వు లలితతో ...ఏంచోవో అదే అవుతుంది... అంతేగా” ముసిముసి:వులు నవ్వింది. నవ్వుతుంటే ఆమె రొమ్ములు లేస్తున్నాయి.

ఆగ్నిపూర్వతం ప్రజ్వరిల్లింది. సముద్రం అవధి అధిమించింది. కళ్ళలో రక్తం కారింది. ఆకాశం విరిగింది. భూమి ఒడ్డుల్లింది.

‘యగవాణ్ణి...ఏమైనా చేస్తా...కానీ...నిన్ను ...నిన్ను ముక్కులు చేయనందుకు విచారిస్తున్నా. నీ రకాన్ని...కళ్ళమాడవందుకు సిగ్గుపడుతున్నా... అబ్బా!...నిన్నేం చేయాలి? మనిషి చలించి పోయాడు. అమల ఆకారాన్ని పట్టుకోవోమూడు. ఎలా సాధ్యం? ఆకారం నవ్వుమాత్రం ఎకతాలిగా ధ్వనించింది.

‘వాడు లేడూ?...నుదర్భవంగాడు. వాడిరక్తం త్రాగాలి; న్నేహన్నే కలుషితం చేశాడు. వాడి-

గుండెకు రంధ్రాలు వెసి, నీముఖంచెక్కి, అవయవాలు చిత్రవగచేసి, మూజియంలో పెట్టి.... 'స్నేహానికి ప్రేమకి ప్రతిబింబాలు' అని వ్రాసివుండాల్సింది. భలేగుండేది. బ్రహ్మాండంగా వుండేది... అహహ... అహహ... అంతులేని నవ్వు, అర్థంకాని నవ్వు, ఆపశ్రుతిలాంటి నవ్వు స్వకానంలో మారుమోగింది.

మనక చుక్కలు మబ్బుముసుగుల్లో దాక్కున్నాయి. వికసించబోతున్న పువ్వు ముకుళించుకొంది. మాతృగర్భంలోనుంచి లోకంలోకి రానున్న శిశువు మరణించింది. ఆలోచనా తంతువు తెగింది. మెరుపుతీగ విరిగింది. కన్నీళ్ళకు ఆనకట్ట కట్టబడింది. హృదయం పామెణకవచం ధరించింది.

నూరి నవ్వుతున్నాడు. అది పిచ్చినవ్వు అనుకొంటే నూరి మంచినాడు మంచినాడు అనుకొంటే పిచ్చినవ్వు. నూరి తూర్పునైపు నడుస్తున్నాడు రాక్షసిబాగులాంటి చీకటిలో మలె మొగ్గలాంటి ఆమల అతన్ని వెంబడిస్తూ వుంది. రావికొమ్మల్లోని చుక్క పిచ్చిగా చూస్తోంది. ప్రకృతి మానందాల్పింది. మట్టి చెట్టు చాటారు. కొంతదూరం వెళ్ళాక —

‘నీవోమాట చెప్పాలని వుంది?’ అంది అమల గొంతుక.

సమాధానంగా అనంతమైన నవ్వు. అర్థంకాని నవ్వు. పిచ్చినవ్వు.

‘నువ్వు నన్ను ప్రేమించానన్నావు. మొట్టమొదటిరోజుల్లో అంతేననుకొన్నా. తర్వాత కామించావు అనితేలింది. అంతేకాదు; రంధ్రరంగుల పువ్వుల ప్రియుడవనికూడా తెలిసింది. నేను మొహంమొత్తాను. నీలో మార్పు గమనించాను. నేను ప్రకృతికి ఆతీతురాలేనొకాదు; నా రక్తానికి సమాధానం చెప్పకొడం నా చేతికాలేదు. నా తృప్తిను ఆర్పుకోలేక పోయాను. నామనస్సును బంధించలేకపోయాను. కాబట్టే సుదర్శనాన్ని వాంఛించాను; కోరాను; కాంక్షించాను. ఇదంతా నువ్వు లేనప్పుడే జరిగింది. కాని...ఎం... జరిగిందో తెలుసా? లోకం అనుకోనేద్దానికి వ్యతి

రేకంగా జరిగింది. ఊహించలేనంత విపరీతంగా జరిగింది. సుదర్శనం...నీ...నిజమైన స్నేహితుడు. హృదయంలో ఆలోచించే మగాడు. నన్ను నిరాకరించాడు. ఆశ్చర్య పడుతున్నావా? నిజంగా...నిరాకరించాడు. కాని...ప్రేమించాడు...సోదరిగా ప్రేమించాడు... సోదరిగా ప్రేమించాడు. చందమామలాంటి మనస్తత్వం గుర్తింపలేక, నిజానిజాలు తెలుసుకోలేక, మనస్సులోతుల్ని గ్రహించలేక లోకం గోడువిని, అమానుషంగా, మూర్ఖంగా, దారణంగా ముమ్మల్ని చంపావు. రత్నాన్ని జారవిడుచుకొన్నావు. కంఠం ఆగిపోయింది.

రెలుగడ్డి దుబ్బుల్ని పట్టుకొని నీటి నిశ్శబ్దతను, కప్పల ఆరపులను పరీశీలిస్తూ వెనగులాడుతున్న నూరి చివరివాక్యాన్ని విసగానే ప్రంభించిపోయాడు. దిగ్భ్రాంతుడయ్యాడు. మంచు పర్వతంలాంటి కఠిన హృదయానికి అమల మాటల వేడితగిలి కరిగిపోయింది. మనస్సుకు అర్థంకాని కాని సమాధానం స్ఫురించింది. ఆకాశం ప్రకాంతమైంది. రావికొమ్మల్లోని చుక్క హేళనగా చూసింది

నూరి చేతిలోని రెలుగడ్డి పట్టు తప్పిపోయింది. తల క్రిందుగా జారిపోయాడు. ధన్యమని మోత. జాను కొమ్మ విరిగింది గట్టు ప్రపాతాన్నుండి ఏటిగర్భం లోనికి సురక్షితంగా వెళ్ళిపోయాడు. వలయాకారంగా నీటి తరంగాలు వ్యాప్తిచెంది ఆలసి నిద్రపోయాయి.

వికసించిన పువ్వుం రాలిపోయింది. ఆలోచనా తంతువు అతుక్కుంది మెరుపుతీగ కలిగింది. ఏదో ప్రాణి గోలచేసింది. హృదయం కవచంవిప్పి జల స్నానం చేసింది.

తీతువుపట్ట వికృతంగా కూసింది.

చుక్క రాలింది.

ఎక్కడో సుమారంగా కోడికూసింది.

ఒక్కసారి ప్రకృతి ఆహ్లాదంగా కోలాహలం చేసింది.

రాత్రి కాంత కళ్ళు మలుముకొంటానికి ప్రయత్నం చేస్తోంది.

తూర్పు సూర్యుణ్ణి ప్రసవించ బోతుంది.

రామాయణ కల్పవృక్షము : విరాధవధ

శ్రీ కేశవరపు వేంకటరామకోటిశాస్త్రి

శ్రీమద్రామాయణమున ప్రసక్తములైన చిన్న కథలలో విరాధుని దొకటి. రాముడు వీనిని సంపాదించుచుండెను. చచ్చునట్లుగా చేసినాడు. ఆ చేయుటయు విరాధునినాట చొప్పున. ఇది చిత్రముగానున్నది. అనగా విరాధుడు తనను చంపుమార్గమిది యని రామునితో చెప్పినాడన్నమాట. ఇట్లుటవలన విరాధుడు చచ్చును కోరి దానికే నిరీక్షించుచున్నాడన్నమాట. ఈవిరాధుని జీవలక్షణమే చుత్కారముగా నున్నది. వాల్మీకి వ్రాసినాడు. “స్వయం విరాధేన హి మృత్యురాత్యునః ప్రసహ్యగా మేః కధార్థ మిప్పితః నివేదితః కౌనసచారిణా స్వయం నమే వధశ్శస్త్రైశ్చతో భవేదితి” రామాయణమును తెనుగున చాటుమంది వ్రాసిరి. డొరకః ధవాయం కేమి? ఎవడైనను వ్రాయవచ్చును. కథాగతి జీవలక్షణమును గురించి వ్రాయుట నిశిత పరిశీలనాదక్షిణము, ధీవిశేషముగలవాడు చేయగలిగినది. విరాధవధ నిర్వహణమున కేవలమొక్క విరాధుని జీవలక్షణము ప్రస్తుతమైన తత్వన్ని వేశముపూర్ణాకృతినందినట్లుగాను. రాముడు, లక్ష్మణుడు, సీత వీగు మువ్వగును విశిష్టాధిపముతో సంబంధముకలారు. వారివారి జీవలక్షణములును అదట సముచితముగా మాపబడవలయును భాస్కర రామాయణమున నీ ఘట్టము ఇకవది నాలుగు ద్విపద్యములలో ముగిసినది. భాస్కరునకు కథాగతిమైవచ్చు ప్రాతిమల జీవలక్షణములను స్పష్టముగా విశ్లేషించుకొని లేదు. వాల్మీకి రాముడు విరాధుని సంపాదించుటగా వ్రాసినాడు గనుక భాస్కరుడును వ్రాసెను. అసలు రామాయణము నాత్మను స్వయము దగ్గించి అది ఘలానా అన్న నిష్కర్షితో వ్రాసినవాడుకొగు భాస్కరుడు.

వాల్మీకి రామాయణమునకు భావ్యముగా వచ్చిన శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షమున పూర్వరామాయణములలో లేని నైశిధ్యమొకడు ఎడతెగక స్ఫుటముగా నున్నది. ఈ విరాధవధ ఈ కల్పవృక్షమున యాభై అరుగుద్యపద్యములలో నిర్వహింపబడినది. దీనికి ముందు ఎనిమిది గద్య పద్యములతో పూర్వ

రంగము నిర్మింపబడినది. ఈ పూర్వ రంగ కల్పకేవలము చిత్తవాధోపజ్ఞము. ఏ తదంగముగా నట్లుకా మేమవు రాముని జీవలక్షణములోని చైచిర రాముని జీవలక్షణము స్వరూపమేమి? ఏతత్వరూపము పర్యయము ఇటు సమాక్షింపక ప్రభావాములను చెప్పెదను. అందు హాస్యశీలని మొదటి ఋషులన్న మేల్తని తలపు రెండవది. అన్నింటికీ మూలమైనది సర్వాధ్యై వివేకముతోడి ఆత్మజ్ఞత్వము ఈ యా గుణములు రామునియందు దీక్షకల్పవృక్షము తిత్రతత్ర నిక్షిప్తములు బాలకాండమున శ్రీరాసోదయ విగ్రహాపరంగముతో పూర్తియగు ఆ తార ఖండంతియనకు రాముడు హాస్యాద్యుత కియని కవి తానుగా నిష్కర్ష చేసెను. ఆయోధ్యా కాండ ప్రసాన ఖండమున యమునానదిని దాటి తరువాతి శ్రీరాముని విగుగబడి నవ్వులను చూచి సీతలక్ష్మణులు “ప్రకృతితో నొకడై పసివానినో కన్నడు, గుహనా మునువ్యక్తత నాగరబంధము లూడి నట్లుగ” అని అనుకొనినట్లుగా చెప్పి గాము హాస్యశీలత అరణ్యమునకు వచ్చినతరువాత మరియో సధిక మెన్నిగా చూపించినాడు కల్పవృక్షకర్త. తివాత అరణ్య కాండమున మారించుచే రామునిలోనున్న లోప మా హాస్యశీలతయే అనిపించును—ఈ రాము హాస్యశీలమున చిత్తవాధ ఇంతగా అదృటచృటస్పష్టన చేసినాడని చెప్పట యేలయనగా రాముని జీవలక్షణ సంబంధి హాస్యమే ఈ విరాధవధకు పూర్వరంగము సముచితముగా నిర్మించినదిని చెప్పటం. అనగా వికనాథరాముని ఆ జీవలక్షణము నదట పైకి తెచ్చినాడని చూట.

అసలు విరాధవధకు మొదటిది వాడు సీతను పట్టుకొనుట. అడవిలో సాధారణముగా లక్ష్మణుడు ముందు నడచును. వెనుక గా రాముడు, సీత మధ్యలోనుం నడచును. ముగ్గురును దాదాపు వెంటవెంటగా నడచుట రామలక్ష్మణులంతి దగ్గరగా నున్నపుడు విరాధుని సీతను పట్టుకొనుటకు వీలులేదు. వీలులేదనగా వీల

రామాయణ కల్పవృక్షము : విరాధవధ

లేదనికొడు గాని, వాడు సీతమీదికి వచ్చుచున్నాడు. వాడేమిచేయుచుండిరను ప్రశ్న వచ్చును. రంగవాధుడు వ్రాసినాడు. గరుడుడు బాలనాగమును బలిమి నొడిసి మింటి కెగసిపట్లుగా విరాధుడు సీత నెత్తికొని మింటి కెగసినాడని—అది వేగ విషయము. భాస్కరు డీ మాత్రపు టూహయను చేయలేదు. “గదిసి జానకిఁబట్టి క్షిప్రముగ జంకఁదాల్చి” నాడనివాడు. ఈ క్షిప్రమున సీతను విరాధుడు పట్టుకొను సమగమునకు రామ తత్కర్మణు లిరువురును సీతకు కొంత దూరముగాపోయిరి. ధోరణి సీతను దూరముగా వదలి వారు పోరు. ఆ వారి పోవుట చమత్కారముగా కల్పింపబడినది. రాముని జీవ లతాః సాధారణముగా కల్పింపబడినది దండకారణ్యమున వారు ముగగురు పోవుచున్నారు. దూరముగా సమీపమున చెఱు వేదో ఉన్నట్లు తోచినది. సీత నకువలెక కొంతసేపు నేద తీర్చుకొనవలయు ననుకొన్నది. అనుకొన్న తగువారే—

“చెఱువు నొడువ విశ్రమించెనను కాదె
యనిన జానకి ప్రాముఁడనె అయోధ్య
వదలి విశ్రాంతికోరకయి వచ్చినావె
అనిన జానకి యటఁగలదా యటంచు”

“అవున అయోధ్యలోఁ దెలిసి
యంతని యింతని చెప్పనా? ధరా
సవుడు స్మృతైక జీవితనె
దైవతలోకము విష్టయైన రా
ఘవుని వసంబుపోక కథకటి
నిరంతము స్రుకుక్కుతలి. ఆ
న్నవదలినట్టి చెప్పలయినన్
దినతమ్ముడు కొల్వ డప్పురిన్.”

ఇది సీతా రాములసంభాషణము. ‘చేరువు నొడ్డున విశ్రమించెదను కొదె’ యనిన జానకి మాటలోని మర్మమునట కొంచెమునేపు సేద తీర్చుకొనవలయును. నేనలసిపోయినాను అని. అయోధ్యవదిలి విశ్రాంతికోరకయి వచ్చినావె యని రాముడనుట చమత్కార గర్భము. చిన్న దెప్పిపొడుపు. అది మట్టిదని ఎప్పుడూ తెలియుననగా అయోధ్యాకాండమున రాముడు సీతను నీవరిణ్యము రావధనుట—ఆమె వచ్చెదననుటగా ననిన అచటి సంభాషణము స్మృతిలో నున్నపుడు. “వైదేహీయన్ నీ వెంటఁబడిరాక నీకు బగునా?” “ఎవనంబులకు నేన్ నీ వెంట నే వచ్చెదన్” అన్నది సీత.

“నీ వరుణుడు మర్గమున నీ పడుబాగు (నాకు) బాధ తప్పదు” అనినాడు రాముడు. “నిన్ను వెన్నాడి దను నాకు నెవ్వగుని కలిగింపడు. బాధయుఁ గలుగు నీకు” అన్నది సీత. అప్పుడా అనుట నిజమే. నీతో నున్నచో నాకు బాధేమి. ఆశ కుఖము అని అప్పుడన్న సీతను బాధించి సరమాఁయు వేరు. తీరా అడవిలో నడచుట ప్రారంభముకాగా సీతకు కొంచెము శ్రమయనిపించినది అంగు కన్నది చెఱువునొడ్డున విశ్రమించెదను కొదె అని. మాస్యకీలుకు రాముకు దానినిసాగిసి చనుస్కరించినాడు. ఆ చమత్కారమును సీత మరొక వైపుగా తిప్పినది. “అవును అయోధ్యలో తెలియంతని యింతని చెప్పనా... అన్న వదలినట్టి చెప్పలయినన్ పిన్నతమ్ముడు కొల్వ డప్పురిన్” సీత ఇట్లుగా తిప్పుట నిజమునకు భగవంతుని పై తనకట్టి యభిప్రాయముంశికొను. ధోరణి రాముడు మాటకు మాటగా నేదో మాటాడవలయునని మాత్రమే. సీత అంతరియము రామునకు తెలియగా? బాగుగా తెలియును. కాని తదాంతరియముకు సుప్రసంగమివలె పై యున్నమునకు కోపముకచ్చిన వాడువలె నయ్యెను. అంగువలన రాముడు మాటాడలేను. నడచుచుండెను. సీతకు రాముడు మాట్లాడుట కొవలయును. రామునకు కోపము వచ్చినట్లు గానున్నది తానే కల్పించుకొని మాటాడవలయును.

మనము మగులు తీగను త్రొ
క్కున జాడగఁగానిపించుఁ గేవలమిది త్రో
న విలులేదు చెఱువను
కొనినది కన్పించ దడవికోనయెకాకన్”

“వా రాముఁడనె నెంతయున్ మరులు
కొన్నంగదటే ఘోర కాం
తారంబుక పతిత డె వచ్చు
అనినన్ దాతీజ సర్వంపులు
ద్వారా నైనది భక్తివే మగులు లేదన్నక
రఘూత్తింసకుం
దారంభించు శిరః ప్రకంపముగ
ముందై యేగ మారింబునన్”

ఎంత సేపటికి చెఱువుగు నెమి? మనము మర్గము తప్పలేదుగదా? ఈయడవిలో నెంతసేపని యిల్లు నడచుట?—ఇది సీత తాత్పర్యము దానికేదో రాముకు సమాధానము చెప్పవలయును. చెప్పవలెయే— చెప్పక

లయననియే సీత అట్లనినది. రాముడు బదులు మాటాడినాడు. ఆ మాటాడుటలో నున్నది చమత్కారము. సీత మామూలుగా నన్నది మనము మరులు తీగను ప్రోక్కినవాడగా గనిపించుచున్నదని. హాస్యాద్భుతశీలి రాముడు ఆ సీతయన్నదానిలోని మరులు శబ్దమును విడిగా గ్రహించి తదర్థమును ప్రకటిగా దానిని జానకివీదికి విసరినాడు. ఆమె అంతఃకముందు అయోధ్యలో మాత్రము విశ్రాంతి యున్నదా అన్నట్లుగా ధర్మంపు బుద్ధ్యా రానైనది. భర్తపై మరులులేదన్నది. ఆమె ఈ మాటను చమత్కారగర్భముగా గడుపరిమాటగా అన్నది. రాముడా చమత్కారమును గ్రహింపనివాడువలె జోమముడి విస్ఫుల కోపాభిమాన హృదయుడట్లుగా, ఆరంభించు శిరః ప్రకంపముగా సీతను వెనుక గాచెనీ ముందుగా నడచినాడు. శ్రమమున కించిద్దుఃఖాభిమాన హృదయు జానకి వెనుకై సాగినడచినది—వారు తటాకము తీరము చేరుకొన్నారు. లక్ష్మణుడు కంటకౌశ్యతమైన తల్లెటమును యోగ్యావస్థాస్థానము చేసినాడు. కాని రాముడు ఇంకకొంచెము దూరముగా బోయి నిలువబడినాడు. సీత అట్లే వెనుక గా నిలువబడినది. లక్ష్మణుని కేమియు లోచక తను తటాకములోనికి దిగినాడు. రాముడు దూరముగా సీతవైపు చూచుచు నిలువబడలేదు. విముఖుడై నిలువబడినాడు. వెనుదిరిగి తనను విలచునేమోనని సీత అట్లే నిలువబడినది. విముఖుడైన రాముడు నెమ్మదిగా అడుగులు ముందుకు వేయుచుండెను. ఈ సమయమున విరాధుడు సీతను పట్టుకొనెను. రాముడు సీతవైపు చూచుటలేదని ముందుకడుగులు వేయుచున్నాడని, ఎట్లు తెలియవచ్చినదనగా—విరాధుని నికటాట హాసమునకు “విముఖుడైచను స్వామి జానకిదెసన్ విశ్రాంతి”నన్న పద్యము వలన—విరాధుడు సీతను పట్టుకొనుటకై పూర్వ రహిగమున రాముని హాస్యశీలము వాధారముచేసి సీత నుండి రాముని దూరము చేయుటలో ఈ వ్యాపమున మొదట వేయబడిన ప్రశ్నకు సావకాశము లేక పోవుటతో బాటు మరొక రహస్య మున్నది. రాముడు చెంత లేనపుడే సీతకు కష్టము వచ్చునుగాని దగరగా నున్నపుడూరాదు. రాముడు సీత సహచరించినది రాముడు లేడివెంటబడి దూరముగా బోయిన తరువాత. కాకానురుడు సీతను వేధించినదియు రాముడు సహిషమున నున్నను నిద్రించుచున్నపుడు. జాగృతుడు

దూరమున నున్నను నిద్రితుడు ప్రక్కనున్నను ఫలత మొకటియే. మరియు ఈ మాడింటి నుండు నొక విశేష మున్నది. లేడివెంటబడి రాముడు దూరముగా పోవుటకు సీతయే హేతువు. కాకముచే, నంత గా పీడింపబడుటకును ‘తానట్టిటుల దూగినన్ బతికి నిద్రాభంగమా’నని ఓర్పుకొన్న సీతయే హేతువు. ఇపుడు విరాధుడు పట్టుకొనుటకు వీలుగా రాముడు దూరము పోవుటకును చూటకు చూటగా చమత్కరించిన సీతయే హేతువు—కల్పకృషియునందలి విరాధుని కైన పూర్వరంగ మంత గా భావగంభీరము. సర్పి వేళ మత్స్యంతము సహజముగా దానంతట అది అట్లుగా ఐనట్లుండుట రాముని జీవ లక్షణసంబంధి హాస్యశీలత—సీతాపాశురహాస్యము—పరస్పర ముత్కర్షాపాదకములుగా పూర్వరంగము నిర్వహింపబడినది. వ్యంగ్యసర్వస్వ భారతీయైవ మహాకవి కౌశ్యనిర్మాణ శిల్ప మట్లుండును.

ఇచట నింకొక విషయము చెప్పవలయును. రాముడు దగరగా నున్నపుడు విరాధుడు సీతను పట్టుకొన్నచో రాముదూరమందునా అన్న ప్రశ్న వచ్చునని రాముడుదూరముగానున్నట్లు కల్పింపబడినట్లు చెప్పినావు గదా?—వెనుదిరిగి సీతను పట్టుకొన్న విరాధునిచూచి గూడ రాముడువెంటనే వానిమీదకు రాక లక్ష్మణునితో ఏమేమో అనుచూ బాష్పపర్యాకు లేక్షిణుడైనట్లు వాయుట బాసన్నదా? అను సందేహము కొందరకు రావచ్చును. “తరణికులులు నిలిచి చూచుచుండి వివ్వరహం దిరి సీత పొందుచున్న చేటునరసి” అని వ్రాయబడినది. అనగా దానితర్థ మిది. వారరణ్యము ప్రవేశించిన తరువాత కనిపించిన మొదటి రాక్షసుడు విరాధుడు. వాని యాకారము వాని వేషము—వాని హుంకారము రామ లక్ష్మణులకు భయము గొల్పునట్లుగా నున్నవి. తాటకాదులను చిన్నతనమున చూడలేదా? సహచరింపలేదా? అని నువవచ్చును ఇపుడు సీతచేటు పొందుచున్నది. అయినవాడేమోపడగా రక్షించుటకు వెంటదూసుటయు, ఒడ్డున కొలు నిలువద్రొక్కు కొన లేక గావుకేలు పెట్టుచు ఏడ్చుటయు రెండును లోకమున నున్నవి. పైగా విరాధుని సీతపట్టుకొనుట మాతాత్మంభవము. దానివలన నిశ్చేష్టత. వెంటనే విరాధుని మీద పడవలయునన్న ఊహారాసీయ నిశ్చేష్టత ఇంకను విరాధు డచటనుండిపోక ఆమెనట్లే పట్టుకొని వారితో మాటలకు దిగినాడు. ఆ మాటలలో వాడు కొంచెము సరళస్వభావుడుగా నున్నాడు. సామముమీద వాని

రామాయణ కల్పవృక్షము : విరాధపథ

నండి సీతను విడిపించుకొనుట ఒక ఊహ. ఆ కష్ట సమయములో రామునకు తన యీ రాకకు పోతువైన కైకస్మృతికి వచ్చుటయు, తాను వద్దన్నప్పుడు మాట దిని సీత అరణ్యమునకు రాకుండనిచో బాగుండెడి దన్న భావము వచ్చుటయు అసహజములు కావు.

ఇక విరాధుడు, వాని యుదంతము చిత్రమైనది. బ్రతికియుండగ నే పాతి పెటబడిగాని వాడు మరణింపడు, అదియును రామునిచేత. ఇదంతయు వానిని నేమియింపిన కుతేరుడు తునకు ప్రార్థనా మృదువై ప్రసాదించిన కాపావసాన విషయము. దీని యొగక విరాధునకున్నది ఉన్న దిని యెటు తెలియును వాల్మీకి రామాయణము చదివిన తెలియును. “తపసా పురుష వ్యాఘ్ర ! రాక్షసోఽయం నశక్యతే, శక్త్యేగి యధి నిరేతుం రాక్షసం నిఖనావహే” అని రాముడనగానే “హతోఽస్మి పురుషవ్యాఘ్ర ! శక్రతుల్య బలేనై మయాతు పూర్వం త్వం మోహన్మజ్జాతః... ..త్వం విదితో మయా వైదేహీచ మహాభాగా లక్ష్మణ్య మహాయశాః. అసి కాపాదహం ఘోరాం ప్రవిష్టో రాక్షసీం తనుమ్, తుంబురుగ్నామ గంధర్వ శ్చస్తో వైశశణేన హ. ప్రసాద్యహసశ్చ మయా సోఽబ్రహ్మం మహాయశాః, యథా దాశేధీ రామస్త్యాం కథిష్యతి సంయుగే. తదా ప్రకృతి మాపన్నో భవాం త్వర్ధం గమిష్యతి” ఇత్యేదిగా తనపూర్వజన్మవిషయమును విరాధుడు చెప్పినాడు. విరాధుని ఆయెరుక వాల్మీకి రామాయణమును విశితముగా పరిశీలించినచో బోధపడును. ఆ యెరుక విరాధున కుండనిచో రాముణ్ణి పడు చావడు గాని గోయి త్రవ్వెను. దొంగిలంతు మనగానే వాడంత తెలివిగా చూట్టడినట్లుగా వాల్మీకి వ్రాయుట పొసగదు. అంతకుపూర్వము వానితో పోరాడిన వా రెవ్వరును గోయిత్రవిష్ట పోతిపెట్టు నూహ చెయలేదు. ఆ యూహ రామునకు వచ్చినది. విరాధునకు కాపావసానమా పన్న మైనదిగదా యని ప్రాణములు లేచివచ్చినవి. విరాధుని జీవసంపుటిలోని ఆ వైశిష్ట్యమును విశ్వినాథ పటకొనెను. ఆ పట్టుతో విరాధుని పాత్రను కల్పవృక్షమున చిత్రించెను. కాపావసాన విషయ మెగుకలోగలవాడు, దానికై నిరీక్షించువాడు, దిన వాని ప్రవృత్తి యెట్లుండును ? దానిని ఊహించుటకు మహాప్రతిభ కావలయును, ఆ యూహచేసినపుడు వాని వైశాచిక దేహగర్భమున కది భిన్నముగా నుండరాదు. ఉన్నచో ఆత్మపట్టుకొని దేహమును వదిలి నట్టగును. అనగా విరాధునికథ వ్రాయువానికి వాని ఆత్మగర్భము, దేహగర్భము రెండును ముఖ్యములైనవి.

మాట. విరాధుని సర్వప్రవృత్తియు రాక్షస నైజముగా కనిపించుచు గంధర్వత్వ భావము స్ఫులిపథమునుండి జారిపోలేదన్నటుగా నుండవలయును. అట్లుగా నిర్వహింపబడినపుడే కావ్యము రమణీయమగును.

“మీదేదేము ? మీరలున్ ద్విజులె

కా ? మీనామధేయంబు లె

ప్రేదిపించును ? శూద్రమాంసమును

వాడన్ నేను. మీ రిట్టరం

చాదింజెప్పు డెరుంగరానిదగు

నీ అన్నంబు నేముట్ట తు

ద్యాదుల్ త్పదజనుల్ భుజింతు

రటవీ పర్యంత మేదైననున్”

విరాధుడు రామలక్ష్మణులతో తన బలపరాక్రమములు చెప్పి వారిని బెదిరించి చివరకన్నులంటి. ఈ అనుట చాల చిత్రముగా నున్నది. వాడు శూద్రమాంసమును వాడెడు. త్పదజనుడుకాకు శాను. రాక్షసాకృతి నున్నవాడెట్లుగా మాటాడుట హాస్యస్ఫూర్తకమై వాని వికటత్వమును స్థాపించుచున్నది. మరియు నది వానిగంధర్వత్వభావమున కనుగుణముగా కూడనున్నది—కాపావసాన మెగుకలో నున్నవాడు దానికొరకై వేచియుండును. అందువలన వాడెవరి మీదకు పోయినను వారియనుభూతిని ముందుగా విచారించును. తన కాపమోక్షమును ప్రసాదించు రాముడెప్పుడైనను రావచ్చును. రాముడు త్పత్రియుడు. అనగా ద్విజుడు. ఆ కులమువాడై ఆ పేరుతో నున్నవాడు తనకు కాపమోక్షముననుగ్రహించువాడు కావచ్చును. అందుకై విరాధుడు ముందుగా విచారించును. శూద్రమాంసమును తాను వాడకపోవుటను చెప్పుట ఎగురయిన వ్యక్తి ఫలానా అని తెలియుటకు. వాడు నిరంతరము ద్విజమాంసము నేతినచుండు వాడేల కొరడు ? కావచ్చును. ముందట్లుగా విచారించి తనకు కాపమోక్ష ప్రదాయి కానివానిని తినుచుండవచ్చును. రాముడు విరాధుని ప్రశ్నలకు సమాధానముగా తమ యుదంతము చెప్పిన తరువాత “ఈ మేను వదిలి మీ దారిని మీరు పొందు. తిండి మాటబడి యడలికి వచ్చితిమని చెప్పచున్నావు. మిమ్ము చంపితినుట యెందులకు ?” అనివాడు విరాధుడు. విరాధుడు కాపావసాన మెరిగి దానికై వేచి యున్నవాడు వలెనే ఆ మాటయు ననినాడు. రామలక్ష్మణులను చంపి తినవలయునని వానికి లేదు. తాను వారిచేత చంపబడ వలయుననియే యున్నది. ఇది ఆత్మగర్భము. పైకి వికటముగా రాక్షసుడువలె కామాతురుడైన వాడువలె ఈ మేను వదిలి మీరు పొందు—మిమ్ము చంపితినును. అది నా కేమూలకు ననినాడు.

విరాధుడనలెన గంభీర్యత్వ భావము కలిమి ప్రాచీక
 జహముతోడి ప్రవృత్తి నేరపుట విశ్వనాథ బహుచరు
 త్కరముగా నిరూపించినాడు లక్ష్మణుడు
 క్రుద్ధుడయి రాముడు స్వనివయము చెప్పక
 మునుపు విరాధుని నీ నెవ్వడవురా? అని
 గడించినపుడు “విరాధుడు అంత వికటాట్టుముగా నగి
 మీలెవ్వ రెండునకును బోవుచుంటిరని తొల్లను
 నేనడుగంగ మీగుచెప్పిన యదిలేదు, నన్నుడగ
 చేర్చితి” అనుటకూడ విరాధుడు తన కాపావసాన
 మొగిచినారించుచుండుటను స్థాపించుచున్నది. రాము
 లక్ష్మణుల మని రాముడు చెప్పినప్పటినుండియు వాడు
 సంత పించుచు నే యున్నాడత్యుక్తముగా. సీతను వదలి
 మీదారిని మీరు పొండునుటలో విరాధుని ఆంత్య
 చుదియే. వారెల్లను సీతను వదలిపోగు. సీతకొరకె తిను
 చంపుగురు. తినుకొవలసినదే అది అంగువల్ల నే
 రాముడు శ్రోగముతో “వలలుగా సీతవదలి నీవలను
 పొమ్ము” అనినపుడు—రాముని శ్రోగము విరాధుని
 ఆత్మలో సంతోషము కలిగించుచున్నది. ఆయాత్మ
 లోని సంతోషము దేహాగ్రయము ముగ్ధమున వికట
 ముగా వ్యక్తకీకరింపబడుచున్నది. “అనిన విరాధుడు
 నవ్వి మీరు నన్ను జంపెదమంటిర గదా? సీత వదలిన
 యేటికి జంపెదరు?” ఇవి విరాధుని మాటలు. సీతను వద
 లినచో నిజమునకు వారు విరాధుని చంపరు. కాని
 చంపుట వానికి కొవలయును అది అవచనములో
 నీ యాంశము. కొవలసిన దానిని కొవలసెనట్లుగా
 స్పష్టముగా చెప్పబడు రాముని దేహభేదమును అన్య
 వచ్చును. వచ్చినది. అంగువలననే ఆ విరాధుని
 వాక్యము ముద్ధునిమాటగా నున్నది. రాముడినివాడు
 “మృత్యుంబు మీ సృష్ట్యుద్భూతగుణం”బని. పాత్రజీవ
 లక్షణమును పట్టకొనినపుడే అట్లుగా వ్రాయుట
 సంభవించును. పూర్వజన్మ సహజమైన గంభీర్యత్వమును
 సృష్టిలో నుంచుకొని, తత్కాలికమైన ప్రాచీక
 జహముతోడి యనుగడతో, తిదేహమును వదలించుకొను
 యత్నము జాగ్రత్తుడైన జీవి విరాధుడైన తుంబురుడు.
 తిజీవలక్షణము గుర్తంపబడితగు తిర్హదాకముగా సర్వ
 రచనయు చేయబడిన దీ కల్పవృక్షమున. అసలు
 శ్రీమద్రామాయణమునందలి సర్వవిషయముల జీవలక్ష
 ణము భావ్యముచేయబడి శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్ష
 మైనది.

విరాధుని జీవలక్ష మిదియని రామాయణ కల్ప
 వృక్షమున చెప్పబడిలేదు. లేదనిగా లేదనిగాదు. చు

త్కరముగ నున్నది. భవ్యభవ్యమున నున్నది. ఏతడ
 చలలో నున్నది. విరాధునకు తానస్త్రోత్రములతో
 చావనని తెలియును. తాను ప్రతికియుండగానే
 పూడ్చిపెట్టబడవలయును. ఐనచో రాముడని
 తెలిసికొనగ నే విరాధు డాయనకీ విషయము
 చెప్పవచ్చును గదా? చెప్పలేకేమి? శ్రీరాముడు
 “విడిక చావడు గోయి త్రవు.” మని లక్ష్మణునితో
 ననిన తరువాత “శ్రీరామా! మంచియూహ చేసితి
 వయ్యా” అనినాడేమి? ఆత్మజ్ఞత్వమునకును దేహభే
 దమున కలితిపిన మలిసంసారమును భేద ముచుటనే
 యున్నది. విరాధునకా తెలివి రాముడీమాట అన్న
 తరువాత కలిగినదా? లేక రామలక్ష్మణులమని ఆయన
 చెప్పగ నే కలిగినదా? అప్పుడే కలిగినదిగాని రాముని
 ఆ మాటలతో అది ప్రకీ వచ్చినది. అనగా వాక్ స్థితికి
 వచ్చినది. దేహాగ్రయమును త్రవ్వ ఆత్మాగ్రయము
 వాక్ స్థితికి వచ్చుట సంభవించు పట్టనదన్నమాట. విరా
 ధుని పూడ్చి పోవుచు వారిలో రాముడనినాడు.

“తన పూర్వంబగు జన్మలో గలుగు
 వృత్తాంతంబు తా నేయెఱుంగును,
 గుహాచరణంబు నెఱగిడి
 గైకొన్నాడు? నగ్నాంచినం
 తన పూర్వ స్మృతిగలెనా వెదకు
 చుందావచ్చె నన్నాడుగా
 నను? ప్రాచీక జహమే! బలము
 గంభీర్య భావనకుకా?”

రాముడన్నట్లుగా వ్రాయబడిన ఈ పద్యమువలన
 సాధంపబడిన ప్రయోజనములు రెండున్నవి. విరాధుని
 జీవసంపుటిలోని నైలక్షణ్యమును అర్థించి నిష్కర్ష
 ర్షించుట ఒకటి. రామునియొక్క జీవసంబంధ విచార
 జైకశీలమును నిరూపించుట రెండవది. తాలకవసాటి
 నుండి రాముని ఈ విచారజైకశీలము తుదిదాక సముచిత
 ముగా నిరూపింపబడినది రామాయణకల్పవృక్షమున.

విరాధుని ప్రాచీక దేహమునకు తగిన యడలి
 యనిపించు మృత్యుము—శిధితిమై వాని గంభీర్యత్వ
 భావసృష్టితోడి జీవలక్షణము—వాడు సీతను పట్టు
 కొనుట కనుకూలముగా కల్పింపబడిన పూర్వరంగ నిర్వ
 హణము, నాన్యతో దర్శనీయమై పరమ మణియముగా
 ఈ రామాయణకల్పవృక్షమున ఉన్నది. అనంతికోటి
 కోవ్యశీల్పములు ఒహసహస్రముఖముల ప్రదర్శింప
 బడిన మహాకావ్యేతిహాసములోని ఒక చిన్న విషయ
 మును స్థలముగా వ్రాసి నాను.

దృష్టి

శ్రీ కొలకలూరి ఇనాక్

*పాత్రలు : రమేష్ బాబు, హేమలత,
గంగాధరం, నరసమ్మ, డాక్టరు :
ప్రభాత సమయం, మురళీగానము

గంగాధరం : అమ్మా!

హేమలత : ఏం నాన్నా!

గంగా : కాఫీ వీలవుంది?

హేమ : బాలా చాగుంది నాన్నా! కన్నతల్లి లాంటిది
మన దాది.

గంగా : మీ ఆమ్మే వుంటే నీ కిన్ని కష్టం లుండక
పోయేవి.

హేమ : అదేంటి నాన్నా! నా కిష్టం?

గంగా : ఏమయ్యా! అవిడే వుంటే... (బాధపడి... తేగు
కొని) విధి వ్రాత ఎవరు తప్పిస్తారు? నీ కళ్ళే
మాతాయో! భగవంతుని కరుణ ఎలా వుందో?

హేమ : (బాధగా) డాక్టరు చెప్పారుగా నా కళ్ళు
వస్తాయని, రాత్రి నువ్వు చెప్పావు—నా కళ్ళు
వస్తాయని డాక్టరు చెప్పారని. నువ్విప్పుడు బాధ
పడ్డమెందుకు నాన్నా!

నరసమ్మ : అది మీ నాన్న గారి అనుమానం గాని తప్పు
కుండా నీ కళ్ళొస్తాయి తల్లీ!

హేమ : నిజంగానా? మా అమ్మలాగా నన్ను కళ్ళలో
దీపాలు పెట్టుకొని రాత్రి పగలూ అనకుండా
చూస్తున్నావు. నీ ఋణం తీర్చుకొనడం కష్టం.

నర : పిచ్చితల్లీ! పడుకో! ఎక్కువగా చూట్లాడకు.

హేమ : ఇవాళ డాక్టరుగారు నా కళ్ళు విస్తృతం న్నా
రుగా, నీతో ఏమైనా చెప్పారా?

నర : చెప్పారమ్మా. నీ కళ్ళు తిప్పకుండా వస్తాయనీ,
ఇవాళ కళ్ళు విస్తృతం.

హేమ : వారిని నేను చూడలేదుగాని. వాళ్ళ హృదయం
మాత్రం చూడగలుగుతున్నాను. చాల కరుణా
మయులు. నెల రోజుల్నుంచి టైముకు వచ్చి
శ్రద్ధ తీసుకొని నురి, నన్ను చూస్తున్నారు.

గంగా : మంచివాడు. మొన్న మొన్న నే ప్రాక్టీసు
పెట్టాడు. ఎంతో మంచి డాక్టరని అప్పుడే
నలుగురూ అనుకొంటున్నారు.

నర : వారున్నదాన్ని ఉన్నటు చెప్పారమ్మా! నూటిగా
మెలిగే పద్ధతి వారిది. వారవుతుం దంటే అవు
తుంది. లేదంటే లేదు. అంతే!

హేమ : అయితే నాకు మాపు తిప్పకుండా వస్తుం
దన్నమాట.

నర : చూపు తిప్పకుండా వస్తుంది. ఎందుకమ్మా
అంత భయం.

హేమ : నాన్నా! ఇవాళ చాలా ఆనందంగా వుంది.

గంగా : నెలరోజుల తరవాత... అన్యవ సంభుజ్ఞమ్మా!

నర : కన్న కూతురు నురి. కళ్ళకు వచ్చింది.

గంగా : నరసమ్మా! కాఫీ కప్పులు పట్టుకో.

నర : సరేనండి (కప్పులు కడిపితే వచ్చేస్తుంది. వెళ్లి
పోయింది)

హేమ : నాన్నా! మనదాది మంచిది.

గంగా : అవును గానీ.....

హేమ : ఏంనాన్నా!

గంగా : రమేష్ వస్తున్నాడు.

హేమ :బావ.....

గంగా : అవునమ్మా! నిన్ను ఉదయం మెచ్చాను
వచ్చాడు.

* భారతీయ భాషలలో విశ్వ విద్యాలయం
విద్యార్థులకు ఆలండియా రెడియో (ఫ్రీ) వారు శ్రవ్య
నాటికల పోటీలు జరిపారు (57-58). "దృష్టి"
ద్వితీయ బహుమతి పొందింది.

హేమ : బావదగ్గర డబ్బుందో? లేదో??

గంగా : మీ బావకు నేను ఎన్నడైనా డబ్బులివ్వయంలో
లోపం కలుగజేశానా? ఎక్కువే పంపా!

హేమ : ఇక్కడికి బావ ఎప్పుడొస్తాడు నాన్నా!

గంగా : నిన్న సాయంకాలం తెలిగం ఇచ్చాడు
బయలుదేరుతున్నట. నిన్న జనతకు బయలు
దేరినా తొమ్మిదిన్నరకల్లా వస్తాడమ్మా!

హేమ : తొమ్మిదింటికే వస్తాడా నాన్నా!

గంగా : అవునమ్మా!

హేమ : అయితే కారు స్టేషనుకు పంపునాన్న.

గంగా : అలాగే చెకానమ్మా!

హేమ : నాన్నా!.....ఫారిన్ వెళుతున్నప్పుడు
చూశాను బావను. మళ్ళీ ఇదేమాడబోవటం. ఈ
కట్టలో ఎలానాన్న? డాక్ర్ని పిలవ్వా?

గంగా : సరేనమ్మా!

హేమ : నాన్నా! నాన్నా! జనతా క రెట్ట పైమే నేమో
కనుక్కో!

గంగా : సరేనమ్మా! డాక్టర్లా వస్తాడు. రమేషు
వస్తాడు. డాక్టరే ముందువచ్చేట్లు చూద్దాంలే—
అమ్మా, ఏమిటి నీరసంగా వున్నావ్ జ్వరంగా
వుందా?

హేమ : నీరసమూ, జ్వరమూ—ఏమిటి నాన్నా నువ్వ
నేది?

గంగా : ఏమిటోనమ్మా, నీముఖం పేలవంగా జీవనకళ
లేకుండావుంది.

హేమ : అదేమిటి నాన్న! శాకివా కున్నంత ఆనం
దింగా ఎప్పుడూలేదు. కాని—ఒకటి అనుమా
నంగావుంది—

గంగా : అనుమానవేమిటి?

హేమ : నాక్కళ్ళొస్తాయో, రావో?

గంగా : తప్పకుండా వస్తాయి. భయపడకు, ధైర్యంగా
వుండాలి మరి.

హేమ : బావ నన్నొక వేళ.....

గంగా : బావ నిన్నొక వేళ...ఏమిటమ్మా?

హేమ : కళ్ళురాకపోతే పెళ్ళిచేసుకోజేమో?

గంగా : అమ్మా! అదానీభయం. అందుకా ముఖం
అలా పెట్టుకున్నావ్. అరికి హృదయమున్న
సంగతి నాకంటే నీకే బాగాలేదు. అతను
కృతఘ్నుడుకాడు. అయినా నీకు చూపు తప్ప
కుండా వస్తుంది. భయపడ నక్కరలేదు.

హేమ : నిజంగా నా నాన్నా! నిజంగానా!

నర : (ప్రవేశించి) పిచ్చితలి ముఖంలో ఇప్పుడు వెలుగు
రేఖలు చూస్తున్నాను.

హేమ : ఏమిటి నరసమ్మా!

నర : నిజమేనమ్మా! ఇప్పుడు కళకళలాడుతున్నార
మీరు.

హేమ : నాన్నా! టైమెంత?

నర : రమేష్ ఇంకోగంటా గంటన్నరకల్లా వచ్చేస్తా
డులే అమ్మా!

(టెలిఫోను మోగింది)

హేమ : బావ స్టేషనుకువచ్చి పోను చేస్తున్నాడేమో
చూడనాన్నా

(టెలిఫోను మళ్ళీమోగింది)

గంగా : నరసమ్మా, ఫోను చూడు!

నర : సరేనండీ. (నెడుతుంది)

(గోడ గడియారం ఎనిమిదికొట్టింది)

గంగా : అప్పుడే వస్తుందటమ్మా (టైమును. తప్పకుండా
తొమ్మిదింటికల్లా వస్తాడమ్మా!

హేమ : నాన్నా!

గంగా : ఏమమ్మా! తప్పకుండా తొమ్మిదింటికీవస్తాడు.

నర : (వచ్చి) తప్పక వస్తారట గాని తొమ్మిదింటికీ
కావటం. తొమ్మిదిన్నర తరువాత. పేషెంట్లు
బాగా వున్నారట, ఒక కేసు నీరియస్ గా
వుందట.

గంగా : అవును మరి. డాక్టరు! అరైంటు శను
లుంటాయి. అయినా నరసమ్మా! మళ్ళీ ఫోను
చేయి. అమ్మాయి ఎదురుచూస్తోందని చెప్ప.
వీలైనంత త్వరగా రమ్మను.

హేమ : బావ వస్తాడు. చూడాలి. కట్టు విప్పాలి.
తొమ్మిదిలోగా, వెంటనే రమ్మని చెప్ప!

నర : సరేనమ్మా!

హేమ : డాక్టరు వేగమే రావాలి. కట్టు విప్పాలి.
బావవస్తాడు. నాకు కళ్ళు వస్తాయి. బావ
వస్తాడు. నాకు కళ్ళు వస్తాయి.

గంగా : అవునమ్మా!

హేమ : నాన్నా! బావ! అమెరికా వెళ్ళేటప్పుడు
కన్నీటికి నోచుకున్న నాకళ్ళు...ఇవారే...

గంగా : (బాధగా) అవునమ్మా!

హేమ : నాన్నా!

దృష్టి

గంగా : ఏవఁచూకో!

హేమ : బావకు నా కళ్ళవిషయం తెలుసుకదూ!

గంగా : రమేష్ ఆఖరి యాజ్ఞేయ అసరే తీరిక వుండ దని వ్రాశాడుగా. అందుకి వచ్చేయంటే ఆఖరి ఉత్తరంలోనే నీ కళ్ళవిషయం రాశాను. ఆ ఉత్తరం అందినవెంటనే బయలుదేరాడు— సరసమ్మా ఫోనుచేశావా? ఏమన్నారూ.

సర : కాకదు వెంటనే బయలుదేరుతున్నానని చెప్పారమ్మా!

గంగా : అయితే తిప్పకుండా వస్తాడు. సరేగానీ జనతా కరెకు టైమేమో చూడు.

హేమ : ఆ! అవును! జనతా కరెకు టైమేమో కనక్టో.

సర : సరేసమ్మా!

హేమ : బావ ఎలా వున్నాడో?

గంగా : ఏమీ కొరత లేకుండావుండికదమ్మా. చీకూ చింత లేకుండ చేశానుగా. అన్నివిధాలా అభివృద్ధిచెందుతాడు. అసలు మనరమేష్ చాలా అదృష్టవంతుడు. నీ అశుగ్రహం లభించింది. నా ఆశ్రయం దొరికింది.

హేమ : ఏమిటి నాన్నా!

గంగా! అవునమ్మా! అందుకే అందరికీ అంగుబాటులా వుండని అమెరికాచదువు. ఏనాడో యస్. యస్. యల్. నీ పరీక్షకు పోతేక చదువు మానుకోవాల్సిన అతిసు. ఆర్గనైజ్ లో చదువుకునే అతను ఒక ఫారిన్ డాక్టరేట్ తెచ్చుకుంటున్నాడు. అదృష్టవంతుడంటావా? కాదా? అరిసికి పరిస్థితులు అనుకూలించాయి.

హేమ : (కోంచెం కోపంగా) నాన్నా! ఏమిటి నువ్వ నేది?

గంగా : అదిగాదమ్మా ... (చూరుస్తూ) ఒకఫాటో పంపాడు. అందులో చాలాఅందంగావున్నాడు. ఎంతో ఆరోగ్యంగా వున్నాడు. ముఖంలో జీవకళ తొణికిసలాడుతోంది.

సర : జనతా కరెకు టైమేవంటుండీ!

గంగా : అమ్మా!

హేమ : ఏం నాన్నా!

గంగా : నేనలా బయటికిపోయివస్తా!

హేమ : సరేనాన్నా!...సరసమ్మా!

సర : ఏవఁచూకో!

హేమ : నన్ను కిటికీవాకా నడిపించు.

సర : ఎందుకమ్మా!

హేమ : హార్వోర్లేపోతున్నా! పడుకోలేకపోతున్నా నడవాలనిపిస్తోంది. గుండె తేలిగావుంది. నడిపించు!

సర : అసరే ఓపిక లేదేమో!

హేమ : ఓపిక్కే? దివ్యంగావుంది. నడిపించుదూ కాస్తా!

సర : సరే! లే అమ్మా...ఆ...ఆ...చేయి ... భుజం... ఇటు...ఇటు... ఆ...ఆ... నిలబడమ్మా... ఇంక నడువు... మెల్లగా... మెల్లగా నడవ్వా... ఏమిటమ్మా... అంత హుమారుగా వున్నాను... ఇటు...ఇటుమ్మా... ఇక్కడ...ఆ...ఆ... నిలబడు... ఇదిగో...ఇది...వచ్చుకో...ఆ!

హేమ : చల్లగా గాలి వీస్తోంది.

సర : తున యింటిముందు పూలమొక్కలమీదుగా వచ్చినగాలి పరిమళంతో వస్తుందమ్మా!

హేమ : నులైతీగ ఎలావుందో చూడు!

సర : పందిరిమీదకి ప్రాకింది. పూలు పూస్తోంది.

హేమ : కోటను మొక్కలు ఎలావున్నాయి.

సర : వాటికేం తల్లి! పనిమనిషి శోభా నీళ్ళు పోసున్నాడుగా. అవి నిగనిగలాడుతున్నాయి. సన్నజాజితిగూడా పందిరిమీదకు ప్రాకు తోంది. పక్కనే ముద్దబంటి మొక్కలు బాగానే వున్నాయి.

హేమ : వాటిప్రక్కనే గులాబీతీగలుండాలిగదూ.

సర : ఉన్నాయి, బాగాపూచి.

హేమ : అవి పెట్టుకుంటే ఎంతో అందంగా వున్నట్లు ఆనందించేదాన్ని.

సర : హేమ అసరే దీపకలిక. వైగా గులాబీపువ్వులు పెట్టుకొని మరి పూచి తిం గేడులావుండిదూ! అనేవారమ్మా మీ బావ.

హేమ : బావ నన్ను మెప్పించడానికి.

సర : కాదమ్మా! అప్పుడు నిన్ను చూచిన ఏమగాడెవ తిన్మయడోతాడు. సాధారణంగా ఏ ఆడది చూచినా ముఖం చిట్టించి కుక్కుకుంటుంది.

హేమ : అలా చూడు! పోక చెల్లె కదురుగా గన్నేరు చెల్లుండాలి.

సర : ఉన్నాయమ్మా! పచ్చని పూవుల్లో.

హేమ: ఆ చెల్లెడింద పచ్చని గరిగినద బెంచీ వుంది కదూ!

నర: అవునమ్మా! తెలలోజుల్నించి వాడుక లేకుండా వుంది.

హేమ: బావ ప్రయాణాని కొకరోజుయందు ఆ బెంచీ మీద తన కాగిల్లో నన్ను చెచ్చకొని 'హేమా' 'నువ్వు లేకుండా నే కాలమంతా ఎలా గడప గలను...'

నర: అంతలో నేనువచ్చి భోజనానికి రమ్మంటే వచ్చానుకదూ!

హేమ: అవును. బావ వెళ్ళిపోయేరోజు, సరీగ ఇన్ కటికీ, నాకళ్ళిల్లోకి మాన్తూ ఏమేమో చెప్పాడు. నేను, 'బావా ఈ కాలమంతా ఎలా గడపేది? ఇంతవరకూ కలిసేమెలిసివుండి చదువుకున్నాం. ఇంక ఎలాగా...'

నర: అంతలో నాన్న గా రొచ్చి. 'రమేష్ (రెమిస్) ట్రైం అయింది. త్వరగా తెమలండి' అన్నారు కదూ!

హేమ: అవును. అప్పుడు వెంటనే చీలిపోయాం. ఇనాళ బావ వసున్నాడు నాకళ్ళిస్తాయో! రావో!! ఏమంటాడో? ఏమో??

నర: భయపడకమ్మా! రమేష్ నిన్ను ఏ పరిస్థితుల్లోనూ కాదనడు. నీ కళ్ళు తిప్పకుండా వస్తాయి.

(కారు హారను)

హేమ: అదుగో బావ వచ్చాడు.

నర: ఇంతిత్వరగా బావ వస్తానమ్మా! మరి ఓపిక లేక పోతే ఎలా—డాక్టర్ రొచ్చాడు!

హేమ: (సంతోషంతో) డాక్టర్! డాక్టర్!!

డాక్టరు: హల్లో... ఏమిటి కిటికీదగ్గర చేరా—సంతోషంగా వున్నట్లున్నారు. గుడ్ అలావుండాలి—చలనిగాలి పీల్చుకుంటున్నా—దబ్ ఈజ్ బెటర్. యస్, మర్చిపోయాను. ఆరోగ్యంగా నే వుండికదూ—ఇంతింకు జ్వరం రాలేదుగా—అవును రాను. రావటానికి వీలేదు. యస్ పదింటిక విప్యతను. కళ్ళిస్తాయి. రమ్మన్నారట. ఏంటి విశేషం సీరియస్ కే సా కలుంది. అయినా తప్పకుండా రమ్మన్నారని వచ్చాను. ప్రత్యేకంగా విశేషం వుంటే చెప్పండి. హుమరుగా వున్నారు. గుడ్ అలావుండాలి.

నర: బాబూ!

డాక్టరు: పదింటిక వస్తాను. అలెంటుగా వెళ్ళాలి. ఏమి కొంచెం గాలిలో తిప్పు. వస్తాను మరి.

హేమ: ఏమండీ!

డాక్టరు: ఏమిటన్నా? ఏమిటి?

హేమ: కొంచెం ముందుగా కల్లు విప్పాలి అవసరం.

డాక్టరు: కొంచెం ముందుగానా? నో నో—టైప్ ఈజ్ హేర్ - పదింటిక ఇంకా కలు విప్య కూడదు. మీ ట్రేయింగ్ సెం చెబుతున్నా. ఓ.కే. వస్తామరి.

హేమ: ఏమండీ!

డాక్టరు: ఏమిటంటా? చెప్పండి. అటు సీరియస్. కనీసం. వెళ్ళాలి. ఏదో చెప్పబోయాను చెప్పండి! మిమ్మల్నే!

హేమ: నా కళ్ళు.....

డాక్టరు: డెఫ్ నెట్టి. తిప్పకుండా బావుతాయి. పదింటిక. వస్తామరి యస్. ఓ.కే. బైబై. (వెళ్ళి పోయాడు.)

హేమ: ఏంటి వారికంత తొందర. మాట కూడా నిదానంగా మాట్లాడ లేం?

నర: వారిమాటే అంటే ఆలోచనచుకుండి. అందుకే ఆ మాటల్లో ఆతొందర. ఆయన మాస్తనాసి...

హేమ: అంతిత్వరగా వెళ్ళిపోయాడేం?

నర: ఆక్స్ జేమ్ సీరియస్ కేసట. కాని మీరు ఫోవ చేశార నే సరికి అన్ని విషయాలూ అలా వుంచి ఇక్కడి కొచ్చారు.

గంగా: (వస్తూ) జనతా వచ్చిందమ్మా!

హేమ: అవునా నాన్నా!

గంగా: అవును. టైం అయింది. రమేష్ వస్తావుండాలి.

హేమ: నాన్నా! కాగా పంపావుగా. డ్రైవరుకు బావ సుర్రేంటనా? మర్చిపోయాడేమో. ఆ మాట అడిగావా?

(గోడ గడియారం తొమ్మిది గంటలు కొట్టటం మొదలు పెట్టింది. నరమ్మ, హేమ లతల సంభాషణలు జరుగుతున్నాయి.)

హేమ: (సంతోషంగా) ఏకమ్మా!

నర: అమ్మా!

హేమ: బావ...

నర: వస్తాన్నాడు.

హేమ: నాకు...

దృష్టి

సర : ఆనందిం గా వుంది.

హేమ : అవును.

సర : అలాగే నమ్మ మరి.

(...గడియారం తొమ్మిదిగంటలు కొట్టడం సర సమయం హేమలకు సంభావన అనిపించడం జరిగింది. అంతలో కారు వారను...)

హేమ : బావ వచ్చాడు.

సర : అవును వస్తున్నారమ్మా!

హేమ : (పెద్దగా) బావా!

రమేష్ : (దూరంగా) హేమ!

సర : రమేష్ బాబుగారు ఇక్కడికి వస్తున్నారు. నువ్వు కూర్చోమ్మా! కూర్చో!

రమ : హేమ!

హేమ : బావా!

రమేష్ : ఏలాగైపోయావు హేమ.

హేమ : (నిర్లిప్తంగా) ఆ!—ఎన్నాళ్ళ కొచ్చావు బావా!

రమే : మరి అమెరికా.....

హేమ : రెజెలనుంచి ఉత్తరంకూడా వ్రాయలేదే!

రమే : మూజెలనుంచి ఫీసీస్ కాపీల చూడబడితే వుంటుంటే తీరుబడిలేక పారపోతువరిగింది.

హేమ : పారపోతుంటేలే బావా!

రమే : బాగా చిక్కిపోయావు!

హేమ : నేనలా కనిపిస్తున్నానా? బావా! నిన్ను చూడే భాగ్యం లేకపోయింది. డాక్టరుగారు ఇవాళ కలువిప్పతానన్నారు.

రమే : హేమ! అసలు నీ కళ్ళెరుక్కాయి.

హేమ : (బాధగా) ఎంచెప్పేది బావ! నెలగోజుల క్రితం అదేదో జ్వరంవచ్చింది. నాలుగుగోజులు తీవ్రంగావుంది. నాలుగుగోజు రాత్రినుంచి ప్రారంభం, కళ్ళు మసక మసకగా కనిపించాయి. నీ ఫోటోదగ్గరకుపోయిచూశా. బావా! ఫోటో కనిపించితే కాని గుర్తు తెలియలేదు.

రమే : (ఆశ్చర్యంగా) ఆ!

హేమ : చీటి కారణమని నిద్రపోయాను. తెల్లవారి లేచాను. మసక మసకగావుంది. రాత్రికంటే కొంచెం మెక్కువ నూనెను పోక చెల్లెమ్మగా వచ్చి, కళ్ళలో పడుతున్నాడు. శిశువెంటే నీరు కారడం మొదలుపెట్టింది. నాన్న ఇంటి

వద్దలేదు బావా! సరసమ్మను శక్తి చెప్పాను. ఆవిడ వైతాళిక కళ్ళుతిగురున్నాయేమోనని నన్ను వర్చిలో కూర్చోబెట్టి చెప్పింది. కళ్ళు మూసుకున్నప్పుడు కొంచెం సేపట్లా నాన్నవచ్చాడు. నన్ను పిలిచాడు. లేచాను. కళ్ళు తెరిచాను నాన్నమాట వినిపించింది కానీ, నాన్న కనిపించలేదు. వివిటమ్మా వెర్రిమాపు అన్నాడు నాన్న.

రమే : (ఆశ్చర్యంగా) వెర్రిమాపా?

హేమ : నేను భోగవిషిడ్డాను. (అప్పటికే హేమలత కంఠం వణికిపోయింది)

రమే : ఎంతపని జరిగింది?

హేమ : నెలగోజుల్నించి డాక్టరు శ్రమతీసుకుంటున్నారు. కళ్ళు వస్తాయని పడేపడే పనికిని కొని చెబుతున్నారు. ఇంకోగంటకల్లావచ్చి, డాక్టరు కలువిప్పతాడు.

రమే : డాక్టరు జాగ్రత్తగా చూస్తున్నారా! (గంగాధరం బైటికి వెలిపోయాడు.)

హేమ : చూస్తున్నాను.

రమే : సరసమ్మ నిన్ను కంటికి రెప్పలాగా కాపాడు తొందికదూ!

హేమ : అవును బావ!

రమే : వీళిద్దరూ జాగ్రత్తగా చూడకపోతే ఇది చాలా ప్రమాదకరమైన కేసు. కళ్ళురాని ఇర్పిడెంటు కూడా వున్నాయి.

హేమ : (భయంగా) బావా!

రమే : భయపడకు హేమ! కళ్ళు బాగవుతాయని డాక్టరు చెప్పాగన్నావుగా. విచారించకు ధైర్యంగావుండు. అప్పటి యుగళదనం నీలో ఏ మైంది హేమ! ఇంతి నీరసంగా వున్నావ్!

హేమ : అదేమిటి?

రమే : ఆగోజు మెయిల్ సెకెండుకొనులో ఒంటరిగా వున్నప్పుడు...

[ఫేడి క]

* * * *

(—రెలకూత—రెలు పోతున్న సమయం. క్రమంగా దూరమవుతుంది)

రమే : నాకు తొనొప్పిగావుంది.

హేమ : కాఫీ యివ్వనా?

రమే : కళ్ళు తిగుతున్నాయి.

హేమ : ఏమిటిబావా! ఇంకెవరూ తరిక్కడ? ఇప్పుడేం చెప్పేట?

రమే : ఇలారా హేమ!

హేమ : ఎందుకుబావా! (లేచింది)

రమే : ఇక్కడ కూర్చో! ఆ... ..

నాకే బాధావుండను, హాయిగా వుంటుంది.

హేమ : ఏమిటిబావా!

రమే : అలా కూర్చో! లేవబోకు-

హేమ : ఇదా ఎత్తు?

రమే : కారణం మరి నీకళ్ళు.

హేమ : నాకళ్ళా!

రమే : అవును నీకళ్ళు

హేమ : ఏం?

రమే : (భయంగా) నాకు భయంగావుంది.

హేమ : ఎందుకూ? ఏమయిందీ? ఏమిటిబావా!

రమే : నీకళ్ళు...

హేమ : నాకళ్ళు కేమిటి?

రమే : నాకు భయంగావుంది. నన్ను మింగేస్తున్నాయి. నేనిక్కడ కూర్చోలేను.

హేమ : ఏమిటి—పిచ్చిబావా! పాపం అక్కడ పడుకో బా!

రమే : హేమ!

హేమ : ఆ!

రమే : భగవంతుడు నీ కళ్ళింటే ఆదంగా ఎందుకు తయారుచేశాడో (రైలుపోతున్న శబ్దం— కూత వినిపించి ఆగిపోతుంది)

* * * *

[ఫేడౌట్]

హేమ : (విచారంగా) ఆ కళ్ళిప్పుడు,.....

రమే : హేమ! విచారించేనికి? సంతోషంగావుండు, ఎంత 'శ్రమపడి థీసీస్ పబ్లిష్' చేశావనుకున్నావ్. రాగానే నిన్ను చూచి ఆక్రమంతా మరిచిపోదామనుకున్నా! నువ్విలావుంటే ఎలా హేమ!

హేమ : థీసీస్ బాగా వ్రాశావుగా?

రమే : ఘరవాలేదు. త్వరలోనే డాక్టరేట్ వస్తుంది.

హేమ : ఇంతకాలంనుంచి నువ్వులేవు. ఇక్కడ నాకు ఇన్నాళ్ళు నిస్వప్నంగానే గడిచాయి, నువ్వు వస్తా ననుకు నేపరికి ఇదొకటి.

రమే : విచారించకు హేమ! త్వరలోనే నయమవుతాయి.

హేమ : కాని బావా! అమెరికానుంచి రాగానే మన మేరజీ అన్నావు.

రమే : ఇప్పుడేం?

హేమ : ఏవా!

రమే : అవు నిప్పుడేం?

హేమ : ఒక వేళ నాకు దృష్టిరాకపోతే నన్ను.....

రమే : రాకేం చేస్తుంది. ఇవాళే కట్టు పప్పుతొరటగా!

హేమ : ఒక వేళ రాకపోతే, నేను నీకు.....

రమే : డాక్టరు దృష్టి వస్తుందని చెప్పారన్నావుగా.

హేమ : నిన్న మొన్నట్నీంచి మాత్రమే వస్తుంది. తిప్పు వస్తుంది, అంటున్నాడు. కాని, అంతకు ముందు చెప్పలేం, ప్రయత్నిస్తాన నేనాడు, అది తప్పుకుంటే గుండె ఆగినంత పంపుతోంది. అయినా నాక్కళ్ళొచ్చిందాకా నమ్మకంలేదు.

రమే : తప్పుకుండా చూపు వస్తుంది. భయపడకు హేమ!

హేమ : ఒక వేళ రాకపోతే...నా జీవితం...

రమే : ఆలోచింపవలసిన విషయమే!

హేమ : (ఆశ్చర్యంగా) ఆ! ఏమిటి! (కోపంగా) బావా!

రమే : (చూటాడడు).

హేమ : ఏమిటిబావా నువ్వన్నది.

రమే : ఆ! ఏమంది! ఏమీలేదు! ఊరికేనే అన్నాను.

హేమ : ఏమనీ! ఆలోచింపవలసినవిషయమనేగదూ!

రమే : పిచ్చిహేమ! నేను నిన్నుతప్ప మరొకరినీ పెళ్ళి చేసుకోగలనా?

హేమ : నిజమా? బావా!

రమే : అనుమానం కూడానా!—అది భాషం. సరే గానీ నేనిక్కడ ప్రాఫెసర్ కలుసుకోవాలి. పది దాటేంతరవాత దొరకడు. వారితో మాట్లాడితే రేపు డాక్టరేట్ రాగానే పెంట్లు అపాయింటుమెంటు జరుగుతుంది. అదీ మన బాగుకే కద! పోయి మాట్లాడినా!

హేమ : డాక్టరు వచ్చేవేళయింది. కట్టు విప్పి తరవాతి పొకూడదూ!

రమే : ఘరవాలేదు హేమ! పదింటికే డాక్టరువచ్చి కట్టు విప్పతారు. కళ్ళొస్తాయి. పదింటికే నేను ప్రాఫె

దృష్టి

సకలతో మాట్లాడంకూడా అయిపోతుంది.
వెంటనే వస్తాను. వస్తామరి.

హేమ: బావా! నువ్వు హృదయ పూర్వకంగా నాకు
కళ్ళు రావాలని కోరుతున్నావా?

రమే: ఆదేంబట్టి హేమా!

హేమ: ఏముంది? నాకు కళ్ళు రావాలని కోరుతావు
గానీ రాకపోతే పెళ్ళి చేసుకోవుగదా.

రమే: ఏమిటిది?

హేమ: ఏముంది వా సవానికి వాగ్రూపం.

రమే: పోయిరావాలి. వస్తా మరి.

హేమ: సరే!

గంగా: (వస్తూ) ఎక్కడికి రమేమ్.

రమే: ఇప్పుడేవస్తా మావయ్యా!

గంగా: డాక్టర్ వచ్చే వేళయింది. కల్లు విప్పి తర
బాత బాకూడదూ?

రమే: అప్పటికి వస్తా మావయ్యా! (స్వరం క్రమంగా
దూరమౌతుంది).

గంగా: అమ్మా! రమేమ్మా—

హేమ: వస్తాడు! నాన్నా! నాకు కళ్ళొస్తాయా!

గంగా: తప్పకుండా—.....

హేమ: బావ నన్ను పెళ్ళిచేసుకుంటాడని మీకు
నమ్మకం వుందా?

గంగా: ఆదేం మాటమ్మా! అపవమృతమా మీ బావ
విషయంలో...

హేమ: కాదునాన్న! అసలు జీవితమే ఓ పరీక్ష.
అందులో మళ్ళీ...

గంగా: ఆవాంతర పరీక్ష లంటాయా?

హేమ: అవసరమైతే అవి తప్పవు నాన్నా!

గంగా: ఏమిటమ్మా నువ్వేదీ?

హేమ: ఏమీ లేదులే నాన్నా!

(—కారు హారసు.—) డాక్టర్ వచ్చివుంటాడు
నాన్నా!

గంగా: అవునమ్మా! డాక్టరే! (నసుగుతూ) రమేమ్మ
కూడా...

హేమ: బావ రాదులే నాన్నా!

సర : (వచ్చి) డాక్టర్ వచ్చిరమ్మా!

(గోడగదియారం పదిగంటలు కొట్టింది.)

హేమ: (మొదటి మోత) నాన్నా! (రెండో మోత)
సరసమ్మా! (మూడో మోత) డాక్టర్

(నాలుగో మోత) వచ్చాను. (ఐదో మోత)
కళ్లు. (ఆరో మోత) బావుతాయి (షిడో
మోత) నాన్నా (ఏనిమిడో మోత) నాన్నా!
(తోమ్మిడో మోత) బా... (పదో మోత). ఓ!

డాక్ట : హల్లో!

[విరామం]

* * *
(గోడగదియారం మూడుగంటలు కొడుకుంది.)

గంగా: రమేమ్ ఇంకా రాలేదే! ఎలా నిలబడ
గలుగుతాడో!

సర : వెళ్ళిసపని అవ్వాలి కనుక!

హేమ: అవును కొవద్దూ మి. వస్తావుంటామలే.
జీవితాలు.....

[కారు హారసు]

గంగా: రమేమ్ వచ్చాడనుకంటా!

రమే: (ప్రవేశిస్తూ దూరంగా) హేమా!

హేమ: (సమాధానం లేదు.)

రమే: మాటాడడం హేమా? మావయ్యా! ఏమిటి
మీ ముఖంలో అదోమాదిరిగా వుంది. లేనినవు
తెచ్చుకోదానికా? ఉన్ననవు పొగ్గొట్టు
కోదానికా? ఏమిటా ప్రయత్నం.

గంగా: (సమాధానం లేదు.)

రమే: సరసమ్మా! ఏమిటిదంతా?

సర : అమ్మాయి నే అడుగుబాటు!

రమే: హేమ పలకటంలేదు—హేమా!

హేమ: (గడదవ్వడంతో) ఏం బావా!

రమే: శిశ్నిచ్చాయా?

హేమ: (దుఃఖంతో) అంతభాగ్యమా?

రమే: రాలేదా?

హేమ: లేదు బావా!

రమే: కళ్ళు రాలేదా!

హేమ: (దైర్యం తెచ్చుకొని, దుఃఖం అపురంటూ)
నిద్రొనముండగా అనుమానం జేసికీ బావా. విధి
వన్ను చిన్నిమాపు చూశాడు. ఇంతకూ నా
అదృష్టం ఇలా వుంది.

గంగా: (దుఃఖం దిగమించుకొని) నేనలా వెళ్ళివస్తా
వమ్మా!

రమే: అదృష్టం దురదృష్ట ఏమిటి? డాక్టరు సరిగా
ప్రటీ చేయలేదేమో.

జర : నే నిప్పుడే వస్తానుబాబూ! (వరసమ్మ గంగా ధరం వెళ్లిపోతూ.)

హేమ : అడమిటి బావా!

రమే : ఏముందిహేమ! మరెద్దరం ప్రేమించుకున్నామా?

హేమ : ఊ!

రమే : పెళ్ళిచేసుకుందామనుకున్నామా?

హేమ : అవును.

రమే : నిన్నటిదాకా నువ్వు పెళ్ళికి తగినదానవు. ఇవాళిమాత్రం కాదు.

హేమ : అః (ఆశ్చర్యంగా)

రమే : అందుకే అద్భుతంమీద నాకు నమ్మకంలేదు.

హేమ : బావా ఎమిటా మాటలు? నిన్ను పెళ్ళి.....

రమే : నీకు కళ్ళులేవుగా!

హేమ : నీకున్నాయా? 'నుఖంబూ' మన జీర్ణతల కిది పరీక్ష. బావా, నాకళ్ళు మరోకట్టతో రావచ్చు నని డాక్టరు చెప్పాడు. ఈసారికట్టతో కళ్ళు తిప్పుక వస్తాయి. నిన్ను కొదనకు బావా! కళ్ళు రాకపోవుబావా!

రమే : శిలశోజాలు ప్రకృత్యం చేస్తే రావి నీకళ్ళు ఇంకో కట్టతో రాకపోవంటే తెలివైన వాడెవడు నమ్మడు. నీకు కళ్ళురావు.

హేమ : బావా!

రమే : హేమ! నీకు కళ్ళురావటం కష్టం

హేమ : బావా!

రమే : అంతే హేమ! బాధ ఎందుకొక్కటగా కల్పించుకుంటావు.

హేమ : నాకళ్ళు అందంగా వుంటాయనీ.....

రమే : నే నొప్పుకుంటాను. కాని కళ్ళులేని నీ ముఖంలో ఏకలా కంతులు వుండవని నీకు తెలుసు.

హేమ : డాక్టరు కళ్ళు రావచ్చునన్నాడు బావా!

రమే : డాక్టర్లు అలాగే అంటారు.

హేమ : మావాన్ని చాలా ధనవంతుడు.

రమే : కానవచ్చు!

హేమ : బాగా పోలముంది.

రమే : లేదని ఎవరూ అనరు.

హేమ : మూడు మేడలున్నాయి. నేనొక్కదాన్నే వారి సంతానం. నీకు తెలుసుగా బావా!

రమే : మీ వాన్న తలుచుకుంటే కపిపాటికి నీకు పాతిక వెళ్లిళ్ళు చేయించగలడు.

హేమ : (ఊపంతో) బావా!

రమే : అంతేకాదు. లక్షమందిని పోషింపగలడు. అయితే దాని వెనక భయంకరమైన స్వార్థం పేగు ప్రఖ్యాతులకొసం విళ్ళుచిరుచు కొంటుంది.

హేమ : నిన్ను కూడా.....

రమే : (బాధగా) అన్నావాహేమ! పోషించాడు. పెద్దవాణ్ణి చేశాడు. అనుట తిప్పుకుండా ఒప్పుకుంటాను. (కొపంగా) కానీ నిలువెల్ల నివం కక్కుతూ, పొగులు బువకొడుతు స్వార్థపిశాచి తెర్రభిక్త దాన్యు.

హేమ : ఏమిటి నువ్వుచేది?

రమే : నువ్వు నన్ను ప్రేమించకపోతే, రక్కెలులేని పక్షినెవనాకు ఒక గూడంటా లేకపోయేది. అలాంటి మంచి ఆశ్రయం దొరికిందంటే కూగురికి ఎచ్చివచ్చాడు అల్లుడు కాబోతున్నాడని, చెల్లెలు కొడుకుని చెందినీ పెద్దచేరాడని లాకం అనుకుంటుందనే మీ వాన్న స్వార్థమే. కారణం నీ అమృగవాం.

హేమ : కాదు మావాన్న నిన్నుచెల్లెలు కొడుకువనే ప్రేమతో చేరదీశాడు.

రమే : ఆమాటే నేను ఒప్పుకొను. మావాన్న పొంబు తింపాతి ఒక్క గ నొక్కణ్ణే సంతానమైన నన్ను చిగువాపకుండా చెయ్యాలనే పుటదలతో మా ఆమృ మివాన్న దగరకు వచ్చి. డబ్బు అడిగితే, ఆమన అడిగిన మాటలూ, తిట్లెత్తితూ డబ్బు పంపుతూ నువ్వు వ్రాశావు నుగ్గుందా? ఆ తిరవాతి...(గొంతుకొద్దద మాతుంది) మా ఆమృ ఇంటికి కూడా తిరిగి రాలేదన్న సంగతి కూడా నీకు తెలుసుగదా! (బాధతో) వాకు హృదయం లేదుగాని వుంటే వివాదో పగిలి పోవలసింది.

హేమ : నీకు హృదయం లేదన్న సంగతి వేరే చెప్పకక్కర్లేను.

రమే : హేమ!

హేమ : నీకు ఆశ్రయ మిచ్చింది మా వాన్న!

దృష్టి

రమే : మా కుటుంబం చితికిపోవటానికి కారణమూ ఆమెనే!

హేమ : నేను నీకేమి అపకృతం చేశాను బావా!

రమే : నువ్వు నాకేమీ అపకారమూ చేయలేదు. నేను నిన్ను ప్రేమించింది కూడా, మీ నాన్న ఆ సిపాస్టులు చూచికొడు. ఆ తరువాత ఆ ఆస్తి ఉపయోగ పడుతుంటే అవసరంల్లో వున్నాను కనుక కొదూ కూడదూ అవలేను. నేను నీ అం దాన్ని చూచి...

హేమ : మరి?

రమే : దాపోచూస్తున్నాను నీకు ఆవ్యాధి చెయ్యి లన్న భారం నాకిప్పుటికీ లేదు. నిన్ను నేనెందు కారాధించానో అదివాడు నీలోలేదు. నిన్ను నేను కొదవటానికి కారణం నువ్వు గంగాధరం కూతురు వనవం కాదు.

హేమ : నిన్ను నేనే పరిస్థితులలోనూ వదిలిపెట్టవచ్చా వుగా బావా!

రమే : అవును హేమ! కానీ నేనీవాడు ఒక గజెటెడ్ ఉఫీసర్ కాబోతున్నాను నా గౌరవ మనాగి దల విషయం ఆలోచించు. ఒక గజెటెడ్ ఆఫీ సరు, ఒక గుడ్డిదానితో కాపురం చెస్తూ వాండ్ గౌరవం వివేటి?

హేమ : బావా! నీకు నే నేనింకానూ అడంలేకుండా వుంటానికి ప్రయత్నిస్తా. నీ పాదసేవ చేస్తా. ఆరాధిస్తా. శ్రువ్యుల్లో పెట్టుకోని పూజించు కుంటా. నన్ను పెళ్ళిచేసుకో. మా నాన్న కారణంగా నన్ను బలిచేయవద్దు.

రమే : హేమ! నీవు నన్ను హృదయపూర్వకంగా ప్రేమిస్తున్నావా?

హేమ : ఏమిటి బావా? కొత్తగా...

రమే : అది కాదు హేమ! నీ హృదయ నైర్మల్యాన్ని, పవిత్రతని, గాంభీర్యాన్ని అర్థం చేసుకోలేక కాదు. సమాధానం కొవలసి...

హేమ : నీకు తెలుసుగా.

రమే : నేను క్షేమంగా, సంతోషంగా వుండటం నీ కిష్టమే కదూ?

హేమ : నేనింకానీ క్షేమం కోరాలను?

రమే : అయితే దయతలచి మన పెళ్ళి ప్రస్తావన లేవొద్దు.

హేమ : బావా!

రమే : ఆ పిలుపు కింక అగర్హణేమో హేమ!

హేమ : బావా!

రమే : ఆ పేరుతో నన్ను పిలవకుండా వుండకూడదూ!

హేమ : (కోపంగా) మిస్టర్ రమేవ్! తిప్పకుండా అవగూడేవి. ఇంక నిన్ను ఆ పేరుతో పిలవను.

రమే : హేమ!

హేమ : ఇంక ఆవిధంగా పిలవకు మిస్టర్ రమేవ్!

రమే : హేమ!

హేమ : డాక్టర్. నాకు కళ్ళులేవు!

రమే : హేమ!

హేమ : నోరు మూసుకో. నీకు హృదయం లేదు.

రమే : హేమ!

హేమ : మిస్టర్ రమేవ్! నోరు మూసుకుంటే మంచిది.

రమే : మీ నాన్న డబ్బుచూచి కొకుండా నీ అందం చూచి నిన్ను ప్రేమించాను. మీ నాన్న చెప్పి పనులు కారణంగా నిన్ను విడవడంలేదు. నీ దృష్టి లోపం నన్ను కలవర పెడుతోంది. నిన్ను పెళ్ళి చేసుకోలేను.

హేమ : రమేవ్! మిస్టర్ రమేవ్!! రమేవ్!!!

రమే : గుడ్డిదానితో నేనువాండ్ గౌరవ మేముంటుంది. ఎంతికాలం సుఖంగా జీవించాలను. ఆలోచించు హేమ! నేను సుఖంగా జీవించాలనీ, ఏదో ఉన్నతదికే పొందాలనీ ఏదో మధురాను భూతిపొందాలనీ అనుకోవటంలో తప్పువిముంది. ఆలోచించు. నేను నిన్ను ప్రేమించిన బావ ననుకోకుండా దాక్కరెటున్న హుణ్ణుని ఊహించు. ఒక గుడ్డిపిల్లను పెళ్ళిచేసుకోవచ్చు సేమా? ఆలోచించు!

హేమ : నీకు తెలియని ఏదో బ్రహ్మాండాన్ని బద్దలు చెస్తూ హాయిగా కూర్చో.

రమే : నన్నర్థం చేసుకోవటంలేదు.

హేమ : లేదు. అరం చేసుకున్నాను. నేను పెళ్ళికొక, పెళ్ళి చేసుకునే మగాడులేక, కళ్ళులేక, కళ్ళు లేని లోకంలో అంగులో నీలాంటి వాళ్ళుమృత జీవితమంతా, చచ్చేవాకా ముసలిదాన్నియే దాకా అవకాశాల పాలవుతూ నాకేసమే బాతాను.

రమే : నా ఉద్దేశం అదికాదు.

హేమ : మరివివేటి?

రమే : నీకు కళ్ళు లేకపోవటం.....

హేమ : నువ్వు ప్రేమించింది నన్నా ? నాకళ్ళవా ?

రమే : నిన్నే కానీ.....

హేమ : కళ్ళుండి హృదయంలేని స్త్రీ కావాలా ?
కళ్ళు లేకపోయినా హృదయ మున్ను చేసు
కొవాలా ?

రమే : నా గౌరవ మర్యాదల విషయం ఆలోచించటం
లేదు నువ్వు !

హేమ : నా జీవితాన్ని గురించి నువ్వు మాత్రం ఆలో
చిస్తున్నావా ?

రమే : ఏ వాలోచించను ?

హేమ : కళ్ళు లేనంతమాత్రాన నా జీవితం నాశనం
కావలసిందేనా ?

రమే : కళ్ళులేని నిన్ను కట్టకొని నా గౌరవ మర్యా
దల్ని నాశనం చేసుకోవాల్సిందేనా ?

హేమ : నీ గౌరవంకోసం నా జీవితం నాశనం కొనా
లంటావ్ ?

రమే : నీ జీవితంకోసం నా గౌరవం నాశనం కొనాలని
నువ్వంటున్నావ్ ?

హేమ : గౌరవం, జీవితం ఒకటేనంటావ్ ! రమే !
నీవంటి మహామేధావి డాక్టర్ బట్టో ఫారిన్
రిటర్ను ఓ అంధురాలిని పెళ్ళాడితే అబ్బ !
ఎంత త్యాగపునఃసంకల్పం ఆవిలోకం ఎంత గౌర
విస్తుందో గమనించు. నన్ను పెళ్ళాడటంకల్ల నీ
గౌరవం ఎక్కువవుతుందేగాని ఎంతమాత్రం
తగ్గిపోదు. అలానువ్వు పెళ్ళాడకపోతే, ఉడ్డి
తనం కారణంగా కాక ప్రేమకారణంగా
నా జీవితం నాశన మవుతుంది. నిజంగా నేను
నిండుకన్నులతోవున్నా నన్ను నువ్వు పెళ్ళాడినా,
కారణం నాకళ్లూ నా అందచందాలూ కావు.
మన ప్రేమ, అది మరచిపోకు రమే !

రమే : మన ప్రేమ నిజమే హేమ ! ఇప్పటికీ మన
స్వార్థంగా నీమీద నాకు ప్రేమవుంది. కాని
ఒక అంధురాలిని భార్యగా స్వీకరించి ఆ
జన్మాంతరం అవస్థపడలేను.

హేమ : అంతేనా రమే !

రమే : అంతే హేమ !

హేమ : అంతే కదూ ?

రమే : అంతే !

హేమ : సరే ! రమే ! నిజంగా నీకు నామీద ప్రేమ
లేదు. నా కళ్లూ అందచందాలూకంటే నాడబ్బు
మీద నీదృష్టి నీచగువుకీ, నీ గొప్పకీని. మన
సిద్ధాంతాన్నిదే నాదృష్టి. అయితే నాడబ్బుతో
నీ అవసరం తీరిపోయింది. ఫాల్స్ ప్రెస్టేజి
ఓకుంటి నాకుగా తిప్పించుకోవాలని ప్రయ
త్నిస్తున్నావ్.

రమే : నీడబ్బుకోసం నిన్ను ప్రేమించానంటావు. నైగా
నా స్థితిని ఫాల్స్ ప్రెస్టేజి అంటున్నావ్. ఇంకా
ఏమైనా అవగలవు. ఏదన్నా నేను అంధురాలి
భర్తనుకొనటం అసంభవం.

హేమ : అంధురాలి భర్త ! రమే ! బాహ్యదృష్టిలేని
అంధురాలా ? అంతర దృష్టి లేని అంధురాలా !

రమే : అంతర దృష్టిలేని అర్థంలేనిమాట.

హేమ : అంటే నీకు అవసరమైన అంతరదృష్టి లేదన్న
మాట నిజంగా నువ్వే గుడ్డివాడివి. అంతరాత్మ
లేని అంధుడివి. మూర్ఖుడివి.

రమే : (తీక్షణంగా) హేమ !

హేమ : రమే ! నీకు అంతరదృష్టివుంటే ఆ పేగతో
పిలవు. నువ్వు మూర్ఖుడివేకాదు. బుద్ధిలేనివాడివి.

రమే : అట్లే వాగమ హేమ !

హేమ : అవును వాగమమే అనిపిస్తుంది బుద్ధివుంటేగా !
సెల్ ఫివ్ ఫూల్ ! ఆన్ గ్రేట్ ఫుల్ రెడ్ !

రమే : వటక్ ! (చెంపపెట్టు)

హేమ : అబ్బా !

వర : బాబూ ! (అంటూనే వస్తుంది)

గంగా : చెయ్యకూడా చెసుకున్నావా రమే !
(వచ్చాడు).

హేమ : చెయ్యేసిరిటి మరేమైనా చెసుకుంటాను. కళ్ళు
వుండి కనిపించనివాడు. మిద్దర్ రమే ! నీకు
కావలసిన బాహ్యదృష్టి నాకు సరిగానేవుంది.
తెలుసా ?

రమే : ఆఁ !

హేమ : మిద్దర్ రమే ! నిజంగానే నాకు కళ్ళు
వచ్చాయి.

రమే : ఆఁ !

హేమ : కళ్ళులేక చూడలేనివానినికాదు. కళ్ళు
వుండి...

దృష్టి

నర : అవును బాబూ! కట్ట విప్పగానే ఉదయంకళ్ళొచ్చాయి.

గంగా : డాక్టరుగారు మంచి ట్రీట్ మెంటు చేశాడు. ఆయనకంటే బుజుపడివున్నాను. ఆహ్లాది నీతో అబద్ధమాడింది. నిన్ను అరిచేసుకోవడానికి పిచ్చితల ప్రయత్నం. వద్దన్నా విందికాదు.

రమే : నిజంగానా?

హేమ : అబద్ధం సరే?

నర : నిజం బాబూ!

గంగా : హేమకు దృష్టి వచ్చింది రమేవ్.

హేమ : రమేవ్ కి దృష్టిరా లేదు నాన్నా! నామూలు కళ్ళు మాత్రం వున్నాయి. నానుభూతి వృద్ధి యాలు మాచే కళ్ళులేవు. ఏం రమేవ్! నాకు నామూలు కళ్ళు వచ్చాయంటే నువ్వు నమ్మలేక పోతున్నావ్?

రమే : నమ్మలేకుండా వున్నా!

హేమ : నువ్వు నమ్మలేవు. నమ్మే అర్హత నీకు లేదు. నమ్మినా ప్రయోజనం అంతకంటే లేదు. రమేవ్! నీక్కొవలసింది బాహ్యదృష్టి కూడా కాదు. బాహ్యజన్మం. ఇప్పుడు నువ్వు ఇది వరకటికంటే వేషభాషల్లో ముందడుగు వేశావ్. అది నీ ఫారిన్ బూరికి ఫలితం.

రమే : ఇదంతా ఏమిటి?

హేమ : ఏంవుంది? నీకళ్ళకు కృత్రిమ మైవ కళ్ళజోడు చేరింది.

రమే : హేమా!

హేమ : ఆ నేక పార్లు చెప్పాను అలా పిలవద్దని. ఆఖరి వారిగా నురోవారి చెబుతున్నా. జుద్దివుంటే నన్నింకలా పిలవకు.

రమే : హేమా!

హేమ : కళ్ళొచ్చాయి కదా పెళ్ళిచేసుకుందామనా — మాటాడవేం?

గంగా : అమ్మయ్!

హేమ : నాన్నా! ఇది నా స్వంతమైనది. నీకు మేం బుడిమిది మనుకొరం వున్నా. రారీహృదయం గల రమేవ్మిది నాకు ఎంతమాత్రం అభిమానం లేదు. ఉండదు.

నర : అమ్మా!

హేమ : రమేవ్! నీగారవానికి లోపంరాని వివాహమే చేసుకో, ఇకవెళ్ళు.

రమే : హేమా!

హేమ : డోన్లాక్!

గంగా } (ఒకపారి) { అమ్మయ్!
నర } { అమ్మా!

హేమ : ఇది నా స్థితినివ్వకుం. గుడిదాన్ని పెళ్ళాడితే గారవానికి లోపంవచ్చే గజ పెట్టే అభీషిక్త గారికి నేను తగనిదాన్ని. గుడిదాన్ని నీల! ఎవరుగడ్డో? ఎవరికి సరైన దృష్టిలేదో!

రమే : తుమింయ హేమా!

హేమ : అనవసరం. నాకు దృష్టిపోయింది. నుళ్ళి వచ్చింది. అసలు నీకు దృష్టి అన్నదేలేదు. అనూయికంగా బాధ అని ప్రేమించిన నాలో స్వార్థం వుందన్నావ్! ఆ స్వార్థం నీలోనే కరకు గడింది. నిజానికి నీకు దృష్టిలేదు. ఏ దృష్టి నాకులేదని గారవధంకం ఆనుకున్నావో ఆ దృష్టికొని, అంతకంటే ఉన్నతమైన అంతర దృష్టి, మానవుడికి అత్యవసరమైన అంతరదృష్టి అసలు నీకు లేదు. అలాంటి నిన్ను తుమిందలం అనవసరం.

రమే : హేమా!

హేమ : మిడ్డర్ రమేవ్!

రమే : ప్లీజ్!

హేమ : గడబట్!

రమే : (దగ్గరగా) హే.... (దూరంగా) మా....
అరిండియా రేపియో ప్లావ్రాబాదు,
విజయవాడ, సౌజన్యంతో

కౌముదీవిహారము

శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి

క్రవితా సుందరి రమ్ము చేగలిపి ప్రక్కన్ నిల్చి నాయంసమం
దివతాళించు భవద్భుజమ్ము నిడి రమ్మి కౌముదీ వేళ, నీ
పువ్వుటంగమ్ములు సోక కొంబులకరింపుల్ పూవ నెమ్మేన త్రై
దివ మాధుర్యము చూరలాడి భువి కందిత్తున్ సుధాగీతముల్.

రావే బర్హిశిఖాచకచక్రితనేత్రతా! సాంధ్యమల్లి స్ఫుర
ల్లావణ్యైక నిధాన మంజుహాసితా! లక్ష్మీంతు నీ కోనమై
ఈవై శాఖ సితా భుండ రథమం దేతెంచి గోదావరి
త్రైవాలి న్యుపకంత కుంజములపజ్జన్ సుంత కాలుానుమా!

వేయి సువర్వకాంత లొకపెట్టున నవ్వి న హాస రాశుతే
మో, యమరాసురోన్మథిత మోహనఘేనిల దుగ్ధసింధువే
మో, యనిపించు నేటిదరి పున్నమి వెన్నెల క్రొత్త పొంగులో
హో! యిటుచూడు! కోటి మధురోహలు గొంతులు విప్రుజాచెడున్.

నీకడగంటి తక్కు దయనిల్వని నాయెద దీనవీణ, నీ
రాకలు లేని రాక యపురా! నునురేకలు లేని పూవు, ఇం
తేకడ! ఏది సుంత విదళింపుము నీ కరకంకణ ధ్వనుల్
శోకము స్లోకమై పొరలు సూన్యత మంగళగీత మాధురిన్.

నీరవ దూరదూరముల నిండిన వెన్నెల స్వీయ రమ్యతా
భారము మోయలేక విద్రుపన్ పిడిళ్ల కొలంది శుభ్ర శో
భారమణీయతల్ చెదరిపడ్డని చల్లని మల్లెలొచు నీ
తీరములందు, తీవి నరుదేరుము పూవులత్రోవలో నఖి!

అవనియె ఒక్క తెల్లగలువై యిటదేలెను చూచు చంద్రికా
ప్రవిమల పంకజాకర వరమ్మున, తుమ్మెగ జంటవోలె నీ
పువ్వు బొరలక విహారములు పోదము, జమ్మని కంతమెత్తి భూ
ర్యువములు మారుమ్రోగ నరి క్రొత్తవి గీతము లాలపింతమే!

కౌముదీవిహారము

ఒకడ భరింపలేను గద యుగ్మలి! ఈ నవచంద్ర చంద్రికా
ప్రకటిత విశ్వరూప బహుభారమనోజ్ఞత, రమ్మ సుంత చెం
తకు కలహంసినోలె సికతాస్థలిపై నడ లందగింఁ; నా
కకు దెరచాప లెత్తుదము గౌతమి యూయల లూప పొంగుచున్.

* * * * *

* * ఈ పల్లె యగ్రహారము
మాట నిద్రించు నిట నమాయికముగ మా
జ్ఞాపకము వెల్లించుచు
లోపల నేదేదో స్వప్నలోకము విరియన్.

ఓహో! జ్ఞాపక వచ్చె నీనుహి చతుర్వేద్యుని నాదార్య సు
శ్రీ హృదయంబయి బారనాచినది; ధాతి దేవతా పుణ్య రే
ఖా హస్తండుగు చీదమార్గని యమోఘాశీస్సు లాంధ్రేశు గ్రీ
వా హీరాంచిత హంశోభలయి వహ్య! వెల్లుచే నేటికన్.

వెన్నెల వెండిమెట్ల సరవింగొని మెల్లగ డిగ్గివచ్చు న
ర్యోన్నత రూపశాలి యెవరో!—అపునాను చతుక్య మన్మథుం
డెన్నటివారు నన్నయకప్పిందులు! 1 నందమపూడి భాగ్య సం
పన్నుని కేలు కేలగొని వచ్చె నవాంధ్రము జూచువేడుకన్.

తొలి తెల్లుబాల ముద్దుల మాట గావించి జాణ గీర్వాణితో జతలు కలిపి
వేంగి భూవిభు యశోవిమల కర్పూరముల్. రాకానిశాయందు రంగరించి
వేదవోదిత మహా విపులార్థములు తెన్గు పల్కుపొందికలోన పదునుపరచి
నారాయణుని తోడునన్ తెల్లు గాండివ మెత్తి పూజల్లుల నెగురజిమ్మి
వ్యాసు గంభీరముద్ర, పంపన్న హూయలు కరుగబోసి త్రైలింగో క్షిమెఱుగులిడిన
అంధ కవితాదిమార్గ మహాపథికుడు అడుగో! మరల గౌరవితరమందు దోచె.

గౌతమి యొడ్డున ముదురగాచిన వెన్నెలపాలపొంగులన్
ప్రీతి విదల్చితేక తెలిరేల విహారము స్సౌ వచ్చిరే
మో, తెలుగుం బాలమ్ముకు భూవిభుడుం గవిమిత్ర యుగ్మమున్ —
మాన్య ధర్మితిపై మమక మామని తీయనగాదె! యేరికన్.

1. గౌరుమిల్లి యగ్రహారము చంద్రగ్రహణ సమయమున చీదమార్గండును బ్రాహ్మణులకు దానమియ్యబడినది.
2. నారాయణభట్ట.

భారతి

వ్యాసు 1నరన్వతిన్ అమృతభాండమువంచి శరత్సమాగమం
బా నకలాంధ నవ్యరుచియై తనియింప కప్పిందమండలో
పాసిత రాజహంస గరుదంచిత భారతవాణి గౌతమీ
శ్రీ నరిదంచలమ్ములకు జేర్చిన పుణ్యులకున్ సమన్కృతుల్.

కోరి శరన్ని శారుచులకున్ నవజీవమువోసి కంఠముల్
దారకహారకమ్ముల దళత్రళలీన నలంకరించి క
ల్వారసుగంధముల్ తనువు లంటగ, గ్రహపురంగు నన్న కొం
జీరలుగట్టి మాకు దయచేసిన నత్యవికిన్ కృతజ్ఞతల్.

నోరెరుగని ముని భారత
శారదరాత్రులకు ప్రేథ చంద్రముఖ శృం
గారమయ చాతురీ సువి
హారములం గరపినట్టి ఆద్యాంధ్రకవీ !

ఒకసైకత స్థలి నొదిగి యచ్చర కన్నె లారవైచిన పట్టుచీర లనగ
ఒక శుభపులినవేదిక నొల్కి జాల్వగు గోక్షీర సుమధుర కుల్యలనగ
ఒక కాశకుంజవీధిక చంద్రభాండమ్ము పిదిలి చిందిన సుధాబిందు లనగ
ఒక నదీసీలవేళిక తీర్చికై నేయు బొండు మల్లియ పూలచెండు లనగ
రాజరాజమహేంద్రు హర్యమున నిలిచి, ఎన్ని శారదశోభ లీక్షించినావో
గూడుగట్టిన సౌందర్య గుంఫనములు, తెల్లుభారతమందు ముద్రించినావు !

నీవు పెట్టినభిక్ష వెన్నెలలు మాకు
నీవుకట్టిన రక్ష యాంధ్రకి సురమణి; *
ప్రతిరజతరాత్రి నీదు సంస్మృతులతోడ
అమృతకవితాలతాంగి ప్రత్యక్షమగుత !

1. వ్యాసుని శరద్విష్ణునము సంస్కృతీ నదిప్రాంతమున. ఆశరత్తునకు నవ్యరుచులు కల్పించి నన్నయ తెలుగులసాత్తు గావించెనుట.

*. ఆంధ్రశిల్ప చింతామణి.

అంతర్వాహిని

హిత శ్రీ

* గతనందిక తరవాయి *

15

వసంత కిటికీలోంచి మాస్తాంది. అలంతిదూరంగా కనిపించాడు పోస్ట్మన్. 'అమ్మయ్య!' అనుకొని ఆమె అతనివైపే ఆత్మితగామానూ నిలబడ్డది. తన వాటిల్లెవైపే వసున్నాడు. ఇవాళ తప్పక తనకి ఉత్తరం వస్తుంది ఆమె ముఖంలో ఆశ చిగురించింది.

పోస్ట్మన్ వసంత ఇంటిమీదుగా పైకి వెళ్లి పోయాడు. వసంతముఖం మచ్చపటిచే చంద్రబింబంలా అయింది. సరిగామాతాడో లేదో! ఇవాళి కూడా రోజూకిమల్లేనే గడిచిపోతుందా! ఆమె నిట్టూర్పు విడిచింది.

ప్రతిరోజు ఆమె ఎదుగుచూస్తూ నేపించి-విశ్వం కోసం, కనీసం విశ్వం ఉత్తరంకోసం. ఆ రోజున అతనిలా వెళ్ళిపోయిన రాత్రినుంచీ ఆమెకి మనసులో అదే దృశ్యం మెగుల్తోంది. గంభీర భీభత్స ప్రకృతిలో దూర దూరంగా వెళ్ళిపోతున్న విశ్వం, గాలివానలో ఊగి పోతూ తిడిసపోతూ ఆ చిమ్మచీకటిలో మెరుపుల సహాయంతో ముందుకి సాగిపోతున్న విశ్వం. ఎలా నోనిచ్చింది తను? తను చెయ్యదలచుకున్నది చెయ్య గలిగే నైతికబలంతో అగుచుకున్న కోరికతో నిర్మలం చిన విశ్వం రూపమే ఆమెకళ్ళిలో మెగుల్తోంది. తను జక్కమాట అని వుంటే విశ్వం తనకింత దూరమై పోయేవాడుకాదు. ఆ సమయంలో తను దిగ్భ్రమ చెందినమాట నిజమే. కాని సరైన సమయంలో తనకి శైతన్యం రాకపోవటం దురదృష్టం. అదే పరిస్థితిలో విశ్వం కాక మరొకవ్యక్తి అయివున్నట్లుంటే తనపరిస్థితి ఎలాఉండేది! ఆయన విశాలహృదయుడు మహానైతిక క్రిస్టంపన్నుడు. తుణికిగా ఉండకపోనీ లోనైనా పగ్గాలు పట్టుకుని నిలదొక్కుకోవల ధీకారి. మనసిచ్చి పట్టాడాలనిపించే అక్షణశైలిగల సహృదయుడు.

ఆ మర్నాటినించి వసంత, విశ్వం మళ్ళీ వసాడని ఎదుగుచూస్తూ నేపించి. రోజులు గడిచిపోతున్నా

ఆమె విశ్వాసం సన్నగిల్లలేదు. కాని ఆమెలో పూర్వపు ఉత్సాహం లోపించింది. మ? వాటిక సంఘంవారి వాటకంలో పాత్ర స్వీకరించించికిగాని రిహార్సల్స్లో పూర్వపు ఆసక్తి, ఉత్సాహయా లేవు.

రంగరావు ఒక్కడే వాటకసంఘ సభ్యుల్లో తనకి స్నేహితుడని విశ్వం చెప్పింది. ఆమెకి గుర్తుంది. అతనిని అడిగింది విశ్వం విషయం. తనకి అతని విషయమేమీ తెలియదన్నాడు రంగరావు. ఆమె కొరివమీద విశ్వం తండ్రిని కనుక్కున్నాడు. కాని ఆయనకూడా విశ్వం అడసు చెప్పలేకపోయాడు. ఏదో ఉద్యోగం వసాందని విశ్వం రాసివ ఉత్తరం తిరవాతి అతని దగ్గర్నించి మళ్ళీ ఇంకొక ఉత్తరమేమీ ఆయనకి రాలేదు. ఆ విషయమే చెప్పాడు. తనకి విశ్వం విషయం అనురాగా నే ఉందనీ, ఒక వేళ మరో ఉల్లో ప్రయత్నలేమైనా చెప్తున్నాడేమోననీ అన్నాడు.

రంగరావుకి వసంత పరిస్థితి కొంత అర్థమైంది. ఆమెలో విశ్వానికి ఉన్న పరివయంకూడా అతనికి తెలుసు. అందువల్ల ఆమెపట్ల సానుభూతి పూర్వకంగా ప్రవర్తించసాగాడు. వసంత వాటకసంఘం వారి వాటకంలో పాత్ర స్వీకరించటానికికూడా రంగరావే కారణం. అతను ఒకరోజున వచ్చి వసంతని ప్రాధేయపూర్వకంగా అడిగాడు. ఎంతైనా అతను విశ్వం స్నేహితుడు. ఆ గౌరవంవల్ల నే ఆమె ఒప్పుకుంది.

వసంతపట్ల ఎవరైనా అగౌరవంగా మాట్లాడితే అతనూగుకోడు. విశ్వం చీవాట్లు పెట్టినప్పుటినించీ అతను తన బాధ్యత గుర్తరిగి వాటకసంఘ కార్యకలాపాలు నిర్వహించసాగాడు. వసంతకి విశ్వం విషయాలు ఏమైనా చెప్పేది అతనినొక్కడే. తీరిక దొరికినప్పుడు ఇద్దరు విశ్వాన్నిగురించి మాట్లాడుకుంటారు. విశ్వం మీద రంగరావుకి అభిమానం ఏర్పడటానికి ముఖ్య

కారణం అతను తన గానాన్ని ఏ మనహాయింపూ లేకుండా మెచ్చుకోవటం.

రోజులు గడుస్తున్నాయి. సత్యేశ్వర్రావు అప్పుడప్పుడు వసంతిని సందర్శిస్తూనే ఉన్నాడు. ఆమె చేతి చివాట్లు తింటూనే ఉన్నాడు. రిహార్సలు ఆయనరికి ఒక్కసారి చీకటిపడితే ఇంటివాళ్ళ వస్తానని తయారవుతాడు. ఆమె చిసిరికొడుతూనే ఉంటుంది. ఆ సమయాల్లో ఆమెకి విశ్వం జ్ఞాపకం వస్తాడు. మొదటిసారి విశ్వంతో కలిసి ఇంటికే వచ్చి సన్నివేశం తన జీవితంలో మరిపు రాను. తెచ్చిపెట్టకున్న సంస్కారం కొక స్వతహామనిషిలో ఉన్న ఆ మాట మంచితనం తన హృదయంలో వెయ్యిమిలు మోగిస్తుంది.

“నేను కవినాను” అన్న విశ్వం మాటలు జ్ఞాపకం వస్తే వచ్చుకుంటుంది. ‘కవిగానూ’ అని పిలవకూడదట. ఆయన కవి కాకపోతే మరెవరు?

“కాస్తా మాస్తా చిత్రకళ ఉండటం” ఆ విషయం తలపుకొస్తే తన నర్తకి చిత్రం వైపు చూడకుండా ఉండలేవామె.

ఆమె ఒకసారి రిహార్సలో ఉండగా ఆ మాటలు జ్ఞాపకం వచ్చాయి. హృదయంలో ఏదో భావం పెల్లుబికింది. ఎంత అగాధమన్నా ఆగలేక పోయింది. సరాసరి ఇంటికి వచ్చి తన చిత్రం ముంగు తూర్పుంది.

తన చిత్రం ఆసంపూర్తిగా వదిలేసి వెళ్లి బొమ్మలు విశ్వం. కనీసం ఆ చిత్రం పూర్తిచేయ్యటానికై వా ఆయన తిరిగిరావాలి. వచ్చితీరతాడు. తన బొమ్మ తయారు చేసిస్తానని మాట ఇచ్చాడు. మాట తప్పే పెద్దమనిషి కాదు విశ్వం.

కన్నీళ్లు గిగ్గున తిరుగుతాయి వసంతికి. విశ్వం పెద్దమనిషి, అంతకంటే పెద్దమనిషి ఎవరైతే ఉంటారేమో తన ఊహకి మాత్రం అతీతం. తన చిత్రం ఆసంపూర్తిగా మిగిలిపోతే తన జీవితమూ అంతే. ఏమేం సాధించినా ఆ చిత్రం పూర్తైకొనితే తన జీవితం సఫలం కాదు.

తన ఇద్దరికీ ఆ చిత్రానికి మధ్య అనివార్యం సంబంధం ఉంది. అందులో తన బాహ్యగూపమే కాక అంత స్పృహవర్ధం ఉంది. అది విశ్వానికి తెలియకపోవచ్చు. హృదయం రాగరంజితమైన తిరుగులో వదనంలోని ప్రణయరాగదీప్తులు చిత్రించ

టానికే విశ్వం శ్రమపడ్డాడు. ఆ రాగరేఖల్ని దృఢించి నవాడు విశ్వం. ఆ అనురాగానికి ఆలంబనం అతడే నని విశ్వానికి తెలియకపోవచ్చు. కానీ అతని కథా సృషిలో, నేత్రద్వయం ఆ సత్యాన్ని ఎల్లప్పుడూ చాటుతూనే ఉంటుంది. తన సృష్టిలో తన హృదయం ప్రతిబింబిస్తుంది. చిత్రంలో విశ్వం హృదయం తన స్పష్టంగా చూడ గలుగుతోంది.

ఆ చిత్రం తనది కాదు. రెండు మానవ హృదయాలలోని రాగోదయ దృశ్యం.

16

అద్భుత వాతావృత్తి విశ్వానికి ఒక వారపత్రికా కార్యాలయంలో ఉద్యోగమైంది. జీతం చాలా తక్కువే వినా విశ్వానికి ఆ ఉద్యోగం వచ్చింది. ఏ ఆఫీసులోనో గుమాస్తాగా చేరటంకంటే తన చదివింది కానా మాస్తా పనికొచ్చే పత్రికా రచయిత పదవిలో ప్రవేశించటం అతనికి ఉత్సాహాన్నిచ్చింది. శ్రద్ధగా పనిచేయవాగాడు. అతని రచనలవల్ల పత్రికకి కూడా కొంచెం ప్రతిష్ఠ లభించసాగింది.

ఉద్యోగం చేస్తూనే ఉన్నా అతను చిత్రకళ అభ్యసించటం వదిలలేదు. ఆఫీసుకి వెళ్ళేయందు రోజూ ఏవో బొమ్మలు వేసుకుంటూ ఉండేవాడు. ఈ అన్ని వ్యాపకాల్లోనూ వసంతిని అతను మర్చి పోలేడు. ఆమె జ్ఞాపకం వచ్చినప్పుడలా అతని మనసు పరిపరివిధాల పోయేది. ఆమెకి ఉత్తరం రాగాలని అనుకునేవాడు. కానీ తీరా రాయటానికి కూర్చునేసరికి ఆ ప్రయత్నం విరమించటం మంచి దనిపించి మానేసేవాడు. ఉత్తరంలో తన విషయం తెలియచేస్తే ఆమెకి కొంత ఊరటకలుగుతుందని అతను ఆలోచించకపోలేదు. కానీ అవసరంగా ఆమె జ్ఞాపకాలని మళ్ళీ రేపి బాసకలిగించటం మవుతుండేమోనని అనుకునేవాడు. తన ఇప్పట్లో గుంటూరు వెళ్ళేడు. ఆమెని కలుసుకోటం అంగుళుల త్వరలో సాధ్యం కాదు. ఉత్తరం రాసిపెట్టినించీ ఆమె తన కోసం ఎదురు చూస్తూ ఆకాభంగం చెందితే తనకి కష్టంగా ఉంటుంది. అదికొక ఉత్తరంలో అన్ని సంగతులూ రాయటం కష్టం. తన మనసులోని దంత ఆమెకి తెలియ చెప్పుటం అవసరం. ప్రతిష్ఠిత కావాలనుకున్నప్పుడు తనామెని వివాహం చేసుకోటానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడని చెబితే ఆమె భావోద్వేగం చూడాలని గాఢంగా తనకి అనిపిస్తోంది.

అంతర్వాహిని

ఉత్తరం రాయబోవటానికి మరో ముఖ్య గ్రామం కూడా ఉంది. తను మాటమీద నిలబడటానికి భయపడటానికంటే ఎక్కువగా, నిజమే. కాని మొదట ఆమెని వివాహం చేసుకుంటానని ఉత్తరంలో కాని ప్రకటనవల్లనే ఆది పెరి పెర్వలేబోలే ఆమెని పించి నిలబడుతుంది. తనా పని చేయలేకుండా ఈ సంగతి లేవలేకుండా ఉత్తరం తన ఉనికిని తెలియచెస్తూ రాస్తే తనమీద ఆరాతి ఆమెకి కలిగిన ఆభిప్రాయం అలాగే ఉండిపోయి తన నిజాయితీమీద నిర్లక్ష్యం పట్టవచ్చు.

ఇలా కరణాలు వెతుక్కుంటూ విశ్వం జాబు రాయటం ఉపేక్షించాడు. కొన్ని సమయాల్లో తన గొందరపడి ఆమెకు మాటివ్వకూడదని నిశ్చయించు కుంటాడు. మరకొన్ని సమయాల్లో వెంటనే ఆమెకి పిలిపితుంటే తెలియచేసి వివాహం చేసుకుంటానని చెప్పా లుకుంటాడు.

ఈ స్థితిలో ఒక వారంతోజాలు విశ్వం జబ్బు పడ్డాడు. మానేడిక్కు లేకపోయింది. ఒక్క ప్రేమ పూరితమైన మాటకొసం తపించాడు. ఒంటరితనం భరించటం దుర్భరమైపోయింది. ఆ సమయంలో తనంత చిరునవ్వు లాల్కినూ చల్లటి హాసస్వరూపా ల్లో పులికిపడేసేట్టు ఉపోపసంలో వధుగానుభూతిని పొందాడు. ఆమె అహయకస్థంలోని ఏదో ఆకర్షణ బలముగా విశ్వాన్ని కలవరపెడుతుంది.

జ్వరం తగ్గగానే విశ్వం తండ్రికి సుదీర్ఘమైన ఉత్తరం రాశాడు. తన పరిస్థితు లన్నీ తెలియచేసి తనంతని తను పెళ్లి చేసుకోక తప్పదనీ, తనని తుమించి అందుకు అంగీకరించవలసిందనీ ప్రాధేయపూర్వకంగా రాశాడు.

విశ్వం ఉత్తరానికి రెండునెలలలో జవాబు వచ్చింది. అందులో రంగనాథంగారు నిష్కర్షగా తను తిరిస్కృతిని తెలియచేశాడు. ఉత్తరం చదివ గానే విశ్వానికి ఒళ్లు మండింది. ఆ నిరంకుశత్వాన్ని సహించ లేకపోయాడు. ఒక ముగ్ధురాలికి ఇవపహదాల కింది తొక్కిపట్టిన సంఘాన్ని ఎదిరించి ఆవిర్యంగా ప్రవర్తించాలని తను ముసన్నురగా కోరుకుంటే తరిసేతుల్ని అర్థించేసుకుని పహకరించకుండా తెదిరించే కిర్యత్వాన్ని ఢిక్కరించటానికి తనకి ముందు వెనుకలు చూడాలిసే అవసరంలేదని తర్కానించుకున్నాడు.

తను ప్రకటించిన ఆభిప్రాయంలో ఉన్నాడు. తన సంపాదన తనకే చాలదు. తనంతనేం పాపిస్తాడు? జబ్బు లేనిది కష్టంకాగం జరుగును. ఒక ప్రియతా సంక్రందించి ఆస్తిలో భాగంకొసం తండ్రికి రిజర్వ్ నోటేసు ఇప్పించాడు.

ఆది పాస్తుచేసినోజా రాత్రి విశ్వానికి నిద్ర పట్టలేదు. తనేదో తప్పుచేశాడని అనిపించిపోయింది. సమరించుకున్నాడు. కాని నోటేసు ఇప్పించేయందున్న పరిస్థితిఇప్పుడులేదు. అప్పుడు తను చేసిన దోషం ఏమీ లేదు. తప్పంతా శాస్త్రమీదఉంది ఇప్పుడు తనమీదకి ఆకాశం విరుచుక పడేట్టుంది. తను ఇలాంటి దానాల్ని గురించి పూర్వం విన్నప్పుడు చాలా తిరస్కారి భావంతో విమర్శించేవాడు. ఇప్పుడు తను అదే పాఠ పాలు చెశాడు. విశ్వానికి ఒక్కటే సమస్యనూం శంకా తోచింది. ఇది తనకోసం చేసిన పనికాదు. ఒక కోమలిని పాడు సంఘం బారినంచి రక్షించటానికి చేశాడా అని. స్వార్థంకోసం చేస్తే తీరికవచ్చుకుకాదు.

నోటేసు అందిపట్టా సంతకం ఉన్నా జవాబు మార్గం ఏమీ రాలేదు. భయం భయంగా రోజూ పాస్తుకోసం మాస్తున్నాడు విశ్వం శోజాలు గడిచిపో తున్నాయి. యధావిధిగా తన ఉద్యోగవిధులూ, చితి రేఖంయూ మానుకుంటూనే ఉన్నాడు విశ్వం కొన్ని చిత్రాలు ప్రదర్శింకూడా పంపాడు. వాటికి ప్రశం సలు లభించాయి.

ఒకరోజు ఉదయం గదిలో కూర్చుని ఏదో రాసు కుంటుంటే తలుపు తీసిన చప్పుడు విని లేచి తలుపు తీశాడు విశ్వం. చూచి, జానకీ వచ్చారు. కళల ప్రశ్నలై పోయి తీరిగ్గా కూర్చున్నప్పుడు అడిగాడు విశ్వం.

“ఏమిటి విశేషం, ఏదో పనిమీదే వచ్చిపట్టు న్నాను.”

“వెండి నామాన్లు, చీరలు, వగలా మొదలైనవి కొనాలి.” అన్నాడు మారి తనీగా.

“ఏమిటి గిరాకీ?”

“మా జానకీ—పెళ్లికూతురాయెనే,” అని రాగయుక్తంగా అభినయపూర్వకంగా చూశాడు. జానకీ ఇదంతా తనకేమీ పట్టదు తనేమీ వివరలూ చేసరు చదువుకోసాగింది. కొద్దిక్షణాలాగి విశ్వం ఆకస్మాత్తుగా నిద్రవించి లేచినవాడిలా అన్నాడు.

“చెప్పావుకావో! ఎప్పుడూ ముఘూర్తం?”

“రోజులో నే. సుభలేఖ ఇస్తాంలే.”

“ఇవ్వకపోతే లాక్కంటాను. సరే, సంబంధం ఏ ఉండేమిటి?”

“మీ ఉండే?”

“ఎవరూ?”

“ఆయన పేరు నలేశ్వరరావు.”

విశ్వం ముఖంలో సెత్తుకున్నట్లుగా లేదు. అతనికి నోట మాటరాలేదు. హీనస్వరంతో అడిగాడు

“ఏ నలేశ్వరరావు?”

“బి. ఎల్. ప్యాషయి కొత్తగా ప్రాక్టీసు పెట్టాడు. కాస్త నాలుకొలపిగ్ని కూడా ఉందిట. నువ్వెరిగే ఉంటావనుకున్నాను. తెలుసా?”

విశ్వనికి ఏం జవాబు చెప్పాలో తెలియలేదు.

“తంబూలాల పుచ్చుకున్నారా?”

“ముహూర్తంకూడా నిశ్చయమైపోయి రెండు రోజులో పెళ్ళిజరగబోతుంటే ఇంకా నువ్వుతంబూలాల దగ్గరే ఉన్నావా?”

విశ్వం ముఖం పారిపోయింది. నెమ్మదిగా నూరికిమాత్రం వినిపించేలా అడిగాడు.

“జానకికి ఇప్పుడు నా?”

“నీ కా అనుమానం ఎందుకు కలిగింది?”

విశ్వం జవాబు చెప్పలేదు. చూడటానికి నలేశ్వరరావుది సుందరవిగ్రహమే. మాటలో మర్యాద, వడకలో హుందాతనం ఉన్నాయి. ఎంతైనా నటుడు. కాని జానకి అతన్ని వివాహమాడి ఏంసుఖపడుతుందో! విశ్వనికి గుండె గతుక్కుమంది ఆ ఆలోచనరగానే. మంచిమొగుళ్ళే వెతుకుతారే అని భరోసా ఇచ్చాడు జానకికి, తనచేతుల్లో ఏదోఉన్నట్టు. ఎంతి పొరపాటు చేశాడు! స్థిరపరుచుకునేముందు తనతో మాటమాత్రం ఆంటే, ఓ ఉత్తరంముక్కయినా రాసిపంపే ఇంతి అనర్థం వాటిల్లేదికాదు. ఇప్పుడు సమయం మించి పోయింది. పరిస్థితి మరీ ఇయ్యదాటిపోలేదు. కాని చిక్కులున్నాయి. వాళ్ళిది పల్లెటూరు. మళ్ళీ ఇంకో సంబంధం కదుర్చుకోటమంటే తలోమాటా అంటారు. తను అంతిదాకా వెళుతున్నాడు. జానకి ఒప్పుకోంటుంటా ముందు? తను మహాచిక్కుపరిస్థితిలో పడి పోయాడు. తెలిసీ చెప్పకపోతే తరవాతి విచారించ కలసి వస్తుండేమా. చెబితే ఎటువంటి గడచిడ జరుగుతుందో? జానకి ముఖంవంక చూశాడు విశ్వం. ఆమెలో ప్రకాంతత తోణికిసలాడుతోంది. జానకి

ఎప్పుడూ అలాగే చీకూచింత లేస్తూ ఉంటుంది భవిష్యత్తు ఎలా వుంటుందో!

నూరి స్నానాలగదిలోకి వెళ్ళాడు. విశ్వం జానకి ఒకరికెగురుగా ఒకరు కూర్చున్నాడు. ఆమెని చూస్తున్నకొద్దీ తనలో ఏదో విశ్వాసం కలుగుతోంది.

“నీ పెళ్ళికి రమ్మంటావా జానకి?”

“నీ పెళ్ళికి నేను రావాలని ఉంటే ర, లేక పోనే లేదు,” అలా తపిమని జవాబు చెప్పడం ఆమె కలవాటే నని విశ్వనికి తెలుసు.

“రాకటానికి వీలుండదేమా.”

“ఏదైనా వంక దొరికిందా?”

“గుంటూరునించి నాన్న గారూవాళ్ళూ వస్తారా కదూ?”

“వోస్తే? వాళ్ళువాళ్ళే నువ్వునువ్వే. బలవంతం చేయించుకోవాలని ఉన్నట్లుండేపాపం.” విశ్వం నవ్వే స్థితిలో లేడు.

“వాళ్ళోనే నేను రావటానికి వీలుండదు.”

“అదేమిటి? చింతిగా చూట్టాడుతున్నావే!”

“కాదు జానకి. గజంగా వెళుతున్నాను. నేను వాళ్ళున్నచోటికి రాలేను. ఆ రోజులు పోయాయి.”

“ఏమిటివానా నువ్వుచూట్టాడేది?” ఆశ్చర్యంగా అడిగింది జానకి.

“పార్శ్వక దావా వేస్తానని నోటిసిచ్చాను.”

అప్రతిభుర లైంది జానకి. విశ్వం ముఖంలో “నిజమా?” అన్నట్టు ఆశ్చర్యంగా చూసింది.

“అవును. జానకి,” అన్నాడు విశ్వం.

“అటువంటి దుర్బుద్ధి ఎందుకు పుట్టింది?”

విశ్వం పరిస్థితులు చెప్పాడు. వసంతవితన వివాహమాడక తప్పదనికూడా చెప్పాడు.

“ఏ రేమాత్రం అదేంపని?” అందామె.

“ఏం చెయ్యను?”

“ఏం చెయ్యలేకపోతే దావా వేస్తావన్నమాట. అదా నీ ప్రయోజకత్వం?”

ఇంతిమాటగా జానకి ఏ విషయంలోనూ ఏ సంవర్ధిలోనూ తనతో అనలేదు.

విశ్వం సమాధానం చెప్పలేకపోయాడు.

“నువ్వయితే ఏం చేసేదానివి?”

“నేనయితే అలా ఎన్నటికీ చేసేదాన్నికాదు. ఖర్చుచాలక ఒకవేళ చేసివా వెంటనే బద్దీ తెచ్చు.

అంతర్యామిని

గని వెళ్ళి కాలిమీద పడేదాన్ని. ఘనకార్యం చేశావులే" అందామె.

జానకి ఇంత తీవ్రంగా విమర్శిస్తుందనుకోలేదు. అతి నేమీ అనలేకపోయాడు.

“నువ్వు తొందర మనిషివి బావా” అంది జానకి.

“అలా చించే చేశాను” అన్నాడతను.

“ఏం లాభం?”

“ఇప్పుడేం చెయ్యమంటావునన్ను?”

“మావఁయ్య తప్పేచేశాడనుకో. నువ్వుకూడా అలాంటి తప్పేచేస్తే నీ గొప్పతనమేముంది? పొర పాటుచేశావని తీరుపడ కోగుకో బావా. ఆయన మనసు ఎంగుకు తోభ పెడతావు? ఇంతలో నీ వ్యక్తిత్వానికి, అహానికి ఏం చెబ్బలేదులే. ఏం? ఏమంటావు?”

విశ్వం జానకివైపు కల్లార్చకుండా చూశాడు. ఈ సలహా ఎవరైనా ఇవ్వగలరు. అసలు తనకే అలా చెయ్యాలని తట్టకపోలేదు. కాని జానకి అలా ప్రోద్బలం ఇత్తుటంలో ఏదో మహత్తరశక్తి ఉంది. హృదయంలో ఏదో అస్పష్టమైన బాధకలిగిందతినికి. ఏదో ఆ వేదన తనకి విశ్రాంతిలేకుండా చేస్తోంది. నన్ను తనకిమధ్యన అసహజమైన దేదో అడుపడ్డది. దానికి తనేబాధపడ్డు. సరిదిట్టానికి కూడా బాధ్యత తనదే!

“సరే జానకి.” అన్నాడు.

“నువ్వు మంచివాడివే. నాకు తెలుసు.” ఆమె అలాఅనటంలో ఏదో అనునయం ఉంది. జానకి తన కంటే చాలా చిన్నది. అయినా ఆమెలో ఉన్న శక్తి ఏదో తనని కాసిస్తోంది.

ఆ సాయంత్రం బజారుకు వెళ్లి వెండిచెంబులూ, పట్టుబట్టలూ, చీరలూ, ధోవతులూ, ఎగలూ కొవలసిన వన్నీ తెచ్చుకున్నారు. ఇంటికి తిరిగివచ్చేముందు విశ్వం ఆన్నాడు.

“స్కూల్ భవనంలో చిత్రకళాప్రదర్శనం ఉంది. దగ్గిరే, చూసివెడదాంరండి.”

“నేను ఈ వస్తువులన్నీ ఇంటిదగ్గర పడేసివస్తాను. మీరక్కడ ఉండండి.” అని నూరి బండిలో వస్తువులన్నీ వేసుకుని ఇంటికివెళ్లాడు.

జానకి, విశ్వం ప్రదర్శనశాలవైపుకి నడిచారు.

* * *

చిత్రకళాప్రదర్శనశాలలో చిత్రాలన్నీ కరచగా మాస్తూ ఒకయాలకివచ్చి అలాగే నిలబడిపోయింది ఒక అమ్మాయి. అక్కడ రెండు పెన్సిల్స్ బొమ్మలున్నాయి.

ఒకటి “సౌందర్యం”

రెండోది “తోడేలు, మేకపిల్ల.”

అవి వేసిన చిత్రకళాకు విశ్వం.

వాటిదగ్గర నుంచని మాస్తూ ఉన్న అమ్మాయి వసంత.

‘తోడేలు, మేకపిల్ల’ చిత్రం చూడగానే ఆమె స్మృతి పథంలో విశ్వం మెరిలాడు. మేక చూసింది అప్పుడు. ఆమె పెదవులమీద చిగునవ్వు తాండవించింది. కళ్ళిలో ఆనంద బాష్పాలు నిండాయి. అశ్రునిగా ఆ బొమ్మ మాస్తోందామె. మాస్తూన్న కొద్దీ తనకి నవ్వుస్తోంది. ఆ తోడేలులో కార్యం లేదు. ఆ మేకపిల్లలో భయం లేదు. పరిగెత్తుకుపోయే మేకపిల్లని పలుకునీ పట్టుకోనట్లుంది తోడేలు. ఆ చిత్రం అర్థమేమిటో పసికటింది వసంత. ఆ చిత్రం ప్రధానోద్దేశం జారి కలగ చెయ్యటం. అందరూ దాన్ని తెగ మెచ్చుకోటం ఆమె చూస్తోంది. కాని ఆ చిత్రంచూస్తే తనకి జాలివెయ్యను. నవ్వుస్తూంది.

రెండోచిత్రం “సౌందర్యం.” ఆరు ఋతువులు దృశ్యాలూ కలగావులంగా చిత్రించబడ్డాయి. ఎర్ర చిరుగూర్పు, ఎంకవూవులూ, నీలమేఘాలూ, గాలివానా, తెలియబ్బులూ, పంటచేలూ మంచుతెరలూ, రాలే ఆకులూ అన్నీ ఒక క్రమంలో కొనుండా చిందరవందరగా చిత్రించబడ్డాయి. సర్వత్రా సౌందర్య దర్శనమే జీవిత పరిమాణభి అని ఆ చిత్రం సందేశం. వసంతి సమ్మోహితరాలై ఆ దృశ్యం అలాగే కన్నార్పకుండా చూడసాగింది.

“అమ్మకాని?” అని ఆ రెండు చిత్రాలకి కాగితాలు తిగించి ఉన్నాయి. రెండూ కలిపి వెయ్యి రూపాయలు.

“ఈ రెండు చిత్రాలూ నాకు కొనాలండీ!” అంది వసంతి ప్రదర్శనశాల నిర్వాహకులతో.

“అలాగేనండి. కాని ప్రదర్శనావంతరము అవి ఘాటు పంపగలము.”

“ప్రదర్శన ఎప్పుటివరకూ ఉంటుంది.”

“ఇవాళతో ఆఖరు. కేపు మీకు సంసారం.”
వసంత ఆలోచించింది. ఆ బొమ్మలు తనతో తీసుకు
పోవాలని ఆమెకి ఉంది. వాళ్లు పంపేటయితే తన
అడగు ఇవ్వాలి. అడగు ఇస్తే విశ్వానికి తెలిసి
పోతుంది. బతిమాలుతున్నట్లు అంది. “చూడండి, ప్రస
ర్న ఇంచుమించు ఎలాగో అయిపోయిందికదా.
చీటిపడుతోంది. ఇంక ఎక్కువవుందిరాను. ఇది
ప్యాక్ చేసి నాకిస్తే సంతోషిస్తాను. ఇవి నాకు
ఇప్పుడు తీసికెళ్లటానికి మాత్రమే వీలవుతుంది. మీరు
తిరవాతగాని సంపటానికి వీలేదంటే కొనటానికి నాకు
ఇబ్బందిగా ఉంటుంది. ఏమంటారు?”

నిర్వాహకునికి ఆ జేరం పోగొట్టటం ఇష్టం
లేదు. ఆసలు కొనేవాళ్లే తక్కువ. అందులో అంత
డబ్బు పెట్టికొనే కళాపోషకులు మరీ అరుదు. చిత్ర
కారుడు సంతోషిస్తాడని వాళ్ళు ‘నరే’ అన్నారు.

“ఈ డబ్బు ఆర్డర్ కే పెడుతుందికదండీ.”

“అవును. మీపేరేం రాయమన్నారు?”

“కళు.”

వసంత ఖరీదిచ్చింది, రసీదు తీసుకుంది.

“వారి అడగు చెబుతారా?” అందామె.

అడగు రుచిచ్చారు.

వసంత చిత్రాలు బండిలో పెట్టించుకుని వెళ్లి
పోయింది. విశ్వం ఈ కేసుకు తెలిసి ఏమనుకుం
టాడో! ఎంతసంతోషిస్తాడో! అప్పుడాయన ముఖం
లోని ఆనందం చూడాలనిపిస్తోంది తనకి!

బండి వెళుతోంది క్షేమనకి.

యథాలాపంగా రోడ్డుచివరదాకా చూసిన
వసంత ఉలిక్కిపడ్డది. మళ్ళీచూసింది. విశ్వమే
సందేహంలేదు. పక్కన ఎవరు? ఆమె తెల్లబోయింది.
క్రమంగా వాళ్ళు దగ్గరొస్తున్నారు.

ఇద్దరూ ఏదో మాట్లాడుతూ నవ్వుతూ నడుస్తు
న్నారు.

విశ్వం వెళ్ళిచేసుకున్నాడా?

తను భూమిలోకి కుంగిపోతున్నట్లునిపించింది వసంతకి.

బండి వాళ్ళిద్దరినీ దాటిపోయింది.

విశ్వం తనని చూడలేదు. చూస్తే ఏంచేసేవాడో!
వసంత ఉత్సాహంతో దిగజారిపోయింది.

బండీ క్రమక్రమంగా దూరమైంది.

విశ్వం, జానకి ప్రవర్తనకాకివోచ్చారు.

అతను వచ్చిరాగానే నిర్వాహకులు జరిగిన
విషయం చెప్పారు.

వెయ్యి రూపాయలు!

ఆమె ఎవరో రేఖలు!

ఆ బొమ్మలు అంతఖరీదుపెట్టి ఎవరూ కొంటా
రని తను అనుకోలేదు. విశ్వం తన చెవుల్ని తనే నమ్మ
లేకపోయాడు.

వెయ్యిరూపాయలు సంపాదించటంవల విశ్వా
నికి మహాత్సాహం కలిగింది. ఇకవసంతని తను
వివాహం చేసుకోవాలని కభ్యంతరం ఏమీ ఉండదు.

ఆ మర్నాడు విశ్వం కోవిలకి ప్రయాణమై వెళ్ళాడు.
అక్కడ నాన్నకి తీసుపని చెప్పకున్నాడు. వెంక
ట్రామయ్యగారుకూడా అక్కడే ఉన్నారు.

“మనవాళ్ళు వాటి నెనవాయలోయ్” అన్నాడు
ఆయన గిరిశంగారి ఫక్కిలో.

రంగవాసంగాను మనస్ఫూర్తిగా నవ్వాడు. పెల్లి
బాజాలు మోగుతున్నాయి.

ఉల్లో జనం అంతా వెంకట్రామయ్యగారి
ఇంటి ముందే ఉన్నారు. అక్కడ పార్టీ గొడవలు
లేకుండా అందరూవచ్చి కులాసాగాకబురుచెప్పకొంటం
చూసి విశ్వం నూరినైపు చూసి భావగర్భితంగా
నవ్వాడు. నూరి పొడిగా నవ్వాడు.

విశ్వాన్ని అక్కడ చూడటం నజీర్వరరావుకి
కొంచెం ఓషమంగానే ఉంది. అయితే విశ్వం
జరిగింది మర్చిపోయి నజీర్వరరావుని హృదయ
పూర్వకంగా అభినందించి స్వాగతం చెప్పటంవల,
అతను విశ్వం ఉనికిని అంతగా పట్టించుకోలేదు.

సుముహూర్తం జరిగిపోయింది. పండితుడెవరో
స్లోకం శ్రావ్యంగా పఠిస్తున్నాడు.

జానక్యోః కమలామలాంజలిపుటే యాః

పద్మగాయితాః

నృస్తారాఘవమస్తకేచ విలసత్కుండ

ప్రసూపాయితాః

ప్రస్తాః శ్యామలకాయకౌంతి కలితాయ ఇంద్ర
నీలాయితాః

మృకస్తాశ్చ భజాభవంతు భవతాం క్రరామ
వైవాహికాః

ఏదో పవిత్రత ఆవరించింది వివాహమంటూన్నది. తనకుతప్పితో విన్నాడు శ్లోకపఠనాన్ని విశ్వం. భార్యనుంజీ జానకి కొత్తజానకి. ఆమెకి పెళ్ళియింటి భార్య సర్వస్వంగా ఆమె జీవిస్తుంది. తను ఆమెతో ఇదివరకు తీసుకున్నంతగా చనువుతీసుకోలేడు. పద్మని ప్రేమించినంతగా, ఇంకా ఎక్కువగా కూడా తను జానకిని ప్రేమించాడు. ఆమె అంటే ఏదో అనిర్వచనీయమైన ఆభిమానం తనకి. జానకి సుఖంకోసం తనే మైనా ఇగ్నలగుడు. ఆమె కష్టంలో ఉంటే తనకుండే ఎవరో నులిమిపలుంటుంది నలేశ్వర్రావు ఆమె భర్త అవుతాడని తెలిసినగోజున అలాగే అనిపించింది. అతను అదృష్టవంతుడు. పద్మ అదృష్టవంతుగాలు.

కొని జానకి జీవితం పూలబాగుకొడేమో. ఆమె కష్టించి సాధించుకోవాలి జీవితం. ఆమెలో ఆశక్తి ఉంది.

జానకిలో ప్రకాంతత ఉంది. అందుకే ఆమె ఒక ప్రభంజనం కాగలను, అవసరం నే. వసంత! మూర్తీ భవించిన ఆమాయకత్వం. ఆమెలో అందరికీ అంత ఆమాయకత్వం కనిపిస్తుందో లేదో కాని తన కలా అనిపిస్తుంది.

సంభావనకి వచ్చినవారు వేదం చదువుతున్నారు. ఆ సంగీతం వింటూ అలాగే కూర్చున్నాడు విశ్వం.

అక్షరాలు జలుతున్నాయి.

జానకితలపై శుభాక్షరాలు చల్లుతుంటే ఏదో దివ్యానందం కలిగింది విశ్వానికి. మనసులోనే ఆకర్షణ దించాడు. ఆమెకళ్ళతో చిరునవ్వు నవ్వింది.

“నువ్వు మంచివాడిని బావా” అని జానకి అన్నట్లనిపించి అతనిని చిరునవ్వు చిరునవ్వుగా.

తను నిజంగా మంచివాడైనా కాబోయినా జానకి అలా అన్నప్పుడు తను పూర్తిగా మంచివాడై పోవాలనిపిస్తుంది. ప్రతిమనిషిలో కాస్తాకూస్తా మంచి చెడు రెండు ఉంటాయి. మనిషిలోని మంచినివాన్ని కొంచెం పెంపొందించేసే, మరొకొందరు చెబుతే రెచ్చగొడతారు. జానకి అందరిలో మంచి నే చూస్తుంది. తిలాలన విశ్వానికి ఎంతో మనశ్శాంతి విచ్చే భావం కలిగింది. ఒకవ్యక్తి జీవితాన్ని తీర్చిదిద్దే అవకాశం జానకికి లభించింది. అందుకు ఆమెకి శక్తి సామర్థ్యాలున్నాయి. సరిపడని విషయాలు తను చీకరించుకుని

దోగు కుంటాడు. కొని జానకి పద్మతి వేగు. ఎవరినిగానీ ఆమె చీకరించుకోటం తెలిస్సను చూడలేదు, ఆకాంత అసహనము అసంశృప్తి తనని బాధించినట్లు ఆమెని బాధించవు కాబోలు.

17

ఆకాశంలోకి శూన్యంగా చూస్తూ నిలబడ్డది వసంత. ఆమె వసంతంలో కళాకంఠులు తగిలించాయి. నిర్లక్ష్యంగా వొడలించి జుట్టు గాలి కెరుగుతోంది.

ఆకస్మాత్తుగా ఆమెలో ఏదో మార్పు కలిగింది. ఆమె కళ్ళతో ఏదో వెలుగువచ్చింది. ఆమె పెదవులపై చిరునవ్వు వెన్నెల విరిసింది. ఒకసారి ఒక భావానికి స్పందించిన మృదులం మళ్ళీ మళ్ళీ ఆదే భావానికి స్పందించినా అందులో కొత్తనెంపిరి లేదు. ఆ అనుభవంలోని ఆనందం సత్యమూతం. మళ్ళీ మళ్ళీ అది కావాలని అగ్రాలు చాచటం మానవ స్వభావమే, కాని అది శక్తి వశంకావటం.

ఒకసారి చూసిన దృశ్యం మళ్ళీ చూడాలనిపించ వచ్చు. కాని ఆ మొదటి అనుభవమే చిరస్మరణీయం.

ఈ మాత్రం విషయం తెలుసుకోలేక తనంత మనసపడ్డది!

జ్ఞాపకాల్లోని మార్పుల కంటే అనే అనుభవం మళ్ళీ మళ్ళీ అనుభవించటంలోని మార్పుల ఎక్కువ కాదు. విశ్వం, తనూ మట్లాడుకున్న సన్నివేశాలు ఎన్నో, అవన్నీ చదువ తీరాలు, మధుర ఘటాలు. ఒక జీవితకాలం అంతా వాటిని జ్ఞాపకం చేసుకుంటూ గడిపి వేయవచ్చు మహదానందంగా.

తలుపు చప్పుడు విని తిలెత్తి చూసింది వసంత: తన కళ్లు తన నమ్మలేకపోయింది. విశ్వం.

“వసంతా!”

“మీరా!”

“నేనే వసంతా” ఆప్యాయంగా అన్నాడు విశ్వం.

వసంత కన్నీరు తుడుచుకుంది. విశ్వం అప్పుకొని చూసి నిలచాడు.

“ఏడుస్తున్నావా వసంతా?”

“లేదు” అంది ఆమె గడ్గదికంగా. ఆలోచనలో ఆమె గమనించలేదు. తను ఆలోచిస్తున్నంత

నేను కన్నీరు కారింది కాబోలు. విశ్వంరాగానే అది విజృంభించింది.

“నన్ను తుమించ వసంత” అన్నాడు విశ్వం.

వసంతకి గొంతు పెగల్లేదు. ఆమె ఏమీ అసక బోయేసరికి ఆమెకోపం తగ్గలేదనుకున్నాడు విశ్వం.

“ఎన్నాళ్ల నించో తుమపని చెప్పకుండానుకుంటున్నాను.”

అందుకేనా విశ్వం వచ్చింది!

“ఎందుకూ?” అంది ప్రయత్నించి ఆమె.

“ఆరాతి అలా తొందర పడ్డందుకు. ఇన్నాళ్ల నించీ ఆతుమపని వాయిదా వేసినందుకూ.”

“ఇన్నాళ్ల ఎక్కడ ఉన్నాడు?”

“విజయవాడలో కొన్ని చిక్కుల్లో పడ్డాను. ఇప్పుడు పరవాలేదనుకో.”

“కులాసాగా ఉన్నారా?”

“ఓ నీకో మంచి సంగతి చెప్పమన్నావా?”

తనకి తెలుసు ఆసంగి లేదు! వసంత ముఖంగా ఊరకుంది.

“నువ్వు ఊహించవసంత! ఆవును.”

బొమ్మల ఖరీదు అంత వుంటుందని తనెప్పుడూ అనుకోలేదు.

“చెప్పండి” అంటామె ముక్త సరిగా.

ఆమె ఎందుకో నిరుత్సాహంగా ఉంది! తను ఇప్పుడా విషయం చెబితే ఆశించినంత మధుర్యం అందులో ఉండదు. వసంత ఎందుకలా ఉందో!

“పోనీ, తరవాత చెబుతా లే.”

“మీ ఇష్టం.”

విశ్వం గదిమట్టా చూశాడు. తను పూర్తి చెయ్యని సర్టిబొమ్మ ఇంకా అలాగే డ్రాయింగ్ స్టాండ్ మీద ఉంది. అతని హృదయంలో చెయ్యి పెట్టి కలచినట్లయింది.

“వసంతా, నన్నా బొమ్మ పూర్తిచెయ్యనిస్తావు కదూ?”

వసంత కళ్లలో నీళ్లు తిరిగాయి. అసంపూర్ణ రాగోదయ చిత్రం.....చివరిదాకా అసంపూర్ణంగా మిగిలిపోయే జీవితం.

ఆమె సమాధానంకోసం ఎదురుచూడకుండానే విశ్వం ఆ చిత్రం దగ్గరికివెళ్ళి తడేకంగా చూడసాగాడు.

ఆనాటిరాతి జరిగిన ఘట్టం స్మృతిపథంలో మెరిసింది. చప్పన టిటికీలోంచి బయటికిచూశాడు. తిరవాత అలా చూసినందుకు అతను కొంచెం నవ్వుకున్నాడు.

ఇక వసంత తనదవుతుంది. తనకేం భయం? ఆమెకోసం తను అన్నీ త్యాగంచేసుబోతున్నాడు. జీవితంలో తిరుగులేని మంచినీ చేసి ఘనంగా తలెత్తుకు తిరుగుబోతున్నాడు.

“ఆస్నట్టు, వసంతా, నేనీమధ్య ఓ వెయ్యి రూపాయలు సంపాదించాను తెలుసా?”

అంటూ విశ్వం అక్కడ వెనక్కి తిప్పివున్న చిత్రాలు ముందుకు తిప్పిచూసి నిర్ధారతబోయాడు.

వసంతకి నవ్వొచ్చింది. కాని ఆపుకుంది.

“ఇది నీకెక్కడిది?”

“కొన్నాను.”

“కొన్నావా? ఎక్కడ?” ఆశ్చర్యంగా ఆమె నైపు చూశాడు విశ్వం.

“చిత్రకళాప్రదర్శనకాలలో.”

తెల్లబోయాడు విశ్వం.

“అయితే నువ్వేనా? లేకపోతే నా బొమ్మలు వెయ్యిరూపాయలిచ్చి కొనేదెవరు లే.”

ఆమాటకి చివుక్కుమంది వసంత మనసు. ఆ బొమ్మలు తను అలా ఎదురుగా ఎందుకు పెట్టింది!

“కాని నీ కంఠ దప్పెక్కడిది?”

“సంపాదించాను.”

“ఎలా?”

“సినిమాల్లో వేషం వేస్తున్నాను.”

ఆమెనైపు ఆశ్చర్యంగా చూశాడు విశ్వం.

“సినిమాలోనా? ఎప్పటినుంచీ? నాకు తెలియడే!”

“ఇంకా మొదలేదు. మొన్న నే బుక్ ఆయాను, త్వరలో మద్రాస్ వెళ్లాల్సి.”

“అయితే నేను కొన్నాల్లాగిన నీ చిక్కెదానిని కాదన్నమాట.”

అంతర్యామిని

ఆ మాటలకి అతనివైపు ప్రకృష్టకంగా చూసిం దామె.

“అంతే.”

“మద్రాస్ వెళ్లిపోయేదానివిగా.”

“ఊ!” అంది వసంతి ముఖవంగా.

“విజయవాడ వచ్చినదానిని ప్రదర్శనశాలలో నా అడ్రస్ తీసుకుని నా దగ్గరకొచ్చి పోకూడదా?”

“కావాలనే బండిలో బయల్దేరాను. అయితే మీరు ఎవరితోనో కలిసివెళుతూ దారిలో కనిపించారు. పలకరిస్తే బావుండదని వొచ్చేశాను.”

“నువ్వు నన్ను చూశావా?” అని ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు అతను. “నేను చూడలేదే!”

“మీ రెడో సరదాగా మాట్లాడుకుంటూ వస్తున్నారా. ఆమె ఎవరు?”

కుతూహలంగా అతనివైపు చూసిందామె.

“మా మేనమామకూతురు. జానకి. నిన్ను నే పెళ్ళియింది.”

“నిన్ను నా?”

“అవును. పెళ్లికొడు కెవరో తెలుసా? మన నతేళ్ళైతావు.”

అత్యంత ఆశ్చర్యంతో కళ్లు పెద్దవిచేసి చూసింది వసంతి!

“అలాగా!” అందామె. ఏదో ఒకప్పుడు తీరి పోయినట్టయింది ఆమెకి.

జానకి వివాహం ప్రసక్తిరాగానే తనకు వచ్చిన పని జ్ఞాపకం వచ్చింది దతనికి. ఉత్సాహంగా పెదవికదిపాడు. కాని అంతలోనే అతనికి తిట్టలైన ఓసందేహం కలిగింది. ఇన్నాళ్లు తను మాట్లాడకుండా ఉండకుని ఇప్పుడు దాసరికి వెళితే ఆమె ఏ మనుకుంటుందో. ఇప్పుడు వసంతి సినిమానటి అవబోతోంది. తను అది తెలుసుకుని పెళ్లి చేసుకోవాలికి సిద్ధపడుతున్నాడనుకుంటుండేమో. అదికొక సినిమాలో ఆమె వేషాలు వేయటం తన కిష్టం ఉండదు. ఆమె అందుకు ఇష్టపడుతుందా? తనుసరైన సమయంలో రాలేదు. ఆలస్యం జరిగిపోయింది. ఇప్పుడు తన మంచి పనిని వసంతి అర్థం చేసుకునే స్థితిలోలేదు. వై పెచ్చుస్వార్థం అంటగట్టవచ్చు.

అతని ముఖంలో ఆకాభంగం స్ఫుటంగా కనిపించింది. కొంచెంసేపెవరూ మాట్లాడలేదు.

“సినిమాలో అవకాశం ఎలా దొరికిందీ?”

“దరఖాస్తుపెట్టాను. డైరెక్టర్ గారు విజయవాడలో మకాం చేసి ఇంటర్ వ్యూకి ఆక్కడికి రమ్మంటే వెళ్లాను. వెంటనే బుల్ ఛోసుకొని ఆద్యాన్స్ కూడా ఇచ్చారు.”

సినిమాలో నటించటం విశ్వాని కిష్టంలేదని వసంతికి తెలుసు. కాని తనేం చేస్తుంది. విశ్వం జాడ తెలియ నప్పుడు ఆ పనిచేసింది.

విశ్వం ఒక్క మాటంటే తను మానేస్తోంది!

కాని... కాని... ఆయన?

వసంతి ఏదో ఆలోచిస్తోంది.

“మద్రాసు ఎప్పుడు వెడతావు?”

“రేపే వెడదామనుకున్నాను.”

వసంతి ఆగింది. విశ్వం ఇంకేమీ అనలేదు. ఆమెలో ఏదో నిరాశాభావం కలిగింది తను అందని ప్రానిపంపికి ఎగబాకుతోంది.

“ఒంటరిగా వెళ్లటం భయంగా ఉందండీ. మీరు కూడా వస్తే ధైర్యంగా ఉంటుంది.”

వెనకరిహార్పుకి వెళ్లేటప్పుడూ ఇలాగే తను వస్తే ధైర్యంగా ఉంటుందని వసంతి ఆనలం ఆతని స్మృతిపథంలో మెదిలింది.

“సరే.” అన్నాడు బయటగా.

18

మద్రాస్ మెయిల్ చీకట్లో చీల్చుకుంటూ పరిగెత్తుతోంది. రిజర్వేషన్ మొదటి తరగతి స్టీల్లో వసంతి, విశ్వం కూర్చుని ఉన్నారు. రివురీవురీన గాలి విస్తోంది. కెటికిలోంచి విశ్వం బయటికి చూస్తున్నాడు. గాంధాంభకారంగా ఉంది. “చీకట్లో ఒంటరితనం భయం వేసుంది ఎంగుకొ” అనుకున్నాడు విశ్వం. తింకి దెవుడు దయ్యం భయంలేదు. కాని ఆ చీకట్లో తననే తను చూసుకోలేడు, తి నేదో విపొతుక్కులు అనుభూతి కలుగుతుంది. సముద్రపు ఒడ్డున ఒంటరిగా నుంచుంటే ఆ ఆటుపోటులతో సముద్రం భీభీత్సంగా ఉన్నప్పుడు ప్రకృతిలో పరమాణువులా తను అల్పుడైపోతున్నట్టు అనిపిస్తుంది. ఆ సమయంలో ఒంటరితనం మరిదుర్భరం.

అయితే ఈ ఒంటరితన మనేది తనకో జబ్బులా ఉంది. పట్టణం నడిమధ్యన పటపాలు నడిబజార్లో జనసందోహంలో ఉన్నప్పుడూ తను ఒంటరిగాడేనట్లు అనిపిస్తుంది. ఒక్కోసారి తనకెవరూ లేరా అనుకుంటాడు. తన మనస్సుకూ ఆలోచనలతో నిండి ఉంటుంది. ఆలోచించు. తనకో స్థితి వ్యాధి. కాని ఎలా? మరీ ఆలోచించకుండా ఎలా ఉండులను? అనిర్వచనీయ రాసి కాలేజీ చదువుకి స్వస్థ కెప్టివ్ పట్టించి తనకి ప్రతివిషయమూ ఆలోచనాయాంశంగా కలిపిస్తోంది.

విశ్వం జేబులోంచి కగరెట్ తీసి వెలిగించాడు.

“ఇదెప్పటినించి?” అంది వసంత.

“ఈమధ్య ఒంటరితనం బాగా అలవాటయినప్పటినించి.”

పొగ నువ్వున వొడలాడు.

వసంత దగింది.

“నీకు పడను కాబోలు.”

“పరవాలేదు” అంటూ నే వసంత మళ్ళీ నగింది.

విశ్వం సిగరెట్ బయటికి విసిరేశాడు. అతను మళ్ళీ ఆలోచనలోపడ్డాడు.

కాని కొన్ని కొన్ని విషయాలన్నింటిని ఆలోచించుకొద్దీ బుర్ర చెడబోతోంది. సమాధానం పరైంది రాదు. ఎదో ఊహగానంచేసి ఒక ధిమరీ తయారు చేస్తారు అందులో బోలెడు విరివి వాదం ఉంటుంది.

ఒక్కోసారి హృదయంలో ఏదో అస్పష్టమైన బాధగా ఉంటుంది. కొరణం తెలియదు. ఒక్కోసారి మనసుని సరిపెట్టుకుంటుంటే ఆ బాధ మరి ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఏదో పేర్లు పెట్టొచ్చు ఇటు వంటి భావానికి. కాని ఆదంతి ముఖ్యం కాదు. ఒక పసిపాపనిదూస్తే అనిర్వచనీయమైన ఆనందం కలుగుతుంది. ఆ పాప ఒక్కసారి నవ్వితే ఏయే లా కల్లానో విహరిస్తున్నట్లుంటుంది. ఎందుకు?

మొదట చిత్రాల అభ్యాసం చేస్తున్నప్పుడు ఉత్సాహంగా ఉండేది. రానుగాను ఏదో వెలితిగా ఉండేది తనకి. విమర్శకులు ‘భేమ్’ అనే బొమ్మలు వేశాడు. తేస్తున్నంతినేలా ఏదో అసంతృప్తి తనకి ఉంటూనే ఉంది. సృజనశక్తి ఉపయోగించడంలో ఆనందం ఉంది. కాని ఆరౌకికానందం లేదు.

కాని ఆ ఆరౌకికానందం తను ఎన్నోపార్లు అనుభవించాడు.

ఒక్క మాటలో.

ఒక్క చూపులో.

ఒక్క మృగుస్పర్శలో.

మనసులో దిగులుగా ఉన్నప్పుడు హృదయం ఆక్రోశించటం స్వాభువిమే. మనస్సు రంజిల్లినప్పుడల్లా హృదయం రంజిల్లదు.

విశ్వం వసంతవేపు చూశాడు. ఆమె కళ్ళలో ఏదో ఆలోచనలు కనిపిస్తున్నాయి.

“సినిమాలో బాగా పేరొస్తే ఏం చేస్తావు వసంత?”

ఆమెకెమీ సమాధానం తోచలేదు తెలిగి తిప్పించుకుంది.

“బొమ్మలెక్కుటంలో మీకు బాగా పేరొస్తే ఏం చేస్తారు?”

ఏం చేస్తాడు తను? ఏమీ సమాధానం తోచడం? నిన్నిజేసిన బొమ్మ ఇనాళి పాఠబతుతుంది. మళ్ళీ కొత్తది వేస్తేనే ఆనందం. ఎంత గొప్పదైనా చూసేందే చూస్తుంటే విసుగు పుగుతుంది. జీవిత పర్యంతం అలా నిత్యనూతనత్వం ఆస్పేషీనూనే ఉండాలి. కాని ఆస్పేషించి చెనేదేమిటి? ఆ సృజనశక్తి వినియోగంలో ఆనందం ఉంది కాని అంతేనా? నలుగురూ మెచ్చుకుంటారు. కీర్తి ప్రతిష్ఠలు వస్తాయి. వాస్తే? ఇంకా రావాలని ఉంటుంది. దానికోసం తపత్రయం. అందరి మించాలని కొరిక. అసంతృప్తి. ఈర్ష్య. పొగడ్తలు. అగివాణే విచారం. ‘నిన్ను’ గొప్పగా ఎత్తేసినవాణ్ణి ‘ఇవాళ’ కిందికి లాగేనుంది. ఈ లోజు వలిగేవ్యక్తి రెల్లు చీకటిలోకి పోవొచ్చు. ఏమిటి గొప్పతనమూ, కీర్తి ప్రతిష్ఠలూ? తత్కాలికంగా మనసుని రంజింప చేస్తాయి. అంతే! ఇంకా ఇంకా కావాలని మనసు ఆక్రోశిస్తుంది.

తన జీవితం గడచిన సంవత్సరంలో చెందిన మార్పులు జ్ఞాపకం చేసుకున్నాడు విశ్వం.

చెయ్యాలనుకున్న మంచిపని చెయ్యలేలేదు. కాని కొన్ని దివ్యమైన అనుభూతుల్ని పొందాడు.

అంతర్వాహిని

కొందరు వ్యక్తుల్ని సరిగా అర్థం చేసుకున్నాడు—
కనీసం వారి దృక్పథం అర్థం చేసుకున్నాడు.

అలాగే అతని మనసు వేడెక్కింది.

“తల దిమ్మగా ఉంది” అన్నాడు.

“అలా చల్లగాలిలో తలపెట్టుకుంటే ఉండవాలి. ఆ అద్దం పేసివేయండి” అంది వసంత.

“తిరిగి వచ్చేటప్పుడు నాకిలా సలహాలిచ్చే వాళ్లుండరు కాబోలు” అన్నాడు. అతని స్వరంలో ఏదో వేదన ఉంది. వసంత అతనినైపు కొంచెం జాలిగా చూసింది.

“మీకు శ్రమ ఇస్తున్నాను.”

“నాకు చాలా హాయిగా ఉంది” అన్నాడు విశ్వం. వసంత ఊరుకుంది.

ఒక్కొక్కరు తనకి దూరమైపోతున్నాడు.

పద్య, జానకి, వసంత.

వసంతిని తను ఉద్ధరించాలనుకున్నాడు!

ఏమిటి తను ఉద్ధరించేది! అకస్మాత్తుగా అతనికి జానకిమాలలు జ్ఞప్తికొచ్చాయి.

“నవ్వు నేనూ ఒక్కరి ఉద్ధరించేదేమిటి లేదావా!”

ఎంత సత్యంఉంది జానకిమాలల్లో. గుడ్డినాడు తను. ఇప్పుడు తెలుసుకుంటున్నాడు. ఆమె చగువులో ఆలోచనలో తనకంటే మించిందికాదు. అయినా జీవితాన్ని కాచి వదిలించుకున్నా చూట్టాడేమిటి!

వసంత తనదారి తను చూసుకుంటోంది.

తనుకూడా ఉంటే ఆమెకి ద్రవ్యంగా ఉంటుంది.

ఇహ ఆ మలకూడా ముందు అనరు.

విశ్వం హృదయంలో ఏదో వేదనగా ఉంది. వసంతికి తను కావాలా అక్కర్లేదో, కాని తను నోరు తెరిచి ఒక్కమాట అంటే తనకోసం అన్నీ వాడులు

కుంటుందామె. కాని ఇంకా తనవేదా అర్థమవుతోంది.

“నవ్వులేనికే నాకు జీవితంలేదు వసంతా.” అని తను అనగలిగిరే...! కాని...కాని.....ఎలా? తనని ఉద్ధరించమని ఎలా అహలకు వసంతికి? వసంతిని మదగానులో వొడిచిపెట్టి తను వచ్చేయ్యాలి అర్థగ్రాతి నిమిషాలు లెక్కపెట్టుకుంటూ. నెర్ర మెర్రగా ఆలోచిస్తూ తడిమెక్కి ఆగస్థమతూ ప్రమాణం చెయ్యాలి. హృదయం ప్రభుత్వం చేసే చిరునవ్వుకూడా తనకి కరువవుతుంది. తిరిగి ఇంత దూరము తను ఒంటరిగా రావాలి.

తనకి అదృష్టం కలుగుతోంది. తను ఒంటరివాడై పోతున్నాడు. వసంత తనకి దక్కి దక్కికుండా పోతోంది. ఈ ఊహనగానే నిష్ప్రచారో నెట్టూ రావుకు విశ్వం.

“నేను తిరిగి ఇంకీదూరమూ ఒంటరిగా రావాలి కాబోలు.”

వసంత వేదనతో అతని ముఖంలోకి చూసింది. అకస్మాత్తుగా అతనిలో ఎన్నడూ కలగనంత అదృష్టం కలిగింది.

“నేను రాతేను వసంతా.”

చిన్న పిల్లనాడేలా వాపోయాడు విశ్వం. వసంత కళ్ళలో గిగిలిన నీళ్లు తిరిగాయి. ఆమె హృదయంలో దుఃఖం పొంగి పొన్నది. అతనినైపు జాలిగా చూసింది. అంత మనిషి ఒక చిన్న పిల్లవాడైపోయి ఏదో మారాం చేస్తున్నట్లు అనుభూతి పొందింది వసంత. ఆమెస్వం ముగిసోంది.

“వొడ్డు వొంటరిగా రావొడ్డు. నేను కూడా మీతో వచ్చేస్తాను” అంటూ వసంత అతనికి దిగిరనా జరిగింది. విశ్వం ఆమెని కొగిలిలోకి తీసుకుని హృదయానికి అనుముకున్నాడు.

చిన్ను చీకట్లోంచి దారిచేసుకుంటూ మద్రాస్ మెయిల్ పరుగెత్తుతోంది.

సమాప్తం

జాతక హితోపదేశము

శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

క్రిశ్నోగ్యము తృప్తికరముగా నున్న దినములలో నైమ్యులను కాని, జీవితము అనందకరముగా నడచునప్పుడు జ్యోతిష్కులను కాని, సంప్రదించ గోరువారు సాధారణముగా అరుదు. ఆహార విహారములలో, సాంఘిక, నైతిక ప్రవర్తనములలో, తాములవరచుకునియున్న నిశుములే తమ ఆరోగ్యమును, జీవితమును నిర్వచముగా సాగించుచున్నవని వారికెంతో గట్టి నమ్మకము. ఇది చాలవరకు సత్యమే. కాని కాలమొక్కటే రీతిగ నుండదు.

“కన్యైకాంతం నుఖముపనతం, గుఱు మేకాంతతో వా,
నీచైర్గచ్ఛతుపరి చ దిశా, చక్ర నేమి క్రమేన.”

అను విధమున కాలము మారుచుండుటచే, దశలు తాగువారగును. ఆరోగ్య విషయములలో కాని, జీవిత సందర్భములలో కాని, పరిస్థితులు కొయ్యవారివల్లు, ఒక్కరికిగా సర్వదా ఉండజాలవు. సృష్టి ధర్మములలో ఇది యొక్కటి. ఒక్కవయస్సులలో హితకరములగు ఆహార విహారములు కాని, నైతికప్రవర్తనలు గాని మరియొక వయస్సునకు తగియుండవు. పరిస్థితులు మారుటచే, ఒకప్పుడు హితకరములగు ఆహారములు అభ్యాసములు, వేరొక వయస్సున అహితము లగుచున్నవి. ఇది సామాన్యసభివము. సాధారణముగా దేహస్థితిలో విలోపము రానున్నదో దశలలో ఏ విషయస్థితి ఏర్పడగలదో, మునుముందుగా తెలుసుకొని, తగిన మార్పుల నలవరచుకొని ప్రవర్తించు జాగరూకత ఏ కొందరు అవాగత విధాతలతో కాని, పలువురకు అందుకోలేని ఫలము. శరీరములో రోగము సంక్రమించి ముగుగు పాకమునకు వచ్చిన తరువాత నే గత్యంతరము కానక, వైద్యుల వాక్రయించుటయు, జీవితము విషయ పంథలో నడచుచు, క్షేణి మానరించుకొని దుర్బలమైన తరువాత నే దిక్కుతోచక, జ్యోతిష్కులతో జాతకదిశా పరిణామమును గూర్చి సంప్రసించుటయు, సామాన్యముగా జరుగుచున్న ధోరణి.

యద్భవిష్య సంప్రదాయపు నిర్దిష్టలకంటే, ఈ ప్రభుత్వ తృప్తిమతుల పద్ధతి ఎంతో మేలు—ప్రాపంచికముగా చూచినచో.

ఒక చిన్న ఉదాహరణము జ్యోతిష విద్యాగృహే కాక, ఇప్పటి నవనాగరక యువతీ యువకులు సయితము గమనించదగిన అంశములు పెక్కులు దానిలో నున్నవని భావించి, పాఠక మహాశయులకు నివేదించబూనితిని.

ఒకానొక యువకుని జీవితములలో అతిక్లిషసమస్య లేర్పడినవి. సామాన్య కుటుంబమునకు చెందినవాడతడు. రెండవ యేటనే మాతృదేవతను కోలుబొవు గురదృష్టము పడినది. నవతిత్తిల్లి ఆశ్రమములలో పెళ్ళుచు, పనునాగు వర్తంతులు వచ్చిరాకమునుచే, పక్షవాతముతో తండ్రిని బొగ్గుకొన్నాడు. కష్టముల కోర్చి, కళాకాల చేరి తరువాత ఆధునిక విద్యను సంపాదించుకొని, రాజకీయ కార్యస్థానములలో నొక చోట చిన్న ఉద్యోగ మొకటి సంపాదించుకొనిగలిగి సంతనే తగిన ఇంటి కన్య నొకరుకు పరిణయమై, రెండు సంవత్సరములుగా సాంతి. కౌపురమును సాగించుచున్న కష్టజీవి అతడు. అన్ని విషయములలో పురోగమించి అభివృద్ధిని సాధించుటకొరకై అర్థశాస్త్ర నిష్ణాతులచే వానావిధ ప్రణాళికలను సిద్ధము చేయించి, అచంచల విశ్వాసముతో, మహత్తర దృఢ సంకల్పముతో, ఆ ప్రణాళికలను కార్యరూపమునకు తెచ్చుటకు రాజ్యాంగవే తలు భగీరథ ప్రయత్నములు చేయుచుండగా, ఇతర విషయములనాట ఏమోకాని, సామాన్య కుటుంబములు మాత్రము గంగపాలై, వారి ఆర్థిక క్షేణియు అనుభవించుటను సాధ్యముకావంత దిన దినాభివృద్ధికి వచ్చుచుండుటే ఈ కాలపు విశేష లక్షణముకదా? ఉద్యోగమువలన సంపాదించిన పాడి కాగితములు (రూపాయనోటు) పాట్లకు, బట్లకు చాలక సంసారయాత్ర అతికష్టముతో మన యువకుడు సాగించుచుండుట. ధనార్జనమునకు మార్గంతరములు

జాతక హితోపదేశము

కాని, అతకాశముకొని చూపట్టవు. ఉద్యోగములో అభివృద్ధికి నూచనలు దృషిపథములో కానరావు. అది సంపాదించుటకు వలసిన మహద్వాక్రమము సామాన్య లభించుట దుర్బలము. పోతే, ఉన్న పదవి అయినా, స్థిరముగా ఉండునో, ఊడిపోవునో అను సంశయమున్నది. ఆ యువకునికి ఇట్టి పరిస్థితులలో, ఉల్లాసముకొని, మనశ్శాంతికొని ఎల్ల రాగలదు?

చారిత్రము చెప్పింది. ఎంత విద్య ఉండినా, ఎన్ని సుగుణములుండినా, ఇంటిలో తొండవహదు చున్న చారిత్రుడేవత ఎదుట చిల్లిగవ్వకు కొరగావు. లక్ష్మీకటాక్షియ లేనిచో, పాపము, సరస్వతి ఏమి చెయ్యగలదు? పద్యములు వ్రాయించగలదు; పాటలు పాడించగలదు. పాటనింపుట ఆమె పనికొడు. ఆ అధికారము ఆమె గారిది.

దిరిగిని అవస్థను మహాకవి భర్తృహరి ఎంత సానుభూతితో వర్ణించినాడో, చూడుడు:—

“మాతా నిందితి, నాభినందితి పితా,
భ్రాతా నసంభాషతే,
భృత్యః కవ్యతి, నానుగచ్ఛతి సుతః
కాంతా చ నాలింగతే.”

కాని, దైవానుగ్రహవశమున: భర్తృహరి చెప్పిన బాధలలో చాలవరకు కథానాయకునికి లేవటం కొంతలో కొంత తేలుము. నిందించుటకు తల్లి లేదు; అభినందించకుండుటకు తండ్రి లేడు; సోదరులు లేరు కనుక, వారు మాటలాడరను వ్యసనమునకు అవకాశము లేదు; భృత్యుని ఏర్పరచుకో జాలిన స్థితిలేని కారణమున, నాని బాధలేదు; ఇప్పటికింకా సంతానపు తొందరలు ఆరంభము కాలేదు. పోతే, ఇక, సామ్యులలో ముంగతవలె, మిగిలినది భార్య ఒక్కతే! ఆ భార్య సంతోషముతో చేరిరాదను చున్నాడు భర్తృహరి! సహజమే! పేదసంసారమును నాల్గూటాలలా సవరించలేక, నిర్వహించలేక, క్షేమము ననుభవించుచున్న భార్యకు మాత్రము ఉల్లాసము, ఉత్సాహము, ఎల్లు రచును?

జాతకుడు అకొంతిపాలయినాడు. సదుపాయములు తోచినవికావు. తన భవిష్యజీవనము ఎల్లు సాగునో, జాతకము ద్వారా తెలుసుకొంద మని సంకల్పించినాడు. జాతక పరిశీలనము చేయించి, “కొంత / పలహా అడుగుట మంచిదని తోచినది. తన యొక్క,

తన ఆర్థంగియొక్క, జాతక సామగ్రిని పంపెను. అతని సాయన జాతకచక్ర మీ క్రిందనున్నది.

రా 17-49	I 8-44 వ 28-8 (వ)	చ 22-41	
	(సాయము) — కథానాయకుని జాతకము —		వాంఛి 2-6 కు 12 20 కు 15-22
క 29-22 (వ) X 6-24 పుణ్య 1-11			బు 20-11 (వ)
		భార్య 8-44	ం 0-18 59 కు 2-40 ఇ 7-25 క 17 49

లగ్నము ఉడుకుం క్రముగల మేచము. ‘అహం’ భావము ప్రధానగుణము నైవికస్వభావము. సహనశి కి తక్కువ. తనకు విసుకువచ్చినా, తన మార్గమునకు ఇతరులు అడ్డమైనా, యుద్ధమునకు సిద్ధమగుట సామాన్య ధర్మము. ఇతరుల మనోధర్మములను పటించుకొనుట చేతకానిపని. దారాశ స్వభావమున్నది కాని, నయా దాక్షిణ్యములు మట్టపురకము. ఆత్మభిమానము, ఆత్మ విశ్వాసము, గొప్పవి.

లగ్నముయొక్క నైవికస్వభావ మిది. ప్రతాపశాలి వరుణుడు తన భావముచే ఉదయమగుచున్నాడు. తీగ్రములైన భావములు, ఉద్రిక్త చిత్రివృత్తి, సంకల్ప దార్ధ్యము, వ్యధికరణ స్వభావము, వరుణుడు సహకూన్యును. పంచమ భావమందలి బుధునితో ఈ వరుణునికి ప్రత్యక్ష మిత్రదృష్టియున్నది. ఉపాహ గొప్పవి; ఆదర్శములు అంతకంటె గొప్పవి. ఆలోచనా శక్తి హెచ్చు, తెలివితేటలు పడునైనవి. కాని, లగ్నాధిపతి మజాడు కర్కాటక రాశిలో నేరుడై నాల్గింబ నిలిచినాడు. మజాని ప్రభావమును ప్రకటించుటకు అర్హులగు స్థానము దశమశంధము కాని, చతుర్థము కాదు. కార్యసాహసములతో ప్రతాపమును రణరంగములో ప్రదర్శించగల యోధుడు ఆ ఉద్యోగము మాన్పించి ఇంటిలో ఒక మూలలో కూర్చుండుచున్నచో, అతనికి ఎంత ముఖభేదకరముగ నుండునో,

మనము ఊహించుకోగలము. ఈ జాతకములో కుజుని స్థితి అట్టిది. కావుననే,

“విసుఖః, పీడిత మానస శృణుచే” అని, కరాహ మిహీరుడు నాల్గింటి కుజుని ఫలమును నిరూపించుట. సుఖములేదు; మనోవ్యథ, ఉత్సాహశక్తి ఎల్లండు గలను? ఈ కుజుని సమీపముచే సప్రమాధిపతి శుక్రుడున్నాడు. వలసినంత సుఖము, ఆనందము, ఇచ్చుటకు బద్ధకంకణురాలై కళత్రము చేగవనే సిద్ధముగ నున్నది. కాని, ఆరింటి రవినుండి ఈ శుక్రునికి నికరముగా అర్ధశంధ్రవేగ! ఇతని రాజసముతో అమె నిర్వహించుట కష్టము. ఈ వేగవే, సుఖములేదని తోచి మనస్సు అశాంతి పాలగును.

ధనభావములో బలశాలియైన చంద్రుడున్నాడు. ఆర్థిక సౌకర్యమునకు తగిన యోగమే ఇది కొంత ఎరుగు దిగుడులు ఉండగలవు. కాని, మధ్య భూస్వస్థుండియే సుఖముబ్బుననుట వృషభచంద్రుని ఆశీర్వాదము. ఇట్లండగా ఈ చంద్రునికి సింహ బుధునినుండి కేంద్ర దృష్టికలను. అర్థక క్షేత్రమునే నూచించు పరిస్థితి ఇది. కర్మాటక మందలి కుజునికి అవకాశముసారముగా చక్కని అర్హతపలుకెనున్నది. కాని, ఫలము పైన దృష్టియే కాని, పద్ధతు, పైన దృష్టి తిక్కుత. ఆరింటి రవి గుగళులకు ఇంద్రసం యోగము కలగు కదా? ఆ ఇంద్రునికో, వణుని స్వాధీకేంద్ర విషయ దృష్టి! ఆశిసు, ఊహకు, తగిన ఫలిత మిచ్చుట కష్టము. అనేక శుభములలో వ్యతిరేక అహంభావము, స్వాభిమానము, శ్రమత రాహిత్యము, కారణములు కావచ్చును.

రాజ్యాధిపతి శని స్వత్రేతబలముతో లాభభావ ముండే యున్నాడు. ఎక్కువ కష్టము లేకయే, వేనావృత్తిని (ఉద్యోగమును) చూపించినా డితడు. ఈ శని క్రమాభివృద్ధి నిచ్చువాడే కాని, కుజుని ఆశికు తగిలెట్లు ప్రారంభములోనే ఉన్నత సాయని తెచ్చి పెట్టువాడుకాదు. చలితదశమ కేంద్రము ఏ వయస్సున తిన్నాశ్రయించెనో, అప్పుడే ఉద్యోగములో చేర్చినాడీ శని, స్వగర్భమును ఏయరువాడు కాదు. స్వగర్భమును పాలించుట ఓసికతో పని చేయువానికి సక్రమాభివృద్ధిని నిశ్చయముగా శని సంపాదించి యీగలడు. కాని, గొంతెక్కు కోరికలు కోగుట అతనికి రుచించదు. శని ఏ కార్యము చేసినా స్థిరముగా

నుండునట్లుగనే చేయగలడు. శ్రమపడి వైవారి మెప్పును సంపాదించి, శుష్కంగా అభివృద్ధికి రాకలె ననుటే ఆ దశమాధిపతి దీక్ష. దీనికి కావలసిన సహనము అత్రగడగు లగ్నాధిపతికి లేదు. మనః క్షేత్రమునకు హేతువిది.

కథానాయకుని జాతక స్వభావ మిట్టిది. ఇట్లుండగా, ఇంతలో రానున్న దశలయినా (నేరమాన దశలు) ఉపయోగకర మైనవి మాపట్టకున్నవి. ఇప్పుడు చలికుజుడు శనితో సమసంధి వేపాలైనాడు. శని ఇచ్చిన ఉద్యోగము లగ్నాధిపతి కుజునికి తృప్తిలేదు. గుగళు, ఆశావాది చలించి ఇంద్రునిమీదికి వచ్చి యున్నాడు. ఆశి పెగుటకే అవకాశము వచ్చినది. అందుకోరానంత దూరములో ఒంగగుకొండలు దృగ్గోచరము లగుచున్నవి. అచటికి చేగుకోవలసినవో, ఎట్టి కనక సౌధములు కల్గుకోవచ్చువో! వణుడు పంచవర్ష ప్రణాళికలను సిద్ధముచేయుచున్నాడు. ఉద్యోగాధిపతి శని ఇట్టివానికి అవకాశమిచ్చాడు. కనుక, అతృప్తి పెగుటకే దశ తోడ్పడుచున్నది. కోరికలను తౌనసాగించుటకు అనునైన దశలు ఇంతలో రావు. జాతకునికి ఇంకా పూర్వవయస్సే. మధ్య వయస్సు రావలయునుకదా, చంద్రుని సాహాయ్యము వచ్చుటకు? ప్రస్తుతమున్న కుజ శని వేగ నోలగుటకు రెండు సంవత్సరములు పట్టును. ఇది కడమదాక, ఉన్నంతిగా తృప్తిపడి ఓసికతో కాలమును వెళ్ళిబుచ్చు వలసియేయున్నది. ఈ కాలములో అభివృద్ధి లభించుట కష్టము. 1961 లో చలితకుజునినుండి లగ్నమునకు మిత్రదృష్టి వచ్చును. చలితరనికి చలిత శనితో అనుకూల దృష్టి ఏర్పడగలను. వృత్తిలో అప్పుడు స్థైర్యము కాగలదు. పురుషకారముసారముగా కొంత అభివృద్ధిసహకలుగవచ్చును. 1963 లో చలితరవి జ్యేష్ఠిని మిత్రుడై తులాప్రవేశము చేయగలను. నెమ్మదిగా జీవితము జగురుటకు అరంభమై క్రమాభివృద్ధి వచ్చును. విషయకాలమున చేయు ప్రయత్నములు క్షేత్రమునకే దారితీయుననుట మరువరాదు. కష్టకాలమున ఓసికతో ప్రగ్రహము చేయువాడే శని మెప్పునకు ప్రాప్తుడు కాగలడు. ఇవట రాజ్యభావాధిపతియు, లాభిప్రదుడును, శనియే.

ఇది ఇట్లుండ ఈ యువకునికి ‘పిచ్చి ఎత్తించు’ వేరొక క్లిష్టసమస్య యున్నది. దానినివరించి సహజాతకపు సలహాస్పందించినాడతడు. ఆ వివరములు హృద

జాతక హితోపదేశము

యంగముగా వర్ణించిన అతని మాటలతోనే చను నరులు గ్రహించుట మేలు.

“నా వివాహమైనది మొదలు నాకు నాభార్యకు అభిప్రాయములు కలుగక తరుచు మనస్పర్థలు సంభవించి, నాకు తీవ్రమగు అశాంతిని కల్గించుచున్నవి. ఈ రెండేండ్ల అనుభవములలో నే నాకును ఆమెకును ఈ ద్విబంధము నిలుచుట కష్టమని నిశ్చయించుకొంటిని. స్వభావమునుబట్టి ఆమె చాలా చురుకైనది. మాట గుగును. ఆమె స్వభావము నాకు దినదినమునకు అసహ్యకరముగా సరిగమించుచున్నది. శీలవతి అయి ఎంతమాత్రమున ఫలమేమి? ఆమె నాకు సరిగడిన సుగుణవతి కాదు. వైమనస్యములు ప్రభువునునుండియే ఉన్నవని చెప్పవలెను. కాని, అది సమసేవోయి మామూలు జీవితము మరల సాఫీగా జరుగుచుండుటకూడా కలను. ఈ వైమనస్యములు అప్రకృష్టము అతి స్వల్పవిషయములపై తలవెత్తి, పటుదలవలన రెచ్చి, కొంతకాలము మనస్సును కలచివేయును. ఉదాహరణమునకు :— భోజనముచేయునపుడు ఒక కూరగవెను కొలది అధికముగా వడ్డించింగును నేను కోపమును ఆపుకొనలేక తిట్టుదును. అట్టిచో, సాధారణముగా ఆడుని నోరెత్తిను. కాని, మావిషయములుకాదు. నేను కేకలు వేసినందులకు ఆమె మరీ రెచ్చిపోవును. దానిపైన తిగాదా; కొంతకాలము ఎడబాటు. ఆమె అటు రెచ్చినపుడు జనాబు చెప్పటయే నా పట్టుదలనుకూడా అధికము చేయును. అట్టిచో, మా ఇగుళురకు పొంతు కుదుగుట అసంభవమనిపించును. సంభాషణము విడాకులవలన సాగిపోవును. ఇక సాంసారిక జీవితమునందు లోపము లేదుయు లేవు. స్త్రీ సహజమైన ఉద్రేకము ఆ విషయములలో ఆమెకు కొంత అధికము. ఈ వైమనస్యములు కలిగినపుడు ఆమె చూపు పట్టుదలకు, ఆమె తనజీవితమును తానే పాడుచేసుకొను నేమా అనిపించును. భవిష్యత్తులో మా మనస్సులు కలిసి మా దాంపత్యము సౌఖ్యదామక మగునా, లేక మాకు త్వరలో విడాకులు సంభవించు నూచనలు కలవా? ఇది ఏమీ సంభవించక, జీవిత మంతయు అశాంతిలో కడపవలసిందేనా? తగిన సలహా యిచ్చి సరిజేర్చులరని ప్రార్థన ”

కథానాయకుని దృష్టితో చూచితేమేని, ఇది వాసనముగా క్లిష్టస్థితియై ఆగును. కావడిమగువు సోయూవానికేదా తెలియును..

“చెప్పగోనిరాయి, చెవిలోని జోరీగ,
కంటిలోని నలుగు, కాలిములు,
ఇంటిలోని పోగు, ఇంతంత కాదురా,
విశ్వదాభిగామ, వివర నేమ ”

అని చెప్పిన వేమన ఎంత ప్రపంచానుభవ కాలియో?

జాతకుని శ్రీమతి జాతకము నొక్కంత పాతక మహాశయము పరిశీలించుకొనగా, ఆమె పాపము జాతక చక్రమిది:—

భ ౨ 13 9	శ 1-35	వ 13 7 (౧) 1 17 24	కే 9-18 చ 25-0
పుణ్య 9-19 X 7-18	(పాయపము) — కథానాయకుని శ్రీమతి జాతకము —		దాంపత్య 8-2
గు 17-44			
సు 27 31 రా 9-18		ర 8-5-16	కు 1-46 బు 16-5 ఇ 19-16

కృషభిలక్ష్మములో జనించిన వ్యక్తి ఈమె. శ్లేశ సహనశక్తి, ప్రకాంతచిత్తవృత్తి, యథాలాభిసంతుష్టి, ప్రాపంచిక వివేకదృష్టి, ప్రధానధర్మములు. భుక్తి, వినతి, దాంపత్యము తృప్తిగానున్నచో, ఇతరలోకములకు సరకుచేయని స్వభావము. లగ్నములో వగులు కుదయించుచున్నాడు. స్వాభిమానము, స్వాతంత్ర్యప్రీతి, పటుదల, చూపట్టాలను. ధర్మకర్మాధిపతియగుటచే రాజయోగకారకుడైన శివుని లాభభావములో నుండుట! ఇతనికి సప్తధిపతి కుజుడు కేంద్రము. ఈమె పనులలో భర్తకు అత్యున్నత, పంపనభావమందున్న బుధునితో ధర్మసానమందలి బృహస్పతికి చక్కని త్రికోణశుభన్యసి సౌకర్యమున్నది. నిర్మలమగులము, యోగ్యమయిన ప్రాపంచిక వివేకము, సంసారనిర్వహణ కౌశలము, ఈ యోగపు ఫలము. ఈ శుభగ్రహవ్యయము యొక్క కోణదృష్టి లగ్నముపైనున్నది. వ్యక్తి ఉత్తముతాలు, సమర్థురాలు అనుటకు సందేహము పనిలేదు.

ఈమె జాతకములో లోపము లనదగినవి మూడు. చంద్రకుజులకు సమన ప్రకృత్యున్నది. నిర్వహణకై గొప్పచేకాని, దోషము కొంత తీవ్రముగానుండును తనలో తప్పులేదని తోచినప్పుడు విమర్శనమును ఓర్వలేదు. కుజుడు సప్తమాధిపతియగుటచే, భర్త వలన మగః క్షేత్రము పాలగునుట. రవి శనిలకు సమనప్రకృత్యుండగా, వీరిరువురి నుండియు చంద్రుడు కేంద్రపథపాలయినాడు. చిత్రవృత్తి కొంత పెడును. ఇతరుల ననుసరించి వారితో 'హంది పొనగి, మనుట' ఆమెకు రానివిద్య. అధ్యయనమును సప్తమాధిపతి కుజునితో విడిచినున్న లగ్నాధిపతి శుక్రునికి మంచి మిత్రదృష్టియన్నది.

“లగ్నే శాస్త్రపయోః స్నేహ
దృష్ట్యా సౌఖ్యం విభోధివేత్.”

అని హిల్లాజమతము. భార్యాభర్తలకు దాంపత్యజీవితముగా అన్యోన్యముగా ఆనందించును కూర్చు యోగమిది. భర్తపట్లప్రేమ, చక్కనిదేశపాటవము, యోగ్యుడు కోరికలు, సహా దీని ఫలము. కాని, రవి శనిలవేగవలన కులభయముగా భావతృప్తి చెందు స్వభావము కాదు. ఆమె దేశాతృప్తి మట్టిది.

ఈదంపతుల జాతకములను పోల్చి చూడుడు. రవి చంద్రులకు జౌదాసీన్యము. వీరి దాంపత్యములో పరస్పరముగా భక్తికి స్థానములేదు. కుజశుక్రులకు మైత్రి మాపట్టు. రక్తిమట్టు లగ్నములా ద్విద్వాదశిరాలు. పరస్పరానునతర్లనము కష్టము. భర్త లగ్నములో భార్య శని; భార్యదిశను కేంద్రములో భర్త శని! భార్య పనులు భర్తకు కాని, భర్త స్వభావము భార్యకు కాని, దుచించుట ఆరుదు. అతని రవి గురువులమీద ఆమె శుక్రుడు నిలుచుట. ఆమె వరుణుడు అతని శుక్రుని అర్థకోణదృష్టితో ప్రబలముగా చూచుచున్నాడు. ఈ అన్యోన్య్యాకర్షణము కారణముగా వీరు దంపతులై వారు. భార్య లగ్నములో నున్న భర్త చంద్రునికి సయితము దీనిలో కొంత కై నాటము కలదు. అతని హృదయము ఆమెకు లభించినదికదా?

పరస్పర జాతకగ్రహసంబంధము లట్లుండగా, భావోద్ఘాతము కలిగించు కాయస్థులో వీరికి వచ్చిన దశాయోగములు అతిప్రబలములై, అన్యోన్యముగా ప్రబలా కర్షణమునకు వీరిని గురి

కొవించినవి. భర్తచలిత బృహస్పతి మాయలహరి ఇంద్రునితోచే భార్య చలితలగ్నమును గుప్త విషమ (కేంద్ర) దృష్టిలో లాగుచుండగా, సమయముమించి పోరాదని అనుకొన్న రీతిగా,

“పాయకపాకకాసనికి భారత
ఘోరరణంబునంగు నా
రాయణునట్లు.”

ప్రపంచ యోధుడగు వరుణుడు తన అర్థ కేంద్రదృష్టి వాగులొడ్డి ఆ లగ్నమునే పొదివిపట్టి నాడు.

“అతడు వాలము తిప్పు,
నితడు శూలము తిప్పు.”

అనునట్లు, భార్యసయితము ఊరకయుండక తన ఉడుత భక్తి మాపినది. ఆమె చలిత బుధుడు (ధనపంచమాపతి) అతని లగ్నాధిపతి కుజునిపై కేంద్ర కటాక్షపీక్షణము విసరినది. ఆమె చతుర్థకేంద్రము అతని చలిత శుక్రుని మంగళాక్షులతో పనుపు కుంకుములు పెట్టి ఆహ్వానించి, ఆప్యాయమానముగా ఆతిథ్యమిచ్చి గారవించినది. ఆమె చలితవరుణుడు అతని చలిత బుధుని కోణదృష్టితో ఆకర్షించినాడు! ఇన్ని దశిల్లు సిద్ధము కాగా, వివాహపు ముడివడుటలో వింత యేమి?

భర్త చలిత జాతకములో ఇంద్రుడుగురు లాకదోట చేరి అతని గలిత లగ్నమునకు నిండు త్రికోణములో నుండినకాలయది. అతని భావములు ఇంద్రజాల ప్రపంచములో మేఘమాలలలోని శంపాలతలమీద సవిలాసముగా విహరించుచుండినవి. దృష్టిపడినచోట కనిపించినదంతా బంగారమే. చలిత శుక్రుడు సింహములో నుండి జన్మలగ్నమునకు నికరముగా కోణసీతికి వచ్చియుండినాడు. అర్ధాంగి వచ్చుట అవశ్యకమైనది. చలిత రవి దాంపత్య సహాయముల కపుడు అర్థకోణ మైత్రి, నూటికి నూరుగా, అతని నువ్విశ్కారించినది. లక్ష్యమున కందినది తప్పు, విషయాంతరము గోచరించుకాలము కాదది.

దధి మధురం, మధు మధురం,
ద్రాక్షమధురం, సుధాపి మధురైవ,
తస్యైవైవ హి మధురం,
యశ్చైవ మనోయత్ర సంలగ్నం”

అను సుభాషితము అన్వయించు దశ అది. వివాహము దానిఫలము.

జాతకహితోపదేశము

కొని, ముందురానున్న ముసుళ్ళిపండుగ కథా నాయకుడైరుగుడు. వివాహమైన సంవత్సరములోపలనే ఆమె చలితరవితో అతిని వగులుడికి 'ఎగురుకోలు మహాత్మ్యము' జరుగునని ఆ ఆహాయి కవ్యామోహ ముగ్ధుడాయుడగు తిరుగునికెలు తెలియును? ఇంకే క్కాదు. త్వరలోనే అతినిచలితి కుజుడు సెళిము ఆతినిచలితికినికి ముఖముఖి ఎగురునిలిచి కనియు, ఆమెచలితి బుధుడు అతిని కుక్రునికి కేంద్రము పకు రాగలడనియు, అతినికి చెప్పినవాడులేరు. చెప్పి యుండినా, ఆ ఇంద్రమాయలో అతిని చెవికెక్కి యుండదు. అందుబాటులో నవనిధులు కంటికి కాన వచ్చుచుండగా, దృగ్గోచరముకొని దళిలును నమ్మి 'సిరి రామికాలాడు' మందములు తెవగుంగుగు?

పోనిండు వింజేమో అయినది. ఈ విమర్శగత జలసేతు బంధము. ఇప్పటి కర్తవ్యమేమి? రవివగులుల పేర సాధారణముగా విడాకులు వెలికించునట్టిది. వాగ్దానపు వేళలలో, ఆప్రయత్నముగనైనా, అట్టి మాటలు పుట్టచున్నవల కదా? ప్రకృతికాలపు కాసన కర్తల పుణ్యాన, తిరునాతి మెల్లుచాలా సులభమొంది. దానిని సులభతరముగాచేయు సగుపాదుములు చూపి సహాయపడుటకు న్యాయవాది మహాశయులు ఉండనే యున్నారు. సంకల్పించి పురుషకారము నెంపించో, కుజశివుల వేర ముగియులోపల (1960) విడాకులు సంపాదించుట అంతకష్టముకాదు.

కొని, మార్గంతరము లేదా?

సరేకొని, నైయతికముగా లోప మెంగున్నది? భార్యాధర్త లిగువురును యోగ్యులే, గుణవంతులే, అన్యోన్యమును రూపులే! ముఖ్యమైన దాంపత్య జీవిత ములో వారి కేవిధముగనైనా లోపము లేదు. స్వభావములలో కొంత సామ్యమే కలగుకూడ. త్వక్తి స్వాతింత్ర్య ప్రీతి, స్వాభిమానము, రోషప్రకృతి, హతవాదము, మాటపట్టింపు మున్నగు ధర్మములు ఉభయులలో సమానముగనే యున్నవి. ఇగువురికిని లగ్నములో వరుణమహాశయుడు ప్రత్యక్షముకదా? ఒకరి స్వభావమును మరియొకరు తెప్పపట్టుట యేమి న్యాయము?

“కార్యేషు దాసీ, కరణేషు మంత్రి,
రూపేణ రంభా, క్షిమయాః రీతి,
స్నేహేన మాతా, శయనేన వేశ్యా,
పథ్యాయుక్తా, కులధర్మపత్నీ”.

అని ఏ పాతికాలపు పెద్దగా భార్యా ధర్మములను కాపించియుండుట వాస్తవమే. తన ఇష్టానుసారముగా పనుల నెరవేర్చుచు, చీటికిమాటికిచేయు విమర్శనములు

పవరించుచు, పెట్టిన చీవాట్లకు క్షిమనక ఓర్చు కొనుచు, తన సతీమణి యుండలేదే అని కథా నాగు కుని బెంగ. ఇగువదియవ శతాబ్దముగాని స్వాతింత్ర్య దినములలో లా ముండుట అతిమ తన ఆశోకిముగా మరచినాడు.

పోగా, “కోపయేన్ననిజాంగనాం” అనిసయితము ఆ పెద్దలే చెప్పి. భార్యకు కోపమువచ్చునట్టిగా భిం ప్రవర్తించుచు దిని వారి అజ్ఞ అల్ప స్వల్పపదముల కొరకై తనకు అలవికొని కోపముగా నేల అని ఆశ్చర్య విమర్శనము జాతినుడేల చెయరాగు? కొంతఅధికముగా కూర వడ్డించినచో విపుటిమునిగనో? దానికై అప్రకో లేసంతే కోపమువచ్చి తిట్లుభిర్త సన్నియని ఏవరాకెర స్వల్పలి విధించినదా? మేమెక్కువు జాతికుడు లఘు భోక్త. వృషభులగ్నపు భార్యదృష్టికి అది తృప్తి యుండదు. కనుక, అభిమానముతో, ఆశో, ఆమె కొంత అధికముగా వడ్డించెయ్యు. అంతేకొని, అజీర్ణముతో భిర్త బాగుపడవలయునని అట్లుచేసినవ గలమా? తనకు తలసినంత భుజించి, చిరువత్సవో నెమ్మదిగా మాటలాడినచో, భార్య ఎంతో సంతోష పడియుండునుకదా? గొటితోగోవుపనికి గొడ్డలి నుపయోగించ నేల? వాస్తవముగా మేమల్పమునకంటే వృషభులగ్నమునకే సహనశక్తిహెచ్చు. కొని. మితి మీరినచో, కోపమువచ్చినా, ఇంతంతలలో కాంతించు నదికాదు వృషభము. నాగులేగినచో తలపాలముదాక నిలువదలకదా?

తన స్వభావమును ఆరముచేసుకొని భార్య ప్రవర్తించుచుని జాతికుని ఆశోకిము. భార్యసయితము ఇట్టి ఆరోపణ తనపై చెయవచ్చుకదా? అతిని స్వాభి మానపూరిత హృదయమునకు ఇది తోచదు. సన్యమును విచారింపితిమేని, పరస్పరస్వభావమును అమముచేసు కొనకపోవుటచే వచ్చించిక్కుకొదిది. ఒకరినొకరు అనువర్తించవలయునను మహత్తర దాంపత్య ధర్మరహ స్వము ఇట్టిరీతిని సృష్టించని దోషమే.

“సంతుష్టభార్యయా భర్తా,
భర్తాభ్యాగ్యా తిక్తేశన,
యస్మిన్నేవమలే నిశ్చింత,
కల్యాణం తిత్తిన్ద్రువం.” మనువు

అన్యోన్య సంతోషకరముగా ప్రవర్తించుట ధర్మముని వారిరువురు గుర్తించితని, జీవితము రమ్యముగా, కొంత యుతముగా, జరుపుకోగలరనుటకు సందేహములేదు.

దుష్టదళిలు ప్రభులముగానున్నకాలముగా చేయ కొన్న వివాహపు ఫలమును ఈ తరుణదంపతు లిట్లునధ

విందుచున్నారు. (పౌధానివాహములలో ఇట్టి చిక్కులు సంభవించుటకు అవకాశము లున్నవి. దాంపత్య జీవితవ్యామోహము సుశక్తింపజేయు వసు స్సులో, గుప్తదశలవచ్చినపుడు, ప్రయత్నించిన వివాహములు రమ్యముగా, శాంతియుతముగా. పరిణమించుట అగును. అందును, వెన్నె అంతిస్తు బాగున్నదిని కొనవచ్చినతోడనే. పూతి మెగులుకు భిషికి, వెనుక ముంగులు గమనించక, న్యామోహ ప్రవాహములో తన ముక్కులకు వచ్చు ఉద్దిక్తభావములుగల యువతీ యువకుల సామాన్య లక్షణము. ఆకర్షించిన వ్యక్తి మానస్త్య మెచిందో, ఆ స్వభావములో తనకు సామంజస్యము కుగురగలవా, మనోనిర్మముల తుకగలవా, జాతికౌనుకూల్య మున్నదా, మున్నగు విషయములను కూర్చి ఆలోచించుటకు అవకాశము లేకయే, మూడుముళ్లు పడగలవు. తగువాతికథ దెవాధీనము. పరస్పర త్యాగమును ఆలంబించుకోలేని ప్రేమపురుషులు వివాహమునకే అపర్థులను సూత్రము ఇప్పటి నాగరక యువతీ యువకులలో అనేకులకు తెలియదు. కావుననే, ఇట్టి దృష్టాంతము లందంగు మాపట్టుచున్నవి.

అది యట్లుండె. కథానాయకుడు మొదట తన జాతక వాగ్దామును గమనించుటకర్తవ్యము. గృహస్థానము (చతుర్థభావము) లో కళత్ర భావాధిపతి శుక్రుడు వెలుగుచున్నాడుకదా? చతుర్థము శుక్రునికి వార్షస్థానము. భార్య ఉత్సాహముతో గృహృత్వముల నివ్వహించగలది. కాని, పంచమాధిపతియగు రవితో ఆ శుక్రునికి విషమదృష్టి. ఆమె ప్రవర్తనమో, పనులలో, తనకు గుచ్చించవు. లగ్నాధిపతి నీచుడై జ్వాలింబ నుండుట మనస్సును చిర చిర లాడించు యోగము. సర్వదా, ఏదో అసంతృప్తి. కారణమేదైన నేమి? భార్య స్వభావము చుగ్గరినదని ఇప్పుడు అసంతృప్తి వచ్చినది. అట్లుకొక, ఆమె ప్రబ ప్రకృతికలదై యుండినచో, కొరగాని 'మోటు సాంబ్రాణి' అని అత్త పి వచ్చును. మాటకు మాట జబాబు చెప్పినచో, గయ్యలి అని అత్త పి. నోగు మూసుకొనియుండు వ్యక్తి అయినచో. 'మూగదయ్య' మని అత్త పి. అత్త పి మనోనిర్మమైనపుడు, ఏ భార్య వివసేమి? వేరు కన్యక భార్యగా వచ్చియుండినచో మాత్రము మనస్సు కుదుటపడునా? భిమ! ఆమె జాతక నిర్మ

ముల ననుసరించి, అనాశోగ్యమో, కీలలోపమో, ప్రబ స్వభావమో వంద్యావోషమో, విరసప్రసక్తిమో, మరి ఏదో, చూపటి మునుస్సును అశాంతి పాలు కొనించగలగు స్వరూపముగో వ్యత్యాసమే కాని, స్వభావములో భేదములేదు. ఇది ఆరము చెసుకోవలెగ నేని. జాతకుడు తన సంసారమును ఉన్నంతలో చక్క బెట్టుకొనగలగు. శాంతిగా, అశాంతిగా, మానవుని అంతరంగమే ప్రధాన కారణము. బైటికారణములు గోణములు ఇంటిని గెలువలేక, రచ్చును తిప్పపట్టుట ఇది.

భర్తస్వభావములో దోషము లెంచుకొని, భార్యలోపములను సమ్యంగముచుకొని, నా ఉద్దేశము కొదవి ముహూర్తకి నానునవి సత్యము చెప్పినచో, భార్యదశలకంటే భర్తకు వచ్చియుండు దశలే ప్రకాములయినవి. నాని మూలమున ఆతిర వృద్ధ యము విరసమై యుండుటవలన కల్గిన పరిణామ మిది. బుగ చంగులకు కేంద్ర వేగకలవ్యక్తి కావున అతని బుగకి ఏదోతోచి, మునుస్సును కలవరపరచును. అంత విల? భార్య హితమునుకుని చెసినపనినచో, అరుచి కరముగా మాపట్టగలను.

“కూరిమిగల దివములలో,

నేరము లేమిటను కలుగ నేరపు; మరియూ

కూరిమి విరసం బైనను

నేరములే తోచుచుండు నిక్కము, సుమతీ.”

అను బద్దెనీతి విందుము కదా?

ఆపదలు కాపురము చేయవు. చీకటివెళ్ళగానే, వెన్నెల వచ్చును. దశలు మారుచుండును. భార్య చలిత రవి జాతికుని వగుణుని సమసంపక వేగను చాటి 1958 లో నే ముంగునకు వెళ్లును. దానితో సగము పీడ పోయినట్లే! ఆమె చలితబుధునికి ఆతిని శుక్రుని వేధ సహా ఈ ఏడే ముగియగలగు. పుణ్యమా అని, చలిత వివాహసహమునకు వగుణదృష్టి చాటిపోయింది. కాని, శని సమసక్తికమును చాటవలసి యున్నది. చలిత కుజునికి శని వేగ చాటుటకు ఇంకా రెండేండ్లు పట్టును. ఈ దశాకాలమును ఓసికతో కడచినచో, తరువాతి తొందరలుండవు. ఈలోగా సత్సంతాన ప్రాప్తికి అవకాశమున్నది. తన్మూలమున, తరువాతి జీవితము రమ్యముగా జరుగగలను.

కాళిదాస ప్రశస్తి

శ్రీ ఉండేల మాలకొండారెడ్డి

అమర వాఙ్మయ రాజహర్మ్యమునందుఁ
గావ్యమణి దీపదీధితుల్ కడలు కొలిపి,
విశ్వమోహన శోభఁ గల్పించినట్టి
సరస హృద్వాస ! కాళిదాస ! సమోస్తు !

కుప్పించి, నందినీగోవుపై దుమికిన మృగరాజు వికచ దంష్ట్రికలమెఱపు,
బాహు ప్రతిష్ఠంభ పరివృద్ధకోపాగ్ని నాపుకోలేని దిలీపుపతిమ,
పూవిల్లు నిల్వైన బూదిగావించిన అభ్ర కేశునికంటి అగ్నికీఁ,
అలరతిదేవి దుఃఖాశ్రుపూరములోఁ బూగరాజు పలరాజు బూదిపోవు,
కట్టెదుటఁ గానుపించెడుకరణి, శబల వర్ణ కాంతులఁ జిత్రముల్ వ్రాసినావు
గంటమే, రంగుకుంచీయగా నొనర్చి, కమ్రకవితానమున్నేను ! కాళిదాస !

నీ స్వర్ణ లేఖనీ నృత్యశాలనటంప అమరశారదకు ఒయ్యారమబ్బె,
నీవు సృష్టించిన నీరదగర్జకుఁ బ్రణయ నందేశ శారవము గలిగె,
నీ కళాశాఖపై నిలిచి “శకుంతల”పరుల, కనాఘాతప్రసవమయ్యె,
నీవు శాసించిన నిర్జరసుందరి నరునితో నిలిచి కాపురముచేసి,

కూతునకుఁ దండ్రుకడబాటు గూర్చనీవు, చిన్నితీగకుఁ గన్నులుచెమ్మగిల్లె,
బ్రకృతి నాడించు వింద్రజాలికుడ ! నీవు గంటమూగింప వింతలు కలుగకున్నా ?

నీ “ఉపమా”రుచి నిచ్చలు మెచ్చుచు భుజియించి త్రేన్పని భోక్తయేడి ?
నీ “మేఘ” గంభీర నిర్ఘోషమున కుల్కి, ధవుఁ గాగిలింపని తరుణియేడి ?
నీ కావ్యకన్యల నిత్యకోమల ముఖాబ్జములు చుంబింపని భ్రమరమేడి ?
నీ రమ్యకృతినంది నీధేనువునకు వత్సముగానట్టి రసజ్ఞుడేడి ?

వాణివాయింపు మాణిక్యవీణలోని తీవ్రవై నీవు మూర్ఛనల్ పోవునపుడు
పులకరింపని చీటుగడ్డిపోచయేడి ? సద్యశోమూర్తి ! రసరాజ్యచక్రవర్తి !

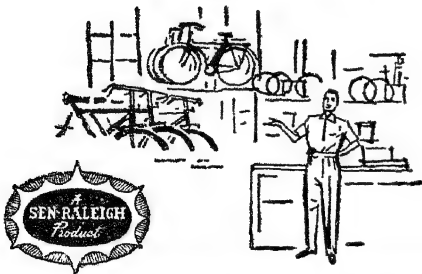
తుంగశృంగమనోజ్ఞ తుహిన్ ద్విబృథిచికి మానదండమ్ముగా మలచినావు
కిన్నరమిథునముల్ క్రిడించు గుహలకు నీలిమబ్బుల తెరల్ నిలిపినావు
వాగర్థశిల్పివై వాగర్థములలీలఁ దొలియూలుమగలనే కలిపినావు
అలకాపురములోని యక్షకాంతకుఁ బ్రేమవార్తలు గాలిలోఁ బంపినావు

ఏమిసేయవు తలచిన ? ఇంతవాడ, “వందని ఫలమ్ము కొఱకయి అనసేయు
చిట్టి మఱుగుజ్జకే”నని చెప్పినావు, విశ్వకవిరాజ ! ఎంతటి వినయమయ్య !

మోడువాటిన హృదయాలు మోసులెత్త అమృత మొలికించి, భారతీయాత్మతోడఁ
గలిసిపోయిన నీ దివ్యకావ్యవాణి, అమరభాషకె అమరత్యమబ్బుఁ జేసె !

లలితమృదూపమాన మధురమ్ములు విశ్వరసజ్ఞ మానసం
బులు గిలిగింత వెట్టెడు అపూర్వకృతుల్ రచియించి, కీర్తిశ
య్యల సుఖనిదఁ దేలెడు మహాకవి ! మేల్కొనుమా ! కళాప్రియుల్
తెలుఁగులు సేదొనంగెడు నృప్తిప్రసవాంజలి స్వీకరింపుమా !

రాతెను మించిన సైకిల్ మీరు కొనలేరు రాతె

ప్రపంచ ప్రసిద్ధి
గాంచిన
సైకిల్

SRC-53 TE

గిరీశం పాత్రచిత్రణం

శ్రీ యస్. టి. నరసింహాచారి

బొగా పరిచయ మున్నవాళ్ళను కూడా మనము పూర్తిగా అర్థము చేసుకున్నామని చెప్పలేము. మనకు తెలిసినవాళ్ళేనని ఎక్కువగా ఆలోచించును అంత మాత్రముచేత మన ఆత్మీయతను, స్నేహసంబంధాలకు ఏర్పడైన లోటు రాదు. గిరీశం ఆంధరికీ కొద్దో గొప్పో తెలిసినవాడే. ఆంధ్రదేశంలో అక్షరజ్ఞాన మున్నవాళ్ళంతా కన్యాశుల్కం చదివే వుంటారు. నాటకరంగం మీద, ఈశుక్య సినిమాద్వారా, నిరక్షరాస్యులకు కూడా గిరీశంతో కొంత సంబంధం ఏర్పడింది. ఇదివరలో భారత భాగవతంలోకు వచ్చి సంతి ఆదిరణ ఈ కాలంలో కన్యాశుల్కానికి వచ్చిందంటే ఆతిశయోక్తికాదు. తైలసంస్కారము లేని జట్టతో పొడుగులాల్పి వేసుకొని కొంచెం నిర్లక్ష్యంగా నడిచిపోతూంటే గిరీశం బొజులో వున్నావని చదుర్కొరించటము చాలాసార్లు విన్నాము. అబద్ధాలు, మోసాలు, మధురవాణి, బుచ్చస్థూల బెవెడ అంటకట్ట సంతివరకు పోలీసులతోను, శ్రీమతులవలన ఇబ్బంది వుండదు! నాటకము చదివి మనస్సులో గిరీశాన్ని గురించినభావం (idea) ఏర్పడి వుండవచ్చు. కానిరూపు రేఖలు, బొజులు ఏ నాటక రంగమీద మంచి నిజమైన వ్యక్తికి సంబంధించినవిగా భావించుకుంటున్నారో! గిరీశం తీరు తెన్నులు ఆంధ్రుల నిత్యజీవితములో చేరిపోయాయి. అయితే మన జీవితములో ఆ డాబు, దర్పం, తేలికతనం వున్నాయని ఆతిరులు అంటే గిరీశం వుత్సాహం (Spirit) కూడా వుందని జవాబు చెప్పచ్చు. గురజాడవారి గిరీశం నాటకంలో ఒక పాత్రకాదు. ఆంధ్రుల మనస్సులో ఒక సహజమైన వ్యక్తి. గిరీశం పాత్ర కల్పనకు దోహదం చేసిన వ్యక్తి నిజంగా ఎవరైనా వుంటే వుంటారా అని చాలాకాలం ఆనుకున్నాను. ఉన్నటు గురజాడవారి స్మారక సంచికలో చదివాను. ఒకరిద్దరు వ్యక్తులమాట అటుంచి గిరీశం ఆంధ్రుల మంచిచెడ్డలకు ఒక సంకేతం (Symbol) పాత్ర కొత్త వ్యవస్థల మధ్యకాలంలో సాంఘిక పరిస్థి

తుల ప్రతిబింబం 'కన్యాశుల్కం' అని కొదవటం లేదు. అంతకు మించిన సత్యంకూడా నాటకములో వుండేమో అనిపిస్తోంది.

గిరీశం మంచిచెడ్డలు మనము అంతగా పట్టించుకోలేదు సాంఘిక సైతికన్పిస్తో మాస్తే ఇంత అభిమానము చూపేవాళ్ళము కాదు. గిరీశం గుగా గజాలు, చేసినపనులు నాటికలనుండి వేరు చేసి ఎవరైనా చెప్పితే "ఇటువంటివాడని అనుకోలేను" అని ఆశ్చర్యపడుతాము. నిజానికి గిరీశం అంత చెడ్డవాడు కాదేమో. సంఘ సంస్కారంలోనమే గురజాడవారు ఈ పాత్రను కల్పించలేదేమో. అందుకే నే మనకు ఎంత సన్నిహితంగా కనపడినా గిరీశాన్ని పూర్తిగా అర్థము చేసుకో లేదంటున్నాను. సజీవమైన వ్యక్తులు మన స్సుకు హతుకపోతారు. దానితో పాటు విశిష్టమైన వ్యక్తిత్వమైతే ఆకర్షణ ఇంకా ఎక్కువ. ముక్కుకు నూటిగా పోయే సరళమైన ప్రకృతిని తేలికగా అర్థము చేసుకుంటాము. కాని జటిలమైన స్వభావాన్ని తరిచి చూడాలి. గిరీశాన్ని గురించి అన్నివిషయాలు తెలుసుకోకుండానే మనము ఆ వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రేమిస్తున్నాము బుద్ధికి మించిన అవగాహన (Intuition) తో పరిగ్రహించటం, తృజించటం జరుగుతోంది.

కన్యాశుల్కం సాంఘిక నాటకం. ఆపిలలను అమ్మకోవటమే కాకుండా వైభవ్యం, వ్యభిచారం, వ్యాజ్యాలు, మోసాలు, క సంస్కారాలు, అధికారుల ప్రకర్షన మొదలైన అనేక అనుషంగిక విషయాలు నాటకవస్తువుకు సమగ్రత కల్పిస్తున్నాయి. సంఘ సంస్కారము గురజాడవారి లక్ష్యం అతలములో సందేహంలేదు. అన్ని సాంఘికసమస్యలతోనూ గిరీశానికి ప్రత్యక్షంగానో, పరోక్షంగానో సంబంధముంది. అయితే ఈ వ్యక్తిత్వవారా సంఘములోని దోషాలు వ్యక్తముచేయుటమే గురజాడవారి ఆశయమనలేము. గిరీశం అబద్ధాలు చెప్పాడు. మోసం చేశాడు. గొప్పగా చదువుకున్న వ్యక్తిలా అయితే

కులను నమ్మించి ద్రోహంచేశాడు. అభం కుభం తెలియని ఆడపిల్లను లేవతీసుకుపోయాడు. పిసితండ్రి ఆస్తి కోసం కల విసిరాడు. కథ అడ్డంగా తిరిగిందని రంగం మీదనుంచి తప్పుకున్నాడు. ఇటువంటి కృత్తులు సంఘానికి చీకపుగులని గర్వించటానికి గురజాడవారు గిరిశాన్ని సృష్టించివుంటే, ఆయన తన ప్రకృతిలో సభ్యుడు కాలేదనే అనాలి. గిరిశం గురజాడవారికే ఎరువు తిరిగాడు. నా వ్యక్తిత్వం ఇంతకు ఎంచించని చూపించాడు. గిరిశాన్ని కల్పించి విజయనగరంలో బొంకుల దిబ్బబూద నిలుచోపెట్టక గురజాడవారు తన ఇష్టము వచ్చి నట్లు పడిపించలేక వాని మానాన్ని వదిలిపెట్టారు. (పాశ్చాత్యులు ఈ నాటికను పద్యతని గొప్పగా ప్రశంసిస్తారు. ఈ విషయములో మేకిస్పియరుతో సమానమైనవారు లేరంటారు) గిరిశం తన ప్రతాపం చూపించాడు. తను చెప్తనాడని నటుగురూ అనుకుంటానికి ఆస్కారమే ఇవ్వలేదు. లేకపోతే గురజాడవారు తమకు తెలియకుండానే గిరిశంలో ఒక ఆర్చక కల్పించారని అనాలి. గిరిశం మాటలవ్వారా నవ్విస్తూనే వ్యక్తిలాని లోపలను చూసి ఒక సాంఘిక ప్రయోజనాన్ని సాధిరామని గురజాడవారు అనుకుంటే అట్లా జరగలేదు. నవ్వివా ఆ పాత్రయందు విముఖత కలిగేటట్లు రచయిత ప్రకృతించాలి. కాని నవ్వులమే కాకుండా మనం గిరిశంమీద ఆభిమానాన్ని ప్రకటిస్తున్నాము. అంటే గిరిశం వ్యక్తిత్వములో మనల్ని ఆకర్షించే శక్తి ఏదో వుంది. అందువలననే గిరిశంచేసే పనుల అంతరార్థం నైతికవిలువలు మరిచిపోతున్నాము.

గురజాడవారు మగతాపాత్రలనుకూడా తీర్చిదిద్దారు. వాళ్ళ వ్యక్తిత్వముకూడా మనల్ని తక్కువగా ఆకర్షించదు. కాని వారి మాటలు, చేష్టలు సాంఘిక పరిస్థితులు చిత్రించబడుములో నాటకమందు ఆశించిన సంఘ సంస్కారానికి దారితీసేవిగా వుంటాయి. గిరిశంకూడా నాటకంలో సమిష్టి ప్రయోజనానికి సాధనమే అయినా అది వదిలి వ్యక్తిగతంగా మరొక కొలతబద్ధతో నిలువ కడుతున్నాము. మంచి చెడ్డలు అటుంచి కేవలము Shallow అయిన (గాంభీర్యంలేని) వ్యక్తి. అటువంటి పాత్రకు బహు రథం పడుతున్నాము. గిరిశంవలన ఏదైనా సాంఘిక ప్రయోజనం సిద్ధించాలంటే గిరిశాన్ని చూచి నవ్వాలి. కాని గిరిశంతో నవ్వు

తున్నాము. అంటే చూచి ఆనందిస్తున్నా మనకి మాట హాస్యానికి క్యంగ్యానికి ఇదే తేడా. నిర్మలమైన మనస్సుతో నవ్వి ఆనందించినప్పుడే హాస్యమవుతుంది. దెబ్బకొట్టి, దాన్ని చూచి నవ్వితే మనస్సు లేక పడదు. క్యంగ్యాంవలన వచ్చిన నవ్వు చివరకు ఏదో ప్రయోజనాన్ని ఆశిస్తుంది. కొట్టిన దెబ్బ పెద్దదైతే నవ్వుకు బగులు ఏమవు వచ్చి కరుణగా మారుతుంది. గిరిశం మాటలలో నవ్విస్తాడు ఇతర పాత్రలను కన్వించి ఏడిపించి నవ్విస్తాడు. గిరిశాన్ని చూచి నవ్వే పరిస్థితులలో తనే నవ్వి మారంతా నవ్వుటానికే ఇల్లా చేస్తున్నానని, అనేకము ప్రకర్తస్తాడు. ఈ హాస్యంలో ఎక్కడా సాంఘిక ప్రయోజనానికి ప్రాధాన్యం కనపడదు. అందుకనే వ్యంగ్యానికి ఆస్కారంలేదు.

నైతిక దృష్టితో చూస్తే గిరిశర ప్రవర్తనలో ప్రశంసించతగిన దేమీలేదు. నూతిలోవురికి వెంకమ్మను రక్షించటం, అగ్నిహోత్రావధానాలు ఇంట్లో గిరిశం ఆడిన నాటకంలో ఒకభాగమే. నాటకంలో అందరూ చివరకు గిరిశం చేసిన మోసం గ్రహిస్తూనే వుంటారు. మాటలు, చేష్టలు, పుద్గేకాలు గ్రహించి పాత్రసభావాన్ని నిర్ణయిస్తాము కాని బుద్ధితో ఆలోచించి చేసిన నిర్ణయాన్ని నమ్మి నాటకము చదువుతున్నప్పుడు మనస్సులో ఏర్పడిన భావాన్ని (impression) కొదవలేము. సాహిత్యంలో పాతకని అనుభూతి ముఖ్యమైంది. రచయిత అనుకున్నదానికి భిన్నమైన అనుభూతి కలిగిన సందర్భాలు ఎన్నోవున్నాయి. పరికిలనగా చూచినప్పుడు గిరిశం చేసిన పనులు మనము ఆమోదించకపోవచ్చుకాని నాటకము చదువుతున్నప్పుడు మనలో కలిగిన భావసందలనమే, ఏర్పడిన భావమే ఆ పాత్రను గురించి మన సరియైన అభిప్రాయము. పాత్రతో పాతకని సంబంధము ఆలోచించుకొని ఏర్పగుచుకొన్న అభిప్రాయాలనుబట్టి వుండదు. మన భావాలూ, మన సంస్కారము, అంతర్బుద్ధి సహజంగా గ్రహించినదై వుంటుంది. అందుచేతే పాత్రను గురించిన పూర్వాపరాలు విమర్శించుకొనుండానే రాగానుబంధం ఏర్పడుతోంది. గిరిశాన్ని ప్రేమిస్తున్నాము. జాగ్రత్తగా ఆలోచించి గిరిశంలో చెప్పకొత్తగమంచి ఏమీలేదనికూడా అంగీకరిస్తున్నాము. పరస్పర విగద్ధమైన ఈ ఆభిప్రాయాలను వివిధంగా సమన్వయపరచటం? మన భావాలు, మన అనుభూతి, మన ఆలోచనలు హేతు

గిరిశం పాత్రచిత్రణం

వాదానికి కట్టుబడినవి. తప్పని రెండింటిలో దేనిని త్రోసివేయలేము. కేవలము హాస్యభోగణితో గిరిశం మన అభిమానాన్ని పొందటములేదు. నవ్వించ కలిగినంత మాత్రాన మనము గుర్తవ్వభావాన్ని భూషించి ప్రేమించలేము. రచయిత ప్రతిభ, కళాకాళిలం చెడులోకూడా ఆకర్షణ కలిగించటములోనే వుంది. అంతమాత్రముచేత చెడును మంచిగా ప్రచారము చేయటములేదు. దాన్ని కప్పిపుచ్చి తప్పువారి పట్టించటము లేదు. స్థూలదృష్టికి కనపడే గిరిశాన్ని గురించి ఆలోచించితే సగయైన నిర్ణయానికి రాలేము. పూర్వవ్యక్తిత్వాన్ని అర్థముచేసుకుంటానికి ప్రయత్నించాలి. పాత్ర గుణగణాల స్థూలమైన పరికరణ దారితీస్తుంది. ఓహోకవుల సృష్టి సామాన్య రచయితల పాత్ర కల్పనకు భిన్నంగా వుంటుంది సులభంగా గ్రహించలేము. మాటలలో సృష్టముగా ఇవవిత్తమని చెప్పలేము. నిజంగా సజీవమైన పాత్రను సజీవమైన వ్యక్తిలాగా ఆలోచనల హద్దులనుగ్య చూడలేము ఒటిలమైన ప్రకృతిగల పాత్రలు సామాన్యబుద్ధికి అన్ని అంశాలలోనూ పూర్తిగా ఆవిగాహనకుగ వు.

పాత్రను వస్తువునుండి, ఇతంపాత్రలనుండి వేరుచేసి చూడకూడదు. గిరిశానికి కన్యాశుల్కంలో అన్ని సమస్యలతోనూ, పాత్రల దరితోనూ సంబంధముంది. కాని ప్రత్యక్షంగా ఏ సమస్యకూ మూలకారణంగా ఈ పాత్ర కల్పన జరగలేదు. కన్యాశుల్కం సుబ్బున్నది. వేళ్ళిలనుగురించి వధురవాణి వుంది. వైభవానికి ప్రతినిధి బుద్ధమృ. హెడ్డు, ఇనెస్పెక్టరు అధికారుల ప్రవర్తన చాటుతారు. సాజన్య రావు, భీమారావునాయుడు, డిప్టీలెక్టరు వ్యాసు పరిస్థితులు ప్రకటిస్తారు. వ్యాజ్యాలకు సాజ్యాలకు ఆగ్నిహోత్రావధానాలు, రామప్పసంతులు వున్నాను. వైభవకారణ వ్యభిచారము మీనాక్షిది. గిరిశం అన్నింటిలోనూ వుండి దేనిలోనూ లేడు. మిడిమిడి ఇంగీము జగువుల ఫలితం గిరిశం అనవచ్చు. కాని గిరిశాన్ని గురించి ఆలోచించవలసినది ఇంకా సంతో వుంది. అన్నీ కలిపి చూస్తే ఈ విషయ ప్రాధాన్యం మరుగునపడిపోతుంది. ఇతర పాత్రలతో గిరిశం పరిచయం వాళ్ల స్వభావాన్నీ, నాటక సాంఘిక ప్రయోజనాన్ని స్పష్టముచేస్తుంది. అంటే ఒకవిధంగా గిరిశం సాంఘిక ప్రయోజనానికి అతీతుడు. ఇతర

పాత్రలను వెలుగులోకి తీసుకురావటానికి, నాటక ఆశయాన్ని స్పష్టము చేయటానికి వుద్దేశించబడిన పాత్ర. ఈ దృష్ట్యా నాటకంలో గిరిశానికి ఒక ప్రత్యేక స్థానకత ఏర్పడుతుంది. పాత్రలోనే చెడు కొంత కప్పబడుతుంది.

మనకు కనపడేది ఒకవిధంగాను, అనుభూతి మరొక విధంగాను వుందంటే ఆ పాత్రలో బహుళకనపడేవానికి మించిన దేవో వుందని ఆనుకొనాల్సి వస్తుంది. రచయిత ప్రతిభ, మానవ ప్రకృతి రెండింటి మీద మాత్స్యపరిశిలనా దృష్టి లేకవాణే పాత్రలోని విశిష్టత అర్థంకాదు. గిరిశంలోని ప్రత్యేకత గిరిశం పుత్సాహం (spirit). తనదాగిలో ఎన్ని ఉద్దంకులు వచ్చినా ఆ పుత్సాహం పోలేదు. కన అశంకగా తిరిగినా గిరిశం గిరిశమే. ఇంకొకళ్ళలో ఆ పుత్సాహత శయం (sportive spirit) నిర్లప్తత అసంభవం. చేసిన పనులన్నీ గిరిశానికి ఒక ఆట. ఆటలో ఓడినా దిగులు లేవు. ఆటకు మంచి చెడ్డలులేవు. గిరిశానికి జీవితం నిజంకాదు. దాగుడుమూతల ఆట (make-belief) గిరిశం చేసిన చెడపనులన్నీ కప్పిపుచ్చటానికి ప్రయత్నించటములేదు. పాత్రకల్పన విలన్ దృష్టితో కాదని మాత్రం చెప్పుకున్నాను. ఆంగ్లం పుత్సాహం గిరిశంలో మూర్తీభవించింది. అంగకనే గిరిశమంటే ఆంగ్లంకు అంతప్రేమ. ఆ పుత్సాహం ముగిసి ఊపి ఒగులుతుంది. విఫలచేసినా నవ్వుతూ చెళ్ళటం, కష్టసుఖాలు, మంచి చెడ్డలు ఆలోచించకుండా ప్రతిదానిని ఒక ఆటగా భావించటము మనషిలోని పుత్సాహానికి నిదర్శనం. ఉత్సాహములో చేసిన పనుల మంచిచెడ్డలు సాంఘికదృష్టిలో నిర్ణయించి నిలువకడతాము. అప్పుడు చెడును గర్హించినా మనషిలోని పుత్సాహాన్ని ప్రశంసించుతాము.

మాటలలో చమత్కారము (wit) గిరిశంలో ఆకర్షణ అనుకుంటాము. అంతకంటే ఎక్కువగా ప్రతిసన్నివేశంలోనూ చక్కని హాస్యముంది. ఎటువంటి ఎడ్డు పరిస్థితి ఆయినా చాకచక్యంగా గిరిశం తప్పించుకు పోతూవుంటే నవ్వి ఆనందించకుండా వుండలేము. గిరిశం చీపుగుదెబ్బలు రామప్పసంతులు తింటాడు! 'నెట్టర్నా! మంచంకిదగురా, నెట్టివనల గొడతాను' అని పూలకూళ్ళమృదు రమ్మని తను రెండోపక్క నుండి పారిపోతాడు. వెడుతూ వెడుతూ తనవునికి చెప్పి

నంగుకు రామప్పసంతులు నెల్లిమీద చిటికచేసి మరీ పెడతాడు. గిరీశం నిలబడి, మాటమార్చి తననుసమర్థించు కొన్న సన్నివేశాలుకూడా తిక్కువలేవు. ఆ సాహసాన్ని మెచ్చుకొనుండా వుండలేము. గిరీశం పెద్దపెదలెక్కురు కొట్టాలడు కాని అవి నీటిల్లోనేకాని పలెటూల్లిలో ఎంతమాత్రం పనికిరావు. అందుకనే కన్యాశుల్కం పనికిరాదని లెక్కురిచ్చి వృథా ఆయాసం పడటంకంటే అగ్నిహోత్ర వధానులు చెప్పించే బాటందని ఒక సన్మోక్షావాస్తాన్ని ప్రయోగించేటప్పటికి ఆయన వ్యూహదేహయాడు. అట్టి పాఠాలు మార్చుకొని సమర్థించుకోలేనంత తెలివితక్కువవాడు కాదు గిరీశం. ఇన్ ఫెంటు మారీజీలు అయితే నేకాని యంగ్ విడ్డోస్ వుండరు. ఎట్లవుంటే నేకాని విడ్డోమారేజిరిఫారముకు అవకాశం వుండదు. వెలుగుకు ముసలాళ్లను పెళ్లాడి బాగా కన్యాశుల్కం తీసుకొని, వశ్యు త్వరలో చచ్చిపోయాక గిరీశంలాంటి యువకుని పెళ్ళిచేసుకొని అడబ్బుతో గుఖపడవచ్చు. అగ్నిహోత్ర వధానులవంటి వ్యక్తిని మంచిచేసుకోవాలిగాడు గిరీశం. ఇన్నాళ్ళకు అగ్నిహోత్ర వధానులకు తిగివాడు దొరికాడని కరటక శాస్త్ర ప్రశంసా పత్రాన్ని అందుకున్నాడు. సౌజన్య రావుగారిముందు మధురవాణి గిరీశం బ్రతుకు బలుబలులుచేస్తే గిరీశం అనే Young foolishman, అనే Beautiful నాచ్ Devil కథ కురవాని పక్కాత్రాపము గిరీశం అగృత ప్రజ్ఞకు నిదర్శనం.

గిరీశంలో వుత్సాహము, శక్తి వున్నాయి. చమత్కారానికి, హాస్యానికి, ఇతియలను విడిపించి పరిహసించటానికి ఇదే మూలకారణం. అవకాశం దొరికితే నవ్వటానికి, నవ్వించటానికి తయారుగా వుంటాడు. మనస్సు, బుద్ధి ఎప్పుడు పడునుగానే వుంటాయి. మనిషికిగాని వాటికి బద్ధకమంటాలేదు. వుత్సాహముంటే జీరితముతో ప్రతినిదయాన్ని తేలికగా తీసుకుంటాము. సువృత్తుచెప్పాము. జీరితాన్ని ఒక ఆటగా సరదాగా గడిపే గిరీశంలాంటి వ్యక్త సామాన్యమనవుని తరహాగా మంచి చెడ్డలు ఆలోచించడు. జీరితాన్ని ఈదృష్టితో చూడటము వలనే చెడ్డ గిరీశాన్ని కూడా ప్రేమిస్తున్నాము. చెడుగా ప్రవర్తిస్తున్న జీరితాన్ని తేలికగా తీసుకోవటము. అనుభవించటము, అనందించటము—అందులోను నిర్లక్ష్యం ధైర్యం సాహసం మనల్ని ముగర్చి

చేస్తాయి. పెంకలేశంతో పారిపోవటానికి ప్లానువేసుకొని Jolly గా పాడుతూ తిగుతూ ఉడు. విజయనగరంలో తనవునికి సంబంధించిన గడ్డు పరిస్థితులు అజేవాన్ని విమోచించడం కదల్చలేకపోతాయి. పాతరి లండగిత్తును ఒకేవిధంగా కులాసాగా కొలతేపంచేస్తాడు. కలాసా ధోరణిలో యుక్తి, కల్పన చమత్కారం ఎంతకీ తిగగకుండా కొత్తరూపాలుధరిస్తుంటే గిరీశంఅబద్ధాలు. పిరికి పందలా పారిపోవటము అన్నీ కేవలము చమత్కారంలా కనపడతాయి. పూటకూళ్ళమ్మనుగురించి అగృతంగా కథ ఆల్లుతాడు. బుచ్చమ్మను వశిష్ఠాదుకునే ప్రశ్నలలో గిరీశం బుద్ధి వైభవం కల్పన నటన గిరీశం అసమాన ప్రతిభను చాటుతుంది. బుచ్చమ్మలాంటి వ్యూహదేమండ్రును చూడగానే టెంపరరరీగా బుద్ధమంతునినినం వచ్చేస్తంది టుమారీ యె విడ్డో, ఆర్ నాచ్ టుమారీ దట్టిజ్జీ ది కొళ్ళిన” లాభనవాలు చేరిజువేస్తే మంచిదనే తేలింది. నవ్వుతూ మాటడినా గిరీశం తెలివి తక్కువవాడుకాదు. తన స్వాస్థ్యాన్ని మరిచిపోడు. సందుదూసుకొని విగతల అనన్త వర్తించి పరాశరస్మృతిలో విగతలు పెండ్లాడవలసినది వున్నట్లు ప్రమాదం చెప్పాడు. బుచ్చమ్మను నమ్మించటానికి వేసినప్లాను, ఇచ్చిన ఉపవాసం గిరీశం బురలోంచే పుట్టుకురావాలి; మరొకరికి సాగ్యం గాదు. బుచ్చమ్మ ఎంత ఆమాయకురాలైనా సంస్కారాలు సహజంగా కళ్ళను కట్టేనాయి సాహధూతి సంపాదించటానికి గిరీశంపాల్లు చెప్పలేము. బుచ్చమ్మలాంటివాళ్ళకు నచ్చుచెప్పాలనే ప్రయత్నం ఎంత వర్ధిలకా గిరీశానికి తెలుసు. ఇట్లాంటి తెలివి తేటల్లో గిరీశాన్ని ముందు చెప్పాలి. లోకకల్యాణాని కోసం అవతరించిన గిరీశానికి పెళ్ళిమీద అసలు మనసు లేదు. కాని లోకం ఎంత విలువో అంతకంటే ఎక్కువ విలువైన రత్నంలాంటి మనిషి కొబ్బటి బుచ్చమ్మకోసం లోకసేవ చేయాలనే ఆదర్శం వదులుకుంటానికి సిద్ధ పడ్డాడు. బుచ్చమ్మకోసం బాగి సత్వమైన ఉద్యోగాన్నికూడా చేస్తాడు. గిరీశంగారి సంసారం dream children ఒక తిగుని కల. అంతటితో పోనివ్వలేదు. బుచ్చమ్మలేకుండా గిరీశం అందచందాలన్నీ వృథా. బ్రతుకు వ్యర్థం. జోడుకుళ్ళ పిస్తాలు యెక్కు పెట్టి గుండె తూసిపోయేటట్లు కొట్టుకుంటాడు. స్వం పోయాక రంభవల్లనా ‘నేను అంటే నాచ్’ పొమ్మంటాడు. అనేక సంకల్పరాలు తపస్సుచేసి బుచ్చ

గిరీశం పాత్రచిత్రణం

మృదు స్వగ్ధంగా నెనా పొందుతాడు. బుచ్చమ్మకనక వెంబ పారిపోయి రాకపోతే ప్రాణత్యాగం చేస్తాడు. పెళ్ళికి వెళుతూ రాత్రి ఉదాయస్తే, చెల్లెలు పెళ్ళి కూడా ఆగిపోయి బుచ్చమ్మ కోరిందికూడా సిద్ధిస్తుంది. పిచ్చిపిల్ల గిరీశం చేతుల్లోంచి ఎక్కడకుపోతుంది. గిరీశం పాను, కల్పన అనుకున్నట్లు పని జరుపుతాయి.

చివరకు గిరీశం ఆడిన నాటకంకూడా తక్కువ రక్తి కట్టాడు. కలబొల్లియేకుపువ్వు, సానుభూతి మాపుతూ దత్తితచేసుకోమంటాడు లభావధానులకు. సాజన్యరావుగాను నీ తరపున పని చేయటానికి పంపారని దానికి వతాను. శుభం పలకరా పెళ్ళికోడుకా అంటే ఏదో అన్నాడుట. చాత్యా నేళానికి జైలుకు పోవాలని ముందే ఆశీర్వాదం. సత్యాన్ని పుపాసించే గిరీశం అబద్ధం నాట్యంలు ఒప్పుకోడు. ఆ హృదయనైర్మల్యం, బుచ్చమ్మగొప్ప అవ్యాజమైన ప్రేమ మాచి సాజన్యరావుగారే మెచ్చుకుంటాడు. గిరీశం మామూలు మనిషికాదు, నెహాలియన్ ఆఫ్ ఆంటినాచ్. మూడవేడంలో పున్న మధుర వాణితో సంభాషణ గిరీశం ప్రజ్ఞకు గీటురాయి, మంచిగా, విషయంగా మాట్లాడుతూ గూఢంగా మధురవాణికి అప్పించెస్తాడు. పేరులో ఏముందిని మధురవాణిని తనెనోరే చెప్పవద్దంటాడు. మాటవరసకు తనే చెప్తాడంటాడు. కర్మ అనేది ఎంతి మంచి వాడిని అయినా రెక్కపట్టుకొని తప్పుదారిలోకి తాగుతుందంటాడు మధురవాణి వేదం తీసివేళాక కూడా పశ్చాత్తాప దృఢుడైన గిరీశం ఒక చిన్న కరుణార్ధమైన సన్నివేశాన్ని సృష్టిస్తాడు. ఆ ఎత్తూ పని చేయక కథ అడ్డంగా తిరిగిందని నిష్క్రమించవలసి వచ్చింది.

గిరీశం చెడు అలివాట్లు, దురుద్దేశాలు సహజమైనవి అయినా, పరిస్థితులనుబట్టి వచ్చినవి అయినా, అన్నింటితోనూ హాస్యం, చమత్కారం చూస్తాడు. తను ఆనందించి నవలను ఆనందింపజేస్తాడు. బార్బరన్ మనుష్యులతో ఏమీ తోచని కంటే, లైఫ్ లోకూడా క్రమేణ అందం, ఆనందిం చూస్తాడు. పూనుపోదని అనుకుంటాము కాని ఎన్నో అవకాశాలున్నాయి. బుచ్చమ్మలాంటి బూటిపురో యంగ్ విడోస్ వుంటే రిఫారముకు ఎంతో ఛాన్సువుంది. ధూమపానాన్ని వదిలెత్తి, కల్పి పారవేసి పొగకుడు దొంగతనం

చేసినా నైతికంగా ఏమీ ఇబ్బందిలేదంటాడు. బృహత్పాదమం నాలుగో ఆశ్వాసంలో 'హాగ తాగని వాడు గున్నబోతే పులుకు' అన్నది ప్రమాదంగా నునకెక్కి సంపాద కూపే నుట్టల నుంచి చెడ్డ పన్ను కూలంకషంగా దర్శించి గిరీశ ప్రజ్ఞమైన 'చూబాకో పనివస్తు'ను వాణ్ణాటి ధూమపానశ్రమకు ప్రశంసించడండా వుండలేదు. హాస్యం. అతి తెలివి నెలలు గిరీశం పాలబద్ధవారికి బాగా వుంజివుండవచ్చు. మరలాగా ఆనందిం లేవవచ్చు. అయినా వాళ్ళూ నవ్వుతారు. నవ్వుక విడనాలి. చుంబనక్క గాడిదగా మారిన రామప్పసంతులు నవ్వుతూ విడుస్తాడు. గిరీశం నాటకానికి విరూపకుడు చాత్రంకాదు. ఇతరపాత్రలు గిరీశంతో పాటు నవ్వుతేను. వాళ్ళలో నవ్వే ఆశక్తిలేను. విరూపకుని హాస్యంలో ఆనందిం బరం ఎక్కువ. అది పాత్రపాదానకు వెలిసి. గిరీశం లోని పుత్రాచారము, సజీగమైన ప్రకృతి, చమత్కారం లేవు గిరీశంతోపాటు నవ్వుతున్నామంటే మనలో ఆ పుత్రాచారము, శక్తి పున్నాయన్న మాట.

గిరీశంలోని విశిష్టత అనగచాన చేసుకుంటానికి మానవ ప్రకృతిని పరిశీలించాలి. మనిషి చేసిన చెడును మంచిగా చెప్పలేము, కాని పరిశీలుట, భిన్న వ్యక్తులతో పోలికలు, జీవితవృత్తి పరిశీలన పాత్ర విషయంలో మన అభిప్రాయానికి ఒక కొత్త పంథా చూపుతాయి. గిరీశంలో చెడునుమాచి నవ్వుతున్నాము. ఎందుకంటే నిజానికి గిరీశం ద్వంద్వ వ్యక్తిత్వములో అది ఒకవైపు, రెండోవైపు గిరీశం పుత్రాచారము చూస్తున్నాము. లేకపోతే అటువంటి మరొకవ్యక్తిని అసహ్యించుకుంటాము. దూరంగా తొలగిపోతాము. సరియైనహాస్యం కరుణ జుగుప్సల మధ్యకూర్గాన పోతుంది. గిరీశం ఏ పరిస్థితులలోనైనా చమత్కారంగా తప్పించుకుంటాడు. అది బుద్ధివైధివం. బుచ్చమ్మ సమక్షంలో వెంకటేశానికి నిధులనుగురించిన పుత్రన్యాసం యిస్తూ, బుచ్చమ్మతో మాట్లాడుతూ, వెంకటేశాన్ని జానుచెట్టుమీదకుతోలి అగ్నిహోతావధానులు వస్తే ఎటువంటి అనుమానం రాకుండా మాటలుమార్చి, నచ్చేమాటలు చెప్పి, దొరల గొప్పతనాన్ని చాటి చాకచక్యంగా జాగ్రత్త పడతాడు.

పారిపోయినా, లేచిపోయినా గిరీశంధోండి, సమర్థిన మనిషి పిరికితనం వైపు పాతకునిదృష్టి పోనిదు.

తప్పించుకోవటము లోని సమర్థతను గిరిశం విశేష ప్రతిభగా భావిస్తాము పూట కూల్చివేస్తే చెబ్బలాటలో కిందకు దిగజారి నా వచ్చేస్తాడు. చుత్తూరం పనిచేయక వెళ్ళిరింపుగా మొహంపెట్టి, మాటలతో కానిపని అంగిక వాచభావాలతో పూర్తి చేస్తాడు. హాస్యం మొట్టగా వుందని, గిరిశం బోర్ పడాడని అనుకోలేము. ఓడిపోయినా అంగీకరించని తత్వం గిరిశానిది. గ్రంథం ఎంత చాకచక్యంగా నడిపించినా చివరికి ఓడిపోతూ వచ్చాడు. విజయనగరంలో నెల్లూరా లేక పోతాడు. బుచ్చమ్మను పొందలేక పోయాడు. అబావధానులతో కూడా పాచిక పారలేదు. కాని ఓడి పోయానని అంగీకరించడు. స్థానాలు మార్చి ప్రయత్నాలు చేస్తూనే వుంటాడు. రంగంమీద నుంచి నిష్క్రమిస్తూ కూడా పరాజయాన్ని అంగీకరించడు. ఇతిథలు వెక్కిరించారని భావలేదు. అంతకు రెట్టింపు విశిష్టస్తాడు. నాటకంలో అందరూ గిరిశం నూటిమాటలకు, పూటైన విమర్శకు నిరుత్తిగలవుతారు. చాలుగా గిరిశాన్ని తిట్టినా ప్రత్యక్షంలో ఆ వాగ్దోషికి తల ఒగుతాడు. సౌజన్యరావుగారు కూడా ఏమీ చేయలేక పోతారు. కాలజారలే లేచి గులుపుకుపోతాడు. అంకుమించిన వుత్సాహము, శక్తితో పని ప్రారంభిస్తాడు. శివీవరకూ తన ప్రయత్నాలు వలదు. ఆ జీవితములో స్థలాలు, వ్యక్తులు మారవచ్చుకాని ఆ ముఠిలో మాగువలేదు. కథ అడ్డంగా తిరిగిందని వెల్లి పోయినా వ్రాసుకునే ఘటంకాదు. మళ్ళీ మొలు పెట్టాలంటే ఇంకో గురజాడవారు కావాలి ఇంకో గిరిశంలేడు. మరో గురజాడంగారు. గిరిశంపాపం పండి నట్లు అనిపిస్తుంది. అంత మునిగాక మళ్ళీ తేలడాని అనుకోలేము. గిరిశం రంగంమీదనుండి నిష్క్రమించ వలసిన పరిస్థితులు వసాయి. సౌజన్యరావు గారితో చివరిపాచిక విసగతాడు. కానిమధురవాణి రాకతో ఆట కడుతుంది. కాని గురజాడవారు గిరిశాన్ని అన్యాయం చేయలేదు. అంతగా అభిమానం చూరగొన్న పాత్రను అవమానం పాలుచేసి, చివరి వాక్ నవ్వించి ఏడుపు లోకి దించలేదు. నాటకానికి అంతం అంటూవుంది. పాత్రలు ఒక ఒడుపు చేరుతారు. నాటక ప్రయోగానికి పాఠ్యం కల్పిస్తూ, కళాగౌరవానికి భంగంరాకుండా అంతా ఒక దాని పడ్డారు. కాని గిరిశం మరలేదు. మారలే గిరిశమే కాదు. గురజాడవారు గిరిశాన్ని మళ్ళీ మొదటి స్థితికి తెచ్చివదిలారు. కథ అడ్డంగా తిరిగి

సంకటనితినోడడంత మాత్రాన గిరిశంపని అయిపోయిందని అనుకోలేము 'డామట్! కథ అడ్డంగా తిరిగింది' అనే చివరి ముక్కలు గిరిశం స్వభావానికి మచ్చు తునకలు. మళ్ళీ మరో ప్రయత్నము తప్పదు. సౌజన్య రావుగారి సగుపజ్జేలానికి ఫలితంగా బాగుపడతానని జవాబురాదు. తన ఎత్తు పారలేదంటాడు. అబ్రావ ధానుల డబ్బు, బుచ్చమ్మ చేతిలోంచి జారిపోయారనే ఆక్రోశం మాత్రమే వ్యక్తం చేస్తాడు.

తరువాత మళ్ళీ 'కొండు బట్టియం'లో గిరిశాన్ని చూస్తాము. కాని సజీవమైన ఉత్సాహం కనబడదు. నామసామ్యం స్థూలమైన కొన్ని బాహ్య విషయాలు వదిలి అది వేరే పాత్ర జీవితాన్ని తేలికగా తీసుకునే గిరిశంలో కొంత గంభీరత వచ్చేసింది. సంస్కార దృష్టి, సంఘాన్ని మార్చాలనే ఆవేశం, గుర్తులత్వాన్ని కనికరించటం లాత్రై వ్యక్తిత్వాన్ని నూచినాయి. హిందూ, బ్రాహ్మ వివాహపథకులలోని స్వాకర్షణ కాల చర్య, వ్యక్తులను పరిస్థితులను అర్థం చేసుకొని ప్రవర్తించటము, ఆ పాత్ర కన్యాశుల్కంలోని గిరిశం కాదని స్పష్టంచేస్తాయి వేతాలలో సహా అన్నిటినీ లెక్కించి వేళాకోళించేసి, పెద్ద పిన్న తాంత్రమ్యం మరిచి హాస్యరకంగా మాట్లాడే తుంటరి అని రాజారాం గారి సగ్గిఫికేటు పొందినా ఈ హాస్యధోరణి స్థూల దృష్టికే సమానంగా కనిపిస్తుంది. ఈ వెక్కిరింపులో మొదటిపసలేక శేవలం చుత్తూరం అనిపిస్తుంది. ఆరుకాలగా వెలుగు న్యాయాలను ఎంత నవ్వించినా కన్యాశుల్కంలోని లెచ్చి వాగైవద్దాని ప్రాటించు. జీవితంలో మొదట వుత్సాహంలేని గిరిశం కొండు బట్టియంలో సజీవమైన స్పష్టిగాక అనుకరణగా భావిస్తాము.

గిరిశం వ్యక్తిత్వం విలక్షణమైంది. ఆ తేలిపి లేటలు ప్రశంసిస్తాము. కాని అవి గొంప ప్రతిపత్తులతో అడ్డుమైవి కావు. చెడును తప్పగానే చూస్తాము. కాని గుచ్ఛస్వభావ మని ఖండించలేము. చెడ్డగుణాలకు ఏమీ లాటులేదు. దొంతసం, జహ్వచాపల్యం, దాబుదర్పం, గొప్పలు, పిరికితనం, మోసం, అమాయకులను అన్యాయం చేయుటం, ముఖంమందు ప్రశంస, విపు తిప్పుగానే తిరస్కారం, వ్యభిచారం, వేమలు, అబద్ధాలు, పోకిరిపాడలు, కోతలు, అల్పబుద్ధులు— పర్యవక్షిణసంపన్నుడనే చెప్పచ్చు. నాటకంలో

గిరిశం పాత్రచిత్రణం

గిరిశం చేసిన ప్రయత్నాలన్నీ కొంచెం యించుమించు ఈశ్వరాన్నే వున్నాయి. విజయనగరం నుండి పలాయనం, బుచ్చమ్మను కలలో వేసుకోవటం, లుబ్ధానధానుడబ్బుకోసం నగర చేరటం అన్నీ గిరిశం దుర్గుణాలే చెప్పుతాయి. మానసిక దౌర్బల్యాలవలన ఎంత అనుభవమున్నా బుచ్చమ్మమొహం ఎదుటకు వచ్చేటప్పటికే ట్రైంబింగ్ పట్టకుంది. మంచి ముంగుళా కొంచెం వెంకాడ వలసిన చిప్పింది. బుచ్చమ్మ మధురవాణి కాదు మరి. ఈ దౌర్బల్యాలు అందరితోనూ కొద్దో గొప్పో వుండేవే. కాని అన్నీ వుండటం గిరిశం ఘనత. వాటిని కప్పివుచ్చే గుణగణాలు వుండడం గిరిశంలోని గొప్ప. ఈ మంచి చెడ్డలు ఒకదానికోకటి సరితూకుతాయి. యావనం, పుత్రాహం, సాహసం, చతుర్మూర్తి, తెలివితేటలు, చాకచక్యం, మనిషిని కనిపెట్టగల శక్తి ప్రశంసించి వశపరచుకోవటం, పుష్పాయాలు, దూగదృష్టి, మనిషికి తగినమాట, నిశ్చింతి, ఎత్తులు, మాట దాటించటం, వాక్పాత్యం, నీతులు, భావావేశం, లెక్కరు, తప్పించుకునే నేర్పు—ఎన్నో విశేషాలు వింతలు కలిసి గుర్తుకొస్తే గిరిశాన్ని సృష్టించ కలిగాయి. దీక్షిల్కరు బచ్చాడని కరటకాస్త్రాని, మాటలో మీఠాంతవాగు బద్దవాగు ఏమన్నా నేను పడటం భావ్యమేనని అగ్నిహోత్ర వధానులను టోపిలో వేస్తాడు. నానా గంటలు అంటున్నాడు వెల్లిపొతానని బెదిరిస్తాడు. న్యాకుల్కం నూలవని 'డామిట్' అని నీతులు లిస్తాడు. ఆవేశంగా మాట్లాడి చావలకోడతాడు. మృడిచేత దొంగనాటకాలు ఆడించి ప్రమాదాలు ప్పించుకోవలములో ఏరైనా వచ్చినప్పుడు బ్రహ్మ భేష్టమైన తస్మావేములలో పొలిటిషియను తెలివి తేటలన్నీ చూపిస్తాడు.

గిరిశం మనలను వివిధంగా నవ్వించి మెప్పు పొందు కున్నాడోకూడా ఆలోచించాలి నవ్వించటములోను, కవ్వించటములోను గిరిశానికి జోహారు చేయక తప్పదు. ఇతిరపాత్రలను విడిపించి మనలను నవ్విస్తాడు. పూటకూళ్ళప్పుడు, రామపుంతులు. లుబ్ధానధానులు పురాహతణ. ఇతిర పాత్రలను మోసగించి మనలను నవ్విస్తాడు. అగ్నిహోత్ర వధానులు, సౌజన్యరావు, మధురవాణి గిరిశం మాములో పడతారు. అమాయకుల ముంగు తన ప్రభావాన్ని చాటి మనలను నవ్విస్తాడు. వెంకటేశం, బుచ్చమ్మ అవన్నీ నమ్మి చెతులు కోడిస్తారు. అసలు గిరిశాన్ని చూచే నవ్వుతాము!

వేదం పోజులోని ప్రత్యేకత అటువంటిది. హావభావాలు, చేష్టలు చూచి నవ్వటం ఎట్లా నూతనపురు, వ్యక్తిస్వభావము, ప్రకృతికూడా నవ్విస్తుంది. గిరిశం ఏ నవ్వి వేశంలో వున్నా అసలు విషయాన్ని మరచి నవ్వేస్తాము. శరీరం సుఖాన్ని కోరుకుంది. ఎక్కడవున్నా కళ్ళు అందాన్ని వెతుకుతాయి. మంచి వస్తువులను చూస్తే జిహ్వాచాపలాన్ని ప్రకటిస్తుంది. నవ్వుతూ అన్ని పనులూ చేస్తాడు. మూలలో మనల్ని బోల్తా కొట్టిస్తాడు. ఆ బురలోని యుక్తులకు, కల్పనలకు అంతంకావడం. స్వేచ్ఛ, ఆనందం, డాబు. అతిశయోక్తులు—అన్నీ హాస్య ధోరణిలోనే వస్తాయి గిరిశం పదహారణాల నిజం చెపుతున్నా నవ్వుతాము. యధార్థం కాదు నవ్వులాట అంటాము. చేసిన తప్పు, చేప్పే విషయం మాటల ధోరణిలో మార్చి అంతా కవలం చేతాయి తనం అని నమ్మిస్తాడు. స్వీతాల్లో తన దోషాలతోనే చూపి నవ్వి నవ్విస్తాడు. అంత పుత్రాహములోను స్వార్థాన్ని మరచు. కాని ఎవరినీ స్వేచ్ఛనున్నాడని అసలేము గిరిశం రంగం మీద పాత్రకాదు, స్వభావతః కంటుకు. అందుకే గిరిశంచేసే సమయ, చెప్పే మాటలు యధార్థంగా తీసుకొని నిరసించక, నటనగా నవ్వేసి పూగుకుంటున్నాము.

ఎంత తెలివితేటలుంటే జీవితంలో గిరిశం లాగా నేర్చుకు రాగలుగుతాము. ఎటువంటి పరిస్థితుల లోనూ చలించని స్థైర్యం కొవాలి. విజయనగరంలో సంభవించిన విపత్ పరిస్థితులు తేలికగా ఎదుర్కుంటాడు. తన దారిలో వచ్చే అడ్డంకులు చాటటానికి, తప్పించుకు పోవటానికి, మాటలలో చతుర్మూర్తి గిరిశానికి సహజమైన వాసనం. ఈ రూపేణ అగ్నిహోత్ర వధానులతో కూడా నెల్లకు రాగలిగాడు. అబద్ధాలు, మోసాలు ఆత్మరక్షణకు ఆయుధం. అన్ని పరిస్థితులలోను ఇవే గిరిశానికి అడ్డు పడ్డాయి. పేలు, అవకాశం జీవిత ఆదర్శం. చాన్సు వారికి తే పొనివ్వడు ఆత్మరక్షణకు వెంకటేశంలో వచ్చి బుచ్చమ్మ కోసం ప్రయత్నిస్తాడు. అవసరమైతే ఒకక్షణంగా అభిప్రాయాలు, ఆదిర్శాలు మార్చుకుంటాడు. అగ్ని హోత్ర వధానులు సౌజన్యరావు గార్ల అభిప్రాయాలకు తలవూపుతాడు. మాటలలో ఏమంది క్రియ జరగాలనే తర్కిం. మాట మార్చుకోవటమే కాకుండా

తనవాదంలో ఏవిధమైన విరోధము లేనట్లుగా సమర్థించుచు పోతాడు. ఎవరైనా అభ్యంతరము చెప్పితే తగ్గంలో జవాబు చెప్పినీడు. ఆగ్నిహోత్రావధానులను వశిష్టచుకోవటానికి కన్యాశుల్కాన్ని ఒప్పుకొని వెంకటేశానికి నచ్చచెపుతాడు. తనకు వీలుగా వుండటము తప్ప అబద్ధం—నిజం అనే ప్రశ్నేలేదు వెంబటేశాన్ని సమర్థించటానికి, బుచ్చయ్యను ఒప్పించటానికి ఎన్నోకోతలు కొన్నాడు. సమయానుకూలంగా కల్పించి చెప్పటములో ప్రతిసారి ఒక కొత్త విషయాన్ని తీసుకువస్తాడు. ఆవూహాలు తరిగేవికావు. కన్యాశుల్కములోని హాస్యముంతా గిరిశం స్వకపోల కల్పితాలమీదే ఆధారపడి వుంది. అంతగా గడుపగిలితి వస్తే తప్పించుకుంటానికి ఏదోమిష వుండవచ్చుంది. ఆ మిషలతోనే అందరినీ నమ్మిస్తాడు. సౌజన్యరావు గారితో కని దొర్బల్యాలన్నీ బాల్య చాపల్యాలని పశ్చాత్తాపం ప్రకటిస్తాడు. లేకపోతే చివరకు 'దాసోహం.' కానీ అంగులోనూ గిరిశం గిరిశమే. మధురవాణి మాకు కేవలం సౌజన్యరావు గారి దగరకు వచ్చి చూడటం సందర్భంలో ఒక్కొక్కరు మంచివారి దగ్గరకూడా అబద్ధమే చెప్తున్నారని గిరిశాన్ని సంకేతంగా అంటే అట్టి మనిషిమీద కనికరం చూపాలని ఉంధనగా దయాభిక్ష యాచిస్తాడు.

గిరిశం మాటలలో హాస్యపోషణకు కొవలసిన హాంసులన్నీ వున్నాయి. నిర్బిందటానికి గిరిశం ప్రయోగించిన ట్రీక్కులు చాలా వున్నాయి—గిరిశం గారి శౌరవబిరుదులు, స్వనానాంకతి ప్రశంసనాలు, కోతలు, గొప్పవారిపేర్లు ప్రమాణాలుగా చూపటం. మగ్గమగ్గ సమర్థించుకుంటానికి సంస్కృతి, ఆంధ్ర, ఆంగ్ల ప్రమాణవాక్యాలు, అబద్ధాలు, ఆత్మప్రశంస, నీతులు, వుపదేశాలు, అనుభవాలను పురస్కరించుకొని మానవ ప్రకృతిని గురించిన విపరీత వ్యాఖ్యానాలు, వాక్పాత్యం, మాట దాటించటం,

మాట మార్చటం, లెక్కయ, సమయానుకూలంగా మాట్లాడి ప్రమాదాలు తప్పించుకునే Politician వాగ్దానం, కుతిర్కాలు, వ్యంగ్యం, హెచ్చాయింపు, పెద్ద కబుర్లు, లాభనష్టాలబేరీజు కొత్త అర్థాలు—వ్యాఖ్యానాలు. వాతో మాట్లాడటమే ఒక ఎడ్యుకేషను అని ఆత్మప్రశంస, పూనాలో ఒక్క బిరుదును చూడు గంటలు మాట్లాడి ఫౌఫెసరును దిండు చేసానని ఆతికేటలు కొన్నాడు. అబద్ధమాడే, జంధంమీద ఒక్కతోపని జరుపుకొని ఆ అనుభవాన్ని పురస్కరించుకొని ఒకరిమాడ్కు - "ధియాసాఫిలం చెప్పినట్లు చూపిల్లు కష్టము ఆర్పించికి ఏదో ఒక ప్రయోజనం ఆలోచించే మంచాళు యేర్పరిచాగ. అత్యుత్తమం అయితేనేగాని తత్వం బోధపడు." గిరిశం లెక్కలు వింటే నేవుడుకూడా చాడిలిపోవలసిందే. గిరిశానికి పాపపుణ్యాలంటూ లేవు. మండ్లు యిండిపెండెంబుగా చెస్తే గిరిశం గారి యిష్టం, నేవుడికి ఏమీ ప్రమేయంలేదు డిపెండెంటుగా చెస్తే ఆ బాధ్యతంతో నేవుడికే. గిరిశం వెనకటికి 'పాతయముడివా కొత్తయముడివా' అని అడిగిన పెద్ద మరీషికంటే ఒక ఆకు ఎక్కువగా చదువుకున్నాడు. 'హాస్యానికి మూలం వైరుధ్యాలు. ప్రపంచ ధర్మానికి, గిరిశం ధోరణికి వున్న విరోధం వల్ల నవ్వువస్తోంది. మాటలు పరిస్థితులకు అనుగుణంగా సామాన్య మానవులు మాట్లాడేవిగా లేవు. గిరిశం ప్రకృతికి సామాన్య మానవ ప్రకృతికి ఎక్కడా సాపత్యం లేదు. ఆసంభవ మనిషిం చేటంతటి అన్యుత్పత్తి. మరొకరైతే నిస్సందేహముగా అస్వాభావికమనే ప్రవర్తన.

పార్వతీశంలా మొదట నవ్వేసినా 'హాపం అయికుడని' జాలిపొందెంకంగాదు. గిరిశాన్ని చూచి నవ్వే సామాసం మనలో లేదు. ఆ గడుగాయి చెతిలో ఆంధ్రులు పూర్తిగా ఒడిపోయారు. స్వయంగా గురజాడవారే నీ మాసాన్న ప్లామ్మని విదిలేస్తే ఇంక ఇతరులు చెప్పేది ఏమిలేదు.

బతుకు బరువు

శ్రీ కాసారం కుప్పస్వామి

ఎది సంవత్సరాలక్రితం ఉద్యోగాన్నించి విరమించుకునే సమయంలో కుట్టించుకున్న కొత్త లొందర లొందరగా తొడుక్కుంటూ జేబులు తిడుముకున్నాడు రామయ్య పంతులు. ఒక జేబులోనుంచి చేయి ఆవలకు వెళ్ళి వెకిలిగా వెక్కిరించింది. మరొక జేబులోని చిరిగిన పేలిక పండ్లకిలించి నవ్వింది. జేబులన్నిటినీ గజిజిగా వెతుక్కుంటున్న రామయ్య పంతుల్ని చూసి ఊడినకుట్టు, చిరిగిన బొత్తాములు, పోలిపోయి కూడా పాతబంగాన్ని పుటుక్కున తెంచుకోలేని గుండీలు పరిదీనంగా ముఖవళికలు పెట్టినవి. జేబులు తిడుముకుంటూనే 'దివా! రే దివిగా! అని యిల్లు దద్దిరిల్లేటట్లు కేలువేశాడు పంతులు.

కిక్కురిక్కుమంటున్న గుండెను సరిదిద్దుకుంటున్నట్లు, చొక్కా గుండీలను తిప్పుకుంటూ ఎంమిదెండ్ల బాలుడొకడు నక్కినక్కినచి గొడకాసుకొని నిల్చున్నాడు.

"రే! జేబులోని పొటం ఏదిరా? గడ్డించాడు పంతులు.

గుండెలు తిలబడగా వై ప్రాణంవైసేపోయినట్లు భయంతో గజగజలాడిపోయాడు దివాకర్. నోటినుంచి మాటరావడం లేదు.

'ఏన్నేరా అడిగెడి? నువ్వప్పుజెప్పి చూస్తావే? కోపంతో పంతులు పెదవులు వణికిపోతున్నాయి. గద్దిస్తూ బాలుని సమీపించాడు.

'తీకాసు నాన్నా తీకాసు. మాటలు వాటంతటవి వచ్చాయి. తిగుకుతున్న గ్రామఫోనుమధ్య ఉన్నట్టుండి నూదినాని నే వచ్చినట్లున్నాయా మాటలు.

'ఏం జేశావు? గడ్డించాడు పంతులు.

'మరే...మరే...పక్కింటి అవ్వ జ్వరంతో వుంటే...తీసుకెళ్ళి కాఫీ కాచిచ్చాను నాన్నా! అన్న మేలేదని అవ్వ అందుకని...భయంతో తిడబడుతూ చెప్పకపోతున్నాడు దివాకర్.

ఫెడీ ఫెడీమని చెంపలువాగిపోయాయి. "అంగుళాని కాఫీ కాచిచ్చావా భవవా? ఇంట్లో పెదల నవ్వుకొండా చేస్తావా ఆపని?" చెంపలు కందిపోయాయి. పిచ్చివానిలా దివాకర్ ని బాదెస్తున్నాడు పంతులు. గగ్గోలుగా విడునూ అటూ యిటూ పగ గెల్తాడు దివాకర్. 'అమ్మా!' అని పాలి కేకలు వేస్తూ తలపుదగ్గటను వెళ్ళి తలుపు తిగిలి బోరిగిలపడ్డాడు.

'నా నాయనా! అంటూ పనుగ తిలచి దివాకర్ ను అడిలోనికి తీసుకొని గుండెలకు హత్తుకొంది అదిలక్ష్మిమ్మ కోప కోకాలు ఆమె మృదనుల్ని మార్చి వేరుగా 'ఎమిటండీ మీరా? బాగా కొట్టాడు గాని' అంది.

'శాణ్ణి కొట్టడమేనా? చంపేయాలి. జేబుగాని చక్కెర పాటంటినీ ప్రక్కలవ్వకెస్తాడా? ఇప్పుడినప్పకొని గారికి ఏం తెట్టి కాఫీ కాచిచ్చెడి? ఈ దొంగ బద్దులు ఎవడు నెర్పాడు ఏడే? భృగట్టి తిలముల దుర గ్రుడ్డయితూ చెయి వైకెల్తాడు పంతులు.

అదిలక్ష్మిమ్మ ప్రక్కకు తిప్పుకొని 'అవునా దివా? అని గడించింది దివాకర్ యింకా భయ భీతుడై బేసవ్వుట్లు తలవూపాడు. 'ఎంగుకు తీశావు? అలా తీసువచ్చా? ఇసుగుంటూ దివాకర్ ను చంక నుండి క్రిందకు దించేసింది అదిలక్ష్మిమ్మ.

క్షమాపణ కంఠస్వరంలో న్వనింపగా 'అమ్మా! తిప్పు చెకాసే. ఇంట్లోనే కదా కదా అని తీశావే! ఇంక నేనెప్పుడూ చేయనే. ఇంక చేస్తే నన్ను చంపేయండే...వెక్కి వెక్కి విడునూ గబ గబా గుంజుకు వెతుకున్నాడు దివాకర్.

తల్లికి కళ్ళెల్లో నీళ్ళు గిరున తిరిగిపోయి. అదిలక్ష్మిమ్మ ఉవ్విళ్ళూగా దివాకర్ ను ఎత్తిగుండెలకు హత్తుకొన్నది.

రామయ్య పంతులు దివాకర్ ను అందుకుంటూ గడ్డదకంతంతో 'అలా చేసువచ్చా మరే? అన్నాడు.

‘అవ్వ బువ్వతిని నాల్గునోజు లైందట. ఆకలిగా వుండంటే కాఫీ కాచిచ్చాను నాన్నా!’ ఏళ్ళు నడుముకుంటూ దివాకర్ అంటున్నాడు.

‘మంచిదే నాయనా! దొంగతనం చేశావచ్చా?’

‘ఇది దొంగతనమా?’ ఆశ్చర్యముగా అడిగాడు దివాకర్.

‘కాదా మరి? అడక్కుండా చాటుగా తీయడము దొంగతనం కాదా?’

‘దొంగతనమని తెలియదు నాన్నా. ఇక మీసే నరికేయండి నాన్నా!’

చంకలోనుంచి దిగబారుతున్నాడు దివాకర్. పంతులు దివాకర్ ను వత్తుస్థలానికి గట్టిగా అదుముకున్నాడు. అతని కళ్ళలోనుంచి అశ్రుబిందువులు జారి నవి. పంతులుగారి అర్ధనివీలిత సైతంల చూసి ఆది లక్ష్మమ్మ కన్నులరమోడ్చి నమస్కరించుకొంది. దివాకర్ ను మెలగా తన చేతులలోనికి తీసుకొంది.

వివారుమంది పిల్లలు ‘నాన్నా! నాన్నా! ఇన స్పెక్టరు వచ్చేకారు నాన్నా. రా నాన్నా వెళ్ళాము’ అంటూ ఏకకంఠంగా అరుస్తూ వచ్చారు.

‘వచ్చేకారా! వసున్నాను. మీరు పదిండి’ అని కోటు సర్దుకుంటూ ‘లక్ష్మీ రెండణాలుంటే యివ్వవే. పోయినా యివ్వకుంటే ఏం బాగుంటుంది నాకు ఎగ్జంప్లన్ ఆయినా యిస్తాడా?’ ప్రాణేయపడ్డాడు రామయ్య పంతులు.

‘లేదండి.’ ఆ శోకస్వరంలో జాలికూడా పాలు తీసుకున్నది.

దీప్తింగా నిట్టూర్చి ముందుకు నడిచాడు రామయ్య పంతులు.

‘నమస్కరిమండి పంతులుగారూ!’ సుపరిచిత కంఠం పలుకరించటంతో చుట్టూ కలయజూశాడు. విలువగల మూలబూటుల ధరించి తీసిగా నిలుచున్న వల్ల కళ్ళద్వార మనిషి కనిపించాడు. ఎవరైందీ తెలియక తికమక పడుతున్నాడు—‘ఆ యినస్పెక్టరు మారి పోయి యీ క్రొత్తాయన వచ్చాడా?... నాకు నమస్కార మంటాడే?...’

విమలండోయ్? గుర్తించలేనట్లున్నాను. నేను రంగనాథాన్నిగదూ! అప్పుడే మరిచి పోయారా? అంటూ కళ్ళద్వారాలు చేతికితీసుకున్నాడా నూతనవ్యక్తి.

‘ఓం! నీవారంగనాథం? ఎన్నాళ్ళకు? ఎన్నాళ్ళకు...? ఇప్పు డెక్కడున్నావు? ఇటెక్కడికి వెళుతున్నావు? మాకు క్రొత్త యినస్పెక్టర్ మైనా వచ్చాడేమోనని తెలిపిపోయానుగదయ్యా!...

‘ఓహో! అదాసంతతి? ఈదినం మీ యినస్పెక్టరుగారు రారయ్యా! బస్సులో తారపిల్లగాయన. మాటామాటామీద అయినగారు యినస్పెక్టరని యీ వూర్లో మీరు పనిచేస్తున్నారని తెలుసుకున్నాను. నేను యిటు కడప వెళ్ళేవాడిని ప్రయాణం ఆపుచేసుకుని మిమ్ము చూచిపోదామని దిగానయ్యా. ఏం? ఆలా వున్నావే? యిన్ని దినాలయ్యాక నీవర్సనం? మనం ట్రయినింగ్ స్కూల్ లో గడిపిన జీవితాలు మరిచిపోయా రేమిటి...?’ రంగనాథం హాస్యభోంజిలో మాటాడు కుంటూ పోతున్నాడు.

ఆర ఆర! ఎలా మరవగలం రంగనాథం...? అంతా జేమేనా? మనిషేమారిపోయావే! పంతులు గారి మాటలు తడబాటుగా ఆశ్చర్యాన్ని వ్యక్తం చేస్తున్నవి. ఆశ్చర్యానికి మరుసన ఏవోభయం అస్పష్టంగా వుంది ‘స్కూల్ లో పిల్లలరునూఉంటారు. ఆక్కడికెళ్లి వద్దాంపదిండి రంగనాథం...’

ఘనభకా నవ్వేకాడు రంగనాథం. ‘స్కూల్ లెమిటయ్యా? లీవు చెప్పేకాను. నేను పోగానే నన్ను ఇన స్పెక్టరయ్యకున్నాడు పిల్లలు. నాక్కవలసిన మీయింటి అడ్రసు కనుక్కొని యినస్పెక్టరు హోదాలో నేనుక్కలుకీదినం లీవు చెప్పేకాను. నీ పెద్దకుమారుడు కాబోలు, స్కూలు చూసేసేవస్తున్నాడు. పదివయ్యా యింటికి” దడదడా మెయిలులా చెప్పా పోతున్నాడు రంగనాథం.

గుడ్లప్పుగించి నోరు తెరిచేసుకుని ఆశ్చర్యంగా రంగనాథాన్ని చూస్తున్నాడు రామయ్యపంతులు. ఇంతలో బీగాలగుత్తి ఆడించుకుంటూ ఒకడు పరుగెత్తుకుంటు వచ్చి ‘వీరి నే నాన్నా! మేం యినస్పెక్టరంది’ అన్నాడు.

‘సరే బాగుంది. వీరి నూట్ కేసు తీసుకుని యింటికి నడు’ అన్నాడు రామయ్యపంతులు.

‘ఏం రామయ్యా! ఎలావుంది బ్రతుకు? ట్రయినింగ్ లో అందరినీ సనాలుచేస్తుంటివే. మేమంతా పిసి నార్లనునీ? నీవేమో మహాగర్వాత్ముడవైవట్లు!...

బ్రతుకు బరువు

అనాడు మాయింటికి వచ్చావునా! ఎన్ని విండ్రయిందయ్యా!... గతంలో సంచిరిస్తూ రంగనాథం, అనాడు విందుచేసుగా రామయ్య తప్పులుపట్టిన ఒక ఘట్టాన్ని జ్ఞాపకంచేశాడు.

పంతులు గారు ఇక్కడ వినడం లేదు. మర్యాదగల అసందర్భంగా వూళ్ళొంటూ ఒకటి రెండు మాటలు మాట్లాడుతున్నాడేగాని, అతని మనస్సు ఎక్కడో సంచిరిస్తున్నది. జగుగుజ్జేయేదాన్ని ఆలోచిస్తున్నది.

ఇల్లు సమీపించింది. ఇంటిలో నూటుకేసు పెట్టించి ఒక సులకమంచంవేసి రంగనాథాన్ని కూర్చోమన్నాడు. రంగనాథం ఏమిలేమిటో మాట్లాడుతూ కొంటా తెగిలించేందుకు కొక్కెము, కూర్చునేందుకు కుర్చీ యిత్యాదులకోసం అడిగి తెలుసుకుంటున్నాడు. పెద్దపిల్లవాడు చెంబుతో నీళ్ళిచ్చి కాళ్ళు కడుక్కోమన్నాడు.

‘కడుక్కున్నంతపుణ్యం. కాఫీనీళ్ళు ముందు పలుకురావోయి!’ నవ్వుతూనే రంగనాథం ఆసేస్తున్నాడు.

“కడుక్కొండి రంగనాథం గారూ! తత్వాత నేను చూస్తాను. మీరిక్కడ కూర్చోండి” అంటూ వంటయింటిలోనికి నడిచాడు రామయ్యపంతులు.

‘ఎవరండీ ఆయన! రావడంతోటే కాఫీ అని కలవరిస్తున్నారు.’ ఆదిలక్ష్మమ్మ చిరునవ్వుతో అడిగింది.

‘ఆయనా? నా చిన్ననాటి స్నేహితుడు-రంగనాథం. ఇద్దరం లిసి బ్రయినింగ్ చదివాము ఇంట్లో కాఫీపాడి లేసుకదూ! పాలుకూడా లేవాయ్. ప్రక్కంటి మంగమ్మనడిగే నా తెవ్వెడుపాలు తీసుకురావే.” తొందర తొందరగా రామయ్యపంతులు మాట్లాడుతున్నాడు.

“నీమిటండీ! ఆయన యీపూట కిక్కడే మకాం వేస్తే రా ఏమిటి?” కొంపమునిగిపోతున్నట్లు ప్రశ్నించింది ఆదిలక్ష్మమ్మ.

‘అవు నే. ఈ పూటకు బియ్యమున్నాయూ లేవా?’ తెలుపబడాయినూ అడిగేశాడు పంతులు.

లేవని ఆదిలక్ష్మమ్మకు బాగా తెలుసు. కానీ ఆ మాట వెంటనే చెప్పివేసులేదు. సరి చూస్తూండగా ఓ మారు కుండబిడించి ‘లేవు గదండీ ఇంట్లో అన్నీ

అలానే వున్నాయి. అయితే ఆయన తప్పుకుండా వుంటాడంటారా?’ అమాయకంగా అడిగింది.

‘ఉంటాడే లక్ష్మీ సరిచేసుకుంటావే!’ దీవెనకుండేలా కరుగదీస్తూ స్వరంలో అన్నాడు. జవాబును నిరీక్షించుకుంటూనే ‘నేనూ అలా బజారుకు వెళ్ళివస్తానంటూ పెరటి దారిన విధిలోనికి గబగబా నడిచాడు పంతులు.

2

కొలచక్రం నిర్వరామంగా పరిభ్రమిస్తూనే వుంటుంది. ఇగుసున కందెనబెరుక పగమేళ్ళగు బండియైనా నడవదన్నాడు. కానీ యీ కాల చక్రానికి కందెన వేసేదెవరో? నడిపే దెవరో? వానికి అయిపూ సాలుపూ వుంవో లేదో? ఎందుకలా నడుపుక పోతున్నారో?...ఈ వివరాల భోగట్టా యింతవరకెవ్వరూ తెలుసుకోలేదు. కానీ ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క అభిప్రాయాన్ని పాశస్త్రా వస్తున్నాడు. ముదిరి పండిపోయిన వేదాంతాలు ఇదంతా దివుని కొక లీల అంటూ గొడ్డుపె చక్రం దొడ్ల వేసుకపోయే పిల్లవానికి పోల్చేసి, ఆ నగ్న సత్యాన్ని తామే గుర్తింప గలుగుతున్నట్లు ఆ గగన సభాలలో ఆయోమయ దృష్టలు సారిస్తాడు. అదంతా వారికే ఎటుక.

అయినా...ఈ కొలచక్రమొక్కటే తిరిగి పోతుంటే దాని ప్రమేయం మానవునికేమిటా తియ్య లేకపోయేది. తనలో కొటానకొటా జీవిత వలయాలు లాక్కుంటూ, కాల్చివేస్తూ పోతున్నది. కొలచక్రం ఒక పెద్ద ముళ్ళచక్రం గాబోల! దానికి మానవజీవిత వలయాలు గడియారంలోలాగా తిరుల్లాన్ని చిన్న చిన్న చక్రాలేమో! ఆ పెద్ద చక్రం ఒక చుట్టు చుట్టే సగికి చిన్నవి ఎన్నో చుట్టు చుట్టేసి మసిబట్టికెత్తిన ములె రాలిపోతున్నవి కామోసు! అంతే అయి వుంటుంది. ఒక్క దినంలో ఎన్ని ప్రాణాలు చావడం లేదు? ఎన్ని ప్రాణాలు పుటడం లేదు? ఈ కొలచక్ర పరిభ్రమ సురభిలో ఎన్నో ఉత్తుంగోత్తుంగ పర్యటాలు, అట్టడుగు ముట్టుకు నే అగాధమయిన లోయలు, ఆకాంతల నద్దుకు నే అపార జలనిధులు, అంతా పొంతూ లేకుండా వ్యాపించి అగ్నికణసందోహంలాగా మండి పోయే ఎండుటిసుక ఎడగులు...ఎన్నో అదు వస్తున్నవి. విటికి బిట్టకోలేక దాట కత్తచాలక యెన్నో జీవితవలయములు అగిపోతున్నవి. కానీ కొలచక్ర బేగం

అవగింజంతే తరుగదు. ఆ తరుగుబడులను, ఆ గమన
జేగదూరాలను కొలిచే కొలతలున్నవి ఎక్కడ లేవు.
ఉత్తమోత్తమ మనుకుంటున్న మానవజీవితగమనం యే
మిల్లిమీటరులలోనో సహస్రాంశమాత్రమే—ఆ కొల
దూరాన్ని కొలవామనున్నప్పుడు!

పంతులు గారు ఆలోచిస్తున్నారు. 'జేబ్బడి సంవ
త్సరాలు బ్రతికాను. నా బ్రతుకంతా యేమిటి?
సత్యంతో చేసిన సాగ జేగదా!' అంటాడు మహాత్ముడు.
'నా జీవితమంతా యేమిటి? దారిద్ర్యజేవితాసంఘర్షణ
కదా!' అనుకున్నాడు రామయ్య పంతులు.

దురంజయ సుడిగాలి రేగింది. శుక్రపత్రాలు,
దుమ్ము, భూమి ఒకసారి ఆకాశాన్ని అంగుకోవాలని
ఒక్కొక్కటిగా ప్రయత్నం చేస్తున్నవి తిరిపార వేసిన
పులివిస్తరాకుల వీరవిహారం ఆ గాలిలో గుర్తింపదగిన
విషయం. తాళవృక్షసదృశంగా ఏర్పడిన ఆ యిసుక
స్తంభం అల్లీబిల్లి తిరుగుతూ పంతులు సమీపానికి వచ్చి
అదృశ్యమయింది. సుడిగాలి యేమిటి? ఆత్మవృత్తవల్ల
ఒక్కొక్కచోట భూమి వేడెక్కి వాయురహితమై
పోతుంది. ఆ ఖాళీ ప్రదేశాన్ని ఆక్రమించుకు సెందుకు
చుట్టారా వున్న గాలి సహస్రాధికయోజనవేగంతో
ప్రసరించి ఆ ప్రదేశంలో సుఖుడిరిగిపోతుంది. అదే
సుడిగాలి ఆలా ఆయితే మానవజీవితాలు ఒకప్పుడు
సుడిగాలిరౌతాయి. ఆశాజ్యోతులు ఆరిపోగా నిరా
ధారమైన మానవసంఘంలో అంధకారప్రభంజనాలు
అతివేగంగా ప్రసరిస్తాయి ఆ తీవ్రవేగంలో సుడిగాలి
లీలగా సుఖుని తిరిగిపోతుంది. సుఖముఃఖానుభవాలు,
అనుభూతులు శుక్రపత్రాలా విహరిస్తాయి. ఏమీ
చేయలేని మానవుడు సుడిగాలిలా ఆకాశాన్నంగుకోవా
లని తిన్నతాను గతస్మృతులలో కొల్పోతాడు. సుడి
గాలిలోని పచ్చనిఆకులను ఎక్కువీరంతో వెళ్ళి చించితే
నెత్తురు కొరుకుందట. హృదయం తిరిగి విమోచాంతి
ఘట్టాలను కెలికి వెలికిదెచ్చి చించిమాస్తే నెత్తురు కొం
డిమేగాదు. హృదయం బ్రద్దైలావాలు ప్రవహిస్తాయి.
వాటి వేడిమిని, తిన్నిహిత ప్రభంజనశక్తిని ఎవరంచనా
చేశారు?

"ఇరవై సంవత్సరాలు అస్పష్టంగా గడిచాయి,
ఇరువదియైదులో కొబ్బరి బ్రయినింగ్ వెళ్ళాను. అది
ఒకకలగా గడిచింది. ఏమోచేస్తూ ఏమోచేయాలని
ఏవేవో ఆలోచనలు మానసాన్ని పీల్చి పిప్పిచేసేవి.

నీటిలో తరాడే చేపకు పాచికమలే మిత్రులు తార
నీల్తారు. అది నాజీవితానికి స్వర్ణయగమేమో! ఆ సమ
యంలోకూడా మానవసంఘంలోనించి హృదయ సామ్రా
జ్యంపై అనేక దండయాత్రలు జరిగినవి. కానీ పది
మందిలోకలిసి తిరగడం, పట్టినదల్లా బంగారం కొవడం
నితానంకంగా సాగింది ఆ బ్రయినింగ్ స్కూల్లో
రాజ్యంలేని రాజనయ్యాను. రాణీస్థానం ఖాళీగా వే
వుండిపోయింది ఎంబో! ఆశించారాస్థానాన్ని.
అప్పుడేకదూ యారంగనాథం స్నేహము నన్ను
గుప్తద్రవరీగా దూచేవాడు. నామ్మకు నేను పిల్ల
జమేదారు ననుకునేవాడను. నాచుట్టూ పరిమంది
కలిచుదిరిగేవాడు. గ్రీకుహీరోలా పోజుకెట్టి నిలిచే
వాడను. సమాజం చక్కబాటుసుంచే విధానం వాగే
వాడను. ఏదో అంగుకోవాలని అంగుకుంటున్నానని
ఆరాటాలుండేవి. ఈతిడేం రాజారాం మోహనరాయల
ద్వితీయవతారమా? అని కొందరు, నా నీకుడని
కొందరు, పిల్లవెనవాడుని కొందరు నన్ను గురించి అను
కునేవారట. పిల్లవెనన్న వారివకు సుగుమాచం
చెయాలన్నంతకోసం వచ్చేది. కొందరికి చేశాను
నూడా. ప్రధానోపాధ్యాయుల కేసులుగా ఉపన్యాస
మిచ్చానని, ఆ ఉపన్యాసం వ్యంగ్యాత్మకంగా సాగిం
దని నన్నా డేపించారు సభ్యులు. అప్పుడు రంగనాథం
కూడా ప్రతిపక్షి. ఆవేశంలో అందరినీ తిట్టాకాను.
మక్కెలు విరుగుతాయన్నాను. తిర్వాలే కనూ యీ
రంగనాథం పిల్లలాగా నా ప్రక్క చెరింది! అదంతా
అమామననం చలవ. ఒక్క చిక్కా వుండేదిగాదు.
డబ్బు నీటిలా ఖర్చు చేసేవాడిని. ఆ కొలం వెళ్ళింది.
ఇలాగనుకొని తగ్గిదండ్రులను తిలచుకొని కన్నులర
మోహాడు రామయ్య పంతులు.

"ఎంత వుజలాటపడ్డారు నా పెండ్లి గురించి?
వారిముందరే నాపెండి జరగాలట. వృద్ధాప్యంలో
చివరికోరికట. అప్పుడే ఏమిటి లెమ్మన్నాను.
ససేమిరా అంది అమ్మ. అటుకొడురా అన్నాడు
నాన్న. జరిగిపోయింది పెండి. ఆదిలక్ష్మి నా గృహ
లక్ష్మి అయ్యింది. అంతే యిప్పటికి నా భై సంవత్స
రాల క్రిందటి మాట. ఏమాహం జరిగిన మూడురోజులు
జ్ఞాపకమున్నాయి. అంతే. విడదీయర సంతి చిక్కుగా
జీవితఘట్టాలు సుఖునిదిరిగి ముడులు పడిపోయాయి.
ఏమీ గుర్తు లేదు. ఏవో రెండు...మూడు స్పష్టంగా

బ్రతుకు బరువు

గుర్తున్నవి. అమ్మ వాన్నలు చనిపోయారు. ఆదిలక్ష్మీ మగ పిల్లనాణ్ణి కనింది. పుట్టిన గ్రామములోని ఇల్లూ భూమి వేలమైపోయింది. రెండు మూడుమారు ఆత్మ హత్యకు ప్రయత్నించాను. ఆత్మహత్య పాపమని నన్నెవరో ఆపారు. ఎవరాపిందీ గురులేను. ఇంకేమున్నాయి? ఆరే ప్రద్యోగాలు నేస్తూ పూగులు తిరిగాను. బోర్డుస్కూళ్ళు, పంచాయతీ స్కూళ్ళు, మేనేజ్ మెంటు స్కూళ్ళు అన్నీ చూశాను. ఎన్నిపూర్లు తిరిగానో గురులేను. ఏయేపూర్లో ఏయేవిధమ కనిందో లక్ష్మీకి బాగా తెలుసు. లక్ష్మీనడిగితే ఆ పూర్లు వివరం బాగా చెప్తుంది. "నవ్వుకున్నాడు రామయ్య పంతులు. ఆలోచనలో గంటకొలది తొమ్మడే ఆ పలువరస వేచిలో మండిపడిన అకాశములో సదులేకుండా మెరిసే మెగుపులా కనిపించి మాయమయ్యింది జీవితంతో నిర్జీవంగా గడిచింది. చూల రాలిపోయే ముషిణికాయలా జీవితం గడిచిపోయింది. ఈ కాయను ఎవరు గుర్తించలేను. ఈ జీవితంలో సాధించిన సన్మానాలే మున్నాయి? బాహ్య జగత్తులో కిరీరానికి జరిగే సన్మానాలను ఘోర తిమిరావృత జీవితాన్ని సమీపక వస్తున్న మనస్సు ఎలా గుర్తించ గలుగుంది? అందుకే నే జ్ఞాపకంలేను. కందిగుంటలో కాబోలు పూలమాలవేశారు. పోయినది పోగానాచే పునరార్జితమైన యావదాస్తినీ గంజికేంద్రానికి వినియోగించానని నా త్యాగానికి ఒక్క పూలమాల విలప కట్టాడు. నీట్టూర్చినవ్వుకున్నాడు రామయ్యపంతులు.

జీవజీవితంలాగానే జేసెను కొంప వాస యోగ్యమయ్యేది. ఉద్యోగం నెలకెట్టిన ఏవూరిలోనూ అంతకు మించినకొంప బాడుగక్కుడా దొరికేదిగాదు. ఆ కొంపలను కూడా పొగడినవారు లేకపోలేను. చూడ ససహ్యమయ్యే ఆరుడిసెలసెందుకు వారలాపోగిడేవారో వివాహయోగ్యులయిన కుమార్తెలను జూచి తిర్వాత పూహించుకున్నాను. కట్నాల శాశించి నే నిచ్చే కన్యాదానముల స్వీకరించారుకారు. లీల, జానకి, సరోజలకు పెండ్లిచేయాలి పెద్దవాడు కూడా వివాహ వయస్కుడే. పెంప వానికేం పెండ్లి?...చదివినెలగ పెట్టాడా? సంపాదించి దిగదుడిచాడా? ఆదిలక్ష్మీ మంచిచీర ఎన్నడయినా కట్టేందా? పాపం అభిగ్రుణ్ణి రాలు నాకు భాగ్యయింది... నేనీ కోలుమార్చి ఎంత కాలమయింది? అందరూ హకిలాంటికొట్టు రెండు

మూడున్నాయనుకుంటాను. ఆదిలక్ష్మీ కూడా చెప్పే దిట. 'వారికట్టికొట్టంటే నే యివము. వేరేగంధూ కుటించుకొడు' అని పిచ్చిది. స్వాభిమానం అబద్ధాలు కూడా చెప్పిస్తుంది...కుక్కకూ కుచెయిస్తే సంతాన మెందు కేనాడో మరి భగవానుడు? ఈ వాలు రళ్ళ సంపాదనతో ఆపదిమందినీ పోషించాలి...దివాకడను అవ్యాయంగా బాడేశాను. డారిన్యంపై కోపము, యింకా వాలు పబ్బలు సంపాదించి కష్టాల్లోంచి గట్టెక్కిలేని నా అపవరతకు నాడైన వాకేపున్న కోపము మితిమీరి నాడివైన మాపించానే గాని, నాడేం తిన్నదేశాను? కింకర్తవ్యతా విమూఢుడనై వాణ్ణి ఆలా చెంపలు చాయించేశాను. పాసిరి. నా డే నాకుజ్యోతి... పంతులుగారి కళ్ళల్లో నీళ్ళు గిట్టిన తిరిగాయి.

ఛీ! యివంతో ఎంగు కాలో? నున్నాను. నా జీవితగ్రంథంలోని పుటలు ఎందుకీలా తిగబడ్డాయి? ఓర. రంగనాథం నచ్చానగమా? నా జీవిత సింహాసనం కానానికి కారణం అతిడా? మానవప్రకృతి చాలా చిత్రమయింది. గత్యంతరం తెలియనపుడు గతించిన విషయాలు జ్ఞానం చెనుకుంటుంది. తిగుతుల కొంప నెక్కినారు 'అలిపిరిమెలు ఎక్కికాము. మోకాళ్ళ మడుపు దాటేశాము ఇంకెంత దూరం? ఈ చివరం దాటితే దివజుబాంధపుడు వెంకటేశ్వరుడు కనిపిస్తాడు.' అని ఆమకుంటాను. నిజానికి యిప్పటికి దాటింది చాలా సులభమయిందగను, ఇక దాటవలసిన దూరం చాలా కష్టమయిందిగాను వుంటుంది. కానీ వారలాగే ఆమకుంటాను. వారం రోజులుగా సహారా ఎడారిలో నడిచేవాడు నీడకొంప యింకెంత దూరం నడచినా నీడ కనిపించదు. దాటివచ్చిన ఆ యిసుక తిన్నెనీడ క్రిందయినా కూచున్నాంగారు. అక్కడే కూచునేంగు కమువా వీలుండినది. ఈ మిట మధ్యాహ్నపు టెంపలో ఆ మాత్రం నీడకూడా యికముందు కనిపించ దిమో! అంటూ గడచిపోయిన వాటిని గురించి ఆలోచిస్తాడు. నెరాళ్ళంలో నడచి వచ్చే వారు మున్నంగుకు ఆలోచించి ఎండిపోయిన ఖరూరపు చెట్టుయినా కనిపించకమ్మ. వాటి నీడలో కొద్దిగానయినా ఆశ్రయం దొరుకవమ్మ అని పూహించనయినా పూహించదు. సరికదా తిరిగి వెనుకకు పయనించడమే మంచిదని ఆలోచిస్తాడు. చిత్రమయింది మానవప్రకృతి!...

పంతులుగాగు తన వునికిని సుర్రించుకున్నాడు. సాక్షి బొట్టయ్య శ్రేష్టి గుర్రాణం ఎగురుగా కనిపించింది. బహువిధం తా నడచి సన్నిధివీధి మలుపు ఎప్పుడు తరిగిందీ గుర్తులేదు. అదే తనకాతా అంగడి. అంగడిగానికి ప్రవేశించాడు. కానీ సెట్టిగాగు చూచి చూడవలలున్నాడు. అంగడి రద్దీగావుంది. సెట్టిగారి నటన గ్రహించినా పంతులుగాగుచే గుగలిగిం జేమింది? అవసరభారంతో అర్ధగంట గడిచింది. పంతులుగారే పలుకరించుకున్నాడు. 'ఓహో! హూ! మీరా! రండి. కూచోండి' అంటూ తనపనిలో నిమగ్నలయి పోయినారు సెట్టిగారు. ఎక్కడ కూచోవలయునో తవయినా చూపించాడుగాదు. మరలా అర్ధగంట గడిచిపోయింది. అంగడిలో రద్దీకూడా తెగిపోయింది. కానీ ఏదో పనివున్నట్లుగానే సెట్టిగారు లెక్కలకొని తలు తిరగపెట్టెన్నాడు. ప్రాణం చనున్న నోరు మెదిలించి పంతులు సామగ్రియిమ్మని అడిగాడు.

'ఓ, అదే చూస్తున్నానండి. ఎవరియివీడు రూపాయలా డెబ్బది ఎనిమిది నయా పైసాలు బాకీతేలు తింది. ఇప్పుడు చెల్లు ఎంతవేసాడు.' తన ప్రశ్నక కంఠస్వరంలో భరోసాగా చిగునవ్వుతో సెట్టిగారు అన్నాడు.

'అయివుంటుంది లెండి'...

'అయివుంటుంది దేమిటండోయ్? లెక్క మీరే చూడండి.' సెట్టిగారు ముగ్ధులలోనే చూటల నందుకున్నారు.

'చూచే దేమిందిలెండి. చెల్లు వేసేటప్పుడు చూచుకుందాంగాని యిప్పుడీసామానివ్వండి.' మెల్లగా వినయంగా అన్నాడు.

ఒక్కసారిగా సెట్టిగారు తేలకండ్లువేసేవాడు. 'ఏమిటి!' జీతాలు వచ్చినప్పుడు కూడా యివ్వకుంటే యింకెప్పుడయ్యా మీరిచ్చేది? ఇల్లయితే యీఅంగడి ఏంకావాలనుకున్నాడు?...గొంతు తారస్థాయినందుకో జూస్తున్నది.

ఒక్క నెలజీతమే వచ్చింది. ఇంకా నాలుగు నెలజీతం రావాలి. ప్రస్తుతానికి.....

'పోవయ్యానాలుగాని చెప్పాచ్చావ్ మహా. మేం మీకేమీ ఋణంలేదుగాని వచ్చే నెలలో లెక్క తెల్చి మరుసటి చూడండి? గడియారం 'బంగ్' అని

మోగి పనికొండున్న రగంట్ల చూపింది. సెట్టిగారు భోజనానికి వెళ్లిపోయారు.

పంతులు అటూ యిటూ చూచి గబగలా మెల్లుదిగి వచ్చేవాడు ఇప్పుడేంచేయాలి? ఇంకెవరినడగడం? అడిగిఅడిగి వున్న కాస్తాపగవుకూడాపోయింది. ఇచ్చేవాళేమోలేదు. హేభగవాన్, యీగారి వ్యజీవితమెంగుకిచ్చావగ్యా? లోకంలో యీ విషమపరిస్థితులకల్పించడమే నీ సృష్టయితే నీలో మానవతలకూడా లేదని యీమానవులు ఎంగుకు శంకించకూడదగ్యా? తిండి బటలకోసం, పగవూమర్నాదలకోసం తపించే మానవానీకానికి దిక్కులేన్నూ లేదు. భోగభాగాలకోసం మానవుడు తోటిమానవుణ్ణి నలగద్రొక్కేస్తున్నాడు. కడుపుకొక్కరికి వైనాని శిష్యుచేతల్లో తనజీవితాన్ని సర్వనాశం చేసుకుంటున్నాడు బీదలు. మానజీవిత పరమామితేనా?—తపీనుని పంతులుగారిని సుద్దుకున్నాడొకడు. పడబోయి నిలద్రొక్కకుని పరధానిగా తానే ఎగుటివాణ్ణి సుద్దుకున్నాననుకున్నాడు పంతులు. తనమాపగ చెప్పికోబోయే సమయానికి తనజేబులో చేయి మెదలడం సుర్రించి ఆచేయి నడిమిపట్టుకున్నాడు—'ఏరా జేబులు కొటాలని చూస్తావ? సిగ్గులేదా?...ఏంటయ్యా ఎగురుగా మనిషుండేది కూడా తెలియడంలే. చేయి విడుపు' కసురుకున్నాడు ఎదటివాడు.

వాని మామోపాయానికి పంతులుకు నవ్వు వచ్చింది. 'బాగుంది నాయనా! నన్నే కసురుకున్నావా? ఆవన్నీ నాకు తెలిసినవేగాని నీ కీకీ పాడు బుద్ధిమెటిరా? 'పోలీసుల కప్పుగిస్తే ఏమవుతావు?' మాటల్లో పంతులుచేయి జారిపోయింది. ఒక్కవుడు టుగా ఆ వ్యక్తి గుంపులోదూరి మాయమయ్యాడు.

'జీవన సమస్యలు మానవుణ్ణి వివిధంగా తయారు చేస్తున్నాయి? పాపం. నా జేబులో చేయివేశాడు. కోటు చూసి ఏవోవిధంగా వ్రాసించి వుంటాడు. కానీ ఈ నాగరికతాబుర్రుల మాటున వుండేన్న మానవరూపం ఎలా కనిపిస్తుంది? కడుపుకోసం ఒకడు నూటు బూటులు వేసి పట్టపగలు మోసాలుచేస్తున్నాడు. ఒకడు చాటుమాటుగా జేబులు కొడుతున్నాడు. ఒకడు చింకి షేలికలతో భిక్షులనం చేస్తున్నాడు. ఒకడు కండలు కరిగించి బండలు పిండిచేసి పిడిక డన్నావిక్కుడా నోచుకోక పస్తులు చస్తున్నాడు. హతవిధి! ఇదా ప్రపంచం?...'

బ్రతుకు బరువు

మిత్రులనుకున్న వారి ఇంట్లోకంటే పంతులు తిరిగి వచ్చేచేతులతో వచ్చాడు. రోడ్డులో కనిపించే దృశ్యా లన్నిటికీ నిర్వచనా లిచ్చుకుంటూ మెల్లమెల్లగా ఇంటి కొచ్చేవాడు పంతులు. రంగశాగం మంచి నిద్రలో వున్నాడు. వంటింటిలోని ఆదిలక్ష్మమ్మ అలగుడు విని పలకరించింది. ప్రక్కంటావిడ నడిగి కాపీమాత్రం కాచి యివ్వాలిగదా. కాఫీ త్రాగించే తపపుగా గురకనిదలో బడిపోయినారట ఆ వచ్చిన అతిథిగారు. కాఫీకాచి ఇచ్చేటప్పటికీ! పంతులుగారు నన్నిక్కడ దిగివిడిచి యెక్కడికి దూకేశారు. స్వామిగా వున్నారే! అన్న వాక్యాలు నిద్ర వచ్చేంతవరకూ వుచ్చురించుకుంటూ వుండెంబ. ప్రస్తుతం అతిథ్య సత్కరాలకు యెబయినా పంతులు గారేసరి చేయాలట. పన్నెండుగంటలకు 'సైరన్' అప్పుడే వినిపించిందట... చివడం చాలించి పంతులు మంతు వాలోవచ్చి కూర్చున్నాడు పిల్లలు నానాఅల్లరి చెస్తున్నారు. తనబుట్టిలో పగుగులిడే వేయి రైలుబండ్ల కూణల్లాగా కేంతలు కొడుతున్నాడు. ఒక్కసారి కనుగుకుండా మనుకున్నాడు. 'ఏం? వచ్చియినా సంతోషంగా వున్నాను. నీలాగా వుండలేదేనా వారిపై కోపం. ఇది అనాయోదా!' కొరడా పెట్టుల్లాగా ఈ భావం మెదడులో చెప్పుమన్నది. తేగకు నేసరికి నాన్నా! 'నాన్నా! కొలు క్రిందపడి పోయిందినాన్నా. సునీలేనాన్నా క్రిందతోసింది' అని దివాకరం చెప్పడం వినిపించింది.

తన ధ్యాసలోనే నిమగ్నమై నోగు కదపకుండా యాంత్రికంగా లేచి యింటాకి వెళ్ళి పంతులుకు చిందరవందరగా పడిన కాగితములనుగ్గ 'సర్ప్' ఒకటి కనిపించింది. చిలుకకొయ్యనుండి జారిపడిన కొలుజేబులోని కాగితములవి. వాటన్నిటినీ కొలు జేబులో ఉంచేసి కొలు చిలుకకొయ్యకు తిగిలించాడు. తిరిగివచ్చి తిన్నెపై యథారీతి పంతులు కూర్చున్నాడు

'సర్వావలకు దారితీసేది ననమే' అని నెల విచ్చిన పెద్దలు ఆ ననంలేకుండా ఎలా జీవించ సాగ్య మాతుంది; అనే విషయం నెలవిచ్చారుకాదు. సత్యం న్యాయం, సర్వం, కర్తవ్యం పరువు. ప్రతిష్ఠ, నీతి, నిజాయితీ, మర్యాద—ఇన్ని ఆంతులు కల్పించి బ్రతుకనున్నాను. ఆ బ్రతుకునకు ననం ఏమాత్రం అందుబడిలోనికి రాదన్న విషయం అలోచించనే

లేదు. ననవంతుడు తనపై ఆంతులను ఏమాత్రం లెక్కంచకు అల్లు లెక్కిస్తూ కూచుంటే ననవంతుడే అయివుండకు. ఇక ననవంతుకుగా వుండజాలకు. కానీ అవన్నీ వాని పాదానుదాసులొతున్నవి సమాజంలో చెలామణీ కౌగలుగుతున్నాడు. లేనె పెరచుట్టూ యాగల్లాగా సమాజం వానిమట్లా ముసురుకుంటున్నది. ననవంతు జీవితంలో ఆతడీ నియమాలు పాటిస్తున్నాడా? ఇవేమీ పాటించకుండా ఆంచిన ఆ నన మున్నంతవరకు యివన్నీ వానికి లభ్యమై లొంగిపోతున్నవి. ఆ ననం కాస్త తొలగిపోయినప్పుడు యివి వల్లి పోతున్నాయి. వాటన్నిటినీ పాటించి చెయిచాపి వారికి పాటి వస్తుకూడా లభ్యం కాలడంలేదు. ఏమిటి ననమహిమ?

నామమకు నాకు ఏమంది? మిత్రుణ్ణి గౌరవం కోపాటి పశ్చిములుకూడా లేవు. సమాజంలో చెయిచాపిలే చెంపపెంపులు లభిస్తాయేగాని చేరకు చిక్కు మన్న లభింగవు. ఎందుకి? పగవూ ప్రతిష్ఠలు ఎంతవరకు వికేపించాలవో అంతవరకు వికేపిస్తాయే గాని మానవుని జీవన సమస్యలను ఎక్కడ తీర్చాలను తున్నవి? ఏమిట గౌరవ మర్యాదలు? మర్యాదకోసం ముగించావడం మర్యాదయా? గౌరవంకోసం కుళ్ళి కృశించిపోవడమే గౌరవమా? మానాభిమానముని మనసుకు కేధించుకోవడం మంచిదా? ఇంతిచేసే కూడా తద్వ్యతిరీక్తంగా ఆవిమానం జరగడంలేదా? అందుకే రంగనాథాన్నే కొంత డెబ్బు అడుగుదాం? ఇవ్వుకపోతాడా? అతిథిగా వచ్చిన మిత్రుణ్ణి నన మడగడమా? ఇంతిన్నా సిగుచెటు విషయం యింకే ముందాయ్? తన్నుతనే చిదిరించుకున్నాను రామయ్యపంతులు

వర్తమాన పరిస్థితుల ననుసరించి మానవుని బుట్టిలో నీతులు, శాస్త్రాలు మెదిల్చావుంటాయి. తానె ప్లగ్డో చిన్నిప్పగు చనువుకొన్న నీతి శాస్త్రంలోని శ్లోకం జ్ఞప్తకీ వచ్చింది.

"భార్య వియోగశ్చ జనాపనాదః
ఋణస్య శేషః కుజాపస్య సేవా
దారిద్ర్యకాలే ప్రీతురర్పణం,
వివాగ్నినా పంచ దహంతి కాయమ్"

సరిగ్గా చెప్పాడెవడో నీలాంటి దౌర్భాగ్యుడు. అగ్ని లేకుండా యీ అయిదు కిరిరాన్నీ తగులబెట్టేస్తాయట.

ఎంతగానూ చెప్పాడు. ఇట్టివి సంభవించినా బ్రతికి వుండడం జీవచ్ఛవంగా గాకమరేమిటి? ఎంగుకీ బ్రతుకు? ఎక్కడోబడి చావడం మంచిది. రెండు చేతులతో తల గట్టిగా అదిమి పట్టుకున్నా ఇప్పటికి యెందుకూ పనికిరాని ఆలోచనలు కుళ్ళులాగా పుట్టొని వస్తూనే వున్నవి.

ఎంగుకు నేనిలా కుమిలి చావాలి? నా పరిస్థితుల నెంగుకు దాచుకోవాలి? అంతాత్రం నన్నర్థం చేసుకోలేదా రంగనాథం? ఇందులో తిప్పేమిటి?...తెప్పలేదు. కానీ తెప్పలేని వాటన్నిటినీ వెల్లడిచేసి ఆగిరింద గల ఆవకాశం మనోధైర్యము వుండేవుంటే యీ దశ యీ ప్రపంచంలో ఎంగుకుంటుంది? ఈ భవనంతుల తెప్పలను విచారీస్తే వాళ్ళకు మిగిలేదేమిటి? పగవూ ప్రతిష్ఠలు బుగియోహావూ? వారివద్ద వుండే ఆ భవనంలో చిల్లి వైసాడైనా వారికి మిగలుతుందా?...మరలా ఆ పెడవానిము కన్నువుండే? అదంతా అనవసరము. రామయ్యపంతులు లేచి యింట్లోకి వెళ్ళినాడు.

రంగనాథం మంచి నిద్రలో వున్నాడు. రెండు మూడుసార్లు పిలిచినా పలుకలేదు. అనవసరంగా నిద్రాభంగం చేయడమెంగుకు? ఇప్పుడు నిద్రలేపడం కూడా మంచిది కాదు. భోజనం తయారయిన తర్వాత లేపడం మంచిది. అయితే డబ్బురూట? జేబులో కావలసివది తీసుకుందాం. లేచినతర్వాత చెప్పేద్దాం. లేదా ఎట్లయినా సరిచేసి తిరిగి యిచ్చేదాం. మేము చిగువుకు కేటప్పకు ఎన్నిసార్లు ఒకరినొకరు అడుగు కి పే జేబులోంచి తీసేకొలేదు. పంతులు ఆలోచిస్తున్నాడు. తన ఆలోచన తనకు పలుబుగానే తోచింది. కానీ ఏదో జంతుగానేవుంది. చిలుకకొయ్యకు తగిలింపిన కోటుదగ్గరకు వెళ్ళాడు. బిడియంగానేవుంది. మెల్లగా పగ్గుపైకితీశాడు. చిలరకనిపించింది. ఇంకొక పొర తెరచాడు. పదిరూపాయలకాగితం కనిపించింది. కొద్దిగా తిటపటాయించాడు తొందరతోందరగా ఆ కాగితాన్ని తీసి తన జేబులో ఉంచుకొని పగ్గు యథా రీతిగా వుంచేశాడు. రామయ్యపంతులు బజారువైపు నడిచాడు.

3

‘ఏమిటి రామయ్యా? ఇరన్నీ! బోలెడు వంటకాలు చేయించావ్. గారెలు బలేమజాగా వున్నాయే!’

రంగనాథం భోజనంచేస్తూ పాకశాస్త్ర పరీక్ష చేస్తున్నాడు

రామయ్యపంతులు తలవూపుతూవున్నాడేగాని తనలోతాను ఎంతో మనసపడుతూవున్నాడు. తను పదిరూపాయలు తీసినవిషయం రంగనాథంతో చెప్పాలని అనుకుంటున్నా చెప్పలేకపోతున్నాడు. రెండు మూడుసార్లు నోటివద్దకు వచ్చిన మాటలు నాలుక పైన్నే వుండిపోయాయి. ఆ యాతనాస్థితి అట్టి యాతన బడినవారే గుండెదగ్గర. పంతులుగారి బుట్టివేడెక్కి ఆలోచనలలోనికి దగింది ‘ఎక్కడియినా సరిచేసి తిరిగి యథాప్రకారం ఉంచేయడం చాలా మంచిది. వడ్డీల సీట్ జీ ఎనిరికయినా యిస్తాడుకదా! వారానికి రూపాయకు బేడగడ్డిమాత్రం తీసుకుంటాడు. పోలేపోయింది. సమయానికయినా యిస్తున్నాడు గదా! ఇప్పటివరకు అక్కడికి వెళ్ళకుండా ఎటో గడుపుకొన్నాము. ఈ దినం అక్కడికూడా చేయి చాపేయబోతున్నాను. ఎటుజగుగతలెనో అటు జగురుతుంది. అక్కడతెచ్చి యథాప్రకారంగా ఉంచేదాం ఇంతమాత్రానికి రంగనాథానికి చెప్పకపోతే యెం? రామయ్యపంతులు ఒక నిశ్చయానికి వచ్చేశాడు.

‘ఎలభీమపాకొంటారే. అది నిజమే నంటావా రామయ్యా? ఆడవాళ్ళచేతి పాకాలు ఆమృతానికన్నా మిన్న అంటేకూడా అతియోక్తి ఏమీ వుండదుగాని...’

‘అసంబద్ధంగా మాత్రం వుంటుంది.’ అంటూ వంటయింట్లో ఆడపిల్లలు నవ్వుకుంటున్నాడు. కానీ అవన్నీ రంగనాథానికి వినిపించడంలేదు.

...మగవాళ్ళ చేతిపాకాల కేమిటయ్యా యీ పిచ్చిపురాణాల్లో పూడడం? ఆహా. నాకు తెలియకదుకుతాను. ఆ భీముడికీ, ఆ నలుడికీ ఏ ఏ కూరలో ఎంతెంత చింతపండు వేయాలనో తెలుసా? అంటూ రంగనాథం పాకశాస్త్రనిమిత్తం వంటింటిలోని జానకి సోజలకు కడుపుబ్బ నవ్విస్తూంది. నవ్వులేక పడి చస్తున్నాడు.

ఈ పాకశాస్త్ర విమర్శలకు మధ్య మధ్య పెదవిపై నవ్వుతో పంతులు జవాబులిస్తూనే ఉన్నాడు. కానీ జవాబుల నపేక్షించే ప్రశ్నలుగావు. రంగనాథం. రంగనాథం భోజనకార్యక్రమం గంటలో పూర్తి

చేసుకుని లేచాడు. తొంబూలం నేవీక్తా పునః శిష్యా గతుడయ్యాడు.

పంతులుగారి శరీరం మృతునితో సంచరిస్తున్న మాట నిజమేగాని మతస్సు ఎక్కడెక్కడో సంచరిస్తావుంది. తొందర తొందరగా యింటిలోని పతిని నిద్రింపజేసి వెచ్చమిచ్చే విటునికోసం బయలుదేరే భోగముచావలా రంగనాథాన్ని విడిచి రామయ్య పంతులు నేట్ జేయింటికి బయలుదేరాడు. మండు పెండలో చెమటగా చిత్తిడియౌతున్న కోటు సవరించుకుంటూ పంతులు నేట్ జేయింటికి వెళ్ళాడు. దరిగ్రునికి వహించడానే ఎదురౌతుందట. ఎండలో మాడిపోతున్న బట్టల నానిపైనే తాటిపండు పడుతుందట. అవును. ఆ మాటలు

నిజమైనవే. పంతులుపట్ల ఆక్షరాలా నిజమైనవి? నేట్ జేయింటిలో లేడు. వ్యాపారార్థం బయట పూగు వెళ్ళాడు. వారంకోజుల్లోగానిరాడు. పిదుగు పడినా రామయ్యపంతులు వెంటి వుండదు. ఇప్పుడింకా దారుణంగావుంది పరిస్థితి. మాతాశుడైన పంతులు పూరికి వుత్తరంగా నడిచి ఒక చిన్న పాదలో కూచున్నాడు. రెండు ప్రక్కలా గ్రుచ్చుకునే ముండ్లు కూడా పంతులుగారిని తనుచైపు మళ్ళించుకోలేక పోయాయి. అలానేపడి నిద్రబోయిన పంతులుకు మెలకువ వచ్చేసరికి తత్తరపాటు కలిగింది. కోటునకు గ్రుచ్చుకొన్న ముండ్లను గులుపుకుంటూ వకి వకిగా యింటికి నడిచాడు.

గ్రంథకర్తలకు, ప్రచురణకర్తలకు విక్రేతలకు ప్రత్యేక సదుపాయములు!

మన దేశంలో గ్రంథప్రచురణ చాలా పెనుకబడివుంది. ప్రచురణసంస్థలు విరివిగా లేక చాలామంది గ్రంథకర్తలు తమ గ్రంథాలు తామే అచ్చువేసుకుని అమ్ముకుంటున్నారు. ఉన్న కొద్ది ప్రచురణసంస్థలకు కూడా విశేషలాభాలు వుండటంలేదు. ప్రచురణవకాశాలు ఇలా వుండటంచేత వైజ్ఞానిక ప్రచారంకూడా చాలా పెనుకబడిపోతున్నది.

భారతి కేవలం వైజ్ఞానిక ప్రచారానికి యేర్పడిన వ్యవస్థ. గ్రంథప్రచురణను ప్రోత్సహించే తలంపుతో, గ్రంథముల ప్రకటనలకు సంబంధించినంతవరకు తన ప్రకటన రేట్లు తగ్గించుకుని కొంత సదుపాయం చేస్తున్నది.

ఈ అవకాశాన్ని వినియోగించుకోదలచిన గ్రంథకర్తలు, ప్రచురణకర్తలు, విక్రేతలు ఈ దిగువ చిరునామాకు వ్రాసి ఈ ప్రత్యేక సదుపాయపురేట్ల వివరములు తెలుసుకొనవచ్చును.

అడ్వర్టైజ్ మెంట్ మానేజర్, భారతి

7, తంబుచెట్టివీధి, మద్రాసు-1

రంగవాదం మాదావుడేగా ప్రయాణ మాకు
 వ్వాడు. పంతులు రాగానే—'ఏమిటయ్యా! ఒక్క
 మీగమయివా యింటో కొలు నిలచేటట్లు లేదే! సరే
 గాని వస్తాను. రామయ్యా. ఓర గంట ఆస్పత్రే నాలుం
 బావయినే. బస్సు మిప్పయిపోతుండేమో!' రంగ
 వాదం మాట్లాడుతుంటే కొద్దూరు మిట్లో జవతా
 ఎక్స్ప్రెస్ కదిలిందన్నమాట. ఇంద్రజాలికుడు తమ
 యింటికి వచ్చినట్లుంది రామయ్యపంతులు పిలలకు.
 రంగవాదం తొందర ఆశని దుడుకు నడక చూడ
 చాలా వింతగావుంది పంతులుగారి పిలలందరూ
 చుట్టూరా నిల్చున్నారు. వాళ్ళు మాటగానే రంగ
 వాదానికేవో చటుక్కున జ్ఞాపికి వచ్చింది. మాయా
 మంత్ర కరండంకోసం జోలి తిడుములాడుకుంటున్న
 మాంత్రికునిలా కోటు జేబులు తడుముకొని పగ్గు
 బతుటికి దీక్షాడు రంగవాదం. మాయబుడచి
 మామిడికాయలు రాలునాడేమోనని పిలలందరూ రెప్ప
 వాల్చుకుండా చూస్తున్నారు. రంగవాదం పగ్గు అంద
 రికి ఓ విధంగా ప్రదర్శించి ఒక్కొక్క వట్టి నొక్కి
 తేరిచేశాడు. అటూ యిటూ ఆడించి చిల్లర డబ్బులు
 గలగలలాడించాడు. కంగారు కంగారుగా పగ్గు ఆడిం
 చేస్తూ—'ఇంకా పది రూపాయల కాగితంలేక?
 రామయ్యా ఏమయింది? ఈ యింటిలో దొంగలు
 కూడావచ్చారా?' మాట్లాడేస్తున్నాడు రంగవాదం.

కలివేస్తే నెతుగుచుక్క లేదు పంతులుగారి
 ముఖంలో. వేయి పిశాచాలు గజ్జెకట్టి కాటిసీమలో
 ఆడుతున్నట్లు రంగవాదం మాటలు అతని మస్తిష్క
 ములో శాట్యం చేస్తున్నాయి. లక్షి హాలాహాల
 కోలాహలాలు ఆరణి చురుముట్టివేశాయి. ఆహంత
 ముగా ఆకాశం విరిగి అతనిపై పడిపోయింది. వేయి

బాగువుల యింపకుండు నెత్తికెత్తినట్లుంది. తల
 వంచుకొని— 'నేనే తీశాను రంగవాదం—'
 అన్నాడు.

"అర! నీవేతీశావా? చాటుగా నన్నడగకుం
 డానే తీశావా?"—వజ్రాయుధ ప్రహరం ఎవరికి
 అంతివాన యిచ్చివుండను. యనులోకంలోని ముళ్ళ
 పంజాం ఒక్కసారిగా కోరిరాన్ని తూర్పు చేసివేసి
 నట్లంది.

'నాన్నా! దొంగనెవం చేశావా? నేను చేశానని
 మరి నన్నుకొలావే!' దినాకరం పరుగుతుకుంటూవచ్చి
 పంతులును వ్రాపివ్రాపి ప్రశ్నిస్తున్నాడు.

కొరడా పెట్టెలా చెడేలేవున్నాయి దినాకరం
 మాటలు. పిందారీలు కంపలు తోగిన కన్నెల
 చెంబటి కొరదాలతో కలిగించే బాధయింది. చర్మం
 చిటి కంపలు పీసలి, మఖం నజనజయిపోగా పడే
 బాస ననుభవించాడు రామయ్యపంతులు. తల పెకెత్తి
 చూశాడు. ప్రళయకాలంలో సప్త సముద్రాలు
 వాపైత్రి హింగిపోగా జలప్రళయంలో తనూ మునిగి
 పోతూ కన్ను తెరిచి చూచినట్లుంది. ఎగుట నీరే కని
 పించింది. కనురెప్పలు కదిపి జేరిపారచూశాడు.
 ఉసిరికొయలంత రెండు కన్నీటిబొట్లు నేలరాని
 పోయాయి.

'దినాకరా!...' ఆ పిలుపులోని ఆ మాపులోని
 ప్రకారంత విశేషింప బడేదిగాను. అర్థం చేసుకోవా
 లంటే యోగివేమున్న శిష్యత్వం వేయజన్మలు
 చేయాలి. పంతులుగా కండ్లలోని కన్నీరు యిగిరి
 పోయింది.

మహామేధావి జాన్ రస్కిన్

శ్రీ రెండుచింతల లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి.

జననము, బాల్యము :

జాన్ రస్కిన్ (క్రీ. శ. 1819 సంవత్సరమున లండనులో జన్మించెను. ఇతని తిలిదండ్రులు విద్యావంతులు సీతిమంతులునగు స్కాట్లండులు. వారికిఁ జేకెకపుత్రుడు. ఇతని ప్రార్థనలవలన క్రైస్తవ మతానుయాయులు. బాల్యమునుండి లభించిన సంస్కార మంతయు బైబిలుకు సంబంధించినదే యగుచేత నతఁ డాజన్మాంతము తిదనుపాగరము నే జీవితము గడపెను.

బాల్యమున నతఁడెవరితోను ఎక్కువ మాట్లాడక, ఎవరి సహాయమును ఎక్కువ యింపక కాలమునందు ఒంటిపాటున గడిపెను. ఇట్లు వృథాగా కాలము వెళ్ళిబుచ్చినందుల కతడు వరుసున్న మిరివికొలది పశ్చాత్తాపతిపుడు కాజొచ్చెను. తన తిలిదండ్రుల కీతి దొక్కజే సంతానమగుటచేత నెకొంతయులేకుండెను. అన్నియు ననుకొనుటయే తడవుగ ననుకూలమండెను. ఈ విషయములో రస్కిన్ యొక్క బాల్యదశ విశేషమును శిశువునకు చెందిన మరొక ప్రవక్త థామసు కార్లెలు బాల్యమునుండి భేదించుచున్నది. కార్లెలు బాల్యము చాలకష్టనిష్ఠాములతో గడచెనని మనము వినుచున్నాము. రస్కిన్ తన బాల్యమున గూర్చి వ్రాయుచు నిలు సుడిచెను: “నా బాల్యమునకు తగిన సాధనయు, నా సహాయమునకు తగిన పరిశోధనయు, నా దైగ్యమునకు తగిన నిర్వహణయు లేకపోయెను.” ఇట్లయననుకూలపరిస్థితులలో నున్నను గాఢకే శిల్పము గొడను. కళితోడను పరిచయ మేర్పరచుకొను నవికొక మాతనికి బాల్యమున నే కలిగెను. వరుసున్న మిరివికొలది రస్కిన్ కళలో మంచి యభిరుచి కలవాడయ్యెను. ప్రఖ్యాతి ప్రశస్తిచిత్రికారుడు టర్నరు అనువాని చిత్రములు తిలకించు. వకొక మతిని కీ దశలో నే కలిగెను. తన పగు నేవనయే నీ టర్నరును గూర్చి యొక ప్రశంసాత్మక మైన వ్యాసమును వ్రాసెను. తరువాతి కొన్నివిండ్లకు ‘మోడరన్ పెయింటర్స్’ అను గ్రంథ

ములో టర్నరు చిత్రములయందలి గూఢార్థమును వివరించుచు నెక్కువగా ప్రశంసించెను.

విద్యార్థిదశ

రస్కిన్ యొక్క ప్రాథమిక విద్యాభ్యాసము తియు నింటివద్దనే సాగెను. పదునెడండ్లు వచ్చుపరి కతడు తనకు పరిశీలనయ్య పాఠవిధాన మొకటి నిర్ణయించుకొనెను. అందులో కవిత్వము, శిల్పము, గృహ నిర్మాణశిల్పము, భూగర్భశాస్త్రముకూడ చేరి యుండెను. డా॥ ఆండ్రూస్ అను వాతడు గ్రీకు భాషలో నేర్పకు కొన్ని పాఠములు మిహా తక్కిన బోధన మంతయు నతని తిలియే స్వయముగా న్యవహించుచుండెను. డా॥ ఆండ్రూస్ స్థానిక పండితుడుగా పేరు గడించినను అతనినుండి రస్కిన్ నేర్చుకొనిన గ్రీకు అక్షరమునియే చెప్పకలెను. తరువాతి రెవరెండుథాన్ డేల్ అను నధ్యాపకుని పాఠశాలలో రస్కిన్ రెండేండ్లువదివి యక్కడనుండి ఆక్స్ ఫర్డుకు వచ్చెను. ఆక్స్ ఫర్డులో కార్పస్ క్రిస్ కళాశాలలో చేరి చదువ దొడగెను. అవశింకలములో తిరు కమాగు దొక మతి గుగువు కాగలడని యాతని తిలిదండ్రు లాసించిరి.

విశ్వవిద్యాలయమున నున్న కాలములో నతడు తన భాగ్య క్తి నెల్లద్యముచే పెక్కురి వాకర్షించెను. సహపాఠులయొడ వాతడు చూపిన దాత్పిత్యముగద్యము. కాని గుహస్తాలుగా తిరుగుచేయు నీ చగువుపై వాత జేయియు మోజుండలేను. ఆక్స్ ఫర్డులో ఆంగ్లము నెడింగువల నతని చగువు కంతగా నుము కలిగెను. వింశావశుడై ఆంగ్ల పరిశీలకు చగువులు విరచించు కొనెను. ఆంగ్లమున కవితి చెప్పవండుకు న్నూడిగిల్ ప్రోజాను సంపాదించెను. ఆ పద్యమున కౌతి డెన్ను కొనిన కథావశువు పశ్చిమ భారతదేశమునకు చెందినది. పద్యముపేగు నాల్ నెట్ అండ్ ఎలి ఫెంటా (Salsette and Elephanta) ఈ పద్యమున భారత దేశములో క్రైస్తవమత వర్తిరంగమును వర్ణించు ఘటముంటి కలదు. 1841 లో నతడు బి. ఎ. డిగ్రీని పొందెను.

రస్కిను కళను, సాహిత్యమును బాగుగా నభ్యసించెను. గ్రీకు లాటినుభాషలలో సంపూర్ణ పాండిత్యమును గడింపకన్న నేమి? వీనిలోను, విశ్వవిద్యాలయపు చదువులోను అతిదు చాలా వెనుకబడియుండెను. అయిన నేమి? తలదండ్రులతోగలిపి బోధపాఠమును పంపిణీచెను. యాన్, జెనీవా, పిసావంటి మహానగరముల సందర్శన మాత్రమే మనస్సును గొప్పగా తీర్చిదిద్ది. న్యూయన్, ఆర్నాల్డుల విషయములలోవలె ఆక్స్‌ఫర్డు రస్కిను విషయములో నెట్టి యవభోగమునకు హేతువు కాలేదు.

జీవితలక్ష్యములు, ఆశయములు :

1868 సంవత్సరములో ఆక్స్‌ఫర్డులో బహుజీవీన కాథలిక్ పునరుద్ధరణోద్యమ మొనరినపై నేమియు ప్రభావము చూపలేదు. కార్తవల్ న్యూమన్‌కూడా నీతినిపై నేమియు ప్రభావము చూపలేదు. కాల్వైలుతో నిత షేక సరణిలో నిలబడెను. ఈ ఇగవులు మేధావులు బ్రాహ్మసైంటు లైసప్పటికి మధ్యయుగమునాటి జీవిత పద్ధతులను, వాటికిని అదరించిరేకొని ఆధునికకళను, జీవితమును అదరింపరైరి. ఈతడు తన విమర్శక మతారముచే మధ్యయుగచారములను పునఃస్థాపన చేయుటలో గల యడంపులను ఛేదించెను. బైబిలులో గల ప్రతివాక్యము అక్షరాలా నిజమని యాతని నవలలు. డార్విన్ పరిణామవాదము క్రైస్తవమత సిద్ధాంతములకు విరుద్ధమైనదని నిరూపించి దానిని నిరాకరించెను. తననునుమీరింకొని క్రైస్తవమతమునందాతని విశ్వాసము గాఢతరమునకుకొక తిరుగుసారముగా జీత యాత్ర గడపుటలో పట్టుదలయు హెచ్చెను.

అతడు తన తండ్రినుండి వారసత్వపు హక్కు తలప పొందిన ధిమంపతిను దానధర్మములకు, సంఘ సేవకు వినియోగించెను. పుస్తకములకైతచ్చు వాదా యముతోడ నే యతడు జీవితావసరవస్తువులను కొనవలసివా డయ్యెను. కొన్ని సందర్భములలో నాతడు పుస్తకములనురాషి లానే యచ్చొల్పించి, పాఠకులకు స్వయముగా నమ్మడివాడనికూడ తెలియుచున్నది. వ్యాపారదృష్టిని, మధ్యలభ్యము తీయువారిని నిరుత్సాహపరుపవలెనని యాతడు పెక్కు తడవ లుపడెడించెను. ఈ సిద్ధాంతమును స్వయముగా నాచరణలో పెట్టుటకో యనునట్లుగా పైకితిని

గ్రంథవిక్రయ మొనర్చెను. ఇట్లు వెలువరిచిన గ్రంథములలో 'ఫార్స్ కోవిజ్', 'ది ప్రాక్టికల్' అనువి ముఖ్యములు. వీని నాతడు స్వహస్తముతో చిత్రపటశోభితములుగా చేసెననికూడ తెలియుచున్నది.

రచయితృదశ

ఇతని సాహిత్యసహాయములచ నాకాలము రెండు దశలుగా విభాగింపబడియున్నది. వీనిలో మొదటిదశ 1860 తో సంతుగుచున్నది. రెండవది 1860 నుండి 1888 వరకు విస్తరించి యున్నది. ఈ రెండుదశలలోను ఇతడు వ్రాసిన గ్రంథములు ముప్పదివరకు నున్నవి. మొదటిదశలోని గ్రంథములకును, రెండవ దశలోని గ్రంథములకు గల యొక భేదమేమనగా నీ రెండవదశలో వెలువడిన గ్రంథము లాతి డాయాసము ములులలో నిచ్చి యుపన్యాసములే ముగిలు. వీని నాతడు తొలదిమార్పులలో గ్రంథస్థము కావించెను.

మరొక భేద మేమన క్రీ. శ. 1860 వరకు నీతడు తనరచన లన్నిటిని కళాపరముగా కొనసాగించెను. 'ది సెవెన్ లాంపుస్ ఆఫ్ ఆస్ట్రెక్చర్' అను గ్రంథ మొదలకు చెందినది. 1861 నుండి యతడు భిన్నభిన్న భము కలవాడయ్యెను. కాల్వైలువలె నే యాతడుగూడ నాధునిక పారిశ్రామికరంగములో నెదో తీరనిలోటు కలదని భావించుకొనెను. కళారంగమునుండి వైదొలగి యాతడు క్రిమముగా ఆర్థిక, సాంఘిక సమస్యలను చర్చించుటకు కలమును, కాలమును వినియోగింప దొడగెను. ఈమార్పు కలిగిన కాలములో రచింపబడినదే "అన్ టు దిస్ లాస్" అను గ్రంథము. ఈ గ్రంథమును వ్రాయుటతో తనజీవితశైల్యము, జీవితగమ్యము సిద్ధించినట్లుగా రస్కిను భావించెను. మన జాతిపితయగు గాంధిమహాస్మృతి మనస్సుపై నీ గ్రంథము శాశ్వతముద్ర వేసితినినను, భారతజాతీయ మహాసభయొక్క చరఖా ఉద్యమము రస్కిన్‌యొక్క మహాపజ్జెతి ఫలితమేయని చెప్పినను అంతయు నీ గ్రంథప్రాశస్త్యమునే తెల్లము చేయుచున్నది. దీని తరువాత వ్రాయబడిన రెండు గ్రంథములు మునేరా పల్ వరీస్, ది క్రాస్ ఆఫ్ బెల్ట్ క్లైవ్ అనునవి. వీనిలో కడపటిది ఆర్థిక పారిశ్రామిక సమస్యలను చర్చించునట్టిది. 'యుద్ధము' అనువిషయముపై నాతడిచ్చిన యుప

మహామేధావి జాన్ రస్కిన్

న్యాయము అతని యనమానమేధావిత్వమును, తర్కశాస్త్రములతను, విశాల పాండిత్యమును చాటుచున్నది.

ఇతని తొలిదశకు చెందిన 3 సెవెన్ లేంప్స్ ఆఫ్ ఆర్కిటెక్చర్ అను గ్రంథము ను గూర్చి యందుక ప్రస్తావించెదను. ఇది యొక విమర్శన గ్రంథము. కళకు నీతికి అన్యోన్యసంబంధము కలదని యీ గ్రంథమున నీతిడు ప్రవచించెను. ఇందలి భావములు విశాలవృద్ధితో సేకరించబడినవి. ఇతని మతము ప్రకారము శిల్పానికి కల యేడు దీపిక లేవన 1. త్యాగదీపిక 2 సత్యదీపిక 3 అధికారదీపిక 4. సౌందర్యదీపిక 5. జీవనదీపిక 6. స్వృతిదీపిక 7. విషయదీపిక, రస్కిన్ పరిశీలన తొలికి వచ్చిన యే శిల్పఖండమైనను ఈయేడు దీపికలలో నేనో యొకదాని కిందకు రాక తప్పదు. అధికారదీపికవలన నొక మహాలక్ష్మ్య మేర్పడుననియు, ఈ శక్తిచేతనే మానవుడు పరిపాలనముచేయుచున్నాడనియు నీతిడు ప్రవచించెను; రస్కిన్ మతము ననుసరించి మహాభవనములన్నియు మానవుని పరిపాలన దక్షతను, సమావేశింపదు శక్తిని తెలియజేయుచువిగా నున్నవని తెలియుచున్నది. సౌందర్యదీపికవలన వానంద ముత్పన్నమగుచున్నదనియు, దీనిచేతనే మానవుడు సమావేశింపదు శక్తికలవా డగుచున్నాడనియు నీతి డుద్ఘాటించెను.

పరిపాలనక్షత్రన భవనముయొక్క ఉనికి, ఏర్పాటులలోను, సంకలనవిధానము పరిష్కరియ యందును నిండియున్నవని యీతని వాదము. ఇట్లే తక్కిన దీపికలకుగూడ నీతి డధికమాపాదించెను. ఈ దీపికలను గూర్చి విమర్శించుచు ఆప్ మోర్ విన్ గేట్ అను వాతడు ఇట్లు వ్రాసెను. “పట్టుదల, కల్పన అనురంధు గుణములు మాత్రమే భవననిర్మాణ శిల్పమున కొవ్వొకములు. అధికారదీపికలో మాత్రము తక్కిన యన్ని దీపికల గుణములు సమీక్షితుములై యున్నవి.” ది సెవెన్ లేంప్స్ ఆఫ్ ఆర్కిటెక్చర్ వలన రస్కిన్ గ్రేనుజ్జెపు తత్వజ్ఞుడై ప్లేటో రచనలచే నావేశింపబడెనుట విదితము. ఎట్లనగా ప్లేటో ననుసరించి సౌంధర్యమునకు, పావిత్ర్యమునకు, సర్వసమానత్వము కలదు. రస్కిన్ కూడ నిసిదాంతమునే ప్రతిపాదించెను. రస్కిన్ వాదము ప్రకారము ఒక కట్టడమువల్ల దాని యొక్క ఆశయము లేక ఉద్దేశ్యము తెల్లమగుననియు,

అంతేకాక భవననిర్మాణయొక్క ఆత్మభావనకూడ అందు ప్రతిఫలించుననియు తెలియుచున్నది. ఒక జీవముయొక్క స్వభావము, శీలము ఆదేశమునందలి గోపురపాకారాదుల నిర్మాణమువల్లనే స్పష్టమగునని రస్కిన్ తెలిపియుండెను. ఈ విషయగా నీతిని గ్రంథములయందలి చురకలు లసంఖ్యాకములుగా నున్నవి.

ఉద్వోగిదశ

1834 లో వని తండ్రియు 1874 లో తల్లియు స్వర్గాసులైరి 1870 నుండి 1878 వరకు వాతకు ఆక్స్ ఫర్డులో లలితకళలకు నేడ్ ప్రొఫెసరుగా నియమింపబడెను ఆ పదవిలో నుండగా కళనుగూర్చి గూఢ డిచ్చిన యుపన్యాసములన్నియు నొక సంపుటిగా వెలువడెను. కాని యాత డభ్యాసమని హావాలో చెసి సంఘసేవకంటె వితరనికముగా ఆవగా విద్యార్థి సమావేశములలోను, కార్మికుల సభలలోను, ఇంకా ఇతరత్ర యుపన్యాసములవ్వారా చెసి సంఘసేవయే గణ్యతరము. ఈ కాలములో నే యతడు కొన్ని గ్రంథములను, కరపత్రములనుగూడ ప్రచురించెను 1883 లో మూడవతూరి యతడు నేడ్ ప్రొఫెసరుగా నియమింపబడెను కాని అతని యారోగ్యము భిన్నమయ్యెను. విరమింపనలెసని చూచు సమయమునకే అనగా 1883 వ సంవత్సరాంతమునకు ఆక్స్ ఫర్డు విశ్వవిశాలలో నొక జాంతివప్రయోగశాలను తొచు సందర్భమున గావించబడిన జంతువునకు అధిక్షేపణ తెలుపుచు వాత డా పదవికి రాజీనామా నిచ్చెను.

చరమదశ :

క్రీ. శ. 1871 సంవత్సరమువరకు వాతడు లండనులో తన తండ్రిగారి గృహమున నివసించుచుండెను. ఆ సంవత్సరమున నే అతని శిథిల చనిపోవుటతో వాతడు లంకొమైగులో బ్రాంటువుడు అనుచోట కల ఎరస్టు తీరమున నొక భవనమును కొనెను. అదటనే యా దొక గులాబీతోటను పలురకముల పూలయొక్కలను పెంచెను. ఆ ప్రకారం వాత వరణములో నాతడిగుత్తి సంవత్సరములు గడపెను. ఈ కాలములో నే గూతడు బ్రెముబరిటా అను పేరునొక తన జీవితచరిత్రసంగ్రహమును ప్రకటించెను. ఇందులో ఇరవై వాలుకు భాగములు వరుసనే వెలువడినవి. 1864 వరకు సంఘటించిన

యతని జీవితచరిత్రను ముందుగా నీ సంపుటములలో వివరింపబడెను. కాని యటులేక వాత దైహికముగా నాత డశివుడైపోయిన కారణమున కాలమువంతను పఠనముచేయుచున్నాను, శత్రువును దిరములో నూ మాత్రమే గడపుచుండెను. శ్రీ. శ. 1900 సంవత్సరము జనవరి 18 వ తేదిన వతడు ఇన్ ఫూయేంబా జ్వరమువలన గురియై అటుపై రెండురోజుల కిహలోకయాత్ర చాలించెను.

ఈ విషయముగా విశ్లేషింపఁగల శక్తిమువలన చెందిన యొక మహామేధావి జీవితకథ ముగియుచున్నది. అయితే యీ విశ్వసాహితీ చరిత్రలో నీతడొకఁడు కొన్ని స్థానములందు, అజ్ఞానము. దానినించి వివరించి యీ ప్రసంగమును ముగింతును.

రస్కినుయొక్క సాంఘిక దృక్పథము; ఆర్థిక రాజకీయ సిద్ధాంతములు

ఇతడు తన రెండవ సాహిత్యదశలో కలిసింది, ఆర్థిక సాంఘిక సమస్యలపై దృష్టి మరలించెని మొదట తెలిపియున్నాను. ఇంగుళు కారణములు బహువిధములుగా నున్నవి. ఇతని సమకాలికుడును, విశ్లేషియు శక్తిమువలన చెందిన మరొక ప్రపంచమునకు కార్లెలు తోడి పన్నిహితపాంగత్య మొక కారణము. ఇంకొక కారణ మనాటి సాంఘిక పరిస్థితులు. ఇంచాల భయాంకశక్తులను కలిగించువనిగా నుండుటచే రస్కిను అదివరకే కొంత పేగు గడించిన తన శత్రునిని ఈ యాంక రాజకీయ సమస్యలను గూర్చి చర్చించుటకు పయన పరచెను. కార్మికుని మిగిలినాని క్రిమయు దానికి వచ్చు స్వల్ప ప్రతిఫలమును ఈతని కలవర పరచెను. అంతకుకాక పెరిగిపోవుచున్న పెంబడి తిను వరికలవలెననియు నీతడు తలంచెను. ఈ యాలోచనయొక్క ఫలితమే బ్రాఫిక అను నుప నా సము సంపద దివదా భివృద్ధి చెందుచుండెను. గాని కొద్దిమంది భౌతికతల చేతిలో నడిగిసింపగున పెక్కువఁగింది కార్మికులెప్పటి గురవననే యుధ విందుచుండిరి. పనివాండ్లు యజమానుల దయాగర్భము లపై నాధారపడియుండిరి.

1890 తాకు బిటిషు పార్లమెంటు కార్మిక పక్ష మేర్పడ నెలెను. మృతిరూపిజనులు వాణిజ్యము ఉత్పత్తి, యంత్రపరిశోధన వృద్ధిచెందుటలో తము

సుఖముగా నే యున్నామని భావించుకొడిరి. తర్జము వృద్ధిచెందుట వల్ల శత్రువునకు శత్రువునకు నడుము మైతి పెంపొంది యుదములు రాకుండ పోవుననియు వాగు భావించుకొడిరి వాణిజ్యము, విద్య వృద్ధిచెందినచో దారిద్ర్యము యాపునాసిపోవుననియు, నేరములుగూడ జగగవనియు వారు తలంచుచుండిరి. ఇంగ్లండు యొక్క అభ్యుదయము ప్రపంచాభ్యుదయమే యని వారభిప్రాయపడిరి.

ఈ అభిప్రాయములు రస్కిను కెంతమాత్రము సమర్థములు కావు పేగుకొనియున్న సంపదవల్ల ఆత్మనిరీవిమకులయు, పేగుకొనియున్న దారిద్ర్యము వల్ల శత్రువు. ఆత్మ రెండును నిరీవిమకులయు తల సింపునని యాతడు నమ్మెను. కాంతినిగూర్చి రాజ తంత్రజ్ఞు లెంత గంభీరముగా నపన్యసింపినను, యుద్ధములు రాక మానుటలేదనియు, ఐశాపా అమెరికా ఖండములే యుద్ధక్షేత్రములుగా మారుననియు, ఇంగ్లాండు రాజకీయ నైతిక పరిస్థితునకు గురీయుండున ముది కాంతియే విరి లక్ష్యమని యెవ్వర కలగనైన ననుకొనిరనిగూడ రస్కిను వ్యక్తపరచెను. ఒక నైపున సాయుధకారణముగో పెద రాజ్యము లవిరాముగా పోటిపడుచు, నింకొకనైపున 'కాంతి! కాంతి!' యని నివాదములు చేసిన నెవ్వరను నమ్మజాలరని యాత డుద్ఘాటించెను. రస్కిన్ జీవితాంతరము గూడ నీ పోటి సాగుచు నే యున్నది. ఇప్పు డిది రస్కిను మాచిపట్ట గా నొక్క ఐశాపాఖండమునకే కాక యాతర్పిపంచమునకు పరివ్యాప మైనది.

ఈ సమస్యలను చర్చించు వృత్తితోడనే రస్కిను పని, వాణిజ్యము, యుద్ధము అను విషయములపై నుప న్యాసముల నొసంగెను. కార్మికునికి సంతోషము లేని పని, వివ్యాము. న్యాయము, భయంకరము నెం 'పని'—నర్తకునకు లాభము దేయునకు నడుము లేచ్చి పెంబు వాణిజ్యము, వృత్తిచే నెనికులైనవారి నడుము నెట్టి శ్రాధావశములు లేకయే, పెంబడిదాగులెన రాజనీతిజ్ఞుల యనుకాసముచే నెర్పడిన యుద్ధము— అను నీ మూడువిషయములపై వాతడిచ్చిన యుపన్యాస ములు అన్ని కాలములకు, అన్ని జాతులవారికీ నీతిబోధక ములగు పాఠములుగా నుండునవు. ఈ యుపన్యాస ములలో రస్కిను ఒక గాధిక్షేపక నివలెన, ఒక ప్రతిక వలెను నిలబడెను. అధిక్షేపకుడు పరిశీలితాంశమున గల

మహామేధావి జాన్ రస్కిన్

లోపమును ప్రేరేపించుచున్నాడు; ప్రవక్త యొక్క ప్రయత్నమును దృఢీకరించుచు నిర్వహించును. రస్కిన్ ఈ కెండు రాచబాటలలోను మేటియై నిలచెను. అతని జీవిత కాలములో ఈ ఆభిప్రాయములన్నియు సూచించితిమిగా ప్రోసి పేరుబడినవి అతని జీవితావంతరము గణనలోనికివచ్చి ఆచరణయోగ్యము లయ్యెను.

రస్కిన్ ఇచ్చిన సందేశము.

అన్ టు దిస్ లాస్ అనుగ్రంథములో రస్కిన్ ఆచరణసాధ్యముకాని గూఢరహస్యమును ప్రతిపాదించెనని చాలమంది గూఢ్రేపించిరి. కాని యది నిజముకాదని కొలమే గజువుచెప్పింది. కార్మికపక్షమువంటి యొక ప్రధాన రాజకీయపక్షమునకే యాతడు సూచించిన విధానము పలుగొమ్మయ్యెను. యంత్రమును కూర్చి మాతడిచీర యభిప్రాయము సాగియెందే యని యిప్పుడెల్లరును గురించిరి. యంత్రమును పూర్తిగా విసరించుట కిప్పుడెవ్వరూ సంకోచింపకున్నను గూఢ్రేపిత రెల్ల మానవులలో మాతవత్వము తగ్గిపోవుచున్నదియు,

ఆ కారణమున మానవులను శుభ్రమునకు రానులనుగా గాక విశుంధులనుగా జేయు విధానమును ప్రయోగించెననియు నెల్లరు సంకోచించుచునే యున్నాఁగ. రస్కిన్ ఇచ్చిన సందేశములో నిధియొక భాగము.

ఇంకను అతడు మానవ హృదయములలో నుత్తమ ప్రకృతితోపాటు రాతికి, అలకు, మొక్కకుల యథాప్రకృతిరూప కలనని తెలిపెను. పనిచానియొక్క సుఖజీవనముపై పృజవాత్మికతయొక్క విశుత్తములు నిగ్మానుయొక్క అంశములు ఆధారపడి యుండునని తెలియజేసెను. వ్యాజ్యమును సూక్ష్మవిదైమన జీవిత వియమావళి యాధారపడి యుండుననియు, కావున నెలరము జీవనము గడపునప్పుడు భగవంతుని ప్రామాణ్యములో నుంటివాని గుర్తించి, అంగు పేద వారనీ, భాగ్యవంతులనీ, పామాన్యులనీ, గొప్పవారనీ తారతమ్య ముండదని యెఱుంగలేను స్వాతిండ్రి మెల్లరి హక్కు అనియు భగవంతుని ప్రేమకు ఎలరము వారసులమే యనియు గురించినవాడే లోకమున కాంతి నెలకొనును. ఇదియే రస్కిన్ దివ్యసందేశము.

బహుమానం

శ్రీ పురాణం సూర్యప్రకాశరావు

నేను సామంతం ఆఫీసునుంచి వస్తూ నేడను ఎదురుగావున్న వికాలమయిన మేడముంగు అలవాటుగా ఆగి గోడకి తగిలించితిన్న ప్రకటన చదువుతూ నిలబడిపోయాను. ఆ ప్రకటనలో ఇలా ఉంది:

ది.....ఆదివారం సామంతం ఆరుగంటలకు చిత్రచిత్రమయిన వస్తువులు, అందమైన స్త్రీలు, అలంకరణ వస్తువులు, గాజుపాత్రలు మొదలుగాగల రకరకాల వస్తువులు వేలం వేయబడును ఈ సదవకావాన్ని వసులుకోవద్దని మనవి అంటూ ఇంకా ఏవేవో వస్తువుల జాబితాతో ఆ ప్రకటన నిండి ఉంది.

సహజంగా ఇలాంటి వేలంపాటల్లో పాల్గొంటుంటే నాకు చాలాసరదా. తనమగా ఆ ఆవరణలో జరిగే వేలంపాటల్లో కొన్నా కొనికపోయినా పాల్గొంటూనే ఉంటాను. అప్పుడప్పుడు అంగుబాటులోవున్న వస్తువులేనైనా ఉంటే కొంటూ ఉంటానుకూడా. నేను నిత్యం వాడుకునే పొంటెన్ పెన్ను, చొక్కానుండీలు అలా కొన్నా వే. ఇలాంటి వేలంపాటల్లో కొన్ని వస్తువుల నాణ్యత గురించి సంశయించాల్సిన అవసరం ఉన్నా అప్పుడప్పుడు చాలా మంచి మంచి వస్తువులు అతిదవకుగా లభించే అవకాశాలు కూడా లేకపోలేదు. నేను తొందరపడకుండా నిదానంగానే అక్కడ వ్యవహరిస్తానని చెప్పటానికి నేను కొన్న చిన్నచిన్న వస్తువులే నిదర్శనం. కలవాళ్ళు ఖరీదైన వస్తువులే కొనుక్కుని పోతూంటారు. పుష్పక విమానం వంటి వారి గృహాలు ఎప్పుడూ కొత్త వస్తువులకు చోటుఇస్తూనే ఉంటాయి. గతిలేని కొంపల్లోంచిగాని, చితికిపోయిన సంసారాలలోంచిగాని కొన్ని కొన్ని వస్తువులు అక్కడికి చేరుతుంటాయని నాకు తెలిసినా అప్పుడంతగా పట్టించుకోలేదు. ఈ విషయం బహుపెట్టటానికి ఇప్పుడు సిగ్గుకుతున్నాను. పదిసంవత్సరాల నుంచీ ఈ మేడలో జరిగే వేలంపాటతో నాకు పరిచయం ఉన్నా నిన్న జరిగిన

సంఘటనతో ఇకమీదట ఇక్కడికి చేరకూడదనే నిర్ణయానికి వచ్చేసాను. జీవితానికంతా సరిపోయే ఆ ఒక్క అనుభవం నాకుచాలు!

ఇప్పుడా ప్రకటన అలవాటు కొద్దీ గబగబా చదివినా ఈ ఆకర్షణకు మునుగానే నవ్వుకుని మీద చినుకులు పడుతున్నట్లుగా తోచి గొడుగు తెరుచుకుని ముందుకు అడుగు వేశాను.

అశలు జరిగిందిది:

అరుణ కొత్తిగా కాపరానికి వచ్చిన రోజులు. అంతేకాదు నేను ఉద్యోగంలో చేరి కొస్తా రొమ్ము విరుచుకుని గర్వంగా తిరిగే రోజులుకూడా అవే అమ్మ నెల్లాళ్ళు వండిపెట్టి అరుణ కొస్తా అలవాటు పడింతర్వాత వెళ్ళిపోయింది. 'వెండరాళే ఇంటికిరండి' అని ఆరుణ మెల్లగా వీధి గుమ్మంలో నిలబడి అంటే సుతిపోయినట్లు అనిపించి ఆఫీసుకి శలవుపెట్టేదామా అనిపించేది ఇలాంటి రోజుల్లో అరుణకి ఏదైనా ఒక చక్కని బహుమానం తెచ్చి ఇవ్వాలని ఒకనాడు ఆమె కోవడం జరిగింది. నా కోరిక ఆమె ముంగు ఉంచాను. ఆమె తృప్తిగా నవ్వుతూనే 'ఆ వస్తువు ఇద్దరికీ ఉపయోగించేదిగా ఉండాలి' అని మనకుపెట్టింది.

"పోనీ ఆ వస్తువేదో చెప్పరాదూ?" అన్నాను.

"ఆలాకాదు. మీకు తోచింది తీసుకురండి" అంది అరుణ.

ఆ తర్వాత మనసుకు నచ్చిన బహుమతితోసలించికిక్కినప్పుడల్లా గాలిస్తూనే ఉండేవాణ్ణి. ఆ చిన్న ఇల్లాలు కూడా తొందర చెనేదికాదు. మధ్య మధ్య ఆ భారం స్ఫురించేట్లుగా నవ్వుతూండేది. ఆ ఉత్సాహం ఆఫీసు పని రద్దీలో వెనకపడుతూ వచ్చింది.

ఒక నాడు పక్క గుమాస్తాకి నాకూ జరిగిన సంభాషణతో నాలో విషాదంలాంటి భాగం కుండెత్తి అలుముకుని ఏమై నాసరే మాయాతాగుగ్యపు తొలికోజులకు చిహ్నంగా ఒక వస్తువు ఆమెకు నేను బహూకరించక

తప్పదు. 'అని గట్టిగా అనుకున్నాను.' ఏముంది భాయీ కొత్తగా పెళ్ళాం కాపరానికి వస్తే నాలుగు రోజులు కులుకుతాం. అయిదో నాటినుంచి తిగాయిదాలు, కయ్యాలు, ఆవిడిపుట్టింటికి పోతానని బెదిరించటం, మనం మొత్తం చెలాయించటం, వాళ్ళు పస్తుపడుకోవటాలు, పిల్లల్ని కనటం, మనదర్మం వాళ్ళకి పంచిపెట్టటం. ఇదేకదా భాయీజీవితం! అన్నపక్క గుమాసా మాటల్లోని యధార్థత నన్ను చాలా ఆందోళన పరిచింది ఆనాడు ఇంటికి వస్తూ స్టేషనుముందు మేడలో వేలంపాట ప్రకటన చూస్తాను. అందులో చిత్రవిచిత్రములైన వస్తువులన్న ప్రకటనదాని ఆ మర్నాడు ఆ విలం పాటలో పాల్గొన్నాను.

నేను లోపలికి ప్రవేశించేసరికి జరం కిటకటలాడుతున్నారు. జనాన్ని ఒత్తిగించుకొని ముందుకు వెళ్ళి నిలబడ్డాను. రకరకాల వస్తువులు అనేక కోణాల్లోంచి కళ్ళముందు మెరిసి అమ్ముడు పోతున్నాయి. పాటగాని గొంతునరాలు చెనుటతో మెరుస్తున్నాయి జనాన్ని ఆకర్షించగలిగే అతనిగొంతు నిర్విరామంగా మోగుతూనే ఉంది చిన్నచిన్న దువ్వెనల దగ్గర్నించి వందల ఖరీదు చేసే వస్తువుల వరకూ అమ్ముడు పోతూనే ఉన్నాయి. నాకు మనసుకు వచ్చిన వస్తువు ఒక్కటి రాలేదు. కాళ్ళతీపులు పుడుతున్నాయి. ఇకపోదామా అనిపించి కదలబోతుంటే 'ఇదిగిదిగో ఇదిగోసండోయ్' అన్నపాటగాని గొంతువిని ఆగి పోయాను.

అది రెండు ఫోటోలు పెట్టకొందుకు వీలయిన ఫోటోస్తాండు. ముందుకువెళ్ళి 'ఆవస్తువు చూస్తాను. ఇస్తారా' అన్నాను.

ఆతను అందించాడు. 'మంచి గంభీర చక్కతో తయారుచేసింది సార్. దానిశిల్ప నైపుణ్యం చూడండి. ఇది తప్పకుండా కొనవలసిన వస్తువుసార్. మీబోటి వారి ఇంట్లో ఉండతగింది' అంటూ చెప్పుకు పోతున్నాడు.

పక్కనున్నాయన నామీదకు ఒరిగి 'చాలా బాగుందండీ' అన్నాడు.

'నిజంగా ఆవస్తువు చాలా అందమయింది.' అని నాకు అనిపించింది.

'దుమ్ముపట్టి దాని అందం తెలియటంలేదు సార్. గరుకుకొగితంతో ఓమాగు రుద్దితే దాని అందం బయట పడుతుంది.'

ఆ వస్తువుమీద నా మోహ అధికమయింది. పాట మొదలయింది. రూపాయితో ఆరంభమయి పదిపాను రూపాయలదాకా త్వరత్వరగా పాకింది. ఆక్కడితో చాలామంది తప్పుకొన్నారు. నేనూ వదిలిపెట్టలేదు. పట్టదట పోగింది. 'పదిపాను' అన్నాను.

నా పక్కయన 'ఇరవై' అన్నాడు నానైపు ఒరగా చూస్తూను.

'ఇరవైఅయిదు' అనేశాను తెగించి.

నా పక్కయన తగ్గిపోయాడు. ఆయి కోపంగా నానైపు ఓమాపు విసిరి ఆక్కడ్నించి వెళ్ళిపోయాడు. పాట నాకి. భాయం అయిపోయింది. నేను పదిహేనుపానులు తీసి ఆతనికిచ్చి మిగతా పదిపాను మర్నాడువచ్చి ఇచ్చి వస్తువు తీసుకు పోవటానికి ఏర్పాటు చేసుకుని ఇవతలికి వచ్చేవాను. నాకు పాటలో వళ్ళు తెలియలేదుకాని ఇవతలివచ్చి గడియారం చూసుకుంటే తొమ్మిదిన్నరయింది.

ఇంటికిచేరి ఇల్లాలి చెవిలో ఈ వార్త వేసేవరకు ఆ ఉత్సాహం నాలోక్షుణం క్షుణం పెరిగిపోతూనే ఉంది.

"విదో అన్నానుగాని అంతఖరీదు పెట్టి దేనికి?" అంది అరుణ.

"నువ్వలా అంటే నా మనసు కచ్చపడుతుంది" అన్నాను.

ఆ మాటతోనే ఆమె కంగారుపడిపోయి వగ్గరగావచ్చి చొక్కా కుండీలుపట్టుకుని 'క్షమించండి.' అంది.

భోజనంచేస్తూ మంచిగంభీర చక్కతో నగిషీలు నగిషీలుగా ముచ్చటైన ఆ శిల్పనైపుణ్యం గురించి నేను వర్ణనంటే ఆమె తిన్నయరాలై వింటూ కూర్చుంది.

అందులో అమర్చటంకోసం ప్రత్యేకంగా రెండు ఫోటోలుకూడా పై మర్నాజే తీయించుకోవాలని నిశ్చయించుకున్నాం. ఆమె ముఖంలో భావాలు కనిపెట్టి 'నాకు తెలుసు దీనికి అనవసరపు ఖర్చు అని నీఉద్దేశంకదూ. కాదు...కాదు ఉండాలి ఈ మధురమైన రోజులు...ఒక చిహ్నం!' అంటూ

అచి అచి అంటూంటే అడ్డుపడుతూ ఈ మాధుర్యం కలకాలం ఉండేదేగా. ఇకదీనికి చిహ్నాలు పనికి? ఆ మాట మీరు అంటే కష్టంగానూడా ఉంటుంది. ఎదుటలేని అనుభవానికి చిహ్నాలుకాని కలకాలం నిలిచే ప్రేమకి చిహ్నాలా?" అంది అరుణ.

పక్కగుమాస్తా అన్నమాటల్లో నాకు పూర్తి విశ్వాసం లేకపోయినా ఎందుకో ఆ మాటలు మర్చిపోలేకుండా ఉన్నాను.

నా మానానికి అరుణ "పోనీలేండి. మీకు ఎలా చెయ్యాలని ఉంటే అలాగే చేద్దాం" అంది.

ఆ మర్నాడు ఉదయం నేను పైకం తీసుకుని ఫోటోస్టాండు తెచ్చుకుంగుకు విశ్వాసం. నేనువెళ్ళే పరికి మేనేజరు హాలుమధ్యని కూర్చుని వస్తువులన్నీ గదిలో అందంగా సర్టిస్తున్నాడు నాకర్ల చేత. నన్ను చూసి గౌరవ పూర్వకంగా లేచి నిలబడి నమస్కారం చేసి కూర్చుంగుకు కుర్చీ చూపించాడు.

నేను జేబులోంచి పైకంతీసి అతనికి వ్యభోతుంటే అతను కర్పిదగ్గరికి లాక్కుని కూర్చుంటూ "ఉంచండి. ఒక్కపదినిముపాలు ఆరులే ఆ పుస్తకాలు, అవీగుమాస్తా లేస్తాడు. అర్జంటుగా వెళ్ళిపోవాలా?" అన్నాడు.

అంత తొందరలేదన్నట్లుగా తలఁచిపాను.

నాకర్లు వస్తువులు భద్రంగా అమరుస్తూ నే ఉన్నాడు. మేనేజరు చెమటపట్టిన ముఖాన్ని తుడుచుకుని 'మీరు కొన్నాడు చూశారా ఫోటోస్టాండు అ వారిడి' అని గుమ్మంవార నిలబడివున్న ఒక స్త్రీని చూపించాడు. ఆమె కుచ్చెళ్ళేమధ్యని ఓ చిన్న కుర్రవాడు నిలబడి వున్నాడు. ఆమెకు సుమారు ఇరవైమూడు సంవత్సరాలు వుండవచ్చు.

మేనేజరు గొంతు తగించి "డబ్బుకోసం వచ్చింది పాపం. ఆమెది ఓ పెద్దగాథ. అయినవాళ్ళందరికీ దూరమై నమ్మకున్న ప్రియుడుతో ఇంతదూరం వచ్చి కలో గంజో తాగి బ్రతుకుతుంటే దేముడు ఆమెకు పసుపుకుంకుమ లేకుండా చెనేశాడు. ఆడ బిడ్డ కష్టాలు పడుతూంది" అని అతను ఫోటోస్టాండు తీసుకువచ్చి ఒకచోట వేలుపెట్టి చూపిస్తూ 'చదవండి' అన్నాడు.

నేను దుమ్ముదులిపి 'ప్రేమ బహుమానం' అని కిందపేరు పోల్చుకోలేక తడవడుతూంటే 'అతని పేరు

లెండి. ఆమెకీ అతనికీ ఉన్న అనుబంధం ఎంత గాఢమయినదో, పవిత్రమయినదో చూశారా. అతను ప్రేమగా సమర్పించిన ఈ బహుమతికూడా అమ్మకు నే స్థితిలో ఉంది పాపం అయినవాళ్ళు వెలేశారు. ఎవరాదరించగలరు" అంటూ నిట్టూర్చాడు.

ఆమె తలవంచుకుని కుర్రవాణ్ణి దగ్గరగా తీసుకొని అక్కడే నిలబడివుంది.

నాకర్లు చేసే పెద్ద పెద్ద స్వస్థుల్లో నా మాటలు రెండోవారికి పినిపించే అవకాశం లేదు.

"మరి ముందు జీవితం?"

రెండుచేతులూ పైకెత్తి ఆకాశంవైపు చూపిస్తూ 'భగవంతుడి ఇచ్చి' అన్నాడు మేనేజరు అర్ధనిమిలిత సేత్రాలతో.

గుమాస్తా పుస్తకాలు పట్టుకుని వచ్చి డబ్బు పుచ్చుకుని రసీగురాసి నాకిచ్చాడు. మేనేజరు ఫోటోస్టాండు నాచేతిలో పెడుతూ "సంచీలో పెట్టుకోండి. ఆమె చూస్తే బాధపడుతుంది" అని కదలబోతుంటే నేను మరో పదిరూపాయలు అదనముగా ఇస్తూ 'ఇది దానం అన్నవిషయం ఆమెకు చెప్పకండి' అన్నాను.

అతను ఆ సొమ్ము ఆమెచేతిలో వెయ్యటం— ఆమె లేక్క చూసుకుని డబ్బు ముట్టినట్లుగా వేలు ముద్దర వేసి పిల్లవాణ్ణి చంక నెరుకుని బరువుగా వెళ్ళి పోవటం ఈనాటికీ నా కళ్ళముందు మెదుల్తూనే ఉంటుంది. ఆ కుర్రవాని తప్పటడుగులు నా హృదయంలో కదుల్తూనే ఉంటాయి. ఆమె దైన్యమైన జీవితం మనసులో చెరగని ముద్రవేసి ఎన్ని సంవత్సరాల నుంచో పరివయ మున్నట్లుగా నిలిచిపోయింది.

నేను ఈ గాథంతా అరుణకి చెప్పలేదు. ఆమె సున్నితమైన మనసు గాయపర్చటం యిష్టములేక కొన్ని అబద్ధాలుకూడా ఆడాను.

ఆమె ఆ వస్తువు అందానికి ముగ్ధురాలవుతూ 'ఎంత బాగుందండి. అయితే ఇక్కడ ప్రేమ బహుమానం అని రాసి ఉండేనిటి?' అంది.

కంగారు కప్పివుచ్చుకుంటూ 'అవును ప్రేమ బహుమానం కాదా? నేనే చెక్కించాను' అన్నాను.

'కింద ఇంకోపేరు ఏదో ఉన్నదే' అని ఆమె దాన్ని పరీక్షించబోతుంటే ఆమె చేతిలోంచి ఆ వస్తువు లాక్కుని 'అదా? అక్కడ కొద్దిగా ముక్క

పోయిందిలే...అంతే. అంతకు తప్పించి మరేవీలేదు" అని సర్ది చెప్పాను.

గరుక్కాగితం తెచ్చి ఆ వస్తువుని శుభ్రం చేశాను. మర్నాడు అనుకోన్నట్లుగా విడిదిడిగా ఇద్దరం ఫోటోలు తీయించుకున్నాం. ఆ రెండు ఫోటోలు ఆ స్టాండులో అమర్చాం: ఆ రోజుల్లా దానివై పే మాస్తూ కూర్చున్నాం. రకరకాలుగా ఆలోచించాం. మా ఆలోచనలు ఎంతవరకూ పోయినాయంటే ఆ స్టాండుయొక్క అందం ద్వీగుణితం కావటంకోసం పక్కన ఒక ఖరీదైన రేడియోకూడా అవసరం అన్నంత వరకూ పోయాయి. అరుణ నవ్వేసి బాగుందండి, నాడా దొరికిందని గుర్రం కొనాలనుకున్నట్టు ఒకతను అలాగుంది మీరు చెప్పేది' అంది.

నాకు అభిమానం వేసింది. 'అయితే ఆపాటి స్త్రీమతు లేదనా నీ ఆభిప్రాయం' అన్నాను పొరువంగా నే.

'అది కాదండీ లేదని ఎవరన్నాగు? అసలు మన ధోరణి చెబుతున్నాను" అంది అరుణ అనున యించే ధోరణిలో.

అరుణకు ఆ వస్తువు రానురాను ఎంత ప్రీతి పాత్ర మయ్యిందంటే ఒకనాడు అది టేబిల్ మీదంచి జారి కిందపడితే ఆమె కన్నీరు ఆపుకోలేకపోయింది. 'ఎంత తప్పు చేశాను' అన్నట్టుగా బాధగా నావైపు చూసింది.

ఇలా రోజులు వెళ్ళిపోతున్నాయి.

అరుణ తొలిపంటగా పండులాంటి పిల్లవాణ్ణి పొత్తిళ్ళలో వేసుకుని గడపలోకిక్రింది. అనుకున్న వ్యవధికంటే ముందే వచ్చేసింది కూడా, అత్తగారు కూడా వచ్చాడు.

నేను ఎదురుగా వెళ్ళి పిల్లవాణ్ణి అంగుళోపటానికి సిగ్గుపడ్డాను. అరుణ నా కళ్ళల్లోకి చూడటానికి సిగ్గుపడిపోయింది.

అత్తగారు గలగలా జలపాతంలా మాట్లాడే మనిషి! ఆవిడ ధోరణి వింటూనికి విసుగ్గానేఉంటుంది. రెండు మాసాలు కూతురికి సహాయంగా ఉండి ఆవిడ వెళ్ళిపోయింది.

అరుణా, నేనూ, పిల్లడూ మిగిలారు. అరుణకి ఎంతసేపూ వాణితో సరిపోయేది.

నింకాలం వచ్చిపడిందమ్మ పిల్లాడికిపోతపాలా? ఈ ఆడబిడ్డల బలాలు అలా ఉన్నాయి" అంటూ దనడలు నొక్కుకుంది పనిమనిషి.

ఆమె ఆశ్చర్యంతో బేషబు వీవీలేను. ప్రతి నెలా పది పన్నెండు రూపాయలు వాడికింద ఖర్చు.

వాడికి కాస్త లేచిలబడటం వీడైనా ఆసరా ఉంటే శాలుగడుగులు వెయ్యటం వచ్చేసోకి అరుణ అన్నం సయించటంలేదనీ, ఒంట్లో బాగా ఉండటం లేదనీ, వాంతులు వెళ్ళుతున్నామనీ బద్ధకంగా అర్థ స్వగతాలు మొదలుపెట్టింది.

పనిమనిషి జోస్యం చెప్పింది. అయినరూపాయలు పుచ్చుకున్న డాక్టర్లు ఆమాటే చెప్పింది. నామటుకు నాకు "మళ్ళీనా?" అనిపించింది.

అరుణ ఈమారు ఆకపిల్లని కన్నది. సంకల్ప రానికి ఆరుమాసాలు హోటలుతిండి తినడంతో సగం అయిపోయాను. ప్రాణాలు కళ్ళల్లో పెట్టుకుని అరుణకి స్వాగతం చెప్పాను.

మాడోమాగు అరుణే సిగ్గుపడింది. "బాగుందండీ, తొలిసారి మలిసారి ముద్దుగా ఉంటుందిగాని ఏటా పుట్టింటికిపోవటానికి ఆభిమానంగాఉంటుంది. ఇక్కడే హాస్పిటల్లో పోసుకుంటాను. అంతగా కావలీస్తే ఆపది రోజులూ అమ్మవచ్చి చేసి పెడుతుంది" అంది.

అరుణ గండం తప్పి బతుటపడింది. కడుపులోనే బిడ్డ చనిపోయింది. పెద్ద ప్రాణం దక్కినవని తృప్తి పడ్డాను. అరుణకి పెద్దజబ్బే చేసింది. ఖర్చు సగతి సరేసరి.

పదిరోజులుండటానికి వచ్చినఅత్తగారు నెల్లాళ్ళ వరకూ కదిలేకన్నారం లేకపోయింది. అరుణ కాస్త ఓపికచేసుకొని నా సహాయంతో రోజులు పెట్టుకొన్నాంది. పిల్లలు బరువై పోయారు. వాళ్ళని సమర్థించుకోలేక అరుణ నలిగిపోయేది.

ఊవితం ఆసిధారాగతంలాగుంది.

అరుణ రక్తమంతా హరించిపోయి తెల్లగా పారిపోయింది.

ఓపిక లేదు. ఆఫీసులో పని రద్దీ ఎక్కువగానే ఉంది. మనసులో గుబులుగుబులుగా, తిక్కిగా ఉంటుంది.

మా ఘోటోస్తాండు సంగతి అప్పుడు మా యిద్దరిలోనూ ఎవరికీ పట్టలేదు. పనిమనిషే అప్పుడప్పుడు దాన్ని కుభించేస్తూ ఉండేది. “అప్పటికీ ఇప్పటికీ అసలు పోలికలేదు. ఎంత చిక్కిపోయారు!” అంటూ ఆశ్చర్యం ప్రకటిస్తూ ఉండేది.

“నీపని నువ్వు చూసుకో, అనగనపు ప్రసంగం” అని అరుణ నిసుక్కునేది.

ఆస్తాండు చేతిలోకి తీసుకొని కాసేపు తడేకధ్యాసంగా చూసి మళ్ళీ అక్కడపెట్టేసి ప్రేమ బహుమానం అని అప్పట్లో ఆనుకొన్నాను మనసులో.

ఒకనాడు ఆఫీసునించి ఇంటికి వచ్చేసరికి అరుణ ఉన్నటుండి కొంప మునిగిపోయినట్టుగా ‘ఇక ఈ ఇంట్లో ఒక్క నిమిషం వుండటానికి వీలేదండీ మరో ఇల్లు చూసుకుందాం’ అంది.

నేను ఆశ్చర్యర్యంగా నే ఏమిటి కారణం? అన్నాను.

గొంతు తగ్గించి ‘ఈ పక్క డాబాఉంది చూడండి. అందులోకి ఓ పరువులేని ఆడది చేరింది, ఇలాంటి పొరుగున ఉండకూడదు.’

ఆమె ఉహించినంత అసహ్యం నా ముఖంలో ద్యోతకం కాకపోవటంతో అరుణ ముఖమంత చెండుకుని ‘ఏం మొగవారండీ! ఏదో సామాన్యమయిన విషయంలా చూస్తారేం, చేతనయితే వీధిలో వాళ్ళంతా కలిసి ఆకులటని, ఆ నీతిలేనిదాన్ని అక్కణ్ణించి వెళ్ళగొట్టండి. లేదంటారూ మనమయినా యిక్కడికించి ఖాళీ చేసిపోదాం.’ అంది.

‘ఇంతకీ ఆమెను నేను చూడలేదు. ఆమె గురించి నేను వినలేదు. నాకంటే ముందు నీ కెలా తెలిసింది.’

‘పనిమనిషి చెప్పిందండీ. నేనూ కనిపెట్టాను? అంది అరుణ నెత్తి మొత్తుకుని.

నేను ఆమెను రిక్తాలోంచి దిగుతుండగా చూసి ఆశ్చర్యపోయాను. ఆనాడు చిన్నపిల్లవాణ్ణి పక్కన పెట్టుకుని గుమ్మంవార. ఒదిగి ఉబ్బుకోసం నిలబడ్డ ప్రైమూర్ కంటిమందు మెదిలితే నిశ్చేష్టయై చూస్తూ నిలబడిపోయాను.

అరుణ గుమ్మంలో నిలబడి “ఆమె అందానికి ముగ్ధులయి పోతున్నారా?” అంది.

తెప్పిరివీ ఈ కఠినమయిన ధోరణికి కోపం వచ్చినా తమాయించుకుని ‘మాటలు జాగ్రత్తగా ప్రయోగించాలి అరుణా’ అన్నాను.

‘రెండుపీథుల అవతల రెండిళ్ళు ఖాళీగా ఉన్నాయట పోదాం’ అంది అరుణ.

అలాగే అని నేను నా గదిలోకిపోయి ఆలోచిస్తూ కూర్చుండిపోయాను. దిక్కులేని దీనురాలు, తినవగ్గర దానం వుచ్చుకున్న అభాగ్యురాలు ఇలా మారిపోయిందే అన్న ఆలోచనతో అలిసి నిద్రపోయాను.

నిద్రలో రూపాయలు గలగలలాడుతూ మీద వర్షిస్తున్నట్లుగా కలవచ్చింది.

అరుణ చెప్పింది. ఆమె పేరు ‘రాధ’ట అంతా ‘రాధాభాయి’ అని పిలుస్తారుట.

నేను అరుణ ఒత్తిడి పడలేక ఇల్లు మార్చేసాను. మంచిపని చేశాను అని నామటుకు నేనూ తృప్తి పడాను.

అరుణ దేముడుగుళ్ళో అమృతానికి పూజ చేయించింది.

అయినా ఆమె రాధాభాయిని మర్చిపోలేదు. ముఖం వెగటుగా పెట్టుకుని ‘ఏం జీవితం? పాడు బ్రతుకులు! ఆ వెధవ బ్రతుకులు బతకబోతే చావ కూడమా” అంటూ అసహ్యించుకుంటూనే ఉండేది.

పనిమనిషి రాధాభాయినిగురించి ఒద్దన్నా ఏదో ఒకటి చెబుతూ ఉంటుందని అరుణ దాన్ని కూడా మనిసిం చేసి కొత్తి పనిమనిషిని కుదుర్చుకొంది.

కొత్తియింట్లో అరుణ ఘోటోస్తాండుని టేబిల్ మీద ఆమరుస్తూంటే నానునసులో అదోరకంగా అని పించింది. సమవు వృత్తిచేసుకు నే ఆడదాని వస్తువు సంసారుల ఇళ్ళల్లో వాడుకోవటమే అనిపించి సరిపడక “ఆస్తాండు తీసెయ్యి అరుణా” అన్నాను.

అరుణ ఆశ్చర్యంగా ఎం? అంది.

“అదేం బాగులేదు. ఇంకోటి మంచిది తెస్తానుగా” అన్నాను. అరుణ అనుమానంగా “ఏదో కారణం ఉంది. చెప్పండి” అంటూ రొక్కించ సాగింది.

“ఏమీలేదు ఊరికేనే”

బ హు మా న ం

“అయితే ఫర్వాలేదు నాకు చాలా బాగుంది, అది బాగులేదంటే ఎవరేనా నవ్వుతారు.”

“అదికాదులే చెప్పినట్లు చెయ్యి దాన్ని పెట్టో పడేయ్యి” అన్నాను విసుగ్గా.

‘ఎంగుళో చెప్పండి బాగులేకపోవడం ఒక్కటే కారణం అంటే నమ్మలేను,’ అంది అరుణ దగ్గరగా వచ్చి.

నేను వెనక్కతిరిగి కిటికీ గజాలుపట్టకుని ఆ వస్తువు గాఢాభాయిడి అన్నాను.

‘హా!’ అన్న ఒక్కముక్క తిప్పించి ఆమె నోటమూట రాలేదు. అరుణ ఎర్రబడిన ముఖంతో, ‘ఆ రహస్యం ఇన్నాళ్ళుగా ఎంగుళు దాచారు’ అంది.

‘నేనేకాదు నువ్వు ఇవ్వాలివరకూ దాని సంగతే పట్టించుకోలేదు. ఇవాళ ఆవస్తువు ప్రత్యేక శ్రద్ధతో ఆ టేబిల్ మీద అమలుస్తుంటే వెంటుగా తొలించింది.’ అన్నాను.

‘ఇప్పటికైనా చెప్పాను నయం’ అని అరుణ ఆ ప్రశ్నలూంచి రెండుఫోటోలు ఇవతలకి తీసి దాన్ని గదిమూలకు గిరవాలుపెట్టింది. అది వెళ్ళి పాతి బటలమూటమీద పడింది. లేకుంటే ముక్క చెక్కలయేది ఆవిసురుకి

నాకు ఓ ఆలోచనలిట్టింది. ‘ఎలాగూ పనికి రానప్పుడు అవస్తువు ఇంట్లో ఉంచటం దేనికి? అమ్మద్దాం...ఎంతోస్తే అంటే’ అన్నాను.

‘అలాగే చెయ్యండి’ అంది అరుణ
నేను ఆ వస్తువుని తీసుకొని మెట్లు దిగబోతుంటే ఆస్పత్రిగా తప్పు చేస్తున్నానా అనిపించి “పోనీ ఉంటే ఏం?” అన్నాను.

“మీదంతా చేరుతనం అలాంటి వస్తువుల్ని ఇంట్లో పెట్టకొంటామా?” అంది అరుణ.

“కాదు మన తొలినాటి...”

అడ్డుపడుతూ అరుణ “అబ్బలేదు, మన ప్రేమకి చిహ్నాలు ఈపనిపిల్లలు లేయా? ఇలాంటి పాపిష్టికస్తువులు మనకి వద్దు” అంది.

నేను వేలంపాట మేనేజర్ని కలుసుకుని సంగతి చెప్పాను.

అతను ఆశ్చర్యం ప్రకటిస్తూ, “ఇంత మంచి వస్తువు దేనికిసార్ అమ్మటం?” అన్నాడు.

“కాదు మేనేజరుగారూ. అమ్మేసే న్యండి విషయం మీకే తెలుస్తుంది” అన్నాను.

ఆయన వస్తువు తీసుకుని ‘సరే’ అని నిట్టూర్పు.

నేను లేచి “ఎళ్ళీ ఎప్పుడు రమ్మంటారు?” అన్నాను.

“లేవు అదివారంనాడే పాట పెడతాం. సోను వారం రండి. పిలుంటే రేపే రావచ్చు,”

నేను ఇవతలకి వచ్చేశాను. హృదయం లేటికి పడింది. అరుణ మూటలు జ్ఞాపకం వచ్చాయి అరుణ చెప్పింది నిజం!

అదివారంనాడే నేనూ వేలంపాటకు వెళ్ళాను. దూరంగా నిలబడ్డాను. ఆ పూట వాన బాగా కురిసి ముసురుగా ఉందని కొబ్బోలు జనం అంతగా రాలేను. పాట మొదలయింది.

నా ఫోటో స్టాండుకూడా పాటకి వచ్చింది. నాగుండేలు ఎందుకో దడదడ మన్నాయి. ఇదిగిదండో ఇగుగో సందోయ్! అన్న కంఠం నాచెవుల్లో మార్మోగింది.

ఆ గొడవలో ఎవరు పాడారు, ఎంతకి పాడారు నాకు వినిపించలేదు పాటగాడు మరోవస్తువు అందుకున్నాడు.

జనాన్ని తిప్పి చుకొంటూ నెత్తిన ముసుగు వేసుకున్న ఓ స్త్రీ నా ఫోటో స్టాండుని హృదయానికి దగ్గరగా హత్తుకొని ఇవతలకి రవటం చూసాను. ఆమె విధిదీపం వారనిలబడి ‘రిక్నా’ అంటూ పిలిచింది.

ఆమె నెత్తిమీద ఉన్న ముసుగు వెనక్కి తిరిపోయింది. దీపం వెలుగులో ఆమెను గుర్తుపట్టాను.

ఆమె రాధాభాయి!!

నిన్న జరిగిన సంఘటన ఇది,

రాత్రి అరుణ ‘ఏవింటో ఈ జీవితాలు...ఒక మొగవాడు, ఒక ఆడది ఒకచోట చేరటం—పిల్లలూ...బాధలూ...ఏవింటి బ్రతుకులు! రాసురాసు మనమీద మనకే అసహ్యం పుడుతోంది’ అంది కన్నీటితో. నేను చప్పనవారిస్తూ ‘అలా అనకు అరుణా మనజీవితం విలువ మనకి తెలియదు...ఆ విలువ తెలిసినవారు వేరే ఉన్నారు.’ అన్నాను.

పాస్టర్ నాక్ ఖండకావ్యాలు

శ్రీ ఏ. సోమసుందర్

బోరిస్ పాస్టర్ నాక్ కవి, కథకుడు అనువాదకుడు, జననం 1890 లో. ప్రముఖ రష్యన్ విప్లవకవి మయకొవిస్కీ ప్రారంభించిన భవిష్యత్కవిత్వోన్మేషం (Futurist Poetry) లో ఈయన ప్రముఖపాత్ర వహించాడు. భావకవిత్వ పునఃజీవనవాద మీయన కవిత్వలో గోచర మవుతున్నదని ప్రముఖాంగ్ల విమర్శకుడు జార్జి లెఫ్ 'నేటి సోవియట్ సాహిత్యం' అనే తన విమర్శగ్రంథం (142 పుట) లో తెలిపాడు. ఈ కవి కృతులలో తొన్ని ముఖ్యమైనవానిని సంపుటి కరించి 'లింజ్నేడ్రమ్మన్ లిమిటెడ్, లండన్ ప్రకాశనం 1946 లో గ్రంథంగా ప్రచురించారు. ఈ కవి గేయాలను ఇంగ్లీషులోకి జె. యం. కోహేన్ అనువదించారు. 1948 లో పిపుల్స్ పబ్లిషింగ్ హౌస్ బొంబాయి వారు ఆ గ్రంథాన్ని బహుళంగా ప్రచారం చేసి విక్రయించారు.

రష్యన్ విప్లవానికి పూర్వస్థితిని దృష్టిలో వుంచుకొని శ్రీ పాస్టర్ నాక్ యితర రచించిన 'డాక్టర్ ఝివాగో' అనే నవల సోవియట్ పాఠకులలోనూ, రచయితలలోనూ తీవ్ర సంచలనానికి గురిఅయింది. విపరీత విమర్శకులకు కారణభూతమైంది. ఈ నవలను ఒక యిటాలియన్ గ్రంథప్రకాశన సంస్థ నిరుటి సంవత్సరం ప్రచురించింది. ఈ యేడాది ఆ నవలకు నోబెల్ బహుమానం కూడా ఇవ్వబడింది.

రష్యన్ సాహిత్యంలో మణిదీపా లనదగిన టాలస్టాయ్, గోర్కీ, ఛెకోవ్, డాస్విస్కీ మాలాకోవ్, ఇల్యా ఎలహిన్ బహు మున్నగు ప్రముఖ రచయితల ఉత్కృష్ట నవలలకు లభించని ఈ గౌరవం పాస్టర్ నాక్ నవలకే రావడమంటే దానివెనుక ఏదో రాజకీయపు తెత్తు వున్నదని సోవియట్ సాహిత్యసంస్థలు, ప్రభుత్వము భావించడంలో వైపరీత్యం లేదేమో!

ఏమైనా ఈ కవి 1945 పూర్వం రచించిన ఈ గేయకృతులన్నీ అపూర్వకవితాసౌరభంతో విలసిల్లుతున్నవి. ఈయన రష్యన్ భాషలోనికి షేక్స్పియర్ నాటకాలను, షేలీ, కీట్స్ మున్నగు ప్రముఖాంగ్లకవుల కృతులను అనువదించి, ప్రచురించి, విశేషకీర్తి సముపార్జించుకున్నాడు.

'హేమంతరోదసి' అనే ఈ క్రిందిరచన లింజ్నేడ్రమ్మన్ వారి గ్రంథం నుంచి స్వీకరించబడింది. రష్యన్ మూలంలోని ఛందస్సునుగాని, ఆ భాషా సంప్రదాయాలకు పరిమితమైన సంకేతాలనుగాని ఆంగ్లానువాదకుడు స్వీకరించలేదు. అట్టే తెలుగులో సంప్రదాయగుణమైన ఛందస్సు, పదచిత్రాలు అనువాదంలో మలచుకొనివలసి వచ్చింది.

హే మం త రో ద సి

నరిగానే చెబుతున్నా, ఒక వారంక్రిందటనే

చుక్కల పెనువెలుగు వాక పొగమంచును చీల్చివెడలె!

హిమబిందు న్నపితమూర్తి ఘులంఘులల మొరసి నడచె,

పాస్టర్ నాక్ ఖండకావ్యాలు

గాజతలుపు బద్దలైన నవ్వడివలె యామిసీధుని గడచెను,
మంచుగడ్డ పలకవైన జారినటుల, సంతసాల
పంటకోసి కుప్ప వేసుకొనెను నాడు !

మంచుగడ్డపై నడిచే సాహసయాత్రక, వినుమా !
సావధానచిత్తుడవై వేయవలయు ముందు కడుగు !
లేకుంటే నీ యడుగులు తడబడిపడిపోదువులే !
మలుపుతిరుగు దోవ, సులువుకాదు, నీవె నీకు బరువు
తెరువెవ్వరి వేడెడవో - తరిగే దార్థ్యము కడవర !

ఇరుల దొంతరల కొండకు యినుపగొలుసుతో గాలిని
బంధించిన నిశీధ మిది, పగతో విషనర్మకులా
యము లన్నీ తెరచె నదే ! శర్వరీరహాగీతుల
శల్యకుల్యముల పరచెను, సావధానచిత్తుడవై
సాగించుము ముందుకు పథికా !

చలికాలపు పెనుగాలుల వేటకుక్కమెడగంటలు
నలుగడలకు పరచె భీతి ! నిశిరక్కసి యినుపమడిమ
కలిగించెను నెలవంకకు ఘనీభావవిషరూపము !
ఊపిరినలుపని నాలుక లావా కీలల నుమిసెను,
నోళ్ళుల లాలాజలములు గడ్డకట్టకొనిపోయెను,
సావధానచిత్తుడవై సాగించుము జీవమూత !

సుప్తారామం

సుప్తారామము వెదజల్లెను జీర్ణ పత్రముల -
కరగి కాలి నుసియైపోయిన యిత్తడిరేకుల;
నాతో, నా నహచారిణి దీపశిఖాపింఛముతో -
నప్తవర్ణదీధితిమయ విశ్వమహాజ్ఞోతిర్మయి
—వ్రేలుచుండె శలక్రిందుగ !

వినిపించని దెదో జీవపరమార్థము
రహస్యమై, శ్రవణపేయనిశ్చయమై, సుహృదమై,
వినిపించెను లోలోఁగల; నిశాశిఖరి తిమిరగర్భ
సోపానము లొకటొక్కటి — తారావళి నూతనగౌని
— ఆరోపించెద నొంటిగ !

గిరిమల్లికశాఖలవే, వియద్రాజ్యజయకేతన
ధ్వజముల నెత్తిన రీతిగ - గర్వోన్నతమై నిలచెను;
శుష్కపత్ర సముచయాల, జీర్ణకుసుమసమూహాల -
చాంద్రదీపింబావరణము కప్పుచుండె మేలిముసుగు -
తెరల మరల సుతారముగ !

అదిగో అదె కాసారం - ఎదవెలువడు రహస్యమై
పదిలముగా గుసగుసలతో బదరిపాదపముతోడ,
ఝలుకుచుండె, తీవ్రకాంక్షతో నె నిలచి, పిలుచుచుండె,
ప్రేల్లిత జలధరపంక్తుల నంజర మదె మొగసాలల
నారామస్థగితమై సుమనదనము భాసించగ !!

కలగూరగంప

డాక్టర్ ఝివాగో

స్టవార్ట్ హాంప్ డైర్

దొడ్డ ఝివాగోగ్న గొప్ప నవల గత ఏభైవేళ్ళలోగా వెలువడలేదని మనం నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చును. ఇది ఏ పరిస్థితులలో వాయుబడినదో తెలిసినప్పటికీ, మన అభిప్రాయాలపై ఈ పరిస్థితుల ప్రభావ మేమిటో గ్రహించినప్పటికీ, ప్రపంచ యుద్ధాంతరం ఇటువంటి రచన వెలువడలేదని ఒప్పుకోవాలి.

మనదేశంలో ఈ నవలను గురించి బయలుదేరిన ఉత్సాహానికి మన మంతగా ఆశ్చర్యపడవచ్చులేను. రాజకీయాలనబడేనాటితోగాని, కమ్యూనిజంతోగాని గ్రంథకర్తకు కలిగిన భంగపాటులపై దాక్షిణ్యంతోగాని, ఈ ఉత్సాహానికి నలు సంబంధంలేదని వా అభిప్రాయం. ఈ నవల చదివిన వెంటనే పాశ్చాత్యులకు కలిగే అనుభూతి ఈవిధంగా విశేషించవచ్చు ననుకుంటాను: వీరికి తమ గతి చరిత్రలోని మహత్తరమైన అనుభూతులు జ్ఞాపకం వస్తాయి; ఊహాపూరితమైన గతకాల పునర్నిర్మాణము, ఒక సమగ్రదృష్టి, సంపూర్ణమైన సందేశాన్నిదించగల సంప్రదాయము, జ్ఞాపకం వస్తాయి: పాంఫిలిపరిణామాల భీభత్సాత్మకత ఈ సంప్రదాయాన్ని అంతమొందించినదని నమ్మేవారికి ముఖ్యంగా ఈ అనుభూతి కలుగుతుంది. ఇభిన్నమైనప్పడే, వ్యంగ్యమైనప్పడే కళ ఉత్కృష్టమవుతుందనే ఊహ మనలో స్థిరపడిపోయింది. గడిచిన శతాబ్దంలోని సారస్వతాకాంక్షలు, తాత్వికసంస్కృతి ఇంకా నేడొక ఒక రచయిత ప్రతిభలో సజీవంగా ప్రతిఫలించడ మసంభవం. పాస్టర్ నాక్ లో ఇరవై సంభవించడం ఆశ్చర్యకరమైన యాదృచ్ఛిక సంఘటన. డా. ఝివాగో చిదివినప్పుడు ఒకమహా ప్రళయం మధ్యలో

గతంలోనికొక మార్గం స్పష్టంగా సురక్షితంగా ఉన్నట్లునిపించింది. ఆపాంస్కృతికము సుదీప్తము అయిన ఈ రచయిత ఏకాకిత్వమే ఈవిధంగా పరిణమించినదేమో. సమకాలీనల ప్రభావం తప్పించుకోవడంవల్లనే

బోరిస్ పాస్టర్ నాక్

ఈ రచయిత కళ ఈవిధంగా పరిపక్వం చెందినదేమో. పాశ్చాత్యులలో కలిగిన కవలిక, ఏదో ఒకముక్తి కలిగిన దన్నభావంతోను ఒకరకమైన పురాస్పృహణీయతతోను, ఆవిర్భవించిన దశాబ్దంలో సందేహంలేదు. ఒక నిశ్చితమైన వ్యక్తియము స్వేచ్ఛాప్రవర్తన వీలుండే స్వర్ణయుగంలోనికి తిరిగి వెళుతున్నామనే ఊహ కలుగుతుంది.

ఫ్రాన్సు, బెర్లిన్, అమెరికాలో నవలా రచన వైదాన్య ఝివాగో ప్రభావమేమాత్రం ఉండదు.

ఆ నవలా రచనా ప్రవాహగతికిది మరీ దూరమయి పోయినది; గత ముప్పై సంవత్సరాల పోకడలకు దీనికి సంబంధం వేరూ లేకుండాపోయినది. ఇదివిస్మృతిమైన ఒక సంస్కృతికి చెందినట్లనిపిస్తుంది. ఈ నవల భాషను మాన్ రచనల కోవలోనిది. అంతేకాని ఫార్మింగ్, వార్మింగ్ లేల నవలకొలికిది చెందదు. దీనిలోని స్వేచ్ఛ, నిరాడంబరం అనుకరించరానిది; అభివృద్ధి చేయజాలనిది. ఎందుకంటే ఒక విషయంయొక్క భీదత్వపరీక్ష నెగుర్కొనాలిగిన తత్వము, ఆ తత్వంలోని స్పృహవిశ్వాసము ప్రాచ్యదేశాలలో ఎవరికీ లేవు. ఈ నవలలో పాషర్ వాక్ సింహావలకవం చేస్తున్నాడు; తన ఆత్మ సంకేతం చాటుకున్నాడు. కమ్యూనిస్టు విపరీత అతిని అనుభవాలలో ఒకటి గనుక ఇది కేవలం సాధారణమైన సింహావలకవం కాదు ఇతడు భావి జీవితాన్ని కరూ పింగళవలనుకున్న సిద్ధాంతాలతో సమాధాన పడ్డాడు. ఇటు పాశ్చాత్య రచయితలెవరూ ఒక నిర్దియానికి రాతః దేనికో నేరిక్షిస్తూ ఉన్నాడు. ఒక విధమైన ఆరాజకతలో అవాంతి సీతిలో (interregnum) లో నిర్దిగంగా ఉన్నాడు. ప్రత్యేకమైన అనుభవసిద్ధిమైన ఆశయా లేనూ వారికి లేవు. వ్యంగ్యహారణకీ, విలక్షణమైన భాషావికటనకీ వీరు లోబడిపోయారు. గడిచి నలభైవళ్ళ మన అనుభూతుల నందనా వేయ లేకుండా ఉన్నారు.

ఈ నవలలో మానము ఎదుగుకునే చిహ్నం, దీర్ఘ ద్యావాంతరిం అతి జాగ్రత్తతో వ్రాయబడిన ప్రతి రచనలోను ఎగురుకునేది. పిల్లర్ ఉద్దేశించిన అరంజానే ఇది నిరాడంబర (naive) మైన రచన: అంటే సాధారణంగా ఆ (naive) మాటకున్న అర్థం దీనికి వర్తించదు. నవలలోని భావవల్ల కూడా మరొక సమస్య తయారవుతుంది. మనం మామూలుగా చదివే రచన పుస్తకాల అంగానువాదాలకంటే ఈ రచన ప్రత్యేకంగా బాధిస్తుంది. లోపాలనలు లేవని కాదు. రచన మాతృకలోని భాష ఎంత సంపన్నమైనదో ఈ అనువాదం నూచిస్తున్నది. బీదనాదల సంభాషణల ఘోరంలో ఈ విషయం ఇంకొక్క వ్యక్తమవుతుంది. రష్యాకు సంబంధించిన ప్రతి విషయం లోను ప్రగతిమైన అభిమానం వ్యక్తమవుతుంది. ప్రేమించివారికి ఇంగ్లీషువారికి పరిచితంకాని తర్కాత్మకమైన ఒక దేశభక్తి కూడా వ్యక్తమవుతుంది. రచన దృశ్యాలైన, సంభాషణలైన ఉండే అభిమానం, గాఢానుభూతి, తెలియందలి అర్థాచూపుల మార్పుల

ద్వారా గోచరిస్తాయి. ఆ దేశస్థులనివి ఎంత గాఢంగా కదిలించగలదో గ్రహించ గలుగుతాము, కథను ప్రధాన విషయమైన విప్లవం, పాత్రల మోగ విమోగాలు ఎంత ముఖ్యమైనవో ఈ సంభాషణలు. దృశ్యాలు కూడా అంతముఖ్యమైనవి. భీదాదృశ్యాల తర్వాత వచ్చే ప్రకాంతి, హిమవృత్తిమైన భూతలము, పరిణామాలు ఒకవిధమైన అతిసున్నితమైన పాన్నిహిత్యం నూచిస్తాయి. సంగీతంవలె మానసిక వృత్తిని అనుపరిచాయి అందువలనే మొదటి గూడైపెట్టే చాలా మందకొడిగా నడుస్తాయి. ఒక దానికొకటి సంబంధం లేని భావాలు, ఎక్కడో చివరికిగాని సరిగా తెలియని పాత్రలు ప్రవేశిస్తాయి పాషర్ వాక్ కథ సరిగా నడపడానికూడా ప్రయత్నించడు. ఆయన ఒక తాత్వికమైన నవల వ్రాస్తున్నాడు. తన భావాల, అనుభూతుల పారాంశం విశేషికిరిస్తున్నాడు నవలలోని పాత్ర లేవు తయో అన్న ధ్యాస అతినికి లేనేలేదు. కథలోని 'విలన్' కేవలం సమాజంలోని నైస్యం నిరూపించేందుకు మాత్రం సృష్టింపబడ్డాడనే అనుమానం కలుగుతుంది. కథానాయకకీ ఇతనికి అన్న సంబంధం కూడా కొంచెం హాస్యాస్పదమనదే.

ఈ కౌరణాలనల్ల, ఇంకొక ఇతర కౌరణాలనల్ల టాల్ స్టాయికి పాషర్ వాక్ కు పోలికే కుదరదు. అనాకరినీనాలోని కథాపారంభము, పాత్రల సజీవ సమాజములనిపించే వారి జీవితాలు. దాక్కురు ఝివాగోలో కనుపించవు. ఝివాగో చిత్రణం కూడా అసంపూర్ణగా నేజరిగింది. పాత్రల జీవితాలు పూర్తిగా మనశ్శక్తి కటివ్వించవు కథలోని సంఘటనలు ముఖ్యపాత్రలతో సరిగా అతికవు. పాతసమాజం కూలిపోయి కొత్త వ్యవస్థ ఏర్పడుతూ ఉండగా ఇదిగో భిక్షుము, వ్యాకులతి, ఇవి వివిధ కథానాయకనాయకుల భావాలలో తప్ప ఇతరత్ర కనిపించవు. ఈ రచయిత వైన ప్రభావ మేదైనా ఉంటే అది షేక్ స్పియర్ డే. ఉప పాత్రలు వాడే ఆవేశపూరితాలైన సంభాషణలు చిన్న చిన్న సంఘటనలు ఆంతోన్ స్ట్రీగూ పాత్రలో (Anthony and Cleopatra) వలెనే, అతి దూరంలో సంఘటనలు జరుగుతున్నాయనే భావం కలిగిస్తాయి. పాషర్ వాక్ సృష్టించిన రష్యాలో. విండబాలింగులు, వేదాంతియాధులుకూడా ఉన్నాడు. వీరితోబాటు కొలు మ్యాన్ని తిప్పించుకుందామని ప్రయత్నించే ఆదర్శుల రాగ చిత్రణలు కూడా ఉన్నాయి ఈ విధమైన ప్రపం

చంలో వ్యక్తిత్వానికి స్థాపనలేదు. ఎందుకొనీ నే నిక్కడ సరిగా చెప్పలేను కాని మేకేస్పియర్ లో వలె తత్వోచింతింపము. ఊహ కల్పన, ఆస్మికంగా మిళిమవుతాయి భావానికి స్వరూపానికి ఉండే పాన్నిహిత్యం అధిగమిస్తుంది.

ఈ నవల కమ్యూనిజాన్ని ఖండిస్తున్నది అననం సరికాదు. రచయిత ఉద్దేశ్య మేమిటో తెలుస్తూనే ఉన్నది. (Proust) బ్రాన్స్ వలె ఇతడు కూడా తన తత్వోన్ని సమగ్రంగా చర్చిస్తాడు. రాజకీయాలు, సంస్కృతి, నీతి నిబంధనలు, ఇతన్నీ కూడా పాత్రల సంభాషణల ద్వారానే వ్యక్తమవుతాయి. వ్యక్తిత్వాంత్రాత్మలకు, జీవితశయాలకు ఆధారమైన విప్లవానికి ప్రతితి రమ్య ప్రభుత్వం తిరుగుముఖం పట్టిందనే ఆశీర్వాద కూడా లేకపోలేదు. ఈ విప్లవం మానవ చరిత్రలోనే అత్యున్నతమైన సంఘటనలలో ఒక ఘట్టంగా సరిగణించబడుతున్నది. రోమ్ ప్రాథిక పతింతో తులనాగలదిగా భావించబడుతున్నది. ఇప్పటి కూర్తవ్వం లేకపోయినా జార్ (Czar) పరిపాలనలో కూడా ఈలాగే వ్యక్తి జీవనం నశించిపోయిన దన్న నూతన ఉచ్ఛిది. జీవితంలోని ముఖ్యశయాలకు మతం, కళ, ఇదే ప్రాధాత్యము: రాజకీయ ప్రవర్తనలు వీటికి యావృచ్చికాలు. మానవుడు జీవితశయాలలో తన పాత్ర ప్రాముఖ్యం గుర్తించిప్పుడు మరణం వ్యర్థం కావని తెలుసుకుంటాడు. పెరిశయాల పుంగువృద్ధివుతాయి. కళలలో, కళాప్రపిగా, తన అనుభూతి నానాంశం ఇతరులలో పంచుకోగలిగినప్పుడే మానవునికి కాంతి, మోక్షం లభిస్తాయి డాక్టర్ ఝినాగో భార్య, లారా భర్త అని పాధించిన లేకపోయాడు. వీరి నిర్వహణ తీర్చిరానిది. 'జీవితానుభూతి వ్యక్తి కరణ'లెప్పుడూ పెరుగుతూనే ఉంటాయి. వాటి సంఖ్యను చెప్పాలనే అకాంక్ష ఈ రచనకు ప్రాణం పోసున్నది. ఇది మాంత్రికం అనిచేస్తున్నది. సోపానబో పాలనలోని దోషాలు, కూర్తవ్వము నిరాశావాదానికి పునాదులు కావు. విప్లవానికొక ప్రతినిధులం ఇతడు గలది నే ఆశికాని, పాస్త్రిగణాలు తమ నిగుణతయింది విడిపించగలవనీ నమ్మకంగాని నూతనప్రాయంగా కూడా దినిలో లేవు.

నవలలో కొన్ని భాగాలు చదువుతుంటే హెగల్ (Hegel) రచనలు జ్ఞాపకం వస్తాయి. మానవుడికి

బానిసగానని, ప్రభువుగానని ఉండకల్గలేని (Hegel) హెగల్ ఐస్పిసిద్ధాంతాన్ని పాసగ్ కాక్ పునఃద్ఘాటిస్తాడు. ఈకత బంగారకల్లా రమ్య అతి ముఖ్యమైన దేశమని హెగల్ వాకే దృఢవిశ్వాసం. స్వకే కలలోనే ఉండిపోయి, ఇతడు రమ్యన్ తీవ్రవాదుల (Radical intelligentsia) సంప్రదాయాన్ని నిర్వహింపగలిగాడు. ఇది పృషి కునకొక ఆజ్ఞాన్ని. ప్రాత్యాహ్ని, ఇసున్నది. కళాప్రపిగాను, వ్యక్తి జీవితంలోను స్వేచ్ఛా ప్రాముఖ్యం ఈ రచన ప్రతిపాదిస్తున్నది. కాని పశ్చిమదేశాలలో సామాన్యంగా వాడుకలో ఉన్న మితివాదాలవలె ఈ ప్రతిపాదన నిర్జీవం (Frigid)గా ఉండదు. చుట్టూగోడలు కలుపుని బాహ్యప్రపంచం విస్మరించాలని ప్రయత్నించే వారి కంటెస్టరం కాదది.

ఒక ధీరైకాంతిలో సృజనపటివ డాక్టర్ ఝినాగో ప్రపంచాన్ని నూతన సారస్వతంలో (Modern Literature) కణుక ప్రధానమైన రచనలలో అతి ముఖ్యమైందని భావిస్తున్నాను.

ఎస్ కాన్టర్ ప్రసంగి.

భారతవీరుల పతాకలు

శ్రీ తనికెళ్ల శ్రీరామమూర్తి

సీ. కాంచంమయ వేదికా కవల్యే తనోజ్వల
విభిమమువాడు కలకజంకు
సింహలాంగుల ధూషితి వధోభాగకేసు
ప్రేఖణమునాడు ద్రోణసుకుడు
కనక గోవృష సాంధ్రకాంతి పోస్తున్న
దృజ సముదావంబునాడు కృపుడు
లలితకంబుభాగి లిపిత కా విహారంబు
వాడు రాధాత్మజంకు
మణిమయోరగ గుచిజాల మహితమైన
పడనాడు కుగక్షితిపతి మహాగ్ర
శిఖరమకు తాళితిగలగనిదెమునాడు
సురపదినాను డేర్పడ గాచిగోమయ
—చిరంబు. పంచమ కి.

మహాభారతవీరుల పతాకలకు ఒక ప్రత్యేకత వ్యక్తిత్వం ఉన్నది. ఈ విషయాన్ని మనస్సుగా పెట్టుకొనే కవిబ్రహ్మ ఒకటి రెండుసందర్భాల్లో ఆయావీరుల జెండాలను ప్రత్యేకంగా వర్ణించి

శిష్యాడు. ఈ శత్రువాలు ఆయావీధుల వ్యక్తిత్వాలకు బాహ్యచిహ్నములు; వారి వీర్య శౌర్య పరాక్రమాదుల నిజస్వరూపాలను, మనస్తత్వాలను నూచించే చమత్కార పాపనాలు. పెసద్యంబులో వర్తించుచున్న వీరుల శత్రువాలను పరిశీలిస్తే ఈ విషయం వ్యక్తం అవుతుంది.

భీష్ముడు మహాగ్రాశిఖర ఘనతశోభనకు సిద్ధమువాడట. చెట్లల్లోతాటి చెరుకు ఒక ప్రత్యేకత వుంది. దీనిలో చొక రాజశీవి నిశ్చలత్వం గాంభీర్యం వున్నాయి. నిలువుగా పెరిగి తలవంపెగుగ పెనుగాలి తాకిడికైనా లొంగక మూర్తీభవించిన పాగువంటా నిలిచివుంటుంది. సాధారణ వృక్షములమల్లే కొమ్మలు జడ్డలుతేక మొండిగావుంటుంది. ఈ వృక్షాలన్నీ మనకు భీష్మునిలో కన్పడతాయి ఇతడు కనువిశ్మయకు. ఓటమిని తలంపును ఎగుగని వీరవగుడు. పరమరాముడనే ధుంధుమాదుతాన్నే లెక్కచెయ్యలేదు. భార్య బిడ్డలు బెడదలేకుండా మొరడులా ఉంటాడు.

కొంచన మయవేదికొకనల్లే తనోజ్వల విభ్రమమువాడు కలకుజుడు. ఇదం బాహ్యమైన మిదం మోతం అన్నట్లు ఈ మహాసభావుడు బ్రహ్మక్షత్ర లేవాల సమన్వయం. విధిసంపెతే క్షత్రియార్థాన్ని చేబటివా త్రికొలాలందు వైదిక ధర్మానుసానాన్ని విస్మరించని కర్మయోగి. యుద్ధరంగంలో దుర్యోధనుడి ఋణం తీర్చుకొని తనకు అస్తునన్నావసం చేసియోగ సమాధిలో బ్రహ్మైకార్థాన్ని పొందిన ఈ మహాసభావుడు వేదికాధ్వజుడవలం మిక్కిలి సమంజసంగా వుంది.

కృపాచార్యుడు అసమాన శౌర్యపరాక్రమాలు గలవాడు. అయితే ఇతనిలోవున్న బ్రహ్మక్షత్ర ధర్మాలు సత్య రక్షోగుణాలను క్రొడీకరిస్తున్నాయి. కాబట్టి ఇతని జెండా కనకగోవుపచిహ్నము— శృంగధము మహాసత్త్వాన్ని పోయేసాన్ని నూచిస్తుంది. దాని ధావశ్యం సత్యగుణ నూజకం. అయితే యక్కడ గోవుపానికి కనకపురం. అంటే రక్షోగుణ నూచక మన్నునట.

ఇక అశ్వత్థామ పుట్టుకచేతి బ్రాహ్మణుడైనా తదియపరీతలక్షణాలు కొన్నున్నా యితినిలో. శౌర్య పరాక్రమాలు టుండుగా, ఓర్వలేనితనము, దురుసు, తామపక, క్షుద్రసంకల్పం, సాహసం, మొండిపట్టుదల యిత్యదులెన్నో. ఇతని మాత్స్యరాన్ని తామపాన్ని

దురాగ్రహాన్ని నూచిస్తుంది. 'సింహలాంఘాలము.' (తామమల్లే సింహానికిగూడా తోపానికి ఉనికిపము తోకయేమో) అయితే సింహపుతోక గాబట్టి యాతని లోని సింహపరాక్రమాన్ని గూడ నూచిస్తుంది.

తరువాతవాడు రాజరాజ. 'మణిమయోరగ దుచి జాలమహితమై పడగవాడు.' ఇతడు రాజరాజు, అతడు నాగరాజు. ఇరువురు భోసులే, భూభగణో ద్యోగులే. ఇద్దరూ కుటిలస్వభావులే; యిరువురికీ నిలు జెల్లా ఏమమే. అందుచేత దుర్యోధనుడికి నాగేంద్ర శత్రునం మిక్కిలి తగిలుంది.

కర్ణుడివిషయం. 'లలితకంబు ప్రభాకలిత పతాకా విహారంబునాడట. శంఖం గట్టిదనానికి చిహ్నం— అయితే లోపతిభాగం గుల్ల. అదీ కర్ణుని వ్యక్తిత్వం. పరాక్రమంలోను అస్త్రవిద్యలోను అరుదునికి తీసి పాడు. అయితే దురదృష్టవంతుడు— జహముఖ తాపోపహతుడు— 'అరయంగా కర్ణుడీలెనాదుగిచేస్తా' అన్నట్లు ప్రతివాడు యితిని నెత్తిన రెండు అక్షితులు వేసి పనికిమాలిన అభాగ్యుణ్ణిచేశాడు— బయటికి డాబుగా కన్నడ అంతిహ్సారం నశించింది. ఇక మిగిలింది శంఖారావంలా డంబాలుకొట్టడం. పోతే 'కంబు ప్రభ'వల్ల యాతనికి దాతృత్వం ప్రసాదించిన సిర్యుల కీర్తి నూచితిమాతోంది.

పై పద్యంలో చెప్పబడినవాళ్ళలో అర్జునుడు అభిమన్యుడు మిగిలారు వీరికేతనాలు గూడాపరిశీలిద్దాం. అర్జునిని జెండానుగురించి ఆతే తిడవనవసరంలేదను కుంటా. పద్నాలుగు లోకాల్లో యాడులేని వీరుడు హనుమంతుడు. అట్టి కపిరాజు జెండామీద వుండటం కేరలం అర్జునుడుగూడా అంతవాడేవని చెప్పడానికి. వైగా హనుమంతుడు రామధర్మడు. ఆ మూలంగా పరమాత్ముని పాన్నిధ్యం కొంతవరకు సంపాదించు కున్నాడు. ఇక అభిమన్యుడు 'కర్ణికారకేతనుడు! పాలాశకుసమంచిహ్సారత్వాన్ని నికర్తకత్వాన్ని నూచించివేతే యీ కొండగోగు 'అల్పాయుర్దాయాన్ని' నూచిస్తుంది. ఈ పువ్వు ఆకారం అందం అన్నీ వున్నా అతిసున్నితం అల్పాయుషం. ఇదీ అభిమన్యుడి వ్యక్తిత్వం. మహావీరుడే; అర్జునినంతటివాడే! సుకుమారుడే ముగ్ధమోహనాకారుడే. అయితే యేమిలాభం? హతవిధి ఆతిడ్డి ఆకాలమృత్యువువారి బెట్టాడు.

ఇది వారివారి జెండాలలోనుండే చమత్కారం.

గ్రంథ విమర్శనము

జ యం తి

[సారస్వతి మాసపత్రిక]

సంపాదకులు : శ్రీ విశ్వనాథసత్యవారాయణ, శ్రీ మలంపల్లి సోమశేఖరశర్మ ప్రభృతులు. పాలు చందా, ఎనిమిదిరూపాయలు. విశిష్టతక వెల : 75 సయాపైసలు. చిరునామా. సంపాదకులు: 516 సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాదు.

శ్రీ విశ్వనాథ సంపాదకత్వంలో పూర్వం ఒక పృథు వెలువడిన జయంతి వైజయంతివలె ఆధునిక సారస్వతోపాసకుల కంఠరికీ ఆనందంఃలిగించింది. తిరిగి శ్రీ విశ్వనాథ ప్రభృతుల సంపాదకత్వంలో ఆ పత్రిక ఈవిధంగా వెలువడడం ముదావహం.

ఈ జయంతిలోని కథలలో బుచ్చిబాబు 'కౌర్య సాధకుల మహాకౌత్యం' ఎన్నదగిన రచన. శ్రీమతి పి. శ్రీదేవి గారికథకూడా తప్పక చదవదగినదే. చెకోవ్ రచన 'విశోదులు'కథలో అనువాదం అంతగా సరిగా పాగలేదు.

శ్రీ మలంపల్లి వీరేశ్వర శర్మగారు ఆము కమాల్య దువై చేసిన విమర్శన తలస్పర్శి. ఈవ్యాసం ఇంకా విస్తృతంగా వివరంగా రచించిశుంఠే బాటుండునని అనిపించింది. శ్రీ సత్యవారాయణగారు 'అభిజ్ఞాన కాకుం తలము' అనేవ్యాసంలో కాకుంఠలంలోని 'గ్రీవా ధంగాభి కామం' అనే శ్లోకాని కొక విమర్శనమైన వ్యంగ్యాస్తం ప్రతిపాదించారు. ఈ విధంగా రూపక మర్మగతిమైన శ్లోకంలో కౌర్యవస్తు నూచన చెల్లడం ప్రాచీన సాంప్రదాయక మారిం కాదు. అయినా కాలిదాస మహాకవి కౌత్యం భిన్నభిన్న దృక్పథాలతో పరిశీలించవచ్చును. కనక ఈదృష్ట్యా విశ్వనాథవారి విమర్శన సహృదయు లందరు తప్పక పరిశీలించదగినదే. ఇంకా ఈసంచిలో 'కండిల' రచించిన 'కొన్ని సామెతలన్న చిన్న

కథలు' అన్న వ్యాసంకూడా ఒక కొత్తికోరికగా మృద్యంగా సాగిపోతున్నది. 'రాయప్రాలుమండి దేవులపల్లివరకు' అన్న రచనలో శ్రీ రమణాగెడ్డిగారు దేవులపల్లివారి దృక్పశిపై చేసిన విమర్శనలో కొంత సహృదయదృష్టి లోపించింది.

ఇక ఈ సంచిలో ఉన్న రెండు మూడు ఖండ కావ్యాలలోను శ్రీ మధువాసంతుల సత్యవారాయణ కౌస్త్రుగారి "మృత్యులకాల" మనోజ్ఞంగా సాగి పోతున్నది...

సంపాదకీయంలో సంపాదకులు స్థూలంగా శ్రేణి కాలపు వాఙ్మయ పరిస్థితులు సింహావలోకించిపి నూత్నంగా తమ లక్ష్యాల నిర్దేశించారు.

ఈ కాలంలో కేవల సారస్వతమాసపత్రిక నిర్వహించడం అనుకున్నంత తేలికకాదు. అయినా ఈ మొట్టమొదటి సంచిక సర్వాంగసుందరంగా రూపాం దించడానికి చేసిన కృషికిచే ఆభినందనలు.

సంపాదకలక్ష్య లిఖిధికంగా ఆచరణలోనికి రాకవలె ఆధునాతన జయంతి క్రమక్రమంగా ప్రాచీన జయంతి ఔన్నత్యం అంగుకోగలదని అపిష్టున్నాము. 'కాస్తీ'

పంచకల్యాణి

డాక్టర్ యన్వీ జోగారావు. ప్రచురణ ఆంధ్ర రచయితలసంఘం, హైదరాబాదు; వెల రూపాయిన్నర.

ఈ కవి అటు ప్రాచీనాంధ్రకవితా వాహినిలో ఓలలాడి ఇటు అత్యధునాతిశాంధ్ర కవిత్వపు పాకడలు

ఉపయోగమైన సరిక్రొత్త పుస్తకములు
వ్యవసాయము - ఇంజనీరింగు, నాద్యము, రైల్వేరా అనేక గ్రంథములు. కేటలాగు ఉచితము. ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.
N.K. Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5.

కొన్ని చాలా జాగ్రత్తగా ఆకళింపుకొన్నవాడు. ఇందువల్ల ప్రాచీనాంధ్ర కవుల ధోరణులే కాక, నేటి వారి పరిమళమూడా విరికవిరిలో గోచరిస్తుంటాయి. కవన ప్రారంభదశలో ఈ విధంగా ఇతిరకపుల ముద్రలు పడవం సహజం. అయితే ఈ కావ్యంలో కవి తన సొంత గొంతు ప్రత్యేకంగా వినిపింపజేసేవి కూడా చేసిన ప్రయత్నంలో కృశికృత్యులయ్యాడు.

ఈ కావ్యంలో వృత్తాలు, గీతకలు, శయలు, వచనకవిత మొదలైన వివిధమార్గాలు కనిపిస్తాయి.

వచనకవిత ప్రాచీనాంధ్ర గుంట్లో ఉ రిమకవితా ముగ్ధుని అంశమొచ్చింది. ఆ ధోరణిలో నేటికాలంలో కొందరు రచనలు సాగించారు. కానీ కవితాస్థాయి అంగుకొన్నవి చాలా తక్కువ. ఈ కావ్యంలో ఆ పంథాలో రచించిన 'జోషా ప్రహేళిక' కవితాస్థాయి అంగుకొన్నది. మన కథాపాఠశాల మైన ఈ కౌత్తి మారంలో కలం నడిపిస్తున్నందుకు వీరభీషంద నీయులు.

ఈ విని అభ్యుదయ కవిత్వపద్ధతి గట్టి ముద్ర వేసింది. అయితే ఆ బాలలో విరుసాగించిన రచనలలో కవిత్వం బాగా పలక లేదు.

ఇంచుమించుగా ఈ ధోరణిలో సాగిన 'పిసీ వారి' ఈ ఖండకావ్య సంపుటిలో చెప్పకుండా ఉంటేనే బాగుండునని అనిపించింది.

ప్రముఖవైదికలు, ప్రఖ్యాతిసాహితీపదులు ప్రకాశించిన

ఉత్తమ గ్రంథాలు

1. సంజ్ఞప్రణయం: హాస్యంతో, వ్యంగ్యంతో విరిచిన నదికథలు, గర్భిణి రచన పూర్తి: వెం 0-50 ప. చె
 2. పారిజాతం : కథల సంపుటి. కథలు: దాగంటి బొమ్మయ్యలు; రావకొండ విశ్వనాథశాస్త్రి; ఎ.తుల ప్రసాద శాస్త్రి; వురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మ; బొమ్మిరెడ్డి ఎల్లి సూర్యారావు; హరిశ్రీ: పూర్తి: పూర్తి: అంగరమేళన కృష్ణారావు; ఇద్దాపుంపు జగన్నాథరావు; ఈరికి మేకల రావు; పూసపాటి కృష్ణారావు వెం 1-25 ప. చె
 3. తెరమెరుగులు: (నాటికల సంపుటి) కుక్కపిల్ల దొరికింది (రావకొండలరావు); దొంగ (బాతుకూచి పాంథ కవరావు); తెల్లవారిండ్ (హరిశ్రీ); తెంతుడుగ వీరలు (కొండముది శ్రీరామదండమూర్తి); ప్రీతిమ ప్రత్యేకం (అంగర సూర్యారావు). వెం 1-50 ప. చె.
- కోట ప్రచురణలు, విజయనగరం పబ్లి.

పంచకళలో చేర్చిన కీర్తికలలో గీతపద్యాలలో 'నవతార' 'కాశరాత్రి' 'దివాకళి' చెప్పిన దగిన రచనలు.

వృత్తాలలోను, కందాలలోను విరికీ బాగా చెయ్యుతీగింది. అదైన సంస్కృతాంధ్ర పాండితి కూడా దీనికి తోడయింది. ఇందుచేత ఈ వృత్తాలలోను కందాలలోను కొంత ప్రత్యేకత గోచరిస్తుంది. ఫల శ్రుతిలో వృత్తాలు దీనికి తార్కాణాలు. ఈ క్రింది వృత్తిం విరించిన కొక ఉదాహరణ:

"ఇచ్చుట నీ విది కమన
నిగతి ప్రసాదము వాత్మభేద పా
టచ్చురైన పాపక ఫల
మొక్క కమ్మని పద్యకావ్యమున
నిచ్చులు గీతిబంధముల
చేర్చెలయించుచు నీవు నన్నుచో
నచ్చుముగా విది క
మచిదా! అవిము కముగా చగుంగరా!"

వీరి 'కవి కైవారము'లోని కందంకూడా ఉదాహరింపదగినవి!

"ఏ కవి ముఖముకరము కవి
తా కళ్యాణి కలయాపురాల్ప మొదలు వా
మా కులపతి జగదక మ
హాకవి వాల్మీకి మాని కంజలి నింతున్."

దాక్షిణి నాస్తి బోగరావుగారి 'పంచకళ్యాణి: ఆధునిక కవితాభిజ్ఞానములందు తిప్పక పరికిలింపదగిన ఖండకావ్య సంపుటి.

భారతాభ్యుదయము

[పద్య కావ్యము]

కవి : కొలనుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, (పాశులకు ' గ్రంథకర్త : అంధభాషాపద్యములు వెంకటగిరిరాజు కళాశాల, నెలూరు. వెల రూపాయిన్నర.

ఈ కావ్యానికి 'కవిబాల' అని కుండలికరణంలో ఇంకొక పేరుకూడా ఉన్నది.

ఇది స్వకవాలశ్రిత కథతో రచించిన పద్య కావ్యము. యాత్రికులు కొందరిని ఆలవికు లెనుకొని దొరుకొంటారు ఆ గూత్రికులలో ఒకరికి చెందిన అనాథబాలిక బోయలకు దక్కుతుంది. వారా

గ్రంథ విమర్శనము

మొనుపెంచి పెద్దదానిని చేస్తాను. ఆమె ఆ అరగ్గంలో తిప్పుచేసుకుంటూ ఉన్న ఒక మునికుమారుణ్ణి చూసి మోహిస్తుంది. అతడు అరగ్గంలో ఒక బ్రాహ్మణ తపస్వి పెంచిన 'అవాభాలకుడు. అవిధంగా వారిద్దరి మధ్య ఏర్పడిన అన్యోన్యత వివాహంగా పరిగణిస్తుంది. చిట్టచివరికి కొవ్వం శుభాంతంగా ముగిసిపోతుంది.

ఈ కవి కొవ్వోధా నిర్మాణంలో కూడా కొత్త పద్ధతే అవలంబించాడు. సామాన్యంగా అధువాతవ కొవ్వోధవయవా కొంత క్రద్వట్టి చగువుకోవాలి. ఈ కొవ్వం మొదిటినించి చివరివరకు ఒక చిన్న కథలాగే సుఖంగా సాగిపోతుంది.

'భారతభృద్భుం'లో వాడినట్టి పాంశ్ర దాయిక స్ఫురంబులే. ఇతన్ని పరిశంకా వృద్ధ్యంగా సాగిపోతున్నాయి. పదాలకూర్పులో పాండిత్యం ప్రస్ఫుటంగా ప్రకటింపగల విశ్వత్త ఉన్నా అది పదాడంబరంగా పరిగణించవలసినదా జ్ఞాన త్రిపహల కవులు వీరు.

ఈ క్రిందిది మునికుమారుడు కలరవాణను తిలకించిన అనంతభట్టం. ఇది వీరి కవితాధోరణికొక తర్కాణం.

“అనవదం గుర జేను చిరు
రాంబువపంక్తులు లేటవన్నెలన్

వావము లాడఁ. నందరద

వన్యుతిలో మగువారదిధితుల్

లీనముగాఁగ, గాలికె జ

లించిన పయ్యుదిమీటి వల్లెనల్

మేనిపసింకి క్రొందకుకు

మించుతిలోదరి తోచెఁ జాక్కికిన్.”

ఒక పెద్ద కలకలం చూశాత్తుగా అగివపిమ్ముట ఏర్పడే నిశ్శబ్దత ఈ క్రిందికంపంలో రూపొందు త్తునది.

“ఉపసవ లుడిగన్ గుడిగన్,

లన చెడి తమ్ముటలు మూక భావము దాల్చెన్;

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడు ఏ ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ క్షణం ఎలా ఉండేదీ తెలియని ఈ దినాలలో

* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం * నౌక

* ఫయిలిటి గ్యారంటీ మొదలైన భీమాలకు

మా తో సంప్రతించండి.

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్ జనరల్

ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ,

“బాంబే లైఫ్ బిల్డింగ్స్”

9, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. 1.

Telephone: 4241, Telegrams: “UNIGEN”

బ్రాంచీలు:

విజయవాడ - బెంగళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - న్యూఢిల్లీ - పాట్నా

కొలంబో - సింగపూరు - కోయంబత్తూరు - జాకార్తా.

గనియవగిన కొలాబ్బము

వసుధన్ వర్షించి వెలియువసువునఁ దోఁచెన్”

దీనిని 'భారతాభ్యుదయము' అనవలెనంటే 'శివర బాల' అనడమే సముచితం.

సహృదయులందరించుదగిన చిన్నకొవ్వ మిది.
'కాస్త్రీ'

తె ర మే రు గు లు

[నాటికల సంపుటి]

[పాశులకు: శ్రీమతి ఆర్ . వి. రమణయ్య. శోభా ప్రచరణలు. విజయనరం. వెల: రూపాయిన్నర.

దీనిలో అయిదు నాటికలున్నాయి మొదటి నాటిక 'కుక్కుపిల్ల దొరికింది' రచించినవారు శ్రీ రావి కొండలరావు. రెండవ నాటిక 'దొంగ' వ్రాసినవారు శ్రీ బాతుకూచి సాంబశివరావు. మూడవనాటిక 'తెల్ల వారింది' రచయిత 'హితేశ్'. నాలుగవది 'తెరమగురు నీడలు'. ఇది రచించినవారు శ్రీ కొండముది శ్రీరామ చంద్రమూర్తి. ఐదవ నాటిక 'స్త్రీలకు ప్రత్యేకం' రచయిత శ్రీ ఆంగర నూర్యరావు.

కథానికారచన మన వాఙ్మయంలో ప్రారంభించి చాలాకాలమే అయింది కాని చిన్న నాటికల రచన ఇటీవల కొంచెం విరివిగా సాగుతున్నది. ఈ నాటికలలో కొన్ని ఉత్తమరచనలు కూడా వస్తున్నాయి.

ఈసంపుటిలో కొన్ని నాటికలు సునిశితమైన వ్యంగ్యంతో సున్నితంగా పాగిపోతాయి. శ్రీ రావి కొండలరావు. 'కుక్కుపిల్ల దొరికింది', శ్రీ బాతుకూచి సాంబశివరావు 'దొంగ' ఈ జాతికి చెరిస నాటికలు.

'తెల్లవారింది' అనే 'హితేశ్' నాటికలో ఇతివృత్తం అంతగా గట్టిగా తిట్టబోవచ్చును. కాని దీనిలో రచయిత మన మధ్యతరగతికటుంబాలోని సామాన్య పాంసారిక జీవితము, కవసుఖాలు చిత్రించారు. నిజానికి దీనిని ఒక 'చిత్రణం' అనడం సబబేమో! శ్రీ ఆంగర నూర్యరావు 'స్త్రీలకు ప్రత్యేకం' ప్రత్యేకంగా వేటికొలపు స్త్రీల సుద్దేశించి వారి సమస్యలను గురించి చేసిన రచన. స్త్రీలే ప్రత్యేకంగా ప్రదర్శించుకోడానికి వీలయిన నాటిక ఇది.

'తెరమగురునీడలు' నాటికా రచయితల ఇబ్బందులు గోరంతలు కొండతలుగా చేసి చూపే రచన: ఈ ఆత్మ్యక్రివల్లనే దీనిలో 'సహజత్యం' కొంత లోపించింది.

అయితే మొత్తంమీద ఈఅయిదు నాటికలు ప్రదర్శనానికేగాక చదువుకోవడానికి కూడా బాగా అనువయిన రచనలు.

ఈ విధంగా వేటికొలపు నాటికలలో అయిదు చిన్ననాటిక లేర్పి కూర్చి అందరికీ అంగభాటయిన విధంలో ప్రచురించిన సంపాదకు లభింపవలయులు.
'కాస్త్రీ'

న వ ర ణ

1958 అక్టోబరు భారతిలో 'జ్యోతి రవతరణము' రచించినవారు 'సుప్రసన్న' గాని శ్రీ బి. రామరాజు కాదు ఆ పంపిడిలో పడిన ఈ పారబాలు పాఠకులు గమనింప ప్రార్థితులు.

